

P. STUČKA

RAKSTU
IZLASE

Visu zemju proletārieši, savienojieties!

REC

5.

3K5
66.61 (2L)8
St 888

Redakcijas kolēģija:

V. Karaļuns (redkolēģijas vadītājs)

A. Birons

P. Bondarevs

L. Dribins (atbildīgais redaktors)

P. Laizāns

V. Millers

S. Ziemelis (redkolēģijas vadītāja vietn.)

Mākslinieks **G. Kļava**

S $\frac{10203-227}{M\ 803(11)-81}$ 9.80.0902060000

© «Avots», 1981

DK
511
L168
268
1976
4-

PRIEKŠVARDS 4. SEJUMAM

P. Stučkas Rakstu izlases 4. sējumā ievietoti 73 darbi, kas publicēti vai uzrakstīti laikā no 1920. g. decembra līdz 1923. g. februārim. Tie ir 53 raksti (no tiem 2 publicēti brošūru veidā), daļa no grāmatas «Valsts tiesības un Padomju Konstitūcija», 6 LKP uzsaukumi vai uzsaukumu un platformu projekti, 8 referāti un runas, 5 vēstules. 8 darbi un visas vēstules ir pirmspublicējumi. To vidū ir arī P. Stučkas 1921. g. 6. jūnija vēstule V. I. Lenīnam. Šī vēstule un 8 raksti tulkoti no krievu valodas.

1920.—1923. g. V. I. Lenīna vadībā Padomju valstī notika pāreja uz jauno ekonomisko politiku, veidojās miera laika apstākļiem atbilstoša saimnieciska saikne starp strādnieku šķiru un zemniecību, tika atjaunota Padomju zemes ekonomika un radīti priekšnoteikumi plašai sociāliskrautībai. Nostiprinājās padomju tautu internacionālā savienība, un nodibinājās PSRS.

P. Stučka tāi laikā dzīvoja un strādāja Maskavā un pildīja atbildīgus partijas uzdevumus. Viņš bija Padomju Krievijas tieslietu tautas komisāra vietnieks, no 1923. g. janvāra — KPFSR Augstākās tiesas priekšsēdētājs. Lielu darbu viņš veica padomju tiesību teorijas un likumdošanas izstrādāšanā, kā arī juristu kadru sagatavošanā.

Sējumā ievietotajos rakstos «Pēc Krievijas Komunistiskās partijas X kongresa», «Uz piecgadu jubileju», «Uz jaunu gadu!» un citos propagandēta V. I. Lenīna mācība par mierīgas celtniecības apstākļiem atbilstošu politiku, kas nepieciešama, īstenojot pāreju no kapitālisma uz sociālismu. Stāstot par KK(b)P X kongresā apskatītajiem jautājumiem, P. Stučka kvēli aizstāv V. I. Lenīna viedokli, asi kritizē L. Trocka un citu antipartejisko grupējumu kļūdainos uzskatus (N. Buharina «buferu» grupas frakcionārus P. Stučka trāpīgi nosauca par oportūnistiskiem

interesēs, kuru dēļ tā kurināja naidu starp tautām un saasināja nacionālās attiecības. Ar nacionālisma indi buržuāziskie politiķi centās iznīdēt latviešu darba cilvēku internacionālismu un revolucionārismu, kas bija veidojies tautu kopīgajā cīņā, savienībā ar dižās krievu tautas proletariātu. Liela loma buržuāziskā nacionālisma atmaskošanā un proletāriskā internacionālisma propagandēšanā Latvijā bija P. Stučkas brošūrai «Pret tautu naidu un tautisko ienaidu», kas nāca klajā 1921. gadā. Sis darbs no jauna publicēts 1972. gadā izdotajā P. Stučkas rakstu krājumā «Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts», tādēļ šai Rakstu izlasē nav ievietots. No šajā sējumā ietvertajiem darbiem nacionālais jautājums aplūkots rakstos «Latvijas Komunistiskā partija un vēlēšanas», «Baltijas valstu ekonomiskais un politiskais stāvoklis», kā arī citos. P. Stučka kvēli aicina Latvijas darbaaudis atsist buržuāziskā nacionālisma idejisko uzbrukumu un nosargāt savas slavenās tradīcijas, kuras bija arī pamats sekmīgai cīņai par sociālistisku nākotni.

Vairāki darbi veltīti agrārajam jautājumam Latvijā («Zemes reformas motivi», «Pilsētas un lauki», «Uz «jaunzemnieku» kongresu!» u. c.). Tie dod buržuāziskās agrārās reformas politisku novērtējumu un parāda tās kontrrevolucionāros motivus. Analizējot reformu, P. Stučka paredzēja, ka daļēja muižnieku zemes sadališana privātā īpašumā jaunsaimniekiem pretēji reformas autoru cerībām neradīs buržuāziskajā Latvijā stabilu agrāro iekārtu, ne-novērsīs šķiru cīņu laukos, neglābs buržuāziju no jaunas revolūcijas. P. Stučka ar faktiem parāda, ka agrārā reforma devusi labāko zemi nevis lauku darbaaudim, bet buržuāzijai, it īpaši budžu ģimeņu locekļiem, valsts ierēdņiem un spekulantiem. Jaunsaimnieki — darba zemnieki — nonāca grūtā stāvoklī, bet vēl sliktāk klājās laukstrādniekiem, kuri vergoja «pelēko baroni» saimniecībās. Tādēļ sociālie konflikti laukos pēc agrārās reformas ne tikai neizzuda, bet pat pastiprinājās — tikai jaunā veidā. Tiem vairs nebija agrākās izteiktās nacionālās nokrāsas (kad darbaaudis pirmkārt vērsās pret vācu baroniem), un tajos asi izpaudās tās lauku iedzīvotāju šķiriskās pretrunas, kuras atrisināt varēja tikai sociālistiskā revolūcija.

Vairākos sējumā ievietotajos darbos analizēta buržuāziskās Latvijas un citu Baltijas valstu valdību ārējā politika. P. Stučka parāda, cik nereālistiska un šo zemju vitā-

lajām interesēm neatbilstoša bija orientēšanās uz Angliju un Franciju, cik avantūristiska un bīstama bija pretpadomju pozīcija, kuras dēļ «šo valstiņu loma Eiropas koncertā ir kontrrevolucionārās buržuāzijas rokaspuiša loma» (sk. 464. lpp.).

Daudzos darbos P. Stučka asi kritizē Latvijas oportūnistiskās partijas — 1918. gadā nodibināto Latvijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju un 1921. gadā izveidoto Sociāldemokrātu-mazinieku partiju, kuras gan demagogiski solījās aizstāvēt strādniecības intereses, bet faktiski centās atturēt darbaļaudis no jaunas revolūcijas, izplatīja melus par Padomju valsti un aicināja «gaidīt sociālisma atnākšanu» no Rietumeiropas. Rakstā «Latvijas «vislielākās partijas» politiskais bankrots» izvērtēti Latvijas SDSP ekonomiskie, ideologiskie un politiskie uzskati, atsegta dzīlā pretruna starp šās partijas vārdiem un darbiem, parādīts, ka aiz tās darboju revolucionārājām frāzēm slēpjās kontrrevolucionāra politika. Sajā un citos sējumā ievietotajos darbos pierādīts oportūnistisko partiju sīkburžuāziskais raksturs, cenšanās apmierināt galvenokārt sīkburžuāzisko slāņu vajadzības — uz to orientēja gan agrārā reforma, gan visa saimnieciskā politika, gan vietu sadale valsts pārvaldes aparātā, kultūras, izglītības, kooperatīvās un citās organizācijās. Sarkastiski ir dzīli pamatotie P. Stučkas vārdi, ka buržuāziskajā Latvijā, tāpat kā citās kapitālistiskajās valstīs, «valdības jautājums ir lielā mērā ierēdu jautājums» (sk. 56. lpp.). Viņš parāda sociāldemokrātu reizēm skaļā opozicionārisma īsto mērķi un seklumu; reformistiskā Latvijas SDSP gan centās iegūt vietas valsts aparātā, taču, baidīdamās no atbildības par valsti, netiecās būt valdošā partija un politikā nemitigi laipoja. Tā bija partija bez skaidra priekšstata par nākotni, bez stingriem principiem, bez saļiedētības. P. Stučka atmasko sociāldemokrātu līderu uzskatu un politikas neauglību. Jau 1921. g. sākumā rakstā «*Laipot vai tiešu ceļu iet?*» viņš paredz Latvijas sociāldemokrātu partijas sašķelšanos centristiskā un klaji labējā partijā, labējā spārna līderu organizatorisku nodalīšanos «*pirmajā dienā, kad viņiem piedāvās ministra posteni*» buržuāzijas valdībā. Tā tas arī notika 1921. g. jūnijā, kad noformējās Z. Meierovica vadītā buržuāziskā koalīcijas valdība, kurā iestājās sociāldemokrāti mazinieki. Kvalificējot viņu rīcību kā pilnīgi atklātu darbaļaužu nodevību,

P. Stučka plaši propagandē Komunistiskās Internacionālēs izvirzīto strādnieku šķiras vienotās frontes taktiku un lozingu, kas aicināja panākt apvienotās strādnieku šķiras valdības nodibināšanu. 4. sējumā ievietotajos rakstos «Strādniecības vienotās frontes lozungs», «Vēstule par taktiku» un citos izskaidrots vienotās frontes šķirkais saturs un uzdevumi, šās taktikas nozīme gan vienas zemes robežās, gan visas pasaules strādnieku kustības mērogā. Rakstos un vēstulēs LKP CK locekļiem Rīgā P. Stučka uzsvēr, ka arī Latvijas komunistiem jāizvirza tādas prasības un lozungi, kas veicina dažādu uzskatu un virzienu strādnieku apvienošanos kopējai cīņai pret buržuāziju. Latvijā vispirms bija jāpanāk arodkustības vienības atjaunošana, vietējos pašvaldības orgānos ievēlēto strādnieku pārstāvju rīcības vienība, kopējas demonstrācijas un pilnīgi vienota rīcība streikos. Kā tālāku ieceri P. Stučka izvirza demokrātiskas strādnieku valdības izveidošanu parlamentārā ceļā «iz visām grupām, kas pamatojas uz strādniecību, uz darba tautu, uz vienotas frontes lozingu pamatiem» (sk. 316. lpp.); tādā valdībā varētu piedalīties arī komunisti vai viņu ietekmē esošie darbinieki. P. Stučka ieteic cīņīties par buržuāzisko partiju un sociāldemokrātu koalīcijas valdības nomaiņu ar strādnieku vienotās frontes koalīcijas valdību. Viņš paškaidro, ka šās cīņas taktikas mērķis ir panākt, lai sociāldemokrātu piekritēji strādnieki iekļautos vienotā frontē kopā ar komunistiem, piedalītos cīņā par tiešām demokrātisku varas orgānu nodibināšanu Latvijā.

P. Stučka kritizē tos komunistiskās kustības darbiniekus, kas nespēja saprast šādas elastīgas cīņas taktikas objektīvo nepieciešamību, nerēdzēja, ka tā ir posms cīņā par strādnieku šķiras saliedēšanu ap Komunistisko partiju kā vienotās frontes konsekventāko pulku. Viņa kritika vērsta arī pret tiem komunistiem, kas vienoto fronti nepareizi uzskatīja par politisku un ideoloģisku izlīgumu ar oportūnistiem. P. Stučka vairākkārt uzsvēris, ka tā nav savienība ar sociāldemokrātu līderiem, nav atteikšanās no viņu uzskatu un politikas kritikas. Tieši otrādi — vienotas frontes taktikai jāveicina šo līderu politiska izolēšana no masām un visu darbaļaužu nostāšanās Komunistiskās partijas pusē, priekšnoteikumu radīšana tālākai cīņai par proletārāta diktatūru, padomju varas atjaunošanu.

Vairākos darbos P. Stučka pozitīvi vērtē Igaunijas KP

veiktos pasākumus strādnieku šķiras vienotas frontes veidošanā un ieteic Latvijas komunistiem izmantot šo pie redzi. 1922. gadā vēstulē Komunistiskās Internacionāles Igaunijas sekcijai viņš raksta: «Ar lielu interesi un uzmanību mēs vērojam Jūsu cīņu par vienotu fronti... Jūsu lozungs par strādnieku valdību ar noteikumiem 12 punktos mūsu un Jūsu apstākļos ir ārkārtīgi interesants, jo tā ir zināma izkustēšanās no sastingu un iespēja ar mazākām ciešanām pārlaist pasaules revolūcijas atelpas laiku» (sk. 655. lpp.).

Rakstā «Piezīmes par agrārjautājumu», kā arī vienā no referātiem LKP VII kongresā P. Stučka tālāk attīsta LKP agrārās programmas uzskatus un ieteic apstākļiem atbilstošu agrārpolitikas līniju. Viņš to dara, rūpīgi izvērtējot KK(b)P agrārās politikas sasniegumus, Padomju Latvijas 1919. gada pieredzi un pārmaiņas, kādas Latvijas lauku iedzīvotāju šķirkajā struktūrā un dažādo sociālo grupu noskaņojumā izraisījusi buržuāziskā agrārā reforma. P. Stučkas ieteikumu — balstoties uz skaitā lielo laukstrādnieku šķiru, veidot proletariāta savienību ne tikai ar trūcīgo, bet arī ar vidējo zemniecību cīņai pret budžu varu — LKP VII kongress atzina par pareizu. Liela politiska nozīme bija P. Stučkas ierosinājumam partijai atzīt par vēlamu pēc padomju varas atjaunošanas lielsaimniecību daļēju sadalīšanu «starp sīkzemniekiem un bezzemniekiem», bet Latgalē «dalīt zemi bez žēlastības, atstājot vienīgi nedaudz paraugsaimniecību» (sk. 638. lpp.), kā arī ieteikumam garantēt nākamajā Padomju Latvijā visu darba zemnieku saimniecību neaizskaramību. Šāda nostādne veicināja proletariāta un darba zemniecības savienības veidošanos.

P. Stučka izredzes uz jaunu revolūciju Latvijā saista ar sociālistiskās celtniecības sekmēm Padomju zemē un strādnieku šķiras cīņu visā Eiropā. Rakstos «Asiņainas kaujas Vācijā», «Komunistiskās Internacionāles virziens un vietēji novirzieni» un citos stāstīts par kapitālistisko valstu komunistisko partiju darbību, par labejā un «kreisā» novirziena pārvarēšanu komunistiskajā kustībā. P. Stučka atbalsta Komunistiskās Internacionāles secinājumu: lai gan proletariāts vairākās zemēs (Vācijā, Itālijā u. c.) sakauts, pasaules revolucionārais process attīstās plāsumā un dziļumā. Pēc Lielā Oktobra uzvaras Krievijā imperiālistiskā reakcija vairs nespēj to apturēt. Nenovēršami

Br. A.

11 a
11

11
11

P. Stučkas atmiņas par 1917. gada Februāra revolūciju, V. I. Ļeņina Aprīla tēžu apspriešanu, cīņu pret meņševikiem un eseriem Petrogradas padomē, kā arī materiāli par Oktobra revolūciju. Uzsvērts V. I. Ļeņina teorētiskais un praktiskais ieguldījums Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas sagatavošanā un norisē, Padomju valsts nodibināšanā, parādīts, cik liela loma ir V. I. Ļeņina grāmatai «Valsts un revolūcija» mācībā par sociālistisko valsti un tās attīstības tendencēm. P. Stučka norāda, ka tā izraisījusi veselu apvērsumu revolucionāru uzskatos un likusi pamatus sociālistiskajai valsts un tiesību teorijai. P. Stučka vēršas pret oportūnistu, pirmām kārtām K. Kautska uzskatiem valsts un tiesību jautājumos. Grāmatas priekšvārdā motivēta šās kritikas nepieciešamība: «... visur, kur bija jāpolemizē ar pilsonisko zinātni padomju jautājumā, mēs atkal un atkal atduramies pret Kautska vārdu... Kautskis ir kļuvis par pilsonības valsts tiesību zinātnes pēdējo bastionu», uz kura balstījās arī buržuāziskās Latvijas likumu izstrādātāji. P. Stučka pilnīgi atspēko šā centrisma lidera koncepciju valsts un tiesību jautājumos un atmasko tās kontrrevolucionārismu. P. Stučka te arī turpina «Lekcijās par vēsturisko materiālismu» un citos darbos aizsākto tēmu par Padomju valsts rašanās vēsturisko likumsakarību un tās piemērotību sociālisma aizstāvēšanas un sociālistiskās celtniecības vajadzībām.

Origināla zinātniska pētījuma nozīme ir grāmatas 4. nodaļai «Valsts un valdības forma», kurā sniegts dialektisks vēsturisks ieskats valsts formu attīstībā revolucionāru pāvērsieni laikos, kād veidojās jauna tipa valstis. Lielu interesi izraisa P. Stučkas izteiktās domas par valsts federatīvās uzbūves principiem, kā arī buržuāzisko zinātnieku uzskatu kritika šajā jautājumā. P. Stučka parāda federācijas principa realizāciju Padomju valsts izveidē, padomju federācijas kā vēsturē pilnīgi jaunas, no buržuāzisko valstu federācijas radikāli atšķirīgas valsts uzbūves formas izveidošanos un tālāku attīstību.

5. un 6. nodaļā, kas veltītas dažādu valstu konstitūciju šķiriskā satura analīzei, P. Stučka parāda buržuāzisko konstitūciju un pirmās Padomju Konstitūcijas kardinālo atšķirību un sociālistiskās demokrātijas lielo pārākumu pār buržuāzisko demokrātiju. Minēti piemēri, kas liecina par buržuāzisko konstitūciju deklaratīvo raksturu un ne-

spēju nodrošināt tur solīto pilsoņu tiesību īstenošanu. Spilgti parādīts, ka tikai sociālistiskā iekārta nodrošina Konstitūcijā apstiprināto tiesību un brīvību realizēšanas garantēšanu un cilvēka personības vispusīgu izaugsmi.

P. Stučka uzsver Komunistiskās partijas vadošo lomu Padomju Konstitūcijas izstrādāšanā, organisko saikni starp partijas Programmu un Konstitūciju. Tas īpaši akcentēts, vērtējot Konstitūcijas lomu nacionālā jautājuma risināšanā.

Daudzas grāmatā «Valsts teorija un Padomju Konstitūcija» izteiktās domas un tēzes par demokrātiju, brīvību un pilsoņu tiesībām bijušas ļoti aktuālas ne tikai agrāk, bet ir tādas arī tagad. Tie ir jautājumi, ap kuriem notiek asa ideoloģiska cīņa pasaules mērogā. Tādēļ P. Stučkas teiktais joprojām palīdz mums propagandēt un aizstāvēt sociālistisko demokrātiju, parādīt tās sasniegumus, kuriem ir pasaulvēsturiska nozīme.

P. Stučkas darbi par Padomju Konstitūciju sasaucas ar padomju tiesību zinātni mūsdienās, jauj uzskatāmi saļīdzināt attīstītas sociālistiskas sabiedrības Konstitūciju ar tās pirmo priekšteci — 1918. g. Konstitūciju, saskatīt nepārtraukto pēctecību, kas raksturo visu Padomju Konstitūciju izstrādāšanu un īstenošanu.

Aktuāls skanējums ir visai sējumā ievietotajai P. Stučkas teorētiskā mantojuma daļai. Tā aicina dzīli iepazīt marksisma-ļeninisma mācības dižo bagātību un radoši izmantot to sabiedriskās dzīves vērtēšanā un sociālo uzdevumu nospraušanā.

Sagatavojot sējumā ievietojamos darbus publicēšanai, veikts visai plašs redakcionāls darbs. Daudzām publikācijām saglabājušies manuskripti un to noraksti, kas ļāvuši izdarīt teksta precizēšanu pēc origināla, novēršot agrāk ieviesušās iespiedķūdas un cita veida nepilnības. Nemitī vērā savā laikā paša P. Stučkas izteiktie norādījumi un vēlējumi.

* * *

P. Stučkas Rakstu izlases sagatavošanas gaitā izzināti daudzi jauni P. Stučkas darbi par revolucionārās kustības un sociālistiskās celtniecības vēsturi, kuros propagandēts V. I. Ļenīna idejiskais mantojums. Tiem ir ak-

Mēs paejam uz priekšu un nonākam pie Krievijas 1917. g. revolūcijas. Mēs redzam no jauna cīņu ap likumu. 8 mēnešus Krievijas revolūcijā buržuāzija aizstāvēja vecās feodāli pilsoniskās šķiru tiesības, tikai pa drupatiņai nolauzdamā vecās tiesības un ielikdama vietā jaunus, skaidri pilsoniskus ielāpiņus. Revolucionāras valsts apmēros, t. i., politiskās varas sagrābšanas ziņā, buržuāzija bija uz stingrāko konservatīvu, privāto lauzu attiecību* ziņā tur ikviens likums, kas *nebija atcelts* ar īpašu dekrētu, skaitījās spēkā. (Un to pašu mēs redzam visos jaunāko pilsonisko revolūciju gadījumos: Vācijā, Austrijā, baltajā Latvijā utt.) — Tiklīdz norisinājās Oktobra revolūcija un veco valdošo šķiru vara bija lauzta, krita arī viņu šķiras tiesības. Oktobra revolūcija savā dekrētā «Par tiesām»³ pasludināja patiesi revolucionāro lozunu: visi vecie likumi, visas vecās tiesības *ar revolūciju ir atcelti*, cik tālu tie nav apstiprināti caur jauniem dekrētiem un, ja nav dekrētu, caur revolucionārās tautas «taisnības apziņu»**. Tā proletāriskā revolūcija atceļ valdošo šķiru tiesības un ieved jaunās, uzvarējušās darba tautas šķiras tiesības. Bet viņa nesludina *cilvēka* tiesības, līdzīgi Lielajai franču revolūcijai***, kā viņa vispārīgi izsargājas no jebkādām tukšām, bet skaļām frāzēm.

Bet vai tā nav pretruna? Proletāriskā revolūcija taču sludina šķiru atcelšanu un tomēr ieved šķiras, kaut arī daudzskaitlīgākās darba tautas šķiras tiesības. Un tā arī to nostāda visdažādākie neprašas un vēl lielākā mērā novērīgie iz sociāldemokrātijas rindām. Bet tas ir tikai liels pārpratums. Vispirms strādnieku šķira saprot šķiru iznīcināšanu kā šķiru pretišķību, saimniecisko un sociālo, atcelšanu un ne pretinieku šķiru fizisko iznīcināšanu. Šī iznīcināšana norisināsies kā visu bezdarba šķiru piederīgo ieplūsana darba šķirā (kas uz to nav spējīgi, tiem, protams, jānīkst fiziski), citiem vārdiem, visu šķiru pārvēršanās vienā vienīgā darba tautas šķirā, ar ko reizē visas šķiras būs atceltas. Bet reizē ar to darba tautas šķiras tiesības pārvērtīsies visas darba tautas jeb tālākā gaitā cilvēces tiesībās. Tātad mēs tomēr galu galā nonāksim pie «*cilvēka tiesībām*»? — Nē, tomēr nē!⁴ Reizē ar «*šķiru nomiršanu*», ar šķiru pretišķību iznīcināšanu nomirs arī

* T. i., sabiedrisko attiecību. *Red.*

** Te un turpmāk — tiesisko apziņu. *Red.*

*** T. i., abstrakti, ārpus šķiru attiecībām. *Red.*

pēdējās «šķiras tiesības» kā pārejas laikmeta nokārtotājas. Jo komunistiskajā valstī*, īstajā «taisnības valstī», *vairs nebūs tiesību vārdi*. «Komunistiskas tiesības», tiesības saprotot līdzšinējā nozīmē, ir *tieša pretruna*.

Bet vai tā nav jauna pretruna visam, ko mēs līdz šim dzirdējuši; ja mēs runāsim par «nākotnes valsti», kurā *nebūs valsts*, un par «cilvēces tiesībām», kuras nemaz *nebūs tiesības*. Ir taču vesela «arī sociālistu» skola, kas cer ieaugt jaunajā sabiedrībā taisni uz «sociālistisko», tas ir, bezšķiras tiesību pamatiem.⁵

Nav diemžēl jautājuma, kurā valdītu vairāk jucekļa ne vien «marksistu»**, bet arī patiesi marksistu starpā, neizņemot pat komunistus, kā tiesības un taisnības jautājumā. Ir parasts runāt par taisnības un tiesību jautājumiem, neko pie tam neiedomājoties. Tas bija tāds lauks vecajos valdīšanu laikos, kurš pēc likuma visiem bija jāzina un kuru patiesībā neviens nezināja, tā ka pastāvēja vesela kārtā, liela organizācija speciālistu, kam tie bija jānoskaidro (un kas to par labu samaksu skaidroja un, ja vajadzēja, «noskaidroja»). Bet pārējie ļaudis pret šīm «taisnības fabrikām»*** izturējās gandrīz vēl ar lielākām baiļības jūtām nekā pret «tās augstākās patiesības» dievvārdu fabrikām un darbnīcām.

Tādēļ un jo sevišķi ievērojot, ka latviski šinī jautājumā tikpat kā nekas nav rakstīts, es te uz ātru roku un īsumā gribētu bilst dažus vārdus par taisnības jautājumu vispār.

2. TIESIBU JĒDZIENS UN TĀ [IZ]CELSANĀS PAMATI

«Uz priekšu, kas tiesu un taisnību ciena!» («Wohlan, wer Recht und Wahrheit achtet!») Tā dziedāja vecajos labajos (bez zosu pēdiņām) laikos vācu sociāldemokrātija. Vecais krievu narodnīks Mihailovskis nevarēja beigt priecāties, ka krievu valoda esot kā uz augstākas varas lēmumu tik laimiga, apvienojot vienā vārdā «правда» (taisnība) jēdzienus «правда — истина» (taisnība=patiesība) un «правда — справедливость» (taisnība=taisnība). Un pat I Internacionālēs «inauguraladresē»****

* Domāts — komunistiskajā sabiedrībā. *Red.*

** Domāti oportūnisti, revizionisti. *Red.*

*** Ironiski — juridiskajām iestādēm. *Red.*

**** Internacionālēs «Dibināšanas manifestā». *Red.*

nekaunīgi atzina savas valdīšanas, varas un spaidu* attiecības, pilsoniskā demokrātija liekulīgi slēpa aiz skaistām frāzēm bieži neskaisto saturu. Un viņa to nedarija, vismaz ne vienmēr un sevišķi ne iesākumā, apzinīgi. Tā bija neapzinīga liekulība; liekulība, kas izauga iz paša attiecību saturā.** *Tā dieva un feodālisma varas spaida vietā viņa lika cilvēka brīvo gribu un savstarpēju līgumu.* Arī tiesību un taisnības pamatos nu lika brīvo gribu un cilvēku savstarpējo līgumu (Contrat social). Saprotams, ka neviens no šiem filozofiem, kas lika jaunnodibinātajām attiecībām teorētisko fundamentu, nekad neiedomājās, ka šāds «sabiedrības savstarpējs līgums» tiešām norisinājies. Tā bija tāda pat fikcija, iedomā, kā agrākās dievišķās teorijas. Bet tā patiesībā atspoguļoja tikai to, ko jau bija ienesusi jaunā ražojamā*** [ie]kārta, proti, kapitālisms: cilvēku (t. i., strādnieku) ar «brīvu» gribu un viņa darba līgumu, uz šīs «brīvās gribas» dibinātu. Tikpat liekulīgas kā še minētās brīvības bija arī visas uz tām dibinātās teorijas.

Saprotams, ka šīnī atmosfērā nevarēja rasties valsirdīgi atzinumi par spaidu kā tiesību pamatu un pie tam valdošās šķiras interesēs. Un, ja tādi radās, kā, piem., viena no vācu imperiālisma gara priekštečiem — Jēringa personā, tad to kā pārāk valsirdīgu atmeta un atkal un atkal atgriezās pie atsevišķo cilvēku tiesību apziņām un viņu visaugstākā izteiksmes veida — «demokrātijas», t. i., parlamentāra vairākuma lēmuma. Varbūt viisspīgtāk no visiem šo mācību ir izstrādājis Krievijas patvaldības spaidu apstākļos prof. Petražickis savā psiholoģiskajā mācībā par intuīcijas (iekšējas neapzinīgas nojaudas) tiesību sajūtām.⁸

Pilnīgu revolūciju še, kā visās sabiedriskās zinātnēs, ienesa K. Markss ar savu vēsturiskā materiālisma teoriju.

---

* — varmācības. *Red.*

** Zimīgi šīnī ziņā ir Russo vārdi: «Cilvēks dzimst brīvs, un tomēr viņš visur atrodas važas... Kā šī pārvērsme norisinājās? Es to nezinu. Bet kā viņa var kļūt atkal taisnīga? So jautājumu es ceru atrisināt.» Kā šo līdzekli viņš nu liek priekšā t. s. *Contrat social* ne kā patiesi notikušu līgumu, bet kā padomu ik pie viena likuma prasit sev: «Vai tā saturs saskan ar viņa cilvēku tiesiskas vienošanās ideju.» — Russo, zināms, to teica valsirdīgi, un taču tā bija neapzinīga liekulība. [P. Stučka šeit citējis Z. Z. Russo darbu «*Sabiedriskais līgums*». *Red.*]

*** Te un turpmāk — ražošanas. *Red.*

Vispirms viņš ienesa jauno uzskatu par *ražojamo attiecību pārsvaru* sabiedriskajā satiksmē: tātad noteicēja loma piekrīt saimnieciskajai attīstībai, kurai līdz šim tikai klibo pakal tiesības un tiesību apziņa. Otrkārt, viņš ienesa mācību *par šķiru ciņu* un par tās pamatu — *šķiru pretišķibām*. Atsevišķo «stiprāko» cilvēku vietā — nāca valdošo, izmantojošo šķiru jēdziens. Viņu dūres vietā nāca šķiras organizēta «kopdūre», valsts. Treškārt, Markss ar savu *kapitālistiskās* sabiedrības kritiku pierādīja šis iekārtas *pārejošo* lomu un, pamatojoties uz *sabiedriskās attīstības likumību**, atklāja plašas izredzes uz apzinīgu ražojamo un piesavināšanās jeb ipašuma, bet līdz ar to arī visu pārējo sabiedrisko attiecību nokārtošanu. Te netiek noliegta Jēringa teorija par tiesībām kā aizsargātu interesu, bet tikai — šķiras interesu. Un netiek arī stripotas intuitīvās tiesību sajūtas, bet ne individuāli psiholoģiski pamatojas, bet kā saimnieciskās attīstības, ražojamo attiecību atspoguļojums.

Bet šī lielā revolūcija, ko Markss ienesa proletariāta un viņam piederīgās intēlīgences galvās, samērā maz aiztika tiesību un taisnību pasauli. Šinī pasaule valdīja vecie uzskati, un tie palika nerevidēti, neapgāismoti bieži pat apzinīgu marksistu galvās. Par tiesībām marksistu literatūrā rakstīts pārāk maz, un tie nelielie mēģinājumi, kas izdarīti (salīdzini, piem., austrieti, ekselenci Renneru), bija bieži interesantas piezīmes, tikai pilnīgi *ne revolucionārā*, bet gan *reformistiskā* garā. Kā visur, tā še evolūcijas, bet ne revolūcijas tieksmes nēma pārsvaru.

Visgaišāk tas bija redzams pēc 1917. g. revolūcijas. Miļukova un Kerensa režīmi, saprotams, neveda uz uguunssārītu visu veco likumu krājumu. Bet nebija ar mieru tos dedzināt arī «marksistu»** liela daļa. Viņi tādās tieksmēs ieskatīja anarhismu. Un, kad es kādreiz citēju kādu teikumu par to, ka revolūcija pati par sevi sagrauj vecos likumus, tad man uz pārmetumiem par šādu «anarhistu» domu izteikšanu bija jāatklāj noslēpums, ka citētais «anarhists» ir K. Markss savā runā Ķelnes zvērināto tiesas priekšā.⁹

Un, kad beigās uzvarēja proletāriskā revolūcija, tad pat mūsu pašu rindās šinī jautājumā bija zināma neskaidrība.

* Seit un turpmāk — likumsakarību. *Red.*

** Domāti meņševiki. *Red.*

(lielkungi, satrapi utt.), savu varu labprāt pamatoja uz dieva vai dievu prātu.

Pilsoniskā demokrātija arī te ienesa jaunu liekulību. Viņa valdnieku patvaldības vietā lika vārdos — tautas patvaldību, bet dzīvē izveda šķiras valdību, tikai savas, buržuāzijas, šķiras valdību. Un dievu un valdnieku varas vietā lika jaunu likumu: likumu likumu, tiesību tiesību, *konstitūciju!* Mēs tagad sakām, ka *konstitūcija* nav nekas cits kā *zināmas sabiedrības šķiras attiecību izteiksme*, un viņas saturs ir zināmās šķiras valsts organizācija jeb iekārta. Saprotams, ka šī izteiksme bija izkarota parasti asinīainās cīņās. Tā bieži bija «apzvērēta» — kā no valdnieka (ja tāds bija), ka viņš to svēti pildīs, tā no tautas — ka viņi tad svēti klausīs. Ja valdnieka vietā bija prezidents, tas daudz pēc satura nemainīja. Bet aiz visa tā slēpās *šķiras* valsts kā valdošās šķiras tiesību aizstāve, tikai tas konstitūcijā bija jāizlasa starp rindiņām (par valdīšanas kārtību, vēlēšanu tiesībām utt.).

Es jau teicu, ka taisnības kontroles orgāns vecajā valstī bija īpašas tiesas. Pirmatnē* tiesa bija tieša tautas tiesa (tagad to dēvē par «linča tiesu»), tad sāka izvēlēt 12 vairāk vai mazāk iz sava vidus soģu, bet, nodibinoties valsts iekārtai, vara pārgāja atklāti varas turētāju rokās: lielkungu jeb augstāko valdnieku un to iecelto soģu ziņā. Mēs redzējām, ka jau šinī laikā attīstījās īpaša soģu (juristu) kārta un cik tā bija «iemīlota» pie tautas. Pilsoniskā demokrātija principā te maz ko jaunu ienesa. Viņa tikai pārklāja pār šīm iestādēm liekulīgo neatkarības plīvuru un, kā visas valsts iestādes (piem., policiju, karaspēku), organizēja *fabrikveidigi* kā nokārtotu lieluzņēmumu. Tās centralizētās un plaši organizētās iestādes nevar citādi nosaukt kā par *«taisnības fabrikām»*. Bet, tā kā ne vien meistari, bet pat vienkāršie dienasstrādnieki (piem., zvērinātie piesēdētāji) bija vienīgi pilsoņu jeb, mazākais, mantīgo šķiru locekļi, tad, zināms, viņi sprieda tiesu *pilnīgi atkarīgi* no savām šķiru interesēm. Un es gribētu zināt — kā lai spriež «vienādu» tiesu visiem tiesnesis, kas skaita cilvēku, tikai no barona vai pilsoņa sākot?

Viss tas pats atkārtojās Krievijā 1917. g. Tikai tur jau agrāk *«taisnības fabrikas»* eksistēja un tās bija tikai jā-

---

* Pirmatnējā kopienā. *Red.*

uzkrāso, jāizremontē (jaunie vedot sešdesmito gadu reformas sabojātos tekstus)¹¹ un tanīs jāieliek jauni meistari un tehnīki (kadetu juristi). Oktobra revolūcija šīs fabrikas, tāpat kā veco valsti, slēdza uz visiem laikiem. Savā konstitūcijā* tā pasludināja padomju iekārtu, tas ir, pārējas stadijai strādnieku diktatūru, kas lai iznīcinātu šķiru pretišķības un līdz ar to pašas šķiras un nodibinātu sociālistisku sabiedrību.¹² Arī tiesu ziņā, kā jau es teicu, mēs ievedām tiesas iz strādniekiem un zemniekiem pašiem. Un šis piedzīvojums** ir paliekams, kas gribot negribot *būs jāatkārto visām proletāriskām revolūcijām.*

Līdz ar to ir tiesu nozīme novesta savā patiesajā lomā kā iestāde, kam jāapspriež vienkāršas un saprotamas cilvēku savstarpējas attiecības. Viena daļa šīnī tiesu (kā arī milicijas) aparātā ir pārāk vāji apkalpota: tā ir tehniskā puse, īpaši izmeklēšanas stadija. Tur nepieciešami ir «speci», labākais, zināms, strādnieki-speci, bet, ja ne, tad vecie speci, kamēr jaunu nav, ar komisāru sistēmas piepalīdzību.

4. TIESIBU PLAŠUMS*** UN RAKSTURS

Tiesību plašums, tas ir, tas lauks, ko zināmā laikmetā pārvalda zināmas tiesības, ir bijis ļoti dažāds. Pirmatnējās attiecības nelielās saimnieciskās šūniņās (ģimenēs, ģintīs) bija visai vienkāršas un parastas. Tur bija tikai parāžu tiesības. Tās grozījās, ģintīm un ciltīm stājoties sakarā, nodibinoties attiecībām uz āru un attiecībām starp vietējām šūniņām un centriem utt. Tiesības jaunlaiku nozīmē nodibinājās tikai tad, kad jau agrākā, pirmatnējā komunisma**** vietā ierodas privātīpašums. Un šis īpašums tad arī patiesībā ir visu tiesību centrs. Tiem slāniem, kuriem tā nav jeb ir ļoti niecīgā mērā, kā, piemēram, vergu vai pusvergu starpā, jeb atkal pirmatnējos ciermos, kas kļuvuši atkarīgi no citas varas (piem., Indijā), dzīve šo lielo masu starpā norisinās pa vecam un vienkārši. Tur nav tiesību. Un tātad tiesības vispirms attīstās

* Domāta V. I. Leņina izstrādātā «Strādājošās un ekspluatētās tautas tiesību deklarācija», ko pieņēma Viskrievijas III Padomju kongress 1918. g. janvārī. *Red.*

** Seit un turpmāk — pieredze. *Red.*

*** — izplatība, darbības sfēra. *Red.*

**** Seit un turpmāk — pirmatnējās kopienas. *Red.*

īpašums un lētais, atvainojos, gribēju teikt — brīvais darba līgums. Un taisni pret šo privātāko no privātajām tiesību nodaļām bija jāmērķē proletāriskās revolūcijas galvenais uzbrukums.

5. TIESIBU MAINAS UN [TO] NĀVE

Tāpat kā valodai jāapmierina arvien jaunrodošās vajadzības, kas vecajā valodā nebija paredzētas, kā, piemēram, dažādi tehniski izteicieni utt., un pie tam ar to pašu vārdu krājumu, ieņemot tikai vien' otru jauninājumu, jaunveidojumu no veciem vārdiem, tā Romas tiesību leksikonam (vārdnīcai) ilgus gadusimteņus bija jāapmierina pēc rīndas feodālās un tad kapitālistiskās sabiedrības attiecību vajadzības. Un pie tam bez jauninājumiem, gandrīz bez jaunveidojumiem, jo ievest kaut ko jaunu svētitajās īpašuma tiesībās un viņu palīginstītūtos — ar to mantīgās šķiras bija pārāk bailīgas. Es nezinu, kam te bija lielāka nozīme, vai tai bailībai, kas vispār ir pret tiesiskām iestādēm un to grozībām, jeb tiešām bailēm, ka tikai līdz ar burtu neizstrīpo arī saturu, «kopā ar ballīnu neizmet arī pašu bērniņu».

Austriešu bijušajam sociālistam Renneram ir interesanta grāmatale*, kurā viņš aplūko to sociālo saturu, kāds mainījies romiešu tiesību jēdzienos, negrozot ne bulta pašos noteikumos. Šo apraudzīšanu varētu vēl turpināt, un mēs tur redzētu, ka zināmi jēdzieni pēc sava saturu pieņem pilnīgi acgārnu saturu. Bieži tas norisinās vairāk vai mazāk lēnā gaitā; zināma parādība atkārtojas to pašu noteikumu robežās biežāk un biežāk un pārlec savā pretstatā, bet nosaukums un izteikums paliek tas pats. Tikai Napoleona kodekss un gandrīz vai 100 gadus vēlāk «vācu pilsoniskā likumu grāmata»¹³ še darija zināmu lūzumu, bet Krievijā, piemēram, līdz pašam pēdējam laikam bija jāpietiek ar savu «Desmito tomu (daļu)», jaukumu no Bizantijas romnieku likumu iztulkojuma un veclaiku** un viduslaiku Krievijas attiecībām.¹⁴ Un acīmredzot Krievijai nebūs lemts piedzīvot savu «buržuāzijas kodeksu» un pirmais jaunlaiku «code civil» izdevums Krievijā būs «code social» (sociāls jeb sociālistisks kodekss).

* Grāmata «Tiesību sociālās funkcijas». Red.

** Domāts — pirmatnējās kopienas laiku. Red.

Jo tiešām paņemsim šī nākošā «kodeksa» programmu. Pirmā vietā ģimenes noteikumi, tie ir sakopoti nelielā sējumā par t. s. «civilstāvokļa reģistrāciju», kā neveikli jātulko pēc vācu receptes — «регистрация актов состояния», tas ir, ikdienišķi izteicoties, dzimšanas, laulību, nāves utt. reģistrācija. Kas palicis pāri no vecās svētītās ģimenes? Vienkārša atzīmēšana, ka tādi un tādi ir pieteikušies par vīru un sievu. Un ja viņi neatzīmējas? Tā ir viņu darīšana, jo soda par to nav un viņu bērni ir tikpat likumīgi kā jebkad. Bet laulības šķiršana? Tā ir iespējama uz vienpusējas pieteikšanas pamata no vienas puses, ka negrib laulību turpināt. Tas ir mīlestības jautājums un ne spaida likums. Un izrādās, ka šīs laulības ir ne mazāk ciešas par agrākajām, kas pamatojās ļoti bieži vienīgi uz veikaliskiem aprēķiniem, ko vāciski arī taisni sauca par «Geschäfts-Ehen»*.

Mantojuma tiesības, šī galvenā mantīgo šķiru laulību līme, ir atceltas, izņemot pašdarbīgo ģimeņu, to starpā zemnieku darba rīkus un mājas iedzīvi. Sievai ir līdzīgi kā vīram nodrošināta *tiesība* un pat pienākums uz darbu. Sociālā apgādība nodrošina mātes un bērnus pa dzimšanas laiku un priekš un pēc tam, kā arī bērnus līdz pat pilngadībai. Tiesa gan, ka tas stipri lielā mērā vēl ir tikai uz *papīra*, bet ikviens taču redz, kā tas grozās un ka bērnu apgādāšana visādā ziņā ir padomju varas pirmās rūpes.

Kas ir palicis pāri no vecās ģimenes, cik par šo buržuāzijas izburbējušo iestādi jel maz varēja runāt? Mazāk tas ir grozījies darba tautas aprindās, kur jau līdz šim arī formalitātēm nepiekrita agrākā loma. No vecās ģimenes maz kas atlicis, bet jaunās attiecības ir, bez runas, dzīļakas un nopietnākas. Bieza nodaļa no šīs lielās, vecās grāmatas tā ir palikusi lieka.

Atcelta ir īpašuma tiesība uz zemi. Tiesa gan, ka sīkzemnieka īpašums patiesībā, dzīvē ir palicis, tikai paplašinājies, bet jaunajās tiesību formās viņam ir vieglāk pāriet jaunā, intensīvākā darba veidā. Un ne vien ir iespējams pāriet, bet tieši būs jāpāriet.

Darba kodekss nokārto darbu padomju iestādēs un uzņēmumos, vienup, un privātos — otrup. Tas ir daudzkārt plašāks nekā agrāk; bet viņa galvenais saturs ir tas, ka

---

* Veikaliskas laulības. *Red.*

viņš noteic dažus vispārējus nosacijumus un pārējo atstāj arodniecisko biedrību tarifiem. Manā priekšā ir jauns dekrēts, kas noteic, ka jāatceļ no padomju strādniekiem un kalpotājiem maksa par dzīvokļiem, barību, apgērbu utt.¹⁵ Ejot pa šo ceļu, mēs ejam pa pašu agrāko tiesību iznīcināšanas un jaunu attiecību nodibināšanas [ceļu]. Cik vienkāršas nu top cilvēku attiecības materiālā ziņā! Ľaudis nostrādā savu darbu un no padomju iestādēm saņem, ko vajag. No šī mērķa mēs esam vēl tālu, bet ne nesaredzami tālu. Tagad jautājums grozās tikai ap izdalāmo mantu daudzuma palielināšanu. Es te no šīs puses jautājumu neapskatu, bet tikai to pievedu kā paskaidrojumu, ka galu galā agrākās «civilattiecības» pārvēršas tik vienkāršās «sociālās attiecībās», ka var tieši sacīt — *tiesības top liekas un pamazām nomirst* (sterben ab).¹⁶

Es te nenodarbojos ar jautājumu, cik ilgi tas vilksies. Mēs zinām, ka kapitālisms vēl nav galīgi pārvarēts un tā bezkaunīgā spekulācija, kāda turpinās vairāk vai mazāk slepšus, nav nekas cits kā kapitālisma atliekas. Bet viņu tiesības vairs nebauda valsts aizsardzības, taisni otrādi, tās top no strādnieku valsts varas nesaudzīgi vajātas. Arī zemniecības starpā turpināsies «privāt»tiesiska dzīve, bet tā būs vienkārša, visiem pārredzama, kuru viegli varēs šķirt ikviens saprātīgs strādnieks vai zemnieks. Tā tiesību un taisnības noslēpumainība un to fabrikveidīgā ražošana un izdalīšana lielumā augstās senātu un citādās tiesās ir izbeigusies un kļuvusi nevajadzīga, un tā juristu armija, kas tās apkalpoja, var nodoties citam, ražīgam un godīgam darbam.

Tāds ir īsais dzīves gājiens jēdzienam un institūtam, ko gadusimteņus ir segusi noslēpumainības sega, kuru pacelt bija atļauts tikai cunftīgiem, zvērinātiem meistariem un viņu uzticīgiem paligiem. Un arī tie, sastinguši savās bieži spīdošās, bet nedzīvās formās, nekā neiznesa no šo noslēpumu atklāšanas. Un tomēr šis nedzīvais, sastingušais ķermenis ilgi valdīja pār dzīviem ļaudīm. (To burtiski izteica franču tiesiskā paruna: *le mort soisit le vif.*)* Bet tas, protams, būtu par agri jau svinēt šīs bēres. Tā ir anarhistu mācības kļūda, ka tie savu gājienu pret valsti un tiesībām sludina tanī laikā, kad to pilnīgā nāve vēl ir pāragra. Kamēr vēl nav iznīcinātas šķiras, būs vien-

---

* Mirušais tver dzīvo. *Red.*

mēr vienas (vai vairāku koalētu= apvienotu) valdošās šķiras valdība. Mēs par tādu esam nodibinājuši strādnieku diktatūru. Bet tikpat ilgi arī pastāvēs zināma «sabiedrisko attiecību iekārtu, kura piemērota valdošās (strādnieku) šķiras interesēm un tiek aizsargāta ar šīs šķiras organizētu spēku (lasi: valsti jeb vispāri padomēm)», ja arī mēs paši gaiši redzējām, kā jau pārmainās un nomirst vienotra no agrākām tiesiskām iestādēm. Kamēr pilsoniskās materiālās attiecības bieži ar nolūku tika arvien jo vairāk sarežģītas, jaunajā iekārtā cilvēku savstarpējās materiālās attiecības kļūst jo dienas vienkāršākas un caurredzamākas. Šīs attiecības beigu beigās arī paliks paliekamas, bet viņām kļūs lieks ārējais spāids. Tās būs cilvēku tiešām brīvas attiecības. Tas būs tas «lēciens no nepieciešamības valstības brīvības valstībā»*.

P. Stučka

*Darba kalendārs 1921. gadam.
LKP izdevniecība
«Spartaks», 1920, 53.—63. lpp.*

Iespiests pēc kalendāra teksta

LATVIJAS «VISLIELĀKĀS PARTIJAS» POLITISKĀS BANKROTS**

«Mēs esam kļuvuši par lielāko Latvijas partiju» (1001. reizi atkārtots «Sociāldemokrātā» u. tml.).

«Mēs esam *revolucionāra* un *sociālistiska partija*. Tas saka, ka mūsu mērķis ir sociālisms un šo mērķi mēs cenšamies sasniegt revolucionāriem līdzekļiem»... «Bet mums arī jāsaprot, ka *sociālisms* Latvijā kļūs iespējams, kad *par saimnieciskās iekārtas faktu viņš būs kļuvis rūpniecības zemēs*, no kurām mēs esam atkarīgi (agrāk teikts, ka pirmām kārtām no Anglijas! [P. S.])... sociālistiskā revolūcija atnāks pie mums tad, kad *kā uzvarētāja viņa būs kļuvusi Vakareiropas rūpniecības zemēs*» (sk. Mendera rakstu [«Taktika»] «Sociālista» oktobra numurā 1920. g.）***

* Engelss F. Anti-Dīrings. R., 1978, 280. lpp. Red.

** Raksta publikācijā šajā sējumā nedaudz saīsināti citāti no tā laika preses izdevumiem. Red.

*** Seit un turpmāk citātos no avīzēm un žurnāliem kursīvi P. Stučkas. Red.

«Well roared, lion!» — «Labi rūkts, lauval!» — varētu sacīt ar Šekspīru par citāta pirmajiem vārdiem, ja nebūtu to beigul. Jo pie mums jau 5 gadus veci bērni zina, ka revolūcija, ko sludina te s.-d. līderis, proti: kad sociālisms būs uzvarējis jau Eiropas rūpniecības zemēs, jo sevišķi Anglijā, un tur pat «kļuvis par saimnieciskās iekārtas faktu», — *vairs nebūs revolūcija!*

Kad Anglijā 1847. g. notika sakarā ar poļu sacelšanos strādnieku līdzjūtības mītiņš, K. Markss vispirms* izteica slaveno teikumu, ka labākais palīgs poļu revolūcijai no angļu pusēs — būtu revolūcija Anglijā pašā.** Ūn kopš tā laika to īpaši 1917. gadā ir atkārtojuši visu zemju revolucionāri: K. Libknehts — Vācijā, Viljamss u. c. tā sauktajā angļu «padomju» konferencē Līdsā¹⁷, boļševiki neskaitāmas reizes pret Kerenskiem, Čeheidzēm, Čereteli utt. Un tālāk savās tēzēs III Internacionālēs 1920. gada kongresam,*** kā arī vēstulēs itāļu u. c. zemju strādniekiem b. Ķēpīns uzsvēr, ka īsts revolucionārs nebaidās no iespējamības, ka caur revolūciju tuvākajā laikā varētu apstākļi kļūt īaunāki, jo vissvinīgākajam apgalvojumam nebūs ne mazākās nozīmes, ja nebūs ar darbiem pierādīts, ka ... strādnieku vadoņi *proletāriskās revolūcijas attīstību un tās uzvaru stāda augstāk par visu citu* un ka viņi tādā kārtā ar mieru nest vissmagākos upurus, jo nav citas izejas novērst badu un sabrukumu uz visiem laikiem****.

Te mūsu priekšā ir divi pilnīgi pretēji uzskati: pēdējā gadījumā (Marksa, Ķēpīna) patiesi revolucionārā, pirmajā (Mendera, Martova un citu vispasaules meņševiku) oportūnistiskā un tā galu galā kontrrevolucionārā taktika, kas tikai vairāk vai mazāk veikli slēpjas aiz revolucionārām frāzēm bez revolucionāra satura. Mūsu latviešu meņševiki ir šīnī ziņā īsti hameleoni, kas krāsu maina pēc vajadzības ar ģeniālu virtuozitāti, un, ievērojot lomu, kas mūsu Latvijai piekrīt vispasaules revolūcijas gaitā, ir

* — pirmais. *Red.*

** K. Markss to teica Polijas 1830. g. sacelšanās 17. gadadienai veltītajā mītiņā Londonā 1847. g. 29. novembrī. *Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 4. М., 1955, с. 371, 372. Red.*

*** Domātas V. I. Ķēpīna «Tēzes par Kominternes II kongresa galvenajiem uzdevumiem». (*Ķēpīns V. I. Raksti, 31. sēj., 163. lpp.*) *Red.*

**** P. Stučka te atstāsta domas, kas izteiktas V. I. Ķēpīna 1920. g. 30. jūlija runā «Par uzņemšanas noteikumiem Komunistiskajā Internacionālē» un viņa vēstulēs ārvalstu komunistiem. (*Sk. Ķēpīns V. I. Raksti, 31. sēj., 212., 213., 338.—341. lpp. u. c.*) *Red.*

nepieciešams reiz izdarīt sīkāku viņu iztirzāšanu, stingri pieturoties pie viņu darbiem jeb, pareizāk sakot, vārdiem, jo viņu vārdi ir vienīgie viņu darbi. Jāpiezīmē, ka man gan šis darbiņš jāizdara ar ļoti nepilnīgu materiālu, jo Latvijas izdevumi, kas manā priekšā, ir ļoti nepilnīgi, tikai atsevišķi izķerti laikrakstu un žurnālu eksemplāri, bet taču i tie materiāli, kas ir manā rīcībā, mums dod noteiktu ainu.

1. SOCIAŁISMS

(*Meņševiku (s.-d.) un komunistu (boļševiku) attiecības*)

Satversmes sapulces vēlēšanu cīnas laikā kāds Zemnieku savienības¹⁸ vīrs rakstīja par kādu meņševiku, kurš sacījis kādā vēlētāju sapulcē, ka, raug, «mēs, sociālde-mokrāti, jau arī esam tie paši komunisti, tikai mēs to panākt gribam citādā un lēnākā (saki: mierīgā, proti, ne revolucionārā [P. S.]) ceļā». Es nezinu, vai tas ir taisnība, un drīzāk domāju, ka tā bija vienkārša denunciācija pret bailīgajiem s.-d. Vismaz to noliedza s.-d., pēc veca para-duma smiedamies un vaimanādami, ka Zemnieku savienība neprotot izšķirt komunistus no s.-d. Par vienu no šiem pretpierādījumiem es pat sirsnīgi pasmējos, jo tas atgādināja nostāstu par franču zemnieku, kuru kāds pil-sētnieks nosaucis par cūku un kurš apgāž šo apvainojumu ar to, ka tad taču viņam pie pilsētas vārtiem būtu bijis jāmaksā oktruā nodoklis* uz cūkām un, tā kā viņam tas nav bijis jāmaksā, tad utt. Tieši tā atbildēja arī s.-d.: ja mēs būtu komunisti, tad jūs mūs arestētu utt. Pilnīgi logiski. Un Zemnieku savienība (kā arī paši s.-d.) zina, kāpēc viņus nearestē, nešauj utt. kā komunistus, bet sē-dina departamentu direktoru (piem., Menderu — dzelzceļu, Cielēnu — ārlieku) vai banku direktoru (leitnantu Celmu — diskonta bankā utt.) utt. vietās.

Kādreiz vēsturnieki lauzīs galvas, kā tas varēja notikt, ka partijas, kas saucas arī par strādnieku un sociālistu partijām un pa daļai tādas ir, varēja uzstāties atklāti pret komunistu centieniem izvest dzīvē viņu pašu pro-grammu — sociālismu. Mēs, komunisti, esam simtām rei-zēm dažādajās zemēs svēti solijušies lojāli izturēties pret ikvienu, kaut mērenu, bet *skaidri socialistisku* valdību, ja

* Nodoklis, ko noteica vietējie (municipālie) orgāni. *Red.*

viņa *vedis strādniecibas*, bet ne buržuāzijas *politiku*. Un, ja arī tāds atgadījums vēl nav bijis, mēs tomēr arī nākotnē darīsim to pašu, kā tas mums šķiet pats par sevi saprotams. Bet tādēļ mēs arī ar pilnīgu tiesību un ar to noteiktību, kāda piederas tik nopietnai lietai, nosaucam par sociālnodevējiem tos sociālistus, kas nodod savu strādniecības programmu, vienalga, vai tie ir Miljerāna, Šeidemaņa jeb Mendera vai Martova tipa ļaudis.

Pašķirstot Latvijas meņševiku izdevumus, ikviens atzīs, ka vairāk ļaunprātīgi, tendenciozi un riebīgi pat visnekrietnākā buržuāzijas prese nav izturējusies un nevar izturēties pret komunistiem. Tas bija «krusta karš», ko sludināja Latvijas meņševiki pret komunistiem: vispirmais ienaidnieks — komunists, tikai otrā vietā — vācu baroni! Tā sauca Menderi un biedri, kad 1918./1919. gadā vienā pilsētā un vienā pagastā pēc otra *paši darbaļaudis sacēlās* (es uzsveru šo faktu, ko cenšas izdzēst iz vēstures meņševiki) pret Latvijas [buržuāzisko] demokrātiju ar meņševikiem astē. Un viņi, meņševiki, šinī cīņā gāja tieši roku rokā ar tiem spēkiem, kas bija ap vācu baroniem, pirmā vietā minot Šeidemanieti *Vinnigu*, vācu imperiālistiskās valsts priekštāvi. Tagad tas ir dokumentāriski pierādīts, ka Bermonta spēki, kas izauga no vācu okupācijas laiku «dzelzs» jeb Baltijas divīzijām, tika vākti *pret boļševikiem*, t. i., Padomju Krieviju, ar Ulmaņa valdības piekrišanu. Tas ir nesen no jauna atgādināts fakts, bet *ir aizmirsts*, ka tas notika toreiz arī *ar s.-d. meņševiku ziņu*. 1919. g. septembrī Vinnigs atzina, ka viņš braucis uz Berolini un viņam tur devuši padomu «vākt brīvprātīgos, kurus tad valdība apbrūnotu, apgērbtu un atalgotu; šinī ceļā mani pavadīja latviešu sociāldemokrāts Dr. Menders, kurš arī kopā ar mani lūdza no vācu valdības pabalstu ar karaspēku»*.

Dr. Menders šo ziņu atsauca, bet ko? Viņš neesot braucis vienā vagonā un pat ne vienā vilcienā, bet — un te es izrakstu iz šī «vēsturiskā» dokumenta dažus Mendera paša vārdus**: «Ar Vinnigu es tikos Berlīnē... Mans nodoms bija *izzināt* (!), kādu *palīdzību* mēs, latviešu *sociālisti* (!), varam gaidit *no revolucionārās Vācijas* (lasi: Šeidemaņa—Hāzes Vācijas! [P. S.]) ... pret iebrukušiem

* Citēta A. Vinniga atklātā vēstule, kas bija publicēta avīzes «Vorwärts» 455. nr-ā 1919. g. 6. septembrī. *Red.*

** Sociāldemokrāts, 63. nr., 15. IX 1919.

komunistiem... Man Berlīnē esot, pienāca uztraucošas ziņas, ka krievu komunisti ieņēmuši Veravu un Vidzemes pierobežu apgabalus un nāk uz Rīgu, pie kam vācu pulki atkāpjas... es griezos pie diviem tautas komisāriem*, lai noskaidrotu viņiem to nepanesamo stāvokli, kādā Latviju ierauj vācu okupācijas spēku bēgšana. *Sarunā ar Landsbergu* (vislab[ēj]ākā spārna šeidemanieti [P. S.]) bija arī klāt *Vinnigs*... No sarunām es mantoju iespaidu, ka vācu valdība nav spējīga noturēt savu regulāro spēku no dezorganizētas bēgšanas un ka Latvijai nekas labs nav gaidāms. Ar šo pārliecību es aizbraucu no Berlīnes.»

Sinī paskaidrojumā tādā kārtā Menders noliedz, ka viņš lūdzis *brivprātīgo* sūtīšanu, bet atzīst, ka lūdzis (vācu imperiālistiskās) okupācijas *armijas atstāšanu* «sociālistu»** aizstāvībai pret Latvijas (jeb, kā Menders saka, krievu) komunistiem! *Imperiālismu lūdza palīgā pret komunismu!* Tas ir vēsturisks fakts. Ja mēs palasām Emīla Barta, bijušā «revolucionārā tautas pilnvarotā», brošūru (110. lpp.)***, tad mēs dabūjam zināt arī to, *kas Vācijā bija šīni zīņā Mendera pusē*, proti, tās bija imperiālistiskās kara valdes: «Tie kungi stingri turējās pie sava. Viņi vienbalsīgi, no ārlietu un kara ministrijas un no Ober-Ost (austrumu galvenās karavadības — ģen. Hofmaņa) pu-
ses paskaidroja, ka viņi *jūtoties morāliski spiesti* aizstāvēt Baltiju, jo līdz šim Vācija latviešus un lietuviešus kavē-
jusi sarīkot savas armijas un tos *taču nevarot bez aiz-
sardzības atdot boļševiku rokā*.» — Raug, ar ko gāja
ķopā Menders un ne viens un ne uz savu galvu, jo *es apgalvoju*, ka viņš *brauca uz* {buržuāziskās} *valdības rē-
ķinā!*

No šī mazā fakta, kā tas nācis atklātībā, ir skaidrs tas, ka tas ienaids, kas visu laiku izpaužas s.-d. presē pret komunistiem, *nav vienīgi* baiļu momenta politikas auglis.

«Badu un postu nav iespējams socializēt, tā no sociali-
zācijas var izvērsties tikai vispārēja nabadzība *kā Liel-
krievijas komunistu «paradize»*.»**** Šis ir tas vadošais motīvs, kas līdz apnikšanai atkārtojas bez gala: it kā komunisti būtu solījuši paradīzi un atnesuši badu. «*Bada*

* Pie F. Eberta valdības locekļiem. *Red.*

** T. i., meņševiku. *Red.*

*** Brošūra «Vācijas revolūcijas darbnīcā»; 1920. g. iznāca arī *Maskavā* krievu valodā. *Red.*

**** Sociāldemokrāts, 26. nr., 2. VIII 1919.

sociālisma apstuļi!**, «Komunistiskais *bada un terora sociālisms*»**, «Tāpēc lāi atsakās no saviem terora un «črezvičaikas» ieročiem un nāk ar *godīgiem* (!) idējiskiem ieročiem» utt. (F. Menders)*** ... Siem «noteiktajiem» spriedumiem pievienojas visnekrietnākās, tendēnciozākās ziņas par Krievijas Padomju republiku vai nu no pilsoniskās telegrāfa aģentūras ziņām, jeb «*no drošas puses*», «droša avota» gan par badu, nemieriem, gan par uzbrukumiem Ļeņinam utt. Nesamierināms naids pret Komunistisko Krieviju ikvienā rindiņā.

Un tad uzreiz vienā labā dienā kaut kāds Menders pažīno («Sociālista» oktobra burtnīciņā) nenosarkstot (46. lpp.): «Mums jābūt gataviem uz visu. *Mums jāpielēro* savu taktiku apstākļiem, kādus nevis radām mēs, bet gan mums uzspiež āriene... mēs varam arī 24 stundās grozīt savu taktiku un *noslēgt līgumu kaut ar pāša velna māti!*» «*Velna māti*» — jūs saprotat, kur tā meklējama?

Ciniski graciozais izteikums nav pārprotams. Bet vai tas tiešām nozīmēja iekšēju lūzumu? Mēs to redzēsim iz turpmākā. Bet pa to laiku būsim gatavi uz jaunām taktikām.

2. LATVIJAS UN CITURIENES KOMUNISTI

Tas ir ļoti vecs buržuāzijas paradums — ja runā par svešatnes sociālistiem, tos nostādīt par samērā labiem laudīm un visādā ziņā ne tādiem kā pašmājnieki. Tā franču buržuāzija kādreiz ar atzinību minēja vācu un vācu buržuāzija — franču sociālistus. To atkārto arī mūsu meņševiki komunistu jautājumā, ja vajag, mākslīgi konstruēdami pretišķības starp Latvijas un Krievijas komunistiem.

Tā, piemēram, mēs lasām «Sociāldemokrātā» no 26. jūlija 1919. g. (20. numurā): «Fakts bija tas, ka sistēma, kāda bija (Latvijā) komunistiskais režīms, ... savās loģiskās konsekvencēs *nogāja pat tālāk par Krievijas sistēmu*» utt. Jūs labi atminat, ka mūs no otras puses apvainoja par mērenību, jo īpaši, ka mums nebija ārkārtējo komisiju****, kas arī gan nebija pamatots. Jeb mēs lasām

* Sociāldemokrāts, 132. nr., 18. XII 1919.

** Sociāldemokrāts, 140. nr., 30. XII 1919.

*** Sociāldemokrāts, 136. nr., 23. XII 1919.

**** T. i., nebija tāda īpaša drošības dienesta orgāna kā VĀK. *Red.*

«Sociālista» 2. numurā Mendera rakstā: «Latviešu komunistiem līdz šim bijusi *tikai viena gudriba: padomes pēc Krievijas parauga*» utt. Un to tanī pat laikā, kad mūs daži vai pat par nacionālistiem nosauca par tām pārgrozībām, ko mēs, pieturoties pie vietējām un attīstības ipatnībām, ienesām krievu biedru pieņemtā iekārtā utt.

Un tanī pat Mendera rakstā mēs lasām: «*Krievu komunisti, kuri, protams, daudzos jautājumos arīdzan nav ar mums vienis prātis, tomēr vairāk saprot un prot arī izskaidrot mūsu taktiku ar tās ipatnībām*» utt. Es, zināms, nezinu, kas ir tie krievu komunistu uzskatu reprezentanti, ar ko Menders tagadnē (tas ir, ne 1904./5. gadā un ne 1915./17. gadā) tā saprotas taktikas jautājumos; ja tādi ir, tad droši vien tādēl, ka nezin, kas slēpjās aiz mūsu «mazā Mendera kga» maskas. Maskava tagad ir modē, un III Internacionālē kuluāros mēs sastopam dažādus tipus: Vācijas Dītmaņus staigājam pa kongresa* laiku ar pār biksēm izlaistu naktskreklu (à la russe), spāniešu delegātu**, kas pats valīsirdīgi pieteic, ka viņš esot reformists, bet strādnieki viņu spieduši braukt šurp un pie- teikties Komunistiskajā Internacionālē, jeb Rumānijas S.-d. partijas delegācijas starpā vīru***, ko otrā sēdē**** Izpildu komiteja bija spiesta izdzīt ar kaunu iz sēdes kā bijušu kara laika ministru à la Seidemani utt. Nav taču noslēpums, ka taisni pret šādiem «uzbāzīgiem» sociālistiem kongress paplašināja savus uzņemšanas noteikumus līdz 21 punktam. Bet par to vēlāk, jo Menders uz Maskavu braukt vēl netaisās.

Loti grūti noteikt, kur nobeidzas naivitāte un iesākas tieša jaunprātība, piemēram, šādā piezīmē («Sociāldemokrāts», 132. nr., 15. VI 1920.): «Latviešu bolševiki Krievijā, kuri vēl arvien nav atmetuši domas par Latvijas atpakaļiekārošanu varas celā... Daži Latvijas komunistu vadoņi pat piedraudējuši ar izstāšanos no Krievijas partijas, ja miers ar Latviju tikšot noslēgts. Par to savā laikā «Izvestijās» notika diezgan asās vārdū maiņas starp Daniševski un Steklovu.»¹⁹

* Komunistiskās Internacionālē II kongresā. *Red.*

** A. Pestanju. *Red.*

*** I. Fluerašu, *Red.*

**** Komunistiskās Internacionālē IK 1920. g. 11. novembra sēdē, uz kuru bija ieradusies Rumānijas Sociālistiskās partijas delegācija, lai vestu sarunas par iestāšanos Internacionālē. *Red.*

Mēs, latviešu komunisti, esam bijuši pietiekoši *vaļsirdīgi* un vienmēr esam atklāti izteikuši savas domas. Mēs bijām *pret miera sarunām ar Ulmani un pie tam slepenām sarunām*, bet, kad Partijas CK lēma citādi, uz vislojālāko izpildījām lēmumu, un neviens tik ārprātīga nav mūsu starpā, kas būtu domājis tādēļ izstāties iz partijas! Bet mēs, protams, *cīnāmies par revolūciju Latvijā* un revolūciju ne mierīgā celā (caur Satversmes sapulci), bet ar varu (līdz ar vispasaules revolūciju). Tas, protams, «revolucionārajai» s.-d. partijai nav bijis un nebūs pa prātam. Un šīnī, kā visā citā ziņā, Krievijas komunisti ir vienis prātis ar mums, bet ne ar meņševikiem, kaut arī Latvijā.

3. MEŅSEVIKI SAVĀ STARPĀ

Dažas dienas atpakaļ mēs lasījām, ka Francija pēc Vrangeļa krišanas nodomājusi savu cīņu pret padomju varu Krievijā vest, atbalstoties uz eseriem un *meņševikiem* jeb, citiem vārdiem, *Martovu* un biedriem. Šķiet, ka, tāpat kā Amerikā pēc veca paraduma abas pilsoņu partijas uzstāda ar nolūku prezidentu kandidātus iz vienas valsts* (piemēram, Hārdings un Kokss, abi iz Ohaio), tā starptautiskais imperiālisms sev meklē pretkandidātu *Leņinam* arī Krievijā un viņa acs kritusi uz *Martovu*. Sa-kari ar to un viņa grupu jeb, kā viņi saucas, partiju²⁰ nodibinājās, dažādajām delegācijām Maskavā iebraucot. Un tagad jau *Martovs* un viņa trabants** Abramovičs ir Vācijā un tur publicē uzsaukumus starptautiskā stilā.

Arī mūsu meņševiki, kas agrāk orientējās uz Kautski un neatkarīgiem, kad Kautska firma kļuva nelietojama, tā apmēram no šī gada pavasara, sāk cieši saistīties *ar Martovu*. «Krievijā sociāldemokrāti padomju vēlēšanās sāk gūt panākumus, neskototies uz lielajiem spaidiem pie vēlēšanām no komunistu puses» utt. («Sociāldemokrāts», 101. nr., 6. V 1920.; 103. nr., 8. V), utt.

Jau agrāk sāka parādīties «no drošas puses», no «droša avota» visnekrietnākās melu ziņas par Krieviju, pie kurām vēl atgriezīsimies, kas arī no tā paša avota. Mēs zinām, ka *Martovs* no šejienes aiz dažādiem iemesliem lauzās uz ārzemēm un īpaši uz Baltiju. Un, kad viņš

* T. i., viena štata. *Red.*

** — pavadonis. *Red.*

«izlauzās» no Krievijas, viņu *nepacietīgi gaidīja* meņševiki *Rīgā* un ar lieliem burtiem paziņoja «biedra Martova telegrammu no Rēveles», ka viņš nevarot piebraukt, jo steidzoties uz neatkarīgo sociālistu kongresu Vācijā,²¹ bet piebraukšot, atpakaļ braucot.* Un kā apoteozes ainu mēs lasām $\frac{1}{6}$ [daļu] no visa «Sociāldemokrāta»** aizņemošu Martova runas atstāstījumu Hallē ar treknū višrakstu: «*Pret trešo Internacionāli!*» — «Sirmā krievu sociāldemokrātijas vadoņa parādišanās top no kongresa sociāldemokrātiskās daļas uzņemta ar skaļiem aplausiem»; «*Martovs, skaļu aplausu pavadīts, beidz!*». — Par to, ka kongresa $\frac{2}{3}$ vairums cienīgi saņēma šo revolūcijas denunciantu un imperiālisma kalpu un ka pat tāds mērens cilvēks kā Longē ar riebumu atgriezās no viņa, protams, «Sociāldemokrāta» ziņotājs, s.-d. partijas delegāts, nemin ne vārda, kā arī ne šinī, ne vēlākos numuros dažas rindiņas garais referāts par šī kongresa pārējo darbību nedod iespēju taisni noteikt, vai uzvarējuši kreisie jeb labējie.

Tā spilgti *izbīdās Martovs* kā Krievijas «revolūcijas» (Markss jau teica, ka «kontrrevolūcija galu galā arī ir revolūcija»***!) vadonis. Un, raug, *šī ir tā Krievija, par kuru stāv Menders un tie, kas ap viņu!*

Gatavodami, kā mēs redzēsim tālāk, vienu vispasaules meņševiku Internacionāli, Latvijas meņševiki jau agrāk tiecās nodibināt blakus savai projektētajai «mazajai Antantiņai» valstu starpā vienu meņševiku pusinternacionāli iz Somijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Polijas meņševikiem. Bet, kā nebija panākumu valstu apvienībai, tā nekas neiznāca arī no meņševiku «mazās internacionāles». Lozungs «visas pasaules meņševiki, apvienojieties!» vēl karājas gaisā.

Pašu mājās s.-d. meņševiki ir ne vien «stiprākā partija», bet arī *apvienota* partija. «Tas, par ko kērc visas vārnas uz ielas stūriem, — partijas šķelšanās nav notikusi... mūsu starpā pastāv zināmi domu virzieni... skaldišanās arī turpmāk nenotiks un nedrīkst notikt.»**** Tā slēdza vasarā konferenci***** priekšsēdētājs leitnants Celms.

* Sociāldemokrāts, 228. nr., 7. X 1920.

** Sociāldemokrāts, 241. nr., 22. X 1920.

*** Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 6, с. 109, 254. Red.

**** Sociāldemokrāts, 110. nr., 18. V 1920.

***** Oportūnistiskās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas konference notika Rīgā 1920. g. 15. un 16. maijā. Red.

Un jau agri, zīmējoties uz š. g. decembrī sasaucamo kongresu, sauc Menders: «Par sociāldemokrātijas šķelšanos nopietni var runāt tikai fantasti.»*

Es kādreiz esmu jokojis, ka šī partija ir ciešāk vienota nekā jebkur, jo to vieno ģimenes saites. Un pat tagad «lielākās partijas» apjomā var uzskaitīt vadošo personu starpā vismaz 12 radnieciski un svainiski organizētus biedrus. Bet pašā partijā — cik cilvēku, tik domu! Un tomēr, ja mēs gribētu runāt par virzieniem, mēs to nevarētu, jo ikviens biedrs pats par sevi ir vesels virzienu mudžeklis, un nespēj tu cilvēku iešķelt kā spārnā, kad tas, jau dabūjis kaut kādu bankas jeb citāda direktora vietu, izrādās vislabējākajā spārnā. Sais partijās biedru uzskatu ziņā «tikai maiņa ir pastāvīga». Paņemsim tikai pāris piemēru.

Par līderi Menderu nav vairs daudz ko teikt. Biedrs Daniševskis viņu labi raksturoja savā rakstiņā par 3 vizītēm.** Pie Leopolda, Vinniga un Čičerina! Varētu Vinniga vietā likt arī: pie Noskes (Liepājā).²² Bijis *krievu biedru* pulciņa propagandists Rīgā 1905. gadā dažā ziņā [uzstājās] *pret latviešu sociāldemokrātisko* partiju, toreiz vēl neapvienotu [ar KSDSP], viņš 1917. gadā bija, taisnī otrādi, grupas priekšgalā, kas pieņēma Rīgā okupācijas laikā *rezolūciju pret boļševistisko revolūciju* Krievijā, par ko tos mūsu biedri arī izslēdza iz partijas.²³ Un, kad Rīgā nodibinājās Ulmaņa valdība, Menders nostājās noteikti *pret krievu biedriem* boļševikiem. 1919. gada sākumā viņam Krievijas komunisti vēl bija ļaunāki ienaidnieki nekā vācu baroni, bet 1920. gada sākumā viņš jau Ulmaņa pilnvarā un 1920. gada beigās pats no sevis ved sarunas ar Krievijas komunistiem²⁴ (sk. augšā citātu iz «Sociālista»).

Vai minēt Cielēnu? 1918. gadā [viņš] Kazānā vervē Kolčaka uzdevumā latviešu sarkanos strēlniekus un 1920. gadā ir kreisajā spārnā un par mieru ar Krieviju, kas gan nekavē viņu patlaban būt atkal labējā pusē. Vai atgādināt Bruno Kalniņu — vēl nesen [meņševiku] internacionālistu un tad Latvijas [buržuāziskās armijas] aizsargu*** nodaļas locekli? Vai pieminēt beigās Dr. Balodi? Atstājot pie ma-

* Sociālists, 2./3. nr., okt. 1920.

** Domāts raksts «Par baltās Latvijas «misiju» Maskavā», kas bija publicēts avīzēs «Krievijas Čīņa» 1920. g. 24. janvāri un «Čīņas Biedrs» 1920. g. 27. janvāri. Red.

*** — pretizlūkošanas. Red.

las viņa pagātni, kā latviešu aizceļotāju aģentu uz Brāzīliju un viņa karjeru līdz «slepenpadomniekiem» pie keizara Vilhelma Vācijā, pietiek aizrādit, ka pēc revolūcijas viņš pasludinājās par neatkarīgu sociālistu*, tad nobrauca uz Rīgu, visu laiku būdams pret boļševikiem un viņu komunismu. Maskavā turpretim meklē *iespēju iestāties Padomju Krievijas valsts dienestā* un šī nolūkā savā grāmatas jaunizdevumā *izstripo vietas pret Padomju Krieviju*. Bet, kad šīs solis neizdodas, īpaši brauc uz Halles neatkarīgo kongresu**, lai uzstātos tur pret Padomju Krieviju, un šo pašu līniju ved arī Latvijas presē. «Tīra ūdeņa»*** latviešu meņševiks utt.

Pati uzskatu izšķirību platība (amplitūda) ir ļoti liela: no gandriz komunista, kādu sevišķi masās ir ne mazums, līdz Kolčakā draugiem Sibīrijā, grupai, kām tagadējā Ulmaņa valdība savos soļos pret komunistiem ir pārak *mērena!*

Ir tāda grupa meņševikos, kas atklāti nosauc sevi par «revolucionāro» frakciju, bet sludina, ka «*tuvākos gados*» sociālisms nav iespējams (sk. žurnālu «Sociālpolitika»).²⁵ Viņas kritika pret saviem biedriem, kas revolūciju cer izvest Satversmes sapulcē, ir diezgan dzeloša, bet to pašu sacīja arī Bernšteins, būdams revizionists. Tas ir skaidrs Bernšteina virziens, jo tas arī atsaucas uz Pļehanovu.

Es nezinu, vai jau šogad [LSDS] partijas kongress taisīs slēdzienu, kāds ir nepieciešams pēc visa sacītā. Varbūt policijas spaidi vēl novilcinās šķelšanos arī šoreiz, bet tas ir skaidri un gaiši, ka tanīs masās, kas iegāja partijā kā vienīgajā legālajā opozīcijas partijā, ir vislielākā mērā nemierība. 1. maijā 1920. gadā masas uz ielas, pievienodamās komunistu lozungiem, piespieda tanī pašā dienā atklājamajā Satversmes sapulcē uzstāties radikāli pat Menderu, kurš savu runu iesāka: «Es nāku no lielas sapulces, kur *visa strādniecība bez frākciju izšķiribas*» utt.**** Patisēbā tā bija lielā Maija demonstrācija uz Esplanādes laukuma, kur komunistu karogs uz kritušo komunāru kapa pulcināja visu strādniecību, jo masas atstāja meņševiku

* T. i., Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas biedru. *Red.*

** Sk. 21. piezīmi. *Red.*

*** — visišenākais. *Red.*

**** Sociāldemokrāts, 99. nr., 4. V 1920.

karogus un plūda šurp.* Jeb tam pašam Menderam arodnieku konferencē** zem opozīcijas vairuma bija jārauj vaļā savā runa, ka Latvijā jānāk «strādnieku un bezzemnieku» valdībai (Menders te esot domājis Zamueļa (bezzemnieka) un Mendera (strādnieka) valdību!).

Pēc boļševiku sakāves meņševikiem varēja Latvijā būt zināma svarīga loma. Būdami cik necik revolucionāri, viņi tiešām varēja un varētu nonākt pie valdības stūres, ja viņus nebaudītu «komunisma spoks» no austrumiem un ko teiks Anglija — no rietumiem. Kā Buridāna ēzelim divu siena kaudžu starpā jānomirst badā²⁶, tā jānīkuļo šīnīs apstākļos arī meņševiku ēzelim.

4. REVOLŪCIJA UN INTERNACIONĀLE

«Vispasaules revolūcija — ilūzija. Par to varēja domāt varbūt vēl maijā, ne tagad!» sacīja 23. septembrī 1919. g. [LSDSP] konferencē partijas līderene Klāra Kalniņa. Un «mēs zinām, *ka revolūcija attālinās*, to liecina Vakareiropa», piebilda viņas uzticamā otrā puse Dr. Kalniņš. Bet «uz sociālo revolūciju ar pistoli rokā kā boļševiki mēs spekulēt nevarām», piemetināja Menders. Un tad nāca sīkākas balsītes, kā, piemēram: «Turpmāk komunisti var būt tikai jaunu cienīgtēvu lomā, kuri solīs debesu mantas» utt.*** Itin kā tajā dziesmiņā: «Viens gans nomira, citi gani raudāja, sīki, mazi putniņi pātarus skaitīja.» — Tavu vienprātību!

Bet, neticēdamī pasaules revolūcijai, ap Internacionālēm lakstojušies meņševiki ir daudz, gan arvien vairāk tikai ap II. Tā viņu delegāti (diez ar kādiem līdzekļiem, jo ne kājām) izbraukuši pa Parīzēm, Londonām, Lucernām utt. Un tad uz vienu reizi, zem Maskavas III Internacionāles iespāida, viena partija pēc otras, no masām spiesta, sāk izstāties no II Internacionāles. Sociāldemokrāti, kas vēl nule pat piedalījās [II Internacionāles] Lucernas konferencē, palika domīgi. Savu *noteiktās* (!) po-

* Lai tas neatkārtotos, Ulmaņa valdība šīnīs dienās slepeni izrakusi te apbedītos komunārus. Nu, sak, reiz būs miers.

** Latvijas arodbiedrību 1. konferencē, kas notika Rīgā 1920. g. no 31. jūlija līdz 2. augustam. *Red.*

*** Sociāldemokrāts, 73. nr., 29. X 1919. Atzīmēšanu pelna te vēl Mendera sentence: «Jāzina, ka s.-d. taktika *paliek viena un tā pati* (O! P. St.), vai sociālā revolūcija tuvinās vai attālinās!»

litikas lozungu [Latvijas] meņševiki jau bija veidojuši [LSDSP] 1919. gada decembra konferencē: «Partijas izstāšanās no II sociālistiskās Internacionāles iespējama tikai tai gadījumā, ja iz II Internacionāles aiziet Francijas, Anglijas, Austrijas u. c. valstu sociālistiskās partiju daļas, kuras stāvējušas principu un taktikas ziņā mums vistuvāk.» «Sociāldemokrāts» no 18. aprīļa 1920. g. (95. nr.) paziņo, ka nu vācu neatkarīgie [sociāldemokrāti], Francijas, Anglijas un Šveices partijas jau izstājušās un Austrija, Čehoslovakija un Polija taisoties izstāties. Un slēdziens: «Jāsaka, ka mūsu partija rīkotos saskaņā ar pagājušās konferences lēmumu, ja tā izstātos» utt. — Bet vēl neizstājas. Bet 8. maijā 1920. gada («Sociāldemokrāts», 103. nr.) meņševiki dabū zināt, ka izstājušies arī Krievijas meņševiki! Pats Martovs! Un nu arī Latvijas meņševiki paziņo savu izstāšanos un nepiedalīšanos Ženēvas kongresā.*

Bet kur tad? Vai piedalīties III? Ar putām uz lūpām meņševiki aģītē pret Komunistisko Internacionāli, «*jo pievienošanās Komunistiskajai Internacionālei priekš katras sociāldemokrātijas partijas ir, protams, neiespējama*»**. Sākas pilnīga Dona Kihota cīņa pret vispasaules komunistiem un to Internacionāli, un mazās «Sociāldemokrāta» lapiņas pildās ar ziņām par zemēm, kas izteicas pret Komunistisko Internacionāli. Par Komunistiskās Internacionāles II kongresu *ne rindījas*, paziņots tikai Izpildu komitejas sastāvs, pastrīpojot, ka *latviešu delegāts neieejot Izpildu komitejā* («Sociāldemokrāts», 190. nr., 24. VIII 1920.). (Es uz to jau atbildēju presē***, paskaidrojot, ka mēs ieejam gan, bet kā maza nācija ar padomdevēju balsi.) Bet paņemiet jebkuru avīzes numuru, tā no vasaras sākot, un jūs lasīsit vienīgi ziņas par Komunistiskās Internacionāles pretiniekiem, bet ne reizi par piekritējiem. Nebūtu ko brīnīties, ja lasām: «*Longē pret piesliešanos Maskavai*», «*Kautskis pret komunistiem*» un «*ieteic II Internacionāli*» jeb «*Hilkvits pret iestāšanos*» un «*Geds un Debss*»; «*Turati* utt.****, jo to *izslēgšanu* prasa 21 punkts*****, bet mēs

* Sociāldemokrāts, 144. nr., 1. VII 1920.

** Sociāldemokrāts, 147. nr., 4. VII 1920.

*** Rakstā «*Proletāriskā revolūcija un Komunistiskā Internacionāle*» (Cīnas Biedrs, 1920, 7. nr., 22. lpp.). *Red.*

**** Sociāldemokrāts, 225. nr., 3. X; 247. nr., 29. X; 231. nr., 3. XI 1920.

***** T. i., uzņemšanas noteikumi III Internacionālē. *Red.*

īasām arī: «Itālijas sociālisti pret III Internacionāli», «Austrijas komunistu bankrots», «Norvēģijas un Zviedrijas kriesie s.-d. pret III Internacionāli», «Itālija pret Komunistisko Internacionāli», «komunists (Gorters) pret Leņinu», pat «Spānija pretim un Portugāle» utt., utt. Visvairāk šinī ziņā «Sociāldemokrāts» nodarbojas ar Vācijas neatkarīgajiem [sociāldemokrātiem], paregodams viņu atraidošo lēmumu un tikai īsi starp rindiņām paziņodams viņu iestāšanos («pēc tam, kad bija vairums nolēmis» utt.).* Pievedot, piemēram, *vislabējākā* spārna laikraksta «Leipziger Volkszeitung», kuru turpat apzinīgi melkulīgi nosauc par *kreiso* lapu, uzsaukumu pret Maskavu, «Sociāldemokrāts» piezīmē: «Atliekas, protams, *no mūsu puses visam sacitam pilnigi pievienoties* un cerēt, ka Vakareiro-pas revolucionārā sociāldemokrātija arī ies pa šo ceļu!» Savā laikā par F. Veinbergu zobojās, ka viņš savos ārzemju politikas rakstos mēdza rakstīt: ieteicam Vācijai vai Bulgārijai utt. darīt to un to. Bet, kā neklasija buržuāzija Veinbergu, tā «revolucionārā s.-d.» plūst, pretim latviešu meņševiku padomiem, Komunistiskajā Internacionālē. Bet, protams, padomdošana zīmējas ne uz ārzmēm, bet uz pašu masām, kas kā visur, tā arī Latvijā iet uz kreiso pusī.

Bet šimbrīžam [LSDSP] CK *12. novembra* sēdē, 12 locekļiem piedaloties (cik zīmīgs skaits 12! ko paziņo «Sociāldemokrāts» 261. numurā no 14. novembra), nolēmusi, ievērojot *finansiālos traucējumus*, uz Bernes konferenci²⁷ delegātu nesūtīt, bet nosūtīt rakstu, kurā... apsveikt konferences sanākšanu. Jo tur būs Martovs! Lai dzīvo II 1/2 jeb meņševiku Internacionālē!

Rakstiņš jau bija uzrakstīts, kad es dabūju «Sociāldemokrātu» no 24. novembra, kurā redzams, ka Rīgas s.-d. *kopējā* biedru sapulce, iz 122 (!!) biedriem, pieņēmusi Mendera priekšā likto rezolūciju pret III un par jaunu Internacionāli (99 pret 21 balsi), pie kam Dermaņa rezolūcija «vēl neiznest lēmumu, bet turpināt diskusiju» da-būjusi 68 pret 48 balsīm. Menders, kā zināms, ir referents arī [Latvijas SDS] partijas kongresā.**

---

* Sociāldemokrāts, 207. nr., 12. IX; 247. nr., 29. X; 253. nr., 5. XI; 243. nr., 24. X 1920.

** Kongress notika 1920. g. decembrī. *Red.*

5. MENŠEVIKU ORIENTĀCIJA

Kad Rīgā bija vācu okupācija (1917.—1918. g.), Menders un kompānija staigāja pie Vācijas Leopolda un uzturēja sakarus ar Vācijas šeidemanisko priekšstāvi Vinnigu, ar kuru nu Ulmaņa valdība reizē aizbrauca uz Liepāju. Tad orientācija pārgāja (vienmēr tur, kur stiprākais!) uz Antantes pusī, pēc rindas Angliju, Franciju, Āmeriku. Tolaik Krievija bija jaunāka ienaidniece nekā vācu baroni (sk. augstāk Mendera vārdus). Bet Anglijas un Francijas īmpieriālistiem nebija uzticības pret s.-d., kaut arī meņševikiem, viņu priekšā vienmēr spokoja latviešu sarkanais strēlnieks. Un bija jāatsalst arī s.-d. mīlestībai pret lielo Antanti.

Šīnī laikā radās ilūzijas uz jaunu «entente Cordiale», uz jaunu, mazu Antantiņu iz Latvijas, Igaunijas, Somijas, Lietuvas un pat Polijas. Notika viena konference pēc otras mazākos apmēros, ko pārtrauca arvien jaunas sadursmes gan starp Latviju un Igauniju, gan Latviju un Lietuvu, gan Lietuvu un Poliju. Šīs vasaras beigās Bulduros pie Rīgas notika liela konference,²⁸ kas brokastoja vairāk nedēļas pēc rindas un tad izšķīrās, pie kam Polija sāka nespētni domāt uz Lietuvas un varbūt Latvijas aprīšanu. «Так вернее будет!» (Tā būs drošāk!)

Loti oriģināli iesākās un norisinājās šī jaunā orientācija. Latvijas meņševiki palika bez orientācijas. Tā radās «krievu» orientācija. Kad [Padomju] Krievija pa radio lika priekšā visām nomāļu [buržuāziskajām] valstīm mieru, Latvijas Komunistiskā partija pacēla lozungu: «Mieru ar Padomju Krieviju pār valdības galvām!» Tanī pat laikā gatavojās no Bermonta vācu okupācijas laiku armijas atlīkumu uzbrukums Latvijai un nevis, kā bija norunāts, Krievijai. Tā radās Latvijas meņševiku «krievu» orientācija, kā to Menders vaļsirdīgi rakstīja: *Padomju Krievijai draud gals, tā Latvijai vairs draudēt nevar, tādēļ ar to jāslēdz miers!*

Un tiešām visu šo laiku nepārtraukti parādās melu ziņas par nemieriem Krievijā gan no telegrāfa aģentūrām, gan no «droša avota» (mēs redzējām jau, kas tie par avotiem!). Es nekavēšos pie sīkumiem, lai runā paši s.-d.: «*Krieviju kā valsti nenoslaucis no zemes virsas ne komunisms*, — ne melnā reakcija. Tuvākā nākotnē viņa būs

ievērojams faktors... *Nākamā Krievija tāpēc no cīņas priekšmeta sāk izvērsties par draudzibas objektu*» («Sociāldemokrāts», 31. nr., 8. VIII 1919.). 14. augustā turpat drukā F. Adlera domas par «iespējamo Krievijas padomju režīma galu» (36. nr.). Tātad miers mums ir jāpieņem. Bet kāds? *Tāds, kas pēc iespējas lielākā mērā nodrošina mūs iekšēji un ārēji pret komunistisko Krieviju*. Bet, pirms stājamies pie miera sarunām, ir nepieciešami daži priekšnoteikumi... komunistiskajam karaspēkam jāatstāj Latvijas teritorija, t. i., Latgale, un, otrkārt, kategoriski jāatteicas pabalstīt vai *atzīt* kaut kādas «Latvijas Padomju Valdības» («Sociāldemokrāts», 63. nr.).

22. septembrī 1919. gadā bija [Latvijas SDSP] Rīgas pilsētas konference (toreiz Rīgā s.-d. bija tikai apmēram 300 biedru), kurā Menders referēja: «Svarīgākais momenta jautājums ir boļševiku miera piedāvājums. Tas jāpieņem... *lai gan varam būt pesimisti*, vai miers tiešā vārda nozīmē ar boļševikiem būs panākts... *Mums ilgi vēl būs jākaro ar boļševikiem, miera nebūs, bet gan pamiers, jo droši no viņu apdraudējuma mēs nebūsim nekad*» («Sociāldemokrāts», 72. nr.). Tautas padomē²⁹ s.-d. runātājs Cielēns, tas pats, kas Kazaņā bija ar Kolčaku, tagad pret Kolčaku, saka: «Tālāk piekritam, ka ir jāslēdz miers ar Krieviju, ... mēs gribam, lai Krievija atzīst Latvijas neatkarību, lai likvidē Padomju Valdību, atlīdzina mums *kara nodaritus zaudējumus* no Krievijas puses, *izdod* mums *daļu* no tā Krievijas *zelta*, kas pienākas uz Latvijas *daļu*» (un, piezīmēsim, zelta, kuru Cielēns Kolčakam palīdzēja nolaupīt Kazaņā!).

Raug, kāda bija meņševiku «krievu orientācija»! Un esam pārliecināti, ka tāda šī orientācija ir arī tagad *«ar Krieviju, kur iet uz beigām padomju vara»*! Tātad arī melu ziņas iet pilnīgi crescendo un arvien no «drošākas» puses. Kā kuriozu es paņemu vienu «Sociāldemokrātu» no 8. aprīļa, 78. numura *pirmajā lappusē ar trekniem burtiem nodrukāto*: «*Strādnieku sacelšanās Pēterpili...*». «Mums no drošas puses ziņo, ka Pēterpili Putilova lielā zavoda strādnieki 28. martā stājušies pie *bruņotas sacelšanās pret komunistisko režīmu...* Nemierus asiņainā kārtā nospieda pēc vairākām dienām ar Baltijas jūras flotes smago artilēriju, kura, starp citu, pilnīgi sagrāva Putilova fabrikas apkārtni...» Turpat numurā nāk: «*Bez notikumiem Pēterpili mums ziņo par nemieru kustību ari citās Padomju*

Krievijas daļās: Tulā, Rjazaņā (pilsēta ieņemta no zaļajiem) » utt. Un tas viss trekniem burtiem...

«Nemieri Krievijā», «Ptiesība par Krieviju», «Komunistu varmācības», «Padomju Krievijas noziedzīga rīcība Armēnijā», «Uztraukums Krievijā»* utt. Tādas ziņas pilda pa visu «krievu» orientācijas laiku līdz pašam pēdējam brīdim [Latvijas SDSP] centrālorgāna telpas un pietiekoši raksturo šīs orientācijas īsto nozīmi.

Daudz runu sacēlusī Mendera frāze par «kopā iešanu ar Krieviju» Vrangeļa—Savinkova interpelācijas laikā,³⁰ pa kuru laiku latviešu birģeļi sauķuši «prom uz Krieviju!» un pēc kuras bēdīgi pazīstamais H. Asars apvaino sociāldemokrātus, ka tie uzpirkti no Krievijas. Šī Mendera frāze jāapskata ļoti uzmanīgi. *Vēl 18. septembrī* 1920. gadā tas pats Menders rakstīja «Sociāldemokrātā» (212. nr.): «Mēs gribam būt Polijas *demokrātijas* (lasi: Pilsudskai [P. S.]) draugi. Un mūs arī ārējā politikā attiecībā pret Krieviju vieno kopēja fronte tad, ja poļu strādniecībā uzvaru gūs atziņa ne pret, bet ar Krieviju, kurā noteicējs vārds piederētu (bet nepieder! [P. S.]) krievu strādniecībai un zemniecībai, t. i., personās runājot, ar Krieviju, kurā pie varas nebūtu Miļukova, Savinkova vai Vrangeļa.»

Kā redzat, frāze ir ļoti diplomātiska, un ne mazāk diplomātisks ir viņa izteikums runā Satversmes sapulcē 4. novembrī 1920. gadā. Lai to atšifrētu, mums jāņem apmēram tā paša laika sociāldemokrātu laikraksti, *ko tie saka par Padomju Krieviju*.

4. vai 5. novembrī 1920. gadā Satversmes sapulcē Menders pieteica strādniecības revolūcijas vārdā kopā iešanu ar Krieviju. Mēs paņemam sociāldemokrātu izdevumu «Laukstrādnieks» no 4. novembra 1920. gadā un lasām tur redaktora ievadu ... Jeb paņemam «Sociāldemokrātu» no 30. oktobra (248. nr.) un lasām: «... *Nemiers pret padomju valdību manāms visos iedzīvotāju slāņos, sākot no strādniekiem* un beidzot ar bijušiem kapitālistiem.» Atzīmēts: *pēc ziņām «no drošiem avotiem»!*

Ko nozīmē šī *divdomīgā politika vienā un tani pašā laikā*? Vai — kas sola vairāk? Jeb masu priekšā «vārdu spēle» ap jēdzienu «Krievija»?

---

* Sociāldemokrāts, 256. nr., 9. XI; 203. nr., 8. IX; 150. nr., 8. VII; 241. nr., 22. X; 128. nr., 10. VI 1920.

6. AUGSTĀ POLITIKA

Pie «augstās politikas» jāpieskaita, protams, «satversmes» jautājums un valsts *patstāviba*. Te ir meklējams tas ilūziju virpulis, kurā griežas nu jau gadiem visas Eiropas mazās tautas. Valsts patstāvība imperiālisma laikmetā ir mānu lozungs un sociālistiskā iekārtā lieks jautājums.³¹ Pārejā uz pēdējo ikvienai tautīnai tas jāizdzīvo cauri, dažai pat 2 reizes, ja ne vairāk. Mūsu meņševiki līdzī pilsonībai nu jau 2 gadus lauza galvu ap tā saucamo «de jure» (tiesisko) Latvijas patstāvības atzīšanu. Sulaiņu valodā tas, saprotams, viegli: «Tie kungi (no Antantes) iespiež gan klusām piecnieku delnā, bet nesauc klāt pie galda sēdēt (Nāciju līgā)³².» Kā pilsoņiem, tā meņševikiem piecnieki arī patīk, bet izubagot tiesisku atzīšanu — tā ir tā desa, kuru rāda tikai no tāliešes. Man šķiet, tā laupīšana, kāda norisinās nu jau 2 gadius no Latvijas uz Antantes zemēm, varētu pierādīt, kā jāsaprot «patstāvība» imperiālisma apstākļos. Bet pie orientācijas jautājuma mēs jau redzējām, ka jautājumu sāk saprast gan masas, bet to apzinīgi negrib saprast vadoņi.

Satversmes sapulces jautājumā meņševiki sludināja šo sapulci kā brīnumu nesēju. «*Brīvu un bagātu Latviju var radīt vienigi Satversmes sapulce*,» tā lasām burtiski centrālorgāna «Sociāldemokrāta» 45. numurā no 25. augusta 1919. gadā. Jeb vēl agrāk (16. nr. no 22. jūlija 1919. gadā): «*Valsts varas iestādes radīšanu...*, kuras lēmumi atrastu *visplašākās masās* nedalītu piekrišanu.» — «*Partija aicina latviešu strādniecību...* posties uz dzīvāko *līdzdarbību ar demokrātiju**, par īsti demokrātiskas Latvijas izveidošanu» («Sociāldemokrāts» no 5. jūlija 1919. g., 2. nr.). «*Neļaut izgaist darba tautas ticībai uz demokrātiju*» («Sociāldemokrāts», 135. nr. no 21. decembra 1919. g.) utt., utt. Sos lozungus meņševiki pacēla tad, kad vācu karaspēks bija gājis Padomju valdību un mūsu biedru liki vēl gulēja neaprakti pa Rīgas ielām. «*Līdzdarbību ar demokrātiju*» pār komunāru kapiem! Kādreiz vecajā Rīgā (1906. g.) latviešu kadetus³³ par līdzīgu darbu nosauca par «revolūcijas hiēnām». Ko vecus laikus pieminēt!...

Mēs, komunisti, joprojām palikām pie revolūcijas lozunga: pret «šķiru kopdarbību» un par proletariāta dik-

* T. i., ar buržuāzisko demokrātiju, buržuāziskajām partijām. *Red.*

tatūru un, ja arī atzinām vēlēšanas (kurās mums aiz terora nebija iespējams piedalīties), tad tikai, lai Satversmes sapulci varētu gāzt, tā sakot, no iekšienes, tur apriādot viņas iluzorisko nozīmi. Protams, mēs, tur iekšā būdami, būtu vairāk un ātrāk šinī ziņā paspējuši, bet jāatzīstas, ka biedram*, kas toreiz ar mani polemizēja un sacīja, ka to paspēšot diezgan drīzā laikā arī no ārienes, ir savas daļas taisnības. Tagad neviens suns vairs netic Satversmes sapulcei. Arī meņševiki vairs ne! Un tas notika šādi: Vēlēšanas gan šoreiz no jauna apstiprināja, kā apmēram ikvienās kapitālistisko zemju «demokrātiskās» vēlēšanās, ka *Latvijā mazākums ir strādnieku iedzīvotajī!* Rīgā pilsoņu** *ik uz 1 strādnieku iznāk pa 2!*? Ko nu līdzēja visa statistika, ka darbaļaudīm pasaule esot vairums? Ja skaita, ka visi sociāldemokrāti ir strādnieki, tad tomēr viņi no 150 vietām Satversmes sapulcē dabūja taisnī 57. Tas ir gandrīz arī pār visu Latviju *ik uz vienu strādnieku — 2 saimnieki!* Un mēs piezīmēsim: tiklīdz jautājums grozās ap sociālisma vai komunisma lietām, tas tā būs ne vien Latvijā. Te vajag papriekšu salauzt ne vien buržuāzijas ārējo varu, bet arī to varu, kas buržuāzijai ir *pār darbaļaužu galvām*. Un tādēļ mēs sakām: strādnieku padomes ar diktatorisku varu tikai salauzīs šo ārējo un iekšējo iespāidu un atsvabinās darba tautu. Jo arī Latvijā, kaut izpostītajā un izmērdētajā Latvijā, *ir vairums darba tautas!* Bet meņševikiem tikai nav tīcības uz šo darba tautu un nav tīcības arī uz darba tautas revolūciju.

Soli pēc soļa ļaudis pazaudēja tīcību uz Satversmes sapulci. 1. maijā pēc pusdienas tika atklāta Satversmes sapulce, bet *jau* no rīta, kā augšāk redzējām, Rīgas darba tauta ap komunistisko karogu sacīja savas domas. Tad bija jāsasauc s.-d. konference, lai izspriestu valdības jautājumu, un te *jau* pēc 14 dienām no atklāšanas dienas atskanēja no meņševiku līderu mutes jaunas skaņas. Pavisam bezsaturīgajā rezolūcijā, ap kuru cīnījās divi virzieni, no kuriem pie labākās gribas nevar pateikt, kurš radikālāks, gan teikts tikai tas, ka valdībā ieiet atļauj, ja tur sociāldemokrātiem ir balsu vairums. S.-d. tomēr bija tik gudri arī šo atļauju neizlietot, jo Šeidemaņa [valdības] sabrukums taču bija laba mācība.

* Domāts J. Silfs-Jaunzems. *Red.*

** — buržuji. *Red.*

Tagad s.-d. centrālorgāns atklāti atzīst, ka radies ir bez-izejas stāvoklis. Un Menders minētajā «Sociālista» 2./3. numura rakstā jau saka: «Mūsu darbības svars guļ ārpus paramenta strādniecības masu pašdarbībā» utt. Bet, iekš kam tā līdz šim parādījusies, mēs jau redzējām. Un turpat viņš ceļ jaunas ilūzijas: «Mēs nekad neesam bijuši tikai partija paramentam.» Diemžēl gan. Un turpat jaunas ilūzijas, ka Satversmes sapulce jāvērš *uz sociāllikumu* došanu un saimnieciskās dzīves atjaunošanu, *respektīvi, rūpnieciskās dzīves* (?) atjaunošanu. Es nezinu, ko saprot Menders ar «*rūpnieciskās dzīves atjaunošanu*», *rūpniecības pašas atjaunošanu Latvijas Satversmes sapulce negrib un nevar gribēt.*

Protams, ka šādi raksti masās nekādu iespaidu vairs nevar atstāt. S.-d. raksti, cik viņu tur iznāk, paliek neizplatīti, un ik nedēļas centrālorgāns atgādina, ka grupas nenoņem un nesamaksā literatūru un finansiālie apstākļi ir «ārkārtīgi jauni» (sk. «Sociāldemokrāta» 198. numuru, 2. septembrī 1920. g.). Tiešām centrālorgānam partijā ar kādiem, pēc pašu skaitliem, 9000 biedriem *tikai 3000 lasītāju*, kad nelegālo «Cīņu», burtiski, izrauj jau 10 000 eks. (vairāk nelegālais aparāts nespēj), tas ir skandalozi un joti līdzinās bankrotam.

7. VALDIBA UN ATBILDIBA

Kad [Latvijas Satversmes sapulces] vēlēšanas bija garām un s.-d. dabūja 57 no 150 balsim, tad labējās pusē partijas gribēja piespiest s.-d. iestāties valdībā, zināms, proporcionāli (samērā) ar deputātu balsu skaitu. Un viņām *loģiski* bija taisnība: ja tu sēdies pie kāršu galda, tad jāspēlē partija līdz galam! S.-d. atrunājās, ka viņi nevarot uzņemties atbildību, bet *šo atbildību viņi jau bija uz sevi nēmuši*. Jo viņi savā platformā uzstādīja *Satversmes sapulci kā demokrātiju, kurā līdzi jāstrādā*, un nevis par iestādi, kas jāgāž revolucionārā celā. Meņševiki slēpās aiz buržuāziskiem tiesību niķiem, bet logika bija pretinieku pusē. *Un mēs šīs pašas loģikas vārdā vienmēr sacisim: par visu, kas notiek Ulmaņa valdībā, līdzatbildīgi ir vienādā mērā arī meņševikil!*

Meņševiki ir arī visu darījuši, lai aizstāvētu Ulmaņa valdību. Izņemot 2 pieprasījumus par negantībām (Val-

mierā, kad domāja, tur esot cietuši s.-d., un Daugavgrīvā)³⁴, viņi visur ir slēpuši šīs nekrietiņības.

Mēs, piemēram, «Sociāldemokrāta» 33. numurā no 11. augusta 1919. g. lasām: «*Katrū dienu mums tiek iesūtītas redakcijā no visām pusēm sūdzības par dažādu varas aģentu varmācībām un patvarīgām rīcībām. Bet diemžēl aiz cenzūras apstākļiem mums nav iespējams šos faktus apgaismot.*» — Ko tad jūs muldat par demokrātiju? Bet tas vēl nav viss. Uz ārieni s.-d. taisni *noliedz* šos faktus. «Sociāldemokrāta» 25. numurā (no 1. augusta 1919. g.) mēs lasām: «*Komunistiskie laikraksti ar nolūku izplata nepatiesas (!) vēstis, ka šeit... notiekot darba tautas apšaušana (šauj taču tikai komunistus! [P. S.])... visus pārbēdējus šaujot nost, valdot bads*» utt. Jeb «Sociāldemokrāta» 202. numurā no 7. septembra 1920. g. (šie numuri uzglabājušies pilnīgi nejauši un ir tikai niecīga daļa no visiem) mēs lasām: «*Tie (proti, Amerikas latviešu strādnieki) bīstas, vai viņu sūtītos delegātus Latvijā ielai-dīs un vai Latvijas valdība viņus neapcietinās, jo pēc viņu domām Latvijas demokrātiskās Ulmaņa valdības baltais terors pārspēj pat Ungārijas monarchistu teroru un mežonibas.*» Še «Sociāldemokrāta» redakcija pieleik vienu treknū izbrīnīšanos (Sic!). — Tātad nav terora Latvijā!... Bet lejāk redakcija vēl piezīmē: «*Ir redzams, ka Amerikas strādnieku koporganizācija³⁵ ir stipri greizi informēta par patiesiem apstākļiem Latvijā un ka politiskā ziņā viņa stāv savā vairumā uz Amerikas komunistu ieskatu pamatiem.*» «Sociāldemokrāta» redakcijai nokau-nēties tomēr derētu, ja tikai tā vairs varētu!

Bet valdībā iestāties līdzī s.-d. tomēr ir liegušies. Bija pievilcīgāk atrasties neatbildīgā lomā. Bet, ja iestātos, kāda tad būtu politika? Mēs labi atminam, ka Menders vēl 1917. gadā stingri uzstājās, ka sociālistiem pie mums, arī pie varas tikušiem, jāved *pilsonibas* politika, jābūt par pilsonības prikazčikiem jeb komijiem (kā Rīgā saka, gu-mijiem). Un šai «gumiju politikai» sociāldemokrāti ir pa-likuši uzticīgi kā konferences lēmumos, tā atsevišķos rak-stos. Un, kad 1919. gada rudenī radās jautājums par iestāšanos valdībā, tad viņu minimālprasības *bija samazi-nātas* uz mazāk nekā minimumu.* Tomēr pilsoņi uz to

* Kāds toreiz pārtaisīja jeb lokalizēja vecu mīklu: kas ir tas mazākais pasaule? — ar atbildi: Latvijas meņševiku minimālprogramma.

neielaidās. Jo, pirmkārt, viņiem šīs prasības bija par radi-kālām, otrkārt, viņi gribēja būt paši savi darbveži un meņševikiem atļāva vairākus mazāk labi samaksātus amatus, ja tie jau nebija ar Satversmes sapulces diētām apgādāti. Valdības jautājums ir lielā mērā ierēdņu jautājums. To mēs redzam visās, īpaši jaunajās republikās — Čehijā, Igaunijā, Latvijā — un arī vecajās valstīs, kā Vācijā, kur visi amati no «šucmaņa» līdz provinces un pilsētas galvām ir šeidemaniešu rokās.

Bet pamazām jautājums Latvijā top sarežģītāks. Vispirms daļa «lielākās» partijas biedru (pa vēlēšanu laiku to no kādiem 800 bija pieaudzis uz 7500 dažos mēnešos) grib arī ierēdņu vietas, jo kādēļ tad viņi stājās legālajā opozīcijas partijā. Otrkārt, pati attīstības gaita revolūcijas laikmetā ved sadursmē pat vismērenāko opozīciju, un iekšlietu ministrs Bergs nesen no šīs situācijas taisīja loģisko slēdzienu: vai jūs mūs arestēsit jeb mēs jūs? Citiem vārdiem, meņševikiem tuvojas moments, kad jāizšķiras: pa labi vai pa kreisi. «Laukstrādnieka» un «Sociāl-politikas» virziens tad arī tieši saka: iekšā ministrijā, kaut dabū vienu vietu; tam pretim vairums — nēmēt valdību savās rokās tikai tad, ja to dod un ja tanī dabū *balsu vairumu*. Bet tālāk arī šīnī otrajā virzienā domstarpības: vieni ir par skaidras pilsoniskas politikas vešanu («tīrie marksisti» pēc Mendera modeļa), otri ir par vairāk vai mazāk strādniecisku politiku. Tā cēlās meņševiku tieksmes gāzt Satversmes sapulces celā Zemnieku savienības ministriju*, taisīt «revolūciju» legālā celā. Viņus gan kīrcina (дразнит) pirmais virziens, rakstīdams «Sociālpolitikā»: «Kas atzīst, ka pienācis laiks pāriet uz sociālismu, tam... jāiet uz barikādēm un jāsper visi soļi, jāprot dzīvību likt kilām. Bet diemžēl mūsu hamletiskie varoni jau grib un nevar. Viņu revolucionārisms ir *viļņi ūdens glāzē*...**

8. PIRMAIS VILNIS — AGRĀRJAUTĀJUMS

Pirmā vietā meņševiki stādīja agrārjautājumu. Patiesībā tas arī bija vienīgais lozungs, jo par rūpniecības atjaunošanu tikai kaut ko nomurmināja, tādēļ ka nebija

* T. i., K. Ulmaņa vadīto valdību. *Red.*

** Cītēts R. Lindiņa raksts «Nacionalizācija» žurnāla «Sociālpolitika» 1920. g. 2./3. nr-ā. *Red.*

skaidrībā, kādu rūpniecību atjaunot: vai privātkapitālis-tisku jeb valsts uzņēmumus?

Pirmā vietā nostājās *muižu zemju jautājums*, un meņ-ševiki izbīdīja *zemes konfiskāciju ar visu inventāru*. Ja atmet nacionālo momentu, jautājums bija pareizi nostā-dīts, bet *tā bija ilūziju celšana*, ja iestāstīja, ka to var sasniegt *Satversmes sapulce*, tas ir, legāli un ne uz bari-kādēm. Tas pats Lindiņš iz «Sociālpolitikas», izrādījās, pats sevi izpēra, jeb — varbūt pareizāk — viņš nekad pats neticēja konfiskācijai.

Bet *revolūcijas* vietā meņševiki izbīdīja *demagoģiju* — zemes dalīšanu. Atstādami pie malas skaidro lauku pro-letariāta revolucionāribu, cik tā nu palicis, viņi pamatojās vienīgi uz sīko rentnieku un dažādo pušelnieku balsīm. Te nav laika kritizēt viņu pozīciju, to kritizē pati cīņas izeja: [meņševiku] *agrārlikuma pamatideju caurkrišana*, pēc kam meņševiki, izņemot mūžam pašapmierināto Pa-gānu-Lindiņu, par agrārjautājumu sāka klusēt, kā ūdeni mutē ieņēmuši. *Satversmes sapulce*:

1. atstāj jautājumu par zemes atlīdzību* atklātu (*tas ir, maksās*);
2. atļauj muižniekiem pa 150 pūrvietām un
3. inventāru atstāj pašsaimniekotājam muižniekam pilnā mērā, bet pārējiem *atņem par tirgus cenām*.

Rezultāts ir, ka:

1. bezzemnieki ar inventāru (*saimniekdēli*, mazie rent-nieki utt.) dabūs zemi, ja arī ne tūliņ, *bet tikai par dārgu maksu*;
2. bezzemnieki bez inventāra, ja arī zemi dabūtu, to nespēj apstrādāt, jo zeme ir tikai viens darba līdzeklis no daudziem, ja arī galvenais;
3. *kalpi nedabūs zemes*, bet *nedabūs arī darba* citur kā pie pelēkā vai zilā barona jeb pie zilā vai pelēkā zemnieka, jo nu zilie baroni pārvērsti par zilajiem zemniekiem, bet par to pelēkie apstiprināti par pelēkajiem baroniem.

Ar kādu cinisku vienaldzību meņševiki noiet garām lauku kalpu jautājumam, liecina sekojošie Mendera vārdi «Sociālista» 2./3. numurā: «Pilsoniskā Latvija... nespēj jaunajam mazsaimniekam dot to, ko viņš no zemes refor-mas gaidīja (un ko jūs viņam solījāt, Mendera kgs! [P. S.]). Bez visa tā ne *visi bezzemnieki varēs, nedz arī*

* T. i., atlīdzību par zemi muižniekiem. *Red.*

gribēs tikt pie zemes, un, kad (?!) pilsētās radīsies kaut kāda regulāra darba iespēja, *daļa plūdis atkal uz pilsētām.*» Bet, piezīmēsim, līdz tam būs pelēko un zilo baronu verdzībā un grūtā verdzībā! Jo ne ar vieglu sirdi laucinieks iet uz pilsētu.

Un par to viņi *ar pilnigu tiesību* darīs *līdzatbildigus* jūs, Menderus un meņševikus vispār. Man kāds Latvijas laucinieks raksta, ka viņš esot saskaitījis iz 57 s.-d. deputātiem 35 zemes jautājumā tieši ieinteresētus: *saimniekdēlus* jeb *radus*, no kuriem daļa jau ieiet to laimīgo bezzemnieku starpā, kam zeme piegriezta vai tiekot piegriezta. Es zinu, ka frakcijā ir daudz *saimniekdēlu*, saistītu ar laukiem, bet neņemos sacīt, vai tiešām *«strādnieku frakcija»* tik maz strādnieciska. To lai uz vietām pārbauda! Es tikai atgādinu, ka vēlēšanu laikā meņševiki tiecās pie-rādīt, ka viņi esot arī *saimnieku* labākie aizstāvji. Un *«Laukstrādnieka»* redakcija (32. nr.) raksta: «Mēs nedrīkstam sajaukt muižnieku zemes ar *saimnieku* zemēm. *Saimniekiem ir jāpaliek ari uz priekšu...* Vienlīdzību, par kādu runā (iesūtītājs) bezzemnieks, nevar ievest» utt.

Lai nebūtu neskaidrību, mums jānoteic vēlreiz savs stāvoklis. Mēs esam *par labu lielsaimniecībai*, kam jānodrošina pilsētu un lauku strādnieku-bezzemnieku uzturs, un šīnī ziņā mums *vajadzīgais fonds jāsagādā*. Mēs, zināms, *neatņemsim* zemes *sikajiem* *saimniekiem*, kā vecajiem, tā jaunceptajiem, bet, ja *nepietiks nedalito muižu*, tad mēs *ņemsim lielo pelēko un zilo baronu muižas jeb lielmājas un tās apvienosim padomju jeb sociālistiskās *saimniecībās**. Tas būs grūtāk un mazāk racionāli, bet par to pilnīgi taisnīgi.

Mums, komunistiem, kā strādnieku partijai pirmā vietā *stāv strādnieku* (kā pilsētu, tā lauku) *intereses*, un mēs savu cīņu atbalstām uz *strādniecības revolūciju*, bet ne uz skaļu, bet tukšu demagoģiju.

9. OTRAIS UN TREŠAIS VILNIS — INTERPELĀCIJAS

Es domāju, drīz čigāni uz laukiem sacīs: «Neņem, brālit, to revolūciju, nēm labāk interpelācijas zīmi.» Tādas ilūzijas sociāldemokrāti meņševiki ir izcēluši ar šo vēco parlamenta niķi. Iedomājieties tikai: «Vai ministru prezidentam ir zināms (labā roka! {P. S.}), ka viņa darbvedis, teiksim, Miezītis, Griķītis vai kāds tur, nēm kukuļus

(kreisā roka *{P. S.}*]), un, ja ir zināms, kur tad viņš tos liek.» Es neesmu nekad interpelācijas rakstījis, bet tā apmēram ir tā forma. Un prezidents atbild: «Nē!» — Ar to lieta beigta. Ja viņš būtu teicis «jā», tad būtu jādod kīla, gribēju teikt — jāiet «atstaukā»*. Nezinu, kādēļ tā nav pārsaukta tautiskāk, piemēram, par rotaļu «nesaki jā un nē» jeb tml.

Lielas cerības lika uz interpelāciju par zagšanu. Prudons ikvienu īpašumu sauca par zādzību; tad jau šo īpašumu virspārvaldniecību (lasi: valdību) vainot par zādzību būtu tas pats, kas «braukt uz Tulu ar savu samovaru». Tomēr meņševiki cerēja, ka viņu solis izdošoties, jo valdība nebūšot ar mieru uz revīzijas komisiju un labāk nēmšot «interpelācijas zīmi», tas ir, neuzticības izteikumu. Bet valdība bija gudrāka, viņa uzreiz pacēlās un paziņoja, ka to tikai viņa gaidījusi, viņa jau pati sākusi celt tādu revīzijas komisiju iz darbveža Miezīša, Griķīša jeb kā viņu tur sauc u. c. Revīzijas komisiju izvēlēja un sapulci slēdza. Ūdens glāzē uz laiku palika rāms.

Trešais vilnis bija nopietnāks un vispār interesantāks: Ulmaņa valdības locekļu sazināšanās ar Antanti un tās sulaiņiem Vrangeli, Savinkovu utt. Zināms jau tas ir visiem, bet pieķerti nav neviens. Soreiz bija uzķertas vēstules, kā jau tas no avīzēm ziņots. Bija, kā «Sociāldemokrāts» mēdz teikt, parlamenta «lielā diena», un te bija tas gadījums, ka Menders paceltu balsi pasludināja savu solidaritāti ar Krievijas revolūciju, par ko jau bija runa. Bet beigās iznāca tas, ka pieprasījumu ar 66 pret 55 balssim, 12 atturoties, atraidīja. Pēc tam [pilsētu] buržuāzija (tas ir, 6 no «Demokrātijas»³⁶ un 6 no «Darba grupas»³⁷) atturējās, un otrā dienā viņu virziena «Latvijas Vēstnesis» paziņoja, ka vakardienas sēde atklājusi, ka valdības vidū *nav nodevēju*. Citiem vārdiem, aiz kulisēm notikusi «gov-andele» un s.-d. plāns atkal reiz izkritis cauri.

Sociāldemokrātu politika ir izbankrotējusi, un viņiem pašiem «Sociāldemokrātā» jāatzīstas ievadā par «neapraktu līķi», ka «valdība esot līķis, bet tai neesot *likumiga kaprača*, kas varētu šo līķi aprakt». Ar citiem vārdiem, ļoti grūti saprotamos teikumos atzīst to *patiesibu, ka revolūcija nav iespējama ar vienkāršu nobalsošanu Satversmes sapulcē*. Tas ir tas, kas mums bija jāpierāda.

---

* Jāatkāpjas no amata. *Red.*

10. CEĻA JOTIS

Saprotaams, ka tikpat naivi būtu domāt: ja tie 12 nebūtu atturējušies, tad ar vienu balsi vairuma (67 pret 66) būtu kritusi valdība, un, ja tā būtu kritusi, nāktu vietā «strādnieku (Mendera) un bezzemnieku (demokrāta Zamueļa?) valdība». Ľoti asprātīgu karikatūru zīmē «Latvijas Sarga» mākslinieks: rinda, gaidot uz ministru vietām, kur var pazīt Menderu, Balodi, Zāmuelu, kur Zamuels lūkojas pakal, lai neviens neaizstēdzas rindai garām. Un, ja viss tas būtu tā, kā rinda tad būtu piēnākusi? — Es atgādinu vienu: Igaunijā bija sociālistu valdība (kāda nu bija),³⁸ bet īstā vara bija štābs ar Laidoneru priekšgalā. Vācijā bija sociāldemokrāti pie varas un Noske par kara ministru, un tomēr viņš palika tikai tas pats «unteroficieris»* veco generāļu varā.

Ja meņševiku starpā ir tiešām vairāk vai mazāk patiesu revolucionāri domājošu biedru, viņiem jātaisa tas slēdziens, ko norāda attīstības gaita: vai nu jāieiet valdībā *bez noteikumiem*, glābjot savu legālo ādu un galīgi atsakoties no jebkuras lomas Latvijā, jeb jāiet ir pa kreisi un vienādi vai otrādi jāatsvabinās no tiem elementiem, kas vienīgi kompromitē viņus līdz ar visu partiju. Jo agrāk vai vēlāk viņus tā vai tā iedzīs stāvoklī, kur ir tikai viena izeja. Tagad viņiem ir vēl iespēja pulcināt ap sevi tos, kas viņiem piekrīt. Pienāks laiks, kad, turpinot līdzšinējo ceļu, viņus tie atstās un *ies vieni* (sacelsies nenoorganizēti, kas visai neizdevīgi) jeb pāries pie mums, komunistiem, uz ko mēs, protams, visvairāk ceram, jeb paliks pesimistiski, apātiski mājās. To mēs piedzīvojam visur līdzīgos apstākļos: Zviedrijā, Austrijā, Saksijā sociāldemokrātu un kreiso sociālistu balsis ir gājušas uz leju, liejam skaitam atturoties. Un Prūsijā tagadējais sociālistu vairums baidās nolikt jaunas vēlēšanas, jo bīstas, ka būs *junkuru* un citu «labo» vairums.

Ir jāatzīst, ka situācija nav viegla Latvijā un ka tie viļņi ūdens glāzē tikai sarežģī stāvokli. Kreiso revolūciju patlaban, ja Padomju Krievija, kā protams, uz miera īligma pamata, neiejaucas, viegli var apspiest Poliju.

* Noske bijis 14 gadus ilgi karadienestā par «unteroficieri». Tur rodas viņa iekšējā stratēģija, patiesibā platā mute («Maulwerk», kā vācietis saka).

Jo taisni šim nolūkam Polija pieprasija koridoru uz Latviju, proti, uz Drisu—Daugavpili—Latgali. Šis plāns ir izstrādāts ne bez Latvijas valdības ziņas, par kuras oficiālo sasvaiņošanos Varšavā ikviens zvirbulis čivina.

Bet es nebrīnītos, ja kādreiz izrādītos, ka arī Mendera aprindu diplomātija (jeb viņu draugu iz «Demokrātijas») nebūtu nesaodusies par turpmākiem plāniem. Šīni ziņa man uzkrit garāks paskaidrojums (latviešu, ja arī sliktā latviešu valodā) no franču konsula Rīgā, kur konsuls brīnās, ka *tik nopietns laikraksts* (hm, hm!) kā «Sociāldemokrāts» ir varējis domāt, ka franču valdība uzticējusies laikrakstam no tāda žanra kā «Последние Новости»* utt. (Ievērojiet tikai *salīdzinājumu*, jo Parīzes «Последние Новости» ir kadetu vispārējo kontrrevolucionāru centrālais orgāns, *jo oficiozi* vislabāk informēts un redīgēts no ļoti pazīstamā, visādā ziņā vairāk par Eliasu-Čipu pazīstamā Goldšteinā!) Var būt, ka tā ir vienkārša franču paglaimošana (viņi uz to ir meistari!), bet kas zin — šis konsuls jau zina *Martova lomu Krievijas kontrrevolūcijā* un Mendera un kompānijas saites ar Martovu? Se ir tas punkts, kurā jāuztur tīras rokas. Un tas būs sevišķi grūti, kad uz Rīgu pārnāks eseru, i varbūt krievu meņševiku centri, šoreiz to dažādo beztalanta Tallentu, Diparkē u. tml. vietā.

Tīriņa ir grūta lieta, ja meņševiku opozīcijai jāvienojas *«ar pilsoniskās ētikas* aizstāvi, senāta viersprokuroru Zamueli», kā to sauc «Sociāldemokrāts» (261. nr., 14. XI 1920.), kurš vēl nesen pats *viņu raksturoja kā monarchistu!* Bet agrāk es lasīju, ka viņš, būdams «senāta viersprokurors» (!), esot reizē direktors Rīgas—Amerikas tvaikoņu līnijā. Un nejauši es atminos no vecā Krievijas senāta prāvu, kurā Zamuels neparastā kārtā bija pats par sūdzētāju kādā tumšā naudas obligācijas lietā, kuru viņš ne vien pazaudēja, bet kurā senatori (vēcie senatori!) ilgi **apspriedās**, vai nenodot šo «pilsoniskās ētikas aizstāvi» vēl citai tiesai. Jāatzīst, ka vecie senatori, salīdzinot ar jaunajiem, bija šķisti kā enģeli! Ja Ulmaņa vai Meierovica vietā nāktu Zamueļi, vai zināt: jaunajā valdībā varbūt veiklāk un gudrāk zagtu, bet zagtu. Jo pilsoniskā ētika naudas lietas ir: «non olet» (nauda nesmīrd, tas ir, to prot dezinficēt). — Nevar būt tīribas valdībā, kurā būs

* «Pēdējās Ziņas». Red.

dalība vienam vai otram buržuāzijas slānim, jo tas runā preti viņu ētikai, kuras lozungs patreizējā Latvijā ir: Enrichissez — vous, messieurs!* (Kas kuram, tas tam, mani kungi!)

P. Stučka**

«*Cīņas Biedrs*, 10. nr.,
1920. g. decembri, 1.—34. lpp.;

*Iespiests pēc žurnāla
«Cīņas Biedrs» teksta*

«*Strādnieka ceļa soma*, 1. nr.,
1920. g., 36. lpp.;

*Стучка П. К характеристике
латышских с.-д. «меньшевиков».*

*Доклад Секретариата Латвийской
секции Коммунистического Интернационала.
M., 1920. 32 c.*

LAIPOT VAI TIEŠU CEĻU IET?

«Partijas (meņševiku) šķelšanās tagad nenotiks, un viņa nekāda labuma patlaban neatnestu, jo viena daļa aiz bailēm paliktu pasīva un aktīvākā daļa tiktu arestēta. N. N. pilsētā arestēti 13 kreisie meņševiki, un raksturīgi tas, ka līderi šai lietā neceļ ne ausis, jo arestētie stāvēja opozīcijā pret meņševiku CK. *Tā tagad latviešu meņševiki ari savas partijas opozīciju likvidē ar policijas palīdzību.***»* Tā raksta man dažas dienas iepriekš [Latvijas SDSP] kongresa kāds biedrs no Latvijas. Es mēnesi agrāk jau rakstīju (sk. «*Cīņas Biedru*» Nr. 10)****: «Varbūt (krievu oriģinālā: очень может быть...)***** *policijas spaidi* vēl novilcinās šķelšanos arī šoreiz...» Ar citiem vārdiem, kreiso starpā ir cerības, ka «var notikt, ka paiet vēl daži mēneši un meņševiku partija izspiež no sava vidus vadoņus un iesāk citu politiku», kā raksta tas pats biedrs. Un man gribētos jau te tūlīt atkārtot, drusku pārgrozot vārdus, ko es jau citur teicu: «Viņi nebūtu meņševiki, ja viņi to necerētu.»

* Kļūstiet bagāti, kungi! *Red.*

** Paraksts norādīts žurnāla satura rādītājā. *Red.*

*** Kāda cita vēstule to papildina: Ikvienu biedri, kas izrādās no pietri opozīcijā, par disciplīnas laušanu izslēdz iz partijas, pēc kam viņu valdība izsūta uz Padomju Krieviju.

**** Sk. šā sēj. 45. lpp. *Red.*

***** Ļoti iespējams. *Red.*

Un it kā par atbildi uz šām rindiņām mēs lasām «Sociāldemokrāta» 292. nr. (22. dec. 1920. g.): «Un rezultātā? Mūsu partijas rindas stāv nesatricinātas un nesajauktas, mūsu fronte... par demokrātiju un sociālismu (!) nav pārrauta... Kongress ir nospraudis mūsu partijas *ciešu* darbības līniju... Rezolūcijas, kuras ar *lielu vienprātību* ir pieņemtas visos svarīgākos dienas kārtības punktos... *Viena* no svarīgākām rezolūcijām — *par* partijas turpmāko taktiku — tika pieņemta *vienbalsīgi, neraugoties uz visām domstarpībām* pie *atsevišķiem kongresa dalībniekiem...* ir vērts *uzupuret* vienu otru *ipatnēju ieskatu* un politiskas domas *niansi*» (! Cik mīmozveidīgi te apzīmētas tādas «niecīgas» domstarpības, atvainojet, nianses, kā II vai III Internacionāle, Zamueļa—Mendera valdība jeb proletāriskā diktatūra, «Jaun-māmuļas» runas vīru [saeima] jeb — Latvijas Pādomju saeima, Mārtiņu dienas goda mielasts jeb — bruņota sacelšanās!).

«Es ist eine alte Geschichte,
Doch bleibt sie ewig neu...»*

Tas ir vecs gabals, bet tas vienmēr no jauna atkārtojas. Tas tā bija Vācijā, kad kreisie neatkarīgie [sociāldemokrāti] gan kļuva jau skaidrībā par proletariāta diktatūru un padomju iekārtu, bet palika «vienotā» partijā «*tanīs cerībās, ka var notikt, ka paitē daži mēneši un neatkarīgie izspiež savus vecos vadoņus*» (lasi: Kautski un Co) «*un tad ar visu partijas aparātu un visu biedru skaitu pāriet uz III Internacionāli*». Un šīnīs cerībās pēc pavasara kongresa** arī gavilēja par ciešāku partijas vīnību nekā jelkad. Un tiesām uz Komunistiskās Internacionāles II kongresu ieradās ne vien Deimigs un Štekers, bet arī Krispīns un Dītmanijs... Bet tad pusgadu vēlāk kreisie gan kongresā*** uzvarēja ar *gandriz 2/3 balsu vairumu*, bet palika bez aparāta. Jo Krispīni un Dītmani izrādījās par lielākiem nodevējiem nekā Kautski un, *palikuši mazākumā*, izslēdza no partijas $2/3$ vairākumu un paturēja sev laikrakstus, parlamenta frakcijas, ar vārdu sakot,

* Citēts H. Heines dzejolīs «Jauneklis mīl meiteni» no krājuma «Liriskais intermēco». *Red.*

** Acīmredzot domāti Neatkarīgo sociāldemokrātu partijas zemju organizāciju kongresi Mēklenburgā un Tīringenē, kuri izteicās par pievienošanos III Internacionālei. *Red.*

*** Sk. 66. piezīmi. *Red.*

visu aparātu, un, protams, šīnī ziņā var pilnīgi paļauties uz pilsoniskās justices pabalstu.

Tiesa gan, tagad kreisie neatkarīgie apvienojās ar Komunistisko Internacionāli un tagad sastāda Apvienoto Komunistisko Partiju Vācijā.³⁹ Bet ko viņi guva no gaidīšanas? Var sacīt, ka it nekā. Un ko viņi zaudēja? Ne vairāk, bet arī ne mazāk kā *pusgadu laika brīdi*, kur kādreiz viena diena *atsver veselus gadus*. Un kur kādreiz vienu dienu nokavēt nozīmē visu nokavēt. Lai tikai atzīmējam vienu: vai tiešām tas būtu bijis pilnīgi niecīgs fakts, ja Komunistiskās Internacionālēs III kongresā blakus Krievijas $\frac{1}{2}$ miljona partijai dalību ņemtu jau *otra pusmiljona partija* — Vācijas neatkarīgā sociāldemokrātu jeb jau apvienotā Komunistiskā partija?

Gandrīz burtiski tas pats atkārtojas Čehoslovakijā. B. Šmerals ar saviem biedriem cerēja pārvest komunistos visu sociāldemokrātisko partiju ar visu veco laikrakstu aparātu, ar frakciju, ar skaistu tautas namu Prāgā utt., utt. Labi ir! Bet kas iznāca? Kreisie te dabūja vairāk kā $\frac{2}{3}$ balsu, bet mazākums *izslēdza* arī šo vairāk nekā $\frac{2}{3}$ balsu vairumu un ar pilsoņu tiesu palīdzību atkal panāca savu. Kreisie, raug, šīnī nolūkā pat apstājās pie viena no 21 punktiem un gribēja mēģināt (lai tiesa neceltu šaubas, ka viņi ir tie partijas mantas īpašnieki) piepaturēt uz laiku savu sociāldemokrātijas nosaukumu. Bet... tiesa bija nospriedusi, ka partija un tam līdz aparāts, centrālorgāns un — ak vai! — arī Prāgas tautas nams likumīgi *piederot niecīgajam mazākumam*. Un valdība, izpildot tiesas spriedumu, izsvieda strādniekus iz tautas nama, iz redakcijām utt. Tā bija tieša provokācija, jo strādnieki *tautas nama dēļ* sacēlās, izrīkoja ģenerālstreiku, vietām sacelšanos un, tā kā valdība un sociālisti nodevēji uz to tikai bija gatavojušies, viņus sakāva. Patlaban Čehoslovakija pārdzīvo to pašu, ko pārdzīvoja krievu biedri Pēterpilī un citās vietās jūnijā 1917. g.* Bet ilūzijas nu reiz būs zudušas.

---

* Cik milzīga šī provokācija, redzams no kādas ziņas, ka nodomāts nodot tiesai 10 000 komunistus. Protams, ka tas tikai paātrinās revolūciju Čehoslovakijā. Bet šo 10 000 asinis nāk pār sociālistu-nodevēju galvām.

«Kur tad jūs bēgsat, kurš kalns jūs glābs?

Kad kalns un leja tik atriebt slāpsti!» [Rainis, «Pastara diena». Red.]

Tas pats, tikai no otras puses, norisinās Itālijas sociāl-demokrātijā. Tur visa partija pievienojas Komunistiskajai Internacionālei, bet tās komunistiskie vadoņi negribēja šķirties no saviem iemīļotajiem mērenajiem Turatijiem un kompānijas, sabotēja pat kongresa lēmumu par viņu izslēšanu. Jo, redzat, šie mērenie 7 (lasi un raksti: septiņus) gadus turas arodnieku biedrību priekšgalā tādēļ vien, ka tie nav (kā īsti demokrāti!) izdarījuši valžu pārvēlēšanas (neesot bijis tik lielu telpu!). Un iznākums: Tas pats D'Aragona, kas Maskavā pievienojās Komunistiskajam Arodnieku Centram⁴⁰, tagad piedalās Amsterdamiešu kongresā⁴¹. Bet, kas vēl bēdīgāk, tas nodeva revolūciju šoruden, kad Itālijas strādnieki jau bija saņēmuši fabrikas un kad viņiem vajadzēja saņemt tikai vēl politisko varu. Visi tie upuri, kas caur to celsies, krīt uz Seratija un biedru vilcināšanās politiku!

Iepriecinošāk lietas norisinās Francijā. Tur strādniecībai nepieder tas svars kā minētajās trijās zemēs. Bez tam Francija ir uzvarētāja zeme, kur revolūcijai, dabiski, jānorisinās vēlāk un lēnāk. Bet franču strādnieka temperaments viņu izglāba. Un franču sociālisti tādēļ reizē no lēma ne vien vest sarunas, bet arī iestāties III Internacionālē, un viņu delegāti Kašēns un Frosārs tieši *ar mandātiem* brauca uz Maskavu. Maskavā tiem labi neticēja, bet, neraugot uz pirmatnējo neuzticību un noklausījuši pelnītus pārmetumus par pagātni, Kašēns un Frosārs palika uzticīgi lēmumam un, atgriezušies Francijā, veda sparīgu agitācijas darbu par labu Komunistiskai Internacionālei. Un iznākums? Ar $\frac{3}{4}$ balsu vairumu Tūras kongress* *nolēma, izpildot bez ierunām visus 21 uzņemšanas punktus, iestāties Komunistiskajā Internacionālē*. Mēs vēl nezinām, ko darīs pārējā $\frac{1}{4}$ daļa**, mēs arī nezinām, kā

* Francijas Sociālistiskās partijas Tūras kongress notika 1920. g. no 25. līdz 30. decembrim. *Red.*

** Pēc jaunākajām ziņām, jaunajā Komunistu partijā Francijā būs apm. 200 000 biedru, bet tikai 15 deputāti, kurpretim Longē un višiem pārējiem virzieniem (tas ir 2. un $2\frac{1}{2}$ Internacionālēm kopā) 30—40 000 biedru, bet 50 deputātu. Longē pats kādu laiku šaubījies, vai tomēr nepalikt, ja viņu neizsledz, bet viņš neizpildījis biedru pieprasījumu šini gadījumā un lidzi izslēgts. Ľaunas mēles melš, ka viņš no latviešu meņševikiem ievēlēts par priekštāvi uz Berni (sal. Vilsona [ielummānijas] slimību, kas [sevi] iedomājies par Ulmani, iekš Orientācija kaut meņševistiskā, bet atjautīgā kalendārā [Domāta karikatūra tā sauc. «Dr. Orientācija kalendārā», ko izdeva izglītības kooperatīvs «Kultūras Balss». *Red.*]).

izpildīs buržuāzija savus draudus pret partiju. Bet to var sacīt: viņi ir ne vien guvuši balsu vairumu, viņi ir *guvuši laiku, tas ir, nav to zaudējuši*.

Es nekavēšos pie pārējām valstīm, kā, piem., Austrijas un Sveices, kur aizgāja galu galā mazākums. Vēstures pamatlakti apbrīnojamā kārtā atkārtojas vienā zemē pēc otras. Vēsture tomēr iet citu ceļu, nekā mēs kādreiz to domājām. Ja kādam iepriekš 1914. g. sacītu, ka proletāriskās revolūcijas *bistamākie pretinieki būs sociāldemokrāti kā buržuāzijas visuzticīgākie un stiprākie aizstāvji*, tas būtu ar mieru to skaitīt vai par dullu. Daudz mērenākā formulējumā Ķeņina, Rozas Luksemburgas utt. vārdi šinī virzienā tika zimēti tikai uz kaut kādiem novirzījumiem no sociāldemokrātijas. Vajadzēja nākt karam, lai atklātu sociāldemokrātijas satrunējušās miesas, vēl vairāk, lai atklātu vispasaules intelīgences un visas viņu ideoloģijas* īsto seju. Vispasaules, ne vien sociāldemokrātijas, bet arī «demokrātijas» jeb buržuāzijas intelīgences bankrotu, vienup, bet šī dzīvā miroņa kaitīgo nozīmi revolūcijas kustībā vispār, otrup. Kas darīja iespējamu *brāļu karu* starp lielajām tautām (no 1914. līdz 1918. gadam), ja ne šī intelīgence, ieskaitot nodevīgos «pārintelīgentos» strādnieku vadoņus**? Un kas kavēja veiksmīgu *vienīgās taisnīgās cīņas* — *šķiru cīņas* jeb, kā pieņemts sacīt, *pilsoņu karu* vešanu, ja atkal ne tā pati intelīgence, kas nekautrējās kā Krievijā, tā Vācijā pat pieteikt *streiku*, nerunājot par sabotāžu, *pret proletariāta revolūciju!* Par šo intelīgences jautājumu taču jāparunā citreiz sīkāk.

Tiklīdz mēs nonākam pie proletāriskās revolūcijas durvīm, strādniecības partiju intelīgence sāk raudzīties atpakaļ uz buržuāzijas gaļas podiem, ja īstenībā šie gaļas podi arī priekš viņiem kādreiz ir tikai ilūzija. Buržuiskā demokrātija ir pilnīgi niecīgs lielums pēc personu skaita (Latvijā no 150 [Satversmes sapulces] deputātiem tikai 6,*** un tas procents arī citur tāds pats). Stipras ir lab[ēj]ās pusēs, melnā reakcija ap saviem dažādas krāsas baroniem un kreisā, šī dažādā raibā demokrātija ar piekarināto «soc»: nacionālsociālisti, kristīgie sociālisti utt., utt. Cīņa ap revolūciju norisinās vai nu starp *lab[ē]jo* un

* Domāta sīkburžuāziskā intelīgence un tās ideoloģiskie uzskati. *Red.*

** T. i., strādnieku aristokrātijas vadoņus. *Red.*

*** Sk. 36. piezīmi. *Red.*

kreiso spārnu, tā tas ir pa lielākai daļai skaidri *pilsoniskā* revolūcijā un pie tās apstājas. Bet visbiežāk un visplašāk os apmēros šī cīņa norisinās pašā *kreisajā spārnā*, šī cīņa ap [buržuāziskās] *demokrātijas un komunisma iespaidu uz še ietilpstosām masām*. Buržuāzijai nav sava paša spēka, viņi paši neiet cīņā citādi kā ar spalvu vai muti, bet viņu nauda iet cīņā. Rīgas pilsoņa lozungs skan: *Orman, brauc, ne tu brauc, mana nauda brauc!* Buržuāzija būtu bezspēcīga, ja tā nevaldītu pār šo masu vairumu jeb viņas bruņoto mazākumu.*

Te ir meklējama atslēga tai nesaprastajai un nesaprotamajai uz pirmo skatu parādībai, ka II Internacionāles sapratne par «visu sociālistu, bez izšķirības, vienošanu» top atmesta un ka par revolūcijas veicinātāju top uzlukota taisni *sociālistu šķelšanās*. Bet tā būs saprotama ikvienam, ja viņš ievēros, ka te iet cīņa ap *buržuāzijas un komunisma iespaidu uz masu gara pasauli un ka šķelšanās* šīnī ziņā ir galu galā *atsvabināšanās* no buržuāzijas iespāida. *Vienotu un cieši vienotu komunistu fronti pret buržuāziju un tās piekarinājumiem ikvienu veidā*. Tāds ir šīs revolūcijas lozungs, kurā tā uzvar.

Mēs redzējām, ka vēl 1915. g. no 110 sociāldemokrātiem Vācijas reihstāgā viens vienīgs *Libknehts* veda komunisma līniju. Krievijā pulciņš boļševiku, kas gāja šo virzienu arī kara sākumā, bija neliels**. Pamazām visur ieradās komunistiskās partijas, ja arī zem kreiso sociāldemokrātu nosaukuma, un mēs redzam, ka pamazām Krievijā šis mazākums pieaug par vairākumu vispirms strādniecībā, tad arī zemniecībā, ka proletāriskā revolūcija *ne vien var* norisināties, ka tai ir jānorisinās.

Un tas pats cītur. Ap mazo kreiso grupu kopojas nelieli pulciņi. Tad iesākas nošķiršanās process. Visur vecajās partijas dibinās kreisie spārni, kas atdalās vai nu par puskreisām, jeb tieši komunistiskām partijām, kamēr vecās partijas gūst jaunu kreiso spārnu, bet dabū pieplūdumu no lab[ēj]ās puses. Skaitlība te pāriet īpatnībā, kvantitātē — kvalitātē. Strādniecība aiziet komunistos, bet viņas vietā ieplūst vecajā partijā jaunas vīdus šķiras, kas atstāj vecajai partijai vairs tikai veco nosaukumu, bet

* T. i., ja tās rīcībā nebūtu armijas. *Red.*

** Pasaules kara sākumā sakarā ar masu arestiem un mobilizāciju boļševiku partijas skaitliskais sastāvs samazinājās, taču partijai sekoja proletariāta vairākums. *Red.*

piedod pavisam citu nozīmi. Šie atlikumi ar *lielo vadoņu* daudzumu šo vadoņu dēļ saucas par «apzinīgāko» daļu, kamēr jaunās komunistu partijas, *apvienojot* jo vairāk un jo vairāk *visu strādniecību*, top par patiesi *proletāriski revolucionārajām partijām*.

Šķelšanās šīnī ziņā *nekad nav par agru*, jo tā veicina revolūcijas organizāciju, kamēr kopā staigāšana ar labējā spārna elementiem vienīgi var atnest jaunumu, jo demoralizē masas, kas nevar saprast intelīgences diplomātiskos niķus par «domu niansēm» un vienbalsīgām rezolūcijām. Tad labāk nekādas rezolūcijas un *iet neatkarīgi, bezpartejiski nekā pieņemt tādas vienbalsīgas rezolūcijas*.

Pēc šiem vispārējiem vārdiem mums jāpāriet pie Latvijas faktiem. Visiem ir skaidrība, ka tur norisinās virziens uz kreiso pusī. Par pamatu tam ir masu virzīšanās uz kreiso pusī, bet viņu «centra» jeb purva vadoņi to grib novadīt *vārdu radikālismā**. Viņu līderi šīnī ziņā ir meistari un tādā ziņā kaitīgāki nekā labējais spārns. Un sakiet, kas kam par daļu, par ko balso vai par ko cēšas kaut kādi Skujenieki**, Lindiņi, Salnāji utt. Viens

---

* Atminat Mendera žonglierā štukus ar «padomēm, ko vēl par agri sasaukt», ar «strādnieku un bezzemnieku valdību», ar «prolet. diktatūru atgainoties (!) no pilsoniskās diktatūras» utt. Un vienā dienā «Sociāldemokrātā» (Nr. 280) rēgojas pretim «Rev. Kom. (jā, jā, bez jokiem — Revkom.) ziņojumi». Te domāta bija ne revolūcijas komiteja, bet Zamueļa priekssēdē sastādīta Revizijas Komisija, kurai bija gāzt pilsonisko valdību celā uz Mendera—Zamueļa — «strādnieka—bezzemnieka valdību». Vecos laikos skolā par tādiem «jokiem» skolotājs deva ar «linijāli» pa nagiem!

** Man stāsta, ka Skujenieks vadot Ulmaņa statistiku, tātad viņš arī ir tā darba autors par visu Satversmes sapulces dalībnieku kopvecumu 5685 gadī!, jeb par viena kopdeputāta (sk. Dr. Orientācija kalendāri). Bet, ja mēs ietu tālāk un izrēķinātu «caurmēra deputātu», tad tas būtu tas pats viirs spēka gados (38), kā to Stērstu Andrejs savā laikā ieteica [cariskās Krievijas Valsts] Domē: «Vajag izvēlēt spējīgu, veselīgu vīru» utt., ar vārdu sakot, pēc vecā Heines recepta: «Mums lielu vīru vairāk nav, mums ir tikai resni» [Citēts dzejolis «Audience». Red.]. Bet, ja šo Skujenieka statistisko metodi piemēro politikā, tad iznāk tās vienbalsīgās rezolūcijas par taktiku jeb, konkrēti runājot, — Menders ar viņa slaveno ieteicēnu: «sociāldemokrātu taktika paliek viena un tā pati, vai sociālā revolūcija (arī pilsoniskā revolūcija ir sociāla! P. S.) tuvinās vai attālinās» (sk. pag. num. «Cīņas Biedri» 16. lpp., piezīmē). Tā, redzat, pēc Skujenieka (ja tā ir viņa) statistiski politiskās metodes Dr. Menderis pārvēršas par «normālsociāldemokrātu» un viņa rezolūcijas taktika par meņševiku normāltaktiku. Starp divām sienā kaudzēm!

kandidāts uz «demokrātijas» ministra amatu vairāk vai mazāk! Viņi ir atklāti, un pirmajā dienā, kad viņiem piedāvās ministra portfeli, viņi aizies un atstās tukšu vietu sociāldemokrātijā. Ne tā tas ir ar cilvēku, kas runā par III Internacionāli un parakstās par 2., jo jaunzīmētā $2\frac{1}{2}$ nav nekas cits kā pārkrāsota otrā. To der ievērot i runātājiem, i klausītājiem.

III Internacionāle un viņas lozungi, kā arī viņas kongresu lēmumi, piem., 21 punkts, nav tukša skaņa. Cik arī nemelotu «Sociāldemokrāts», ka te nepiedaloties masu partijas, aiz tās stāv: 700 000 Krievijas komunistu, vairāk kā 500 000 apvienoto Vācijas komunistu, $\frac{3}{4}$ no visas franču [sociālistu] partijas, visa Itālijas [Sociālistiskā] partija, atskaitot tos, kas jāizslēdz, jo paši negrib iet (kā ute kažokā!), tuvu pie pusmiljona Čehoslovakijā utt. Nule pat pie Bulgārijas komunistiem pievienojās $\frac{3}{4}$ no agrākiem sociāldemokrātiem, kas visi vienbalsīgi atzīst 21 punktu, pret kuru ir sašķelušies* visi viduvēji elementi, kā Longē'i, Krispini, Dītmaņi utt. Es nezinu, vai būtu kādam vērts tērēt vēl papīru pa latviski, rakstot ko pret 21 punktu.

Ipaši pēc tam, kad pēdējā (15.) «[Komunistiskās] Internacionāles» numurā b. Ķeņins (var jau atklāt to noslēpumu, ka Ķeņinam ir liels idejisks iespāids III Internacionālē) raksta: Iekš kam tad pastāv Komunistiskās Internacionāles locekļu brīvības un vienlīdzības (baudišanas) noteikums?... Iekš tam, ka vispirms jāsarauj saites ar (oportūnistu un «centristu») aizspriedumiem, vājībām, svārstībām; ar ļaudīm, kas sludina, aizstāv, realizē dzīvē šos uzskatus un šīs īpatnības. Tad un *tikai tad* atklājas «brīvība» iestāties Komunistiskajā Internacionālē un komunista (darbos un ne tikai vārdos komunista) vienlīdzība ik ar vienu citu komunistu, Komunistiskās Internacionāles locekli... Bet jūs, biedri Nobs (Šveicē) un biedri Serati (Itālijā), nerunājat par brīvību un vienlīdzību vispār! Sakāt taisni: jūs gribat brīvību *neizpildit* Komunistiskās Internacionāles lēmumus, kas noteic, ka bez runas jāsarauj saites ar oportūnistiem un «centristiem». Runājat tieši par oportūnistu un centristu vienlīdzību ar komunistiem. Tādas brīvības un tādas vienlīdzības mēs priekš Komunistiskās Internacionāles atzīt nevarām; ikvienas citas brīvības un vienlīdzības — cik vēlaties. Vissvarīgākais

---

* T. i., sakarā ar ko ir sašķelušies. *Red.*

... un pamata noteikums veiksmei *proletāriskās revolūcijas priekšvakara* momentā ir revolucionārā proletariāta brīvība no oportūnistiem un «centristiem», no viņu iespāida, viņu aizspriedumiem, vājībām un svārstībām. 11./XII 1920. g. N. Ķeņins.*

Nav jākavējas pie 21 punkta formālās puses, tāpat kā nav jābaidās no vieglprātīgām Komunistiskās Internacionāles direktīvām revolūcijas ziņā, cik arī tanī ziņā nemelstu buržuāzijas un tās dažādo šmoku**. (neizņemot viņu sociālistus!) spalvas un mutes. Komunistiskā Internacionāle nav devusi šo direktīvu pat Itālijā (šoruden), kad to varbūt vajadzēja, un arī ne Vācijā pagājušā pavasarī, kad to laikam varēja. Tādēļ ka Komunistiskā Internacionāle nav vieglprātīga vai fiktīva iestāde, tā ir nopietna un reāla starptautisko masu organizācija un atzīta vadone. Un Latvijas komunisti? Nu jau gads, kā mēs sludinām ne ātru revolūcijas gaitu, bet brīdinām un aizturam no iespējamas aizraušanās. Mūsu Centrālā Komiteja savā vēstulē uz Komunistiskās Internacionāles vārdu 30./III 1920. g. (sk. «[Komunistiskās] Internacionāles» 11. nr.) to skaidri un gaiši sacīja, ka Latvijai jānogaida, kamēr citur uzvarošā revolūcija iesāksies (bet, zināms, ne kamēr tā jau visur būs *«iekārtas fakts»*).

Bet ko tad steigties ar šķelšanām?! Protams, tam, kam revolūcija «ne tuvinās, bet attālinās», kam tā ir «ilūzija» vispār jeb ja ne vispasaules apmēros, tad pašu mājās, kas, «raudamies» pēc revolucionārās apvienības, uz 3 mēnešiem atliek pat savas jaunās Internacionāles*** dibināšanu (uz 22. febr., ja slikti ceļi kavētu februāra šķīdonī, var to vēl atlikt uz vēlāku, kad pāries tās šaubāmās pava-sara revolūcijas dienas, revolucionārās marta «Idas****»), tam, zināms, «nav kurp steigties». Bet vai situācija tiešām tāda? Patlaban lasu Frosāra runu franču sociālistu kongresā par Francijas revolucionāro situāciju, par franču buržuāzijas kontrrevolūcijas nopietniem nodomiem. Tas pats visā pārējā Eiropā, pat Anglijā. Ka šis pavasaris nevar paitet bez nopietnām sadursmēm, to tikai bērni ne-

* P. Stučka te atstāsta V. I. Ķeņina raksta «Par cīnu Itālijas Sociālistiskajā partijā» nobeiguma daļu. Sk. Ķeņins V. I. Raksti, 31. sēj., 347., 348. lpp. Red.

** — draugēju. Red.

*** $2\frac{1}{2}$ Internacionāles. Red.

**** Pēc romiešu kalendāra 15. marts. Red.

redz, jo i Anglijā, i Vācijā ir blakus kara sabrukumam visnopietnākā rūpniecības krīze. Pat Lloid-Džordžs dzied par pilniem logiem ar *vislabākajām precēm* un par «skrandaino eiropieti» pie šiem logiem tikai kā skatītāju, bet ne pircēju. Skrandainalais eiropietis ir vispirmā kārtā proletariāts un tā starpā bezdarba proletariāts. Jau vietām tas sniedzas pēc šiem logiem (Vācijā), un no Anglijas mēs lasām par parlamenta apbruņošanu un ministru dzīvokļu apsargāšanu, bet Dauningstrītas ieeja aizžogota ar valdības (šīs koncentrētās kontrrevolūcijas) *barikādēm* iz dzelzs! Tā ir viena puse.

Bet arī no tā «*melnā koridora*», kas šķir revolucionāro Krieviju no revolucionārās Eiropas, proti, «mazās Antantes» iz Somijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Polijas, Rumānijas pienāk savādas ziņas. Tur krīzes, ne vien saimnieciskas, bet arī politiskas, plosās arvien jo lielākā mērā. Tā Polijā ir nopietna valdības krīze, jo Satversmes sapulcē nevienai no 3 partijām (nacionālistiem, zemniekiem, sociālistiem)⁴² nav vairuma un vienības to starpā nav. To pašu ziņo no Somijas, atzīmējot, ka, kaut arī cietumi pilni, stāvoklis draudošs. Tā raksta igaunu «Sociāldemokrāts» Rēvelē, un tanī pat laikā raksta par Igauniju no Somijas, ka Rēvelē neesot patiesībā valdības utt. Atmetiet visu, kas tur pārspīlēts, un apdomājiet, kas gaidāms Latvijai no revolūcijas vai nu Polijas—Somijas koridorā, jeb uz rietumiem no šī koridora!

Nav laika pašiem gulēt un citus midzināt ar vienbalsīgām rezolūcijām. *Vai pa labi, jeb pa kreisi!* Un, ja neesi spējīgs ne uz vienu, nedz uz otru, ja policijas spaudi turpinās un kļūst vēl bargāki, bet tu nevari līst apakšzemē, tad sēdi mājās ārpus politikas, pie lielā kultūras darba, neaptraipi rokas ar kopdarbību tur, kur tas nepiederas, un nemaldini tos, kas nebaidās no revolūcijas vai nu apakšzemē, jeb kā godīgs puskreiss revolucionārs legālibā. Kreisā virziena legalizēšana ir liels, ja arī grūts uzdevums. Un uz to taču jādzen pat tiešai pašapsardzībai, jo tagad kreisie sociāldemokrāti ir bez jebkādas aizsardzības no savējo puses. Taisni otrādi: par disciplīnas laušanu tos izslēdz, pēc kam valdība tūlit izraida [uz Padomju Krieviju]. Citā ziņā partijas vadība nav tik barga pret disciplīnas lauzējiem. Tā, piem., mēs lasām Br. Ķalniņa galavārdā par Centrālās Komitejas darbību [Latvijas SDSP kongresā]. — Kas attiecas uz «Laukstrādnieka»

virzienu, tad par to CK *neatbild*. CK dažus norādījumus virziena grozišanai no savas puses «Laukstrādniekam» devusi. — Bet varam mēs papildināt — Lindiņš svilpj uz šiem aizrādījumiem un pateic: ja kam nepatīk būt ar mani kopā, tad tas var aiziet. Lindiņš un Salnājs ir pirmie kandidāti un, protams, būs drīz CK locekļi.

Zīmējoties uz plašajām masām partijā, Parīzes korespondents (vai pats Longē jeb viņa sekretārs?) raksta «Sociāldemokrātam»: «... Vispirms te jānorāda, ka jau pa kara laiku un sevišķi pēc kara beigšanas partijā saplūduši jauni elementi, priekš kuru teorētiskā redzes aploka noskaidrošanas partijas centri gandrīz nekā nav darījuši.» Partijas centrālais orgāns «L'Humanité», aizņemts no politiskās cīņas, nespēja dot jaunpieplūdušiem elementiem vajadzīgās teorētiskās priekšzīnāšanas. Tas pats sakāms par otro Parīzes sociālistisko vakara laikrakstu «Populaire» u. t. jpr. Man šķiet, tās masas, kas ieplūda Latvijas sociāldemokrātijā ne ilgāk kā *pusgadu* atpakaļ, vēlēšanu cīņā, un ko «teorētiski audzē» daudzkārt īsāku laiku un daudzkārt mazākie un niecīgākie «Sociāldemokrāts» un «Laukstrādnieks», būs vēl vājākas «apzinībā», jo jau tagad no 10 000 biedriem uz kongresu sūta delegātus tikai $\frac{2}{3}$ (kas skaitījis, cik arī to starpā ir mirušu dvēselu). Un tādu pat «neapzinīgu» elementu, kas labprāt piesliesies jeb vismaz pieslietos «Maskavai», radīsies ne mazums tanīs, kas ārpus partijas, īpaši tanīs «neapzinīgajos» arodniekos, kas Liepājā neiet vēlēšanās kopā ar meņševikiem un Rīgā nabagu Bruniti kā bumbu mētā no viena arodnieku biroja otrā, «von Stufe zu Stufe» (burtski: no pakāpes uz pakāpi, tas ir, uz leju), ka, kā man raksta, tas drīzi būsot, labi vairs neatminu, «uz suņa» vai «uz zaķa».

Ja tādā kārtā var izbīdīties *negaiditi* revolucionāra situācija, tad, arī ja tas nenotiktu, tomēr vajadzīga skaidrība, jo parlamenta vēlēšanas ir durvju priekšā un, ja mēs arī nevaram uzstādīt savus kandidātus, tad mūsu direktīvas būs skaidras: nebalsot par kandidātiem, kas nav nosķīrušies no tās kompānijas, par kuru rakstīju viņreiz. Tas ir mūsu apziņas pienākums kā revolucionāriem. Un tas ir mūsu disciplīnas pienākums kā III Internacionāles locekļiem, Vēlēšanu laiku pilsoņu avīzes skaita uz maiju. Ir domas, ka neiespējamais stāvoklis uz tām spiedīs agrāk. Protams, ka vēlēšanās uzvar *lab[ēj]ais aparāts*, aģi-

tācijas brīvība utt. un šīnī ziņā ir dziļi negodīgs «Sociāldemokrāta» (279. nr.) ievads (paraksts Br. K.!) par Igaunijas [Valsts sapulces] vēlēšanām: «Tomēr paši komunisti vēlēšanās guva mazu panākumu; no 33 sociāldemokrātiem ir tikai 6 komunisti.⁴³ Tas, nelūkojot uz to, ka komunistiem bija *ārkārtīgi izdevīgs aģitācijas stāvoklis* utt.» Tā raksta par *nelegālu partiju*, ko vajā tāpat kā mūs un kas svinēja spīdošu uzvaru Rēvelē, kur tiem liels balsu vairums! Protams, viņiem vieglāk nekā mums, jo viņu starpā nav tāda Čehova «унтера Пришибеева»*, kāds tas ir latviskajā lokalizējumā «leitnants Brūnītis», kas tanī pat avīzes numurā nekaunas apmelot un denuncēt pat Igaunijas komunistus: «Galvenā kārtā vainojami igaunu komunisti. Viņi savu ideju izplatīšanai un sociāldemokrātijas apka-rošanai lietoja *visnekutrākos paņemienus un plāsus nau-das līdzekļus*,» — bet, par neatkarīgiem rakstīdams, viņš saka: «puskomunistus, kuri *velti nēsā neatkarīgo sociā-listu** vārdu*. Brūnīša lasītāji viņu saprot. (Gribētos pie-zīmēt ar tā paša Čehova vārdiem: *не унывай, жан-дарм!*) — Tātad komunistu vēlētāji jeb vairāk kā 14 000 Rēveles strādnieku, kas nodeva balsis komunistiem zem arodnieku biedrības firmas, ir vienkārši — uzpirkti! Un tāpat ar 11 puskomunistiem (neatkarību viņiem noliedz) agrāko 7 un vēl agrāk nevienu vietā. Bet ar to top ap-slēpts, ka *agrāko 41 sociāldemokrātu* vietā Igaunijā ievē-lēti vairs tikai 16 jeb nedaudz vairāk kā $\frac{1}{3}$ daļa! Protams, ka puskomunistiem, ja tie grib spēlēt lomu, jāpāriet uz legālu komunisma programmu, un tā strādniecība būs re-prezentēta ar 17 pilsētu un lauku proletāriešiem (uz lau-kiem liels svars piekrīt neatkarīgajiem). Protams, tas nav rādītājs priekš mums: turienes valdība tomēr amnestēja izsūtītos un atlaida no vietas Laidoneru, kuru tikai tagad grib likt jaunas kontrrevolūcijas valdības priekšgalā, ne-raugot uz to, ka visa armija balsojusi pret to un tā līdz-gaitniekiem. Pie mums vēl ģenerāli «ir trumpī» un aiz viņiem stāv ne vien baltie, melnie un zilie, bet arī «sar-kanie» leitnanti à la Brūnīts.

Bet es novirzījos mazliet sāņus. Kam neapriebās dūša kopā būt ar šādu kompāniju, priekš tā, zināms, arī nebija

* Unters Prišibejevs, atvaijnāts žandarmu apakšvirsnieks, — literārs tēls A. Čehova tāda paša nosaukuma stāstā. *Red.*

** Domāta Igaunijas Neatkarīgā sociālistiskā strādnieku par-tija.⁴⁴ *Red.*

zīmēts ne mans rakstiņš nelegālajā «Cīnā» (pa kreisi vai pa labi)*, ne mans raksturojums «Cīnas Biedrī» un atsevišķajā novilkumā**. Tas, kā pamatots uz burtiskiem izrakstiem no «Sociāldemokrāta» un pārējiem laikrakstiem, protams, paliek neapgāžams. Bet tā tomēr iedūris lapsēnu pūznī un izsaucis lielu troksni caur savu 13. un 14. lappusi. Tānī, izņemot Balodi, nebija minēti «savtīgi negodīgi» fakti, bet bija sniegti raksturojumi, kas tos politiski nostādā ne visai cienīgā gaismā. Pirmais jutās sāpīgi aizskarts profesors Balodis, un viņš savu aizstāvēšanos pamato uz to veco paņēmienu: «ja es pierādīšu, ka Stučka ir blēdis, tad viņam neviens neticēs, ka es esmu tāds». Šinī vecajā paņēmienā ir maz loģikas, bet viņš tomēr kēras arī pie salma: «Totiesu tas (proti, es {— P. S.}) arī 1897. g. apcietināts pirmais sabruka un denuncēja biedrus, sevišķi Raini, kā pavedējus, izkaulēdams tādējādi priekš sevis vismaz mīkstāku sodu... *K. Balods.*» Es, protams, uz tādu samelojumu nebūtu reāgējis, jo domāju, ka manu biedru starpā tur aizstāvēties nebūtu vajadzīgs. Bet es tomēr nevaru palikt neizteicis savu atzinību bb. Rainim un Vesmanim. Jo sevišķi pirmajam, kura taisnības jūtas nepieļāva atstāt «Sociāldemokrāta» lasītāju priekšā šo sameloto traipekli kaut uz cilvēka, ar ko viņš ilgus gadus bijis šķirts cilvēks. Viņa un Vesmaņa paskaidrojums skan īsi un gaiši: ««Sociāldemokrāta» 293. nr. ievietots prof. Baloža raksts par Stučku, kura beigu daļā apgalvots, it kā Stučka būtu 1897. gadā sociālistu prāvā denuncējis biedrus ar nolūku sev panākt soda mīkstīnāšanu. Tas nav noticis, un sods, kādu Stučka dabūja, bija tāds pats, kāds citiem prāvas dalībniekiem. 1897. g. prāvas dalībnieki J. Rainis, F. Vesmans.»*** — Varu apgalvot, ka man šinī ziņā nav sāpīgu vāšu, kas baidītos Baložu rakņāšanās. Man arī nebija nodoma aiztikt Baloža vātis no veciem laikiem, bet viņa raksturojumu kā sociāldemokrātam, un te bija galvenais no viņa atklāti noliegtais fakti par savu pakalpību piedāvāšanu padomju varai. Un šinī ziņā *man bija jārunā*, jo es biju viens no

* Raksts «Pa labi vai pa kreisi?» bija ievietots «Cīnas» 1921. g. 23. (446.) nr-ā, 10. janvārī. *Red.*

** Domāts raksts «Latvijas «vislielākās partijas» politiskais bankrots». Sk. šā sēj. 44., 45. lpp. *Red.*

*** Paskaidrojums bija publicēts «Sociāldemokrāta» 1920. g. 294. nr-ā, 24. decembrī. *Red.*

tiem, pie kā griezās K. Balodis. Viņš šinī nolūkā izbrauca ar automobili 30 verstis uz sanatoriju, kur es atrados, un nekautrējās lūgt «agrāko carisma cildinātāju un patriotu denuncētāju», lai pabalstot viņa plānus: dabūt 100 000 desetīnu zemes un 10 milj. kredīta zeltā, lai aplaimotu Krievijas darba tautu. To es nosaucu par fantastisku plānu un tūlīt pateicu, ka tas ir neiespējami. Drīz pēc tam, man vēl uz laukiem sanatorijā esot, Balodis aizbrauca, nosaucot Krievijas padomju varu par imperiālistisku «Sociāldemokrātā», kur pret viņu uzstājās pat Menderis, un tad sevišķi steidzās uz Vāciju kā «kroņa liecinieks» pret «Komunistisko Internacionāli». Protams, vienīgi «taisnības un patiesības nolūkos! — Pārējā ziņā Balodis neko neapgāž: mācītājs viņš bijis Zlatoustā; es, atzīstos, to pat nezināju, zināju tikai, ka viņš teologiju studējis Tērbatā. Viņš ne-noliedz, ka bijis par izceļošanas veicinātāju uz Brazīliju, bet to darījis Dīriķa, Vēbera un citu «labāko latviešu patriotu» uzdevumā pret mani, *«carisma aizstāvi un muižnieku draugu»* («sabiedrībā ar vācu muižniekiem»). Nē, «mīlais Balodīt», Brazīlija *ne ar savu brīvību* pievilka baltos vergus, bet caur Hamburgas [strādnieku vervēšanas] aģentūru. Tāds apvainojums, cik atminos, toreiz bija iesūtīts manis jeb toreiz jau Pliekšāna-Raiņa vadītāja *«Dienas Lapā»* (man nav šo avīžu pie rokas)*, un, ja Balodis toreiz varēja vai gribēja taisnoties, tad vajadzēja to darīt ne Maskavas luterānu konsistorijā, bet Rīgas tiesās. Es, lielais *«carisma un muižniecības dievinātājs»*, neesmu činā tālāk tīcīs par *«politisku izsūtītu iz zemniekiem»* (из крестьян), bet interesanta būs tā lappuse par to, kā vienkāršs latviešu zemnieka dēls Balodis kļuvis pie ķeizara Vilhelma slepenpadomnieka činā, ko nenoliedz Balodis, es šaubos vai vienīgi un jel maz par to, ka Vācijas karā pret Krieviju ievedis Vācijā maizes kartīnas (šo viņa lomu kara laikā es tikai tagad pirmoreiz dzirdu). Bet pietiek, tā ir Latvijas sociāldemokrātijas darīšana — paturēt jeb nepaturēt Balodi un atsacīties jeb neatsacīties iet ar viņu vienā strādnieku partijā.

Pavisam citādas manas attiecības pret Menderi. Viņš izteicās, ka savā brošūrā es viņam ierādījis pārāk lielu lomu; diemžēl tie *«dokumentāriskie»* citējumi liecina, ka

* Sk. *«Dienas Lapas»* 1890. g. 157. nr.ā rakstu *«Mūsu Brazīlijas ceļotājs K. Balodis»* u. c. *Red.*

viņam ir šī loma. Un pēc savām spējām. Ja neskaita Raini, kurš politikā acīmredzot maz dalibūnem, viņš savā frakcijā tiešām paceļas galvu augstāk par citiem. To es esmu vienmēr atzinis, kaut gan mums jau ilgus gadus bijis jāpolemizē. Bet kā Krispini un Dītmaņi Vācijā, tā Menders Latvijā ved savu bezrakstura politiķa lomu un novēdis to līdz absurdam, ja iedomājies, ka vajag tikai pasvilpt, lai «noslēgtu līgumu vai ar velna māti». Kā *vaļsirdīgs* un līniju noturošs politiķis viņš būtu varējis spēlēt lielu un svētīgu lomu. Tagad viņš ir atnesis daudz nelaimes i savai partijai, i sev. Viņa loma iepriekš nākošās revolūcijas ir neizlabojama, pat ja viņš grozītos. Pie viņa taisnošanās par Leopolda zuplikī* nekā nepalīdz, ka tur bijuši klāt vēlāki komunisti.⁴⁵ Tie vēlāk *vaļsirdīgi* šo kļūdu atzinuši, bet *istais* autors Menderis tagad to noliedz. Ne pārmetums par piederību pie krievu grupas** bija attiecīgā teikuma kodols (mēs visi esam bijuši un esam Krievijas partijas locekļi), bet tā lēkāšana, tas kontrasts ir te tā vieta, kur es ar Elias latīnu citātu sacītu — ir jālēkā. Man vairāk nekā nav ko piezīmēt par savu brošūriņu*** kā tikai sekošs mazs faktiņš. Kad Rosta's**** telegramma atziņoja «*Izvestijās*» Mendera runu, atklājot savu šīgada kongresu*****, tad viens no biedriem man piezīmēja: «*Šo* runu var pilnīgi gandrīz vai burtiski sakonstruēt pēc jūsu brošūras. Un pat Martova tur netrūkst, viņš apsveic kongresu, parakstīts tikai no viņa vācu izdevuma — Krispina.» — Tātad spogulis ir ne greizs, bet pareizs. Un, ja tanī nebūtu tās lappusītes ar domstarpībām ik atsevišķu sociāldemokrātu galvās, brošūriņa būtu par vienu lappusi īsāka, bet ne mazāk spilgta, kā to jau tagad ikviens ieinteresēts pats var pārliecināties.*****

---

* T. i., par griešanos ar līgumu pie Vācijas prinča Leopolda. Sk. 22. piezīmi. *Red.*

** Domāta KSDSP Rīgas organizācija. *Red.*

*** «Latvijas «vislielākās partijas» politiskais bankrots». *Red.*

**** Krievijas telegrāfa aģentūras. *Red.*

***** Oportūnistiskās Latvijas SDSP kongresu, kas notika 1920. g. decembrī. *Red.*

***** Šī brošūriņa ir gan nelegāla, bet tā ir iznākusi i latviski, i krieviski ar maziem «lokalizējumiem» pirmajā un bez tam nodrukāta «*Cīņas Biedra*» 10. nr. Arī Cielēns ir atsaucies, un proti — pretim 4 rindiņām $2\frac{1}{2}$ slejās raksta «*lielajā* «*Sociāldemokrātā*» [296. nr-ā, 29. decembrī. *Red.*] Cielēns atrod, ka 36 lapp. garā brošūriņa esot no sākuma līdz beigām personiska kēngāšanās par dažādiem Latvijas sociāldemokrātijas darbiniekiem. No citas puses man pārmeta, ka es

Es palieku pie savas: Ikviena godīga revolucionāra pie-
nākums Latvijā ir veicināt to nošķirošanās jeb šķelšanās
procesu, kurš jau iesācies. Ikviena klīsterēšana šo procesu
tikai aizkavē, bet nebūt nenovērš. Revolūcijas laikmetos
laiks ir kādreiz viss, kas vajadzīgs uzvarai. Jo sevišķi pro-
letāriskajā revolūcijā ir bīstami «nokavēt vilcienu». Vie-
nīgais iebildums (gan arī meņševistisks) pret šķelšanos
varētu būt Latvijā policijas spaidi, bet tikai tad, ja Lat-
vijas sociāldemokrātijas biedru karte ir tiešām «Magna
Charta libertatum»⁴⁹ («Brīvību nodrošinātājs doku-
ments»). Mēs redzējām sākumā, *ka tas tā nav priekš krei-
sajiem*. Tad viss cits ir kaitīgas ilūzijas. Kas nav ar mums,
ir pret mums! Kas nav ar III Internacionāli, ir pret to.

P. Stučka

«*Ciņas Biedrs*», 11. nr.,
1921. g. janvāri, 1.—19. lpp.;
«*Strādnieka ceļa soma*»,
2. nr., 1921. g., 21. lpp.

Iespiests pēc «*Ciņas Biedra*» teksta

ZEMES REFORMAS MOTIVI⁵⁰

*legūto tiesibu jautājums ir atkal reiz kļu-
vis par stridu priekšmetu.*

(Lasals)*

«Latvju tauta ir zemkopju tauta» — tāds bija pirmais
mūsu tautas raksturojums tautiskajā** presē, ar kuru

esot pārdrukājis *pārāk daudz citātu* iz «Sociāldemokrāta». Patiesībā
visa brošūriņa sastāv vienīgi iz citātiem. Taisnība gan, ka tie *per labi*
sociāldemokrātijas partiju pašu, bet vai es vainīgs, ja «unteroficiera
sieve pati sevi izpērusi». [Unteroficiera sieva — literārs tēls N. Gogola
lugubris «Revidents». Red.] Pēc būtības *Cielēns atzīst* savus «sakarus»
ar latviešu strēlniekiem Kazaņā, bet saka, ka to esot darijis ne Kol-
čaka, bet «tā sauktās Samaras valdības»⁴⁶ interesēs. Tas var būt gan,
ka *toreiz* Kolčaka valdība bija *vēl* t. s. «Samaras valdība», bet ko
tas groza — tā bija un palika kontrrevolūcijas valdība! Un tikai tad,
kad *ievilinātie strādnieki pierādija, ka viņi nevainīgi un kāda loma*
*bijusi te Cielēnam, viņus atsvabināja no soda par dezertēšanu!*⁴⁷ Vienu
nevainīgu jautājumu man tomēr gribētos uzstādīt. Kas algoja Cielēnu
par šo darbību? Šis jautājums izbīdās tagad pēc Cielēna garā pa-
skaidrojuma. Vai tiešām «Latvijas pašnolešanās savienība»⁴⁸ pati,
tas ir, Asars, Gopers e tutti frutti (un pārējie «frukti»), jeb tieši «Sa-
maras valdība» iz Kazaņā nolaupītā zelta un Samarā paņemtā sud-
raba fonda? Jeb Cielēns dzied ar operas vārdiem: «Ha, das Gold ist
nur Echimäre!» («Ko, zelts ir tikai bleķis!»)

* Citāts no F. Lasala darba «legūto tiesību sistēma». Red.

** — buržuāziski nacionālistiskajā. Red.

patiesībā izteica tikai to, ka latviešu vairums iraid zemnieku kārtas jeb, kā toreiz izteicās, «bauri». «Latvju tauta ir dziedātāju tauta» — tāds bija nākošais tautisko centienu lozungs, kas cēlās līdz ar dziedāšanas svētkiem un kurš tiecās ar dziedāšanu iegūt to atzišanu citu tautu priekšā (toreizējo «de jure»), ko tagad cenšas iegūt ar klusu diplomātiju un šampanieti.* Vēl nākošais raksturojums bija, ka «latvju tauta ir darba tauta», jo viņai nav citas bagātības kā vienīgi attīstīta, apzinīga strādnieku šķira. Šķita, ka šai pazīmei būtu daudz pamata, un radās fakti, kas to spilgti pierādīja pat Krievijas [cara] bargā režīma laikos. Bet tad šī darba tauta izklīda uz Ameriku, uz [Iekš] Krieviju, uz visu pasauli, uz viņu pasauli, pa visām grāvmalēm, pa visām kapmalām. Un pēc mūsu dzejnieka Raiņa kaltā darba tautas vārda — «pamatšķira» savu roku sniedza jau Zemnieku savienība.** Nozuda darba tauta, nozuda dziesmas, kur pēdējās vēl nenozuda, tās aizliedza (piemēram, «Internacionāli») jeb padarīja par vienas šķiras priekšrocību. Un palika pāri vairs tikai viens raksturojums: «Latvju tauta ir zemnieku tauta» jeb, kā daži to gribēja saprast, — Zemnieku savienība. Šo lozungu par zemnieku tautas vienību izbīdīja ne vien Zemnieku savienība, bet arī sociāldemokrātija. Visi kā viens vīrs tiecās padarīt visu latviešu tautu par zemnieku, proti, saimnieku, tautu. Nost bezzemniekus, lai dzīvo zemnieki! Pie malas darbā tautu, lai dzīvo «saimnieku tauta»!

Kādreiz vecos ķeizaru laikos Pēterpils luterānu mācītājam*** šinī ziņā bija «diži plāni»: jau toreiz viņš pacēla jautājumu, kā padarīt visu latviešu tautu par saimnieku tautu. Viņš to cerēja gūt ar vienkāršu — nepipošanu. Bija vīrs aprēķinājis, cik iztērētu viņš, ja viņš smēķētu, un pēc šīs normas saskaitīja to ietaupījumu uz ikvienu latvieti. Sie ietaupījumi bija jākrāj un, tiklīdz fondā ietecejuši 5000 rubļi, par tiem jāiepērk viena zemnieku māja un ar to jāaplaimo viens bezzemnieks utt. Tā, neatminu vairs — «tas bija sen», cik simts gados visa latviešu tauta paliktu

* So ideju tagad uzķēris komponists Melngailis, kurš rīko īpašus angļu valodas kursus, lai iemācītu savu kori dziedāt *angļu* valodā *pa latviski* un tad, apceļojot Angliju, ar savu kori iekarotu to, ko nav vēl paguvusi diplomātija ar savām «notēm».

** Tā pasludināja lauku buržuāziju par Latvijas pamatšķiru. *Red.*

*** J. Sanderam. *Red.*

bez bezzemniekiem un kļūtu par vienu vienīgu saimnieku tautu. Šīs «idejas» propagandēšanai [Sandera] cienītēvs bija sadzejojis jau veselu burtnīcu pantīnu, kuru pirmais skanēja:

Latvju dēli, nepīpoj'ti,
Krājiet naudu pūriņā utt.

Acīmredzot toreizējie cenzūras un policijas apstākļi kavēja šīs propagandas literatūras iznākšanu klajā, un tā, ja arī S. cienītēvs palika nepīpojis, tomēr arī saimnieku tautas ideja negāja uz priekšu, bet gan atpakaļ jeb, kā to zinātniski filozofiski izteiktu, svinēja negatīvu uzvaru. Tikai tagad, veselu pusmūžu vēlāk, «ideja» no jauna pacēlusies un šoreiz «izspiedusies» valstiskā formā, agrārprojektā, kas pieņemts Satversmes sapulcē kā Zemnieku savienības un sociāldemokrātu partijas caurmēra projekts.⁵¹

Kādreiz tas būs interesants jautājums — apraudzīt, kā divas, šķita, pretējas partijas apvienojās, viena otru apkarodamas, vienā vienotā projektā, kura pieņemšanu par uzvaru pieraksta sev ij Zemnieku savienība, ij Latvijas sociāldemokrātija. Tas pats par sevi nebūtu brīnums. Vēsturē ir daudz tādu faktu, kas liecina, ka taisni šādas apvienības ir novedušas pie lielām un vislielākām sociālām uzvarām. Tā, piemēram, labības muitu atcelšana Anglijā, apvienojoties (protams, tikai faktiski) lielrūpnieku un strādnieku šķirai, jeb turpat strādnieku 10 stundu darba dienas likums, apvienojoties lielgruntniecībai ar strādniecību utt.⁵² Taču tur mums ir skaidri redzams pamats: kopējas šķiru intereses. Bet Zemnieku savienība pie mums ir, lai sacītu viņu līderi ko sacīdami, saimnieku* partija. Un sociāldemokrātija, lai viņas sastāvs būtu kāds būdams, grib būt strādnieku partija:** Saimnieku un «strādnieku» partija sastopas kā kopējā mērķi: *radit jaunus saimniekus*, pat vēl vairāk — pārvērst visu latviešu tautu par saimnieku tautu! «Strādnieku šķira» par strādnieku šķiras atcelšanu, atstājot spēkā saimnieku šķiru, padarot saimnieku šķiru Latvijā galīgi par «pamatšķiru»?

Šī parādība ir cienīga, ka to aplūko tuvāk, iztirzā, atklājot kā vienas, tā otras partijas pamata motīvus un to cēloņus.

* Budžu. *Red.*

** T. i., cenšas sevi iztēlot par strādnieku partiju. *Red.*

1. MUIŽNIEKU ZEMES

«Atlaupit nolaupito»

jeb

Es vācietim* tā darītu,

Kā vācietis man darija...

(T. dz.)

Nav lielākas varas pasaulē kā tā vara, ko dod zemes sakopošana vienās rokās, vienalga, privātpersonas, kārtas vai valsts u. tml. Jo spilgti to liecināja Latvijas vācu muižniecības stāvoklis kā zemju monopolistes. Jo plašāks bija šis monopolis uz zemi, tas ir, jo lielāku daļu no visas zemes tas apņēma, jo stiprāka bija viņas vara. Protams, ka šīs varas «fronti» arī pārrautu kapitālisma attīstību, ja nepievienotos nepieredzēti ciešas kārtas tiesību saites, kādas te bija uzglabājušās, neraugot uz kapitālisma plašu attīstību. Tā še, piemēram, valdīja cieši kārtas noteikumi, kas aizliedza muižniekiem pārdot zemi nemuižniekiem, un «vai» tam kārtas loceklīm, kas pārdotu zemi nemuižniekiem. To nodeva goda tiesai jeb tieši izslēdza, kur pretim paklausīgos, trūcīgos [šķiras] «biedrus» pabalstīja ar naudas «aizdevumiem». Grūti noteikt, ko svarīgāk bija saņauzt: zemes varu jeb kārtas saites.

25. augustā 1817. gadā Kurzemē un 2 gadus vēlāk (1819. g.) Vidzemē ar vienu spalvas vilcienu visa zeme zemniekiem bez atmaksas bija atņemta un «uz likuma pamata» zemniecība «no tās atsvabināta» jeb, kā pie mums mēdza izteikties, «brīvlaista». Ar to nepietika. Vairāk nekā 100 gadus cauri šī diena tiem miljiem zemniekiem bija priecīgi jāsvin, un vēl vakar es izlasīju Jelgavas «Tēvijā» Cakstes tēva svinīgos vārdus uz pagājušo 100 gadu jubileju.** Vai brīnums, ja zemnieki, no darbiem braukdami vai nākdami, trallināja augšminēto pantiņu «par to naudiņu, kas guļ jūras dibenā».

Tā, protams, bija, ja arī tautas dziesma, tomēr jau tā laikmeta tautas dziesma, kad dzīvē iespiedās pilsonības ausmas. Jo tā savu «atmaksu» pamatoja uz naudas varu pretim zemes varai. To trallināja arī dažu labu reizi ar

* Tautas dziesma te, runādama par vācieti, protams, domāja lielkungu, muižnieku. Mēs to lietojam te tādā pat nozīmē.

** Jubileja tika svinēta sakarā ar 100 gadiem kopš Kurzemes pievienošanas Krievijai. Raksts «Sveiki gaviļu svētkos» bija publicēts «Tēvijas» 1895. g. 24. nr-ā. Red.

šļupsta mēli tautiskais students iz tagadējās valdības un opozīcijas aprindām. Bet, kad viņi pie varas nāca, tad viņi aizmirsa šo pantiņu, un bija vajadzīgs diezgan svarīgu atgādināšanas vārdu no pašām apakšām.

Muižu zemes pārvērst par Latvijas nacionālo zemes fondu — tā tika izpausts jaunā agrārlikuma pamatnolūks. Tam par labu uzstājās divas galvenās partijas — Zemnieku savienība un sociāldemokrātija. Bet viņu tieksmes pie tam bija dažādas.

Zemnieku savienībai kā valdošajai partijai, protams, bija no svara savā rīcībā turēt lielu zemes fondu. Tas bija viens. Bet viņai nebija nekāda pamata galīgi sanīsties ar pašu muižniecību, ja viņas muižu zemļu vairums pārgājis valsts rokās. Viņas centieni bija uz izliguma pusī, lai maksātu ko maksādams. Viņa bija ar mieru ar to «aizjūras nauduņu» maksāt «pēc dieva taisnības» un bija ar mieru atstāt arī 300 pūrvietas un vairāk.

Otra — «stiprākā» partija — pieprasīja zemes atņemšanu bez atmaksas uz savas programmas pamata, bet arī viņa uz to nelūkojās kā uz revolūciju. Ja mēs palasām Satversmes sapulces (vārdi «satversmes sapulce» vien jau kādreiz lika sadrebēt) runas, tad tās ir desmitkārt mērenākas nekā Anglijas parlamentā, piemēram, debates par Irijas «agrārrevolūciju», tas ir, par likumu, kā *atpirkt* zemi Irijas lendlordiem.

«Izveidojot agrārreformu likumu, jāliek par pamatu taisnības princips, lai šis likums būtu taisnīgs, lai... nerastos naids, bet lai šis naids izzustu, kas pastāvēja līdz šim pie atsevišķām šķirām, lai nebūtu viena šķira pārāka par otru, lai vienai šķirai nebūtu vairāk privileģijas kā otrai, lai visi justos kā brāļi tālākā Latvijas dzīvē.» Tā runāja Zemnieku savienības viens līderis Alberings (sk. «Arājs», 27. augustā 1920. g., 51. nr.).

Bet kā tad uzstājas sociāldemokrāti? Viņi runā asi pret muižniecību, un tanī ziņā jādomā, ka no sirds. Bet arī viņi runā nevis pa to logu laukā, pie kura klausās darbalaudis, bet uz otru pusī un tiecas turp pierādīt, ka privātpašumu uz zemi nosodījuši jau ne vien tik īsti angļu kungi kā angļu filozofs Herberts Spensers, Džons Stjuarts Mills, bet arī dzimuši vācieši, kā Ādolfs Vāgners (lasi Mendera runu «Sociāldemokrāta» 200. nr., 1920. g.). Vārētu jau vēl pievienot «tos svētos rakstus», Konfūciju un cītus filozofus. Un, kad sociāldemokrāts atsaucas ne uz

Marksu, bet uz pilsonības zinātniekiem, tad zināt, ka viņš nejūtas droši, ka viņš kaut ko grib pārliecināt, ar kaut ko meklē izlīgumu.

Un muižniecība pati? Mēs zinām, ka tā vēl 100 gadus pēc lielajām pilsoniskajām revolūcijām palikusi visur Eiropā par ja ne valdošo, tad līdzvaldošo varu. Un, tāpat kā 1817./19. g. Latvijas muižniecība prata, kad tai ar nazi pie kakla kērās, *atsvabināt gan zemnieku*, bet *paturot tikai (tikai!) zemes ipašuma tiesības un zemnieku zemi*, tā šoreiz, kad tā redz, ka muižas (kaut uz laiku) jālaiž no rokām, prata paturēt sev vismaz tiesību — *tikai uz inventāru*. Lai strādā bez inventāra! *Par projektu*, kas vēl bija paļaunināts pretim muižniecībai (atstātas tikai 150 pūrvietas!), *balsoja muižniecība* pati.

Protams, ka muižniecībai tur bija savi iekšēji motīvi. Baltijas barons ir īpatnējas sugas; viņš *nevar ticēt*, ka nu «viss pagalam, viss pagalam». Viņš tic, ka baronu vara atgriezīsies kā Vācijā, tā Baltijā. Tad atnāks baroni atpakaļ un *pasludinās* visu *tagadējo valdību par nebijušu*, visu agrārlikumu par jaunu sapni un ievedīs kārtību, baronu kārtību, baronokrātiju. Tas barons, kurš projām dziļi pārliecināts, ka tikai no barona iesākas cilvēks, var nomirt, bet *nevar citādi domāt*. Un viņš tā domā, sēdēdams Karalaučos*, Berlīnē, Stokholmā utt. Bet ne vien tur, 17. septembrī (tas ir, pēc likuma pieņemšanas) Pauls Šīmanis («Rigasche Rundschau») paskaidro, kādēļ vācu baroni balsojuši par labu šim «mazākajam ļau-numam»: «Ir jau, protams, pilnīgi pamatots jautājums, vai mēs esam spēruši pareizo soli. Bet *nevienam domājošam** cilvēkam nevar būt šaubu*, ka agrārprojekts... ir praktiski *pilnīgi neizvedams* (!) un ka tam agrāk vai vēlāk jākrit (!!)) kā iekšēji neprātīgam (unsinnig!!!). Igaunijā priekš tam vajadzēja gada... Bija no svara izlietot iespējamību procesu padarīt mazāk sāpigu. *Vispirmā kārtā* visiem tiem muižu īpašniekiem, ko atstāj saimniecībā, ir dota iespēja *palikt mājās* (!) un *darit savu darbu*... Mēs dzīvojam laikā, kad nav iespējams matemātiski iepriekš *aprēķināt* cēloņus un sekas, darbu un tā rezultātu. Bet mēs dzīvojam arī laikā, kad vispirmā kārtā krīt svarā *novērtēt attīstības iespējamības*.»

---

* Kēnigsbergā. Red.

** Un vācu nācija reiz ir «domātāju nācija».

Tā raksta mēreni diplomātiskais Šīmaņa kgs. Vai jūs esat novērojuši, ka kaķis, iziedams pret savu gribu no istabas, mīl, nosēžoties aiz durvīm, atstāt astes galiņu istabā? To «kaķu valodā» sauc par «kontinuitāti» (sakarības nesarausānu). Un tanī pat 17. septembrī noturētajā «Vācu nacionālās partijas» (Volkspartei)⁵³ sēdē notlemts: apstiprināt šo politiku un «ar ciešu apņemšanos, lai būtu kas būdams, aizstāvēt vācu nacionālo ipašumu (deutsches Nationalvermögen), ar ko te ir domātas vācu baronu muižas. «L'état c'est moi.»* — «Mēs esam tā nācija Latvijā.» Tā vācu muižniecība vienmēr domāja un domās...

Kāds slēdziens no tā? — Izturēt uz vietas, tas ir, gūt laiku, jeb, citiem vārdiem, *sabotēt likuma izpildīšanu*. Mēs zinām gan labi, cik grūti vispasaules muižniekam vispār bijis un ir šķirties no sava «ķežberu** dārza» (sal. «Вишневый сад» — no Čehova), un tātad rēķināmies ar zināmu daļu baronu fantāzijas arī šinī gadījumā (ne velti krievi saka, ka «у всякого барона своя фантазия»). Bet mēs zinām no vispasaules agrārvēstures, ka tur, kur zemes atsvabināšana gāja sekmīgi, kaut arī izpirkšanas ceļā, izpirkšana norisinājās arvien *veselām muižām* bez atlīkuma***. Jo, ja jau pēc mūsu vācu kolonistu parunas:

«Ein Bauer bleibt ein Bauer,

Kocht man ihn süß oder sauer,» —

«Bauris paliek bauris, lai to arī vārītu saldu vai skābu», — tad es tiešām nezinu, ar kādām vircēm vajadzētu cept vai vārīt baronu, lai tas pazaudētu savu barona garšu. Un, es esmu pārliecināts, muižas apkārtnes bijušās «bezzemnieku demokrātijas»**** priekšā viņš vēl ilgi paliks barona lielskungs un nevis «tāds pats ļurba kā citi», un tie balsos, kas zin, par viņu, bet ne par Ulmani, nedz par Menderu. Vidus šķiras ir vienmēr ļoti grozīgas. Nō kuras pūses vējš pūš?

Visā likuma projektā vissvarīgākā loma piederēja jau-tajumam par atlīdzību. Sociāldemokrātija šoreiz uzstādīja

* Burtiski — «Valsts esmu es». *Red.*

** — ķiršu. *Red.*

*** Irija vairs nav pāzīstama pēc tam, kā pēc 1903. g. likuma⁵⁴ $\frac{2}{3}$ no turiēnes lielmuižām izpirktas. Kamēr visur Anglijā aramā zeme īepriekš kara gāja uz leju, Irija tā pieauga no 3 625 660 akriem 1904. g. uz 4 630 909 akriem 1909. un 5 027 082 akriem 1914. g. uz ganību rēķina. Un pie tam Irija kļūst par lopkopības zemi.

**** Domāta lauku sīkburžuāzija. *Red.*

pieprasījumu pēc *bezmaksas atsavināšanas*. Bet visa viņas argumentācija Satversmes sapulcē šinī jautājumā bija ne revolucionāri, bet skaidri reformistiski noskaņota. Pietika norādīt uz to, ka Satversmes sapulce, pieņemot šo priekšlikumu, tikai darītu to pašu, ko muižniecība 1817. un 1819. gadā ar Krievijas likuma palīdzību izdarīja pret Latvijas zemniekiem jeb ko 1793. g. pilsoniskā revolūcija, tagadējās franču republikas radītāja, izdarīja pret muižniecību. Jo ne pirmajā gadījumā zemnieki, ne otrā gadījumā muižnieki nekādas atlīdzības par atņemto zemi nedabūja. Tanī vietā s.-d. runātāji atsaucās patiesībā tikai uz vienu motīvu, ka Latvijai trūkstot naudas jau tā un, muižniekiem izmaksājot atlīdzību, pietrūkšot ko maksāt skolotājiem. — Nobalsošana trešajā lasījumā pieņēma papildu punktu, kas atšķira jautājumu par atlīdzību un noteica, ka *par atlīdzību* spriedīs īpašs likums. Par protestu s.-d. aizgāja no sēdes un visa likuma nobalsošanā* nepiedalījās. Tā pazuda priekš viņiem arī tas agitācijas līdzeklis, kādu viņi bija cerējuši no likuma izvešanas. Sociāldemokrāti nebija balsojuši ne *par*, ne *pret*, kā viņi teica, «sasmērēto» likumu. Tāda politika palika nesapro-tama.

Buržuāzija ir ļoti apmierināta ar iznākumu Satversmes sapulcē. «Muižniecības vara ir lauzta, lai dzīvo Latvijas brīvā zemniecība!» («Latvijas Sargs» 23. septembrī 1920. g.). Pie tās pašas reizes «Latvijas Sargs» atšifrē (par pareizību, protams, negalvoju) s.-d. aiziešanas motīvu: «Ja s.-d. būtu palikuši zālē un atturējušies no balsošanas, tad viņi nevarēja būt droši, ka kopā ar viņiem neatturas arī minoritātes un vēl viena otra balss no centra, un tādā gadījumā viss projekts varētu izgāzties cauri. To katrā ziņā s.-d. negribētu.» — «Privileģētā muižnieka vietā ir palicis *tikai vienlīdzīgs pilsonis*,» raksta tas pats «Latvijas Sargs». Krieviem ir atjautīga paruna: «Гусь свинье не товарищ». (Kas par biedru zoss cūkai!) Mēs jau redzējām, kā muižniecība pati raugās *uz savu «vienlīdzību»*.

«Muižniecības vara ir lauzta!» (sal. citātu iz «Latvijas Sarga»), «Satversmes sapulce nolēma muižniecībai zemes atņemt». Tā lieliem burtiem slavināja arī «Laukstrādnieks». «Sociāldemokrāts» cieta klusu par *uzvārām*, un

---

* 1920. g. 16. septembrī. *Red.*

Buševics, agrārlikuma dvēsele, kongresā formulēja šo uzvaru daudz mērenāk: «CK darbībai par labu, starp citu, varu atzīmēt... c) muižniecības *saimnieciskie pamati* noārdīti.»

Bet saņemsim īsumā paša [agrārās reformas] likuma noteikumus:

1. Nodibināts top zemes fonds, kurā ieiet visas valsts zemes, muižas un meži, kā arī privātmuižu zemes, no kuraām bijušajam īpašiekam paliek zemes daļa, kas līdzinās tai pašā 2. punktā paredzēto neatsavināmo (tur ir runa par pārdotām zemnieku mājām) *vidējo saimniecību apmēram* (valdība to paskaidro, ka tas iztaisot caurmērā 150 pūrvietas).*

2. Līdz ar zemi un piederumiem atsavina arī attiecīgo inventāru, kuru *neatsavīna muižu* līdzšinējam īpašiekam vai rentniekam, ja tie paši šo muižu tālāk apsaimnieko, un mācītāju muižu un baznīcu zemju lietotājiem. Par *atsavināmo inventāru* ir jāmaksā *atlīdzība* pastāvošo *vietējo tirgus cenu* augstumā.

3. Par atlīdzību par zemēm noteiks īpašs likums. Atlīdzības nedabū: a) tie, kas caur atsavinātā īpašuma liešanu jau atguvuši atpakaļ pie iegūšanas izlikto kapitālu (??), un b) tie, kas šo tiesību zaudējuši ar tiesas spriedumu uz likuma pamata (acīmredzot ir domāti bermontieši un niedrieši) par «naidīgu izturēšanos pret Latvijas tautu». Mēs redzējām, ka muižnieki mierīgi gaida šo likumu. Un, lai viņi varētu mierīgāk gaidīt, likums noteic, ka

4. atsavinātais īpašums līdz viņa «pārņemšanai» (Übernehmen) paliek *līdzšinējā īpašnieka liešanā un apsaimniekošanā* uz aizdevuma (?) līguma nosacījumiem. Liešotājam paliek augļi un jānes visnepieciešamākie labojumi un tekošie izdevumi, bet saņemot atlīdzību par derīgām iebūvēm un labojumiem.

Tātad muižniecība «pagaidu saimnieka» lomā var nogaidīt uz vietas šī «neprātīgā līkuma krišanu», pateicoties «attīstības iespējamībām», kā sacītu Šīmaņa kungs.

* Likuma latviešu valoda ir tāda, ka to var acīmredzot saprast tikai juristi, attulkojot atpakaļ uz vācu vai krievu valodu. Ko, piemēram, te nozīmē: «nesaistot to (tas ir, atstājamo daļu) ar lielsaimniecības centru? Ka ne vienīgi tieslietu ministrija un Satversmes sapulces komisijas slimī ar valodas trūkumu, liecina, piemēram, jaunākais iekšlietu ministra Berga kga paskaidrojums: «Kāds no publikas *nodeva divus šāvienus griestos*... Acīmredzot pret «kvitanti».

Un, cik arī mierina sāvus bezzemniekus «Laukstrādnieks», man atkal un atkal atminas vecā Merķeļa vārdi par «lielo prāvu» starp muižniecību un zemniecību Latvijā. Daudz ir grozījies Latvijā pēc 1817./19. gada*, 3 reizes** jau ir zemniecība domājusi, ka tā nākusi pie savas taisnības, un ikreiz tā no jauna zaudējusi savu «prāvu» un smagi un asinīaini maksājusi savu «tiesas galdu». Vai šoreizējais, kaut arī viduvējais rezultāts būs tiešām galīgs?

2. ZEMJU IZDALIŠANA

*Sim stūrīti, tam stūrīti,
Man pašam viducīti...
(T. dz.)*

Mēs redzējām, kā Zemnieku savienības vīri priecājas, ka nu būsot visi «vienlīdzīgi pilsoņi», tas ir, vientesīgi*** zemnieki. Man kā veclaiku cilvēkam vienmēr šīnīs gadījumos atgādājas tie vecie raksti. Soreiz par vilkiem un avīm, kas kopā ganīsies.**** Bet lielais nemieriņeks J. Rainis jau Orientācija [1921. g.] kalendārā uzrakstījis kā turpinājumu no šīs pasakas jaunu pasaciņu par lauvu un aitām. Un, kad es to izlasīju, man uzņāca šaubas, un es ķēmu par jaunu pārlasīt «Agrārās reformas likumu».

Man šķiet, ka mums tomēr nebūs vienlīdzības un būs uz laukiem vien *tris šķiras*: 1. Zemnieku zemju īpašnieki, kuru zemes tiesības nav ne caur ko aprobežotas un pie kurām jāpieskaita arī vidējās saimniecības***** kas palielik muižu īpašniekiem, jo arī tās neieiet zemes fondā.

2. Zemes fonda zemju turētāji (dzimtīpašnieki, dzimtnomnieki***** un vienkārši rentnieki), kuru zemes būs *dažādi aprobežotas*. Sie aprobežojumi ir vēl tikai projektā, bet tie ir projektēti kā aizliegums pārdot un tālāk aizdot utt.

3. Laukstrādnieki un bezzemnieki, t. i., cilvēki, kam nav ne zemes, ne inventāra un kas, kā Heine saka, «bei

* T. i., pēc dzimtbūšanas atcelšanas Vidzemē un Kurzemē. *Red.*

** 1905., 1917. un 1919. g. *Red.*

*** — līdztiesīgi (tiesībās vienlīdzīgi). *Red.*

**** Sk. *Stučka P. Rakstu izlase, 1. sēj. R., 1976, 385., 471. lpp. Red.*

***** Te domātas muižu «centru saimniecības». *Red.*

***** Tādi, kuri var nodot nomas tiesības mantojumā. *Red.*

der Verteilung der Welt zu spät gekommen» (kas par vēlu nākuši uz lielo pasaules dalīšanu).

Bet še mūs interesē tikai viens jautājums: kas un kā dalīs zemes fondu?

Radās laudis, kas *nemaz negrib dalīt* muižas. Tur pie-der, kā jau redzējām, muižnieki paši, bet tie jau atraidīti.

Radās otrs priekšlikums, ko mēs lasām «Latvijas Ka-reivī» (179. nr., 1920. g.): «Mums vajadzētu sekot mūsu ziemeļkaimiņu piemēram un *tiem viriem, kuri vadījuši armiju un tautu caur visiem negaisiem*, kā atzinības balvu piešķirt *lielākus zemes gabalus*... Nekāda jauna muižnie-cība no tam neizcelsies, ja pāris desmit *cienīgākiem pil-soniem* tiks ierādīts katram *vairāk simts* pūrvietas ze-mes. Cari un karaļi taču dāvāja zemi saviem uzticama-jiem kalpiem par nopelniem viņu dinastiju labā. Latviešu tauta *godinās savus varoņus, piešķirot tiem zemi* par no-pelniem visas tautas labā.» Lai kļūtu skaidrāka šī pie-zīme, atzīmēsim, ka ziemeļkaimiņi te ir igauņi, kas sa-viem ģenerāliem uzdāvāja *muižas*. Te, šķiet, priekšlikums paplašināts arī uz «civiliem ģenerāliem» (kas vadījuši ar-miju, *ne tautu*). Sis priekšlikums vēl nav apspriests, un es nezinu, kas pret to uzstāsies. Šimbrīžam privileģija likumā ievesta par labu Lāčplēša ordeņa kavalieriem, kam pirmiņi tiesība uz zemi.

Trešais pieprasījums pēc «nedalītām muižām» nāk no pretējās puses, no «pašiem dibeniem»* — no laukstrādnieku puses, kas vēlas muižas apstrādāšanai nedalīti. Es vēl nezinu, kā to uzņems valdība; sociāldemokrātija to vispirms atraidīja.

Bet pie šiem mēs vēl atgriezīsimies sevišķi.

Loti «ziniski», kā arvien, uz to paskaidro «Sociālists» 2./3. nr.: «Latvijas patreizējie politiskie apstākļi tādi, ka privātas lielsaimniecības kā valdošs saimniecības veids neiespējamas. *Nav pietiekošas drošības, lai rastos kapitā-listi*, kuri ieguldītu pie tagadējiem apstākļiem savu kapi-tālu lielās muižu saimniecībās. Valsts vai sabiedrisks apsaimniekošanas veids, t. i., sociālisms (? = valsts saim-niecība? [P. S.]), patreizējos apstākļos uz laukiem arī neiespējams.»**

* T. i., pašiem zemākajiem slāņiem. *Red.*

** Citēts Observatora (F. Mendera) raksts «Agrārā reforma». *Red.*

Bet, ja tas vien bija tas pamats, tad jau vajadzēja lietu tomēr apskatīt sīkāk, jo, ja tas pats autors tālāk raksta — «mūsu tālākai politikai nu jāsprauž sev par mērķi atvieglot jaunām mazsaimniecībām ceļu uz kolektīivistisku saimniecības veidu», tad taču bija jāpaskaidro, kā tas domāts. Es saprotu, ka dižmājas varēs pārvērsties par koncentrētām saimniecībām, bet taču ne sīksaimniecības, ko būs aizliegts atsavināt. Šim autoram, kurš ir acīmredzot par «veco dogmu» lielsaimniecību virzienā, kā īsts «neatkarīgs» pretim stāv Lindiņš = Pagāns* kā mazsaimniecību aizstāvis, un pie viņa mums būs vēl jākavējas. Starpā, kā mēs lasām «Sociāldemokrātā» (1. nr., 1921. g.) par kongresa debatēm, «daļa stāv par *visu* nosauktu (kā lielsaimniecību, tā vidējo un sīksaimniecību) *veidu* pie-mērošanu, skatoties pēc apstākļiem un iespējas. Aizrāda, ka zinātnē esot *nenoskaidrots*, kura forma ir izejas punkts uz sociālismu: sīksaimniecība vai lielsaimniecība. *Dānijā* pastāvošās sīksaimniecības apvienojoties koopera-tīvos» utt.**

Varētu sacīt, ka visa sociāldemokrātija savas domas agrārjautājumā pamato «uz Dāniju». Un ne vien sociāldemokrātija. Es paņemu, piemēram, «Ekonomistu», 13. nr., 1920. g., un lasu (398. lpp.): «Dānijā, kura noder kā *paraug* mūsu lauksaimniecībai, no $\frac{1}{4}$ miljona saimniecībām ir 137 000 sīksaimniecības, no kurām katra ir mazāka par 15 pūrvietām. Visas lielsaimniecības šai saimniecības cīņā nevar turēties, un mazās saimniecības uzvar lie-lās... *Tiešām mazsaimniecības nevar ražot graudus izvedumam*, mazās saimniecības baro ar tiem lopus un pār-vērš galā, sviestā un citos produktos, izlietojot *graudus lietderīgāk* (?) lietderīgāk atdot maizi lopiem nekā cilvē-kiem?). Kad dzīve uzsāks atkal normālu gaitu, mums jā-reķinās ar to, ka *maizes arī uz priekšu mums nebūs*;

* Tā kā ar šo «rakstnieku» mums vēl būs jāsastopas, tad interesanti paraudzīties viņa pavārdā «pagāns», jo tādus pieņem apzinīgi arvien aiz zināma iemesla. Pagāni (pagani) saucās pirmajos gadu-simtējos pēc Kristus laikmeta Romas valsts toreiz panikušie zemnieki, kuri visgrūtāk bija pieietami jaunajai tīcībai, kas ieviesās pa un no pilsētām. Bet viņi sevi uzskatīja par īstenās tīcības piekrītējiem. Tā to laiku pilsētnieku acis šie zemnieki kļuva par «pagāniem».

** Apbrīnojama vienprātība šai «daļai» sociāldemokrātu ar vācu šeidemaņu partijas agrārkomisijas domām Kaseles partijas kongresā [1920. g. 10.—16. oktobrī. Red.], kas arī atrada, «ka zemkopības attīstības līnijas vēl neesot noteicamas ar pilnīgu skaidrību».

maiizi mēs ievedīsim no ārienes, ar laiku arī no Krievijas, bet izvedīsim turpretim daudz vērtīgākus produktus: gaļu, piena produktus, olas un citus — pēc *Dānijas parauga*. Dānija jau sen mitējusies būt koloniju valditāja, tā kā lopkopības produktu gādātāja jau sen, blakus Irijai, ir *Anglijas kolonija*.» «Ekonomists» acīmredzot cer otrādi — Krieviju gūt sev par koloniju (labības un vispār pirmma-teriālu avotu [piegādātāju]).

Bet pakavēsimies mazliet pie visu Latvijas partiju un pat «visas Latvijas» parauga — Dānijas. Taisnība gan, ka pēc neizdevīga 1864. g. kara* Dānijas zemniecība pacēlās, atmeta pamazām graudu ražošanu un ar ievestām labību un barības vielām pārgāja uz intensīvu lopkopību, kurā ar nepieredzēti augstu kooperatīvu attīstību sasniedza ļoti intensīvu saimniecību. Bet tas bija vairāk kā pusgadusimēja attīstības rezultāts, un to nevar vienkārši vienā labā dienā dekretēt un vēl kara sabrukuma apstākļos bez *vissvarīgākā* — paša lopa.

Bez tam atsaukšanās uz Dānijas sīksaimniecību ir stipri pārspilēta. Es paņemu angļu lauksaimniecības departamenta žurnālu (no februāra 1920. g.) un lasu, ka Dānijas saimniecības sadalās:

Lielums akros	Saimniecību skaits		To platība	
	absolūti	% no visām	(akros jeb apm. pūrvietās, absolūti)	%
7 akri un mazāk	116 614	46,0	239 604	2,9
7—11 $\frac{1}{4}$ akriem	16 988	6,8	159 832	2,0
11 $\frac{1}{4}$ —22 $\frac{1}{2}$ akriem	28 992	11,5	473 598	5,9
22 $\frac{1}{2}$ —33 $\frac{1}{4}$ „	17 723	7,1	496 962	6,8
33 $\frac{1}{4}$ —67 $\frac{1}{2}$ „	35 257	14,1	1 752 121	21,4
67 $\frac{1}{2}$ —135 „	25 615	10,3	2 346 295	28,8
135—270 „	6 502	2,6	1 169 484	14,3
270—540 „	1 570	0,7	574 946	7,0
540 akru un vairāk	822	0,3	964 327	11,9
Kopā 250 083 100			8 177 169 100	

Taisnība gan, no 250 083 saimniekiem 133 602 ar mazāk kā 12 pūrvietām, — bet vai tiešām Latvijas mazsaimniecības paraugs Dānijā ir *tie 116 614* jeb gandrīz puse no visiem saimniekiem ar mazāk kā 7 pūrvietām ik uz kuru jeb ar $1/35$ (2,9%) no visas zemes? Tie ir strādnieki,

* Pēc zaudētā kara pret Prūsiju un Austriju. *Red.*

kalpi, amatnieki utt. *bez zirgiem un bez inventāriem* (izņemot suni, kaķi un govi). No tiem *vairāk kā 70 000* bija pavisam bez jebvienas govs.

«Teic, liberāls,
Vai tas tavs ideāls?»...*

Zemes visā šai grupā bija tikai $1/33$ no visas platības, to var vienkārši nostripot agrārattiecību ziņā.** Bet 62,0% no visas zemes piederēja 13,9% (mazāk nekā $1/7$) no visiem saimniekiem ar $67\frac{1}{2}$ un vairāk pūrvietām. Bet jāzina, cik ļoti intensīvas te ir saimniecības (protams, ne visā Dānijā vienādā mērā); to redzēsit, ja ievērosit, ka tipiskā 11 pūrvietu saimniecībā atrodas 3—4 govis, 3—6 teļi un teles, 1—2 cūkas, 10—40 vistas, 1 vai 2 (poniju) zirgi. Bet saimniecībā no 75—85 pūrvietām [atrodam] apmēram 20 govis, 5 zirgus un dažus kumeļus utt. Un tad palasieties «Sociāldemokrātā» (1. nr., 1921. g.) Lindiņa referātu [LSDSP 1920. g. decembrī] kongresā: «Muižas atrodas (bet vai tie ir atsavināmi?? [P. S.]) 3000 zirgi. Valdība *grib* (grib un nevar, raksta pats Lindiņš [P. S.]) ievest vēl 3000. 19 000 bezzemniekiem ir zirgi, tātad kopā ap 35 000 ($3000 + 3000 + 19 000 = 35 000$ un ne 25 000?) saimniecību var dabūt zemi.» Lindiņš ir slikts aizstāvis valdības politikai (agrāk to sauca: «advokatus diaboli»*** [P. S.]), neraugot uz drukas vai rēķina kļūdu. Agri ir noraudzīties uz Dānijas paraugu.

Bet visas tādas runāšanas taču ir tikai tukša «mutes plakstīšana». Visi šie spriedumi ir spēkā tikai kārtējā**** kapitālistiskā saimniecībā, kur valda kārtēja preču apmaiņa un konkurences likumi. Tagad valda spekulācija. Un vienīgi spekulācija ir tagadējā zemes tīkotāja aprēķins, ja tā pārsniedz paša vajadzības. Tātad *nabadzības* un *bagātības* logika, kas sastopas zemes jautājumā.

Un te ir zemes fonda jautājums, vai nu jautājums ar tālām izredzēm, jeb rītdienas un parītdienas politika. Un

* Citāts no Raiņa dzejoļa «Ideāls». *Red.*

** 1906. g. statistika, atmetot šos pārāk sīkos «saimniekus», skaitīja tikai 78 538 zemkopības saimniecības, uz kurām pienācās 134 689 algoti darbaspēki, neskaitot pārvaldniekus un to palīga spēkus. (Kalkvers.) Un, ja kas grib pārliecināties par to, kāda te paradīze ir lauku kalpiem, lai palasās slavenā Andersena-Nekses strādniecības romāns iz Dānijas dzīves.

*** Velna advokāts. *Red.*

**** — kārtīgā (īstā). *Red.*

valdības aprēķins, protams, var būt tikai *apmierināt jaunu prātus* un tā iekarot piekritējus. Mēs atminam labi, ka Zemnieku savienība tieši apsveica bezzemniekus kā rītdienas saimniekus. Kam zemes fonds rokā, tam, zināms, arī vara rokā. Un, kas šīnī ziņā spekulēja uz zemes fonda labvēlīgu iespaidu, tam vajadzēja stāties valdībā. Un to sludināja tālredzīgākais no šīs īsredzīgās politikas vadoniem — tas pats Lindiņš. Iestāties koalīcijas valdībā, lai dabūtu savās rokās kaut pa daļai iespaidu uz zemes daļišanu, tad būs zināms iespāids uz zemes nēmējām masām. Citādi viss pulveris gaisā izšauts. (Sal. 40., 41. utt. nr. «Laukstrādnieka» un runas [LSDSP] kongresā.) Tagad tas jau acīmredzot nokavēts līdz jaunām vēlēšanām.

Bet sociāldemokrātijas vairums gribēja vest «principiālu» politiku. Kā zināms, te ir divas formulas:

1. pirmā vietā kooperatīvi, kopsaimniecības un tikai otrā vietā zemes daļišana kā nepieciešams politisks solis. Tā ir zināmas situācijas prasība, lai saistītu pie sevis vidējās masas, *atbalstoties uz strādniecību*;

2. pirmā vietā stādīt zemes daļišanu bezzemniekiem un tikai otrā vietā kooperatīvus (sk. s.-d. rezolūciju 1919. gada decembra kongresā «Sociāldemokrāta» 1. numurā, 1920. g.), ignorējot strādnieku šķiras intereses. Arī še cer saistīt pie sevis zemniecību, bet saistīt *pie kā?*

Es kādā s.-d. laikrakstā lasīju ar prieku citētu Kautska piezīmi [no] viņa [grāmatas] «Zemkopības socializācija» (man nav uzglabājies izgriezums, bet citāts ir pareizs): «Zemnieki bija bolševiku valdību priečīgi apsveikuši viņas iesākumā 1917./18. gadā, jo tā viņiem nodeva lielo zemes īpašumu. Bet tagad tas ir izdalīts, un uz priekšu bolševiku valdība vairs nevar solīt.» — Uz to, protams, varēja atbildēt, ka šīs zemes valdīšana zemniekiem bija saistīta ar padomju varas pastāvēšanu, itin kā Francijas Lielā revolūcija saistīja zemniecību pie savas republikas. Bet ar tādu pat prieku «Sociāldemokrāts» (140. nr., 1920. g.) nodrukāja pakal austrieša Otto Bauera pretējo izteikumu: «Krievu zemnieku atsvabināja krievu strādnieks; tāpēc viņa liktenis ir saistīts ar proletariāta valdību; tāpēc zemnieks katrā kontrrevolucionārā armijā redz maskētos muižniekus, kuri draud atņemt viņam zemi; tāpēc zemnieki aizstāv proletariāta diktatūru pret kontrrevolūciju.» Latvijas s.-d. aizmirsa šo un Kautska vārdu pretrunu. Bet viņi aizmirsa arī to, ka *ne viņi pie valdības,*

bet Zemnieku savieniba un ka tā būs tā zemes dalītāja, cik nu tālu tā dališana vilksies.

Kas vada zemes dalīšanu? Valdība! Tā, piemēram, tieši ierāda muižniekiem atstājamos zemes gabalus ([agrārlikuma] p. 3a) utt. Zemes ierīcības Centrālā komiteja sastāv iz 6 *valdības* priekštāvjiem un 1 *valdības* iecelta priekšsēdētāja un 6 no Satversmes sapulces (tātad atkal $\frac{2}{3}$ no *valdības* vīriem) vēlētiem locekļiem. Aprīņku komiteja sastāv no 5 ierēdņiem un 4 no aprīņku padomes (tas ir, atkal *valdības* partijām) vēlētiem locekļiem. Tie ir tie spriedēji.

Pagastos ir ierīcības komitejas, kas ievēlētas no visa pagasta 15 vīru skaitā, un «Sociāldemokrāts» gavilēja, ka tie gandrīz vienīgi bezzemnieki, bet viņiem *nav tiesību*, kā tikai «iekustināt un priekšā likt» un, ja neklausa, *sūdzēt*, ko taisni uzsver «Laukstrādnieks», kura redaktors* ir Zemes ierīcības CK sekretārs. Es nu nezinu, vai šie no bezzemniekiem vēlētie priekštāvji aprobežosies vienīgi ar šo lielo «*sūdzības brīvību*» jeb «jauksies nopietnāk iekšā» un mēģinās nodibināt savu (t. i., bezzemnieku) patieso interešu izvešanai aprīņku un Centrālās apvienības.

Kādas saimniecības nodomāts dibināt? Vispirms bija nodomātas 30 pūrvietu saimniecības, bet tagad likumā ir pieņemta norma 22 ha jeb 60 pūrvietas. Tās sauc par divzirgu saimniecībām, bet tās pa lielākai daļai ir ar 1 vai *pat bez nevienu* zirga, kā to vēl redzēsim.

Kam zemi dos? Mēs jau redzējām, ka tur ir dažādi kandidāti. Likums nosaka: sīkzemniekiem un bezzemniekiem. Bet, tā kā ar bezzemniekiem uz laukiem apzīmē kā laukstrādniekus, tā arī amatniekus, rentniekus, graudniekus⁵⁵ un pēdējā laikā taisni tikai pēdējos, tad mums bezzemnieku un laukstrādnieku zemes jautājums arī *jāšķir atsevišķi*.

3. ZEMES FONDS UN «BEZZEMNIEKI»

Et eritis sicut deus
(«*Un būsīt tādi pat kā tie kungi*».
Brīvi tulkots no «čēsku valodas»)

Vārds «bezzemnieki» mūsu politiskajā dzīvē ir pārāk bieži «nelietīgi velti valkāts». Šis jēdziens ir izezdzies politiskās dzīves vārdnīcā iz veca zemnieku likuma, kas da-

* R. Lindiņš. *Red.*

līja pagastu iedzīvotājus «šķirās», protams, neuztverdams vārdu «šķira» pilnīgi tagadējā nozīmē. Un, ja mēs redzējām, ka muižnieki, raudādami par savu muižu pazaudēšanu, sūdzas, ka tie kļuvuši gandrīz par bezzemniekiem, tad viņi tur lieto vārdu «Lostreiber» (burtiski — «klainīgi»). Turpretim, ja runāja par bezzemniekiem kreisās partijas, tad ar šo vārdu apzīmēja vai nu laukstrādniekus (kalpus), jeb atkal tos, ko franču un Krievijas revolūcijās apzīmē ar vārdu «trūcīgā», «nabadzīgā» zemniecības daļa, jeb atkal vienkārši tos, kas nav zemes *ipašnieki*.

Agitācijā ap «zemes reformu» Latvijā šis jēdziens tika sevišķi paplašināts. Zemnieku savienība ar šo vārdu griezās pie «tiem bezzemniekiem, kas patlaban sagatavojas (kā uz svētām vakariņām [P. S.]) kļūt par saimniekiem, kāpēc viņu intereses ir kopīgas», sacīja Zemnieku savienības līderis Klives kungs. Tomēr Zemnieku savienība savā III kongresā* pieņemtajā programmā taisni noteikti pāsludināja, ka *viņa dara izšķirbu*. Viņi gan 2. pantā runāja par zemes piešķiršanu bezzemniekiem vispār, bet 6. pantu formulēja: «Zeme piešķirama *katram* Latvijas pilsonim, *bezzemniekam* un *laukstrādniekam*, kas *vēlas* un *spēj* viņu apstrādāt, bet vispirmā kārtā kareivjiem.»

Tātad bezzemnieki un laukstrādnieki, proti, rentnieki, amatnieki, saimniekdēli un visi, kam nav zemes *ipašuma* (vai vismaz ilggadējas rentes vietas), — un laukstrādnieki, kam ir spēja un patikšana uz zemi. Tā notiek še skaidri un gaiši lauku iedzīvotāju sadalīšana 3 šķirās: 1) zemes *ipašniekos*, 2) laukstrādniekos un 3) vidus šķirā, proti, lauku sīkburžuāzijā: rentniekos, amatniekos, saimniekdēlos.

Ja mēs izšķirstām cauri lielos papīru daudzumus, kas Latvijas legālajā presē aprakstīti zemes jautājumā, tad tur novērojam apbrīnojamu vienprātību bezzemnieku jautājumā.

«Zeme piešķirama *katram* Latvijas pilsonim, bezzemniekam un laukstrādniekam, kas *vēlas* un *spēj* viņu apstrādāt, bet vispirmā kārtā zeme iedalāma kareivjiem, kas aktīvi piedalījušies Latvijas atsvabināšanā (?), un viņu *gimenēm*.» Tā skan Zemnieku savienības programma («Brīvā Zeme», 11. nr., 15. janvārī 1920. g.).

---

* Kongress notika 1919. g. decembrī. *Red.*

«Zeme izdodama bezzemniekiem (agrāk pāskaidrotstiem, kas «zemi rentē vai pušgrāudo» [P. S.]), kas to vēlas (!) un ir *spējīgi* zemi apstrādāt, *dzimts lietošanā**, 2) bezinventāru bezzemnieku kooperatīviem, palīdzot tiem iegādāt inventāru (šo prasību patiesībā, kā redzēsim; s.-d. aizmirsa) ... Pie kam priekšrocība dodama Latvijas *brīvības* (?) kara** kareivju ģimenēm.»***

Bet likumā teikts: «Uz fonda zemi tiesība šinī likumā paredzētā kārtā ir ikvienam Latvijas pilsonim, kuram savas zemes nav vai ir mazāk par šī likuma 28. pantā noteikto normu (22 ha lauksaimnieciski izmantojamās zemes) ... Pie zemes piešķiršanas tiklab sīksaimniekiem, kā bezzemniekiem, priekšrocība dodama pilsoniem, kuri cīnījušies par Latvijas brīvību, un to pilsoņu ģimenēm, kuru apgādnieki krituši šinīs cīņas.»

Vai var vēlēties lielākas vienprātības?

«Uz kuru pusi iet zemniecības ekonomiskās un politiskās attīstībās gaita? ... Vakareiropā šis ceļš ir skaidrs un noteikts: agrārā iekārta iet pa individuālo sīksaimniecību ... Mazās saimniecības attīstās. Aug kā sēnes pēc lietus, tikai ar to starpību, ka nebūt nedomā tik drīz nozust, bet otrādi: apvienojas spēcīgos kooperatīvos un izmanto tikpat labi visus tehniskus izgudrojumus kā lielās saimniecības, pat vēl labāk!» (R. Lindiņš-Pagāns «Laukstrādnieka» 26. numurā, 19. augustā 1920. g.)

«Boļševiki ir galīgi pretim zemes sadalīšanai. Ejot tālāk, ir jāsaka, ka boļševiki ir pretim arī tagad jau pastāvošām sīksaimniecībām ... Mums jābūt kategoriski pretim ... Zeme ir jādala! Jārada jaunas saimniecības, lai katrs, ko viņš ražo, zin, ka tas viņam piederēs ... Kāpēc (tiešām kāpēc? [P. S.]) tad sīksaimnieki nevar sadoties kopīgi kooperatīvos, iegādāt kopēji kuļamās, sējamās, plaujamās mašīnas un citus modernus darba rīkus ... Un tādas mazsaimniecības, kuras tiks apstrādātas ar moderniem darba rīkiem, tak tiešām var ražot ne sliktāk kā lielsaimniecības.» (Ievads «Brīvā Zemē», 61. numurā, 14. martā 1920. g.)

* T. i., ar tiesībām nodot mantojumā savas ģimenes locekļiem. *Red.*

** T. i., buržuāziskās armijas virsniekiem un kareivjiem, kas cīnījās pret padomju varu. Vārds «brīvība» te lietots demagogiski. *Red.*

*** Cītēta LSDSP II konferencē 1919. g. decembrī pieņemtā rezolūcija «Par agrārjautājumu», *Red.*

Ar vārdu sakot, «privātīpašums, sīksaimniecība un Dānija», tā ir tā programma, kurā valda tik apbrīnojama domu vienādība «lauksaimnieku (Zemnieku) savienības» un «laukstrādnieku (bezzemnieku) savienības», Zemniek-savienības un sociāldemokrātijas uzskatos. Pag! Tā lieta ir vēl trakāka, nekā šķita. Proti, esmu pārskatījies un sa-mainījis laikrakstu izgriezumus, jo patiesībā pirmais iz-griezums ir iz «Brīvās Zemes» un otrs iz «Laukstrād-nieka», bet šis mazais «qui pro quo» (pārstatījums, «viens otrs vietā» [P. S.]), kā redzat, būtu pagājis nepamanīts, ja es pats to nejauši nebūtu uzķēris.

Kā redzat, abas naidīgās māsas, proti, partijas, šīnī jautājumā ir vienbalsīgas. Bet tur taču bija viņu starpā domu maiņas un diezgan asas. Atminu: tas bija ap to, vai par dzimtīpašumu jeb par dzimts nomu. Zemnieku savienīnieki bija par pirmo, s.-d. turpretim zvērēja par otro (sk. sociāldemokrātu agrārprogrammu). Kad kādreiz kāds ieteicās, ka tas esot vienalga, zemniekam būšot jā-maksā šā vai tā *maksimumu* (to augstāko), ko tas spēj, tad Lindiņš to nolamāja par komunistu!

Likumā tika pieņemts: «piešķiramas dzimtsīpašumā, bet uz vēlēšanos — dzimtnomā ar tiesību iegūt arī par dzimts īpašumu»; «neizdalītā zeme izdodama nomā» (pants 45., bez zemes lieluma aprobežojuma). Un raugi — es paņemu «Sociāldemokrāta» 1. numuru (1921) un lasu tur paša Lindiņa referātu [LSDSP] kongresā: «Svarīgs jautājums ir tas, kā zemi izdot — lietošanā vai privātīpa-šumā. *Mēs no privātīpašuma nebaidāmies* (Kas par to būtu šaubījies? [P. S.]), pie zināmiem apstākļiem šīs ceļš var būt labākais. Ja bezzemnieki grib, *lai nēm par privātīpašumu*» utt.

No paša sākta gala zemes reformas nolūks bija tā pati Stolipina tieksme: «Ставка на сильного»*, bezzemnieku turīgākās daļas pabalstīšana. Zemnieku savienība nekad nav gribējusi un varējusi solīt zemi visiem bezzemniekiem, tas ir, arī kalpiem. Kas ta viņiem** palīdzēs savas saimniecības apkopt. Bet arī s.-d. savā 1919. g. decembra [agrārā] programmā saka: zemi pirmā vietā — bezzemniekiem, kas to vēlas, protams («piespiešanas nav», kā krodznieks teica, uzlikdamas alus kannu uz galdu), un ir

* Likme uz spēcīgo. *Red.*

** T. i., lielsaimniekiem, budžiem. *Red.*

spējīgi zemi apstrādāt, proti, kam ir inventārs (un inventārs var būt taču tikai cilvēkam, kas ir vismaz rentnieks vai graudnieks).

Vislielākā nesaskaņā ar šiem vārdiem un tieši liekulīgā demagoģijā tikai Lindiņš dziedāja: «*Zemi dalīs*. Šogad (1920. g.! {P. S.}) *zemi dalīs*. Kroņa muižas bija izmērītas (bija jau cara laikos! {P. S.}). Vidzemē *jau mēra* privāt-muižas. Bet, tā kā *zemes gribētāju ir daudz un mērotāju maz* (mērnieku bāds!), tad *visiem* šiem *šoruden* (!) *nevareš vēl galīgā* (bet negalīgā gan!) veidā iedot» («*Laukstrādnieks*», 28. nr., 1920. g.). Bet 17. nr.: «*Zeme ir jāsadalā. Kam zirgi un govis, tie visā drizumā dabūs zemi...* Tie, kuriem *nav inventāra*, zemi dabūs, tīklīdz valstij (lasi: valdībai {P. S.}) būs *iespējams* iegādāties zirgus priekš bezzemniekiem.» Jeb 24. nr.: «*Tikai šoreiz boļševiku kungiem tie plāni izjuks. Zeme tiks dalīta. Visi bezzemnieki, kuri zemi *gribēs* (!) apstrādāt, to dabūs un dabūs ari inventāru* (!!!) priekš uzsākšanas. Nav varas, kas to var kavēt!» Fakti, protams, runā pavisam citu valodu, kā to vēl redzēsim.

Bet sākumā radās laudis, kas ticēja. Tie gaidīja ne vien inventāru, bet gaidīja zemi arī par velti. Un s.-d. šīnī ziņā viņiem deva solijumu uz solijumu. «*Laukstrādnieks*» vēl 26. nr. rakstīja: «*Mūsu domas (domu brīvība!* {P. S.}) ir tās, ka zeme *jādod bezzemniekiem par brīvi*.» Un vēl (6. nr.) «*Sociāldemokrāts*» drukā kongresa rezolūciju: «*Zeme piešķirama par brīvu*.» Bet «*Valdības Vēstnesis*» jau agrāk nodrukājis likumu, kura 41. pants skan: «*Zeme piešķirama par atlīdzību*,» — un šis likums pieņemts ar *s.-d. balsim*. Un Lindiņš savā kongresa referātā konstatē, ka: «*Zemi izdos par graudu*. Prasīs nodevas 4 pudus no pūrvietas (jaunās pūrvietas!), kas iztaisa 40 000 rb. no visa apmēram 40 pūrvietas lielā zemes gabaļa.» (Pēc oficiālā kursa tas bija 600 rb. zeltā par 40 pūrvietām — un vēl jaunajām!)

Bet kas tad tā vienoja šīs divas, šķita, pretējās partijas? Aiz Zemnieku savienības noteikti stāv saimnieks — pelēcis. Vai tiešām arī aiz sociāldemokrātijas? «*Latvijas Sargs*» savā numurā no 23. septembra 1920. g. raksta tieši: «*Sociāldemokrāti ir mazāk konsekventi — un aiz viegli izskaidrojamiem iemesliem. Vispirms viņi paši ir ieinteresēti par dzimtīpašumu kā lauku māju īpašnieki. (Ievērojamai daļai no s.-d. deputātiem ir lauku dzimt-*

mājas.)» Šī piezīme palikusi neatspēkota un ir arī neatspēkojama. Pa vēlēšanu laiku sociāldemokrāti mēgināja pierādīt, ka viņi aizstāvot arī *saimnieku intereses*. Bet «Laukstrādnieku savienības» (!) orgāns [«Laukstrādnieks»] raksta (28. nr.): «Tāpat kā tagadējais saimnieks, kurš pats un ģimene ar 1—3 zirgiem (!) apstrādā laukus, jau nav nekāds izsūcējs (pat ja izmanto kalpu darbu? [P. S.]) un nelietis (vai tad fabrikanti visi jau *nelieši*? [P. S.])... Mēs itin labi pazīstam «pelēko baronu» patīgumu, bet... vismaz $\frac{3}{4}$ no tagadējiem lauku saimniekiem nav tādi, kuri būtu jāpazudina (bet pārējā $\frac{1}{4}$ jāpazudina gan? Tikai vai ar sāli jeb pipariem? [P. S.]).» Bet 32. numurā mēs lasām redakcijas piezīmi: «Mēs nedrīkstam sajaukt muižnieku zemes ar saimnieku zemēm. Saimniekiem ir jāpaliek arī uz priekšu... Vienlīdzību, par kādu runā bezzemnieks (iesūtītājs), *nav iespējams* ievest.»

Taču šī tiešā līdzjūtība saimniekiem-pelēcim būs gan tikai galotnū vājība, bet tomēr partija *nebūt nav* strādnieku partija, jo pēc paša «Sociāldemokrāta» ziņām (7. nr., 1921. g.) $\frac{5}{6}$ biedru esot laucinieki* (un mēs redzēsim tālāk, ka ne laukstrādnieki, bet gan rentnieki, graudnieki, varbūt amatnieki, saimnieki un *to bērni*). Sie fakti padara vairāk saprotamu lielo vienprātību pretim jauno sīksaimniecību nodibināšanai. Bet tie neizskaidro šo projektu aizstāvētāju motīvus.

Vai tiešām Zemnieku savienībai blakus saviem saimniekiem (uz priekšu, kā redzēsim, zemes tiesību ziņā privileģētiem) vēl prāts tik dzīvi nesas pēc «vēl vairāk saimniekiem», nekā jau ir? Dies pasarg! «Vairāk zemes», bet «ne vairāk zemes turētāju» — tāds ir zemnieku vispasaules lozungs. Bet kā viņam tiešām vajag — *vairāk darbaspēka*, ja dižmuižu vietu ieņem uz priekšu Latvijā dižmājas. Saimniecības ar 100 hektāriem ārzemēs skaitās jau par lielām saimniecībām, ja tās apstrādā intensīvi. Un šīnī gadījumā vajag darbaspēka, *ne tik daudz pastāvīgu kalpu* (tos var aizvietot mašīnas), bet vajag *sezonas darbaspēka*, tas ir, rokpelnu, citiem vārdiem — vai nu iebūviešu⁵⁶, jeb sīku saimnieku, kam *aiz zemes* vai *inventāra trūkuma* trūkst mājās darba un maizes. Ievērojot

* Sie cipari ir acīmredzot pārspilēti. Rīgā esot 900 biedri un pārējās pilsētās 1000 (Jelgavā to ir taisni 7!), bet kūr un cik? (Vai sirdība ir laba lieta, bet tad nebūtu par jaunu, ja no piesavinātās firmas vismaz izlaistu nosaukumu «strādnieku».)

inventāra trūkumu, pirmos gados jāpaliek pie labības (ja daudz vēl, linu audzēšanas, kamēr zemi aiz mēslu trūkuma noplicinās), jo nav lopu un pirmos daudzos gados vēl nevar būt, un jāmeklē blakus peļņa. Tas ir viens motīvs. Otrs ir — privātīpašuma tieksmu ieaudzēšana. Trešais ir — kārā acs pēc muižu atsavināma *lielinventāra*, ko nevar izlietot sīkais [zemnieks]. Sie motīvi ir skaidri un gaiši, un tos nekur nenoslēpsi, pat ja gribētu.

Bet s.-d.? Lasot lielo klaigāšanu pēc zemes dalīšanas, varētu rasties domas, ka arī tie ved saimnieku* politiku, īpaši lielinventāra ziņā. Tas var zīmēties tikai uz vienu daļu no tiem. Bet pie visas masas tieksme ir: *vairāk saimnieku, mazāk strādnieku!* Kompromiss ar buržuāziju, atbalstoties uz sīkburžuāziju un patiesībā pārejot skaidrā sīkburžuāzijā. Zemes jautājuma gaita bija tas diferenciācijas process, tas ir, sašķirošanās process, kas panāca nedabisko apvienojumu atvienošanos sociāldemokrātijā.

«Brīvā Zeme» izteica vēl vienu motīvu s.-d. agitācijā, kas jau izklausās vairāk pēc apvainojuma: «Ko vajag sociāldemokrātiem, tas nu ir skaidrs: viņiem vajag nevis zemniecības labklājības, bet *balsu uz Satversmes sapulci.*» — Tātad apvainojums, ka ne nopietni domāti bezzemniecības uzlabošanas plāni, bet vienkārša demagoģija vadījusi s.-d. Un ko domājat — kā īstenais «enfant terrible» (bīstams bērns, kas izplāpā, piemēram, visutaisnību nelaikā) Lindiņš s.-d. kongresā saka: «*Lauku bezzemniecība tagad mūsu galvenais spēks...* Ja mēs vēlēšanu kampaņā nebūtu uzstādījuši lozungu — zemi *bezzemniekiem un sīkzemniekiem* (atzīmējiet: ne strādniekiem [P. S.]), tad liela daļa no mūsu vēlētājiem būtu pārgājusi pretējā lēgerī» («Sociāldemokrāts», 1. nr., 1921. g.). Valsirdība, kaut nelaikā un nevietā!

Bet tas ir reizē nāves spriedums pašai partijai. Liepājas pilsētu vēlēšanas liecina, ka s.-d. atstāj pilsētu.⁵⁷ Un zemes reformas gliemežu, ja ne vēžu gaita novēdīs pie tā paša panākuma uz laukiem. Šad tad laikraksti pasniedz ziņas no oficiāliem avotiem par dalītām muižām un zemēm, bet tie ir nepilnīgi un nenoteikti, tā ka tie lasītājus tikai maldina. Patiesībā ir sadalītas kroņa muižas rentniekiem un graudniekiem, kas uz tām jau dzīvoja, un *niecīgs* skaits privātu pusmuižu un muižu — arī jau eso-

---

* Resp. — budžu. Red.

šiem graudniekiem, ir piegriezts mazliet zemes sīkīpašniekiem, un tas ir viss.

Es še pēc «Latvijas Kāreivja» pasniedzu sekojošas ziņas (6. nr., 1921. g.):

Vidzemē	328	111	167 906 pūrv.
	"	"	pavisam
Latgalē	51	51	250 132 pūrv.
Tātad kopā	515	515	459 342 pūrv.

Te jāatvelk vispirms 115 291 pūrvjeta meža un nederīgas zemes, kas paliek valstij (Vidzemē un Kurzemē), tālāk 56 [muižu] centri ar 8608 pūrvietām kulturālām vajadzībām* un 3575 pūrvietas komunālām vajadzībām. Pārējā zeme ir piegriezta sīksaimniecībām — kopā 8575 pūrvietas (Vidzemē un Kurzemē) un izdalīta 6499 saimniecībām Vidzemē un Kurzemē un 1337 saimniecībām Latgalē. Ja vēl piezīmēsim, ka vairāk kā puse muižu ir valsts (kroņa), agrārbankas un tml., jau atņemtas muižas (Vidzemē un Kurzemē 240 no 464), tad jāatzīst, ka zemes dalīšana iet gausi un Sīmaņa un kompānijas politika ir pareiza. Vēl vairāk tas manāms Latgalē, par kuru ziņas gan ļoti nepilnīgas, bet kur jauno saimniecību («vienīsetu») platība ir ļoti niecīga. Es tiešām nezinu, vai tur vairīgi tikai mērnieki, kuriem no jauna kā nelaika Kaudzišu Reiņa laikmetā pienācies spēlēt lomu Latvijas Slātavā un Čangalē.

Ļoti zīmīgs šīnī ziņā ir sekojošs fakts.

Kad iekšlietu ministra biedrs** Kindzulis Sātversmes sapulcē aprēķināja, ka 25 000 latgaliešiem Latgalē trūkstot zemes un būšot jādabū zeme Vidzemē vai Kurzemē, zemkopības ministrs*** tam runāja pretim. Tagad viņa biedrs Turkopuls raksta Latgales laikrakstā****: Varbūt daudzi Latgales zemnieki vēlēsies pārcelties uz jaunnodalītām saimniecībām Vidzemē un Kurzemē... Zemkopības ministrija uzdod *pagastu valdēm iet pretim savu pagastu zemnieku un bezzemnieku vēlējumiem*, aizrādot, ka ministrija pabalstīs šādas latgaliešu tieksmes, dodot aizcelotājiem vieglāku iespēju pārcelties.

* Faktiski iznomāšanai lauksaimniecības skolām, izmēģinājumu stacijām, sanatorijām utt. *Red.*

** — vietnieks. *Red.*

*** H. Celmiņš. *Red.*

**** «Lotgolas Vords». *Red.*

Caur ko izskaidrojas šī piepešā frontes maiņa? Nemierība bezzemnieku pašu starpā jau sen manāma. Mēs lasām «Laukstrādnieka» 32. numurā 1920. g. iesūtījumu, parakstītu no «Bezzemnieka»: «Vai vienlīdzības vietā nāks atkal šķirošanās? Ko tas gan lai nozīmē, ka viena šķira, tā saucamie tagadējie bezzemnieki, nedrīkst vairāk zemes iegūt kā 60 pūrvietas, bet vecie zemkopji drīkst paturēt līdz 300 pūrvietām (un vairāk, varam piezīmēt [P. S.])? Tad bezzemnieks nevar vairāk iegūt kā vienu zemes galbu un tikai tad, ja viņš pats to apstrādā, bet tagadējie saimnieki var paturēt ne tikai vienu, bet divas un vairāk mājas, lai gan paši to nespēj apstrādāt.» Redakcija viņu norāj, ka tādas vienlīdzības Latvijā nebūs: «Tā ir Kristus mācība, *kura pasaule nav piemērojama*,» — piezīmē Pagāns.

«Laukstrādnieka» 1. numurā 1921. g. jau lasāms citāds tonis: «Pēc zemes reformas tagadējās gaitas jāsaka, ka to bezzemnieku skaits, kuri varēs tikt apmierināti ar zemi, *nebūs nekāds lielais*, jo zemi piešķirs tikai tiem, kuriem jau ir inventārs iesākumam, tas ir, sīkgruntniekiem viņu saimniecību paplašināšanai, rentniekiem ar inventāru un tā sauktajiem zemes kalpiem (graudniekiem)» ... Un vēl pusgadu atpakaļ (15. jūlijā 1920. g., 21. nr.) «Laukstrādnieks» sludināja: «Pavisam valdībai ir (raksti un lasi! [P. S.]) *ap 130 mērnieku*... Tātad zemi *šogad* dabūs uz laiku laikiem 12 000 bezzemnieki» utt. «Ja katru gadu var iedot zemi 15 000», jeb, ar vārdu sakot, «ja ikviens tik zemē sētu» utt.

Tā norisinās dzīvē nodoms saistīt nabadzīgo zemniecību pie... kā lai teicu, jo revolūcijas taču pie mums nav... pie zemes reformas. Mēs redzēsim tālāk, kā reforma runā tieši pretim laukstrādnieku šķiras interesēm un tos tieši atstumj no sociāldemokrātijas. Un, ka neizdosies pievilkta bezzemniekus, to pats Menders ļoti valīsirdīgi, lai neteiktu vairāk, atzīst «Sociālistā» 2./3. nr.: «*Pilsoniskā Latvija... nespēs jaunajam mazsaimniekam* dot, ko viņš no zemes reformas gaidīja. Bez visa tā, ne *visi* bezzemnieki varēs (!), nedz gribēs (!!) tikt pie zemes, un, kad pilsētā radīsies kaut kāda (!) regulāra darba iespēja, daļa (bet pārējie?) *plūdis* atkal uz pilsētām (!) ...»

Tā ar pasaciņu par «balto vērsīti» izbeidzas bezzemnieka tieksmes pēc «sava namiņa un sava zemes stūriša» Zemnieku savienības un sociāldemokrātijas kopējā insce-

nejumā. Atmetīs sievu un bērnus un «atkal plūdīs uz pil-sētām». Bet kad? Uz to atbild tas pats «Laukstrādnieka» pravietis R. Lindiņš (41. nr., 1920. g.):

«*Ir nepieciešami fabrikas atjaunot! Vienīgais, kas vi-ņas spēj atjaunot, ir atsevišķi cilvēki, kuriem ir kapitāli un uzticība pie ārzemju kapitālistiem. Uzstāties pret šo atsevišķo cilvēku jūgu nozīmē uzstāties pret fabriku atvēr-šanu.*» — Amen.

4. ZEMES FONDS UN LAUKSTRĀDΝIEKI

*Kājām spēru kalpa puisi no tētiņa nama durvu:
Kauns manam tētiņam kalpa puisi znotu saukt.
Sādi tādi nejātat, man kauniņu nedarāt,
Man kauniņu nedarāt, saimenieku meitiņai.*

(T. dz. — 10140, 10613)

Zemes fonds nodibināts. Izdalīšanas likums un instrukcijas nodrukātas. Sākas «mērnieku laiki» paplašinātos apmēros (130 mērnieki!) jaunā izdevumā. Lēni strādā mērnieka kēde. Kā kādreiz sapīnī, kājas kā sapītas min uz vietas, bet uz priekšu netiek. Kā burvības riņķī. No 100 000 jaunsaimniecībām nošķuka uz 10 000, no 10 000 uz vēl mazāk. Bet tomēr dala. Un kā gailītis laktā dzied Lindiņš-Pagāns «Strādnieku un bezzemnieku kalendārā» uz 1921. g.: «Dalāt zemi un liekat pamatu Latvijai.»

Gaidīja kaut ko acīmredzot arī viens otrs laukstrādnieks. Un pēc valsts statistiskās pārvaldes ziņām Vidzemē uz 11 908 graudniekiem (un rentniekiem) un 1575 amatniekiem uz zemi pieteikušies bija arī 6437 strādnieki, bet Kurzemē uz 8826 graudniekiem un 518 amatniekiem pat 6453 strādnieki.

Mēs jau teicām, ka Zemnieku savienība laukstrādniekiem vispār nekā nesolija. Ne tā sociāldemokrātija. Viņu nodibinātās «Laukstrādnieku savienības» orgānā «Laukstrādniekā» viņi sludināja «visiem, visiem, visiem», ka arī «tie, kuriem nav inventāra, zemi dabūs»...

Un tiešām, kur pēc jaunā likuma izvešanas visā pilnībā lai paliktu laukstrādnieki, ja tie nedabūtu zemes. Muižas pārvēršas «vidējās zemnieku saimniecībās». Paliek pāri tikai zemnieku dižsaimniecības. Bet s.-d. vārdā Cielēns jau 25. augustā 1920. gadā Satversmes sapulcē («Sociāldemokrāts», 194. nr.) sludināja: «Alberinga kgs aizrādīja,

ka tagadējie turīgie tikuši pie turības tikai ar savu centību un pūlēm. Bet neaizmirsīsim, kungi, ka viņi nav tikuši pie savas turības tikai ar savu centību un pūlēm, bet *ari ar to 5—6 kalpu sviedriem*, kurus viņi izmantojuši. Ja tagad nāk radikāla agrārreforma, tad *pietrūks kalpu* saimniekiem, un *tad viņi būs spiesti pārdot tāpēc*, ka viņi nebūs spējīgi to apstrādāt.»

Te skaidri un gaiši paregota arī veco, lielo un vidējo (kalpu) saimniecību* pamazināšanās līdz pašapstrādāšanas normām. Citiem vārdiem — gals arī saimnieku kalpiem. Bet no pilsētām nāk tikai vaimanas par bezdarbu un fabriku bezdūmu skursteņiem. Neviļus arī laukstrādnieks sāk uztraukties par savu likteni.

Viņš paņem «Laukstrādnieku»** (1. nr., 1921. g.) un lasa: «Domāju, ka nebūs neviens, kas apgalvos (klau, klau! [P. S.]), ka arī pārējiem bezinventāra bezzemniekiem *valsts varētu* (! skati augstāk!) dot kādu nebūt (!!) materiālu pabalstu, lai viņi tiktu pie vajadzīgā inventāra***. Un nav arī paredzams (!!!), ka šinī ziņā apstākļi uzlabosies: vispārējais stāvoklis dien' no dienas kļūst ļaunāks un tuvojas jau sabrukumam.»

Bet šī piezīme nav vairs nejaušība. Mēs paņemam [1920. g.] 43. numuru, kur «kāds laukstrādnieks» raksta: «*Mēs arī esam cilvēki* (tas laukstrādniekam jāatgādina «Laukstrādniekam! [P. S.]» un gribam dzīvot reiz cilvēcīgāku dzīvi. Visus mūs jau nevarēs ar zemi apgādāt, jo trūkst mums vajadzīgā inventāra, ne arī esam spējīgi ēkas uzcelt, jo *lielākai daļai no mums* vairāk nekā nav kā tikai divas darba spējīgas rokas un mazi, pusbadā nomiruši bērni.» (Jūdz arklā, sacīs Zemes ierīcības [komitejas] sekretārs Lindiņš, dziedāsim tad: pieci (4, 3 vai 2) kaķi arklu vilka bezzirga «vien- vai divjūgu saimniecībā».)

---

* T. i., tādu saimniecību, kas izmantoja kalpus. *Red.*

** Es te tik bieži minu «Laukstrādnieku» tādēļ, ka tas ir sociāl-demokrātijas orgāns laukstrādniekiem, vienkārt, otrkārt, tās lomas dēļ. Ko viņa redaktors spēlē tagadējā Latvijā, bet uz priekšu cer spēlēt «plašakā pasaule».»

*** Jo ievērojami šie vārdi top, ja tanī pat numurā lasām liberālo Zemes ierīcības CK cirkulāru: «*Zem visnepieciešamākā inventāra zirgs nav domāts, jo ir arī daudzas gruntnieku saimniecības, kurām zirga nav!*» Raug, *normālās* saimniecības à la Dānija: «pieci kaķi arklu vilka, zemnieks ara raudādams». Jeb kaķu vietā bērni un «zeltenītes».

Bet muižu kalpi un vispār laukstrādnieki Latvijā ir sa-vādi ļaudis. Viņi nedz 1905., nedz 1917. un 1919. gadā *nedalija* ne muižas, nedz inventāru, bet turpināja saim-niecības vest kā lielsaimniecības. Vai tas viņiem no kapi-talīsma ieaudzēts instinkts? Jeb to viņiem iepūtuši ausīs kādi ļauni agitatori? Ir tādas tradīcijas, kas vēl 1919. g. decembrī s.-d. lika s.-d. konferencē* kaut otrā vietā likt: zemi «bezzemniekiem kooperatīvā lietošanā!» Un, raugi, mēs lasām arī «Laukstrādnieka» 45. numurā Lindiņa-Pagāna rakstu: «*No dažiem pagastiem ienāk pieprasījumi, lai vietējās lielsaimniecības ar visu inventāru nodod taga-dējiem muižu kalpiem kopējā apstrādāšanā.* Kalpi grib joprojām tajā vietā dzīvot un saimniekot, kur viņi līdz šim strādājuši.» Nāk garš Lindiņa putrojums, kuram bei-gās piemetināts slēdziens: «*Ražošanas kooperatīvi ir jādi-bina tikai inventāra ziņā... Zeme ir jāsadala.* Katram lai pieder savs zemes gabals, tāpat sīkais inventārs lai *ir savs!*» Ko pret to var iebilst Zemnieku savienība? Nekā! Bet nemierā ar to ir «komunisti» — kalpi.**

Un tālāk mēs lasām «Laukstrādnieka» 1. numurā ofi-ciozu skaidrojumu: «*Muižu kalpi pieprasī zemi un inven-tāru uz kolektīviem pamatiem. Jāaizrāda, ka zeme ir jāpieprasī katram atsevišķi. Tie, kuriem zemi piešķir, lai nodibina ražošanas kooperatīvu un pieprasī kooperatīva vārdā inventāru.**** Domājam (tikai?), daļu no inventāra varēs piešķirt no muižā esošā (kādēļ ne visu? [P. S.]).»

Kā ar aukstu ūdeni aplej savas laukstrādnieku delegā-cijas «Laukstrādnieks» 1. numurā 1921. g.: «*Turpretim laukstrādnieku lielākajai daļai, muižu deputātu kalpiem un citiem nabadzīgākiem lauku darbaļaudīm nav un nevar*

---

* Konferences lēnumā «Par agrārjautājumu». *Red.*

** Cik maz «Laukstrādniekam» ir saīšu ar laukstrādniekiem pa-šiem, redzam, piemēram, ka lasām tanī (21. nr. no 15. jūlija 1920. g.) pastrīpotiem burtiem: «*Turpretim visi bezzemnieki bez izņēmuma grib zemi apstrādāt atsevišķiem gabaliem, grib zemi dalīt.*» Tagad mēs saprotam, uz ko zīmējas patiesībā toreizējais raksta uzraksts: «*Vajag norobežoties.*» So norobežošanos laukstrādnieki acīmredzot ir iesākuši.

*** Tomēr jau Lindiņš kļuvis piekāpīgs, ja ieteic kaut inventāra kooperatīvus. Vēl 17. nr. 1920. g. mēs lasījām: «*Kas notiks, ja 3 svešas ģimenes dzīvos vienās mājās? Droši vien kīldosies. Tā, kura būs saimniece, iedos saviem bērniem labāk ēst, un būs jauns skandāls... Viens būs slinkāks, otrs uzcītīgāks. Ar lielāko zirgu (inventāra koope-ratīvā! [P. S.]) katrs gribēs braukt.*» Tā rakstīja un raksta «sociālists» Lindiņš.

būt nekādas cerības caur zemes reformu savu stāvokli nodrošināt.» — Kā saskan tas ar visu agrāk sludināto?

Bet tas vēl nav viss. Tā pat numurā mēs lasām, ka, ja trūks zemes pieprasītāju ar inventāru pašu pagastā, to varēs piešķirt ārpagasta laudīm, un turpina: «Sis apstāklis var novest pie tā, ka ārpagastniekiem ar inventāru tiek zeme piešķirta*, bet *vietējie* kalpi, kuri jau gadu desmitus uz šīs zemes strādājuši, paliek tukšā un *var tikt pat izmesti no vietas.*»

Ar jaunu gadu šī melodijas pārmaiņa (varbūt iepriekš «Laukstrādnieku savienības» kongresa?) top pastāvīga. Tā mēs 2. numurā lasām: «Daži domā, ka *ar agrārjautājuma atrisināšanu* vajadzētu tikt izšķirtam arī laukstrādnieku-kalpu jautājumam...» Jāatzīstās, ka tiešām tādas domas valdija, šķiet, ikviens — un, teiksim, pilnprātīga cilvēka galvā. Iekš tam taču pastāv viss agrārjautājums! «Laukstrādnieks» ir citās domās un raksta: «Ka laukstrādnieku jautājums netiek izšķirts ar agrārjautājumu — par to domu starpības (kā starpā? [P. S.]) nebūs (!).» — «Galvenā *bezzemnieku masa* uz laukiem ir rentnieki, graudnieki, amatnieki, bet *stipri mazāk kalpu.* Tātad agrārjautājums bija jāizšķir *bezzemnieku vairuma* (?) interesēs.» Jāpiezīmē, *uz kalpu rēķina!* Bet tā ir tukša frāze par *saimnieku vairumu* uz laukiem. Gan mums nav statistikas par iedzīvotāju pārgrožībām uz laukiem un *kalpi vēl ir armijā*, bet tomēr fakti liecina citu. No 44 203 reģistrētiem bezzemniekiem, kas pieteikušies uz zemi, ir ziņas par 42 298. No tiem 12 890 jeb 31% ir *strādnieku.* Bet nu «Laukstrādnieks» visu laiku sludina, ka *tikai niecīga daļa* no visiem laukstrādniekiem esot pieteikušies uz zemi.

«Vai pie tādiem apstākļiem,» turpina «Laukstrādnieks», «*kalpu mazākumam* bezzemnieku kustībā (?) bija iespējams uzturēt savu tīri teorētiski zinisko uzskatu pie agrārjautājuma atrisināšanas, kā tas bija 1905. un 1917. gados, kad *tīra* (tagad tā netīra? [P. S.]) strādniecība bija *stipra* un visas atsvabināšanas virsvadone?» — Es tiešām nevaru pateikt, vai pie laukstrādnieka nēma pārsvaru strādnieka šķiras instinkts jeb «tīri teorētiski zinisks uzskats», bet mēs jau citējām šo ietiepuļu pieprasījumus «Lauk-

* «Laukstrādniekā» (2. nr., 1921, g.) lasāms tieši oficiozs uzsaukums: «Bezzemniekiem, kuriem zemes neiznāk vietējā pagastā, ir jāmēģina atrast paliekamu vietu *citā pagastā*» utt.

strādniekā» un «Sociāldemokrātā»... «Un, jo vieni apklust, jo desmit brēc.»

«Bet vai tad patiesībā agrārreforma,» tā «koklē» tālāk «Laukstrādnieks» bez redaktora apsaukuma, «neko nedod laukstrādniekam? Nē, *dod* un diezgan (!?) daudz.» — Jā, *dod* gan, atbildēs laukstrādnieks ar kolonista vārdiem, bet kā viņa *dod*? Laijet tālāk: «Bezzemnieku cīņā dēļ zemes laukstrādnieki rod sev aktīvus biedrus par Latvijas demokratizēšanu.» Mal tu savu maļamo! Bezzemnieks ar inventāru izspiež laukstrādnieku bez inventāra no darba un maizes uz zemes, kur tas strādājis gadu desmitus, un tā viņi abi top par «biedriem demokratizēšanā». Čehovs tiešām te uzsauktu: «Говори, говори, да не заговаривайся! (Runā, runā, bet neaizrunājies!)»*

«Izzūdot... graudniekiem un rentniekiem, *saimniekiem būs savas zemes jāapstrādā ar kalpiem.*» Vai jūs nu saprotat? Cīņa ap agrārjautājuma atrisināšanu Latvijā laukstrādniekam, pēc s.-d. domām, ir tas pats, kas cīņa *par ideālu — būt par kalpu uz saimnieka zemes*, bet visa cīņa pret muižniecību — cīņa ap to, kā iz *muižas strādnieka* pārvērsties *«saimnieka» strādniekā*, iz zilā barona *kalpa* par *«pelēkā barona» kalpu.* Tā ir tā «Latvijas demokratizēšana» priekš kalpu laudīm.

Es pārtraucu izrakstu iz «Laukstrādnieka», jo redzu, ka mūsu laukstrādnieki (bez zosu pēdinām) uz to nemierīgi atmet ar roku un kaut ko noķurd: «Ko tur! Nav, nav kazai piena...! Gan jau zināsim, ko darīt!»

Es tiešām labi nezinu, par ko viņi visvairāk sirdās un ko viņi domā darīt, bet man šķiet, ka ar Latvijas s.-d. agrārpolitiku viņi it kā nebūtu mierā. Un kas zin, vai viņiem nav galu galā taisnība?

Saraksts 1921. gada janvāri

B. Veckrauklis

*Pirmpublicējums
LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
58. l., 18.—35. lp.*

Iespiests pēc rokraksta

* Vārdi no A. Čehova stāsta «Laulības aiz aprēķina». *Red.*

ATKLĀTS UZSAUKUMS

Visu zemju proletārieši, savienojeties!

LATVIEŠU BIEDRIEM STRĀDΝIEKIEM AMERIĀ

Biedri!

Ir pagājuši jau 16 gadi, kā Latvijas darbaļaudis pirmo reizi sacēlās, lai gāztu savus apspiedējus un nodibinātu «brīvu Latviju brīvā Krievijā». Pēc pirmajiem uzvaras soļiem revolūcija Krievijā un tamlīdz Latvijā tika sakauta un darba tautas apzinīgākā daļa krita vai nu par krievu [cara] soda ekspedīciju, vai vācu [baronu] «selbstšuca»* upuriem, jeb tika izmētāta pa plašo pasaulli un jo sevišķi lielā skaitā nonāca vai nu uz Sibīriju, jeb uz Ameriku. Tumšā reakcija, kas uznāca ar 1906. gadu, turpināja retināt Latvijas darba tautas rindas. Tad uznāca karš, kas jo sīvi piemeklēja Latvijas pilsētas un laukus. Starp citu, tas izputināja mūsu darba tautas centru — Rīgas rūpniecību, to līdz ar visu strādniecību evakuējot uz [Iekš] Krieviju jeb to vienkārši izpostot.

Kad notika marta** revolūcija Krievijā 1917. gadā, Kurzeme bija ienaidnieku rokās, kamēr Rīgā un vispār Vidzemē no frontes mājās bija palikuši tikai sievieši, veciņi un bērni un tikai viens otrs nejauši dzīvs un brīvs palicis darba cilvēks spēka gados. Un tomēr Rīga nepalika iepakaļ pārējai Krievijai, bet, jo īpaši savu varonīgo strēlnieku personā, gāja Krievijas revolūcijas pirmās rindās. Pār Latviju nāca jaunas soda ekspedīcijas (šoreiz vācu), Vācijas okupācija, kas no jauna vēla kapā vai izklīdināja pa pasaulli Latvijas darbaļaudis.

Tāds bija Latvijas stāvoklis, kad 1918. g. decembrī un 1919. g. janvārī no jauna pacēlās Latvijas darba tauta un ar varonību, kas nogatavojušies vairāk paaudzes cauri Latvijas strādniecībā, nonāca pie uzvaras. Bet padomju varas laikā Latvija bija patiesībā kara nometne, kuru aplenca no rietumiem un dienvidiem vāciešu melnās dzelzdivīzijas, maisītas ar baltās latviešu valdības pulciņiem, no dienvidiem un dienvidu austrumiem lietuviešu un poļu

* — pašaizsardzības. Tā saucās vācu baronu organizētās bruņotās bandas revolūcijas apspiešanai. *Red.*

** Februāra (pēc vecā stila). *Red.*

un no ziemeļiem baltās Igaunijas pulki. Sarkanajai Rīgai un līdz ar to Padomju Latvijai no jauna bija jākrit zem pārspēka spaida un pa daļai aiz apzinīgas strādniecības trūkuma. Vairāk kā 12 000 strādnieku līķu sedza Rīgas ielas un Latvijas ceļus. Nu atvērās durvis «baltajai demokrātijai», kas ar melnās reakcijas (Dāvja un citu) roku un ar meņševiku s.-d. vairāk vai mazāk klusu līdzjūtību no jauna guldināja kapā pie 3000 darbaļaužu un joprojām turpināja šo savu «svētīgo» darbu, apšaujot aizdomātos komunistus kā bēgot, tā nebēgot.

Latvijas stāvoklis ir nepanesams. Ar Antantes palīdzību Latviju ir rokās sagrābusi «pelēko baronu» un dažu pilsetas naudasmaisu kliķe, kas, pret austrumiem atbalstīdamās uz Anglijas—Francijas un viņu paklausīgā rokaspuša Polijas štikiem, mielojas pie Amerikas dāvanu galdiem, kamēr Latvijā palikušie darbaļaudis pie pilnajiem logiem mirst badā. Tā bēgļu daļa, kas atgriezās no Krievijas un kurai nav uz laukiem savu māju un savas saimniecības, vēl pavairoja bezdarbnieku pulkus. Jo Latvijas balto valdību ne vien nevižo, bet arī nevēlas atjaunot rūpniecību, jo baidās no strādniecības. Vienīgā legālā opozīcija — Latvijas meņševiki, kas, agrāk izslēgti no boļševikiem iz partijas, tagad piesavinājas Latvijas sociāldemokrātijas (boļševiku) atmesto vārdu un, piesavinājušies viņas vārdu un pa daļai arī mantu, ir iesēdušies 57 vietās Satversmes sapulcē, lai tur mierīgi barotos un noraudzītos, kā pamazām izzūd viņu uz ilūzijām pamatotā popularitātē.

Komunistu partija Latvijā šinī laikā visdzīļākā pagrīdē izcīna bezgala grūtu un upuriem bagātu cīņu, bet viņas cīņa nav bez rezultātiem. Viss, kas vēl palicis pilsētās no īstas strādniecības, pāriet komunistu pusē. Tā visa Liepājas strādniecība, kur nebija vācu terora, bet plosījās un plosās tikai Ulmaņi, ir noteikti komunistu pusē, un pēdējās pilsētās [domes] vēlēšanās arodnieku biedrības atklāti atšķēlās no meņševikiem un gāja cīņā ar patstāvīgiem ārpartijas kandidātiem. Jelgavā nav meņševiku tikpat kā nemaz. Rīgā viena arodnieku biedrība pēc otras (metālisti, būvstrādnieki utt.) izmet nodevīgos meņševikus no savām valdēm. Un jau pagājušajā vasarā Latvijas arodnieku biedrību [1.] konference, kur piedalījās tik reakcionāri elementi kā, piemēram, Ulmaņa valsts kalpotāji, tomēr pieņēma visas rezolūcijas noteikti boļševiku garā, izņemot

tikai rezolūciju par Amsterdamu*, kurā aiz taktiskām kļūdām no mūsējo puses ar triju balsu vairumu pieņēma meņševiku rezolūciju. Bet, protams, Latvijas komunistu partija bez ārēja pabalsta no saviem darba biedriem tālumā nevar izcīnīt uzvaru un, centīgi organizējot revolūciju, nepacietīgi gaida to dienu, kad revolūcija pacelsies kādā no kaimiņu lielvalstīm, lai reizē ar tās vilni aizpludinātu savu «balto demokrātiju».

Latvijas darba tautas visapzinīgākā daļa joprojām atrodas tālajā Amerikā un Krievijā. Baltā Latvija zina, ka tur atrodas Latvijas darba tautas spēks un tātad Latvijas buržuāzijas nāvīgākais ienaidnieks. Un, lai šo spēku vājinātu un skaldītu, viņa ķeras pie padomju apmelošanas un savas «demokrātijas» cildināšanas.

Padomju Krievija, Padomju Latvija utt. — tajās esot saimnieciskais sabrukums un bads. Bet sabrukums un bads bija *kara*, bet ne *revolūcijas* sekas. Taču to uzreiz rietumos un pāri jūrai neticēja, kamēr sabrukums nekļuva sāpīgāk un sāpīgāk manāms arī tur vienā zemē pēc otras, vispirms pārvarētās, tad uzvarētāju valstīs. Un, raugi, arī tur iesākās trūkums un pat bads, bet ne tādēļ, ka tur nebūtu *ko ēst*. Nē, tur bads plosās pie pilniem logiem, jo strādnieku cilvēkam tur nav *ko ēst*, tādēļ ka *nav ar ko pirkst*. *Nav darba*. Un tanī pat laikā, kad Padomju Krievijā pārtikas fonds pieaug un bads mazinās, viņš nule tikai iesākas kapitālistiskās zemēs.

Bezdarbs plosās pilsoniskajās valstīs! Tanīs pat valstīs, kas rīkoja karu ar miljonu miljoniem upuru, lai būtu darbs viņu fabrikām un peļņa viņu kapitālistiem, tagad slēdz fabrikas aiz pārprodukcijas un aiz pirceju trūkuma jeb vienkārši, lai nosistu strādnieku algas un tā caur badu pavairotu kapitālistu peļņu. Bezdarba ziņā pirmā vieta pieder *visstiprākai uzvarētājai* — Amerikai**, kur *daudz-miljonu bezdarbā* uz ielas un vēl vairāk strādā saisinātu laiku par pamazinātu algu. Tad nāk Anglija ar apmēram 2 miljoniem bezdarbnieku. Tad Francija un Belģija, kurp vēl nesen no visām zemēm — Vācijas, Polijas utt. stiepa strādniekus uz jauncelšanas darbu, kurus tagad met uz ielu, lai gādātu darbu saviem bezdarbniekiem. Tad bezdarba ziņā nāk uzvarētās un neitrālās zemes. *Padomju*

* T. i., par attieksmi pret oportūnistisko Amsterdamas arodinternacionāli. *Red.*

** ASV. *Red.*

Krievija nepazīst bezdarbu — tai trūkst darba roku. Tāpat Padomju Latvijā mēnesi pēc viņas nodibināšanas jau trūka strādnieku, bet nebija bezdarbnieku. Un, kamēr kapitālisma ēka brūk, grūst un lūst visos pakšos, Padomju Krievija velk līnijas jaunam miera saimniecības plānam*, kādu nav un nevar būt bezplāna pilsoniskajai pasaulei.

Apdomājiet tikai vienu acumirkli: Krievija patiesībā bija kapitālistisko valstu kolonija, kas ieveda mašīnas, ogles utt., bet izveda labību un citādus pirmmateriālus, un arī tikai tādēļ, ka te zemnieks mira badā vai dzīvoja pusbadā, staigāja bez zābakiem utt. Tagad krievu zemnieks ir paēdis un tam būtu pat ko izvest uz pilsētām un ārzemēm, ja būtu tikai preču ko apmainīt un buržuāzija nebloķētu Krieviju. Pilsētu fabrikas, protams, nevar uzreiz sākt pilnā mērā strādāt bez ārzemju mašīnām, oglēm, kokvilnas un dažādiem pusfabrikātiem. Un tomēr 3 gadu ilgā karā *pret visu pasauli* Krievijas strādnieki paši vien ar saviem spēkiem *apkopa savu kara rūpniecību*. Protams, ka viņai, ar veclaiku mašīnām strādājot, nebija iespējams ieturēt 8 stundu darba dienu, cīnoties pret pirmās šķiras kapitālistiskām valstīm, kas savās visjaunākās fabrikās tomēr strādāja 10 un daudz vairāk stundas dienā. To sevišķi uzsvēra mūsu pretinieki, ka te pārkāpta 8 stundu darba diena un ka te ar spaidu liekot pie darba. Lai neuztraucas: kā labā te spiež pie darba, ja ne pašas darba tautas labā? Un, tikko beidzās karš, kaut uz laiku, kad arī jau ievesta no jauna 8 stundu darba diena, pie tam 8 stundas ne pustik nogurdinoša darba kā kaut kurā Eiropas valstī, nerunājot jau par Ameriku.

Rūpniecība atjaunojas ar pašas darba tautas spēkiem. Un jau Viskrievijas [VIII] Padomju kongress** ir apstiprinājis milzu plānu par visas Krievijas elektrifikāciju 10 gadu laikā. Kapitālistu pasaule apstulbst par šo plānu. Viņa cer: trūkšot līdzekļu! Bet no 17 miljardiem budžetā trūkst vairs tikai 6 miljardi, kas ir neliela summa, salīdzinot ar Krievijas dabas bagātībām. Trūkšot mašīnu! Lai neaizmirst, ka plāns izstrādāts uz desmit gadiem. Pēc 10 gadiem vairs nepazīs Krieviju. Un arī Latvijā mēs, tikko iegājuši, iesākām grandiozu darbu, lai apgādātu Latviju ar balto ogli, lai noliktu daudz apdzējoto Daugavu

* Domāts GOELRO plāns. *Red.*

** Kongress notika 1920. g. decembra beigās. *Red.*

darba tautas kalpībā, tās spēku pārvēršot 200 000 zirgu spēkos. Mūsu darbu pārtrauca un apturēja baltā Latvija, jo viņai rūpniecības nevajagot.

Izglītība pieaug Krievijā. Strādnieku augstākās un tehniskās skolas tagad apmāca strādniekus par nākotnes rūpniecības vadītājiem un zemniekus par mācītēm zemkopjiem. Sarkanā Armija uzvarēja, lielā mērā pateicoties tam, ka Padomju valdība prata apmācīt savus bijušos apakšvirsniekus un kareivjus iz strādnieku vidus par kara speciālistiem. Jūs, biedri, Amerikā sevišķi sapratīsiet, ko nozīmē šis solis Krievijā.

Kādēļ mēs, biedri, to visu jums stāstām? Vispirmā kārtā, lai jums pateiktu: dariet tāpat! Acīmredzot pie jums vēl valda šaubas par padomju iekārtu, ja jūs varat tagadējā atbildīgā brīdī skaldīties savā starpā ap samērā niecīgām domstarpībām.⁵⁸ Mūsu Krievijas apstākļos šīm domu starpībām arī bija jābūt, un tās bija un ir daudz-kārt lielākas*, bet komunistu partija maršē vienotā frontē un nekad nav domājusi uz šķelšanos. Badam un visļau-nākai aģitācijai nav izdevies salauzt strādniecības revo-lucionāro vienprātību.

Otrā kārtā, lai jums liktu pie sirds jūsu pienākumus pret saviem darba brāļiem Latvijā un Krievijā. Jūsu ap-stākļi tomēr ir vēl šimbrīzam labāki nekā jūsu darba biedru dzimtenē un plašākajā tēvijā**. Un, ja pie jums griežas baltās Latvijas aģenti, kas ar apmelojumiem jūs mēģina pārliecināt par savas «demokrātijas paradīzi», tad atgrūdiet nost šos darba tautas apspiedējus un nodevējus un pasakiet ar vārdiem un parādiet ar darbiem, kam jūs piekrītat.

Un, treškārt, tanī brīdī, kad pār jums nāk bezdarbs, atminiet, ka darbs jums ir valā dzimtenē un plašākajā tēvijā. Protams, ne viegls darbs, bet pirmajā gadījumā *revolūcijas* darbs un otrajā — jauncelšanas darbs. Šis darbs jums nesola pilnas bļodas, bet Amerikas bezdarbinieks arī nemēdz sēdēt pie pilnām bļodām. Un revolucionārus bāž krātiņos arī Amerikā. Bet jūs varat vairāk atnest laba savā dzimtenē un tēvijā, tādēļ ka jūs pazīstat šejiennes apstākļus un šejiene pazīst jūs, kamēr tur uz

---

* Domāta diskusija par arodbiedribām boļševiku partijā pirms KK(b)P X kongresa. *Red.*

** T. i., Padomju Krievijā un citās padomju republikās. *Red.*

jums tomēr raugās un vēl ilgāku laiku raudzīsies kā uz svešniekiem...

Mēs jums neteicam, kas jums jādara. Mēs jūs ne uz ko nevilinām vieglprātīgi. Ko jūs darīsit, tas jums ikvienam jāizspriež pašam ar sevi.

Bet mēs tikai atgādinām jums, ka tanī pat laikā, kad jums piespiesti jāliek rokas klēpī bezdarbībā, jums atveras iespējamība likt roku ne pie vienkārša darba, pie darbu darba. Un, ja jums vēl šaubas ir par to, kas jums jādara, tad ieslēdzieties savā kambarī un prasiet savu revolucionāro sirdsapziņu. Viņa to jums pateiks!

Lai dzīvo Padomju Latvija!

Lai dzīvo Padomju Krievija!

Lai dzīvo vispasaules revolūcijai!

Komunistiskās Internacionāles Latvijas sekcijas (Latvijas Komunistiskās partijas) vārdā:

Latvijas sekcijas sekretārs Internacionālē

P. Stučka

Maskavā

27. februāri 1921. g.

Iespiests atsevišķā lapiņā 1921. gadā   Iespiests pēc lapiņas teksta

UZSAUKUMS BIEDRIEM STRĀDΝIEKIEM AMERIĀ
AMERIKAS KOMUNISTU PARTIJAS LATVIESU FEDERĀCIJAS
BIROJAM,
NOZAREM UN GRUPU PRIEKSTĀVJIEM

Biedri strādnieki Amerikā!

Savā atklātajā uzsaukumā Amerikas strādniekiem no 27. februāra 1921. gadā es īsumā jau attēloju patiesās krāsās stāvokli Krievijā un Latvijā.* Pie šī apraksta es še nekā vairāk piezīmēt nedomāju. Pie tā, ko es tur rakstu atklāti, man gribētos piezīmēt šaurākām aprindām mazu paskaidrojumu par to, kāds jūsu, biedri, pienākums pret Latviju. Protams, ne aiz šauri tautiskiem centieniem, kuri kā mums, tā jums ir sveši, bet gan pasaules revolūcijas labā.

---

* Sk. šā sēj. 106.—111. lpp. Red.

Ja jūs palūkosities uz karti, tad jūs novērosit divas sarkanās darba tautas jūras, vienā pusē Padomju Krieviju, kur strādnieki ir pie varas, otrā pusē Vāciju, Cehiju, Austriju, Skandināviju utt., kur visur *komunisms* ir legāla kustība, kur revolūcija* ir sev iekarojusi jau atklātas eksistences tiesības. Bet šīs divas sarkanās jūras šķir melna strīpa: Somija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija ar Galiciju un Rumāniju. Šo melno sienu ir ar nolūku cēlusi Antante kā aizsargu. Jo viņa zina, ka tanī dienā, kad Padomju Krievija nāks tiešā sakarā ar Vāciju, revolūcijas plūdi vairs nebūs aizturami. To redzējām, kad sarkanie kara pulki pagājušo vasaru tuvojās Vācijai, ejot uz Varšavu. Bet toreiz uzdevums izlauzt caurumu šīnī melnajā sienā neizdevās. Tas jāmeklē citā vietā.

Uz šo vietu norāda pati vēsture. Vai jūs varat iedomāties citu zemīti, tik mazu un tik no dabas nabadzīgu kā Latviju, kuras vienīgais spēks ir viņas attīstītā darba tauta un kura, izpostīta, izlaupīta, tomēr atkal un atkal iet pirmās rindās? Soda ekspedicijām 1906. gadā, caur kurām, kā arī caur 1915. gadā izdarīto Rīgas evakuāciju tika aizvesta svešatnē strādniecība, neizdevās aizturēt atlikušās strādniecības revolucionārās tieksmes 1917. gadā. Lielie upuri vācu okupācijas laikā neaizkavēja 1918./19. gada revolūciju.** Un briesmīgie, nedzirdētie upuri strādniecības rindās no 1919. gada maija dienas līdz šim laikam, pret kuriem nobāl (protams, skaitliskā samērā) pat Ungārijas baltais terors, nav aizkavējuši, ka strādniecība, cik viņas palicis, no jauna ir revolūcijas pusē. Pat tie bēgļi, kas no Krievijas atgriežas nemierā ar turienes trūkumu un ar ilūzijām uz Latvijas gaļas podiem, pārejot pār robežu, vairumā pāriet arī revolūcijas pusē. Tāpat atvainītie strēlnieki. Balto valdības karaspēka proletāriskās daļas ir nemierīgas. Bezdarbs pieaug, un revolucionārā situācija paasinās. Nav izslēgtas revolucionāras sadursmes, kurām draud vienīgi apzinīgas strādniecības nelielais skaits.***

Tādēļ, biedri, tanī laikā, kad Amerikas fabrikas top slēgtas, mēs liekam jums pie sirds apdomāt, vai nav jūsu

---

* Domāts — revolucionārā kustība. *Red.*

** Domāta revolucionārā cīņa par Padomju Latvijas nodibināšanu. *Red.*

*** T. i., kuru iespēju un panākumus var samazināt tas apstāklis, ka Latvijā strādnieku šķira vairs nebija tik spēcīga kā agrāk. *Red.*

pienākums doties, kam tas iespējams, uz Latviju. Jūs tur pastiprinātu ar savu apzinīgu uzstāšanos revolūcijas spēku, nocietinātu, tā sakot, Latvijas strādniecības mugurkaulu. Pārtikas jautājums šimbrīžam tur, pateicoties brīvai ievešanai no ārienes, vēl nav kritisks, un vienīgā nelaimē ir rūpniecības iestāžu trūkums. Bet nav izslēgta iespēja nodarboties kooperatīvi vai sīkām darbnīcām, jo preču noņēmēju nav trūkums. Bezdarbs Amerikā tomēr vēl grūtāk panesams. Mēs, protams, šīnī ziņā varam tikai iekustināt jautājumu to priekšā, kas nebaidās trūkuma un neērtību. Jo ilgi tagadējais stāvoklis nevar vilkties, un galu galā labi arodnieki* var neizdevības gadījumā darbu atrast Padomju Krievijas ja arī ne rožainos, tomēr ar izredzēm bagātos apstākļos.

Bet, kā sacīts, mūsu nolūks *ne jums ieteikt* braukt uz Latviju, tas ikvienam jāizšķir pašam, apspriežot visa šī soļa nopietnību. Mūsu nolūks ir apgāzt tikai vienu aizspriedumu. Biedru starpā Amerikā ir izplatījies uzskats, ka viņu došanās uz Latviju būtu noziegums revolūcijas priekšā, tā sakot, nodevība. Tas ir nepareizs uzskats, kuram nav pamata. Ikviens strādnieks, kas iebrauc ar proletārieša apziņu Latvijā, ir jauna nagla Ulmaņa valdības zārkā. Un Latvijas lomu vispasaules revolūcijā es jau aprādīju. Es tikai te vēl piezīmēšu, ka Padomju Latvija tomēr padarīja organizācijas darbu ātrāk nekā Krievija, un tas būtu vēl lielāks bijis, ja būtu Latvijā atgriezusies kaut daļa strādniecības, kas nebija iespējams īsā laika un frontes dēļ.

Kad Latvijas bēgļi tiecās braukt no Padomju Krievijas mājās, mēs, taisnība gan, to neieteicām un viņiem aizrādījām uz viņu revolucionāro lomu Krievijā un uz viņu ilūzijām par Latvijas gaļas podiem. Un tas, ko mēs viņiem teicām, tagad ir piepildījies. Bet kā mēs, latviešu komunisti, tā arī krievu biedri, kā Ķeņins, atkal un atkal atkārtoja, ka *revolūcijas interesēs* jālauj brīvi atgriezties Latvijā ikvienam strādniekam, kam vien tas iespējams.

Tā, biedri, ir viena iespējamība pabalstīt Latvijas revolūciju. Otrā iespējamība ir ziedojumi Komunistu partijas vajadzībām, īpaši ārzemju apgādībai «Spartaks», kurai aiz papīra trūkuma vajag ārzemju valūtas, kā arī nelegālajiem iekšējiem izdevumiem un Sarkanajam Krustam.

---

* Labi darba pratēji. *Red.*

Bez tam garīga un materiāla pabalsta vajag mūsu sarkanajām arodu biedrībām un kooperatīviem. Kādreiz pācēlās balsis par pabalstu Ulmaņa valdībai un meņševikiem sociāldemokrātiem. Neviena centa ne vienam, ne otram! Bet, kam šīnīs grūtajos laikos tomēr iespējams kaut ko ziedot, visu Latvijas Komunistiskajai partijai un tai strādniecībai, kas aiz viņas!

Uz drīzu satikšanos no jauna sarkanajā Latvijā!

Komunistiskās Internacionālēs Latvijas sekcijas sekretārs

P. Stučka

Maskavā

1. martā 1921. g.

*Iespriests atsevišķā uzsaukumā
«Amerikas Komunistu partijas
Latviešu Federācijas Birojam,
nozarēm un grupu priekšstāvjiem»,
kas izdots Nujorkā 1922. g. februārī*

*Iespriests pēc uzsaukuma
teksta*

Visas pasaules proletārieši, savienojieties!

APVIENIBU AR PADOMJU KRIEVIJU!

*Latvijai jāapvienojas ar Padomju Krieviju! Tūliņ un
bez kavēšanās! Tāds ir mūsu šīs dienas lozungs. Un tāds
ir ne vien mūsu, tāds ir visplašāko masu sirds lozungs.*

Pati daba un tad vēsture ir Latviju padarijusi par nepieciešamu Krievijas satiksmei ar Rietumiem. Tie bija saimnieciski iemesli, kas sen aizvēsturiskos laikos jau caur Latviju nodibināja Eiropas sakarus ar Austrumiem, kas pirmos vēsturiskos laikus pildīja ar cīņām starp Krieviju un Vāciju ap Latviju un tad Rīgu kā Daugavas grīvu. Tās pašas Daugavas, kas tik daudz apdziedāta kā Latvijas tautiskā upe — māmuliņa, kaut gan tā ir no skaidras Krievijas cilts, un uz kuru tagad raugās kā pārvarētā Vācija, tā uzvarētāja Anglija kā uz Krievijas atslēgu.

Latvijai nav pašai savu dabas bagātību. Viņas vienīgais spēks ir viņas darba tauta. Bet Latvijas gultne starp Rietumeiropu un Krieviju to padara par nepieciešamu tranzīta vietu un tranzīta vietu, kas, pārstrādājot un pārvietojot ievedamās vielas un pirmmateriālus, norisina ne vien materiālo vielu apmaiņu starp Austrumiem un Rie-

tumiem, bet arī garīgo mantu apmaiņu starp Rietumiem un Austrumiem. Tā vajadzīga vai nu Krievijai — kā osta un citu eksporta [transporta] līdzekļu centrs, jeb Rietumu imperiālistu valstīm kā Krievijas kolonizatoru cietoksnis. Bet tai nav nozīmes un dzīves spējas kā patstāvīgai [buržuāziskai] valstij. Romantisko «patstāvības» sapņotāju ilūzijas ir izzudušas. Ir palikušas vēl tikai veikalisku politiku tieksmes, kas šo Latvijas «Balkānu» stāvokli* gribētu izlietot savas personīgās labklājības nodibināšanai, tas ir, pārdodoties uz vienu un uz otru pusi un balansējot starp divām naidīgām varām, ienākumus gūt no vienas un no otras.

Mazs notikums atvēra acis ikvienam, pat visaklākajam, par patieso stāvokli. Kad avīzes atnesa ziņas par Kronštates [kontrrevolucionāro] sacelšanos ar visām no [buržuāziski] demokrātiskiem un sociāldemokrātiskiem avotiem samelotām briesmu ziņām par Padomju Krievijas «miršanas krampjiem», tad Latvijas naudas kurss pāris dienās nokrita par 33% (1 mārc. sterliņu no 800 uz 1200 [Latvijas] rbł.). Un priekš tam lielākā kursa panika bija slavenajās «de jure» dienās.** Ko tas nozīmē? Raugi, vieniem kļuva saprotams, ka ar Padomju Krievijas krišanu ir skaitītas arī mūža dienas «patstāvīgajai» Latvijai un tās rublim. Tikai vinentiesi meņševiki s.-d. priecīgi uzbudināti izskrēja uz ielas un tautas masu priekšā sāka galvīt par to, ka nu Krievijā un visā pasaule, un tamlīdz arī Latvijā drīz valdišot meņševiki. Lāudis viņus izsmēja, jo tie zināja, ka pēc boļševikiem nāk kontrrevolūcija.

Bet palasiet vecos laikrakstos: to Čakstu, Ulmaņu, Goldmaņu utt., utt. runas vēl nesenā pagātnē par cariskās Krievijas dārgo draudzību. Vai tā bija tikai liekulība, nē, tā bija, ja arī samaksāta, tomēr sirsnība! Un viņi arī šodien slēgtu draudzību un pārdotos no jauna Krievijai, ja tā tikai viņus pirktu, no jauna, tas ir, ja tā būtu baltā Krievija.

Paverieties «demokrātiskajos» *rūpniekos!* Kad pie tiem ierodas *sarkanās* Maskavas tirdzniecības aģenti ar apstellejumiem, viņi tāpat kā agrāk Pēterpils delegācijām sūdzas par saviem grūtiem laikiem un griež visu vainu

* No lielajām imperiālistiskajām valstīm atkarīgas sīkas valsts stāvokli. *Red.*

** Dienās, kad Eiropas kapitālistiskās lielvalstis apspreeda jautājumu par buržuāziskās Latvijas atzīšanu «de jure». *Red.*

uz valdību. Viņi rītdien parakstītu savu dziļāko padevību Krievijai — baltajai Krievijai. Ne mazākā mērā tirgotāji-spekulanti.

Zemnieciba, nacionāl[istisk]ās Latvijas visciešākais atbalsts, nekad nav ticējusi patstāvīgajai Latvijai, bet vienīgi Krievijai, gan vēl caru Krievijai, kuras naudu, neraugot uz Berga rīkstēm, tie ņem tomēr labāk nekā pelēko «pašausto» rubli. Viņi būtu pat ar mieru parakstīt līgumu ar tagadējo Krieviju, cerot tur uz cara atgriešanos. (Es te, protams, runāju tikai par to pelēci, kas ir darba tautas pretinieks.) Jo saites ar Krieviju, pēc viņu nediplomātiskās atziņas, ir vienīgais līdzeklis pacelt un nodibināt viņu saimniecisko stāvokli.

Tā visi redz vienīgo izeju — pieslieties Krievijai, kaut pagaidām — Padomju Krievijai, jo Anglija ir pārāk aizņemta ar savu pašmāju un koloniju darba tautu revolucionāru tieksmju slāpēšanu, lai iejauktos Latvijas u. tml. sīkās lietīnās: viņa uz laiku atmetusi cerību uz Krieviju kā savu koloniju un pa krīzes laiku *apmierinātos ar tirgošanos*, un šīnī nolūkā vajag, lai miers būtu Rīgā un pārējās Baltijas ostās. Itin kā viņa viegli apmierinājās, kad Gruzijas darba tauta sacēlās un padzina (jeb, kā meņševiki saka, — «izvaroja») savu nodevēju valdību. Anglija ir ar mieru saņemt petroleju arī iz Padomju Batumi, jo «sarkanā» nafta ož un arī deg gluži tāpat kā baltā.

Bet Ulmaņa valdības vīri no Krievijas baidās revolūcijas spoka un tādēļ slavē savu «patstāvību». Demokrāti* domā un pat klusām čukst par «draudzību» jeb pat tuvināšanos ar Krieviju, ja tas tikai ko ienestu un ja pret to nebūtu Antante. Meņševiki s.-d. pat atklāti ievados un parlamenta runās uzstājas par tuvošanos ar Krieviju, bet turpat avīzes otrā pusē un mītiņos lādas par komunistiem jaunāk nekā dažs labs demokrāts. Viņiem, kā jau utopistiem, vajag meņševistiskas Krievijas!

Kur izeja? Latvijas darba tauta un visplašākās masas savos sirds dziļumos grib apvienoties ar Krieviju. Un komunisti tikai izteic visplašāko masu tieksmes, jo *sludina federāciju, t. i., visciešāko apvienību ar Padomju Krieviju, kas ne vien neizslēdz autonomiju, kāda nepieciešama Latvijas brīvai saimnieciskai un kulturālai attīs-*

---

* Sk. 36. piezīmi. *Red.*

tībai, bet vienīgā ir spējīga to nodrošināt. Un komunisti to sludina pāri par vienas vai otras buržuāziskās jeb «demokrātiskās» valdības, pilsoniskās vai sīkpilsoniskās partijas galvām.

Vai jārunā par mūsu *strādniecību*? Revolūcijas cīņā kopš 9. un 13. janvāra 1905. gada slaktiņa asinīm salodēti, Krievijas un Latvijas proletariāti jūtas vienoti kā brāļi — un jūtas brāļi, pat uz baltās un sarkanās frontes viens otram pretī stāvēdami. Viņi zina, ka tikai strādnieku valdība var atjaunot Latvijas rūpniecību un, kamēr tā nav atjaunota, dot darbu Krievijā, reizē neaizslēdzot robežu pret viņu piederīgiem Latvijā. Savā nākamajā konferencē strādniecības arodnieku organizācijas to gaiši sacīs, izstājoties no kontrrevolucionārās Amsterdamas Internacionālēs un pieslejoties sarkanajai Maskavai. Tā būs sajūsma, pret kuru būs bezspēcīga lauku un pilsētu pelēču reakcija un kurai uzgavilēs arī atsvabinātā, jo demobilizējamā fronte.*

Pār valdības galvām uz apvienību ar Padomju Krieviju!
Jo šī apvienība, vienīgais Latvijas un tās darba tautas glābiņš, ir iespējama tikai strādniecībai, tas ir, Padomju Latvijai!

Lai dzīvo Latvijas federācija ar Padomju Krieviju!
Lai dzīvo Padomju Latvija!

Latvijas Komunistiskās partijas
(Komunistiskās Internacionālēs Latvijas sekcijas)
Centrālā Komiteja

*Nosūtīts uz Latviju kā uzsaukuma
projekts 1921. g. 4. martā*

Pirmpublicējums

*LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
107. l., 1., 2. lp.*

Iespiests pēc rokraksta

PARIZES KOMŪNAS 50 GADU JUBILEJAS DIENĀ

(Atskati un paralēles)

*«Lielā revolūcija, kas patlaban norisinās
Parīzē, būs nākošo gadusimteņu apbrinošā-
nas priekšmets.»*

Kā zināms, Komunistiskās Internacionālēs Izpildu Komiteja nolēmusi uz Parīzes Komūnas 50 gadu jubilejas

* T. i., no buržuāziskās Latvijas armijas demobilizētie kareivji. *Red.*

dienu griezties pie visas pasaules strādniecības ar priekšlikumu *vākt materiālos lidzekļus Komūnas piemineklim Parīzē*. Bija pat priekšlikums šo pieminekli *darināt tiešām internacionālā kārtā*, proti, izgatavot to pa daļām dažādo nacionālo darba tautu darbīcās un tad gatavu uzstādīt Parīzē. Nolemts arī oficiāli caur Padomju Krievijas vidutību griezties *pie franču valdības, lai tā atļaujot celt šo pieminekli Parīzē*.

Protams, ka pēdējais lēmums nevar būt nekas cits kā tikai demonstrācija. Jo atļauju celt pieminekli Parīzē 1871. g. Komūnai varēs dabūt, tikai jaunceļot pašu Komūnu, strādniecības diktatūru Parīzē, un ir grūti paredzams, ka tas varētu norisināties jau šīnī 50 g. jubilejas dienā. Un visdrīzāk gan jāpieņem, ka vienīgais nopietnais piemineklis šīnī dienā paliks tikai tā pati Krievijas Padomju Republika, šis dzīvais piemineklis nepieredzēti grandiozos apmēros.

Ar vēsturi mums klājas kā ar grāmatu lasīšanu. Mēs pilnīgi un pareizi saprotam grāmatas pirmās lappuses, tikai līdz beigām izlasījuši visu grāmatu. Un, grāmatu otrreiz lasot, mēs to joti bieži citādi saprotam nekā pirmoreiz. Mēs pirmoreiz tik bieži ieliekam ikvienā lappusē jau savu agrāko, gatavo sapratni par tur lasāmo, ka mums vajag griezties atpakaļ pie izlasītā, kad mēs esam piesavinājuši visu grāmatas saturu viņas pilnā sapratnē. Tas, protams, zīmējas tikai uz grāmatām, kas sniedz ko jaunu, svarīgu un tiešām pārliecinošu. Un Parīzes komunāriem bija pilnīga tiesība sacīt, ka viņi vēsturē pāršķīruši jaunu lappusi...

Tiešām, lai pilnīgi saprastu un pareizi novērtētu Parīzes Komūnu, vajadzēja lielās Krievijas revolūcijas. Tikai ar šīs revolūcijas piedzīvojumiem atpakaļ gaismojot Parīzes notikumus, salīdzinot reizē Parīzes 1871. g. revolūcijas notikumus ar viņas Francijas priekštečem (1793. un 1848. g.), mēs kļūsim spējīgi pilnīgi pareizi novērtēt to, kas 50 gadus atpakaļ norisinājies Parīzē. Vai tiešām 1871. g. proletariāta uzvara bija tikai varonīga «avantūra», proti, pašā sākotnē uz nāvi notiesāts uzņēmiens? Jeb tā krita tikai aiz zināmiem iemesliem, kas bija *novēšami*, tas ir, nebija nekas avantūrai vai izsamisuma solim līdzīgs, bet pilnīgi iespējams vēstures «lūzums»?

---

* — pasākums. *Red.*

Varētu kāds sacīt, ka tādi jautājumi stipri atgādina «tukšu salmu kulšanu» par jautājumiem: «kā tas un tas būtu bijis, ja tas un tas nebūtu bijis?». Vai tad tiešām nopietnos revolūcijas brižos nebūtu nekā nopietnāka, kodarīt, kā nodarboties ar tādiem «tukšiem riekstiem»? Bet, ja to var sacīt par dažādām apcerēm šīni ziņā, kā tas ir parasts pie visiem *pilsoniskā* virziena vēsturniekiem, neizņemot arī pilsonības ūdeņos peldošos sociālistus, tad tas nav sakāms tur, kur «Komūnu» mēģina «izspēlēt» pret «sociālo revolūciju», pareizāk, pret komunismu tagad, pēc lielā pasaules kara. Jo mums nav jāaizmirst, ka, runādami par 1871. g. Parīzes Komūnu, mēs, tikai nosaukumus mainot, runājam par tagadnes — Krievijas un nākotnes — Eiropas un Vispasaules Komūnām. Un tā mēs vienup gan, apgaismojot ar vēlākās revolūcijas notikumu lāpu agrākās revolūcijas, gūstam pareizāku uzskatu par agrākajām revolūcijām, bet reizē ar to mēs ienesam savās un vēl lielākā mērā masu galvās skaidrību par to, kas patlaban norisinās pie mums. Spilgts piemērs tam ir b. Ķēnīna tēzes 4. aprīlī 1917. g., kas, norādot uz Komūnu kā padomju varas vēsturisku paraugu, ienesa pilnīgu lūzumu Krievijas revolūcijā, tik lielu lūzumu, ka mēs no šīs dienas varam skaitīt Krievijas proletāriskās revolūcijas apzināto iesākumu.

* * *

Jūs zināt, kā Markss un Engelss uztver revolūcijas gaitu no šķiru cīņas jeb pilsoņu kara viedokļa. («Kapitāla» I daļā Markss nešķir šķirras cīņu no pilsoņu kara.*) Revolūcijas gaitā viena pēc otras izdalās un paceļas uz augšu zemākās, apspiestākās šķirras ar savām īpašām prasībām, stājoties pretišķībā ar jau uzvarējušo. Tā Lielajā Francijas Revolūcijā strādniecības un zemniecības masas izkarojā revolūciju, bet augļi nāca par labu pirmā vietā pilsonībai. Tikai pēc vairāk kā 3 gadu cīņas no pilsonības sāka atšķelties strādniecība, gan arī tikai — lai izvestu līdz galam pilsonisko revolūciju, kamēr zemniecība palika neizdalījusies īpašā šķirā** un kā vidus šķira revolūcijas

---

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 251. lpp. *Red.*

** Tā necentās pēc savas šķirras kundzības, neuzstājās kā patstāvīgs politisks spēks. *Red.*

turpmākā gaitā pieslējās buržuāzijai jeb vietām pat tiešai reakcijai.

Strādniecība vispirms koncentrējās Parīzes Komūnas sekcijās. Šīs pilsētu sekcijas (iecirkņi) bija Lielās Revolūcijas auglis un iekarojums un spēleja Francijas revolūcijā [pat] lielāku lomu nekā Pēterpils vai Maskavas pilsētas strādnieku rajoni. Vispirms tās bija vēlētāju sapulces pilsētu pašvaldības iestāžu vēlēšanās. Bet tās jo drīz pārvērtās par pastāvīgām un patstāvīgām, politiskām un saimnieciskām organizācijām, kas apvienoja ne vien vēlētājus kā «apakšas», to laiku masas pretim «augšām» jeb konstitucionālajai valdībai, bet arī savstarpēji visas Francijas pilsētas un ciemus vienā lielā revolucionārā vienībā, līdzīgi ar bezdrāts elektrisku strāvu apvienotām šūniņām. Šķita, it kā šīs sekcijas būtu tas protests, ko cēla masas pret viņu saskaldišanu atsevišķos pilsoņos, pilnīgi bezspēcīgos «smilšu graudiņos» pretim centralizētajam pilsonības varas aparātam. Tas ir it kā protests pret tās pirmatnējās «padomju iekārtas»* salaušanu, kuras pēdas ir redzamas līdz pašai Lielajai Revolūcijai, kā es to aprādu savā «Darbā un zemē»**.

Parīzes Komūnas*** 48 sekcijas (pēc pilsētas daļām), ja atskaita aristokrātisko un pilsonisko bagātnieku pilsētas centru, bija īsti strādniecības un tai tuvu stāvošu vēl neizdalījušos vidus elementu «perēķi», kas ar īstu parīziešu temperamentu vadīja uz priekšu revolūciju, cikkārt tā taisījās apstāties. Strādniecība šīnīs sekcijās uzstājās kā politiska vara, jo še viņa kļuva reizē arī par apbrūnotu varu. Tā bija sekciju stiprā puse. Viņu vājā puse bija toreizējā strādniecības nenoteiktība un neapzinība. Viņa redzēja gan, ka reakcijas augļi piekrita vienīgi mantīgajai šķirai, buržuāzijai, kuru viņa jo drīz ienīda ne mazāk kā muižniecību, bet viņai nebija ne jausmas, kur meklēt īsto ceļu uz atsvabināšanos no buržuāzijas. Un tā viņa cīnījās par pilsonisko demokrātiju, par politisko «brīvību, vienlīdzību un brālību», jo gaiši redzēja, ka pati buržuāzija «nodeva» arī šīs savas prasības. Par saimniecisku «brīvību, vienlīdzību un brālību» viņa vēl nedomāja.

Tā mēs redzam jau 1792. g. Parīzes Komūnu ar ciešu roku iejaucamies Revolūcijas notikumos. Kad Likumdevēja

* Domātās pirmatnējās kopienas atliekas. *Red.*

** Sk. *Stučka P. Rakstu izlase*, 3. sēj. R., 1980, 62. lpp. *Red.*

*** Te runa ir par Parīzes komunālo pašvaldību. *Red.*

sapulce pārāk kavējās ar karaļa varas gāšanu, tad Komūnas sekcijas tai nolika termiņu šai padarīšanai, un, kad termiņā pieprasītais nebija noticis, tad 28 no 48 sekcijām 10. aug. 1792. g. ieradās pie karaļa pils, šturmēja to un pasludināja karali par gāztu. No šīs dienas Parīzes Komūna uz saviem dokumentiem rakstīja: «*Brīvības IV, Vienības I gadā.*» Un, kad jaunsanākušais Konvents, kurā žirondistiem (to laiku «kadetiem») bija vairums, vēl arvien vilcinājās ar republikas pasludināšanu, tad nojauna pie Konventa durvīm parādījās Komūnas sekcijas un 21. septembrī Konvents pasludināja republiku. Bet savos papīros, kas arī ir visai raksturīgi, Konvents rakstīja tikai: «*Brīvības IV, Francijas Republikas I gadā.*» Arī karaļa *nosodišana uz nāvi* Konventā, protams, notika tikai zem Parīzes Komūnas sekciju spaida.

Žirondisti redzēja, ka zem šī «ielas» iespaida revolūcijai jāiet tālāk, viņi turpretim veda «mērenu», tas ir, kontrrevolucionāru politiku. Viņi tikai gaidīja brīdi, kā atsvabināties no šī strādniecības spaida; šī nolūkā viņi jau rūpējās par apbruņotu apsardzību no provinces, slepeni sprieda par plāniem pārnest sēdes uz provinci jeb pat par jauna «Konventa» sasaukšanu, bet pa to laiku sabotēja ikvienu revolūcijas soli no kreisās puses. Bet Komūnas vara pieauga, tā vairāk un vairāk guva «blakus varas» nozīmi. Tā spilgti parādījās, kad Komūna uzlikā Parīzes bagātniekiem 12 milj. lielu nodokli kara vajadzībām, un, kad zem šī iespaida arī Konventā ienāca priekšlikums tādu pat nodokli 1 miljarda lielumā uzlikt uz visu Francijas bagātnieku šķiru, tad viens no žirondistu vadoņiem (Isnars) piedraudēja atklāti nāvi visai Parīzei: «Ja komūna uzstāsies pret mums, iznīcināt visu Parīzi, tā ka pa Sēnas upes krastiem velti meklēsiet, kur atradās Parīzes pilsēta.» Un tiešām — iesākās aresti un citādas vajāšanas pret sekciju locekļiem. Divas varas blakus pastāvēt nevarēja, bija jāuzvar vai nu *Konventam, jeb Komūnai!*

31. maijā 1793. g. Komūnas sekcijas sacēlās kājās, un 2. jūnijā pie Konventa durvīm jau stāvēja 100 000 apbruņotu strādnieku ar 163 lielgabaliem, kas noteikti pieprasīja, lai visi žirondisti atsakās no deputātu vietām jeb vismaz izslēdz 27 žirondistus pēc iesniegtā saraksta. Konvents padevās un izslēdza 34 žirondistus, pēc kam aizgāja projām arī 73 pārējie. Bet Komūna viņiem žēlīgi dāvāja dzīvību un brīvību. Par vēlu viņa apkērās šo savu

kļūdu, jo apžēlotie, kā arvienu, atmaksāja ar kontrrevolūciju no provinču puses.

Sis Komūnas solis, kurš atsvabināja Konventu no kontrrevolūcijas aizstāvjiem, nozīmēja patieso Lielās Revolūcijas uzvaru. No galveniem sabotantiem atsvabināts un Komūnas revolucionāru uzmudināts, Konvents nedaudz mēnešos izveda to, ap ko revolūcija grozījās vairāk kā 3 gadus, un pirmā vietā — *zemes jautājumu pilnīgi revolucionārā kārtā*. Un tas bija Parīzes Komūnas strādniecības sekciju darbs. Bet ar to arī izbeidzās viņas loma. Parīzes strādniecība vēl nebija pieaugusi līdz *savas valdības* un pat vēl *ne līdz koalīcijas valdības* lozungam. Tā valdības varu uzticēja pilsoniskai demokrātijai. Sociālisma tieksmes franču revolūcijā parādījās tikai tad, kad jau pārsvaru nēma kontrrevolūcija. Tas bija Francijas pirmais revolūcijas solis, kas varēja izbeigties vienīgi ar pilsoniskās iekārtas uzvaru. Bet, ja uzvara toreiz ne-pārvērtās pārējās Eiropas 1848. g. pusceļa revolūcijā, izlīgumā ar reakciju, tad Francijai par to jāpateicas vienīgi savai strādniecībai un pirmā vietā *Parīzes 1792./93. g. Komūnai* un tās sekcijām.

Ko tas pierāda? Tas pierāda to, ka revolūcija nav izvēdama demokrātiskā ceļā ar opozīciju pašā revolūcijā. Tikai tad, kad «opozīcija» izmesta, kad revolūcija dabū brīvas rokas, viņu var novest līdz pašreiz iespējamām robežām. Tā citādi paliek pusceļā, jo [buržuāziskās] *demokrātijas ceļš ir reforma, izligums, bet ne revolūcija*. Bet reizē tas pierāda, ka strādniecība sev nevar izkarot strādniecības «brīvību un vienlīdzību» ar nestrādnieku valdības rokām. Un jo sevišķi ne, ja viņai pašai trūkst plāna un apziņas, kā tas darāms.

Ja pēc 1793. g. Komūna vēl kādreiz mēgināja būt par revolūcijas dzinejspēku, tad tas uz ilgu laiku vairs neizdevās. Pilsoniskā kontrrevolūcija (un pilsonība ikvienā revolūcijā līdz ar tās uzvaru top dabiski kontrrevolucionāra, pretiniece tālākai revolūcijai) ienesa pretišķību pašā revolūcijā, terors plosījās pašās revolūcijas rindās. Komūna bija attiecībā pret Konventu «blakus vara» un pie tam stiprākā, jo apbrūnotās strādniecības vara. Bet viņa pati nodeva savu varu Konventam, pati darīja populāru Konventu un viņa valdību ar viņa revolūcijas soļiem. Bez tam pašās sekcijās radās pretišķības, un, kad iesāka parādīties pat pirmās tieši komunistiskās tieksmes, tās

galīgi sadalīja Komūnas sekciju rindas. Parīzes *pirmā Komūna krita. Strādniecība bija atbruņota. Pilsoniskā kontrrevolūcija uzvarēja pa visu līniju.*

* * *

Pēc revolūcijas nāca kontrrevolūcija, bet Napoleons bija buržuāzijas ķeizars. Viņš radīja «demokrātisku» ķeizara statusu, un viņa likums bija buržuāzijas likums (Code civil Napoleon). Tikai restaurācija atveda atpakaļ pie varas veco aristokrātiju, arī neatdodot tai atpakaļ reiz atņemto zemi, bet izdodot tikai naudas atlīdzību. 1830. g. no jauna gāza šo režīmu un pie valsts stūres stājās bānkieru kliķe ar savu buržuju-karali*, karaliste ar republikāniskām iestādēm (tā bija piekāpšanās strādnieku priekšā). Bet strādniecība ar to neapmierinājās, un 1848. g. februārī tā no jauna ieročiem rokās iekaroja republiku, šoreiz — «sociālu» republiku. Neviens īsti nezināja, kas bija domāts ar vārdu «sociālā republika», jo valdība bija no jauna nodota buržuāzijai, tikai ar niecigu strādniecības piemaisījumu, *pirmā koalīcijas ministrija* ar strādniecību.⁵⁹ Tā bija buržuāzijas lakstīšanās ap strādniecību ar provokatoriskiem nolūkiem. Kad laiks bija pienācis, strādniekus izvilināja uz ielas un apkāva milzu apmēros 1848. g. jūnija slaktiņā. Tas bija *pirmais* skaidrais *strādniecības slaktiņš*. No jauna un šoreiz uz ilgu laiku Parīzes un tam-līdz Francijas strādniecība bija *atbruņota*.

Tā mēs redzam, ka revolūcija nekad neiesāk no gala, bet ka ikviens jauna revolūcija piebriedušā veidā jau sevī uzņem pagātnes revolūciju uzkrātos pārdzīvojumus. Jo gaišāk tas redzams Parīzes Komūnas revolūcijā 1871. g. Bet tomēr reizē jāatzīmē, ka gan ļoti saīsinātā formā arī ikviens jauna revolūcija savā sagatavošanās stadijā pārdzīvo pagājušās attīstības formas, itin kā dabā ikviens attīstīts veids (piem., cilvēks) savā radību stadijā (nodīgliša līdz nogatavojušam organismam) iziet cauri paša šī veida priekšteces (piem., cilvēka auglis pēc kārtas maina dažādus citiem dzīvnieku veidiem līdzinošos izskatus).

4. sept. 1870. g. sakarā ar Francijas karaspēka sa-kaušanu un ķeizara savaņgošanu no vācu puses Parīzē

* Luiju Filipu. *Red.*

norisinājās jauna revolūcija. Tika pasludināta Republika. Bet arī šoreiz ne strādniecība saņēma varu, bet to nodeva no jauna buržuāzijai, «Nacionālās aizsardzības valdībai». Strādniecība šoreiz bija apzinīgāka nekā 1848. g., viņai bija savi 250 000 apbruņoti vīri Parīzē. Bet viņa aprobežojās ar to, ka uzstādīja zināmus noteikumus («sarkanais uzbrukums»). Tā sakot, valdība uz sabiedriska izlīguma pamata (contrat social). Tā, protams, pieņēma visus līguma noteikumus, bet otrā dienā jau tos lauza. Un nu norisinājās pēc rindas notikumi, kas stipri atgādināja Pēterpils notikumus no marta līdz novembrim 1917. g. Vesela rinda apbruņotu demonstrāciju: Fluransa ierašanās ar savu Belviljas bataljonu 6. okt. pie valdības nama, 31. okt. valdības nama ieņemšana un jaunas, šoreiz koalīcijas valdības iecelšana, kas noturējās tikai līdz otram rītam, tad lieli aresti un atkal jauns, neizdevies sacelšanās mēģinājums 22. janv. 1871. g., un *beigās revolūcijas uzvara 18. martā*. Uz pirmo skatu daudz līdzības ar 1917. g. no marta līdz novembrim. Bet mēs redzam arī vislielāko starpību. Te viss norisinājās bez jebkāda plāna un pilnīgi negaidīti. Valdība jau bija aizmukusi, kad 18. martā revolūcija vēl taisījās pret to vest karu. Tā bija Komūnas nelaime, ka viņa nāca pie varas negaidot, neapzinoties. Tā viņa palaida visdārgākos brīžus šaubās un meklēšanā vai atkal liekās un tātad kaitīgās izlīguma sarunās un apķēra savu kļūdu tikai tad, kad tas jau bija par vēlu.

Revolūciju izkaroja 20 (no 60) sekciju Nacionālgvardijas Centrālkomiteja, kuras vienīgā stiprā puse bija tā, ka viņa bija Parīzes apbruņotās strādniecības priekšstāve. Bet viņa nezināja, ko iesākt. Un viņa iesāka nevis ar uzbrukumu Versalai, lai sakautu galīgi pilsonisko «blakus valdību» un nodibinātu strādniecības vienvaldību, bet ar to, ka veda sarunas ar šo valdību un pēc zināmas kavēšanās nolika demokrātiskas vēlēšanas uz *Komūnas padomi*. Vēlēšanas notika 26. martā, un priecīgi Centrālkomiteja nodeva savu varu jaunajai *padomei*!

Komūnas padomes vēlēšanās daļa buržuāzijas, neskaitot 100 000 aizmukušo, nepiedalījās, daļa ievēlēto deputātu atteicās, *palika vienīgi strādniecība*. Tā bija pirmā strādniecības valdība vēsturē. Un tā bija radusies nejauši, bez plāna, bez apziņas.

Pirmā Komūnas padomes sēde notika 28. martā 1871. g.

Manāma nedrošība. Gara amatu vīru vēlēšanu procedūra. Kā saņemt varu no Centrālkomitejas? Vai atklātās sēdēs spriest jeb aizklātās, jo Parīze aplenkta? Kāds ieminas par mandātu likumību. «Nevajag parlamentārisma, pie tiek apstiprināt vēlēšanas.» Iecēl redakcijas komisiju proklamācijas redīgēšanai. Padome parakstīsies: «Parīzes Komūna». Sēdi slēdz ar saucieniem: Lai dzīvo Republika! Lai dzīvo Komūna! Otrā sēdē tālākas vēlēšanas (dažādas nodaļas, zem komisiju nosaukuma). Priekšlikums: izsludināt par atlaistu Versaļas «evalsts domi» (vietnieku namu)*. Proklamāciju paraksta «Parīzes Komūna».

Komūnas priekšā bija tukša vieta. Valdības aparāts bija apstājies. Tas bija galīgi jāsalauž un jādibina no jauna. Viņa to darīja. Un «trikolores» vietā pār Parīzi, kā «1848. g. sociālajā Republikā», pacēlās «darba, miera un vienlīdzības karogs», proti — *sarkanais*. «Jauns laikmets, jauns karogs!»

* * *

«Komūna nokavēja savu celšanos par pusgadu... proletāriskā kustība bija jau notiesāta uz sakāvi.»

«Pusgadu agrāk viņas rupjais uzsaukums («sarkanā proklamācija») varēja kļūt par *franču sabiedrības* (!) pilnīgu atdzimšanu... Francija tad paceltos, atbildot uz galvaspilsētas varonīgo ierosinājumu ar vispārēju (?) sa celšanos, un atmestu uzvarētāju, viņam uz pēdām sekojot, līdz pašām robežām. Tas būtu pagājušā gadsimteņa varoņu epoza atkārtojums, kas no jauna norisinātos zem proletāriskās revolūcijas karoga, nodibinot sociālu republiku. Sacīs, ka tā ir fantāzija. Kas zin?» — —

Tā raksta Parīzes Komūnas visjaunākās vēstures autors Dibreils savā «1871. g. Komūnā», ko Žoress ir ievietojis lielajā darbā «Francijas sociālistiskā vēsture» (zem Žoresa redakcijas). Autors pats skaitījās par franču sociālistiskās partijas ievērojamu locekli (bijis gadiem partijas sekretārs), tātad ir vecs sociālists. Un tā ir viņa nelaimē. Tas viņam nedeva iespēju, neraugot uz lielo materiālu un lielajām pūlēm, uzrakstīt tik objektīvu un spilgtu revolūcijas vēsturi, kā to paspēja, piem., anarhists

---

* Nacionālo sapulci. *Red.*

Kropotkins, zīmējoties uz «Lielo», pilsonisko revolūciju.* Viņš uzrakstījis tikai vāju *recenziju* par 1871. g. notikumiem Parīzē, ko 35 g. agrāk par viņu bija tik spīdoši novērtējis K. Markss savā «pilsoņkarā»**.

Palasot augšējās rindiņas, mums neviļus šaujas galvā: «Kur es [esmu] to jau lasījis?» Un tad mēs atminamies, ka viņš *atkārto* tikai to, ko — gan gadus desmit vēlāk par viņu — par savu lozungu nēma visi II Internacionālēs sociālisti, kad viņi (1914. g.) sauca: «Papriekš visām šķirām jāapvienojas (Burgfrieden), jāsakauj ārējais ienaidnieks, un tad *uzvarējušās* tautas nesīs sociālismu.» Jeb: «Papriekš patriotismu un tad sociālismu!» Kamēr darba tautas vēsture te diktē kā vienīgo pareizo lozungu: «Papriekš sociālismu un tad patriotismu!»

Ja 1793. g. franču revolūcijā strādnieku šķira, toreiz vēl kā šķira tikai bērnu autīnos, tomēr izkarojā īsto Francijas Lielās revolūcijas «kodolu», tad tā tomēr bija tikai pilsoniskā revolūcija. Buržuāzijas uzvara bija gan proletārātā darbs, bet tālāk uz kreiso [pusi] acīmredzot šī uzvara *nevarēja iet* un *ari netiecās iet*. Ar to buržujiskā revolūcija priekš Francijas savos pamatos bija izkarota, viss, kas nāca tālāk līdz pašam 1871. g., bija vairs tikai sīkumi vai atkal *tieksmes iet tālāk par 1793. gadu bez buržuāzijas*. Un līdz ar Sedānu, ar ķeizara krišanu, buržuāzija varēja būt *vairs tikai kontrrevolucionāra*. Būtu smieklīgi cerēt, ka *revolūcija* 1870. vai 1871. g. vēl uz kaut ko tālāku varētu aizraut šo buržuāziju. Un tikpat maz varēja cerēt uzreiz aizraut sīkburžuāziju, kas šīnī brīdī skatījās uz kreiso pusi vislabākajā gadījumā kā uz vājāko pusi ar neuzticību un šaubām.

Un vai tiešām var iedomāties, ka proletariāts 1871. g. (pēc 1848. g.!) būtu varējis lauties aizrauties, ja tam sludina cīņu uz dzīvību un nāvi *par buržuāzijas* republiku, par pilsonības tēviju, kurā proletariātam nav dalības? Nav ticams! Vienīgais iespējamais lozungs bija: *papriekš sociālistisko revolūciju* un tad uz šķiras kara pamatiem karu pārvērst revolūcijas karā! Vienīgi un tikai šīnī ceļā bija iespējama Komūnas uzvara, ja tā jel maz bija iespējama. Un tai tad bija, saistot pie sevis visu, kas

* Domāta P. Kropotkina grāmata «Lielā revolūcija 1789.—93.», kas iznāca 1909. g. franču valodā un 1918. g. krievu valodā ar nosaukumu «Lielās franču revolūcijas vēsture». *Red.*

** Darbā «Pilsōņu karš Francijā». *Red.*

apspiests Francijā, ne vien pilsētā, bet arī uz laukiem, zemniecībā, reizē jāatbalstās uz šķiras pretišķibām pretinieka rindās un, saskaldot pretinieku, tas jāsakauj jeb pat jānoslēdz ar to tā laika Brestas miers, tas ir, jāpieņem Versaļas miers.*

Vai viss tas bija iespējams? Šis jautājums nav pietiekoši apgaismots no reālo faktu stāvokļa. Mēs zinām gan, ka Vācijā savu balsi ar drosmi pacēla Bēbelis un Lībnehts Francijai par labu, tas ir, pret karu. Mums ir zināmas arī strādnieku rezolūcijas šīnī pat virzienā. Mēs zinām arī to, ka šīnī laikmetā vispār bija nemierīgs garstāvoklis arī Anglijas strādniecībā. Un, ja vācu kara vadība tā diezgan nomaļus stāvēja pa visu Komūnas laiku, neraugot uz viņas šķiras simpātijām Versaļas pusē, tad zināmu lomu tur spēlēja, bez runas, tas, ka arī *vācu karaspēka liela daļa sastāvēja iz strādniekiem*, kam viegli varētu pielipt sarkanā sērga.

Par pašu versaliešu karaspēku mums ir noteiktas ziņas, ka tas nebija uzticams, jo, tiklīdz tas nāca tuvā sadursmē ar revolucionāro Parīzi, tas sajima. Tikai artilērija (t. i., cīņa no tāluma) un nodevība deva uzvaru Versalai, kas «apcietinājumus nēma ne ar ieročiem, bet ar naudu». Tā, piem., 18. marta ritā uz Monmartra karaspēks, 3000 cilv., generāļu Zisbjela, Lekonta un Patirela vadībā gan ne traucēti ielauzās revolucionāru pozīcijās, paņemot to lielgabalus, bet revolucionāri, šāvienu uztraukti, tos viegli izsita. «Vīrieši, sievieši, bērni metās uz ielām, stājās tiešā sadursmē ar karapulkiem, tos atsita, aplenca un atbrūnoja, pārliecinādami, ka nevajagot šaut uz tautu. Un tad notikās *neparastais fakts*: 88. kājnieku pulka *zaldāti metās uz saviem virsniekiem*, tos arestēja un, paceļot flintes ar resgaļiem uz augšu, sāka brāļoties ar tautu. Federālisti, kareivji, vīrieši un sievieši cits citam spieda rokas, apkampās, skūpstījās un raudāja: tas bija neaizmirstams acumirklis.» Un pārējie pulki nebija labāki. «Tās bija nekārtībā kustošās bandas, uz Versalu dzītas no žandarmērijas, kas te nesa armijas nosaukumu... Tjērs nogriezās celā uz Sevru un no turienes personīgi novēroja armijas mukšanu no Parīzes uz Versalu; viņš *atviegloši uzelpoja*, kad ieraudzīja, ka tā beigās ir

---

* Domāti Vācijas—Francijas preliminārā miera noteikumi, kas tika abpusēji parakstīti Versaļā 1871. g. 26. februārī. *Red.*

garām.»* — Tā apraksta versaliešu armijas garastāvokli vēsturnieki. Sakiet paši — vai tur bija vai nebija iespējams *karu pārvērst šķiru ciņā, pilsonu karā un novest pie uzvaras sociālistisko revolūciju?* — Kas zin?

* * *

«Beigās vieni!» — Buržuāzija un viņai uzticamā sīkburžuāzijas daļa, kā redzējām, aizgāja no Komūnas. Un Komūna tiešām bija «revolūcija, kurā nebija par priekšstāvjiem neviena advokāta, neviena deputāta, neviena žurnālista, neviena generāla. Viņu vietas ieņēma algādzis no Krezo, grāmatsējējs, pavārs utt.» (Arnū).** «Parīzes Komūna bija *pirmā sabiedrības organizācija*, kuras priekšgalā stāvēja Frankeli, Varlēni, Pendi'i un citi fiziska darba strādnieki» (Lavrovs).***

Kādi bija Komūnas pirmie politiskie soļi? Es jau aizrādīju, ka uz āru viņa vilcinājās, bet pie sevis mājās viņa pirmā kārtā salauza visu *agrāko valdības* aparātu. Šinī «Cīņas Biedra» numurā**** mēs nodrukājam tulkojumus no Komūnas oriģināldokumentiem, no kuriem mēs redzam, ka

1) viņa pirmā kārtā atcēla agrāko armiju un lika vietā apbruņoto strādnieku, nacionālo gvardiju;

2) viņa atlaida visus ierēdņus, kas neieradās līdz 25. martam darbā, ieliekot viņu vietās strādniekus, un noteica visiem ierēdņiem uz priekšu strādnieku algas (ne vairāk par 6000 frankiem gadā);

3) viņa attalīja baznīcu no valsts un pavēlēja izmest no skolām visus baznīcas simbolus, apsolot drīzumā no skolas izmest arī pašu reliģijas apmācību;

4) viņa atcēla līdz ar citiem ierēdņiem arī tiesnešus un padarīja tos vēlamus un atsaucamus.

Tas bija tas jaunais, ko ienesa Komūna, proti, ka viņa atsvabināja strādnieku šķiru. Bet viņas rindās nebija vienprātības par to, kā nostiprināt šo atsvabināšanu ekonomiski. Gan bija arī viņas rindās laudis, kas aizrādīja, ka vispirms vajag iekārtot ekonomisku vienlīdzību un tad

* Citēta L. Dibreila grāmata «1871. gada Komūna». *Red.*

** Citēta A. Arnū grāmata «Parīzes Komūnas tautas vēsture», kas tulkojumā krievu valodā iznāca Maskavā 1918. g. *Red.*

*** Citēta P. Lavrova grāmata «1871. gada 18. marta Parīzes Komūna». *Red.*

**** «Cīņas Biedra» 1921. g. 12. numurā. *Red.*

tokai būs iespējams izvest dzīvē politisku brīvību visiem un ikvienam. Komūna gribēja darīt visu trūcīgo labā, viņa izsludināja dekrētus īrnieku, lombardu kīlnieku, vispār parādnieku labā. Bet pie turīgo mantām kērās tikai ļoti vārīgi: konfiscēja Tjēra, baznīcas utt. mantas, rekvizēja saimnieku atstātās darbnīcas, atstājot jautājumu par atlīdzību atklātu. Bet tas arī bija viss. Tiesa gan, ka patlaban viss grozījās ap fronti un nebija laika strādāt darbnīcās, bet no svara bija programma, kas lai atklātu Komūnas saimnieciskās atsvabināšanas programmu. Un tad, kā jau Engelss aizrāda, nepiedodama bija tā godbijība, ar kādu Komūna gan cītīgi apsargā Francijas bankas bagātības (pie 4 miljardu zeltā), bet neuzdrošinās tās konfiscēt. «Tā bija arī liela politiska klūda. Banka Komūnas rokās — tas taču bija vairāk vērts nekā desmittūkstoš kīlnieku.»*

Parīzes Komūnai trūka plāna. Viņas dalībnieki dzīvoja vēl vecā privātpašuma un tā demokrātijas uzskatu vāngniecībā, un tai nebija vienotas, apzinīgi komunistiskas vadības. Strādniecība, tikai pie uzvaras tikusi, sāka organizēties un meklēt plānu. Bez runas, viņa ar savu veselīgo strādnieka nojausmu būtu atradusi arī še pareizo ceļu, ja viņai būtu bijis novēlēts vajadzīgais laiks. Bet vēsture viņai novēlēja tikai 2 mēnešus, un to bija par maz.

Ja par vēlu iznāca viņas dekrēts par darbnīcām, tad tikpat par vēlu iznāca viņas uzsaukums zemniekiem («lauku strādniekiem»), kas bez tam bija parakstīts ne ar «Komūnas», bet ar «Parīzes strādnieku» vārdu. (Mēs to šinī burtnīcā** pirmoreiz tulkojam no franču valodas, arī krieviski tā nav.) Šis dokuments ir interesants un pārāk maz vai nemaz ievērots no vēsturniekiem.

Tā Komūna nespēja sašķelt pretinieku, nepaguva izplatīt savu iespaidu un tika pārvarēta. Vislabākā liecība par to, ko tomēr nozīmēja Komūna, bija tas šausmīgais slaktiņš, ko izdarīja uzvarējusī buržuazija. Kaut kā necilvēciskāka, ko pārdzīvoja Parīze 1871. g. *maijs* dienās, nevar iedomāties. Tam var pielīdzināt vienīgi *maijs*

* Citāts no F. Engelsa uzrakstītā ievada K. Marksas darbam «Pilsētu karš Francijā». *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj. R., 1950, 445. lpp. *Red.*

**. *Zurnāla «Cīņas Biedrs»* 1921. g. 12. nr.ā. *Red.*

dienas Rīgā 1919. gadā*. Kā tur, tā te buržuāzijas pirmās rindās plaukšināja un gavilēja. Komunisma spoks bija pārāk sācis līdzināties īstenībai. Un buržuāzija ir samērā mierīga, kamēr viņai stāsta par sociālismu vai komunismu kā par tālas nākotnes sapņiem. Bet viņa zaudē prātu un jebkuru savaldīšanos, tiklīdz top izdarīts mēģinājums to izvest dzīvē.

Bet pavisam otrādi ir, zīmējoties uz strādniecību. Priekš viņiem Komūna ir un būs ilgu un gaidu priekšmets. Jo viņas ausīs citādi atskān Engelsa uz buržuāziju mērķētie vārdi: «Vai gribat zināt, godātie kungi, kā šī diktatūra izskatās? Palūkojieties uz Parīzes Komūnu! Tā bija proletariāta diktatūra.»**

* * *

Es jau aizrādīju, ka ne vien vēlākās revolūcijas mums atklāj pareizu pagātnes revolūciju sapratni, bet ka agrāko revolūciju pareizais apgaismojums mums reizē nojēm miglu no acīm pretim nākotnei.

Nav spilgtāka piemēra šinī ziņā kā Parīzes Komūnas sakars ar padomju revolūciju, pirmā kārtā ar Krievijas proletārisko revolūciju. Es jau vairākkārt esmu izsacijies, ka proletāriskās revolūcijas sākums Krievijā jāskaita no 4./17. aprīļa 1917. g. Kādēļ? Tā bija diena, kad b. Lēņins, atbraucis patlaban no ārzemēm, nolasīja savas pazīstamās tēzes, kuras vēsturiska svara ziņā es ar pilnu tiesību pielīdzinu vienīgi slavenajām tēzēm, ko 400 gadus agrāk (1517. g.) Mārtiņš Luters piesita pie Vitenbergas baznīcas durvīm.^{59a}

Kā atminaties, mēs pēc marta (febr.) revolūcijas Pēterpils Izpildu komitejā jo drīz izbīdījām lozungu par varas nodošanu padomēm, bet mēs to darījām, varētu sacīt, ne-apzinīgi. Mums trūka vēstures perspektīvas. Pēterpils Izpildu komitejai piederēja faktiskā vara, un mēs pieprasījām, lai šo varu neizdod no rokām, bet lai to padara par vienīgo varu. Un, kad meņševiki, eseri un pārējie proletariāta nodevēji un buržuāzijas kalpi mūs brīdināja no slēdzieniem, t. i., no virziena uz sociālismu, mēs atbildējām, ka mēs no tam nebaidāmies. Mēs vairākkārt mēģinā-

* Dienas pēc 22. maija, kad Rīgu bija ieņēmis vācu imperiālistu karaspēks. *Red.*

** *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 448. lpp. *Red.*

jām pat provocēt meņševistisko vadību (Čheidzi, Skobeļevu, vēlāk Cereteli), lai liek uz balsošanu jautājumu par padomju varu, un ikreiz tā izvairījās no šīs balsošanas. Bet mēs to nesaistījām tik reāli ar proletariāta revolūciju. Ieradās Ķeņins un pateica mums, pārgrozot Engelsa vārdus: Jūs gribat zināt, kas patiesībā bija Komūna? Verties uz savām strādnieku padomēm, tās ir strādnieku Komūna!* — Un kā zvīņi nokrita no mūsu acīm! Kā mēs to agrāk nebijām redzējuši? Raug, kādēl es skaitu proletāriskās revolūcijas iesākumu no 4. aprīļa, tas ir, no tās dienas, kad Padomju salīdzība ar Komūnu mums *atvēra acis par to, kas ir.*

Es neatrodū vēsturē citas revolūcijas, kas būtu tik burvīgi spoži atklājusies kā taisni Krievijas proletāriskā revolūcija. 3./16. aprīļa dienā plkst. 3 pēc pusdienas bolševiku partija Pēterpilī un viņas frakcija Izpildu komitejā saņēma ziņu, ka plkst. 11 naktī no trimdas iebraucot Ķeņins. Pa telefonu to paziņoja uz Kronstati, kura bija atgriezta no Pēterpils caur patlaban iesākušos ledus iešanu pa Nevas upi. Un tomēr naktī pie Somijas vokzāla jau atradās 3000 revolūcijai uzticamu Kronštates matrožu.

Vilciens pienācā ar novēlojumu. Ķeņinu sagaidīja biedri un «špalierī» stāvošie Kronštates jūrnieki, kamēr Antantes priekštāvīm, sociālistu ministriem Vanderveldem, kas atbrauca ar to pašu vilcienu, Kerenska špiku pavadībā bija jāziet pa kādām pakaldurtiņām nepamanītam. Uz ielas tumšajā naktī gaidīja neskaitāms strādnieku un kareivju pūlis, pēdējo starpā 2 bruņoti automobiļi. Uz viena no šiem automobiliem stāvēdams, b. Ķeņins «revolucionāra» militāra starumetēja burvīgā apgaismojumā saņīja pēc 10 g. trimdas pirmo apsveikuma runu Krievijas revolūcijai. No turienes gājiens uz Kšesinskas pili, kur CK, Pēterpils komitejas un biedru priekšā b. Ķeņins pirmoreiz Krievijā izteica to, ko tas otrā dienā izlika kā tēzes.

Otrā rītā, negulējis, b. Ķeņins jau plkst. 10 nolasīja savas tēzes komunistiskajā frakcijā. Bet «īstā tēžu piesišana» notika tanī pat dienā «apvienības sapulcē» iz bolševikiem un liela vairuma meņševiku Taurijas pilī, ko bija vēstures ironija kādu samierinātāju-biedru personā nolikusi uz šo dienu. Vladimirs Iljičs atteicās turp iet, bet padevās frakcijas vēlējumam. Un te vairāk stundas garā

---

* Sk. Ķeņins V. I. Raksti, 24. sēj., 46., 47. lpp. Red.

runā viņš pirmoreiz atklāti sludināja un motivēja savas tēzes, ka pilsoniskā revolūcija izkarota un iesākas proletāriskā revolūcija ar lozungu: visu varu strādnieku un nabagākās zemniecības deputātu padomēm pēc Parīzes Komūnas parauga. *Jo padomes, raug, ir šī Komūna, ir proletariāta diktatūras forma.*

Es esmu braucis vētrainā jūrā, bet salīdzinājums ar vētrainu jūru priekš šīs sapulces būtu par vāju. No meņševiku lielā vairuma — bezprātīgi protesti (ar svilpšanu un aurēšanu), no piekritēju puses — aizgrābti nerimstoši aplausi un apsveicieni. Runātājs sajūsmīnāts, no ceļa un pirmās saņemšanas vislielākajā ekstāzē. Te nebija cilvēka sapulcē, ne drauga, ne pretinieka, kas būtu palicis vienaldzīgs. Un tiešām — sapulce bija sasaukta, lai apvienotu neapvienojamo, revolūciju ar kontrrevolūciju, un viņas rezultāts — skaidrīga nošķirošanās. Atkrita visi tie Votinski, kas bija bolševiki, bija vēlāk visaktīvākie revolūcijas pretinieki, un visi tie mērenie, kam lielā proletāriskā revolūcija vēl nebija pa spēkam. Kā kīmiska skābe sašķiro nevienādos elementus, tā šķaidīja b. *Lenīna* tēzes revolūcijas rindas. Surp, proletāriskā revolūcija, prom, kontrrevolūcija!

Tā mazs aizrādījums uz Komūnu mums visiem atklāja acis uz mūsu pašu sludināto padomju varas patieso nozīmi. Un visi tie, kas gāja revolūcijas virzienā, kopš šīs dienas ciešāk slēdza savas rindas, jo *4. aprīlis ar b. Lenīna tēzēm* bija tās ceļa jūtis, kur vieni gāja noteikti uz kreiso un otrie noteikti uz lab[ēj]o pusi. Vēl priekšā stāvēja ilgas cīņas; vēl nāca jūlijā [krīzes] dienas un daudzu starpā šaubas un iekšējas svārstīšanās, bet no šī ceļa revolūcija vairs nenovirzījās. Un, kad 25. okt./7. nov. 1917. g. vara tiešām nonāca padomju rokās un Krievijas apmēros nodibinājās proletariāta diktatūra, tad mēs jau apzinīgi cēlām to, kas 50 gadus agrāk neapzinīgi, ar dabas spēkam līdzīgu nenovēršamību, bija norisinājies Parīzē.

1917. gada novembris bija pamatakmēņa likšana pie mineklim 1871. g. 18. marta dienai, kurš galīgi būs atklāts tad, kad padomju vara aptvers visu bijušo kapitālistisko pasauli.

§

«*Cīnas Biedrs*», 12. nr.,
1921. g., 1.—19. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

PEČ KRIEVIJAS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS X KONGRESA

Es neprotu rakstīt atstāstījumu par kongresa gaitu. Un es negribētu arī nodarboties ar kongresa rezolūciju atstāstīšanu. Kongresa rezolūcijas pa daļai atradīsiet šinī pat burtnīcā*, pa daļai izdevniecība apgādās atsevišķi. Es tikai gribētu ūnos vārdos sniegt vienu otru atskaņu no tā, kas norisinājās šinī kongresā. Mazu atskaņu un ūsas izredzes.

Ja es apraugu 10 sēžu dienu visai apkrauto dienas kārtību, 10 dienu nepārtraukto darbu, tad man atkal un atkal atgādājas viena, visīsākā, bet arī visspilgtākā runa, ko runāja b. Lēnins.** Visspilgtākā ne vien šinī kongresā, bet pat par lielu laikmetu atpakaļ nemot. Lēnins pašreizējā momentā situāciju iztēloja trijos lielos riņķos, aprīņķos***, vienā plašākā par otru, un šo triju riņķu savstarpējās attiecībās. Pirmais riņķis — arodbiedrības un tanīs komunistu partija kā vadošais, modinošais centrs. Otrais, plašākais — visa strādniecība, kuras vadošais centrs arodbiedrības. Trešais, vēl plašākais — visa darba tauta, ieskaitot zemniecību, un tanī vadītājs centrs — strādniecība visā visumā. Uzrakstīts tas varbūt izklausās sausi un nedzīvi. Zūd tā izcilus aina, ko sniedz dzīvais vārds, bet dzīvā ideja paliek dzīva še, kā tur.

Mēs pazīstam noteikto virzienu, kādu nozīmē komunistu partijas vadība, kas vada revolūciju ne vien Krievijā, bet patlaban revolūciju visā pasaulē. Bet mēs zinām arī to, ka zemniecība vēl ir cita gara bērns, ka to kā vēsture (tas ir, viņas gara tumsība), tā saimnieciskā pagātne (sīkpilsoniskas privātīpašuma tieksmes) un beigās vislieklākā mērā buržujiskās pasaules (visplašākā nozīmē) iespaids vada un vilina uz revolūcijai tieši pretējiem ceļiem. Tā gāja kopā un iet kopā, kamēr redz dzīvu priekšā carisko ģenerāli un muižniecisko oficieri. Bet viņa sajūt tikai «laupišanu», ja kara nepieciešamība ķeras pēc viņas sviedru augļiem Padomju valsts vai pilsētu strādniecības labā. Viņa sapņo, viņa pati nezina, par ko sapņo, bet sapņo.

* Zurnāla «Cīņas Biedrs» 1921. g. 13. nr-ā. *Red.*

** V. I. Lēnina runa par arodbiedrībām 1921. g. 14. martā. Sk. *Lēnins V. I. Raksti, 32. sej., 181.—184. lpp. Red.*

*** — apłos. *Red.*

Rezultāts ir vienā otrā vietā nemierība, pat sacelšanās, kā, piem., Kronštates matrožu starpā vai šur tur uz laukiem Iekškrievijā, Ukrainā, Sibīrijā. Kopaina — vidus-šķirām rāksturīgas kontrrevolūcijas tieksmes. Un pretim komunistiskā virziena līnijām šis kontrrevolūcijas tieksmes no zemniecības pārmetas viņas radnieciskajās strādniecības aprindās*, kas savukārt viļņus met līdz arodniecisko biedrību un beigās pat komunistu partijas masu prātiem. Protams, ka te šie gara viļņojumi izpaužas ikreiz un ikviēnā vietā citādā virzienā, veidā un formā, bieži uzreiz pat grūti savienojamos, piem., anarhistiskā vai sindikālistiskā virzienos, kas paši iedomājas visskaidrākie strādniecības priekšstāvji esam** utt.

Kur pie valdības ir buržuāzija, tur ikviena saimnieciska krīze, ikviens saimniecisks sabrukums parādās kā opozīcija vai pat revolūcija pret pastāvošo valdību. Viņam kā nekā jāizpaužas arī tur, kur ir strādniecības valdība. Un vistuvākais taču tur ir «strādnieciska opozīcija». Kamēr draud ārējā fronte, tamēr turpinās nenogurstoša, uzupurējošās līdzdarbība kā frontē, tā aizmugurē. Bet izbeidzas karadarbība, novērstas redzamās ārējās briesmas — sabrukums top spilgtāki sajūtams, un atrisinās jo plaša kritika: diskusija un opozīcija.

Tādos momentos bieži viss atkaras no pareizas momenta novērtēšanas. Un Ķeņins valsirdīgi varēja pasacīt X konгресa priekšā, ka, ja pagājušā [gada] rudens konference*** nebūtu spērusi noteiktu soli uz darba demokrātijas pusi, mūsu varbūt vairs nebūtu. Visi režīmi, kas nav sapratuši novērtēt šādus svarīgus momentus, ir parasti sabrukuši. Un, protams, tikai īsredzīgi vai nejegas, ja ne ļaunprātīgi, sociāli vai nesociāli demokrāti nodevējī var iztēlot lietu tā, it kā Padomju Krievija varētu atbalstīties vienīgi uz Sarkānās Armijas štikiem.

Bet — saka Ķeņins ne vienā vien, bet vairākās runās kongresā — konference bija tikai pirmais solis. «Mēs sev atļāvāmies lieku greznumu (поскошь), vezdami bezgalīgu un asu diskusiju.» Tānī pat laikā, kad Krievijas padomju varai, proletāriskajai revolūcijai varbūt *draud vislielākās*

* To strādnieku vidū, kas nesen nākuši no zemniecības. *Red.*

** Domāta t. s. «strādnieku opozīcija», kas uzstājas pret KK(b)P ļeņinisko līniju. *Red.*

*** KK(b)P Viskrievijas IX konference, kas notika 1920. g. no 22. līdz 25. septembrim. *Red.*

briesmas, kādas tai jelkad draudējušas: sīkpilsoniskā kontrrevolūcija.*

Lai to pilnīgi saprastu, mums tuvāk jāapprauga pašreizējais stāvoklis. Vispirmais atklātais ienaidnieks bija lielburžuāzija un cara ģenerāli (lasi: muižniecība), aiz kuriem stāvēja imperiālistu varas, vispirms vācu, tad Antantes. Sie kontrrevolucionārie spēki dzīvē uzstājās arī *kopā ar* vai *tieši caur* vidus šķiru sociālistiskiem vadoņiem, vienalga, uzpirktiem vai apkāptiem. Tā bija Satversmes sapulces firma! Bet aiz pēdējiem nebija masu, jo veco ģenerāļu un fabrikantu ausis pārāk izcilus parādījās ik uz soļa. *Sis revolūcijas ienaidnieks tagad sakauts*, viņam patlaban nav cerību uz masām. Kā kadetu orgāni, tā lielķnazi no savas puses sludina, ka viņi neiejausies no āra, ka revolūcija (proti, kontrrevolūcija) ir *Krievijas iekšējā padarīšana* utt. Protams, ka viņi *slepeni pabalstis* ikvienu kontrrevolūciju, bet *qtklāts* viņu pabalsts to tikai kompromitētu.

Bet nu rodas tas *jaunais drauds*, *vidus šķiru kontrrevolūcija*. Tā krāsojas padomju varas ietērpā, «īstās», tas ir, vidus šķiru «padomju varas ietērpā». Bet vidus šķiru demokrātija vēl nekur pasaulē nav bijusi nekas cits kā tikai pāreja uz reakciju!

Sai situācijai pievienojās demobilizācija. Pēc izsludinātās demobilizācijas apm. pusei armijas janvārī—februārī vajadzēja būt atlaistai mājās ilgstošā atvaļinājumā, bet transporta trūkums to aizkavēja, kas armijā radīja nemierīgu elementu demobilizējamos. Otrup, demobilizēto starpā liels skaits pa kara laiku deklasētu, no darba atradušu ļaužu, kas ar vidus šķiras revolucionāro ideoloģiju, anarhistisku vai sociālrevolucionāru slimību slimodami, viegli pāriet *banditismā*, no kura tik sevišķi cieš Ukraina. Jā-pievieno vēl īpatnējā caru imperiālistiskā laikmeta radītā kazaku kārta. Tas viss rada ļoti sarežģītu situāciju, kurā tikai apdomīga, apkērīga un cieši vienota komunistu partijas vadība var vest revolūciju uz uzvaru. Dienas kārtībā kongresam tad arī bija visi svarīgākie jautājumi: a) partijas iekārtas** jautājums, proti, kā apmierināt partijas iekšējo nemierību un domu dažādību, b) kā nostādīt arodnieku biedrību lomu un c) kā apmierināt tiešo zemniecības nemierību materiālā ziņā. Un nedaudz nesvarīgāks bija

* Sk. *Lenins V. I. Raksti*, 32. sēj., 140., 148.—151., 155.—157., 181., 182. lpp: *Red.*

** — celtniecības. *Red.*

nacionālais jautājums, Komunistiskā Internacionāle un «Padomju republika imperiālistu valstu ielenkumā», beigās — Galvenās Politiskās apgaismošanas nodaļas nostādīšana*.

Mēs nevaram vēsturē minēt citas tādas partijas saeimas, kura, skaitā ap 700 delegātu (no 705 000 partijas biedriem), piedaloties pāri simts padomdevēju balsim, būtu apspriedusi īsā sesijā tik plašus jautājumus un vispār tik plašas nozīmes masu jautājumus. Paņemiet tikai pēdējo, pie mums vismazāk svarīgo jautājumu: tas nozīmē apvienot valsts vienotā aparātā visu dažādo arodu politiskās aģitācijas aparātus, to paplašināt līdz, varētu sacīt, neizmērojamībai. Viss tas, kas buržuāzijas valstī un sabiedrībā ārpus skolas norisinās presē, baznīcā, partijas sapulcēs, klubos utt., utt. masu aptumšošanas nolūkos, te apvienots pašu masu vadībā vienā vienotā nolūkā, *politiskai apgaismībai*. Ko armijā nozīmēja politiskā nodaļa kā *pārliecīnāšanas* aparāts — blakus komandai** kā nevienā armijā nenovēršamam piespiedu aparātam, to atzīst un pazīst Sarkanās Armijas vislaunākie pretinieki un ienaidnieki. Tagad šis *pārliecīnāšanas* aparāts paplašinās centralizētā veidā pār visu Krieviju.

Bet nesteigsimies priekšā. Vislielākās pārrunas, visasākās diskusijas bija iepriekš kongresa par arodbiedrībām. Diskutēja Ķēniņš ar Trocki, izšķirās domstarpībās «sirds-draugi» — Radeks un Buharīns utt. Diskutēja, kā tas dzīvā partijā, kurai nav ko slēpt domstarpības, parasts, asā un *asprātīgā* valodā. Eiropa, proti, baltā Eiropa, galvilēja: Ķēniņš un Trockis matos! Kurš kuru arestēs? Un tamlīdzīgas muļķības! Ikviens pārējo pasauli apspriež pēc sevis, bet neviens i lāgā nevarēja iedomāties, ap ko tad īsti strīdas.

Tiesām šķita 3 nianses. Vieni, Trockis, kas vēlāk apvienojās uz kompromisu ar «vidusskrējējiem» (tā saucamo «buferu» grupu), izgāja no tā, ka vispārējais sabrukums aptvēris arī arodbiedrības, ka tanīs jāieved Sarkanās Armijas režīms: jāievieto arodbiedrībā zināms skaits ārpus arodniekim esošu politiku («komisāru»), un tad šādi pārstrādātām biedrībām jādod rokā rūpniecības vadība, «jāsaudzē» arodbiedrības (kā redzējām, birokrātiskā kārtā)

* Jautājums «Par Politiskās izglītības galveno komiteju un partijas aģitācijas un propagandas uzdevumiem». *Red.*

** — komandējošam sastāvam. *Red.*

ar rūpniecību. Tā apmēram, kā tas dzelzceļu krīzes laikā* bija izdarīts ar dzelzceļnieku arodbiedrību. Plāns nebija ļauns — bet citos apstākļos. Kad Trockis kādā brošūrā** pasludināja, ka kongresam būs jāizspriež starp *divām tendencēm*, Ķeņins uzstājās asi un atklāti pretim ar tā saucamo 10 parakstu platformu un pieprasīja skarbu Trocka un [domu] biedru priekšlikuma noraidīšanu. Biedri, sacīja Ķeņins, negrib saprast, ka mums vairs nav ārējas frontes un ka mēs atrodamies zemē, kur vairāk kā 120 milj. zemnieku. Uz ko mēs tur varētu atbalstīties, ja ne uz strādniecību. Arodnieru biedrības pārdzīvo ne sabrukuma krīzi, bet augšanas parādības. Un, ne salaužot agrāko praktiku***, bet to pakāpeniski izkopjot, mums jāstiprina šis spēks. Tādēļ Ķeņins liek priekšā pievienoties arodnieru pēdējā kongresā**** pieņemtajai, no b. Rudzutaka (latvieša, Arodnieru Centra prezidija un partijas CK locekļa) izstrādātajai rezolūcijai.

Man šķiet, te nebūs plašāk jāpārrunā šo vārdu politiskā tālredzība. Arodnieru biedru skaits pieaudzis uz 6 970 000, no tiem fabriku strādnieki 4 700 000, bet jāatzīmē, ka te vēl vāji apstrādāts lauks: te jārada plaša komunisma skola. Ejot soli pretim strādniecības demokrātijai, tikai varēs nodibināt spēku, kam būs svars plašās zemniecības acīs. Un strādniecības materiālā stāvokļa uzlabošanai jābūt pirmajam praktiskajam uzdevumam. Kaut pretim vieniem tautsaimniecisko aprēķinu norādījumiem, jāieved no ārzemēm daļa pārtikas vielu strādniekiem.

Bet reizē Ķeņina līnijai bija jāiztur cīņa pret otru «programmu», ja arī vājāku principiāli, bet *svarīgāku praktiski*, tā saucamo «strādnieku opozīciju». Tā, slēpjoties aiz darba demokrātijas frazeoloģijas, izpauða pašā sākumā minēto nemierību par saimniecisko sabrukumu, tikai ne proletāriskā virzienā. Ap to kopojās bieži nemierība, jaukta ar demagoģisko elementu: raiba, bet bīstama programma, jo šīs grupas sastāvs vairumā ir vislabākā strādniecības daļa, kas itin pareizi un pamatoti nemierā ar birokrātismu,

* Domātas lielās grūtības dzelzceļa transportā 1920. g. sākumā sakarā ar lokomotīvu un vagonu parka nolietošanos un kurināmā trūkumu; lai tās pārvarētu, tika veikti ārkārtēji pasākumi. *Red.*

** Brošūrā «Par arodbiedrību lomu un uzdevumiem». *Red.*

*** T. i., arodbiedrību darbības demokrātiskos principus. *Red.*

**** Viskrievijas arodbiedrību V konferencē, kas notika 1920. g. no 2. līdz 6. novembrim. *Red.*

ar piesmērējušamies komunistiem vidusšķiras elementiem utt. Te jāuzstājas, bez runas, noteikti, bet reizē visai delikātā (maigā) veidā. Viņu prasība — nodot visu vadību rūpniecībā strādniekiem jeb, kā viņi saka, visas Krievijas *ražotāju* kongresam — ir pilnīgi nepamatota no saimnieciskā stāvokļa un atkārto sīkpilsoniskās sindikālistu tieksmes. Un pretim lielajām zemniecības masām būtu pilnīgs «izaicinājums».

Jāatzīstas, ka pārrunas, kas norisinājās ne arvien ar gudru prātu, pašas neizpauða pietekošā mērā to, ka te iet runa ne vien par arodbiedrībām un to krizi, bet par krīzi visā sabiedriskajā dzīvē viņas visumā. Kongresā tas pierādījās uz gaišāko. Delegāti bija vēlēti proporcionāli pēc platformām, partijas biedri apbraukāja plašo Krieviju (piem., Trockis un Zinovjevs — Urālus), tas bija zināmā mērā tiešām — roskošs. *To varēja iztulkot kā vājibas zīmi, bet tas galu galā kļuva par partijas stiprumu, kā to liecina visas kongresa rezolūcijas.*

Es te sīkumos neatstātīšu svarīgākās rezolūcijas, kas lasāmas šinī pat burtnīcā. Rezolūcija par arodbiedrībām pieņemta Ļeņina un [domu] biedru virzienā, ienesot tanī nelielus papildinājumus. Varētu to īsi izteikt vārdos — attīstīt arodbiedrību kustību dzīlumā un plašumā iespējams normāli veselīgā ceļā, tai iekšēji izaugot demokrātijas ceļā, no komunistu partijas dabūjot komunistisko virzienu un apgaismību. Partijas lozungs — visciešākā vienība ar arodbiedrībām. Viņa pēc otra uzdevuma pārēja uz arodbiedrību, tātad pamazītēja pārvalstošana*, atstājot arodbiedrībām neaiztiktu sabiedrisku raksturu. Saimnieciska, tehniska un administratīva arodbiedrību [darbības] racionāla saskaņošana ar padomju iekārtu** un tehnisko speciālistu izlietošana.

Tā apmēram skan rezolūcija vārdos,*** bet darbos tā atklāj visai plašas perspektīvas (izredzes), ja ievēro, ka kara laika mobilizācija bija arodbiedrībām atņēmusi ne vien labākos komunistus, bet arī bezpartejiskos darbiniekus. Ja tam pievieno solijumu atsacīties no tā saucamās «naznačeniju» (centra iecelto) sistēmas, tad varam tiešām

---

* T. i., valsts funkciju pāriesāna arodbiedrību pārziņā. *Red.*

** Ar valsts pārvaldi. *Red.*

*** Sk. Padomju Savienības Komunistiskā partija kongresu, konferēcu un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, 1. d. R., 1954, 471.—484. lpp. *Red.*

runāt par *arodbiedribu pieaugšanas sākumu*. Šim nolūkam pirmā kārtā ir vajadzīga *savstarpēja uzticība un ciešāka tuvošanās* starp komunistu partiju un bezpartijas masām.

Tanī pat virzienā papildu darbu, zīmējoties uz partiju, izpilda rezolūcija par partijas izbūvi.* Tas pats jautājums par uzticību un tuvināšanos starp vadību un masām še izteikts, piemērojoties partijas organizācijai. Izejot no principa, ka partijas organizācijas formām jāmainās atkarībā no revolucionārā procesa, rezolūcija aprauga kā periodu, tā pretrunas, jauno periodu un tā uzdevumus, tad vispārējos soļus partijas veselīgai attīstībai (оздоровление), «strādnieku demokrātijas» ceļā norobežojot kā apakšējo šūniņu, tā augstākās vadības CK darbību. Blakus CK top nodibinātas centrālā un vietējās kontrolkomisijas kā iestādes, kam jāšķir sūdzības par nenormālām parādībām biedru attiecībās un dzīvē.

Bet vissvarīgākais lēmums visā kongresā praktiski bija par attiecībām pret zemniecību. Lēnīns aizrādīja, ka zemniecībā rūgst nemierība, bet reizē tai jāatzīst, ka nav citas varas, kas spētu saimnieciski un politiski apvienot miljonus izkaisīto sīko zemkopju pret viņu izmantošanu, kā vienīgi apzinīgais proletariāts. Bet līdz šim proletariāta valstij cīņā pret ārējo un iekšējo kontrrevolūciju bija jāuzliek pārāk smagas nastas zemniekam, kuram vienkārši atņēma tos produktus, kas lieki pēc paša vajadzību apmierināšanas. Par to izdeva naudas papīrus, apsolīja vajadzīgos pilsētas produktus, bet tie bija papīra solījumi. Sākumā zemnieki nesa šīs nastas apzinīgi, bet tad tās visiem šķita par grūtām un viss nemiers cēlās visvairāk šīnī laukā. *Tagad kongress nolēma ievest visu «lieko» produktu atņemšanas vietā produktu nodokli, atļaujot pārējo brīvai apgrozībai un to iegūstot labprātīgi pret pilsētu precēm, kādam nolūkam tās pa daļai ievest no ārzemēm.*

Daudzi to uzskatīja pār soli atpakaļ, nervozi laudis sauca to pat par jaunu «Brestu». Es to skaitu un skaitīju arī agrāk («Darbs un zeme») par soli uz priekšu.** Un šo

* Rezolūcija «Par partijas celtniecības jautājumiem». Sk. Padomju Savienības Komunistiskā partija kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijās un lēmumos, 1. d., 455.—465. lpp. Red.

** Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 380. lpp. Red.

soli sagatavojusi pati revolūcija. Jo nauda pazaudējusi vērtību, no tās nēmšanas par labību (vēl pēc takses) zemnieki bieži atteicās, bet slepeni nodarbojās ar spekulāciju. Reizē ar to produktu atņemšanas repartīciju (razvijorstku) zemnieki izpildīja bieži līdz 100%, un nereti ievāktais palika neizlietots aiz transporta līdzekļu trūkuma. Tātad *jaunais likums* ir vispirms *liels reāls atvieglinājums*, tas dod pamudinājumu paplašināt sējas lauku. Bet bailes no brīvtirdzniecības? Man atmiņā tas pats jautājums pie mums Padomju Latvijā, kur tas radās jau 4 mēnešos un tas bija pareizi izšķirts.⁶⁰ No valdības organizācijas spējām un no rūpniecības atdzīvināšanas atkarāsies, cik lielā mērā pārējie produkti (pēc nodokļu nodevas) ieritēs valsts krājumos, tas ir, cik lielā mērā valsts uzglabās *faktisko monopolu*. *Un svarā krit taču vienīgi faktiskais monopolis* un ne *papīra noteikums*. Mums nebija «brīvas» tirdzniecības, bet bija milzīga spekulācija. Ja Padomju valdībai izdodas *iemainīt* viers nodokļa kaut $\frac{3}{4}$ vai $\frac{1}{2}$ no pārējā produkta, tā ir spēks, kas var cīnīties ar jebkuru spekulāciju.

Es jau savā «Darbs un zeme» aprādīju, ka mūsu uzdevums tur, kur kapitālisms nav vēl pilnā mērā attīstījies, ir novest šo attīstību līdz galam, tikai atsvabinot to no *peļņas* nolūkiem.* *Leņins* pareizi aizrādīja, ka tikai Krievijas elektrifikācija liks pamatu saimniecības progresam lielos apmēros arī zemkopībā.** Līdz tam laikam jāiet pa ārzemju norādīto ceļu,*** tikai brīvi no *peļņas kāres un no zemes rentes*. Šī attīstība atkaras tagad no pašas zemniecības, un tā neapvils uz viņu liktās cerības. «Krievijas zemais lauksaimniecības stāvoklis apsola Komunistiskajai partijai taisni šinī laukā vislielākos panākumus,» tā raksta man biedrs****, kam ir dzīvi sakari ar lauksaimniecības progresu Latvijā, īpaši Kurzemē, pēc 1905. g. Un es viņam ticus.

Ja jūs atskatīsieties atpakaļ uz tiem prātu viļņojumiem, kurus mēs iesākumā novērojām trijos tur minētajos koncentriskajos riņķos, tad jūs ievērosiet, ka šīs rezolūcijas pilnā mērā apņem šos viļņojumus viņu visumā. Bet paliek vēl pāri citi svarīgi jautājumi, un viens no tiem ir *nacio-*

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 323. lpp. *Red.*

** *Leņins V. I.* Raksti, 32. sēj., 188. lpp. *Red.*

*** T. i., pielaujot preču privāto ražošanu un tirdzniecību. *Red.*

**** D. Birkmans. *Red.*

nālais jautājums. Mēs atminamies, kā apvainoja boļševikus, ka viņi sadrupinājuši Krieviju nacionālās valstiņās. Tā apvainojums skanēja no vienas puses, kamēr no otras puses tas skanēja tieši pretim: ka Krievijas padomju federācija esot tas pats vecais imperiālisms. Protams, Padomju Krievija var mierīgi noklausīties uz šām pretrunīgajām kļaigāšanām, jo viņa labi apzinās, ka uzvarēs tikai *darbi*, bet *ne vārdi*.

Nacionālais jautājums izdzīvojis cauri vairākas pakāpes. Vispirms tieksmes uz atdalīšanos, buržuisku jeb sīkpalsonisku patstāvību, kas ikreiz pārvērtās atkarībā no vienas vai otras imperiālistiskas varas. Tad viņu ievienošanās federācijā, bet vairāk vai mazāk vārdu federācijā. Tagad, stājoties pie milzīgā apvienojuma galīgās iekārtšanas,* bija jānosprauž patiesi noteiktas attīstības līnijas.

Kādreiz «tautietis — sociālists»** Skujenieks pieprasīja gan tautisku pašnoteikšanos (vismaz kulturālu) Latvijai, bet turpat «asprātīgi» piezīmēja, ka, protams, tas nevarētu zīmēties uz kaut kādiem votjakiem***, čuvašiem utt. Bet tagad Krievijā ir i čuvašu, i votjaku autonomi apgabali, ir kirgīzu, baškīru, dagestāniešu u. c. kaukāziešu (70 tautību!) republikas. Un tās Krievija ir nodibinājusi *pilnīgi labprātīgi*, bez kāda ārēja vai iekšēja spaida. Protams, ka caur to ceļas daudz administratīvu neērtību, bet nav taču cita ceļa pacelt šo masu kultūru, kā vienīgi darot viņiem sasniedzamu kultūru viņu pašu valodā. Tā rodas kultūra *tautām, kurām lidz šim vēl nebija savu rakstu zīmju* (Kaukāzā)! Protams, mūsu baltajiem latviešiem, kas savu pārlatvināšanas tieksmi grib pretim latgaliem turpināt tādā pat garā, kā mūsu nebrīvie senči ir izdarījuši citām nebrīvām nācijām, kā lībiešiem, ventiņiem utt. pretim, tas izklausīsies tikai jocīgi! Bet ne tā uz to raugās pašas šīs tautības, kas, piem., Ķuvašijā vai Votjakijā, to atmaksāja ar 100% labības nodokļa izpildīšanu utt.

Rezolūcija uzsver grūto uzdevumu vienā federācijā ievienot visdažādāku kultūras pakāpju sastāvdaļas. Tā ir vienādi nesaudzīga pret «Lielkrievijas garu» komunistu «nacionālistiskos» elementos, kā arī pret cittautiešu autonomiju buržuiski nacionālistiskām tieksmēm. Jāgrib

* T. i., izveidojot padomju republiku savienību; *Red.*

** Nacionālists, oportūnists. *Red.*

*** — udmurtiem. *Red.*

nopietni atrast ceļu, kā novērst pilsoniskas kolonizācijas paņēmienus un bez sāpēm cittautiešu darbaļaudis pārvest uz komunismu. Ja nopietnā griba būs, tad rasis savstarpējā uzticība, un izeja būs atrasta. Tad radīsies cieša vienība bez tautību apspiešanas un ar patiesu tautību līdztiesību, kādas nav un nevar būt pilsoniskajā pasaulē.

Padomju Krievija ir aplenkta no buržuāziskām valstīm, jo vēl vispasaules revolūcija novilcinās. Padomju Krievija nevar viena attīstīt savus ražojamos spēkus bez ārzemju kapitālisma līdzekļiem un spēkiem.* Jāatrod līdzeklis to piespiest nākt palīgā. Protams, ne par velti! Un, protams, ne ar labu prātu, bet zem savas strādnieku šķiras spaida. Tā Krievija domā izdot koncesijas ārzemju kapitālistiem, atdodot viņiem vienu daļu produkta, bet piespiežot tos reizē dot tehniskos līdzekļus Padomju Krievijai attīstīt savu rūpniecību un likt pamatu saimnieciskai attīstībai ar elektrifikācijas pamatu. Referents** itin pareizi aizrāda, ka tas ir bīstams, bet reizē nepieciešams solis. No darba tautas Krievijā atkarāsies savus spēkus attīstīt ātrāk, nekā spēj ārzemju kapitālisms izplesties plašumā. Ieruna, kādēļ padzen savus kapitālistus un pieņem ārzemniekus, ir ļoti naiva un viegli atspēkojama: tādēļ, ka vietējais kapitālisms nav progresīvs, bet ārzemju kapitālisms var būt progresīvs un ir spiests būt tāds — viņš, piem., uzņemas izpildīt Krievijas darba noteikumus. Un beigās jāpiezīmē, ka mēs savu kursu vadām uz revolūciju arī ārzemēs.

Ziņojums par Komunistisko Internacionāli bija informācijas rakstura un izbeidzās ar uzdevumu likt priekšā Komunistiskās Internacionāles Krievijas sekcijai izvest cauri III kongresa sasaukšanu uz š. g. 1. jūniju.

Desmitās dienas vakarā kongresa darbs bija izbeigts. Bija pieņemta vēl rezolūcija par partijas vienību un vienprātību un ievēlēta CK ar vēl lielāku strādniecības elementa dalību nekā agrāk (25 agrāko 19 locekļu vietā). Un b. Ķērins savā beigu runā varēja droši pasludināt, ka komunistu partija cieši vienota pārvarēs visas grūtības

* Bija nepieciešama tirdzniecība ar kapitālistiskajām zemēm un zināma saimnieciska sadarbība (piešķirot tām koncesijas, izmantojot buržuāzisko valstu speciālistus utt.). *Red.*

** V. I. Ķērins pārskatā par KK(b)P CK politisko darbību, ko viņš nolasīja 1921. g. 8. martā. (Sk. Ķērins. V. I. Raksti, 32. sēj., 153.—155. lpp.) *Red.*

un būs stiprāka nekā jelkad.* Ar «Internacionāles» skāņām izbeidzās šis X kongress, jāatzīstas atklāti, *pēc saturu un nozīmes vissvarīgākais no visiem līdzšinējiem.*

P. Stučka

*«Cīņas Biedrs», 13. nr.,
1921. g., 43.—55. lpp.*

Iespiepts pēc žurnāla teksta

AP STRĀDNIECIBAS KAROGU!⁶¹

Komunistiem «nav nekādu no visa proletariāta interesēm šķirtu interešu... Tātad praksē komunisti ir tā visu zemu strādnieku partiju daļa, kas ir visnoteiktākā, kas vienmēr mudina virzīties uz priekšu; teorētiskā ziņā viņiem ir priekšrocības salīdzinājumā ar pārējo proletariāta masu proletāriskās kustības apstākļu, gaitas un vispārējo rezultātu izpratnē.»**

Vai vēl ir kur spīdošāk parādījusies vecā «Komunistu manifesta» vārdu patiesība kā tanī «demokrātijā», kur šo manifestu vēl konfiscē un sadedzina? Un vai vēl kas ir sāpīgāk kļuvis sodīts par šo vārdu neievērošanu kā tā sociālistu grupa***, kas 2 gadus turējās, atbalstoties uz meliem un ilūzijām par vispārējo, tas ir, par pilsonisko demokrātiju? 1. Maijs šogad gaiši liecināja, kas pulcējas ap komunisma karogu: visa strādniecībal Latvijas strādniecības karogs ir komunisma karogs!

Ar visdažādākajiem niķiem un stīkiem sociāldemokrāti meņševiki mēģināja novērst šo spoku — komunisma spoku. Viņi ar denunciācijām un riebīgām provokācijām piebāza pilnus Latvijas cietumus ar iedomātiem komunistiem strādniekiem. Viņi izkliedza**** 17. aprīlī nodomātu bezdarbnieku mierīgu manifestāciju ar savām *apzinīgi samelotām* ziņām par puču, kaut gan viņi paši nozaga šos lozungus: «Darbu un maizi!» — un tos paklīsterēja apakšā zem sava pašu Maija manifestācijas uzsaukuma. Viņi panāca ar to lielu Berga valdības kara ieroču

* Sk. *Leņins V. I. Raksti*, 32. sēj., 240. lpp. *Red.*

** *Markss K., Engelss F.* Komunistiskās partijas manifests. R., 1975, 48. lpp. *Red.*

*** Domāta oportūnistiskā Latvijas Sociaaldemokrātiskā strādnieku partija. *Red.*

**** — nosauca. *Red.*

mobilizāciju, nosita to latviešu rublīti par dažiem procentiem uz leju un papildināja apcietināto rindas. Bet tās tukšās vietas strādniecībā, kur lai sēdinātu savus kandidātus, tie neatrada. Visas strādnieku organizācijas kā viena aiziet no sociāldemokrātijas un pulcējas savrup ap strādniecības karogu.

Vienu acumirkli šķita, it kā sociāldemokrāti būtu kļuvuši kreisāki, kad tie izlaida 1. Maija uzsaukumu ar nepārastiem lozungiem. Bet tur atvēra acis uzaicinājums «Sociāldemokrātā» no 26. aprīļa: «paziņot līdz šim vakaram savu *karogu un plakātu uzrakstus* un lozungus dēļ viņu *pieteikšanas policijā*». Policijā *pieteikta revolūcijai!** — tāds sociāldemokrātu-meņševiku lozungs. Bet reizē tā arī ne maza provokācija, jo tad ikvienu *nepieciektu* lozungu: «*Лови!*»** Protams, ka strādniecība savus lozungus nenesa uz policiju, bet paturēja savā sirdī, ja tos nevarēja vēl atklāti pacelt.

Pēc sociāldemokrātu norunas ar policiju («b. Dambekalnu») bija apstiprināts tikai viens svētku gājiena «maršruts», un «Sociāldemokrāts» dienām sludināja «stingri ievērot *no iestādēm iepriekš noteikto maršrutu*». Tas taču labs knifs! Bet strādniecība ārēji gan padevās, bet atstāja starp sociāldemokrātiem un savu gājienu 2 pūrvietas garu starpu *kā no spītāliga*. Un viņiem taisnība: vēl ļaunāki kā spītāligi, kaut gan lipīguma ne mazākā. Tā gāja niecīgs pulciņš [LSDSP] CK un frakciju locekļu, kam «obligatoriski jāierodas», un viss, kas dzīvs, galīgi aizgāja prom no šiem nodevējiem *pie strādniecības, tas ir, pie komunisma*.

Dienām sludināja «Sociāldemokrāts» par «atbildīgiem» runātājiem, kas uzstāsies 1. Maijā, tas ir, *par policijā pieteiktiem runātājiem*. «Demokrātiskā» valstī cik glīti tas! Tad taču būs droši no komunistu runām. No kapa izraka miroņus komunārus, jau sen tos kaut kur aizveda. Un nolika uz 1. Maiju sargus kā pie «Kristus kapa». Bet strādnieki uz savām rokām tribīnes vietā pacēla *nepieciektu* runātāju komunistu, un, kad policisti piesteidzās uzņemt viņa adresi jeb paņemt pašu, strādnieki to prata aizsargāt. Ir pie tam cietuši no policijas «gaisā šāvie-

* Ievērojiet, ka meņševiki ar policijas viszēlīgo atļauju šogad sludināja «sociālu revolūciju! Tie paši meņševiki, kuriem «darbs un maize» ir pučs. Tādu *policijas* rīkotu revolūciju sauc par *provokāciju!*

** — «*Кер!*» Red.

niem» daži strādnieki. Arī viņu asinis vēl nāks pār sociāl-demokrātiskās policijas saulgozi.

Tā tanī brīdī, kad «Darbs» (pareizāk — «Nedarbs») savā pirmajā burtnīcā ar A. Sinus* parakstu kērca par savu uzvaru sociāldemokrātu partijā pār «Maskavas ideo-
loģiju», «par svārstīšanos un nenoteiktību» un svēti solīja «apgaismot» «visas komunisma negatīvās puses priekš strādnieku kustības», sociāldemokrātiem jāpiedzīvo, ka viņiem aizgriež muguru viss, kas godīgs vēl palicis partijā. Es nezinu, vai šis asinus** (latīnu) zīmējās tieši uz Raini, kad viņš rakstīja par «romantiku strādnieku psihē (lasi: dvēselē [P. S.])», bet Rainis savu atbildi ir devis uz to, rakstīdams:

«Svinat, svinat,
Bet zinat:
Jums *rit* par tautu vajadzēs lemt,
Savu lietu *savās rokās* nemt!
Jūs, strādnieki,
To zinat!»***

Un, kas to vēl neizprata, tam Rainis to mutiski pasacīja arodniece, tas ir, strādniecības 1. Maija svēkos RABC B klubā.****

Kā pie pēdējā salma sociāldemokrāti kēras pie nelaiķa, pie b. Jansona-Brauna ēnas, pie viņa cenšanās ar visiem spēkiem «uzturēt organizatorisku vienību proletariātā».⁶² Nost netīrās rokas no Jansona piemiņas! Kad 1. Maijā 1921. gadā ap Rīgas arodniece strādnieku karogu tiešām pulcējās *visa* strādniecība un viss, kas ar to, kur tad bija šie vienības pravieši vārdos, bet provokatoriski šķēlēji darbos: «Valdību karam jātop par *tautu sacelšanos* pret kara cēlājiem,» — tā savu mērķi apzīmēja mūsu partija kara sākumā... «Sava darbības lauka robežās tā ir slaveni izpildījusi savu uzdevumu, un savu karogu tā iznese neaizskartu cauri kara negaisam pretim *jaunajai revolucionārajai Internacionālei*.»***** Tādi bija nelaiķa Jansona-Brauna vārdi 1915. gada oktobrī, un tie bija vēl sirsnīgāki

* A. Petrevica pseidonīms. *Red.*

** — asinus — ēzelis (lat.). *Red.*

*** Cītēts dzejolis «Uz strādnieku Maija svētkiem». Kursīvi P. Stučkas. *Red.*

**** Rainis teica runu Rīgas Arodbiedrību centrālbiroja sarīkotajā koncertmītiņā «Uleja» zālē. *Red.*

***** Cītāts no J. Jansona-Brauna darba «Latvijas sociāldemokrātija kara laikā». *Red.*

komunistiski, kad viņš steidzās 1917. gadā uz Krievijas proletārisko revolūciju.

Tā nepalīdz ne provokācija, ne policijas atļauja, ne mīrušo ēnas! Ko mēs jau agrāk teicām, to tagad skaidri ikvienam redzēt. Tanī «demokrātijā», uz kuru cer meņševiki sociāldemokrāti, nav dzīves un glābiņa strādniecībai. Tur prasība *pēc darba un maizes* ir «pučs», tas ir, sacelšanās. Un tur sociāldemokrātu-meņševiku loma būs un paliks kā tanī bērnu rotaļā: skriet pakaļ Berga bruņu automobilim un «smirdēt pēc benzīna», tas ir, pēc sociāldemokrātijas. Bet visiem cietumiem, spaidiem un žņaugiem par spīti Latvijas strādniecība nav novirzījusies sānus, viņa pulcējas *ap strādniecības revolucionāro karogu*.

Un tai pretim *pulcējas visi revolūcijas pretinieki ap pilsoniskās demokrātijas karogu*. 1. Maija numurā «Sociāldemokrāts» sludina savu lozungu nākošajām paramenta vēlēšanām: «Strādniecībai jāpieliek visas pūles, lai pirmā Latvijas paramenta vairākums būtu *noteikti demokrātisks!*» Atzīmējiet: *ne* vairs sociāldemokrātisks, bet *tokai demokrātisks*. Bet strādniecība atbildēs arī te un darīs visu, lai izjauktu šo «demokrātisko bloku» un lai arī paramentu padarītu pēc iespējas revolucionāru, tas ir, komunistisku, jo Latvijas strādniecība labi atminas Engelsa vārdus (no 1880. g[adiem]): «Katrā ziņā kā krīzes dienā, tā arī otrajā dienā pēc tās mūsu vienīgais pretinieks būs *visa apvienotā reakcija, kas grupējas ap tīro demokrātiju...*»*

§
jeb bez paraksta

*Nosūtīts uz Latviju
1921. g. 12. maijā*

*«Cīņa», 30. (453.) nr.,
1921. g. 30. jūlijā. (Bez paraksta);
LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
81. l., 1.—5. lp.*

Iespiests pēc rokraksta

* Citāts no F. Engelsa vēstules A. Bēbelim 1884. g. 11.—12. decembrī. (Markss K., Engelss F. Vēstuļu izlase. R., 1952, 340. lpp.) Red.

ASIŅAINAS KAUJAS VĀCIJĀ

I

Patlaban rietumu valstīs ir norisinājušās divas lielas cīņas: vienā no tām, Vācijā, proletariāta avangards asiņaini sasists no jauna, bet ar drosmi joprojām stāv kaujas gatavs;⁶³ otrējā — Anglijā, no kuras gaidīja milzu sarežģijumus, no jauna izšķīrusi vadoņu nodevība, jo no daudz slavētās «visvarenās» «treju lielvaru» (treju arodbiedrību) apvienības palikušas pāri tikai jaunas atmiņas⁶⁴. Abām kustībām ir kopējs tas, ka tās bija *buržuāzijas provokācijas auglis*. Vācijā, redzot, ka revolūcijas vilnis pieaug, valdības bandas gribēja provocēt strādniecību uz cīņu nelaikā, lai varētu laikus apspiest revolūciju. Anglijā rūpnieki gribēja izlietot lielo bezdarbu, lai nosistu ogļraču algas un reizē lai salauztu jau minēto 3 (ogļraču, dzelzceļnieku un ostnieku) arodbiedrību apvienību un tad izvestu cīņu ar ikkuru no tām atsevišķi, skaidri saimnieciskā ceļā. Šis pēdējais nolūks ir izdevies, jo dzelzceļnieku un ostas strādnieku centru vadības atteicās no streika pēc «sarunām» starp šiem vadoņiem un valdību, un tā kustība izbeigsies bez revolucionāriem satricinājumiem, kā cer rūpnieki, un bez asiņainiem upuriem, kā priecājas nodevīgie vadoņi.

Bet, ja jau Anglijā šī nodevība galu galā tikai ir jauns līdzeklis atvērt strādniekiem acis uz savu vadoņu īsto dabu un streiks vēl nebūt nav nonācis pie beigām, tad Vācijas proletariāta asiņainā sakāve ir tikai jauns solis uz galīgu uzvaru. Un Vācijas asiņainā cīņa ir, bez runas, zīme par uzvaras tuvošanos daudzkārt lielākā mērā nekā Anglijas strādnieku dzelteno vadoņu simts un pirmā nodevība.

Vācijas notikumi nepieciešami jāaprauga tuvāk, jo vairāk sakarā ar tām lielajām brēkām, ko sacēlusi bijušā komunistu partijas CK locekļa advokāta Levija nekrietnā brošūra* un paša Levija izslēgšana no partijas.

Es diemžēl neesmu pietiekoši informēts, lai varētu sīkumos atstāstīt tos notikumus, kas norisinājās šī gada martā Vācijā. Pie tiem vēl būs jāatgriežas, bet es gribētu jau

* «Mūsu ceļš. Pret pučismu». *Red.*

šoreiz izteikt dažas vispārējas piezīmes arī par tiem. Ir apgalvots, starp citu, arī no paša Levi, ka šie notikumi bijuši jauns «pučs» un šoreiz ne bez pašu vācu biedru iniciatīvas. Uz to man še jāpiezīmē, ka Komunistiskās Internacionālēs Izpildu Komitejas pēdējā sēdē ir vienbalsīgi nolemts: atzīmēt par zināšanu protokolā, ka nedz *Izpildu Komiteja, nedz tās birojs jeb kāds pilnvarots nav devis un nav varējis dot tamlīdzīgus rīkojumus vai lozungenus*. Un to pašu jau arī apliecinā galu galā Levi, jo viņš tanī pat apvainojuma rakstā, kur viņš šo melu ziņu izplata, raksta: «*Herzings aizsteidzās priekšā notikumiem... Ar veca arodbiedribas birokrāta viltību viņš izmeklējās taisni to nedēļu iepriekš lieldienām, zinādams, ko nozīmē fabriku slēgšana līdz lieldienai pirmsdienai. Viņš ieņēma (ar saviem policistu pulkiem) Mansfeldu*» utt.

Tāda bija valdības *tiešā provokācija* Vidusvācijā, kur jau pagājušo vasaru ik dienas gaidīja sacelšanos kā stipri savīlētotā rūpniecības iecirknī, kas nonācis neiespējamā stāvoklī. Bija tiešām grūts uzdevums Apvienotās Komunistiskās Partijas* vadībai: ko darīt? «Kreisā» strādnieku-komunistu partija⁶⁵ tūliņ sludināja bruņotu atbildi. Cits nepalika, kā arī Komunistu Centram sludināt uzsaukumu: dot pienācīgu *atsparu*. Notikumi norisinājās ļoti ātri. Viens pēc otra rūpniecības centri Vidusvācijā pasludināja *streiku un uzņēma ciņu* pret apbruņotām policistu bandām, kas, jāpiezīmē, sastāv iz oficieriem un tamlīdzīgiem «drošiem elementiem» un ir regulārs karaspēks. No turienes pārmetās nemieri uz Hamburgu, Halli, Eseni, Manheimu utt. Bet Berline palika mierīga, un pēc tik daudz vietējām sacelšanām pēdējos 2½ gados izšķirošais vārds, bez runas, piederēja galvaspilsētai. Nepalika nekas pāri, kā pēc dažādu vietējo sadursmju sakāves pasludināt ciņu par izbeigtu un atlīktu. Uz kaujas lauka guļ daudz simtu *kritušu*. *Cietumus pilda daudz tūkstoši apcietinātu, ko nodod ārkārtējām tiesām par bruņotu sacelšanos, starp citu, pēc Levi brošūras iznāšanas arestēti arī 9 legālās Komunistu partijas CK locekļi.* Bet *partija stāv ciešā*. Kārtīgi izdod savu centrālorgānu** legāli Berlinē. Un, kā patlaban ziņo telegrammas, droši Pirmajā Maijā no jauna uz ielas pulcinājusi strādnieku masas, kamēr šeidemanieši

---

* Sk. 39. piezīmi. *Red.*

** Avizi «Die Rote Fahne». *Red.*

savu maija vakaru noturējuši slēgtās telpās pie omulīgas alus glāzes.

Ko nozīmē šie notikumi? Gan streikā, tas ir, noteiktā pirmajā solī uz sacelšanos, ievilkti apm. 1 500 000 strādnieku, tas ir, *3 reiz tik daudz*, kā partijai pavisam ir locekļu (500 000), bet 6—10 reiz vairāk, nekā biedru ir tanīs vietās, kur bija sacelšanās. Tas nav niecīgs skaitlis. Bet tas tomēr ir tikai kāda $\frac{1}{10}$ daļa no visiem strādniekiem Vācijā. Ko nozīmē pārējo masu klusēšana?

Tā nozīmē vispirms, ka pārējā strādniecības masa vēl nav ierauta revolūcijā, vēl tai netic, bet vēl gaida kapitālismu atjaunojamies jeb vienkārši nogaida. Acīmredzot saimnieciskā dzīve Vācijā mazliet atjaunojas dažos arodos*, pēdējā laikā atzīmē stipru cenu krišanu uz pārtikas vielām. Darbs un maize, bez runas, ir vislabākais līdzeklis pret revolūciju. Un, ja kapitālisms spētu atjaunot saimniecisko dzīvi agrāk, nekā strādniecība saņem varu savās rokās, tad, jādomā, jauns revolūcijas vilnis rastos *tikai ar jaunu krizi*. Bet strādnieki neiegaumē Vācijas apstākļus: uzvarētāji *vinai nedos* iekārtoties. Un katrs laupījums Vācijā savukārt *izputina* uzvarēto zemju saimniecību, jo nosit viņu rūpniecību... Ap šo, raug, grozās revolūcijas nākotne.

Bezdarbnieku skaits aug, tā ir vislabākā liecība, ka saimniecība nav sliedēs. Bet šo bezdarbnieku apstākļi vēl nav pārāk izsamisusi, kamēr vēl visā ģimenē, kopā ķemot, ir vairāk pelnītāju. Un tas vēl ir tā, jo pa kara laiku strādnieku šķirā milzīgi pieaudzis nodarbinātu *sieviešu* skaits (46% no visiem strādniekiem). Bet vēl nav galīgi likvidēta kara [laika] dzīve, vēl spēlē lomu dažādi kara fondi, kas uztur spēkā militārrūpniecības uzņēmumus. *Vēl nav galīgs* bezdarbnieku skaita pieaugums. Un nav paredzama izeja no finansu kraha, pat nerēķinot 132 *miljardus zelta* [marku], kas jānomaksā ar procentiem Antantei.

Tas lielais bankrots, ko izcieta vecā sociāldemokrātija** visos viņas veidos (tas ir, arī Neatkarīgā [sociāldemokrātiskā] partija⁶⁶, kuru tagad neviens eksperts neatšķirs no vecajiem), vēl nav nonācis pie galīgas izšķiršanās. To veco ideoloģiju, kas organizatoriski iekalta sociāldemokrātu

* — nozarēs. *Red.*

** Vācijas Sociāldemokrātiskā partija. *Red.*

biedru galvās, vēl nav izdevies galīgi izdzīvot, proti, ka visa revolucionārība pastāv, uzdziedot augstas laimes «socializācijai» (ko ar to saprot, to nezina ne pats nela-bais) un nosaucot vairākkārtēju «pfui» kapitālismam. Bet tomēr, ja 1919. g. šeidemaņu strādnieki *aktīvi ar ieročiem* uzstājās pret komunistiem, 1920. g. vēl aizstāvēja Šeide-maņa koalīciju pret Kapu, tad tagad, 1921. g., viņi vairs tikai *pasīvi* izturējās pret marta notikumiem.

Marta uzstāšanās bija pirmā uzstāšanās pēc Apvieno-tās [Kom]partijas nodibināšanas. Un jāatzīst, ka tā vēl ne-izrādījās pilnīgi savu uzdevumu augstumos. Levi vēstule skaidri liecina, ka partijas vadībā vēl nav viss kārtībā un ka, lai noliedz cik noliegdams Levi savu oportūnismu, tanī vēl nebija pilnīgi noteiktas revolucionārās vienības, vis-maz «vadoņu» starpā. Bet reizē šie pārdzīvojumi pierāda, ka pat tik grūti apstākļi *nav sagrāvuši* partijas spēku, bet to stiprinājuši. Cietumi un asinis *nevājina* patieso revolū-ciju, bet to drīzāk stiprina. Nevajag aizmirst, ka Krievijā boļševikus 1917. g. jūlijā skaitīja par galīgi sasistiem Pēterpilī un Maskavā, bet mēnesi vēlāk viņi pilsētu [domju] vēlēšanās dabūja jau gandrīz pusi balsu, bet 3 mēnešus vēlāk jau bija pie varas.

Un, ja partija pārcieta nāvīgos uzbrukumus no policistu bandu puses, tad viņu nevar vājināt arī *viena* cilvēka aiz-iešana, kaut tas arī būtu CK loceklis Levi. Jau pa to laiku, kad gatavojās notikumi Vācijā, par kuriem viņš joti labi *zināja*, viņš nebija vairs *ar partiju*, bet vismaz *ārpus* tās, jo izbrauca uz lieldienām «atspīrdzināties» Itālijā. Atgrie-zies no Itālijas, viņš izlaida savu brošūru: «Paul Lewi. Unser Weg. Wider den Putschismus» (Mūsu ceļš. Pret pučismu). Tas nebija mērkēts pret pučismu, bet *patiesībā pret komunismu*. *Viņa atentāts neizdevās*, par upuri krita vienīgi viņš pats!*

Viņš ir izslēgts no partijas; Komunistiskā Internacio-nāle šo lēmumu ir apstiprinājusi, uzaicinot visus pārējos biedrus, neraugoties uz domstarpībām, «palikt savās darba vietās». Tas, protams, nav ikdienišķs gadījums, ka iz par-tijas jāizslēdz CK un pat vēl *Komunistiskās Internacionā-les birojā* bijis loceklis, tas ir vispasaules revolucionārās strādniecības visaugstākās uzticības amats. Tādu soli sev

* Galveno apgabalu partijas konferences, kā Berlinē, Hamburgā, Brēmenē, Leipcigā, Hemnicā, Virtenbergā, Hallē, izteicās par CK. Kā redzat, arī *visvairāk cietušos* apgabalošos.

var atļauties bez bēdām un zaudējumiem vienīgi masu partija, kāda tiešām ir un paliek Vācijas Komunistiskā partija.

II

«Tās ir veseljošanās, bet ne nāves zāles, ko es tev sniedzu.»

(P. Levi brošūras priekšvārda pēdējie vārdi)

«Kad es iedomāju sarakstīt šo brošūru, Vācijā bija komunistu partija ar 500 000 biedriem. Kad es to 8 dienas vēlāk uzrakstīju, šī Komunistiskā partija bija satricināta viņas pamatos, *bija jautājums* par viņas *turpmāku pastāvēšanu.*» Te jāpiedomā klāt: pateicoties Levi brošūrai.

Aptiekās ir labs paradums uz nāves zālēm zīmēt miroņa galvaskausu un kaulus, brīdinot: «nāves zāles». Levi, nodevīgi smaidīdams, sniedz biķeri, no kura *viņš pats gaida nāvi partijai*, bet viņš liekulīgi piezīmē, ka tās esot «zāles», bet ne «nezāles». Tikai masu organizācijas stiprais ķermenis pārnes tādas «zāles» un par upuri krīt vienīgi pats «nezāļu» brūvētājs. Mierīgu dusu!

«Ja kādreiz Vācijā atkal izdotos uzbūvēt komunistu partiju, tad visi kritušie... daudz tūkstoši apcietināto... prasīs: nekad atkal!» — Ko tas nozīmē? Ko nekad atkal? Revolūciju, tas ir, sacelšanos? Nav īsti skaidri: ko? Levi saka «puču», bet domā sacelšanos.

Levi apsūdz Centrālo vadību (reizē arī [Komunistisko] Internacionāli), bet par ko? Paklausīsim:

Tā kā vācu prokurori uzreiz nesavāca nekāda materiāla, ar ko pieķerties partijas vadībai legālā ceļā, tad šo materiālu pasteidzās sniegt dažādu avižu izrakstu, dažādu CK slepenu *sēžu* runu atstāstījumu, dažādu tenku veidā, un tas ir viss. Komunisti noliedz šo ziņu pareizību, bet neemsim šos apvainojumus pēc rindas, kā tie atstāsti, un paraudzīsim, cik tiem pamata un kāda to jēga, ja tie pat būtu patiesība.

[It kā] «Rote Fahne» vairākkārt *aplinkus uzaicinājusi* strādniekus *iegādāties ieročus.* («Strādnieki svilpj uz buržuju likumu un iegādājas ieroci, kur to atrod.») Es nezinu, vai Levi tādu apvainojumu varētu uzdrošināties vēl citur kur klāstīt priekšā pat meševikiem, kas, piem., izdzīvojuši cauri kaut 1905. g. revolūciju. Izņemot Vāciju,

kur daļa strādnieku revolūciju gaida vēl no «Zahlstellen» (mēnešu maksājumiem à 20 fenigi)*.

Tad nāk apvainojums (melu apvainojums), ko arī pats Levi apgāž, it kā «pučs» *bijis radīts* no CK, kaut gan pats Levi saka, ka *Herzings iesācis provokāciju*. Vēlāk tad arī pats Levi vairāk runā tanī virzienā, ka *Centrs iekritis uz provokāciju* un, kad vienā vietā bijuši kritušie, tomēr aicinājis uz biedru pabalstīšanu citās vietās. Un tad galvenais, ka *CK griezusies pie šeidemaņu strādniekiem un neatkarīgiem ar uzsauциenu*, lai izteicas darbos, «vai tie ir par vai pret komunistiem». Tas atgādinot Levi ķādu brošūru, kur viņš tādu pat frāzi atradis anarhista Bakuņina uzsaukumā *krievu gvardijas oficieriem!* Var jau būt, kādās domās grib, par Vācijas lab[ēj]ā spārna strādniekiem, bet tos salīdzināt ar cara oficieriem ir vienkārša ārprātība. Ko uz visu to lai saka? Vācijas situācija ir tāda, ka pat provokāciju nevar atstāt neatsistu, jo tādai revolūcijas brīdī tikai ar varu var dot atsparu. Un tādēļ *Komunistiskā Internacionāle*, aplūkojot marta notikumus viņu višumā, izteicās, ka *Vācijas partijas CK rīkojusies pareizi* un nevarējusi citādi rīkoties.

Bet tas vēl nav viss. Levi turpina: CK izsaukusi cīņu un pat kaušanos starp bezdarbniekiem un strādājošiem strādniekiem. Patiesībā iz citātiem redzams ir tikai tas, ka kādās fabrikās strādājošie sakāvuši bezdarbniekus, kas nākuši uz streiku aicināt, bet citā vietā (streika rajonā pie Krupa) pat ieņēmuši fabriku. Turpat gan atkal Levi atzīmē, ka «Rote Fahne» ieteikusi, lai nebūtu cīņas strādnieku starpā. Man šo avīžu numuru nav priekšā, bet es domāju, ka diemžēl ikvienā kā saimnieciskā, tā politiskā streikā vēl arvien rodas streiklauži un rodas arī gadījumi, ka dažā fabrikā mazākumam aiz visu strādnieku solidaritātes jāizdara spaids uz vairākumu. Politiska cīņa nav bērnu spēle. Un tātad pavisam nesaprotams ir pārmetums, ka komunisti uzaicinājuši komunistus aiziet no fabrikām arī tur, kur nav bijis viņu vairākums, un tā kļūt par bezdarbniekiem. Jā, tiešām! Te ir redzams īsti nervoza vai pat neirastēniķa-inteligenta domu gājiens, sēzot pie Itālijas ezera krastiem: ja izdosies, nu, tad es arī būšu tur, ja ne, — kā var prasīt, lai es piedalos, nezinādams, kas būs.

---

* T. i., no oportūnistiskās Sociāldemokrātiskās partijas, kurai viņi maksāja biedru naudu — 20 fenījus mēnesī. *Red.*

Tā strādnieks nedomā. Viņš zina, ka bez cīņas nav uzvaras, bez upuriem nav cīņas, un riskē *ne vien zaudēt darbu*, bet pat dzīvību. Ja spriestu tā, kā Levi spriež, tad pasaulē nebūtu revolūcijas, ja neskaita demokrātiskas balsošanas satversmes sapulcē.

Pēdējais pārmetums Centram ir tas, ka tas *laikā neno-beidzis streiku*. Levi labi atminas, kā gadu atpakaļ komunisti «laikā nobeidza» streiku un neņēma varu, kad tā gulēja uz ielas.* Tas bija tiešs noziegums, un to nedrīkstēja atkārtot. Proletāriskā revolūcija tagad, pēc armijas demobilizācijas, ja *jel maz iespējama*, var izdoties tikai tad, ja tā top ilgstoša. Tikai tad var ieraut tanī plašas masas. Velti gaidīt pēc jauna Kapa puča, kad atkal vara gulēs uz ielas. Tas var būt no jauna, bet var arī nebūt. Un visdrīzāk nebūs, bet, ja būs, tad būs jaunas reakcijas varas veidā, kas desmitkārt stiprāka nekā tagadējā. Un tad upuru būs ne 3000, bet 1000 reiz 1000! Un tomēr būs jācīnās. Un viņi cīnīsies — un cīnīsies ar sekmēm. Vienīgais atvieglinājums viņiem būs tas, ka viņiem aiz muguras, vairs nelūrēs ar apslēptu dunci tāds «biedrs» kā Levi.

Sis vīrs, kas pārmet «Rote Fahne», ka tā *rupji* uzrunājot Šeidemaņus un neatkarīgos («kauns strādniekiem, kas vēl stāv secen, kauns strādniekiem, kas vēl nezina, kur viņu vieta!»), nosaucot «Frechheit» pie īsta vārda par «žurķiem» utt., nekaunas nosaukt savus, toreiz vēl biedrus, par «pārdevīgiem» (Achtgroschenjungen), par «nekrietneļiem» (Schandbuben), par «Poncijiem Pilātiem» utt., utt. Nelaikis Ščedrins te sacītu kā par ģenerāli Top-tigīnu («Lāci»): «...сел, сукин сын, на корточки и ждет поощрения». (Sēd sukantiņš uz pakaļkājām saslējies un gaida, lai to paglauda.)**

Levi nevar palikt nepalamājis arī Komunistisko Internacionāli. Tas bija jau zināms, jo, jau uz Itāliju braukdams, Levi Viņē bija uzdevis telegrammu, kurā izteicās, ka uz tādas Internacionāles kongresu viņš, protams, nebraukšot. Tas bija par to, ka Internacionāle viņam nebija piekritusi Serati lietā, kad Levi stājās Serati pusē, kurš, negribēdams saraut sakarus ar 15 000 oportūnistiem***,

* Domāta politiskā situācija Vācijā pēc Kapa puča sagrāves. 1920. g. martā. *Red.*

** Cītāts no M. Saltikova-Ščedrina pasakas «Lācis — vojevoda». *Red.*

*** Reformistiem Itālijas Sociālistiskajā partijā. *Red.*

atmeta ar roku uz 59 000 komunistiem un palika apvienots ar pirmajiem, atšķiroties no pēdējiem. Protams, ka šī lamāšanās, kurā pielīdzina Internacionāli «Čekai», ir tikai sākums. Šī nodaļā Levi nekautrējas «Vācijas komunistu partiju», kamēr tā bijusi Levi vadībā, nosaukt par «vienīgo komunistiski vadīto masu partiju Eiropā!» «Ja vāciešiem neizdodas vēlreiz no jauna uzceļt (protams, ar Levi piedalīšanos!) Komunistisko partiju, tad... līdz ar to būs «apziegelēts» arī Komunistiskās Internacionāles liktenis.» «*Gut gebrüllt, Levil!*»* (Labi rūkts, lauval!)

III

Brošūras teorētiskā puse nestāv augstāk par viņas lamu un denunciācijas nodaļu. Autors runā par «revolūcijas apstāju» (Stillstand), par ilgāku vispasaules kontrrevolūcijas laikmetu, kas gaidāms, un par anarchistiskām tendencēm, kas iestājoties šādos brīžos. — Tieci nu gudrs! Tanī pat laikā, kad visas pasaules meņševiki runā par revolūcijas pieaugšanu, «komunistu vadonis» Levi sludina kontrrevolūciju! Un viņš nav viens, jo aiz solidaritātes ar Levi atstājās** arī Vīnes centrālorgāna*** redaktors Strāsers. Un tanī pat laikā kā nodevējs streika laikā jāizslēdz bija vadonis Viljamss. Tā vesela strīpa «vadonu» nozūd no skatuves. Bet komunistu *masas pieaug*. Pat Anglijā!

Nav lielākas nelaimes nekā revolūciju taisīt ar geometriskām figūrām un vienīgi ar buržuāzijas statistikas skaitļiem. Revolūcijā nav šablona, un revolūcijas zinātne nav vienkārša zinātne, tā ir māksla, līdzīgi kara mākslai, kura nekad neoperē ar vienkāršiem skaitļiem. Protams, ka partijas, kā Austrijā, nevar būt viss, kā pienākas, ja tās

* Autors te acīmredzot «klūdījies»; jālasa «Löwe». Viņš pats to bija «Cīnas Biedra» 10. nr. jau reiz citējis no Šekspīra. Cītāts bija iepaticies «Sociāldemokrāta» redakcijai Rīgā, un tā bija uz šo tēmu («Lauvas rūc») uzrakstījusi veselu redakcijas ievadu 1921. g. Nr. 3. Tikai arī tur maza klūda bija notikusi. «Sociāldemokrāts» rakstīja, ka šīs lauvas rūciens nēmts no Šekspīra «Hamleta lauvas». Nedz «Sociāldemokrāts», nedz Āsars, uz ko tas bija zīmēts, nebija pamanijuši, ka Hamletam bija ne lauva, bet Ofēlija, bet ka «lauvas rūciens» nēmts no Šekspīra «Vasarnakts sapņa».

Burtlicis

** — atkāpās no amata. *Red.*

*** Avīzes «Die Rote Fahne». *Red.*

nevar tapt par masu partiju, un arī Vācijas partijas vēlēšanas panākumi vēl nav pietiekoši. Bet tie liecina par lielu progresu.

Komunistu partija ar 500 000 strādniekiem kā biedriem ir līdz šim nepieredzēts spēks, ar kuru nevar līdzināties ne 2 reiz tik lielā šeidemānu partija*, ne daudzkārt mazākā starppartija, pārejas etapa — proti, neatkarīgo [sociāldemokrātu] partija. Jo komunistu partijai ir noteikts mērķis, ir noteikts plāns, ir vispasaules apvienota organizācija. Ko tam pretim var stādīt Šeidemāni? Itin nekā! Un ko neatkarīgie un vispār meņševiki? Tukšus vārdu salmus! Tikai izturību, un uzvara nevar nenākt! Tā, protams, būtu bijusi smiekliņi viegla, ja tāda partija — pat ne iz 500 000, bet 100 000 biedriem — būtu bijusi 1918. g. un tāpat ar pustik daudz biedriem vēl 1920. gadā. Revolūcija ik dienas top grūtāka, bet samērā aug arī partijas spēks.

Bet galvenais, jāatrobežojas ar tādiem elementiem kā Levi, kas netic tam, ko tie sludina. Un tad arī rēķina pavisam dīvaini. Viņš nostāda visus $7\frac{1}{2}$ milj. arodnieku pretim komunistiem, it kā tie visi būtu šeidemanieši un neatkarīgie. Tā ir pilnīga neprātība. Ne ap skaitļiem vien te grozās lieta. Ja 500 000 komunistu Vācijā tiešām būtu visi jau apzinīgi komunisti, tie būtu *nepārspējama partija*. Diemžēl tie vēl visi nav tādi, un to var panākt revolūcijas laikā tikai cīņā. Un tādēļ es esmu pārliecināts, ka pēdējās asiņainās cīņas ir jaunās partijas iespāida *milzīga pieauguma* priekšvakars.

Partijas preses izkopšana nule tikai iesākas, parlamenta darbība bija pārāk bāla, ar nelegālo aparātu stāvot ļoti vāji. Tie visi ir uzdevumi, kas prasa milzīgu darbu, bet mēs redzam gada laikā nepieredzētu progresu šinī zīņā. Bet, ja šinī zīņā stāvēs uz Levi viedokļa: «Vajag tikai censies nedot jaunus upurus sarkanajai justicei,»** — un tanī pat laikā klās valā visu, kas zināms no konspiratīvās puses (vienalga, vai patiesību vai melus), tad, protams, jānāk pie pesimistiskiem slēdzieniem, pat ja Levi būtu palicis. Es to nebūt nepārspīlēju par Levi lomu partijā; tā *viņš pats uz sevi* tiešām skatās. *Es vai* partija! Līb-knehts arī 1914. g. bija viens, bet pret visiem vadoņiem,

* Vācijas SDP. *Red.*

** Domāti Veimāras republikas tiesu orgāni, kuros piedalījās arī labējie sociāldemokrāti. *Red.*

lai gūtu masas. Levi grib viens būt pret masām. Ačgārns «Lībknehts»!

Nopietni var pārmest partijas vadībai, ka viņa šur tur nepareizi lieto vārdu *ofensīva*, tas ir, uzbrukums, kur *domāta* vienkārši *aktivitāte*, dzīva rosība. Iz šī vārda pārpratuma tagad vij valgus ne vien prokurors, bet arī Levi. Bet ko, piem., «provokatorisku» var atrast teikumā: «Mēs esam tanīs domās, ka mūsu *intensīvā propagandas darbība* pārtrauks to policijas mierīgo garastāvokli un tā izsauks nemierību pat tanī strādniecības daļā, kas mūsu cīņā vēl nav ierauti.» Slēdziens: policijai par patiku jāatsakās no dzīvas propagandas darbības?

Vēl vienu vārdu par bezdarbnieku lomu. Pēdējā laikā Vācijā uz bezdarbniekiem daži mērenie elementi sāka raudzīties kā uz «skrandproletariātu», tos, mazākais, sametot vienā čupā. Tiešām, karš un kapitālisma sabrukums stipri deklasē, tas ir, izmet no savas šķiras rindām. To mēs pie sevis redzam jo gaiši uz laukiem, bet arī pilsētā. Tur rīkoties ar vecajiem jēdzieniem ir vienkārši nepiedodami, un, olimpiski nostājoties uz skaidra proletārieša idealizācijas viedokļa, Levi tikai vēlreiz pierāda, ka nav viņa vieta komunistu starpā. Viņa vieta ir pa labi no Šeidemaņa. Ja kreisais «paslīd», tad viņš pārripo jo tālāk uz lab[ej]o pusi, jo kreisāks viņš bija. Nožēlojamais fakts ir, ka visa strādniecība no kara apstākļiem ir cietusi un paies varbūt ilgs laiks, kamēr tā pilnīgi atkal izveselosies. Bet, lai to varētu kaut iesākt, vajag nākt pie uzvaras. Mazu upuru baidoties, mēs gatavotu tikai *lielus* upurus.

Gan kādreiz Marksam bija jāuzstājas pret visas opozičijas samešanu vienā reakcionārā masā,* bet tas bija, tā sakot, miera laikos. 1880. g[ados] Engelss gaiši un skaidri teica: «Katrā ziņā kā krizes dienā, tā arī otrajā dienā pēc tās mūsu vienīgais pretinieks būs visa apvienotā reakcija, kas grupējas ap tīro demokrātiju...»** Kas to vēl nav sapratis, tam nav vietas komunistos.

P. St.

«Cīņas Biedrs», 13. nr.,
1921. g., 116.—128. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

* Domāta K. Marksā cīņa pret F. Lasala un viņa piekritēju sekantismu XIX gs. 60. gados. *Red.*

** Citāts no F. Engelsa vēstules A. Bēbelim 1884. g. 11.—12. decembrī. (Markss K., Engelss F. Vēstulē izlase, 340. lpp.) *Red.*

**NO «ZIŅOJUMA
BALTIJAS VALSTU KOMUNISTISKO PARTIJU
APSPRIEDĒ 1921. G. 19. JŪNIJĀ»⁶⁷**

Latvijas rūpniecību karš ir iznīcinājis. Rīgā šobrīd ir tikai 221 000 iedzīvotāju. Rūpniecības strādnieku ap 10 000. Samērā labi paglābusies Liepāja, kur ir aptuveni 4000 rūpn. strādnieku. Arodbiedrībās ir 15 000 rūpn. strādn. (pavisam arodbiedrībās ir ap 35 000 biedru, no tiem daļa arī laukstrādnieku). Rūpniecības atjaunošana nevirzās uz priekšu. Daugavas elektrifikācija ir noraidīta; runā par darbu atjaunošanu fabrikā «Provodņik», taču acīmredzot no tā nekas neiznāk. Baidās no strādnieku masām. Mašīnu reevakuācija no Krievijas ieilgst; cēlonis — spekulācija: cer saņemt no KSFPR vērtību zeltā, bet paši izmaksās [bijušajiem īpašniekiem] ar papīriņiem. Latvijas rubļa kurss krīt. 1920. g. 1 £* — 300 L. r., tagad 1 £ — 1900 L. r. Strauja krišana bija vērojama Kronštates notikumu laikā, kas izskaidrojams ar to, ka Latvijas ekonomika ir stipri atkarīga no attiecībām ar KSFPR.

Lauk[saimniecībā] lielās muižas sairušas (atskaitot daļu Kurzemes); muižnieki neiedrošinājās atgriezties, un tagad muižas apstrādā pusgraudnieki. Vispār lauksaimniecība atjaunojas. Sīkzemnieki ir nemierā ar valdību nodokļu dēļ, jo tie aprij viņu ienākumus. Valdība balstās uz lielgruntniekiem. Neapmierināti ir arī rūpnieki, jo valdība neļauj strādāt. Valdība piekopj azarta politiku, mainās kurss (Meierovics: vispirms orientācija uz poliem, tad uz krieviem, tagad uz mazo Antanti⁶⁸...). Režīms stingrs: žandarmērija kvadrātā, apšaušana, izsūtīšana, kara stāvoklis — viszvērīgākā valdība. Kad baltie nāca pie varas, bojā aizgāja ap 15 000 cilv.

[Latvijas] Satversmes sapulces vēlēšanās komunisti izsludināja boikotu, motivēdami to ar valdības teroru, taču neizdevās — strādnieki balsoja par s.-d. un sagādāja viņiem nozīmīgu uzvaru. Šobrīd viņu ietekme sarūk; faktiski komunisti jau tur savā ietekmē masas. Arodbiedrību kongresā 1920. gadā (pārstāv. 25 000 strādn.) gan tika pieņemtas bolševiku rezolūcijas, bet vēl nepieņēma rezolūciju par Amsterdamu**; nebija vēl stingras diferenciācijas.

* Anglijas sterlinu mārciņa. *Red.*

** T. i., nenosodīja Amsterdamas arodbiedrību internacionāli. *Red.*

Gada laikā stāvoklis ir izmainījies. Kā atzinis ministrs Bergs, meņševikus atbalsta tikai $\frac{1}{5}$ arodbiedrību. Satversmes sapulcē atbildēdams uz s.-d. pieprasījumu sakarā ar izsūtišanu [uz Padomju Krieviju] ($\frac{1}{2}$ gadā izsūtīti 600 komunisti), Bergs atklāti pateica, ka izsūtišana notiekot s.-d. labā, lai nostiprinātu viņu ietekmi arodbiedrībās. Aiz tā paša iemesla neatbrīvo apcietinātos arodniekus. Taču šie pakalpojumi meņševikiem nepalīdz. 1920. gada 1. maijs vēl noritēja s.-d. ietekmē; tagad s.-d. dabūja atļauju demonstrācijai, bet arodbiedrības atpalika no viņiem un gāja atsevišķi. No visiem dalībniekiem (ap 20 000) $\frac{1}{3}$ gāja līdzi s.-d., $\frac{2}{3}$ [kreisām] arodbiedrībām; uz gala vietas gandrīz visi sapulcējās klausīties komunistu runātāju, ko strādnieki slēpa no policijas.

Arodbiedrību kongress bija plānots 15. aprīlī, bet s.-d. novilcināja līdz 25. maijam. 13. maijā notika plaši nelegālistu aresti ar klaji redzamu provokatorisku nolūku, lai aizkavētu komunistu uzvaru arodbiedrību kongresā. Kongresā rūpn. strādn. bija par komunistiem, tāpat lielākā daļa dzelzceļnieku (Rīgas un Liepājas), kas 1919. gadā vēl atradās s.-d. ietekmē, bet pērnā gada streikā* daudz ko iemācījušies. Par s.-d. bija ierēdņi — klaji melnsimtnieki, kas šobrīd tomēr meklē vienošanos ar s.-d. Lai radītu sev vairākumu kongresā, s.-d. safabricēja sev uz 8000 biedru lielās laukstrādnieku arodbiedrības rēķina 49 mandātus, ko izdalīja galvenokārt Satversmes sapulces s.-d. frakcijas locekļiem. Tādējādi viņiem izdevās sadabūt vairākumu [Latvijas arodbiedrību 1. kongresa] prezidijs vēlēšanās, bet tad aizgāja delegāti, kas bija nemierā ar šīm mahinācijām, — 86 delegāti, tas ir, vairākums, atstāja kongresu, viņu vidū visi rūpniecības strādnieki, Rīgas un Liepājas dzelzceļn., izņemot 1, un visi 6 no vietām ievēlētie kalpu pārstāvji. Strādnieku arodbiedrības protestē pret palikušajiem un prasa sasaukt jaunu kongresu. Pēc kongresa sākās nāves sodi** (11 nošāva) un izsūtišana. Cerēdam iebiedēšanu, s.-d. savus plānus saistīja ar [strādnieku patērētāju] kooperatīvu pārvēlēšanām. Taču izrādījās, ka terors nemaz nebija iebiedējis strādniekus: vēlēšanās par komunistiem nodeva 1300 balsu, par s.-d. tikai 400 balsu.

* Dzelzceļnieku streikā, kas sākās 1920. g. 5. jūlijā un ilga vairākas dienas. *Red.*

** Arestētos komunistus nošāva 1921. g. jūnijā. *Red.*

Stipri palielinās komunistu ietekme arī jauniešu vidū. Stud. šūniņā 1920. gadā bija tikai 6 biedri, tagad ir 35. Skolotāju savienība kara laikā bija labēja, tagad jau dod dažas balsis par «Maskavu».⁶⁹

Agrārais jautājums, Padomju Latvijā bija 239 padomju saimniecības. Tagad [Latvijā] palicis maz kalpu — tie aizgāja ar sarkanajiem uz Krieviju vai arī atrodas karadie-nestā, daļēji deklasējušies. Sīkie [zemnieki] bija par zemes iegūšanu; s.-d. viņus atbalstīja un izteicās par muižu zemes konfiscēšanu un sadališanu, lai tad bez maksas piešķirtu bezzemniekiem, taču [Satversmes sapulce] konfiskāciju nepieņēma. Pagaidām izveidoja aptuveni 10 000 jaunsaimniecību (solito 100 000 vietā). Zemes gabalus deva karavīriem, mantīgajiem, kalpus padzina. [LKP] Iz-virzīja lozungu, lai kalpi neietu prom. Lai nomierinātu kalpus un bezzemniekus, piešķiršanu atlīka uz vienu gadu. Cenšas iztapt bezzemniekiem, iekārtojot viņus uz neap-strādātiem zemes gabaliem. Vispār tādas agrārās politi-kas rezultātā rodas vērā liekamas pārmaiņas kalpu un sīkzemnieku savstarpējos samēros: kalpu skaits samazi-nās, sīkzemnieku un mazzemnieku skaits palielinās. Lauki ir īsts konglomerāts. *Latgalē* ir poļu muižnieki; viņu mui-žas (pēc slepenas vienošanās) gandrīz nemaz neaizskar. Tur daudz bezzemnieku un sīkzemnieku. Ľoti neapmieri-nāti; daudz bezdarbnieku. Viņus sāka pārvest uz Kurzemi, bet tur sadūrās ar turienes kalpiem, kājām nāk atpakaļ un veido partizānu (mežabrāļu) vienības. Vecsaimnieki atjauno savas saimniecības.

Ir sākusies 500 000 latviešu bēgļu reevakuācija. Lauci-nieki brauc prom, cerēdami iekārtoties, tas kaut kā arī izdodas, vismaz daļai. Strādnieki dodas uz Latviju, bet tur pēc kāda laika ierodas (līdz 50%) pie KSFPR pār-stāvja, lai viņus sūta atpakaļ. Pilsētās ir bezdarbs un aug neapmierinātība. (Ir darbs mežos, taču nekādā ziņā ne visiem.) Liepājā ubagi uz ielām neļauj soli spert, ielenc tvaikoņus un iebraukušo ārzemnieku dzīvokļus. Ar Latvi-jas valdības atļauju atgriežas arī latviešu strēlnieki. Pa-gaidām ir aizgājuši 7000 cilvēku, palikuši [Padomju Krie-vijā] 15 000. Rēzeknē viņus sagaidīja ar saldiem vārdiem, bet iesēdināja koncentrācijas nometnē, kur daļa viņu sēž vēl tagad. Partizānu (mežabrāļu) vienības, kas uz-radušās pēdējā laikā, ļoti ticams, piedalās arī strēlnieki.

Komunistiskā partija ir pret partizānu vienībām, taču ar viņu eksistenci nākotnē vajadzēs rēķināties.

Tas viss katrā zinā beigsies ar sadursmi. Taču varas turas uz solīdas armijas. Bermonta sagrāve un miers ar Pad. Krieviju ir pacēluši valdības prestižu. Vēlēšanās karavīri balsoja par s.-d., izņemot 2 intelligentiskus slepkavnieku pulkus. Pēc demobilizācijas palika 15 000 vīru liels karaspēks, no tiem 8000 durkļu, ar lielu kontrizlūkošanas aparātu (Rīgā vien ir 500 slepeno aģēntu), plāšiem virsnieku kadriem un tehnisko aparātu — kas apgrūtina rīkošanos.

[Komunistiskā] Partijā š. g. martā ir 1200 biedru (šobrīd skaits mazliet samazinājies sakarā ar izsūtīšanu). Bija iekrišanas, aresti, taču aparāts (nelegālais) ir palicis. Piedalīties 1919. gada vēlēšanās* nebija iespējams. Partija bija vāja, varēja vērot pat antiparlamentārismu. Pils. vēlēšanās Liepājā (š. g. janvārī) no arodbiedrībām iekļuva 8 boļševiki**, 15 meņševiki (agrāk s.-d. bija 33). Citās pilsētās pārvēlēšanās arodbiedrības uz savu atbilstību izvirzīja [kandidātus], un daži komunisti tika ievēlēti. Komunisti ievēlēti arī laukstrādnieku savienībās***, taču pēc denunciācijām tika arestēti. Gaidāmajās [saeimas] vēlēšanās paredzēts izvirzīt kandidātus no arodbiedrībām (pēc Igaunijas parauga). S.-d. droši vien zaudēs, bet, kā būs kom[uni]stiem, nav zināms, jo legālā aparāta nav un nevar būt.

Pašreizējā valdības krīze ir saistīta ar komunistu jautājumu. Labējie s.-d. iestājušies valdībā, lai sekmīgi varētu piedalīties vēlēšanās.

1920. gadā partijas CK bija pa daļai Rīgā, pa daļai Rēzeknē, pēc tam Rīgā. Politiku taisa Rīgā. [LKP] Ārzemju birojs ir apvienots ar [Latsekcijas] sekretariātu Komunistiskajā Internacionālē. Tieki izdoti divi CK orgāni «Cīņa» Latvijā un Krievijā**** (kur part. biedru ir 8—10 tūkstoši)***** turklāt Liepājā iznāk «Komunists», latgaliešiem «Boļševik»; iznākuši 5 nr.-i kalpiem un kareivjiem*****.

* Municipālo orgānu vēlēšanās. *Red.*

** Faktiski — kreiso arodbiedrību pārstāvji. *Red.*

*** Laukstrādnieku arodbiedrībās. *Red.*

**** Domāta avīze «Krievijas Cīņa». *Red.*

***** Tāds bija latviešu tautības komunistu skaits KK(b)P organizācijās. *Red.*

***** Avizes «Laukstrādnieku Cīņa» un «Sarkanais Strēlnieks». *Red.*

Rīgā iespiež (nelegāli), un legālā izdevniecība ir Krievijā*. Pirmajā laikā iespieda lielus izdevumus, tagad sākuši izdot brošūras. Transports bija labi nokārtots. Organizācijas uz vietām tiek labi apgādātas. Iekārtot Latvijā legālu izdevniecību pagaidām nav izdevies.

Uz [Padomju] Krievijas [militāru] palīdzību [vietējie LKP darbinieki] vairs necer — romantisms ir pārdzīvots (Krievija negrib izjaukt mieru). Karaspēkā strādā vāji, lai gan ir neapmierinātība; organizācijas nav, cēlonis: biežās pārvietošanas. Triju apkārtējo valstu savienība** bez Polijas šķietas esam bez pamata un bez dzīvesspējām, jo saimnieciskajā ziņā nekāda apmaiņa nav paredzēta.

Rezultātā komunisma ietekme un revolūcijas ideja aug, pienemas spēkā, kas it īpaši manāms arodbiedrībās, pat tādās, kas nav tīri proletāriskas arodbiedrības.

Pirmspublicējums

Iespiests pēc protokola teksta

*LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
72. l., 58.—61. lp.*

BIEDRU ŠILFA-JAUNZĒMA UN BĒRCES-ĀRAJĀ PIEMIŅAI

Tragiskā nāve viņus apvienoja. Viņus, kas visgrūtākajos apstākļos, viens otru papildinot, nesa Latvijas Komunistiskās partijas CK darba literārisko daļu Rīgā, mulķiska provokatora mēle nodeva. Kopēji viņus spīdzināja un kopēji viņus kā «teroristus» tiesāja un šāva. Nošāva tomēr pa godam, kā suņus, jo viņus vēl «tiesāja» skaidra buržuāzijas tiesa. «Sociālistam» Holcmanim un viņa koalīcijas valdībai⁷⁰ pieder tas gods, ka viņi «demokrātiskā» Latvijā priekš politiskiem no jauna ieveda pakāršanu.

Kā «teroristus» viņus tiesāja. Iekš kā pastāvēja viņu terors? Iekš tā, ka viņi bija ne vien komunisti-strādnieki, bet komunistu-strādnieku vadoņi. Ne tādi «vadoņi» kā daži inteliģentīši sociāldemokrātu kažokos, kas iet iepakal strādnieku masām, tās atpakaļ vilkdamī. Nē, patiesa strādnieku inteliģence, pašmācekļi iz strādnieku pašu rindām, vienmēr strādnieku pirmajās rindās ar paceltu karogu, kas buržuāzijai iedzen šausmas jeb teroru kaulos. Raug, kādēļ viņi bija «teroristi», tāpat kā vispār komunisti.

* Izdevniecība «Spartaks». *Red.*

** Igaunijas, Latvijas un Lietuvas savienība. Sk. arī 68. piezīmi. *Red.*

- Es viņus abus personīgi maz pazinu. No 1898. gada trimdā, ārpus Latvijas, tikai ar mazu pārtraukumu, es varēju tikai no tālienes sekot mūsu biedru darbībai Latvijā un tikai no tālienes literāriski un idejiski tanī piedalīties. Tikai īsu laiku es ar viņiem personīgi esmu kopā pavadījis, bet arī šīs īsās pazīšanās saites, kopotas ar tām sabiedriskām saitēm, kas mūs cīņā vienoja, atstājušas manā piemiņā neizdzēšamas pēdas. Man, kas tikai no tālienes dzīvoju savus 20 gadus līdzi šīnī kustībā, gar acīm gājuši uz īsu laiku daudzu varoņu tēli un ausīs skanējuši daudzu darboņu vārdi, bez kā es bieži varētu savienot savā atmiņā redzēto personu un dzirdēto vārdu; Jaunzems un Arājs kā dzīvi parādās ikbrīd no jauna man acu priekšā.

Kad mēs revolūcijas uzvaras gaitā 1918. gada decembrī soļojām uz Rīgu, es pirmo ceļā sastapu Arāju. Mēs no 9 Padomju valdības locekļiem bijām ceļā uz Rīgu 4 — es, Daniševskis, Lencmanis un Pētersons; pieci pārējie atradās viņā pusē. Pirmais no šiem pieciem — Arājs-Bērce mani sagaidīja Valkā kā revolucionārās Strādnieku padomes priekšsēdētājs, un Valkas stacijā mēs vagonā, vēl citiem biedriem piedaloties, noturējām pirmo Padomju valdības sēdi un konstruejām jauno varu. Tanī pat Valkā, kas 1917. gadā bija bijusi pirmā Padomju Latvijas galvaspilsēta, notika arī jaunās Padomju Latvijas valdības pirmās sēdes. Un neaizmirstamais b. Arājs kā Valkas Strādnieku padomes priekšsēdētājs mums reizē demonstrēja pirmo Padomju Latvijas varas pamatu. Sī padome bija pirmā no iekšienes izvedusi cauri sekmīgu sacelšanos bez kādas ārējas iejaukšanās.

Biedru Jaunzemu jau toreiz es sastapu sagurušu, ar to pašu slimību, kas viņu gadiem mocīja, bet kurai b. Jaunzems nepadevās revolūcijas vārdā.* Viņš šādos brīžos «sajozās ciešāk» un no jauna likās pie darba. Un šķita, it kā briesmas, apakšzemes cīņa b. Jaunzemam būtu vienīgā zāle. Kad draudēja briesmas, viņš bija no jauna uz kājām: ko nozīmē miesas temperatūra pret revolūcijas iekaisumu!

Es biju daudz dzirdējis par b. Jaunzemu, mūsu *inteligētāko strādnieku*. Šķita, ja manas jūtas nemaldina, ka arī b. Jaunzems man nāca pretim ar lielāko simpātiju.

* J. Jaunzems-Šilfs slimojas ar tuberkulozi. *Red.*

Es jutos kā veca paziņas, kā veca, tuva cīņas biedra sa-biedrībā no paša pirmā brīža. Bet, tiklīdz revolūcija nācā pie uzvaras un laiki šķita kļūstam mierīgāki, b. Jaunzemam, iz apakšzemes iznākot, bija jāgulstas uz slimības gultas, kur viņš taču bija cerējis kādu laiciņu mierīgi nodoties savas izglītības papildināšanai. Viņa veselības stāvoklis kļuva arvien jo jaunāks, kad sarkanajai Rīgai draudēja pirmās briesmas.* Viņš kā [Latvijas Komunistiskās] partijas [CK] sekretārs bija, pēc mūsu shēmas, arī valdības sekretārs; kamēr viņu kavēja slimība izpildīt šos uzdevumus, viņa vietā nāca Arājs-Bērce. No jauna liktenis saistīja abēju vārdus.

Protams, ne ilgi slimība varēja aizturēt b. Jaunzemtu tālu no tās vietas, kur cīņa gāja, jo vairāk, kad stāvoklis kļuva draudošāks. Viņš ieradās, mazliet uzlabojies, no jauna Rīgā. Kad padomju vara [Rīgā] tik negaidīti krita no ārējā ienaidnieka uzbrukuma, b. Jaunzems gulēja uz gultas. Mēs baidījāmies tālumā par viņa likteni. Bet viņš pacēlās, sajozās un no jauna no apakšzemes organizēja partijas spēkus un pirmā kārtā savu specialitāti — partijas tipogrāfiju (tehniku) un viņas avīzi «Cīņu».

Viņš nenogurstoši turpināja šo darbu. Viņš, vecāko komunistu rindām retākām kļūstot, pieņem sev kļāt vienu uzdevumu pēc otra. Viņš ir ne vien «Cīņas» redaktors, izdevējs, drukātājs un burtlicis, viņš reizē ir arī vēl partijas [CK] sekretārs. Un reti kad, ja jebkad, partija ir tik labi informējusi savās kārtējās vēstulēs savus ārzemju priekšstāvus par visu svarīgāko, kas notiek partijā. Neaizmirstiet, ka šīs vēstules pa lielai daļai ir šifrētas, un jūs sapratīsiet, ka b. Jaunzemam bija vēl viens amats: šifrētājs. Viņu mazliet atvieglināja, kad ieradās gadu pēc Latvijas astāšanas, 1920. gadā, Arājs. Viņš ieradās taisnītad, kad no Rīgas pienāca ziņa par viņa slimās māsas**, šīs kroplās revolucionāres, nošaušanu kara tiesā. Arājs bija ne mazs palīgs Jaunzemam; viņš bija literāts, uzņēmās reizē [LKP CK] sekretāra un kasiera pienākumus. Viena un tā pati provokācija viņus savienoja vēl ciešāk; valdības slepkavu lode viņus guldīja vienā kapā. Divas komunistu-strādnieku galvas bija mitējušās domāt, divas cīnītāju sirdis bija mitējušās pukstēt, bet viņu

* 1919. g. martā. *Red.*

** Lavizes Bērces. *Red.*

revolucionārās asinis no jauna vienoja plašas masas uz jaunām cīņām.

Es esmu paradis ar aukstu galvu izturēties pretim ziņām par jauniem un jauniem upuriem; mēs taču zinām, ka cīņa nav bez upuriem un ka «bez cīņas nav uzvaras», to mums abi nelaiķi ikvienā nelegālās «Cīņas» numurā no jauna atgādināja. Bet par biedru Jaunzema un Arāja traģisko galu es nevaru mierīgi rakstīt. Šis sitiens bija par stipru.

«Mans vārds ir Šilfs, esmu 29 gadus vecs, es biju Komunistiskās partijas un Padomju valdības sekretārs. Kad pēdējā krita, es paliku Rīgā, vairāk nevēlos nekā sacīt.» 29 gadus tikai, bet jau 13 gadus partijā. Kā jauns rorlicējs viņš 1908. gadā iestājās partijā, un 1911. gadā jau viņš bija partijas propagandists, pilsētas konferences loceklis. Kopš 1912. gada b. Jaunzems specializējās uz nelegālo tehniku, 1914. gadā viņu ievēlēja par CK loceklī, un abus uzdevumus viņš izpildīja līdz pašām beigām. Nav cilvēka, kas būtu veiklāks konspirators bijis par Jaunzemū; viņš mainīja dzīvokli pēc dzīvokļa, vārdu pēc vārda, pasi pēc pases. «Ar viltotu vārdu, ar viltotu pasi» — kliedz buržujs vai valdības sociālists. Jā, viņš un ne viņš vien *krāpa un vīla* valdības aģentus, lai patiesību sludinātu darba tautai! Viņš meloja valdības aģentu priekšā, lai pierādītu strādnieku šķirai valdības melkulību par demokrātiju! Un, kad viņu arrestēja, viņš pateica viņiem *taisnību* acīs, bet viņi noslaktēja to un tā biedrus nakts tumsā *un ar viltu!*

Manā priekšā ir kaudze nelaiķa Jaunzema vēstuļu kopiju, ko viņš raksta kā partijas [CK] sekretārs man uz Internacionāli. Isi, noteikti rikojumi (CK bija Rīgā!), kas varēja gaidit disciplinētu padošanos no mūsu puses. Bet nebija vajadzīgs disciplīnas, mēs bijām partijā tik cieši saauguši, ka nevajadzēja īpašas disciplīnas: mēs sapratāmies no tālienes. Tikai vienreiz... Bet es citēšu paša b. Jaunzema vārdus no 12. II 1920. g. Tas bija vēlēšanu jautājumā uz Satversmes sapulci: «Ar jūsu uzskatiem iepazināmies jau no U.* atstāstījuma. Tagad pamatīgi pārdebatējam b. E.** vēstuli, kurai izteikta no jūsu puses kolektīva piekrišana. Tomēr šoreiz (*laikam pirmo reizi*) mēs esam pilnīgi pretējās domās: principiāli atzītot, ka

* Vēstules rokrakstā — «Uga» (O. Kalniņa). *Red.*

** Rokrakstā — «B. §» (P. Štučkas). *Red.*

boikots ir tikai praktikas — taktikas jautājums, un bū-dami pret taktikas maiņu, tomēr spiesti uz to, mēs no-teikti esam par vēl konspiratīvāku darbību... ievērojot mūsu līdzšinējo saprašanos, ceram uz tādu pat ari tagad.» Nāk uzskaitītas zvērestības, ari bez kuru atgādināšanas mēs paši atzinām, ka vēlēšanās iet nav iespējams, kaut gan tālākā vēstulē b. Jaunzems attīsta mazliet rožainas izredzes, kas nepiepildījās. Jo tālāk, jo vēl ciešāk saauga mūsu solidaritāte. Mums ne mazāko domstarpību tālāk vairs nav bijis, ja jel maz šo gadījumu var skaitīt par domstarpību.

Biedra Arāja-Bērcees revolucionārā dzīves gaita bija varbūt raibāka, plašāka telpās, bet ne tik intensīva. Dažus gadus vecāks viņš, pretim pilsētniekam Jaunzemam, bija lauku kalpa bērns. Jau 1905. gadā viņš ir atslēdznieks Krāmera fabrikā, no kurās nākuši daudz mūsu labāko cīnītāju, 1907. gadā viņš jau ir propagandists, 1908. gadā — cietumnieks. Tad emigrants-jūrnieks, no jauna Rīgā [pagrīdes] tehnikā un atkal trimdā Krievijā (Baku, Irkutskā, visur pirmajās rindās). Viņš ir ne vien propagandists un drukātājs; viņš ir ari rakstnieks un dzejnieks. Nesen Berlīnes «Rote Fahne» nodrukāja viņa stāstiņu par nelegālu tehniki Jaunzemū*; dažas dienas pēc b. Arāja nāves «Cīņas Ātbalss» sniedza nelaiķa stāstiņu «Menuša nāve». Tas bija viņa paša — Arāja nāves apraksts...

Es atvainojos par savu saraustīto rakstiņu. Abi nelaiķi «teroristi» ir pelnījuši pamatīgāku apcerējumu un novērējumu. Es to patlaban neesmu spējīgs sniegt. Vēl pārāk spilgti atmiņā ir notikums, lai par nelaiķiem varētu mie-riģi vākt materiālu. Bet, ko es spēju ielikt īsajā piezīmē, to es daru: savu klusos cietēju dvēseli un savu neizraudājamu asaru. Pie abu dārgo, neaizmirstamo nelaiķu *nezināmā* kapai!

P. Stučka

«Cīņas Ātbalss», 1921. g. 22. jūnijā; *Iespiests pēc brošūras teksta «Latgališu Ceinia», 12. nr., 1921. g. 17. jūlijā;*
J. Šilfa-Jāniša, A. Bērcees-Makša
un citu 10. jūnija 1921. g. upuru
piemiņai. LKP izdevniecība
«Spartaks», 1926, 11.—14. lpp.

* Stāstu «Nelegālā tipogrāfija». Red.

«KOALICIJAS» VALDIBA Nr. 1

«Kādēļ jūs neesat iestājušies soc.-demokrātu partijā?» Tā pratināti daži no uz [Padomju] Krieviju izsūtitajiem arodniekiem Rīgas «izlūku nodāļā».

«Manam tēvocim bija kakis, kas, atvainojet, ēda gurķus. Nedēļas divas bija ar pātāgu jāper, kamēr iemācīja. Žakis, ja to ieper, iemācās sērkociņus aizdegt»... Tā Čehova stāstiņā* pamāca Maskavas Trubnīkova laukuma («utu tirgus») pārdevējs. Kā zināms, pēc šī recepta Latvijas «demokrātija» mācīja arī sociāldemokrātus iestāties valdībā. Daudz ilgāk kā 2 nedēļas bija jāplikē, jāieper, jāpasukā utt. s.-d., kamēr «CK» pieņēma lēmumu, ka var iestāties valdībā. Un tad vēl bija jāapšauj zināms skaits strādnieku-komunistu, citi strādnieki bija jāizsūta uz [Padomju] Krievijas robežām tādēļ, ka neiestājušies sociāldemokrātu partijā. Un pats pelēkais** Stolipins — Bergis paskaidrojis uz kādu lūgumu, lai atsvabina dažus no apcietinātajiem [kreisajiem] arodniekiem: Kā es viņus varu atsvabināt? Vai tad jūs nezināt, ka «s.-d.-iem palikusi vairs tikai viena $\frac{1}{5}$ daļa no visām arodnieku biedrībām? Kā tad lai viņi iestājas valdībā.» Tā, no vienas puses dzenot, no otras velkot, s.-d. — meņševiki pirmoreiz Latvijā sēstas ministrijas krēslos. Koalicija Nr. 1!

Kā zināms, iestājas tikai «labais spārns», taču neatšķēloties, bet draudzīgi turpinot savu kopdzīvi.⁷¹ Gimene paliek netraucēta. Un, ja arī tagad šur tur pieņem «masu» rezolūcijas s.-d. sapulcēs pret lab[ēj]ās puses iestāšanos valdībā, tad ikviens saprot, ka tā ir tikai acu apmānišana! Un tad šīs «masas»... Rīgā, kur s.-d. atrodas pāri par 55 frakcijas locekļiem vien, visu biedru sapulcē, kur jāierodas *obligatoriski*, uz sapulci ieradušies 13. jūn. 217 pilnītiesīgi biedri (pie balsošanas bijuši 86 par, 18 pret, 19 ataturas, tātad *tikai 123!* Tur tie cipari mazliet pārstādījušies). Sk. «S.-D.» Nr. 130. Bet «S.-D.» Nr. 132 lasām: «Liepājas organizācijas — mūsu *otras lielākās* partijas organizācijas 12. jūn. [sapulcē]... piedalījās 30 (raksti un *lasi: trisdesmit!*) biedri!» Ekur biedru «masas»! Un par pašiem šo «masu» pilāriem kāds buržuji rakstnieks šoreiz atjautīgi raksta: «Viņi ir tai laimīgā stāvoklī, *kad paši*

* Stāstā «Maskavā, Trubnajas laukumā». Trubnajas laukumā atradās putnu tirgus. *Red.*

** Buržuāziskās Latvijas «pelēču», budžu. *Red.*

vēl nezin, kurš labais, kurš «centrā», un tāpēc ir ļoti uzmanīgi un jautri viens pret otru...» Kreisā roka nezin, ko dara labā. Jeb, kā vecos laikos Ninivē, partija ar 10 000 (ūjā, velns!) biedriem, kuri nezina, kas ir lab[ēj]s un kas kreiss.

Bet, protams, ka tā nav vienkārša komēdija, kad «krīt» viena vai otra valdība. No pilnas ministra blodas neviens ar labu prātu neaiziet. Pat ne Bergis, kam pašam savs Bazārs*. Tāds mazs ministrijas sēdeklis ir tomēr ienesīgāks nekā viss lielais bazārs. Valdības vienmēr *krīt*, kādreiz *mūk*, bet «neaiziet» labprātīgi. Apraudzīsim, kas gāza.

Es tanī pat dienā, kad pienāca ziņa par valdības krišanu un Rīgas komunistu gaidāmo slaktiņu, kādā rakstiņā izteicos, ka valdību gāzusi komunisma pieaugšana.** Es patlaban dabūju no Rīgas «iznīcinātās» Kom. partijas CK izlaisto uzsaukumu *pēc slaktiņa* — «Velti gavilējat», kur lasu to pašu: «Savā bendes darbā lielākā sajūsmā krīt Ulmaņa kabinets, pret strādnieku šķiru vērstie sitieni gāž pašus sitējus... lai savu darbu turpinātu, buržuāzijai vajadzīga vēl otra vīges lapa (pirmā — Satversmes sapulce [P. S.]) — *koalicijas kabinets*.» Tā pilnīgi neatkarīgi viens no otra mēs izsakām abi to pašu.

Ka tā nav vienkārša nejaušība, ka komunisma pieaugums un tādēļ tā pastiprināta vajāšana sakrīt kopā ar pirmo *nopietno* valdības krīzi, to tieši liecina deputātu runas «satversmē». Gāza valdību latgaliešu Kindzuļa grupa⁷², kurš, kā raksta pilsoņu avīzes, runājis *nesaprotami* par zemes *vienlidzigu* dalīšanu, *atņemot* tiem (prot., arī zemniekiem), *kam vairāk*. Tas liecina par lielo nemierību Latgalē, no kuras ik dienas biežāk avīzes ziņo par «partizāniem», «laupītājiem» utt. Atkrita arī demokrāti***, kas sāka runāt par Latviju kā rūpniecības valsti nākotnē! Protams, rezultāta nekāda, jo ne Zamuels, nedz lab[ēj]ie s.-d. nekādas rūpniecības vai zemes piedalīšanas neatnēsis. Tā ir tikai jauna dekorācija. Notiekas «demokrātijas» tualetu maiņa. Kā uz provinces skatuvēm: «Kungi top lūgti uz acumirkli apgriezties, dāmas mainīs apgērbus!»

No visiem sociālnodevēju noziegumiem pret strādnieku šķiru lielākais noziegums ir arvien koalīcijas ministrija.

* Rūpniecības preču tirdzniecības centrs. *Red.*

** Rakstā «Latvijas krīze», ko P. Stučka pabeidza 1921. g. 9. jūnijā. Tas publicēts žurnāla «Cīpas Biedrs» 1921. g. 14. nr.-ā. *Red.*

*** Sk. 36. piezīmi. *Red.*

Cilvēks, kas uzdodas par strādnieku vadoni, iestājas pilsoniskā valdībā, lai baudītu pilsoniskus labumus un par to izvestu pilsonisku politiku. Ar vilinājumiem s.-d. darbu ministrijā⁷³ un ar to pašu pilsonisko pipku* Zemnieku savienības iekšlietu ministrijā. Bet nav arī nekur labāku zāļu, ar ko dziedēt strādnieku šķiru, kā taisni koalīcijas valdības. To bijis tik daudz lielos un mazos apmēros — Krievijā (1917. g.)**, Vācijā (1919. g.), Igaunijā, Lietuvā utt. — un visur ar vienādu panākumu: ar s.-d. nodevēju bankrotu.

To joti labi apzinājās s.-d. paši Latvijā, kad viņi, kāmēr tie bija stipri, negāja valdībā, bet, kad tie bija pazaudējuši jebkuru iespāidu, nolēma iestāties. Bet, diplomāti būdami, viņi to izdara pavisam citādi nekā citi. Visā pasaulei s.-d., kad ieiet ministrijā, ieiet pilnā mērā jeb atkal godīgi sašķelas. Tie ir tomēr «*godigi*» nodevēji. Meņševiki pie mums i te dzen negodīgu spēli: viņi «*dzen*» kungu darbos 15—18 *balsu*, t. s. «*labo*» spārnu (taisni tik daudz Zemnieku savienībai trūkst balsu jaunajai valdībai). Bet pārējie paliek ārpus ministrijas «*opozīcijā*»***, patur sev brīvas rokas, pieņem pretrezolūcijas pret «*disciplīnas*» (!) laušanu utt. Un galu galā, kā redzējām, paši vēl nezin, kurš labais, kurš «*centrā*». Vai viņi tiešām domā, ka Latvijas strādnieki un vispār darba tauta to nesapratīs?

Protams, ka šis solis ir ne vien nodevības darbs, bet arī pašaizsardzība. Vienu acumirkli, kad Alpa vīri domājās «*sagrābuši*» visu komunistu partiju (miljonu par to jau saņēmuši), gāja baumas, ka centrālcietumu tukšojot, izsūtot uz ārzemēm «*komunistus*», lai sēdinātu vietā meņ-

* [Uz Padomju Krieviju] Izraidītie arodnieki apliecina, ka tie izlūku nodalā kauti ar divējādām pipkām, kuras sauķuši pratinātāji vienu par «*Menderi*», otru par — «*Tautas padomi*». Vai nav joti zīmīgi?

** Domātas buržuāziskās Pagaidu valdības, sākot no 1917. g. 5. maija. *Red.*

*** Rakstiņš jau bija gatavs, kad es dabūju «*Laukstr.*» Nr. 24 ar fraktā Satv. sap. viceprezidenta A. Petrevica ievadu, kas spilgti attēlo meņševiku negodīgo lomu. CK oficiāli protestē pret šo disciplīnas laušanu, bet tur mēs lasām: «*Frakcijas labais spārns (par dalības nemanīšanu valdībā) stāvēja arī tagad. Viņam pievienojās s.-d. frakcijas vidus grupas lab[ēj]ā daļa, un tā iznāca vairākums par s.-d. piedalīšanos jaunas valdības sastādišanā. Beidzot, gandrīz vai visa frakcija atzina, ka citas izejas kā piedalīties valdībā nav.*»... Pret ko tad nu protestē CK? Politiskie Lapsas Kūmiņi!

ševikus. Es domāju, ka arī tā bija tikai pašreklāma, bet tomēr, iestājoties pašam vai «čomam» valdībā, vairs nav jābaidās no arestēšanas. Arī piedalīties pie vēlēšanu viltosanām ir izdevīgi, un, kā meņševiki to prot, viņi pierādīja nesenajā arodnieku kongresā⁷⁴. Beigās, viņi grib tikt pie stūres, lai varētu pierādīt, ka viņi ir «minuši plēšas» pie zemes dališanas.

Bet ar to, protams, neaprobežosies meņševiku nodevīgā «spēle». Nav šaubu, ka radīsies kombinācijas uz kreiso pusi, un nebūtu brīnuma, ja kādu labu dienu iznāktu kāda jauna kombinācija ar kreiso orientāciju, tieši (nesmeieties!) uz Maskavu. Ir taču te, Maskavā, iebraukuši no Igaunijas «kreiso» sociālistu «labā spārna» delegāti,⁷⁵ kas runā it kā Menders: propagandēt vispirms revolūciju pie citiem un tad tikai pie sevis utt. Un kas galu galā par starpību, vai sludināties par «kreiso» ar piezīmi, ka «par mani ir vēl kreisāki», jeb runāt tā kā lab[ēj]ais vai centrs un piezīmēt: «par mani vairs nav kreisāks».

Ko domājot par koalīciju: Menders—Dermans jeb Dermans—Buševics* utt.? Apskatot lietu no nopietnās pusēs, nav nekā neiespējama šī virzienā meņševiku partijā.

Koalīcijas valdībām nemēdz būt saules mūžs. Tām vienmēr ir mazliet «sniegū vīru» liktenis. Koalīcijas maiņas. Pēc koalīcijas Nr. 1 nāk koalīcijas valdība Nr. 2. Pie nākošās krīzes jau vecie ministri vairs netiek gāzti, tie paši mūk. Un koalīcijai Nr. 1 mēdz sekot «stipra valdība», tas ir, galīgā bankrota valdība. Jeb tieši koalīcija Nr. 0! Un tad nāk proletariāta diktatūra. Protams, nevajag ielasties ilūzijās par šī pēdējā momenta drīzumu. Tas ir vispasaules revolūcijas sakara jautājums, ārpus kura nekas nenotiekas, jo sevišķi tādās mazās zemītēs kā Latvijā. Kad mēs nonācām pirmoreiz pie Padomju Latvijas, mēs domājām, ka tā ir Latvijas īpatnība — pārlēkt šādai starpstadijai. Tam nebija tā būt. Vēsture atstiepa atpakaļ, lai ejam kārtējo ceļu: caur koalīcijas valdību uz padomju iekārtu.

*«Krievijas Ciņa», 64. nr.,
1921. g. 25. jūnijā*

*P. Stučka
Iespiests pēc avizes teksta*

* Tā paša «Dadzīša» — Petrevica rakstelī tad arī jau lasām: «Vidus grupas vadošie biedri (minēti ir taisni Buševics un Menders) ne tik vien negribēja no b. Dermāna norobežoties, bet arvien vairāk sāka ar viņu saprasties, pa daļai piekrist viņa uzskatiem.» Spalvu met, bet ne tikumu!

IDEJISKS KARŠ PRET KOMUNISTIEM*

(«Personīgs» paskaidrojums)

«Барыня в баню ушедши, а молодой ба-
рин в кабинете — донос пишут-с.»**

(Iz Sčedrina)

«*Apzinos* arī, ka savā pēdējo gadu darbībā esmu komunistus *idejiski stingri apkarojis politiskā, arodniecības un jaunatnes kustībā*,» tā personīgā lietā izteicās «Soc.-Dem.» Nr. 142 Br. Kalniņš, Latv. s.-d. str. partijas CK sekretārs, turpat gauzdamies, ka es pret viņu atkārtojis «apgalvojumus, ka es (proti, Br. Kalniņš) esot Ulmaņa valdības «spiegs», «provokators», «nodevējs», «āgents» utt.»***. «Kaut kādus pierādījumus un jautājumus šiem saviem *gluži noteiktiem* apvainojumiem komunisti līdz šim nav devuši.»

Un, acīmredzot lai šo *robu papildinātu*, Br. Kalniņš pats raksta: «Acīmredzot tie (t. i., komunisti {P. S.}) demagoģiskā kārtā izlieto to *daudziem zināmo apstākli*, ka 1919. g. novembrī kauju laikā ar Bermonta bandām es kā karavīrs (jāpapildina, kā leitnants, tas ir, dižkaravīrs. P. St.) 3 nedēļas sastāvēju (taču laikam ne visu laiku tikai stāvēja? P. St.) armijas virspavēlnieka štāba *galvenā izlūkošanas nodaļā*, kur nodarbojos tikai ar bermoniešu, landvēristu, baronu un citu vācu kara spiegu lietām. Šo apstākli acīmredzot izmanto utt.» Jā — tiešām būtu *pilnīgi pietiekoši* šī vien tagad *atklāti atzītā apstākļa*. Mēs zinām labi, kas bija šīs izlūku nodaļas pasaules karā un Kerenska laikā Krievijā un kas tās bija un ir «demokrātiskajā» Latvijā. Mēs visi to labi zinām, un pats Bruno Kalniņš arī to labi zināja, jo bija savā «internacionālista» pagātnē****. Rīgā pats šādas izlūku nodaļas *izmeklēšanas priekšmets******. Ja Br. Kalniņš gribētu tiešām attaisnoties, tad varētu to, vienīgi *pierādot*, ka viņš *ar varu* piespiests

* Rakstiņš pārdrukāts no «Cīnas Atbalss». [«Krievijas Cīnas». *Red.*]

** «Kundze uz pirti aizgājuse, jaunskungs sēd kabinetā un raksta denunciācijas» [Brivi citēts M. Saltikova-Sčedrina fejetons «Vēstules tantei». *Red.*].

*** Domāts P. Stučkas raksts «Latvijas krīze», kas bija publicēts žurnāla «Cīnas Biedrs» 1921. g. 14. nr.ā. *Red.*

**** B. Kalniņš kādu laiku bija meņševiks internacionālists. *Red.*

***** T. i., 1917. g. par viņu interesējās buržuāziskās *Pagaidu valdības* armijas pretizlūkošanas nodaļa. *Red.*

(ja jel maz uz to var piespiest godīgu sociālistu) un ne labprātīgi uzņēmies šo dienestu. Jo to taču ikviens sa-prastu, ka Br. Kalniņam kā *izlūku nodaļas* loceklim *nav tiesibas* brīvi un vaļsirdīgi paziņot, ar ko viņš nodarbojas. Bet komunisti un vispār godīgi cilvēki Latvijā zina, kas ir Latvijas galvenās un vietējās izlūku nodaļas: tās ir *buržuāzijas politiskās ohrankas!*

Tātad *pierādijums* nu būtu, kā sacīja agrāk, vispirmās šķiras, proti, *atzišanās*. Un to tikai paskaidro viņa paskaidrojums par *idejisko karu* (ne vienkāršu cīņu, bet karu! Tas jāatzīmē pie Br. Kalniņa, kas stingri šķir šķiru *cīņu* no šķiru *kara*) un pie tam «*stingru, idejisku karu politiskā, arodnieciskā un jaunatnes kustībā*». Taisni tā! Vairāk mēs nekad neesam sacījuši. Apkarojis *ne ar* dūri, t. i., ar varas darbiem, bet *idejiski*, proti, ar denunciācijām, t. i., patiesu faktu «*paziņošanām*» (по начальству* un privāti) un apmelojumiem privātos rakstos un caur presi. Tādi ir s.-d. meņševiku un viņu sekretāra Br. Kalniņa *idejiskās apkarošanas* līdzekļi.

Un, ja es pakavējos pie Br. Kalniņa, pret kuru man, to zina ikviens, nav un nevar būt ne mazākā personīgā aizsprieduma, tad tādēļ, ka viņš ir spilgtākais pierādījums, pie kā novēd bezpamata inteliģenci revolūcijas moments, kas necieš maskas. Tie marksisma tēvus un patēvus padara par «*bezpartejiskiem*» renegātiem — reakcionāriem. Tie padara šaubīgus pārintelīgentus-strādniekus par sociālnodevējiem. Kā varēja noturēties tāda vāja niedra sociālās jūras viļņos, kāds bija «*Brunītis*»?! Bez runas, ar zināmām gara dāvanām viņš brīnumbērna lomā jau agri «*trenējās*» politikā un sociālismā. Un, kad es viņu [1917. g.] sastapu kā «*internacionālistu*», man pat radās domas, vai nebūtu krievu pretstats «*veči un dēli*» («*отцы и дети*») te atgadījies arī latviskā izdevumā. Es biju kļūdījies. Siltumnīcas izstādzējums sabruka pie pirmā gadījuma; cerību pilnais «*internacionālists*» pārvērtās flotā («*šneidīgā*») sociālleitnantā. Un, kad es izlasiju viņa personīgās piezīmes beigas: «*Līdz kamēr P. Stučka nedos pierādījumus saviem apgalvojumiem* vai arī no viņiem publiski neatteikties,» — es gaidīju piezīmi par izaicināšanu uz divkauju jeb citādu «*neidejisku*» cīņu. Jo tiešām, ko man var padarīt vēl ar denuncēšanu utt.

---

* — priekšniecības (dienesta) uzdevumu pildot. *Red.*

līdzīgiem līdzekļiem, pēc tam kad es jau ar saviem darbiem sevi «denuncējis» visas pasaules buržuāzijas spiegū un policistu priekšā?

Bet, ja Br. Kalniņš grib zināt, no kā man ir tie apgalvojumi un pierādījumi, ka *viņš* ir apliecinājis policijā, ka zināmā fotogrāfijā ir *meklētais Silfs-Jaunzems*, tad varu viņam mierīgi atbildēt: manā priekšā ir vēstule no paša zem zaļām velēnām (jeb vieglām smiltīm) dusošā *b. Silfa*. Gan vairāk kā gadu vēlāk tikai uzgāja ilgi meklēto, bet fakts paliek fakts. Un ik mēnešus Krievijā vairojas to arodnieku skaits, ko meņševiki «idejiskā cīņā» jeb «karā» nodevuši «Ulmaņa un mantinieku» rokās.*

Bet — es redzu, meņševiki jau top nervozi, kā ikreiz, kad es taisos izrakstīt iz viņu pašu avīzēm dažus citātus**, s.-d. Latvijā ir nēmuši patentu uz to, kā ar presi, t. i., «idejiski», padarīt nekaitīgus savus pretiniekus. «Pāņem baltu papīra lapu, uzzīmē dažus vārdus un paskaidro, ka tie ir komunisti.» Tas ir viss! Tas taču ir tikai fakts, bet ne apvainojums. Un vai s.-d. meņševiki vainīgi, ja Latvijā cilvēkus šauj nost par to, ka tie ir komunisti? Vai tas nav skaists līdzeklis? Kā tā jaunava; kas apskauž apprecēto draudzeni, jo tā «grēko» ik dienas, bet paliek nevainīga. Tā šie: denuncē ik dienas, bet apkaro tikai idejiski! Paklausiet:

«Viņi (t. i., komunisti [P. S.]) mēģina ar *visdažādāko* (!?) *līdzekļu* palīdzību dabūt zem sava iespāida strādnieku *nepolitiskās* masu organizācijas: arodnieciskās, kooperatīvās, kulturālās u. c. *biedrības un viņu centrus*. Rīkojoties, kā visur, ar *ievērojamiem naudas līdzekļiem* (tas ir, «uzpērkot» strādniekus? P. St.) ... komunistiem un viņiem tuvu stāvošiem «kreisiem» elementiem *ir izdevies iegūt zem sava iespāida dažas Latvijas arodn., kooperatīvās un kulturālās biedrības*» (Br. Kalniņš, «S.-Dem.» Nr. 72).

Diezgan skaidri sacīts, vai ne? Bet nav taču vārdi minēti. Nu, tad paņemiet dažas dienas agrāk, «S.-D.» Nr. 64, un lasiet: «no otras listes — Andersons (tirdz. rūpn. kalpotāju)» utt. *vesela rinda vārdu*. Un dažas rindas zemāk *vesela rinda biedrību*, kas atbalsta šo «listi»: «sēdes va-

* Te domāti kreiso arodbiedrību biedri, kurus Ulmaņa **valdība** arestēja un izsūtīja no Latvijas. *Red.*

** Meņševiki skaita par viņu «apmelojumu», ja kaut ko **burtiski** izraksta iz viņu avīzēm. Viņi paši atzīst tikai *sagrozitus* citātus.

dītājs Andersons, ādas apstrādātāju delegāti, metālistu delegāts, kartonāžnieku delegāte un daži citi». — *Tie tagad visi sēd vai ir izsūtīti pār robežu!* Un viņus, ar avīzi «S.-D.» priekšā, nopratinā izlūku nodaļā: «Kad jūs ievēleja šīni vai tanī biedrībā?» Tikai, ka tās valde ir komunisti, to ziņo s.-d. prese *«idejiskā karā»* pret komunistiem.

Vai man vēl turpināt izrakstus no s.-d. preses, no Br. Kalniņa rakstiem? Vai vēl vajadzīgi citi pierādījumi iz izsūtīto upuru liecībām utt.? Man šķiet, pietiek. Es nezinu tiešām, ko varētu sev par taisnošanos sacīt Br. Kalniņš un citi meņševiki. «Якобы в сонном виде случилось» — «Tas noticis laikam pamiegā», t. i., ne skaidrā prātā. Tā Ščedrina rakstos* taisnojas *«skopcu»* sektai pierīgie bagātie kupči.

Br. Kalniņam te kā dažādu arodbiedrību sekretāram (kādreiz pat C[entrālā] Biroja) visi tie fakti bija pie rokas. Viņa kā sekretāra direktīviem sekoja pārējie meņševiki Latvijā. Un šim izgudrojumam sekoja viņiem citi meņševiki citās zemēs. Igaunijā un Lietuvā (cik tur nu vēl viņu palicis), Polijā (kur P.P.S.⁷⁶ tieši atsaucas uz latviešu meņševiku paņēmienu kā paraugu) utt.

Bet idejiskā cīņa paliek bez pamatiem, ja tai nav sekudarbs. Nerūpējieties! Sie izpildītāji rodas, ja tikai ir uzrādītāji. Br. Kalniņš *uzrāda* avīzē, Alps ar Bergi *arestē*. Meņševiku savienība** *denuncē*, Zemnieku savienība *šauj*! Tā bija! Tad pagura roka *«zemniekiem»* vieniem: tie paņēma 17 izmeklētus vīrus iz s.-d. frakcijas palīgā, kas *līdzī arestēs un šaus*. Pirmās koalīcijas [valdibas]*** pirmās dienas gaiši liecina, ka meņševiki to *pašu var ari darbos*. Un grūts ir tikai pirmais iesākums. Nav robežu starp *idejisko apkarošanu un «darbisko»*. À la guerre, comme à la guerre. Karš paliek karš.

P. Stučka

*«Cīņas Atbalss», 16. nr.,
1921. g. 16. jūlijā;
«Krievijas Cīņa», 73. nr.,
1921. g. 28. jūlijā*

*Iespiests pēc «Krievijas
Cīņas» teksta*

* Darbā *«Mūsdieniņu idille»*. Red.

** Domāta Latvijas SDSP. Red.

*** Sk. 70. piezīmi. Red.

UZ LATVIJAS DARBA TAUTAS «BRĪVLAIŠANAS» 100 GADU JUBILEJU

Kā zināms, līdz zemnieku «brīvlaišanai» latviešu tauta ar nedaudz izņēmumiem bija darba tauta un pie tam nebrīva, vergu tauta. Niecīgs skaits vāciešu lielkungu un pilsētu bagātnieku un ap viņiem zināms skaits vācu vai pārvācotu muižkungu, meistaru u. tml. bija vienīgie brīvie laudis. Protams, arī to starpā bija laudis, kuros tecēja latviešu asinis, bet tas te nav no svara.

Sogad, 1921. g., pāriet 100 gadi, kā [cariskās impērijas] likums Latvijā, vispirms Kurzemē izveda dzīvē šo vergu «brīvlaišanu», reizē ar to sadalot «brīvlaisto» zemniecību šķirās, tā sakot, ar likuma spaidu ievedot Latvijā šķiru starpības un šķiru ciņu. Tas skan savādi, bet ir patiesība. Un, ja mēs palūkojamies vēsturē, tad mēs tur redzam atkal un atkal to patiesību apstiprināmies, ka darba tautas vergošanas, izmantošanas un «brīvlaišanas» ziņā Latvijas zeme ir *brīnumu*, vismaz *divainību* zeme, kādu citur viegli neatradīsi. Un ir vērts kādreiz pakavēties pie šīm pagātnes dīvainībām, lai saprastu labāk tagadni un nākotni.

1817. g. Kurzemes brīvlaišanas likums savā 15. pantā nosaka: ceturtā gadā pēc šī likuma pasludināšanas (lasi: 1821. g.) ikvienam muižniekam, kam pieder par dzimtu zemnieki, tie jāsadala 3 šķirās. Pirmajā šķirā ieiet *saimnieki*, otrajā — *saimnieku kalpi*, trešajā — *muižu laudis*. Un tad pēc šķirām tie 8 gadu laikā jāatlaiž brīvi.

Ko nozīmēja šī dalīšana? Vai tā radīja pirmo reizi šķiras Latvijā jeb likums te tikai pirmo reizi reģistreja, atzīmēja, kas Latvijā skaitīsies pie proletāriešiem un kas pie *saimniekiem*? Nē, šī dalīšana jau pastāvēja agrāk un bija *viena no Latvijas ipatnībām*: te proletārieši, *kalpu šķira*, *pastāvēja ne vien agrāk kā kapitālisms, bet pat agrāk nekā pati «brīvlaišana»*. Tā bija savāda, muižniekiem acīmredzot ļoti ienesīga sistēma: jau dzimtcilvēku starpā ienest «šķiru starpību» starp *saimnieku* un *kalpu*, piedalīt ikvienam nebrīvajam *saimniekam* zināmu skaitu nebrīvu *kalpu*, padarot *saimnieku* atbildīgu par *visas saimes virsdarbu* (t. i., darbu kunga labā). Tikai vecajā Romā mēs

vēl sastopam to pašu sistēmu — pār vergiem-zemniekiem iecelt vergu-muižkungu.

Kamēr pastāvēja dzimtbūšana, dzimts saimnieks, kas piederēja pie zemes par dzimtu, dzīvoja tanīs ilūzijās, ka viņš uzkopj *savu māju*, iekopj, ieaudzē, ierīko *savu inventāru*. Protams, kungs varēja ik brīdi mainīt saimnieku, bet viņš to ne velti darīja. Tā saucamā brīvlaišana visas šīs ilūzijas izjauca. Brīvlaišanas likums arī *saimnieku galīgi padarija par bezzemnieku*, jo pasludināja, ka *visa zeme un viss inventārs uz priekšu pieder muižniekiem* un zemnieks top «brīvs» bez zemes un bez inventāra, *brīvs bezzemnieks*, proletārietis. Ar to patiesībā tanī pat dienā likumā tika ierakstīta visas «zemnieku kārtas» sašķirošana, saimnieciski tika nodibināta *vienlīdzība*, proti, visi zemnieki nu bija vienādā mērā *bezzemnieki*. Tātad pilnīgi kā Francijas revolūcijā: zemnieku «brīvība», «vienlīdzība», trūka tikai «brālibas»!

Bet reizē ar to muižniekam tika dota iespēja, pārejot uz jaunu dzīves iekārtu, izdarīt *pamatīgu pāršķirošanu*, tā sakot, *jaunu izlasi*. Muižkungi un vagari arī jau līdz šim bija šo izlasi izdarījuši visai pamatīgi. Taču tagad deva vēl 4 gadus (!) novērot un galīgi izmeklēt tos no visa «bijušo saimnieku» un bijušo dzimto kalpu vidus, *kas būs visspējīgākie saimnieki*, tas ir, ne vien paši strādnieki, bet arī atbildētāji par saviem strādniekiem. Es neesmu atradis vēsturē otras zemes, kur tik aprēķināti, varētu sacīt, apzinīgi būtu patlaban brīvlaistie zemnieki-bezzemnieki jaunpārgrupēti saimniekos un kalpos. Un jāatzīst, ka mūsu saimnieku kārta ir pilnīgā mērā apstiprinājusi to laiku baronu aprēķinus.

Lielā zemnieku aplaupišana, kas notika reizē ar tā saucamo brīvlaišanu, varbūt tādēļ Latvijā pārgāja samērā tik viegli, ka zemnieku jeb, pa jaunam, bezzemnieku kārta jau bija sadalīta šķirās.

Zemi šoreiz zaudēja tikai saimnieki, jo kalpi to jau bija zaudējuši sen. Viegli var būt, ka kalpu starpā radās pat zināma apmierinātība: Aha, pelēci (pelēci, kaut dzimtcilvēka gīmī) arī drusku patramdīja, atnēma mājas un pat inventāru! Radās taču 4 gadu laikā kalpiem vienam otram iespēja ieklūt saimniekos.

No šīs puses jautājums nav izpētīts, bet tautas dziesmas jau gaiši liecina par lielu naidu tolaik abu šķiru

starpā. Un varbūt taisni uz šo 4 pārejas gadu laiku attiecas tautas dziesma:

«Ai, sunīt, kiparīt,
Nerej mani, kalpa vīru:
Kad es būšu saimenieks,
Došu maizes gabaliņu.»

Un, cik laba dzīve tādam kalpa vīram varēja būt pie dzimtcilvēka-saimnieka, par to liecina cita dziesmiņa, ko dzied saimniece:

«Es būt' laba saiminiece,
Kad man tāda saime būtu,
Kas neēstu, kas nedzertu,
Kas miedziņa negulētu.»

Tāds toreiz kalpa ideāls saimnieces acīs!

Tomēr, ja apraugām to laiku apstākļus tuvāk, tad jāatzīst, ka ne vien saimnieka, bet *ari kalpa* stāvoklis iepriekš brīvlaišanas bija *labāks* nekā pēc — un it īpaši pārtikas ziņā. Mēs sastopam tautas dziesmās arī aizrādījumus uz «naudas zekēm» kalpa vīram vai kalpa līgaviņai. Arī tās ir izskaidrojamas, ja arī kā izņēmums. Jo saimnieks naujas tolaik nekrāja, bet gan visu iekrājumu ieguldīja «savas mājas» inventārā. Mēs jau redzējām, ka 1817. g. likums *Kurzemē* (un tas pats 1819. g. atkārtojās Vidzemē) *ne vien zemi, bet arī inventāru pasludināja par muižas ipašumu*. Tātad no «brīvlaišanas» samērā vairāk *cieta saimnieki nekā kalpi!**

Bet *pirmais atsvabināšanas* solis Latvijā bija reizē jauna verdzība, jaunāka un smagāka nekā dzimtbūšanas verdzība**. Atsvabināja no klausības uz likuma pamata; ieveda vēl jaunākus klaušus uz «*liguma* pamata.

Tātad, izteicoties militārā valodā, muižniecība, pārejot uz kapitālisma pirm- jeb priekšpakāpi — proti, ar *brīvu strādnieku*, bet *klaušu darbu* —, bija savu darba armiju jau pārgrupējusi. Muižkungi un vagari jau bija vecie, jeb lielskungs, izlietojot privilēģiju, atsvabināja zināmu skaitu

* Diemžēl jautājums par to, kāda starpība bija dzīves apstākļos starp kalpu un «saimnieku» verdzības laikā, cik lielas maiņas notika saimnieku sastāvā pie brīvlaišanas un kādas skaitliskas attiecības bija starp saimniekiem un kalpiem, nav sīkāk apskatīts ne no viena.

** Mans nolūks te ir aprādīt tikai šos vilcīenos attīstības gaitas galvenos posmus un raksturīgākās pazīmes. Sīkāk par to lasāms F. Rozīņa «Latviešu zemniekā», arī manā «Darbs un zeme». [Sk. Rozīņš F. Rakstu izlase, 2. sēj. R., 1964, 279.—318. lpp.; *Stučka P. Rakstu izlase*, 3. sēj., 98.—108. lpp. *Red.*]

jaunu cilvēku no karaklausības, atrada jaunus uzticamus, jo atkarīgus vagarus. Arī «baltie spieki» mežā auga pietiekoši. Saimnieki jaunizlasīti no agrāko saimnieku jeb atkal kalpu vidus; viņiem nodots zināms skaits strādnieku, kas pamatīgi reģistrēti un piedalīti saimniekam. Nu varēja iesākties *virsdarba* izsišana uz jauniem pamatiem. Jo 1817. g. Kurzemei, piem., noteica: «*Kroņa Valsts un Kurzemes Muižnieki... caur to tiek arī atlaisti no tām gādāšanām un došanām* priekš zemniekiem, kas ar šām tiesām bija savienotas» (proti, ar tām «tiesām, kas dibinājās uz ļaužu dzimtu būšanu»).

Noteikumi par to, *ko nav brīv* darīt saimniekam un *kalpam*, ir likumā visai sīki un lasās tagad kā daudzkārt komiski panti. Tie deva visas tiesības muižai (miesas sods līdz 15 cirtieniem, vienalga, saimniekam vai *kalpam*!). Ja kalps negribēja kalpot, viņš to varēja, bet viņam nebija tiesības aiziet *bez atļaujas* uz citu novadu un tātad draudēja bada nāve. Bet muižniekam gan bija tiesība *izsūtīt* no sava novada (pagasta) robežām ikvienu māju kalpu. Un ko runāt par tiesībām, ja ievēro, ka pagasttiesa bija muižas rokaspuiši un otrā instance — baronu tiesa. *Mazāk tiēsigu* «*brīvu cilvēku*» nekā Latvijas zemnieki un bezzemnieki pasaulē nav bijis.

Bet jaunais saimniecības aparāts strādāja labi. Un, jo labāk tas strādāja, jo smagākas lika tam nastas. Latvijas klaušu darbi bija dažā ziņā *pilniga* «Teilora sistēma»: nevienas kustības liekas. Bet taču *brīvais* cilvēks varēja sev ko iekrāt, un tā saimnieki, atkalpojuši savus klaušus, *virsdarbu*, pa savām mājām sāka šo to atlicināt. Radās naudas iekrājumi.

Kaut kas neparasts, kas pat vēsturē nepieredzēts norisīnājās Latvijā: klaušu darbs un pie tam likumīgi *neaprobežots* klaušu darbs (dzimtbūšanas laikos bija likumīgi aprobežojumi) «*uz brīva liguma un tikai brīva liguma pamata*»! Sī puse Latvijas klaušu laikos vēl palikusi neuzsvērta.

20 gadus Latvijas zemnieki «*klausīja** un cieta. Tie bija vispārējas reakcijas gadi, itin kā iepriekšējie 20 gadi bija bijuši nemītīgi sacelšanās gadi. Tad 1840. gados viņu pacietība lūza un pa visu Latviju izplatījās nemieri. Zināmu lomu tur spēlēja arī Krievijas cara valdības un

* — gāja klaušu darbos. *Red.*

tās [pareizticīgo] priesteru provokācija, kas sāka vilināt zemniekus tai «pareizajā» ticībā, apsolot ceļu uz «brīvām zemēm». Dumpjus asināini appieda. Un, kad 1841. gadā uz Rīgas pili pie generālgubernatora plūda zemnieki-lūdzēji, uz tiem atklāja uguni. Notika kaut kas ļoti līdzīgs Gapona strādnieku slaktiņam 60 gadus vēlāk Pēterpilī. Bet reizē ar visu to valdība jutās spiesta mazliet iejaukties, vismaz Vidzemē. Likumi, ko te izdeva zemnieku labā, bija sagrozāmi pēc patikas. Tomēr *saimnieku* stāvoklis sāk uzlaboties. Un jau to laiku «Mājas Viesī» parādās sūdzības par kalpu *laiskumu* un nemierību. Tas nozīmē patiesu šķiru pretišķību.

Reizē ar to naudas saimniecība sāk ieviesties vairāk un vairāk. Klaušiem blakus rodas naudas rente. Iesākas pat dzīvāka māju pārdošana, skaitot no 1851. g.* Un nu parādās arī jau pirmie pasākumi no šķiru ciņas uz laukiem. Bet ne streiku vai tamlīdzīgu parādību veidā. Nē — 1848. g. zemnieki gūst tiesību pāriet uz dzīvi pilsētās. Bet 1858. g. atļauj tiesību pāriet uz visas Krievijas pagastiem. Tāda «pārkustēšanās» tiesība ievērojami atvieglo un uzlabo kalpu stāvokli, jo pamazina iedzīvotāju skaitu, tas ir, laukstrādnieku savstarpējo konkurenci. Bet kalpu stāvoklis visai spīdošs nebija:

«Kam, kalpiņi, sievu nēmi,
Tev nav nama, istabiņas»...

Un pretim saimniekam gan kalps jau prata parunāt arī tautsaimniecības valodā:

«Saimniekam *maizes* žēl,
Man bij savas *varas* (t. i., darbaspēka [P. S.]) žēl:
Maizīt' auga tīrumā,
Kur varite man uzaugs?»

Sešdesmitie gadi atnes beigās pilnīgu naudas saimniecību. Likums aizliedz *klaušu darbu* un noteic vienīgi *naudas renti*. Protams, ka likumi nāca par labu attīstītākajām muižu saimniecībām, kas muižu laukus jau apstrādāja ar algas darbu jeb tos iznomāja. Bet tam pretim bija tie muižnieki, kas veda «kulaka» veclaiku** saimniecību. Un,

* Šinī ziņā F. Rozīņš savā «Zemniekā» sīki aprāda motīvus, kas tos pašus laupītājus muižniekus spieduši *par naudu atdot atpakaļ* zemniekiem viņu zemi, t. i., to pārdot. [Rozīņš F. Rakstu izlase, 2. sēj., 348—352. lpp. Red.]

** T. i., ekspluatātēja zemniekus ar klaušu darbu sistēmu. Red.

neraugot uz to, ka likums par klaušu aizliegumu* bija jāatkārto vairākas reizes, tas turējās un slēpās dažādos veidos kontraktos, neraugot uz to, ka īpašiem komisāriem (vispirms iz muižniekiem pašiem, vēlāk iz krievu [car] ierēdņu skaita) bija jāapliecina līgumu likumība. Tānī pašā laikā arī jau lielā mērā vairojās māju pārdošana.

* * *

Ja paraugām tabelēs par pirktaim zemnieku mājām, tad no 22 000 mājām klausības zemes, kas pārdotas no 1823. līdz 1901. g., vairāk kā puse, pāri par 11 000, pienākas uz laikmetu no 1865.—1875. g. Pie tam, kā arī jau pārejot uz naudas renti, notika *milzīga saimnieku maiņa*. No jauna muižniecība izdarīja *saimnieku izlasi, no jauna rekrutēja* saimnieku šķiru. Šoreiz *ne tik daudz un pat nemaz pēc darba spējām, bet pēc maka biezuma*.

Ar nepiedzīvoti veiklu mehāniku muižnieki prata iz zemniekiem kā no citroniem izspiest pēdējo sulu. Un, kad tie bija visus savus sviedrus lējuši 12 rentes gados tai rēķinā, ka viņi saimniekos vēl 12 gadus jeb uz mūža laikiem (tas ir, pirkš), tad «kungs» vienkārši paziņoja, ka viņam tāds un tāds sola vairāk rentes vai lielāku cenu. Un tas bija pilnīgi dabiski. Jo vecais saimnieks *negribēja* maksāt par to, ko viņš pats ieguldījis zemē kā labojumus, bet *jaunais saimnieks tos* maksāja. Tā varēja ik 12 gadus vai nu dabūt *jaunu* saimnieku, jeb vismaz pacelt renti. Jeb atkal *pārdot zemi*, nodrošināt sev kapitalizēto renti.

Nekļuva brīvs zemnieks arī, kad tas pircis, jo bija jāmaksā un atkal jāmaksā. «Se laucinieki renti maksā,» sauca no pilsētu kredītbiedrībām. Un «še laucinieki renti maksā» kā atbalss atskanēja no muižu pašu kantoriem. Zemnieks bija kļuvis par mašīnu «renti maksāt».

Bet šī rente no debesīm nekrita. Tā bija, ja saimnieks bija sīksaimnieks, viņa paša *virsdarbs*. Ja tas bija lielsaimnieks, tad *vienīgi kalpu virsdarbs*. Ja saimnieks bija vidējs, tad *kā paša, tā kalpa virsdarbs*. Un, jo rente lieļāka vai pirkšanas summas procents augstāks, jo kalpam bija vairāk jāpadara virsdarba. Kalpu skaits kritās, bet darbs un virsdarbs pieauga. Nepietika ar to: sāka saknāpināt kalpa uzturu. Piena separators atnēma krējumu

* Cara valdības 1863. g. lēmums paredzēja līdz 1868. g. likvidēt Baltijā visas zemnieku klaušas muižai un uzsākt pāreju uz zemes naudas nomu. *Red.*

kalpa pienam. Pāreja uz lopkopību *pamazināja* vai pavisam atcēla kalpa piena un gaļas porciju! Un strādnieki uz lauka vēl arvien nezināja citas izejas kā vienīgi bēgt *pilsētās*. Laime vēl, ka tur pieauga rūpniecība un pieprasījums pēc darba.*

Tā lauku darba tautas *virsdarbs*, proti, tā virsvērtība, ko no saimnieka kā visas mājas saimes galvas saņēmā muižnieks, pārvērtās *papīra gabaliņā* — *obligācijā, rentes līgumā*, kuriem pilnīga *naudas vērtība*, kurus varēja iekīlāt kā jebkuru naudas papīru. Un kas muižnieku kredītbiedrības *obligācijās pārvērtās kuponos*, kur lauku darba tautas sviedrus *grieza ar šķērēm*.

Muižnieks sen jau vairs (ja jel maz kad) pats nenodarbojās ar saimniecību. Viņu muižu zemes bija greznības priekšmets, izpriecas vieta, pašuztura avots. Mazākā daļa tikai pārgāja uz racionālu lielsaimniecību. Vairums to uzticēja muižkungu pārziņā vai izdeva uz renti un graudniekiem. Tikai zaķus un citus meža kustoņus viņš paturēja savā tiešā rīcībā.

1905. g. zemniecība atminējās to pārestību, kas tai bija padarīta 100 gadus atpakaļ. Vēlreiz un šoreiz galīgi *pēdējo reizi* apvienojās *saimnieks un kalps* pret baronu. Bet 1905. g. reizē ar to pirmoreiz laukstrādnieki stājās tiešā sakarā ar pilsētu strādniecību, piemērojot viņas cīņas līdzekļus. 1905. g. bija pirmie lielie laukstrādnieku streiki, pa daļai arī zemnieku mājās. Tas lika pirmo pamatu *darba tautas* patiesajai «brīvlaišanai», bet reizē tas arī iznīcināja tās pretišķības, kas vēl pastāvēja starp *muižu un zemnieku māju* saimniekiem. Vēl muižnieki dižojās ar savu politisko varu, un tā bija plaša, jo 2 ķeizaru valstis (Krievija un Vācija) bija tuvu saistītas ar Baltijas muižniecību un to pabalstīja, kā spēja. Kad abas šīs ķeizaru valstības krita, *vācu muižniecība* palika vairs tikai *kontrrevolucionāra un nesamierināmi kontrrevolucionāra* ļaužu grupa, pret kuru var būt tikai viens lozungs: *galīga iznīcināšana!*

* * *

Tā 100 gadi ir pagājuši, kopš Latvijas darba tauta ir ierakstīta *brīvlaišanas grāmatā*, proti, brīvu zemnieku jeb, pareizāk, bezzemnieku šķirā. Kas tagad ir grozījies? Vai latviešu darba tauta nu jau ir brīva?

* Par to sīkāk manā «Darbs un zeme» par «Latviešu zemnieka evolūciju». [Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 111.—113. lpp. Red.]

Nē, nav brīva! Tā vairs nav beztiesībās vienota bezzemnieku šķira, tā ir divos stingros pretējos lēgeros dalīta tauta. Un tagad pie varas ir *latviešu pelēcis*. Tas ir vēl bargāks un nekrietnāks izmantotājs, kura ideāls būtu: izmantot Latvijas darba tautu ne tā, kā to darīja vācu lielskungs, bet 10 reizes vairāk. Bija viens brīdis, kad šķita, ka Latvijā vienā reizē ir kritusi *i zilo baronu, i pelēko baronu vara*. Tas bija 1919. g. padomju varas mēnešos. Bet tai bija jākrīt aiz pārspēka, jo, ja 22. maijā arī lomu spēlēja zināmā mērā nodevība un sakarā ar to kara iestāžu nezināšana par pretinieka spēkiem un nodomiem, tad frontes apstākļi Viskrievijas apmēros bija tādi, ka citas izejas nebija — agrāk vai vēlāk.

Padomju vara, burtiski, ar pašas muižniecības vārdiem izlaboja muižniecības 1817. un 1819. gadu laupīšanas likumu: proti, muižniecības *zemes un tās inventāru konfiscēja* un nodeva darba tautas rīcībā. Bet viņa reizē *atcēla vispār privātipašumu uz zemi, jo zeme nav tirdzniecības priekšmets*, tai jābūt darba tautas labā. Tādēļ viņa zemnieku saimniecības atstāja agrāko apsaimniekotāju rokās, *tikai atceļot algas darbu privātuzņēmēja peļnā*. Bet lielās saimniecības turpinot padomju, t. i., *visas darba tautas* kopipašumā.

Kā ikviensai saimnieciskai revolūcijai tik lielos apmēros, komunismam bija jāizsauc zināma pretestība. *Uzreiz padarit privātipašuma sabiedrībā uzaugušu paaudzi par komunistiem acīmredzot nekur neizdodas*. Vajag zināmas reakcijas, lai galīgi nodibinātu komunismu ne vien uz papīra, bet arī galvās un sirdīs. Un tie drīzi 2 gadi, kā plosās no jauna privātipašuma vara, būs galīgi atvēruši acis tiem, kas vēl neticēja.

Tas maksāja daudz upuru. Es nerunāšu te par tūkstošiem kritušo revolucionāru, kuru asinis vēl arvien brēc pēc atriebības. Kas *noticis ar darba tautu?* [Latvijas] Pilsētu darba tauta vai nu izkaisīta pa visu pasauli, jeb atrodas bezdarbā. Bet lauki? Tie ir pilnīgā nezināšanā: kas būs? Muižnieku itin kā nebūtu, viņu muižas itin kā dala, bet tas norisinās pavism neparastā ceļā. Muižniekiem atstāj *pagaidām* pārvaldīšanā visu vairumu muižu — aiz mērnieku «trūkuma». Bezzemniekiem bez inventāra nedod zemes. Bet, kad *pieteicas* kalpi, kas muižas apstrādā, lai viņiem *muižas nodod ar inventāru*, kā stāv, kopapstrādāšanā, tad atbild: *tas nav priekš jums*.

Muižniecības vairs nav, bet uz laukiem no jauna ir 3 šķiras:

1) Pelēči un par pelēčiem pasludinātie muižu īpašnieki, tiem ir zemes kā privātīpašums, *ar kurām viņi var darit, ko grib.*

2) Kalpi, laukstrādnieki, kuriem nav ne inventāra, ne iespējas aiziet uz pilsētām (tur nav rūpniecības), *ar kuriem pirmā šķira tādi var darit, ko grib.*

3) Bij. bezzemnieki, kam piedala zemes, *ar kurām viņi nekā nevar darit.* Jo kārtīgai apstrādāšanai trūkst inventāra, bet pārdot, iekīlāt un izrentēt šīs zemes *nav brīv.*

Tāds stāvoklis, protams, nevar turēties. Tiem bezzemniekiem, kas, neredzēdami citas izejas pēc 3 revolūciju (1905., 1917., 1919. g.) krišanas, bija iekrituši uz Zemnieku sav. un sociāldemokrātu kopējo plānu — siksaimniecību dibināšanu, tagad atveras acis. *Tā nav izeja no verdzības, tā nav atsvabināšana.*

100 gadus pēc pirmās brīvlaišanas Latvijas darba tauta no jauna stāv tā paša uzdevuma priekšā: kā galīgi salauzt nebrīvības važas. Nedz vergu klaušas, nedz klaušas uz «labprātīga» līguma pamata, nedz algas darbs, vien-alga, vai pie muižnieka-privātīpašnieka jeb pie zemnieka-privātīpašnieka, nav spējuši salauzt Latvijas darba cilvēka «varu» (sk. augstāk minēto tautas dziesmu). Viņas pašas mēģinājums ar privātīpašumu ir sabrucis. Paliek pāri tikai pareja uz privātīpašuma galīgu atcelšanu.

Mēs redzējām, iekš kam pastāvēja Latvijas vācu muižniecības saimnieciskais stiprums: viņa *apbrīnojami prata organizēt* savu ļaužu izmantošanas kārtību. *Saimnieku šķirai* Latvijā bija *loti spējīgi izmantošanas ieroči* (vai nu kā vagari, jeb patstāvīgi saimnieki, rentes maksātāji). Strādnieki kā uz laukiem, tā pilsētās bija *pirmās šķiras darbaspēks*, bet taisni *viņu vājā puse* bija, ka viņi *pārāk daudz un labi strādāja...* kungu labā. Tagad viņiem jāsaņem kopā visi šie vēstures piedzīvojumi un *jātop pašiem par sava darba organizatoriem, pašiem par savas «varas» nodarbinātājiem un pašiem savā labā.*

Vienīgais celš uz to ir padomju iekārta. Tas būtu labs jubilejas darbs — 100 gadus pēc tam, kā Latvijas zemniecība bija saskaldīta šķirās, to no jauna *apvienot* vienā šķirā, *darba tautā*, iznīcinot šķiru starpības, iemetot ugunī vecos šķiru sarakstus un izmetot [no] jaunās sabiedrības elementus, kas nav spējīgi vai gribīgi iet pa šo ceļu.

Protams, šo rindiņu nolūks nebija kaut ko pareģot par tuvāko nākotni. Bet bieži atgadās dzirdēt — kā tas nākoties, ka «tie latvieši tik revolucionāra tauta»? Un, ja atdālām to daļu latviešu, kas tikpat spējīgi kā gan ne patstāvīgi kontrrevolucionāri, bet kontrrevolūcijas ieroči, tad šim jautājumam tiešām ir pamats. Sis jautājums mani arī pamudināja mazliet paraknēties pa Latvijas darba tautas pagātni. Ūn mazliet atbildes mēs te atrodam.

P. Stučka

«*Sarkanā Zvaigzne*», 1. nr.,
1921. g., 34.—40. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

«PERSONIGĀ LIETĀ»

Ir jau drīz 2 gadi, kā Latvijas komunistiskie laikraksti noteikti apsūdz sociāldemokrātiskās partijas sekretāru Br. Kalniņu, ka viņš kā sociāldemokrāts iegājis kopš 1919. g. rudeņa Latvijas *buržuiskās* valdības visnoteiktākajā un riebīgākajā *šķiru ciņas iestādē*, proti, *izlūku* jeb aizsardzības *nodaļā*. Br. Kalniņš klusēja. To pašu Br. Kalniņu Latvijas arodnieki tieši vainoja, ka tas un [viņa] biedri sistemātiski ziņojuši un vēl ziņojot Ulmaņa valdības iestādēm par komunistiem un vispār «politiski apšaubāmiem» arodniekiem. Br. Kalniņš klusēja un turpināja savu «darbu». Tikai kad es bb. Šilfa un Bērces nekrologā norādīju, ka, pēc manām ziņām, aizsardzības nodaļā guļējusi no pašu sociāldemokrātu partijas sekretāra apliecināta Šilfa fotogrāfija, pēc kuras viņš pazīts,* Br. Kalniņš nāca klajā ar vēstuli «Sociāldemokrāta» 142. nr., kurā viņš gan *atzīst* «daudziem zināmo apstākli, ka viņš 1919. g. novembrī 3 nedēļas sastāvējis armijas virspavēlnieka štāba galvenajā izlūkošanas nodaļā», bet man atbild ļoti uzbudināts par «apvainojumu» b. Šilfa fotogrāfijas lietā, it kā kartīnas apliecinājums *tanī pat iestādē, kur «sastāvējis» dienestā 3 nedēļas* (pēc paša atzišanās), jel maz varētu būt apvainojošs! Uz to es rakstīju starp citu: «bet, ja Br. Kalniņš grib zināt, no kā ir tie *apgalvojumi un pierādījumi*, ka viņš izdarījis šo apliecinājumu... tad man jāatbild: no paša zem zaļām velēnām (jeb vieglām smiltīm) dusošā b. Šilfa».* Tagad Br. Kalniņš «Sociāl-

* Nekrologs bija ievietots «*Pravdas*» 131. nr-ā 1921. g. 17. jūnijā. *Red.*

** Sk. šā sej. 172. lpp. *Red.*

demokrāta» 194. nr. to noliedz, un, tā kā mūsu starpā nevar būt iestādes, kas noskaidrotu to *patiesību*, tad atliek vienīgi *nolikt strādniecības priekšā* jautājumu: kam viņi šīnī lietā vairāk tic, nelaiķim b. Šilfam-Jaunzemam vai dzīvajam Br. Kalniņam. Un ar to būtu polemika jāizbeidz.

Bet Br. Kalniņš sajūt, ka ar to nepietiek. Viņš vispirms mēģina nomelnot visus savus «morāliskos tiesnešus», t. i., komunistus. Komunistiem taču arī esot črezvičaikas*, kur piedaloties komunisti. Naivā dvēsele! Viņš, raug, neizprot to starpību, vai komunisti, t. i., *strādniecības* partijas locekļi, ir *savas*, t. i., *strādnieku* šķiras, varas iestādes locekļi, jeb vai sociāldemokrātijas, kas *arī dēvējas par strādniecības partiju*, loceklis ir *buržuāzijas* valdības vai *tās šķiru ciņas* iestādes kalpotājs vai pabalstītājs. Tas nebūt *nav morāles*, bet *polītisks* jautājums un tikai kā tāds var interesēt strādnieku šķiru.

Arī tā vēl nepietiek Brunītim, viņš izlieto vēl vienu viņa aprindās iemīlotu paņēmienu — nomelnot mani kā ne apsūdzības izdomātāju, bet tās klajā cēlāju. It kā tad, ja Stučka būtu pat blēdis vai bezgodis, Br. Kalniņš vairs nebūtu bijis buržuāzijas valdības iestādes spiegs, vairs nebūtu strādnieku denuncētājs (denuncētājs, bet ne apmelotājs, tā ir starpība!) utt. Viņš raksta «Sociāldemokrātam», zinādams, ka man nav iespējams viņam pat atklāti atbildēt: «Un beidzot it sevišķi P. Stučkam pašam derētu šādās (t. i., spiegu un izlūku?) lietās klusēt. Ir *dokumentāriski* pierādīts fakts, ka P. Stučka, būdams cara valdības laikā izsūtīts no Latvijas, griezies pie cara Nikolaja II ar vispadevīgāko lūguma rakstu (uz Vīsaugstāko vārdu), kurā izteic savu nožēlošanu par maldišanos un lūdz apžēlošanu. *Tas notikās tāni laikā*, kad katrs turēja zem sava goda lūgt dēļ apžēlošanas un nedaudzie, kas šo soli spēra, *tika izslēgti no partijas*.» Te rakstītais ir *meli*. Es esmu sociāldemokrāts no 1903. g., no tā laika, kā nodibinājusies sociāldemokrātijas organizācija Latvijā.⁷⁷ Šīnī laikā esmu daudz kратīts un mētāts, bet nekādu lūgumu iesniedzis neesmu. Tātad apvainojums, ka es kā sociāldemokrāts padarījis tādu darbu, par kuru es būtu pat bijis jāizslēdz no partijas, ir *apzinīgi* (sk. atsaukšanos uz dokumentu!) *samelots*. Ar to es, ja gribētu būt diplomāts, varētu aprobežoties.

---

* Ārkārtējās komisijas. *Red.*

Bet man nav ko slēpt, ka es, par nožēlošanu, neesmu no paša dzimuma bijis [strādnieku] šķiras loceklis un sociāldemokrāts vai komunists, ka es nācis no buržuāzijas un lēni (vēlos gados — vairāk kā 30 g. vecumā) izdzīvojis cauri Latvijas sīkpilsonisko, tautiski «demokrātisko» slimību, kad nebija Latvijā nedz revolucionāras partijas, nedz revolucionāru tradīciju, kad pieauguši cilvēki (piem., «jaunstrāvnieku» lietā) uzvedās kā bērni* utt. Šini laikā es, 1898. g., pēc 6 mēn. ilga aresta biju izraidīts uz Vitebsku un, kad 1899. g. iznāca spriedums uz 5 gadiem nometināšanas Vjatkā, tad aiz iemesliem, kuriem vispārībai nav intereses, iesniedzu lūgumu ne pēc apžēlošanas, bet lai pārmaina Vjatku pret Vitebsku vai kādu dienvidus guberņu. Tā kā iekšlietu ministrijas administratīvais spriedums bija parakstīts «visaugstākajā vārdā», tad arī mans lūgums bija adresēts «uz visaugstāko vārdu». Manu veselības stāvokli apliecināja vietējā medicinālinspekcija utt. Tikai daudzus mēnešus vēlāk, jau Vjatkā, es dabūju attbildi, ka iekšlietu ministrs, izskatījis cauri manu lūgumu uz kāda panta pamata, kas viņam šo tiesību dod, pats, t. i., ministrs, *atstājis šo manu lūgumu bez ievēribas*. Tāda ir tā patiesība.

Tikai Vjatkā es pamatīgi iepazinos ar revolucionāro-sociāldemokrātiju un iedziļinājos tanī kā teorijā, tā arī praksē. 1900. vai 1901. g. parādījās mani pirmie, kā sociāldemokrāta, raksti ārzemēs, un kopš tā laika esmu bijis noteikta (bolševiku) virziena aizstāvētājs, no kura, kā ikviens atzīs, neesmu atkāpies vai novirzījies nekad un nekur. 1903. g., ja nemaldos, man pašam organizācija uzdeva, lai reiz nodibinātu zināmu noteiktību, izstrādāt norādījumus, kā turēties politiskās lietās («pie kverkšķināšanas»)**, un revolūcija pati jo drīzi radīja Latvijas sociāldemokrātijas norūdīto taktiku.

Tātad es *18 gadus esmu partijā bez mazākā apvainojuma*. Un, kad 1918. gadā Krievijas [Komunistiskās (bolševiku)] Partijas CK, pie kurās tolaik piederēja arī mūsu partija, apskatīja šo gadījumu iz manas buržuiskās, iepriekš partijas pagātnes, tad CK saskaņā ar savas goda tiesas lēmumu *atzina manu partijas biedra godu par*

* Domāta izturēšanās pēc aresta pratināšanas laikā. *Red.*

** 1902. g. P. Stučka sagatavoja brošūru *«Par izturēšanos pie kverkšķināšanas»* (nopratināšanas), kuru izdeva kā sērijas «Sociāldemokrātu Bibliotēka» 10. numuru. *Red.*

nekādā zīnā neaizskartu. Un pēc tam Krievijas Komunistiskās partijas kongresā 1919. g. man biedri parādīja lielāko uzticību, kādu partija var parādīt saviem biedriem, ievēlot par Krievijas Komunistiskās partijas CK locekli, no 1920. līdz 21. g. par kandidātu (ko visu zina meņševiki, jo tie to ir citējuši savā laikrakstā). Ar to šis jautājums priekš manis ir izbeigts, jo priekš manis ir no svara vienīgi mana sirdsapziņa un biedru uzticība. Protams, es nebūt nevēlos «dižoties» ar savu buržuisku pagātni. Es to no visas sirds ienīstu un visu, kas ar to sakarā, ko es esmu gaiši pierādījis savā nesaudzīgā kritikā par šo savu pagātni un savā nesaudzīgā cīņā pret visu to liekulību, iz kādas sastāv visa buržuāzija un tās pasaules uzskati. Bet es, *nācis no buržuāzijas, 20 gadus esmu uzticīgi un bez novirzības kalpojis strādnieku šķiras revolucionārām interesēm* (taisni tik daudz gadu, kā kaut kādam «Brunītim» ir pavisam uz muguras) un nevis otrādi, atmetis, nodevis strādnieku šķiras intereses, lai kalpotu vai pakalpotu buržuāzijai.

Bet nu vēl dažus vārdus par Brunīti. Viņš cerēja glābt sevi strādniecības priekšā uz mana rēķina. Viņš ir pārrēķinājies, jo viņa paša *publicējums viņu no jauna notiesā*. Mēs redzējām, ka viņš *apgalvo, ka tikai 3 nedēļas* bijis ar izlūku nodaļu sakarā. Tie ir tagad meli. Ošņātāju nodod viņa snuķis. «Рыльцо в пуху» jeb, kā latvietis sacītu, «snuķis ar miltiem». Pats šis «dokumentāriskais pierādījums» pret mani ir *spiegošanas kārtā* gūts iz Krievijas Komunistiskās partijas CK *arhiva*. Un tad: Br. Kalniņa rakstiņš nodrukāts «Sociāldemokrātā» *27. augustā*. *Un taisni tani dienā* «Jaunākajās Zīņās» (arī no 27. augusta!) nodrukāts (gan, protams, sagrozīts) cits tās pašas Krievijas Komunistiskās partijas CK tādā pat ceļā gūts dokuments: kāds slepens cirkulārs. Tātad ir skaidri, ka «Brunītim» un «Jaunākām Zīņām» ir *kopējs avots*! Vai tas ir tieši «Brunītis» jeb kāda kopēja vidutāja iestāde? Miniet paši! Fakts ir un paliek — Latvijas sociāldemokrātiskās partijas sekretāra *ciešākā kopdarbība* ar buržuāziju kā *legālā*, tā (kā teikt?) *nelegālā* darbā. Tas Latvijas strādnieku šķirai no jauna par zināšanu.

5. sept. 1921. g.

*«Cīņas Biedrs», 14. nr.,
1921. g., 172.—175. lpp.;*

*«Cīna», 31. (454.) nr.,
1921. g. 30. septembri*

P. Stučka

Iespiests pēc žurnāla teksta

VISU VARU STRĀDNIEKU PADOMĒM!

Ar tādu lozungu 4 gadus atpakaļ 25. oktobrī (7. novembrī) uzvarēja revolūcija Krievijā, un taisni tā skanēja arī pirmais jaunās varas — Viskrievijas Strādnieku, kāreivju, zemnieku deputātu padomju kongresa dekrēts*. Vai tā jau bija sociālistiskās revolūcijas uzvara? Nē, tas bija tikai socialistiskās revolūcijas *sākums*, proti, «politiskās varas sagrābšana strādnieku šķiras rokās tanī nolūkā, lai tā piemērīgi savas šķiras interesēm nokārtotu ražojamās attiecības un tamlīdz pārgrožītu visu sabiedrību viņas pamatos, to iz šķiru sabiedribas pārvēršot bezšķiru sabiedrībā»**. Tas ir ilgstošs process, kura galīgās uzvaras stundu, dienu un pat ne gadu mēs noteikt neņemamies, jo tas atkaras no vispasaules revolūcijas gaitas. Bet mēs šogad svinam šīs revolūcijas *pirmā cēliena* 4 gadu jubileju. Cetrus gadus strādniecības varas 150 miljonu lielā valstī! To divu nedēļu vietā, ko «atļāva» iekšējie pretinieki pirmajā laikā,*** to triju mēnešu vietā, ko atkal un atkal sludināja ārējie ienaidnieki visu turpmāko laiku! Šodien, neraugot uz kara sabrukumu un pasaules krīzēm, uz neražu un neražību, uz ilggadējās blokādes un šī gada lietus trūkuma celto badu, *padomju vara Krievijā stāv ciešāka nekā jelkād* visos šīnīs četros gados.

Kādi ir šīs revolūcijas *iznākumi*? Pēc panākumiem šī revolūcija pielīdzināma vienīgi Lielajai Francijas revolūcijai! To atzīst tagad komunistu-boļševiku jaunākie pretinieki: «I viena, i otra (t. i., i Lielā Francū, i Krievijas Oktobra revolūcija) iznīcināja monarhiju, noveda līdz galam feodālās iekārtas sagrauju un izveda dzīvē valdnieku, dzimtas, baziņu un muižnieku zemju pāreju zemniecībai, kura kļuva galīgi atsvabināta no dzimtbūšanas valgiem.» Tā tagad atzīst pat II Internacionāles ilggadējs vadonis un reizē Antantes valsts Beļģijas ministrs Vandervelde.

* V. I. Lenīna sagatavotais uzsaukums «Strādniekiem, zaldātiem un zemniekiem!». (Lenīns V. I. Raksti, 26. sēj., 211.—212. lpp.) *Red.*

** Te vispārinātā formā izteiktas K. Marksas un F. Engelsa domas par proletāriskās revolūcijas nozīmi. *Red.*

*** Kontrrevolucionāri domāja, ka padomju vara pastāvēs, ilgākais, divas nedēļas. *Red.*

Jā, Krievijas revolūciju var salīdzināt tikai ar «Lielo Francijas» (125 g. atpakaļ) un «Cildeno Anglijas» (vairāk kā 250 gadus atpakaļ) revolūcijām. Bet arī tās neviens netika izvestas tik noteikti līdz galam kā Krievijā. Anglijā tā izbeidzās ar demokrātisku monarhiju, Francijā ar prezidentu un parlamentu, Krievijā ne monarha, ne monarha vietnieka-prezidenta, ne beigās buržuāzijas valdības — parlamenta, bet *darba demokrātija* — padomju vara! Anglijā tā izbeidzās ar izlīgumu starp muižnieku un kāpītālistu, Francijā, neraugot uz zemniecības uzvaru un kārtas privilēģiju atcelšanu, liela daļa zemes palika muižniecības rokās. Tikai Krievijā muižniecība un tās zemes īpašums ir galīgi atcelti, bez atliekām! Vai minēt vēlākās revolūcijas, kā Vācijā, Austrijā utt. (1848. g.), kur vajadzēja jaunas revolūcijas (1918. g.), lai nogāztu ķeizarus un karalus, un vajadzēs trešās un ceturtās, lai gāztu monarhu vietniekus-prezidentus un to parlamentus.

Tikai Krievijā galīgi iznīcinātas līdz beigām visas viduslaiku atliekas: monarhija, kārtu izšķirības un privilēģijas, zemes īpašums un zemes aprobežojumi, sieviešu verdzība, baznīcas vara, tautību apspiestība utt. Bet sacīs: tā ir skaidri pilsoniska revolūcija. Jā gan, tā ir skaidri pilsoniska revolūcija, bet tās izvešana līdz galam ir reizē jaunās, sociālistiskās revolūcijas iesākums, kurš te izpaužas *strādnieku šķiras padomju varā*.

Un kādas ir šīs revolūcijas *tālākās izredzes* tagad, pēc 4 gadiem?

Daži pretinieki (tas pats Vandervelde) pareģo līdzīgu likteni, kā tas bija Francijā, kad Konvents 1793. g. noveda revolūciju līdz viņas kulminācijas punktam. Bet Konventa vara krita tādēļ, ka toreizējā situācijā revolūcijas vara nebija vai nevarēja būt pietiekoši stipra un elastīga, lai atkāptos atpakaļ uz drošāku bāzi. Padomju varai Krievijā tas ir izdevies: paturot savās rokās nacionālizētās zemes un lielrūpniecību, kā arī [saglabājot] lielnamu un vispār lielpašumu nacionālizāciju un uzturot spēkā ārzemju tirdzniecības monopolu, [Padomju valsts] atver durvis iespējami plašai privātērošībai, kur vajadzīgs, nēmot palīgā privātkapitālismu. Reizē ar to zemniecības un pārējās sīkpilsonības stāvoklis atvieglināts, nēmot no tiem pārtikas nodokli agrākā ražas un ražojumu monopola vietā. Sis solis ir redzami nostiprinājis padomju

varas stāvokli un tamlīdz viņas izredzes uz savas sociālistiskās revolūcijas sekmīgu turpināšanu.

Ceturtie gada svētki taču vēl nav un vēl ilgi nebūs atpūtas svētki, bet tie ir gan un būs joprojām uzvaras svētki. Grūtas cīņas vēl stāv priekšā Padomju Krievijas strādniecībai, vēl jo sevišķi apgrūtinātas caur dabas spēku nelabvēlību: sausās vasaras badu. Un tādēļ šai dienai jābūt par jaunatgādinājumu mūsu un visas pasaules proletariātam, ka Krievijas proletariāts gurst savā varoņa lomā, ka laiks ir tam nākt beigās palīgā. Nākt palīgā ne vien ar to, ka sniedz materiālu pabalstu Krievijas bāda cietējiem un ka morāliski pabalsta pašu padomju varu Krievijā, bet ar to, ka veicina vispasaules revolūciju ikviens savā zemē. Jo, cik Padomju Krievija ir vajadzīga vispasaules revolūcijai, tikpat vispasaules revolūcija ir nepieciešama Padomju Krievijai.

Mazs ir tas atbalsts, ko trūcīgais Latvijas proletariāts var sniegt Padomju Krievijai. Daudz lielāku palīdzību viņš pats gaida no Padomju Krievijas, jo atšķirtība no tās Latvijas darba tautai atnes tikai trūkumu un bezdarbību un peļņu atmet tikai buržuāzijai. Tādēļ Latvijas darba tautai šīnī ceturto gada svētku dienā, kad visas pasaules un tātad arī «demokrātiskās» Latvijas buržuāzija nikni paceļ savas dūres pret Krieviju, kopā ar visas pasaules proletariātu dzīvi jādemonstrē sava solidaritāte, sava ciesākā sakarība ar Padomju Krieviju.

Lai dzīvo Padomju Krievija!

Lai dzīvo Padomju Latvija!

Lai dzīvo vispasaules revolūcija!

Nosūtīts uz Latviju

1921. g. oktobrī

«Cīņa», 32. (455.) nr.,
1921. g. novembri. (Bez paraksta);

LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
449. l., 218.—220. lp.

*Iespiests pēc oriģināla
noraksta*

PILSĒTAS UN LAUKI

Kā zināms, jau Markss aizrādīja uz to, ka cilvēces sadališana pilsētās un laukos, šī lielā sabiedriskā darba dalīšana, bijusi tik svarīgs notikums, ka varētu sacīt: «visa sabiedrības ekonomiskā vēsture rezumējas šā

pretstata kustībā»*. Mēs zinām labi, ka pamazām pilsētas bija tapušas par lauku valdniecēm, jo pilsētu kapitāls ir noteicējs arī par lielo daudzumu lauku. Un laucinieks no pilsētas ne vien saņem visvajadzīgākos darba rīkus, mākslīgus mēslus, zemkopības zinātni, citzemju un pilsētu ražotos patēriņa produktus, bet arī uz pilsētu kapitālam noved sava *virsdarba* produktu (un labi, ja *virsdarba* vien) procentu un rentes veidā.

Tikai brīžos, kad pārtraucas konkurence, kā tas bija kara laikā, pilsēta šo savu varu zaudē un *krit atkarībā no laukiem*. Jo lauki tomēr zināmu laiku zināmā mērā var iztikt bez pilsētas, pilsēta turpretim, protams, ne, tamdēļ ka tikai lauki ražo cilvēkam visnepieciešamākjo pārtiku. Protams, ka arī lauki cieš, ja nedabū mašīnas, rīkus utt., ja no jauna jāsāk pašiem aust utt. Viņu saimniecība iet uz leju, un *kāds nekāds izlīgums un izlīdzinājums* ar pilsētu *kļūst nepieciešams*.

Ir jau taisnība, ka laucinieks līdz šim pārpūlējās uz pilsētas rēķina.** Tā kā Eiropas lauksaimniecība ir maz racionālizēta, tad viņa darbs ir mazražīgs un viņam bija jānopūlas ļoti ilgi un grūti. Viņa produkti *samērā* tika samaksāti zemāk nekā pilsētu. To mēs redzam tagad, kad visur cena par maizi un citiem lauku produktiem vairāk *pacēlusies* samērā ar pilsētas precēm. Zemnieks tagad ir vairāk paēdis pats, patērē lielāku daļu no sava darba produkta pats, nekā iztaisīja līdz šim nepieciešamā darba produkts. Un tas grozīsies tikai tad, kad no jauna būs ieradusies aizjūras *lētā* konkurence (tagad tā lielākajā daļā zemju nevar būt lēta, tādēļ ka Eiropas nauda ir pazaudējusi pavisam vai lielu daļu no savas vērtības) jeb kad lauku darbs pārvērtīsies vairāk ražīgā mašīnu darbā, kad zemniekiem vairs nebūs «rentes» jāmaksā utt. Pat labān turpretim pārāk liels skaits darba roku ir ieplūdis zemes darbā samērā ar pilsētas darbu, jo pilsētu bezdarbs, kas cēlies kara laikā, sieviešu darbam aizvietojot vīriešus un vispār ievedot augstāku darba tehniku, piešpiesti dadas uz laukiem. Spekulantu tirgus, kurā ikviens zemnieks pats dadas ar maišeli vai vezumu pilsētā jeb spiež pilsētnieku pašu ar maisiņu nākt pakal pārtikai uz

---

* *Markss K. Kapitāls*, 1. sēj., 296. lpp. *Red.*

** T. i., pilsēta ekspluatāja lauku iedzivotājus. *Red.*

laukiem, izšķiež velti milzīgi daudz laika un energijas. To visu cilvēce ilgi panest nevar. Te vajag gādāt *drīz izeju*. Kas un kā to var gādāt?

I

Varētu domāt, ka pilsētu fabrikantiem patlaban vajadzētu Eiropā savas preces vezumiem vest uz laukiem. Bet tas nenotiekas: fabriku noliktavas ātri pārpildījās ar ražojumiem, fabrikas tagad slēdz pavisam jeb pa pusei, pa daļai laucinieks nevar dabūt visvajadzīgākā. Kādēļ tā? Ľoti vienkārši. Ja Amerika nevar pārdot preces uz Eiropu zemā Eiropas naudas kursa dēļ, tad pilsētu fabrikants aiz šī paša iemesla negrib ķemt zemnieka naudu par precēm, jo nauda ar lēkājošu kursu (t. i., pareizāk, naudas papīrs) ir zaudējusi lielu daļu no savas cienības, ja tā jāturi mājās. Un to ieguldīt ražošanā nav iespējams aiz krīzes. Tanī pat laikā strādnieka pirkšanas spēja vai nu saraujas, jeb, bezdarbā, pavisam pārtraucas. Tā zemnieks, neraugot uz pilsētu augstajām cenām, jo dienas jo krit grūtākā stāvoklī. Un lielās naudas kules un lādes, kuras viņš vēl nesen līksmi apraudzīja, pazaudē jebkādu patiku zemnieka acīs. Viss tas grozītos, ja saimnieciskā dzīve atdzīvinātos, ja fabrikas sāktu strādāt, strādnieki ēst un maksāt un, galvenais, nauda kļūtu atkal par naudu. Bet tam vi-sam nav izredzes.

Tā zemnieks, izņemot, protams, lielo kulaku, kas strādā ar valdības aparātu uz vienu roku, sāka nejauši «gaidīt komunistus». *Jo sliktāk arī pie tiem taču nevar klāties*, bet labāk gan. Soreiz nekavēsimies pie mūsu apstākļiem, kas šausmīgās frontes dēļ spieda Padomju Latviju «lau-pīt» zemniekam pārāk daudz, rekvīzējot kā lopus, tā cil-vēkus utt. Soreiz pakavēsimies pie vienas Vācijas daļas, kas skaitās par *visreakcionārāko*, proti, Bavārijas. Mēs la-sām pilsoniska profesora (Metera) un reakcionāra ierēdņa («slavenā» Ešeriha, kas vēlāk radīja Ešeriha bandas) patlaban iznākušās divās grāmatās visai interesantus faktus iz revolūcijas vēstures. Bavārijas zemnieki bija tie, kas pirmie pieprasīja mieru ar Antanti un pat piedraudēja ar *separātu* mieru. Un, kad 1919. g. ieveda Padomju re-publiku, tad ne vien *nodibinājās uzreiz Bavārijā ar zem-nieku deputātu padomes*, bet, kā mēs tur lasām, «notikās

,kuriozs», ka *pat mērenais virziens*, kuram centrālajā zemnieku padomē bija pārsvars, *piedāvāja savu līdzstrādību Padomju republikā*, ja tā atsacītos no tādu zemes īpašumu socializācijas, kas apstrādājami ar 1000 darbdienām (gadā), un apsolītos izturēties saudzīgi pret vidus šķiru.

Man diemžēl šīs ziņas ir pieietamas patlaban tikai iz pilsoniskās avīzes («Vossische Zeitung» no 19. aug.); līdz šim par tām nebija runas. Nav jāšaubās, ka Bavārijas komunisti, pārāk uzticīgi agrākajai socialdemokrātu taktikai pret zemniekiem, tas ir, pārāk vienaldzīgi pret zemniekiem un neuzticīgi pret tiem, *nav pietiekoši pratuši izlietot šādu priekšlikumu, ja tas tiešām bijis*. Bet sevišķi [tādā] zemē kā Bavārijā bez zemniecības lielās daļas pilsētu proletariāts ir pārāk vājš. Ja nu tāds izlīgums tiešām nav pieņemts, tad tā ir bijusi *nepiedodama kļūda*, kuru pašā sākumā (1917. g.) novērsa Krievijas komunisti, uzreiz pieņemdamī zemnieku programmu par *zemes socializāciju*⁷⁸, kas patiesībā taču bija zemes dalīšana.

Mēs šīnī ziņā varam teikt *no visas sirds un bez mazākās liekulības*: Mēs, no jauna pie varas nākuši, *to pratīsim novērst*. Un mums izlīgums ar lielo vairumu zemniecības ir pilnīgi drošs, jo mēs iziesim no tās politikas, pie kuras *tagad nonākusi Padomju republika Krievijā*. Un, ja es še šodien gribu apskatīt jautājumu par attiecībām starp pilsētām un laukiem pie mums, tad es varu iesākt ar apgalvojumu: *Šīs attiecības Latvijā nodibināt var vienīgi strādniecības valdība, tas ir, Padomju republika*.

Kā mēs patlaban redzam norisināmies Krievijā jaunos sakarus starp pilsētu un laukiem? Blakus valsts aparātam patlaban nodibinās *divas lielas kooperatīvu apvienības*: vienup, *strādniecības* un vispār darba tautas *pilsētu patēriņu kooperatīvi* vienā lielā apvienībā (Centrosojuzā); otrup, liela lauku *kooperatīvu apvienība*, kas patlaban noturēja savu kongresu un nodibināja savu centru⁷⁹. Tie ir lieli paņēmieni*, kuriem Krievijā būs jāizkaro daudz grūtību. Jo, tā kā uz tiem no sākuma Krievijas Komunistu partija (pa daļai tādēļ, ka visi spēki bija jāziedo frontei, bet pa daļai arī aiz tiešas vienaldzības) negrieza pietiekošas vērības, tie faktiski ir vēl stipri dažādu eseru un arī pa daļai meņševiku inteliģences rokās. Jāatzīmē, ka šie koope-

---

* — pasākumi. Red.

ratīvi līdz revolūcijai un arī revolūcijas iesākumā bija *labi apgādātāji tikai, jeb vispirmā vietā, saviem ierēdņiem*. *Centrosojuza augstākie kalpotāji* bija visu laiku *vislabāk paēdušie laudis Krievijā*. Raug, kas tik ļoti pievilka šurp eseru un meņševiku «idejiskās» sirdis. Bez tam jau paši kooperatīvi un īpaši to apvienības maz izkopti, un darbs tur milzīgi liels, bet izredzes ir lieliskas.

Attīstība tā[dējādī] iet mazliet citu ceļu, nekā tā iesākās Krievijā,* un viens otrs meņševiks jau berzē sev rokas, ka, raug, tā *mēs mācījām*. Patiesībā tā mācīja jau Markss, bet tā ir milzīgi liela starpība, kas te jāatzīmē: meņševiki to gribēja un grib panākt *ar buržuāzijas* palīgu; komunisti, nebūt nebaidīdamies no projekta** meņševistiskās smakas vai garšas, *paši bez buržuāzijas* nekavēsies izvest to dzīvē,⁸⁰ reiz tā to prasa, itin tāpat, kā viņi izdarīja ar «eseru» zemes socializācijas lozungu. To neievēda «eseri», kad viņi bija pie valdīšanas, jo baidījās buržuāzijas negribas, bet izveda dzīvē *komunisti pirmajā valdišanas dienā*. Tā arī šoreiz meņševiki var palikt bešā, stāvēdami rokām bikšu kabatās un vaļējām mutēm, gaidām tanīs ielidojam ceptus baložus.

Mēs 1919. g. Padomju Latvijā ievērojamā kārtā *atbalstījāmies uz kooperatīviem*, un panākumi bija itin labi, jo deva labu izdalīšanas aparātu. Un ne viņu, nedz mūsu vaina, ka blokādes apstākļos izlaupītā Latvija nevarēja dot vairāk, ko izdalīt. Šīnī ziņā pilnīgi kategoriski jānorāda «Produktā» Nr. 2 kāda J. piezīme «par sistēmu, ļoti līdzīgu tai, kuru savā laikā izmēģināja *bez redzamiem panākumiem* komunisti ar tā saucamām patērētāju komūnām»***. Ja rakstītājs ir zīmējies uz Latviju, tad tas ir tikai nogulējis vai nav redzējis to, kas bija. Jo citādi viņš nesaļdzinātu mūsu kooperatīvus ar Lindiņa projektēto birokrātisko zemes ierīcības komiteju pārvēršanu *kooperatīvu* apvienībā, kuru uzdevums ievākt no zemes ieguvējiem valsts nodevas graudā un *ar to barot* acīmredzot valsts ierēdņus (sk. «*Darba Balsī*»****). Nekas tamlīdzīgs nebija mūsu kooperatīvos un to izdalāmās vietās: tur bija gan

* Domāta pāreja uz jauno ekonomisko politiku, arī plaša kooperācijas izmantošana. *Red.*

** T. i., plašas, visu valsti aptverošas kooperācijas attīstīšanas. *Red.*

*** Cītējs J. (J. Jēkabsona?) raksts «*Valdības sociālista valstiskā kooperācija*». *Red.*

**** Raksts «*Zemes ierīcības kooperatīvs*» avīzes 1921. g. 8. nr-ā. *Red.*

tiesība iestāties visiem pilntiesīgiem (t. i., balsstiesīgiem) pilsoņiem bez pajas, t. i., dalībnaudas, jo finansēšanu izdarīja valsts, un visiem kooperatīviem bija jāapvienojas vienā proletārisko kooperatīvu apvienībā, bet citā ziņā tie palika pilnīgi *patstāvīgas sabiedriskas iestādes ar pašvēlētām valdēm*. Esmu pārliecināts, ka nākošo reizi mēs iesim pa to pašu ceļu, tikai atļaujot arī zināmas dalības naudas līdzekļu paplašināšanai un plašākas saimnieciski-rāzotājas funkcijas (pēc kombinētu uzņēmumu tipa). Un es gandrīz nešaubos, ka šīs *apvienības valde* būs no paša sākuma visas pārtikas *oficiālās apgādības priekšgalā*.

Bet mēs to *graudiņu prāta*, kas ir Lindiņa projektā un kas pilsoniskā iekārtā pārvēršas *reakcijā, revolucionēsim* un arī *izvedisim dzīvē*.

Proti, mēs apvienosim sīko zemniecību vienā lielā kooperatīvā, kurš sakarā ar pilsētu patēriņu kooperatīviem reizē ievāks nodevas un reizē iemainīs zemniekam vajadzīgās vielas un preces, bet to darīs ne *buržuāzijas*, bet *savas* valdības vadībā un *savas šķiras*, t. i., darba tautas, labā. Šīnī ziņā, ja zemes ierīcības komitejas tiešām apvienotu pašdarbīgo zemniecību, viņas varētu būt par zināmu mugurkaulu šādai organizācijai, bet tikai ja viņu sastāvs būs citāds, nekā tas patlaban ir. Bet vai to var izvest Lindiņi? Nē!

To Lindiņš nevarēja agrāk un vēl mazāk tagad, kad tas līdz ar [saviem] biedriem nogērbis pēdējo sociālistiskā apgērba daļu. Jau pagādā viņš rakstīja (es paņemu tikai vienu 24. nr. «Laukstrādnieku») pret kooperatīvu apstrādāšanu vārdos: «Tāda kopstrādāšana... pat daudzās mūslaiku ģimenēs ir neiespējama, tur dēls atrauj tēvam, brālis brālim, kur nu vēl *svešu cilvēku* *starpā* var pastāvēt tāda brālība» utt.! Ar tādiem saimniekdēla uzskatiem, protams, nav vērts sev piekārt asti «soc[iālists]», jo ne aste padara par suni. Dzīve te ir stiprāka un spiež aiz *darba riku, lopu, mašīnu un inventāra* trūkuma arī zemnieku pāriet uz kooperatīvu apstrādāšanu. Un citādi arī Latvijā jautājums nav izšķirams. Protams, pamazām, ne uzreiz, bet gan izmēģinājumiem un piedzīvojumiem, un iesākot no kooperatīvas apmaiņas un produktu pārstrādāšanas.

Bet, ja mēs to priekšā liksim, tad tāču ne kā Lindiņš savā ministeriēlā sarunā paziņo «Latvijas Kareivim»*

---

* Avīzes 1921. g. 207. nr-ā. Red.

(oficiāls cilvēks oficiālam laikrakstam), ka jau šogad jaunajiem saimniekiem būšot jātaisa iemaksas valstij pa 50 *pudu labības* un pa (tikai) 10 000—100 000 rb]. naudā. *Kam tie nāks?* — *Vispirmā kārtā* muižniekiem *kā izpirkuma maksi!* Nē, šādā iekārtā kooperatīvi var sekmīgi eksistēt tikai skaidri kapitālistiskā veidā.

Jo Lindiņi ar savām buržuju krāsotajām brillēm nevar izprast starpību, vai pie valdības ir kapitālists, barons (zilais vai pelēkais) jeb strādnieka cilvēks. Tie paši Lindiņi un Co, kas savā «Laukstrādniekā» aizstāv pēdējo mērnieciņu kā «bezpartejisku» valsts ierēdni, nerunājot jau par pelēkajiem un puspelēkajiem, t. i., saimnieku un saimniekdēlu ministru kungiem, nevar mitēties balamutēt par komunistu komisāriem. *Kādēļ?* *Tādēļ, ka* *šie «komisāri» ir strādnieku cilvēki;* jā, pie mums vairāk kā 75% visu valdības vīru bija strādnieki, visi tie Lencmaņi, Kārkliņi, Beikas, Jaunzemi, Bērces utt., utt. Un, ja Lindiņš tik bieži ar savējiem atsaucas līdz ar melno kontrrevolūciju uz b. *Leņina* un biedru *nestrādniecisku* domāšanu, tad es vēlētos, neraugot jau uz «ārkārtēji lielajām gara spējām», kaut vienam (tikai vienam!) no tagadējiem Latvijas «sociālistiskiem» ministriem tik *strādniecisku* dzīves kārtu*, kā to ved b. *Leņins*. Te ir tas galvenais izšķirības punkts: kas ir pie valdišanas, vai izmantotāju šķira jeb līdz šim izmantotā, vai *pilsonība*, kā tas ir «demokrātiskā», jeb *strādniecība*, kā būs Padomju Latvijā? Kas to nevar saprast, ar to, zināms, strīdēties velti.

Komunistiskā partija Krievijā nekautrējas atzīt to labu, lai būtu tas kur būdams, kaut to arī aizstāvētu meņševiki un bijuši meņševiki. Viņi nebaidās nolikt *kooperatīvu* pareizā vietā, ierādot viņam lielo lomu, kāda tam piederas vispirms blakus jau kapitālistiski koncentrētajai lielrūpniecībai un *galvenais* — ražojumu apmaiņā starp pilsētām un laukiem. Mums, Latvijas komunistiem, tas ir vēl jo vieglāk, ja ievēro, ka mēs no laika gala vislielāko vērību piegriežam kooperācijai. Un mani vēlākie uzskati šīnī ziņā ir sīki izlikti manā grāmatā «*Darbs un zeme*»,** kura iznāca *gadu agrāk par lielo kūrsa maiņu**** Padomju Krievijas saimnieciskajā politikā.

* — dzīves veidu. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 365., 366. lpp. *Red.*

*** T. i., gadu pirms pārejas uz jauno ekonomisko politiku. *Red.*

Tātad kooperatīvas apvienības pilsētās un uz laukiem būs svarīgākais solis, lai nolīdzinātu ceļu jaunai satiksmei* starp pilsētām un laukiem. Bet, protams, ne *vienīgi*. Šīs tomēr ir tikai *tā forma*, kurā šai satiksmei un vēlāk apvienībai jānorisinās. Lai tā kļūtu par faktu, vajag vēl citu, materiālu apstākļu.

II

Kas šķir laucinieku un pilsētnieku vispirmā kārtā? Nevar būt citas atbildes kā — *cilvēka izmantošana caur citu cilvēku peļņas nolūkā*. Ja zemnieks ved vai nes savu maišeli vai spaineli uz pilsētu, viņam ir tikai vienas domas — kā par to dabūt vairāk. Viņš ikvienu, kas kaulējas ap cenu, uzskata par ienaidnieku, to mēģina pie gadījuma pat pievilt.

Kādēļ? Lai dabūtu vairāk naudas! Bet naudu taču neēd! To gan ne, bet ar naudu viņam *jāmaksā* pirmā kārtā rente un parādi, kas guļ uz zemes. Tikai *atceļot šos parādus* muižniekiem, kapitālistiem, līdzmantiniekiem utt., tas ir, *atceļot privātipašuma tiesības uz zemi*, atceļot pirmā vietā lielo privātipašnieku tiesības un priekštiesības un arī *pašus lielos privātipašniekus*, atkritīs viens no stiprākajiem motīviem šai «mantkārībai», šai kārei pēc «vairāk naudas».

Gan zemniekam sakarā ar to bija radusies kāre uz *naudas iekrājumiem*, un krājkases un pilsētu bankas savāca lielas summas taisni no zemniekiem. Nolūkā piepirkt vairāk zemes jeb aiz tiešas mantrausības «naudu krāja pūriņā». Pasaules karš ne vien satricis zemnieku mājas, tas sagrāvis lielā mērā arī zemnieka — un ne vien zemnieka — ticību naudai. Ko nozīmē tagad 1000 rubļu noguldījums, ja 2000 latv. rubļu maksā vienu mārciņu sterliņu un pati mārciņa sterliņu vairs maksā tikai $\frac{4}{5}$ no mārciņas, tas ir, 7—8 rubļi? Tie 1000 rubļi, kas agrāk ieguldīti, tagad ir tas pats, kas *agrāk* 4 rubļi, un tagadējais miljonārs ir patiesībā *vidējs* noguldītājs, kuram pieder 4000 agrākie rubļi. Ja Vācijas marka tagad ir kā fitusies 20 reiz un pat uzvarētājas kapitālistu zemes Francijas franks uz 28 santīmiem, tas apm. ir $\frac{1}{4}$ franka, tad saprotams, ka *naudas uzkrā-*

---

* — jaunām attiecībām. *Red.*

šana ir pārdzīvojusi savu laiku. To pierāda pat *zelta krišanās* cenā, nerunājot par sudrabu. Tikai naivi lautiņi glabā «Pēterus»*, ko maksās ar pilnu rubli caru atjaunotā Krievija, un gaida no Ulmaņa—Berģa—Kasparsona [valdības] atgriešanās** «ezīšu» kursa*** brīnišķīgu uzlabošanos. Ja nauda iet, tad tādēļ, ka kapitālistiskā iekārtā *nav cita līdzekļa* apmainīt. Bet velti gaida izšķiršanu no kapitālisma atdzīvināšanās, kad iespējama tā ir vienīgi no *socializācijas* puses, kura nokārtos *plānveidīgu un dabisku vielu apmaiņu* sabiedrībā, tātad arī starp pilsētu un laukiem.

Tagad naudas vēl vajag, lai no pilsētas dabūtu pilsētas pašas un caur pilsētu ievestos ražojumus. To pārdošana ir savukārt *pilsētu spekulantu* rokās, kuri ne vien iekasē *kapitālistu-fabrikantu* virsvērtību, bet vēl plēš virspelēnu par *savu «galvas grozišanu»*. Un tagad, kad cenas lēkā kā vāveres, šī virspelēna top nēmta jo liela. Kāda izeja te? *Atcelt kapitālista peļņu un iznīcināt spekulāciju, tas ir, privāttirgotāju.* Kas to var darīt? Vienīgi padomju iekārta, tas ir, strādniecība, darba tautas valsts, kas *nacionalizē* lielrūpniecību un *pārvērš kooperatīvos* vidējo un sīko, kas *privāttirdzniecību* faktiski izspiež ar strādniecības pašas *apmaiņas kooperatīvu* palīgu.

Vai pēdējo var panākt pilsoniskā sabiedrībā? Nē taču! Tur tirgotājs spekulants ir īstais goda vīrs, tautas glābējs (sal. Ring. Kalningu!). Tur veicina tikai spekulācijas-«konzumus»⁸¹, bet vajā ar nodokļiem strādnieku kooperatīvus. Vienīgi nopietni veicināt to var atkal darba tautas pašas valdība, proti, padomju iekārta.

Protams, ka tas viss nevar norisināties vienā dienā vai vienā gadā. Aizspriedumus pārdzīvo lēni, un viens tāds pilsoniskās pasaules aizspriedums ir *naudas kāre*. Bet mēs jau redzējām, ka nav bijis izdevīgāku apstākļu izskaust šo aizspriedumu kā patlaban. Nauda zaudē savu vērtību. Ražojumus, kas bojājas, uzglabāt nevar, tie jā-pārvērš iekš kā nebūt cita. Inventāra un pilsētu preču nav, jeb tās ir pārmērīgi dārgas (neatmaksājas!). Naudu nest krājķasē, bet ko dabūs atpakaļ? Jo kurss *var* kristies. Un,

* 500 rubļu naudas zīme, ko sāka izlaist cariskajā Krievijā 1912. gadā. *Red.*

** Sk. 72. piezīmi. *Red.*

*** Buržuāziskās Latvijas rubļa kursa. *Red.*

ja ieguldīs «frankos», tad izputēs krājkases aiz tā pat kursa maiņām. *Beznaudas apgrozība* bija problēma kapitālistiskā iekārtā, to attīstīja čeku, vekselu utt. ceļā. Bet tā tur ir neizšķirama problēma, to veikt var tikai socializācija un komunisms.

Tagadējā Latvijas valdība ar visu varu strādā pretim pilsētu un lauku attiecību nolīdzināšanai, gan it kā *laukiem par labu*. Visu priekš laukiem! Patiesībā tikai priekš pelēkiem baroniem! Pilsētas bez rūpniecības, jo visi baidās no strādniecības. Nav taču noslēpums, ka, agrākajai Latvijas rūpniecībai pastāvot, Ulmaņa vai Meierovica valdības nevarētu pastāvēt nevienas dienas. Tātad pilsētas vienīgi valdības un karaspēka un tad tirdzniecības centri ar ievēdamām precēm. Tad Latvija būs ne vairs lielas valsts progresīvā daļa kā agrāk, bet mazīņa, niecīga, pakaļpalikusi *kolonīju* Anglijai vai Francijai un viņas valdība — šo lielvalstu samaksāti aģenti, pie kam samaksa pa daļai iet tai ceļā — atļaut *palaupit* tranzītpreces, tas ir, nokniebt no tām muitas, dzelzceļa tarifu, pat nelielu darba algu utt. Priekš darba tautas ne pilsētā, nedz uz laukiem tās nav spīdošas izredzes, jo kolonija ir cilvēka izmantošana caur cilvēku viņas *tirkultūrā*.*

Protams, vienpusīgi ir ticēt, ka aizspriedumi būtu saļaužami vienkārši ideoloģiski. Mēs zinām, ka arī Francijas revolūcija nosita neticami zemu Francijas naudas kursu. Un tomēr Francijā attīstījās kapitālisms un taisni visvairāk uz naudu dibinātais, proti, finansu kapitālisms. Ja neuzvarēs strādniecība, tad arī šoreiz, *lēni* gan, var uzvarēt kapitālisms. Nostāsies viens otram pretī *lielie materiālu vērtību* īpašnieki, fabriku un zemju īpašnieki, vienā pusē un otrā pusē lielā darba tauta ar uz pēdējo pazeminātu dzīves līmeni. Vidus šķiras vai nu uzturētas nopirktu «Romas proletāriešu» lomā, jeb noslīdējušas nodarbināto «darba vergu», tas ir, patiesās darba tautas rindās. Tad nodarbinātos jauna naudas vienība, varbūt uz Amerikas dolāra pamatiem (visas citas naudas vai nu pilnīgi, jeb gandrīz = 0), no jauna rastos ticība naudai utt., utt. Tā būtu patiesi kapitālisma verdzība, kas joprojām un jo lielākā mērā mākslīgi veicinātu arī pretišķību starp pilsētu un laukiem. *Divide et impera!* Dali un tad valdi!

---

* — visi stākajā veidā. Red.

III

Pēdējā Komunistiskās Internacionālēs Izpildu komitejas sēdē Čehu Apvienotās Komunistu partijas⁸² delegāts ziņojumā par strādniecības kustību Čehijā un Slovākijā atzīmēja, ka no arodnieciskām biedrībām viņu rokās esot, starp citu, *laukstrādnieku*, ogļraču — apakšzemes strādnieku utt. apvienības. Pie mums [no] arodnieku kongresa* kopā ar proletārisko elementu jeb ar, kā tos «baltie» un sociāldemokrātu laikraksti nosauc, komunistiem aizgāja visi tieši no laukiem vēlētie laukstrādnieki. Itālijas komunistu partijā laukstrādnieki spēlē lielu lomu. Par Francijas komunistiem mūsu vientiesais «Sociāldemokrāts» pat kādreiz pazobojās, ka tiem piederot visneattīstītākā strādnieku daļa, kā, piem., laukstrādnieki un ogļrači. Ko tas nozīmē? Es 1917. g. latviešu boļševiku konferencē Maskavā maijā (pēc jaunā stila) vienā tēzē (man tās nav klāt) uzsvēru, ka šī revolūcija apņem pat sabiedrības visdziļākos pamatus, laukstrādniekus un vispār zemniecību.** Komunistu kustība tātad aptver pat vismazāk iekustināmās laucinieku masas, kurām vismazāk pamata ielaisties uz kompromisu, ja tās reiz kļuvušas revolucionāras. Viņām nav iemesla kā Lata sievai skatīties atpakaļ, jo tur nav nekā pievilcīga.

Bet ar to vēl nepietiek proletāriskajai revolūcijai. Komunistiskās Internacionālēs II kongress nozīmē pilnīgu lūzumu lauku jautājumā. «Trīs... minētās lauku iedzīvotāju grupas (proletārieši, pusproletārieši un sīkzemnieki bez sveša darbaspēka [P. S.]), kopā ķemtas, visās kapitālistiskajās zemēs izveido šo iedzīvotāju vairākumu. Tāpēc proletāriskā apvērsuma panākumi pilnīgi nodrošināti ne tikai pilsētās, bet arī uz laukiem. Pretējais uzskats ir plaši izplatīts, bet tas balstās vispirms tikai uz buržuāziskās zinātnes un statistikas sistemātiski piekopto krāpšanu, kuras visiem līdzekļiem notušē dziļo bezdibeni starp norādītajām šķirām uz laukiem un ekspluatatoriem, muižniekiem un kapitālistiem, tāpat starp pusproletāriešiem

* Latvijas arodbiedrību 1. kongress notika Rīgā 1921. g. 21. un 22. maijā. *Red.*

** Domāta P. Stučkas izstrādātā un LSD XIII konferencē (1917. g. 19.—22. aprīlī pēc vecā stila) pieņemtā rezolūcija «Par agrārjautājumu». Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 2. sēj. R., 1978, 176.—178. lpp. *Red.*

un sīkzemniekiem, no vienas puses, un lielsaimniekiem, no otras puses...»* Šo elementu pievilkšana un vidējās zemniecības neutralizēšana kā *praktiska problēma* — tāds ir tas lūzums, ko ienes šis kongress.

Interesanti ir palasīties dažādo «centristu» kritikas par šo programmu. Serati to apkaro kā pretproletārisku. (Kongresā pašā viņš vēl liekulīgi atturējās no balsošanas, jo viņam tā lieta esot neskaidra un viņš nezinot savas CK domas!) Krispins, vācu neatkarīgo [sociāldemokrātu] vadonis, II kongresā kā viesis to nosauca par oportūnismu un sīkpilsonību, ja apsolot sīkzemniekiem stāvokļa uzlabošanu, pat zemes piedalīšanu utt. Un tagad Neatkarīgo partija ir lielāka Komunistiskās Internacionāles taktikas pretiniece agrārjautājumā nekā pat šeidemanī.

Un — tavu likteņa ironiju! — tā partija, kas visvairāk zvēr uz šiem neatkarīgajiem, proti, mūsu [Latvijas] sociāldemokrātija, vienalga, meņševiki vai «meņševiki» (bez jo kiem, tagad strīdas ap meņševiku «goda vārdu» abas frakcijas), visnoteiktāk uzstājas ar darbiem pret šiem vācu neatkarīgajiem. (Tie gan pa latviski nelasa un to nezina!) Viņi visu zemi dala un tikai! Protams, tur nav nekā marksistiska — savest *vienā šķirā* visus lauku bezzemniekus**. To mēgināja kā agitācijas kumosu izmest un izkrita cauri. Viss sociāldemokrātijas un Zemnieku savienības kopējais zemes likums*** bija rēķināts uz *šķiru starpības ignorēšanu, noklusēšanu*. Samēta bezzemnieku masā kopā *laukstrādnieku* un *sikrentnieku*, bodnieku u. tml. sīkpilsoni un izblamējās, kamēr beigās sašķelās****. Un tagad nu aina skaidra: meņševiki galīgi sanīdušies ar laukstrādniekiem, jo izmeta no muižām *bezinventāra* strādniekus, lai gādātu zemi *inventārniekiem*. Tie uz laukiem pārvērtās par noteiktu *zemnieku* (saimnieku) savienību ar piezīmi — meņševiki, jo zemnieku starpā viņi tiešām ir mazumā. Bet pārējie sociāldemokrāti, kas pie-

---

* Citētas V. I. Ķēpina izstrādātās un Komunistiskās Internacionāles II kongresā pieņemtās tēzes par agrāro jautājumu. Sk. *Ķēpīns V. I. Raksti*, 31. sēj., 127., 128. lpp. *Red.*

** Pēc [buržuāziskās] Latvijas likuma pilsētas bagātnieks var kā bezzemnieks dabūt zemi.

*** Buržuāziskās Latvijas Satversmes sapulcē 1920. g. septembrī pieņemtais likums par agrāro reformu. *Red.*

**** Domāta Latvijas SDSP sašķelšanās 1921. g. jūnijā, kad no tās atšķelās «Sociāldemokrātu-mazinieku partiju». *Red.*

balsoja vai klusēja, kamēr cerēja brīnumlietas no Lindiņa demagoģijas priekš visas partijas, visi Buševici e tutti frutti* tagad stāv kā ūdens aplieti, jo paši apķer, ka padarījuši mulķību, bet neapķer, iekš kam tā pastāv. Lieta ir skaidra: iekš tam, ka arī viņi atmēta šķiru pretišķību uzskatu, turpretim *komunisti atbalstās* noteikti uz *laukstrādnieku* elementiem un uz lielsaimniecībām kā viņu darba lauku, bet reizē apsola sīkzemniekiem, visādiem pusproletāriskiem bodniekiem u. tml. bez- vai sīkzemniekiem nodot kooperācijā vai piegriezt** visas tās saimniecības, kas nav patiesībā lielsaimniecības, un vispār ievērot stingri to, ka lielsaimniecība uz laukiem vēl nav tik nenoliedzami noveidojusies, ka tā ik visos apstākļos būtu pārsvarā. *Padomju saimniecības* var būt ieteicamas tikai tur, kur tās ir *tehniski* vairāk vai mazāk *priekšzīmīgas* un *saimnieciski racionālas*. Kur ne, tur mēs nedomājam dibināt nesaimnieciskas saimniecības, bet tās vienkārši, ja ir racionāli kandidāti, izdalīt ne vien tiem, kam jau ir inventārs un līdzekļi priekš tā, bet arī ar inventāru *racionāli* izpalīdzot no valsts — kooperatīvā ceļā.

Tātad tas jaunais lūzums, ko ienesa komunisms un kurš vēl nav pietiekoši izprasts un izvests pašu komunistu starpā, nav *šķiru noliegšana*, *šķiru robežu dzēšana* starp kalpu un sīkzemnieku. Nebūt ne: komunisti ir strādnieku partija arī uz laukiem. Bet viņa atklāj pusproletāriešu un sīkzemnieku patieso šķiru raksturu un interešu pretišķību pretim pelēkajam un zilajam baronam un aprāda, ka šo slāņu interesēs ir tā pati revolūcija, kas strādnieku šķiras interesēs.

Mēs ejam tālāk un sakām: arī *izlīgums* starp pilsētu un laukiem panākams tikai tanī šķiru cīņas ceļā. *Pilsētu strādniecības ciešākā apvienība ar lauku strādniecību, pievelkot klāt lauku pusproletāriešu un sīkzemnieku slāņus un pat daļu pilsētas sīkpilsoņu*, — tāda ir mūsu programma šīnī ziņā. Un šis uzskats jāizved dzīvē arī tanī organizācijas darbā, kas tagad pēc kara ar tik elementāru, dabas spēkiem līdzīgu sparu dzen uz kooperāciju pat vislielākos antikooperators (lasi, piem., Lindiņu augšā!). *«Laukstrādniekā»*, piem., no 22. sept. š. g. lasām *«anšlāgu»*: *«Dibināt kooperatīvus!»* ... *«Savus iepirkumus*

* Un citi līdzīgi. *Red.*

** — sadalīt un piešķirt darba zemnieku saimniecībām. *Red.*

neizdariet pie ūdiem-spekulantiem!» (Bet gan pie latviešu spekulantiem?) Te aklam atklājas starpība starp *kooperatīvu kustību* kā strādnieku šķiras kustību un starp kooperatīvu kā starp *nacionālu spekulācijas sabiedribu*.

IV

Nelielā rakstiņā par jautājumu, kura noskaidrošanai vajag veselas revolūcijas un biezu grāmatu, es nekā vairāk nevaru sniegt kā īsas tēzes, strupas domas. Bet brīdī, kad krīze novēd pie posta un trūkuma vienādā vai otrādā ziņā kā pilsētas, tā laukus, ir no svara ikviens sīkākais faktiņš, kas mums norāda uz jauniem ceļiem. Kādā no Rīgas avīzēm es lasīju lielīšanos, ka tagadējais Latvijas saimnieks vairs neesot agrākais mazmācītais zemes ķirpis, bet bieži ar augstskolas izglītību u. tml. Tiesa gan, šī strāva uz laukiem jau sen sākusies *vasarnīcu* veidā. Bija ar gan jau priekš revolūcijas saimnieki un saimniekdēli, kas vakaros pēc darba spēlēja ne vairs «uz spičkām», bet uz šaha galdiņa vai klavierēm. Tanī ziņā solidaritāte starp *lauku saimnieku un pilsētu inteliģenci ir vecāks* paraugs *šķiras* solidaritātei pie mums nekā pilsētu un lauku *strādnieku* solidaritātei. Bet, tā kā latviešu kapitālistu skaits pilsētās bija neliels, tad inteliģence vairumā kalpoja lauku saimnieku šķiras interesēm un no tās pārtika: te noteicēji bija lauki. Pretēju virzienu gāja strādniecības attīstība, tā pilsētās jau bija izaugusi politiski, kad lauki tikko sāka mosties. 1905. g. revolūcija šo iespaidu iznesa pilnā mērā uz laukiem. Un pat izpostītajos rūpniecības centros šī agrākā iniciatīva paliek spēkā joprojām. Tā ir *liela* un *svarīga* starpība. Ja mēs šo līniju būsim izveduši pilnīgi cauri un ja būs pretējas divas lielas šķiras apvienības, kas apvienos savas šķiras piederīgos pa visu zemi, tad mēs, cik dīvaini tas arī neizklausītos, būsim tuvāk *mieram* starp pilsētām un laukiem. Protams, ka divām pretējām armijām tad jāierauj savās rindās visas grupas, ko vien var. Mēs jau aizrādījām, *kas jāievelk* mums strādniecības rindās. Mēs arī redzam, kā nodarbojas ar to pašu darbu pretinieku — saimnieku partijas un to inteliģence. Tagadējās pārgrupēšanās partijās, pārkrustīšanās, skaldišanās un jaunlipināšanās ir visai zīmīgas. Tās norāda uz izšķirošu ciņu tuvošanos.

Kādi būs šīs cīņas lozungi?

Vispirmā vietā, iznīcinot *cilvēka izmantošanu caur cilvēku* peļņas nolūkā *ražošanas laukā*, lielrūpniecības, lielsaimniecību un vispār lieluzņēmumu un lielbagātību *nacionalizēšana*. Mēs redzējām, ka tas reizē ir pirmais noteikums, kā sākt nodibināt *kārtēju*, taisnīgu satiksmi starp pilsētu un laukiem.

Ja līdz šim sabiedrībā vislielākā godā cēla to, kas visvairāk izmantoja *citus cilvēkus*, un «negodīgs» bija tas, kam nekā nebija, tad jauniekārtā negodīgs un vismaz nepilntiesīgs būs tas, kas peļņas nolūkā izmanto *citus cilvēkus* vai nu *ražošanā*, vai *apmaiņā*. Viņam jāatņem vēlēšanu tiesības, viņš jāatstumj no valdišanas, pat ja nav iemeslu spert pret viņu vēl svarīgākus soļus. Tas noskaidros arī pašus pretējos «lēgerus», jo parādīs gaiši, kur un starp ko valda kopējas šķiras intereses.

Protams, ka abi šie pamatlozungi, bez kuru izpildīšanas nav iespējama pilsētu un lauku galiga tuvināšana, nozīmē *strādniecības* valdību, padomju varu. Bet mums būs jāpabalsta arī soļi, kas tūliņ sperami, pareizāk, iesākami, jo to galīgā attīstība iespējama, tikai sasniedzot pirmos punktus. Ūn še, kā mēs redzējām, saimnieciski pirmā loma piekritīs kooperācijai vismaz pie mums mūsu no kara izpostītajā stāvoklī. Šinī ziņā jāorganizējas *darba tautai* kā patērētājiem patēriņa kooperatīvos ar iespējami plašu apvienību, pēc iespējas apņemot visu darba tautu. Mēs jau redzējām, ka naudas kurga svārīšanās, patiesībā neno-laidiga krišanās, pamudinās nest savu iekrājumu ne vairs uz krājkasi vai banku. Kooperatīviem te nopietni jārūpējas atrast ceļus pievilktais šīs iemaksas, nodrošinot tās materiāli, t. i., ar saviem produktiem. Šinī apvienībā, protams, priekšroka būs pilsētai. Bet reizē jāievēro arī *ražošanas* kooperācija, uz kuru, *ipaši uz laukiem*, dzen inventāra, mašīnu utt. trūkums, bet ko arī pilsētās veicina tas pats naudas kurss. Un jārūpējas tūliņ šinīs kooperatīvos atsevišķi apvienot tos elementus, kas, kā redzējām, pēc šķiru interesēm ir tuvāk saistīti ar strādniecību nekā ar saimniekiem. To panākt var vienīgi, strādniecības kooperatīviem kā tiešiem *noņēmējiem naturālapmaiņas* ceļā atbalstot un pat uz šo kooperatīvu ierosinājumu. Tā būs grūta cīņa, jo dažādie konzumi* ar lieliem solījumiem

* Sk. 81. piezīmi. *Red.*

tiecas ievilk savās rindās arī sīksaimniekus. Ľoti zīmīga te ir ieinteresēto saimnieku demagogīja, kurā, piem., viena valdības partija, Zemnieku savienība, pie sienas piespiež otras valdošās partijas* līderi, Lindiņu, zemkopības ministra biedra lomā**. Un izdara to veikli un pareizi, protams, i nedomādama tādēļ kļūt par sīksaimnieku partiju. Skaldīšana te ir jāienes, jo lielsaimnieku kooperatīvu intereses ir *pavisam citādas* nekā sīksaimnieku. Un pašreizējā revolucionārā situācija to lielā mērā atvieglo.

Bezdarba jautājums, kurš pilsētā grūž bāda nāvē, arī uz laukiem apgrūtina lauksaimnieku un arī sīksaimnieku stāvokli, jo pirmajiem ar konkurenci nosit algas uz leju un pēdējiem pazemina ražojumu nonēmēju skaitu. Protams, ka padomju varas laikā Latvijā bezdarba jautājuma nebūs. Bet arī jau tagad jāved sistemātiska cīņa rūpniecības atjaunošanas virzienā, tālāk cīņa par darba laika saīsināšanu un bezdarbnieku saistīšanu ar ražošanas kooperatīviem. Te arodnieku apvienībām stāv priekšā lieli uzdevumi.

Ja pievienos še vēl slimokasu uzdevumus, paplašinot tos viņu perspektīvās uz pilnīgu sociālu apgādāšanu, tad saites pieņem vēl plašākus apmērus. Protams, ne tanī ziņā kā līdz šim, kad tā saucamā sociālā apgādība *izdeva* vienkārši *mazāksolišanā* laucinieku saimniekiem pilsētu strādnieku bērnus. Slimokasēm vispārīm jāpiegriež nopietna vērība. Krievijā viņas izrādījās revolūcijas sākumā par dažādu *mazspējīgu*, bet par to meņševistisku ārstu *«sine-kūrām»*, ienesīgām vietīnām un cīnījās ar padomju varu vairāk par ārstu honorāriem nekā *[gādāja]* par darba ne-spējnieku strādnieku interesēm. Bet latviešu strādniecība... arī šīnī ziņā var padarīt lielu priekšdarbu nākotnei.

Es te nedomāju sniegt pilnīgi izsmeļošu sarakstu no visiem sīkākiem un svarīgākiem soļiem, kas nodibinās galīgi jaunu satiksmi starp pilsētām un laukiem. To varētu formulēt īsi: *pārvēršot laukus par pilsētu* (kultūras, dažādu ērtību utt. ziņā) un pilsētas par laukiem (veselības apstākļu, zālumu utt. ziņā). Mēs redzējām no visa sacītā,

---

* Sociāldemokrātu-mazinieku partijas. *Red.*

** Zemes iericības kontraktos noteikts, ka rente jāmaksā, aprēķinot graudā, bet to samaksāt atļauts pēc vidējām tirgus cenām. Tagad aiz kursa maiņas valdībai no svara ievākt to tieši graudā, un tādu pavēli paraksta Lindiņš. «Brīvā Zeme» izlieto itin pareizi šo soli pret «sociālistu» ministru. Tas nav «smuki», bet ir *dabīgi*.

ka tagadējā pilsoniskā iekārta to nespēj un arī negrib, pareizāk, *nevar gribēt* un negrib varēt. Vai nu rūpniecīgi kapitālistiskā šķira aizstāv pilsētas valdīšanu pār laukiem, lauku izmantošanu, jeb otrādi — *zemes-kapitālistiskā* šķira sapņo par lauku valdīšanu pār pilsētu. Kā viena, tā otra tikai atliek jautājumu, kuru stāda dzīve, un izšķirt galīgi var tikai sociālistiskā revolūcija. Mūsu pilsoniskās avīzes raksta, ka Latvija no šīs revolūcijas jau brīva, un redz ik nakti komunistu spokus. Mūsu sociāldemokrāti kādreiz gan raksta, ka sociālistiskā revolūcija tomēr esot jau iesākusies, tikai ne Latvijā, bet vairāk uz rietumiem. Mēs sakām: *viņa norisinās pie mums* un kā kurmis droši dara savu rakņāšanas darbu. Patiesi revolucionārās partijas uzdevumos ne mākslīgi palielināt, nedz noliegt šo darbu, bet dot tam pareizu virzienu. Un pareizais virziens ir Komunistiskās Internacionāles virziens.

P. Stučka

«*Cīnas Biedrs*», 15. nr.,
1921. g., 1.—20. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

LATVIJAS KOMUNISTISKĀ PARTIJA UN VĒLĒŠANAS

Mēs esam vēlēšanu priekšvakarā

Mēs esam parlamenta un pašvaldības vēlēšanu priekšvakarā Latvijā. Jau pusotra gada «slavenajā» Satversmes sapulcē 150 cilvēki darina «darbu», kuru viens cilvēks ar labām šķērēm un labu spalvu vienā vakarā it viegli veiktu, proti, iz dažādu valstu neskaitāmu [buržuāziski] demokrātisku konstitūciju blāķa griež un lāpa satversmi jeb pamatlikumu «demokrātiskai» Latvijai. Satversmes sapulce tīši nesteidz šo darbu, jo tanī dienā, kad satversme būs izstrādāta, pēc noteikumiem jānoliek dažus mēnešus vēlāk parlamenta vēlēšanu diena. Un tanī dienā, kad sanāks jaunais parlaments, izbeidzas Satversmes sapulces locekļu pilnvaras, siltie sēdekļi un bufete jeb «diētas». No tā baidās patlaban visas partijas vienādā mērā. Jo, ko neievēlēs no jauna, tā karjera ir izbeigta, un jums, vēlētāji, par to jārūpējas, lai tos, cik vien iespējams, neievēl neviena.

Taču satversmes darbs iet reiz uz beigām, un tātad galu galā būs arī jānoliek vēlēšanas. Tās būšot decembrī vai, vēlākais, aprīlī.

Komunisti Latvijā pirmoreiz piedalīsies vēlēšanās

Kad notika Satversmes sapulces vēlēšanas, tad norisinājās dīvaina parādība. Valdība darīja visu, lai nepieļaistu komunistus vēlēšanās. Viņa visādi apgrūtināja kandidātu saraksta pieteikšanu, atlāva par kandidātiem uzstādīt tikai patlaban Latvijā piemītošos pilsoņus (tieši mērķēts pret emigrantiem-komunistiem), ieveda vēlēšanu likuma projektā pantu, kas komunistiem laupa vēlēšanu tiesības, utt. Viņu baidīja apslaktēto komunistu ēnas. Bet tāni pat laikā valdības adjutanti, sociāldemokrāti, liekulīgi vilināja komunistus, lai tie taču piedaloties vēlēšanās, un nekaunīgi zobojās, ka komunisti neuzdrošinoties piedalīties aiz piekritēju trūkuma. Tā, protams, bija neglīta provokācija, kuras nolūks bija izvilināt jau toreiz komunistus iz viņu apakšzemes, lai tos valdības aģentiem būtu vieglāk apkaut. Šausmīgais baltais terors pret komunistiem, neskaitāmais pulks upuru piespieda komunistus palikt vēl cieši apakšzemē. Vēlēšanas norisinājās ar teatrālu, bet ne revolucionāru sajūsmu. Valdības aģenti baidīja laikrakstos no s.-d. kā no tiem pašiem komunistiem, bet masas gāja pie vēlēšanu urnām un deva balsis tam, kas vairāk solīja, jeb tieši tiem, ko prese sauca par komunistiem, tas ir, sociāldemokrātiem. Komunisti nebija devuši nekādu direktīvu, viņi, terora spiesti un nejuzdamies vēl pietiekoši stipri pēc briesmīgām 1919. g. vajāšanām, slēpās pagrīdē aiz boikota lozunga. Vēlēšanās bija manāmas vēl tikai komunistu ēnas. Bet jau toreiz radās priekšlikums piedalīties, un jau toreiz partija nāca pie vienbalsīga lēmuma: nākošajās, t. i., parlamenta vēlēšanās piedalīties visādā ziņā. Un tagad, kad baltais terors plosās joprojām, kad vēl daudzi jauni simti vairāk ir izrauti iz mūsu rindām, mēs droši stājamies pie šī solījuma izpildīšanas. *Mēs saucam visus komunistus un komunisma lidzjutējus uz dzīvāko piedališanos kā parlamenta, tā pašvaldības vēlēšanās.* Un mūsu piedališanās būs tas degpunkts, ap kuru grozīsies visu šo vēlēšanu gaita. Ja jau pirmās baumas par mūsu piedališanās nodomiem meta stipru ēnu pilsoniskajā presē un saskaldīja sociāldemokrātus, tad

mūsu faktiskā uzstāšanās padariš brīnumus pilsonisko partiju un vēlētāju masu rindu nošķirošanā, tas ir, apvienošanā, vienup, un sadališanā, otrup.

Padomes vai parlamentu?

Mūsu pamatlozungs paliek joprojām: vecās pilsoniskās valsts sadragāšana un jaunas, proletāriskas pārejas laika valsts, tas ir, proletariāta diktatūras jeb padomju iekārtas jauncelšana. Bet šis lozungs ir piepildāms vienīgi tad, kad lielais tautas vairums, darba tauta, savā lielajā daudzumā nāks pie skaidras apziņas, ka tagadējā valdība, vienalga, vai tā monarhija jeb [buržuāziskā] demokrātija, ir tikai darba tautas izmantošanas līdzekļu aparāts valdošās šķiras rokās un ka viens no šiem līdzekļiem viņu rokās ir «demokrātiskais», tas ir, «šķiru apvienotājs» — parlaments. Kamēr šī apziņa vēl nav galīgi un vispusīgi izlauzusies cauri strādniecības un vispār darba tautas plašām masām un šīs masas vēl nēm dalību [buržuāziskajā] demokrātijā, arī komunistiem kā šīs masas avantgardam ir jāņem dalība arī parlamentārā cīņā, protams, vienmēr tikai tanī nolūkā — nest skaidrību šīnīs masās arī par šīs demokrātijas, šī parlamenta negatīvo nozīmi. Tātad komunistu piedalīšanās parlamenta vēlēšanās un pašā parlamenta darbībā nebūt nenozīmē padomju lozunga atmešanu, bet tikai jaunu cīņas ieroci par padomju varu un tam līdz pret parlamentārismu. Mūsu piedalīšanās parlamenta vēlēšanās ir revolucionāra uzstāšanās.

Vai strādniecība var pie varas tikt parlamenta ceļā?

Pie pašas varas strādniecība parlamenta ceļā, zināms, nevar tikt. Tā sasniedzama tikai visnopietnākās šķiru cīņās, proti, pilsoņu kara ceļā. Jo tā ir tukša un melkulīga ilūzija, ko sēj buržuāzija, kad tā runā par brīvu tautas vairākuma pašnoteikšanu parlamentārā demokrātijā. Jeb vai tiešām ir vēl kāds, kas nopietni tic, ka buržuāzija bez cīņas atdotu varu darba tautai, ja tā uzvarētu parlamenta vēlēšanās? Nē! Valsts varas jautājumu noteic varas attiecības ārpus parlamenta, un arī varas iekarošana ir iespējama tikai pašu masu cīņā ārpus parlamenta. Protams, ja norisinātos pilnīgi brīvas vēlēšanas revolucionārajā

situācijā, tad valstī, kurā revolūcija, kā sakā, nogatavojusies, arī parlamentā ierastos darba tautas vairums, kā tas bija, piemēram, Latvijā 1917. gadā, kad uz Krievijas Satversmes sapulci Latvijas boļševiki dabūja $\frac{2}{3}$ balsu vairumu. Bet arī šādā gadījumā, tikpat kā Francijas konventā 1793. gadā, būtu papriekš jāizmet visi kontrrevolūcijas elementi, lai revolūcija varētu brīvi norisināties. Bet pilsoniskā demokrātija jau taisni ir tā māksligā sistēma, kas tieši radīta šī vairuma viltošanai. Tātad mēs ejam vēlēšanās bez mazākām ilūzijām, ne pēc vieglām uzvarām dzīdamies (vieglas uzvaras darba tauta nepazīst), bet nolūkā izlietot ikvienu gadījumu revolūcijas atrisināšanai. Mūsu parlamentārisms būs ne pilsonisks vai sīkpilsonisks, bet strādniecības revolucionārais parlamentārisms, kura uzdevums kā ikvienu, tā arī parlamenta tribīni pārvērst par revolūcijas tribīni un opozīciju parlamentā par revolucionārās kritikas izpaudēju, par revolucionāru opozīciju, kas runās ne uz ministru krēslu pusi, bet pāri pār viņu galvām uz plašo darba tautu.

*Ne vien parlamenta, bet arī vietējo
pašvaldību vēlēšanas!*

Mēs piedalāmies kā paramenta, tā arī vietējās pašvaldības vēlēšanās. Kā vienās, tā otrās mūsu vēlēšanu platforma ir viena un tā pati. Tikai politiski aprobežotas galvas varēja ticēt buržuāzijas tenkām par nopietnu pretstatu starp centrālo varu un vietējo pašvaldību: buržuāziskajā iekārtā tās abas ir vienādā virzienā nemantīgo šķiru apspiešanas orgāni, kurpretim proletariāta diktatūras iekārtā tās abas ir vienāda veida visas varas turētājas jeb, pareizāk, vienas vienotas varas koporganizācija izcentrālām un vietējām padomēm. Bet, tā kā vietējā pašvaldībā dažādos vietējos apstākļos var viegli rasties centram nepaklausīgi, revolucionāri vairākumi, tad buržuāziskajā iekārtā šīs iestādes ierobežo par vienkāršām centra apkalpotājām iestādēm, bez patstāvīgām politiskām un administratīvām funkcijām, kuras pēdējās reprezentē īpaši no centra atsūtīti varas priekštāvji. Mums arī te ir jāpielādās vēlēšanās, gan ne ceļot, ne pašiem turot jebkādas ilūzijas, bet vienīgi tās pašas revolucionārās kritikas un opozīcijas nolūkos, neuzņemoties nekādu pienākumu pakalpīgo izpildu orgānu padarišanās. Mēs izpildu orgānos

varam piedalīties tikai tad, kad mums pašvaldībā ir noteikts vairākums un kad revolucionārā situācija atļauj pašvaldībām revolucionārā kārtā paplašināt savas pilnvaras, tā pārvēršot arī pašvaldības iestādes vai nu par tiešām *revolūcijas iestādēm*, jeb par patiesiem *vietējās varas* orgāniem.

*Pirmais praktiskais lozungs —
komunistu un tamlīdz strādniecības revolucionārās
kustības legalizēšana!*

Pirmais lozungs, ko mūsu partijas pabalstītie kandidāti ienesīs parlamentā, būs Komunistiskās partijas un tamlīdz arī ikvienas citas strādniecības revolucionārās kustības legalizēšana. Ne tā provokatoriskā legalizēšana, ar kādu draudēja kādreiz varmācīgie Bergi jeb ar kādu mēgināja gūt popularitāti liekulīgie sociāldemokrāti,⁸³ kuri kā vieni, tā otri tādā kārtā vieglāk cerēja izskaust komunistus. Nē! Mēs ar to saprotam faktisku kustības brīvību, tas ir, pašas *revolūcijas legalizēšanu*. Mēs zinām iepriekš, ka to mums negribēs laut, bet mēs zinām arī to, ka mēs to gūsim arī pret negribētāju gribu. Un demonstrācijai par šo lozungu pirmā kārtā jābūt balsošanai par tiem komunistu pabalstītiem kandidātiem, kas ar mieru atklāti un noteikti uzstāties par šo lozungu.

*Amnestiju revolucionāriem —
cietumos kontrrevolūciju!*

Kur revolūcija legalizēta, nav vietas apcietinātiem vai izsūtītiem revolucionāriem! Bet ne tādu amnestiju mēs prasām un mēs dosim, kādu līdz šim nesa pilsoņu valdība un sociāldemokrātu komisijas, kas atsvabināja 2—3 mikstčauļus, lai tanī pat laikā arestētu 20—30 jaunus revolucionārus, kas atsvabināja vai «atlaida dzimtenē» 10—20 politikus iz kontrrevolūcijas aprindām* un tanī pat laikā apcietināja vai izsūtīja 100—200 komunistus. Cietumi ir jāiztira no visiem revolucionāriem, un tie ir jāpilda ar kontrrevolucionāriem, t. i., tiem bendēm, laupītājiem utt., kas ir spīdzinājuši, mocījuši un laupījuši līdz šim Latvijas

* T. s. «niedristus», Vācijas imperiālisma orientācijas piekritējus. Red.

darba tautu. Un par reemigrāciju jārūpējas nevis tādā ziņā, kā kladzina gan jūsmīgi laikrakstos par nelaimīgajiem bēgļiem, bet, kad tie atgriežas, tos liek koncentrācijas nometnēs, kamēr dabū tiem kungiem patīkamus galviniekus jeb atrod līdzekli ar kukuļošanu iztikt brīvā, un ka nevis dod tiem darbu un brīvību, bet liek patērēt savus iekrājumus vai savus drēbju gabalus bezdarbībā, nolieket pār tiem uzmanīgu politisku apsardzību mēnešus cauri. Visiem politiskiem emigrantiem, kas nepieder pie kontrrevolūcijas, jābūt brīvām rokām atgriezties Latvijā.

Un, ja mēs amnestiju papildinām ar kontrrevolūcijas un tautas izsūcēju vajāšanu, tad nevis lai parlamentā, līdzīgi s.-d. meņševikiem, liekulīgi šūpstētu pret ministru kungu sēdeklīem — «Vai jums, kungi, ir tas zināms, un ko jūs domājat darīt?», bet lai skaļi sludinātu pašai darba tautai: raugiet, kas top darīts, bez kā tie kungi aiz viņiem galdui paceltu pirkstiņu. Vai jūs tiešām neatradīsīt par vajadzīgu spert pienācīgus soļus pašiem revolucionārā ceļā?

Protams, ka, tādējādi legalizējot revolūciju, *strādniecībai* jāgūst vārda, preses, sapulču un biedrošanās brīvība. Ne tos ar tās ūzīgās policijas atļautos rakstus un mītiņus kā līdz šim, bet patiesu brīvu revolucionāru vārdu un darbu.

Mūsu proletāriskās revolūcijas lozungi paliek negrozīti

Kā proletariāta apzinīgais avangards Latvijas komunisti pirmā kārtā atbalstās uz strādnieku šķiru kā pilsētās, tā uz laukiem. Mūsu pirmsais revolūcijas lozungs tad arī ir strādnieku šķiras pamattieksme: *privātipašuma atcelšana uz sveša darba izmantošanas nolūkā izlietotajiem ražojošiemiem līdzekļiem*, vienalga, vai tie sastāv iz rūpniecības uzņēmumiem vai iz zemes saimniecībām. Tas nozīmē: *lielo zemju ipašumu* (vienalga, vai zilo vai pelēko baronu) *bezmaksas atsavināšanu*, tas ir, konfiskāciju *kopā ar visu inventāru* un to nodošanu pirmā kārtā laukstrādnieku *kopapstrādībā* vai nu socializētu «muižu», jeb kooperatīvu privātsaimniecību veidā. Tas nozīmē itin tāpat *lielrūpniecības uzņēmumu nacionālizēšanu* kopā ar visu *piederumu* (kapitāliem) un to pārvēršanu *socializēti* vai atkal strādnieku *kooperatīvu* *veidā* vadītos uzņēmumos.

Protams, ka šo proletārisko revolūcijas pamatlozungu izvešana dzīvē ir iespējama tikai proletariāta diktatūrai, tas ir, padomju iekārtai uzvarot. Un buržuāziskajā valstī pat «godigi pilsoniskā» kārtā šīnīs jautājumos nav nekas darīts, kā to pārdzīvo Latvija i zemes, i rūpniecības jautājumā.

Zemes jautājumā

Zemes jautājums Latvijā patlaban spēlē vissvarīgāko lomu, jo tā ir vienīgā saimniecības nozare, kas, kaut arī sagruvusi, tomēr cik necik strādā. Ko darījusi ir šīnī ziņā «demokrātija»? Uz papīra viņa esot «atnēmusi» muižniekiem muižas un izdalot tās «bezzemniekiem». Patiesībā viņa ir veicinājusi tikai bagāto saimnieku, pelēko baronu, tas ir, Zemnieku savienības saimniecības. Tā ir nopolitājusi galīgi muižu saimniecību un par to uzņēmusies milzīgu atlīdzības parādu, *desmitiem miljardiem* lielu, kas nav samaksājams ar vienkāršiem papīriem. Viņa ir izmētusi patiesos darbaļaudis — kalpus iz saimniecībām, kur tie strādājuši gadiem ilgi, un piedalījusi zemes dažādiem kundziņiem iz [buržuāziskās] armijas, iz [politiskās] apsardzes nodaļām un Satversmes sapulces. Visa zemes reforma ir bijusi milzīga demagogīja un neizdevusies pat kā demagogīja, tā ir atnesusi tikai postu vispārībai.

Zemes reforma jāgroza pašos pamatos: muižas galīgi un pilnīgi jāatņem muižniekiem, jāatmet jebkura atlīdzība. *Un tūliņ jāaptur* nejēdzīgā zemju dališana. *Lielsaimniecības jāturpina kā lielsaimniecības.* Nekādas kalpu izlikšanas no viņu darba vietām. Un tikai sīkākie zemes gabali piedalāmi sīkzemniekiem vai bezzemniekiem, bet arī nevis uz birokrātiskiem pamatiem ar dažādu aizrunu palīdzību, bet nododot zemi patiesām demokrātiski vēlētu *darbaļaužu* komiteju ziņā līdzšinējo bezspēcīgo [zemes] ierīcības komiteju vietā. Tikai tad būs panākta *darba tautas apgādāšana ar zemi* un tamlīdz ar pārtiku un reizē ar darbu.

Bet protams, ka tas iespējams, nevis slēdzot rūpniecību aiz bailēm no strādniekiem, kādas sajuta līdzšinējā Latvijas valdība, bet vienīgi *paceļot rūpniecību* un izvedot kā rūpniecības, tā zemkopības labā *Latvijas elektrificēšanu*, jo tikai tā ir iespējams novērst inventāra trūkumu Latvijas zemkopībā un kurināmā badu rūpniecībā.

Latvijas industrializēšana un elektrifikācija

Vēl bezjēdzīgāka nekā zemes jautājumā Latvijas «demokrātija» izrādījās rūpniecības laukā. Tā saņēma no boļševikiem zināmu skaitu rūpniecības iestāžu, bet viņa nespēja un nevēlējās tās paplašināt. Tālāk viņa, ja pat vēlētos, nevarētu no Krievijas dabūt turp evakuētās un tur nacionalizētās fabrikas, kas nepieder «Latvijas pilsoņiem», bet ārzemju kapitālistiem, to spētu tikai strādniecības valdība Latvijā, kurai nāktu visādi pretim Padomju Krievijas strādnieku valdība un tauta. Viņa, beigās, pārtrauca to svarīgāko, kas bija iesākts no mums pie Daugavas krācēm, proti, Latvijas elektrifikāciju, bez kuras Latvijai nav iespējams atjaunot nedz rūpniecību, nedz zemkopību un kuras veikšana nodrošinātu kā pirmo, tā otro ar mehānisku «zirgu spēku». Komunistu partija noteikti stāda savu uzdevumu pirmā vietā Latvijas elektrifikāciju un rūpniecības atjaunošanu, nodrošinot tādi ne vien ar darbu ikvienu darba spējīgu, bet arī paceļot uz kājām savu zemkopību.

Latvijas Komunistiskā partija, protams, kā zemkopību, tā rūpniecību domā vest vienīgi socializētās lielsaimniecības veidā un sīksaimniecības atstāj, kamēr tās vien var un vēlas pastāvēt, pašdarbīgo privāto roku ziņā. Bet tikai strādniecības iniciatīvas trūkums, par kuru mums Latvijā, šķiet, nav ko baidīties, mūs varētu spiest pieļaut piekāpšanos privātu lieluzņēmēju, koncesionāru priekšā. Bet, protams, ja tas nebūtu citādi panākams, tad pat koncesiju ceļā mēs mēģinātu nostādīt vajadzīgos uzņēmumus (elektrifikāciju, ostu izbūvju utt.), lai tikai nodrošinātu darbu kā tagadnē, tā nākotnē.

Revolūcijas lozungi nerunā pretim praktiskam ikdienas darbam

Ikviens saprotams — un jo vairāk tagad, pēc 4 gadus ilgstošas revolūcijas kustības Krievijā, — ka mūsu revolucionāro lozungu dzīvē izvešana nav vienas dienas darbs, bet ir ilgstošs process. Mēs nesolām nekādus brīnumus un nesludinām nekādas mākslīgas darba tautas paradīzes. Bet mēs sakām, ka no tagadējā sabrukuma strādniecībai vienīgā izeja uz brīvību ir, ja tā nem saimnieciskās dzīves jaunuzcelšanu savās pašas rokās, neraugot ne uz kādām grūtībām. Un tikai buržuāzijai pārdevušies sociālnodevēji

un varbūt viens otrs utopisks vientiesītis var turpināt tenkas, ka vajagot papriekš palīdzēt buržuāzijai no jauna uzcelt savu kapitālisma cietoksnī, lai tad to atņemtu buržuāzijai ar plikām rokām. Nē, sakām mēs, tad tas būs par vēlu, un tad būs jāgaida jaunas pasaules krīzes, varbūt jaunī pasaules kari, bet līdz tam laikam darba tauta smaksneredzētā verdzībā un postā, jo kapitālistu šķira savu jaunuzbūvēšanas darbu grib un var izdarīt vienīgi uz strādniecības uz leju nospiestu dzīves apstākļu rēķina. Un tādēļ mēs sakām: nē, to mēs nepieļausim; mēs neciešsim, ka lai Latvijas strādnieku šķira un vispārīgi darba tauta galīgi nogrītu nabadzībā. — «Komunisti nedrīkst vienaldzīgi vai pat ar pretošanos noraudzīties uz strādnieku ikdienas cīņām dēļ darba apstākļu uzlabošanas; nē, lai šīs prasības būtu cik sīciņas un pietīcīgas būdamas, par kurām strādnieki stājas cīnā pret kapitālistu šķiru, komunisti nedrīkst atturēties no piedališanās šīni cīnā.» — Tā skan Komunistiskās Internacionāles III kongresa lēmums,* un uz šo ceļu Latvijas Komunistiskā partija nostājusies jau labu laiciņu iepriekš kongresa.

Mēs nedalām savu platformu tagadnes un nākotnes prasībās

Būdama revolucionāra partija ne vien vārdos, bet arī darbos, Latvijas Komunistiskā partija liek uzsvaru uz revolucionāro momentu savā cīnā. Viņa nepazīst divējādas programmas, kā to dalīja agrākā sociāldemokrātija, *minimālās* jeb tagadnes, tā sakot, mazāksolišanas prasībās, un maksimālās jeb pavisam nezināmas nākotnes prasībās. Mūsu platformas lozungs ir reizē kā tuvākās, tā tālākās nākotnes lozungs, ap kuru mums jāorganizē visu plašo darba tautas masu cīņa un pie kura izpildīšanas mums jāstājas līdz ar pirmo iespējamību. Šo lozungu praktiskajai daļai ir arvien cieši konkrēts saturs, un tā var mainīties un mainās pēc apstākļiem. Mūsu uzskats agrārjautājumā ir sīki izlikts īpašā agrārprogrammā; mūsu praktiskie soļi strādniecības labā pilnīgi sakrīt ar reālās darbības platformu, ko pieņem mūsu arodnieciskā strādniecība, kurai mēs šīnī ziņā pilnīgi piekrītam, izejot no tā [paša] pamatprincipa, kā komunistu partijai.

* Kongresa tēzes «Komunistisko partiju organizatoriskā celtniecība, darba metodes un saturs». Red.

Praktiskā darba platforma pilsētu un lauku darba tautas labā

Pat tanīs kapitālisma apstākļos, kādi patlaban valda, ir iespējams nākt palīgā darba tautai kā darba algas un darba laika un apstākļu, tā arī tiešas pārtikas un sociālās apgādības ziņā. Rūp tikai pirmā vietā nostādīt ne kapitālistu, pelēko baronu un pārējo izmantotāju peļņas un spekulācijas, bet plašo masu intereses un šinī ziņā racionali nokārtot ne vien darba, bet arī darba produktu ietaupīšanu un izdalīšanu. Ja visus uzņēmumus rūpniecībā, visas zemes zemkopībā, ko ir iespējams *organizēti* laist darbā, laistu darbā, tad paceltos i darba iespējamības, i darba produktu (pārtikas un citu vajadzīgu priekšmetu) krājums. Ja neizšķiestu neapstrādātās vielas (kokus, linus utt.) dažādiem spekulācijas nolūkiem, bet tās pieņācīgi apstrādātu gatavos produktos, nebūtu jāslēdz tekstilfabrikas, bet varētu laist darbā jaunas. Ja darba nespējniekus apdrošinātu pilnā mērā uz uzņēmēju rēķina, tad nebūtu tik liels darba spējīgu bezdarbnieku skaits. Un, ja nebūtu tik liela liekēžu armija ierēdniecībā un karaspēkā, — nebūtu tāds trūkums līdzekļos priekš darba tautas dzīves un kultūras vajadzībām.

Mazais noslēpums, kas te var līdzēt, pastāv varas atiecību maiņās: nākot pie varas strādniecībai, viss tas uzreiz grozās. Un tas ir tas, ko mēs sludinām pilnīgi praktiskā darbā.

Latvijas sievietes vieta ir komunistu rindās!

Sieviešu verdzības stāvoklis ir pilsoniskās iekārtas raksturīgākā parādība. Un, ja pilsoniskā sieviešu kustība tur nezin nekā cita sludināt kā tikai tukšu formulu par politiskām līdztiesībām sievietei, tad neko vairāk viņai nesola arī sociāldemokrātija, jo tā gan sludina sievietes saimnieciskās līdztiesības, strādniecībai uzvarot, bet viņa pati netic šim solījumam un tieši baidās no strādniecības uzvaras. Nē, aizstāvot buržuāzijas iekārtu, ir liekulīgi sludināt sieviešu stāvokļa uzlabošanu. Karš ir sievietei uzlicis jaunus, grūtus pienākumus, tai uzraudams tiešus vīriešu darbus kā rūpniecībā, tā zemkopībā. Tagad šis apstāklis kalpo, vienup, kapitālistu šķirai par ieroci nosist vispār strādnieku algas. Otrup, tas ceļ ienaidības jūtas

neapzinīgajās masās starp vīrieti un sievieti, kuru pēdējo
pirmais tīko atkal izspiest iz sava darba lauka. Te, pro-
tams, tikai tūlītējs ceļš uz sociālismu un komunismu var
atnest jautājuma izšķiršanu. Tikai noārdot pilsonisko ģi-
meni ne vien kā privātipašuma seku un reizē galveno
pīlāru, bet arī kā administratīvu un saimniecisku sabied-
rības šūniņu, iespējama tieša stāvokļa uzlabošana. Pirmie
paņēmieni* šīnī ziņā ir iesākti Padomju Krievijā, privāt-
ipašumu pa daļai atceļot, laulības jautājumu, bērnu uz-
turu, audzināšanu un skološanu un vispār sociālo apgā-
dību darba nespējniekiem jaunnoķārtojot utt. Ceļš te ir
norādīts, pa kuru nopietni un plānveidīgi ejot uz priekšu
vienīgi būs iespējams izšķirt arī sieviešu jautājumu. Šo
celu ved vienīgi komunistu partija vienkopus ar visu apzi-
nīgo strādniecību. Tādēļ sievietei, kas cieš no savas ver-
dzības stāvokļa, ne jāklausa vecās, nodilušās tenkas, bet
ar drosmi jāstājas komunistu rindās, jo tikai tā sieviete
var reizē ar vīrieti — strādnieku nonākt pie brīvības, un
arī viņas atsvabināšanai tādi jābūt viņas pašas darbam.

Latgales darba tautas bēdas ir mūsu bēdas!

Nevar nekrietnāk izturēties, kā izturas pilsoniskā val-
dība pret «jaunpievienoto» jeb pat iekaroto «trešo Latvijas
zvaigzni». Līdz šim nelaimīgā Latgale no Latvijas dabū-
jusi tikai sitienu pēc sitiena. Priekš Latvijas mantīgās
šķiras Latgale līdz šim bijusi tikai lēta darbaspēka avots.
Latvijas valdība no turienes gaida vienīgi paklausīgus
karavīrus. Un Latvijas tautiskā ideoloģija gaida no turie-
nes caur pilnīgu pārlatviskošanu latviešu tautas skaita
pacelšanu un feizē darba vietu latviešu intelligencei, kā
jau kolonijā. Bet tanī pat laikā Latgale cieš no bezzemes,
bezdarba un bezkultūras posta. Tur jādara neticami grūts
darbs, paceļot turienes kulturālo un saimniecisko līmeni.
Līdzšinējās valdīšanas šīnī ziņā vedušas pilnīgi provoka-
torisku politiku: viņas atklāti devušas solījumus zemnie-
kiem, bet slepeni brālojušās ar poļu paniem.⁸⁴ Tikai ko-
munisti var atnest pilnīgi līdztiesību arī daudzciņušajai
un vēl atpalikušajai Latgalei, neaiztieket viņas valodu**
un ievērojot viņas dzīves īpatnības.

* — pasākumi. *Red.*

** T. i., latgaliešu dialektu. *Red.*

Pret nacionālistisku noslēgšanos

Nekāda labklājība Latvijai nav domājama nacionālā noslēgtībā. Vienīgi internacionālismam uz visplašākajiem vienlīdzības pamatiem jābūt latviešu proletariāta pamatcentieniem. Komunistu partija ir visas Latvijas darba tautas priekšstāve, bez tautību izšķirības, un viņas lozungs: «Nost to šovinistisko skurbuli, kas caur Latvijas nacionālistisko ideologu spalvām, sākot no Zemnieku savienības un beidzot ar sociāldemokrātiem meņševikiem, ieēdies ļoti plašās masās un tur izpaužas *antisemitismā*, kur vieta tikai cīņai pret spekulāciju, *vācu ienaidībā*, kur jāuzstājas tikai pret feodālisma atliekām, *krievu nīdībā*, ar kuru apslēpj tikai pašu asinīs ieauguša [cariskās] Krievijas despotisma atliekas utt.!»

Visu tautību un valodu tiesību vienlīdzība, ne rases, ne ticības, ne citādu starpību neievērojot! Tādiem jābūt mūsu centieniem iekšienē. Tādam pat patiesam darba tautas brālības principam jāvalda ārējā politikā. Tādēļ Komunistiskā partija aizstāv *visciešāko draudzību un apvieinību ar kaimiņu Lietuvas un Igaunijas darba tautu, vienup, un ar Padomju Krieviju, otrup.*

Ciešāku tuvošanos ar Padomju Krieviju!

Lai varētu tiešām iesākt ceļu uz darba tautas spēka un saimnieciskās dzīves atjaunošanu, tūliņ un galīgi jāatmet tās ilūzijas, kādas līdz šim ir sētas strādniecības prātos par Latvijas valsts patstāvību, kuras vārdā tās valdītāji ar mieru ikvienas pēdas zemes dēļ sludināt karu pret kaimiņu valstīņām un žvadzināt ar ieročiem pie Padomju Krievijas robežām par ikvienu proklamāciju, ko izplatām mēs, Latvijas komunisti, bet par Antantes un jo sevišķi Francijas aģentu naudu ielaisties ik uz vienu, kaut neģeligāko provokāciju pret Padomju Krieviju. Milzīgs parāds, neraugot uz to, ka [Padomju] Krievija Latviju atsvabināja no Krievijas parāda⁸⁵, un līdz ar to valsts bankrots ir vienīgās šīs politikas sekas.

Bet tanī pat laikā Latvijas liktenis saimnieciski ir nešķirami saistīts ar Padomju Krieviju, kurai ir vajadzīgi Latvijas darba tautas liekie* spēki, kā arī Latvijas terito-

---

* T. i., neizmantotie. *Red.*

riālā vidutība tirdzniecībā ar Rietumiem, kurpretēm Latvija no turienes gaida izevakuētās fabrikas, apstrādājamās vielas un rūpnieciskus apstrellējumus. Tikai tādā ceļā Latvija var nodrošināt darbu un maizi visplašākajām tautas masām. Mēs tādēļ vēlēšanu platformas visredzamākā vietā rakstām: *ciešāku tuvošanos ar Padomju Krieviju!*

Armijas demobilizāciju!

Līdz ar to mēs nonāksim pie armijas demobilizācijas un kareivji varēs tikt beigās brīvi, kurpretēm laiskajiem virsniekiem būs jāmeklē cits nopietns darbs, jo strādniecības intereses šī virsniecība aizstāvēt negrib un nevar. Līdz šim, neraugot uz visiem miera līgumiem, armija stāv bruņota, pie kam, protams, neviens netic bērnu pasakām, ka šī armija būtu spējīga atsist kādu nopietnu Padomju Krievijas uzbrukumu. Bet armija viņiem vajadzīga pret iekšējo ienaidnieku, tas ir, darba tautu, un tās uzturēšanu pieprasa Francijas kontrrevolūcija*. Šī nekrietnā spēle reiz par visām reizēm jāizbeidz. Jāizformē līdzšinējā virsniecība, sākot no lielā «kauju ģenerāļa» Gustava I**, un jāatvaiša mājās mobilizētie strādnieki, nodibinot brīvās Latvijas aizsardzību uz Sarkanās Armijas pamatiem ar komandieriem iz strādnieku pašu šķiras, kuram nolūkam revolūcijai uzticīgi strēlnieki, kam nesas uz to prāts, jāsagatavo īpašos komandas kurso. Ar šādu platformu mēs griežamies pie armijas. Protams, mēs negaidām balsis no virsniecības, kas iemīlējuši savu kungu lomu. Mēs griežamies pie strēlniekiem, kas ir tie paši darbaļaudis, kā arī komunisti.

Uz kādām šķirām mēs atbalstāmies savā ciņā?

Mēs jau aizrādījām, ka vispirmā kārtā mēs itin dabiski atbalstāmies uz strādniecību. Vispirms pilsētu rūpniecības strādniecība ir mūsu spēks un stiprums. Tai blakus stājas lauku strādniecība, kalpu šķira, kas gan daudz pār dzīvojusi pēdējos gadu desmitos, bet, ja arī skaita ziņā mazinājusies, tomēr ir uzglabājusi savu proletārisko.

* T. i., Francijas imperiālisti. *Red.*

** Domāts Gustavs Zemgals — toreizējais buržuāziskās Latvijas kara ministrs. *Red.*

apziņu un nav jāvusi maldināties ne no kādiem sīkzemniecības Leiputrijas sludinātājiem, bet palikusi uzticīga proletariāta apziņai. Mēs uz priekšu arvien jo vairāk uzsvērsim taisni šo viņu īpašību, viņus izdalot laukā iznenoteiktā bezzemnieku jēdzienu, aiz kura slēpjās i saimniekdēls bez mantojuma, i lauku amatnieks, skrīveris vai cīts sīkpilsonis, kas nav ikreiz sajaucams ar laukstrādnieku šķiru, kā to pierāda daži bēdīgi piedzīvojumi 1919. gadā.⁸⁶

*Bet mēs saucam zem sava karoga
arī visu pārējo darba tautu*

Bet, ja mēs arī esam vispirms skaidra strādnieku šķiras partija, tad reizē mēs pulcinām zem sava karoga arī visu to darba tautu, kas dzīvo vienīgi no sava vaiga sviedriem ar pašu darba līdzekļiem, kaut tie arī iedomājas būt paši īpašnieki, vai nu sīkzemnieki, vai amatnieki. Strādniecībai nav nekādu pretēju interešu ar šiem darbaļaudīm, kas, ražojot ar saviem darba rīkiem, neizmanto svešu darba spēku, bet ir gan daudz kopēja. Sie sīkpilsoniskie darbaļaudis var pie brīvības kļūt arī tikai reizē ar strādniecību un pieslejoties tai, kurpretim strādniecība bez šo masu pievienošanās savu cīņu līdz galam izvest nevar.

Mēs varam no visas sirds pasacīt, ka mēs nevienam sīkzemniekam nekādi neesam domājuši atņemt viņu zemīti, ja viņi to guvuši godīgā darba ceļā. Mums šīs zemes arī nemaz nebūs vajadzīgas, jo sociālistiskās jeb padomju «muižas» var būt tikai *tiesām lielsaimniecības* un arī kooperatīviem noder vienīgi ne mazākas kā vidējās saimniecības.⁸⁷ Tātad mums būs zemes atlikām, jo vairāk, kad mēs būsim izmetuši tos tresotos virsnieķelus, saimniekdēliņus ar baltām mutītēm utt., kas, pierderot pie armijas, Satversmes sapulces, zemes ierīcības u. tml., sev un tuviniekiem iegādājuši «savus namiņus un savus zemes stūrišus» jeb kas ieskaitīti bezzemniekos, neraugot uz to, ka tiem ir īpašumi pilsētās. Mūsu princips šai ziņā ir: zeme vienīgi tiem, kas to paši apstrādā vai nu sociālistiskā un kooperatīvā uzņēmumā, jeb privātā pašsaimniecībā.

Strādniecība, pie varas tikusi, atcels visas privātas maksāšanas un zemes parādus. Un, tā kā viņa ir ieinteresēta, lai neviena zemes ārīte nepaliktu neaparta un neviens darba rīks neizlietots, tad šīnī ziņā nav ne mazāko inte-

rešu pretišķību. Vienīgā pretestība ir uz tirgus, kad šie sīkražotāji parādās kā savu produkta pārdevēji, bet, tā kā Latvijas strādniecība pieražos pietiekoši pilsētu preces apmaiņai, tad izlīgums šīnī ziņā ir visai viegli panākams. Un «pārtikas nodoklis» gulsies uz sīkzemnieka un sīkražotāja vispār, tikai zīmējoties uz viņa produkta *pārpalikumu*, atļaujot brīvu apmaiņu ar produktu pārējo daļu.

Neviena cita partija šai sīkražotāju grupai bez māniem nevar nekā nopietni solīt; to var vienīgi skaidra strādniecības partija, kāda ir komunistu partija. Un pie šīs grupas mēs varam galu galā pieskaitīt arī sīko ierēdnīti, kas pastā, bankā vai kancelejā ir patiesa darbinieka lomā. Ne viņš ir vainīgs, ja viņa darbu virzina darba tautai pretējā virzienā. Viņa stāvoklis top jo dienas bēdīgāks, un līdzšinējā naturāliju pabalsta atraušana⁸⁸ to galīgi iedzen mūsu rindās. Strādniecība, pie varas kļuvusi, dos darbu un sniegs palīdzīgu roku arī viņiem, kā visiem pārējiem sērdiešiem.

*Kas gaidāms
muižniekiem, kā zilajiem, tā pelēkiem, kapitālistiem,
spekulantiem un līdzīgiem liekēžiem?*

Muižniekiem, vienalga, ziliem vai pelēkiem, no komunistiem nav gaidāms nekas labs, un labākais, ja viņi paši pie laika aizvācas. Apmēram tāds pats liktenis gaidāms arī kapitālistiskiem izmantotājiem, jo sevišķi spekulantiem un rīkles rāvējiem. Tas, protams, nenozīmē vienkārši fizisku nesaudzību, nesamierināmu atriebību. Uzvarošais proletariāts, kad tam vairs nedraud ārēja un iekšēja fronte, ir drīzāk pārāk žēlīgs. Un, neraugot uz visām nedzirdētām zvērestībām, kas notikušas [buržuāziskajā] Latvijā, šoreiz represijas pret tiem elementiem*, ko sirdsapziņa pašus nebūs aizbaidījusi prom tālumā, varēs izmeklēt vieglākus soļus, kā, piemēram, darbus nometnēs jeb izsūtīšanu speciālos darbos uz Padomju Krieviju utt. Protams, ka šīs saudzības mērs atkarāsies no pašu šo elementu izturēšanās pa pēdējās cīņas laiku. To apdomāt ir vispēdējais laiks revolūcijas legalizēšanas priekšvakarā, kāds ir komunistu partijas pirmā piedalīšanās vēlēšanās⁸⁹, kad visas pārējās partijas pārdzīvo visnopietnāko krīzi.

* T. i., tiem, kas līdzvainīgi buržuāzijas represijās. *Red.*

Pret visām feodālām un buržuāziskajām kandidatūrām!

Mums, šķiet, nebūs jāpierāda tām plašajām darba tau-tas masām, pie kurām mēs griežamies ar uzsaukumu pie-dalīties vēlēšanās, ka tām jābalso pret muižniecības (vienalga, vācu, poļu, krievu) partijām. Un arī pret melno Zemnieku savienību mums šīs masas vairs nebūs jābrī-dina: ap to kopojas vairs tikai jaunprivileģētais pelēkais barons, pārtikas spekulants un tā armiju banda, kas ieņē-musi visus *ienesigos* ierēdņu «posteņus» no augšas līdz lejai. Šo partiju gaida pilnīgs sabrukums.

Pie masām gaidāmi lielāki panākumi dažādām *kristī-gām* politiskām apvienībām, jo pēc liela sabrukuma neno-teiktie ļautinī vienmēr uz laiku meklē glābiņu Jēzus un viņa mācītāju paspārnē. Mēs, protams, nopietni apkaro-jam ikvienu ticību, bet ne ar aizliegumiem, bet ar brīvību ticēt un tādu pat brīvību ikvienu ticību kritizēt. Gaisma ir vislabākā zāle ik pret vienu ticību.

Tā saucamā demokrātija, izbankrotējusi visā pasaulē, neraugot uz savu pusduci vietu Satversmes sapulcē*, vēl saskaldījusies. Tai nav lielu izredžu, ja arī tā uz laukiem var iedzīvoties mazliet uz Zemnieku savienības rēķina.

Ne lielākas cerības var turēt tās dažādās viena vai trijvīru partijas, kas deva peļņu un ienākumus partijas vadoņiem iz afēristu rindām. Pie tām nav ko kavēties, tās savu lomu pārdzīvojušas. Es nezinu, kas gan vēl balsos par mazzemnieku, sīkzemnieku vai bezzemnieku parti-jām⁹⁰ ar kaut kādu balsu mednieku priekšgalā. Un nedaudz spīdošāka loma piekritīs tā saucamajai «bezpar-tejīgai partijai», neraugot uz vārdiem ar tik «kreptīgu» smaku kā Bergs, Asars utt.⁹¹

Pret visiem vidusšķiru un jo sevišķi dažādu s.-d. sarakstiem!

Daudz nopietnāka vērība mums jāpiegriež dažādajām vidusšķiru partijām. No kara un sabrukuma jo sevišķi cietušas vidusšķiras: mazais noguldītājs, ierēdnītis, pen-sionārs utt. Tādēļ visā pasaulē kā sēnes izaug dažādas ra-dikālas vidusšķiru partijas. Arī pie mums darba partija**

* Sk. 36. piezīmi. *Red.*

** Sk. 37. piezīmi. *Red.*

sašķēlusies, pie kam kreisais spārns pat nostājies uz «šķiru cīņas platformu», tikai «evolūcijas ceļā». Turpretim pilnīgi sabrukusi un sašķēlusies s.-d.: trijās partijās⁹², ik-viena ar vairāk spārniem. Palikusi pāri tikai izjukušu cerību un nepiepildījušos ilūziju čupa. Tomēr laikmetos, kad komunistiem jādzīvo visdzīlākajā pagrīdē, šādas legālas «saimniekdēliņu» partijas var atnest daudz posta. Viņas top izkliegas no labējās puses par komunistiem tuvām partijām, un vēlētājs var saprast, it kā viņi tiešām gribētu to pašu, ko komunisti, tikai lēnākā garā un pie tam legāli, t. i., bez riska.

Mums uz visstingrāko jāpateic, ka *starp komunismu un dažādo strāvu sociāldemokrātiju nav nekā kopēja*. S.-d. ir par kopstrādību ar buržuāziju un par kapitālisma jauncelšanu, komunists — par strādniecības patstāvīgu cīņu un uzvaru un par kapitālisma nojaukšanu. S.-d. vilina strādniecību buržuāzijas valgos, komunists no šiem valgiem tiecas atrisināt ne vien strādniecību, bet arī sīkpilsonību, cik tālu tā pieder pie darba tautas. Jo, ja strādniecība pie mums savā vairumā jau izdzīvojusi savu kļūdu ar s.-d., pārējā darba tautā vēl var rasties viena otra jauna ilūzija. Tādēļ jāsludina no jauna un no jauna: *komunistiem nav nekā kopēja ar sociāldemokrātiem!*

Nevienas balss par vidussķiru un jo sevišķi s.-d. partiju sarakstiem!

Tātad vienigi par komunistu partijas ieteiktiem kandidātiem!

Mēs griežamies pie Latvijas vēlētājiem ar uzsaukumu: *balsojiet vienigi par komunistu ieteiktiem kandidātu sarakstiem!* Komunisti kā vēl nelegāla partija atklāti savus pašu kandidātus uzstādīt nevar. Tamdēļ viņa visā lielajā kandidātu daudzumā izmeklēs tos, no kuriem viņa var gaidīt vislielākā mērā savu centienu praktisku pabalstu, un pie tam, protams, pirmā vietā strādniecības kandidātus.⁹³ Un tikai šos viņa izbīda *pretim* visiem citiem kandidātu sarakstiem. Vēlēšanas ir proporcionālas, un ievēlēto skaits saskanēs ar nodoto balsu daudzumu. Komunistu partija, kā jau sacīts, necer un neceļ cerības uz lielām vēlēšanu uzvarām, un viņa nepiedod pat lielāko svaru iekaroto mandātu daudzumam. Jo viņa zina, ka bez legāla tehniska aparāta, bez pašu partijas atklātiem kandidātu

sarakstiem, bez laikrakstiem un uzsaukumiem ikviens pānākums ir pārāk apgrūtināts. Taču ikviens balss par labu komunistu ieteiktiem strādniecības kandidātiem ir reizē uz svaru kausu mesta bumbiņa pret pastāvošo varu. Un šāds protestu daudzums var noskaidrot stāvokli un atvieglināt pārejas laiku.* Latvijas Komunistiskā partija ir nesamierināmas šķiru cīņas partija, bet arī viņas, kā visas Latvijas darba tautas interesēs — un jo sevišķi tagadējā starptautiskajā situācijā — būtu tāds vecās varas morāliskais sabrukums kā viņas spīdoša caurkrišana vēlēšanās. Jo, ja parlamenta vēlēšanas arī nevar būt vienas vai otras šūniņas reālās varas gāšanas līdzeklis, tad tās tomēr var spilgti atklāt lielāko vai mazāko nemierību un tamlīdz revolucionārību tautas masās. Tātad visi kā viens par komunistu partijas ieteiktiem kandidātiem un tikai par tiem.

Raug, kā mēs to saprotam, ja mēs saucam uz vēlēšanām par mūsu pabalstītiem kandidātiem ar lozungu:

Lai dzīvo Padomju Latvija!
Lai dzīvo Padomju Krievija!
Lai dzīvo vispasaules revolūcija!

P. Stučka

«Komunistiskā vēlētāja ceļa soma», Iespiests pēc brošūras teksta 1. nr., 1921. g. 28 lpp.

UZ «JAUNZEMNIEKU» KONGRESU!

Savādu kongresu izsludina «Laukstrādnieks» savos pēdējos numuros 3., 4. un 5. decembrī. Pusoficiālu, pusabiedrisku zem firmas «jaunsaimnieku un zemes pieprasītāju kongress». Oficiāli — jo to paraksta zemkopības ministra vietas izpildītājs Lindiņš kā Laukstrādnieku savienības centrālā valde**, un tanī, kā sludināts, «*piedalisies centrālās zemes ierīcības komitejas darbinieki*, «*zemkopības ministrijas (!) darbinieki (resp. bezdarbinieki?)*» un pagastu zemes ierīcības komiteju priekšstāvji. Kā redzat, visas oficiālas, no valdības celtas vai apstiprinātas per-

* T. i., pārejošo buržuāzijas valdišanas laiku — laiku līdz jaunai proletāriskai revolūcijai. *Red.*

** T. i., šās valdes uzdevumā. *Red.*

sonas. Bet tam ir arī sabiedriska sastāvdaļa, pa vienam priekštāvim no «fonda zemju *jaunsaimniekiem* vai *rentniekiem*», vienup, un tikpat daudz priekštāvju no «laukstrādnieku savienības» locekļiem (uzsaukumā tie nosaukti par «zemes pieprasītājiem» jeb, pareizāk būtu, gribētājiem), otrup. Viens no kongresa dienas kārtības punktiem ir «centrālā kooperatīva organizēšana jaunsaimnieku *pabalstīšanai*». (Līdz šim kooperatīvi bija *pašpalidzības* iestādes, te ir runa par centrālkooperatīvu — acīmredzot kā *valdības iestādi* jaunsaimnieku subsidēšanai jeb «*pabalstīšanai*!») Tātad arī «Produkta» lasītājiem kā kooperatoriem tur būs zināma interese. Ir pat sludināts, ka piedalīšoties kongresā «kooperācijas» (kādas?) darbinieki.

Līdz šim mums bija zemnieku un bezzemnieku savienības, bija lielzemnieku, vidēju zemnieku un sīkzemnieku šķiras. Tagad nošķirojas jauna šķira — «jaunsaimnieku» jeb «jaunzemnieku» šķira. Bez runas, tādai šķirai Latvijā ir siks pamats zem kājām, tikai nevajag to sajaukt ar laukstrādnieku šķiru. Tāda sajaukšana ir «ūdens duļkošana», kas varbūt noderīga kādreiz «zvejniekiem»* un «ministriju darbiniekiem»**, bet kas tikai aptumšo acis pašiem jaunsaimniekiem. Mēs pārdzīvojam patlaban brīdi, kad zemes attiecības Latvijā uz laukiem pārrobežojas, kad izzūd vecā muižniecība un tās lielsaimniecību tips un reizē nozūd agrākais zemnieks-saimnieks, galīgi pārvēršoties par *pelēko baronu*. Agrākais zilais barons un jaunais pelēkais barons *saplūst* vienā vienīgā *privileģētā* zemes īpašnieku šķirā — «zemnieku savienībā». Turpretim jaunsaimnieki, fonda jaunzemnieki dabū zemi, *kas būs tiesībās visādi aprobežota*. Vēl apspriež jautājumu par to, *kādi būs šie aprobežojumi*, bet *tie būs*: nebūs brīv šo zemi pārdot, nedz iekīlāt, nedz dalīt, nedz apvienot utt. Maksājumi par to būs *graudā* vai vismaz *zeltā*, kamēr agrāko zemnieku zemju turētāji visu nomaksāja *pa-pirā* utt. Tā būs uz priekšu Latvijā trīs šķiras: 1) brivo zemju saimnieki jeb pelēkie un zilie baroni, tas ir, *Zemnieku savienība*; 2) *fonda jeb nebrivo zemju saimnieki*, t. i., *jaunzemnieki*, un 3) laukstrādnieki jeb īstie *bezzemnieki*. Pēdējo divu šķiru starpā kaut būs tuvas attiecības,

* Domāts A. Buševics, kura nelegālais segvārds savā laikā bija Zvejnieks, u. c. oportūnistiskās Latvijas SDSP darboņi. *Red.*

** Domāti Sociāldemokrātu-mazinieku partijas vadītāji, kas iestājās buržuāziskajā valdībā. *Red.*

tomēr reizē arī lielas interešu pretišķības tur, kur jaunzemnieki piespiesti *ielikti* bezzemnieku vietā un kur tādi šie laukstrādnieki jeb kalpi padarīti galīgi par bezzemniekiem un labākā gadījumā par mūžīgiem «zemes prasītājiem» jeb gribētājiem.

Jaunās «jaunzemnieku» šķiras dibināšanas kongresu* atklājot, tādā kārtā būs no svara mest skatu atpakaļ uz pēdējo divu gadu agrārattiecību maiņām Latvijā. Še ne-apskatīsim zemes dalīšanas labās un jaunās puses vispāri, bet tikai tās gaidas un cerības, kādas modināja tā partija, kurai gaidāmā kongresa saaicinātājs Lindiņa kg. bija jo tuvu, proti, tās CK loceklis. Es te domāju Latvijas s.-d. partiju. Kad iesākās jandāliņš ar zemes jautājumu, tad Lindiņa kg. «Laukstrādniekā» sludināja jeb, pareizāk sakot, gavileja (28. nr., 1920. g.): «*Zemi dalīs! Sogad (t. i., 1920. g.) zemi dalīs!... Bet, tā kā zemes gribētāju ir daudz un mērotāju** (!) maz, tad visiem zemi šoruden (1920!) nevarēs vēl galīgā veidā iedot.*» Kamēr 17. nr. mēs lasām: «*Zeme ir jāsadala. Kam zirgi un govis, tie visā drīzumā dabūs zemi. Tie, kuriem nav inventāra, zemi dabūs, tiklīdz (jeb tikilgi) valdībai būs iespējams iegādāties zirgus priekš bezzemniekiem.*» Jeb 24. nr. 1920. g.: «*Visi bezzemnieki, kuri zemi gribēs apstrādāt, to dabūs un dabūs ari inventāru priekš uzsākšanas.* Nav varas, kas to var kavēt.»

Tā skanēja sociāldemokrātu valoda vispār priekš Satversmes sapulces vēlēšanām, un «Brīvā Zeme» tad arī tieši pateica, ka sociāldemokrāti ar to ķerot lauku bezzemnieku balsis. Un to apliecinā pats referents s.-d. 1920. g. kongresā: «*Lauku bezzemniecība tagad mūsu galvenais spēks... Ja mēs vēlēšanu kampaņā nebūtu uzstādījuši lozungu — zemi bezzemniekiem un sīkzemniekiem, tad lielā daļa no mūsu vēlētājiem būtu pārgājusi pretējā lēģeri.*» Skaidri un gaiši. Un to der ievērot tagad, kad jaunu vēlēšanu*** priekšvakarā sanāk jaunzemnieku kongress. Un, lai varētu labāk apspriest, ko var turēt no solijumiem, jāparaugās vēl vienu soli tālak.

Vēl pagājušā gada vidū «Laukstrādnieks» laukstrādniekus neizdalīja iz bezzemnieku vidus. Vēl 15. jūlijā 1920. g. tas rakstīja: «*Visi bezzemnieki bez izņēmuma grib zemi*

* Kongress notika Rīgā 1921. g. 3.—5. decembrī. *Red.*

** — mērnieku. *Red.*

*** Municipālo iestāžu un Saeimas vēlēšanu. *Red.*

apstrādāt pa sevišķiem gabaliem, *grib zemi dalit.*» — «Nav neviens laukstrādnieka un vispār bezzemnieka, kas gribētu zemi kopapstrādāt, bet ne dalīt,» — tā skanēja visu 1919./1920. gadu cauri. Un «Sociālista» 1. nr. mēs lasām pārāk naivi skanošus vārdus ar viltus nolūku: «Laukstrādniekos nav *manāmas* tieksmes no kapitālistiskās ražošanas iekārtas tuvākā laikā pāriet uz sociālistisko. No tā ir redzams, ka *revolūcija* (?) priekš laukstrādnieka ir nākusi par agru un viņš vēl nav nonācis līdz tam attīstības stāvoklim, uz kura atrodas pilsētas strādnieks.»* Kas te ir sacīts? Tas, ka laukstrādnieks tādēļ gribot zemes dalīšanu, ka viņš esot uz zema attīstības stāvokļa, — bet ko tad lai saka par to «Sociālistu», kas viņu uz to skubina?

Bet laiks noskaidroja jo drīz, *kas bija tie bezzemnieki*, par kuriem tik ļoti rūpējās sociāldemokrāti. Jo drīz mēs ieraugām «Laukstrādnieka» slejās šādas domu pērles: «Ka laukstrādnieku jautājums netiek izšķirts ar agrārjautājumu, par to domu starpību nebūs (?). Galvenā bezzemnieku masa uz laukiem ir *rentnieki, pusgraudnieki*, amatnieki, bet stipri mazāk kalpu. Tātad agrārjautājums bija jāizšķir *bezzemnieku vairuma* (proti, rentnieku, pusgraudnieku, tas ir, saimnieku [P. S.]) interesēs.»**

Bet palūkosim tuvāk šo «bezzemnieku» vairumu, pie kura pēc Zemes ierīcības komitejas lēmuma pieder «kungi, kam pilsētā ir nami», pie kura pieder s.-d. un s.-d. saimniekdēli, un sociāldemokrāti Satversmes sapulcē utt.

Paņemiet, piemēram, «Brīvo Zemi» no 5. novembra š. g. un lasiet:

«Popes pagasta (Ventspils apr.) Lonasta muižas rentnieks ir Satversmes sapulces locekļa A. Buševica māte Jūle Buševica. Muižas platība ir ap 500 pūrvetas. Muižas īpašumam robežas saiet ar Sīļu māju robežām, kuras ir 200 pūrv. lielas un ir A. Buševica mājas Marijas dzimtīpašums. Buševicu dzimta bija iesniegusi vietējā zemes ierīcības komitejā pieprasījumu atlāt Jūlei Buševicai kā ilggadējai rentniecei muižas centru un viņas diviem dēliem piešķirt no šīs muižas jaunsaimniecības katram 60 pūrvetas lielumā. Buševicu dzimtai būtu radīta prāva muiža. Tālākais priekšlikums bija apmainīt Sīļu māju pret Lonasta muižas zemi, tā ka gandrīz visa šī muiža būtu palikusi nedalīts Buševicu dzimtīpašums.

Labi izrēķināto kombināciju apstiprināja arī apriņķa zemes ierīcības komiteja un Centrālā Komiteja pabalstīja.»

Centrālā Komiteja ne vien pabalstīja, bet arī apstiprināja,

* Citēts raksts «Piezīmes par agrāro jautājumu». *Red.*

** Citēts raksts «Ap agrārjautājumu» avīzes 2. nr.ā. *Red.*

jo «Zemes Ierīcības Vēstnesī» 7. nr. mēs lasām: «3. marta *prezidija* sēdē (prot. Nr. 104) skata cauri A. Buševica iesniegumu par zemes piešķiršanu un *apmaiņu* Lonastmuižā. Nolemj *apmaiņai* piekrist un principā atzīt abu dēlu un mātes tiesības dabūt zemi minētā muižā.» Tas bija *vēl* tad, kad *prezidija* loceklis un sekretārs Lindiņš un savas mātes advokāts A. Buševics bija vienas frakcijas locekļi. Tikai tagad tā lieta nēmusi citu virzienu, jo «Brīvā Zeme» turpina:

«Tomēr lieta galīgi izjuka Centrālās Zemes Ierīcības Komitejas sēdē 1. novembrī, kura šo lietu bija spiesta caurskatīt, tādēļ ka bija ienākuši protesti. *Sevišķi viens no komisijas locekliem, kam lieta bija skaidri zināma*, jautājumu noskaidroja, aizrādīdams uz kliedzīšo netaisnību, ja Buševicu kombinācija tiktu pieņemta. Balsojot, *diviem atturoties*, lietu noraidīja, un Lonasta muiža nāks izdalīšanā.»

Nezinu, vai tas «viens no komisijas locekliem» bija taisni Lindiņš jeb viņš piederēja pie tiem diviem, kas atturējās. Bet to neviens nenoliegs, ka Lindiņš arī 3. martā zināja, kas ir tas advokāts A. Buševics attiecībā pret viņu (frakcijas loceklis) un attiecībā pret Satversmes sapulci (arī tās loceklis). Un šis gadījums ir tipisks, bet ne vienīgs gadījums.

Raug, kādēļ pašā «Laukstrādniekā» ap 1920. g. beigām un 1921. g. sākumu jau parādās raksti (piem., 1. nr., 1921. g.), kas skan: «Turpretim laukstrādnieku *lielākai* daļai, muižu *deputātu kalpiem* un citiem *nabadzīgākiem lauku darbaļaudim* nav un nevar būt *nekādas cerības* caur *zemes reformu* savu stāvokli nodrošināt.» Un tālāk: «Šis apstāklis (proti, ka trūka zemes pieprasītāju *ar inventāru* pašu pagastā un to piešķirs ārpagasta *laudīm* [P. S.]) var novest pie tā, ka ārpagastniekiem ar inventāru tiek zeme piešķirta, bet *vietējie kalpi*, kuri jau *gadu desmitiem* uz šīs zemes strādājuši, *paliek tukšā un var pat tikt izmesti no vietas*.» Tāds pats liktenis «kareivjiem, kuri pat apbalvoti ar Lāčplēša ordeni un skaitās I kategorijā, bet diemžēl lielākais daudzums kareivju pieder pie tiem, kuriem nav ne inventāra, ne zirga» («Strādnieku Avīzē»).

Sāka «Laukstrādniekā» parādīties iesūtījumi no kalpiem, kas vēlas muižas kooperatīvā apstrādībā. Un arvien jo lielākā skaitā: kalpi izrādījās apzinīgāki nekā to «vadoņi» sociāldemokrāti. Un, kad Zemes ierīcības komiteja («Zemes Ierīcības Vēstnesis», 11. nr.) izsludināja sava sekretāra Lindiņa (gan ar pieņemtu vārdu: A. Mitulis) cirku-

lāru «uz Biržu un Ordangas muižu strādnieku lūgumu nodot viņu koplietošanā augšminētās muižas ar visu inventāru», tad tanī rakstā bija skaidri paskaidrots strādniekiem, ka viņu kooperatīvs esot «uzņēmums, no kura ceļas vienīgi personīgs labums» (ne tā, ja tie būtu Satversmes sapulces locekļi?) ... «galvenais un varbūt vienīgais iemesls viņiem esot paturēt muižas inventāru» utt. Tādēļ to, kā arī citu kooperatīvu plānus atraidīja.

Pavasarī bija laikraksti pildīti ar baigiem rakstiem par Jurģiem. Tā «Strādnieku Avīze» rakstīja: «No daudziem sadalāmo muižu kalpiem — no tiem, kam nav sava inventāra, — tiek noteikti pazinots, ka tie jaunos saimniekus *nelaidišot savās vecās dzīvojamās ēkās*» utt. Kā zināms, lieta pa daļai, vismaz vietām, tika izbeigta ar «izlīgumu», atliekot kalpu izmešanu uz 1 gadu. Tagad, kad s.-d. sašķēlušies, «Sociāldemokrāts» top vaļsirdīgāks un savā 174. nr. paskaidro: «Atlika tikai *izskaidrot* (?) likumu un nu *atņemt lielai daļai* (patiesībā visiem! [P. S.]) laukstrādniekiem bezinventāriekiem *tās tiesības* uz zemi, kādas viņiem pēc agrārreformas likuma bija. Vēl vairāk, *bezinventārieiki top izraiditi no zemes*, uz kuru viņiem kā vietējiem vajadzēja būt priekšrocībai. Pie tam R. Lindiņš nekautrejās žēloties vēl par tiem, kas viņa azartu šai laikā drusku atvēsināja (?).» Tā «Sociāldemokrāts» raksta tagad pēc šķelšanās, kamēr iepriekš tie gāja roku rokā, zvejodami balsis plašajos bezzemnieku pulkos.

Tā mēs redzam, ka jaunā šķira — «jaunzemnieki» ir cēlušies ne rožainos apstākļos. Kā ikviena jauna «saimnieku» šķira, tā ir radusies uz citu sviedru un asaru rēķina. Tā ir apbēdinājusi ne vien laukstrādniekus, jo, kā raksta «Sociāldemokrāts» 175. nr., «savas vietas vajadzēja atstāt ne vien laukstrādniekiem bezinventāriekiem, bet arī labai tiesai pusgraudnieku, graudnieku un sīkrentnieku, pat tādiem, kuru rokās atradās no valdības apstiprināti līgumi utt.». Viņu vietas ieņēma jaunā šķira — *jaunzemnieki ar inventāru*. Tāda, raug, ir līdz šim tā solidaritāte starp jaunsaimniekiem un laukstrādniekiem, starp jaunzemniekiem un bezzemniekiem. Un, pazaudējuši jebkuru iespāidu uz īstajiem *laukstrādniekiem*, Lindiņš un biedri ar savu «Laukstrādnieku savienību» grib, mazākais, nostiprināt savu iespāidu uz *lauksaimniekiem*. Tāds ir vienīgais jaunā kongresa sasaukšanas uzdevums: nodrošināt Lindiņa kg. partijai balsis parlamenta vēlēšanās.

Bet, izņemot tos dažādos karjeristus, kas ar mērnieku, ierēdu, ar Satversmes locekļu vai citāda čina palīdzību guvuši zemi, pārējie *jaunzemnieki* tāču būs *tādi pat darbaļaudis*, kas lies sviedrus, ne vien lai gūtu savu trūcīgo uzturu, bet arī lai varētu apmierināt lielās viņiem uzliktās nastas: vispirmā vietā kā *atmaksu muižniecibai* par *atņemto zemes privileģiju un inventāru*. Raug, kādēl šim kongresam, cik vienpusīgi to arī tiecas sastādīt ar visādu oficiālu personu palīdzību, jāenes zināma skaidrība viņa dalībnieku — jaunsaimnieku galvās. Lai viņi pārlasa, ar kādiem viltus solījumiem līdz šim agrārlikums un tā vadītāji viņus maldinājuši.

Bet tad lai viņi arī apdomā nopietni, ar ko viņiem jāiet kopā savā tālākajā gaitā, vai ar *vecsaimniekiem*, tiem zilajiem un pelēkajiem baroniem iz Zemnieku savienības, kas sēd uz svabadām no parādiem jeb ar vieglām nastām apliktām *brivām zemēm*, jeb ar šo vecsaimnieku kalpināto *laukstrādnieku* šķiru. Apdomājiet labi, kas jums ir kopējs ar pirmajiem un kas jūs šķir no pēdējiem — un otrādi.

Vispirmā kārtā *iztīriet paši savas rindas*: proti, palūdziet tos dažādos kundziņus, kā, piem., «ministrijas darbiniekus», atstāt kongresu jeb *nosēsties* tā publikā, lai jūs būtu par sevi spriedēji, — un tad izņemiet cauri sekošus punktus kā vislabāko grādu mērītāju par to, kas ir ar jums un kas ir pret jums:

1) Visu *lielo zemju* īpašumu līdz ar inventāru, kur tas vēl nav *noticis*, bez *atmaksas* tūlītēju atņemšanu, neraugot uz īpašnieku dzimumu, atceļot viņiem ierādīto privileģiju uz vienas daļas zemes paturēšanu.

2) Tamlīdz ikviens maksājuma atceļšanu par šo zemes iegūšanu jeb rentēšanu, pieļaujot tikai vispārējo nodokli, kāds guļ vienlīdzīgi uz visām zemēm valstij par labu.

3) Visu *zemes parādu bezmaksas atceļšanu*, kas guļ uz jaunpiedalītām zemēm.

4) *Visu zemju vienlīdzīgas tiesības*, pielīdzinot jaunsaimniecību tiesības pilnā mērā vecsaimniecību tiesībām.

5) Zemes fonda pārvaldišanu un izdalīšanu nodot brīvi vēlētu bezzemnieku komiteju ziņā.

6) Visu to zemju atņemšanu jaunsaimniekiem, kas tās ieguvuši, izlietojot savu šādi vai tādi privileģētu stāvokli un netaisnīgā ceļā, un to nodošanu likumiskiem zemes apstrādātājiem — jaunsaimniekiem.

7) Valsts pietiekošu pabalstu jaunsaimniecību iekārto-

šanai un apgādāšanai ar visu vajadzīgo, kā būvēm, inventāru, sēklu, mašīnām un agronomu teorētisku un praktisku palīdzību utt., uz progresīva nodokļa rēķina, kas uzliekams lielsaimniecībām.

8) Kooperatīvu apvienības nodibināšanu, uz visciešāko saistoties ar pilsētas strādnieku kooperatīvu preču un produktu tiešai apmaiņai.

Tādas ir jūsu dabiskās prasības, ja jūs gribat, lai jums piedalītā zeme tiešām nodrošinātu jums jūsu darba augļus. Un, raugoties pēc tam, kas pabalstīs šīs jūsu prasības, jūs varēsīt arī spriest par to, kas ir jūsu patiesie un kas ir tikai viltus draugi. Bet, ja šādas prasības kongresā netiktu pieņemtas, tad jums tur nekā vairāk nebūtu ko darīt, un jūs varētu mierigi aiziet, atstājot kongresā sēdam vienīgi tos «centrālās zemes ierīcības komitejas, zemkopības ministrijas un kooperācijas(??) darbiniekus», kas bez jūsu uzaicinājuma un ziņas afišēti «Laukstrādnieka» sludinājumā.*

Strādnieku šinī kongresā acīmredzot nebūs, jo viņu jaunsaimnieku starpā ir maz, bet vienīgi pie organizētās strādniecības jūs atradīsīt atbalstu savās augšminētās, kā arī citās dibinātās savas šķiras prasībās, ja arī tās nav [tieši] strādnieku šķiras prasības.

Vecbezzemnieks

*Nosūtīts uz Latviju
1921. g. 17. novembrī*

*«Produkts», 9. nr.,
1921. g. 1. decembri, 252.—255. lpp.;
LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
59. l., 1.—4. lp.*

Iespiests pēc rokraksta

«Kad sapņa uzmodos, es jutos ritot,
Kā pērkļakritējs putnis spārnus sitot.
— Nu ritu.»
(«Gals un sākums»)**

Kā zināms, vācu dzejnieks un kritiķis Lesings par savu dzīves mērķi uzskatīja ne pašu patiesību, bet meklēšanu pēc patiesības. Gēte «Faustā» redz savu dzīves uzdevumu

* Paziņojumā par jaunsaimnieku kongresa sasaukšanu. *Red.*

** Dzejoli citēti pēc Raiņa Kopotu rakstu izdevuma 30 sēju-
mos. *Red.*

ne laimes atrašanā, bet meklēšanā pēc laimes. Lielie cilvēces gari, kas neapmierinās ar savu apkaimi, no tās izraujas ar sāpēm, ne lai gūtu vieglu uzvaru, vieglu laimi, bet lai jaunās sāpēs ietu meklēšanas ērkšķu ceļu, iz savām lielajām cilvēka sāpēm rada savus lielos darbus cilvēcei. Heine «iz savām lielajām sāpēm darināja savas mazās (geniālās) dziesmiņas». Un Rainis dzied:

«No mazajām sāpēm es pagurtu,
Ne stundu nepanestu,
Ja savu sāpju lielumu
Man jūra neiedvestu,
Tā lielā sāpju jūra.»*

Uz mēles ir viegls pārmetums: «buržuji! Jeb — «buržuji bez pamata zem kājām! Nav taisnība, viņi pieder daudz lielākā mērā, varbūt pilnīgā mērā darba tautai. Pat tur, kur viņi kļūdās.

Nav viegli izrauties iz ģimenes. Vēl tūkstoškārt grūtāk izrauties, atsvabināties no savas garīgās saimes. «Sabiedrība» saista savus locekļus. Jo lielākā mērā viņas garīgā virsotne. Šī «garā brīvā» izlase ir vislielākie vergi. Tikai ar lielāko drosmi, ar jo lielākām sāpēm retais izraujas no tās. Noskan pakaļ lāsti, ienaids, atriebība:

... «Aizšalc lieli vēji,
Dun dobji kritieni, kaut kas vēl lūst,
Kaut kur vēl vārstās logs un aizkrīt spēji,
Bet troksnī klūpot bezdibenī grūst.
Ap mani klusums izklāj klaju telpu;
— — — — —
Sirds pēkšņi līdzi klust, tik bail tai top, —
— — — — —
Es ritu, projām ritu.»

(«Gals un sākums»)

Špīseriskā «odze» to nesapro. Viņa prāto pa savai modei:

«Iekš kā tad pastāv šis jaukums: laisties?
Iekš nokrišanas!... Ai, muļķa putnis!
Tiem zeme sveša un garlaicīga,
Tie tiecas augšup pret debess jumu
Un meklē dzīvi tur tukšā telpā.
— — — — —
Lai tie, kas nespēj to zemi milēt,
Sev dzīvo mājos... man zemē dzīvot!»
(Gorkija «Dziesma par vanagu»** Raiņa tulks.)

* «Gals un sākums» («Sāpju jūra»). *Red.*

** Rainis tulkojumam devis virsrakstu «Dziesma par ērgli». *Red.*

Sarāvis saites ar pagātni, viņš — lielais vientulis.

Viņš cilvēcei būtu zudis kā vientulis, ja viņš nebūtu meklētājs. Viņš meklē jaunu pamatu, kurp balstīties. Viņš meklē jaunu draudzi, kurai pieglausties. Kas zin, vai, atrādis šo pamatu, viņš neatslābtu. Vai, viņa sāpēm rimstoties, i pats viņš neaprimtu.

Viss, kas liels, viņu pievelk. Un tikai tas, kas liels, viņu pievelk. Tā redzam mēs pie Raiņa to lielo vari, ar kādu *viņu pievelk darba tauta*. Viņš tanī vēl neieplūst, viņš ar to vēl nesaplūst. Ne «mēs, pamatšķira» dzied viņš, bet «tu, pamatšķira! Kaut gan viņš reizē izteic:

«Tev, pamatšķira —
Kur lielāks gods kā tas, tev kareivs būt?»

Uz ūsu brīdi viņš aiztālojas no tās, bet atkal un atkal, kā nerēdzama spēka pievilkts, no jauna tuvinās. Vai saplūdīs? Jā — saplūdīs. Un lielās darba tautas uzdevums ir ar visu savu lielo varu cīnīties dēļ sava lielā dzejnieka, lai jo drīzāk norisinātos šī saplūšana. Ne tas ir dārgs, kas lēti pieglaūjas, bet tikai tas, kas dārgi iekarots.

Liela dzejnieka lielā īpatnība ir viņa patiesības mīla. Viņš nebūs liels, ja viņš savā dzejā nebūs patiesīgs. Patiesīgs un vaļsirdīgs, bez saudzes pret sevi un pārējiem. Savus visintīmākos pārdzīvojumus, savas vispersonīgākās sāpes viņš pārdzīvo, izpauž dzejā. Un tiem cilvēkiem tikai jāprot viņas izlasīt. Raug, kādēļ man jubilejas dienā griebētos še sacīto vārdu patiesību izlasīt un dot izlasīt iz viņa paša darbiem. To, protams, es nesaucu par darbu, bet tikai par apceri, sīku uzmetumu. Un, protams, manis citētie piemēri ir tikai nejauši izrauti pantipi, ne ikreiz visspilgtākie.

* * *

«Bezprāta drosmei mēs dziedam dziesmu!»*

Tai laikā, kad pār Latvijas darba tautu vēl valdīja nakts, kad strādnieku šķira spēra pirmos soļus, izdaloties no tautas vienotības patstāvīgā spēkā, bija pirmais, kas to pauda, kas uz to sauca dzejā, — Rainis.

«Vai zeme dus vēl
To garo miegu?
Vai ziema klāj vēl
To dziļo sniegu?»

* M. Gorkija «Dziesma par vanagu» Raiņa tulkojumā. Red.

Vai mieru virs zemes
Aizvien vēl zvana?
Aizvien, aizvien vēl
Jums miega nav *gana*?

Es vērīgi klausos
Šos garos gadus —
Vai neskan balsis,
Kas ziedonim radus?»

(«Tālas noskaņas [zilā vakarā]», 12.)

Tādas bija tās gaidas, ko viņš pauda. Bet mēs zinām labi, ka viņš bija arī pirmais, kas ne vien gaidīja «zie-doni», bet uz to arī tieši sauca. Un cenzētajās dzejās tas jālasa starp rindiņām, jāloba iz dzejiskām izteiksmēm. Modināt šķiras apziņu — tā viņš sev sprauda pirmo mērķi. Bet, kā viņš to izprata, par to liecina vārdi, kā:

«Gaidīt un cerēt ir labi,
Un rātni ir prasit un lūgties:
Labāk ir negaidīt daudz,
Neprasīt, nelūgties — nemt.»*

Jeb:

«Raudat sev, raudat, —
Kas glēvos ies žēlot? —
Cinīties, krist,
Ļaut sirdij kvēlot!»**

Kad cīņa jau sākusies, viņš dzied:

«Pirmā tā tikai uzvara,
Pirmā sniega kušana —
Mesti ir kauliņi:
Brāzat uz priekšu, viesuļi!»

(«Vētras sēja», 10.)

Viņa priekšā atveras skats uz jauno gadusimteni kā *sarkano* gadusimteni:

«Un acu priekšā sarkans izplešas
Kā ziemē[blāzma — jaunais gadusimtenis,
Viņš virsū vejas milzīgs, plašs un smags. —»

(«Tālas noskaņas», 51.)

Un viņš ir pārliecināts:

«Tā nevar palikt, tā nepaliks:
Līdz pašam pamatam jauns viss tiks!»

(«Vētras sēja», 18.)

* «Vētras sēja» («Memorandum»). *Red.*

** «Tālas noskaņas zilā vakarā» («Ubagu dziesma»). *Red.*

Pret buržuāziju, kas pretim rokdarbim dižojas ar savu «galvas lauzīšanu», viņam ir noteikts uzskats, kad viņš par tiem ironizē:

«Vai tad nav grūtāk galvu lauzīt
Nekā trallinot akmeņus dauzīt?»
(«Tālas noskaņas», 26.)

Taču viņš apzinās, ka vēl norisinās tikai pirmā stadija, politiskā revolūcija*, un tādēļ itin pareizi sludina:

«Lai mūsu ceļi šķiras rīt,
Kad šodien pirmie šķēršļi krīt!
Jums rīt iet līksmā atdusā,
Mums tālāk darbā un cīniņā,
Jo mums šī kauja nav pēdējā.»**
(«Vētras sēja», 42.)

* * *

«Pirms tālāk aizejat,
Bijušo klusi pieminat.»
(«Klusā grāmata»)

«Lielā sāpju jūra» tagad, t. i., pēc 1905. g., ir burtiskā nozīmē visa Latvijas darba tauta.

«Pie klusiem kapiem ejam,
Nav tālu jāstaigā,
Mēs savus mīlos rodam
Ikkatrā atmatā.»
(«Klusā grāmata», 25.)

Latvijas 1905./6. g. šausmas tur vāngniecībā Raiņa prātus ilgus mēnešus. «Sen vajadzēja arī man salasīt kopā izkaisītās dziesmas, bet katru reizi, kad es to sāku šinīs garos gados, es atdūros pret slepenām sāpēm, un palika neuzlasītās aizšautas bultas un zaļie ozolzari, un vainags» («Klusās grāmatas» priekšvārds). Jo —

«Ko runājam, ko darām,
Ko jūtam katris viens,
Tam cauri velkas šalkas
Kā sarkans pavediens.»
(«Klusā grāmata», 27.)

Sinī laikā rakstītais pieder pie labākās strādnieku šķirras «politiskās dzejas» (гражданские мотивы). Savās sāpēs dzejnieks izaug *par skaļu atriebības un cīņas*

* Buržuāziski demokrātiskā revolūcija. *Red.*

** Kursīvs P. Stučkas. *Red.*

sludinātāju. Tam palīdz arī kaut smaga, tomēr atvieglināta cenzūra. Šīs grāmatas lapas ir plaši pazīstamas. Vai tā ir māsiņa, kas apraud kritušo brālīti, kuram «vajag vieņīgas piemiņas: bez vārda teikuma darāma darba», jeb tas ir zēniņš, kurš tur, kur priecīgi plāvēji zāli plāva, kā pazudis gurdi staigā:

«Tēt, kur tu palieci?»
Vienmēr klaigā.
Ko kliedz? Tēvs nenāks,
Se viņu šāva;
To sedz zili sarkana,
Ruda rāva.»*

Jeb

«Melna veļu laiva lēni brauc,
Zaļas veļu aires rakstā klaudz. —
Daudz, daudz, vēl daudz...
Daudz, daudz, vēl daudz...»

Bija laiks, kad daudzi izsamisa, tikai ne Rainis. Uz jaunām cīņām un vairs ne kopējām cīņām, bet noteikta virziena cīņām sauc Rainis. Bez žēlastības viņš graiza pilsonību, izsmej inteliģenci ar viņas mazajiem darbiem, piezobo bezpartijas politiķi:

«Vai gļēvums un nespēks
Tev tagad ir gods?
— — — — —
Tev mērkis zudis?
Un cenšanās beidzas?
— — — — —
Bet darba tautai,
Tev vaļas nav
Skatīties ērmos,
Tev laiks! — Pie darba!»**

Jeb «*Modernajai inteliģencei*»:

«Jūs esat tā kā lapas,
Ko vējš ir atrāvis, —
Kur jūsu balsts un pieturs?
Dzīvs sakars iziris.

— — — — —
Jums gars ir ticis neass
Un spējas sīkušas,
Vairs neizšķirat strāvu
No sīkas vēsmiņas.»

(«*Kl[usā] grāmata*», 63.)

* «*Klusā grāmata*» («*Ruda rāva*»). *Red.*

** «*Klusā grāmata*» («*Piedzērusi tauta*»). *Red.*

Dzejnieks ir nesaudzīgs, apdziedot «bezpartejisko» politiķi:

«Tev liekas par strauju
Aplam tā skriet,
Gluži kā uz kauju
Rindās iet.»
(«Kl[usā] grāmata», 60.)

Jeb «Mazie darbi»:

«Nenogrīmt mazajos darbos
Un ikdienā nezaudēt zvaigznes!» utt.
(«Kl[usā] grāmata», 81.)

Te nav izmisuma, te nav zaudētu cerību, te nav pat atšķirtības no masām.

«Lai dus, kas vakar bij, — skat, kas būs rīt!»

Un:

«Mēs nelieksim kaklus,
Nemūžam nē!
Lai pārkāries kalns
Mūs apdraudē.

Mums vārds ir «Tomēr»,
To pieminat,
Kad visus jau beigtus
Cerēsat.»*

Mēs redzam — šīnī laika sprīdī Rainis ir nenoliedzams strādnieku šķiras jeb, kā viņš dzejas vajadzībām izteicas, pamatšķiras dzejnieks; viņas modinātājs, apziņas kopējs, kopā saucējs, līdzcīnītājs, viņas «kareivis». Taču viņš tanī pilnīgi neieaug organiski, viņš vēl nejūtas ar to nešķirami organizatoriski saistīts. «Tev, pamatšķira! ...» viņš saka. Un, kad viņam jāaiziet, viņš no jauna dzied:

«Lokā es atgriežos atkal
Turpat, no kurienes nācu:
Sākumā biju es viens,
Tagad nu atkal es viens.»**

No jauna Rainis — lielais vientulis!

---

* «Vētras sēja» («Tomēr»). Red.
** «Gals un sākums» («Lokā»). Red.

* * *

«No tumsas uz tumsu,
No ziemas uz ziemu,
No trimdas uz trimdu —
Un mūžam nakts.

Un mājas? — Sapsnis
Starp diviem ceļiem,
Starp to, kas bijis,
Un to, kas būs.*

Divas trimdas izdzīvojis tādi Rainis, piecus gadus austrumziemeļos, otrs 15 gadus tālos rietumdienvīdos. Atšķirts no dzīves, bez sakariem, ar nejauša atbraucēja bieži vienpusējām informācijām. Kā lielais vientulis! Varbūt jau atstāts, aizmirsts? Pārāk valējas kļuvušas saites ar pamatšķiru. Pārāk ilgi vilcinās gaidītais pamatšķiras nākošais solis. No jauna varbūt jākopojas uz kopēju cīņu, uz nacionāli soli? Strādnieku šķira ir taču tikai viena daļa no nācijas! Iz internacionālista, pasaules pilsoņa Rainis top par nacionālu centienu paudēju politikā. Es nevaru citādi saprast beigās Induļa monologu kā «brālošanos» starp divām nācijām pasaulspilsonīgā garā. Un negribētos ticēt, ka Rainis vēlētos, lai viņa «Induli un Āriju» lasītu uz priekšu ačgārni, tas ir, iesākot ar beigu skatu un beidzot ar II un I cēlieniem. Kā joku tādu ačgārnu izrādi izdara kinematogrāfā un sasniedz neglītas ainas. Ne glītāk tas iznāk šinī gadījumā. Tas varbūt ir ikviena mazas tautas dzejnieka liktenis, kam jāražo tikai vienā valodā un kam šķiras robežas tā šķiet šauras. Un dzejnieki, kas vienādi dzejo vairāk valodās, ir retums. Tā Rainis tālumā atrod «tēviju», sāk ilgoties pēc «dzimtenes», tā sakot, sajūsmināties par izlīgumu starp vilku un avīm, ko viņš tik sīvi graizījis (sk. «Klusā grāmata» — «Miera līdzēji», 57.).

Viņš dzied:

«Es pazudis, es nespēju vairs nīst, —
Viss naids man pārvēršas par iežēlumu»...
(«Čūsku vārdi», 75.)

Dzejnieks atstāj cīnas lauku. Viņš vienmēr jo vairāk iedzījinās pats sevī. Un tas, ko viņš iz sevis izrakstījis savā «Gals un sākums» un «Čūsku vārdi», ir i formas, i saturā ziņā visaugstākā pakāpe viņa lirikā. Tie ir īsti

* «Mājām garām» («Uz mājām»). Red.

«olimpieša» Gētes cienīgi nogatavojušies darbi. Tie ir tik vispusīgi iekšēji cilvēka pārdzīvojumi, tik dzīldomīgi dzejīgi, ka tiešām tie būs pilnīgi saprotami tikai pēc cilvēces «atjaunošanas», kas pa spēkam būs tikai brīvai no vecās pasaules instinktiem darba tautai viņas nākošās paaudzēs. Cik viņš dzīji un nesavīgi še saprot savu cilvēces audzētāja lomu, par to liecina dzejolītis «Devējam» («Gals un sākums»):

«Lai katris stāv uz sevis
Un pats par sevi zin, —
Nekā tu neesi devis,
Kad nēmējs tevi min.»*

Tas ir, ja tas, kas dots, nav pilnīgi saplūdis ar nēmēju. Un savu algu viņš redz vienīgi masu rezultātos. Tā, piem., «Pa rudzu lauku» («Gals un sākums») skan:

«Es pārsteigts klausos: *lūk, tas vārds bij mans*,**
Ko jūs tur sakāt; sen es vīnu teicu.
No tāles skan kā svešāds paša zvans;
Nu atceros tās domas, — sen tās veicu.

Tik sauja graudu bij, kāds krāšņums laukā!»

Dzejnieks sāk dižoties ar savu «vienatni», ar savu vien-tulību: «Neviena nav tev vajadzīga, Tev vienam gaita jā-vada.» Nevienas domas viņš neatstāj neizdomātas. Tais sāpēs negulētās naktis!

«Es gribu laipu pāri likt
Pār nakti, —
No dienas dienā taisni tikt,
Negantos sapņus nesatikt
Pa nakti.
Man laipa negrib sniegt
Pār nakti!
Grib dienām tikties liegt,
Nelauj man acis cieti miegt
Pa nakti.»

(«Gals un sākums», 140.)

Viņa gars nemierīgi laužas savās važās. Viņš neapstājas pie nāves, pie bezgalības domām. «Līdz zvaigžņu žogam» viņa doma lido, līdz «putekļu plūksnēm gars gremdējas vielā». Bet «bezgala mūžībai gala nav»... «Aiz pasauls sliekšņa vēl telpas jaužam»... «Ne acis to redz, ne ausis to dzird, ne domas to sniedz»... «Tur

* Kursīvs P. Stučkas. Red.

** Kursīvs P. Stučkas. Red.

brīnumis tik aug, tur satraukums brēc: Nu gaitu tik sākt,
kad šķita jau gals!»...

Dzejnieka gars apstājas. Viņš griežas atpakaļ:

«Gars mājup griežas,
Mūžibas apkrauts,

— — — — —
Smadzenes sāpot
Savelkas sevi,

— — — — —
Un atkal telpa
Šaurumā raukas,
Un redzamā debess
Galvu spiež.»*

Dzejnieks sasniedzis savas dzejas augstāko pakāpi. Viņš stāv mūsu priekšā kā nogatavojies gara milzis. Viņš sevi atradis. Bet viņš nav atradis pamata. Viņš palicis vien-tulis. Un ausīs arī notaļ mocoši skan: «Uz mājām, uz mājām», «tur, kur miers». Bet reizē moca jautājums: «Kur manas mājas? Kur miers?»**

* * *

«Nē, nenāk viņš, lai jūgā plecus liektu, —
Viņš nāk kā tiesātājs, lai jūs iz tempļa triektu.»
(«Tālas noskaņas», 21.)

Tā iedomājās viņš kādreiz atgriešanos. Vai tiešām Rainis aizmirsis šos vārdus? Viņš stacijā noskūpsta četrus bērnus iz gaidītāju pulka. Tas skaisti, par tiem viņš tik skaisti dziedājis:

«Mani vistuvākie draugi
Ir vistālākie jaunie augi,
Vēl nepiedzimušie dzimumi
No visiem man istākie radnieki.»***

Viņš saskūpstās ar savas partijas delegātiem, aizmir-stot, ka tā ir «tikai daļa no visa», un piemirstot uzprasīt: «Kur Tavs brālis Ābels?» Viņš tikpat sirsnīgi sasveicinās ar veselu skaitu citu delegātu, aizmirsdams, ka tām da-ļām, ko šie aizvietē, nekā vairs nav un nevar būt kopēja ar pamatšķiru. Viņš kā sapnī nepamana pat, ka viņam sniedz svētību «mācītājs, kurš viņu laulājis! (Ne ma-zumu viņš par tādiem zobojies.) «Viņš jūtas kā sapnī»

* «Gals un sākums» («Gals un sākums»). *Red.*

** «Uz mājām». *Red.*

*** «Gals un sākums» («Mani draugī»). *Red.*

un atrod visu apvienotāju tautas dziesmās: «Pēdējās die-nās es te izjutis tik daudz mīlestības, laipnības un sirsni-bas, cik to spēj dot tikai *latvju tautas sirds*, kas radījusi tautas dziesmas, kurām līdzīgu nav visā pasaulē.»

Nozīmīgi ir «Brīvās Zemes» (Nr. 84, 1920. g.) vārdi.

Gan strādnieku vēlētāju sapulcē viņš pēc 3 dienām jau saka: «I es, i Latvijas proletariāts pēc politiskas pārliecī-bas palikuši tādi pat kā pirms 15 gadiem, kad es projām gāju,» — un ka «brīvo Latviju paveikt var tikai pamat-šķira, kad tā pār sevi un pār valsti valdīs» («Soc.-d.», Nr. 82, 1920), bet pār viņu valda vēl sajūsmas reibonis.

Ilgst laiks, un Rainis ar jaunu neko nenāk klajā. Viņš nodarbojas ar «Jāzepa un viņa brāļu» izrādi. Savā apbrī-nojamā «Jāzepā un viņa brāļi» viņš gala akordos sludina jauno «piedošanu»: «Jaunu ķemt un vērst par labu, tas ir piedot». Tas ir, protams, jauns saturs vecam un, sacīsim taisni, liekam un liekulīgam jēdzienam «piedošana», tik-pat liekam, kā ir tas, kā vietā top likta piedošana, proti, «atriebība». Ja atriebība ir zooloģiska parādība, tad pie-došana ir liekulīga «cilvēkmīlestība».

Viens, kā otrs jāpārdzīvo un kā lieks jāatmet. Jo tikpat neprātīgi kā sludināt aklu atriebību ir sludināt nelaikā piedošanu. Tā nepiederas darba tautas ideoloģijā ne tagad, ne jebkad. Par agri runāt iepriekš cīņas, par vēlu pēc uz-varas. Nevar «atmaksāt ne par jaunu», «ne par labu», tikpat kā nevar mākslīgi padarīt jaunu par labu. Bet var apzinīgi pārliecināties, ka jaunais vairs nav jauns jeb pat ir pārvērties labā. Tad piedošana tikai lieki zemina... Pēdējā skatā Jāzeps aiziet. «Ne jūds es esmu vairs, ne ēģiptietis, no dzīves atrauts»... «Es iešu jaunā cīņā cīnī-ties: ... ar gīntīm būšu viens un gūšu mieru»... (Aiziet, neatgriezdamas vaigu.)

Kurp viņa ceļš? —

* * *

«Viens ceļš tik atliek, turp es gribu doties!
«Viens ceļš — tā gan, — bet cits!» — Kāds? —
«Atjaunoties!»»*

««Fantāzija! fantāzija!
Vairāk vēl jāteic:
Ilūzija!»
Jā, jā, ir jāteic vēl vairāk —

---

* «Čūsku vārdi» («Riebīja nasta»). Kursīvs P. Stučkas. Red.

Pagalam pārdroša doma bija:
No kalpības un pazemības,
No dzīlākās, tumšākās nebrīvības
Tieši par pasaules valdniekiem klūt,
Piepeši visu gaišu varu sev rokās gūt!

Pagalam pārdroša doma bija,
Tādēļ nākamus laikus tā ievadīja —
To ejat pausti!»

(J. Rainis, «Kolektīvā», Nr. 1, 1920)*

Rainis ir atradis ceļu. Viņu no jauna pievelk vecās tieksmes. Frančiem ir paruna par atgriešanos pie savas pirmās mīlas.

«Lokā es atgriežos atkal
Turpat, no kurienes nācu.»

Tā dziedāja Rainis savā «Galā un sākumā», bet viņš tur pārprata savu izeju. Tānī brīdī, kad viņš atšķīrās no savas agrākās apkaimes, viņš bija gan «viens» kā cīnītājs, bet viņš stājās cīnā ne vientulības vārdā, bet tādēļ, ka viņu pievilka tā, ja arī vēl nenoformējusies masa, kas ir Latvijas kā visas pasaules īstais dzīvības pulss, tas ir, darba tauta. Viņas intereses un tieksmes viņu valdzināja, un uz neilgu laiku šie neredzamie valgi mazliet atslābuši. Viņš pārāk daudz apraudājis mirušos. Viņš pārāk daudz sastapis tuvumā un tālumā Latvijas darbaļaužu kapus:

«No pilsētas uz pilsētu
Tu brauci — no kapa pie kapa:
Tur, tālu no dzimtenes aizsviesti,
Tavi mīlie guldīti tapa.»

(«Uz mājām»)

Bet viņš nu ir atmodies no pirmajām ceļa jūtām. Viņš pārdzīvojis daudz fantāzijas un ilūzijas, viņš apglabājis daudz ceres un gaidas. No jauna mēs redzam viņu pie «pārdrošas domas», kas ilgi šķita tiešām fantāzija un ilūzija un šķiet vēl tāda viņa tagadējai tuvākajai apkaimēi, jo:

«Un atkal atnāk lielais laiks,
Viņa priekšā kūp zemes tvaiks.»
(«Sociālists», Nr. 1)**

* «Pārdrošā doma». *Red.*

** «Un atkal». *Red.*

Un Pirmajā Maijā (1921) mēs «Sociāldemokrātā» no Raiņa lasām:

«Svinot maiju, zinat:
Jūs postītai zemei tie kopēji,
Jūs mašīnu darbā laidēji,
Jūs esat tie saimnieki,
Tautas gādnieki!
Svinat, svinat,
Bet zinat:
Jums rīt par tautu vajadzēs lemt,
Savu lietu savu pašu rokās ķemt!
Jūs, strādnieki,
To zinat!»*

Darba tauta to dzird. No jauna viņa dzird sava lolotā dzejnieka vārdus un tos pilnīgi saprot. Un darba tauta darīs visu, lai vairs nepalaistu šo «sniegto roku». Ja ir bijusi attālināšanās, tā jāaizmirst. Ja ir bijuši pārpratumi, tie jāizdzīvo. Jubilejas dienā šām saitēm jānostiprinās jo ciešāk. Lai dzejiskā izteiksme «pamatšķira» kļūtu par jaunu ciešu pamatu mūsu lielajam, mūsu «proletariāta dzejniekam» Rainim. —

«Kur miers?
«Ir pašā kustībā.»
— — — —
«Tu drošs, ka gūsi
Gaidāmo —
Tur miers.»»
(«Uz mājām», 71.)

O. A.

«*Produkts*», 10. nr., 1921. g. 15. decembrī, 273.—280. lpp. Iespiests pēc žurnāla teksta

INTELIGENCES ŠĶIRAS STĀVOKLIS

(Diskusijas kārtībā)

Man neesen atpakaļ gadījās lasīt laikrakstos aizrādījumu, ka «Kultūras Balss»⁹⁴ kooperatīvā nodaļa pieņemot apstellējumus uz «inteligēntu darbinieku mēbeļu» izgatavošanu. Es mazliet kļuvu domīgs, jo man nebija atgadījies redzēt kaut ko līdzīgu par fiziskā darba darbinieku mēbeļiem. Vai pēdējiem tādu nevajag jeb viņi tās nespēj apstellēt? Jeb vai inteligences psiholoģija iet lielākā mērā

* «Uz strādnieku Maija svētkiem». Red.

mierīgas dzīves virzienā, tas ir, virzienā, priekš kura «revolūcija jau galīgi aiz mums»?

Un tā nav vienīgā parādība šīnī ziņā. Kad nesen atpakaļ dažādās zemēs notikās strādnieku partiju skaldīšanās, tad varēja novērot interesantu parādību. Tānī pat laikā, kā masas gāja uz kreiso pusi, t. s. frakciju locekļi, redaktori un vispār intelligentie darbinieki slējās uz lab[ē]jo, uz pilsonībai tuvāku pusi. Nav jau arī tik sen atpakaļ, kad dzīvi apsprieda intelīgences šķiras stāvokli, un gala iznākums nebija necik noteikts. Tagad, pēc lielā pasaules kara, kurā visas pasaules intelīgence bez izņēmuma pilnīgi izbankrotēja imperiālistiskā šovinisma priekšā, izņemot ļoti nedaudzus, kā Romēnu Rolānu, Lībknehtu u. c., šī jautājuma jaunapskatīšana ir svarīgs jautājums un jo sevišķi priekš intelligentās jaunatnes.

Studenti, kas 1914./15. g. «patriotiskās» demonstrācijās Ziemas pils priekšā metās ceļos; studenti, kas 1919./20. g. un līdz šim šauj Vācijas kreisos strādniekus, kas Anglijā, Francijā spēlē streiklaužu lomu, kas Itālijā kā fašisti ar revolveriem rokās izrīko medības uz nebrūnotiem strādniekiem, kas pie mums... Bet pietiks! Kur šie studenti ieskaitāmi un kādēļ?

Ir neliela piezīme K. Marksam viņa «Kapitāla» I daļā (Kautska izd. 308. lapp.) par zinātnes un kapitāla attiecībām, kas ir tik satura bagāta, bet tomēr palikusi tik maz ievērota!

«Zināšanas, atjautība un griba, kuras, kaut arī mazā mērogā, attīsta patstāvīgs zemkopis vai amatnieks — līdzīgi tam, kā mežonis ar savu personīgo viltību pauž visas kara mākslas dažādos elementus, — šeit tiek prasītas tikai no visas darbnīcas visumā. Ražošanas garīgās potences paplašina savu mērogu vienā pusē tieši tāpēc, ka daudzās citās pusēs tās pilnīgi zūd. Ko zaudē daļstrādnieki, tas viņiem pretēji koncentrējas kapitālā. Manufaktūras darba dalīšana noved pie tā, ka materiālā ražošanas procesa garīgās potences stāv pretim strādniekiem kā svešs īpašums un spēks, kas valda pār tiem. Šis nošķiršanās process sākas vienkāršajā kooperācijā, kur kapitālists attiecībā uz atsevišķu strādnieku pārstāv sabiedriskā darba ķermeņa vienību un gribu. Tas attīstās tālāk manufaktūrā, kas kroplo strādnieku, pārvēršot viņu par daļstrādnieku. Tas beidzas lielrūpniecībā, kas zinātni

kā patstāvīgu ražošanas potenci atdala no darba un liek tai kalpot kapitālam.»*

Tā ir dzīļa doma, ko Markss izteicis vairāk kā 50 gados atpakaļ un kas met spilgtu gaismu uz visiem pēdējiem notikumiem. Zinātnes un līdz ar to viņas reprezentanta, inteliģences, atkarību no kapitāla un no kapitāla personificējuma, kapitālistu šķiras! Ne atkarību, kādā ir strādnieku šķira pretim kapitālam, algas verdzībā, bet organisku atkarību. Lai to saprastu pilnīgi, jāparaugās mazliet šķiru nozīmē: kas noteic šķiru būtību, cilvēku piederību pie šķirām pilsoniskajā sabiedrībā? Jautājums ir maz aplūkots un vēl mazāk noskaidrots, tomēr pie tā te ilgi kavēties nevaram, un mums jāaprobežojas ar slēdzienu, kas izverd** iz Marksā rakstiem: šķiras noteic *ražošanas sastāvdaļu izdalīšana, cilvēku loma un viņu attiecības ražošanas procesā*. Tātad pati *ražošana* un ne *ražojumu* dalīšana.

Ja nu mēs redzam, kā saimnieciskā attīstība atdala pakāpeniski zināšanas, inteliģenci no darba un to nostāda darbam pretejā polā kā darba verdzinātāju, bet reizē kapitāla vergu, tad šī starpība top jo spilgta. Šī verdzība ir mazliet citāda nekā algas strādnieka verdzība. Jo, cik skopīgs arī kapitāls zinātnei pretim, viņš tomēr prot to ievilkš savos tīklos, ja ne citādi, tad ar «inteliģentu darbinieku mēbelēm». Ar viegli salaužamām stikla vāzītēm, kas lai celtu bailes inteliģentā darbiniekā no ikviena mazākā sakustējuma un kas cenšas atturēt doktorus Stokmaņus⁹⁵ iet uz tautu sapulcēm tādēļ, ka tur cieš viņu jaunie uzvalki (protams, viss tas jāsaprot ne burtiski), viņus kapitāls saista pie savas sabiedrības tikpat lielā mērā garigi kā ar palielinātām un pie tam no peļņas atkarīgām algām — rantjē to dara fiziski. Raug, kas noteic zinātnes un inteliģences lomu šķiru mutulī.

Viņi ir savā pamatā kapitālistu šķiras piederums, viņi ir pierakstīti pie kapitāla, pie privātpašuma. Un vajag smagas garīgas revolūcijas, vesela lūzuma, lai viņus noturienes atdalītu. Tā, protams, nav vienlaidus reakcija, kā jau pati kapitālistu šķira dalās frakcijās, bieži ļoti «nemierīgās» un radikālās. Pašai buržuāzijai nav nekas pretim, ka tie aiziet par strādnieku šķiras reprezentiem, un mēs redzam, ka «Brīvā Zeme» pie mums mīlīgi uzsit

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 303. lpp. Red.

** — izriet. Red.

uz pleca s.-d. meņševikiem vai ka pat «Latvis» izteic kādreiz apmierinātību ar s.-d. Bet tikai līdz zināmām robežām. Kad viens vai otrs aizraujas vai aizmirstas, tad atskan uzauciens: «Apporte!»* Un vai tam, kas to nedzird!

Bet viņi dzird un klausā. Tā 1914. gadā, kad atskanēja imperiālistisko pasaules vadītāju fanfaras, ne tik ātri pulcējās ap valdībām viņu karapulki kā «visu šķiru» intelligence: gandrīz pirmie uz plača bija vispasaules s.-d. vadoni. Tā bija kauninoša paklausība, kas palika ilgi par neatminamu mīklu daudziem. Ar Marksā doto atslēgu tā ir viegli atminama. Par vergu sacelšanām mums vēsture visretāk mēdz vēstīt, jo tās ir visretāk. Un, kur tās ir, kā Romas Spartaka sacelšanās, tie Spartaki arī tur paliek mazākumā.

Bet, ja Markss aprāda zinātnes verdzības pamatu un attīstību un citās vietās zinātnes nekaunīgu izmantošanu no kapitāla puses**, tad reizē viņš arī dod izeju no šīs verdzības, jo viņš aprāda kapitāla tālāko gaitu un tendenci. To saprot fiziskā darba ļaudis, bet to nesaprot un negrib saprast «inteligētā darba darbinieki». Tādēļ viņi 1914. gadā bija pirmie uz vietas. Un tāpat 1917., 1918. gados un līdz šai dienai. Vajadzēja lielu pārīdzīvojumu, lai rastos arī te lūzums. Man gadījies ir lasīt par Rietumeiropas zinātniekiem, kas ļoti grūti esot ciešuši no kara sabrukuma. Jo, kad zinātnes vīram jānonāk pie tā stāvokļa, ka *jāpārdod savas grāmatas maizes dēļ*, tad arī viņš sāk sajust savu verdzību, savu kauna pilno atkarību. Tā rodas tie Anatoli Fransi, Barbisi, Sovi un citi. Vēl maz, bet jau rodas.

Tā kapitālisma attīstība iespiedusi inteliģenci kapitāla verdzībā, to organiski ievienojusi par kapitālistu, tas ir, izmantotāju šķiras piederumu. Viņi parasti nav šķiras brīvi locekļi, bet, atskaitot izņēmuma gadījumus, tikai viņas vergi, garīgi kalpi. Kalpi un reizē kalpinātāji. Divkārtēja emancipācijas cīņa te stāv priekšā. Tur daudz ir līdzības un analogijas ar nacionālo emancipāciju. Kad patlaban Irijā vai Indijā norisinās revolūcija dēļ nacionālas patstāvības, tad reizē un blakus top izcīnīta otra revolucionāra cīņa pašu nacionālistu revolucionāru šķiru starpā, kas uzliesmo pirmā dienā pēc uzvaras, ja ne agrāk. Daudz

* «Atnest!» (T. i., «Pie manis!».) *Red.*

** *Markss K. Kapitāls*, 1. sēj., 321., 498., 499. lpp. u. c. *Red.*

līdzības, tikai uz otru pusi, ir intelīgences emancipācijas cīņā.

Kamēr iet cīņa starp strādnieku un kapitālistu šķirām, intelīgence ir pretinieku lēgerī, baidās zaudēt savas pozīcijas pretējā lēgerī. Kad šī cīņa *galigi* būs izcīnīta par labu strādnieku šķirai, tad, protams, notiks lūzums intelīgences galvās, bet tad tāds lūzums notiks arī pašu kapitālistu galvās. Bet agrāk? Viena parādība te ir svarīga: sākot no 1917. gada, liels daudzums intelīgences ir pierakstījies sociāldemokrātos. Pārāk liels daudzums bieži pārāk melnu elementu. Ko tas nozīmē? Man šķiet, *puslūzumu*, šaubas. Bet tāds puslūzums ir kustībai tikai par ļaunu, jo šie jaunie elementi aizvelk sociāldemokrātiju tikai vēl vairāk uz savu pusi.

Vajag nākt pilnīgam lūzumam. Lūzums nozīmē stāvokli, kad aizmirst pat to, ka neizdošanās gadījumā var būt vēl ļaunāk. Tādam lūzumam jānāk pilnīgi apzinīgi. Tam, ko atvienojis, saskaldījis kapitālisms, no jauna jāsaug kopā — fiziskam un garīgam darbam. Galu galā ikvienā personā, šimbrīžam kaut divējādu darbinieku kopējā cīņā, tam jābūt pamatīgam lūzumam un grūtam lūzumam, kam par pirmo šķērsli būs savstarpēja neuzticība, kas jāpārvar. Jo kā lai strādnieku šķira uztic tam, kas bijis viņas sīvākais pretinieks, ļaunākais nodevējs. Tur vajag lielu notikumu, kas lai panāktu šo lūzumu.

Visvieglāk tas iespējams pie jaunatnes. «Отцы и дети»! Tās ir divas paaudzes, divu laikmetu ideju nesējas. Kamēr veči vēl spārdās vecajos tīklos, jaunatnei tie jāsarauj. Tad nāks viņiem līdzi arī vecie. Ar to nebūt nav teikts, ka jaunatne ir jeb grib būt gudrāka par «vecatni». Bet viņai jābūt vairāk drosmes, un viņai pie kājām nekarājas tās dzelzs smaguma bumbas, ko piekar paraša, ērtības iemīle un pašapmierinātība. Tiem «нākošajiem» jābūt ir tiem, kas pirmie un no sirds, ne vārdos vien, bet darbos pārdzīvos šo lūzumu. Viņu alternatīva ir: vai nu manīgo šķirā kā vergi, kā piederums, jeb pretējā polā kā apzinīgi, brīvi locekļi.

P. Leduskukainis

Nosūtīts uz Latviju 1921. g. 5. decembri

«Darbs un Maize», 1. nr.,
1922. g. 1. janvāri, 11.—13. lpp.
Saisināts. (Paraksts: P. Lednieks);
LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
449. l., 262.—266. lp.

*Iespiests pēc oriģināla
noraksta*

«MŪSU DOMAS»

Pasaulpilsētā Parīzē, Panteona priekšā, paceļas mākslinieka Rodēna darbs «Domātājs». Darba cilvēks sēd, uz roku atspiedies, dzīlās domās iegrīmis. Viss tēls savā visumā un ne vien viņa sejas vaibsti gaiši izteic domāšanas grūto gaitu. Še, Parīzē, pār kuru gājuši tik daudzējādi materiāli un garīgi viļņi, kas kādreiz pauduši visai cilvēci jaunas tekas, kur kādreiz pulcējušās visas cilvēces visgaišākās galvas, cienīgi paceļas piemineklis «domai», darba cilvēka domai.

Bet «Domātājs» ir tikai metālā izliets, nedzīvā «akmenī». Viņš lauza galvu un klusē. Viņš pulcē un aicina ap sevi visu darba tautu, lai iz viņa vaibstiem lasa to domu, kas cilvēciem lai nestu glābiņu. Ne no gaisa grābtu domu. Pasaulē ir viss, kas varētu darīt cilvēku laimīgu. Bet kā un caur ko? Kādreiz ticēja, ka darbs un doma, iedami ikviens savu ceļu, veiks šo atsvabināšanas darbu. Tā bija viltus ticība. Doma aizgāja prom no darba, savu ceļu. Tā kalpoja un kalpināja, bet ne svabināja.

Ne tāda ir «Domātāja» doma. Tā ir darba cilvēka paša doma. Tā ir «mūsu doma». Tā ir liela doma, kas pastāv iz daudz domām. Un «Mūsu domas» lai būtu tās domu dzirksteles, kas sprēgā iz «domātāja» darba cilvēka galvas. Jo nevar ilgāk klusēt. Un, ja dzīvie domātāji klusē, tad nedzīvie akmeņi runās.

-5

Sarakstīts 1921. g. decembrī

Pirmpublicējums
LKP CK PVI PA, 240. f.,
1. apr., 449. l., 261. lp.

Iespiests pēc oriģināla
noraksta

ŠĶIRU INTERESES UN TIESIBAS

Kā visīpatnējāko pazīmi tai sabiedrisku attiecību sistēmai, uz kuru attiecas marksistiskais tiesību jēdziens, mēs pieņemam šīs sistēmas jeb kārtības saskaņu ar valdošās šķiras interesē. Un tādēļ tā arī bauda šīs šķiras organizētās varas aizsardzību. Ar vārdu «interese» ikdienas dzīvē apzīmē «noderību jeb labumu atsevišķai personai

vai jaužu kopībai pretēji citu personu vai to kopības noderībai vai labumam»* vai arī kādas personas līdzdalību pie kaut kā. Bet ko šeit nozīmē vārdi «šķiru interese»? Kas še ir šķiru?

K. Markss savai vēstures sapratnei licis par pamatu šķiru cīņu, kas izriet iz sabiedriskām šķiru pretišķībām. Markss pats saka kādā vēstulē Veidemeijeram: «Kas uz mani attiecas, tad man nepieder ne tas nopolns, ka es būtu atklājis šķiru pastāvēšanu tagadējā sabiedribā, ne arī tas nopolns, ka es būtu atklājis šo šķiru savstarpējo cīņu. Buržuāziskie vēsturnieki jau sen pirms manis ir attēlojuši šās šķiru cīņas vēsturisko attīstību un buržuāziskie ekonomisti — šķiru ekonomisko anatomiju. Tas, ko es esmu izdarījis jaunu, ir pierādījums par sekojošo: 1) ka šķiru pastāvēšana ir saistīta tikai ar *noteiktām ražošanas attīstības vēsturiskām fāzēm*; 2) ka šķiru cīņa nepieciešami novēd pie *proletariāta diktatūras*; 3) ka šī diktatūra pati ir tikai pāreja uz visu šķiru iznicināšanu un uz *sabiedribu bez šķirām...*»** *** Citiem vārdiem: K. Markss pirmais nodibināja revolucionāro socioloģiju kā sociālās revolūcijas zinātni. Tādēļ arī Engelss un pēc viņa Bēbelis un labākie vācu sociāldemokrātijas priekšstāvji arvien svinīgi runāja par «zinātnisko sociālismu».

Tanī pat vēstulē Veidemeijeram Markss saka: Rikārdo raksta uz sava darba**** pirmās lappuses: «Zemes produkts, viss, ko iegūst tās virspusē, kopā lietojot darbu, māšīnas un kapitālu, sadalās starp *trijām* sabiedrības šķirām, proti — starp zemesīpašnieku, tā kapitāla īpašnieku, kas nepieciešams zemes apstrādāšanai, un strādniekiem, ar kuru darbu zeme tiek apstrādāta.»***** Markss pats atstājis šī jēdziena plašāku analīzi uz sava darba «Kapitāls» beigām. Bet šis darbs palika nenobeigts.

«Kas veido šķiru?» jautā Markss un atbild: «Atbilde radīsies pati no sevis, ja atbildēsim uz citu jautājumu: kāda apstākļa rezultātā algotie strādnieki, kapitālisti un zemesīpašnieki izveido trīs lielas sabiedriskas šķiras?

* Sk. «Neue Zeit», B. XXV, 2, 164. lpp.

** Markss K., Engelss F. Vēstulē izlase, 57. lpp. Red.

*** Kunovs un Ko nopūlas iznicināt no Marksā taisni šo šķiru cīņas revolucionāro lappusi, bet tomēr vēl grib tikt ieskaitīti «īstos» marksistos.

**** «Politiskās ekonomijas un nodokļu likmju principi». Red.

***** Markss K., Engelss F. Vēstulē izlase, 56. lpp. Red.

Pirmajā mirklī var likties, ka tā ir ienākumu un ienākuma avotu identitāte. Te mums ir trīs lielas sabiedriskas grupas, kuru komponenti — tās veidojošie indivīdi — dzīvo attiecīgi no darba algas, peļņas un zemes rentes, izmantojot savu darbaspēku, savu kapitālu un savu zemesīpašumu.

Bet no šī viedokļa ārsti un ierēdņi, piemēram, izveidotu divas šķiras, jo viņi pieder pie divām dažādām sabiedriskām grupām, pie tam katras grupas locekļi saņem savus ienākumus no viena un tā paša avota. Tas pats būtu pareizi arī attiecībā uz interešu un stāvokļu bezgalīgo sadrumstalotību, ko sabiedriskā darba dalīšana rada strādnieku vidū, tāpat kā arī kapitālistu un zemesīpašnieku vidū, — pēdējie sadalās, piemēram, vīna dārzu, aramzemes, mežu, kalnraktuvi, zvejas vietu īpašniekos.** (Seit notrūkst «Kapitāla» trešās daļas manuskripts.) Sabiedrisko šķiru attīstības nozīmes un viņu savstarpējo cīņu jautājumā gaiši nošķirami divi virzieni: revolucionārais, kura radītāji un priekštāvji ir Markss un Engelss, un kontrrevolucionārais, kurš sociālās revolūcijas un proletariāta diktatūras vietā sludina šķiru izlīdzināšanu, sākot no šā virziena skaidri pilsoniskiem priekštāvjiem līdz jaunākā tipa sociālnodevējiem, kuri plātās šķiru cīņas vārdiem, bet tiecas pēc izlīguma, koalīcijas utt. ar buržuāzisko «demokrātiju».

Jau amerikānietis Kerijs savā polemikā pret Rikārdo nopūlas pierādīt, ka šķiru saimnieciskās prasības — rente (zemes īpašums), peļņa (kapitāls) un darba alga (algas darbs) — ir nevis cīņu izsaucejas un pretību radītājas, bet daudz lielākā mērā kopdarbības un saskaņu prasības.** Un šī «ideja» kopš 1848. gada revolūcijas pārņēmusi visu buržuāzisko zinātni. Bet kopš 1917. gada revolūcijas un pat jau kopš 1914. gada arī visus pasaules «sociālistu» vadoņus. Īstenībā 1917. un 1914. gadā tikai atklāja, kas sen jau sociāldemokrātijā puva un no kā arī jau agrāk cieta gandrīz visa marksistiskā literatūra: revolucionārismu vārdos, iekšēji valdot vispilnīgākajam oportūnismam. Pirms 1848. gada revolūcijas arī buržuāziskie rakstnieki tiri prātīgi un dažreiz it pareizi sprieda savā jaunlaiku sabiedrības kritikā. Nemu, piemēram, tikai vienu

---

* Markss K. Kapitāls, 3. sēj. R., 1975, 769., 770. lpp. Red.

** Sk. Markss K., Engelss F. Vēstuļu izlase, 56., 57. lpp. Red.

pazīstamu juristu — Lorencu Steinu, kura pirmais lielākais darbs «Sociālisms un komunisms [mūsdienu Francijā]» iznāca 1842. gadā. Viņš skaidri redz, kāds svars buržuāziskā sabiedrībā jāpiešķir «personīgā īpašuma drošībai». «Saskaņā ar īpašuma mēru un saturu rodas divas kategorijas: sabiedriskā šķira un sabiedriskā forma (jeb sabiedriskā kārtība).» Šķiru celšanās ir tas process, kurā, pateicoties īpašuma izdalīšanai, rodas garīgo tiesību, manu un darbības izdalīšana atsevišķo sabiedrības locekļu starpā.

Pēc īpašuma lieluma Steins sadala visu sabiedrību 3 šķirās: augstākā, vidējā un zemākā (bezīpašuma). «Šīs šķiras, vienup, pastāvīgi savstarpēji cīnās dēļ sava īpašuma palielināšanas, un, otrup, katras sabiedriski valdošās šķiras nolūks ir iegūto valsts varu kalpināt savā labā, un tas ir arī bezīpašnieku šķiras mērkis.»

Savā tālākā slēdzienā, privātpašuma mantās ieskaitot arī garīgās mantas (garīgo attīstību), Steins nosaka šķiru sekošiem vārdiem: «Sādi saimnieciski nosacītām šķirām gūstot apziņu par savu kopējo stāvokli, rodas jēdziens par sabiedrisko šķiru kā to ļaužu kopību, kas, pateicoties vienādam saimnieciskam stāvoklim, ieņem vienādu sabiedrisku stāvokli.» Savos vēlākos darbos Steins pastāv uz to, ka glābiņš meklējams tikai šķiru interešu iznīcināšanā, un «svaru mēlīte» te esot vidusšķira (jeb, kā mēs tagad sakām, — «demokrātija»).

Neuzkavēsimies te ilgāk pie buržuāziskiem rakstniekiem, kuri rakstījuši par šķirām. Bet griezīsimies pie Kautska mēģinājuma definēt Marksa darbā nenobeigto šķiru jēdzienu. «Neue Zeit» 1902. g. 31. numurā Kautskis raksta: «Atsevišķas šķiras veido ne tikai kopējais ienākuma avots, bet arī kopējas intereses un kopēja pretišķiba pret citām šķirām, ikkura cenšas otras ienākuma avotu aprobežot, lai viņas pašas ienākuma avots plūstu jo bagātīgāk.» Bet Kautskis turpat arī pielaiž, ka šādas interešu pretības arī pastāv atsevišķām šķiru apakšķirām, kā, piemēram, rūpniecības, tirdzniecības utt. kapitālistiem. Un mēs varām piemetināt, ka tas pats sakāms arī par dažādām strādnieku šķiras apakšgrupām (kā, piemēram, koloniju un metropoles strādniekiem utt.). Negribam te uzkavēties, aprādot, ka šī definīcija gluži neapmierinoši formulēta. Tagad gaiši redzama šī Kautska paskaidrojuma patiesā nozīme. Ja visu par šķiru cīņu caurlūko, ko Markss sacījis,

kur viņš savas «Kapitāla» pirmā daļā pat tieši neizšķir* no pilsoņu kara**, tad ikviens atzīs, ka Markss nekādā ziņā nevarēja šķiru pretišķības uztvert vienkārši kā vienas šķiras dziņu kaut ko noraut sev par labu no otrās šķiras ienākuma. Viņš taču mācīja, ka šīs cīņas būtība ir pretējās šķiras iznīcināšana, atcelšana, un nevarēja ap robežoties ar naidīgās šķiras vienkāršu ienākuma avota sašaurināšanu tanī pat laikā, kad viņš sludināja šo šķiru pilnīgu iznīcināšanu. Vai ir vajadzīga vēl labāka mācība nekā tā, kuru patlaban visas pasaules kapitālistu šķiras cīņa sniedz, kad tā cenšas reāli pazemināt nepieciešamās darba algas mēru un caur to reizē paaugstināt algu caur masu patēriņam vajadzīgo priekšmetu izmaksu pazemināšanu, kādā nolūkā tā pasludina *tūlītēju darba algas pazemināšanu?* Kapitālistu šķirai tā ir mierīga un legāla šķiru cīņa ap ienākuma augstumu un izdalīšanu, bet caur to *miljoniem bezdarbnieki tiek uz ielas izmesti* un padoti iznīcībai. Kapitālistu šķiru tiesibas viņiem to pieļauj. Un strādnieki? Tie labākā gadījumā atbild, tā sakot, ar *bada streiku*, kurš šoreiz acīmredzot būs bezspēcīgs. Strādnieku šķiras vienīgi pareizais līdzeklis še ir radikālais, t. i., revolucionārā šķiru cīņa, citiem vārdiem — pilsoņu karš. Šī cīņa šimbrīžam ir nelegāla. Labākā gadījumā puslegāla. Bet viņu legalizēs revolūcijas uzvara. Tā mūsu dieņas pati revolūcija kritizē to šķiru definīciju, ko mums dod Kautskis.

Bet arī jau toreiz (1906. gadā) ļoti noteikti uzstājās pret Kautski Finns-Jenotajevskis savā rakstā «Šķira un partija»***, pie kam viņš vienkārši uz to aizrādīja, ka piesavināšanās pati atkaras no šķiru pastāvēšanas un nevis otrādi. Un antagonisms, interešu pretišķības, spriežot pēc Marks, rodas iz ražošanas attiecībām, bet nevis pie ražojumu izdalīšanas. Savu uzskatu viņš pierāda ar veselu rindu citātu iz Marksā («Kapitāla» III d., 2.) virsvērtības teorijas un iz «18. brīmēra», no kuriem redzams Marks uzskats, ka sabiedrības sadalīšana ceļas iz noteikta materiālās ražošanas (t. i., cilvēku dzīves līdzekļu sabiedriskas ražošanas) veida. Ražojumu izdalīšanu noteic ražošanas elementi, proti, to ražošanas elementu izdalīšanas apstākļi ir turpretī «pamatā īpašām sabiedriskām funkcijām».

* — neatdala. *Red.*

** *Markss K. Kapitāls*, 1. sēj., 251. lpp. *Red.*

*** *Zurnāla «Obrazovānīje»* 1906. g. 12. nr-ā. *Red.*

jām, kas pašas ražošanas attiecības robežās jāveic noteiktiem ražošanas aģentiem pretstatā tiešajiem ražotājiem. Tās piešķir pašiem ražošanas nosacījumiem un to pārstāvjiem specifiski sabiedrisku kvalitāti. Tās nosaka visu ražošanas raksturu un visu tās kustību.» Darba sabiedriskajiem ražojamiem spēkiem šeit ir īpatnēja attīstības forma. Tie nostājas strādniekam pretī kā par patstāvīgiem kļuvuši kapitāla spēki un tieši pretēji viņa, strādnieka paša, attīstībai («Kapitāls», III d., 2., 417. u. c. lpp.).* Sabiedrisko «šķiru pastāvēšanu un līdz ar to arī viņu savstarpējās sadursmes savukārt nosaka viņu ekonomiskā stāvokļa attīstības pakāpe, ražošanas un tās noteiktās maiņas raksturs un veids» («18. brīmērs»).** Iz sacītā Finns-Jenotajevskis taisa slēdzienu: «Tātad šķiras noteic ražošanas elementu izdalīšana, šķiru pretišķības, viņu interešu pretstati un ne izdalīšanas apstākļi. Un kas padara strādniekus, kapitālistus un zemes īpašniekus par trim sabiedriskām šķirām? Viņu loma, viņu savstarpējās attiecības ražošanas procesā.»***

Tas jau viss ir pareizi. Bet arī šī definīcijā nav pie tiekoši izcelts Marks *dialektiskais, revolucionārais* uzskats, uz kuru viņš aizrāda citētajā vēstulē [Veidemeijeram] un kurš mums krīt acis jau viņa pirmos darbos. Jau 1847. gadā polemikā ar Heincenu («Nachlass»,**** II, 467., 474. utt. lpp.) mēs lasām: Heincena kungs noliedz šķiras... Ir jau iespējams, ka atsevišķus individus ne «arvien» noteic šķira, kurai tie pieder, bet tas nekad nav sakāms par veselām šķirām, kuras dibinās uz no viņu gribas neatkarīgiem ekonomiskiem apstākļiem un kuras šie apstākļi nostāda naidīgos pretstatos. Tā, piemēram, privātpašums nav vienkārša attiecība vai pat abstrakts jēdziens, princips, bet sastāv iz pilsonisko attiecību kopsummas... tā kā šīs ražošanas attiecības visas ir pilsoniska rakstura... tad šo attiecību grozīšana vai pat atcelšana var izplūst vienīgi iz šo šķiru un viņu savstarpējo attiecību pārmaiņām, un maiņas šķiru attiecībās ir

* Marks K. Kapitāls, 3. sēj., 764., 765., 766. lpp. Red.

** Cītāts no F. Engelsa priekšvārda K. Marks darba «Luija Bonaparta astoņpadsmitais brīmērs» trešajam vācu izdevumam. Marks K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 212. lpp. Red.

*** Sk. krievu žurnālu «Obrazovaniye» («Izglītība») no 1906. g. decembra.

**** Grāmata «No Kārja Marks un Frīdriha Engelsa literārā mantojuma 1841.—1850.». Red.

vēsturiskas maiņas, visas sabiedriskās nodarbības noteiktī vēsturiskas kustības produkts.* Jeb atkal («Nachlass», II, 132. lpp.): «Proletariāts un bagātība ir pretstati. Kā tādi tie veido vienu veselumu. Tie abi ir privātpašuma pasaules veidojumi... Privātpašums kā privātpašums, kā bagātība ir spiests saglabāt *sevis paša* un līdz ar to arī savā pretstata — proletariāta *pastāvēšanu*. Tā ir pretstata *pozitīvā* puse, sevī pašā apmierinātais privātpašums.

Turpretim proletariāts kā proletariāts ir spiests atcelt sevi pašu un līdz ar to savu pretstatu — privātpašumu, kas ir tā nosacījums, kurš to padara par proletariātu. Tā ir pretstata *negatīvā* puse... Kad proletariāts uzvar, tad tas nebūt nekļūst par sabiedrības absolūto pusi, jo tas uzvar tikai tādējādi, ka atceļ sevi pašu un savu pretstatu.** So domu Markss izved vēl tālāk savā «Filozofijas nabadzībā»: «Strādnieku šķiras atbrīvošanas nosacījums ir visu šķiru likvidēšana, tāpat kā trešās kārtas — buržuāzijas atbrīvošanās nosacījums bija visu kārtu likvidēšana.»***

Tātad Markss redzēja kapitālistu šķiras cīņā pret zemes īpašnieku šķiru, t. i., pret feodālajām kārtām, cīņu uz dzīvību un nāvi. Priekš individuālā kapitāla (ieskaitot arī kapitalistisko zemes rentnieku) «zemes īpašuma iznīcināšana ir svarīgākais īpašuma jautājums, kā tas parādās angļu buržuāzijā, un viņas cīņu pret labības likumiem tikai tā varēja saprast»****. Šī cīņa izbeidzās ar izlīgumu, parādoties jauniesāktai cīņai starp kapitālistiem un starp strādnieku šķiru.***** Šī cīņa no jauna pieņem tādu cīnas raksturu, kas iet uz dzīvību un nāvi, vēl asiņaināku, jo Šī patiešām ir «izšķirošā beigu cīņa».

Ja buržuāziskās sabiedrības attīstību uztver no šī vienokļa, tad būtu vispareizākais šo sabiedrību apzīmēt par «nepārtraukta (permanenta) pilsoņu kara sabiedrību». Šī aina arī Marksam prātā, kad viņš savā visaugstākā mērā

* Atstāstīts K. Marksa darbs «Moralizējošā kritika un kritizējošā morālē». (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 4, с. 310, 311, 318.) Red.

** Markss K., Engelss F. Svētā ģimene jeb kritiskās kritikas kritika. R., 1976, 40., 41. lpp. Red.

*** Markss K. Filozofijas nabadzība. R., 1968, 149., 150. lpp. Red.

**** Marks K., Энгельс Ф. Соч., т. 4, с. 302. Red.

***** «Rente, kā to izprot Rikārdo, ir zemes īpašums tā buržuāziskajā veidā, t. i., feodālais īpašums, kas pakļauts buržuāziskās ražošanas nosacījumiem» (K. Markss, «Filozofijas nabadzība», Stuttgartē, 1919. g., 144. lpp.). [Markss K. Filozofijas nabadzība, 135. lpp. Red.]

objektīvā darbā «Kapitālā» cīņu par desmit stundu likumu nosauc tieši par pilsoņu karu. Un plašo nepaklausību pret šo likumu no kapitalistu šķiras puses — par tiešu sacelšanos.*

Gaiši redzams, ka šeit ir ap to runa, kā ikkuras šķiras loma ražošanā tiek cieši noteikta, t. i., ap pašu piesavināšanās veidu, citiem vārdiem, ap privātīpašumu, jo cīņa te grozās nevis ap īpašuma veida vai viņa lieluma maiņu, bet gan ap viņa pilnīgu atcelšanu. «Būt vai nebūt?»**

Kad mēs pēc visa tā runājam par šķiru interesi, tad, protams, ne par vienkāršu visu atsevišķo interešu kopum. Nē, ar šo interesi mēs apzīmējam to momentu, kas satur visu to, kas ir raksturisks priekš visas zināmās šķiras kopciņas. Tas ir tas degpunkt, kurā koncentrējas visa šķiras dzīves interese. Šī interese pastāv pilnīgi objektīvi, neatkarīga no atsevišķa šķiras locekļa gribas, un šīs intereses atziņas pakāpe pašā šķirā ir skaidri vēsturiska. «Virs dažādām īpašuma formām, virs sociāliem eksistences apstākļiem paceļas vesela dažādu un īpatnēju jūtu, ilūziju, domāšanas veidu un pasaules uzskatu virsbūve. Visa šķira rada un veido visu to uz savu materiālo apstākļu un atbilstošo sabiedrisko attiecību pamata» (K. Markss, «18. brīmērs», 1907., 34. lpp.).***

Šī interese, kā viņa no šķiras tiek atzīta vai instinktīvi nojausta, ir tik stipra, ka pat Jērings, kurš, mazākais, atklāti nestāv uz šķiru stāvokļa, savā iztirzājumā par tiesnešu tiesību iztulkošanu varēja sacīt: «Arī logika padodas interesei» (Jērings, «Romiešu tiesību gars», I, 2., 465. lpp.). Bet šī atziņa nāk lēnām. Arī pat tālredzīgie valdošās šķiras gari tikai ar *šausmām* aizgriežas prom no sava bojā ejas spoka vai arī meklē glābiņu izlīgumā. Bet šķiras lielais vairums akli tic savas valdības mūžīgai pastāvēšanai. Un ar pilnu tiesību saka Engelss (savā «Anti-Dīringā», 34. lpp.): «Ja izņēmuma veidā dažreiz arī izdodas izprast kāda vēstures laikmeta sabiedrisko un politisko eksistences formu iekšējo sakaru, tad tas parasti

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 239.—243. lpp. Red.

** «Ipašuma jautājums, skatoties pēc rūpniecības ikreizējas attīstības pakāpes dažādības, ir pastāvīgi bijis zināmās šķiras dzīvības jautājums. 17. un 18. gadusimteni, kur lieta grozījās ap feodālo īpašumu attiecību atcelšanu, īpašuma jautājums bija buržuāziskās šķiras dzīvības jautājums» (K. Markss, «Nachlass»). [Markss K., Өнгөлөс Ф. Соч., т. 4, с. 302. Red.]

*** Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 237. lpp. Red.

notiek tad, kad šīs formas pa pusei jau savu laiku pārdzīvojušas un sāk pagrīmt.»*

Tātad, ja mēs runājam par šķiru interesēm, tad mums ir kas gluži cits prātā, nekā kad runājam par indivīdu vai juridisku kolektīvu interesēm, par kurām prāto Jērings un citi. Labākas apgaismošanas dēļ pārlūkosim vēlreiz no mums agrākā nodaļā raksturotās privātīpašuma attīstības pakāpes, pie kam katrreiz izpētot zināma laikmeta valdošās šķiras galveno interesi.

Romā norisinājās pirmā šķiru cīņa starp patriciešiem (pirms valdoša cilts, tad šķira) un plebejiem dēļ varas, visiem līdzekļiem, lai sagrabtu kopzemi (*ager publicus*). Plebeji maksāja nodokli par savu pašu zemi. Bet patricieši par savā monopolā pārvērsto *«ager publicus»* nemaksāja nekā. Šī politiskā cīņa novēda pie plebeju politiskās un *pilsoniskās* vienlīdzības iekarošanas. Nākošā šķiru cīņa norisinās starp tirdzniecības kapitālu un zemniecību. «Antīkajā pasaulē šķiru cīņa notiek galvenokārt kā cīņa starp parādnieku un kreditoru un Romā beidzās ar parādnieka plebeja bojā eju, kuru aizstāj vergs» (K. Markss, «Kapitāls», I, 93).** Auglotojā un tad tirdzniecības kapitāls vispār ir visur kapitalisma pirmsais iesākums. Šī šķiru cīņa ir pirmatnējā pārpalikuma, tas ir, viersprodukta izmaiņas tieša seka. Šī pati parādība mums redzama arī citās zemēs iepriekš galīgas zemnieka dzimtbūšanas, Krievijā, piemēram, *«zakupā»* (parāda vergā). Pie tam šeit novērojām ļoti oriģinālu šķiru cīņas veidu: *privāto parādu iznīcināšanu jeb, tā sakot, amnestēšanu*, kuru plānoja romiešu aristokrātijas tik ienīstais Katilina, vai arī veselu virkni likumu, kuri zināmu uzkrājušos procentu daļu izdzēsa vai atkal procentu augstumu ierobežoja un bija vispār vērsti pret auglošanu ne vien Romā, bet arī Grieķijā (Solona likums) utt.

Šī cīņa beidzās ar to, ka ieradās zemes īpašnieku šķira, vienup, un vergi vai dzimtlaudis, otrup. Bet, kamēr buržuāziskā sabiedrībā izsūcēju šķira arvien no jauna strādnieku šķiru reproducē, tamēr vecajā pasaulē *«latifundijas»* (lielmuižas) novēda Romu pie krišanas, jo vergu darbs bija neproduktīvs (neražīgs) un, kas tas galvenais, līdz ar zemniecību sabruka Romas valsts ārējās aizsardzības spēks. Romai uzbruka jaunuzstājošās tautas, un tā sa-

* Engelss F. Anti-Dīrings, 94. lpp. Red.

** Markss K. Kapitāls, I. sēj., 125. lpp. Red.

bruka, jo pilsētas nevarēja uzdzīt jaunus spēkus, kas lai būtu stājušies vergu turētāju lielgruntniecības vietā. Kā vergu īpašnieku šķiras sabrukuma sekas Romā parādās jauna *zemniecība*, kurai kā pretpoli stāv pretim jauna vara: *garigais un laicīgais feodālais īpašums*. Sākumā atkal kā naudas aizdevējs vai uzvarētājs, kura lomu piekopj arī baznīca kā laicīga vara. Viduslaiku beigās $\frac{1}{3}$ [daļa] no visiem zemes īpašumiem Eiropā pieder baznīcai.

Nodevu (meslu) ievākšana, zemes piederums bez jebkāda ierobežojuma no likuma puses — tā skan šī laikmeta izmantotāju šķiru intereses. Par vēlu atmostas zemniecība un kēras pie ieročiem, lai burtiski, t. i., *fiziski iznīcinātu* izmantotājus un viņu pilis, šos viņu varas cietokšņus. Šī cīņa beidzas ar zemniecības galigu sakaušanu un zemnieku pilnīgu verdzību kā sākumu naturālās rentes pārvēršanai darba rentē, t. i., klaušās.

Bet zemniecības uzvarētāja, feodālā zemes īpašnieku šķira, gūst jaunu pretinieku — pilsētu kapitālistu šķiru. Viduslaikos (auglīotāju un tirdznieciskā kapitāla) «cīņa beidzas ar parādnieka feodāļa bojā eju, kurš zaudē savu politisko varu kopā ar tās ekonomiskās bāzes zaudēšanu» (K. Markss, «Kapitāls», I, 93. lpp.).*

Tirdznieciskais kapitāls pārvēršas rūpnieciskā, bet «viņa nepieciešamais iepriekšnoteikums ir tās šķiras pastāvēšana, kurai nekā cita nav kā tikai viņas darbaspēks». Šīs jaunās rūpnieciski kapitālistiskās šķiras tiešās intereses ir zemes īpašumu nacionalizēšana, t. i., zemes īpašnieku iznīcināšana, bet tas nevar notikt neradot, pastāvīgi nepalielinot un turklāt arī neorganizējot pie tam *jaunu varu* — *proletariātu*. Viņa slēdz mieru un pat apvienojas ar lielgruntniecību pret proletariātu, kura iznīcināšanu viņa nedrīkst pat ne vēlēties, bet kura tiešā interese pastāv kapitālistu un lielgruntnieku apvienoto šķiru iznīcināšanā.**

No šī īsā pārskata par šķiru pretišķību un šķiru cīņas pakāpenisko attīstību, sākot no skaidrā pirmkomunisma izbeigšanās un sabiedrības iestāšanās tai stadijā, kurā zeme pārvērtusies privātīpašumā, līdz proletāriskās revolūcijas sākumam, mēs pārliecināmies ne tikai par to, ka

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 125. lpp. Red.

** «Proletariāts izpilda spriedumu, ko privātīpašums, radot proletariātu, izteic sev pašam...» (K. Markss, «Nachlass», II, 132. lpp.). [Markss K., Engelss F. Svētā ģimene..., 41. lpp. Red.]

šķira un viņas intereses mainās, bet ka līdz ar to katrā cīņu vedošā šķirā pārvēršas arī cīņu īpatnējais rakstūrs.

Izmantotāju šķira nekad nevar tiekties pēc tā, lai izmantoto šķiru pavisam iznīcinātu vai nogādātu sev no ceļa. Tanis gadījumos, kur šo likumu pārkāpa, līdz ar izmantoto šķiru aizgāja bojā pati izmantotāju šķira.

No šī fakta izverd izmantotāju šķiras *pielāgošanās spēja*, viņas *izlīguma tendence* un viņai pašai bieži nesaprotamā piekāpība izmantoto šķiru priekšā. Visa attīstība nenovēršami ved pie proletariāta diktatūras, un proletariāts kā izmantotā šķira *nevar piekopt nekādas tieksmes, kas būtu pret savu izsūcēju šķiras iznīcināšanu*. Ar šo proletariāta uzvaru tiek noslēgta, kā Markss izteicās, cilvēces priekšvēsturiskā attīstība.

Bet šī starpība šķiras galveno interešu raksturā izskaidro arī starpību cīņas veidos un metodēs. «Demokrātiskie sīkburžuji grib revolūciju pēc iespējas drīzāk pabeigt...; mūsu intereses prasa un mūsu uzdevumi ir padarīt revolūciju nepārtrauktu tik ilgi, kamēr visas vairāk vai mazāk mantīgās šķiras būs atstumtas no varas, kamēr proletariāts būs iekarojis valsts varu... Mums runa ir nevis par privātīpašuma pārmaiņu, bet par tā iznīcināšanu, nevis par šķiru pretrunu notušēšanu, bet par šķiru likvidēšanu, nevis par pastāvošās sabiedrības uzlabošanu, bet gan par jaunas sabiedrības dibināšanu» (K. Markss, Centrālvaldes runa Komunistu savienībai 1850. g. martā).*

Bet cīņas veidu noteic arī preiinieku sastāvs šinī galīgā izšķiršanas cīņā. «Katrā ziņā kā krīzes dienā, tā arī otrajā dienā pēc tās mūsu vienīgais pretinieks būs *visa apvienotā reakcija, kas grupējas ap tiro demokrātiju...*» (F. Engelsa vēstule Bēbelim 1884. g. [11. decembrī]).**

P. Stučka

Darba kalendārs 1922. gadam.
LKP izdevniecība «Spartaks», 1921,
43.—48. lpp.

Iespiests pēc kalendāra teksta

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 83. lpp. Red.
** Markss K., Engelss F. Vēstuļu izlase, 340. lpp. Red.

Pēteris Stučka — 20. gadu fotogrāfija

Dora Stučka — 20. gadu fotogrāfija

Dear Professor Brogden's Class!

It or less urbanizing seems to spread

P. Stučkas
vēstule
V. I. Lenīnam
1921. g.
6. jūnijā

m. Cmyrce

in Cyprus!

у таких губернаторов
но 'nobody' генерал Касар, где
блеск в стекле!

Dear Sirs,

V. I. Leņina
vēstule
P. Stučkam
1921. g.
7. jūnijā

P. Stutschka

Das Problem
des Klassenrechts
und der Klassen-
justiz

1922.

In Kommission: Verlag Carl Hoym Nachf.
Louis Cahnbley, Hamburg 8

Brošūras «Šķiru tiesību un šķiru tieslietu problēma»
titullapa

9-13 January 1952.

Betjai file johar alegi puan. Kigomen wng
mengalihna qalek, tadi er angka-puan yg wng
ke Lohjaan kufur paja wng padiangga jd akibat
pormela nlempa frisip, kaw zeffi upaya os Lohjaan n Pajé
kallan fahuan. Tajaan tan kufip, nad kuejeng dudu kerti i
padiangga wng puan kufur paja wng padiangga
kalem wng kuejeng puan kufur paja wng padiangga
tan kufip, nad Lohjaan padiangga padiangga lele. Bepada puan
wng padiangga kufur paja wng padiangga

P. Stučkas rokraksta «9.—13. janvāris 1905. g.»
pirmā lappuse

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТ Р. К. П. (б-ков)
Комиссия по истории Октябрьской революции в Р. К. П. (большевиков)

ПРОЛЕТАРСКАЯ РЕВОЛЮЦИЯ

Исторический журнал Истпарты

Из прошлого Коммунистической партии Латвии.

(Отрывок личных воспоминаний)

I. Третий или объединительный съезд (1906 г.).

Лето 1906 года. После Стокгольмского съезда Р. С.-Д. Р. П., лат. с.-д. рабочей партии осталось лишь утвердить свое вступление в Р. С.-Д. Р. П., выработать новый устав на началах, уточнить предрешенных в Стокгольме, и изменить свое название. Вопрос о программе был предрешен, и осталось лишь посчитать согласия по аграрному вопросу; но этот вопрос в порядке дня III съезда внесен не был, да так и остался нерешенным. Революция 1905 года, начинавшая с января 1905 г., слишком сблизила пролетариат Латвии с пролетариатом России, чтобы спорить о мелких различиях программного характера, вдохновлен с каждым днем все более тернишими занятиями.

Съезд был назначен на август. В условиях еще предотвращавшихся в Европе кардинальных экспедиций, в атмосфере учащющихся «расстрелов во время бегства» собрать конспиративно на съезд 40 или более человек в Риге было делом довольно рискованным. А вестник съезда был назначен, и в будущем в Ингерс, должны были передать лично Владимиру Ильичу приглашение на съезд. При военных торжествах симпатий к большевикам, этому приглашению придавалось значение демонстративное. И Владимир Ильич обещал лично приехать. Не раз я впоследствии содрогался при мысли, что было бы, если бы он действительно приехал и при провале съезда на Рижском изморе попал в плен к нашим наемным. Но это обещание для нашей многострадальной партии было столь лестно и заманчиво, что я, грешным делом, умолчал об особых опасностях, для него, впрочем, и без того достаточно известных. К счастью, что-то задержало Владимира Ильича и он приспал лишь привет.

№ 12

1922 г.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
МОСКВА 1922

ПЕТЕРБУРГ

Zurnāla «Proletarskaja Revolūcija» 1922. g. 12. numura titullapa
un raksta «No Latvijas Komunistiskās partijas pagātnes»
sākums

Wīfu ūmju proletareekbī, ūweenojatees!

D. Stutſbka.

Latvijas „visleelakās partijas“ politiskais bankrots.

1920.

2. R. V. Grahmatu Upgahbneeziba „Spartak“

Brošūras «Latvijas «visleelakās partijas» politiskais bankrots» vāks

БЮРО
ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА
КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ
ЛАТВИИ.

МАНДАТ.

Члены Бюро ЦК
Латвийской
КПСС

Центральный Комитет Коммунистической Партии ЛАТВИИ ссы утверждает, что тов. Петр СТУЧКА член Центрального Комитета и избран полномочным представителем Коммунистической Партии Латвии в III Коммунистической Интернациональ, что подписями и приложением печати удостоверяется.

Член Бюро ЦК
Секретарь
Кауцис

P. Stučkam
izsniegtais
Latvijas KP CK
mandāts,
kas apliecina
viņa ievēlēšanu
par LKP pārstāvi
Komunistiskajā
Internacionālē

Nams Maskavā, Kuibiševa ielā 1/3, kur 20. gados atradās
KPPFSR Augstākā tiesa

9.—13. JANVĀRIS 1905. G.

Devītā janvāra slaktiņš atklāja pirmo cēlienu no Krievijas Lielās revolūcijas Pēterpilī. Cetras dienas vēlāk plūda Latvijas strādnieku šķiras asinis pie Daugavas krasta. Ja Pēterpils asins plūdi dibināja pirmo ciešo cīņas brālību Pēterpils strādnieku masās, tad tie ugunīgie burti, ko rakstīja Rīgas proletariāta asinis Daugavas krasta sniegā, bija pirmā ciešā saite starp Pēterpils un Rīgas darba tautu, starp Krievijas un Latvijas proletariātu.

Līdz tam laikam tikai [carisma] spaids vienoja Pēterpili un Rīgu. Ja agrāk kādreiz atskanēja draudzības vārdi no Latvijas pretim Krievijai, tad tā bija padevīga suņa smilkstēšana sava kunga priekšā, kurš kādreiz blakus pātagas sitienam pameta arī kādu lieku kumosiņu. Proletariāts nekad nav piedalījies šīnī savu «tautas vadoņu»* smilkstēšanā, viņš ceta un klusēja vienādā mērā pretim saviem tiešiem, kā arī tālajiem kungiem. Uz Krievijas proletariātu viņš, to nepazīdams, noraudzījās ar zināmām šaubām. 9. un 13. janvāris atvēra abēju cietēju brāļu acis un sirdis un nodibināja viņu starpā to ciešo cīņas brālību, kurā tie ne vienreiz vien līdz šai dienai savas asinis lējuši kopējās revolūcijas kaujās. Kopš šī laika Krievijas proletariāta prieki un bēdas ir Latvijas proletariāta prieki un bēdas — un otrādi.

Bet šīs saites sarāva ārējie spaidi. Vispirms vācu imperiālisma kulaks, tad ar angļu-franču imperiālisma dūres pabalstu Latvijas buržuāzija un viņas pakalpīgie s.-d. atdalīja Latviju un novilka robežu strīpu, kuru cieši apsargā ar Londonā un Parīzē kaltiem štikiem. Taisni tanī brīdī, kad Krievijas darba brāļi ir paspējuši nomest savu kalpinātāju jūgu un ar neticamām grūtībām vieni vien turpina savas saimniecības atjaunošanas darbus. Un taisni tanī laikā, kad Latvijas strādniecība pārceš liela bezdarba posmu un nenovēršamu trūkumu.

Sādos apstākļos ik gadus no jauna paceļas jautājums: kad būs beigas šai atšķirtībai? Kādēl neņemt un kopējiem spēkiem neizdzēst šo niecīgo robežu liniju un nesvinēt jaunus brāļošanās svētkus jaunās cīņās, šoreiz saimnieciska rakstura**? Šīs jūtas labi saprot mūsu buržuāzija un tādēl taisni šādos brižos tiecas sēt neuzticību abēju darba

* Latviešu buržuāzisko darboņu. *Red.*

** T. i., kopīgi attistot tautas saimniecību. *Red.*

brāļu starpā — ne ar pašu vārdiem, kuriem, viņi zina, neviens netic, bet caur pakalpīgu sociālnodevēju rokām, pie kurām vēl kādreiz uzglabājusies kāda darba tulzna, bet kas vairumā gan dižojas vienīgi ar komunistu uz ielu izmestu aptraipītu «s.-d.» nozīmi* pie cepurēm. Viņi ir tie, kas šķir 9. no 13. janvāra, kas svin 13. un grib, lai aizmirst 9. Viņi ir tie, kas velk domustrīpu starp 9.—13., lai tos šķirtu. Kamēr mēs ik gadus no jauna taisni šo domustrīpu uzsveram kā *to vienotāju* un devīto kā *to pirmo un svarīgāko*, jo, cik arī upuru nenestu Rīgas proletariāts trīspadsmitā, bez devītā tie būtu bijuši tikai lieki upuri. 9. (22.) janvārim joprojām jābūt tam vienotājam.

Bet, prasīs mūs kāds pie 9.—13. janvāra upuru kapa: kādēļ tad Krievijas proletariāts un mūsu brāļi, kas pie viņiem, mūs aizmirst? Kādēļ viņi liedzas mums nākt palīgā un tiešām salauzt šo «domustrīpu» starp 9. un 13., starp Krieviju un Latviju? Arī pie šī jautājuma jāpakavējas šīs dienās. *Devītais janvāris* bija pirmais akords no Lielās pasaules revolūcijas, kuras otrs cēliens norisinās kopš 1917. gada. Un pasaules revolūcijas izredzēs mums jāapskata ikreiz arī Latvijas atbrīvošana no viņas un vispasaules buržuāzijām. Tai mazajai akciju biedrībai, kas tagad ved savus netīros veikalus zem «Meierovics un biedri» firmas, galvenā valde sēd Londonā un Parīzē. Mazo Latviju nevar izraut patlaban no lielās vispasaules sakariem atšķirtu. Latvijas atbrīvošana ir svarīgs solis vispasaules revolūcijā, bet nav panākama uz savu galvu vien, bez šīs revolūcijas.

Bet kad tad nāks šīs brīdis? Neprasīsim velti, bet joprojām gatavosimies. Kad Somijas balto bandas laužas uz Karēlijas purviem, mežiem un sniega tuksnešiem,⁹⁶ tad tiešām ne lai nestu «pilsoņu brīvības» tiem daudzajiem vilkiem un lāčiem un loti nedaudziem pilsoņiem, kas tos apdzīvo, bet tās dzen Parīzes zīmētu stigu, lai no turiennes ieriņķotu Pēterpili. Un, ja Igaunijas un Latvijas [buržuāziskās] demokrātijas pabalsta Somijas protestu pie kaut kādas «Nāciju līgas»** šo Karēlijas vilku un lāču «autonomijas» labā, tad arī viņas to dara ne uz sayu galvu, jo priekš viņām pašām tas ir īsts «lāču pakalpojums», bet gan tādēļ, ka to prasa Parīzes finansisti. Bet

* Komunistu partijas bija atteikušās no sociāldemokrātijas nosaukuma. *Red.*

** Tautu savienības (sk. 32. piezīmi). *Red.*

reizē tas nozīmē, ka pat no šīs mazās dzirkstelītes var izcelties īsts ugunsgrēks. Ja dzirdam par nelieliem nemieriem Somijas ziemeļos, tie var pieņemt plašākus apmērus, ja Somija pārāk aizraujas, un, ja kādreiz nonāksim tanī stāvoklī, ka Somijā ugunsgrēks, tad tāda ugunsgrēka dzirksteles drīz var nonākt arī Igaunijā un Latvijā.

Tā, 9.—13. janvāra atmiņas svinot, vajag atminēt ne vien kritušos, bet arī dzīvos. «Lai mirušie paši apbedī un apraud savus mirušos,» kā Markss saka, «mums piekrīt apskaužama loma — pirmajiem *dzīviem ieiet jaunajā dzīvē.*»* Sī loma mums ir jāizcīna, tā nenāk pati no sevis. Ne vieni mēs to varam izcīnīt, bet tikai ciešā apvienībā ar visas pasaules proletariātu. Un pirmā kārtā ciešā cīņas apvienībā ar to proletariātu, ar kuru mēs vienojušies 9.—13. janvāra dienās 1905. gadā, proti, ar Krievijas. Mēs svinam 9. un 13. janvāri ar lozungu:

*Lai dzīvo Padomju Krievija!
Lai dzīvo Padomju Latvija!*

[*Bez paraksta*]

«*Cīņa*, 33. (456.) nr.,
1922. g. janvāri;

LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
25. l., 1.—3. lp.

Iespiests pēc rokraksta

PARTIJA Nr. 3

Savāda politiska cīņa norisinās Rīgā starp divām sociāldemokrātiskām partijām: ap Nr. 3. Pagājušās vēlēšanās vēl apvienotā, «vislielākā» Latvijas partija — sociāldemokrātija — bija iezīmēta vairāk vietās ar Nr. 3. Caur to radusies vientiesīgajos [šās] partijas lautiņos ticība, ka šis numurs bijis tas, kas novedis pie labiem iznākumiem. Tagad šī partija ne vien «novirčaptējās» uz pēdējo, bet arī saskaldījusēs trijās nevienādās daļās: 40+17+1.⁹⁷ Un, kad nu izsludināja Rīgas pilsētas vēlēšanas, tad... bet lausim te runāt pašiem strīda dalībniekiem un, proti, vispirms «Soc.-dem.»: «Valdības sociālisti**, lai iegūtu pagājušās vēlēšanās populāro LSD partijas Nr. 3, *dežurējuši jau no plkst. 5 ritā* un pēc šīs nokaulēšanās šo numuru arī dabūjuši. To nevar saprast citādi kā vēlēšanos

* Citāts no K. Marksā vēstules A. Rugem 1843. g. maijā. *Marx, Engels. Gesamtausgabe. Dritte Abteilung. Briefwechsel, Band 1. Berlin, 1975, S. 48. Red.*

** T. i., sociāldemokrāti mazinieki. *Red.*

zvejot balsis uz Latv. SD partijas *reķina*» utt. Kā zināms, ebrejiem ir paraša savā sinagogā strīdēties ap vietām, pie kam lielais Pēterpils senāts* savā laikā paskaidroja, ka šī vieta varot būt par civilprāvas priekšmetu. Vai mēģinās, s.-d. juridiskās zvaigznes, pie latviešu «demokrātijas» sīksnētā** arī izkarot šo prāvu ap Nr. 3? «Valdības mazinieki» gan atbild veselu pussleju garā rakstā, ka tie esot «salti meli», viņi Nr. 3 i nemaz negribējuši, bet gribējuši Nr. 2, un nobeidz apmēram tā: «ja gribēja saņemt trešo numuru, tad nevajadzēja mājā gulēt» utt. Paliek kauns, lasot tādus «nopietnus» politiskus strīdus. Esmu jau vecs un sirms tīcīs, bet redzu pirmoreiz politiskā dzīvē *strīdu ap partijas numuru!* Līdz šim ap numuriem strīdējās važoņi, nesēji utt., kādreiz prostituētās, bet — «vislielākās» Latvijas partijas sastāvdaļa: kauna lieta!

Citas partijas taisni oficiāli sludina, lai tās *nesajauč* ar pārējām. Tā komunisti gaiši un skaidri sludina, ka lūdz nekādā ziņā riesajaukt tos ar s.-d., kaut «kreisiem», kaut tādiem, kas sakās esam tādi pat kā komunisti, tikai lēnākā garā. Bet mūsu mendernieki pēc tam, kā tie vairākkārt bija apgalvojuši, ka tie patiesībā taču gribot to pašu, ko valdības sociālisti, tagad sāk pret kreiso pusī, proti, arodniekim, apgalvot, ka viņi taču gribot arī to pašu, ko pēdējie, tikai — *pēc iespējas* («un to jau s.-d. arī *dara, cik tas iespējams!*»)***. Ščedrina «liberāls» tā mērija savas prasības: vispirms pēc iespējas (piemērojoties apstākļiem), kamēr izbeidz, «pielāgojoties nekrietnībai», un, kad tam kas iesplauj acīs, to vienkārši noslauka, apgalvodams, ka tā bijusi tikai lietus lāse.**** Jo, ja «demokrātiskajā» Latvijā nekas nav iespējams patreiz strādnieku šķiras labā, tad s.-d. ar to arī apmierinās, bet tomēr nemitējas sludināt joprojām un ikreiz no jauna savas prasības bez piezīmes, ka tas tagadējos apstākļos nav izvedams.

Acīm redzot, ka Rīgas arodnieki-strādnieki ne bez iemesla atvienojas un norobežojas no soc.-demokrātiem. Viņi, ja arī nevar atklāti pateikt, ko viņi grib, tomēr mēģina izbīdīt savus lozungus, un šķiet, ka viņiem uz to pilnīga tiesība. Slēdziens būtu taču tikai tas: tā kā s.-d.

* Cariskās Krievijas augstākā tiesa. *Red.*

** T. i., buržuāziskās Latvijas augstākās tiesas. *Red.*

*** «S.-dem.», Nr. 295.

**** Pasakā «Liberālis». *Red.*

«nogulējuši» ne vien savu numuru, bet arī savus sakarus ar strādniecību, tad itin mierigi balsot par arodnieku listi. Un ko uz to atbild s.-d.? Vispirms: soc.[dem.] darbiniekiem esot *lielāka prakse* pašvaldības darbā! Šī prakse ir ļoti bēdīga; no daudziem solījumiem šī prakse *neko* nav turējusi un tomēr nav saukuse, visiem dzirdot, kādēļ to nevar izvest. — Tātad paliek tikai jautājums par viņu vecumu, bet pēc vecuma labumu taksē tikai pie dažiem sieriem un arī tikai buržuāzijas gardēžu aprindās. Politikā šī mēraukla neder un nav spēkā nekādā ziņā strādniecības priekšā.

Otra ieruna ir tā, ka, raug, pilsētu vēlēšanas jau arī «nemaz neesot tik nepolitisks akts» un, tā kā s.-d. esot politiska partija, tad taču viņiem esot priekšroka un arod-biedrībām varot būt vieta tikai kā *palīgspēkiem* politiskai darbībai. Kā uz laukiem saka, pie kartupeļu tīrišanas! Tie kungi pie politiskā zaļā galda, strādnieki pakalpotāju lomā. Vāciski to nosauc par: *Stimmvieh!* (Balsotāji — lopinji!)

Viena atzīšanās te tomēr svarīga. «Soc.-d.» (Nr. 295) atzīmē, ka «cīņa dēļ varas pilsētas pašvaldībā nemaz neesot tik nepolitisks akts, kā to pūlas tēlot mūsu pilsoņi... Noteikšana lielas (kādēļ tikai lielas?) pilsētas pašvaldībā *ir daļa no varas valstī utt.*» Tā ir jauna skaņa meņševiku mutē, kas līdz šim savos vispolitiskajos plānos arvien pašvaldību nostādīja *pretim* politiskajai varai un atšķirus no tās. Es to sīkāk aprādīju savā brošūrā par pašvaldību «[Komunistiskā] vēlētāja cēla somas» krājumā [№ 3].

Ja tie vēlēšanu platformas punkti, kā tos, pēc «Soc.-d.» ziņām, formulējis Dermanis Rīgas A.B.C.* sēdē, ir pareizi atstāstīti, tad tie tiešām nav spīdoši izdevušies. Ja arodnieku programma atšķiras vienīgi *fabriku kontroles, strādnieku kooperatīvu* un vidusskolu jautājumā, tad kritika no «S.-dem.» puses par pirmiņiem diviem punktiem gan ir pilnīgi nepietiekoša, bet arī pati platforma nav visai pilnīga un pareiza. Bet *arodnieku listei* ir kaut kas, kas atsver visas šīs kļūdas: tā ir *strādnieku liste*. Jau Markss sacīja, ka «katrs īstas kustības solis ir svarīgāks par duci programmu»**. Jo sevišķi svarīgi tas ir tagadnes momentā cīņā par *strādniecības vienotu fronti*.

* Rīgas Arodbiedrību centrālbiroja. *Red.*

** Tas teikts vēstulē V. Brakem 1875. g. 5. maijā. Sk. *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase 2 sēj., 2. sēj., 7. lpp. *Red.*

Un, ja Rīgas vēlēšanās ir saraksts no apvienotiem *Rigas arodniekiem-strādniekiem*, tad tā vien jau pietiek, lai Latvijas komunisti, kas nevar uzstāties paši ar saviem kandidātiem, balsotu par šo listi un ari citus uzaicinātu balsot par to. Tas, protams, mūs neatturēs no viņu platformas kritikas, ja tā tiešām nepareiza vai nepilnīga, bet, zināms, mēs nevaram spriest par viņu platformu pēc «Soc.-dem.» ziņojuma, jo melkulīgāka laikraksta es savā mūžā neesmu redzējis, nekā ir «S.-d.», par ko varat pārliecināties ikviēnā ziņā par Latvijas vai citzemes komunistiem. Šī arodnieku-strādnieku saraksta īstā platforma ir īsa un reāla: *apvienota strādnieku fronte* pret buržuāziju, prom no buržuāzijas un tās atbalsīm s.-d.

Ja jāizvēlas starp partijām, kas lepni saucas par strādniecības priekšstāvjiem, bet dzīvē savu politiku ved *stri-dos ap numuriem*, kas sludina katrai reiz skaistus, kreisus lozungus, bet klusām pie sevis piedzied — «pēc iespējas», kamēr klāji cel ilūzijas, ka šīs iespējas pastāv tagadējā sabiedrībā, un starp sarakstu, kas satur strādnieku vārdus, bez veca siera piegaršas, kaut ar mazu smaku, kādreiz pat maldīgu prasību platformu, tad mums, komunistiem, zemē, kur mēs atklāti varam uzstāties vienīgi pie kakla valga, nevar būt ne mirkļa šaubas par to, ka jābalso nedz par Nr. 3, nedz par Nr. 3bis, bet *par apvienotiem arodniekiem-strādniekiem*. Tā mēs saprotam jauno lozungu par vienotu strādniecības fronti.

P. Stučka

«*Cīnas Atbalss*», 2. (98.) nr.,
1922. g. 14. janvāri;

LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
76. l., 1.—3. lp.

Iespiests pēc rokraksta

KOMUNISTU PARTIJAS PAMATS

Komunistu partija ir strādnieku šķiras organizētais avangards. Viņas pamats ir strādnieku šķira un var būt tikai strādnieku šķira. Kur tas tā nebūtu, tur nebūtu pastas komunistu partijas un, pat ja tā būtu, tā būtu tikai vārda pēc komunistiska partija. Tas, protams, vēl nenozīmē, ka ikviena strādnieku partija dabiski kļūtu par komunistisku: strādnieku šķiras galvu revolucionēšana ir

ilgstošs un bieži garš process. Bet tas ir skaidrs, ka bez strādnieku šķiras nevar būt komunistu partijas.

Skiet, priekš komunista tas būtu ābeces jautājums. Bet pēdējā laikā zemēs, kuru rūpniecība cietusi jeb vispār nav bijusi attīstīta, tātad ne vienīgi Latvijā, ir pacēlušās balsis, ka, ja nav pietiekoši strādniecības, tad arī komunistu partija *jābalsta* uz citiem, kaut sīkpilsoniskiem elementiem, uz to masu, ko tagad parasts apzīmēt ar plašo jēdzienu «darba tauta», tur pievelkot vienādā mērā arī nemierīgo sīkzemnieku, valsts ierēdnīti, amatnieku, inteleģentu utt. Un, atsaucoties uz — piezīmēsim tūliņ — nesaprastiem Komunistiskās Internacionāles lēmumiem, piebilst, ka tas nerunājot pretim komunistu partijas būtībai. Tas ir vienkāršs pārpratums, kā to visspilgtākā veidā pierāda mūsu meņševiku partijas bēdīgais liktenis.

Tā arī saucās par strādnieku partiju un, kaut gan neveda komunistisku politiku, aiz pretinieku* denunciācijām («tie paši komunisti» vai «puskomunisti») masām šķita tikai mērenāka un tātad personīgas drošības ziņā omulīgāka partija. Bet revolucionārā momentā tādas šķietamības top atmaskotas ļoti radikāli, un strādnieku šķira aizmuka un vēl galīgi aizmūk no šīs partijas. Palika sīkpilsoniskā bāze — un tikai. Pati partija pārgrozījās, un noteikti atdalījās skaidri sīkpilsoniski orientētā daļa: sīkpilsoniski šovinistiskā, atklāti reformistiskā utt. Skujeņieka—Lindiņa valdības sociālistu grupa,** kurai vairs nav nekā sociālistiska un strādnieciska, izņemot partijas nosaukumu un viena otra biedra strādniecisko pagātni (arī Noske, Seidemanis, Eberts utt. ir bijuši strādnieki!). Bet pārējie sociāldemokrāti, kas gāja kopā ar šo grupu un lidzi vilka to pašu Lindiņa politiku, piemēram, kas izmet no muižām kalpus, laukstrādniekus, lai to vietā liktu sīkpilsoņus — sīkrentniekus? Viņi palikuši par vadoņiem bez armijas, jo viņus atstājuši kā strādnieki, tā sīkpilsoņi. Neaprakts līķis, ar vienu vārdu sakot, sociāldemokrātu frakcija.

Jāsaka skaidri un gaiši: komunistu partija var atbalstīties vienīgi uz strādnieku šķiru, tā būs *strādnieku* partija jeb nebūs *komunistu* partija. Būtu vislielākā kļūda dzīties pēc masām, upurējot revolucionāros principus. Un samērā mazskaitlīga, ja *tikai dzīva*, strādnieciska komunistu

* Buržuāzisko partiju darboņu. *Red.*

** Sk. 71. piezīmi. *Red.*

partija būs svarīgāks revolūcijas faktors nekā daudzskaitīga sīkpilsoniska partija ar izkārtni «komunisti». Jāparauja tikai uz bēdīgo piedzīvojumu ar Serati itāliešu partiju «unitāriji komunisti»⁹⁸. Tātad kā *pilsētās*, tā uz *laukiem* arī Latvijā komunistu partijas pamats ir *strādnieku* šķira, pilsētu un lauku strādnieks.

Bet vai tas nenozīmē noslēgšanos sektā? Nebūt ne! Tikai tas, kas nesaproš komunistu partijas un III Internacionāles būtību, var tā spriest. Komunistu partija ir gan *strādnieku* partija, bet tā reizē un pirmā vietā ir *revolūcijas* partija. Viņa spriež, ka sociālistiskā revolūcija ir *tagadnes* un ne 500, 1000 vai vairāk gadus vēlāk gaidāmās nākotnes uzdevums. Un kā *revolūcijas partija* viņa sījā veco principu arsenālu un bez žēlastības izmet to, kas nav revolucionārs. Tā ir II un II^{1/2} Internacionāles iepatnība: vārdos sludināt *principu tirību* un darbos šos principus mīdīt kājām. Un, ja pirmējā, t. i., II Internacionālē, pēdējos laikos vājsirdīgāk pāriet uz skaidri sīkpilsonisko vai pilsonisko ideoloģiju, tad sevišķi «firma» «II^{1/2}» zvēr uz vecajiem principiem, jo sevišķi agrārpolitikā. Komunistu partija, atzīdama par savu pamatu *strādnieku šķiru*, būdama stingri *šķiras partija*, tur ne vien par iespējamu, bet arī par savu nepieciešamo pienākumu *ievilkt savā revolūcijā* arī sīkpilsonības slāņus, jo sevišķi uz laukiem zemniecību.

Mēs sakām skaidri un gaiši, ka ne vien tur, kur strādnieku šķira ir iedzīvotāju mazākums, bet arī tur, kur tā ir puse un vairums, bez šādas zemniecības darba masu ieraušanas revolūcijā vai vismaz to neutralizēšanas revolūcija nav iespējama. To gaiši izteic [Komunistiskās Internacionāles] II kongresa lēmumi, bet tas vēl nav pārgājis komunistu garā un asinīs; vēl tanīs sēd agrākais sociāldemokrāts, tas ir, ne Markss, bet «marksists», kas pa vecam iztulko Marksu un Engelsu un ar vienaldzību, ja ne ienaidu, atgriežas prom no zemniecības utt. To var sacīt ne vien par Poliju, bet arī par Vāciju un jo sevišķi Franciju utt. To var pa dalai sacīt arī par mūsu pašu komunistiem [Latvijas] Padomju Republikā 1919. g.⁹⁹ Pēc II kongresa lēmuma tas vairs nedrīkstētu notikties.

Komunistu partija ir strādnieku šķiras partija. Viņas bāze Latvijā ir tie tūkstoši trīsdesmit proletārisku pilsētu strādnieku darbā, diezgan daudzi tūkstoši bezdarbnieku un tie (pēc statistikas ziņām un tautas skaitīšanas) ne

mazāk kā 50 000 laukstrādnieku. Tas nav pārlieku liels skaits, salīdzinot ar 1905. vai 1914. gadu, bet tas *nav arī mazs skaits*, pie kura vēl jāpieskaita morāliskais svars, kāds te ir emigrācijā, bēgļos esošo* proletāriešu skaitam. Uz šo strādniecības masu atbalstoties, komunistu partija kā šķiras partija griežas arī pie *citu šķiru* elementu [interesu] iztirzāšanas. Viņa aprauga sīki šo šķiru vai, *pareizāk, slāņu intereses* un izmeklē, cik tālu tās *runā pretim* vai *sakrīt* ar strādnieku šķiras interesēm. Un uz šādu *apzinātu interešu kopību pamata savienība* ir stiprāka nekā jel sajūsmīgāk sludināta draudzība un mīlestība.

Mēs vispirms griežamies pie sīkzemniecības, kas neno-darbina svešu darbaspēku. Viņas intereses ir *darbs* un *zeme* un visādu to šķēršļu iznīcināšana, kā muižniecības, tā zemes parādu, zemes kļaušu utt. Viņas interešu dažādība *ir vienīgi uz tīrgus*, bet arī tur tā ir neliela un tad *abpusēja* un var *tikt izlīdzināta* caur labprātīgu vienošanos. Tas pats pa lielai daļai sakāms par sīko amatniecību.

Tad nāk t. s. *pusierēdniecība*: dzelzceļnieki, dažādi kalpotāji, pastnieki, banku, kanceleju u. tml. ierēdņi utt., tas ir, proletārieši vai pusproletārieši, tikai ar sīkpilsonisku pagātni. Tie ir noteikti jāatšķiro no ierēdniecības vispārīgi, uz kuras iekarošanu tērēt daudz pūlu būtu lieka utopija. Jo, ja arī naudas kursa sabrukums tanīs ienes nemierību, novēd pat pie streikiem, *valdība nevar ar dažādu naturāliju*** u. c. privileģiju palīgu *neizlīgt* un vienmēr izlīgs ar tiem un tie ar viņu.

Mēs ejam tālāk un nonākam pie «īstās» zemniecības, vidējā peleča***. Pat viņa intereses sakrīt ar *revolūciju*, cik tā padara galu visām viduslaiku atliekām, pirmā vietā *muižniecībai, zemes parādiem* utt. Bez runas, viena daļa no šī slāņa ir *jāneutralizē*, tas ir, jādod tai pārliecība, ka arī tās intereses sadursies tikai galvenām kārtām *uz tīrgus*, kur ir iespējams izlīgums, ka pārtikas nodokli atsvērs zemes parādu galīgā izdeldēšana. Ja vēl pievieno to zemkopības procesa veicināšanu, kurā nesavīgi ir ieinteresēta vienīgi komunistu partija, tad redzama neutralizācijas pilnīga iespējamība. Pietiek jau uzsvērt, ka dažādi mēģinājumi Padomju Latvijā izvest dzīvē *vidējas* vai *sikas padomju saimniecības bija pilnīga kļūda*, ja tie kur bija,

* T. i., Padomju Krievijā un citās padomju republikās esošo. *Red.*

** Sk. 88. piezīmi. *Red.*

*** Videjā zemnieka. *Red.*

tos atkārtot neviens i nedomā. Bet, protams, šī *neutralizācija* nedrīkst aizkert *laukstrādnieku šķiras intereses* viņu pamatos. Tas nekad nav jāaizmirst.

Pārējās šķiras, pārējie slāni, to starpā lielais skaits inteliģences, kas sēd birojos, dienestos utt., «stāv astēs» uz jaunām ierēdņu vietu «vakancēm» jeb nodarbojas ar «sava gara prostitūciju» presē, Satversmē utt., ir strādnieku *šķiras pretinieki, ar kuriem nav nekā kopēja*, izņemot varbūt atsevišķas tālredzīgas galvas.

Bet arī tās «darba tautas masas», kas nepieder pie strādniekiem, proletāriešu šķiras, mēs gan saucam līdzī revolūcijā, bet *nebūt ne ar varu* komunistu *partijā*. Viņu ceļam uz šo partiju jābūt ja arī ne kā pēdējo minēto elementu ceļam caur «adatas aci», tad tomēr stipri apgrūtinātam. Jo par to jābūt skaidribā, ka sīkpilsonības masu pārliecīgai ieplūšanai jāpārvērš būtu komunistu partija par meņševiku vai citu sīkpilsonisku organizāciju, varbūt drusku revolucionārāku — un tikai.

Komunistu partija ir strādnieku šķiras partija un revolūcijas partija jeb īsāk — *revolucionārās strādnieku šķiras partija*. Tas nosaka viņas centienus. Ka viņai Latvijā ir vajadzīgā šķiras bāze, par to liecina fakti; tur nav nekas jāgroza, bet jāturpina. Ka viņai ir arī revolucionārais pamats, to tāpat liecina fakti. Un tikai šo pēdējo faktu pārprašana var radīt domas par vēl *plašākas bāzes* meklēšanu plašāk, *kaut* vai pat *tieši* sīkpilsoniskos slāņos. No tāda soļa jābrīdina uz visciešāko.

§

Nosūtīts uz Latviju

1921. g. oktobrī

*«Cīna», 34. (457.) nr.,
1922. g. februāri;*

*LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
449. l., 211.—215. lp.*

*Iespiests pēc oriģināla
noraksta*

ROZAS LUKSEMBURGAS PIEMIŅAI (1870—1919)

PIRMĀ UZSTĀSANĀS UZ INTERNACIONĀLES SKATUVES

1891./93. gados Poļu Sociālistiskā partija (PPS)* pār dzīvoja iekšēju krīzi, no viņas atšķelās kreisais, marksistiski revolucionārais spārns ar bb. Rozu Luksemburgu,

* Sk. 76. piezīmi. *Red.*

Karski (Marhļevski), Jogihesu-Tišku, Varšavski* priekšgalā un nodibināja savu organizāciju zem «Polijas un Lietuvas Sociāldemokrātiskās partijas»¹⁰⁰ nosaukuma. Jauņajai organizācijai bija jāizcīna asa, nesaudzīga cīņa ar veco nacionālistisko partiju gan nelegāli Polijā, gan puslegāli emigrācijā. Jau 1892. gadā viņai izdevās sarīkot Varšavā spīdošu 1. Maija demonstrāciju. Cīrihē Rozai Luksemburgai piekrita galvenā loma sīvajās debatēs ar Poļu Sociālistiskās partijas vadoņiem partijas pulciņos un sēdēs.

1893. gada augusta mēnesī bija nolikts II Internacionālēs III kongress, kurā jaunā Polijas [un Lietuvas] Sociāldemokrātiskā partija nolēma piedalīties. Varšavas strādnieki bija atsūtījuši mandātu Varšavskim un ārzemju grupu organizācijas — Rozai Luksemburgai. Bet mandātu komisija neatzina jaunās grupas mandātus. Se vecie Poļu Sociālistiskās partijas vadoņi bija spēlējuši ļoti neglītu lomu, viņiem visi līdzekļi bija labi, lai diskreditētu un apmelotu Rozu Luksemburgu un viņas biedrus kā «anonīmu, šaubīgu, intrigantu un partijas šķēlēju kliķi». Ho «попала кoca на камень»**. Se jaunais ērglēns, «sarakanā Roza», pirmo reizi izmēģināja vētrā savus spārnus. Šis kongress bija vispār ļoti interesants, tas bija pirmais pēc izņēmuma likuma atcelšanas (1890. g.) Vācijā, kad toreiz sparīgā, zaļokšnā vācu sociāldemokrātu partija varēja ar svaigu energiju un drosmi stāties pie atklātas masu agitācijas. Interesants šis kongress bija arī sava spīdošā sastāva dēļ: uz viņu bija ieradušies marksisma tēvs — sirmais, bet mūžīgi jaunais Frīdrihs Engelss, neskatoties uz saviem 73 gadiem, Kārļa Marksā jaunākā meita Eleonora Marksā-Evelinga, kura no trim Marksā meitām (vecākā — Longē sieva, tagadējā franču centrista Longē māte, otrā — Lafarga sieva) visvairāk bija mantojusi no tēva gara un arī ārēji viņam līdzinājās, tas pats druknais stāvs, energiskie sejas panti un lauvas krēpēm līdzīgie mati; vecais Vilhelms Libknehts ar savu cienīgo, cēlo pravieša galvu, mierīgām kustībām un dziļi aizkustinošo, pārliecinošo, tekošo izteiksmi; aizraujošais, dedzīgais Bēbelis, kas valdzināja klausītājus ar savu metālisko balsi un liesmaino cīņas temperamentu; tagadējais «kara-

* A. Varski. *Red.*

** «Izkapts atcīrtās pret akmeni.»

liskais ministrs» Vandervelde, toreiz dedzīgs jauneklis ar demokrātisku zilu krievu kreklu mugurā; mūžīgi straujā Klāra Cetkina ar gludiem, gaišiem matiem un enerģisko seju, kura kopā ar Eleonoru Marksu veica pa visu kongresa laiku grūto tulkotājas uzdevumu; no Francijas — Žils Geds un biedrs komunārs Vaijāns; no Krievijas vienīgais priekšstāvis — Pļehanovs. Pēdējais loti labi pārzināja Polijas partiju stāvokli un viņu iekšējās cīņas, viena viņa vārda jaunajai revolucionārajai Luksemburgas grupai par labu būtu pieticis, lai to reabilitētu un atzītu. Bet viņš šo vārdiņu neteica. Mandātu komisija atraidīja Luksemburgas un Varšavskā mandātus, beidzamo poļu «nacionālistiskie» sociālisti bija pat apmelojuši par «krievu [cara] aģentu».

Sīs spīdošās Internacionāles saeimas priekšā uzstājās nu Roza Luksemburga, lai atspēkotu nekriekos uzbrukumus un attīstītu savas grupas revolucionāro programmu un mērķus. Zālē pacelās no krēsla mazs, sīks stāviņš ar bālu, apgarotu seju ar ērgļa degunu un melnām, skumjām acīm un iesāk paklusā, mazliet uztrauktā balsī; atskan sauciens «lauter, lauter!» («skaļāk, skaļāk!»), Roza uzkāpj uz krēsla, bet arī tas maz līdz; te kāds angļu delegāts atlētisku sportsmeņa stāvu, īsts Džona Bulla tips, sagrābj savās ķētnās sīko stāvu un noliek to saudzīgi kā vārīgu porcelānu statueti savā priekšā uz galda. Roza nepārtrauc savu runu, tikai viegli pasmaididama pamāj ar galvu uz viņa pusi un attīsta dedzīgos, dzelonīgi asos slēdzienos savas organizācijas pozīciju; viņas asā logika un nepār-spējamā dialektika parādās šajā politiskajā «Jungfernrede» (pirmrunā) visā spilgtumā. Še norisinājās tikai kā priekšspēle, kā nojauta turpmāko divu asi pretējo pasaules uzskatu — revolucionārā un reformistiskā, sociālpatriotiskā — sadursme. Kongresam par kaunu uzvarēja ne Roza Luksemburga. Cīņa starp nacionālismu un internacionālismu II Internacionālē jau sava mūža 4. gadā nospēlēja priekšspēli savam 1914. gada bankrotam.

Rozai Luksemburgai bija jāpaliek klusai un mēmai visas pasaules izlasīto sociālisma mācītāju pulkā. Viņai atlika pāri tikai spalva, un viņa to prata vadīt.

ZINĀTNE UN POLITIKA

1890. gadu beigās* krievu valodā iznāca no Rozas Luksemburgas 1897. gadā sarakstīta doktora disertācija Cīrihēs universitātē: «Rūpniecības attīstība Polijā». Viņu sastrīpoja stipri krievu izdevuma cenzors, viņa poļu valodā nav iznākusi vēl līdz šai dienai. Un kā lai to drukātu patriotiskajā** Polijā, ja Roza Luksemburga tanī ar spilgtiem skaitļiem rokās pirmo reizi pierādīja poļu rūpniecības dabisko krievu orientāciju — veselus 20 gadus agrāk, nekā notika poļu buržuāzijas brālošanās ar Nikolaju Nikolajeviču?¹⁰¹ Sis darbs bija reizē ievērojams darbs ekonomiskā materiālisma literatūrā.

Tūliņ šis pirmais viņas nopietnais darbs bija spilgti raksturīgs priekš Rozas Luksemburgas: nesaudzīga zinātniska loģika un reizē ar to ciešākā zinātnes saistīšana ar politiku. Ne tai zinā, ka politika noteiktu viņas zinātnisko loģiku; nē, viņas zinātniskie darbi ir stingri objektīvi. Bet viņa no šīs zinātnes darināja nesaudzīgus politiskus slēdzienus. Viņa savu zinātnisko darbību uz ciešāko saistīja ar politiku. Viņa politiskā darbā gāja ne ar ticību, bet ar zinātnisku pārliecību.

Viņas zinātniskais darbs apgāza poļu [buržuāzijas] tenkas. Un viņas slēdzieni bija: pret šo nacionālismu kā pilsonisku*** līdzekli apslēpt, aptumšot patiesās šķiru attiecības. Un viņa savos slēdzienos taisnā līnijā nonāca pie ikvienas tautiskas pašnoteikšanās nolieguma. Viņa bija ar mieru, tā sakot, noliegt pašu tautisko jautājumu.

Protams, ka te spēlēja lielu lomu viņas politiskais temperaments un poļu [buržuāzijas] ārkārtēji fantastiskie patriotiskie****, skaidri imperiālistiskie sapņi. Viņa, tos apkarojot un ar pilnīgu pamatu apkarojot, aizrāvās pārāk tālu. Bet nākotne pierādīja, ka viņa bija pareizi atklājusi īsto ienaidnieku — poļu imperiālismu, patiesībā mānu imperiālismu, jo, kad neparedzēti apstākļi noveda Poliju pie nekad negaidītiem rezultātiem, šis imperiālistiskais tvans starp viņas tautiešiem pārņēma visgaišākās galvas līdz pašam kreisajam spārnam no PPS. Viņa gulēja jau kapā, kad šis ienaidnieks attīstījās pilnā mērā. Viņa

* 1899. g. Pēterburgā. *Red.*

** Domāts — buržuāziskajā. *Red.*

*** — buržuāzisku. *Red.*

**** — nacionālistiskie. *Red.*

pārdzīvoja tikai divas Polijas orientācijas: pēc rindas krievu un vācu; imperiālisms Polijā augstāko attīstību sa-sniedza tikai zem franču orientācijas.*

Bet Roza Luksemburga nepazina robežu. Viņa savas taisnās līnijas vilka pārāk droši un tāli. Pazīstama ir viņas polemika ar Ķēniņu, kas, atsaucoties uz Marksā domām Polijas un arī Irijas jautājumā, uzstādīja par proletāriskās partijas lozungu tautību pašnoteikšanos, ar to saprotot pat pilsoniskas valsts jaunnodibināšanu, t. i., tautisku atdalīšanos.** Roza Luksemburga palika pie autonomijas prasības un no savām domām neatteicās pat savā septembrī 1918. gadā sarakstītajā bolševiku kritikā¹⁰², kurā viņa tikai atkārtoja savas agrākās bailes un savus agrākos brīdinājumus. Viņai nebija lemts piedzīvot, ka revolūcija šīnī polemikā deva taisnību Ķēniņa pozīcijai...

Bet, ja var runāt par zinātnisku politiku un tamlīdz par zinātnisku sociālismu, tad tas bija spilgti izpausts Rozas Luksemburgas personā. Viņa nepazina pretrunas starp zinātni un politiku; priekš viņas zinātne bija tā vadītāja zvaigzne, bet tikai bezaizspriedumu zinātne, kādu varēja nodrošināt tikai proletariāta šķiras viedoklis.

POLITISKA EKONOMIJA UN REVOLUČIJA

Bet, ja jau zinātne vispār noteica viņas politiku, tad politiskā ekonomija bija viņas revolucionārā virziena noteicēja. Politiskā ekonomija vispār bija viņas stiprā puse, un ar to viņa arī iesāka savu zinātnisko karjeru. Cīrihē viņa oficiāli studēja šo zinātni, bet viņa neaprobežojās ar oficiālo zinātni. Toreiz vispār Cīrihes universitātē bija laikam brīvākā zinātnes iestāde, un tagad mēs arī zinām, ka tur Roza Luksemburga nereti sanācā ragos polemikā ar oficiāliem profesoriem, kas tomēr nekavēja viņu iegūt savu doktora grādu ne tikai goda pēc, bet tiešām pēc sirdsapziņas.

No skaidri zinātniskajiem darbiem minams viņas darbs par «Kapitāla akumulāciju» (uzkrāšanos), kurš iznāca 1912. g., īsi priekš kara. Tas ir interesants darbs, kurš ir daudz kritizēts, bet ne pietiekoši atzīts.¹⁰³ Tas patiesībā

* T. i., buržuāziskajā Polijas valstī, kas uzbruka Padomju Krievijai, Lietuvai u. c. *Red.*

** Sk. *Ķēniņs V. I. Raksti*, 20. sēj., 361.—417. lpp. *Red.*

savā slēdzienā sniedz impētiālistiskā kara zinātnisko pamatojumu, tas ir, protams, ne attaisnojumu, bet, taisni otrādi, revolucionārā apkarojuma pierādījumus. Par to vēl būs bieži jārunā, jo vēl nav galā imperiālistisku karu periods. Te, protams, nav iespējams īsumā attēlot viņa saturu un nozīmi. Tikai pāris vilcienu.

Roza Luksemburga, izejot no Marksa mācības, ka kapitāla produkta formula ir $c+v+w$, tas ir, konstantais (c) kapitāls + variablais (v) kapitāls + virsvērtība (w), viņa nēm visu kapitālistisko ražojumu kopsummu, kas arī sastāv iz $c+v+w$. Konstantais kapitāls ieiet no jauna ražošanā, tāpat variablais (strādnieku algas). Virsvērtības vienu daļu patērē pats kapitālists personīgi, bet pārējā daļa akumulējas, uzkrājas. Markss izgāja vienkāršības dēļ no formulas, ka valda vienīgi kapitalistiskā ražošana, un ar to vien nav iespējams dot atbildi, kur lai paliek *liekražotais, akumulētais kapitāls*.

Roza Luksemburga uzsvēr to faktu, ka vēl ir zemes, kur pat nepārsver kapitālisms, — tās ir kolonijas un pat Krievija. Šo zemju vienkāršu (nekapitālistisku) preču ražotājs ar savu tirgu un savām kapitālismam atklājamajām jaunajām darbības sfērām ir un būs jaunu imperiālistisku karu cēlonis, ja tur neiejausies sociālā revolūcija. Ja līdz šim imperiālisma paskaidrojumam galveno svaru lika uz kolonijām kā apstrādājamu vielu un pirmmateriālu avotu, tad Roza Luksemburga, nienoliedzot, protams, šo pusi, tieši iz paša kapitālisma akumulācijas tieksmes, iz viņa dabas, kas ir virsvērtības vairošana progresīvā* mērā, novēd logiski pie kapitālisma sagraujas, sociālās revolūcijas kā vienīgā līdzekļa pret nemitīgiem imperiālistiskiem kariem un to bruņojumiem. Raug, kādēl imperiālistiskas tieksmes būs, kamēr vien būs vēl tādas zemes, kas piesavināmas. Vienkāršajā formulā ir dziļš saturs. Un saturs ir pilns revolucionāru slēdzienu. Politiskā ekonomija viņu padarīja par pārliecinātu revolucionāri, kāda viņa jau bija arī pēc dabas un temperamenta.

Vācu leitnantu «prūšu zābaks», kas sadragāja šo lielo galvu, to darīja apzinīgi. Leitnants apzinīgi mīdīja ar savu zābaku smadzenes, kuras, Rozai Luksemburgai dzīvai esot, bija teorētiski izstrādājušas pret leitnantisko imperiālismu vienīgo patieso līdzekli: sociālistisko revolūciju.

---

* — pieaugošā. Red.

«SARKANA ROZA»

Priekš Polijas Roza Luksemburga bija agri zaudēta. Pēc pirmā aresta, no kura viņu izglāba ar viltu un ar varu (1888. g.), pret zalogu* atsvabināta, viņa no biedriem pret savu gribu tika aizvesta pār robežu [uz Vāciju]. Biedri jauno skuķi novērtēja uzreiz visā viņas vērtībā un nevarēja tai pieļaut riskēties samērā sīkā ikdienas cīņā, kad viņai bija jātop par vienu no vispasaules proletariāta revolūcijas galvām.

No Polijas emigrējusi, Roza Luksemburga meklēja darbalauku savam revolucionāram temperamentam un savām lielajām tautsaimnieciskajām zināšanām. Viņa fiktīvi apprec vācu pavalstnieku Lībeku un top par Vācijas pilsoni. Viņa tūliņ stājas Vācijas sociāldemokrātijas rindās, esot vienmēr tās kreisajā spārnā. 1898. gadā mēs viņu redzam par toreiz viskreisākā vācu orgāna «Leipziger Volkszeitung» redakcijas loceklī, un, kad nomira tās redaktors, spīdošais publicists Šēnlanks, viņa uz kādu laiku pat izpilda redaktora vietu.

Tanī laikā Vācijā uz skatuves parādās revisionisms Eduarda Bernšteina un Co personā. Viens no visdzīlākajiem un straujākajiem revisionisma apkarotājiem bija Roza Luksemburga. Pret Bernšteinu toreiz nopietnu cīņu veda Kautskis, un ir zināms, ka Rozai Luksemburgai šai laikā bija liels iespaids kā uz Kautski, tā uz Bēbeli, nerunājot jau par Klāru Cetkinu u. c. Bet, kad tagad salīdzina, ko rakstījis pret Bernšteinu Kautskis un ko sacījusi Roza Luksemburga, tad tieši acīs lec lielā starpība. Ne velti vispirms draugu starpā un draudzīgi un vēlāk no pretiniekiem un bijušiem draugiem viņa tika dēvēta par «sarkano Rozu».

«Politiskās varas sagrābšana no proletariāta puses, t. i., no tautas plašajām masām, vispirms nevar notikt mākslīgā celā.»** Viņa apskata gadijumus, kad, kā, piemēram, [Parīzes] Komūnā, proletariāts priekšlaicīgi nāk pie varas, un iebilst: Bet «tāda varas sagrābšana var būt tikai pilsoniskās sabiedrības iesākušās sabrukuma produkts, un tātad tā pati sevī satur pierādījumu un, proti, ekonomiski politisku pierādījumu, ka notikums nav bijis priekšlaicīgs».

---

* — drošības naudu. *Red.*

** Iz viņa «[Socialā] Reforma vai revolūcija?».

«Ja tādā kārtā,» turpina viņa savu aso loģiku, «no sabiedriskās attīstības stāvokļa nekad ar nevar būt «pārāk agri», tad, otrup, no politiskā efekta, tas ir, no varas noturēšanas viedokļa tai nepieciešami reiz jānorisinās *pārāk agri*.» Jo, pirmkārt, tāds varmācīgs apvērsums, kādam jābūt sabiedrības pārejai no kapitālistiskās iekārtas uz jaunu, nemaz nevar notikt uz vienu cirtienu. Tam jābūt ilgstošam procesam, kurā viņam jātop atimestam atpakaļ, tātad jānāk pirmo reizi «pārāk agri» pie varas.

Otrkārt, tādi «pārāk agri» notikumi ir vēsturiski nepieciešami noteikumi, bez kuriem nav iespējama galīga uzvara utt. Tātad Bernšteins, kas runā citādi, tikai liekuļo, ja jel maz runā par revolūciju, viņš ir pretim vispār proletārā centieniem tikt pie varas, tātad viņa padoms ir likties uz ausi!

Es te pievedu šo izrakstu kā paraugu «sarkanās Rozas» bīstamai loģikai, kas nebaidās likt, kur vajag, punktus uz i. Ar to pašu aso loģiku un spilgto atjautību «sarkanā Roza» pacēlās izcilus vācu partijas kongresos un Štugartes Internacionāles saeimā (1907).

Šai cīņai sekoja polemika ar Kautski, kad viņš sāka atkāpties no savas revolucionārā viedokļa (1909./10. g.), viņas raksti par Krievijas 1905. g. revolūcijas mācībām, kā ģenerālstreiku utt. Kad uznāca lielais karš, viņa kopš pirmās dienas bija antimilitāristu rindās. Viņas pirmo manifestu pret karu parakstīja bez viņas tikai vēl Mēringss un Cetkina, pat Kārlis Lībknehts vēl šaubījās. Un tā šis manifests palika neizpublicēts. Viņa iesāka Vācijā nelegāli strādāt, te 1915. gadā viņu tiesa ieslodzīja cietoksnī uz 1 gadu par kādu pretmilitāristisku runu vēl 1915. gadā. Savu nelegālo darbu viņa turpināja arī vācu militārisma važās, cietoksnī. Kad izbeidzās nospriestais gads, to kara valde no jauna ieslēdza cietumā administratīvā kārtā. Viņu atsvabināja tikai Novembra revolūcijas priekšvakarā. Viņa slavenajās ««Spartaka» vēstulēs»¹⁰⁴ arī no cietuma bija dzīvi līdzi strādājusi pie šīs revolūcijas uzvaras. Bet šai uzvarai reizē bija lemts kļūt par viņas pāragro nāvi...

ROZA KĀ CILVĒKS*

Kas nepazīst Rozu Luksemburgu kā revolucionāro vadoni, ievērojamāko teorētiķi, nepārspējamo dialektiķi,

* Šī nodaļa rakstīta ar Doras Stučkas roku. *Red.*

dedzīgo oratoru — agitatoru, aso polemистu, dziļo zinātnieku ar visplašāko erudīciju visdažādākās zinātnes nozarēs? Bet maz kas pazīst viņu kā cilvēku, aiz kura sīvās, noslēgtās ārienes slēpjās bezgala dziļa, cēla, maiga dvēsele, kura ar savu mīlestību apņem visu dzīvi, apskauj visu organisko pasauli, dzīvniekus un pat stādus. Šī viņas morāliskās būtnes īpatnība atklājas tikai viņas tuvākiem draugiem. Viss viņas dvēseles cēlums jo spilgti atspoguļojas viņas vēstulēs, kuras viņa rakstīja saviem draugiem *no cietuma*, kur viņa pavadija trīsarpus gadus pilnīgi noslēgta no ārējās pasaules — *no 1915. gada līdz novembrim 1918. gadā*. Kāds nesalaužams morālisks spēks un neno-gurstošs, liesmojošs revolucionārs spars laužas caur cie-tokšņa mūriem cauri un atrod atbalsi tūkstošos un atkal tūkstošos cīnītāju sirdīs; lai atminamies tikai slaveno «Jūniusa» brošūru¹⁰⁵ un ««Spartaka» vēstules», kuras rakstītas aiz biezajiem cietuma mūriem. Un līdzās tām — šīs maigās, skaistās vēstules Lībknehta sievai Soņai, pilnas neizsakāmi cēlas poēzijas un skumju, kas izskan kā Šo-pēna «Nocturno» un Čaikovska «Adagio lamentoso». Ar kādu mīlestību, sapratni un iedziļināšanos viņa runā par cilvēkiem, pukēm un putniem.

Kādā vēstulē no maija mēneša 1917. gada viņa raksta:

«... Še zied jau ceriņi, šodien viņi uzplauka; laiks tik silt, ka man bija jāapgērbj sava vieglākā vasaras kleita.* Bet, neraugoties uz sau-līti un siltumu, mani putniņi pamazītiņām gandrīz pilnīgi apklausuši. Acīmredzot viņi pilnīgi aizņemti ar perēšanu; mālītes sēd ligzdiņās, bet tēviņiem darba bez sava gala, lai gādātu pārtiku sev un sievām. Ligzdas viņiem, bez šaubām, galvenām kārtām aiz mūriem, laukos jeb lielajos kokos, katrā ziņā tagad manā dārziņā ir klusu; tikai retumis īsi pogo lakstīgala vai atlido cielaviņa un vēlā vakarā atskan žubītes balss; bet manas zīlītes nemaz vairs nav redzamas. Tikai vakar es saņēmu īsu sveicienu no tālienes no vienas zīlītes, un tas mani pilnīgi uztrauca. Zīlīte ir gājēju putniņš; viņa atlido pie mums marta mēnesi. Sākumā visu laiku uzturējās mana loga tuvumā un cītigi dziedāja savu smiekligo «či-či-be» — tā gari stieptu, ka tas izklausījās gluži kā bērnu kīrcināšanās. Es katru reizi smējos un atbildēju viņai tāpat. Tad maija sākumā viņa pazuda kopā ar citām; es nedēļām vairs nerēdzeju un nedzirdēju viņas. Uzreiz vakar es izdzirdu aiz mūra, kas atdala mūsu cietumu no cita cietuma, pazīstamo sveicienu, bet gluži citādu, tādu īsu un ātru, trīs reizes no vietas «či-či-be», — un tad viss apkupsa. Man sirds iedrebējās, tik daudz bija sāpju skaņu šajā steidzīgajā, tālajā saucienā, vesela maza putnu drāma. Tur atskanēja zīlītes atmiņas par mīlestības un agra pavasara brī-nišķo laiku, kad visu cauru dienu varēja dziedāt un koketēt, bet tagad cauru dienu jāskraida un jāgādā par ģimenes uzturu... Ticiet, Soņečka,

* Pie cie-tokšņa cietuma ir dārzs.

ka mani var dziļi aizgrābt šāds putna sauciens, kurā tik daudz izteiksmes. Mana māte, kura līdzās Silleram atzina bibeli par augstākās gudrības avotu, noteikti un stingri ticēja, ka kēniņš Zālamans pratis putnu valodu. Es tad smaidīju par mātes naivitāti ar savu 14 gadu garīgo pārākumu. Tagad es arī kā Zālamans protu putnu un zvēru valodu; ... es saprotu visdažādākās nokrāsas un sajūtas, kurās viņi ietērpij savās skaņās ...»

Kādā citā vietā 1917. gadā viņa raksta:

«... Es sev pastellēju eglīti... šie ir mani trešie ziemassvētki cietumā, bet neskaitieties uz to traģiski. Es esmu mierīga un priečīga kā vienmēr. Vakar es ilgi nevarēju aizmigt... un tad es sapnoju par dažādām lietām... un cik savādi, ka es pastāvīgi dzivoju tādā prieka skurbumā bez kāda sevišķa iemesla. Es klusi guļu viena, ietīta šajās dažādās tumsas, garlaicības, vaqngniecības un ziemas melnajās segās, un mana sirds pukst aiz neizprotama, nezināma iekšēja prieka, it kā es klejotu pa ziedošām plavām spilgtā saules spožumā. Ūn es tumsā smaidu pretim dzivei, it kā es zinātu kādu burvigu noslēpumu, kurš visu ļaunumu un sēras pārvērš par meliem un dzīvo, laistās tikai gaišumā un laimē. Pie tam es pati meklēju šā prieka cēloni, nekā neatrodju un atkal smaidu pati par sevi. — Es domāju, ka šis noslēpums nav nekas cits kā pati dzīve; dzīļa naktis tumsa ir skaista un maiga kā samts... Tādos acumirkļos es domāju par Jums. Manta gribētos dalīties ar Jums šajā burvigā avotā, lai Jūs vienmēr un visos dzīves gadījumos rastu daiļumu un dzīves prieku, lai Jūs arī dzīvotu tādā prieka skurbumā un arī klejotu pa ziedošām plavām... Man gribētos Jums iedvest savu neizsmēlamu iekšēja prieka sajūtas avotu, lai es varētu būt mierīga, ka Jūs staigājat savu dzīves gaitu zvaigznēm izrotātā mētelī, kurš Jūs aizsargātu pret visu mazisko, zemisko un briesmīgo... Ak, Soņečka, es še pārdīvoju asas mokas. Pagalmā, kur es staigāju, bieži iebrauc vezumi ar kara piederumiem, maisiem, veciem zaldātu mundieriem un veļu, bieži ar asins plankumiem... Nesen iebrauca atkal tāds vezums, aizjūgts ne ar zirgiem, bet ar zubriem... tie ir kara trofejas no Rumānijas. Zaldāti, kuri pavadija vezumu, stāstīja, cik grūti bijis ievāngot šos brīvos dzīniekus un vēl jo grūtāk pieradināt tos pie jūga. Viņi tiek briesmīgi sisti, tā ka uz viņiem var pilnīgi attiecināt sakāmvārdu: vai uzvaretiem! — Dažas dienas atpakaļ šāds aizjūgs piebrauca pie cietuma vārtiem; vezums bija pārāk augsti piekrauts ar maisiem, tā ka Zubri nekādā ziņā nevarēja to ievilkst vārtos. Vezumnieks zaldāts, rupjš tēviņš, sāka tos nežēlīgi apstrādāt ar pātagas kātu, tā ka pat sašutusi cietuma uzraudzītāja tam uzprasīja: vai tad viņam nemaz neesot ņēl nabaga lopīna? «Par mums, cilvēkiem, arī neviens neiežēlojas,» tas atcirta ar ļaunu smaidu un sita tos vēl stiprāk. Zubri galu galā tomēr pārvareja grūtības un iebrauca vārtos, bet vienam zubram teceja asinis no muguras... Soņečka, zubra ādas biezums un stiprums ir kļuvis par sakāmu vārdu — un tomēr tā bija sašausta. Lopīni stāvēja gluži rāmi un kļusi, kamēr izlādēja vezumu, tādi gurdeni un samocīti, un vienam no tiem, kuram plūda asinis no muguras, bija melnajā, pinkainajā ģimī un skumjās melnajās acīs tāda izteiksmē kā pērienu dabūjušam raudošam bērnam, kurš nezina, par ko viņš ir tik nežēlīgi sodīts un kā viņš izglābīes no mocibām un pārestības... Es stāvēju viņa priekšā, un lopīš raudzījās uz mani,

man bira asaras, tās bija viņa asaras; nevar dziļāk pārdzīvot mīlota brāļa bēdas, nekā es savā bezspēcībā izjutu šis mēmās sāpes. Cik tāli, cik galīgi zudušas ir brīvās, klajās, zaļās, treknās Rumānijas plavas! Cik citādi tur spīdēja saule, šalca vējš, cik skaisti un citādi tur skanēja putniņu dziesmas un ganu melodiskie saucieni! Un še šī briesmīgā, melnā pilsēta, smirdošais, piesmakušais stallis, sapuvušais siens ar salmiem maisīts, sveši, briesmīgi cilvēki — un šausmīgie cirtieni, cirtieni un asinīs, kas čūlo uz vātīm... Ak, mans nabaga zubri, mans nabaga mīlotais brāli, mēs abi stāvam še tikpat bezspēcīgi un paklausīgi un tuvi viens otram caur kopējām sāpēm, mokām, bezspēcību un skumjām... Un visas kara ainas paslīdēja man gar acīm... Soņečka, rakstiet man ātrāk!»

Vēstules beigās vēl šāda piezīme:

«Mīlā Soņečka, un tomēr — esiet mierīga un priecīga. Tāda ir dzīve, un tāda viņa ir jāuzņem ar drosmi, ar paļāvību un smaidu uz lūpām, neraugoties ne uz ko.»

Tā viņa, pati cietumā, mierināja Soņečku, kuras laulāts draugs Kārlis Lībknechts sēdēja tādā pašā cietoksnī, tālu no politiskās dzīves mutuļa.

Vai vajadzīgs labāka pieminekļa uz mocekles Rozas kapa nekā šo nepārspējamo cilvēcisko dokumentu — cietumu vēstuļu krājuma?

PEDEJIE AKORDI

Roza Luksemburga tieši no cietuma iestājās Vācijas revolūcijas atklāto cīnītāju rindās: «Spartaka» grupā, vēlāk nodibinātā legalā [Komunistiskā] partijā. 15. janvārī — vienā dienā ar Kārli Lībknehu viņus mežonīgi nonāvēja vācu militāristu zābaks. Viņas līķi iemeta dulķainos upes ūdeņos. Viņas slepkavas staigā uz brīvām kājām līdz šai dienai...

Mēs zinām, ka viņa piedalījās «Spartaka» izdevumos līdz beidzamai dienai, piedalījās [Vācijas Komunistiskās] partijas programmas izstrādāšanā un ar sajūsmu raudzījās uz austrumiem līdz pēdējam brīdim...

D. P.

*Nosūtīts uz Latviju
1922. g. 2. februārī*

Pirmais publicējums

*LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
74. l., 1.—5. lp.*

*Iespiepts pēc Pētera un
Doras Stučkas manuskripta*

PARTIJU VĒLĒŠANU PROGRAMMAS

«DARBA» UN «TAUTAS» PARTIJU APVIENIBA¹⁰⁶ L-td*

Marks Tvens sniedz zinātnisku apcerējumu par Siāmas dvīņiem, no kuriem viens bijis dzērājs, otrs sātībnieks, viens konservators, otrs gandrīz vai komunists. Caur to arvien iznācis kaut kas vidējs un ļoti nenoteikts. Tā apmēram kā tai partijai, kas ik uz vienu apspriedi sūta divus delegātus, no kuriem vienam jābalso ar jā, otram ar nē. Iznākums līdzinās nullei.

To varētu ļoti labi piemērot uzsaukumam, kas ievietots «Jaunajā Vārdā» no mūsu siāmniešiem — «Darba» un «Tautas» partijām. Tikai šie siāmnieši staigā šķirti apkārt un vienīgi uz vēlēšanām apvienojas, kādam nolūkam viņi pie sadališanas ierīkoti uz pogām un ākiem (sapogāšanai un atpogāšanai). Atsevišķas programmas viņiem tad arī nav. Un kopējai uzstāšanai viņi it vienkārši ikviens dod savu daļu pantu graudā.

Šos pantus dabū ļoti vienkārši caur «racionālu» prasību apvienošanu. Un «racionāla» prasība ir vienmēr, ja tā saskan teorijā un praksē jeb, laikrakstu valodā runājot, ja saskan *ievads* ar *sludinājumu*. Tā mēs nēmam tikai atsevišķu numuru un atsevišķus pantus piemēra dēļ.

6. un 7. pants** sludina: pilsoņiem *ģimenes dārziņu* (6) un dārza pilsētiņas izbūvi (7). Paņemiet veikala daļu un lasiet: akciju sabiedrība «Nams—Dārzs». Finansu ministrijas akciju sabiedrību sarakstā iezīmēta: būvju akciju biedrība «Nams—Dārzs» Rīgā. Jeb programmā «satiksmes līdzekļi» — sludinājumā transporta akciju biedrību «Latvijas Lloids» («Jaunais Vārds») vai dzelzceļu virsvaldes sludinājumu («Jaunā Latvija»)***. To pašu varētu atkārtot ar citiem punktiem un noslēgt ar 5. punktu par brīvostu Rīgā: «Tad *neskaitāmi kuģi* ar bagātībām *no visām zemēm* piestāsies pie Daugavas krastiem, *dodami* darbu un maizi strādniekiem un ienākumus pilsētai.» Tas nu ir tieši nēmts no kāda veikaliska sludinājuma, tikai grūti izšķirt, vai no kādas jaunlaiku transportbiedrības

* Firmas apzīmējums angļiski nozīmē Limited jeb vāciski m. b. H., kas nozīmē «apvienību ar aprobežotu atbildību».

** Vēlēšanu platformas panti. *Red.*

*** Šīs dzelzceļu valdes priekšgalā ir šīs [avīzes] redaktors Bļodnieks. Tātad, kā tais rakstos, tā labā roka nezina, ko tā kreisā dara; labā roka paraksta sludinājumu, kreisā (jeb varbūt tā pati labā) ierauš samaksu par to.

jeb tas bijis par parakstu zem mākslas ainas par Hamburgas kuģu piebraukšanu pie vēl tikai dibināmās Rīgas pilsetas kā reklāma nākotnei.

Bet šis tik skanīgais teikums nav velti kaldināts. Aiz viņa vajag slēpties dvīņu partiju sirds vēlējumiem. To sacīs ikviens, salīdzinājis šo sajūsmu pilno pantu ar sauso, birokrātisko pārējo saturu. Palūkosim tuvāk. Izredzes: «neskaitāmi kuģi pie Daugavas krastiem». Ko tas nozīmē? Tas nozīmē vispirms neskaitāmus štauerus un ostas ierēdņus, neskaitāmus *tirgotājus* un tirgotāju lietu vedējus, t. i., advokātus. Tātad šīs partijas apvieno ne *ražotāju*, bet tirgotāju, vidutāju un kulturālo (varbūt kultūras?) darbinieku, tas ir, ierēdņus un advokātus. Un, ja turpat runa arī par «neskaitāmiem kuģiem ar *bagātībām no visām zemēm*», tad tas skan gan ļoti *bibeliski*, bet ne pārliecinoši, jo pret ko tad gūs šīs bagātības, ja nav neskaitāmu pretpreču (t. i., rūpniecības iestāžu, neapstrādāta materiāla, ne pašu, nedz caur *tranzītu* ievesta). Un pret tranzītu vai vielu ievešanu no [Padomju] Krievijas izteicas abas partijas un visi «kulturālie darbinieki», pie tam pat ar diezgan nekulturāliem paņēmieniem.

Bet varbūt tas galvenais ir tā brīvosta? Brīvosta ir *brīvtirdzniecība*, un, ja to prasa vienai pilsētai, kas iztaisīja agrāk $\frac{1}{2}$ un tagad $\frac{1}{7}$ no visas zemes [iedzīvotāju skaita], kādēļ tad ne visas valsts apmēros? Bet, ja šī «saimnieciski kulturālā» jeb «kulturāli saimnieciskā» apvienība domā, ka viņa, brīvtirdzniecībai valdot, ar savām lielrūpniecības iestādēm, kurām *caurmērā* 12 strādnieku katrai, varēs konkurēt ar visu zemju rūpniecību, tad tas ir maz saimnieciski. Un ko izvest arī viņi nekā vairāk neizgudros kā tikai tos pašus linus, kokus un cūku sarus kā līdz šim.

Partijas gan ar savu «darba» vārdu mēģinās pielavīties arī strādniekam, jo sludina pašā ievadā: «Cīņu par *saimnieciskā sastrēguma* (?), *bada*, *sala*, *tumsas* un *citu trūkumu novēršanu*.» Tas drusku atgādina, vienup, slaveno vidusšķiru lozungu par «gaismu, siltumu un patiesību», otrup, pazīstamu sludinājumu par «trūkuma jostām» kā līdzekli pret visām slimībām. Varbūt tieši arī noderētu nosaukums: «trūkuma jostu» partiju apvienība?

Jo visi praktiskie priekšlikumi nav nekas cits kā «trūkuma jostu» politika, kas *strādniekiem* nekā nedod, bet gādā tikai par ierēdņiem. Priekš strādniekiem trūkums

vispār — nedz ar, nedz bez zosu kājiņām — par nopietnu slimību netiek skaitīts.

Un* ko, piemēram, saka punkts: saimniecībā vislielāko taupību un lietderību? Vai tad ir kāda cita partija, kas sludina izšķērdību un nelietderību. Nē — *taupīgas strādniekiem* un to prasībām pretim ir visas — ne vien ierēdņu, bet arī vispār pilsoniskās partijas. Un, runājot par lietību vai nelietību, arī tur domstarpību nav.

Ja ir prasības, kas visos šīnīs punktos ir nopietni domātas, tad punkts 13.: «pilsētas darbinieki un kalpotāji (tas ir, kulturālie darbinieki, proti, ierēdņi) *saimnieciskā ziņā jānostāda priekšzimigi*». *Pilsētas* priekš pilsētas ierēdņiem! Valsts priekš valsts ierēdņiem!

Isi saņemot, strādniekiem un vispār darbaļaudīm šīm tukšām mucām jāiet ar cienību garām. Tur nav ko apstāties. Šīs dziesmas un šīs meldijas ir jau pazīstamas. Aiz tām slēpjās *tirgotājs, vidutājs, ierēdnis*. Strādnieku ļaudīm jāraugās, ko saka tie, kas vieno *ražotāju*, jo tikai *ražotājs* un ne vidutājs var Latviju izvest iz posta un trūkuma. Latvija cieš tādēļ, ka tā *neražo*, ka tai ir lielāka ierēdņu nekā rūpniecības strādnieku armija. Un, kamēr te būs tukšas fabriku ēkas un pilnas kancelejas, kamēr kūpēs tikai ierēdņu papirosi (tagad visi smēķē tikai «Virsaiti»!) un nekūpēs fabriku skursteņi, Latvijas saimniecībā būs ne sastrēgums (sastrēgums ir tur, kur kaut kā ir par daudz), bet *tukša vieta, bezdarbs un bads*.

Visa šo partiju uzsaukumu kvintesence ir: «Jāvēl tādi darbinieki (*tas ir, mēsl!*), kuriem *rūp* pilsētas iedzīvotāju labklājība un kuri savā *līdzšinējā* darbibā (tie Hermanovski un tie Bļodnieki!) jau *pierādījuši*, ka tie grib un spēj ar sekmēm sabiedriskus uzdevumus veikt.» Citiem vārdiem, dviņu partijas atsaucas uz savu līdzšinējo pilsētas un valsts *sekmigo* saimniecību, kuras rezultāts ir, paša uzsaukuma vārdiem runājot, «*sastrēgums, bads, sals, tumsa un citi trūkumi*». Ar šo savu rekomendāciju saimnieciski kulturālā (ko tas nozīmē??) apvienība tikai pati sevi izpērusi.

Slēdziens vienkāršs: *neviena no līdzšinējiem!*

-s

«*Vārds*», 14. nr., 1922. g. 16. februāri. *Iespiests pēc oriģināla noraksta, beigu daļa — pēc rokraksta*
(Paraksts: Le); *LKP CK PVI PA*, 240. f., 1. apr., *raksta*
464. l., 33., 44.—48. lp.

* Sākot ar šo teikumu, teksts saglabājies P. Stučkas rokrakstā, kura beigās paraksts: -s. Red.

LATVIJAS PARTIJU VĒLĒŠANU PLATFORMAS

KRISTIGĀ NACIONĀLĀ SAVIENĪBA¹⁰⁷

«Lai neaizmirstam, ka Rīgas vēlēšanas ir pēdējais posms uz nākošām parlamenta vēlēšanām. Kāda izskatīsies nākošā Rīgas pilsetas dome, tāds būs apmēram nākošais parlaments.»

(«Tautas Balss», Nr. 36)

Lasu «Tautas Balsi» (37. nr.) Kristīgi nacionālās savienības kandidātu sarakstu, bet platformas nav. Ko darīt? Atgādājos vecu parunu, mazliet pārtaisītu: «Saki man, par ko tu balso, un es tev pateikšu, kas tu esi.» Es ķemu zīmuli un skaitu: 11 mācītāji (neskaitot sektantus, kas nav uzdevuši amatus, kā arī Reinhardu un Purgali), 12 juristu (advokātu un tiesas ierēdņu, neskaitot pārējos ierēdņus), 14 ierēdņu (neskaitot skolotājus), 15 tirgotāju (neskaitot mācītājus), 8 dakteri, 19 dažādu meistaru, daži skolotāji un dažādi. Raug, kāda «silta kompānija! Silta vārda tiešā nozīmē, kas necieš salu un aukstumu, protams, pateicoties vienīgi tā kunga žēlastībai... «Miesas apmērs ne par tievu,» kā Rainis apdzied, «tevi, vīrs, es pazītu, kaut vai ellē satiktu.»* Bet uz pēdējo viņi netaisās braukt, bet ir nodibinājuši «kristīgi nacionālu savienību».

Ja mēs izietu no šī saraksta kā Rīgas pilsetas vēlētāju pašu pareiza attēla, tad iznāktu, ka Rīgā ir 16 000 mācītāju, 18 000 juristu, 21 000 ierēdņu (šis cipars jau ir tuvāk), 22 500 tirgotāju (šis skaits varētu «štimmēt»), 12 000 dakteru utt. Šīs 4 grupas, pieskaitot ārstus, apmēram reprezentē 70% no visiem kandidātiem jeb tuvu pie $\frac{3}{4}$. Tiešus strādniekus atradu tikai 4, un arī no amatniekiem viena daļīņa varbūt jāpieskaita ne pie meistariem, bet pie strādniekiem. Vai tā nav spilgta programma? Nevajadzētu nemaz lasīt Fr. Veinberga «tēva» un «Liepājas Avīzes» rakstus, lai varētu pasacit bez kļūdām, ko sola un ko grib šī partija.

Ko grib mācītāji? Vispirms jāatzīmē, ka sarakstā apvieno mācītājus bez ticības un tautības izšķirības! Izņemot ebrejus. Šimbrīžam partija ir vēl stipri antisemītiska, un kā lai tur pievieno rabīnus? Bet «diakoni» tur ir, ir

* Citēts dzejolis «Godīgs pilsonis» («Tālas noskaņas .zilā vākarā»). Red.

pat kā «virsmācītāji», latviski modernizētie «protojiereji». Ko viņiem vajag, tur jāpalasa tikai raksti par baznīcas atšķiršanu no valsts. Pret pašu šo likuma pantu* viņiem nav ko iebilst, bet «pabalsta izsniegšanu vai neizsniegšanu baznīcīai un baznīcas uzturēšanu ar minēto teikumu satversmē nemaz patiesībā neaizķer, jo baznīcīai, tāpat kā katrai citai kulturālai (vai drukas jeb valodas kļūda, sajucot «kultu» ar kultūru? [P. S.]) sabiedrībai, paliek tiesība (mūžīgi) pastāvošo likumu robežās pabalstu no valsts izprasīt un saņemt. Arī tā ir viņai *neatņemama* (t. s. iedzimta? [P. S.]) demokrātiska tiesība.» (Sal. Francijas tiesību deklarāciju!) Jo piezīmē «Tautas Balss»: «Baznīcīai nav tik daudz vajadzīga valsts, kā (tagadējai) valstij ir vajadzīga baznīca.» — «Vai ne šītā?»

Te jāpievieno vēl Fr. Veinberga protests pret baznīcīai par labu noteikto reālnastu un nekustamu īpašumu atcelšanu ar pieprasījumu, «ka luteriskai baznīcīai tiktu atdots viss viņai atņemtais īpašums». Un šī programmas daļa top skaidra. Atpakaļ pie tiem laikiem, kad sieciņi, linu grīstītes un vistu nodevas vēl bija ciešs likums. Un kad, kā latviešu mīklās izteicas, pietika «vienreiz nedēļā kubulā līst» (sk. mācītāja Bīlenšteina mīklu krājumu)** kā visa šo neatņemamo tiesību ekvivalenta.

Nākošā grupa ir juristi (advokāti, tiesneši, notāri utt.). Ko viņiem vajag? Es lasu latīnu uzrakstu un, latīnu valodu neprazdams, uztveru tikai vārdu «*Justitia*». Aha! Tas zīmējas uz juristiem! Es burtoju tālāk — «*Justitia fundamentum regnorum*». Negalvoju par tulkojuma pareizību, bet man iznāk: *justice* (t. i., juristu padarišana) ir *karalistu* (karaļvalstību) *rudamente*. Jā, jā — tie bija juristi, kas mācīja: «*Karalis ir miris (mort)*, lai dzīvo *karalis!*»

Bet es lasu tālāk: «*Ir bībelē lasāms, ka tam, kam maz ir, atņemot arī to, kas viņam ir.*» Es agrākos laikos gan no advokātiem padomu stundās*** nebiju dzirdējis, ka tie atsauktos uz bībeli. Tie atsaucās uz krievu [cara] vai vācu [ķeizara] likumu grāmatu. Nu, protams, hībele ir nacionālāka un vismaz kristīgāka, ja atskaita pirmo daļu. Bet kas tad juristiem, kuriem vienmēr par maz ir, kaut ko atņem? Viņi turas pie ebreju parunas: «*A Klueger nemmt,*

* Buržuāziskās Latvijas satversmes projekta pantu. *Red.*

** Grāmata «1000 latviešu mīklas» iznāca 1881. g. vācu valodā. *Red.*

*** — konsultācijās. *Red.*

a Duemmer gebt» (Gudrais nēm, muļķis dod). Viņi vienmēr ir nēmēja, bet ne devēja pusē. Un tādēļ arī vecos laikos bija tādi brīzi, kad «vācu zemnieki (viduslaikos) sāka kaut savus juristus un tos padzīt no pilsētām»*. No tiem laikiem tad arī vēl vecajos zemnieku likumos Kurzemē** bija uzglabājies pants: «Advokātiem tā ieiesan ir aizlēkts.» — Garā raksta galavārds ir: «mēs vēl diezgan neprotam sargāt īpašuma tiesības»... Dodiet balsis par saviem advokātiem un tiesnešiem! Agrāk vācu laikos bija paruna: «Die Juristen sind schlechte Christen», tas ir, tiesībnieki ir vāji bībelnieki. Tagad otrādi: viņi ir «kristīgi nacionāli».

Es nezinu, kāda starpība ir starp šām pirmajām grupām un starp tirgotājiem. Tirgojas Latvijā viss, kas dzīvo. Un pati «Tautas Balsi» tad jau arī griežas pie «mācītājiem, ārstiem (à la Reinhardt), pagastu valdēm un citiem intelīgentiem spēkiem». So «intelīgento spēku» starpā pierder pirmā vieta pagastu rakstvežiem (populārāk: skrīvēriem) un citiem ierēdņiem. Es paņemu «Tautas Balsi» (34. nr.): «Izpostīto apgabalu kongresā bija kārtu kārtām jādzīrd ūdens (varam piebilst: ne tur vien [P. S.]), ka ierēdņu skaitā esot par daudz un ka tie tomēr neizpildot savus uzdevumus.» Taisni otrādi, «Tautas Balsi» atrod, ka mums par maz ierēdņu: mēs jau redzējām tikai 16%! «Mēs nevaram radīt pietiekošu varas aparātu.» — «Mūsu valsts ir saņēmusi tik daudz uzdevumu, ka viss lielais ierēdņu bars *nespēj tos veikt.*»

Paliek «meistarū» un «rūpnieku» grupa. Ko viņi gaida no kristīgās savienības? Protams, pirmā kārtā to svētību. Bet vēl? Es nēmu «Tautas Balsi» no 2. februāra un lasu Purgaļa runu. Purgaļa, pēc amata jurista un notāra, kura literāriskā izglītība pastāv izbezskaitlīgu tekstu lasīšanas («Pret šo manu vekseli» utt.) un šo tekstu noprotēšanas. Viņš «protestē» arī šoreiz: pret streika brīvību. Burtiski: «*Streika brīvība nebūt nav demokrātiska pamata prasība*, kas būtu jau nosakāma satversmes likumā.» Valsīsdīgi, bet pareizi sacīts! Kas «demokrātijai» par daļu gar streika brīvību? «Vai tagadējā Vācijas konstitūcijā ir kāds vārds par streika brīvību?» Sīs skaņas apmierina meistarus un rūpniekus, jo vairāk, ka tās ir parakstītas

* Cītēts pēc V. Cimmermaņa grāmatas «Lielā zemnieku kara vispārējā vēsture». Red.

** 1817. g. 25. augusta likumā. Red.

no «Dr. R.», tas ir, lapas* redaktora, tā paša, kas Satversmes sapulcē nosauca Latvijas strādniekus par «blandoņiem». Gribētos uzprasīt dažiem šī saraksta kandidātiem, kā «burtlicim Bāze», «papīra griezējam Lasse», «atslēdzniekam Cīrulim», «mūrniekam Kīrsim»: «Vai jums ir zināms, ka jūsu savienības galva Reinholds arī jūs, ja jūs esat strādnieki, ir nosaucis par blandoņiem, un, ja jūs to zināt, ko jūs nodomājuši darīt par to Reinhardam?»

Pārējie strādnieki visi to zina un zina, ka viņu negrozāmas domas ir: *neviena strādnieka un vispār darba cilvēka balss šai grupai!*

Jo šīs partijas uzvara ir ne vien «sieciņu» un «linu grīstīšu» uzvara, bet [nozīmē] arī «muižu centru atdošanu muižniekiem» (sk. Fr. Veinberga rakstu)**, baznīcu zemes atdošanu baznīcām, streiku noliegumu, ierēdniecības lielāku baru un brīvību utt. Citās zemēs kādreiz valdība liek pagriezt pulksteni par 1—2 stundām atpakaļ. Šīs grupas programma ir atgriezt sabiedriskās attīstības pulksteni par 100 jeb vismaz uz 10—20 gadiem atpakaļ!

«Vispirms mēris zemē nāca... Visupēc tas mocītājs.»

Le

Saraksts 1922. g. februāri

Pirmpublicējums

*LKP CK PVI-PA, 240. f., 1. apr.,
464. l., 105.—108. lp.*

*Iespiests pēc oriģināla
noraksta*

KALPU VAI SAIMNIEKU ARODBIEDRIBAS?

Šī mēneša 25. dienā top sasaukta Latvijas laukstrādnieku savienības¹⁰⁸ saeima, un ap tās vadību jau norisinās asa cīņa starp sašķelušās sociāldemokrātu partijas daļām: ikviena no tām grib kļūt šīs biedrības priekšgalā. Bet radījusi šo biedrību ir vēl *vienotā sociāldemokrātija*, tātad visas ļaunās parādības, kādas ar šo biedrību saistītas, ir *abu* meņševiku partiju kopējā vaina. Un viena no visļauņākajām parādībām te ir tā, ka šīs biedrības nevis *ienesušas šķiru cīņu*, nevis to organizējušas, bet taisni otrādi: mēģinājušas tikai apslēpt, vājināt cīņu, to dezorganizēt.

* «Tautas Balss». *Red.*

** Raksts «Juridisks paskaidrojums agrārās reformas izvešanas lietā», kas bija ievietots «Liepājas Avīzes» 1922. g. 88. un 160. nr-ā. *Red.*

Pēdējo gadu visspilgtākais raksturojums ir tas, ka biedrošanās tiesības sāk izplatīties arī uz laukiem, visās kapitālistiskās zemēs organizēto laukstrādnieku skaits milzīgi pieaug; visur mēs dzirdam par streikiem uz laukiem, kas agrāk notika tikai pa revolūcijas laikmetiem. Tas ir liels solis uz priekšu tanī virzienā — atņem laukiem vispārēja reakcijas perēkļa nozīmi. Tā ir lauku, tā sakot, pašu zemāko slāņu atmošanās un pacelšanās uz augstāku līmeni. Tas ir solis, kura vērtību nevar [vien] pietiekoši augsti novērtēt.

Bet to sasniedz tikai tad, ja šīm biedrībām tiešām rit dzīves sula pa dzīslām, ja tās nav nedzīvi vai pusdzīvi dzimis bērns. Jo pēdējā gadījumā tās panīks un nozudīs, un atstās tikai atmiņas līdz jaunam uzplūdam. Šīnī ziņā nopietni jānāk palīgā pilsētas strādniecībai, lai noskaidrotu un tamlīdz veicinātu šo kustību visciešākajā satiksmē ar pilsētu strādniecību. Un tamlīdz strādniecībai visiem spēkiem un līdzekļiem jāpabalsta laukstrādnieku prasība: *biedrošanās tiesību pilnigu izplatīšanu arī uz laukiem!* Šīs biedrošanās patiesu nodrošināšanu uz laukiem.

Kas ir *arodbiedrība*? *Tā ir algas strādnieku šķiras apvienība*. Tā ir apvienība šķiru cīnai starp saimnieku, uzņēmēju un strādnieku. Un, protams, ka saimnieku un strādnieku kopēja apvienība nav arodbiedrība, bet ir cunftīga vai citāda apvienība, kas nezīmējas uz šķiru cīņu šo divu šķiru starpā. Bet kā tas ir uz laukiem? Tur vietām arodbiedrībās iegāja arī zemnieki kā saimnieki, kā, piemēram, Francijā, un tikai tagad tur notiek šīnī ziņā tīrišana un šķirošana. Bet jāatzīmē, ka uz laukiem tā lieta tomēr citāda. Tur sīkzemnieks ir tas *pats strādnieks*. Itin pareizi, un to neviens arī nenoliedz, bet tomēr.

Arī amatnieks ir darba cilvēks un tāds pats kā sīkzemnieks, bet viņi ne viens, nedz otrs vēl nav *algas strādnieks*. Un tikai *algas strādniekus* apvieno arodbiedrības. Tiesa gan, ka sīkzemnieki zem lepnā nosaukuma «saimnieks» bieži apslēpj savu vienkāršo *kalpību*, ka viņi *dzi-vokļa dēļ* vien jau ir ar mieru paņemt kādu zemes strēmeli, reizē *kalpojot par algu* saimniekiem. Tā savā laikā Pēterpils senāts ilgi pūlējās, noskaidrojot, kas ir pusgraudnieks, vai kalps vai saimnieks, un atbildēja, ka drīz viens, drīz otrs un ka šo starpību noteic tikai apstākļi, vai viņš *vairāk kalpo* jeb *vairāk saimnieko*. Tas mums jānoskaidro šiem pussaimniekiem, un tie, kas ir pārsvarā laukstrād-

nieki, jāierindo apzinīgi kalpos, bet ne agrāk. Protams, ka starp kalpu un sīkzemnieku nav interešu pretišķības un viņi var draudzīgi cīnīties vienkopus vienā *partijā*, bet viņiem *nav kopēju* un pat *ne vienādu* šķiras interešu, un tādēļ viņi nesader kopā vienā arodbiedrībā. Citādi rezultātā būs pilnīga arodbiedrības panīkšana, bezdarbība jeb tās pārvēršana pavisam citādā biedrībā.

Sociāldemokrātu (vēl apvienoto) lielais noziegums bija šķiru pretišķību noklusēšana. Viņi zem laukstrādnieku firmas organizēja *bezzemniekus* kā zemes tīkotājus, kā nākošos saimniekus, [iz]lika mierīgu sirdi iz muižām kalpus un tur ievietoja rentniekus. Un, lai šo noziegumu slēptu, tos apvienoja vienotā laukstrādnieku biedrībā. *Latvijas laukstrādnieku savienība* vēl *nav* arodbiedrība, jo tanī vēl vairums, mazākais, pēc varbūt fiktīviem biedru sarakstiem ir *ne* algas strādnieki.

Sociāldemokrāti sašķēlās. Gudrākie no tiem bija mazinieki*, kas drošāk vilka slēdzienu no savas politikas: «ja mēs pabalstām buržuāzijas politiku, tad mēs ieejam arī tās valdībā», sacīja Lindiņš un iestājās par zemkopības gandrīz ministru, tas ir, tā vietas izpildītāju. Un reizē arī paņēma Laukstrādnieku savienības atslēgu. Tā būs drošāk. Nu meņševiki jeb skaidrie s.-d.** nonāca opozīcijā un sāka runāt par kalpu interesēm, nogrūžot uz ministriem savus kopējos grēkus. Bet to nekad nedrīkstam aizmirst, ka šīs *domu starpības atklātībā nebija iepriekš šķelšanās*. Toreiz mazinieki un meņševiki, «labie» un «kreisie», melnie un baltie (tā ir vēstures dialektika, ka patlaban starp «melno» un «balto» nav izšķirības, ka «baltais» ir melns un «melnais» pieder pie «baltajiem») bija vienā spalvā un vienā krāsā, «Eine Laus und eine Seele»*** kā dziedāja Heine.

Pēdējā arodkongresā**** notika dalīšanās, un no kongresa ar Rīgas un citu pilsētu strādnieku delegātiem aizgāja arī laucinieki — laukstrādnieki. Citur «Laukstrādniekos»***** vēl nav nemaz iestājušies laukstrādnieki. Tas ir grūts process — notīrīties šķiras sastāvā un šķiras

---

* Sociāldemokrātu-mazinieku partijas darboņi. *Red.*

** Oportūnistiskās Latvijas SDSP darboņi. *Red.*

*** «Vienna uts un viena dvēsele». *Red.*

**** Latvijas arodbiedrību 1. kongresā 1921. g. maijā. *Red.*

***** Laukstrādnieku savienībā. *Red.*

apziņas ziņā. Tas var būt pat sāpīgs un ilgstošs process, bet tas ir nepieciešams.

Un to vislabāk veiks, ja uzstādīs tieši šķiru cīņas prasības uz dienas kārtību. Tad tas viss kļūs skaidrs un noteikts. Ja uzliks uz dienas kārtību *darba laiku, 8 stundu darba dienu, algas* jautājumu un streika brīvību uz laukiem, tad tūlīn kļūs manāms, kam te ir pārsvars, jo, cik arī grūti neklātos sīkzemniekam, viņam šie jautājumi nedara sāpes, ja aiz viņiem noslēpjelas vienkārši kalpi. Tāpat tas būs ar *dzīvokļu* jautājumu, kurš uz laukiem *kalpiem caurmērā* ir *ļaunāks* nekā pilsētā. Bet šie jautājumi *ir jāstāda*, ja Laukstrādnieku savienība grib kļūt par arodbiedrību. Un, ja *tā netop par arodbiedrību, tad jādibina ir arodbiedrība*.

Otra šķira prasību zīmēsies uz tiem sīksaimniekiem, aiz kuriem patiesībā slēpjelas *laukstrādnieks*. Lai viņu stāvokli noskaidrotu un atvieglinātu, arī šie jautājumi ir jāstāda. Un tie būs:

1) Ikvienam zemes rentes maksu (tas ir, rentes naudu, graudu, izpirkšanas summu utt.) *atcelšanu likuma kārtā*, reizē ar to uzliekot progresīvu *zemes nodokli*, ar šiem ienākumiem sedzami valsts izdevumi. Tas ir solis, kas ir nepieciešams, lai iznīcinātu jauno *kārtas starpību* starp vecsaimnieku un jaunsaimnieku. Tam vienādā mērā piebalsos i kalps, i sīkzemnieks (būdnieks, vaļinieks, pusgraudnieks utt.).

2) Jāatceļ ikvieni *klauši* dažādos līgumos, tas ir, līgumi, kur zemi vai dzīvokli (namiņu, pirtiņu utt.) izdod pret *atstrādāšanu*. Tā ir veca zemnieku prasība pret muižnieku, ko *zemnieks* pats neizpildīja pretim savam rentniekam. Un tā ir visjaunākā veida izmantošana. Arī tā ir jāizdara likumu ceļā, bet tas tā ir daudzkarīgāk vieglāk nekā pirmajā gadījumā, jo tas jau ir *likums*, kas tikai jāizpilda.

Jūs brīnāties? Jā, jā, ir likums! Pie mums* ir spēkā Krievijas Kerensa valdības laika likums. Paņemiet Krievijas likumu krājumu Nr. 264 no 24. septembra 1917. g. un lasiet tur 1922. pantu, kurš skan: Pagaidu valdība caur žurnāla lēmumu¹⁰⁹ no 15. aprīļa 1917. g. nolēma: «*Aizliegt ievietot nomas līgumos par ikvienas šķiras zemēm Baltijā noteikumus, kas uzliek nomas vietā atstrādāšanu darba dienās (tā saucamos klaušus).*» Kur tas ir noticis, tur

* — buržuāziskajā Latvijā. Red.

šie darbi jāpārvēd naudas rentē. Kā redzat, tikai jāatgādina vecais likums un tas jāizved dzīvē (zīmējoties ik uz vienu, kaut sīkāko nomnieku).

3) Sakarā ar to jāpieprasa, lai vecos likumus par fabriku komitejām un fabriku uzraudzību izplata arī uz laukiem un tām nodod arī īres lietas, reizē ievedot darba inspekcijas *ievēlēšanu*, lai še tiešām rastos jauna kārtība.

Es šīs prasības minu kā tās, kas ir tieši strādnieku interesēs. Tikai tad nāks prasības, ko uzstādīs ne algas strādnieki. Tās būs par zemes saimniecību lielumu, kredītu, inventāru utt. Šīs prasības atklās biedrības īsto raksturu, jo, ja šīm prasībām te būs pārsvars, tad mums darišana ne ar arodbiedrību. Ar to nav teikts, ka strādnieki tās nevarētu pabalstīt. Var gan, bet tās *nav vairs viņu prasības*.

Es, protams, šaubos, vai tagadējā [Laukstrādnieku savienības] vadībā šie jautājumi būs noskaidrojami svabadi. Ja pilsētu strādniekiem bieži jāsēd sēdēs un sapulcēs ūdeni mutē ieņēmušiem, tad Lindiņa bārdas paēnā tās mutes nezin vai varēs brīvāk raisīties. Bet laiks ir pieradīnāt to kungu ausis pie jaunām skaņām. Kad pieradīs, tās izrādīsies ne tik neiespējamas. Grūti ir tikai pirmie soļi.

Bez runas, šīs reizes kongresam jānoskaidro nevis tas, vai savienība pieder «kreisajiem» vai labējiem*, tai ziņā «abi labi, bāz maisā», bet vai tā ir arodbiedrība un, ja tā ir arodbiedrība, tad vai *algas strādnieku* vai saimnieku, kaut sīksaimnieku. Tas ir, vai viņiem ir pa ceļam uz arodbiedrību apvienību (ar aptures vietu varbūt pie Kalniņiem) jeb uz Zemnieku savienību (ar īsu apstādni Lindiņa stacijā). Jeb vai beigās nav laiks nodibināt *patiesu* laukstrādnieku arodbiedrību, tas ir, kā algas strādnieku šķiras apvienību.

«Jūs, strādnieki, to zināt!»

«*Vārds*», 19. nr., 1922. g. 22. februāri.
Mazliet saisināts. (Paraksts: K. L.);

«*Cīna*», 34. (457.) nr.,
1922. g. februāri. (Bez paraksta);
LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
464. l., 100.—102. lp.

Iespiests pēc oriģināla
noraksta

* LSDSP vai Sociāldemokrātu-mazinieku partijai. Red.

LATVIJAS REVOLUCIONĀRIBAS CĒLOŅI

Kad kādreiz pasaules vēsturnieks šķirstīs pa vēstures lielo grāmatu, viņš kā pie interesantas minamas mīklas atkal un atkal atdursies pie nodzeltējušām, vecākiem un jaunākiem asins laukumiem aptraipītām lapām par Latvijas revolūciju un kontrrevolūciju. Mazā zemīte ar mazāk kā 2 miljoniem iedzīvotāju uz robežām starp rietumiem un austrumiem, tā sakot, pie Krievijas loga uz rietumiem un pie rietumu durvīm uz Krieviju, ir bagātīgu vielu devusi revolūcijas un kontrrevolūcijas, un *tikai* revolūcijas un kontrrevolūcijas vēsturei. Viņa šķitusi laikiem mazs eksperimentu lauks, kur *mazos* apmēros, spilgtāk un ātrākā tempā nekā citur norisinājušies pasaules revolūcijas pār dzīvojumi. Kā un kādēļ tas tā nācies?

Kā nācies, ka še kaut kādā 1893. gadā pirmoreiz parādījās sociālisma vārds un jau 1899. gadā, neraugot uz 1897. g. milzu arestiem*, nonāca pie barikādēm uz Rīgas ielām**, ka Pēterpils 9. janvāris 1905. g. 4 dienas vēlāk jau atrada negaidītu atskānu un reizē attēlojumu asins plūdos pie Daugavas tilta un izbeidzās bezmaz vai ar proletariāta diktatūru 1905. g. rudenī¹¹⁰. Kā pēc lielajiem 1906. un nākošo gadu upuriem, pēc 1915. g. pasaules kara izsauktās evakuācijas no proletariāta iztukšotā, šoreiz jau saraustītā*** Latvija no jauna varēja stāties Lielās [Oktobra socialistiskās] revolūcijas pirmajās rindās; kā pēc okupācijas laika upuriem tomēr no jauna 1919. g. nedaudzās dienās uzliesmoja komunistiskā**** revolūcija gandrīz pāri visai Latvijai, un, beigās, kā pēc nedzīrdētajiem upuriem, nepieredzētiem spaidiem un niedomājamiem kontrrevolūcijas žņaugiem atkal un atkal no jauna revolūcija liet iz apakšzemes pie dienas gaismas ar dabas spēkiem līdzīgu spēju un sparu.

Un reizē — kā tas nācās, ka tādā, šķiet, revolūcijas vulkāna zemē iepriekš 1890.-tiem gadiem trūka jel kādas plašākas politiskas kustības, šīs «tautas» un «zemes» «voļas», 60-to gadu, 70-to, 80-to gadu kustības***** nedz atkal Vācijas lielās sociāldemokrātijas varoniskā laik-

* T. i., Jaunās strāvas sagrāvi. *Red.*

** 1899. g. maijā notika t. s. «Rīgas dumpis». *Red.*

*** Pasaules kara frontes sašķeltā. *Red.*

**** — proletāriskā. *Red.*

***** — revolucionāri demokrātiskās (narodņiku) kustības. *Red.*

meta (spaidu likuma 1878.—1890. g. posms) un agrāku rietumu strādniecības kustību atbalsis. Un tas taču būtu bijis tik dabiski, kā jau 1878. g. 31. augustā mēs lasām vecā policijas departamenta ziņojumā no Rīgas, ka tur jāpastiprinot uzraudzība pār ārzemniekiem, jo ar sociālistu spaidu likuma ievešanu Vācijā taču uz Latviju plūdīšot vācu sociāldemokrātu strāva. Protams, ka še bija tikai veikls mēģinājums izraut lieku grasi no centrālvaldības vietējai žandarmērijai un reizē ar to sagatavot pamatu jaunlatviešu kā «sociālistu» kustības vajāšanai, bet pati par sevi tāda doma taču bija pārāk ticama, un tiešām šķiet pārāk nesaprota, kādēļ nebija nekāda Vācijas revolucionārās kustības iespāida uz Latviju.

Protams, mazā laikraksta piezīmē nav iespējams atbilst uz tik sarežģitu jautājumu. Labi ja var nostādīt pareizi jautājumu. Jo pareizi stādīt jautājumu jau nozīmē uz to dot atbildi (K. Markss).*

Vai Latvijā trūka proletariāta? Tik daudz proletariāta, ja ne vairāk, kā patlaban bija jau 1874. g. Rīgā — 11 798 str. (pa 84 str. uz uzņēmumu, kamēr tagad caurmērā pa 12!), kas liecina, ka rūpniecība toreiz apņēma patiesībā vairāk strādnieku nekā patlaban. Un 1884. g. te jau bija 27 227. Tas nav visai liels skaits, bet ne mazāks kā patlaban. Un te jāpiezīmē, ka blakus šiem pilsētu strādniekiem laukstrādnieku, lauku tīro proletāriešu skaits toreiz bija daudz lielāks nekā patlaban, to uz laukiem izrādījās pat par daudz, jo tie drīz sāka plūst aumaļām uz pilsētām.

Pie tam šis lauku proletariāts bija skaidrs bezzemes proletariāts jau vairāk dzimumus** cauri. Es jau vairākkārt esmu aizrādījis, ka Latvijā — jocīgi izklausās — proletariāts bija agrāk nekā modernais kapitālisms. Jau dzimtbūšanas laikā uz laukiem bija saimnieki un kalpi, bezzemnieki un zemnieki, dzimtlaudis kā saimnieki, dzimtlaudis kā strādnieki. Tātad vairākas paaudzes skaidru bezzemnieku — proletāriešu, ko ne daudz zemēs tādā skaitā atradīsim.

Bet kā tad trūka? Nevar sacīt, ka Latvijā nebūtu bijis nemierības. Par zemnieku dumpjiem mums ziņo kā izdzimtbūšanas laikiem, tā arī pēc brīvlaišanas, grūti

* Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 1, с. 384. Red.

** — paaudzes. Red.

pasacīt, kad vairāk. Bija laiki, kad 70. un 80. gados Latviju pielidzināja Irijai, tas ir, šai zemniecības nemieru zemei. Bet zemniecības kustība nav plaša politiska kustība, tā ir sīvu dumpju kustība, izņemot lielos zemnieku karus, kad aiz zemniecības vēl slēpās visnacionālas tieksmes. Muižu dedzināšana un vispār atsevišķi soli pret kungu un tam padevīgiem — tādi ir šo dumpju izteiksmes veidi. Un tie parasti sabrūk. Vienīgais izņēmums varbūt bija Irija, bet arī tur uzvarēja sacelšanās tikai tad, kad tanī piedalījās lielā skaitā proletariāts. Te neizauga patstāvīga politiska kustība.

Buržuiskai revolūcijai Latvijā nebija vietas. Buržuāzija cīnījās pret vācietību nacionālā cīnā, *atbalstoties uz Krievijas cara valdību*, tās ir, kontrrevolūciju*. Savādie apstākļi, kad Latvijā bija divi varas — *vācu un krievu*, pie kam pirmā izveda cauri apmēram visu, ko gribēja, bija tam par iemeslu. *Nacionālā cīna* apslēpa, nedeva attīstīties šķiru cīnai. Šķiru pretišķības pastāvēja un pat pieauga, bet tika mākslīgi aizmaskotas. Tas bija viens iemesls, kas aizturēja *[šķiru cīnu]*.

Vācijas saimnieciskais iespaids uz Latviju nebija ievērojams; dabiskā gultne Latviju padarīja par Krievijas daļu jeb orientēja to uz Krievijas pusī. Pašai Latvijai nebija gandrīz nekādu ražojamo** spēku, kas varētu patstāvīgi attīstīt te rūpniecību, izņemot vienīgi strādnieku šķiru. Nedz ogles, nedz metāla, ne kurināmā, ne apstrādājamā. Strādnieku šķiras liktenis tādā kārtā bija *aizceļošana* uz [Iekš]Krieviju. Tāda arī bija pirmā *revolucionārā* kustība. Izsviesti zemnieki dedzināja vai pārdeva mājas un devās uz Krieviju. Un tā jau pazīstama lieta, ka zeme ar lielu emigrāciju nerada plašas politiskas kustības (izņemot atkal to pašu Iriju).

Vajadzēja *Krievijas* rūpniecības uzplaukuma, lai rūpniecība ieviestos arī Latvijā. Markss jau pieskaitīja strādnieku šķiru pie ražojamiem spēkiem. Te tas gaiši apstiprinājās: zemītē, kur nebija ne ogles, ne metāla, bet bija *spējīga, sen proletarizēta* strādnieku šķira, materiāls rūpnieciskai strādniecībai, ar siltumnīcas ātrumu izauga lielrūpniecība, lielpilsēta utt. Rīgā bija iedzīvotāju: 1863. g. — 77 467, 1881. g. — 169 329, 1897. g. — 282 230,

---

* Resp. reakciju. *Red.*

** — ražošanas. *Red.*

1914. g. — 520 000! Liepājā 1863. g. — 9970, 1881. — 29 611, 1897. — 64 489, 1914. — 94 000. Un skaidru *rūpniecības*, tas ir, fabriku strādnieku 1910. g. skaitījās Latvijā jau ap 100 000, pie kam pāri par 500 strādniekiem bija 34 fabrikās kopā ar 38 000 strādniekiem.

Tiklīdz ieradās tādi apstākļi, ražojamie spēki nāca sadursmē ar ražojamām attiecībām, kas sastingušas politiskā varas organizācijā. Pirmais uzliesmojums (90-tos gados) vēl bija nenoteikts, tas vēl bija vairāk zem Vācijas neorganiskā iespāida (jo, kā jau sacīju, ar Vāciju saimniecisku dzīvu sakaru nebija). Te vēl nēma pārsvaru sīkpilsoniski nacionālas tieksmes: vēl nebija spilgti noteiktās uzstāšanās pret Krievijas kopējo politisko spāidu — carismu. Vēl nēma pārsvaru ekonomisms* un Vācijas [sociāldemokrātijas] legālisma tieksmes**.

1905. gadā gan jau gāja roku rokās [ar visas Krievijas proletariātu], ja arī vēl ne organizatoriski saistīti ar Krieviju,*** bet te reizē vēl bija piejaukta vācu feodālisma atlieku apkarošana. Tanī ziņā revolūcija bija nacionāla, jo sākumā ierāva arī [visu] zemniecību kā tādu. 1917. un 1919. g. tā bija brīva no visām tautiskām piekrāsām, bija organizatoriski saistīta ar Krievijas revolūciju un veda vienādi asu cīņu kā pret vācu, tā pret latviešu utt. muižnieku un kapitālistu.

Bet, ja mēs paraugāmies tagad skaitlос, tad taču Latvija vairs nav pazīstama. Rīgā 1910. g. skaitījās 520 000 iedzīv., 1920. g. — 185 000, tagad varbūt 250 000; Liepājā — 94 000 un tad 52 000; Jelgavā — 45 700 un 19 600 utt. Rūpniecības strādnieku skaits Rīgā 1920. gadā — 8921 un visā Latvijā — 21 213! Kas šādos apstākļos utsur spēkā agrāko revolucionārību? Vai vienīgi revolucionārā tradīcija? Ja tā, tad varētu sacīt, ka tradīcija var izvērsties par parašu.

Nē, ne vienīgi un ne galvenā kārtā tradīcijas. Un nekādā ziņā ne tradīcijas šaurā nozīmē. Ja spēlē lomu tradīcija, tad visā plašajā nozīmē, kopā saturot visu to ciešanu daudzumu, to milzu upuru skaitu, kas tūkstošiem

* Strādnieku ekonomiskā cīna. *Red.*

** Notika mēģinājumi legāli propagandēt zinātnisko sociālismu tāpat kā Vācijā. *Red.*

*** Latvijas proletariāta avangards — latviešu revolucionārie sociāldemokrāti vēl nebija organizatoriski iekļāvušies KSDSP rindās. *Red.*

un pat desmittūkstošiem likuši galvas par Lielo revolūciju* Latvijā.

Bet, protams, tā vien nepietiktu. Pienāk klāt saimnieciskās saites, kas tur cieši ne vien Latviju kā saimniecisku vienību pie Krievijas, neraugoties uz visām [buržuāziskajām] «patstāvībām», bet nemītīgi orientē Latvijas proletariātu uz Krievijas *kopējo* revolūciju. Un tad, reiz atpletušās strādnieku šķiras acis, reiz kļuvis proletariāts redzīgs, to no jauna *neredzigu var padarit tikai ar varas līdzekļiem*. Te nepietiek pat vienkārši izdurt acis, jo šī redzība ir ideoloģiska redzība.

Man bija te no svara mēģināt noskaidrot *Latvijas revolucionāribas cēloņus*. Tas ir svarīgs un interesants jautājums.

P. Stučka

«*Krievijas Cīņa*», 29. nr.,
1922. g. 7. aprili

Iespiests pēc avizes teksta

STRĀDΝIECIBAS PANĀKUMI RIGAS VĒLĒSANĀS

Uz 12. martu bija noliktas Rīgas pilsētas [domes] vēlēšanas. Uz tām lielas cerības turēja pilsonība, bet vēl lielākas sociāldemokrātija. Vēlēšanu priekšvakarā «Sociāldemokrāts», polemizēdams pret manu rakstu nelegālajā «Cīņā»**, ļoti pašapzinīgi zobojas, ka es acīmredzot lolojot lielas cerības uz vēlēšanām, bet šīs cerības viņam, sociāld. žmogam***, sarežot tikai smieklus. (Citeju no galvas.)

Nu, es varētu i neatbildēt, jo Rīgas strādniecība ir devusi atbildi. No 90 domnieku vietām arodniecei saraksts ir dabūjis 13 vietas jeb 15 proc.! Ko tas nozīmē? Tas nozīmē taisni tik daudz, cik Rīgā ir organizētas strādniecības jeb proletariāta. Un uz kāda agitācijas pamata? Bez legāla laikraksta, kas nodrukātu kaut vēlētāju sarakstu, kaut sludinājumos. Vienīgi uz komunistu nelegālā uzsau-

* Par Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas, par padomju varas uzvaru. *Red.*

** «Sociāldemokrāta» 58. nr.-ā bija ievietots ķengājošs pretraksts pret P. Stučkas rakstu «Komunisti un parlamenta, kā arī pašvaldības vēlēšanas», kas bija publicēts «Cīnas» 33. (456.) nr.-ā 1922. g. janvārī. *Red.*

*** — tipam. *Red.*

kuma pamata, lai strādniecība vēlē Rīgas arodniekus. Vai tas nav liels panākums?

Un sociāldemokrāti? Tur jārunā — cik viņi zaudējuši? Viņiem bija 28 domnieki, tagad ir 18. Var jau sacīt: vēl liels skaits, bet tomēr vairāk kā par vienu trešdaļu mazāks! 3 viņiem noņēmuši valdības sociālisti*, un pārējie 13 aizgājuši pie Rīgas [kreisajiem] arodniekiem jeb, kā viņus baltās avīzes dēvē, «komunistiem». Tātad no vecajiem palikuši s.-d. tikai 12, bet pienākuši 6 jauni, tikai ne no strādniecības, bet no nemierīgajām vidusšķirām, uz kurām nevarēja palikt bez iespāida vienīgā opozīcijas partija, kas var uzstādīt 41 runātāju — Satv. sapulces locekli, proti, bezdarbi, kas par savu amatu vien, bez kādiem citiem uzdevumiem kā tikai «sēdēt savā krēslā», nem 15 000 latv. rubļus tanī pat laikā, kad strādnieku algas augstākais tarifs ir 5000. Tie «ēd un lielās, tup un turas». Un viņu runas uz mazajiem namniekiem, uz sīkpilsoniskajiem elementiem atstāj zināmu iespāidu, ka tie iet un balso par viņu sarakstu.

Protams, ka arī komunisti nevar apmierināties. Viņiem nākošās vēlēšanās jāpalielina savs iespaids, sava agitācija, lai no s.-d. atšķeltu atkal vismaz vienu trešo daļu jeb arī lielāku skaitu. S.-d. iespaidam uz strādniecību un darba masām jāizzūd galīgi, jo viņu 3 gadus ilgstošā politika ir bankrota politika, bankrota, kurš apslēpjams vienīgi ar skaļu, bet tukšu opozīciju.

Bet kāda ir pārējā aina Rīgas vēlēšanās? Rīgas baltie laikraksti iepriekš vēlēšanām paregoja, ka Rīgas vēlēšanas būšot nākošo parlamenta vēlēšanu barometrs, t. i., «laika rādītājs». Varbūt, ja arī vēl ne pilnīgi. Jo iznākums buržuāziju un s.-d. tikai atbaidīs no drīzu vēlēšanu izrīkošanas. Un, ja tām vajadzēja notikt maijā, tad tagad atlikšana uz rudenī ir nodrošināta.** Parunā pat jau par vēlēšanu likuma grozīšanu. Neticu, vai to uzdrošināsies. Bet atlikšana ir droša, un tā atnesīs komunistu iespaidam tikai jaunus panākumus.

Pirmā vieta pēc 18 s.-d. pieder 17 vāciešiem. Apbrīnojama ekonomiski nacionāla nogrupēšanās, apm. 20 proc. vāciešu balsu, tas ir ciets skaitlis visdažādākos laikos: i zem Kerensa, i zem Ulmaņa, i zem Meierovica. 21 [agrākā domnieka] vietā viņiem 17, par tikai 4 mazāk, kad

* Sociāldemokrātu-mazinieku partija. *Red.*

** Saeimas vēlēšanas atlīka uz 1922. g. oktobri. *Red.*

baltie latvieši šķita uzvarējuši. Un pēc viņiem pirmā vietā — «Latvja»—«Brīvās Zemes» koalīcijai* — tikai 9 vietas! Pēc viņu iepriekšējiem uzsaukumiem varēja domāt, ka viņi rēķina ja ne uz 90 vietām (no 90), tad vismaz uz 46 jeb uz 30, lai kopā ar vāciešiem būtu vairums pilsētas domē. Berga un Ulmaņa grupas stipri izblamējušās. Tālāk nāk «demokrāti»**, kam viņreiz bija 14 vietas un tagad tikai 8. Labāk ir klājies kristīgi nacionālajai — mācītāju, ārstu, juristu partijai***, kas no nulles kļuvusi par pusduci. Tā ir viszīmīgākā parādība: te koncentrējas antisemitisms, šis tā sauktais «mulķadesu sociālisms», jaukts ar baznīcas ķeselētāju**** vīraku.

Protams, ka buržuāzija sapratisies un no tām 14 grupām ar viņu ielāpiem mēģinās sastādīt pilsētas valdi, bet viņi to nevar, jo govandele***** novestu arī pie visas latv. buržuāzijas apvienības vai nu bez vāciešiem un ebrejiem — kopā 20, jeb bez s.-d. ... Es nezinu, vai viņi uzdrošināsies sastādīt tagadējos apstākļos vācu—ebreju—latviešu bloku. Paliek vienīgi s.-d. un buržuāzijas bloks. Un tas acīmredzot notiksies, jo līdz šim bez 28 s.-d. balīsim buržuāzija vēl mazāk varēja vest savu politiku. Taču tur bija «demokrāti», «Darba partija»***** utt. Vismaz vārda pēc, un s.-d.. taču pamatā jeb iesākumā bija «tas vārds» un ne «tas darbs».

Kādai jābūt šinīs apstākļos [kreiso] «arodnieku» politikai? Noteikti strādnieciski opozicionālai! Bet vai tas nerunās pretim vienotās frontes lozungam? Nebūt ne! Vienotā fronte apzīmē vienotu strādnieku šķiru, pievienojot pārējo darba tautu pret buržuāziju. Vai tāda te iespējama valdē? Nē! Jo 18 s.-d. + 13 arodnieki un pat + 3 valdības sociālisti iztaisa tikai 34, tas ir gan par 3 vairāk nekā viņreiz (28 s.-d. + 3 bezpartejiski arodnieki), bet ne 46 jeb vairums. Tātad vajag 12 buržuāzijas balsis!

Te strādnieku koalīcija nav iespējama, jo nav iespējams vest pret 56 buržuāzijas domniekiem noteiktu strādniecī-

---

* «Bezpartejiskā nacionālā centra» (sk. 91. piezīmi) un Zemnieku savienības koalīcijai (to preses orgāni bija avīzes «Latvis» un «Brīvā Zeme»). *Red.*

** Sk. 36. piezīmi. *Red.*

*** Sk. 107. piezīmi. *Red.*

**** — ziedojušu vācēju. *Red.*

***** Neprincipiāli, netīri politiski darījumi. *Red.*

***** Sk. 37. piezīmi. *Red.*

bas politiku. Tātad bez ilūzijām! Strādniecības frakcijai ir jāved noteikti proletāriska politika, piespiežot iet līdzi arī sociāldemokrātiju jeb «izgāzties» atklāti vēlētāju priekšā. Nekādas govandeles ar buržuāziju! Jo ir tikai apm. divas iespējamas kombinācijas* — vai nu Berga jeb viņam tamlīdzīga, kam piekritīs arī vācieši, jeb atkal kāds populārs s.-d., kuram piekrīstu daļa buržuāzijas un kas vestu tad buržuāzijas politiku. Pēdējā kombinācija arī no strādniecības nav pabalstāma.

Trīspadsmit ievēlētu! Tas «smeķē pēc vairāk». Un, lai to panāktu, ir jāved gudra, tālredzīga opozīcijas politika. Vispirms bezdarbnieku labā, tad fabriku atjaunošanas ziņā, kurai var piekrist daļa buržuāzijas un kas pastiprinātu strādniecības bāzi, bet, ja netiktu pieņemta, tad būtu labs aģitācijas līdzeklis. Jāņem rokās iniciatīva un jāspiež s.-d. to pabalstīt. Ir, piem., uz pirmo skaņu pats par sevi saprotosais priekšlikums: zemes nacionalizācijas likuma [projektu]** paplašināt*** arī uz pilsētām. Tikai tas var atvieglināt dzīvokļu īrnieku stāvokli. Un pie tam še zemes nacionalizācija ir vēl «taisnīgāka» nekā pat uz laukiem.

Es, protams, te neņemos pareģot, kādu ceļu ies arodnieku frakcija. Es te tik varu aizrādīt, kāda būtu pareizākā, ja pat vienīgi iespējamā politika. Uzvara uzliek pienākumus, tikai ne tādā garā, kā to saprot s.-d.

P. St.

«*Krievijas Cīņa*», 29. nr.,
1922. g. 7. aprīli****

Iespiests pēc avizes teksta

UZ LATVIJAS PARLAMENTA VĒLĒŠANĀM!

Mēs esam vēlēšanu priekšvakarā. Latvijas Komunistiskā partija pirmo reizi piedalās politiskajās vēlēšanās «demokrātiskajā» Latvijā.***** Ko tas nozīmē? Vai komu-

* Rīgas pilsētas galvas ievēlēšanas iespējas. *Red.*

** Projektu par zemes nacionalizāciju, ko izvirzīja sociāldemokrāti sakarā ar buržuāzisko agrāro reformu. *Red.*

*** — attiecīnāt. *Red.*

**** Raksts publicēts arī avīzē «Cīņas Atbalss», taču attiecīgais numurs nav atrasts. *Red.*

***** Sk. 132. piezīmi. *Red.*

nisti nav atsacījušies no sava lozunga: ne *parlamentārisku republiku, bet strādnieku deputātu padomju valsti?* Nē, viņi nav no tā atteikušies, viņi to tagadējā pasaules revolūcijas gaitā tikai izteic vārdiem: *caur revolucionāro parlamentārismu uz padomēm!*

Komunistu partijas *galamērkis* joprojām paliek *komunisms* kā vienīgais līdzeklis darba tautas galīgajai atsvabināšanai. Viņas *tuvākais mērkis* ir, kā pārejas solis uz komunismu, visu ražojamo līdzekļu *socializācija*, pārvedot tūliņ valsts īpašumā vai vismaz zem valsts kontroles visus tos ražošanas un darba līdzekļus, kas kalpoja zemes īpašniekiem un kapitālistiem darbaļaužu izmantošanai.

Tas nozīmē *ielā zemes īpašuma bezmaksas nacionalizēšanu* kā uz laukiem, tā pilsētās. Tas nozīmē *ielo rūpniecības uzņēmumu pārņemšanu* vai nu tieši valsts, jeb no valsts kontroletu, tas ir, *lidzpārzinātu*, uzņēmumu apvienību rīcībā. Tas nozīmē *ārzemju* tirdzniecības monopolizēšanu*. Un viss tas kopā nozīmē Latvijas saimnieciskās dzīves jauncelšanu, rūpniecības atjaunošanu un lauksaimniecības tehnisku pacelšanu pašas darba tautas interesēs. Tas nozīmē ierindot arī visus vidējos un sīkos rūpniecības un lauksaimniecības uzņēmumus valsts apvienotā saimniecības plānā, neaiztieket nedz *pašdarbīgā zemnieka*, nedz *pašražotāja rūpnieka** un amatnieka tiesības uz viņu ražojamiem līdzekļiem*, tas ir, uz zemi un darbārkiem, un *uz to ražojumiem*, kamēr viņi paši neatzīst nepieciešamību labprātīgi pāriet uz kolektīvu darbu.

Komunistiskā partija tādā kārtā iedomājas *strādnieku šķiras atsvabināšanos* roku rokā *ar visu pārējo darba tautu*, tas ir, pašražotāju, amatnieku un pašdarbīgo zemnieku, kuri nenodarbina algotu darbaspēku. Komunistu partija saprot *revolūciju* kā *darba tautas lielā vairuma tieksmi*, un viņa tādēļ neatdalās no pārējās darba tautas, bet kopā ar to un tikai tās pirmajās rindās iet cīnā uz politiskas varas iekarošanu, uz proletariāta politisko un saimniecisko atsvabināšanos kā visas cilvēces atbrīvošanu.

Komunistiskā partija joprojām sludina, ka visi šie viņas mērķi nav sasniedzami parlamentārisma ceļā. Kamēr politiskā vara būs tieši buržuāzijas vai buržuāzijai pakalpīgās koalīcijas rokās, ikvienna *nacionalizācija* būs tikai viņas

* — ārējās. *Red.*

** Tāda ražotāja, kas neizmanto svešu darbaspēku. *Red.*

varas stiprināšana, un par socializāciju tā pārvērtīsies, tikai strādniecībai pie varas nākot. Un viņa zina, ka *pattiesā strādniecības politiskās varas forma ir vienīgi padomju iekārta*. Bet viņa arī zina, ka šī revolūcija ir ilgstošs process un ka šī procesa gaitā viņai jāiet cieši vienotai ar visu pārējo strādnieku šķiru *vienotā strādniecības frontē, tikai savrup un šķirti no buržuāzijas un tieši pret to*. Neceļot nekādas ilūzijas, bet taisni nolūkā izgaisināt jebkuru ilūziju komunistu partija *cinās ik par vienu dienas prasibu, kurā ieinteresēta strādnieku šķira*, ja tikai šī cīņa ir ne vien vārdi, bet arī darbi. Un tādēļ viņa, nevarot «demokrātiskajā» Latvijā uzstādīt pati savu kandidātu sarakstu, *uzaicina savus biedrus un piekritējus un visu plašo strādnieku šķiru un darba tautu balsot par strādniecības vienotās frontes un tikai par tās kandidātiem, kas aizstāv sekojošos strādnieku šķiras vienotās frontes lozungus*:

1. *Algās strādniecības labā: a) 8 stundu darba dienu un iztikas minimumam un naudas kursam un cenām pie-mērotu algas līmeņa izvešanu un aizstāvēšanu kā pilsētās, tā uz laukiem; b) fabriku komiteju likuma* tūlītēju dzīvē izvešanu, paplašinot viņu tiesības, un šī likuma izplatīšanu arī uz laukstrādniekiem, neizņemot Latgali; c) arodniecīskās organizēšanās reālu brīvību kā pilsētās, tā uz laukiem, neizņemot Latgali; arodbiedrību pārorganizēšanu Vislatvijas apmēros pēc uzņēmumiem**; arodbiedrību tūlītēju jaunapvienību uz līdztiesības pamatiem*** d) streiku brīvības aprobežojumu atcelšanu kā priekš pilsētām, tā priekš laukiem, kā sodu, tā vispārējos likumos un valdības pavēlēs.*

2. *Bezdarba jautājumā: a) bezdarbnieku organizāciju sakarā ar arodbiedrībām kā pilsētās, tā uz laukiem; b) nenodarbinātu rūpniecības un lauksaimniecības iestāžu tūlītēju darbā laišanu ar strādnieku organizāciju līdzdalību; c) racionālus sabiedriskus darbus (piemēram, Daugavas izbūves,**** nolaistu namu remonti utt.) zem bezdarbnieku organizācijas kontroles.*

* Likuma par strādnieku ievēlētām fabriku komitejām, kurām būtu tiesība kontrolēt administrācijas darbību. *Red.*

** Katrā uzņēmumā dibināt visiem strādniekiem kopīgu arodorganizāciju. *Red.*

*** LKP vadīto kreiso arodbiedrību un sociāldemokrātu vadīto reformistisko arodbiedrību apvienošanu. *Red.*

**** Doles u. c. elektrostaciju celtniecība uz Daugavas. *Red.*

3. *Pārtikas jautājumā*: a) nopietnu cīņu ne vienīgi vārdiem pret spekulāciju, izbūvējot* strādnieku vai vispār darba tautas *kooperatīvus* pilsētās un uz laukiem, nododot viņiem apgādības lietu; b) kooperatīvu nodrošināšanu ar kredītu un precēm un tiem uzlikto tirdzniecības un rūpniecības nodokļu atcelšanu.

4. *Dzīvokļu jautājumā*: a) dzīvokļu inspekciju un īru kontroles nodošanu strādnieku un sīku rokpeļu dzīvokļu organizācijām** kā pilsētās, tā uz laukiem; b) likumu dzīvokļu trūkuma apkarošanai. Darbaļaužu labā jārekvizē istabas lielajos, reti apdzīvotos dzīvokļos; c) tādu namu, kuru saimnieki pārāk plēsīgi vai nolaidīgi, nodošanu īrnieku komiteju pārziņā kā pilsētās, tā uz laukiem.

5. *Zemes jautājumā*: a) tūlītēju un galīgu muižniecības un muižu zemes īpašumu likvidēšanu bez īpašnieku kārtas un tautības izšķirības; b) visu zemes rentes un zemes parāda maksājumu atcelšanu un vienāda progresīva zemes nodokļa uzlikšanu visām zemēm bez izšķirības, izņemot zemes, kuras ienes tikai iztikas minimumu, un jaunsaimniekus pirmos saimniecības gados; c) zemes fonda likuma*** izplatīšanu arī uz pilsētas zemes īpašumiem bez īpašnieku kārtas un tautības izšķirības; d) vēl neizdalīto lielsaimniecību nodošanu kalpu kooperatīviem vai paturēšanu valsts racionālā apstrādāšanā, nelielo muižu, pus-muižu u. tml. fondu zemju tūlītēju nodošanu bezzemniekiem, sevišķi Latgalē; e) izdalīto zemju revīziju****, piedaloties strādnieku arodbiedrību priekšstāvjiem; f) klaušu darbu aizliegšanu jebkurā veidā.

6. *Nodokļu jautājumā*: a) visu nodokļu atcelšanu, kas gulstas uz darba tautas iztikas minimumu; b) vienreizēju mantas *nodokli* reālās vērtībās no bagātniekiem; c) kārtējus progresīvus nodokļus uz mantīgajām šķirām; d) sevišķi bargus nodokļus uz greznuma lietām, lepniem dzīvokļiem utt.

7. Pilnīgu aizliegumu tirgoties ar reibinošiem dzērieniem, ražojot tikai medicīnai un tehnikai nepieciešamo spiritu.

8. *Sociālās apgādības jautājumā*: a) uz uzņēmēju rēķina darba tautas locekļu sociālo apgādību slimības, ne-

* — izveidojot. *Red.*

** Dzīvokļu kooperatīvu organizācijām. *Red.*

*** T. i., likuma par zemes ieskaitīšanu valsts zemes fondā. *Red.*

**** — pārdalīšanu. *Red.*

laimes, vecuma, dzemdēšanas, bezdarba, nāves utt. gadījumos pilnā algas apmērā caur pašas darba tautas vēlētām sociālās apdrošināšanas iestādēm.

9. *Tautību jautājumā*: visu tautību līdztiesību un Latgales apstākļiem piemērotu autonomijas likumu.¹¹¹

10. *Politisku amnestiju*. Visu politisko lietu izbeigšanu un visu par politiskiem noziegumiem apvainoto atsvabināšanu no cietumiem, trimdas un emigrācijas, izņemot baronu kontrrevolūciju.

11. *Kara un izņēmuma stāvokļa atcelšanu* un patiesas sabiedriskas nodrošināšanas nolūkos organizētu darba tautas apbrūnošanu kā pilsētās, tā uz laukiem.

12. *Nāves sodu atcelšanu*.

13. *Miera un kara politikā*: a) uzstāšanos pret katru avantūru; b) ne armijas jauniesaukšanu, bet demobilizēšanu; c) vēl nedemobilizēto kareivju likumīgu organizēšanās brīvību arodbiedrībās (kā Austrijā).

14. Visnoteiktāko miera politiku un saimniecisku līgumu ar Padomju Krieviju Latvijas saimnieciskās dzīves atjaunošanas labā.

15. *Darba tautas politisku brīvību*: a) reāli nodrošināt runas, sapulču, preses, saimnieciskās un politiskās biedrošanās brīvību bez partiju izšķirības; b) vēlēšanu tiesības darba tautai, no 18 gadu sākot, un c) vēlēšanu tiesības visiem armijā iesauktiem, neraugot uz gadiem.

16. *Vietējās pašvaldības likumu*. Visu vietējo vajadzību izspriedējām un apkopējām jābūt pašvaldībām, atceļot valdības priekštāvjus uz vietām un to uzdevumus nododot pašvaldībām.

17. *Pret jebkuru koalīciju starp strādniecību un buržuāziju*, bet gan par vienotu strādniecības valdību uz vienotās frontes platformas pamata un noteikti pret buržuāziju.

Vienīgā politiskā partija Latvijā, kas apzinīgi un patiesi cīnās par šo programmu, ir Komunistiskā partija. Viņa, kā agrāk, joprojām redz proletariāta diktatūrā un padomju iekārtā izšķirošo ieroci, kā pārvarēt kapitālistisko pasaules anarhiju, bet viņa zina, ka ceļš uz pēdējo kauju ved caur strādniecības vienoto fronti pret buržuāzijas uzbrukumiem. Visas pārējās tā saucamās strādnieku partijas turpretim, kā, piemēram, sociāldemokrāti un sociāldemokrāti mazinieki, cer un gaida tikai izligumu ar buržuāziju, netic sociālismam darbos un strādnieku šķiras

pašas spēkam. Nevienas balss šiem sociālnodevējiem! Visi kā viens vīrs par Komunistiskās partijas pabalstīto vienotās strādnieku frontes kandidātu sarakstu!

Lai dzīvo vienotā strādniecības fronte!

Lai dzīvo vispasaules revolūcija!

Lai dzīvo Padomju Latvija!

Nosūtīts uz Latviju

1922. g. aprīli

Pirmpublicējums

*LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
464. l., 165.—167. lp.*

*Iespiests pēc oriģināla
noraksta*

STRĀDΝIECĪBAS VIENOTĀS FRONTES LOZUNGS

Manā priekšā ir Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas Pirmā Maija uzsaukums, kas beidzas ar vārdiem: «Lai dzīvo strādniecības vienota fronte pret buržuāziju! Lai dzīvo komunisms!» Es dzirdu iebildumus, ka tā esot pretruna, jo, redzat, vienotās frontes lozungs esot piekāpšanās lozungs un ap komunismu, vismaz šimbrīžam, vēl vienotas vispasaules strādniecības frontes neesot un nevarot būt. Es atrodu, ka lozungu sakopojums Joti izdevies un pilnīgi pareizi izteic komunistu stāvokli šinī jautājumā. Komunisti aicina uz vienoto fronti un iet uz to ar zināmiem, visu strādniecību apvienojošiem lozungiem, bet viņi iet kā komunisti, neslēpdami, ka *viņi ir komunisti un paliek komunisti*. Un tikai ar šo noteikumu. Viņi iet uz vienoto fronti taisni tādēļ, ka viņi tanī un patlaban vienīgi tanī redz ceļu uz komunismu. Viņu pamatlozungs paliek: komunisms.

Jautājums par vienoto fronti dažiem šķiet kā no debesīm nokritis. Viņi to neatrod pietiekoši motivētu. Un, kad viņi sāk meklēt motīvus, tad viņi tos meklē māksloti un nevis iekš «tā, kas ir». Daži redz tanī atsacīšanos no revolūcijas. Citi no tās baida kā no oportūnistiska soļa, un visbiežāk te atrodami visoportūnistiskākie elementi komunistu starpā. Bet visbiežāk valda jautājuma nesaprašana. Un protams, ka visgrūtāk jautājumu noskaidrot nelegālai partijai, kurai nav brīvās preses, nav brīva vārda, bet ir gan «draugi» un ienaidnieki, kas dzīvo vienīgi no vārdū sagrozīšanas, no melošanas un apmelošanas un, kā viņi

paši to dzejiski mēdz izteikt daiļajā latviešu valodā, no «ūdens saduļkošanas».

Mums pie tā jāpakavējas sīkāk, kaut arī būtu jāatkārtojas.

Vienotās frontes jautājuma dialektika

Mēs zinām, ka visa attīstība pasaulē ir pretišķību, pretrunu cīņas rezultāts. Tas zīmējas ne vien uz visas sabiedrības attīstību visumā, kur tāda dialektika norisinās šķiru cīņas ceļā. Tas līdzīgi norisinās arī ikvienas šķiras pašas klēpī. Nevienna šķira nenāk gatava pasaulē. Viņas pamats ir pilnīgi objektīvs un reāls: viņas loma ražošanas procesā. Bet šķira jau var būt un ir gatava dzīvē, kad viņa par tādu vēl pati neapzinās. Viņa var būt objektīvi šķira un vēl nebūt tāda «priekš sevis», tas ir, savās acīs, savā apziņā. Jāpalasa tikai «Komunistu manifestā», kā tur Markss un Engelss apraksta strādniecības grupēšanos un vienošanos, līdz kamēr tā organizējas par šķiru. Un šķiras apziņa nāk lēnāk vēl nekā pati organizēšanās.

Bet tad ir atkal momenti, kad instinktīva dziņa pēc apvienības, pēc kopējas cīņas pārņem visu strādnieku šķiru. Tā tas bija 1917. g. Krievijā, kur šī kustība apvienojās vienotā frontē ap bolševikiem, Komunistisko partiju un noveda pie revolūcijas uzvaras. Tā tas bija 1918. g. Vācijā pēc imperiālisma sabrukuma, bet tur nenoveda pie revolūcijas uzvaras tādēļ, ka tur nebija tik organizētas un apzinīgas *revolucionāras* partijas. Un, kad izbīdījās divi ceļi: pa Leņina vai pa Vilsona takām, tad vecie vadoņi (piem., Kautskis) soļoja uz Vilsona pusī un revolūcija palika mazākumā. Tas pats vēlāk norisinājās uzvarētāju zemēs, kur ļaužu prātus izbankrotējušā Vilsona vietā parvalda Lloid-Dzordzšs.

Bet viena lieta top visai strādniecībai apzināma — ka kapitālistu šķira visā pasaulē organizējas un pāriet uzbrukumā pret strādnieku šķiru. Raug, kur ir cēlonis, kādēļ visā strādnieku šķirā paceļas tumši sajustā tieksme pēc vienotas aizsardzības frontes pret buržuāziju. Tādu situāciju nevarēja palaist garām komunisti nepacēluši no savas puses apzinīgi lozungu: iekšā strādniecības vienotā frontē! To nevarēja nociest klusām arī nodevīgī* vadoņi.

* — oportūnistiskie. Red.

Bet pēdējie aprobežojās ar to, ka lamājās par komunistiem «šķēlejiem» un tanī pat laikā no arodbiedrībām un citām organizācijām *slēdza laukā* komunistus tādēļ vien, ka viņi komunisti. Turpretim komunisti, šie skaldītāji, bija tie, kas uzaicināja savus biedrus palikt iekšā visās arod- un citās strādnieku masu biedrībās un nelauties provocēties uz skaldišanos. Tā skaldītāji sauca: lai dzīvo vienība! «Šķēleji» bija tie «unitāristi». Tā izskatās jautājuma attīstības dialektika.

Vai jel maz vajadzēja skaldīties?

Kopš tās dienas, kā visas sociāldemokrātiskās partijas līdz ar kara sākumu, 1914. g. augustā, nodeva un pārdeva savus principus, iesākās liela skaldišanās visās pasaules strādnieku partijās. Tas pats Kautskis, kas tagad no jauna smilkst pie «Vorwärts» redakcijas durvīm, toreiz vēl «Neue Zeit» slejās zinātniski pierādīja neatkarīgo [sociāldemokrātu] atšķelšanās nepieciešamību no sociāldemokrātu partijas.* Cimmervalde, Kintāle, Halle, Tūra, Livorno! Vesela rinda lielu skaldišanos, kas iet vienmēr dzīlāk un dzīlāk. Patlaban visā pasaulē ir noteikti izdalījušies iz pārējām sociālistu partijām revolucionārie sociālisti, kas pat nometuši kauna aptraipīto sociāldemokrātu nosaukumu, visur saucas par komunistiem. Bez tam ir skaldišanās pa labi: valdības un kreisos sociālistos, no buržuāzijas atkarīgos un «neatkarīgos» sociāldemokrātos. Ir trīs Internacionāles: III, II un 2^{1/2}.

Vai tāda skaldišanās nebija kļūda?

Viena daļa saka jau, ka jā. Tā bijusi kļūda, kas tūliņ jāizlabo. Tā, piem., Kautskis, Hilferdings u. c., kas mierīgā garā sludina, ka vajagot atmest pa kreisi komunistus kā nemierniekus un jaunapvienoties ar labējiem. Labējie saka: ar mieru, tikai bez vienas daļas no jums — neatkarīgiem, kas mums pārāk kreisi. Bet visi tie vienbalsīgi velk liekulīgo dziesmu: Jā, mēs jau vienmēr gribējām to vienoto fronti, bet tie sasodītie komunisti un, piebilst, — «puskomunisti». Un, lai radītu agrāko vienību, viņi apcietina, šauj, raida pa plašo pasauli komunistus. Un tos,

* Sk. 66. piezīmi. Red.

kas paliek, tiecas iedzīt pagrīdē. «На Шипке все спо-
койно.»*

Mēs sakām: Nē, tā nebija kļūda — skaldīt. Tā bija ne-
pieciešama vajadzība. Bija reiz jāizskauž tā salkulīgā un
melkulīgā vienprātība un vienbalsība, kur aiz revolucio-
nāras frāzes slēpās oportūnistiska, revisionistiska node-
vība. Komunistiem bija jāpaņem tas labākais, kas bija
abu pirmo Internacionāļu pagātnē, tas jānospodrina no
jauna, jāattīsta un jāuzstāda par šīs dienas lozungu. Iz
tūkstošgadu miera valsts idejas sociālisms pārvērtās te
par «dienas lozungu». Revolucionāro situāciju bija radījis
pasaules karš, vajadzēja celt godā revolucionāro ideolo-
ģiju. Un, tā kā revolūcija ne pati no sevis rodas, vajadzēja
organizēt apzinīgu, komunistisku avangardu ikvienā
zemē, vispasaules ar Komunistisko Internacionāli priekš-
galā jeb, pareizāk, *vienu lielu vispasaules komunistu par-
tiju* ar komunistisku nacionālu sekciju ikvienā zemē.

Tas bija grūts, bet nepieciešams darbs. Tas bija sāpīgs,
bet reizē dziedējošs process. Pašā revolūcijas gaitā bija
jāienes domstarpības,** cīņa, ienaids pašas strādniecības
starpā: ikvienā zemē, ikvienā organizācijā, ikvienā fabrikā
un darbnīcā. Vai tā nav pretruna? Jā, tā ir pretruna, bet
tā ir pretruna, ko prasa dzīve, kas piemīt pašā dzīves
īstenībā. Un iz pretrunām un viņu iznīcināšanas rodas
ikviena attīstība. Tikai dialektiskā gaitā varēja strādnie-
cība izdzīvot cauri savus nepareizos šķiras uzskatus, sa-
vas oportūnistiskās tieksmes, savas kompromisa ilūzijas
pretim pilsoniskai demokrātijai utt. Skaldīšanās bija ne-
pieciešamība un nenovēršamība.

Un arī tagad, ja mēs sludinām vienoto fronti, mēs ne-
būt nenākam kā grēku nolūdzēji.

«Nē, nenāk viņš, lai jūgā plecus liektu, —
Viņš nāk kā tiesātājs, lai jūs iz tempļa triektu.»

(Rainis)***

Mēs liekam priekšā vienotu fronti ar mums kā komu-
nistiem, neraugot uz to, ka mēs esam un paliekam komu-
nisti. Mēs paturam sev kritikas brīvību un atstājam
kritikas brīvību citādi domājošiem. Bet mēs prasām *cīņu*
ne vārdos vien, bet arī darbos par vienotās frontes kop-
lozungiem.

* «Pie Šipkas viiss mierīgi.» *Red.*

** Pati revolūcijas gaitas loģika radīja domstarpības. *Red.*

*** «Pazudušais dēls» («Tālas noskaņas zilā vakarā»). *Red.*

Tā, protams, ir zināmā mērā komunistu atkāpšanās. Mēs, kas saucām uz galīgo cīņu, sacīdami, ka tikai tā var atsvabināt proletāriātu, arī agrāk neatsacījāmies no ikdienišķa darba. Bet mēs to darījām citādā perspektīvā, ar citām izredzēm. Mēs saucam joprojām uz šo tālāko cīņu (arī darbos), bet esam ar mieru blakus ar visu strādniecību cīnīties par zināmiem tuvākiem, vispirms aizsargāšanās mērķiem pret kapitālistu šķiras uzbrukumu.

Vienotās frontes iemesli

Īstais šī lozunga iemesls ir «tas, kas ir». Patreizējā situācija. Daži mūsu sirsnīgi labvēļi un vēl vairāk mūsu liekulīgie «draugi» (sk., piem., Serati runu Berlīnes konference*)¹¹² paskaidro, ka vienotās frontes lozunga iemesls esot Padomju Krievijas grūtais stāvoklis. Jānākot tai palīgā. Tātad mērķis nevis vispasaules revolūcija, bet glābt Padomju Krieviju, kaut tas arī ietu uz vispasaules revolūcijas rēķina! Tā apmēram.

Ir jau taisnība gan, ka Padomju Krievijas liktenis te spēlē lielu lomu. Krievija ir ļoti liela daļa no visas pasaules un ir vienīgā valsts, kur nu jau $4\frac{1}{2}$ gadus pie stūres ir strādnieku šķira. Protams, viņas loma ir visai svarīga vispasaules revolūcijā. *Un nav tādu interešu patlaban,* kur būtu *pretruna* starp Padomju Krievijas un vispasaules revolūcijas interesēm. B[iedrs] Ķeņins kādā runā (cīteju no galvas) skaidri un gaiši pateica, ka nav iedomājams, ka Padomju Krievija jel kādā gadījumā savas nacionālās intereses stādītu augstāk par internacionālām, par vispasaules revolūcijas interesēm.** Nē, mīlie biedri un «draugi», tas ir pārpratums, ja ne liekuliba.

Protams, ka tādā brīdī, kā tas bija, kad Sarkanā Armija stāvēja pie Varšavas vārtiem, kad baltie latviešu karaspēku vadoni turēja par vajadzīgu laimi vēlēt Sarkanai Armijai, kad Vācijā bija entuziasms ne vienīgi strādniecībā un kad Londonā nodibinājās apvienotās strādniecības revolucionārā komiteja,¹¹³ tad i Padomju Krievijas, i vispasaules revolūcijas akcijas stāvēja «revolūcijas biržā»

* Kad Berlīnē notika visu 3 Internacionālu priekšstāvju konference, tad uzstājās arī Serati (kurš gan ar savu partiju neieiet nevienā Internacionālē) un atzīmēja, ka vispasaules konference jāsasaucot, jo to prasot Padomju Krievijas bīstamais stāvoklis.

** Sk. Ķeņins V. I. Raksti, 27. sēj., 333. lpp. Red.

ļoti augstu. Tagad kapitālistu šķira izdara divkārtēju uzbrukumu: Dženovā pret Padomju Krieviju un visā pasaulē pret strādnieku šķiras darba apstākļiem (darba laika, darba algas utt. ziņā). Bet grūti pateikt, kam vairāk vajadzīga vienotā strādniecības fronte, vai Padomju Krievijai un tamlīdz Krievijas proletariātam jeb visas pārējās pasaules proletariātam un vispasaules revolūcijai. Es domāju, ka *taisni pēdējai*.

Pār vadoņu galvām jeb caur vadoņu vidutību

Viena daļa biedru saka: Labs ir! Vienotā fronte strādniecībai ir vajadzīga, bet mēs uz to sauksim *pār [oportūnistisko] vadoņu galvām*. Ir brīzi, kur tā pietiek, kad masas, zaudējušas uzticību pret saviem vecajiem vadoņiem, tieši plūst uz tādiem saucieniem, kā tas bija Krievijā, pa daļai pat Vācijā 1918. g. beigās. Bet tas bija revolūcijas vispārējo uzplūdu laikos. Bet arī tad tas nekur, kur pastāv vecas strādnieku organizācijas, neizdevās pilnīgi. Tāda organizācija ir savāda ietaise, kura visu tās sastāvu cieši saista, un šīs saites nav tik viegli saraujamas. Strādnieks klausās tikai savā sapulcē runas, lasa tikai savas avīzes utt. To mēs esam pārdzīvojuši savā partijā arī, un partijas disciplīna ir ļoti sarežģīta parādība.

Tādi uzsaukumi pār galvām bieži noskan nedzīrdēti, neklausīti, lai cik tie būtu pārliecinoši. Bet, ja uzaicinājums uz kopēju sēdi, sapulci, demonstrāciju utt. parakstīts arī no pārējo organizāciju vadoņiem, tad mēs būsim guvuši iespēju ar strādniekiem parunāt biedriski, varbūt pat asi pastrīdēties, bet vienotās frontes robežās. Vai no tā jābaidās, un kam jābaidās?

Pirmie bailes parādīja mūsu pretinieki, sociālnodevēji. Par atbildi uz vienotās frontes uzsaukumu viņi atklāja nedzīrdētu klaigu pret komunistiem. Pirmā kārtā — Vācijā. Denunciācijas, apmelošanas, insinuācijas bira no visām pusēm. Mēs to iepriekš paredzējām un atteicām mierīgā garā: Nekas, strādnieku masas arī viņus piespiedīs jeb pašas uz savu galvu nāks uz kopēju fronti. Tas būs patiesi pār viņu galvām. Tā arī notikās, kā mēs vēl to vēlāk redzēsim. Nevarēdami pavisam atsacīties, viņi likās uz sabotāžu.

Bet no kā tad viņiem tik ļoti bail? Nav šaubu, ka viņi redz šīs briesmas. Kopējā fronte atklās viņu nodevību,

viņu divdomību, viņu draudzību un tuvās saites, varbūt nesaraujamas, ar buržuāziju. Tas būs viņu vai nu patiesas atgriešanās moments, jeb viņu gals.

Bet parādījās bailes arī pašu komunistu starpā.

Vienotās frontes briesmas

Dažās komunistiskajās partijās dzīvi atmodās bailes (atklātas vai apslēptas) no kopējās frontes tanī ziņā, ka darba masas, kuras laimīgi atdalitas no sociālnodevēju vadības, neaiziet atpakaļ zem viņu lielā iespāida. Tagad šos sociālistus — nodevējus nostāda par veciem grēkiem bubulu lomās, ar ko baida. Kas zina, satiekoties «vecā milestība» atjaunosis, un komunisti paliks bez vienas daļas iekaroto masu.

Sīs bailes tad arī bieži pieņem pārāk radikālu gīmi un, pa daļai sagrozot pašu vienotās frontes lozingu jeb to neizprotot, nostāda to kā brālošanos ar sociālistiem nodevējiem, vadoņiem. Tas sevišķi spilgti manāms Francijas komunistu partijā, kur aiz ļoti radikālām frāzēm slēpjas ļoti liela mērenība.

Nav šaubu, ka tur, kur komunistu partija pati vēl jauna un vēl nav sasniegusi pietiekoši augstu apzinības pakāpi, vienotai frontei ir savas briesmas. Kur revolūcijas situācija vēl nav pietiekoši nogatavojušies jeb vēl nav pietiekoši iespiedusies masu apziņā, arī tur pastāv šīs briesmas. Nav pilnīgi brīvas no briesmām arī zemes, kur komunisti ir cieši nelegāli, kā pie mums, kamēr vēl nav izlauzti cauri šie nelegālības aizžogojumi. Jo tur nav iespējams pietiekoši atmaskot vadoņu liekulību jeb nodevību. Tur jaunpieņemtas maskas var vienu otru pievilt. Tur jāpaļaujas uz masu veselo proletārisko instinktu un prātu un iespējami dzīvāk jārīkojas ar nelegālo presi.

Bet, lai būtu kā būdams, mums šiem mazticīgiem visās zemēs jāpateic gaiši: briesmas var būt, bet strādnieku šķira nepazīst savas revolūcijas gaitā vieglus uzdevumus. Risks jāņemas uz sevi, ja grib piedalīties revolūcijā. Kā Komunistiskās Internacionāles Izpildu komitejas tēzes* ar piemēru atbild: arī peldēt iemācīties ir saistīts ar zināmu risku — «var noslīkt», ar zināmām neērtībām — «ūdens ir auksts un slapjš», un tomēr, lai iemācītos peldēt, jāsaņem drosme un jālec ūdenī.

* «Tēzes par vienoto fronti», kuras pieņēma 1921. g. decembrī. *Red.*

Te izšķirošo lomu spēlē tas, ka pats lozungs nav nogaisa grābts, bet izverd iz patreizējās revolūcijas situācijas. Ka tas nav patvarīgi uztiepts no Komunistiskās Internacionāles jeb Padomju Krievijas, kura tanī tieši maz ieinteresēta, bet ir revolūcijas nepieciešamība. Ja to neizbīdītu komunisti un uzstātos pret to, to varētu uzstādīt pretinieki un varētu gūt lielas veiksmes. Jeb kļūtu garām nolaists revolūcijas moments, tiktu «nokavēts vilciens». Un revolūcijā kā nekur citur ikvienna nokavēšanās, nosebošanās ir tas, no kā visvairāk jābaidās. «Īstās briesmas ir vilcināšanās.»

Vienotās frontes apjoms

Kā zināms, Komunistiskā Internacionāle jaunienesa bijušajā sociālistu taktikā zemniecības pusproletārisko elementu pievilkšanu un sīkzemnieku* neutralizēšanu. Citiem vārdiem, mēs, komunisti, arī Latvijā runājām ne vien par strādnieku šķiru, bet arī par darba tautu. Šis apstākļis var būt par iemeslu nomaldināšanai.

Viena tāda nomaldīšanās bija manāma pie mums. Tā izverda iz zināmas mazticības un uz tās dibināta oportūnisma. Mums esot pārāk maza strādniecības bāze, kādēļ jāpievelkot partijā vairāk vidussķiru elementu. Un taisni šie vidus elementi aiz iemesliem, ko te nevarām apraudzīt, iet uz kreiso, «sarkst». Man bija uz to mazāk kā gadu atpakaļ jāatbild nelegālajā «Cīņā»,** ka tā ir nepareiza Komunistiskās Internacionāles lozungu sapratne. Mēs nedrīkstam atstumt un mums ir jāpievelk vidussķiru pusproletāriskais elements jeb tas vismaz jāneutralizē. Bet mūsu partijas bāzei, pamatam, jābūt strādnieku šķirai un vienīgi strādnieku šķirai. Kaut paliekot mazākumā, opozīcijā. Jo komunistu *partija būs strādnieku šķiras partija* jeb tās nemaz nebūs. Bet zemniecības pusproletāriskajam elementam nav pretēju interešu ar proletariātu, bet var būt gan kopējas. Šīnīs kopējās interesēs jāiet kopā ar tiem, bet tikai neapgraizot strādnieku šķiras kopējās frontes lozungu.

Mūsu vienotās frontes platformā ir prasības arī par labu zemniecībai, tās nerunā pretim strādnieku šķiras

* Sai gadījumā domāta vidējā zemniecība. *Red.*

** Domāts raksts «Komunistu partijas pamats». Sk. šā sēj. 262.—266. lpp. *Red.*

interesēm, bet ir revolucionējošas, tas ir, sakrīt ar tām. Bet tanī netrūkst *isti proletārisko prasību*. Tātad mūsu apvienotā fronte ietver arī plašo darba tautu, bet viņas *pamatbāze* ir strādnieku šķira.

Lozungu vispārējais raksturs

Komunistu partijas ir atsacījušās no programmas dalīšanas maksimāl- un minimālprasībās, vairāksolišanā un mazāksolišanā. Bet, uzstādot vienotu revolucionāru programmu, viņas neatteicas izbīdīt taktiskus jautājumus, kas nodrošina strādnieku šķiru no izvīrtības* utt. Nav jautājuma tik sīka, kas nevarētu interesēt masas un kļūt padziļināts, revolucionēts. Ja sociāldemokrāti baidās uzstādīt kapitālistiskai iekārtai prasības, kas no kapitālistu šķiras šķiet neizpildāmas, tad tādas bailes mums ir svešas. Bet mums *tikpat svešas* ir — divaini, ka tas vēl jāsaka, — *bailes*, ka šāda vai tāda prasība strādnieku šķiras labā, ko mēs pabalstām, *tikai netiktu nejauši* izpildīta. Mēs ar to varēsim labi mērot sava spēka pieaugumu.

Itāliešu biedri te grib būt origināli. Viņi ar mieru uz vienotu fronti saimnieciskās lietās, bet ne politiskās. Ir manāms tur sindikālisma mantojums, bet tāda izšķirība ir galvas perinājums. Kur beidzas saimnieciskā cīņa un iesākas politiskā? Es savā darbā par valsti (patlaban drukā)** sīki aprādu, ka šķiru cīņa ir cīņa ap lomu ražošanā, ap īpašumu uz ražojamiem līdzekļiem, kamēr pati valsts ir ierocis šo lomu aizsargāt. Ikviena šķiru cīņa ir reizē politiska cīņa. Agrāk arī [buržuāziskās] Latvijas valdība runāja par pašvaldību kā saimniecisku funkciju, bet pietika man uzrakstīt nelielu brošūriņu par pašu valdību («Vēlētāja ceļa somā»)***, lai tik «gaiša galva» kā bij. zvērināta advokāta palīgs Kvasis (tagad saukts Kviesis un iekšlietu ministrs 120. izdevumā) to tūliņ uzķertu. Un, tiklīdz Leons Paegle, kas bija klusumā devis parakstu neuzstāties politiski («Uz šo manu vekseli es apsolos utt.,» kā skan Kviesa parastais literāriskais stils), bija ievēlēts [Rīgas] pilsētas domē, tas dabūja paskaidrojumu, ka tā

* — degenerēšanās. *Red.*

** Domāta grāmata «Valsts teorija un Padomju Konstitūcija». Sk. šā sēj. 471.—591. lpp. *Red.*

*** Domāta brošūra «Vietējās pašvaldības un komunisti», ko izdeva «Spartaks» kā «Komunistiskā vēlētāja ceļa somas» 1921. g. 2. numuru. *Red.*

esot politika. (Žēl, ka Itālija tik tālu un Kviesim maz izredzes tur spēlēt lomu kā «sinjore Kviasso», tāda politisku jautājumu instruktora lomā.) Bet cerams, ka arī turienes «fasci»* tos paši pie laika pārliecinās, ka nav robežu līnijas starp saimniecisku un politisku cīņu.

Nē, tāda dalīšana frontes lozungos ir nepielaižama. Bet pie šī jautājuma par lozungu dalīšanu es jau pakavējos pirmajā vēstulē par taktikas jautājumiem (sk. nelegālā «Cīnā»)**, negribētos te atkārtoties.

Praktiskie lozungi un cīņas līdzekļi

Atsevišķie lozungi, «protams, jāpielāgo ikvienas zemes īpatnējiem apstākļiem». Tie nevar būt tik pastāvīgi kā sastingušās minimālprogrammu prasības. Ir pat grūti iepriekš noteikt tās dienas prasības, kas izbīdās vietējā dzīvē. Viena daļa praktisko prasību būs vispasaules apjomos, uzstādītas no Komunistiskās Internacionāles jeb ar tās ziņu, citas skaidri vietējas.

Zināms, ka šiem lozungiem jābūt apdomīgi [iz]vēlētiem, lai tie nebūtu pārāk spēji jāmaina. Bet tā būtu birokrātiska izturēšanās, ja, jau izstrādātai platformai pastāvot, mēs liegtumies piemērot jaunas un pat steidzamāk izvēdamas prasības. Vienīgais noteikums, ka aiz tās stāv vispārējas jeb vietējas masas. Un nav nebūt jābaidās tādas paņemt, pat ja tās agrāk izbīdītas no sociāldemokrātijas, jo taisni tas būtu labākais ceļš viņus atmaskot.

Ar lozungiem jāsaskaņo arī cīņas līdzekļi. Te vislielākais svars jāliek uz to, ka lai lozungi nepaliktu vienīgi skāni vārdi jeb, pareizāk, ne skaņi, bet skaisti uzrakstīti vārdi. Ja, piem., sociāldemokrāti par 4 vai 2 gadiem reiz uz vēlēšanām atgādina, kāda viņiem radikāla programma, tad tas ir švindelis, jo taisni visus šos gadus cauri neviens nav i domājis kaut ko darit tās prasibām par labu. Tur vainīgs esot «kara sabrukums» utt. Patiesībā vaina tur ir iekš tam, ka *sociāldemokrātija neuzdrošinās vest politiku, kas būtu pret buržuāziju*. Kādreiz mūsu sociāldemokrāts Menders, toreiz vēl radikāls, Rīgas legālajā «Cīnā» «pierādīja», ka, sociāldemokrātiem uzvarot, tiem jāvedot pilsoniska programma, jābūt, tā sakot, par

* — fašisti. *Red.*

** Vēstule «Cīnā» nav publicēta, jo avīze četrus mēnešus neiznāca. *Red.*

buržuāzijas prikazčikiem jeb, Rīgas žargonā runājot, «gumijiem»*. Šis rakstiņš** būtu jāpārdrukā; es atminu, ka es toreiz vēl pazobojos par Mendera «gumijas politiku»*** Nē, mūsu lozungi nedrīkst būt aprēķināti uz buržuāzijas piekrišanu. Jo mēs sludinām:

Vienotu strādniecības fronti pret buržuāziju

Kautskis, kas savā slīdēšanā pa slideno oportūnisma dēli jau noslīdējis līdz «Vorwärts'am» un pat lablējlo eseru «Golos Rossiji», kur raksta savas vēstules, šur tur nočiepj pa teikumam iz komunistu lozungiem, lai tad tos pārtaisītu par patentētiem sociāldemokrātijas lozungiem. Visiem zināms, ka komunisti uzstādīja (no Marksā nemto) lozungu par proletārāta diktatūru kā pārejas laikmeta valdību ceļā uz sociālismu un komunismu. Kautskis, šķita līdz šim, pretinieks *sociāldemokrātijas koalīcijai* ar buržuāziju, tagad sludina tādu koalīcijas valdību kā *pārejas valdību* (nesmejeties!) arī — uz sociālismu. Tātad skaidras un gaišas *divas, piezīmēsim, pretējas līnijas: koalīcija ar buržuāziju* kā pārejas valdība maldu ceļā uz «sociālismu» un vienīgi *strādniecības*, darba tautas, *diktatūra pret buržuāziju* — *patiesā gaitā* caur sociālismu uz *komunismu*. Saprotams, ka nekur nevarēja būt lielāku gaviļu par tādu Kautska politiku kā mūsu sociālistisko antisemītu Skujeņiku un Līdiņu lēgeri. (No turienes es arī smeļu ziņu par jauno Kautska grāmatu**** kas man vēl nav pienākusi.)

Es neticu, vai Kautskim ar šo savu jaunizgudrojumu būs jebkur kāds panākums. Ja strādniecībā paceļas instinktīva kāre uz vienotu fronti, tad tiešām ne lai bučotos, bet lai cīnītos ar buržuāziju. Un taisni visas šīs koalīcijas, atklātas un aizklātas, ko pa šiem gadiem dažādie sociālisti slēguši ar dažādo buržuāziju, ir tas iemesls, ka radās šādas instinktīvas tieksmes.

Ja mēs runājam par strādniecības vienoto fronti, tad vienīgi *pret buržuāziju*. Reiz sastapsies savā starpā vienīgi strādniecība, viņai šī politika šķitīs pati par sevi saprotama. Un, izejot no šī viedokļa, komunisti sludina pat jaunu lozungu:

* — komijiem (rokaspuišiem). *Red.*

** Raksts «Vēl dažas piezīmes» «Cīnas» 1917. g. 50. nr.ā. *Red.*

*** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 2. sēj., 213. lpp. *Red.*

**** Recenzija par Kautska grāmatu «No demokrātijas līdz valsts verdzībai» bija ievietota «Darba Balss» 1921. g. 22. nr.ā. *Red.*

Vienotu strādniecības valdību

Šāds lozungs vispirms izbīdījās dažās mazās Vācijas valstīs (Tīringā, Saksijā, Braunšveigā), tad Zviedrijā, un tagad tas kā lozungs jau ir izbīdījies visas Vācijas apmēros. Es lasu patlaban franču komunistu orgānā «L'Humanité» Daniela Renū polemiku pret Rosmēru. Renū ir ievērojams biedrs, viņš ir pret vienoto fronti, un viņš te raksta: «Vienotās frontes teorija uzdod Vācijas komunistiem pabalstīt Tīringā, Saksijā, ja iespējams, visā Vācijā — pabalstīt šeidemaņus, kaut tie ir apvienojušies ar buržuāziju. Viņa uzdod gatavoties saņemt varu buržuāzijas iekārtā kopā ar reformistiem un kristīgiem strādniekiem, kas ir pret šķiru cīņu. Viņa dod tādu pat lozungu Zviedrijas komunistiem pabalstīt Brantingu. Viņa uzaicina angļu komunistus saprasties, pat atsakoties no savas brīvības, ar Hendersonu, lai iekļūtu Strādnieku partijā* un izvestu cauri labas vēlēšanas» utt.

Strādnieku valdības lozungs ir jauns lozungs, bet pret kuru itin nekā iebilst nevar, jo tā, pretēji Renū vārdiem, *nedrīkst* būt koalīcija ar buržuāziju. Tā nav arī *sociālistu* valdība, bet ir *strādnieku* valdība, jo sociālista vārds ir pārāk kompromitēts. Bet, ja komunisti var *piespiest* strādnieku partiju vadoņus nodibināt *valdību* bez buržuāzijas koalīcijas, tad tā būs *valdība faktiski pret buržuāziju*. Protams, jāstāda nosacījumi par kopējiem lozungiem, un mazajās valstiņās, kā Saksijā vai Zviedrijā, pietiek ar savu balsu pabalstu. Zināms, ka tāda strādnieku valdība *var būt* tikai tur, kur aiz tās ir *strādnieku balsu* vairākums, kopā ar komunistiem. Bet Vācijas vai Anglijas apmēros, lai nobīdītos no patreizējā sastīnguma punkta, komunisti varētu pat ieiet tādā strādniecības valdībā ar noteiktu darba programmu un *paturot brīvas rokas* kritikai utt. Tā būs jāizdzīvo cauri «demokrātijas ilūzijas» pilsoniskā iekārtā.

Ja mēs paraugām visu strādniecības vēsturi, tad pret to mēs neatrodam iebildumu. «Komunistu manifest» taisni raksta priekšā pabalstīt [šādas] strādnieku partijas**. Un visi lēmumi bija tikai pret koalīciju, jo nebija arī nekad tādu apstākļu, ka strādnieku valdībai kaut kur būtu parla-

* Leiboristu partijā. *Red.*

** T. i., pēc būtības sīkburžuāziskas partijas. *Red.*

mentārisks vairums. Var šaubīties par lozunga *izvedamību*, bet lozungs pats par sevi nav vainojams. Arī Krievijā 1917. g. komunisti — boļševiki piedāvāja pabalstu sociālistiskai valdībai*, ja tā atteicas no buržuāzijas un atstāj boļševikiem brīvas rokas. Sociālnodevēji pie mums atteicās un krita.

Vienota fronte vispasaules apmēros

Bet, ja runa iet par vienotu fronti ikvienā zemē, vai tad nav tāda jānodibina arī vispasaules apmēros? Un jautājums izbīdījās jo drīz praktiski. Tikko bija pieņemtas pirmās vienotās frontes lozunga tēzes, kad $2\frac{1}{2}$ Internacionāle pacēla balsi par visas pasaules strādniecības kongresu, kas stāv uz šķiru cīņas viedokļa. Komunistiskā Internacionāle atbildēja tūliņ, ka principā ir ar mieru piedalīties, bet jautājumu galīgi izspriedis savā paplašinātā Izpildu komitejas sēdē ([no] 21. febr. [līdz] 4. martam 1922. [g.]). Kas pamudināja $2\frac{1}{2}$ Internacionāli sasaukt tādu kongresu? Varbūt pa daļai viņu samierināja tendence, varbūt pat cerības, ka komunisti atteiksies? Solis bija sperts.

Komunistiem dažās zemēs (īpaši Francijā, Itālijā) tas šķita pērkons no zila gaisa. «Sēdēt kopā ar saviem sociālistiem nodevējiem?» Paplašinātā Izpildu komiteja tomēr pieņēma gandrīz vienbalsīgi rezolūciju par piedalīšanos; viņa tikai uzaicina pievienot arī visas Internacionālēs neiejošās strādnieku organizācijas.

«Visas pasaules kapitālisti ir pārgājuši sistemātiskā uzbrukumā pret strādniekiem. Visur nosit algas, pagarina darba laiku, pieaug bezdarbnieku posts, aug nodokļi un dārdzība.

Pasaules imperiālisms izlieto strādnieku šķiras saskal-dīšanos un tiecas kara slaktiņa finansiālās un ekonomiskās sekas novelt uz strādnieku šķiras pleciem.» Tālāk nāk aizrādījums par draudošiem jauniem kariem, ko atzīstot arī dažas amsterdamiešu organizācijas.

«Sādos apstākļos visiem strādniekiem nekavējoši jākopojas, aizstāvot savas pamatintereses. *Kas šādos apstāk-*

---

* Eseru un meņševiku vadītajai padomju valdībai, ja tāda nodibinātos revolūcijas mierīgas attīstības laikā. *Red.*

jos izteicas pret visu darbaļaužu piedališanos vienotā frontē, tas pierāda, ka viņš patiesībā ir par labu vienotai frontei pret strādniekiem un ar buržuāziju.»*

Triju Internacionāļu iepriekšējā apspriede

Tā kā Komunistiskā Internacionāle pacēla jautājumu, ka būtu ieteicams sasaukt strādnieku vispasaules konferenci pa *Dženovas konferences laiku*, tad pirmā apspriede starp triju Internacionāļu priekšstāvjiem notika Berlīnē jau 2. aprīlī. Bija ieradušies: II, $2\frac{1}{2}$ Internacionāles vadoni. Bet, kamēr $2\frac{1}{2}$ Internacionāle, ja arī reizēm divdomīgi, izrādīja vēlēšanos sasaukt kongresu, II Internacionāle no sākta gala nēmās to sabotēt. Vispirms atraidīja priekšlikumu sasaukt kongresu pa *Dženovas konferences laiku*, tālāk atraidīja iz dienas kārtības Versaļas miera līguma apspriešanu. Sevišķi izbīdījās divi *bijuši* cilvēki: bij. Belģijas karaliskais tieslietu ministrs Vandervelde no II un bij. angļu valdības aģents Indijā Makdonalds no $2\frac{1}{2}$ Internacionāles kā Padomju Krievijas naidnieki. Vandervelde (!) pieprasa no komunistiem garantijas, pieprasa Gruzijas atdošanu meņševikiem¹¹⁴ un apcietināto eseru atsvabināšanu¹¹⁵. Vanderveldem piebalsoja Makdonalds. (Un dažas dienas vēlāk Gruzijas [meņševiku] aizstāvībai Dženovā vārdu nēma pat franču valdības priekšstāvis Bartū.) Jāatzīstas, ka i Vandervelde, i Makdonalds daļēja pelnīto pērienu: aizrādot uz Belģijas un Anglijas kolonijām un to nebrīvību, uz Vanderveldes parakstu zem Versaļas miera utt. Pēc tam Komunistiskajā «[Internacionālajā] Preses korespondencē» Berlīnē parādījās vēl kāda flāmieša vēstule, kas aprādīja, kādus spriedumus Vanderveldes tiesa iznesusi flāmu pašnoteikšanās jautājumā; viņam atstājot ministriju, cietumi bijuši pārpildīti utt. Konference jau draudēja sabrukt; Komunistiskās Internacionāles priekšstāvji no savas puves pirmie piekāpās: viņi ar mieru nodot materiālus par Gruziju īpašai komisijai, un apcietinātos eserus tiesās atklāti, un, ja Vandervelde grib uzstāties par aizstāvi, viņu pielaidīs. Nolēma ievēlēt 9 vīru komisiju (pa 3 ik no Internacionāles), kas lai nogatavotu kopējās uzstāšanās un iesaucamo strādnieku

* Cītēta Komunistiskās Internacionāles IK pirmā paplašinātā plēnuma (1922. g. februāris—marts) rezolūcija «Vienotas frontes takтика». *Red.*

kongresu, pievelkot pēc iespējas arī Amsterdamas un Maskavas arodnieciskās internacionāles.*

Pirmajai uzstāšanai ar protestu pret kapitālistu šķiras uzbrukumu un par labu Padomju Krievijai vajadzēja notikties 20. aprīlī jeb, ja tas neiespējams, 1. maijā. 20. aprīlī Berlīnē notikās demonstrācija, bet bez šeidemaniešu piekrišanas. II Internacionāle, īpaši viņas vācu priekštāvis, slavenais Berlīnes bij. policijas priekšnieks Velss, turpina savu sabotāžas darbu. Grūti pareģot, kad notikties pats strādniecības apvienotais kongress**, bet vienotās frontes panākumi jo sevišķi Vācijā ir acīm redzami, rokām taustāmi. B[iedrs] Ļeņins pēc konferences rakstīja «Pravdā»,*** ka mūsejie darījuši kļūdu, jo piekāpušies, nedabūjuši līdzīgus solījumus no pretiniekiem, bet tomēr, saka viņš, mums izdevies izlauzt logu pie oportūnistu vadoņu masām, un mēs to pratīsim izlietot, kaut gan tas izmaksājis pārāk dārgi.

Pie mums?

Iekams apstājos pie Latvijas vēl ļoti maziem pasākumiem, man gribētos pakavēties pie mūsu kaimiņiem — Igaunijas komunistiem. Jāsaka, ka mēs pārāk maz sekojam tam, kas notiekas pie mūsu tuvākajiem kaimiņiem. Viņu kustība ir vēlāk sākusies, viņu proletariāts bija agrāk mazāks nekā pie mums, bet, tā kā tur nebija evakuācijas, tad tas palika neaiztikts, un bez tam agrārapstākļi iepriekš kara un pa kara laiku nesagrāva tik lielā mērā lauku proletariātu. Viņiem ir neliela komunistu frakcija parlamentā, bez tam Neatkarīgo sociāldemokrātu partija**** ir apm.***** komunistu rokās.

Vienotās frontes līniju viņi ved atklāti, ir legāla vienotās frontes avīze. Viņi ir izstrādājuši 12 lozungu punktus, par kuriem viņi iestājas vienotā frontē: tur ir 8 st. darbdienā, amnestija utt. Pašā pēdējā laikā viņi praktiski izbīdījuši lozungu: strādnieku valdību. Ja patlaban pieeskaita Darba partiju¹¹⁶, kas nav salīdzināma ar mūsu

* Sk. 40. un 41. piezīmi. *Red.*

** Sk. 112. piezīmi. *Red.*

*** Rakstā «Mēs esam samaksājuši pārāk dārgi». (*Leņins V. I. Raksti*, 33. sēj., 285.—289. lpp.) *Red.*

**** Sk. 44. piezīmi. *Red.*

***** — visumā. *Red.*

reakcionāro Darba partiju* un kas pa daļai atbalstās uz strādniekiem un sīkiem rokpeļņiem, tad strādnieku priekšstāvjiem parlamentā ir vairākums. Igaunijas strādniecība arī agrāk kādreiz ir saukusi uz saviem mitiņiem Darba partijas priekšstāvju, lai dod atbildi par to, ko viņi dara parlamentā. Tagad minētā vienotās frēntes avīze**, visas Rēveles*** arodbiedrības, laukstrādnieku apvienība (nav sajaucama ar Lindiņa «laukstrādniekiem»****), fabriku stārastu sāeima utt. iesnieguši pieprasījumu Darba partijai un sociāldemokrātijai, lai nodibina kreisu strādniecības valdību uz minēto 12 punktu pamata. Vispirms sociāldemokrāti bija atjokojušies, bet lieta kļuva nopietna. Strādniecības balss ir stipra, neatkarīgie un komunisti valdībā neieiet, bet apsola pabalstu uz 12 punktu programmas pamata. Patlaban ejot nopietnas sarunas. Vai var būt šaubas, ka tādai kreisai valdībai Igaunijā ar lozungu par labu ciešai apvienībai ar [Padomju] Krieviju būs liels iespāids arī pie kaimiņiem.

Pie mums Kvieša dūre ir «stiprāka» nekā Igaunijā kaut kāda Pētsa kulaks. Mums nav vēl legālas vienotās frontes, bet tā rodas. Manā priekšā ir izplatītā apvienotu grupu platforma ar 17 prasībām¹¹⁷, kās joti plaši aizķer dažus slāņus, gan strādniekus kā ražotājus, gan īrniekus, patērētājus, pat sīkzemniekus utt. Ir arī politiskas prasības pēc amnestijas, strādnieku organizāciju legalizācijas un vienmēr ar piemetinājumu: kā pilsētās, tā uz laukiem.

Jāsaka, darīts vēl joti maz un jādara bezgala vairāk. Bet jau parādījušās ir dažas jaunās puses. Mūsu «kreisie» sociāldemokrāti tiecas šo fronti kā *legāli* tās priekšstāvji ievirzīt savā ceļā. Tas viņiem izdevās bāda cietēju pabalsta lietā.¹¹⁸ To viņi mēģina arī 1. Maija lietā. Jāatzīmē, ka acīmredzot kreisajā pusē ir jaudis, kas skatās pārāk piekāpīgi, samierinoši. Nav taisnība, ka jārimstas polemizēt ar s.-d.-maziniekiem un sociāldemokrātiem! Politiskā cīņā nav no svara «smalkais tonis», bet lietas saturs. Un nevajag iedomāties, ka Menderi pie mums nāks bez akmeņa azotē. Tādas ilūzijas ir jāatmet. Uz vienoto fronti jāsauc, jāiet no sirds ar visiem spēkiem, bet to strādnieku un ne viņu vadoņu dēļ.

* Sk. 37. piezīmi. *Red.*

** «Tallinna Tööline» («Tallinas Strādnieks»). *Red.*

*** Tallinas. *Red.*

**** T. i., oportūnistisko Laukstrādnieku savienību. *Red.*

Manas personīgās domas ir, ka mums nākošajās parlamēta vēlēšanās arī jāpaceļ *strādnieku valdības lozungs*. Patlaban tāda vairuma pie mums nav, un es nezinu, vai tāds būs; bet *pats lozungs var būt tik populārs*, ka tas rada šādu vairākumu. Jo patreizējais stāvoklis ir pilnīgi neiespējams. Un, ja negrib, lai zibeņi un pērkonī tīra gaisu, tad vajag politiskajā atmosfērā ienest jaunu lozungs...

Es drusku aizrāvu elpu, jo esmu pārliecināts, ka pie viena otra izlauzīsies iz krūtim izbrīnējies jautājums: Kā? Mendera—Lindiņa—Dermaņa (?) valdība? Es nezinu pateikt, vai taisni šīnī sastāvā — tas ir fakta, bet ne principa jautājums —, bet iz visām grupām, kas pamatojas uz strādniecību, uz darba tautu, uz vienotās frontes lozungu pamatiem. Zem komunistu iespāida esošiem deputātiem tā būtu jāpabalsta, protams, ar zināmām garantijām, varbūt tanī jāieiet. Par sīkumiem te nav daudz ko spriest. No lozunga līdz tiešamībai var būt garš ceļš, varbūt garāks, nekā vajag. Jo valdības jautājums ir varas jautājums, un jārēķinās ar dažādām «kara komandu»* daļām utt., kas ne tik viegli padotos parlamenta lēmumam nekā Meierovica—Zamueļa—Lindiņa koalicijai. Bet lozungs ir tāds, kas izverd no reāliem apstākļiem un kas izdevības gadījumā var sāpīgo, nepanesamo stāvokli, kādā atrodas Latvija ar savu tagadējo izolācijas un reakcijas politiku, stipri remdināt līdz vispasaules izšķirošajam momentam.

Mazs pārdzīvojums mums patlaban ir ar vienoto fronti Rīgas pilsētas domē. Ievēlētie arodnieki ir apm. vienotās frontes kandidāti, kas itin pareizi atteicas ieiet *valdē*, aiz kuras strādniecībai nav vairākuma. Tas ir vislielākais oportūnisms — ielaisties šādās koalicijās, ar kurām Liepājai jau pietiekoši bēdigu piedzīvojumu.¹¹⁹ Man šķiet, vietu apetīts tomēr ir bijis mazliet manāms, ieejot *komisijās*, kas te nav nekas cits kā administratīvas iestādes. Arodniekiem vajadzēja tomēr vēl iet tālāk un nevis apsolīt pabalstu sociāldemokrātiem, kas nēm vietas, kuras piekrīstu arodniekiem, bet taisni atklāti viņus uzaicināt neieiet valdē. Man viens biedrs raksta: «Bet ko lai darām ar *laudīm*, kuri visās strādnieku sapulcēs saka: *laujiet mums strādāt, un mēs rādīsim...* Un daļa strādniecības tam piekrīt.» Mēs sakām: lūdzu, no savas pušes kavēkļus neliekam, *pabalstām* ietikt amatos, lai masas redz, ka

* — buržuāziskās armijas. Red.

buržuāzijas dienderi vien «esat». Vispirms, sociāldemokrāti ir jau bijuši šīnīs amatos, un jūs varat strādniekiem jau iepriekš pateikt: viņi jums parādīs vienīgi to, ko viņi jums jau rādījuši tik ilgi, savu, nu, teiksim, ačgārno pusī. Un pabalstu vajadzēja saistīt vismaz ar kaut ko noteiktu. Tagad viņi teiks: nuja, mēs tikām ievēlēti, bet aiz mums taču nestāv vairums. Un viņiem būs taisnība. Vajag atmest bailes no vecā bubuļa: ko ļaudis teiks?

Un tomēr arodnieku strādniecības politika jau ir savus augļus atnesusi arī pilsētas domē. Vai vajadzētu lielāka panākuma kā vācu-latviešu buržuāzijas apvienība visā viņas kailumā? Tik tālu vēl neesam, bet ceļā uz to. Ne mazāk nacionālistiskie sociāldemokrāti kaut ko tamlīdzīgu sablokējuši. Tādai skaidrai strādniecības politikai ir liela audzinoša nozīme, un tā ierauj masas, tās ieinteresēdama.

Bet komunisms?

Komunisms paliek joprojām mūsu vadošā zvaigzne. Agitācijas un propagandas brīvību, ko mēs gribam paplašināt, mēs, protams, izlietosim pilnā mērā. Bet reizē mēs bez ilūzijām sakām: Mēs savu solījumu, kur solījām pabalstu un līdzdarbību, turam un turēsim. Protams, to nesapratis buržuāzija un tās dienderi, kas pārāk iedzīvojušies pilsonības paņēmienos. Pēdējie, zināms, arī nespējīgi grozīt savu raksturu. Kā spoki un mošķi tie paši no sevis zināmā stundā nozudīs. Jo tiešām: antisemīts — tautību vienlīdzības lozungam, buržuāzijas prikazčiks — politikai pret buržuāziju utt. ir pārāk maz kopā saderoši vārdi. Kamēr šie spoki būs, viņi klaigās un atklās «noslēpumus», ka «komunisti tikai vienkārši gribot atkarot viņiem paliukušās masas».

Tie nav nekādi slepeni cirkulāri, bet tā ir dzīves īstīnība: sociālnodevējiem, izlīdzējiem, mērenajiem jānāk uz vienoto fronti zem strādniecības spaida. Bet viņi paši tam netic, ka te uzvarēs viņi. Nē, te uzvarēs komunisti — ne vienā dienā, bet ilgstošā gaitā.

Jūt briesmas arī buržuāzija. Jau mūsu baltā prese ievieto ziņas par II un 2^{1/2} Internacionālēs «žīdu» pavēlēm menševikiem un sociāldemokrātiem, lai izlīgst ar komunistiem. Strādniecība, darba tauta organizējas šķirā, iekams tā organizējas par valdošo šķiru, par valsti. Tā rakstīja

Markss un Engelss «Komunistu manifestā». Tā rakstām tagad arī mēs.

«Lai dzīvo strādniecības vienotā fronte pret buržuāziju!
Lai dzīvo komunisms!»

P. Stučka

«*Cīnas Biedrs*», 16. nr.,
1922. g., 1.—25. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

PĒDĒJĀ RIGAS PROVOKĀCIJA¹²⁰

Kad nelaiķis Koroļenko Sibīrijas tajīgā uzprasīja kādam nometinātam, kādēļ viņš še atsūtīts, viņš atbildēja: «*Es palidzēju caram naudu taisit.*»

Man nejauši atgādājās šie nelaiķa Koroļenko vārdi, kad es tagad jau nedēļām cauri lasu Latvijas jandāliņu ap «brīvās» Latvijas naudas taisīšanu. Ir tur viena liela fabrika, kas taisa miljardus un acīmredzot pratusi nostādīt lietu tā, ka tomēr atmaksājas šī tīrā papīra «apšmucēšanas šepte». Bet ir tur arī sīkākas darbnīcas.

«Līdz šim konstatēti pavisam pieci 500 rubļu valsts kases zīmju viltojumi. Trešā viltojuma piecsimtnieki pagatavoti tepat Rīgā, un to fabricētāji, kā zināms, apcietināti» («Brīvā Zeme» 12. maijā).

«*Viltoti 500 rbļ.* gabali *izplatījušies* acīmredzot *plašos apmēros.* Šīnīs dienās aizturēts Rīgas Preču stacijā *kāds virsnieks*, kura rokās atradušies 15 *viltotu piecsimtu*» («Latvis» 14. maijā). «*Viltotu 500 rbļ. vezums* apturēts *Alūksnes* rajonā *mežā.* Viltotā nauda atradās *vairākos maisos*, pie kam daļa piecsimtnieku vēl bija *lielās lapās*, nesagriezti... Vezumu bija uzdots nogādāt *Alūksnes* pagasta L. mājās» utt. («Latvijas Sargs» 7. maijā*).

Tāda ir tā «naudas atmosfēra», kuru «demokrātiskā» Latvijas valdība izlieto, lai caur kādu veiklu provokāciju kompromitētu un atbīdītu no ceļa nepatīkamu parlamentārieti Dermani un reizē vēl nepatīkamāko strādnieku organizāciju — Rīgas arodbiedrību biroju. Jā, par kādu no viltojumiem pats naudas klišēju autors Zarriņš (neatminu, vai ar 2 vai ar 3 «r» jāraksta) presē izteicās, ka vienīgā pazīme esot tā, ka vieni (viltotie) esot jaunāki un otrie vecāki, un, ja visa Rīga atklāti runā, ka pašā Valsts bankā esot lielāks procents viltotu, nekā tas at-

* Daru uzmanīgus, ka šī «oficiozā» ziņa parādās dienu **agrāk** par lielo provokāciju ar Dermani!

rasts bada cietēju kasē, pie tam neskaitot tos eksemplārus, no kuriem turienes kasieri atsvabinās, tos vienkārši laižot no jauna apgrozībā, tad saprotams, ka daudz vieglāk apmuļkot ar tadiem «valsts vērtspapīriem» nabaga strādnieku, kuram nav ne kasiera, nedz vēl klišēju mākslinieka speciālo zināšanu.

Un pie tam visa šo viltojumu lieta Latvijā ir tik tumša, ka grūti pateikt, kur beidzas «īstie» un kur sākas «viltotie». Daudz ir izkliegtū viltus naudas atradumu, protams, kā visa jauna, arvien pie komunistiem, bet, izņemot vienu ļoti neveiklu viltojumu, *neviens pie tiesas vēl nav bijis*. Kādēļ? Saka, ka ekspertīze parasti izbeidzoties ar to, ka «īstie» no viltotiem ne caur ko neatšķiroties, un pat «demokrātiskā tiesa» taču neatzīs Zarriņa ekspertīzi par pārliecinošu: vieni ir jauni un tātad viltoti, un otri ir vecāki, tātad pareizi, jo «iestrādāti». Un galu galā «demokrātiskā valdība» baidās, ka viņas priekšstāvam pie tiesas nav jāatbild ar pazīstamo joku par pases nepareizību: «Pase jau ir pilnīgi «riktīga», bet es pats neesmu «riktīgs».» — «Nauda jau pilnīgi pareiza, tikai tā valdība pati nav pareiza.»

Lai kā! Nodoms bija vienkāršs: kompromitēt strādniecības acīs agrāk Raini, tad Dermani, tad Rīgas arodniece biroju — un ikreiz galvenām kārtām, protams, komunistus. Šī spēle izdevās pretim buržuāzijai (vai tur to vēl vajadzēja?) un pretim s.-d.* (kas kā līķu vilki šādos gadījumos ložņā ap apcietināto vietām). Strādnieki turpretim, kā man kāds strādnieks raksta no Rīgas, formulē tās lietas gluži vienkārši: «Valdības provokatori naudu ielika, provokatori izņēma, lai varētu pieķerties arodbiedrībām.» Un tie paši s.-d., kas cerēja uz kapitāla izsišanu, no kuriem viens provokatoriskā kārtā pat proponēja kādam arodniekam «aizmukt», lai viņam varētu uzgāzt visu to vainu, tagad sāk apgriezt kažoku uz otru pusi un runāt citu valodu — vismaz par labu Dermanim.

«Latvis» atzīmē, ka Dermani apcietinājumā «ļoti stings griapsargājot». Jūs zināt, ko tas nozīmē, un Rīgā noteikti runā, ka Dermanim vajadzējis būt tam cepetim, ko celt igauņu parlamenta viesiem** uz galda kā ekvivalentu par

* Buržuāzija un sociāldemokrāti noticēja šai melu informācijai. *Red.*

** Rīgā 1922. g. maijā viesojās buržuāziskās Igaunijas Valsts domes delegācija. *Red.*

nobendēto Kingisepu. Jau bijis rīkojums par kara tiesu utt. Viss var būt, kaut gan ikviens pateiks, ka smieklīgi būtu kopā stādīt varonīgo komunistu vadoni Kingisepu ar kaut godīgu, neatkarīgu, bet tomēr skaidru meņševiku s.-d. Dermani.¹²¹ To vislabāk liecina viņa pēdējā runa Satversmes sapulcē, kas griežas ne pret provokatoriem valdības pusē, bet pret neliešiem strādnieku starpā.

Vai tiešām kādu var pārliecināt visa šī kņada, ka Rīgas Arodbiedrību Centrālbirojs ar visu viņa priekšsēdētāju pērkams par 16 000 rbł. viltotas *latviešu* naudas, kas *agrākā neviltotā* naudā *iztaisitu* 125, raksti un lasi: simt divdesmit piecus rubļus! Tas taču ikvienam bērnam, pat kara tiesas prokuroram Čakstem jun. (tikai ne tieslietū ekselencei meņševikam Holcmanim!) saprotams.

Mums vienaldzīgas Latvijas «demokrātiskās» valdīšanas naudas lietas. Priekš mums, revolucionāriem, *vienādi viltotumi* ir šīs uzurpatoru valdības, kā arī ikvienas citas personas *naudas darinājums*, ar kuriem laudīm izmainīt vērtības pret vienkāršiem aptašķītiem papīrišiem. Mēs tikai uz visstingrāko varam protestēt pret to provokatorisko spēli, kādai izlieto šos papīrišus [buržuāziskā] demokrātija pret revolūciju.

Lai stāsta tiem, kas tic pasaciņām par «vezumiem ar viltotām naudām» Latvijā. Es nezinu, var jau būt, kā agrāk sīkas preces, tagad izvadā no mājām uz mājām maisos viltotas, varbūt pat istas naudas, tās iemainot pret vērtībām kā teļādām. Tas viss var būt, un tas viss nāks par labu mūsu buržuāzijas un viņas krustdēlu kabatām, bet rokas nost no strādnieku kustības.

Ik pēc vienas valdības provokācijas strādnieku šķira paceļas ar jaunu spēku. Divus gadus atpakaļ slaktēja masas, tas neiznīcināja strādnieku kustību. Gadu atpakaļ nobendēja mūsu neaizmirstamos biedrus Šilfu-Jaunzemu, Bērci-Arāju utt. Kustība izauga no jauna un vēl lielāka. Cik ilgi vēl!

P. Stučka

«*Krievijas Ciņas*, 45. nr.,
1922. g. 24. maijā;

«*Ciņas Atbalss*, 22. (118.) nr.,
1922. g. 3. jūnijā

Iespiests pēc «Krievijas Ciņas» teksta

VESTULES PAR TAKTIKU

II

Taktikas ziņā viens no visgrūtākajiem jautājumiem pie mums ir agrārjautājums. Ne tā programmas ziņā. Šī ziņā mums III Internacionālē un Latvijas Komunistiskā partijā sevišķu domstarpību nav:

1. *Zemes nacionālizēšana* jeb socializēšana, tas ir, pri-vātpašuma tiesības atcelšana uz zemi.

2. *Lielo zemes īpašumu un to inventāra konfiskācija*, tas ir, bezmaksas atņemšana.

3. *Sīko un vidējo* saimnieku (zemnieku) saimniecību neaizskaramība, kamēr viņi paši labprātīgi nepāriet uz sociālismu, aprobežojoties vienīgi ar viņu ievilkšanu visas valsts saimnieciskā plānā.

Tie ir pamati, par kuriem nedz mēs, nedz ar mums vairs nestādas. Arī par to, kā būs *ar zemes apstrādāšanu* un *apsaimniekošanu* pēc padomju iekārtas ievešanas, tas ir, pēc proletariāta uzvaras, tagad mēs, jo sevišķi pēc Padomju Krievijas jaunās [ekonomiskās] politikas pārdzīvojumiem, esam skaidrībā:

1. *Padomju saimniecības*, sociālistiski jeb valstskapitālistiski apstrādātas, — *lielajās* muižās un vispār zemes *lielsaimniecībās*.

2. *Sīko un arī vidējo* saimniecību *neaizskaramība*, izņemot vispārējos nodokļu un saimnieciska plāna noteikumus.

3. *Zemkopības kooperatīvu* veicināšana, atstājot spēkā programmas noteikumus, ka algas darbs zemes privātsaimniecībā ir aizliedzams un atļaujams tikai kā izņēmuma stāvoklis.

Līdz ar to mēs, neatzīdami *vidēja* lieluma padomju saimniecības kā neracionālas un arī *zemes dīkā atstāšanu*, vidējās saimniecības un neizlietojamas lielsaimniecības vai nu nododam *labprātīgi* nodibinātām apvienībām (arteļiem, kooperatīviem utt.), jeb izdalām vai piedalām sīksaimniecībām.

Kā teikts, šie principi ir mums skaidri: tie ir arī nostiprināti mūsu agrārprogrammā*, un to pat mūsu pretinieki mums pārmest nevar, ka mēs savu programmu dzīvē

* LKP XVIII konferencē 1920. g. jūnijā pieņemtajā Latvijas Komunistiskās partijas agrārprogrammas projektā. *Red.*

neizvedot, bet gan pārmet vienīgi to, ka mēs savu programmu pārāk *spēji*, tas ir, *pārāk uzticigi tai*, izpildot. Priekš mums programma nav ne joks, ne tukša skaņa; ko mēs atrodam par nepareizu, mēs atzīstam par kļūdu un grozām, bet, ko mēs solām, to mēs pie pirmā gadījuma izpildām.

Bet ne tik viegli ir atrast pareizo taktiku tanī laikā līdz proletariāta uzvarai. Tur, kur līdzīgi Anglijai zemes īpašnieks kā rentes nēmējs un kapitālists-rentnieks ir vai vismaz bija šķirtas personas, arī mūsu programma būtu vienkārša: vienup, zemes konfiskācija, tas ir, zemes rentes nēmēja privātpašuma atcelšana; otrup, cīņa pret kapitālistisko rentnieku ar 8 stundu darba dienu un citiem darba aizsardzības un algas paaugstināšanas līdzekļiem. Pie mums īpašnieks — muižnieks bija parasti reizē saimnieks. Viņa zemi konfiscējot, jāizspriež jautājums, kam to nodot. Mēs iepriekš 1905. gada tad arī *izvairījāmies* no agrārprogrammas: ja zemnieki prasīs zemes konfiskāciju, mēs to pabalstīsim, bet šimbrīžam vedīsim arī pret zemes renti cīņu, tā sakot, no apakšas caur darba apstākļu uzlabošanu. Es jau savā «Darbs un zeme» atzinu, ka tā bija kļūda un ka lielsaimniecību zemes konfiskāciju vajadzēja jau toreiz pacelt kā lozungu.*

Bet ko tālāk? Dalīt vai lielsaimniecībās apstrādāt? Valsts vai privātlielsaimniecības? Kapitālistiskās lielsaimniecības vai laukstrādnieku kooperatīvus? Sie ir tie jautājumi, ap ko arī tagad grozās visa lauku taktika.

Darba intereses, protams, te joprojām ir par labu lielrūpniecībai, bet *revolūcijas* laikmetos mums lieta jāapspriež no plašāka viedokļa. Lai *ievilktu revolūcijā masas*, mēs nevaram atsacīties pat no zemes dalīšanas, zinot, ka mēs, *saistot* šīs masas pie revolūcijas, viņas nepadarīsim reakcionāras, pat zemi piedalot. Pavisam revolūcijai pretējs uzskats ir Lindiņiem un kompānijai, tas ir, tagad «galma sociālistiem», bet agrāk arī sociāldemokrātiem vispār. Lindiņi tagad atklāti saka, ka *viņu vienigais nolūks bijis kontrrevolūcija*, proti, «lai izravētu komunismu, zemi vajadzēja strauji sadalīt» (Lindiņa ministra runa). Viņi pie tam *netaupija laukstrādniekus* un meta tos bez žēlastības laukā no dalāmām zemēm, to viņi taisni sauca par «ravēt komunismu». Jo *attīstīta, apzinīga laukstrādniecība* — tā

---

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 305. lpp. *Red.*

ir komunisms zemkopībā, un bez tādas pāreja uz komunismu un arī ne uz [tā] iepriekšējo pakāpi — sociālismu — nav iespējama. Šīnī ziņā Lindiņi bija logiskāki un prātīgāki: reiz ravēt, tad ravēt, *iestājoties ministrijā* un nostājoties tieši *naidīgi pret izravējamiem laukstrādniekiem*.

Protams, tādai ravēšanai mēs pretim ar rokām un kājām; *mūsu pamats uz laukiem ir apzinīgā laukstrādniecība*. Un vienīgi uz to var atbalstīties revolūcija. Pārējās masas var tikai ieraut līdzi. Bet šo apzinīgo laukstrādniecību mēs nevaram barot ar pasaciņām; mums viņai jāteic pilnīgi taisnība. Un, ja viņi uzstāda prasību pēc muižu nodošanas viņu kooperatīvā apstrādāšanā, viņus neizliekot no vecajām darba vietām, mēs *to pabalstām*, bet pašu apstrādāšanas veidu mēs nepadarām par principu. Mēs sakām buržuāzijai: vai nu racionālā kooperatīva apstrādāšanā, jeb racionālā valsts saimniecībā, varam pat piezīmēt, kapitalistiskā arendā, bet *ikvienā gadījumā stingri ieturot noteikumus par darba dienas ilgumu, algu lielumu, dzīvokļiem un pārējiem strādnieku šķiras aizsargu līdzekļiem*.

Te rodas domstarpības. Ne racionālā valsts saimniecībā, bet *vienigi kooperatīviem!* Tā izteicas daži un šķiet būt ļoti revolucionāri. Bet tad jau vajadzētu mums sācīt: arī *fabrikas* *vienigi kooperatīvā apstrādāšanā*. To tomēr neviens apzinīgi neaizstāvēs. Bet būsim taču atklāti: zemkopībā šie apstākļi ir kooperatīviem vēl nelabvēlīgāki, jo vispārējai konkurencē cīņai kapitalistiskā iekārtā te vēl pievienojas tehnikas un darbaspēka zemā attīstība. Tikai proletāriskā iekārtā, ierindojoties vispārējā saimniecības plānā un visādi atbalstīti no proletāriskās valsts varas, tādi kooperatīvi var attīstīties un uzplaukt, tomēr arī pārvarot *ne mazumu grūtību darba organizācijas jautājumā*. Krievijas revolūcijas piedzīvojumi te ir daudz ko noskaidrojuši.

Ja mēs runājam pret kooperatīvu racionālibu, tad vienīgi no strādnieku šķiras pašas stāvokļa: viņi neizturēs konkurenci. Kapitalistu un viņu valsts intereses mūs te neaiztiekt. Ja mēs še aizstāvam *lielsaimniecības*, tad *vispirmā vietā lauku proletāriešu*, tas ir, *bezinventāra laukstrādnieku* (kalpu) un līdz ar to sociālistiskās revolūcijas labā. Un mēs sakām: vienalga, kooperatīvu veidā jeb valsts racionālā saimniecībā, jeb, jaunākajā gadījumā, pat *privātkapitalista rentes* saimniecībā. Mēs nebaidāmies no

valsts kā saimnieka, bet mēs neraudāsim arī par to, ja tās valstij kā darba devējam neatnesīs cerēto peļņu.

Bet kā būs ar iesākto zemes dalīšanu? Nav noliedzams, ka lielsaimniecību dalīšanas sekas ir patreizējās zemkopības kultūras līmeņa pazemināšana, un nav paredzams, kā un kad šie jaunsaimnieki ar *sprāgušu inventāru un bez atbalsta* no valsts sasniegs progresu, kāds pats par sevi būtu pilnīgi iespējams. So jaunsaimnieku lielajai daļai ir lemts vārgt un būt nemierīgo skaitā, un ilgāku laiku būt par materiālu opozīcijai un pat revolūcijai. Vēl viņos atstāj kādu iespāidu Lindiņa ministra titulis un solījumi, bet jau Bergs cilā šķēres, ar ko pārgriezt diegu, pie kura šī ministra figūra karājas citu «hampelmanu» (papīra figūru) starpā pie sienas. Un, ja ne, tad viņu lēkāšana ne uz ilgu laiku var pievilkts izsalkušu, pārpūlētu jaunsaimnieku uzmanību. Tikai neliela daļa «laimes kalēju» jaunsaimnieku starpā būs apmierināti drīzākajā laikā un aizies uz lab[e]jo pusē, reakcijas pusē, un ar viņiem ministra ekselence Lindiņš.

Protams, ka mēs tiem jaunzemniekiem, kas godīgā celā guvuši savu zemes stūrīti, i nedomājam to atņemt (sk. manu «Darbs un zeme», 286. lpp.)*. Nē, mums viņi *jāatbalsta*, kad būsim pie varas. Un mums jāatbalsta viņu patreizējās prasības arī pretim kapitālistu saimnieku šķirai un tās valstij. Viņiem, protams, pasakot, ka šī šķira un tās valsts viņus neapmierinās un ka viņiem jāapvienojas šinī nolūkā ar revolūciju. Mums nav ilgi jānodarbojas ar ierunām, kurām mēs agrāk visi tik sirsnīgi ticējām, ka nedrikstot uzstādīt vai pabalstīt prasības, kas aizkavē kapitālisma attīstību, un uzvelt valstij izdevumus par labu sīkzemniekiem, kas jānes galu galā strādnieku šķirai. Revolūcijas laikmetos tādas ierunas ir bērnišķīgas, ja ne kontrrevolucionāras. Revolūcijai ir jāuzņemas vislielākie upuri, lai tikai palielinātu revolucionāru rindas.

Bet ikvienā gadījumā, kad jautājums ir — vai *izcelt* («ravēt») laukstrādniekus iz viņu darba vietām un ielikt ar inventāru aplaimotus bezzemniekus —, mēs būsim noteikti pirmajiem par labu. Lai viņi «pačamda» tos saimniekus, kas pa aizsargu, lāčplēšu, satversmes sapulču un tml. tekām guvuši zemes ne darbam, bet atpūtai, tad rasies zeme arī viņiem. Un tur mēs viņus pabalstīsim.

---

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 370. lpp. *Red.*

Bet, iebildīs kāds, kas vecajām programmām pārlieku uzticīgs, tomēr dališana ir pret Marksā mācību un saimniecības progresu. Ja sīkzemniecībai lemts iet pa Dānijas ceļu (intensīvu zemnieku lopkopību), tad mums tikai jā-parūpējas, lai viņas kooperatīvu un citu saimniecisku paņēmienu vadība nebūtu kā Dānijā kapitālistu* šķiras jeb buržuāzijas, bet gan *proletariāta un viņa valsts varas* vadībā. Ja tas izdodas — un tam jāizdodas, jo komunisms te izpilda kapitālisma lomu** *nesavtigi*, tas ir, ne peļņas nolūkos, — tad zemniecības un proletariāta apvienības problēma ir izšķirta.

Tātad mūsu slēdzieni:

1. Aizstāvēt uz pēdējo *laukstrādnieku* šķiru cīņā dēļ darba vietām lielsaimniecībā un tamlīdz šinīs gadījumos uzstāties pret lielsaimniecības dališanu.

2. Lielsaimniecības, kuras apgādātas ar inventāru un kurās nostādīta racionāla lielsaimniecība, *nedalit*, bet atstāt vai nu valsts, vai privātā rentnieka racionālā apstrādāšanā jeb nodot kalpu kooperatīviem.

3. Sīkpašniekus, kas godīgā celā guvuši vai taisās gūt «zemes stūrīti» ne uz laukstrādnieku rēķina, atbalstīt, pabalstot viņu prasības un tā saistot viņu vairumu pie revolūcijas. Šinī nolūkā uzstādīt lozungu: zemes izdalījumu revīzija no bezzemnieku pašu puses.

4. Darīt visu, lai sīkzemnieku starpā izplatītos pareizi uzskati par to, ko mēs gribam un ko mēs solām, un viņiem atdarīt acis uz to, ka viņi savu stāvokli patiesi var uzlabot tikai revolūcijas celā.

5. Lai iznīcinātu jebkādu netaisnīgu šķirošanu dažādu saimnieku (veco, privileģēto un jauno, aprobežoto) starpā, atcelt visus zemes rentes un zemes parādu maksājumus un ievest *vienu vienīgu progresīvu nodokli* no visām saimniecībām pēc to lieluma, atsvabinot no nodokļa zemes mazāko mēru un jaunsaimniekus viņu pirmajos saimniecības gados.

Šām prasībām, protams, jāpievieno vēl prasība pēc darba apstākļiem (darba laika, algām, dzīvokļiem utt.), kas lai līdzinātos pilsētu strādnieku prasībām.

Šādi, man šķiet, jāsaprot mums agrārjautājums Latvijā tagadējos apstākļos. Sie lozungi jāiekaļ mums ne vien

* Līdz šai vietai teksts saglabājies rokrakstā. *Red.*

** Resp. pārņem kapitālisma pieredzi. *Red.*

pašiem sev galvās, bet arī jānones pie tām masām, kuras mēs gribam agitēt. Sociāldemokrātiem patlaban nav *nekādas* agrārprogrammas, reiz viņi atsakās no savas agrārreformas*, un to viņiem, bez runas, iz rokām izrāvuši Lindiņi, sagrābjot daļu no zemkopības ministrijas. Bet arī Lindiņi kā tukšas mucas gan tālu skan, bet jo drīz ļaudis paši izzina, ka šīs mucas ir tukšas. Viņiem ir rokās līdzekļi, ar ko uz masām runāt, bet viņiem nav ko teikt jeb uz viņiem neklausa. Mūsu nelaime ir tā, ka mums ir ko sacīt un ir kas klausa, bet mums nav legālu līdzekļu to nonest masām. Un nelegālie līdzekļi uz laukiem izplatās vāji.

Tādēļ mums mūsu lozungi jāsaņem īsi un, tos nepārtraukti atkārtojot, jāpānāk tas, lai tie nonāk pie visplašākajām laukstrādnieku un bezzemnieku masām. Galvenā vaina līdz šim ir tomēr tā, ka mēs paši neesam īsti skaidrībā par saviem agrārlozungiem; tās šaubas, ko mēs agrāk kā sociāldemokrāti nēsājām pretim zemniecībai, vēl nav galīgi izskaustas. Vēl Komunistiskās Internacionāles jaunais uzskats uz zemniecību sociālistiskajā revolūcijā un pēc tās nav mums pārgājis, kā saka, miesās un asinīs. Tam jānotiek. Tad agrārrevolūcija uzvarēs roku rokā ar komunistiem.

Mēs esam un būsim vienmēr *strādnieku partija*, un zemniecība (ieslēdzot bezzemnieku-nekalpu**) būs ne mūsu partijas daļa, bet tikai mums sabiedrota cīņas biedrēne. Viņas ievilkšana (tikai labprātīgā celā!) komunistu rindās gaidāma tikai pēc revolūcijas uzvaras.

P. Stučka

*Nosūtīts uz Latviju
1922. g. 29. maijā*

Pirmpublicējums

*LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
79. l., 1.—3. lp.;
240. f., 1. apr., 464. l.,
181.—186. lp.*

*Iespiepts pēc rokraksta, beigu
daļa — pēc oriģināla norak-
sta*

* T. i., LSDSP konferencē 1919. g. decembrī pieņemtās prasības pasludināt zemi par valsts īpašumu un sadalīt muižu zemi bez kādās atlīdzības, nododot to zemes pieprasītājiem beztermiņa lietošanā. *Red.*

** Dažādus zemes nomātajus, pusraudniekus utt. *Red.*

DAŽI JAUTĀJUMI II INTERNACIONĀLES PRIEKŠSTĀVIM PILS. VANDERVELDEM*

Cauri braucot Rīgai, kā es lasu Rīgas sociālistu avīzēs, Jūs vienādi laipni apmeklējāt ir valdības sociālistu frakciju**, kuri kā II Internacionāles locekļi pēc tam pastripo, ka Jūs ar viņiem ieņemot pilnīgi vienādu pozīciju, ir opozīcīonālos sociāldemokrātus, kaut gan viņi pieder pie 2^{1/2} Internacionāles. Jūs pilnīgi pareizi mierinājāt, ka starp jums nav kaut cik ievērojamu domu starpību. Nemot vērā Jūsu jūtīgo atsaukšanos uz aizstāvēšanu vispār, kam viņas vajadzīgs***, bet sevišķi ievērojot to apstākli, ka Rīgā tieslietu ministra vietu reakcionārā valdībā, tāpat kā Jūs savā laikā Beļģijā, ieņem II Internacionāles sociālists Holcmanis, es lūdzu Jūs dot atbildi uz sekojošiem mani interesējošiem jautājumiem:

1) Šodien avīzēs bija nodrukāta telegramma, ka no Rīgas centrālcietuma, kurš atrodas tieslietu ministra pārziņā, slepeni izņemti 40 politiskie ieslodzītie Latvijas «pavalstnieki», kuri tiek turēti aizdomās kā komunisti, un nosūtīti uz Krievijas robežu, nepaziņojot par to ne viņu piederīgiem, ne Krievijas priekšstāvīm. Tā kā Jums varbūt nav zināms, ko tas nozīmē, tad varbūt pietiekoši būs sacīt, ka šis ir sevišķi «demokrātisks» līdzeklis, kā atsvabināties no komunistiem. Pie robežas viņi bez Krievijas iestāžu brīdināšanas tiek uzaicināti ««bēgt» uz savu paradīzi», t. i., uz Padomju Krieviju, pastiprinot šo uzaicinājumu ar šāvieniem. Tā «bēgot» ir nošauti ne mazums latviešu komunistu bez kādas tiesas; pēdējo reizi šādi ir nošauti divi strādnieki pagājušā gadā, tagadējās koalīcijas valdības sastādišanas priekšvakarā. Soreiz telegrāfs vēl neziņo par pārsūtišanas upuru skaitu. Tieslietu ministrs, Jūsu Internacionāles biedrs, atsakās dot jebkādus paskaidrojumus.

Vai visi Jūsu biedri — juristi no II Internacionāles skaita šādu līdzekli par sevišķi deramu, kā atsvabināties no saviem politiskiem pretiniekiem? Un vai Jūs to skaitāt par tīri juridisku jeb politisku aktu?

* Tulkots no krievu valodas no «Pravdas» š. g. 123. nr. *Red.* [«Cīņas Atbalss» redakcijas piezīme. *Red.*]

** Sociāldemokrātu-mazinieku frakciju. *Red.*

*** E. Vandervelde gribēja Maskavā tiesas prāvā publiski aizstāvēt arestētos eserus. Sk. 115. piezīmi. *Red.*

2) Rīgā pastāvēja Arodniecisko biedrību centrālais birojs, kurš apvienoja visas Rīgas proletāriskās arodbiedrības. Par viņu iespaidu Jūs varētu spriest kaut pēc tā fakta, ka Rīgas pilsētas vēlēšanās šā gada martā arodu biedrību kandidāti dabūja 17 500 balsis jeb $1/6$ daļu no visām nodotām balsīm bez kādas agitācijas, jo «demokrātiskā» valdība neatļauj arodbiedrībām izdot pat savu arodniecisku nedēļas žurnālu. Par šī centrālā biroja priekšsēdētāju bija Satversmes sapulces loceklis kreisais meņševiks Dermanis. Pie šī centrālā biroja pastāvošās bada cietēju palīdzības komitejas kasē nezin kādā kārtā bija atradušies viltotas naudas gabali, kura pēdējā laikā Rīgā ir tik izplatīta, ka, pēc vietējo avīžu ziņām, teātros pie biļešu pirkšanas no visiem, kas maksā 500 rbł. gabalā, tiek prasīts uzrādīt pasi. Un, lūk, uz Jūsu Internacionāles biedra tieslietu ministra Holcmaņa priekšlikumu tiek arestēts ne tikai neaizskaramais Satversmes sapulces loceklis, bet arī 32 Arodbiedrību centrālbiroja loceklī un pēc tam arī visi Transportsavienības valdes loceklī, kuri atrodas apcietinājumā arī līdz pēdējam laikam. Pēc šiem arestiemiem valdības socialistu avīze «Laukstrādnieks» raksta: «Runā, ka Dermanis esot nevainīgs, to rādīs tiesas izmeklēšana.» Bet arests paliek spēkā un paliks spēkā līdz priekšā stāvošām parlamenta vēlēšanām.

Tā kā Jūs Rīgā sarunājāties ar saviem partijas draugiem, bet šis kliedzošais fakts notika pirms Jūsu atbraukšanas, tad viņi nevarēja nesarunāties ar Jums kā ar savas Internacionāles priekštāvi par šādu tik svarīgu «tīri juridisku» lietu. Es ceru, ka Jūs neatteiksities arī atklātībai pazīnot savas domas par Jūsu mazākā kolēga* rīcību.

3) Latviešu strādnieki pēdējos gados (pēc 1919. g.) no savas valdības ir šauti ne simtiem, bet tūkstošiem. Līdz tagadējai [valdības] koalīcijai parasti tika lietotas nošaušanas. Jūsu Internacionāles biedram pieder gods, ka viņa laikā ir ievesta nošaušanas vietā arī pakāršana. Vai šī «reforma» ir ievesta tikai uz Holcmaņa personīgu iniciatīvu jeb viņš to dara uz visas II Internacionāles iniciatīvu, un vai šis līdzeklis tiks lietots tikai uz tiesas lēmuma jeb arī «bēgšanas», «pretimturēšanās» u. c. gadījumos?

4) Es, kaut arī pārzinu II Internacionāles «slaveno» pagātni, neesmu ievērojis viņā tādu parādību kā antisemī-

---

* E. Vandervelde un V. Holcmanis pēc profesijas bija juristi. *Red.*

tismu. Bet pēdējā laikā Jūsu Rīgas sekcija atklāti sludina antisemitismu. Piemēram, Jūsu biedrs statistikas ministrs Skujenieks ar statistiskiem datiem pierāda ebreju grautiņu nepieciešamību («Darba Balss», 6. nr.). Bet melnsimtnieciskā Zemnieku savienības avīze («Brīvā Zeme», 173. nr.) par šo gadījumu raksta: «Ir jāapsveic frontes paplašināšana pret ebrejiem no mūsu mazākuma sociālistiem Skujenieka personā. Bet skaidrs, ka te nepietiek vienīgi ar labu vēlēšanos. Ir laiks sākt lietot visradikālākos līdzekļus.» Es negribu citēt vēl vairāk piemērus, starp Jūsu tulkiem ir latvietis, kas Jūs [var] apgādāt ar tālākiem sīkumiem. Mūs teit interesē tikai viens: vai Jūsu Internacionāles biedri to dara tikai uz savu galvu un atbildību jeb, tā kā Jūs, Rīgā būdams, daudz runājāt par vienoto fronti, tas tiek izbīdīts kopā ar Krievijas riešanu kā vienotās frontes lozungs* priekš Hāgas konferences?¹²²

5) Beidzot, tā kā Jūs Rīgā sevišķi pastrīpojāt savu vienprātību ar Latvijas sociāldemokrātiem, kuri gan pie-der pie 2^{1/2} Internacionāles, tad varbūt Jūs jeb Jūsu draugi no 2^{1/2} Internacionāles neatteiksities izteikt savas domas par sekojošu jautājumu. Nesen Latvijas sociāldemokrātijas** CK ir nolēmusi vest pastiprinātu agitāciju par [to] arodniecisko biedrību atpakaļiekarošanu, kuras vairs nepadodas s.-d. iespaidam. Tūlīt pēc tam, tāpat kā tas bija arī agrāk, notika Rīgas Arodbiedrību centrālā biroja un arī citu arodbiedrību darbinieku aresti, pie kam pie arestiem tika griezta sevišķa vērība uz «kreiso» strādnieku vārdiem, kuri priekš tam sevišķi tika minēti s.-d. laikrakstos. Kā Jums rādās no tīri sociālistiski juridiska viedokļa: vai šai sakrišanai ir tikai gadījuma raksturs jeb viņai ir kopēji iemesli un sakari?

*Komunistiskās Internacionāles
Latvijas sekcijas priekšstāvis
P. Stučka*

«Праєда», 123. nr., 1922. g. 4. jūnijā; *Iespiests pēc «Cīnas Atbalss»*
«Cīnas Atbalss», 24. (120.) nr., *teksta, kas salidzināts ar*
1922. g. 17. jūnijā *«Pravdā» publicēto tekstu*

* T. i., kā prepadomju frontes lozungs. *Red.*

** Oportūnistiskās Latvijas SDSP. *Red.*

VILTOTI VALDIBAS SOCIĀLISTI

Nav partijas, kas tik nekaunīgi apmeloju mūs, komunistus, kā Latvijas valdības sociālisti*. Viņi savā «Darba Balsī» un «Laukstrādniekā» ne vien nekautrējas pakaļdrukkāt visus pilsoņu apmelojumus pret komunistiem kā naudas un citādu dokumentu viltotājiem,** bet paši no sevis vēl paplašina šos melus, skaidri un gaiši pateicot, ka viltotā nauda topot drukāta Pleskavā, protams, «Spartaka» drukātavā. Kad, piemēram, Rēvelē bija uzrādījusies viltota latviska nauda, tad «Darba Balss» ar savām lielajām geogrāfijas zināšanām piemetināja: «Nu jā, Rēvele jau nav tālu no Pleskavas.»

Tagad nekas cits kā *II Internacionāles vadonis Vandervelde*, pie sienas piespiests, apliecina, ka paši šie valdības sociālisti ir *īstie viltotāji*, jo viņi *viltojuši pat savus sociālisma dokumentus* par piederību pie *II Internacionāles*. «Darba Balsī» ne reiz ir bijis lasāms, ka viņi *piederot pie II Internacionāles. Vandervelde turpretim kategoriski paziņo: Latvijas sociālistu frakcija, kas ieiet valdībā, pie II Internacionāles nepieder!* (Sk. Maskavas «Pravdā», 10. jūnijā.)

Lieta bija šāda: es nodrukāju «Pravdā»*** Vandervelde dažus jautājumus par viņa Internacionālē piederīgo Rīgas sociālistu un jo sevišķi viņu karātavu ministra Holcmaņa «labiem» darbiņiem; vai tie saskan ar *II Internacionāles principiem*? Uz to Vandervelde steigšus atbildēja, ka šī frakcija pie *Internacionāles nepiederot*, viņš to neesot oficiāli apmeklējis, esot tikai redzējis personīgi 2—3 no tiem un pat izdzinis viņu laikraksta («Darba Balss») līdzstrādnieku, kas ubagojis pēc kādas sarunas.**** Pie tam viņš kodīgi *pazobojās par divām frakcijām*, kas *abus tur «reklamējoties par sociāldemokrātēm*.

Protams, ka Vandervelde atkratās no Rīgas sociālistiem un sociāldemokrātiem tikai tādēļ, ka mani jautājumi *viņam atpleta acis uz to, kas iestenībā ir Latvijas sociālisti*. Šis pulveris pat tādam šovinistam, sociālnodevējam

* Sociāldemokrātu-mazinieku partijas biedri. *Red.*

** Sk. 120. piezīmi. *Red.*

*** Sk. šā sēj. 327.—329. lpp. *Red.*

**** T. i., lūdzis interviju. *Red.*

utt. kā Vanderveldem izlikās par stipru, un viņš noliedza savu pazišanos, savu tikšanos ar tiem. Un, galvenais, viņš atklāja, *ka valdības sociālisti viltojuši savu partijas pasi**. Vai var vēl būt lielāks noziegums par šo?

Tas atklās beigās acis tiem strādniekiem, kas tomēr iegāja, ja arī mazā skaitā, šīnī partijā un *kas balsoja* par viņu sarakstiem, piemēram, slimnieku kasēs, tādēļ ka II Internacionālēs 25 gadu pagātne ir tomēr kaut kas ne-apzinīgu strādnieku acīs. Tagad šīs Internacionālēs kokarde no viņu cepures ir norauta ar Vanderveldes roku. Ko nu? Vienīgā cerība tagad: noslēpt šo faktu, stingrāk aplūkot robežas, lai neietiek šīs avīzes numurs ar Vanderveldes atbildi. Bet tādas ziņas tomēr atrod ieeju un nonāks pie strādnieku masām. Un tagad strādniekiem jāizšķiras, kur ir īstie viltnieki: vai tur, kur valdības sociālisti ar pirkstiem rādīja, tas ir, *komunistu partijā, kura, protams, ne Pleskavā, ne citur nekādas, ne Latvijas, nedz citādas naudas nedrukā, bet drukā godīgus komunistu rakstus*, jeb pašu šo rādītāju rindās. Es tiešām nezinu, kādēļ partijai, kas nekaunas *ar viltu pieskaitīties pie II Internacionālēs*, nedrukāt arī, kad pietrūkst pareizas naudas, viltus naudu? Strādnieki, to ziniet!

Bet arī pilsoņiem paliek nelabi ap dūšu. Viņiem, protams, nebija tik daudz vajadzīgas tās 17 balsis,** bet viņu firma. II Internacionālei *imperiālistu valdību un banku sfērās* ir laba skaņa. Tā ka pretrevolūcijas spēks ir *tikpat kā skaņa nauda*. Droši vien *vairāk vērta nekā Latvijas piecsimtnieks!* Vai vērts vēl šai buržuāzijai smērēties ar šo viltnieku bandu? Protams, kamēr tas nebija nācis klajā, pilsonībai vienalga. Par naudu, kā viltotu, tā neviltotu, vienādi skan pilsoniskā paruna: nesmird, kamēr nav nācis klajā, ka tā viltota. Bet ko lai saka par *viltotu II Internacionālēs pasi?* Vai «Mr. Salnay»*** arī pēc tam vēl varēs atklāti ierasties pie Antantes sūtniem? Tie gan «Praydu» un «Cīņu» nelasa. Bet tomēr? Tā kā presē klajā tā lieta nākusi sakarā ar Vanderveldes

* T. i., piederību pie zināmas kustības. *Red.*

** Satversmes sapulcē bija 17 sociāldemokrātu-mazinieku deputātu. *Red.*

*** V. Salnais. *Red.*

vārdu — Vanderveldes vārdam ir biržā laba skaņa —,
varbūt tomēr sazina?

«Сорвалось! Cauri krituši! Koalīcijas spēlei beigas!
Priekškaru!

P. Stučka

«*Krievijas Cīņa*», 52. nr.,
1922. g. 17. jūnijā;

«*Cīnas Atbalss*», 26. (122.) nr.,
1922. g. 1. jūlijā;

LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
85. l. 1.—2. lp.

Iespiests pēc rokraksta

PIEZIMES PAR AGRĀRJAUTĀJUMU

Kāds franču sociālists*, pēc Februāra revolūcijas iebraucis Krievijā, uz jautājumu par viņa atbraukšanas nolūkiem atjautīgi atbildēja: «Pie mums, Francijā, ir bijušas daudzas revolūcijas vēsturē, bet es par tām esmu tikai lasījis, tādēļ es atbraucu paskatīties, kā tas īstenībā norisinās.» Ir tiešām vērts būt tanī par tuvu aculiecinieku, ja iespējams, līdzdarbīgu, jo iz aprakstiem vien grūti to sev attēlot. Un jo sevišķi pēc tiem aprakstiem, ko ir snieguši pilsoniskie vēsturnieki. Tāda revolūcija visādā ziņā norisinās citādi, nekā mēs to sev iepriekš iedomājāmies. Jo sevišķi priekš tās šķiras vai partijas, kas ir revolūcijas nesēja. Tā pilsoniskā revolūcija norisinājās citādi, nekā to iedomājās pilsonības ideologi; salīdzini filozofa Kanta domas par franču revolūciju, kadetus Krievijā utt. Un arī sociālistiskā revolūcija nebija un nebūs īstenībā tāda, kādu to sev iztēloja agrāk sociālisti, izņemot, protams, tādas izņēmīgi** gaišredzīgas galvas kā Markss, Engelss.

I

Kā, piem., sociālisti raudzījās uz *laukiem* un to masu lomu šīnī revolūcijā? Sociālisti reakcionāri, saukdamies par «sociālistiem revolucionāriem», un viņu priekšteči «narodniki» par revolūcijas pamatu uzskatīja zemniecību, viņi bija sākumā pret kapitālismu vispār un apm. cerēja,

* M. Kašēns. *Red.*

** — ārkārtīgi. *Red.*

ka visiem *strādniekiem* proletāriešiem jātopot šinī nolūka *par zemniekiem*. Sociālisti marksisti* šinī ziņā bija tieši pretējos uzskatos. Viņi itin pareizi un objektīvi turēja algas strādniecību — proletariātu par sociālistiskās revolūcijas pamatu, un tānī ziņā viņiem vēsture ir jau devusi taisnību, bet viņi pavisam novārtā atstāja zemniecību. Viņi apmēram cerēja, ka *zemniecībai* uz revolūcijas laiku visai vai lielajā vairumā jāproletarizējas, jātop par *algas strādniekiem* un ka tā zemniecība, kas būs vēl par zemniekiem, būs *reakcionāra* masa, uz kuru [viņi] negrieza vērību. Citādi domāja vienīgi vai nu tie, kas nebija patiesi** marksisti, jeb atkal tie revizionisti, kas neticēja revolūcijai. Visas mēģinātās*** agrārreformas bija oportūnistiskas un tātad nerevolucionāras, ja ne kontrrevolucionāras. Jeb — to starpā arī mēs — vienkārši atmetām uz zemniecību ar roku, vai arī aizmiedzot acis, jeb vienkārši nezinot, ko darīt.¹²³

Markss un Engelss tā nedomāja. Ja palasa Marks, piem., «[Luija Bonaparta] 18. brīmēri», kas, kā lasāms, drīzumā iznāks arī latviski,**** vai atkal viņa «Revolūciju un kontrrevolūciju»*****, lai redzētu gaiši, cik lielu nozīmi piedeva zemniecībai Markss. Un vēl spilgtāk to ir izteicis Engelss. Es viņa raksturīgo teikumu esmu citējis savā «Darbs un zeme» (250. lpp.)*****: «Mums nebūtu nekāda labuma gaidīt šo pārveidošanu līdz tam laikam, kad kapitālistiskā ražošana viscaur attīstīsies līdz savām galējām sekām, kad arī pēdējais sīkamatnieks un pēdējais sīkzemnieks būs kritis par upuri kapitālistiskajai lielražošanai.»***** Un turpat Engelss ļoti pareizi piezīmē, kas būs jādara, lai pievilktu sīkzemniecību, kā jāizturas pret lielzemnieku. Bet nedz Markss, nedz Engelss nerakstīja tehniskas programmas revolūcijai, kāda vēl nebija piedzīvota pasaule. Tā būtu bijusi paregošana, zīlēšana. Viņiem pietika atzīmēt dažus svarīgākus vilcienus, un viņu

* Domāti Rietumeiropas sociālisti. *Red.*

** Domāts — ortodoksi. *Red.*

*** — izvirzītās. *Red.*

**** Šo K. Marksā darbu P. Stučkas tulkojumā izdeva «Daire un Darbs» Rīgā 1922. g. *Red.*

***** Šī darba autors bija F. Engelss. Sk. 162. piezīmi. *Red.*

***** Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 3. sēj., 322. lpp. *Red.*

***** Cītāts no F. Engelsa darba «Zemnieku jautājums Francijā un Vācijā». *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase 2 sēj., 2. sēj., 412. lpp. *Red.*

genialitāte ir pietiekoši spilgti pierādīta, ja šos galvenos vilcienus apstiprina vēlākie vēsturiskie fakti.

Soreiz mūs te interesē vienīgi agrārjautājums. No vieniem jautājumiem tas priekš revolūcijas izrādās visgrūtākais; viņa priekšā apstājas nesaprašanā jo sevišķi pilsetnieks-revolucionārs. Un tāds taču ir vecais sociāldemokrāts. Bet šis sociāldemokrāts «nav kā vecais Adams noslīcināts» arī vēl komunistos. Oficiāli pēc Krievijas [Oktobra sociālistiskās] revolūcijas komunisti savas Internacionāles II un III kongresos ir pieņēmuši pareizus lēmumus, bet mēs esam vēl tālu no viņu dzīvē izvešanas, pat no viņu vispārējas saprašanas un atzišanas. Praktiski tiek darīts vai nu ļoti maz, jeb nemaz, jeb beigās — pārāk daudz: Francijā, piem., b. Žans, turienes agrārprogrammas autors, sāk nostādīt zemniecību par strādniecībai pilnīgi līdztiesīgu revolūcijas faktoru. Tā jauni uzskati, ko revolūcija dzīvē iekāl ātri un pamatīgi, teorētiski ir ļoti grūti piesavināmi.

Varētu gandrīz sacīt, ka *kontrrevolūcija ir ātrāk uztvērusi lauku svaru* revolūcijas laikmetā. Pazaudējusi strādniecības apzinīgāko daļu, īsti neuzticēdamās nodevīgo sociālistisko vadoņu* pastāvībai un spēkam un faktiski atbalstoties uz zemnieku tumšajām** masām, viņa itin pareizi nogida, ka te būtu kaut kas darāms, lai vismaz šo slāni saistītu jo cieši pie kontrrevolūcijas. Viņa ar mieru pat upurēt muižniecību kā lielgruntnieci, pārvēršot lielgruntnieku šķiru skaidrā kapitālistu šķirā, un sāk domāt par lielo muižu izdalīšanu sīksaimniecībās, protams, par atmaksu. Es savā «Darbs un zeme» (176. lpp.)*** aprādīju, kā šī tieksme uzreiz ieradās 1890. gados, bet tikai aprobežotos mēros, pārdodot par augstu cenu vismaz vienu daļu muižu zemju sīkgruntniekiem. Caur to cerēja proletāriešu vienu daļu pārvērst par kontrrevolucionāriem īpašniekiem un reizē no tiem saņemt *augstāku — jo bāda renti* no zemes.

Daudz plašākos mēros šīs zemes dalīšanas plāns tika izbūdīts pēc pasaules kara vai arī jau agrāk, kad kā Balķānos pēc Krievijas 1905. g. revolūcijas zemnieki bija jā-apmierina. Tagad viena zeme pēc otras — gan, jo tālāk pēc 1917. g., jo mērenākā veidā — sāk izdalīt muižas:

* Oportūnistu, labējo sociālistu. *Red.*

** — neapzinīgajām. *Red.*

*** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 245. lpp. *Red.*

Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Somijā. Soreiz tiek daļīts vairāk muižu zemes (Latvijā, Igaunijā vārda pēc pat visa) un par zemākām cenām, bet tomēr ne revolucionāri *atņemot, bet izpērkot*. Tur, kur paliek lielāki vai mazāki muižu centri jeb kur rodas jauna relatīvi liela saimniecība (piem., mūsu lielzemeņi), to nolūks ir, varbūt pat pirmā kārtā, nodrošināt sev lētus algādžus. Bet pārējā kontrrevolūcija te redz tiešu bulverķi* pret revolūciju. «Vajadzēja, *lai izravētu komunismu*, spēji *izdalit* muižas.» Šis klasiskais agrār-kontrrevolucionāra — sociālista Lindiņa vārds ir vērts veselas grāmatas. Darbos viņš vēl spilgtāk paskaidroja šo teikumu «izravēt komunismu»; tas nozīmēja: izmest iz muižām algas kalpus (bez inventāra laukstrādniekus) un ielikt tur sīkrentniekus (ar inventāru «laukstrādniekus»).

Mums ar šo faktu ir jārēķinās ļoti nopietni — un jo sevišķi mums, kas piedzīvojuši 3 nopietnas agrārrevolūcijas (1905., 1917. un 1919. g.), kad ikreiz revolūcija uz laiku nāca pie uzvaras. Pati revolūcijas gaita var revolucionēt masas, bet viņa reizē var ienest tik svarīgas pār-grožības pašos objektīvajos revolūcijas apstākjos, ka tie prasa lielas taktikas maiņas vai pārvērš situāciju pat tieši kontrrevolucionārā. Palūkosim tikai īsi attīstību pie mums: 1905. g. laiki ir revolucionāri, kalpi un saimnieki ved politisko revolūciju kopā, 1905. g. revolūcija un 1906. g. reakcija paasina tik nedzīrdētā kārtā attiecības starp saimnieku un kalpu, ka kopdzīve top nepanesama; kalpi lielā skaitā deklasējas, pārvēršas sīkrentnieķeos, pusgraudniekos u. tml. pusīpašniekos, pusproletāriešos. Karš vēl retina kalpu rindas, izņemot no tam visu jaunatni. 1917. g. revolūcijā tomēr noteikts pārsvars vēl ir bezzemnieku proletāriskajam virzienam. Vācu okupācijas sodekspedīcijas vēl paasināja šķiru attiecības un turpināja deklasēšanas virzienu. 1919. g. mēs atradām jaunu situāciju, kuru mēs pietiekoši nepazinām un nenosvērām. B[iedra] Rozīņa zemes dekrēts** radīja pat pārpratumus ar kalpiem kā inventāra īpašniekiem! Un šīnī revolucionārā situācijā daļēja zemes dalīšana «inventāra laudīm» būtu nākusi par labu revolūcijai. Taču skaidrie algas

* — bastionu. *Red.*

** F. Rozīņa izstrādātais Latvijas Padomju valdības 1919. g. 1. marta dekrēts «Par zemes nacionalizēšanu, lietošanu un pārvaldišanu». *Red.*

kalpi mums palika uzticīgi. 1920.—[19]22. g. zemes dalīšana — šoreiz tieši kontrrevolucionāra — vēl vairāk pārgrozītu situāciju, ja šo reformu kāds domātu un varētu izvest, tieši ievērojot jauno sīksaimnieku intereses. Patiesībā pats Lindiņš kā zemkopības ministra biedrs Satversmes sapulcē atzina, ka piedalītas zemes līdz šim ne simt tūkstošiem, bet tikai 13 000! Tas ir neliels skaits, un visa lieta karājas gaisā. Baidās izlikt i muižniekus, i kalpus bez inventāra no muižām. Jaunie saimnieki sāk jaunsaimniecību uz plikām zemēm bez ēkām, cik tālu tie nav (kā to ir vairums) tikai jau bijuši sīksaimnieki, pusgraudnieki vecās vietās. Un tagad, pieņemot [Satversmes sapulcē] atlīdzības likumu ar muižniecības balsīm, tas ir, viņiem pieņemami augstu, un atlīdzinot [muižniekiem] — tas ir galvenais — visus *muižu (kaut fiktivus) parādus*, šie zemnieki tiek padarīti par pilnīgiem vergiem. Viens no likuma autoriem — Buševics Satversmes sapulcē (24. V [19]22.) saka: «Ar atlīdzības uzspiešanu *izputēs vairāk par 2/3 jaunsaimniekul!*» Īsi un aši!

Tādos apstākļos šīs masas gan nekļūs kontrrevolucionāras, ja revolūcija viņas pratis ieinteresēt, ja viņas nāks pie pārliecības, ka viņu vienīgais glābiņš arī ir revolūcija. Bet ikviens sapratis, ka šī situācija nav tāda, kā bija 1905., 1914. un pat 1917. un 1919. g. Revolūcija un kontrrevolūcija savā gaitā *ienes objektivas maiņas* uz laukiem un *ienes maiņas* arī lauku masu galvās. Divi grūti uzdevumi te ir revolucionāra priekšā: uztvert pareizo taktiku, brīvu no tradīcijas pinekļiem, un atrast ceļus pieiet pie šī elementa. Tas ir revolūcijas dzīves jautājums.

Komunistiskajā Internacionālē ir dzīva kustība šīnī jautājumā. Pēc II kongresa lēmuma ir pagājuši 2 gadi, un mēs redzam veselu rindu agrārprogrammu: Vācijā, pie mums, tagad patlaban Francijā, Itālijā, arī Polijā, ja arī vēl ne galīgi. Reizē ar IV kongresu sasauc agrārdarbinieku konferenci,¹²⁴ un uz dienas kārtības ir *agrārjautājums*. Jautājums ir jaunajā situācijā visai grūts, un stipri jāpielūkojas, ka necērt vienā vai otrā ziņā pār šnori. Jāatrod ceļš uz apvienību starp strādniecību un zemniecību, kāda būs jāatrod un būs vieglāk rodama pēc revolūcijas, arī jau ceļā uz revolūciju, jo zemju vairākumā (izņemot varbūt Anglijas salas, bet, protams, ne kolonijas) revolūcijas uzvara *nav iespējama pret zemniecību**.

* T. i., nonākot konfliktā ar zemniecību. *Red.*

Kā pilsētā, tā uz laukiem *komunistu partija ir un parliek algas strādnieku — proletariāta partija*. No šī punkta atkāpšanās nav. Komunistu partija būs strādnieku partija, jeb tās nebūs nemaz. Visur, kur šinī ziņā rodas novirzīšanās, tā iet uz labējo pusē, attālinās no revolūcijas. Gan kāds iebilst: Kādēļ? Uz laukiem saimniekdēli vai pat saimnieki paši taču ir politiski attīstītāki, jo ir veci politiķi (sociāldemokrātija jeb sociālistu-revolucionāru partija pie mums labprāt sevi kā vecu sieru reklamē par vecāko partiju). Sie elementi taču arī var būt tad vis-apzinīgākie elementi. Tā būtu ilūzija, ja ne kas sliktāks. Ne labā griba, skola vai vecums padara cilvēku par šķiras apzinīgu, bet pirmā kārtā viņa *piederība* pie šķiras ar viņas dzīves interesēm utt. Un, ja arī lauku proletariāts ir mazāk attīstīts politiski, tad pilsētu proletariāts viņu viegli ierauļ savas cīņas rindās (sk. 1904.—[1905. g. Latvijā]). Un, kur laukstrādnieki stājas politiskā kustībā, tur tie stājas kreisajās rindās (sk. Čehiju, arī Franciju, Itālijā). Sie līdz šim sabiedriski nogrimuši* slāņi, ja ceļas, paceļas ar jo lielāku sparu.

Var sacīt, ka pie mums lauku algas proletariāts ir stipri samazinājies, pa daļai, kā jau teicu, zaudējis savu šķiras raksturu (deklasējies). Tas viss ir tā, kā to liecina Līndiņa «gvarde» iz «Lauksaimnieku savienības»**. Bet mums ir oficiāli atzīts skaidru algas strādnieku skaits 50 000! Tas patiesībā ir lielāks. Un no 100 000 zemes gaidītājiem arī tikai 13 000 tikuši pie zemes, pārējie tiek atmesti atpakaļ proletariātā. Bet, lai arī būtu tikai 50 000 skaidru proletāriešu, tā ir laba un droša bāze. Un par viņu šķiras apzinību vislabāko liecību nodod tie protesti, kas gadu atpakaļ, neraugoties uz divgadēju sociāldemokrātu agitāciju par labu zemes dalīšanai, atskanēja pret šo dalīšanu no muižu kalpiem; šis pliķis taisni pa aci Līndiņam. Vienīgi te komunistu partijai var būt droša bāze.

So bāzi ir zaudējuši i valdības sociālisti***, i sociāldemokrāti. Tanī dienā, kad pieņēma jauno zemes likumu, šie nodevējīgi stājās, toreiz vēl vienoti — kā tagad Līndiņš atzīst, ar tieši kontrrevolucionāru nolūku *pret*

* — atpalikuši. *Red.*

** Te P. Stučka ironizē; domāta Laukstrādnieku savienība. *Red.*

*** Sociāldemokrāti mazinieki. *Red.*

komunismu —, pretim lauku proletariātam. Kad šos lauku *kalpus sāka mest laukā* no darba vietām muižās, lai tās izdalītu ar inventāru aplaimotiem bezzemniekiem (kaut tiem būtu pilsētā nami, kā paskaidro «zemes ierīcītāji») vai ar «lāčplēsi»* apbalvotiem karavīriem, tad šo darbu izveda dzīvē valdības sociālisti paši ar savu roku, cik to nu spēja. Bet sociāldemokrāti apkērušies parunāja dažus vārdus pret to un apkusa. *Un vienīgi komunisti* kā pērn priekš Jurģiem, tā šogad uzsauca kalpiem, *lai turas*, jo ir vēl partija, kas stāv droši un neatlaidīgi viņu pusē. Paši kalpu izmetēji sadrebēja. «*Lielie Jurģi,*» raksta Līdiņa orgāns šogad 27. aprīlī, «pārgrupēja šogad vismaz 80 000 zemes pieprasītāju. Šī pārvietošanās ir augstākā mērā grūta ... par baronu naudu uzpirktas avīzes (zīmēts uz sociāldemokrātiem! [P. S.]) un propagandisti (acīmredzot — uz komunistiem! [P. S.]) aģitē pret zemes reformu, aicina nepaklausīt ... uzstājas it kā jaunsaimnieku aizstāvji. Šī aģitācija *kurina nemieru.* Jurģi paliek jo sa-režģītāki ...» — «*Ja šie Jurģi izies gludi, tad reforma ir galīgi uzvarējusi* un lies krokodiļa asaras baroni, viņu draugi un latviešu «auni», kuri stāsta, ka reforma esot ievadīta grāvī.»

Pēc visas šīs lielās jeremiādes** varētu domāt, ka «Laukstrādnieka» rindas būs pārpildītas ar ziņām par «spīdošiem Jurģiem». Atrodam patiesībā tikai dažus ziņojumus un tikai vienu, kas ir pilnīgi Līdiņa atbalss, no Kazdangas. «*Jurģi pie mums noritēja lotti* (ne vienkārši! [P. S.]) priekšzīmīgi ... Komiteja ir centusies izpildīt savus pienākumus *augstāk par katru uzslavu* ... esam pie-rādījuši, ka agrārā reforma ir *galīgi uzvarējusi* (sal. augstāk — Līdiņa rakstu! [P. S.]).» — «*Mēs, darbaļaudis, Latvijas brīvības cīnītāji utt.*» Paraksts: «*Latvijas kareivis J. D.*» Bet ir gan ziņas par laudīm, «*kas līdz ar mantām un lopiem klīst zem klajas debess*», jeb atkal «*par slepkavību sakarā ar saimnieku maiņu*», ar redakcijas morāli: «*tas ir pirmais traips uz zemes reformas ceļa ... Tie nav cienīgi zemi saņemt, kuri ar varas darbiem grib iekarot sev tiesības.*» Šī vispārējā piezīme, protams, nav zīmēta uz pašu slepkavu, kurš sev ir «*ieguvis tiesības*» vienīgi uz kameru (Līdiņa kompanjona) Holcmaņa cietumā! Cik pārredzams, tad «*lielo Jurģu*» panākums ir *loti* —

* Buržuāziskās Latvijas Lāčplēša ordeni. *Red.*

** — gaudu dziesmas. *Red.*

niecīgs; ir atkal atliktas izlikšanas, kā pērn, un nezin vai jauno saimnieku skaits pēc lielajiem Jurģiem daudz pārsniegs augšminētos 13 000. Un tagad pieņemtais atlīdzības likums pacels cenas tā, ka tās varēs maksāt vienīgi pilsētu advokāti un citādas «brīvas profesijas» — kā par vasarnīcām. Var sacīt, ka zemes reforma ir galīgi izbākrotējusi, tas ir, viņa ir gan izputinājusi agrākās kalpu saimniecības, bet nav nodibinājusi jaunas, valda pagaidu stāvoklis un stereotipiskā frāze: «bezzemnieki, zemes prasītāji, izvietoti pagaidām» jeb «klīst zem klajas debess». Viens kas tiesa: šo nelaimīgo bezzemnieku un kalpu pacietība ir apbrīnojama.

Tātad mēs *aizstāvam* tur, kur vēl nav notikusi kalpu izlikšana, šo *kalpu saimniecības* pret jebkuru, vienalga, kaut «lāčplēsi» ar zelta zobenu. Bet ko mēs te ieteicam laukstrādniekiem pašiem? Viņi paši prasa muižas ar inventāru viņu kooperatīvā apstrādāšanā. To pašu aizstāv arī daži [LKP] biedri, izsacīdamies pret manu piemetinājumu «vai arī valsts racionālā saimniecībā». Man te tūliņ jāatzīmē, ka es šo prasību uzstādu vienīgi no kalpu pašu interešu viedokļa. Kalps šinī prasībā redz vienīgo izeju — palikt darbā, to mēs pabalstām. Bet, ja valsts uzņemas vest racionālu saimniecību, kas viņiem var būt pret to, ja ievēro visus *darba noteikumus*, ko mēs prasām? Zemes kooperatīvi ir kas *pilnigi jauns*, kam nav *kapitālistiskajā iekārtā*, vismaz šimbrižam, drošu pastāvēšanas pamatu. Tāds pamats var rasties vienīgi ar proletariāta uzvaru, kad viņi top brīvi vai dabū *atbalstu* pret kapitālistisko konkurenci. Šimbrižam jābaidās, ka kalpu kooperatīvi var *neizturēt konkurenci* jeb viņiem jāpasliktina darba apstākļi. Protams, tas var arī nebūt, ja kooperatīvam ir labs organizators un darba plānu labi ietur, ja ir pietiekoši *naudas līdzekļi*! Bet, ja valstij tas nav visai izdevīgi vai ienesīgi pašai vest saimniecību, tad tā nav *mūsu*, bet ir *pilsonības* valsts, un mums ir strādnieku šķiras intereses dārgākas nekā pilsonības aizstāvētās intereses.

Te nav sevišķi jāuzsver, ka mēs prasām tādas pat darba algas, dzīvokļu utt. apstākļus, kā mēs prasām strādniekiem pilsētā. Nesaudzīgi! Mūs neinteresē jautājums, kā *izsītīs* sev virsvērtību un peļņu saimnieks. Tā ir viņa darīšana — atrast jaunus tehniskus uzlabojumus, padarīt

* Sk. šā sēj. 298. lpp. Red.

saimniecību intensīvāku utt. Ja viņš to nevar, lai laižas dibenā un dod vietu strādniecības pašas varai. Še, man šķiet, paskaidrojumi lieki, un mēs ikvienai prasībai (jo sevišķi, piem., *dzīvokļu* jautājumā) vienmēr pievienojam — pilsētās un uz laukiem. Mēs *algas strādnieku* šķiras intereses stādām vienmēr pirmajā vietā.

Tas izverd jau iz marksistiskās sapratnes par to, kas ir sabiedrības šķira. Šo tumši nogisto jēdzienu mēs saprotam noteikti revolucionāri: Sabiedriskā šķira ir ļaužu kopība, ko apvieno viņu *loma ražošanā, pašu ražojamo līdzekļu* un līdz ar to ražošanas produktu *izdalīšana*. Šķiru cīņa tādi ir *cīņa ap lomu ražošanā, cīņa ap ražojamo līdzekļu piederību*. Un *politiskā cīņa* ir cīņa dēļ valsts varas, tas ir, šķiras varas, kas nodrošina šo ražošamo līdzekļu piederību un tamlīdz arī lomu ražošanā un produkta izdalīšanā.

Tikai tā, skaidri sev iztēlojot acu priekšā šķiru un politiskās cīņas nozīmi, mēs sapratīsim arī, kāda starpība ir pēc proletariāta uzvaras un līdz uzvarai un kādēļ vienīgi vecās politiskās varas gāšana var galīgi izšķirt arī agrārjautājumu.

Politiskā cīņa var droši atbalstīties vienīgi uz vienu no šķirām, vai nu skaidri *izmantoto*, vai skaidri *izmantotāju*, un ne uz vidējiem slāņiem, kam ir gan vienādas intereses, bet ko *nevieno kopējas* intereses. Bet reizē tas arī norāda, ka par *noteiktiem, nesamierināmiem* pretiniekiem var būt vienīgi *laudis* ar *pretējām*, pretstatējām šķiras *interesēm*, bet ne vispār *laudis* ar *dažādām* interesēm.

III

Bet, ja mēs tik noteikti uzsveram, ka mūsu partijas pamats ir arī uz laukiem *algas strādnieks*, vai tas nerunā pretim tam, ko mēs sākumā sacījām? Vai mēs varam un pat vai mēs drīkstam griezties arī pie *sīkzemnieka*, pat bezzemnieka, kas nav skaidrā algā utt.? Tas ir tas jaunais un grūtākais jautājums visā komunistu kustībā.

Vecajā sociāldemokrātā sēd arvien mazliet nemaldības princips, pat ja viņš būtu nepareizi sapratis Marks, Engelsu un visu pasaules attīstību. No vecajiem aizspriedu-miem vēl ilgi nebūs atsvabinājušies galīgi arī komunisti, bijušie sociāldemokrāti. Atzīt kļūdu un to cesties labāk padarīt ir grūts, bet nepieciešams uzdevums. Kom. Inter-

nacionāle savā II kongresa agrārrezolūcijā to ir pamatīgi darījusi. Es te viņu necitēšu, jo tā ir latviski nodrukāta. Bet tai tikai pamazām seko atsevišķās partijas. Un par to atklāti zobojas tādi «revolucionāri» sociālisti kā [Vācijas] neatkarīgie [sociāldemokrāti]. Jeb, ja tie kādreiz to atzīst, tad pārcērt uz otru pusi un uzņem savā reformu taktikā to, kam vieta ir vienīgi *revolūcijas* taktikā.

Mēs taču ticam lielsaimniecības nākotnei kā rūpniecībā, tā zemkopībā. — Itin pareizi! Bet zemniecība taču nav lielsaimniecība. — Arī pareizi! Sīksaimniecībai arī zemkopībā nav nākotnes. — Nē un jā! Nav nākotnes, skatoties tālienē, bet ir *vēl nākotne* tuvienē. Te mazliet jāpakaņojas, jo jautājums ir ļoti svarīgs un varbūt pat izšķirošs. Es savā «Darbs un zeme», kur bija samērā nelielā grāmatā jāapskata pārāk daudz jautājumu, pie šī jautājuma pakavējos tikai īsumā, piem., 172.—173. lpp.,* zīmējoties uz kapitālistisko iekārtu. Citā vietā (44. lpp.) es arī aizrādīju, ka maz- un sīksaimniecība drīz paceļas, drīz atslīd atpakaļ sakarā ar saimniecisko sistēmu maiņu. Šīnī ziņā ir tagad zemkopība progresējošā stāvoklī, kamēr lopkopība nav vispasaules apmēros pieņemusi racionālas lielsaimniecības veidu. Pa šo — tā saukto Dānijas (kā vistipiskākās zemes) ceļu zināmu laiku ies zemniecības attīstība. Es reizē aprādiju, ka šī progresējošā sīklopkopība caur kooperatīviem nonāk jaunā atkarībā (neskaitot zemes renti) no kapitālisma, bet tā tomēr ir saimnieciska un kulturāla pacelšanās.

Būtu velti galvu lauzīt, kā pārlēks sīkā lopkopība uz lielsaimniecību. Tas kapitālistiskajā iekārtā būs ļoti *sāpīgs* process; pārejot uz padomju iekārtu, tas var norisināties itin nesāpīgi, kaut gan ar zaudējumiem saimnieciskā ziņā. Bet revolūcijas nevar reķināties ar pārejošiem zaudējumiem. Kur nav iespējams pārvest lielsaimniecības tieši sociālismā, tur nav jābaidās tās pat sadalīt, ja tas ir *revolūcijas* labā (kā sociāldemokrāti nebaidījās no tā *kontrrevolūcijas* labā). Visādā ziņā ar tām sīksaimniecībām, kas jau pastāv, jāreķinās un nopietni jāreķinās uz ilgstošu laiku. Ja dažādi Dāvidi sludināja savu sīksaimniecības teoriju, tad viņi to darīja pilsoniskas reformas robežās, un revolūcija ir pietiekoši atklājusi viņu un kompānijas kontrrevolucionāru raksturu. [Padomju] Krievijas

---

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 240., 241. lpp. *Red.*

piemērs rāda tieši pretējo ainu — revolucionārā perspektīvā.

Mums jāatmet aizspriedumi pret zemniecību, tie nav *marksistiski*, kā jau redzējām iesākumā. Apskatot tad objektīvi zemniecību kā pašražotāju, kā darba tautu, mēs redzam, ka viņai nebūt nav jāstāv pilsonības puse. *Rāžošanā* šī zemniecības daļa ir *vienīgi izmantotā*, bet ne izmantotāja. Vai nu kā apslēpts algas strādnieks, jeb kā zemes rentes vergs šis zemnieks ir izsūktais, bet ne izsūcējs. Viņam še ar proletariātu *nav pretēju*, ja arī nav ikreiz kopēju *interesu*. Šīnī ziņā *viņi var būt* nopietni cīņas biedri. Bet, kā jau Markss aprāda, zemniecība [politiski] nav šķira, vismaz par tādu neapzinās*, — ja kur *par to* runā, tad «kulaki» vienīgi viltus nolūkā taisās «brāļoties» ar sīkzemnieku, un tādēļ vajag citas šķiras, kas to aizrauj līdz uz vienu vai otru pusi.

Lielais zemnieks vai pat muižnieks mēģina sīko vai mazo zemnieku ievilk savā apvienībā *vienīgi kā produktu pārdevēju*, pa kara laiku kā pārtikas vielu spekulantu. Bet miera laikos šis pamats nav pietiekošs: viņa pārdošanas vajadzības ir mazākas nekā maksāšanas un pirkšanas vajadzības. *No rentes maksāšanām to var atsvabināt* *vienīgi revolūciju*, pirkšanas ziņā, zīmējoties uz *pilsētas produktiem*, var norisināties tieši izmaiņa pret lauku produktiem. Šis izlīgums ir iespējams un *tātad nepieciešams* abām pusēm, kā to redzam atkal Padomju Krievijā.

Tātad mēs redzam teorētiski, ka apvienība starp proletariātu un sīk- un mazzemnieku *ir iespējama* un *tātad revolūcijas interesēs nepieciešama*. Daudz grūtāk to ir izvest dzīvē. Nepietiek ar vienkāršu šo vārdu uzrakstīšanu, tiem jānonāk pie šī sīkzemnieka viņa namelī, kas ir visai grūts process, īpaši mūsu apstākļos. Bet, reiz nonācis pie sīkā zemnieka, šāds lozungs vispirms izsauks neuzticību. Vai viņš maz krāpts? No lielkunga, valdības, sociāldemokrātiem, sociālistiem! Visi tam ko solījuši, neviens nekā nav turējis. *Tādēļ te ir vajadzīga valsīrdiba*, bet ne demagogija. Nekad nesolit to, ko negrib vai nevar izvest.

Se ir vēl daudz jādara, vācot piedzīvojumus** vispasaules apmēros, un nākošam kom. agrārkongresam, par kuru jau minēju, būs svarīgākais uzdevums savākt šos

* *Markss K., Engelss F.* Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 296., 297. lpp. *Red.*

** — apkopojot pieredzi. *Red.*

praktiskos piedzīvojumus. Bet reizē mums jāstrādā pašiem uz savu galvu. Es domāju, ka mēs esam maz darījuši šīnī lietā, tādēļ ka nav bijis skaidrības pašos mūsu uzdevumos. Mēs esam viegli mētājušies ar kontrrevolūcijas vārdu pret šiem mazajiem* (piem., 1919. gadā Padomju Latvijā). *Tas viss jāsaka pilnigi atklāti*, nekā neslēpjot, bet vajāsirdīgi atzīstot savas kļūdas. Es domāju — ja mēs zināsim, ko mēs gribam, un ja mēs gribēsim to, ko mēs zinām pateikt šai lauku darba tautas masai, tad rasies arī spēja to panākt.

Un, ja grūti ir ietikt sīkzemnieku — lauku varbūt visvairāk apspiestā slāņa uzticībā, tad rūp tikai vienam, otram, trešam pacelties, lai ieinteresētos veselas masas. Tas ir vēsturisks fakts. Tādēļ vajag lozungu, kas saprotami, ticami, nopietni un no sirds domāti; tie, nonākuši uz laukiem, ies no mutes mutē. Tādi lozungi bija tie, kas kādreiz ir *sacēluši* nemierus un dumpjus un kas nonesīs uz laukiem arī revolūcijas dīgļus.

Ja mēs to pratīsim, tad nekādi šķēršļi mūs neatturēs no šām lauku masām. Protams, ne uzreiz un ne bez darba un pūlēm. Tas mums jāzina, ka galīgi šīs masas mēs varēsim iekarot *tikai pēc proletariāta uzvaras*, kad vara būs mūsu rokās un mēs ne vairs kā 1919. g. frontes un blokādes apstākļos varēsim parādīt darbos, ka mēs gribam un protam viņu intereses ievērot. Līdz tam laikam mums labi ja izdodas iekarot vienu daļu no tām un pārējās padarīt vismaz neitrālas, kas neiejaucas par labu pretiniekiem (1919. g. daži no mūsu biedriem to diemžēl pielīdzināja jau kontrrevolūcijai). Šīnī zinā mums tagad tomēr ir viens stiprs pierādījums: Krievijas jaunā saimnieciskā politika, kura tādēļ ir jāpopularizē visiem līdzekļiem, itin tāpat, kā to visiem līdzekļiem cenšas diskreditēt, apmelot un nomelnot visi mūsu pretinieki no Bergalīdz Menderam. Ka viņiem netic, par to viņi jau gan varētu būt pārliecinājušies, jo, ja tikai desmito daļu no tā noticētu, tiešām vai neviene komunista vairs nedrīkstētu būt Latvijā. Bet vēl ir, jo ķer, arestē, lād un baidās.

IV

Mūsu agrārpolitikas vispārējās līnijas nospraust pēc visa sacītā nav grūti:

* T. i., pret sīkzemniekiem. *Red.*

1. Mēs *pamatojamies* uz algas strādniecību pilsētās un uz laukiem, un visur, kur šīs šķiras intereses nāk sadursmē ar citu šķiru interesēm, mums jāaizstāv algas proletāriešu intereses pretim visām citām šķirām.

2. Mēs esam *nesamierināmi* un *nesaudzigi* savā cīņā pret muižniecību un lielburžuāziju, atņemot tai bez atmaksas un pilnīgi viņas zemes un inventāru, un šīnī cīņā vienojam pēc iespējas plašas darba tautas masas.

3. Mēs izturamies saudzigi pret lauku sīkburžuāziju, vienu daļu (ipaši pusproletārisko) tieši ievelkot kopējā cīņā, pārējo daļu vismaz neitrailizējot šīnī cīņā, atvelkot to no lielburžuāzijas, zinādami, ka pēc uzvaras mēs pievilksim savā pusē ari šos neitrālos. Te mēs ar sīkzemnieku apņemam ari mazo zemnieku, vispār lauksaimnieku, kas neizmanto citus, bet tikai pats top izmantots.

Tāda ir mūsu cīņas shēma. Tā mums jāietur atklāti, vaīsirdīgi un nopietni ilgstošā darbā, neatbaidoties, ja pirmie mēģinājumi neizdotos, un neiztēlojot sev pārāk rožaini vienu otru nejaušo veiksmi. Bez šīs shēmas ieturēšanas revolūcija nav izvedama dzīvē, jo sevišķi tagadējā Latvijā, kur pretinieki tā apmēram visu dara, lai tos elementus, kas mums vajadzīgi, no sevis atstumtu.

Un, ja mums te nav vēl sevišķi jāuzskaita, ko mēs darīsim strādniecības labā (pietiek ar vārdiņu: visu), tad, zīmējoties uz zemniecību, mums tomēr jāformulē ir noteikti kaut parauga lozungi.

Mūsu uzdevums te ir vispirmā kārtā šos sīkos un mazos saimnieciņus apdrošināt, ka viņu *zemes* (saimniecības ar inventāru) *paliks neaizskartas*. Nekādu mēģinājumu tos spiest vienoties komūnās vai kooperatīvos! Tam jābūt pilnīgi labprātīgas vēlēšanās aktam. To, ja ari varbūt nedaudz gadījumos, *pārkāpa* 1919. g. Latvijā, un lai atminas, ka *es, kur vien to dabūju zināt*, uz stingrāko un atklāti («Cīņā») toreiz pat uzstājos pret to.* Tas nedrīkst atkārtoties un neatkārtosies, jo tagad aiz mūsu biedriem ir Krievijas piedzīvojumi. Vienigais izņēmums zīmējas uz tiem, kas savas zemes guvuši nekriētnā, negodīgā ceļā, dabūjot zemes, kas pienācās darbaudīm, par sevišķiem nopolniem buržuāzijas labā. Tur pašiem bez- un sīkzemniekiem jāizdara revīzija, kuru mēs pabalstīsim viņu interesēs.

* Sk. *Stučka P.* Par Padomju varu Latvijā 1918.—1920. Rakstu izlase. R., 1958, 264.—269. lpp. Red.

Bet tā vien nepietiek. Mēs lasījām, ka pat sociāldemokrātu līderi sāk ieskatīt, ka uz jaunajiem saimniekiem gulsies *buržuāzijas valstij un muižniecībai par labu nepanesams maksājumu slogans*. Tas nav ciešams un *jānovej*. Jo vairāk, ka tāni pat laikā kā roņi taukos dzīvos vecie un dažādi citi *privileģēti* saimnieki, kuru tēvi jeb kuri paši no kara peļņām jau mājas izmaksājuši, kas zemes dabūjuši dāvanai (par «nopelniem»), [kā arī] muižnieki ([muižu] centros) utt. Tāda netaisnība, protams, nav ciešama. *Zemes parādi ir atceļami pavisam*, bet, tā kā valstij (arī padomju iekārtā, kur tā ir darba tautas valsts) ienākumi vajadzīgi, tad zeme jāapliek *visa, izņemot sīkās* saimniecības, kas pašas sevi tikai uztur, un *pirmos gados jaunsaimniekus un izpostītos*, ar *progresīvu*, tas ir, pēc lieluma *pieaugošu un stipru* zemes *nodevu*. Tā ir prasība, kura jāparaksta ne vien komunistam, bet ikvienam strādniekam, vispār darba cilvēkam un jo sevišķi ikvienai partijai, kas sakās esam strādnieku vai darba partija. Bet *mēs šo lozungu* pirmie uzstādām un *ne vien vārdos*, bet to centīsimies arī izvest.

Arī tā vēl nepietiek. Jaunās saimniecības ir jāceļ, no postītās jāatjauno. Kā tas panākams? Tagadējā valdība tam bija ar mieru ziedot tikai kaut kādas niecīgas summas iz kultūras fonda. Tas ir apsmieklis. Bet, kad Padomju Krievija Dženovā pacēla vispārēju reparāciju jautājumu,¹²⁵ vai tad Latvijas valdība, ieslēdzot sociālistus, tam pievienojās? Neviens par to nav dzirdējis. Vispirms jāuzliek lielburžuāzijai *manāms vienreizējs mantas nodoklis* par labu šīm fondam. Un jāpaceļ balss Viseiropas koncertā pēc pabalsta ne tuklajai buržuāzijai (kurai Kalnings nevar iezvejot aizdevumu), bet badā mirstošajiem *jaunsaimniekiem* un *nopostītiem*.

Visai zemniecībai jāsaprot, ka proletariātam pēc uzvaras ir vislielākā interese *pacelt saimniecību* arī uz laukiem, un, kad strādās fabrikas (kurām tirgus ir nodrošinājams Krievijā, atkal gan tikai proletariāta valdībai), tad netrūks līdzekļu pacelt arī zemkopību un nebūs jāieved ārzemju maize tagadējā zemkopju zemē Latvijā.

Tādās ir mūsu domas agrārjautājumā, kā tās pa liešlākai daļai izliktas jau mūsu agrārprogrammā*, kuru lasa

* T. i., LKP XVIII konferences apstiprinātajā «Latvijas Komunistiskās partijas agrārprogrammas projektā». Sk. Latvijas Komunistiskās

pārāk maz, tā ka pat nav bijis pieprasījuma pēc tās atsevišķa novilkuma, un par kuras eksistenci laikam daudz jaunāku biedru pat nezina. Tur pienāk klāt mūsu agrārprogrammas tēzes pārejas laikam [uz proletārisko revolūciju], kas vēl nav galīgi formulētas un apstiprinātas no partijas.* Te, domājams, rasisies papildinājumi līdz ar Komunistiskās Internacionālēs IV kongresu, kurš nolikts uz 7. novembri reizē ar agrāro konferenci.** Šīnī kongresā vispār tiks pieņemta Komunistiskās Internacionālēs vispārējā programma,*** kurai pievienosies noteikumi par agrārpolitiku pārejas laikam uz revolūciju.**** Ir sakrājies milzīgs jauns materiāls pēdējos gados agrārjautājumā visās zemēs, par kuru ziņas presē ir tik nepilnīgas, ka tikai konference un kongress cels atklātībā visus šos piedzīvojumus un slēdzienus no tiem.

Es atminos, ka maija mēnesī***** 1917. gadā, Maskavas latviešu boļševiku konferencē***** runājot, man bija jāaizrāda, ka tā ir pirmā revolūcija (tas vēl bija ilgi iepriekš Oktobra), kas aiztver cilvēces pašus zemākos slāņus — lauku darba masas un ved tās cīņā. Lauciniekam, kas saprot seklu un dziļu aršanu, šī aina var būt joti spilgta. Tagad, 5 gadus vēlāk, mēs esam pirmās komunistisku, tas ir, patiesi revolucionāru laukstrādnieku vispasaules saeimas priekšā.

Uz *vispasaules komunistisko agrārkonferenci* Maskavā 1922. g. novembrī lai ir virzītas visas pasaules lauku ciešēju un apspiesto acis! Sis lozungs lai ir tas, kas lai apvieno visas pasaules darba tautu *tais cerībās uz galīgu atsvabināšanu!* Ar šo lozungu arī mēs uzvarēsim.

P. Stučka

«*Ciņas Biedrs*», 17. nr.,
1922. g., 1.—21. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

partijas kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi, 1. d. R., 1958, 236.—242. lpp. *Red.*

* Rezolūcija «Par agrārjautājumu» tika pieņemta LKP VII kongresā. Sk. turpat, 278.—281. lpp. *Red.*

** Sk. 124. piezīmi. *Red.*

*** Komunistiskās Internacionālēs programma tika pieņemta vēlāk — VI kongresā 1928. g. *Red.*

**** Kominternes IV kongress pieņēma agrārās programmas uzmetumu. *Red.*

***** Pēc vecā stila 21. aprīlī. *Red.*

***** LSD XIII konferencē. *Red.*

RĪT VAI PARĪT?

(*Pie programmas un taktikas jautājuma*)

Varētu jau izlikties dīvaini, ka nopietni cilvēki «sanāk ragos» ap jautājumu, vai zināms jautājums iekrīt programmas vai turpretim taktikas laukā. Un, ja jautājums grozītos vienīgi ap to, tad es tiešām netērētu tinti un papīru un parakstītu zem bb. Lms un Ats piezīmēm «Cīņas Biedra» 17. numurā* vienkārši: «labs ir». Bet acīmredzot ne ap to grozās jautājums, bet pavisam ap citu ko; un, ja arī ne mūs savā starpā, tad plašākas aprindas**, bez runas, dala, šķir un skalda cits kas. Tas ir jautājums: *rit vai parīt?* Proti: norisināsies galīgā cīņa. Jo, cik arī dīvaini neizklausītos, šis «rit vai parīt» ir lielā mērā tas, kas mūs šķir no sociālistiem un sociāldemokrātiem. Kāds izskatīsies socialismus un pēc tam komunisms, par to nebūtu tik daudz strīdu, bet vai tas nāks pēc 1000 g. (kā domā sociāliberāli) vai pēc 500—300 g., kā rēķina dažādi [labējie] sociālisti, vai nākošā paaudzē, tikai ne mūsu, kā kalkulē sociāldemokrāti no II [Internacionāles], vai parīt, aizparīt utt., tikai ne rit vai pat šodien, kā domā neatkarīgie [sociāldemokrāti], kreisie no $2\frac{1}{2}$ Internacionāles, jeb beigās: vai mēs esam jau *patlaban cīnā ap to*, socializēšanās procesā, kā to sludina komunisti. Protams, ka ikvienā gadījumā kvantitātē pāriet kvalitātē, daudzskaitlība — īpatnībā. Pirmajiem kā kustība, tā mērķis nav nekas («pēc mums lai nāk kas nākdams»!); otrajiem «kustība ir viss un mērķis nav nekas», trešajiem «mērķis ir viss un kustība nav nekas jeb ir kas kaitīgs» (jūs uzreiz pazīstat «neatkarīgo» vai «kreiso» sociāldemokrātu!)***. Un beigās komunistiem, kas redz sevi atrodamies sociālistiskās revolūcijas laikmetā, «kā kustība, tā

* Domāts Lemeša (R. Salnas) raksts «Piezīmes par septīto partijas kongresu» un Ata (E. Ozoliņa) raksts «Dažas piezīmes par partijas programmu», kuri ievadīja diskusiju par LKP VII kongresā apspriežamajiem jautājumiem. *Red.*

** Starptautiskās strādnieku kustības darbiniekus. *Red.*

*** Ja Kautskis atliek revolūciju Vācijā pēc tam, kad tā būs norisinājusies Anglijā vai Amerikā, kad Menders to pašu saka par Latviju, tad neatkarīgo [sociāldemokrātu] «padomju diktatūru» Vācijā un Mendersa «estrādnieku un bezzemnieku valdību» Latvijā ir vienādas vērtības — mērķis bez kustības tam par labu. [P. Stučka to saka sakarā ar sociāldemokrātu demagogiskajām prognozēm par iespēju nodinībāt «sociālistiskas valdības» bez proletāriskas revolūcijas. *Red.*]

mērkis ir vienādā mērā viss», proti, kā apzinīga kustība, tas ir, organizēta revolūcija.

Ko nozīmē salīdzinājums starp 1919. g., kad «visu zemju strādniecība bija pilna cerību uz sociālisma uzvaru», ar tagadējo stāvokli, kad «izredzes uz tūlītēju proletārisko revolūciju Eiropā un Amerikā ir attālinājušās»? Vai var jel maz salīdzināt *cerības* (tas ir, subjektīvu pārādību ar izredzēm [uz] pilnīgi objektīvu «būšanu»)? Kas tad bija cerības 1918. un 1919. g. pārējā pasaule? Lielā mērā tās pat gaidas, ka tas sociālisms nāks kā mazi cīruļiši pavasarī; proti, bez nopietnas, nāvīgas cīņas pašu mājās. Ja 1918./19. g. Vācijā būtu bijusi tagadējā komunistu partija, arī tur, esmu pārliecināts, plivinātos sarkanais karogs. Raug, kādēļ toreiz *cerības bija*, bet *izredžu nebija*. Parunājiet ar jebkuru Vācijas nopietnāku strādnieku, kas bija 1918./19. g. kustībā; viņi valsirdīgi atzīstas, ka toreiz visi baidījušies no varas saņemšanas.

Nav šaubu, ka revolūcija nēmusi citādāku gaitu, citādāku ritumu (tempu), bet noliegt patlaban izredzes uz drīzu proletārisko revolūciju, ja tā nav pārrunāšanās, nozīmētu soli pa labi. Un tāds solis būtu nepieciešams, ja tiešām objektīvie apstākļi, revolucionārā situācija būtu pamatīgi grozījusies. Bet, ja ne, tad tas varētu nozīmēt ideoloģisku nomaldišanos un ne vairāk. Priekš visa tā nav pamata. Tā bija maldišanās, ja kas iedomājas, ka proletāriskā revolūcija ir acumirkļa padarīšana («čīk») un ne ilgstošs process. No šiem maldiem mēs esam vai vismaz varētu būt izdziedēti, bet tikai mēs, apzinīgie komunisti, ne lielās masas. Lielās masas visumā nevar kļūt apzinīgas iepriekš revolūcijas uzvaras; līdz šai uzvarai komunisti būs un paliks tikai strādnieku šķiras lielāks vai mazāks *mazākums*. Bet viņiem jāprot aizraut sev līdzi ja ne visu darba tautu, tad vismaz viņas lielo vairumu. Tas ir komunistu partijas uzdevums, un tas izpildāms tikai tur, kur būs revolucionārā situācija, — kur tās nebūs, tur no jauna plauks sociāldemokrāti, dažādi citādi sociālisti jeb kristīgi un citādi pūšlotāji un zīlētāji.

Komunistiskā Internacionāle no pirmās dienas sludina, ka mēs atrodamies revolūcijas momentā, ka mums ir tikai viena, proti, rītdienas vai pat šodienas programma: caur sociālismu uz komunismu. Sinī nolūkā: *strādnieku šķiras diktatūra*, kas izveidojas līdz šim visur *padomju iekārtas formā*. Tātad padomju republika! Šī Internacionāle *atmet*

dalīšanu maksimālā un minimālā, nākotnes un tagadnes programmā. Un, kamēr šīs *Internacionāles lēmums nav atcelts*, tas *paliek spēkā* arī priekš mums un nevis vienīgi lielajām komunistiskajām partijām.

Internacionāle ir gan nolēmusi IV kongresā likt uz dienas kārtību programmas jautājumu: proti, izstrādāt ne vien vispārēju Internacionāles programmu, bet arī lielāko partiju atsevišķās programmas. Bet es neticu, vai tur no jauna kļūs nodibināta dalīšana maksimālā un minimālā programmā. Protams, ka tur neaprobežosies ar vispārējiem teikumiem, bet centīsies uzmest arī *tendencies* (tiesīsmes), kas ir pietiekoši noskaidrojušās, par pašu revolūcijas gaitu *no* [buržuāziskās] *demokrātijas*, tas ir, no pilsoniskās sabiedrības ar pilsonības diktatūru, uz *strādnieku šķiras diktatūru*, par pāreju no kapitālisma uz sociālismu (caur «valsts kapitālismu», ja vajadzīgs) un tad uz komunismu, par strādnieku šķiras organizāciju, kā arod biedrību, tā kooperatīvu lomu un attīstību utt. Un, ja mēs (ne es vien, kā b. Ats domā) no šādas programmas uzmešanas atsacījāmies, tad es *valsirdīgi* atzīšos: ne aiz cīta iemesla, bet tādēļ, ka neturējām sevi par spējīgiem to vienatnē un vēl tik īsā laikā labi izdarīt, un tādēļ, ka to pašu darbu trīs mēnešus vēlāk *obligatoriski arī priekš mums* izdarīs Komunistiskā Internacionāle.

Tik daudz, lai novērstu pārpratumus! Es domāju, ka līdz tam laikam mēs varam pietikt ar vispārējo daļu un ar taktikas rezolūciju par to apmēram, ko mēs saprotam ar strādniecības vienotās frontes taktiku. Jo vairāk, kad mums ir tāds agitācijas un propagandas dokuments kā Krievijas Komunistiskās partijas programma.

Ar to varētu aprobežoties, ja jautājums par programmu vispārīgi nebūtu tik svarīgs un ja «Cīņas Biedra» pagājušajā burtnīcā nebūtu ievietoti minētie rakstiņi, kas vietām izaicina uz pārrunu. Protams, ka te «nav strīdiņš par jaunu» un ikviens asums un skarbums top lietoti vienīgi, lai jautājumu nostādītu dzīvāk un spilgtāk.

Programma un taktika

Ir labs laiks, ja nemaldos, 1907. gadā, kad man bija jau jāatzīmē, ka pie mums par maz piegriež vērības programmas jautājumiem.* Mēginājām toreiz kopā ar Āzi

* Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 1. sēj., 356.—357. lpp. Red.

un dažiem citiem nodibināt masu apgādību ar programmas, tas ir, partijas principu noskaidrošanas nolūkiem pretim uzmācējam meņševismam ar viņa bezprincipību. Mēs izkritām kā privāts izdevums bēdīgi cauri, grūti noteikt, vai vairāk aiz cenzūras uzmanības jeb aiz oficiālo partijas iestāžu vienaldzības, ja ne naidibas.¹²⁶ Un ko domājat? Pagāja 10 gadi, kad mēs nezinājām īsti, kāda ir īsti mūsu partijas programma. Jo, kaut gan 1906. g. Stokholmā bijām pieņēmuši Krievijas partijas programmu (tikai ar tiesību *izgroatit agrārprogrammu un dažus eitus sīkumus*), [LSD] Centrālā Komiteja nekautrējās nodrukāt veco Latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku partijas programmu kā mūsu programmu, pret ko es jau toreiz arī uzstājos.* Un kā kuriozs jāatzīmē, ka tagadējā Latvijas sociāldemokrātiskā partija, kas uzlasījusi no mums atmesto nosaukumu, nekaunas skaitīt visus mūsu kongresus un konferences arī par savējiem, reizē publicē kā savu programmu ne 1906., bet 1904. g. programmu. 1917. g. maija konference** nolēma, ka jāienes daži pārgrozījumi programmā (piem., 8 stundu darba dienas vietā 6 stundas!), cits palika līdz 1919. g.

1919. g. [LKP] VI kongresam bija jāpieņem komunistska programma, bet nav jāaizmirst, ka toreiz *mēs bijām* Krievijas sociāldemokrātijas—boļševiku jeb tagad komunistu partijas daļa un ka mums, protams, varēja būt arī tikai *viena vispārēja programma* ar [visas] Krievijas partiju. To aizmirst b. Ats, kad viņš mazliet fejetonistiski atstāsta, ka «labi, ka gadījās pie rokas krievu komunistu partijas VIII kongressam paredzētais projekts, kurš tad turpat uz celgala tika pārtulkots un pieņemts tādā veidā, kā to atzīs pāris nedēļas vēlāk (18. martā) sanākušais Krievijas kongress» utt. Var jau būt, ka mēs toreiz (1919. g.) padarījuši daudz ko vieglprātīgi — ne velti mēs tolaik pārdzīvojām komunisma bērnības laikmetu, bet programmas jautājumā mēs tomēr tik vieglprātīgi nebijām.

Kad mūsu kongress jau bija durvju priekšā, mums no Krievijas Komunistiskās partijas projekta bija vēl tikai pirmā daļa,*** jo pārējā vēl nebija izstrādāta. Mēs devām sevišķu rikojumu to laikā atdabūt, kas iznāca tomēr diezgan vēlu. Ar pirmo daļu mēs bijām pilnīgi vienis prātis

* Sk. *Stučka P. Raksļu izlase*, 2. sēj., 106.—107. lpp. *Red.*

** LSD XIII konference. *Red.*

*** T. i., KK(b)P Programmas teorētiskā daļa. *Red.*

un esam arī laikam tagad (jo kritika arī nekādu pārgrozību nav ienesusi), bet pārējā, sevišķā daļa,* izsauca domstarpības, jo tā bija stipri piemērota Krievijas apstākļiem, un vienai daļai no mums šķita, ka to labāk būtu atstāt īpašām taktikas rezolūcijām. Citi bija domās, ka to varētu pieņemt pilnā mērā. Bet viens mums bija skaidrs: *kādu arī nepieņemtu programmu Krievijas Komunistiskās partijas vispārējais kongress* (to starpā arī mēs), tai jābūt arī mūsu partijas programmai. Mēs gan uzdevām uzstāties ar labojumiem augšminētā garā, bet gan iepriekš piekritam tam, ko nolems Krievijas kongress, *lai vairs nebūtu jāsasauc jauns Latvijas kongress*.

Tā, raug, jāraksta mūsu programmas vēsture. Šis solis bija grūts solis, un mēs to spērām nebūt ne vieglprātīgi, bet to diezgan sāpīgi pārdzīvodami. Taču tas bija nepieciešams un nenovēršams solis. Un jāatzīmē tūliņ, ka tās mūsu īpatnības, uz kurām mēs toreiz tā stīvējāmies, pat nebūt nebija tik īpatnējas, kad beigās pienāca laiks, kad mums (1920. g.) bija jāizstājas — aiz vienkāršiem praktiskiem iemesliem** — iz Krievijas Komunistiskās partijas sastāva un jāsaistās tieši ar Komunistisko Internacionāli, tad radās programmas jautājumš. Bija divas izejas: vai nu paturēt visu Krievijas programmu kā attīstības tendences izpaudēju (to tā darīja, piemēram, Lietuvas Komunistiskā partija līdz šim brīdim), vai atstāt vispārējo, negrozāmo daļu un pārējo pārstrādāt. Es toreiz patlaban biju pie sava agrārjautājuma un uzmetu agrārprogrammu ne tādēļ, ka tas būtu galvenais mūsu darba lauks, bet tādēļ, ka tas ir *vismazāk saprastais* un *visvairāk pārprastais* jautājums; kurā jānoteic noteikti, ko mēs solām un ko mēs gribam. Bet arī tur nav ne smakas no minimālprogrammas, un arī tur mums būs jāpiezīmē, ko mēs darīsim celā uz šo agrārrevolūciju, kura lielā mērā *iesāksies* tikai tad, *kad proletariāts jau būs uzvarējis*. Tā ir liela starpība un ne vienkāršs «*psiholoģisks nelogiskums*»***. Jo te vēl tikai pēc proletariāta uzvaras iesāksies gadiem, [varbūt] gadu desmitiem ilgais pārejas laikmets [uz sociālismu].

* T. i., praktiskā daļa. *Red.*

** Pēc padomju varas krišanas Latvijā. *Red.*

*** Tā atsevišķas LKP agrārprogrammas projekta pieņemšanu novērtēja R. Salna savā rakstā «*Piezīmes par septīto partijas kongresu*». *Red.*

Bet pārējie lozungi jeb pārējās prasības? Kur tām vieta: programmā vai taktikā? Es jau īsi izteicu augstāk savas domas, kā es uz to skatos. Nebūtu ļauni izstrādāt programmā vispārējos vilcienos attīstības gaitu no kapitālisma uz komunismu, kā mēs to tagad saprotam, arī vispārēju programmu, kas šīnī ziņā daudz neatšķirsies no vispārējās daļas, jo tā nebūs dalīšana vairāk- un mazāk-solišanā, kā maksimumā un minimumā. Mūsu *minimums* ir — *padomju iekārta* kā *lidzeklis* uz komunismu! Es neticu, ka Komunistiskās Internacionāles programmas komisija atgrieztos pie agrākās dalīšanas šīsdienas un nākotnes programmā. Komunistiskās Internacionāles izstrādātā programma būs visādā ziņā jāpieņem arī mums, un tai būs milzīga nozīme visas pasaules kustības apvienošanas ziņā. To es nekad neesmu noliedzis, ka tāda programma būtu derīga un visai vajadzīga. Bet, kas tur ienāks tajā atsevišķajā daļā, par to vēl valda lielas domu starpības.

Kā es to iedomājos, es augšāk minēju. Man gandrīz šķiet, ka tuvu tāpat domā arī b. Lms, tikai daudz ko pievienojot pārāk plašu un pārāk daudz ko piepatuot no demokrātiskās programmas, kas mūsu programmā nenoder. B[iedrs]. Ats grib redzēt tur ievienotu, piem., 8 stundu darba prasību u. tml. lietas. Bet mēs jau paši esam pārsoļojuši šo prasību, 1917. g. ievedot 6 stundu darbdienas prasību. Bez tam, pārejot uz padomju iekārtu, darba stundas noteiks ne padomju vara, bet saimnieciskais stāvoklis. Tātad 8 stundu darbdienas ir pārejas prasība, kas kā gandrīz vienīgais pilsoniskās revolūcijas iekarojums Eiropā tagad top apdraudēts un tādēļ kļuvis par visas strādniecības apvienotāju, bet komunistu programmā jāienāk pirmā kārtā tam, kas mūs atšķir no pārējām sociālistiskām prasībām, un ne tam, kas mums ar tām ir kopējs. Un, ja mēs ievietosim programmā vispārējo principu, ka mēs neraugāmies, līdzīgi sociāldemokrātiem, no tā viedokļa, vai šis vai tas ir kapitalismam pa prātam un zobam jeb tas kavē viņa akumulācijas iespēju, vienigi tad kā piemēram tur būs vieta 8 stundu darbdienas prasībai.

Bet tas viss nebūt nepierāda, ka šīs prasības pagaidām nevarētu palikt *taktikas* rezolūcijās. B[iedrs] Lms iebilst, ka taktiku taču varot grozīt 24 stundās. Un kādēļ programmu nevar grozīt 24 stundās? Visām sociāldemokrātiskām partijām *rakstītās* programmas, kā b. Lms ieminas, esot bijušas labas, revolucionāras, bet *tās reālās* program-

mas viņiem grozās ik stundas. Ne ap nosaukumu te grozās jautājums, bet ap lietas kodolu. Mums vajag darīt visu, lai darba tauta mums ticētu, ka, vienalga, vai programmā jeb taktikā mēs ko solām, *mēs to izpildām*. Tad visas šīs ierunas atkritīs. Ir pazīstams Marks izteikums par reālās strādnieku kustības pārsvaru pretim veselam ducim programmu.* Mums, izejot no tā viedokļa, ka mēs *atrodamies joprojām revolūcijas posmā*, atkrit stingrā šķiršana starp mērķi un kustību, starp programmu un taktiku.

Programmas fetišisms

«Savās oficiālās deklarācijās mēs gandrīz *pilnigi esam ignorējuši* tagadējo Latviju; mēs neesam pratuši ieņemt to stāvokli, kāds pienākas katrā valstī strādniecībai ar tik augsti attīstītu revolucionāro apziņu un pašaizliedzību, kādu nevar noliegt Latvijas strādniecībai un mūsu partijai sevišķi. *Trūkumus, nenoteiktību, neskaidribu mūsu politikā atradis visi biedri.*

Daudz mazāk šo trūkumu ir organizācijas *praktiskā darbībā uz vietām*, kur daudz kas ir darīts, lai patiešām revolucionārā strādnieku kustība taptu par masu kustību... Komunistiskajai partijai jāatsvabinājas no visiem padomju laikmeta un legalitātes sārniem, *jātop* par plašu, iekšēji demokrātiski centralizētu, cīņas spējīgu un aktīvu masu partiju... Programmā ietilpst un jāietilpst tam, par ko mēs stāvam, pēc kā mēs cīnāmies ir šodien, ir rīt, ir parīt un nākotnē, cik tālu lauj mums paredzēt vispārējie politiskie un saimnieciskie apstākļi.»** — Slēdziens: trūkst mums tikai komunistiskas programmas!

Es, grēcīgs cilvēks, sacīšu valsirdigi: Visi šie vārdi ir ļoti glīti, bet viena nelaime ir tā, ka taisni pretējais ir dzīves tiešamība un ne vien Latvijā, bet visā pasaule.

Komunistiskā Internacionāle ir savās rezolūcijās, uzsaukumos, Izpildu komitejas lēmumos utt. sniegusi savā lielajā vairumā pareizas, noteiktas un skaidras direktīvas, bet strādniecība ir bijusi nespējīga tās uzņemt, pareizi uztvert un izvest dzīvē. Visas pasaules strādniecības politiskās apziņas līmenis ir vēl ļoti zems un konservatīvs; kā āmuru sitieni uz viņu galvām birst krīze, posts,

* Marks K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 2. sēj., 7. lpp. Red.

** Te un turpmāk citēts P. Stučkas kritizētais R. Salnas raksts «Piezīmes par septīto partijas kongresu». Kursīvi P. Stučkas. Red.

trūkums, bads, viņi paceļas uz brīdi un atkal par jaunu krīt par upuri savu veco [oportūnistisko] vadoņu māniem un nodevībai. Tikai ļoti neliels pulciņš norūdās un sastāda revolucionāro avangardu, komunistisko partiju, kas aizrauj uz brīdi arī masas, bet šīs masas viegli kļūst no jauna indiferentas, vienaldzīgas, izsamist, sēd mājās un gaida brīnumus. Jeb izšķirošos brīžos no jauna balso par labu saviem agrākiem vadociem. Bet visā šīnī izmisības ainā mēs tomēr novērojam uz priekšu iešanu: ik pēc viena triecienu, kas nāk pār komunistu galvām, masas uz brīdi atkāpjas, bet tad, no saimnieciskā posta dzītas, no jauna, lielākā skaitā un ciešāk grupējas ap komunistu karogu.

Ir vēl agri sacīt, ka «sociāldemokrātiskais laikmets strādniecības cīņā ir pārdzīvots», un ir ilūzija cerēt jau tagad «dzīvē apvienot visu strādniecību zem komunisma karoga», pateicoties labi izstrādātai programmai. To var nosaukt par programmas fetišismu, elka pielūgšanu. Un no šī viedokļa arī vienīgi ir saprotams, ja b. Lms visus ļaunumus redz partijas centrā jeb vadības trūkumos, ne-noteiktībā un neskaidrībā, tam pretim stādot vietējās darbības pārākumu. Man, gan no tālienes noraugoties, šķiet, ka taisni otrādi skanētu tā patiesība par lietas stāvokli. Es neceru patlaban labi uztvert, kur atrodama tā lielā nenoteiktība un neskaidrība no centra puses, bet es varētu gan uzskaitīt veselu rindu gadījumu, kad pilnīgi noteiktas un skaidras direktīvas uz vietām palika neizpildītas (piem., Liepājas pilsētas dome, arodbiedrības¹²⁷ utt.). Un, ja pameklēsim, kur palikušas tās grāmatas un vispār tā literatūra, kas arī tik lieliem upuriem un riskiem piegādātas, tad pārāk bieži atradīsim tās šur vai tur uz vietām ieraktas. Un, ja paskatīsimies ohrankas un cietumu hronikas, tad mēs tagadnē neatradīsim tik daudz varonības un apzinības kā, piem., 1904.—1906. g.

Par to, protams, neviens nevainos tagadējo strādniecību, no kurās palicis pāri tik mazs skaits, no kura kā ar karoti vēl nosmēj ik mēnešus zināmu skaitu labāko elementu.* Bet nevajag nodoties ilūzijām, ka viss tas ir programmas trūkuma sekas. Ko palīdzēs programma, ja tā nenonāks pie masām popularizētā, paskaidrotā veidā. Mums tomēr ir agrārprogramma, un es domāju — kaut gan pašam sev kā sunim nederētu celt asti, bet kas lai

* Buržuāziskā valdība nemitīgi represēja aktīvākos strādniekus. *Red.*

cits to ceļ —, ka tanī neatradīs daudz, ko grozīt. Bet sakiet, cik zemnieku, bezzemnieku, kalpu to ir lasījuši! Šīs programmas paskaidrošanai es sarakstīju veselu grāmatu (vāji vai labi izstrādātu, par to ne man pienākas spriest), bet cik liels procents komunistu Latvijā to («Darbs un zeme») ir lasījuši un piesavinājušies*? Vai tas pats nevar būt ar jebkuru programmu, kamēr nav šādu grāmatu legālā veidā? Man šķiet, viens no galvenajiem uzdevumiem mums ir gan popularizēt mūsu programmas principus, bet pie masām mēs pieklūsim *ne ar savu programmu*, bet ar savu *taktiku*, ne ar propagandu, bet ar agitāciju. Un, kas visas cerības liek tikai uz jauno programmu, tas aizmiedz acis uz īstenību.

Es esmu vienmēr bijis gan tais domās, ka mums [LKP] *biedru* starpā pirmā vietā jāliek teorētiskie, tas ir, vispirms programmas jautājumi, jo bez to noskaidrošanas mums nebūs apzinīgu komunistu. Un es vainoju visas pasaules komunistu partijas, ka tās pārāk maz dara teorijas ziņā, jo viņu teorētiskā literatūra ir pārāk nabadzīga. Ko runāt pie mums, kur legālu grāmatu šīnī ziņā diemžēl vēl nav, kaut gan Latvijā valdot «preses brīvība»? Es negribu ticēt, ka te būtu meklējami tie «legalitātes sārni», no kuriem jāatsvabinās.

Bet tomēr es neticu programmas visvarenībai. Komunistu partiju programmas sevišķā jeb praktiskā daļa var būt tikai plašu taktisku piedzīvojumu teorētiskais kopsavilkums, ar kuru nav ko steigties. Un īpaši ne mazajām partijām ar mazajiem piedzīvojumiem. Te materiālus dos lielo zemju piedzīvojumi, kā Krievijas, Vācijas, Anglijas, arī Francijas, Itālijas, bet ne mūsu vietējā prakse. Mēs varam būt interesants materiāls agrārrevolūcijā (kur vēl bijušas trīs agrārrevolūcijas?), nelegālas organizācijas ziņā (kā partijas šūniņu dzimtenē), vēl ar padomju laikmetu, kuram nebija vienīgi sārni un kuru diemžēl ļoti maz studējuši un pazist mūsu toreiz Latvijā nebijušie biedri. Bet IV kongress, izstrādājot Komunistiskās Internacionāles un tās partijas programmu, tagad pamatosies uz 3 gadu *vispasaules piedzīvojumiem*, un mums nav ko steigties tam priekšā, ja pat mums būtu daudz vairāk teorētisku spēku, nekā mums patiesībā ir.

Bet mūsu *vietējiem* piedzīvojumiem mums uz [LKP] VII kongresu jādod bagāts materiāls taktikas jautājumiem,

* — apguvuši. *Red.*

kuros, piemērojot Internacionāles tēzes un rezolūcijas, mums jāizstrādā dzīvei daudz piemērotāka prakse, nekā tā bijusi līdz šim. Jo še mums ir iespēja tiešām aizraut sev līdzi, izejot no kaut mazākās prasības un to padziļinot un paplašinot, plašās masas. Un sakarā ar to nāk atkal un atkal tas aģitācijas paņēmiens, kur stājas pilnā spēkā mūsu vispārējā programma, proti, ka *vienīgā pastiesā un pareizā izeja ir revolūcija, ir pāreja uz sociālismu un tālāk uz komunismu, kas viss iespējams vienīgi proletariāta diktatūras ceļā.*

Surp attiecas tas vienotās strādniecības frontes lozungs pret buržuāziju, kurš atkal un atkal mums jāatjauno, jāpaskaidro, jāpadziļina, kamēr tas noved pie vienotas *strādniecības valdības*. *Strādniecības*, mēs sakām, un *ne sociālistu* partiju valdības, tas labi jāiegaumē. Un mēs šo lozungu saprotam ne kā parlamentāru govandeli ap ministru vietām. Nē, tas ir *pilsoniskās valdības gāšanas* lozungs, jo pilsoniskā valdība labprātīgi nenodos valdību strādniecības vienotai frontei pret buržuāziju. Un arī [šādā] strādniecības valdībā* komunisti sev patur komunisma sludināšanas brīvību. Ticiet man, šie lozungi ir stiprāki priekš masām nekā visstiprākā programma.

Rīt vai parīt?

Nav taisnība, ka Krievijā «strādniecība paturējusi tikai politisko varu, valsts aparātu strādniecības rokās, bet saimnieciskai dzīvei ļauj izlieties kapitālistiskās un valsts saimniecības formā... lai dotu iespēju atjaunoties arī kapitālistiskai lielvalstu saimniecībai, kuras uzplaukšana varēs atkal vienot strādniecību un darīt to spējigu uz atsvabināšanos no kapitālisma». Nav arī taisnība, ka «proletāriskās problēmas sāk nobālēt, salīdzinot ar saimnieciskām, uz ko spiež draudošais pasaules saimniecības sabrukums, par kuru *nepriecājas* neviens valsts un *neviens* partija,» un ka «kopš 1920. g. nevar būt runa par reālu strādniecības centienu pabalstišanu no Krievijas kādā nebūt kaimiņu valstī... necerot ne uz kādu situācijas maiņu, pateicoties valstu savstarpējām sadursmēm».

Es aprobežošos ar šiem pāris teikumiem, kas man dod pamatu stādīt jautājumu: rīt vai parīt? Es ilgi nekavēšos pie pirmā, ja arī svarīgākā teikuma, par [Padomju] Krie-

* Vienotas frontes valdībā. Red.

viju. Uz to jau ir atbildējis b. Dns un b. Krūmiņš.* Es saprastu, ja šādu teikumu lasītu Francijā vai Itālijā, kur arvien ar mazliet līdzcietības un nožēlošanas noraugās uz Padomju Krievijas grūto stāvokli, kuras *labā* tad arī esot jāgroza taktika utt. Bet tas skan neparasti no tuvākajām kaimiņa zemēm. Ja Krievijā strādniecībai piederētu tiešām tikai politiskā vara un vairāk it nekas, proti, pārējā dzīve ietu kapitālistisko gaitu, tad nesaldē rokas, laidies dibenā! Bet mēs varam priecāties, ka tas tā nav; ka reizē ar to strādniecībai pieder vislielākā saimnieciskā vara kā jel kur valstij un ka privātkapitālisms ir tikai blakus, pat vēl tikai izņēmuma parādība. *Jo valsts kapitālisms ar proletariātu pie valsts* varas ir cits kas nekā parastais kapitālisms, kā to jau b. Ļeņins ne reizi vien uzsvēris. Un tā atpūta**, ko grib Krievija izlietot, kamēr Eiropas un vispasaules proletariāts saorganizējas un pārorganizējas, viņu padarīs tikai stiprāku, protams, *lai pabalstītu ne kapitālistiskās valstis, bet proletārisko revolūciju!*

Bija jau ārzemēs dzirdami arī pārmetumi Padomju Krievijai, ka tā stājoties sakaros ar kapitālistiskām valstīm, *pabalstot* kontrrevolūciju pret revolūciju. Tur, mazākais, bija zināma loģika. Bet domāt, ka Krievija to darot, lai tā paceltu revolūciju,*** — tas, man šķiet, ir vienkārši pārpratums, ja ne vienkārša nepārdomāta pārrakstišanās. Nē, revolūcijas uzplūds gaidāms ne no kapitālisma saimnieciskā uzplaukuma, bet no krīzes, vienalga, vai nu tagad tūliņ, jeb pēc zināma uzplaukuma laikmeta. Tas, man šķiet, palicis neapgāzts kopš K. Marksas.

Man, patlaban Vācijā esot,**** gribētos izlietot šo gadījumu un atzīmēt to revolūcijas gaitu, *kas te turpinās* nemitīgi. Tāds samērā niecīgs gadījums kā ministra (Ratnava) nošaušana sacēla viļņus,¹²⁸ kas nebūtu saprotami citos apstākļos. Mēs esam tuvu momentam, kad, neraugot uz visu sociālnodevēju nodevību, mūsu priekšā ir problēma vai nu par tiešu *strādnieku valdību*, jeb vispirms sociāldemokrātu un neatkarīgo [sociāldemokrātu] koalīciju

* J. Daniševska raksts «Latvijas programmas jautājums» un H. Krūmiņa raksts «Krievijas tautsaimniecības stāvoklis un viņas attīstības perspektīvas» bija ievietoti «Cīgas Biedra» 1922. g. 17. nr.-ā. *Red.*

** — atelpa. *Red.*

*** Tā rakstīja R. Salna. *Red.*

**** Sk. šā sēj. 750. lpp. *Red.*

ar buržuāziju. Atminiet, ka tāda bija pēdējā [valdības] koalīcija Krievijā iepriekš Oktobra.

Protams, es labi saprotu, kāda liela starpība ir starp 1917. g. *Krieviju*, kad bruņotais spēks bija strādnieku padomju rokās, un starp *Vāciju*, kur *bruņotais* spēks joprojām ir monarhistisko elementu rokās. Bet konflikts ir tas pats. Vācijas marka kritis nedzirdēti (2 nedēļas atpakaļ bija 275 m. par 1 dolāru, šodien lasu: 530!). Tas nozīmē cenu dubultu celšanos un reālo algu šausmīgu krišanos. Te konflikts šķiet neizbēgams. Un ievērojet: patlaban arodnieciskie *centri* ir *radikālāki* nekā *sociāldemokrātu* un *pat neatkarīgo* [sociāldemokrātu] *partijas*. Divas milzu demonstrācijas, izejošas no arodniekiem, saziņā ar visām 3 partijām, sociāldemokrātiem, neatkarīgiem un komunistiem, divas otrdienas pēc rindas prasa ar 8 miljoniem balsu *noteiktus* un *reālus* soļus pret reakciju! Bet lai tik mēģina arestēt reakcijas vadoņus — tad konflikts ir gatavs.

Tādos apstākļos runāt, ka proletāriskā revolūcija aizkalniem, ka «tagad nevar būt vismazāko domu par proletārāta diktatūru un sociālismu», nav pamata. Patlaban ir streiks Berlīnes avīžniecībā, un man jāaprobežojas tālu no centra ar dažādiem *pilsoniskiem* vietējiem izdevumiem. Un vai zināt, pēc šām ziņām vien, pēdējā mierīgākā demonstrācija (pag. otrdien) pa visu valsti (līdz visklusākajam kaktam, kā, piem., peldu vietai Visbādenei, kur 7 *ievainotī!*) ir maksājusi dažus *desmitus kritušu* un *dažus simtus ievainotu*. Bet tas viss taču tikai ir iesākums no jauna vilņa, iesākums *ar miljonu* dalibnieku. Un pieņemsim, ka arī šis vilnis pāries pār buržuāzijas galvu, to nenorāvis, tad *tie paši pamati* un cēloņi, kas paliks joprojām, cels jaunu vilni, vēl augstāku. Un tomēr Vācija ir pierādījusi vislielākos kapitālistiskās organizācijas talantus. Nav nebūt jāaizmiedz acis uz to, ka arī šoreiz nodevīgie [oportūnistiskie] vadoņi negūl, bet tomēr apstākļi grūž visu pasauli uz kreiso pusī un velk arvien jo redzamāku līniju *starp strādniecību* un *pilsonību*, tā ka pat vadoņiem būs drīz jāizšķiras, kurā pusē no šīs šķirējas līnijas tiem palikt.

Šādos apstākļos jābūt loti uzmanīgiem ar «momenta» pareizu novērtēšanu. Protams, ka mēs vārdus «*rīt*» un «*parīt*» te nesaprotram burtiski, bet ka mēs spriežam par tuvāko un tālāko nākotni. Ja mēs esam vienis prātis, ka

proletāriskā revolūcija nav pārtraukusies, bet turpinās ar uzplūdiem un atplūdiem, drīz gaišās liesmās, drīz apakš zemes gruzdēdama, tad mūsu polemikai nav nopietna pamata. Te negrozās strīdus ap nosaukumu: programma vai taktika, minimālprogramma vai praktiskā ikdienišķā darba programma. Par vārdu mēs vienosimies, un programmu tā vai tā lems Komunistiskās Internacionālēs IV kongress, kuram mums aizsteigties priekšā ar vairāk nekā ar to, kas mums jau ir, nav īpašu iemeslu. Nopietnas domstarpības rāsies tikai tad, ja mēs sāksim pavism dažādi novērtēt jautājumu par *rit* vai *parit*. Te kvantitātē viegli pārlec kvalitātē. Un tad — tad var rasties dzīlākas domstarpības nekā ap nosaukumu: programma vai taktikas rezolūcija? Cerēsim, ka šīnī gadījumā par to nav runas, bet, lai tas nenotiktu, tad mūsu komunisti nedrīkst aizmiegt acis uz to, kas notiek ārpus Latvijas. Viņiem jābūt modriem un gataviem *i šodien, i ritu*.

P. Stučka

8. jūlijā 1922. gadā

*«Cīnas Biedrs», 18. nr.,
1922. g., 1.—18. lpp.*

Iespiests pēc žurnāla teksta

NEPIEDODAMA NÓZIEDZIBA

7. augustā Latvijā tika izpildīts nāves sods pie komunista Arnolda Puriņa.

Mūžīga piemiņa «demokrātiskās karātavu cilpas» upuriem!

Nenomazgājams kauns II Internacionālēs «varoņiem»!

No Rīgas ziņo, ka nāves sods, kuru «Latvijas demokrātiskās republikas» tiesa, kurās priekšgalā stāv sociāldemokrāts tieslietu ministrs Holcmanis, piesprieda Komunistiskās partijas biedram Arnoldam Puriņam, 7. augustā izpildīts.

Ar dzīlām sērām latvju proletariāts no jauna stāv pie biedra kapa, kura dzīvību un centienus nožņaudza sociāldemokrātiskā bendes «demokrātiskā cilpa». No jauna ar nožēlošanu piemin atkal viena biedra priekšlaicīgo nāvi, kurš jau kopš 1911. gada sastāvēja aktīvo cīnītāju rindās par proletariāta šķiras atsvabināšanu. Pilnīgi bez sociālistu-revolucionāru aizstāvja — Belģijas ministra

Vanderveldes* līdzdalības no viņa II Internacionāles biedra — Latvijas tieslietu ministra sociāldemokrāta Holcmaņa tika pakārts komunists b. Puriņš par to, ka veda enerģisku propagandu pret savas šķiras ienaidniekiem un bijušās frontēs** sevi un savus šķiras biedrus aizstāvēja ar ieročiem rokā. Šī nedzirdētā slepkavība tika izdarīta tajā laikā, kad Padomju Krievijas valdība sava priekšstāvja personā Rīgā veda sarunas ar mums «draudzīgo» valdību***, kuras viens loceklis ir sociāldemokrāts Holcmanis, par politisko ieslodzīto apmaiņu, un neskatoties uz to, ka ministru prezidents Meierovics vairākkārt apgalvoja, ka attiecībā uz pilsoņiem, par kuru likteni interesējas Padomju Krievijas valdība, nāves sods netiks izpildīts. Sos solījumus vairākkārt pastiprināja arī ārlietu ministra vietas izpildītājs Albats. Un tai laikā, kad Padomju valdība neizpilda nevienu nāves spriedumu pie vēselas rindas par spiegošanu notiesātiem [buržuāziskās] Latvijas pilsoņiem, Latvijas «demokrātiskā valdība» «sociālistisku» ministru acu priekšā à la Holcmanis, pilnīgi ignorēdama savu doto solījumu, izrēķinājas ar komunistiem.

Negēlīgā izrēķināšanās ar biedru Puriņu notika taisni tai brīdī, kad Latvijas «demokrātiskā» valdība izmainīja komplimentus par savu de jure atzišanu no Amerikas ar citām sev līdzīgām «demokrātiskām»**** valstīm. 7. augustā notika rauts par godu Amerikas sūtnim. Un 7. augustā tam par godu bende uzmeta cilpu uz kakla cīnītājam par proletariāta brīvību.

Biedrs Puriņš — strādnieks. Jau agrā bērnībā viņš strādā Rīgas fabrikās, pelnīdams līdzekļus pašizglītībai. Smagais kapitālisma jūgs, kas spieda jauno proletārieti, agri viņā pamodināja pašaizsargāšanās instinktu un šķiras apziņu. Biedrs Puriņš iestājās partijā 1911. gadā caur nelegālo pulciņu «Blāzma» Aleksandra vārtu rajonā. Biedrs Puriņš drīz vien izbīdās kā aktīvs, enerģisks par-

---

* E. Vandervelde ieradās Padomju Krievijā, lai oficiāli aizstāvētu par kontrevolucionāru darbību arestētos eseru darboņus. Taču, būdams Latvijā, viņš neatrada par iespējamu protestēt pret komunista Puriņa noslepkavošanu. *Red.*

** Pilsoņu kara frontēs. *Red.*

*** Te P. Stučka ironizē par buržuāziskās valdības liekulīgajiem «draudzības apliecinājumiem» Padomju Krievijai. *Red.*

**** T. i., buržuāziskām. *Red.*

ties darbinieks, stingri par kādu viņš paliek līdz mūža galam.

1913. gada sākumā rajona konferencēs b. Puriņu vairākkārt ievēlē par rajona komitejas locekli, kādā uzdevumā viņš bez pārtraukuma nostrādā līdz pasaules karam. Attiecoties pret karu, viņš ieņem kara pretinieku pozīciju. Organizējoties latviešu strēlnieku pulkiem, b. Puriņš iestājas 9. pulkā, lai starp kareivjiem modinātu šķiras apziņu un izplatītu revolucionārā komunisma idejas. Revolūcijas sākumā b. Puriņš latviešu strēlnieku pulkos strādā kā partijas organizators un propagandists. 1919. gada martā 9. pulka strēlnieki b. Puriņu izvēlē uz latviešu strēlnieku pulku konferenci, kurā no komunistu frakcijas viņu ievēlē par partijas organizācijas komitejas locekli strēlnieku pulkos. No tā laika līdz 22. maijam 1919. gadā, kad Sarkanā Armija atstāja Rīgu, b. Puriņš strādā kā Latvijas armijas politiskās nodaļas vadītājs, un šajā vietā viņš paliek līdz Latvijas armijas likvidēšanai un pievienošanai 15. armijai. Palikdams Sarkanās Armijas rindās pie Latviešu divīzijas politiskās nodaļas līdz viņas izformēšanai, b. Puriņš bija savam darbam nodevies kā viens no viņas aktivākiem darbiniekiem. Vairākkārt viskritiskākos brižos, kad nācās aizstāvēt priekšējās pozīcijas, b. Puriņš dūšīgi metās kaujās, nebūdamies ienaidnieka lodes. Viņš dūšīgi cīnījās mums visiem plaši pazīstamajās vēsturiskajās kaujās pie Orlas, Harkovas un Perekopiem.

Pēdējā laikā b. Puriņš enerģiski strādāja Latvijā, izplatīdams komunisma idejas starp strādniekiem un balto armijām. Viņš sēja auglīgu revolūcijas sēklu jaunā proletariāta gvardē. Šī gvarde, apgarota no tām idejām, ko izplatīja b. Puriņš, ar nepacietību gaida tuvojamies brīdi, kad varēs izplest savus sarkanos karogus pēdējā kaujā par vispasaules revolūciju.

Jums seko jaunu cīnītāju pulki...

Mūžīgā piemiņa!

P. S.

«*Pravdā*», 182. nr., 1922. g.

15. augustā;

«*Cīnas Atbalss*», 33. (129.) nr.,
1922. g. 19. augustā

Iespiests pēc «*Cīnas Atbalss*»
teksta, kas salidzināts ar
«*Pravdā*» iespisto tekstu

KAS MĒS ESAM, UN KO MĒS DARĀM?¹²⁹

(*LKP CK uzsaukuma projekts*)

Pasaules karš izbeidzies.

Asas ieroču cīņas uz valstu robežām apklusušas, izbeigušies — vismaz uz laiku — pat bruņoti imperiālistu uzbrukumi Padomju Krievijai. Šķiet, pienācis laiks, kad visa pasaule sāk domāt, kā jaunuzcelt saimniecības, ko postījis pasaules un pilsoņu karš. Domā uz to strādnieks un zemnieks Padomju Krievijā. Domā uz to pārējās Eiropas un Amerikas strādniecība, kurai draud krīzes bezdarba posts, bads un izvirtība*. Domā uz to pat paši kapitālisti, kas redz bezdibeni savā priekšā un — nopietni vai viltus nolūkos — sakās esam spiesti ielaisties sarunās ar jaunāko ienaidnieku — komunistu.

Kapitālistiskās lielvalstis sāk atzīt Padomju Krieviju.

Gan zobus sakodušas, viņas sēžas pie viena galda ar Padomju Krieviju apspriest Eiropas «jauncelšanu», kā viņas saka. Patiesībā, lai to ar viltu padarītu par jaunu koloniju. Imperiālisti sludina, ka bez Krievijas dalības pasaules saimniecībā Eiropas saimnieciskā dzīve neesot atjaunojama. Bet viņi tikai ar vienu aci raugās acīs savam pretiniekam, otra, ja ne abas, šķielē uz Krievijas petroleju un pārējām izejvielām.

Un Padomju Krievija, šausmīgā posta, sabrukuma un bada spiesta, vēl nesaņemdamā pietiekoši stipru atbalstu saviem sociālistiskajiem centieniem vispasaules strādniecībā, iet pa izlīguma** ceļu kā iekšējā, tā ārējā politikā. Iekaroto valsts varu strādniecība patur savās rokās, bet no komunisma*** pagaidām atkāpjas uz valsts kapitālismu****, lai dotu iespēju Krievijas strādniecībai un zemniecībai atšauties un atzirgt no ilgajām pasaules un pilsoņu kara ciešanām un, savu saimniecību nokārtojot un nostiprinot, dotu pārējai pasaules strādniecībai jaunu pamatu un, galvenais, laiku nākt pie proletāriskās revolūcijas nepieciešamības atziņas tai nolūkā — pēc tam kopējiem spēkiem veidot jaunās saimnieciskās un politiskās

* — degenerēšanās. *Red.*

** — kompromisu. *Red.*

*** Domāts — no pilnīgas ražošanas līdzekļu sabiedriskošanas. *Red.*

**** T. i., pārejot uz jauno ekonomisko politiku, pieļauj arī valsts kapitālismu. *Red.*

attiecības un formas. Paliekot uzticīga savai padomju varas iekārtai un saviem revolucionārajiem mērķiem, viņa iet uz sarunām ar vispasaules kapitālistiskajām lielvalstīm. Bet viņa iet uz Dženovu un Hāgu ne kā uzvarēta un paklausīga kolonija (sk. Vācija), bet kā pilntiesīga Padomju lielvalsts, kas neviena soļa piekāpšanās kapitālistu priekšā neizdara bez pretpiekāpšanās no pretējās pusēs. Pirmoreiz kā *līdztiesīgas varas* pie viena diplomātiska galda sēž kapitālisms un komunisms.

Bet kapitālisti paliek kapitālisti.

Tanī pat laikā, kad viņi uz Dženovu brauca ar «miega un taisnības» vārdiem uz lūpām, viņi i nedomā savus vārdus izvest dzīvē. Viņi atraida atbrūošanās jautājuma apspriešanu (tanī pat laikā gan prasot no Padomju Krievijas atbrūošanos), viņi atsakās apspriest Versaļas miera grozišanu, labi zinot, ka šis miers būs tikai par cēloni jauniem kariem. Viņi runā par mieru un taisnību, bet nes jaunus karus un apspiešanu. Un savās mājās viņi ne vien nesēžas ar komunistiem pie viena galda apspriesties, bet izdara atklātu uzbrukumu visai strādniecībai tai atklātā nolūkā: pagarināt darba laiku un laupīt iekaroto 8 stundu darba dienu, pazemināt algu, slēdzot pa krīzes laiku fabrikas, un visiem spēkiem visas kara jaunās sekas un visus zaudējumus pārlikt uz strādniecības pleciem.

Strādniecība sāk apzināties šīs briesmas.

Visas pasaules strādniecībā rodas vēl nenoteikta* dziņa uz vienotu fronti pret šo kapitālistu šķiras uzbrukumu un tam sekojošo politisko reakciju. Viņa redz, ka atsevišķi streiki ir bezspēcīgi pret tādu vispasauliski organizētu kapitālisma varu. Viņa sāk sajust, ka nepietiek ar to — vairāk vai mazāk sajūsmītīties par Padomju Krieviju, it kā no turienes gaidot kādu brīnuma glābiņu, bet ka jāķeras pašai pie revolucionārā darba vispirms jau cīnā ap dienišķo maizi un pārtiku, bet vienoti visā pasaule. Viņa ar sajūsmu apsveic priekšlikumu sanākt uz vispasaules strādnieku konferenci bez politisku nokrāsu izšķirības. Un šī dziņa ir tik stipra, ka tā spiež pat viņas vecos vadoņus** sēsties pie viena galda ar komunistiem uz kopēju

* — pilnīgi vēl neapzināta. *Red.*

** Oportūnistiskos sociāldemokrātu partiju vadoņus. *Red.*

apspriedi, kā tas notikās Berlīnē triju (II, III un 2^{1/2}) Internacionāļu konferencē.*

Bet viņas nodevēji vadoni paliek uzticigi buržuāzijai.

Berlīnes I konferencē viņi zem strādniecības spaida izteicās par labu [strādnieku] vispasaules konferencei, tikai ne tūliņ (ne kamēr notiekas Dženovas konference!), jo viņi cereja, ka Dženova būs Krievijas komunistu varas kaps. Kad tas nenotikās, bet Hāgā nolika Dženovas apspriedes turpinājumu, tad viņi sanāca uz kopēju sēdi iz II un 2^{1/2} Internacionāles un nolēma sasaukt tikai *savējo konferenci* pa Hāgas apspriedes laiku, bez komunistiem, bez kreisiem strādniekiem vispār. Itin tāpat, kā pa Dženovas laiku Romā sanāca amsterdāmiesu** vispasaules arodnieku kongress, kura atbalss nebija dzirdama pat turpat tuvējā Dženovā. Viņi tur pieņēma gan rezolūciju visiem spēkiem pretoties pasaules karam, bet mēs no 1914. g. zinām, ko šādi svinīgi solījumi ir vērts, un viņi nav ne pirksta, ne pat balsi pacēluši, lai tiesām parādītu šo savu pretošanos, un viņi to arī nevar, jo viņi paši atzīst Veršaļas laupītāju mieru.

Sociālisti nodevēji cenšas salauzt vienoto fronti.

Pirmajā konferencē*** iecēla 9 vīru komisiju, pa 3 iz ikkuras Internacionāles, kas lai izvestu dzīvē strādnieku konferences sasaukšanu, bet viņi aiz dažādām ierunām atlika šīs komitejas sēdes nolikšanu, kamēr vien vēl sēdēja Dženovas konference. Berlīnes konference bija nolēmusi kopēju demonstrāciju 20. aprīlī vai 1. maijā par kopējām strādniecības prasībām un Padomju Krievijai par labu. Taisni pēc šī lēmuma iesākās nedzīrdēti uzbrukumi Padomju valdībai, un nekādas kopējas 3 Internacionāļu demonstrācijas nebija, ja arī kur bija pašu masu kopēja uzstāšanās iz visām Internacionālēm, tad bez un pret saviem [oportūnistiskajiem] vadoniem. Un, kad Komunistu Internacionāles priekšstāvji sēdē, kas beigās notika [1922. g.] 23. maijā, ultimatiivi pieprasīja konferences sasaukšanu, piedraudot citādi aiziet no 9 vīru komitejas, kas sabotē savus lēmumus un aiz muguras spriež pret vie-

* Sk. 112. piezīmi. *Red.*

** Oportūnistiskās Amsterdamas arodbiedrību internacionāles. Sk. 41. piezīmi. *Red.*

*** Berlīnes konferencē. *Red.*

noto fronti, tad konferences sasaukšana tika atraidīta no II Internacionāles, klāji piebalsojot $2\frac{1}{2}$ Internacionāles vīriem, un komunisti aizgāja, saukdami strādniecību pāri vadoņu galvām uz strādniecībai nepieciešami vajadzīgo kopējo konferenci.

Jo izšķirošā cīņa starp darbu un kapitālu ir tuvu.

Strādniecībai jābūt vienotai. Tai valsts demokrātiskai iekārtai, kas stāvēja uz papīra sociāldemokrātijas programmās, vajadzēja tapt par cīņas lauku, uz kura būtu jāpulcējas, jāapvienojas visai strādniecībai, lai dotu galīgu triecienu kapitālismam, kurš pretēji savam pirmatnējam liberālismam top ar katru dienu reakcionārāks un izvēršas it kā verdzības varā, nerēķinās ne ar kādām demokrātijām, ne konstitūcijām, ne pašdarinātiem likumiem. Un, ja strādnieku *sociālistisko* partiju vadoņi arvien vēl brālojas ar buržuāziju — un cita nolūka nav arī viņu nodomātai konferencei Hāgā* —, tad strādniecības pat visneapzinīgākajiem slāņiem top gaišs un skaidrs, kas bija par labu patiesi vienotai frontei pret buržuāziju, proti, komunisti, un turpretī kas bija joprojām par vīnību ar buržuāziju, lai cik tā būtu reakcionāra, — tas ir, *pret strādniecības dzīves interesēm*.

No visām buržuāzijām visreakcionārākā ir Latvijā.

Ja kāds iedomājas, ka «demokrātija» Latvijā nozīmējot laikmetu, kurš liekot te pamatu visas zemes un tautas jaunai nākotnei, tad viņš ir maldījies. Pilsonības reakcionārību, ārprātīgo naidu pret strādniecību, *pilsonisko* trakumu mēs ar katru brīdi stiprāk jūtam, Latvijā valdot pilsoniski sociālistiskai koalīcijai. Šis pilsoņu un viltus sociālistu trakums pēdējā laikā sasniedzis savu visaugstāko pakāpi, kad klusēt ir noziegums. Koalīcijas valdība neapstājas ne pie kā, iznīcinot strādnieku organizācijas, aptumšojot strādnieku apziņu. Lauku kara tiesas tanī pat laikā, kad oficiāli sludina mieru, ar saviem spriedumiem nošaut, pakārt; politiskā apsardzība ar savām spīdzināšanām, provokācijām; valdība ar saviem kara un izņēmuma stāvokļiem, strādnieku organizāciju vajāšanu, strādnieku piekaušanām (piem., 1. Maijā), izvēlētu domnieku un pag[astu] padomju locekļu arestiem, vajāšanām, izsūtīšanām, arodniecības biedrību izputināšanām, arodbiedrību locekļu

* Sk. 122. piezīmi. Red.

arestēšanām, arodnieku un komunistu nosaukšanām par zagļiem, laupītājiem, naudas viltotājiem, teroristiem, slepkavām, spiegīem, valsts nodevējiem; ikvienas pašu sludinātās demokrātijas principu kājām mīšana — tāda ir tā aina, aiz kuras reizē slēpjās uzbrukums 8 st. darba diebai, strādniecības bezdarbs, bada algas, posts un trūkums. Buržuāziju šajā nekriētnajā uzbrukumā atklāti pabalsta tai pārdevušies valdības sociālisti, kuru starpā lepojas arī viens otrs bijis radikāls sociāldemokrāts.

Bet ko dara pret to tā saucamie kreisie soc.-demokrāti? Viņi dara to pašu, ko valdības sociālisti, tikai viņi to dara vai nu viltīgāk, jeb muļķīgāk. Viņi atkārto tos pašus apmelojumus pret komunistiem kā par «zagļiem», «laupītājiem», «naudas viltotājiem», «valsts nodevējiem vai pārdevējiem» vai nu to kurš tieši, jeb pārdrukājot pārējās valdības uzpirktās preses maldu ziņas un lamu artīkelus. Viņi zina, ka nedz kreisajiem arodniekiem, nedz komunistiem nav iespējams atklāti atbildēt uz šiem apvainojušiem, meliem un izgudrojumiem un ka viņi ir brīvi no jebkādas atbildības. Viņi, bijuši paši nelegāli, zina, ka mūs vajā par mūsu atbildēm slepenos laikrakstos (kā viņi nekaunas rakstīt — «lapelēs», kaut tām būtu tās pašas «Cīņas» galva, aiz kuras arī viņi dzīvoja savā pagātnē). Viņi, kuru pašu starpā sēž bijuši revolucionāri ekspropriatori*, nekaunas runāt par «laupītājiem — komunistiem». Viņi ir lepni, ka viņiem ir viszēlīga ministra atļauja, arī sava «brīvā» prese, kamēr mums neatļauj ne runāt, ne rakstīt, ne izdot grāmatas, ne žurnālus, ne laikrakstus, ne lapiņas. Jo iekšlietu ministrija nedod tādas atļaujas nevienam strādniekam, un bankas direktori, tirgotāju, fabrikantu vai tādu rakstnieku, kas savu slavu pelnījuši jeb savu kreiso pagātni mazgājuši ar strādniecības denuncēšanu un provocēšanu, — tādu mums nav. Bet tikai tādiem Meierovica—Holcmaņa valdība atļauj izdot laikrakstus, un strādniecība «brīvajā» Latvijā ir ar aizsietu muti un saistītām rokām. Mums, strādniekiem, atliek slēpties, slepeni rakstīt, slepeni drukāt, slepeni izplatīt. Mēs to darām, un, kad mūs pie tā pieķer, tad mūs nošauj kā teroristus (sk. «Cīņas» redaktora b. Šilfa-Jaunzema un Bērces-Arāja nošaušanu 11. jūnijā 1921. g.!).

---

* 1905. gada revolūcijas kaujinieki. Red.

Mēs griežamies pie šiem kreisajiem soc.-demokrātiem.

Jūs runājat bieži par savām demokrātiskajām taisnības jūtām. Nu tad, pēc tam, kā jūs kopējiem spēkiem ar buržuāziju un saviem bijušiem draugiem sociālistiem ministrijā esat nosēdinājuši mūs uz apsūdzēto solu, kā jau uzskaitīts, «par vislielākajām noziedzībām», dodiet mums kaut vienreiz iespēju jūsu laikrakstos teikt atklāti visai Latvijas darba tautai arī savu vārdu, kādu jūs pēc saviem principiem neliedzat vislielākajam ļaundarim pie tiesas, pielīdzinot mūs darbos kaut šīnī ziņā un šoreiz zagļiem, laupītājiem, viltotājiem, kuriem jūs šo brīvību nenoliedzat. Bet jūs zināt, ka mūsu taisnošanās vārdi nebūs nekas cits kā vissmagākais apsūdzības raksts pret jums, viltus sociālistiem, strādniecības nodevējiem, karātavu valdības pabalstītājiem un nākošiem ministriem. Un jūs neļausiet kaut reizi skanēt pāri Latvijai patiesai, neizķēmotai, ne-sagrozītai strādnieku balsij, lai darba tauta Latvijā pati reiz varētu spriest par jūsu un jūsu atbalstītās pilsonības meliem pret mums un par jūsu kopējām noziedzībām. Mēs zinām jau iepriekš, ka jūs to nedarīsiet, tāpat kā jūs līdz šim vēl nevienna vienīga citāta no komunistu rakstiem *neesat pasnieguši nesagrozītu*. Jūs zināt, ka jūsu loma pāmatojas vienīgi jūsu *monopolā* uz legālu opozīcijas vārdu. Mums atliek tikai tas pats aizliegtais apakšgrīdas vārds pie visas darba tautas.

Kas mēs esam?

Kas bija Krievijas galīgie atsvabinātāji no cara un muižniecības jūga? Tā bija bolševiku, tagadējo komunistu Oktobra revolūcija 1917. gadā, kā tagad atzīst pat II Internacionāles vadoni (piem., Vandervelde). Bez šīs Oktobra revolūcijas Krievijā sen no jauna plivinātos cara valsts karogs.

Bet kas tad bija priekš Latvijas atbrīvotāji? Kad Krievijā norisinājās revolūcijas, kas tad bija pirmie tautu pašnoteikšanās tiesību atzinēji? Vai tie nebija tie paši bolševiki, tagadējie komunisti? Un, kad vēl, pilsoniskai demokrātiskai koalīcijai valdot Krievijā, bija Satversmes sapulces vēlēšanas, kas tad dabūja $\frac{3}{4}$ balsu vairumu Latvijā? Vai tie nebija tie paši bolševiki — komunisti? Tā visa tauta kopējā balsošanā ar vairumu izteicās par labu mums. Un Rīga, kura tad jau bija vācu rokās, bija jau agrāk izteikusi savas domas par labu mums pilsētas

[domes] vēlēšanās. Pilsonība visur palika mazākumā, meņ-
ševikiem nebija nekāda iespāida. Tā Oktobra revolūcija
tanī Latvijas daļā, kas nebija ieņemta no vāciešiem, pa-
tiesībā norisinājās *ar lielā tautas vairākuma piekrišanu*
agrāk nekā Krievijā. Un Valmieras strādnieku un bez-
zemnieku [padomju] kongress 1917. g. decembrī lika pa-
matu atbrīvotai, apvienotai (ar Latgali) Latvijai. Raug,
kas mēs bijām un kas mēs esam!

Mūs lamā par Latvijas tautas nodevējiem.

Vai šī Latvijas atbrīvošana bija nodevības darbs? Jeb
vai tas bija nodevības darbs, kad pēc vācu revolūcijas
Latvijā atgriezušies strādnieki un strēlnieki palīdzēja Lat-
vijas strādniecībai sacelties un novelt vācu imperiālisma
un vācu baronu jūgu, padzenot i vācu dzelzdivīzijas, i
Latvijas vācu muižniekus, kas no bolševikiem muka kā
blaktis no zēveles? Un *Padomju Krievija* pirmoreiz un
pilnīgi labprātīgi pasludināja, ka viņa *atzīst Padomju*
Latvijas neatkarību un patstāvību. Vai tā bija nodevība? Jeb
vai nebija nodevība taisni tas, ko darīja Latvijas bur-
žuāzija kopā ar saviem sociāldemokrātiem, kad viņi aici-
nāja angļu un franču imperiālistus talkā pret komunis-
tiem, kad viņi tanī pat laikā (s.-d. Mendera un c. per-
sonā) aicināja talkā vācu imperiālistus, tās dzelzdivī-
zijas, kuru priekšgalā vēlāk izrādījās Bermonts. Kad viņi
ar šo imperiālistu palīdzību *bloķēja Latviju* reizē ar Pa-
domju Krieviju un ienesa šausmīgu badu no vācu kara-
pulkiem izlaupītā zemē, vainodami par šo badu komunis-
tus, kaut gan viņiem vēl tagad pēc 3 gadiem Latvijā
nepietiek savas labības un jābarojas no Amerikas maizes.
Bet tanī pat laikā, kad blokāde ienesa šausmīgu badu
Latvijā darba tautā, buržuāzijas valdība un viņas s.-d.
draugi bagāti mielojās Liepājā no Antantes pievestām
kviešu maizēm un Amerikas šķiņķiem. Kas tad bija tie
tautas nodevēji?

Mēs pārdodot Latviju Padomju Krievijai!

Tādi valstsvīri kā Lloid-Džordzs atzīst, ka visa pasaule
nevar savu saimniecību atjaunot, ja tanī neierindojas no
jauna Krievija. Ikviens [pat] akls cilvēks redz, ka Latvijas
posts ir viņas saimnieciskā atrautība no agrākā sakara
ar Krieviju un ka nav zemes, kas varētu aizvietot šo
saimniecisko sakaru. Mēs tādēļ sakām, ka vajadzīga ir

visciešākā tuvināšanās ar Padomju Krieviju, bet mēs labi zinām, ka to nevar tagadējā *pilsoniskā* Latvija ar savu izturēšanos pret komunistiem un strādniecību savās mājās. Un visas oficiālās miera apgalvošanās ir vējā sviestas, ja tanī pat laikā valdības uzturētā prese (*un visa Latvijas prese ir tāda!*) lād, apmelo un kēngā to pašu Padomju Krieviju, neizņemot, protams, arī sociālistus un sociāldemokrātus. Mēs, komunisti, esam ciešā sakarā ar vispasaules Kom. Internacionāli, kuras sekcija mēs esam, mēs esam visdraudzīgākā satiksmē ar Krievijas Kom. partiju, ar kuru Latvijas proletariāts kopš 1905. g. cieši saistīts kopēji izlietām asinīm pret cara valsti un buržuāziju, mēs līdz ar visas pasaules apzinīgo proletariātu uzstājamies arī par Krievijas [Padomju] valdību, kas ir *vienīgā pasaule proletariāta valdība*. Tur nav nekāda kauna — pabalstīt savus biedrus un būt pabalstītam no saviem biedriem strādniekiem. Bet kauns lai ir *s.-demokrātijai dzīvot uz buržuāzijas rēkina* un ar tās pabalstu, un taču neviens sociālists Latvijā neapgalvos, ka laikraksti «Darba Balss» un «Laukstrādnieks», un pat «Sociāldemokrāts», kura lielo iztrūkumu atzīst paši s.-d., pāstāvētu no saviem līdzekļiem. Kā to arī neviens neiestāstīs, ka pirmos pabalstītu skopā II un otrus nabadzīgā $2\frac{1}{2}$ Internacionāle. Te tiešām ir *pārdevība*.

Un buržuāzijā un s.-d. starpā jāmeklē ir Latvijas pārdevēji!

Tie tikai pārdodas kapitālistiskajai, imperiālistiskajai oficiālajai Anglijai, Francijai, Amerikai, Polijai. Varbūt arī vēl citai kādai zemei. Kur paliek Latvijas vienīgā bagātība — meži, ko aizpludina pa jūru? Vai par to ieved jaunu rūpniecību? Vai par to izbūvē nopostītos apgabalu? Vai par to pabalsta jaunsaimniekus? Nekā tamliņdzīga! To noēd, nodzer, nozog tie, kas klāt vai tuvu pie valdības siles. Raug, kur celas līdzekļi valdības uzpirktām avīzēm tanī pat laikā, kad bezzemnieks ar kazu un bezdarba rūpniecības strādnieks mirst badā! Jeb varbūt tiešām Latvijā cilvēki ir tik vientesīgi, ka ticētu, ka Anglija, Amerika, Francija un Polija aiz tīras cilvēku milestības (pēc Versājas miera!) upurētu visu, lai tikai tie «mīlie», tagad tik «pasaules slavenie» latvieši būtu paēduši un laimīgi. Jo šiem imperiālistiem vajadzīga *«brīva Latvija»*, caur kuru viņiem tirgoties ar dabas bagāto Krieviju, pie

kam no tranzīta precēm, protams, ieplūst valdības, tās ierēdu kabatās dažs labs zelta gabals. Viņiem vajadzēja «neatkarīgas» Latvijas kā bāzes pilsoņu karam pret Krieviju, un arī no šiem fondiem šis tas pielīp i valdības, i valdībai tuviem un draudzīgiem elementiem.

Tāds ir lietas patiesais stāvoklis.

Mūs lamā par zagļiem un laupītājiem!

Un šīs buržuāzijas lamāšanās, ko tā agrāk vērsa pret visas pasaules sociāldemokrātiem, kamēr tie nebija iemācījušies no rokas ēst, tie astāj vai nu bez piezīmes, jeb tās tieši pabalsta arī valdības sociālisti un «kreisie» s.-d. Latvijā ir daudz trūkumcietēju, kas kļuvuši par mežabrājiem jeb, vēl ļaunāk, palielina kriminālistu rindas. Pēdējie, protams, ir sabiedrisko apstākļu produkts, bet viņi, īpaši bandīti, *komunistiskajā revolūcijā* parasti bija buržuāzijas pusē. To zina labi buržuāzija un tomēr nekaunas nosaukt ikvienu zagli vai laupītāju par komunistu, un s.-d. un sociālisti piebalso. Tādēļ ka mēs sludinām *revolūciju*, kas *atlaupa muižniekiem un kapitālistiem* to, ko viņi salaupījuši no strādniekiem un darba tautas! Bet vai sen* vēl s.-demokrātu pašu līderi, pat iz valdības sociālistu nelielā biedru skaita daži organizēja un vadīja partijas vārdā bankas ekspropriāciju. Tie ir vēsturiski fakti, par kuriem tagad var brīvi runāt, kuriem var piekrist vai nepiekrist, bet kas bija toreiz revolucionāras situācijas sekas. Bet nevajag liekuļot, kā to dara «Sociāldemokrāts», kad viņš aizstāv tamlīdzīgas ekspropriācijas, jo tās ne-aizskārušas «nabadzīgo tautu». Bet tā paša «Soc.-dem.» redaktors (Eliass-Čipus) kādreiz LSD CK, toreiz** būdams visai radikāls, nekautrējās attaisnot *nabaga* pastiljona nošaušanu, viņam ekspropriējot kādus 20 000 [rubļus] no kaujinieku grupas puses. Un visa šī liekulīgā politizēšana «Sociāldemokrātam» bija vajadzīga tikai insinuācijai: «Plašākā sabiedrībā tiek pārrunāta viltotās naudas lieta. Daudzi ir pārliecināti, ka *nauda nāk no komunistiem*. Citi (?), neapstrīdēdami šādu varbūtību, pat gatavi to attaisnot»... «Ja nu mēs uz mirkli pielaižam, ka Latvijā darbojas kāda organizācija (?), kurai aptrūcies partijas naudas utt.»*** Ja kāds spriestu logiski, tad va-

* 1905. gada revolūcijas laikā. *Red.*

** 1906. gadā. *Red.*

*** Cītēts «Sociāldemokrāts». Jautājuma zīmes — P. Stučkas. *Red.*

rētu atsaukties, ka taisni s.-d. sūdzas par naudas aptrūkšanu i presē, i kongresā, tātad «utt.». Bet to lai dāra buržuāzija. Sociāldemokrātiem turpretī vajadzēja šīs insinuācijas, lai atkārtotu

buržuāzijas un valdības sociālistu apvainojumu pret komunistiem par naudas viltošanu!*

Strādnieku pabalsta kasē — nezinu, kā, — ieplūduši vai ieplūdināti kādi 23 000 [rubļi] viltotas naudas. Paši ierēdņi neizšķir šīs naudas. Bet strādnieku deputātu Dermani un visu Rīgas Centrālbiroju par to arestē uz valsts sociālista — ministra Holcmaņa priekšlikuma un ar s.-d. piekrišanu. Vai tiešām kāds tic, ka šī bez tam niecīgā summa (23 000 latv. rubļu!) šīnī arestā spēlēja nopietnu lomu? Nē, tā vajadzēja, lai apvainotu komunistus un kreisos arodniekus par naudas viltotājiem! Bet to pašu naudu daudz lielākā daudzumā atrod pie ebreju bankiera, pie latv. fabrikanta utt. Vai tie visi arī ir komunisti? Nē, tie nav, protams, komunisti, un *viņus arī tūlīn atsvabina*. Jo kā lai bankieris vai fabrikants izšķir viltotu naudu? Cita lieta strādnieki, *tie par to sēž un sēdēs*.

Protams, ka *komunistu partija neizlaida viltotās naudas*, kā arī viņi nezog pa dzīvokļiem un nelaupa pa ceļiem! To viņi nedara, jo viņiem ir idejiska darba gana. Un viņiem trūkst papīra derīgiem rakstiem un ne vēl viltus valdības zīmēm un to pakaļtaisīšanai. Tas ir vienkāršs apmelojums un rūpīgi sagatavota provokācija, jo ne velti jau dienu agrāk laikrakstos parādījās *oficioza acīmredzot* melu ziņa par kādu provokatorisku *vezumu* ar maišiem viltotas naudas, ko «komunisti veduši uz Rīgu». Paprasiet pol. apsardzībai, kā viņa, šo ziņu 2 dienas iepriekš izplatot, zināja, ka *pāris dienas vēlāk* atradīs Rīgas Centrālbiroja skapī 23 000 rbl. tās pašas viltotās naudas. Tā ir *veikla*, bet *rokām taustāma provokācija*. Komunistu partija ne iekšzemēs, ne ārzemēs ar viltotas naudas drukāšanu nenodarbojas. Un, ja ir kas patiesi vainīgs pie šīm viltošanām, tad pirmā vietā tā pati valdība, kas ar savām «īstajām» naudām izvilina no zemnieka un strādnieka materiālas vērtības un vilina citus uz pakaļtaisīšanu. Bet apvainot mūs par naudas viltotājiem ir tikpat nepamatoti

---

* Sk. 120. piezīmi. *Red.*

kā vainot mūs par teroristiem.

Mēs esam pret *individuālo teroru*, jo zinām, ka viena nonāvētā Ulmaņa, Berga vai Kvieša vietā nāks citi, kamēr vien pastāvēs buržuāzija un viņas naudas maks. Tāpat kā mēs zinām, ka buržuāzijas individuālais terors pret komunistiem (kā Šilfa-Jaunzema un daudzu citu līdzīgu «teroristu» noslaktēšana) ir bezspēcīgs, kamēr vien paliks varonīgi strādnieku šķiras locekļi. Cita lieta ir sarkanais masu terors kā atbilde uz balto «masu teroru», tas ir, pilsoņu karš. Un tāda pilsoņu kara ievada vai pārejas laikmeta īpatnība ir partizānu cīņas, dažādi kaujinieku pulciņi uz savu roku utt. Kad 1919. g. beigās beidzās pilsoņu karš ap padomju varu Latvijā, tad komunistu partija atzina partizānu cīņu un līdz ar to arī masu teroru par nelietderīgu. Izbeidzās mūsu cīņa ar ieročiem pret «neatkarīgu demokrātisko Latviju». Visas pilsoņu un arī sociālistu runas un viņu raksti par komunistiem teroristiem, spiegiem un nodevējiem ir *apzinīgi meli*, lai attaisnotu strādnieku slepkavošanu Latvijā. Ir bijuši atsevišķi gadījumi, arī uz pirkstiem saskaitāmi gadījumi, kur atsevišķi komunisti ir lietojuši uz savu galvu ieroci pašu aizsargāšanās nolūkos, kā to pašu «brūnoto atsparu», kuru savā laikā Latviešu s.-d. str. partija un līdz ar to arī visi tagadējo Latvijas sociālistisko partiju vecākie biedri nobalsoja partijas konference*. Bet tiem gadījumiem nav darišanas *ar teroru*, par kuru Latvijas «demokrātiskā» valdība ir slaktējusi simtiem strādnieku gan lauku kara tiesās, gan bēgot, gan nebēgot. Tā ir tikai aizruna, lai attaisnotu to, kādēļ Latvijā strādnieki, ko apvaino vai aizdomā par komunistiem, ir ārpus likuma: kas tādu nošauj, dabū «lāčplēsi»** un vēl «neviltotu» piecīsimtnieku! Un Latvijā ne vien buržuāzija, bet arī sociālisti

par komunistu dēvē ikvienu strādnieku, kas kriesāks par s.-d.

Tādus strādniekus arī var apcietināt, spīdzināt, nošaut, pakārt pēc tiesas vai bez tiesas, tas nav no svara. Komunisti un latvju strēlnieki, kuriem pēc visiem likumiem un visiem miera līgumiem ir Latvijas pilsoņu tiesības, netiek

* Faktiski nostādne dot «brūnоту atsparu katrai patvaldības varmācībai» tika pieņemta 1905. g. LSDSP II kongresa rezolūcijā «Par brūnоту sacelšanos». *Red.*

** Lāčplēša ordeni. *Red.*

par tādiem atzīti. Tos vienkārši noved uz robežām un kā suņus ar šāvieniem pārdzen pār robežām [uz Padomju Krieviju]. Valdošā pilsoņu un viltus sociālistu kliķe, kas ar svešu karapulku un ar svešas naudas palīdzību iekaroja Latviju, apslaktēdama desmitiem tūkstošu latvju kareivju, strādnieku, sievu, bērnu un sirmgalvju, neatzīst Latvijā strādniecību un strādnieku partiju komunistus. Viņa, atbalstoties uz ārzemju imperiālistu lielgabaliem un bankām, vēlas turpināt ieroču cīņu pret strādniecību līdz tās fiziskai un garīgai nomākšanai. Pilsonība joprojām *turpina* pilsoņu karu pret strādniecību valsts iekšienē.

Protams, kreiso arodnieku masas, kas aiziet no s.-d., ir stipri zem komunistu iespāida, viņu starpā ir daudz komunistu, bet tie vēl visi nav un iepriekš revolūcijas arī vēl nebūs komunisti, ja arī viņi ir un būs pret savu apspiedēju šķiru — buržuāziju un tās aizstāvjiem s.-d. kazokos. Bet viņi tikpat maz kā komunisti ir «valsts un tautas nodevēji» vai «pārdevēji», «blandoņi», «zagļi un laupītāji», «naudas viltotāji» un «teroristi». Viņi ir bieži vien vēl mazapzinīga strādnieku šķira, bet pilsonība un s.-d. ar saviem soļiem viņus dara jo dienas jo pieejamākus komunistu mācībām, pārvēršot viņus par apzinīgiem strādniekiem un tad par komunistiem.

Ko mēs darām?

Mēs vedam pirmā kārtā nenogurstošu cīņu dēļ strādnieku šķiras un visas darba tautas atsvabināšanas, bet ne ar ieroču cīņu, ne ar provokācijām pret mums mūs nepiespiedīs uzņemties izšķirošo cīņu iepriekš laika un nesaziņā ar pārējās pasaules proletariātu. Līdz tam mums jāiekaro vispirms darba tautas lielā vairākuma piekrīšana, un to mēs tagad darām. Slēpdamies alās un apakšgrīdē, ar īstām un neīstām pasēm (vai valdības sociālisti un s.-d., kas to arī darījuši paši, arī te neuzstāsies ar moralizēšanu?), kā vien tikai iespējams, uz savu vai uz pieņemtu vārdu. Kur mēs varam, tur legāli, kur ne, tur nelegāli. Mēs esam nākuši un nāksim gan iz vietējām darba masām, gan arī iz trimdas pāri robežām, kamēr vien kādā no mums ritēs Latvijas apzinīgā strādnieka — revolucionāra asinis. No trimdas mēs, protams, labprātāk atgriežamies legāli, bet, kas izlieto savas tiesības un

brauc kā bēgli un optanti*, tos jūs** vai nu atraidāt, jeb sēdināt cietumos, jo kas jums ir jūsu *pašu* likums?! Jūs meklējat un spīdzināt uz robežām pat tādus strādnieku bēglus, kas kopš 1905. g. nav Latvijā bijuši. Jums rūp tikai pašu labklājību, jo jūs skaitāt Latviju par savu privātīpašumu, par sevišķiem nopelniem jums uzdāvinātu no Antantes naudas vīriem. Bet Latvijas strādnieki ir ietiepīgi revolucionāri ļaudis, un, kamēr desmiti tūkstoši viņu vēl atrodas trimdā vai darbā ārpus Latvijas, jūs neguļat mierīgas naktis. Protams, vēl nemierīgāk jums klāsies, kad viņi atnāks, un viņi nāks, jo arī strādnieku ciešanām ir savas robežas. Izlietas asinis, upuri, cietumos un moku kambaros smokošo lāsti aicina tos uz atgriešanos. Strādniecība nav izdeldējama, jo viņa ir visas dzīves pamats, kas ar savu darbu uztur pasauli. Viņas spēki pieņemsies, augs arī apziņa un naids un aprīs jūs — kapitālistiskos bendes, sava pilsoniskā maka un vēdera bruņniekus. Raug, kādēļ Zemnieku savienības varas vīri atklāti saka, ka viņi negrib atjaunot rūpniecību, jo baidās no revolucionārās strādniecības. Un raug, kādēļ otra valdības partija — sociālisti [mazinieki] ar Līndiņa muti atklāti saka, lai «izravētu komunismu, vajag spēji izdalīt zemes». Izravēt komunismu uz laukiem nozīmēja *izravēt laukstrādniecību, bez inventāra kalpus!*

Mēs cīnāmies dēļ strādniecības un darba tautas interesēm.

Tādēļ mēs pieprasām rūpniecības atjaunošanu, tādēļ mēs aizstāvam strādniekus pret bezdarbu; tādēļ mēs aizstāvam kalpus pret viņu izlikšanu no darba vietām. Velti mēģina atgriezt atpakaļ vēstures asi un padarīt Latviju, kura nepieražo pati sev diezgan maizes pat tagadējam mazam iedzīvotāju skaitam, par zemkopības valsti, reizē izpostot progresīvo kalpu lielsaimniecību***. Tas, protams, neizdosies. Pilsoniskās Latvijas ideāls Dānija ir reizē *stipri rūpnieciska zeme ar stipru proletariātu* — tikai bez Latvijas revolucionārajiem piedzīvojumiem. Un tas pats tranzīts, uz kura laupījumu spekulē kraukļi no valdošās šķiras un tās rokas puišiem, ir ceļš uz rūpniecību. Un to

* Personas, kas izvēlējušās buržuāziskās Latvijas pavalstniecību. *Red.*

** Tā P. Stučka te norāda uz buržuāziju. *Red.*

*** T. i., likvidējot 1919. gadā izveidotās padomju saimniecības. *Red.*

vēl lielākā mērā veicinās Daugavas un citādas koncesijas*. Bet reizē ar strādnieku šķiras atjaunošanu Latvijā nāks revolūcija. Jo arī tagadējās strādniecības un vispār darba tautas, ja tā pie apziņas nākusi, pietiku, lai nogāztu tagadējo izburbušo valdību.

Raug, kādēl mēs Latvijā esam aizliegta partija!

Mūs kauj, šauj, arestē; ik pārmēnešus reizi patreizējais iekšlietu ministrs pasludina, ka komunisti likvidēti. Cietumi ir pārpildīti kā nekad. Sūta partijām projām uz [Padomju] Krieviju komunistus. Un tomēr atkal un atkal no jauna atskan pilsoņu un arī s.-d. avīžu saucieni: Glābiet Latviju no «nešpetniekiem» komunistiem!

Komunistu partija noliegtā; par piederību pie viņas draud spaidu darbs vai nāves sods. Bet tā nepietiek. Valdība terorizē arī kreisos arodniekus. Viņa gatavo jaunus solus, un karātavu ministrim Holcmanim vajag jaunu materiālu, ar ko «izravēt komunismu» iepriekš vēlēšanām uz Saeimu. Bet kreisie s.-d., kas taču apsolīja savā kongresā** uzstāties par komunistu legalizēšanu un izņēmuma stāvokļa atcelšanu? Pietiek atgādināt, ka «Produkta»¹³⁰ sapulcē «kreisais» s.-d. Lorencs liek priekšā neizteikt *nicināšanu* valdības sociālistiem (t. i., tam pašam Holcmanim) par Dermana arestēšanu. Tā ir *vienota fronte* ar karātavu ministriju un visu buržuāziju *pret komunismu* un komunistiem.

Mēs, komunisti, turpretim sludinām vienotu strādniecības fronti pret buržuāziju.

Mēs jau redzējām, ka vienotā strādniecības fronte ir vispasaules strādniecības tieksme kā pretspars pret vispasaules kapitālistu šķiras uzbrukumu un pret politisko reakciju. Latvijā, kur strādniecība ir vairāk cietusi no kara un kur buržuāzija ir reakcionārāka nekā jebkur, šai tieksmei jābūt vēl lielākai. Raug, kādēl komunisti tur, kā te izbīda lozungu «vienotu strādniecības fronti», bet ar noteikto piemetinājumu: pret buržuāziju. Un Latvijā tāda fronte rodas tā saucamo kreiso arodnieku rindās. Rīgas un arī citurienes arodnieciski organizētie strādnieki ir atgriezuši muguru s.-d. kā pilsonības kalpiem. Strādnieki arodnieki, bez partijas izšķirības apvienoti no vienas

* Domātas elektrostacijas, ko uz Daugavas varētu celt kopā ar Padomju Krieviju vai citām valstīm. *Red.*

** Oportūnistiskās Latvijas SDSP kongresā, kas notika 1922. g. janvārī. *Red.*

kopējas vēlēšanās uzlabot savas šķiras stāvokli, cīnīties dēļ savām dzīves interesēm kā saimnieciskā, tā politiskā laukā, sāka apvienoties vienotā frontē pret pilsonību. Sociāldemokrāti to skaidri redz un tieši viņiem uzbrūk: lamā viņus par kliķi, par noziedzniekiem, par viltotas naudas izplatītājiem, uzaicina arodnieku biedrību valdes uz apspriešanos, agitē par izstāšanos no Rīgas Arodbiedrību Centrālā biroja. Tiesa — nav gan, izņemot s.-d. Veckalna skaļo izstāšanos, nolemts uz to uzaicināt, bet sapulce notikusi, agitācija uzsākta un tiek turpināta. Reizē ceļ agitāciju ieņemt arestēto vietas [Birojā], liek arestēt transportniekus*, liek arestēt 5 (taisni tik daudz, cik iztaisa vairākums) «Produkta» «kliķes» pilnvarotos utt., utt.

Tāda ir s.-d. vienotā fronte!

Jo arī «*kreisie*» s.-d. sakās esam par vienotu fronti! Viņu $2\frac{1}{2}$ Internacionāle taču uz to aicināja. 1. Maijs rādīja, kā viņi to saprata: kā reklāmu tiem, kas no strādniecības jau atmesti. Viņi vienmēr bīstas; kad pašu rindas nemierā, uzstājas kā «strādniecības partija». Viņi Satversmes sapulcē daudz runājuši par demokrātijas principa ievērošanu satversmē, valdības un vietējo pašvaldību prakse. Vārdos un rakstos, it īpaši tādos momentos, kad strādnieku prāti ir sevišķi uztraukti, kad draud strādnieku novēršanās no s.-d. vai arī pašas s.-d. *kreisākā* spārna atšķelšanās no partijas, s.-d. līderi bieži vien ir arī stipri «*kreisi*» un uzsāk runāt patiesām vecās** soc.-dem. mēlē un pēc viņas programmas. Bet tas velkas tikai tik ilgi, kamēr draud briesmas. Briesmas pārgājušas, un s.-d. atkal lakstojas ap pilsoņiem un demonstrē savu valstiskumu. Sinīs pretrunās s.-d. ir mīnājušies uz vietas visu laiku, kamēr pastāv «demokrātiskā» Latvija. Tā tas bijis visos partijas kongresos, kad bija jārūpējas par partijas vienību, lai delegāti no vietām neuzspļautu tai partijas bodītei un ar dievu nepateikuši neaizietu. Lai atceramies tikai traki «*kreisās*» rezolūcijas pret izņēmuma stāvokli, kurās tika prasīta pat komunistu partijas legalizēšana. Bet beidzās kongress, un no asās rezolūcijas dzīvē ne smakas. Tikai tad, kad tirgošanās ap ministru portfeļiem (1921. g.) beidzās neizdevigi, s.-d. atgādās protestēt pret nāves sodiem. Bet pait nedēļa, un s.-d. atkal mierīgi. Aizmirsti strīdi. Draudzīgi turpinās sēdēšana Satversmes sa-

* Transportstrādnieku arodbiedrības darbiniekus. *Red.*

** T. i., revolucionārās sociāldemokrātijas (LSDSP, vēlāk LSD). *Red.*

pulcē, kamēr strādnieki sēž cietumos un straujākie guļ smiltainē. *Viņu īstā vienotā fronte ir un paliek ar buržuāziju.*

Bet mēs sludinām vienotu fronti ar plašāko darba tautu.

Ne pēc tādas brīvības tiecās Latvijas darbarūķi, kāda tagad te valda. Ne pēc izņēmuma stāvokļa pret strādniecību prasīja revolucionārā tauta 1905. un 1917. g. Ne pēc kunga pātagas pārlikšanas no vācieša [barona] rokām latvieša [buržuza] rokās prasīja fabriku un zemes rūķi, bet gan pēc šīs pātagas iznīcināšanas. Tauta prasīja pēc zemes atņemšanas muižniekiem un pēdējo izdzīšanas no Latvijas. Bet ko dara tautiskā* reakcionāri sociālistiskā valdība? Viņi taisās *maksāt muižniekiem miljonus* uz jaunsaimnieku un pārējo darbarūķu rēķina! Un, ja s.-d. un valdības sociālisti tam runā pretī, tad esiet droši — tādēļ, ka ir jau noskaitīts, kam jāiztrūkst un kam jāataturas, lai iznāktu vairums muižniekiem. Būs tāpat kā pie pirmā zemes likuma,** kad s.-d. uz 10 minūtēm pa balsošanas laiku atstāja zāli un atgriezās pēc nobalsošanas par labu muižniecībai.

Tagadējā valdība ir radījusi jaunu privileģēto šķiru — vecos saimniekus un visādi pabalsta tos, iznīcina labi iesaimniekotās muižas, izmet no tām kalpus un izdala tās jaunsaimniekiem, nevis lai tos pabalstītu, bet lai tie nīktu un vārguļotu un būtu par lētiem algādžiem īstajiem zemes saimniekiem. Šiem darbaļaudim pašiem jāatver acis uz to, ka ne no valdības, ne no «kreisajiem» sociālistiem viņiem nav nekas gaidāms, bet vienigi ciešā kopējā frontē ar visu strādniecību pret jauno lielgruntniecību un tās valdību. Sī vienotā fronte nāk un nenovēršami nāks.

Nebaidieties no komunistiem!

Jūs redzējāt, ka tikai meli un jaunprātīgas denunciācijas un provokācijas tiecas nostādit komunistus par noziedzniekiem. Mēs tiešām sakām gan — un mēs ceram, ka jūs jo drīz par to pārliecināsieties paši —, ka Latvijas valstisko pilsonisko reakciju un varmācību novērsīs tikai valsts varas pāriešana pašas darba tautas rokās. Nekādas koalīcijas neglābs Latviju no tagadējām šausmām. Par mums tad arī saka: komunisti ir valsts gāzēji. Jā, tas

* — nacionālistiskā. *Red.*

** T. i., pieņemot likumu par buržuāzisko agrāro reformu. *Red.*

īr gan mūsu mērkis. Bet pašlaik uz to mēs vēl nesaucam. Patlaban mēs esam pret pilsoņu karu, kuru mums pilsoņiba grib uzspiest nelaikā. Ja s.-d. būtu uzticīga palikusi — un pie tam ne vien vārdos, bet arī darbos — savai agrākajai programmai*, mēs viegli varētu sasniegt vienotu fronti pat ar viņiem. Bet s.-d. to atmetusi un reizē ar to nodevusi strādniecību. Mēs patlaban saucam cīņā *tagadējās* [buržuāziskās] *demokrātijas robežās*. Mēs nelemjam, kad un kā būs jānotiekas tālākām pārgrozībām. Tas atkaras no attīstības gaitas uz vietas un vispasaules revolūcijas apmēros. Mēs vienmēr sludinām, ka tāda pārgrozība iespējama un uzturama spēkā, tikai lielajam tautas un vismaz darba tautas vairumam piekrītot un līdzcīnoties. Mums, komunistiem, kā *strādniecības partijai nav citu interesu un mērķu kā visai strādnieku šķirai*. Jums jāpiecerod pie buržuāzijas un tās kalpu meliem pret mums un jāizcīnās kopā ar mums roku rokās, neklausot uz dažādiem viltus strādniecības vadoņiem.

Un jūs, strādnieki, iz soc.-mazinieku un s.-d. partijām!

Izšķiriet arī jūs, kur jūsu vieta! Mēs aicinājām un aicinām vēl joprojām uz kopējo fronti *pret buržuāziju* arī soc.-demokrātus, neizņemot viņu līderus. Protams, mēs *neticējām*, ka viņi uz to nāks labprātīgi, bet gan spiesti no jums. Bet jūs tagad redzat, ka vispasaules apmēros šo vienoto fronti nodod sociālisti un soc.-demokrāti, atsakoties sasaukt jau nolemtu kopējo pasaules strādnieku konferenci *bez partiju izšķirības* noteiktai cīņai pret buržuāziju. Jūs redzat, ko dara jūsu līderi, kā, piem., Veckalns un citi. Ja jūs vēl esat apzinīgi strādnieku šķiras cīņai, tad piespiediet savas partijas līderus atteikties — un pie tam darbos — no strādnieku vajātāju atbalstīšanas, piespiediet savus «vadoņus» iet vienotā frontē ar visu strādniecību uz vienotas strādniecības platformas lozungu pamata: par visu strādnieku organizāciju un pol. partiju legalizēšanu, par strādnieku politiskām tiesībām, par visu represiju izbeigšanu, par strādniecības amnestiju, izņēmuma un kara stāvokļa un nāves soda atcelšanu, par 8 stundu darba dienu un pārējām strādniecības saimnieciskām prasībām kā pilsētās, tā uz laukiem; par lauku sīk- un bezzemnieku stāvokļa uzlabošanu utt. Ja jūsu partijas vadītāji uz to neiet — un, iedomājams, tas būs tā —,

* T. i., marksistiskajai revolucionārajai programmai, pēc kuras vadījās LSDSP un LSD. *Red.*

tad jūsu vieta bez viņiem citur, kur upuri krīt. Jo zināt, ka ceļš uz sociālistisko revolūciju, bez kuras nav izejas no tagadējā stāvokļa, ir caur vienotu fronti pret buržuāziju un cīņu, vienojoties ap Latvijas Kom. partijas karogu.

Nost pilsonisko varmāku un provokatoru valdību!

Nost karātavu ministrus — valdības sociālistus!

Visas politiskās tiesības un brīvības strādniekiem un pārējai darba tautai Latvijā!

Lai dzivo visu apspiesto darbaļaužu vienotā fronte pret buržuāziju!

Latv. Kom. partijas Centrālkomiteja

Pirmpublicējums

Iespiests pēc rokraksta teksta

*LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
48. l., 2.—18. lp.*

KO NO MUMS GAIDA ZEMNIEKS?

Viens no mums vissvarīgākajiem jautājumiem, bez šaubām, ir jautājums par mūsu attiecībām ar zemniecību. Krievijas revolūcija ir pirmā, kas darbos šo jautājumu komunistiem uzdeva tik krasī. Un jāteic, ka mēs līdz šim darbos to esam risinājuši labāk nekā vārdos, t. i., teorētiski. Mēs uzreiz iekarojām zemnieka sirdi ar savu dekrētu par zemi, un šīs simpatijas ilgi neizgaisa, lai gan mums gribot negribot vajadzēja viņam nodarīt ne mazums pāri. Savlaicīgā brīvprātīgā pāreja uz jauno [ekonomisko] politiku atkal pacēla mūsu prestižu zemnieka acīs, bet tad mēs itin kā apstājāmies.

Tomēr mūsu īstais darbs vēl tikai priekšā. Un, lai gan mēs esam daudz runājuši par nepieciešamo saikni*, to-mēr sirdī mums vēl joprojām turas zināma neuzticība pret zemnieku kā pret ekonomisku kategoriju, t. i., pret sīksaimnieciņu un pret vidējo lauku saimnieku... Patiesi, kādu programmu mēs piedāvājam zemniekam? Protams, mēs aizstāvam viņa zemes īpašumu pret bijušo muižnieku! Tas ir joti svarīgs punkts, kur vēl daudz kas jādara, jo es apgalvoju, ka muižnieku mēs vēl neesam kā nākas uzvarējuši un mēs atkal paveram visādas spraugas, kur viņam ielīst vai nu kā muižas agronomam, vai tresta direktoram utt., utt.

* Par valsts sociālistiskās rūpniecības ekonomisko saikni ar privāto zemnieku saimniecību. *Red.*

Taču mums jāatrod arī ekonomiskā programma, kas būtu zemniekam saprotama un kas tiešām spētu pacelt viņa ekonomisko un reizē arī kultūras līmeni. Un te nu sākas mūsu vājums. Mēs neesam spējuši viņam dot nekā cita kā vien «sarkano» trīslauku programmu. Taču trīslauku programma ir slikta programma, jo tā ir *periodiska bāda programma*. Mums par laimi arī tie mūsu politiskie «konkurenti», kas griežas pie zemniecības, nav atraduši nekādu jaunu programmu kā vien tikai *negatīvas prasības*: pret [pārtikas] repartīciju, pēc tam pret pārtikas nodokli utt., vārdu sakot, pret mūsu varu vispār. Bet viņiem vienalga kādas programmas īstenošanai nav pat tā spēka, kāds mums, bez šaubām, ir.

Programmas jautājumos mums viss ir sajucis: mēs šur tur gandrīz vai aizstāvam obščinu, turpretim visādi tur «narodniki» — obščinieši sākuši aizstāvēt viensētas! Kādu ceļu patiesi pie mums ies zemnieka saimniecība? Manuprāt, mūsu revolūcija zemnieku jautājumā atrodas daudz labvēlīgākos apstākļos nekā Rietumeiropas revolūcija, jo mūsu rokās vēl ir tādi līdzekļi zemnieku prātu ietekmēšanai, kādu Rietumeiropā vairs nav, jo tur zemnieks ir daudz vairāk buržuāziskojies nekā pie mums.

Pirmām kārtām vajag atmest seno neticību zemnieka nākotnei. Pamatodamies uz paviršiem spriedelējumiem par lielsaimniecības relativajām priekšrocībām laukos saīdzinājumā ar sīksaimniecību, mēs parasti noraidoši skatāmies uz sīko un vidējo lauksaimniecisko uzņēmumu. Taču mēs pie tam *salīdzinām nesalīdzināmo*. Ko gan mēs, piem., teiktu, ja kāds, salīdzinādams manufaktūras tipa lieluzņēmumu ar sīko amatnieku, secinātu par sīkražošanas pārākumu vispār (arī salīdzinājumā ar ražošanu fabrikās, ar mašīnražošanu). Apgalvoju, ka nekur, atskaitot vienīgi pašu pēdējo laiku Amerikā, lauku lielsaimniecība nav tikusi tālāk par manufaktūras posmu. Un šo domu es atrodu arī Marks darbos («Kapitāls», I), kad viņš runā par *ielražošanu zemkopībā* tai veidā, kas pēc tipa *atbilst manufaktūras periodam*, no zemnieka saimniecības patiesībā atšķiroties *tikai ar vienā laikā nodarbināto strādnieku masu* un koncentrēto ražošanas līdzekļu apmēriem.* Un teorija gan atzīst šai stadijā lielražošanas tehnisko pārākumu graudkopībā, taču nedz teorija, nedz

* Sk. *Markss K. Kapitāls*, 1. sēj., 604.—605. lpp. Red.

prakse to pašu neapstiprina attiecībā uz *lopkopību*. Tas nozīmē, ka mēs varam un tātad mums vajag virzīt zemnieka saimniecību pa šo ceļu. Un, ja mēs pratīsim viņam parādīt ceļu un pat vadīt viņu šai ceļā, tad iznāks īsta «saikne» un nevis tikai vārdos. Visa valsts atdzīvosies, pilsēta būs paēdusi, un zemnieks, nepavisam nekļūdams īelajā vairākumā par budzi, pratīs novērtēt savu draudzību ar komunismu. Un rūpes par pāreju no šās attīstības stadijas uz augstāko* mēs tad mierīgi varēsim atstāt nākotnei.

Mums savā ekonomiskā programma zemniekiem jāvirza uz zemnieku *lopkopības* pusī, jo, paceldami lopkopību, mēs *reizē pacelsim arī ražību labības audzēšanā*. Vārdu sakot, mums jāsāk nopietni un ilgstoši propagandēt *dāņu sistēmu*¹³¹. Bet, kad īlgus gadus Dānijā emigrācijā nodzīvojušais D. Birkmanis šo propagandu pēc savas paša bagātīgās pieredzes izklāstīja grāmatīnā «Par mūsu lauk-saimniecības atjaunošanu» (Pleskavā, 1921. g.)**, tad viņš saņēma vispretrunīgākās *oficiālās* atsauksmes: daži viņa plānu nosauca par *utopiju*; turpretim citi apgalvoja, ka «*mēs šo plānu visnotaļ istenojam*»; kāds viņu nosauca par nezinātāju, gandrīz vai par vecu mulķi utt. Ko pierāda šīs pretrunīgās un, protams, negodīgās atsauksmes? Tās pierāda tikai vienu: *vecā muižas agronoma kundzību*, bet tas neprot un arī negrib pareizi izturēties pret zemnieku.

Ka šīs plāns Krievijas apstākļos *nav utopija*, tam tagad ir *reāli pierādījumi*. *Pleskavas* gubernā 2 vai trīs padomju saimniecībās šī dāņu sistēma tiek realizēta *otro gadu*. Un *jau otro gadu* tā devusi *spožus rezultātus*. Taču tā bija tikai vāja personiskā, daļēji partijas iniciatīva! Ka šai ziņā pie mums oficiāli «visnotaļ» nekas nav darīts, to pierāda jau tas apstāklis, ka presē nekur nav minēti citi līdzīgi, turklāt oficiāli izmēģinājumi. Bet, kāda interese par jauno pasākumu ir apkārtējiem zemniekiem, par to ikviens biedrs var pārliecināties uz vietas *Pleskavas* gubernā, kur zemnieki redz, ka no viņiem pašiem nopirktais govis viņu acu priekšā pēc gada bija pārvērtušās par īstām piena fabrikām. Esmu pārliecināts, ka nepaies necik daudz gadu un, ja neradīsies šķēršļu, daudzi zemnieki šai atpalikušajā gubernā jau ies šo ceļu arī ar spožiem

* T. i., uz sociālisma stadiju. *Red.*

** Grāmata iznāca krievu valodā. *Red.*

rezultātiem. Bet kad gan katrā Krievijas gubernā un katrā aprīņķī būs tāds paraugs, kam nevajag nekādu brīnumu, bet kas dara brīnumus?

Protams, zemniecība arī bez paraugiem atradīs šo parreizo ceļu, taču patstāvīgi tā to atradīs visai gausi. Es pats esmu zemnieks, dzīvoju Latvijas laukos tieši tādā lūzuma laikā un redzēju, ar kādām pūlēm zemnieks no avīzēm, stāstiem, paslepen no barona pārvaldnieka, priekšniecībai vispār naidīgi izturoties pret viņu, tomēr meklēja un pēc ilgiem maldiem atrada jaunus progresu ceļus. Redzēju arī to, kā pēc 1905. gada mana senā drauga Birkmaņa (sk. iepriekš) propaganda panāca, ka *par spiti itin visu veco agronomu opozicijai* dānu sistēma Kurzemē drīz vien uzvarēja. Domāju, ka padomju varai jāņem šī iniciatīva savās rokās, lai *paātrinātā tempā* paceltu krievu zemnieka saimniecisko un reizē ar to arī kultūras līmeni. No mums ir atkarīgs, vai laukos būs zemnieks — mums uzticams draugs un līdzstrādnieks vai pret mums vienaldzīgs «pavalstnieks» (t. i., pilsonis, kas tikai nomaksā meslus).

Uzskatu šo jautājumu par tik svarīgu, ka par to klusēt nav pieļaujams. Zemniecība gaida atbildi uz jautājumu: kāda ir jūsu mums domātā programma? Ja kādam ir labāka programma, tad ir noziedzīgi klusēt. Ja nav, vajag sākt rīkoties saskaņā ar nule izklāstīto. Bet nevar ilgāk bez stūres un bez burām.

P. Stučka

«Праeда», 206. nr.,
1922. g. 14. septembri;
LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
122. l. 1.—2. lp.

*Tulkots pēc rokraksta,
kas salīdzināts ar «Pravdā»
publicēto tekstu*

LATVIJAS VĒLĒŠANU TERORS UN TĀ SEKAS*

Palasoties «Sociāldemokrātā» nodaļu «Arodnieciskā kustība», mēs pēdējās nedēļās lasām tur par dažādām arod biedrībām šādas ziņas, kā, piemēram: «Veselības kopēju arodu savienības valde uzaicina nākošos valdes kandidātus b. Moricu, K. Kalniņu utt. ierasties uz valdes sēdi.»

* Raksts uzrakstīts sakarā ar gaidāmajām buržuāziskās Latvijas parlamenta (Saeimas) vēlēšanām. *Red.*

Palasot Liepājas «Strādnieku Avīzi», jūs numurā no 6. septembra varat lasīt: «No Rīgas. Pirmās vēlētāju sapulces (s.-d.) ... Torņkalnā vārdu deva arī kādam kreiso arodnieru runātājam, kurš savā runā galvenām kārtām uzbruka *valdibas sociālistiem* un aicināja strādniekus *pielādīties* vēlēšanās,» — bet kādā pilsoņu* avīzē bija piezīmēts: «balsojiet par s.-d. kandidātiem».

Šīs rindiņas mazliet atšifrējot, mēs redzam uz visspīgtāko sociāldemokrātus viņu «liķu vilku» (hiēnu) lomā, kas, kaujas laukus apstaigājot, gūst sev barību. Proti, kad iz arodbiedrību valdēm valdība izķēra domātos komunistus, tad brīvās vietas ieņēma, tā sakot, mazāksolīšanas kārtībā *kandidāti*, proti, viņi (s.-d.) ievēlēja savus priekšstāvus šinīs vietās *ne ar balsu vairākumu* kā arestētie kreisie, *bet ar balsu mazākumu*, tātad īsti «demokrātiski!» Un, ka šo gadījumu izlieto ne mazi kukaiņi, bet pašas «zvaigznes» (étoiles), to liecina vārdi: *Morics, Klāra Kalniņa* utt. To s.-d. sauc par «*ar orodbiedrību sturmēšanu*!» Ar valdības palīdzību.

Bet otrā gadījumā, kad vēlēšanu terors padarija neiespējamu uzstādīt jebkādu strādnieku kandidātu sarakstu tādēļ, ka vienkārši arestēja ikvienu strādnieku kandidātu un kandidātu pieteicēju, tad pilsoniskās avīzes gavilēja (sal. Berga «Latvi» vai «Brīvo Zemi»), bet s.-d. uzaicināja *balsot* par viņiem kā īstiem demokrātiem. Un, kā redzams, vismaz viens kreisais arodnierks, ja ziņa pareiza, jau atradies, kas iekritis šinī slazdā. Es nezinu vēl, kā reaģēs uz to Latvijas strādniecība un Latvijas Komunistiskās partijas vadošās iestādes, jo īsā laika dēļ sarakstīšanās ir ļoti apgrūtināta. Un jautājums; protams, tiks izšķirts ne, kā Rīgas kvekši stāsta, Maskavā, bet Rīgā. Es tādēļ te izsaku tikai savas privātas domas šinī jautājumā, varētu pat, ja nebūtu tik īss laiks līdz vēlēšanu dienai (7. okt.), sacīt — diskusijas kārtībā.

Situācija Latvijā ir tāda, ka, pēc ohrankas laikraksta** «Latvijas Kareivja», tātad oficiozām ziņām, Latvijā esot arestēti pēdējā *laikā 800 cilvēki*, kurus vaino par komunistiem. Tas iznāk uz visas zemes vēlētājiem *pa vienam cilvēkam uz 1000 vēlētājiem!* Protams, ka arestētie visi un pat lielais vairums nav komunisti, bet vienkārši godīgi strādnieki — arodnierki. Pirmā vietā kreiso arodnierku

* — buržuāziskā. *Red.*

** T. i., policejiska tipa laikraksta. *Red.*

Rīgas un Kurzemes centrālbiroji pilnā sastāvā, tad dažādi arodbiedrību valžu locekļi utt.

Tamlīdzīgs *vēlēšanu terors* nav *vēl piedzivots visā pa-saulē!* Jo taisni otrādi! Citur pa vēlēšanu laiku mēdz atļaut brīvāku vārdu, uzstādītie kandidāti pat Vācijas ķeizara laikos tika izlaisti no cietumiem utt. Latvijas «demokrātiskā sociālistiskā» valdība ir panākusi, ka komunisti un ne vien komunisti, bet vienkārši godīgie strādnieki *nevar uzstādīt* savus kandidātus. *Viņiem ir laupita tiesiba vēlēt, ko viņi grib.*

Man šķiet, priekš aģitācijas nolūkiem *padomju iekārtai* par labu un par ļaunu tā sauktajai «skaidrajai» vai «*patiesajai*» demokrātijai* labākas situācijas nav bijis. Ar to ir pārstrīpots ikviens mēģinājums kreisajai pusei uz jelkādu kompromisu. *Lasziate ogni speranza!* Metiet pie mālas visas cerības, proti, uz «*patiesu demokrātiju*»!

Bet šis gadījums ir jāizlieto tādai aģitācijai un nevis noklusēšanai. Un vēl ļaunāk nekā noklusēt būtu tagad balsot par s.-d. Tas būtu plikis tiem 800 arestētiem. Jo nepietiek ar to, ka strādniecībai aiz sava vājuma jāpieļauj, rokas turot kabatā, ka aizved uz mūra «*pilīm*»** viņas vēlētus priekšstāvus, viņa pāri šo kaujā kritušo ķermeniem sniegtu roku, lai mestu kauliņus par labu šo kritušo nodevējiem — Jūdasiem. Tādas ir manas privātas un, cerams, ne vien manas domas.

Protams, ka visām šādām ierunām, cik svarīgas tās arī nebūtu, būtu jāapklust, ja varētu kā nekā pierādīt, ka pretejais nāktu par labu strādnieku šķirai. Bija, piemēram, brīdis, kad s.-d. bija liela partija un masas uz viņu sludināto demokrātiju raudzījās ar ilūzijām, kad vēl bija pat iespējams viņu vairākums un tātad gadījums saņemt valdību. Tā tas bija Satversmes sapulces vēlēšanās, kad es izteicos gan, ka mums, ja *nevarām paši uzstāties, būtu bijis jādara, lai s.-d. būtu vairākumā.**** Toreiz tas *vēl bija iespējams*, tagad vairs ne. Toreiz vēl vajadzēja izdzīvot cauri ilūzijas par s.-d., tagad vairs ne. Tagad ir jautājums *neatdzīvināt* jau pārdzīvotas ilūzijas. Ja šos un citus manus vārdus tagad nemas iztulkot par labu s.-d. kandidātu sarakstam, tad man pret šādu iztulkošanu ir ne vien tiesība, bet tieši pienākums uzstāties pretim.

* Tā buržuāzijas ideoloģi dēvē savas šķiras demokrātiju. *Red.*

** — cietumiem. *Red.*

*** Sk. «*Cīņas Biedrs*», 1920, № 4, 3. lpp. *Red.*

Ja mēs tagad runājam par s.-d. pabalstīšanu, tad tas var būt tikai ar visai *lētas* sugas motivējumu: citādi vēl jaunāka tiktu reakcija jeb pastiprinātos reakcija. Bet vai tie biedri, kas tādu ierunu dara, tiešām arī apdomā, ko viņi ar to saka? To taču viņi negaida, ka s.-d. kaut kopā ar maziniekim būtu vairums. Bet, ja ne, tad ko? Koalīcija ar mazāko reakciju (mazākais jaunums)! Tātad, pabalstot s.-d. vēlēšanās, *komunisti pabalstītu koalicijas valdību!* Raug, pie kāda slēdziena nonāk, kad logiski izdomā šo domu eauri līdz galam. Tas būtu pārāk reālistiski pat lielākajam «reālpolitikim». Un ir tādi reālpolitiki arī mums, Latvijas komunistiem.¹³²

Vai citādi ir s.-d. 35, 25 vai 15 utt. balsis, tas reakcijas ziņā svarā nekrīt. Taisni viņu vājināšanās novēdīs viņus pa kreisi. Un arī lab[ēj]ās puses spēks nav parlamentā, bet viņas tiešajos varas līdzekļos.

Vēl vienā gadījumā varētu pielaist iespējamību ieteikt, piedaloties vēlēšanās, balsot par s.-d. Tas būtu gadījums, ja varētu viņu rindās ienest šķelšanos, tas ir, arī viņu galotnēs. Tad varētu ieteikt vēlēt par tiem un tiem «kreisākiem», «godīgākiem», «visvairāk proletāriskiem» kandidātiem, nostripojot citus. Tad ienāktu iekšā tādi, kas tagad ielikti kaktā, tas ir, iebāzti vietās, kur tie ir tikai skaitāmi kandidāti bez izredzēm uz ievēlēšanu. Bet, izskatoties cauri viņu sarakstus, mēs tur varam saskaitīt 1—2, varbūt 3 tādus un tad arī ar lielu jautājuma zīmi. Tātad šis aprēķins pilnīgi atkrit. No tā strādnieku šķirai un vispār darba tautai nebūs ne aukstāk, ne siltāk, ja būs viens vai otrs s.-d., *vienalga, kurš*, vairāk vai mazāk parlamentā. Es pastripoju — «vienalga, kurš». Mēs esam Vācijas šeideņa un neatkarīgo [sociāldemokrātu] partiju sakušanas* priekšvakarā. Latvijas [sociāldemokrātu] partijas dalīšanās ir tikai ēna no turienes: *arī te norisināsies tā pati apvienošanās*. Arī te nav *nekā npielikta*, kas tos šķirtu.

Bet ko tad darīt? Palikt vienkārši mājās? Tas, protams, nav labi, bet, ja pie tam mēs pratisim aprādīt, ka *tur, kur nav vēlēšanu tiesības*, tur nevar arī piedalities, kā viss tiek darīts, lai iepriekš jau sagatavotu šo lielo tiesību laupišanas darbu (100 parakstu ar dažādām formalitātēm, 6 dienas pieteikšanās — no 21. līdz 26. augustam utt.), un tad, cik nekaunīgi tika izdarīts pats laupišanas darbs,

* — apvienošanās. *Red.*

tad panākumi nebūs mazie. Vai nu tad pēc tam paliek mājās, vai skaitīšanas labad iesniedz neaprakstītas vai nederīgas zīmes, piemēram, ar *atraiditajiem sarakstiem**, — tas būs tomēr prātu noskaidrošanas darbs.

Ja mēs nospriedām piedalīšanos, tad taču ne to daudzo deputātu dēļ, uz ko mēs gaidījām. Protams, ka piedaloties mums būtu labi panākumi, kas paceltu mūsu svaru tieši skaitļos. Mums būtu frakcija, kas, kamēr neiesēdināta, būtu legāls agitators. Mums būtu legāla tribīne kaut uz neilgu laiku. Bet mūsu galvenais uzdevums bija *palikt ar masām*. Ja mēs esam piespiesti palikt apakšgrīdē, tad jādara viss, *lai masas paliktu ap mums un nevis lai tās nošķirtos* un balsotu par labu mūsu pretiniekiem. Ja komunisti balso Anglijā par strādnieku partijas kandidātiem, tad tādēļ, ka tur komunistiem vēl nav liela piekritēju skaita. Bet ne pie *mums brīdi*, kad masas ir par mums jeb viņas var piegriezt mums.

To taču vajag arī ievērot, ka tā ir *nabadzības apliecība*, ko izraksta sev *valdība*, ja viņa nepielaiž komunistu legalitāti un īpaši laupa vēl māksligi un viltigi viņu vēlēšanas tiesības. Kamēr cietumos un ne parlamenta sēdēs komunistu vai kreiso arodnieku kandidāti, tīkmēr i visīsredzīgākais Rietumeiropas diplomāts un finansists pateiks, *ka šī zeme vēl nav nomierināta*, te vēl par agru ieguldīt savus kapitālus, te var vest tikai *laupišanas*, bet ne *mierīgas saimniecības politiku*.

Un, ja nākošā laikā Latvijas «stabilizētais» [naudas] kurss sāktu kristies, tad, ticiet man, ne tādēļ, ka aizgāja no finansēm Ringolds Kalnings, bet tādēļ, ka valdība veda tādu vēl nepieredzētu vēlēšanu teroru. Tātad mūsu labākais cīņas līdzeklis ir nepiedalīties vēlēšanās, ja mums netiek pieļauti strādniecības kandidāti, bet plaši sludināt un darīt zināmu visai pasaulei šo vēlēšanu teroru.

Parlaments Latvijā, kurā aiz vēlēšanu terora nebūs komunistu deputātu, nenodzīvos savu 3 gadu mūžu! Tas ir tikpat kā $2 \times 2 = 4$.

P. Stučka

«*Krievijas Cīņa*», 91. nr.,
1922. g. 21. septembrī;

«*Cīnas Atbalss*», 38. (134.) nr.,
1922. g. 23. septembrī

Iespiests pēc «*Krievijas Cīņas*» teksta

* T. i., kreiso arodnieku sarakstiem, kurus buržuāziskās vēlēšanu komisijas noraidījušas (nav reģistrējušas). Red.

KOMUNISTIŠKĀS INTERNACIONĀLES VIRZIENS UN VIETĒJI NOVIRZIENI

Mēs pēdējā laikā komunistu partijās sastopam parādību, uzkrītoši vienādu dažādās zemēs. Rietumu zemes biedru starpā viens otrs, novērodams revolūcijas *gausāko gaitu* Krievijā, kurā viņi redz vienīgi atkāpšanos, vai nu stājas *radikālā* opozīcijā pret Padomju Krieviju, jeb sāk atklāti sludināt *mērenības* līniju arī pie sevis. Es nezinu, vai man te plaši būs jāpierāda, ka viņu izejas punkts ir nepareiza [Padomju] Krievijas stāvokļa novērtēšana.

Otrup, mēs sastopam arī Krievijā komunistus, kas, velti gaidīdami gadus (raksti un lasi: *piecus gadus!*) vispasaules vai vismaz Rietumeiropas revolūciju, sāk šaubīties par tās *drīzu* norisināšanos un tādā pat kārtā novirzās vai nu pa kreisi (t. s. «strādnieku opozīcija»), jeb pa labi, sludinot pārāk tālu atkāpšanos utt. . .¹³³

Bet ir beigās trešā grupa, kura redz revolūcijas novilcīnāšanos i pa labi (rietumos), i pa kreisi (Krievijā) un pie kurās tie paši iespāidi un to sekas tādi dubultojas. Tie Padomju Krievijas nozīmi sāk pielīdzināt nullei, un runas par «vispasaules revolūciju» kādreiz dzird nosaucam vienkārši par pārpratumu. Tā ir tā strēmele, kas patstāvīgu valstiņu veidā izrauta no agrākajiem sakariem, kas atrauta no austrumiem un vēl nav ierauta rietumos, kas jau krūšu kabatās nēsā pa rietumiski mutes lakatiņus, bet vēl degunu parasti šņauc ar īkšķi. Šīnī kategorijā ietilpst arī Latvija. Še šīs «kreisuma» un «labuma» slimības pieņem kādreiz visai sāpīgu veidu. Lai tikai atminamies Somijas tragēdiju ar asīņaino sadursmi komunistu starpā 1920. gadā.¹³⁴ Mēs nesen, ja arī samērā ātri, pārdzīvojām līdzīgu kreisuma klepu jaunatnē.¹³⁵ Par «labās puses» novirzienu «Cīņas Biedrī» patlaban [rakstiem] pildīti Nr. 17* un 18.

Varbūt pēdējie notikumi Latvijā¹³⁶ būs bijuši pietiekoši, lai izveseļotu no šiem dažādajiem «drudžiem», bet, ja jau polemikā noiet tik tālu, kā sāk biedrus nodalit «emigrantos»** (sk. Lms piezīmi Nr. 18) *** un to pretstatā (acīm-

* Sk. P. Stučkas rakstu «Rit vai parīt?» šā sēj. 347.—359. lpp. Red.

** Latviešu komunistos, kuri dzīvoja un darbojās padomju republikās. Red.

*** R. Salnas raksta «Piezīmes par septīto partijas kongresu» turpinājumā «Cīņas Biedra» 1922. g. 18. nr-ā. Red.

redzot «imigrantos»), aizmirstot, ka vēl dažas dienas vai gadus atpakaļ nebija pat tās «pašapmierinošās» Latvijas, kuru šodien grib pielīdzināt zemeslodes «nabas vietai» (пуп земли) un kurai pretim šodien Krievija ir jau emigrācijas vieta, tad neviļus roka kēr pēc spalvas, lai nopietni un noteikti formulētu mūsu domstarpības un reizē ar to viņas izdzīvotu kā lieku greznumu, kuru sev vēl nevar atlauties mazā, daudz cietusī Latvijas komunistu partija.

Programmas jautājums,

ap kuru šī polemika iesākās, paliek te par blakus jautājumu. Tikai vienu lietu man te gribētos uzsvērt, proti, to, ka, ja kādam radušās cerības, ka Komunistiskās Internacionāles izstrādājamā programma varētu būt solis uz labējo pusi, tad tās ir viltus cerības. Grūti pateikt iepriekš, kāda būs šī programma, un pat to, vai tā jel maz galīgi tiks pieņemta IV kongresā*, bet, ja viņa tika likta uz dienas kārtību, tad galvenām kārtām, *lai noteikti norobežotos no jebkādiem oportūnistiskiem novirzījumiem*. Un, ja viņai arī būs kāda praktiskā daļa, tad tā visādā ziņā ne teorētiski, ne praktiski neatgādinās sociālisma bērniņas dienu «minimālprogrammas». Sis jautājums arī vairs nav jauns Internacionāles dzīvē, un ne Latvijā viņš izcēlies pirmo reizi. Ir labs laiciņš jau garām, kā Persijas komunistu partija iekustināja šo jautājumu, un b. Lms taču gan atzīs, ka Persijai drīzāk būtu tiesība nekā Latvijai sacīt, ka tā atrodas «līdzīgā stāvoklī ar tām zemēm, kur vēl tagad nevar būt vismazāko domu par proletariāta diktatūru un sociālismu**. Un Komunistiskā Internacionāle deva uz to *noteiktu, atraidošu atbildi!*

Es domāju, ka šoreiz programmas lietā varu aprobežoties ar šo piezīmi. Par vispārējās programmas derīgumu un vajadzību mums domstarpību nav; domstarpības rodas par tās steidzamību un tad praktiskās programmas jautājumā, un šo jautājumu galu galā izšķirs vai vismaz liks uz dienas kārtību Komunistiskās Internacionāles ceturtais kongress, kura spriedumi būs *netricināmi spēkā arī priekš Latvijas komunistu partijas un visiem viņas biedriem*. Bet to lai mēs visi jau iepriekš zinām, ka šī programma *nenesis*

* Programma tika pieņemta Komunistiskās Internacionāles VI kongresā 1928. gadā. *Red.*

** Te un turpmāk citēts minētais R. Salnas raksts, kuru P. Stučka kritizē. *Red.*

lūzumu, jaunu virzienu*, bet tikai virzienu, kāds jau izstrādāts 4-gadējā Internacionālēs mūžā. Un virziens būs *ne pa labi*, bet *gan pa kreisi*.

Komunistiskā Internacionāle nepazīst briesmas pa kreisi

Gan pa labi. No pirmā sava pastāvēšanas gada Komunistiskā Internacionāle ir uzstādījusi šo savu lozungu, ka viņai nav nopietnu ienaidnieku *pa kreisi*, bet *gan tikai pa labi*.

Viņa ir darījusi visu, lai ierautu savās rindās visu, kas tiešām kreiss. Kamēr viss II Internacionālēs mūžs ir pagājis norobežošanā *pa kreisi*, III Internacionālē velk nepārkāpjamas līnijas tikai *pa labi*. Viņai šīnī ziņā ir jau bijuši lieli panākumi, kas vēl tomēr nav pilnīgi, jo vēl ir *pa kreisi* nopietni elementi, kas nav ierindojušies, kas vēl nav kļuvuši komunisti, pie kuriem vēl jāturpina iesāktais darbs. Ir, taisnība *gan*, arī nelieli pulciņi *pa kreisi*, kas līdz šim nav bijuši un acīmredzot savā vairumā nebūs pievienojami Komunistiskajai Internacionālei, kas, taisni pretēji, bijuši no tās jāatvieno, ja arī ar grūtu sirdi. Tie ir *«KAPD»** un citi kreisie virzieni*, kas sapņo par $3\frac{1}{2}$ un pat jau IV Internacionāli***, bet kas ar kļūmainu neno-vēršamību slīd apkampienos *pa labi*.

Gan pagājušam Komunistiskās Internacionālēs kongressam un vēl agrāk b. Lejlinam savā grāmatā [«Bērnišķīgā «kreisuma» slimība komunismā】 bija jāuzstājas pret kreiso slimību pašā komunismā, bet šī slimība ir pamatos izdzīvota, un viss gads pēc III kongresa ir pagājis cīnā pret labējo pusi, pret oportūnistiskiem novirzieniem un pārpratumiem. Un vienīgi šī norobežošanās ir dzīves jautājums: «apvienošanās starp partijas centrālo kodolu un kreisajiem elementiem pret labējo spārnu» — tā skan lozungs Francijas un ne vien Francijas partijas

* Lai nebūtu pārpratuma, es izrakstu iz dzīva Latvijas komunista vēstules vārdus: «Tas lūzums jeb pāreja, kuru Komunistiskā Internacionāle gatavojas nule formulēt teorētiski, pie mums šeit notiek dzīvē utt.» Kas te teikts par Komunistisko Internacionāli, ir nesaprotams pārpratums!

** Kommunistische Arbeiterpartei Deutschlands — Vācijas Komunistiskā strādnieku partija. Sk. 65. piezīmi. Red.

*** Vācijas KAP laudis jau protestē pret tikko projektēto $3\frac{1}{2}$ Internacionāli¹³⁷ kā jaunu vadoņu Internacionāli!

nostiprināšanai;* šī lozunga galīgai nokārtošanai piekritis galvenā loma IV kongresā, starp citu, arī debatēs ap programmas jautājumu.

Tas pats par sevi saprotams, ka tik lielā organizācijā kā Komunistiskā Internacionālē, kas *apvieno ne vien vārda pēc 52 partijas un bez tam vēl dažas grupas vienā vienīgā Internacionālā partijā ar 52 sekcijām*, nevar būt bez novirzieniem. Pa daļai šos novirzienus noteic dažādo zemju dažādā attīstības pakāpe, bet visām paliek *viens pamata virziens*, kuru noteic tas apstāklis, ka

Komunistiskā Internacionāle ir vispasaules revolūcijas partija.

Pie šī pamatteikuma nekas nav grozāms. Ja tiešām izrādītos, ka vispasaules revolūcija bijusi vai kļuvusi par ilūziju, tad arī Komunistiskās Internacionāles un viņas partiju-dāļu liktenis ar to būtu apzēgelēts. Tad uzvarētu II Internacionāle, un tiem elementiem, kas turas tādās domās, vienīgi turp var vest ceļš jeb — kas vēl jaunāk — bezspēcīgā bezpolitikas vai anarchistisku sindikālistu kustībā utt. Pati komunistiskā partija varētu tikai nīkuļot, izmasu partijas pāriet sektantu apvienībā, jo tad komunisms kļūtu par utopiju un utopistu kustība nevar būt ilgstoša. Tādēļ ar teikumiem, kas mēģina ierobežot vispasaules revolūcijas esamību tuvākajā nākamībā, jābūt ļoti uzmanīgiem, ja negrib, lai rastos velti pārpratumi.

Gandrīz tas pats sakāms par tiem, kas izšķir pasaules revolūciju un vispasaules revolūciju; kas runā par Eiropas revolūciju un ar vienaldzību, ja ne nicināšanu noraugās uz Āzijas revolūciju, it kā koloniju valstis būtu atšķiramas no kolonijām vai it kā Āzija un citas zemes, kas ierautas jau vispasaules kapitālistiskajā sistēmā, varētu palikt neaizskartas no revolūcijas, jeb, pareizāk, it kā koloniju valstī varētu norisināties ar uzvaru revolūcija, ja no tās netop aizķertas arī kolonijas. It kā maza valstiņa, piem., Latvija, mazs valsts atoms, ar tūkstošām saitēm saistīts ar vienu vai otru lielvalsti, varētu skaitīties ārpus revolūcijas tādēļ vien, ka tās vadītājiem paticies novilkst uz kartes sarkanu strīpu, kas nozīmē robežu. Šī strīpa

* Citēta Kominternes Izpildu komitejas otrā paplašinātā plēnuma (1922. g. 7.—11. jūlija) rezolūcija «Par Francijas Komunistisko partiju». *Red.*

vai nu nodziest zem dzīves tiešamības spaida, jeb pati zeme nīkuļo, kamēr masas joprojām pārdzīvo kā dzīvu tradīciju agrākos sakarus. Šinis gadījumos tādi tradicionāli sakari pat vēl pieņemas spēkā.

Tātad vai nu *vispasaules revolūcija* un līdz ar to Komunistiskās Internacionālās uzplaukšana, jeb vispasaules revolūcijas beigas vai pat neiespējamība un līdz ar to komunisma panikšana, vismaz tuvākajā nākotnē. Par to jāvalda pilnīgai noteiktībai un atklātībai, jo komunisti ne-pazīst faktu un jautājumu diplomātiskas noslēpšanas.

Bet iebildīs man: tik pesimistiski jautājumu nevar nostādīt; jautājums grozās vienīgi ap to, vai

Vispasaules revolūcija sagaidāma tuvākā nākotnē. Jautājums grozās vienīgi ap revolūcijas ātrumu. Pie šī jautājuma es še kavēties negribētu, jo es to jau aplūkoju pagājušā numurā («Rīt vai parīt?»)*, kur es aprādīju, ka jautājums, kad būs revolūcija, ir arī tas galvenais, kas šķir dažādās partijas dažādos virzienos ne vien sociālismā, bet pat socioloģijā.

Komunistu partijas pamattēze ir, ka *mēs atrodamies pašā proletāriskās revolūcijas gaitā*, ka tā ir iesākusies un turpinās. Nav vairs lielu domstarpību par to, ka šāda revolūcija ir ilgstoša, ar uzplūdiem un atplūdiem. Un domstarpības ir vienīgi vēl ap to, vai revolūcijai jānorisinās vienīgi krīzes laikā jeb tā var norisināties vai pat tai jānorisinās taisni pa uzplaukuma laiku (šinī pēdējā ziņā rodas zināma domu vienādība, piem., starp Trockī un Klāru Kalniņu («Una» gan sen atpakaļ)**). Jeb vai pasaules revolūcija, kas iesākusies Krievijā, te noturas, gan atkāpjas, kamēr rodas jauna krīze (vai nu kara, jeb ekonomiskās krīzes veidā), un novē pie revolūcijas arī pārējās zemēs, kas tad atrod atbalstu un reizē sniedz pabalstu Padomju Krievijai, kur revolūcija noturējusies.

Te, kā redzat, ir ļoti svarīgas domstarpības, kuru izšķiršana atkaras no pareizas revolūcijas diagnozes, situācijas novērtēšanas, un tādēļ mums jāpakavējas īsumā pie jautājumiem, kādas izredzes ir uz revolūcijas pacelšanos rietumos (piem., Vācijā) un uz revolūcijas noturēšanos

* Sk. šā sēj. 349. lpp. *Red.*

** Domāts K. Kalniņas (Unas) raksts «Jaunas revolūcijas izredzes», kas bija publicēts «Cīņas» 1907. g. 88. nr. un ko toreiz kritizēja P. Stučka rakstā «Baumas par rūpniecības krizes beigām Krievijā». (Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 1. sēj., 369.—379. lpp.) *Red.*

austrumos (Krievijā). Tie ir jautājumi, no kuriem mēs iesākām un kuri, pēc manām domām, ir dažādo novirzienu radītāji. Es tūliņ te gribu atzīmēt, ka nekur apstākļu novērtēšana nav tik cieši saistīta ar paša vērtētāja tuvāko apkārtni, ar viņa personīgām īpašībām, kā, piem., temperamentu utt., un ka nekur tā nav tik tuvu paregošanai kā taisni še. Bet, nelūkojot uz visu to, šis darbs ir jādara, un nepietiek ar vienkāršu teikumu: vakar bija gan revolūcija, bet šodien vairs ne, vakar tā bija iespējama, bet šodien ne. Ikvienam tādam apgalvojumam mēs piemetināsim jautājumu: Kādēļ? Uz kāda pamata? *Vai tiešām «izzudušas tūlītējas proletāriskās revolūcijas pazīmes Vakareiropā?*

Vai tiešām revolūcija pielīdzināma tā vienkārši vēja bakām jeb līdzīgai slimībai, kur redzamas pazīmes, sarkani laukumi vai iekaisums, nozūd un slimības krīze gārām? Taču ne. Revolūcija ir visnopietnākā sociālā sadursme, kura var izbeigties tikai ar vienas vai otras puses sakaušanu vai varbūt izligumu, bet ne vienīgi «izzust»: ne čību, ne grabu. Tā būs milzīga, asiņaina sadursme, kas izbeigsies ar uzvaru vai asiņainu sakauju. Un tad* komunistu partijas tiks bendētas vispasaules apmēros un, kad būs apkautas komunistu masas, nāks pie rindas neatkarīgie** un sociāldemokrāti. Jeb tiks atklāti sakauta buržuāzija un tās palīgi sociālnodevēji un iesāksies partizāņu*** cīņa starp valdošo proletariātu avangardu un sabotētājiem vai tieši bruņotu spēku pulciņiem. Uz dzīvību un nāvi! Vai tāda cīņa jau bijusi? Nē! Pat Itālijas fašistu patlaban notikusi uzvara nav tāda.**** Bet izlīgums būtu iespējams tikai tad, ja kapitālisms varētu radīt vismaz priekškara apstākļu stabilitāti strādniekiem un ne vien strādnieku aristokrātiskajiem slāņiem, bet vispār. Vai tas ir iespējams un kur? Patlaban vēl nekur.

Taisni otrādi. Mēs pārdzīvojam ļoti asu krīzi Vācijā pēc Ratenava slepkavības, kuru es novēroju tuvu, būdams Vācijā un pie tam kā centrā (Berlīnē), tā tālu no centra — Frankfurtes apkārtnē un Hesenē. Ko mēs novērojām? Strādniecība vispirms bija kājās tais apgabaloš, kur strādnieki

* Sakāves gadījumā. *Red.*

** Centristu tipa sociāldemokrāti. *Red.*

*** T. i., iekšēja cīņa. *Red.*

**** Fašistu nakšana pie varas vēl nebija izraisījusi izšķirošo cīņu starp proletariātu un buržuāziju. *Red.*

visbiežāk un vissīvāk kauti, piem., Diseldorfas apgabalā, Saksijā utt. Tas ir viens. Bet otrs ir tas, ka šoreiz kustība aizritējusi līdz vistālākajiem un sīkākajiem Vācijas rūpnieciskiem centriem un pat laukstrādniekiem. Kā tikai 1906. g. sāka atskanēt revolūcijas dziesmas Krievijā arī uz laukiem, tā tagad (revolūcijas ceturtā gadā*) sāk arī nomalēs dziedāt «Internacionāli». Reizē ar to jāatzīmē, ka taisni še vienkārša, mierīga demonstrācija pieņema revolucionāru raksturu: plūda asinis vismierīgākajās vietas. Un tomēr saimnieciskā krīze toreiz nebija vēl sasniegusi augstāko pakāpi, jo tolaik, kaut gan markas kurss 2 nedēļas nokritās no 300 uz 500 markām par dolāru, cenas pie Vācijas organizētības pacēlās, kā arī agrāk, par apm. 10% mēnesī. Ne tā tas ir patlaban. Es izbraucu no Vācijas 14. augustā, kad dolāra kurss bija 850 un jau statistiskie skaitļi liecināja, ka līdz 6. augustam cenas uz ēdamām vielām, salīdzinot ar jūliju, pacēlušās par 75%. Sīkpārdošanā tās ap 14. aug. pacēlās jau par 100% un cēlās pilnīgi paniski. Tagad dolārs maksā 2000 [marku]! Es lasu patlaban lab[ejjā] spārna pilsoņu avīzē («Tägl. Rundschau»), ka, tā ejot uz priekšu, Vācijas iedzīvotāju vairumam draud bads. Tā ir «izzudušas revolūcijas pāzīmes» Vācijā, kur kapitālistu šķira darba organizācijas ziņā tomēr dara brīnumus!

Preiļmonarhistisko kustību** nodeva sociālnodevēji, kā sociāldemokrāti, tā neatkarīgie [sociāldemokrāti]***, kurus radikāli uzstāties piespieda strādnieki (Visvācijas arodnieku kongress), bet kas *aiz bailēm no uzvaras* nodeva kustību, atteicās no reihstāga atlaišanas un jaunām vēlēšanām, tādēļ ka tās strādniecībai varēja atnest uzvaru. Jo šī uzvara novestu pie izšķirošās cīņas! Toreiz agrākais komunists Levi baidīja: Ja noliktu reihstāga pārvēlēšanas, marka nokristos uz 1000 par 1 dolāru! Tagad šis bubulis dubultotā veidā ieradies arī bez tam. Bet šīm sociālnodevēju bailēm bija tās ļaunās sekas, ka viņi vēl bija vienotās frontes priekšgalā un viņi varēja izjaukt cīņu. Šoreiz komunistiem masās vēl nebija pārsvars, bet tas tuvojas, jo komunistu iespaids pieauga acīm redzot. Kur te ir krīzes izšķiršana?

* Ceturtajā gadā pēc 1918. g. Novembra revolūcijas Vācijā. *Red.*

** Domāta Vācijas proletariāta revolucionārā cīņa pret kontrrevolucionārijiem spēkiem 1920. g. sakarā ar Kapa puču. *Red.*

*** Sk. 66. piezīmi. *Red.*

Visa apbruņotā vara pieder Vācijā monarhistiem, arī visa augstākā ierēdniecība un 90% no visas intēligences, piem., studentiem. Viņiem, kā Krievijā 1917./18. g. Ukraina, ir sava Bavārija, kur pulcējas visa kontrrevolūcija: Ludendorfs, Hindenburgs utt. Faktiski Vācijā valda un noteic Bavārija, jo Vācijas republikāniskajai valdībai nav cita spēka kā vienīgi šeidemāju un uz priekšu arī neatkarīgo [sociāldemokrātu] strādnieki, cik tie seko vadoniem. Neatkarīgie ir izbankrotējuši i politiski, i ekonomiski un *aiz naudas trūkuma* pievienojas šeidemājiem.

Ja strādniecība apvienojas vienotā frontē, tad tā ir otrs patiess spēks. Starp šo un kontrrevolūciju jānorisinās asiņainajai kaujai, kurā, jādomā, uzvarēs strādniecība, jo Vācijā spēlē pārāk lielu lomu rūpniecība, lai monarhisms varētu izturēt visas strādniecības ģenerālstreiku un sacelšanos.

Kas ķemsies pareģot, kad būs šī sadursme, bet tā būs, tā ir nenovēršama, un, kamēr tā nav notikusi, ir agri un bērnišķīgi runāt par revolūcijas pazīmju izšušanu. Un nav arī šaubu, ka šī krīze tā pārāk ilgi nevar vilkties: tai ir jānonāk pie sprādziena.

Es aprobežošos te ar Vāciju, kaut gan varētu daudz ko teikt par Čehiju, Itāliju utt., jo, domāju, Vācija ir svarīgākais faktors.

Bet vai ir taisnība, ja saka, ka Padomju

«Krievija ir spiesta iet nekomunistiskas politikas ceļus»?

Vai tiešām Krievijas strādniecība «patur tikai politisko varu, valsts aparātu strādniecības rokās, bet saimnieciskai dzīvei ļauj izlieties kapitālistiskās un valsts saimniecības formās»? Un, ja valsts saimniecības forma ir tur, kur valsts aparāts ir strādniecības rokās, vai tad tiešām ir tik tālu no komunistiskās politikas? Par šo jautājumu ir jau vairāk artīkelu «Cīņas Biedrī» Nr. 17., 18. un šīnī [19.]*, tā ka telpu trūkuma dēļ to neatkārtošu, kaut gan mums, «emigrantu aprindām», kas ir «emigrantī» tikai *pilsoniskā vārda nozīmē*,** bet kas ir ļoti tuvu faktiskajam darbam un reālajai dzīvei Padomju Krievijā, šai jautājumā acīmredzot būs vēl pārāk bieži jāatkārto ļoti vienkāršas patie-

* Domāts H. Krūmiņa raksts «Krievijas tautsaimniecības stāvoklis un viņas attīstības perspektīvas» (17. nr-ā), K. Pečaka raksts «Saimnieciskās dzīves atjaunošana un komunisti» (18. nr-ā) un V. Knoriņa raksts «Krievijas Komunistiskās partijas augusta konference» (19. nr-ā). *Red.*

** T. i., kas pārcēlušies uz dzīvi ārpus sava dzimtā novada. *Red.*

sības par Krieviju, jo Latvijas komuništiem diemžēl nav pieejama [Padomju] Krievijas prese un tie kādreiz spriež par Krieviju taisni tādā tonī, kā kādreiz var padzirdēt tālajā Francijā arī komunistu starpā. Tas ir sāpīgi, ka jāteic tāds pārmetums, bet tas nav izbēgams.

Nē, par Krievijas revolūciju neuztraucieties! Padomju Krievija stāv cieši uz kājām, viņas stāvoklis ne pa dienām, bet pa stundām uzlabojas i saimnieciski, i politiski. Bet, ja par Krievijas jauno piekāpšanās politiku* tomēr varēja teikt un bija jāteic, ka tā ir ilgstoša — «на долго и всерьез»**, tad ir pilnīgi īsredzīgam jābūt, ja šo lozungu gribēs piemērot visur un vienmēr***. Piem., arī zīmējoties uz Rietumeiropas revolūciju! Nē, tad tas var pārvērsties par revolūcijas aizgulēšanos, kā tas bija Vācijā pa «Kapa puča» laiku, kad valdības vara gulēja uz ielas un nebija kas to paņem. Kad būs šī vara saņemta, tad arī tur, protams, iesāksies darbs: «на долго и всерьез»! Bet iepriekš revolūcijas sadursmes ir jāievēro, ka arī kapitālisms negūl, bet visādi meklē līdzekļus un nemitīgi pūlas pārgrupēties, pārorganizēties — «на долго и всерьез», tas ir, uz ilgstošu strādniecības verdzību, kapitālfeodālismu.

Bet Latvijā?

Vai pietiek aplūkot to vienīgi no sava, nu, teiksim, «emigrantu» stāvokļa, uzķāpjot vienkārši Pētera tornī vai atkal no Daugavas tilta, jeb tā jāapspriež visciešākā sakarā ar pārējo pasauli? Vai tie skursteņi, kas nekūp, un tās strādnieku šķiras rokas, kas te nestrādā, nav līdz jāskaita? Vai pietiek izvest pa Tērbatas ielu cauri traktoru, lai pasludinātu, ka rūpniecība Latvijā ir aparta un visa zeme pārvērtusies par zemkopju zemi?

Mēs nekad Latvijas lomu neesam pārvērtējuši pārāk augstu. Bet bija brīdis, kad viņai bija jeb varēja būt vēsturiska nozīme vispasaules revolūcijā. Pēc Somijas revolūcijas sakaušanas Latvija varēja būt tā zeme, kas, kapitālistiski arī uz laukiem tālāk attīstīta, varēja Padomju federācijā spilgti izpaust komunistiskās organizācijas iespējamību kulturālākos apstākļos nekā Krievijā. Sī

* Domāta jaunā ekonomiskā politika. *Red.*

** — «uz ilgu laiku un nopietni». *Red.*

*** T. i., jebkurā valstī jebkurā situācijā. *Red.*

nelielā Latvijas Komūna varēja kļūt par zināmu paraugu, neraugoties uz to, ka tās strādniecības lielais vairums bija 10 gados izmētāts pa visu pasauli. Un tas būtu noticis, ja ne pastāvīgā fronte un blokāde un līdz ar to bāds iztukšotajā zemē un ja ne pāragrā ienaidnieka uzvara. Tagad šis īpašais uzdevums atkrit, jo jādomā, ka agrāk par Latviju vai vismaz apmēram vienā laikā pie uzvaras kļūs kādas augstāk attīstītās zemes proletariāts, kas arī organizācijas ziņā radīs tādu paraugu ātrāk un vieglāk. Bet tomēr pašā revolūcijas gaitā Latvijai piekritīs liela loma un būs smiekligi runāt, ka, revolūcijai norisinoties nopietni, piem., Vācijā, Latvija varētu joprojām palikt par tās šķirošās sienas locekli, par kādu to Francija cenšas padarīt caur dažādiem militāriskiem līgumiem ar tādām pat šķirošām valstīm kā Poliju, Igauniju utt. Nē, taisni otrādi: par labu vai ļaunu, Latvija top raustīta no revolucionārajām un kontrrevolucionārajām sakustībām kā rietumos, tā austrumos, viņas stāvoklis ir un būs nemitīgi nervozs. Kā kontrrevolūcija Krievijā vai Vācijā novestu pie tādas pat kontrrevolūcijas Latvijā (ja tāda tur vēl jel maz iespējama lielākā mērā nekā tagad), tā revolūcija Vācijā vai vismaz rietumos ielauzīsies Latvijā, jo rietumu revolūcija nevar nesagraut sienu, kas to šķir no revolūcijas Krievijā.

Strādnieku šķira, bez runas, Latvijā ir stipri mazināta, bet caur ko tad izskaidrojas tomēr lielais iespaids, kāds bija sociāldemokrātiem pēc boļševiku krišanas*, un [lai gan] pat tagad ir [tikai] niecīgas meņševiku grupas? Taču vienīgi ar to, ka aiz tiem stāvēja vai iedomājās stāvam strādnieku masas. Tas no jauna pierāda, ka revolūcijā strādniecības iespaids ir daudz lielāks nekā viņas skaitliskais daudzums. Un, lai arī kā, Latvijas strādnieku skaits ir tomēr samērā lielāks nekā Parīzē 1871. g. vai Krievijā 1917. g.

Visādā ziņā arī Latvijas komunisti nevar gaidīt «atduetas» no revolūcijas, ziedojojot savu laiku vairāk vai mazāk mierīgai evolūcijai. Cik grūta arī nav viņu loma, viņiem tā jāizcīna. Un būtu pilnīgi greizi, ja mēs domātu, ka strādnieku masu simpatijas komunistiem pirmā vietā izskaidrojamas ar viņu labo agitācijas prašanu. Nē, taisni otrādi: tās, no situācijas spiestas, slienas pa kreisi, pie

---

* Pēc padomju varas krišanas. *Red.*

komunistiem, neraugot uz visām briesmām un uz agitācijas trūkumu. Tas ir vienup, bet otrup mums jāatkārto atkal un atkal, ka vienīgi strādniecība var būt mūsu pamats.

Komunistu partija ir strādnieku partija

Viņa arī būs un paliks *strādnieku partija*, jeb viņas nemaz nebūs. Gadu atpakaļ sāka pie mums atskanēt balsis, ka vajadzētu meklēt plašāku bāzi, tai piemērojot savu programmu vai vismaz taktiku. Es to toreiz atzīmēju neregālajā *«Cīņā»*.* Un jaunākajā laikā parādījās līdzīgas tieksmes Francijas Komunistiskajā partijā, kad tur b. Žans un citi sāka runāt par *«otro un lielāko strādniecības daļu»* — zemniecību — kā partijas bāzi utt. Tagad paceļas pie mums balsis, ka mūsu taktika jāpiemēro sīkzemniekiem, pavisam atmetot iz programmas [zemes] kooperatīvas apstrādības lozingu utt. Tas viss ir viens un tas pats novirziens, kuram pretim mēs varam uzsvērt tikai to, ka komunistiskā partija ir un paliek strādnieku partija.

Tas nebūt nenozīmē atsacīšanos no viņas** neutralizēšanas politikas. Tā ir Komunistiskās Internacionāles pamatprasība, bet tā nedrīkst grozīt partijas — strādnieku šķiras partijas raksturu. Mēs sakām, ka strādniekiem un pašnodarbigiem zemniekiem ražošanas laukā un tamlīdz cīņā ap lomu ražošanā jeb šķiru cīņā nav gan *vienādas* intereses, bet nav arī *preišķu interešu*. Uz šī pamata mēs ceļam arī savu agrārprogrammu, kurā ir gaiši un skaidri teikts, ko mēs solām, tas ir, pēc kā mēs cenšamies (pēc kooperatīvas, sociālistiskas apstrādāšanas), un ka mēs pabalstīsim zemnieku intereses, kamēr viņi vēl nav pārliecinājušies labprātīgi par sociālistiskas kopdarbības labumiem. Tas viss ir izteikts agrārprogrammā, ko es te neatkārtošu; es tikai atzīmēšu, ka mēs neesam vēl spējuši vai pratuši šos lozungus popularizēt un darīt zināmus zemniecībai, bet gan jau sākam meklēt pēc jauniem lozungiem. Tā nedara nopietnas partijas. Vienīgais strīdīgais jautājums, sacīšu es atklāti, agrārprogrammā ir kalpu jautājums: vai mēs pielaidīsim privātās saimniecībās algas darbu? Mēs atbildējām, ka *vispār ne*, bet tikai izņēmuma gadījumos ar strādnieku ziņu un piekrišanu. Es kā

* Rakstā *«Komunistu partijas pamats»*. Sk. šā sēj. 262.—266. lpp. Red.

** — darba zemniecības. Red.

programmas autors sacīšu atklāti, ka to darīju, ievērojot mūsu kalpu šķiras noteiktu naidīgo uzskatu pret algas darbu privātsaimniecībā. Es pielaižu, ka te būs varbūt kas jāgroza, bet vienīgi ar kalpu šķiras priekšstāvības ziņu, tos pārliecinot, ar tiem izligstot. Būtu taču bērnišķīgi, ja strādnieku partija sludinātu izlīgumu ar zemniecību un *nemeklētu izlīgumu* ar laukstrādnieku šķiru.

Pārejot uz dažu mūsmāju novirzienu pazīmju iztirzāšanu, es pirmā vietā gribu stādīt jautājumu par Padomju Krieviju.

Visciešāko draudzību ar Padomju Krieviju un Komunistisko Internacionāli

Tāds, šķiet, pats par sevi saprotams lozungs jāaīkārto? Jā, diemžēl! Jo tanī pat laikā, kad sociāldemokrātu un pārējā prese ar Latvijas telegrāfa aģentūru un tās sekretāri, *kā tagad zināms, no Antantes algoto Mildu Salnais kundzi, priekšgalā* saceļ nedzirdētu melu un lamu kampanu pret Padomju Krieviju, arī mūsu rindās atgadās saastapt «kaunīgu» izturēšanos pret Krieviju. Sak, atklāti labāk noliegt pazišanos, kas zin, vai masas arī nav greizās domās par Krieviju. Jeb iepīt sīkas nemierības, nesašķanas, kas bijušas atsevišķos gadījumos, ar atsevišķu iestādi vai personu, vispārējās attiecībās. Mums, sak, nav nekā kopēja ar Padomju Krieviju, tikai mēs cīnāmies pēc padomēm un tur arī ir padomes, tas ir viss. Tā sakot, «pazišanās no attālienes» (шапочное знакомство). Nē, biedri. Tas jāuzsver ik uz soļa, ka Padomju Krievijas liktenis ir vispasaules revolūcijas liktenis. Citādi kādreiz gandrīz vai iznāk, ka visām brēkām par Krieviju *netic* strādnieku masas, bet tic gan viens otrs komunists vai vismaz baidās sacīt, ka viņš *netic*.

Vēl dīvaināk skanētu, ja mēs, rakstot savu vārdu «LKP Kom. Intern. sekcija», sāktu noliegt ikvienu sakaru ar Komunistisko Internacionāli jeb, ja ne sakaru, tad direktīvu saņemšanu. Protams, Latvijas Komunistiskajai partijai *nav tas gods bijis* saņemt tik daudz atsevišķu direktīvu kā Vācijas un Francijas utt. partijām (partijas un valsts šauro robežu dēļ), bet pastāstīt, ka visas direktīvas, arī vispārējās, «made in Latvia» (dibinātas Latvijā pašā, tā sakot, «pašaustas» savā Cekā), būtu smiekligi. Ar to lai dižojas taču II un $2\frac{1}{2}$ Internacionāles vadoņi,

kuriem neviens komunists nepārmestu, ja tie ne vien direktīvas, bet pat naudas pabalstus saņemtu tikai no II vai $2\frac{1}{2}$ Internacionāles biedru līdzekļiem. Mēs viņiem ar pilnu tiesību pārmetam vienīgi to, ka tie saņem pabalstu un direktīvas no *pilsonības*^{*}, kā, piem., Amsterdama^{**} no Nāciju līgas^{***}, latviešu sociāldemokrāti no Antantes summām (caur sociālistu-revolucionāru administratīvo centru utt.).¹³⁸ Noliedzot turpretim lietas, kas pašas par sevi saprotamas, mēs sevi nostādām nenopietnas partijas stāvoklī.

Vienotās frontes lozungs nav tuvināšanās sociāldemokrātu nodevīgiem vadoņiem

Man izliekas dīvaini, ka man tas jāatkārto latviešiem priekšā. Cita lieta Francijā, Itālijā, kas tik tālu un kur tradīcijas ir oportūnistiskas. Bet nezini, ko sacīt, ja latviski 1922. g. vasarā jālasa (ja arī latviešu komunista privātvēstulē) teikums, ka «tas prasīs zināmu pārmaiņu arī mūsu taktikā pret sociāldemokrātiem», «tā sīkumaini personīgā izrēķināšanās ar viņiem sakarā ar veciem noziegumiem — nododama arhīvā, tagad mums jāievāc lietišķi pierādījumi, ka sociāldemokrāti ir buržuāzijas dienēderi *tieši tagadējos apstākļos* utt.». Nu, tas bija rakstīts jūlijā; *augusts ir gudrāks par jūliju*. Vai vēl būs «jāvāk lietišķie pierādījumi» pēc Purīņa noslaktēšanas? Pēc kreiso arodnieku likvidēšanas?^{****} Pēc eseru dokumentu publicēšanas par *Antantes naudām sociāldemokrātijai* (martā—aprīlī 1921!), *toreiz vēl apvienotai!* Jeb vai tas jau «vecs noziegums»? Par veciem noziegumiem mēs kādreiz gan skaitām to, kas bijis 4. aug. 1914. g. Jeb vai Brunīša provokācijas ir *vecs noziegums* un vajadzēja viņa famozās vēstules «Soc. Vestnīkā» par viltotām nau dām?^{*****} It kā provokācija pret komunistiem nebūtu «mūžīgi jauns» noziegums! Ja tanī pat vēstulē sastopam vārdus par «bērnišķu kreisumu», tad gribētos pretim stādīt jaunu jēdzienu: «bērnišķu oportūnismu un aizmāršibu».

* — buržuāzijas. *Red.*

** T. s. Amsterdamas arodbiedrību internacionāle. Sk. 41. piezīmi. *Red.*

*** Tautu savienības. *Red.*

**** Sk. 120. piezīmi. *Red.*

***** Sociāldemokrāti melīgi apsūdzēja Latvijas KP viltotas naudas izplatīšanā. *Red.*

Nē, patlaban paasinās cīņa starp sociāldemokrātu, meņševiku, neatkarīgu [sociāldemokrātu] un kā viņus tur no-sauc un komunismu, kas ir izskaidrojams ar strādniecības aiziešanu pa kreisi. Vai nav nozīmīgi, ka otrās demonstrācijas laikā Ratenava nāves dēļ vācu neatkarīgo [sociāldemokrātu] «Freiheit» nodrukāja nedzirdēti muļķīgu un bezkaunīgu rakstīnu, kurā piedraudēja vācu strādniecības vārdā karu Padomju Krievijai nicināmo eseru prāvas* dēļ? Jeb kad sociāldemokrāti Latvijā, ne vārda ne-protestējot, kad buržuji valdības sociālistiskais ministrs Holcmanis lauž valdības solījumu un pakar proletārieti komunistu** tādēļ, *ka tas liedzies lūgt apžēlošanu*, taniņ pat avīzes*** numuros cel (nesabaidietes!) protestu pret eseru (bez lūguma izdarītu) apžēlošanu?

Mēs tomēr joprojām sludinām vienotās frontes lozungu, itin skaidri redzēdami, ka vēl frontes priekšgalā var būt sociāldemokrāti, kas tad kā Vācijā nobremzē revolūcijas attīstību. Bet, kas šo vienoto fronti tā saprot, kā augšāk minēts,**** tas to ne vien *nav* sapratis, vēl jaunāk, tas to ir nepareizi sapratis, kaut gan visi Komunistiskās Internacionāles materiāli šinī ziņā ir pieietami. Lai taču parāda vienu zemi, kur vienotā fronte būtu novēdusi pie komunistu izlīgšanas ar *nodevigajiem* (vecs noziegums?) vadoniem! Vai Vācijā, Itālijā, Čehijā, piem., nav taisni otrādi? Un tas taču saprotams, jo komunistu iespaids aug ik pie vienas jaunas kopējas uzstāšanās. Tādēļ paši vadoni ir spiesti, neraugot uz to, ka lauzuši vienoto fronti, no jauna nākt uz šo fronti, to no jauna lauzt un no jauna uzsākt. Bet, kur viņi to nedara, tur strādnieki paši iet uz šo fronti bez vadoniem. Tāda ir *vienotās frontes teorijas un prakses ābece*. To lai palasa un no jauna pārlasa. Jo tikai tā to saprot Komunistiskā Internacionāle un viņas sekcijas. Novirzieni no tās ir bīstami ne vien viņu acumirkliga oportūnisma dēļ, bet taisni tādēļ, ka tie var pārlēkt pretējā, «radikālā» opozīcijā pret vienotu fronti, pret kādu opozīciju, piem., ilgi jākaro Francijā.¹³⁹

---

* Sk. 115. piezīmi, *Red.*

** A. Puriņu (M. Čuči). *Red.*

*** Avīzes «Sociāldemokrāts». *Red.*

**** T. i., kā tuvināšanos sociāldemokrātu vadoniem. *Red.*

Demokrātiskā Latvija!

Sociāldemokrāti agrākajai cariskai valdībai nostāda pretim jau pastāvošo Latvijas «demokrātiju», kas kar komunistus uz cara sodu likumu pamata! Daži komunisti, gan neatzīstot tagadējo Latviju par demokrātisku, grib uzstādīt lozingu par patiesi demokrātiskās Latvijas izkopšanu. Tur ir i savs pamats, i savs pārpratums, kas jā-aplūko sīkāk.

Mēs joprojām cīnāmies par padomju iekārtu, tas ir, par proletārisko revolūciju. Bet proletāriskā revolūcija nav iespējama bez pilsoniskās revolūcijas. Pilsoniskas resp. mazpilsoniskās* revolūcijas lozungs ir *demokrātiskā republika*, kāda, piem., bija faktiski Krievijā no 1917. g. februāra līdz oktobrim. Tanī visvieglāk izcīnāma proletāriskā revolūcija, kaut arī tur netrūka jūlijā dienu baltā terora. Pilsoņi tad demagoģiski saka, ka komunisti esot liekuļi, ja piedaloties demokrātijā, kuru tie apkaro, un viņiem, protams, pakaļ runā nodevīgie sociālisti.

Mēs vienmēr sakām un III — Komunistiskās Internacionālēs [II un III] kongress to skaidri formulējis, ka proletāriskā uzvara iespējama tikai tad, kad darba tautas vairums būs mūsu. Līdz tam laikam mēs *demokrātijas robežās cīnāmies par strādniecības brīvībām, prasām visas demokrātiskās brīvības un tiesības strādniecībai*. Tas būs pārejas stāvoklis. Bet mēs neceļam nekādas ilūzijas, it kā tāda «patiesa demokrātija» būtu iespējama. Taisni otrādi, ikviena pilsoniskā demokrātija vajā un vajās strādniecību. Un tādēļ joti slikti skan komunista ausīs teikumi, ka «mums *tomēr* ir demokrātija» utt.

Mūsu demokrātiju no jauna raksturo 1922. g. augusts.¹⁴⁰ Vajag lielas apzinības, lai uzņemtos šādus upurus tās «demokrātijas» ziņā, kuru mēs paši apkarojam. Bet tas ir nepieciešami. Tādēļ es izteicos par piedalīšanos Satversmes sapulces vēlēšanās un pret boikotu jau iepriekš Satversmes sapulces vēlēšanām, ja arī piekritu, ka terors bija izņēmīgi šausmīgs. Jauno vēlēšanu terors apsola daudz jaunu upuru, bet mana roka nepaceltos uzsaukt uz vēlēšanām, ja tās notiktu vienīgi ar «demokrātijas» un ne padomju lozingu. Mēs taču zinām, ka pat «sociāldemokrātu līdzjūtība» «demokrātijai» ir jāpastiprina ar Antantes

* — sīkburžuāziskās — tādas buržuāziski demokrātiskas revolūcijas, kurā plaši piedalās sīkburžuāzija. *Red.*

frankiem. Un, ja kas apvainojas, dzirdot itin glīto nosaukumu «baltā Latvija» — jāpiezīmē, ka pilsoņi paši vairs neizvairās no nosaukuma «baltā» —, tas nav sarkanās Latvijas cienīgs. Tādēļ arī nav iemesla ienest jaunu lozingu par «demokrātisku» Latviju, bet pietiek ar lozingu par brīvībām strādniecībai, atstājot cīnas gaitai pašai izšķirt, vai strādniecība ir pietiekoši stipra, lai «izkarotu vel tagadējā pilsoniskajā Latvijā strādniecībai politiskās brīvības utt.» 1905./06. g. tikai stipra nelegālā cīņa [visā] Krievijā un [arī] Latvijā noveda pie legālām brīvībām. Viss jautājums, vai tagad strādniecība būs pietiekoši stipra priekš tā.

Bet, ja jau Markss un īpaši Engelss pazobojās par «skaidro demokrātiju», tad tikpat labi to varētu darīt ar jēdzienu «patiesā demokrātija» pilsoniskajā Latvijā.

Strādnieku valdība ir Komunistiskās Internacionāles revolucionārs lozungs,

kuru nesaprot tie, kas to sajauc ar jēdzienu «sociālistu koalīcijas valdība». Ja mēs šo lozungu izbīdām kā vēlēšanu platformu, tad tiešām ne lai cildinātu sociālistus kā koalīcijas cienīgus jeb lai aprobežotos vienīgi ar sociālistiem. Nē, arī bezpartejīgi, pat nesociālistiski strādnieki ietilpst mūsu lozungā. Un tad, ja kas še par paraugu nostāda Saksijas sociālistu koalīcijas valdību¹⁴¹, tad šis piemērs tiešām var tikai atbaidīt no šī lozunga. Biedrs, kas to dara, nav nēmis sev laika iepazīties ar Komunistiskās Internacionāles plašajām pārrunām šinī jautājumā.

Nav jāaizmirst, ka strādniecības valdībā jāieiet ar pilnīgu kritikas brīvību arī komunistiem un ka tāda strādnieku valdība ir tieši revolucionārs solis. (Piezīmēsim, strādniecībā ļoti populārs solis.) Jo neviena pilsoniska valdība ar labu prātu neatdos varu strādniecībai, ja neskaita Ungārijas gadījumu, kur tas notikās ar tieši provokatoriskiem nolūkiem.¹⁴² Parasti tādas valdības nodibināšana būs *pilsoniskās valdības gāšana*.

Tāds ir Komunistiskās Internacionāles uzskats, un tam runā tieši pretī teikums: «Pilsoņu kara visasākais laikmets ir secen, un sācies jauns sociālo cīņu laikmets.»* Nezinu, vai b. Lms jel maz ko domājis, šo teikumu uzrakstot,

* Te un tālāk citēts R. Salnas raksts «Piezīmes par septīto partijas kongresu». *Red.*

jo es domāju, ka pilsoņu karš kā bruņota šķiru cīņa ir arī sociāla cīņa, tikai revolucionāra cīņa pretim samierinātāju, izlīdzēju reformismam. Ja te ar sociālām cīņām domāts reformisms zemēs, kur vēl nav pie varas proletariāts, tad tādai domai nav nekā kopēja ar komunistu partiju. Ja Latvijas Komunistiskā partija ietu pa tādu ceļu, tad tā ietu pa Paula Levi un [viņa] b[iedru] ceļu, bet *Levim neseko masas.*

Nē, pilsoņu kara visasākais laikmets pat vēl nav iesācies. Un augusts 1922. g. pārvelk lielu sarkanu krustu pār spriedelējumiem: «Tas būtu vietā tikai tādā sabiedrībā, kur nebūtu iespējams *paiet ne soli uz priekšu*, kur būtu izslēgta jebkāda evolūcija. Tur atliktu tikai gatavoties uz izšķirošu cīņu kā sazvērniekiem — un tikai. *Tagad tomēr tas tā nav.*» — Augsts atbild ķercoši: Ir gan! Bet, ja arī būtu taisnība, ka nevar pait soli, vai tad palīdzētu *sazvērniecība?* Nē, komunistu kustība nav sazvērnieku, bet gan *plaša masas kustība*. Arī viņai jāizlieto konspirācija, nelegāli ceļi, bet «*gatavoties uz izšķirošu cīņu kā sazvērniekiem un tikai*» — tas neskan komunistiski un ir vienkārši utopija. Jo tad paliek b. Lms noslēpums, kā sazvērnieki iekaros lielo darba tautas vairumu. Tādos apstākļos, protams, jāgatavojas arī uz cīņu, bet ne uz galigo, proletārisko, bet, populāri runājot, uz iepriekšējo, *pilsonisko revolūciju*. Tur* nav vietas lozungiem: strādnieku valdība vai strādniecības vienotā fronte, kas nav iespējami sazvērnieciski.

Politiskas daļējas prasības

Vai te arī tiešām ir kādas domstarpības? Bez runas, jo praktiskās prasības var pārvērsties par galamērķi, par sīko darbu politiku**, kamēr komunisti tās uzstāda kā revolucionāras un revolucionējošas prasības. Komunistiem nav nekas pretim arī daļējai uzvarai, un viņi no tās nebaidās, bet viņi pabalsta ikvienu proletārisku prasību revolucionējošos nolūkos, ap to vienojot masas un reizē to padziļinot. Minimālprogramma*** pierādīja, ka tā kļūst par

* — sazvērnieciskā cīņā. *Red.*

** Resp. par reformistisku politiku. *Red.*

*** Acīmredzot domāta KSDSP II kongresā pieņemtā partijas minimālā programma, kas līdz 1917. g. februārim noteica bolševiku partijas darbības galveno virzienu. *Red.*

vienīgo programmu, jo nevar būt divu programmu vienai partijai. Bez tam minimālprogramma kā dažādu prasību savirknējums palika par prasību nedzīvu katalogu. Nerunnajot jau par to, ka tās pamatideja — «nerunā pretim kapitālisma attīstībai»* — ir mums pilnīgi nepieņemama. Revolūcijas laikā mēs sakām: nelūkojot uz to, vai prasība runā pretim kapitālisma interesēm jeb ne.

Šo prasību taktikai jābūt jo sevišķi elastīgai, lai uz dzīvāko izlietotu ikvienu kaut mazāko prasību, kas vienā vai otrā laikā vai vietā aizķer proletariāta dzīves intere- ses. Tikai tad tā nebūs par revizionistisku, reformistisku taktiku, bet būs revolucionāra, uz priekšu bidoša. Jo tad ik uz soļa varēs pierādīt, ka īstais līdzeklis ir tikai revolūcija. Šis jautājums, man šķiet, jau pietiekoši noskaidrots, un, ja tur vēl tomēr pastāvētu domstarpības, tās nav nebūt *pārpratuma* sekas, bet vienkārši nesavienojamas, nesamierināmas.

«Jāatsvabinās no padomju laikmeta sārņiem», «jāizvēdinās no dažādām krasī revolucionārām bērnu slimībām»!

Es beidzu ar grēku nožēlošanu. Neviens no mums nav liedzis, ka mēs esam daudz grēkojuši, t. i., kļūdu taisījuši, kā padomju laikā, tā ari citkārt. Un, tā kā es ļoti sen jau (tūlīn pēc Latvijas Padomju Valdības likvidēšanas) izteicies, ka nākošā padomju valdība būs, protams, pavisam citāda nekā pirmējā,** tad jau varētu vienkārši sacīt: «emigrantu» kļūdas vienkārši izlabos «imigrantu» valdības locekļu lomā. Es 1919. g. [LKP VI] kongresā, vēl padomju laikā Rīgā, norādīju, ka mēs esam darījuši daudz kļūdu un vēl tādas darīsim; neglābjami mēs būtu tikai tad, ja visa mūsu padomju valdība būtu *vienna vienīga kļūda*. Bet es tūlīn nosodīju tādas vispārējas frāzes par kļūdām vispār, nenorādot, kādas.

Vēl noteiktāk tas jāsaka šoreiz. Es baidos, ka tie «sārņi», kas te domāti, varbūt nemaz nav sārni un ka ar «bērnu slimību» te varbūt domātas tiešas *Komunistiskās Internacionālēs* pozīcijas. Tā neder rakstīt. Es ļoti valjsirdīgi un vienmēr pirmais atzīstu kļūdas, bet man tad jāzina, kādas, un es saplēstu uzsaukumu, kurš iesāktos ar

* Te P. Stučka vispārīna dažādu KP minimālprogrammas projektu ideju. *Red.*

** Acīmredzot domāts raksts «Dzīve vai shemats?» (sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 2. sēj., 473.—476. lpp.). *Red.*

vispārējiem vārdiem: «Kungs, es esmu grēkos kritis un pa grēkiem vālājies».

Es jau norādīju, ka Latvijas padomju laikmeta studija nebūt nebūtu tik nevajadzīga rietumiem*, bet arī mums pašiem, īpaši «imigrantiem», kas tolaik nebija Latvijā un kam pat mans paviršais rakstu sakopojums «5 месяцев [Социалистической] Советской Латвии» sniedz daudz ko jaunu.

Bet es baidos, ka runas par «valdošās partijas tradīcijām» zem nevainīga aizsega slēpj ne tik nevainīgas domas. Grēku nožēlošana jau ir laba lieta, bet vēl labāka lieta ir grēku, t. i., kļūdu izlabošana. Padomju laikmets nav tas, par ko runā nemākuļi sociālnodevēji; tas bija jāizdzīvo nedzīrdētos grūtumos, un tie tūkstoši strādnieku, ko vācu un latvju pilsonība grūda kapā, sociāldemokrātiem nodevējiem uzgavilējot, ir krituši diženā cīnā. Teiks atkal, ka es atgādinu sociāldemokrātu «vecus noziegumus». Jā gan, šie noziegumi nekad netiks aizmirsti un nekad netiks piedotī. Tāpat kā mēs neatsaucamies uz to, ka mūsu grēki ir *veci* grēki, bet joprojām nesīsim par tiem ikvienu atbildību. Es gaidu šo sārņu un «bērnu slimību» uzskaitīšanu, jo citādi nevaru pateikt, vai es jau tiešām arī no tām izveselojies.

Mans slēdziens ir:

Visi tie citētie un aizrādītie novirzieni, ja viņi attīstās tālāk, noved pie komunistu izstāšanās iz komunistu rindām. Es viņus formulēju bieži asāk, nekā tie izteikti, lai, novedot slēdzienus līdz galam, līdz pēdējai konsekvencei, parādītu, kurp mēs ejam. Es to nerakstītu šīni piemeklēšanas brīdī, ja nebūtu pārliecināts, ka Latvijas Komunistiskai partijai ir ciešs pamats zem kājām, neraugot uz visām jaunām vajāšanām, un ja es neticētu, ka arī pašas domstarpības nav paliekošas domstarpības, bet nervozas parādības, kas saprotamas tikai apakšgrīdas nervozos apstākļos.

Bet, ja tiešām no šīm frāzēm attīstītos nopietni novirzieni, tad pret tiem jācīnās ar visu spēku. Ar vārdiem šādos gadījumos ir grūti pārliecināt, mēs, latviešu boļševiki, jau nu reiz esam ietiepīgi laudis. Bet reāls fakts mūs pārliecina ļoti viegli. Augsts 1922. g. bija viens fakts. Tam

* Rietumvalstu komunistiskajām partijām. *Red.*

sekos septembrīs—oktobris — (vēlēšanas) Latvijā. Un aiz Latvijas robežām mēs redzam jau gatavojamies jaunus mākoņus*, par kuriem es minēju. Tādi negaisi mēdz notīrit gaisu ne vien dabā, bet arī politikā un jo sevišķi revolūcijā.

Es esmu pārliecināts, ka mēs no visa tā iziesim kā vēl ciešāk vienota partija. Ne tādā nozīmē kā sociāldemokrāti un citi sociālisti, kurus nešķir domstarpības. Bet gan tanī ziņā, ka *mums būs tikai viens virziens*: Komunistiskās Internacionāles virziens, bez kādiem novirzieniem. *Mēs esam vispasaules revolūcijas partijas locekļi, un šī loma noteic mūsu pienākumus.*

P. Stučka

«*Cīņas Biedrs*», 19. nr.,
1922. g., 1.—26. lpp.

Iespiests pēc žurnāla teksta

BALTIJAS VALSTU EKONOMISKĀIS UN POLITISKĀIS STĀVOKLIS

Par Baltiju parasti sauc trīs jaunās pundurvalstis: Lietuvu, Latviju un Igauniju. Viņu vidū centrālā loma ir Latvijai. Kā izskaidrot, ka šīs, varētu domāt, pēc lieluma niecīgās valstis liek tik daudz par sevi runāt? Šī loma izskaidrojama gandrīz vienīgi ar ģeogrāfisko stāvokli, jo, ekonomiski atrautas no Krievijas, tās patstāvīgi eksistēt nevar. Tā kā tām nav nekādu dabas bagātību, ne ogļu, ne metāla, ne naftas, lai varētu eksistēt, tām jāmeklē jauni sakari vai arī jāatgriežas pie vecajiem. Bet, tā kā ģeogrāfiski un vēsturiski tās ir kļuvušas par Krievijas logu uz Rietumiem, tad gluži dabiski, ka visi Padomju Krievijai naidīgie spēki meklē šeit atbalsta punktus. Tā Amerika, Anglija un Francija cita pēc citas vērsa savus skatus uz šīm valstīm, bet galu galā tur nostiprinājās Francijas ietekme, un proti — netieši: izmantojot savienību ar Francijas uzticamo verdzeni — Poliju. Tāpēc jau arī tik daudz runā par šīm Baltijas valstīm, un tas savukārt tām pašām rada ilūziju par savu stiprumu, kas ne drusku neatbilst īstenībai. Tas — no vienas puses, bet no

* Domāta politiskās situācijas saasināšanās Vācijā. *Red.*

otras puses — visi šie apstākļi kopā dara Baltiju par visai nestabilu elementu «Eiropas lielvalstu koncertā», un krievu lasītājam ir ārkārtīgi nepieciešams pareizs vērtējums par šo «valstu» ekonomisko un politisko stāvokli.

I

Viss šis Baltijas valstu konglomerāts aptver mazliet vairāk par 6 miljoniem iedzīvotāju, no kuriem Lietuvā (neskaitot Vilņas apriņķi*) dzīvo ap 3 miljoni, Latvijā — 2 un Igaunijā — 1 milj. To vidū centrālā loma tiklab pēc geogrāfiskā stāvokļa (3 ostas: Rīga, Liepāja, Ventspils), kā arī pēc ekonomisko attiecību attīstības ir Latvijai pat pēc tam, kad tās rūpniecība pēc evakuācijas kara laikā (1915. gadā) lielā mērā zudusi. Pēc savas attīstības Latvijai visvairāk līdzinās Igaunija, kas pēc kara ir saglabājusi savus rūpniecības centrus — Rēveli un Narvu, turpretim Lietuva un tāpat arī Latvijai pievienotie 3 apriņķi, tā dēv. Latgale ar Daugavpili, Rēzekni un Ludzu, ir vienīgi agrāri apgabali, kur zemnieka zemesīpašums ļoti stipri atgādina krievu zemnieka tipu. Turpretim pārējā Latvijā un tāpat arī Igaunijā ir Rietumeiropas viensētu tipa zemnieka saimniecība līdzās ar lielajām baronu muižām, kas tagad sadalītas zemniekiem.

Izveidot no šiem 3 apgabaliem patstāvīgu valstu savienību kā vairāk vai mazāk varenu spēku — šis nodoms jāsauc par tukšu fantāziju, kam nav nekāda ekonomiska balsta. Kāds pamats varētu būt tādai savienībai? Tikai savstarpējas ekonomiskas intereses. Bet tādu interešu nav, jo nevienai no tām nav dabas bagātību, kas būtu vajadzīgas citām.

Par tādām ekonomiskām attiecībām vēl varēja būt runa starp Latviju un Lietuvu, kamēr Latvijai bija sava solīda rūpniecība, kas bija vajadzīga «agrārajai valstij» Lietuvai, bet, pirmkārt, Latvija pati, kā vēlāk redzēsim, ilgojas klūt par tīri agrāru zemi, bet Lietuvai ir tuvāka un lētāka rūpniecības preču piegādātāja — Vācija. Lai izveidotu stipru savienību, nepietiek ar to, ka ir vienādas intereses: tādai savienībai ir nepieciešamas kopējas intereses, turklāt šīs un nevis tikai šķietamas intereses. Nepietiek, ja zīmē uz sienas kopējo ienaidnieku — Padomju Krieviju,

* Vilņas novadu 1920. g. oktobrī sagrāba panu Polijas karaspēks. *Red.*

kas nemaz nedomā tām uzbrukt, turklāt tāda savienība, protams, arī nebūtu nekāda garantija pret tik spēcīgu kaimiņu kā Krieviju.

Bet varbūt šī savienība būs Padomju Krievijai draudzīga? Seit jāpasaka pavisam noteikti. Jebkura Baltijas valstu un Padomju Krievijas tuvināšanās nozīmē nopietnu tuvināšanos ne tikai tai ziņā, ka tās gūtu labumus no Padomju Krievijas, bet arī tai ziņā, ka tiktu nopietni nodrošināta minimāla brīvība vietējam proletariātam un tā avangardam — Komunistiskajai partijai. Man šķiet, ir grūti pieļaut domu, ka tai pašā laikā, kad Padomju Krievija, kuru vada Komunistiskā partija, ekonomiski atbalstīs Baltijas buržuāziskās valdības, šīs valdības kārs, spīdzinās un turēs cietumos komunistus un vispār vietējās izcelsmes strādniekus. Bet, dodamas komunistiem brīvību, šīs valstis būtu pasludinājušas par likumīgu proletārisko revolūciju. Taču tieši vienādi nikna un nesaudzīga cīņa pret komunismu un strādnieku kustību vispār ir vienlaičīgi kopēja šo valdību interesēs, kas tās vieno. Vēl vairāk, uz šā pamata tās rod sev stiprākus sabiedrotos Rietumeiropas imperiālistu personā, jo savu patstāvību saprot kā neatkarību no proletariāta un vispār no darbaļaudīm.

II

Lai būtu pilnīgi objektīvs priekšstats par pašreizējo stāvokli un reizē ar to arī par Baltijas politikas kursu, jāaplūko tās radikālās pārmaiņas, ko radījis pasaules karš. Karš vismazāk ir skāris Igauniju, visvairāk Latviju un daļu Lietuvas. Tā kā man šobrīd ir pieejami skaitļi tikai par Latviju, es iztikšu ar tiem, jo vispār tie pareizi rāda stāvokli arī Latvijas kaimiņvalstīs.

Latvijā jeb, pareizāk sakot, tai teritorijā, ko šobrīd aptver Latvijas «demokrātiskā republika», pirms kara (1914. gadā) bija 2 552 000 iedzīvotāju, 1920. gadā tikai 1 727 000; tagad kopā ar mājās pārnākušajiem bēgļiem aptuveni 2 milj. 1914. gadā pilsētās dzīvoja 40,3% no visiem iedzīvotājiem un Rīgā vien bija vairāk nekā 515 000 iedzīvotāju, turpretim tagad šis procents ir tikai 23,8%, bet Rīgā 1920. gadā bija tikai 181 000 iedzīvotāju, tagad varbūt mazliet vairāk par 200 000 iedzīvotāju. Visvairāk šai ziņā Latvijai kaitēja mobilizācija un evakuācija, jo 1915. gadā tika evakuēta gandrīz visa Rīgas rūpniecība,

kas toreiz nozīmēja aptuveni 100 000 īstu fabrikas strādnieku. Šie skaitļi rāda spilgtu ainu par šeit notikušajām pārmaiņām, ja to nebūtu, tad pašreizējā Latvijas valdība gan nenoturētos nevienu dienu.

Salīdzinošie skaitļi ir sevišķi raksturīgi rūpniecībai.

Latvijā bija:

1884. gadā... 1265 rūpn. uzņēm. ar 23 854 strādn.

1910. " ... 782 " " 93 343 "

1920. " ... 1430 " " 21 213 "

Tādējādi 1910. gadā uz vienu uzņēmumu iznāca 119 strādn., 1920. gadā tikai 15. Latvija no lielkapitālistiska apgabala ir pārvērtusies par sīkās un vidējās buržuāzijas zemi. Vēl spilgtāku ainu šai ziņā dod šādi skaitļi:

Uzņēmumi	1910. gadā	1920. gadā
Str. sk. mazāk par 16 str. no 16— 50	205 uzņ. 248 "	1598 str. 8011 "
" 51— 100	129 "	1192 uzņ. 4281 str. " 9442 "
" 101— 200	96 "	145 " 4230 "
" 201— 500	70 "	32 " 3123 "
" 501—1000	24 "	12 " 4529 "
" 1001 un vairāk	10 "	3 " 3078 "
		— " 1972 "
Kopā . . .	782	93343 1430 21213

Ja 1910. gada skaitļiem pieskaita attiecīgu transporta strādnieku daudzumu un strādnieku ģimenes, tad jāsecina, ka strādnieku šķiras iedzīvotājiem toreiz bijusi, protams, izšķirošā loma, kas it īpaši piešķīra Latvijai krasī revolucionāru raksturu, turpretim 1920. gada skaitļi paši par sevi noteic arī šās valsts pašreizējo seju. Iedomājieties, gandrīz 50% no visiem uzņēmumiem.* Vai tad varētu eksistēt pašreizējā buržuāziski demokrātiskā Latvija? Nevienu dienu! Valstij būtu pārāk daudz rūpniecības, bet nebūtu nepieciešamā nojeta. Tātad vai nu brīvprātīgi cieša jo cieša savienība ar Padomju Krieviju, vai arī asa rūpniecības krīze, strādnieku sacelšanās un novada revolucionāra padomizēšanās! Citas izejas nebūtu. Tagad valsts ir kļuvusi sīkburžuāziska, taču mēs vēl redzēsim, cik stipras pat šobrīd ir novada revolucionārās tradīcijas.

Igaunijā un Lietuvā vērojama mazliet citāda aina. Igaunijā pirms kara rūpniecība bija mazāk attīstīta nekā.

* T. i., ja buržuāziskajā Latvijā būtu kaut puse no agrākajiem lielajiem uzņēmumiem. *Red.*

Latvijā, taču tur rūpniecība gandrīz nemaz netika evakuēta, un Tallinā krasī izjūtama tā krize, par kuru jau runāju, un, valdībai par laimi, Tallinai Igaunijā nav tāda nozīme, kāda agrāk Latvijā bija Rīgai un Liepājai. Tomēr Igaunija un Lietuva vispareizāk ir raksturojamas kā agrāras zemes.

III

Bet, ja karš ir radījis tādu sabrukumu Latvijas dzīvē, tad vai pašreizējā valdība kaut ko dara, lai rūpniecību re-evakuētu un vispār atjaunotu? Nē, gluži otrādi. Tā dara visu, lai iznīcinātu arī vēl pastāvošo rūpniecību. Pie varas ir agrārā zemnieku buržuāzija, kas baidās no pilsētas strādnieka. Valdība nemaz neslēpj savu naidīgo un neuzticīgo attieksmi pret pilsētas strādnieku un rezē ar to arī pret fabriku rūpniecību. Jo vairāk tāpēc, ka vietējās rūpniecības ražojumi, vietējām izejvielām trūkstot, izmaksā dārgāk nekā ievestie ražojumi. Tāpēc buržuāziskā valdība 1919. gadā tūdaļ pārtrauca Latvijas Padomju valdības aizsāktos Daugavas elektrifikācijas darbus, lai gan (vai tieši tāpēc ka) bez tādas elektrifikācijas Rīgas rūpniecībai nav pamata zem kājām.

Valdība neapmierinājās ar to, ka tā oficiāli apbedīja pilsētu rūpniecību: tā apzināti spēra soli lauku dekapitalizācijas virzienā tādējādi, ka pieņēma likumu par lielo muižu izpirkšanu un sadrumstalošanu.

Tā kā šis pasākums attiecās uz vācu baronu muižām, tad zemes reformas sākotnējo motīvu var dēvēt par nacionālpolitisku: latviešu budzis gribēja tikt vācu barona lomā. Turklat viņa prese diezgan valsirdīgi paziņoja, ka laukiem vajadzīgas lētas strādnieku rokas, ko tiem dos likvidējamais [muižu] zemes īpašums. Likumprojektam pievienojās arī sociāldemokrāti, daļēji demagogiskā nolūkā, bet daļēji, lai cīnītos ar komunismu, stiprinot sīkīpašuma instinktus.

Lai tie nebūtu tukši vārdi, varu citēt kādu «kreiso» s.-demokrātu, kas atklāti paziņoja, ka s.-demokrātiem bijuši uz laukiem panākumi Satversmes sapulces vēlēšanās, tikai pateicoties «šim likumam»*. Ūn otrs liecinieks — labējais s.-d., bēdīgi slavenais Lindiņš — ap-

* T. i., pateicoties tam, ka viņi izvirzīja buržuāziskās agrārās reformas projektu. *Red.*

galvo: «Lai iznīdētu komunismu kā nezāli, vajadzēja nekavējoties sākt zemes dalīšanu.» Tātad pasākumam, kas revolūcijas rokās būtu varējis kļūt par revolucionāru soli, šeit bija klajī kontrrevolucionāri mērķi. S.-demokrāti sākumā pasludināja bezmaksas atsavināšanas lozungu, taču viņi labi zināja, ka bezmaksas atsavināšana iespējama tikai revolūcijas ceļā, bet ka Satversmes sapulcei ir nodrošināts vairākums [priekšlikumam] par *«taisnīgu»* atlīdzību (pēc 1920. gada cenām), par ko Satversmes sapulces atlaišanas priekšvakarā arī nobalsoja.

Patiesi reforma reducējas uz agrākā lielā zemes īpašuma iznīcināšanu un pakāpenisku tā pārvēršanu sīkajā zemes īpašumā. Taču vienlaicīgi tā agrāko zemnieku — īpašnieku padara par *privileģētu* zemes īpašnieku. Ar intensīvu saimniekošanu viņa lielā ferma (100 des.) kļūst par *lielu* saimniecību, kam vajadzīgs lēts darbaspēks — jauni sīksaimnieki. Bet s.-d. demagoģiskie solījumi piešķirt zemi laukstrādniekiem īstenībā reducējas uz to, ka vecie kalpi, kas muižās strādājuši desmitiem gadu, tiek padzīti, jo viņiem nav nedz inventāra, nedz naudas, bet viņu apstrādāto zemi sadala sīksaimniekiem, kam ir inventārs un nauda. Pa to laiku s.-d. ir sašķelušies un labējais spārns iestājies valdībā, dabūjot savās rokās zemes piešķiršanu. No jaunsaimniekiem un zemes tīkotājiem viņi izveidojuši sev piekritēju armiju, kas organizēta tā sauktajā *«Laukstrādnieku savienībā»**. Turpretim *«kreisie»* s.-d. ir zaudējuši savu ietekmi laukos, jo pazaudējuši vecos kalpus un nav pratuši iegūt jaunsaimniekus.

Bet lauki ļoti stipri mainās. Līdz 1915. gadam Latvijā laukos taču tik lielā pārsvārā bija bezzemnieku elements, ka uz vienu zemnieku ar zemi reķināja 9 līdz 10 bezzemniekus. Briesmīgais šķiru naids laukos pēc 1905. gada revolūcijas darīja gandrīz neiespējamu zemnieka** un kalpa kopdzīvi. Šo tendenci vēl pastiprināja represijas pēc 1917. gada vācu okupācijas laikā un atkal pēc padomju varas krišanas 1919. gadā. Kalpi lielā mērā ir deklasēti: viņi pārvērtušies par sīksaimnieciņiem ar govi, zirgu utt., kas nomā zemes gabaliņu par atstrādāšanu, uz pusgrauda utt. Jaunieši bija iesaukti armijā un kā strēlnieki nolika.

* Sk. 108. piezīmi. *Red.*

** — budža. *Red.*

galvu «par tēvzemi»* un par revolūciju. Bet tomēr oficiāli skaitās līdz 100 000 īstu kalpu Latvijā un līdz ar lielo izpirkšanas maksājumu noteikšanu par labu baroniem lielai daļai jaunsaimnieku, kā apgalvo s.-d. Buševics, draud pilnīgi izputēšana, tas ir, atgriešanās proletariātā.

Lai būtu kā būdams, arī lauki tātad ir izmainījušies un mainīsies līdz nepazīšanai. Bet pagaidām tiklab Latvijā, kā arī Igaunijā, tā kā baronu lielās lauku saimniecības ir likvidētas, vismaz uz laiku lauksaimniecības produktu daudzums mazinās, un «agrārajai zemei» Latvijai jāieved arī labība, kas tai pašā laikā ārkārtīgi palielinājis vecsaimnieku fermu īpašnieku** ienākumus. Sai vidē uzkrāšanās norisinās nepieredzēti strauji, un drīz vien Latvijā nenovēršami būs darišana ar jaunu kapitālismu, šoreiz ar tīri latvisku, turpretim līdz šim visa rūpniecība bija vāciešu un ārzemnieku rokās.

Viss teiktais gandrīz pilnīgi attiecināms arī uz Igauniju. Mazliet citāds stāvoklis ir Lietuvai, kas kara laikā un pēc tam aiz antagonisma ar Poliju nonāca Vācijas ietekmē, kļūdama par pārtikas avotu Vācijai. Ne velti līdz pēdējai Vācijas krīzei*** Lietuvai nebija pašai savas naudas un [tur] valdīja Vācijas valūta. Bet Lietuva kā tīri zemnieciska zeme vispār nav samierināma ar Poliju, jo muižu lielākā daļa te ir poļu panu īpašums. Kamēr šeit neizdarīs reformu, kaut vai tādu kā Latvijā un Igaunijā, zemniecība būs revolucionāra.

IV

Baltijas svarīgākās ostas — Rīga, Liepāja, Ventspils, Tallina, Paldiski — bija lieli tirdzniecības centri tranzītam uz Iekškrievijas guberņām un no turienes. Tikai sakarā ar šo lomu, kā arī attīstīta darbaspēka dēļ šeit pat izveidojās arī lieli rūpniecības centri. Rīgas un Tallinas valdības tā arī iedomājās, ka tranzīts caur šiem centriem arī turpmāk Krievijai nenovēršami nepieciešams, tāpēc tās varēs vienkārši paturēt sev uzdevumu iekasēt pārvadājumu maksu, muitas u. c. Un sākumā, kamēr Petrogradas osta darbojās vāji, tranzīts tām deva prāvus ienākumus.

* Par carisko Krieviju, ko latviešu buržuāzijas darboņi arī dēvēja par «tēvzemi». *Red.*

** Budžu. *Red.*

*** Valūtas krīzei Vācijā 1922. g. *Red.*

Bet sevišķi enerģiski darbojās Tallinas tirgoņi, kamēr ne-bija nokārtotas Padomju Krievijas attiecības tieši ar Rietumeiropu. Bet Baltijas valstis bija tik ļoti pārliecinātas par savu laupījumu, ka nespēra ne soli [Padomju] Krievijai pretim. Pat vēl Dženovas konferences laikā vietējās avīzēs publicēja nebeidzamus strīdus par to, vai jāraksta «Genuja» vai «Dženova», turpretim par ekonomiskajām problēmām sakarā ar konferenci — gandrīz ne vārda.

Un tiešām — sākumā vislielākais avots bija tranzīts. Agrākie rūpniecības centri pārvērtās par tirdzniecības centriem, bet arī tirdzniecība šeit bija vienīgi tikai sīktirdzniecība. Rīgā katrs divdesmitais cilvēks bija bodnieks. «Bet kas tad pircējs?» — «Lauku budzis», «republikas» ierēdniecība un vēl Padomju [Krievijas] pārstāvniecība ar savu šatu. Bet attiecībā uz precēm, kas iet caur šīm pil-sētām, valdību loma mazliet atgādināja pirātu lomu, kad tie iekasē meslus.

Latvijas ārējo tirdzniecību raksturo šādi 1920. gada skaitļi:

Ievedums

Tai skaitā: pavisam . . .	7 017 807	pudi par	2 061 121 266	Latv. r.
Fabrikāti	767 295	—, —	790 680 911	—, —
Izejvielas un pusfabrik.	1 029 379	—, —	392 730 848	—, —
Pārtikas kravas	5 259 524	—, —	848 201 142	—, —

Izvedums

Tai skaitā: pavisam . . .	11 992 085	—, —	1 075 480 548	—, —
Fabrikāti	248 913	—, —	22 631 750	—, —
Izejvielas un pusfabrik.	11 682 374	—, —	1 048 905 244	—, —
Pārtikas kravas	60 797	—, —	3 943 554	—, —

Tāda ir «agrārās» valsts Latvijas tirdzniecības bilance: ieved galvenokārt pārtiku (labību, zivis, koloniālpreces), un ievedums vispār ir divreiz lielāks nekā izvedums. Ne-vajadzēja jau pārāk daudz prāta, lai izspriestu, ka tādos apstākļos visdrošākais valsts ienākums ir ievedmuitas, kas, sasniegdamas uz dažiem priekšmetiem 900% (!), reizē izdara vislielāko pakalpojumu zemniekam budzim, jo bries-mīgi paceļ pārtikas cenas iekšējā tirgū.

Dzīve Baltijas pilsētās ar katru dienu kļūst dārgāka. Tad, rau, par kādu cenu sasniegta tā kursa stabilizācija, kas šeit iesākās vasarā (1921. g.), protams, ne bez Francijas palīdzības.

Bet tagad manāms, ka tranzīts uz Krieviju sarūk, un ne tikai Tallinas, bet arī Liepājas un Rīgas osta stāv tukšā. Latvijas budžets, par spīti visām izdarībām, noslēdzies

ar $1\frac{1}{2}$ miljarda lielu deficitu. Par stabilizēto kursu klīst zināmas baumas, ka tā esot mākslīgi uzpūsta mahinācija, kas Tallinā jau tūlit pat uzsprāgšot gaisā. Valdības aprindas mierina, ka, rudenim iestājoties, tranzīts atkal atgriezišoties neaizsalstošajās ostās — Liepājā, Ventspili, Paldiski. Dzīvosim — redzēsim, jo avīzēs parādījušās ziņas, ka Petrogradas ostā domāts turpināt navigāciju ar ledlaužu palīdzību. Visādā ziņā tranzīta noteikumus šoreiz diktēs Padomju Krievija un nevis otrādi, kā agrāk domāja Baltijas valstis, kas sapņoja par to, kā padarīt [Padomju] Krieviju, nesmejeties, — par Baltijas koloniju.*

Rezultātā viscaur vispārēja neapmierinātība. Strādnieki pamet s.-d. rindas un meklē kontaktu ar komunistiem. Viņi nepavism vēl ne visi ir komunisti, kā par viņiem ziņo buržuāziskā un s.-d. prese, un, protams, ne tikai komunistu nelegālā agitācija velk viņus pa kreisi. Nē, viņus turp dzen krīze, bezdarbs, dārdzība, vārdu sakot, sekas, ko radījusi atrautība no agrākajiem ekonomiskajiem sakariem, viņu daudzinātā valstiskā «neatkarība». Tāpēc arī, kā vēl redzēsim, visa prese gluži kā pēc pasūtījuma ik dienas lamā Padomju Krieviju, izplata melus par turienes kārtību utt. Un tai pašā laikā Latvijai raksturīgs šāds fakts: 1920. gadā skatīdams cauri sarakstu par Latvijas pilsoniem, kas izsūtāmi un apmaināmi Krievijā, es diezgan bieži ailē «nozieguma veids» lasīju divus burtus (latviski k. g.), kas nozīmē «komunistu gaidīšana», turklāt viņu vidū atradu pat «73 gadus vecu» sirmgalvi. Sie «pārmaiņu alcēji» raksturīgi plašajām masām, izņemot, protams, valdības sfēras. Un viņu eksistence nepavism nav sapņainības produkts, bet gan smagas un permanentas ekonomiskās krīzes rezultāts.

V

Iepriekš minētie dati raksturo arī sabiedriskās attiecības Baltijas valstīs. Skaidrs, ka visu šo valstu priekšgalā it visur ir budzis un sīkburžujs. Bet, tā kā šīs grupas

* Uz miera sarunām [ar Padomju Krieviju] atbraukušajiem [Baltijas valstī] delegātiem bija noteikti priekšlikumi prasīt dažādas koncesijas, un tikai šeit viņi pārliecīnājās, ka šīs prasības neištenosies.

Bet latviešu avīzēs lasām plānus, kā Latvija pirkšot no [Padomju] Krievijas lētu labību un pārdošot tai dārgus piena produktus, kas iegūti ar šās labības palīdzību. Cik jauki!

ražošanā ir ārkārtīgi savrupas, tad, gluži dabiski, arī to politiskā dzīve reducējas uz neskaitāmu politisko partiju un kliķu kīldām. Taču viņus vieno kopējais sabiedriskais pīrāgs, 40 000 ierēdņu un bailes no strādnieku šķiras. Valdībā iejet visas buržuāziskās grupas, izņemot mino-rītāšu pārstāvju (vāciešus, ebrejus, krievus), kas tomēr turas kopā ar valdību pret strādniekiem. Komunisti kā ne-legāla partija, kuru piedevām vēl vajā ar nepieredzētu teroru, Satversmes sapulcē neietilpst, bet turpina nelegālu cīņu, taču viņu ietekmē apvienojas visas patiesi proletā-riskās masas, un šī viņu ietekme aizvien vairāk un vai-rāk izplatās arī uz pārējām darbaļaužu masām.

Katrai valstij ir tāda soc.-demokrātija, kādu tā pelna. Latvijā tā ir nekriētnāka un sīkburžuāziskāka nekā jebkur citur. Pēc komunistu varas krišanas s.-d. no niecīgas grupas kļuva par lielu, kā viņi paši apgalvo, pašu lielāko partiju, taču pēc savas ietekmes viņi vienlaicīgi ir vis-vājākā politiskā grupa. Visu laiku sēdēdami starp diviem krēsliem, t. i., darbos pakalpodami buržuāzijai, bet vārdos ieturēdami neauglīgu opozīciju, viņi izrīkojās kā pēdīgie nodevēji pret proletariātu, taču arī paši nekādus laurus neplūca. 1921. gadā notika viņu šķelšanās, kad no 57 s.-d. deputātiem [Satversmes sapulcē] 17 atšķelās* un iestājās koalīcijā ar reakcionāro buržuāziju. Pārstāvēdami tikai $\frac{1}{5}$ visas s.-d. frakcijas, viņi sev izkaulēja $\frac{1}{3}$ ministru vietu, turklāt darba un tieslietu ministriju un zem-kopības ministra vietnieka vietu. Sociāldemokrātisks vi-ņiem palicis vairs tikai nosaukums. Taču pārējie 40 «krei-sie» s.-d. kreisāki no tā netika, un savu nodevēja darbu viņi dara ar vēl lielāku dedzību nekā agrāk.

Lai pareizi novērtētu politisko ainu, kas ir aptuveni vienāda visās trijās valstīs, es šeit citēšu nelielu tabulu par rezultātiem Satversmes sapulces vēlēšanās Latvijā 1920. gada pavasarī, kad komunisti vēlēšanās piedalīties nevarēja. Valdošā partija ir Zemnieku savienība (tā ir budžu organizācija) ar 209 395 balsīm un 43 deputātiem jeb 28,7%. Dažādas nacionālās grupas (vāc., krievi, ebreji, poli) — 72 450 — 17 — 11,3%. Dažādas latv. buržuā-ziski dem. un sīkburžuāziskas grupas (Krist. nacionāl. un sīkburžuāziskas reakc.) — 81 146 — 18 — 12%, s.-d., vēl viena partija, — 274 877 — 57 — 38%.

---

* Sk. 71. piezīmi. *Red.*

Pilsētu vēlēšanas 1922. g. pavasarī spilgti liecina, ka s.-d. loma sarūk. Rīgā viņiem no savām 28 vietām divas vietas bija jāatdod valdības sociālistiem* un 13 kreiso arodbiedrību kandidātiem, ko buržuāziskā prese sauc par komunistiem un kas ieguva 17 800 balsu, t. i., tieši tik daudz, cik Rīgā pavisam ir organizētu strādnieku, un turklāt bez jebkādas aģitācijas, jo legālu presi kreisajiem strādniekiem neatļauj.

Igaunijā šis process norisinājās vēl spilgtāk: tur s.-d. zaudēja ne tikai lielāko daļu savu vietu parlamentā, bet arī bija spiesti pārtraukt izdot savu avīzi**, jo viņi iesāka ar to, ka uzreiz izveidoja koalīciju ar buržuāziju, tālab strādnieki šeit tik drīz [viņus] saprata un viņiem izgaisa ilūzijas par «sociālistisko demokrātiju». Viņu valdība atriebās tādējādi, ka apcietināja un notiesāja katorgā visu «neaižskaramo» kom. frakciju***.

Lai izvairītos no tāda soļa, Latvijas buržuāzija veica piesardzības pasākumus. Tā izslēdza no Satversmes sapulces vienīgo «kreiso» neatkarīgo strādnieku deputātu**** un ar s.-d. frakcijas piekrišanu nodeva viņu krimināltiesai. Un vēlēšanu aģitāciju tā iesāka ar to, ka š. g. augustā pakāra strādnieku Puriņu, apcietināja visus kreisos arodbirojus (Rīgā, Liepājā un citas pilsētās) un visus kreisos arodbiedrību darbiniekus, saskaņā ar oficiālo ziņojumu pavisam 800 cilvēku, to skaitā arī visus paredzētos kreisos kandidātus. Un pēc tam viņu prese ironiski aizrāda, ka kandidātu saraksti no viņiem nav pieņemti un komunistiem acīmredzot nebūs nevienas vietas parlamentā. Kā gan ne!

VI

Kādreizējā rūpniecības zeme, kam nav izstrādājumu izvešanai un kas naidīgi izturas pret rūpniecības atjaunošanu, nākamā agrārā zeme, kurai nepieciešams regulārs lauksaimniecības produktu ievedums. Kā gan tā pagaidām eksistē?

Tā iesāka ar militārā sabrukuma palieku izpārdošanu: izveda uz ārzemēm vecu dzelzi un citu metālu (lūžpus). Pēc tam sāka izvest zemnieka izaudzētos un kontrabandas celā no Krievijas iestestos linus, nodibinot linu tirdz-

* T. i., sociāldemokrātiem maziniekiem. *Red.*

** Avīzi «Sotsiaaldemokraat». *Red.*

*** Frakciju, kurai bija deputātu neaižskaramības tiesības. *Red.*

**** V. Dermani. *Red.*

niecības monopolu, kā arī izpārdot atlikušās mežu bagātības. Sākumā tā piesaistīja Ziem. Amerikas uzmanību, acīmredzot Amerika loloja zināmus nodomus attiecībā uz [Padomju] Krieviju un šai nolūkā gribēja nodrošināt sev bāzi. Tāpēc tā uzturēja šeit speciālu pārstāvniecību, ēdināja bērnus, lēti pārdeva savus Eiropā iestrēgušos militāros pārtikas krājumus, bet tai pašā laikā tiepīgi atteicās atzīt šo valstu patstāvību de jure. Vēlāk tā acīmredzot atteicās no saviem Eiropas plāniem, tai pašā laikā arī apnika par velti ēdināt Latvijas bērnus, tā atzina [buržuāziskās Latvijas] patstāvību un aizvācās.

Gandrīz tai pašā laikā savu gādību par šo novadu izrādīja Anglija, kurai bija savas pirmās pārstāvniecības un savas flotes Tallinā un Rīgā. Taču, izvīlusi no nepie redzējušajiem Latvijas kroņa tirgotājiem viņu linus, uzpirkusi viņu mežu pārpālikumus un pārliecinājusies, ka nekādu citu dabas bagātību šīm valstīm nav, tā zaudēja savu interesī par Baltiju, jo vairāk tāpēc, ka tā jau pārvaldīja Baltijas Gibraltāru, t. i., Dāniju. Angliju interesē tirdzniecība ar Krieviju un koncesijas tur, bet pret Rīgu un Tallinu tā ir vairāk vai mazāk vienaldzīga, un tikai tad, kad tai šķiet, ka Francija vai kāds cits šeit pārlieku nostiprinās, kā apliecinājumu par savu agrāko «draudību» pret Baltiju tā atsūta pāris kreiseru u. tml.

Pastāvīgāka un itin kā nesavīgāka ir Francijas draudība. Ar tās palīdzību kopš 1921. gada pavasara Latvijā un Igaunijā vienlaicīgi tika sasniegta zināma kurga stabilizācija. (So misiju izpildīja daudzinātais Albērs Tomā, kas atbrauca ar franču kreiseri, lai iesaistītu starptautiskajā darba savienībā* šejienes arodbiedrības!) Francija ir ieinteresēta vienīgi un tikai kontrrevolūcijā, Francija vērte Latviju un daļēji arī Igauniju tikai kā kontrrevolūcijas bāzi. Pret Lietuvu Francija izturas naidīgi, jo Baltijā Francija joprojām rīkojas ar savu uzticamā kēdes suna — [panu] Polijas starpniecību. Tāpēc arī Latvijai un Igaunijai tiek izvirzīts lozungs par visciešāko savienību, protams, ar Poliju.

VII

Krievu biedrus visādā ziņā interesēs jautājums: kāda šobrīd ir neoficiālās Baltijas** orientācija? Nō visa teiktā

* T. s. Amsterdamas internacionālē (sk. 41. piezīmi). *Red.*

** T. i., Baltijas zemju tautu. *Red.*

jau izriet, ka plašās strādnieku masas tiklab pilsētās, kā arī laukos noteikti draudzīgi, pat ar sajūsmu izturas pret Padomju Krieviju. Vai gan varēja būt citādi ar latviešu strādniekiem, kurus jau 1905. gada janvāra dienās asins saites saistīja ar krievu proletariātu kopējā revolucionārā cīņā pret carismu? Un noziedzīgi, taču veltīgi ir s.-d. nacionālistu, piemēram, Skujenieka, mēģinājumi sēt naidu un nesaticību starp brāļiem — Latvijas un Padomju Krievijas strādniekiem. Taču arī pret tā dēvētajiem «kreisajiem» soc.-demokrātiem ceļama šī pati apsūdzība, jo tad, kad, piemēram, 1920. un 1921. gadā bija runa, vai Rīgā svinēt vietējo 13. janvāra gadadienu (pieminot 1905. gada 13. janvāri Rīgā kritušos) vai 9. janvāri, kā ierosināja komunisti, lai uzsvērtu, no vienas puses, tuvināšanos ar Krieviju, no otras puses, Viskrievijas revolūcijas sākuma svētkus, tad s.-d. izteicās par 13. un pret 9. janvāri, radīja tādējādi domstarpības strādnieku kustībā un pat nekautrējās provocēt kreisās arodbiedrības, t. i., visus patiesi proletāriskos elementus, kas bija izteikušies par 9. janvāri. Un kreiso s.-d. avīzes ne mazāk kā labējo laikraksti mudzēt mudzēt no visvisādiem apmelojumiem par Krievijas strādniekiem un viņu padomēm.

Pēc pirmā acu uzmetiena nav saprotams buržuāzisko un sīkburžuāzisko elementu nacionālistiskais naids pret Krieviju. Sai ziņā krievu biedru vidū izplatīts nepareizs uzskats: viņi bieži vien spriež par šo malieņu dabisko naidu pret visu krievisko Krievijas [carisma] agrākās apspiedējas lomas dēļ. Šis spriedums, bez šaubām, ir pareizs tikai attiecībā uz Lietuvu un lietuviešiem, kuriem patiesi bija aizliegts pat grāmatas iespiest lietuviešu valodā. Turpretim Latvijā un Igaunijā, lai gan pārkrievōšanas tendence skolās bija, tā neizraisīja tādu naidu, ar kuru pietiktu, lai pārmāktu agrākās draudzīgās, daļēji pat verdziskās jūtas pret carisko Krieviju par, zināms, relatīvo atbrīvošanu no vācu jūga*.

Nevajag aizmirst, ka līdz 1917. gadam šeit neviens parīja neizvirzīja patstāvīgas Latvijas vai Igaunijas lozungu un ka latviešu un tāpat arī igauņu buržuaja sapnis līdz karam un it īpaši kara laikā nesniedzās tālāk par vēlēšanos izstumt vācu baronu un ieņemt viņa kā valdošās šķiras vietu. (Nepiepildījies sapnis!) [Cariskās] Krievijas žan-

* Domāta latviešu un igauņu buržuāzijas attieksme pret carismu sakarā ar zināmu vācu mužniecības vietējās varas ierobežošanu. *Red.*

darmērija un ohranka, piemēram, bija pilnum pilnas ar latviešu un lietuviešu virsniekiem, kas tur taisīja tādu karjeru, kāda ierindā viņiem nebija sasniedzama. Nejaušas konjunktūras dēļ un ar Padomju Krievijas piekrišanu ieguvušas valstisku patstāvību, buržuāzija un sīkburžuāzija pēkšni sākušas izrādīt nepieredzētus nacionālistiskus paroksismus.

Nepietika ar to, ka valdības s.-d. pārvērtās par nikniem antisemitiem, kas raksta īstus grautiņu rakstus. Tā, piemēram, statistikas ministrs, speciālists nacionālajos jautājumos Skujenieks zinātniski pierāda ebreju grautiņa nepieciešamību. Un viņu apsveic Zemnieku savienības antisemitiskais orgāns ar vārdiem: «Antisemītiskā fronte vēršas plašumā, tai pievienojas mūsu s.-d. mazinieki ar Skujenieku priekšgalā... Mums ir skaidrs, ka ar labu gribu vien mēs pret ūdiem neko nepanāksim; *ir laiks lietot visradīkālākos līdzekļus.*»* Viņi pirmie pauž jaunu nacionālismu, antirusicismu, kā jau teicu, pēc pirmā acu uzmetiena gluži nesaprotram, jo tam trūkst nopietna ekonomiska un politiska pamatojuma.

Tas pats s.-d. «teorētikis» Skujenieks oriģināli pamato savu zinātnisko antisemitismu: «*Židi nāk ar visai Latvijai svešu un nepatikamu nokrāsu...* Un to viņi panāk *nevis ar to, ka viņi ir ūdi, bet gan ar to, ka viņi pēc savas kultūras ir krievi.*» — «*Židi Latvijā pastiprina krievisko elementu, bet tas Latvijai ir nevēlami un kaitīgi.*»** No tā izriet arī lozungs: «*Nost ar krievu valodu kā mācību priekšmetu Latvijas skolās*» utt.! Un šā lozunga pamatojums: Rīgā ir trīs krievu avīzes, krievu teātris, daudzi runā krieviski utt., bet, lai gan latviešu valoda ir valsts valoda, latviešu literatūra un prese ir nabadzīgas. Citiem vārdiem sakot, ekonomika velk Latviju uz Krievijas pusī, vajag Latviju mākslīgi atvīrīt no turienes, mācot *franču* (!) valodu. Kas galu galā notiks ar 40 000 lielo latviešu ierēdņu armiju, ja pēkšni atgriezīsies krieviskā orientācija?! Tādi ir klaji sīkburžuāziskie apsvērumi, kas nekļūst pievilcīgāki no tā, ka tos sludina bijušie «mākslisti».

* Cītēts raksts «*Lielinieki un ūdi — divi svarīgi jautājumi*» avīzes «*Brīvā Zeme*» 1921. g. 172. nr.ā. Kursīvi P. Stučkas. *Red.*

** Cītēts raksts «*Ebreji Latvijā*» avīzes «*Darba Balss*» 1921. g. 6. nr.ā. Kursīvi P. Stučkas. *Red.*

Un zemnieku masa? Tai raksturīgi, ka Kronštates sa-
celšanās laikā Nikolaja 500 rubļiem bija augstāks kurss
nekā latviešu rublim! Šī masa gaida glābiņu no Krievijas,
jāteic, arī no cara Krievijas. Tātad tā vismaz ir vienal-
dzīga pret savu valstisko «patstāvību», izņemot vienīgi
budžus, kas bauda visus valdošās šķiras labumus. Turpre-
tim jaunsaimnieki un tāpat arī izpostīto saimniecību īpaš-
nieki savos kongresos lamādami lamā savus ministrus,
kas nevar un negrib darīt kaut ko nopietnu, lai iekārtotu
vai atjaunotu viņu saimniecības. Jo šie valdītāji daiļrunīgi
klusēja, kad padomju varas pārstāvji Dženovā izvirzīja
jautājumu par kara nopostīto saimniecību atjaunošanu ar
kapitālistu šķiras kopējiem līdzekļiem.

VIII

No orientācijas *iekšējā* politikā jāpāriet uz *ārējo* orien-
tāciju. Ja jau visiem ir skaidrs, ka patstāvīgi šīs valstis
pastāvēt nevar, tad kāda šobrīd ir to oficiālā un neoficiālā
orientācija *ārpolitikā*?

Visiem redzams, ka vienīgā izeja ir atkal tuvināties
Krievijai. Starp citu, ne visiem, jo tas pats s.-d. zinātnes
spīdeklis statistikas ministrs Skujenieks pierāda, ka
«Krievija Baltijai nekā *nevar dot*». Taču acīm redzams,
ka finansu ministrs pēc ieņēmumu tāmes, pat pašreizējās,
vislabāk zina, ka tas nav tiesa. Pareizāk būtu teikt, ka
«Padomju Krievija pašreizējām šo valstu valdībām *nekā negrib dot*». Esmu jau vairākkārt norādījis, ka tikai strād-
nieku valdība varētu ar Padomju Krieviju dzīvot patiesi
«mierā un draudzībā» un ka tāpēc tikai strādnieku valdība
varētu sekmīgi veikt rūpniecības reevakuāciju un atjaunošanu un vispār ekonomiskās dzīves atjaunošanu Baltijā.
Jo pati saprātīgākā un samierinoši noskaņotā bur-
žuāziskā valdība jebkurā no šīm valstīm nespēj radīt tādu
iekšējo kārtību, kas garantētu strādnieku šķirai līdztie-
sību. Biedru, piemēram, Kingisepa, Puriņa un daudzu
citu noslepkavošana, simtu un tūkstošu komunistu un
strādnieku apcietināšana un spīdzināšana vispār tikai tā-
pēc vien, ka viņi dzīvo un strādā Latvijā, Igaunijā un
Lietuvā, — nevar veicināt labas kaimiņu attiecības ar
[Padomju] Krieviju. Taču buržuāziskās valdības nevar atteikties no šiem līdzekļiem; tas ir to eksistences jautā-
jums.

Tātad jāmeklē cita *orientācija*. Citu ekonomiski pamātotu orientāciju tās nevar atrast, kā jau es parādīju. Tāpēc *rodas doma par orientāciju uz Krieviju, taču ne uz Padomju Krieviju*. Meņševiki sapņo par meņševistisku Krieviju, kas tad atbalstītu arī meņševistisku Latviju. Starp citu, grūti pateikt, vai viņi paši arī nopietni tic saviem vārdiem, taču šī formula viņiem nepieciešama, lai pamatotu savu kampaņu pret Padomju Krieviju. Par šo viņu kampaņu taču maksā skaidrā naudā: nesen izdotajos eseru māteriālos*, piemēram, lasām, ka bijis nolemts izmaksāt un eseri, konkrēti Brušvits izmaksājis lat. s.-demokrātijai 2500 un 800 fr., bet Latv. tel. aģentūras sekretārei *Salnais* kundzei par «pareizu informāciju» (t. i., par bagātīgiem apmelojumiem pret Padomju Krieviju) *izmaksāts* 200 fr. *mēnesi*. Būs vietā pieminēt, ka šī *Salnais* kdze ir reizē ari ārlietu ministra biedra sieva.

Tomēr buržuāzija nevar orientēties uz nepadomju Krieviju**, jo tā neatzīst Latvijas patstāvību un tātad padzīs tās 40 000 cilvēku lielo ierēdņu armiju. Ko darīt? Francija ieteic savienību ar Poliju, un, lai cik nemierā ar šo savienību būtu latviešu zemnieki, kuriem šī savienība sola poļu muižnieku tiesību atjaunošanu, Latv. valdība ir parakstījusi militāru vienošanos ar Poliju,¹⁴³ lai gan Polija nekādus ekonomiskus labumus Latvijai nevar dot. Vēl mazāk labuma no šās savienības gūst Igaunija, taču, ja Francija pavēl, arī Igaunija to paraksta.

Pretojās Somija. Pirmkārt, tur vēl pastāv vāciskā orientācija vai jaunākajā laikā — zviedriski vāciskā. Otrkārt, Somija gan nejūt nekāda prieka, nokļūstot zem Polijas papēža.

Bet, kā jau teikts, savienība, kas noslēgta tikai pēc Francijas pavēles, var pastāvēt tikai ar nosacījumu, ka par to bagātīgi samaksā. Bet, tā kā Francijas stāvoklis var mainīties uz sliktu pusi, tad šī poliski franciskā orientācija ir visai nedroša.

Jau vērojams, ka daži zviedru cilmes darboņi aģitē par savienību ar Zviedriju, bet Zviedrijai pašai ir divas orientācijas: s.-d. Brantings un Ko stāv par Franciju, bet buržuāzija visu laiku, gluži dabiski, sliecas uz Vācijas pusi.

* Grāmatā «Eseru darbība ārzemēs. Pēc eseru Parīzes arhīva», kas izdota Maskavā 1922. g. *Red.*

** T. i., Krievijas kontrrevolucionārajiem spēkiem. *Red.*

Tātad Baltijas valstu orientācijas jautājumā stāvoklis ir diezgan nedrošs. Tomēr visādā ziņā, kā redzam, jāatmet doma, ko dažkārt izsaka biedri, ka Padomju Krievijai varētu būt lieliskas attiecības ar Baltijas valstīm, ja nebūjis Latvijas komunista. Tā, piemēram, dažreiz arī latviešu s.-d. ir centušies pierādīt, ka Krievijas komunisti esot labi cilvēki, ar kuriem varot satikt, bet cita lieta esot Latvijas komunisti. Bet tai pašā laikā lat. s.-d. savās avīzēs «latviski», cik jaudas, lamāja krievu komunistus.

Sobrīd šī s.-d. divkosīgā spēle ir beigusies. Sobrīd, kā jau redzējām, valdības s.-d. atklāti paziņo: «Padomju Krievija mums neko nevar dot.» Un līdz viņiem arī «kreisie» s.-d. ir nometuši masku un kļuvuši valsirdīgi. Ja viņiem pajautāsiet, «cik tev iedots», viņi atbildēs *noliedzoši*, tāpat kā sakarā ar esera Brušvīta paziņojumu par 800 franku izmaksāšanu lat. s.-d. Bet nezin vai Brušvitam un citiem, kas «viņiem devuši», vajadzēs publicēt attiecīgas kvītis, lai viņus neapsūdzētu zagšanā vai piesavināšanā.

Es centos bezkaislīgi un objektīvi parādīt, ka Baltijas valstu ekonomiskais un politiskais stāvoklis nosaka arī viņu orientāciju, kā arī to, kāda un kādos apstākļos var būt šī viņu orientācija un kādai tai jābūt. Rietumeiropas revolucionārā krize atkal saasinās; mums vajag vērīgi sekoj tam, kas notiek starpsienā, kura šķir Rietumeiropas revolūciju no revolucionārās Krievijas. Mēs redzējām, ka šīs valstis, kamēr tur pie varas ir buržuāzija, nenovēršami kļūst un paliek par kontrrevolūcijas perēķiem un tātad ar vislabāko gribu nevar patiesi — tas ir, nevis vārdos, bet gan darbos — dzīvot «mierā un draudzībā» ar Padomju Krieviju.

P. Stučka

«Коммунистическая революция»,
11.—12. (35.—36.) nr.,
1922. g. 1. oktobri, 128.—142. lpp.

Tulkots no krievu valodas

VĒLĒŠANAS LATVIJĀ¹⁴⁴

Valdot nepieredzētam vēlēšanu teroram, kura dēļ komunisti un kreisās arodbiedrības *visos 5 apgabalos* palika bez kandidātu sarakstiem, nule beigušās [Saeimas] vēlē-

šanas un rezultāti ir gandrīz jau saskaitīti. Rezultāti rāda, ka notikusi vispārēja nosvēršanās pa kreisi. Pēc vēlēšanām visādā ziņā jākrit Zemnieku savienības pirmajai koalīcijai ar labējiem sociālistiem* un jāizveidojas sociālistu** un buržuāzijas koalīcijai. Šis fakts ir ārkārtīgi svarīgs arī Krievijas Padomju Federatīvajai Sociālistiskajai Republikai.

Kā zināms no Komunistiskās Internacionāles uzsaukuma, [buržuāziskās Latvijas] valdība jau ilgi pirms vēlēšanām, izmantodama provokatoriski kriminālu apsūdzību, iesēdināja cietumā vienīgo «neatkarīgo» sociālistu Dermanni un visu kreiso arodbiedrību Rīgas biroju.*** Kad kreisās arodbiedrības tomēr nolēma piedalīties vēlēšanās ar saviem kandidātiem, tad apcietināja jauno Rīgas arodbiedrību biroju, kā arī Liepājas biroju un *pavisam* 800 strādniekus, kurus turēja aizdomās par komunismu! Tai pašā laikā visas arodbiedrības citās pilsētās saņēma it kā no Rīgas Centrālbiroja, ap kuru grupējās visa kreisā arodbiedrība, *viltotu apkārtrakstu*, kurā ieteikts, «lai izvairītos no liekiem upuriem, nekur neizvīzīt savus kandidātus». Nav zināms, kas izsūtījis apkārtrakstu, taču ir skaidrs — vai nu politpārvalde, vai s.-d. Bet, kad strādnieki tomēr neatlaidīgi prasīja savus kreisos sarakstus (sarakstu iesniegšanai bija paredzētas *tikai 6 dienas*: no 21. līdz 26. augustam), tad apcietināja iesniedzējus vai *vienkārši nepieņēma* sarakstus, aizbildinoties ar dažādiem iegāstiem. Pats negantākais reakcionārs Bergs (bijušais iekšlietu ministrs), kuru pie mums pazīst ar iesauku «Latvijas Stolipins», savā avīzē**** līksmoja: komunistiem nav par ko balsot! Pirmajā Saeimā nebūs komunistu!

Komunistu stāvoklis bija visai neizdevīgs. S.-d. aicināja strādniekus balsot par viņiem kā par «mazāko jaunuļņu»; taču s.-d. rīkojās tik nodevīgi, ka strādnieki to apzināti nedarija. Pēc zināmas svārstīšanās Latvijas Komunistiskā partija nolēma vēlēšanas boikotēt. Taču īsā laika dēļ pasīvā boikota lozungs ārpus pilsētām maz izplatījās. Turklat tas bija pārlieku pasīvs, jo aicināja vai nu atturēties, vai arī nodot nederīgus bīletenus (par revolucionāriem).

* Sociāldemokrātiem maziniekiem. *Red.*

** Visu sociāldemokrātu. *Red.*

*** Sk. 120. piezīmi. *Red.*

**** Avīzē «Latvis». *Red.*

Iznākums ir tāds, ka Rīgā nodoti 2300 nederīgu balsu, atturējās kādi piecpadsmit tūkstoši kreiso strādnieku (jau pavasarī pilsētas vēlēšanās viņi ieguva 17 000 balsu no 102 000; tagad Rīgā balsoja 140 000 cilvēku), daļa kreiso strādnieku balsoja par s.-d. Bet tai pašā laikā joprojām *pa kreisi sveras vidusslāni*, no kuriem s.-d. saņem prāvu balsu pieaugumu. Un, ja Rīgā viņi tomēr ieguva mazāk balsu nekā pavasarī*, tad, bez šaubām, viņi arī Rīgā ir kļuvuši par gandrīz klajā sīkburžuāzisku partiju. Taču sevišķi liels balsu pieaugums viņiem ir uz laukiem. Valdības sociālisti** ir pavisam izgāzušies, jo pie agrāko vietu 13 procentiem viņi ne tikai nedabūja nekā klāt, bet vēl saruka līdz 6% un ir kļuvuši par lielumu, ar kuru ne-rēķinās.

Citādi — vēlēšanās vērojama, no vienas puses, kreisās buržuāzijas un, no otras puses, kristīgo melno elementu pastiprināšanās. Bijušais iekšlietu ministrs Bergs *izgāzās Rīgā* un ar pūlēm tika ievēlēts no provinces, viņa partija***, lai gan iztērēja miljonus, dabūja tikai trīs mandātus! Toties demokrātiskajā centrā¹⁴⁵ (pavisam 6 cilvēki!) veikalnieka Zamueļa (Latv. senāta viersprokurora!) vietā ievēlēti Čakste, Zemgals, rektors Felsbergs, vīri ar samērā «tīru» reputāciju.

Zemnieku savienībai ar visu valdības aparātu tomēr ir tikai 17 no 100 vietām; pat apvienojoties ar «kristīgajiem»**** un ar visām klajā buržuāziskajām partijām, izņemot «cittautiešus» (vāciešus, krievus, poļus, ebrejus), tai ir tikai mazākums, un valdību sastādīt tā nevar. Pēc vēlēšanu terora augustā es izteicu diagnozi,***** ka pēc tādas kreiso strādnieku atstumšanas no vēlēšanām parlaments nenoturēsies 3 gadus. Tagad Berga orgānam jā-atzīst, ka «Stučkas pareigojums var piepildīties».

Manuprāt, pašreizējās koalīcijas krišana nav novēršama. Bet kas gan vadīs «great Latvia»***** likteņus? Atliek tikai abu s.-d. frakciju (kopā 38 cilvēki) koalīcija ar buržuāzisko centru, pāri sīko zemnieku grupu un varbūt pāri ebreju. Tāda valdība būs visai nestipra, un tā varētu savu

---

* Rīgas pilsētas domes vēlēšanās. Sk. šā sēj. 292. lpp. *Red.*

** Sociāldemokrāti mazinieki. *Red.*

*** Sk. 91. piezīmi. *Red.*

**** Sk. 107. piezīmi. *Red.*

***** Sk. šā sēj. 386. lpp. *Red.*

***** «Lielās Latvijas». *Red.*

stāvokli nostiprināt pa labi tikai ar jaunām vēlēšanām, bet tad tai jārēķinās ar zināmu komunistu legalizāciju, ko tā nespēs.

S.-d. no koalīcijas atteikties nevar, jo citādi atliek izredzes uz labējo diktatūru ar vēlēšanu tiesību ierobežošanu un ar sociāldemokrātiju pagrīdē. Jaunai koalīcijai, gluži dabiski, jāmaina politika: jātiecas atbalstīt rūpniecību, jātiecas tuvināties Krievijai un zināmā mērā legalizēt kreiso strādnieku kustību. Tuvināšanās ar Krieviju pati par sevi izslēdz agrāko teroru pret Latvijas komunistiem. «Sociālistiska» koalīcijas valdība Latvijā nevar pilnīgi iztikt bez kreiso strādnieku atbalsta.

Nezin kāpēc I parlamenta atklāšana noteikta 7. novembrī, tāpat kā Satversmes sapulces atklāšana (1920. gadā) bija noteikta sarkanajos svētkos — 1. Maijā. Mūsu biedriem vajadzēs vērīgi sekot notikumiem. Strādniekiem višādā ziņā jāizvirza amnestijas lozungs, jāprasa izbeigt izsūtīšanu un citu teroru pret strādniekiem, kā arī legalizēt strādnieku kustību. Lai s.-d. atklāti pasaka, ka viņi patiesībā to negrib, *lai gan savā pēdējā kongresā viņi to apsolīja.*

I koalīcija Latvijā izveidojās pie 11 nošauto komunistu nule aizbērtā kapa; *II koalīcija* izveidosies nedzirdēta vēlēšanu terora rezultātā, un ne velti valdība steidzas izsūtīt uz Krieviju 282 komunistus apmaiņai pret baltajiem. Taču *II koalīcija* būs pavisam nedroša valdība, kam nebūs ilgs mūzs. Aiz tās jaužams lozungs: *strādnieku valdības* lozungs.

P. Stučka

Pirmspublicējums

*LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
22. l., 1.—3. lp.*

*Tulkots no rokraksta,
kas rakstīts krievu valodā*

UZ PIECGADU JUBILEJU

Pieci gadi! Mierīgos laikos īss sprīdis, par kuru kādreiz nezini, ko pasacīt. Pat cilvēka mūžā [ne] mazāk kā 25 gadu vajag, lai svinētu jubileju. Tautu dzīvē piecus gadus pat neregistrē, un vistālāk attīstītās zemēs, kā, piem., Amerikā, tikai par 10 gadiem, citur par 25 g. rīko ļaužu

skaitīšanas, anketas un tamlīdzīgas tautu jubileju pazīmes. Revolūcijā 5 gadi šķiet vesels mūžs, pēc pārdzīvojumiem skaitot, jo sevišķi proletāriskajā revolūcijā. Un tagad mēs tikai saprotam, kādēļ revolūcijas vēsturē tik nepareizi un nepilnīgi attēlotas. Vissvarīgākie fakti var palikt neatzīmēti bezskaita lielo notikumu rindā, kas visi top pārāk ikdienišķi.

Ja agrāk mērnieki ieradās pagastā un apstaigāja vairāk māju vai ciemu robežas, tad tas bija notikums, kas iekļuva romānos. Tagad Krievijas, visas pasaules karte guļ uz galda mūsu priekšā ar jaunām līnijām, ko visdzīvākā fantāzija agrāk sev iedomāties nespēja. Uz ceļa kādreiz atrada pakavu, par ko gāja lielas runas, tagad aizpakšos guļ valdnieku kroņi un tos nepaceļ. Avīznieki atvainojas, noslēdzot gada bilanci, ka šogad nav bijis lielākas revolūcijas, tikai šur tur nelieli generālstreiki ar dzelzceļnieku piedališanos jeb, kā nesen Havrā — Francijā streiks ar barikādēm. Kad piecus gadus atpakaļ boļševiki saņēma varu, viņiem paregoja divas nedēļas ilgu mūžu. Tagad pagājuši pieci gadi, un pašu svētku priekšvakarā gāžas pēdējā imperiālistu valdība, kas bija pie stūres lielās proletariāta uzvaras dienā, — Lloid-Džordžs!

Krievijas revolūcija šīni laikā ir daudz uzvaru guvusi, viņas lielākā uzvara ir *uzvara pašai pār sevi*. Kā zināms, visās līdzšinējās revolūcijās visvēlāk pacēlusies un vis-tālāk uz priekšu aizsteigusies kustība tika sakauta un viņas agrāko uzvaru lauru guva ne viņa, bet cita grupa vai šķira, kurai viņa bija priekšā aizsteigusies. Krievijas proletāriskā revolūcija bija pirmā un līdz šim vienīgā, kas prata īstajā laikā atkāpties un noturēties uz nostiprinātām pozīcijām. Krievijas revolūcijas *atkāpšanās*, kas kļuva nepieciešama, kad pārējā Eiropā tai vēl nesekoja, bija tādā kārtā viņas vislabākā stipruma zīme.

Revolūcija ir tādā kārtā pārdzīvojumu virkne, kas visai pārsteidz ar savām pretrunībām. Tānī bāds izglābj no bada, sērgas no sērgām, sakāves no galīga sadragājuma. Vilnis mainās ar atplūdu, ikviens jaunais vilnis pacēlas augstāk, un taisni tad, kad revolūcijas jūra šķiet vismierīgāka, tās dzīlumos vārās un gatavojas jaunas vētras. Tā revolūcijas gaitā nogatavojas īsā laikā tas, kam mierīgos laikos vajadzēja desmitu, varbūt simtu gadu.

Mēs jau vairākkārt esam atzīmējuši, ka vissvarīgākais Oktobra revolūcijas iekarojums bija *pilsoniskās revolūcijas*

jas izvešana līdz beigām. Mazliet vairāk kā gadu atpakaļ gandrīz vienā laikā un neatkarīgi viens no otra 3. Internacionāles vadonis b. Ķeņins un 2. Internacionāles garīgais vadonis Vandervelde atzīmēja, ka Krievijas proletāriskā revolūcija vispirmā kārtā un dziļāk nekā Francijas Lielā revolūcija izvedusi līdz galam patvaldības gāšanu un muižniecības iznīcināšanu.* Un proti — Krievijā tik pamatīgi, ka nedz vienas, nedz otras atpakaļ griešanās nav iedomājama. Bet tanī pat laikā, kā Vandervelde, pieturēdamies pie Francijas konventa likteņa, sludināja komunistu sabrukumu (termidoru)**, b. Ķeņins it pareizi pasludināja labprātīgu atkāpšanos uz tuvāko pozīciju atpakaļ,*** lai tur gūtu atdusu turpmākai cīnai un uz priekšu iešanai.

Bet ne vien pilsoniskās revolūcijas novešana pie pilnīgas uzvaras, bet arī viņas izdzīvošanas**** nepieredzēta pasteidzināšana ir komunistu partijas nopelns. Kā ik-viena revolūcija, arī Oktobra revolūcija iesākās ar sadragāšanas darbu. Viņa sadragā valdību, karaspēku, muižniecības un kapitālistu šķiras ekonomisko spēku. Bet viņa, protams, nevar atdusēties uz visām šīm drupām. Viņa ceļ jaunu proletāriskas valdības aparātu, jaunu — Sarkano Armiju. Viņa pamazām, vislielākajās grūtībās, jo bez ārziņju palīdzības, atdzīvina smago rūpniecību. Kā ar burvja zizli viņa ienes dzīvību pat visnedzīvākajā sādžā. Pēc 1905. g. Stolipins ar varu un pabalstiem dzina zemnieku no ciema saimniecības uz viensētām, lai ienestu uz laukiem [privātu] iniciatīvu. Šī iniciatīva tagad pieņem uz laukiem neticamus apmērus. Patlaban, jubilejas priekšvakarā, VCIK pieņem likumu par zemes lietošanu*****, kas nozīmē vairāk nekā Francijā pēc 15 gadu cīņas izdotais revolucionārais civiltiesību kodekss.

Pār Franciju ir gājušas četras lielas revolūcijas (1789., 1830., 1848. un 1871. g.), bet katoļu baznīca savos pamatos palikusi nesatricināma, kaut tur gan pastāv likums par baznīcas atdališanu no valsts. Un Krievijā ar viņas «tumšajām masām», kur lielā sfinks, pareizticīgā baznīca,

* V. I. Ķeņins to norādījis rakstā «Sakarā ar Oktobra revolūcijas ceturto gadadienu» (Ķeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 29. lpp.). *Red.*

** Kontrrevolucionāru apvērsamu. *Red.*

*** T. i., pāreju uz jauno ekonomisko politiku. *Red.*

**** — pilnīgas īstenošanas. *Red.*

***** T. i., zemes kodeksu, kas regulēja zemes lietošanas attiecības KSFPR. (Apstiprināts VCIK sēdē 1922. g. 30. oktobri.) *Red.*

šķita nesadragājama, tagad, piektajā revolūcijas gadā, sašķist iekšēji arī šis tumsības cietoksnis. Taisni tad, kad paregoja jaunus fanātisma viļņus sakarā ar baznīcu dārglietu atsavināšanas izvešanu dzīvē par labu badacietējiem, baznīcā radās plaisas, tā pati iekšēji sadalījās un zaudēja savu spēku iekšējās naidībās.

Uz pirmo skatu tā ir nejaušība, ka Krievijas baznīcas iekšējā «revolūcija» norisinās tanī pat laikā, kad komunistu partija par atbildi uz kontrrevolūcijas gatavošanos ideoloģiskam uzbrukumam sāk sludināt krusta gājienu ar garīgiem ieročiem*. Sie fakti ir pilnīgi logiski saistīti. Kontrrevolūcija ir izmēģinājusi visus līdzekļus. Tā ir cēlusi vietējās sacelšanās, tā ir pēc rindas raidījusi cīņā pret Padomju Krieviju Vācijas un Antantes imperiālistus, tā ir raidījusi cīņā visas caru piekritēju ģenerāļu bandas. Tā ir gājusi baznīcas pajumtē, lai tur vestu cīņu ļaužu prātos pret revolūciju. Viņa ir izsista no visām šīm pozīcijām, tā kertas pie pēdējā līdzekļa: mobilizē viņai padevīgo inteligenci un vispār ideoloģiju cīņā *ar legāliem līdzekļiem*.¹⁴⁶ Un nav noliedzams, ka tā, apvienota ar pri-vātkapitālisma «mierīgo» cīņu «nepmaņu» personā un blakus tai, var kļūt diezgan bistama. Komunistu partija pieņem *arī šo izaicinājumu* un mobilizē cīņā pret to savus labākos spēkus. Zem šī lozunga taisni norisinās šī *pirmā piecgadu jubileja*.

Mēs sakām, ka šīs pasaules vēstures vislielākais revolūcijas avangards, tās, tā sakot, vadītājs ir komunistu partija. Nav bijis un nav otras pēc vēsturīgas nozīmes lielākas partijas kā šī. Bet vai tā nav pretruna, ja šī partija, kas stāda iniciatīvu, organizētu revolucionāro uzstāšanos pirmajā vietā, šķiet arvien tikai atgaiņājamies pret tai izdarītiem uzbrukumiem dažādās frontēs? Tas ir pilnīgi tā un nevar būt citādi. Niecīgs samērā avangards, uzreiz cīnoties visās frontēs, sabruktu bez žēlastības; viņš gūst uzvaras, ja ikreiz pareizi uztver acumirkļa triecienu uzdevumu. Jo, reiz atklājot jauno ienaidnieku, jauno gatavo-jamo uzbrukumu, viņš ar saviem triecienu spēkiem dodas pirmais pretuzbrukumā. Tā viņa ar saviem nelieliem in-telīgences spēkiem veic cīņu arī pret pilsonības galvas**

* Izvērš plašu ideoloģisku cīņu par sociālistiskā pasaules uzskata uzvaru. *Red.*

** T. i., buržuāziskās ideoloģijas. *Red.*

gadusimteņu iekarojumiem. Lielās jaunatnes masas, kas tai plūst pretim, ir vislabākā uzvaras zīme.

Engelss kādreiz atzīmējis, ka ikviena revolūcija sākumā izpaužot neparasti dzīvu sabiedrisku nodarbību, patērējot nesamērīgi lielu masu energijas daudzumu, kas bieži nesaskanot ar spraustiem mērķiem un ar šo mērķu sasniegšanas līdzekļiem.* Gaiša liecība tam var būt mūsu Oktobra revolūcija. Tā, protams, būtu sabrukusi, ja tā nebūtu izvesta nepieredzēti stingri organizēti. Buržuāzijas lielie spēki nav citādi sagraujami kā tikai cieši organizētās Komunistiskās partijas vadībā. Un, ja tagad, piektajā revolūcijas gadā, revolūcija var pasludināt kā jau izbīdītu lozungu ikvienu revolucionāra noteiktu specializēšanu agrākās viszināšanas vietā, tad tas nozīmē pilnīgu un reizē veiksmīgu Engelsa atzīmētā pirmā laikmeta likvidēšanu.

Krievijas proletāriskās revolūcijas piektajos gada svētkos Maskavā atklājās Vispasaules Komunistu partijas — 3. jeb Komunistiskās Inter[nacionāles] ceturtais kongress... Viņai ir lieli panākumi šīnī ziņā — 600 vispasaules delegāti, kas gaidāmi, visgaišākā liecība. Bet viņai vēl liels gabals, kamēr tā sasniegs Krievijas partijas organizētību. Raug, kādēļ nosebojas vispasaules revolūcija.

Tik cieši ir saistīts Padomju Krievijas un vispasaules revolūcijas liktenis.

Padomju Krievijas piecgadu jubileja ir reizē vispasaules revolūcijas jubileja!

P. Stučka

*«Krievijas Cīra», 109. nr.,
1922. g. 6. novembri*

Iespiests pēc avizes teksta

VESTULE PAR TAKTIKU

Polemikai par programmu** bija viena laba puse, ka tā izcēla pārrunu par taktikas jautājumiem un reizē ar to atklāja, ka ne vien tālajos rietumos, bet arī pie mums, mazajā Latvijas Komunistiskajā partijā, ir virzieni, novirzieni utt. Mums, protams, šādas krīzes jāpārdzīvo

* Šī doma izteikta rakstā «Komūnas blankistisko emigrantu programma». (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 18. М., 1961, с. 515—516.) Red.

** Sk. šā sēj. 347.—359. lpp. Red.

grūtākos apstākļos nekā caurmērā rietumos, bet tas mūs nedrīkst atturēt no viņu vaļsirdīgas pārdzīvošanas. Un jāatzīstas, ka reizē ar to nāk klajā arī tas, ka visi šie virzieni un novirzieni nav aizskāruši partijas dzīvo koku, ka partijas masas stāv cieši uz pareizā, tas ir, Komunistiskās Internacionāles viedokļa. To apliecināja [LKP] Rīgas un vēlāk Latvijas konference,* kur šie virzieni dabūja vajadzīgo novērtējumu, tas ir, atraidījumu.

Bet tomēr — ja vispār varēja rasties virzieni, tad tas norāda uz to, ka biedriem ir daži jautājumi vēl ne pilnīgi skaidri un ka pie tiem jāpakavējas atkal un atkal. Un tādēļ tagad, kad pats Komunistiskās Internacionāles IV kongress ir nolēmis programmas jautājumu izšķirt tanī ziņā, ka tāda jāsastāda un jāliek priekšā nākošā kongresa apstiprināšanai, mums jo biežāk jāpakavējas ne pie formas (vai programma vajadzīga un kas tanī ietilpst), bet pie paša kodola (tas ir, partijas taktikas, tas ir, darbības programmas).

Es iesākšu no viena maza sīkuma. Kad CK Rīgā atraudās ļoti grūta jautājuma priekšā — ko darīt, kad kandidātu saraksti** bija atraidīti un komunistiem nebija ne pašu, nedz vispār strādnieku saraksta, par ko balsot pēc pārliecības, CK vispirms ar balsu vairumu izsprieda balsot par s.-d., *stripojot* visnevēlamākos kandidātus (strīpošanai bez cita kandidāta ierakstīšanas nebija pat nekāda spēka!), tad to pārsprieda. Pirmais lēmums bija jau kļuvis zināms (izcelts masu priekšā) un tā lietā ienests sajukums. CK gan reizē nolēma likt jautājumu priekšā vietējām organizācijām, bet tā neiedomājās, ka vispirms tik svarīgs un strīdīgs jautājums bija *jāliek priekšā Komunistiskās Internacionāles izšķiršanai*. Cerams, ka uz priekšu tā negadīsies, bet tā nebija nejaušība. Tas tuvais sakars ar Komunistisko Internacionāli nedrīkst būt vienīgi vārdi. Šim mazajam sīkumam jāapgaismo tik svarīgs un principiāls jautājums kā mūsu ciešākās (organizatoriskās un principiālās) saites ar Internacionāli. Jo vairāk, kad pēc šī gada (IV) kongresa lēmuma federācijas princips partiju apvienību ziņā ir galīgi atmests un uz priekšu Komunistiskā Internacionāle ir tiešām viena vienota vis-

* LKP Rīgas organizācijas konference notika 1922. g. septembrī, LKP XXI konference — 1922. g. oktobrī. *Red.*

** LKP vadīto kreiso arodbiedrību izvirzīto kandidātu saraksti 1. Saeimas vēlēšanām. *Red.*

pasaules partija, kuras Izpildu Komiteja sastāv ne *iz partiju deleģētām*, bet *no kongresa vēlētām personām* (25 locekļi un 10 kandidāti). Te domu starpību vairs nevar būt. *Ar Komunistisko Internacionāli* jeb *ārpus* tās, tas ir, *pret to!*...

Otrs jautājums ir jautājums par attiecībām ar sociāldemokrātiem. Kad mēs runājam par vienotu strādniecības fronti, tad atkal un atkal iebilst: tātad jāremdina mūsu valoda pret s.-d. vadoņiem? Nē, nebūt ne! Taisni otrādi. Dažs te nu spriež tā: s.-d. vadoņi un strādnieku organizāciju vadoņi, tātad tuvāki mums nekā pilsoņi. Ne tā ir jāstāda jautājums. Nelaime ir *tā, ka viņi ir tuvāki pilsoņiem* (vienalga, vai aiz bailēm, pārliecības jeb vienkārši uzpirkti) *nekā mums*. Viņi visur iet *koalicijā ar buržuāziju*, ne *ar komunistiem*. Un, tā kā vienīgi tas apstāklis, ka *viņu masas, pateicoties viņiem, ir pret revolūciju*, visā pasaule top *aizturēta revolūcija*, tad viņi ir *patreiz kaitīgāki nekā pilsonības vadoņi*, kuri bez viņiem ir bezspēcīgi. Tātad ne rotaļājoties ar atmiņām, ka sociāldemokrāti vispār kādreiz bijuši patiesi revolucionāri, bet vienīgi rēķinoties ar patreizējiem apstākļiem, mums jāapspriež attiecības pret sociāldemokrātiem. Un šinī zinā mums jāizturas vienādi, vienalga, vai viņi ieiet tieši valdībā jeb to tikai klusām vai atklāti pabalsta. Tikai *tanī dienā*, kad viņi atteiktos* no viena, kā no otra, *varētu un vajadzētu mainīt mūsu attiecības ar tiem*. Bet nevajag nodoties ilūzijām par tādām iespējamībām.

Protams, nepietiek ar to, ka mēs vienīgi atkārtojam vārdu *«sociālnodevēji»*. Protams, jāvāc arvien jauni fakti pret s.-d., bet *nav jāaizmirst arī vecie*. Es sastādīju mazu brošūriņu par viņiem 1920. g.,** ja atvēlēs laiks, es savākšu no jauna viņu darbiņus kopš tā laika. Bet jo sevišķi mums būs jāseko *viņu darbiem uz priekšu* — vai nu tieši valdības namā, jeb tās priekšnamā. Un, tikai to visu ceļot gaismā, kaut nelegālā presē, mēs viņus atmaskosim. Taisni es esmu vienmēr bijis priekš tam, lai pilnīgi *konkrēti* aprādītu viņu nodevības un pārējos grēkus. Bet arī

* Būtu klūda reiz par visām reizēm pārvilkt visiem s.-d. krustu pāri. Tad nevarētu būt komunistos un vispār revolūcijas rindās visi 1914. g. kara kreditu balsotāji. Mums jāspriež *ne personīgi*, bet vienmēr lietišķi...

** Brošūru *«Latvijas «vislielākās partijas» politiskais bankrots»*. Sk. šā sēj. 35.—62. lpp. Red.

vienmēr uzsverot, ka partija nav ganāms pulks, bet ir organizācija, *kurā atbild ikviens par visiem un visi ik par vienu*.

Mūsu tuvākais praktiskais uzdevums ir *vienotas strādniecības fronte*. Tā ir pēc iespējas visas *strādniecības* kā strādniecības, tas ir, *šķiras*, ne politisku partiju *apvienība cīņā pret buržuāziju*. Tā nedrīkst būt reizē atteikšanās no kritikas, no atmaskošanas utt. Izņemot šo pēdējo piezīmi, pats par sevi jautājums arī skaidrs. Bet rodas jautājums, kurā es baidos, vai nav prestiža jautājums spēlējis zināmu lomu. Tas ir jautājums par arodbiedrību vienību. Es nevaru* vēl tagad ar mierīgu prātu atminēties tās dienas, kad mūsu kreisie arodniesi tik nepolitiski aizgāja no vispārējā [arodbiedrību] kongresa.** Bet nerunāsim par pagātni. Šī kļūda ir *jāizlabo*, kaut arī iznāktu, ka kreisie arodniesi vēlēšanās, kā domājams, tad paliktu mazākumā. Mēs ceram uz laiku, kaut arī ilgāku laiku. Saskaldīta strādnieku-arodnieku kustība Latvijā ir vēl bēdīgāka parādība nekā jelkur. Jāiet uz kaut lielākajām piekāpībām. Uz decembri s.-d. rīko lielu parādi: [viņu arodbiedrību] kongresā ieradīšoties pat Amsterdamas Internacionāles sekretārs Fimmens un dažādi s.-d. «kāzu generāļi» no citām zemēm (ja tikai «nepietrūks laika» kā pērn Fr. Ādleram). Jāsagatavojas uz vislielākajām jaunām krāpībām, bet jāfeic taisni un atklāti, ka mēs ejam *par ikvienu cenu uz arodbiedrību strādnieku apvienību*. Tad mums būs vieglāk tos atmaskot, ja «bezpartejiskie» sociāldemokrāti tomēr mēginās celt jaunus niķus.

Kā teikts, mums nav jābaidās no tam, ka pie apvienošanās s.-d. dabū vairākumu. Lai! Mums taču jāzina, ka tā sauktā kreisā arodniecība nav izaugusi caur mūsu aģitāciju, vismaz ne caur to vien, bet caur vispārējo situāciju. Un, lai to kustinātu uz priekšu, mums jādara lēns un grūts darbs. Mūsu biedriem jābūt visās arodbiedrībās, kā kreisās, tā nekreisās. Visur jādibina frakcijas, pulciņi, kas lai virzītu masas uz apzinību. Ja mūsu biedri te cieši sakarā ar partiju pratīs tiešām virzīt prātus uz cīņu, uz vienotu fronti pret buržuāziju, tad mēs varam būt apmierināti, ka rezultāti neizpaliks. Mēs varbūt agrāk pārsteidzāmies, domādami, ka, reiz arodniesku valdes sastāv iz s.-d. pretniekiem, arī visas masas ir tādas. Nē, visas ne! Kā parla-

* Raksta tālākais teksts iespiests pēc rokraksta. *Red.*

** Sk. 127. piezīmi. *Red.*

menta, tā pašvaldības un jo sevišķi slimokasu vēlēšanās lielas strādnieku masas vēl balso par sociāldemokrātiem, vēl nav izdzīvojušas savas ilūzijas. Tie ir vienaldzīgie «bezpartejiskie», kas sēd mājās un politiskā dzīvē parasti nepiedalās, bet, ja reiz balso, tad balso vēl par s.-d. jeb atkal [par] kristīgi nacionāliem.* *Viņi nēmierā ar valdību*, bet viņi vēl nav apzinīgi un nav vēl revolucionāri. Ap tiem, raug, mums ir jācīnās, un līdz šim mēs pie tiem neesam pietikuši. Viņi par mums un padomju iekārtu zina tikai tos siekalojumus, ko viņiem nes baltā prese, neizņemot jeb, pareizāk, *pirmā vietā nemot* sociāldemokrātu izdevumus.

Vēl viens jautājums mums jāaizķer. Proti, jautājums par «pastāvošo kārtību», par «demokrātiju». Mūsu lozungs ir un paliek: Padomju Latvija! Bet tikai tad tā nāks dzīvē, kad laiks to būs sagatavojis, un sakarā ar vispasaules revolūciju, kas «tomēr kustas». Līdz tam laikam mēs dzīvojam un cīnāmies *tagadnes republikas* iekārtas robežās. Mēs cenšamies paplašināt strādnieku un darba tautas brīvības tanī, ja tas iet, un, ja tas neiet, mēs piezīmējam: redzat, ka tas viss nav iespējams šinī iekārtā. Mēs, marķisti, ne velti esam mācījušies *domāt dialektiski*, caur pretstatiem. Bet reizē ar to mēs cīnāmies pret «patiesās demokrātijas» ilūzijām. Tādas «patiesas demokrātijas» pilsoniskā iekārtā strādniecībai gūt nav lemts, vismaz ne citādi kā ar savas varas, faktiskā spēka pieaugšanu. Kur tāda ir, tur strādniecība atrodas revolūcijas priekšvakarā.

Tā no mūsu polemikas mums jāgūst tas labums, ka mēs padziļinām, noskaidrojam savus ieskatus un savu taktiku. *Ne prom no Komunistiskās Internacionāles taktikas, bet visciešākā vienotība ar to kā vārdos, tā darbos!* Kas mēs esam vienis prātis šinī jautājumā, tos nevar šķirt sīkumi par to, kam jāienāk programmā un kam taktikas rezolūcijā. Kas šinī jautājumā ar mums šķiras, ar to mēs esam šķirti ļaudis.

P. Stučka

4. XII 1922.

*«Cīņa», 40. (460.) nr.,
1922. g. decembri;
LKP CK PVI PA, 55. f., 6. apr.,
79. l., 1.—3. lp.; 240. f., 1. apr., .
464. l., 181.—186. lp.*

*Iespiests pēc oriģināla
noraksta
un daļēji pēc rokraksta,
kas salidzināts ar «Cīnas»
tekstu*

* Sk. 107. piezīmi. Red.

NO LATVIJAS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS PAGĀTNES

(*Personisko atmiņu fragmenti*)

I. TREŠAIS JEB APVIENOŠANĀS KONGRESS (1906. G.)

1906. gada vasara. Pēc KSDSP Stokholmas kongresa Latviešu sociāldemokrātiskajai strādnieku partijai atlicis vienīgi apstiprināt savu iestāšanos KSDS Partijā, saskaņā ar Stokholmā jau iepriekš pieņemtajiem principiem izstrādāt jaunus statūtus un grozīt savu nosaukumu. Programmas jautājums bija izlemts jau iepriekš, un vajadzēja vairs vienīgi šo to saskaņot agrārajā jautājumā; taču šis jautājums [LSDSP] III kongresa darba kārtībā netika paredzēts un tā arī palika neizlemts. 1905. gada revolūcija, sākot ar 1905. gada janvāri, bija pārāk stipri tuvinājusi Latvijas un Krievijas proletariātu, lai strīdētos par sīkām programmas rakstura domstarpībām, kas turklāt jo dieinas jo vairāk zaudēja nozīmi.

Kongress bija noteikts uz augustu*. Apstākļos, kad novadā joprojām turpinājās soda ekspedīcija, kad arvien biežāk mēdza «nošaut bēgot», konspiratīvi sapulcināt kongresā 40 vai vairāk cilvēku Rīgā bija diezgan riskanti. Un tomēr kongress bija noteikts, un man, atrodoties Pēterburgā, vajadzēja nodot Vladimiram Iljičam personīgi ielūgumu uz kongresu. Tā kā mēs kvēli simpatizējām boļševismam, šim ielūgumam piešķīra demonstratīvu nozīmi. Un Vladimirs Iljičs apsolīja atbraukt pats. Vēlāk es ne vienreiz vien nodrebinājos, iedomādāmies, kas būtu noticis, ja viņš patiesi būtu atbraucis un, kongresam Rīgas jūrmalā iekrītot, kritis mūsu bendētāju gūstā. Taču mūsu daudz cietušajai partijai viņa solījums bija tik glaimojošs un vilinošs, ka es, jāatzīstas grēkā, klusēju par sevišķajām briesmām, kas viņam, starp citu, jau tāpat bija pietiekami labi zināmas. Par laimi, Vladimиру Iljiču kaut kas aizkavēja, un viņš tikai atsūtīja sveicienu.

Kongress sākās ne visai veiksmīgi. Pēc tam kad vienu vai divus delegātus stacijā apcietināja, radās aizdomas par provokāciju. Uzreiz bija jāatstāj pats labākais konspiratīvais dzīvoklis pilsētā un jāpārceļas uz jūrmalu. Tur kongress ļoti neuzmanīgi turpināja darbu *tris dienas* vienā

* Acīmredzot pēc jaunā stila. *Red.*

un tai pašā dzīvoklī*, piedaloties vairāk nekā 40 cilvēkiem; trešajā dienā kongresu nejauši atklāja policija, un tā tas izjuka. Līdz ar dzīvokļa saimniekiem apcietināja tikai trīs dalībniekus, bet tas nenotika dzīvoklī, un lietu pret viņiem izbeidza. Dzīvoklī policija aizturēja tikai apmēram 20 mēteļu un tikpat daudz cepuru, kuru liktenis nav zināms. Tādējādi kongresu pārtrauca tūdaļ pēc ilga-jām debatēm sakarā ar CK ziņojumu un pašā [LSD] statūtu apspriešanas sākumā. Nākošo sēdi paredzēja citā konspiratīvā dzīvoklī pilsētā, bet arī to — liekas, bez pamata — vajadzēja atstāt, jo bija bailes no iekrišanas. Ko darīt? Sapulcēties mežā? Bet lietus gāza kā ar spai-ņiem.

Kāds no biedriem ierosināja sarīkot *sapulci naktī pa-zistamā vācu mācītāja melnsimtnieka Šāberta dzīvoklī* — pie viņa par istabeni dienēja mūsu partijas biedre. Pēc sava iekšējā iekārtojuma dzīvoklis bija nelegālām sapulcēm ļoti piemērota vieta: tur bieži vien notika kaut kādu atturībnieku melnsimtnieciskās sapulces, bija piemērota iekārta, istaba ar krēslu un solu rindām utt. Mācītājs pats atradās ārzemēs, bet viņa adjunkts mēdza ierasties ik pārdienas no rīta. Dzīvokli sargāja tikai mūsu biedre — istabene. Bet mācītāja māja, vienstāva koka savrupmāja, atrodas vienā no Rīgas galvenajām ielām (Aleksandra)**, ieeja tieši no ielas. Kā lai tajā iekļūst konspiratīvi? Rū-pīgi tika sadalīts laiks, kad mums katram ierasties. Pirmajiem vajadzēja ierasties biedram Daugem un man; mums tas sevišķi bīstami nebija: tādi pilsētas iedzīvotāji tur mēdza ierasties bieži. Pienākam klāt, zvanām — neviens neatver. Istabene kaut kur aizkavējusies. Neizpratnē ejam pa Aleksandra ielu prom. Redzam divjūgā ar šiku piebraucam divus bundiešus. Nav nekāds brīnums: mācītājs Šāberts pazīstams kā misionārs, kas atgriež ebrejus kristīgajā ticībā. Durvis atveras, viņi iet iekšā, viņiem se-kodami, mājā iekļūstam arī mēs. Ľaudis pamazām sanāk. Kamēr vēl gaišs, dzen jokus; biedrs Dauge apvelk garīdznieka virstērpu: nav sliks adjunkts! — sēstas pie klavie-rēm un spēlē baznīcas melodiju (kā nekā viņš ir skolotāja-ķestera dēls). Beidzot delegāti sapulcējušies. Krēslo, logu aizvīrti ir ciet. Pilsētas ielas pamazām aprimst. Sākas sēde. Soreiz mēs visi katram gadījumam sēžam mēteļos

* Majoros, Konkordijas ielā 42. Red.

** Tagad Ķeņina iela. (Ēka nav saglabājusies.) Red.

un cepurēm galvā. Izklīst paredzēts pār pagalma augsto žogu, šoreiz esam nolikuši sargus. Noskaņojums ir mundrs un mierīgs. Risinās nopietnas, dažbrīd dedzīgas debates, visu laiku pusčukstus. Un tikai laiku pa laikam iznāk apturēt debates, kad nakts klusumā pa ietvi dobji nodun naktssarga gausie soļi. Mazākās aizdomas, un iekrišana nenovēršama. Tuvumā ir iecirknis un karaspēka komanda, un bruņota spēka pilsētā nav mazums.

Ap četriem no rīta darbi pabeigti: statūti pieņemti, CK vēlēšanas notikušas, balsis saskaitītas. Kongresa sēde tiek slēgta. Paziņojis, ka sēde beigusies, ielūkojos blakus istabā: mācītājpāra platajā ģimenes gultā ciešā miegā gul divi biedri — mežabrāļi. Nakts sēde siltajā, mājīgajā mācītāja dzīvoklī ir neierasta lieta. Viņi saldi aizmiguši, un viņu vēja aprautās, iedegušās un izmocītās sejas krasī kontrastē ar sniegbalto veļu.

Biedrene istabene pamatoti uztraucas. Izklīst vēl pagaidām nedrīkst. Gaidot viņa mūs cienā ar mācītāja kafiju. Virtuvē vēl noturam īsu CK pirmo sēdi. Pa to laiku pie nāk rīts, un mēs izklīstam. Tā *slepeni nakti mācītāja melnsimtnieka dzīvokli* dzima varenā «Latvijas Sociāldemokrātija», kas vēlāk, 1919. gadā (Padomju Latvijā), lasīja savu *komunistisko sprediķi atklāti* tā paša mācītāja baznīcā.*

H. 3 VALZIVIS: ŠŪNIŅA, KONSPIRĀCIJA, «CĪŅA»

Mūsu partija guva lielus panākumus visgrūtākajos un visdažādākajos apstākļos tāpēc, ka tā balstījās uz 3 valzivīm: partijas šūniņām (pulciņiem), stingru, organizētu konspirāciju un «Cīņu» (t. i., mūsu partijas orgānu, kriegiski «Borba»).

Tas bija loti sen, deviņdesmito gadu pašā sākumā, kad līdz mums Rīgā gandrīz vienā laikā no Vācijas un Krievijas nonāca marksisms. Tikpat kā triecienā ieņēmām vienu (legālu) strādnieku «Verein» (biedrību) pēc otras. Neapšaubāmi būdami mazākumā, mēs kopējās sapulcēs dabūjām savā pusē vairākumu. Protams, zināma nozīme bija arī strādnieku šķiras kultūras limenim un ekonomiskajai krīzei, kas strādnieku šķiru grūda mūsu apkampienos, bet galvenais spēks bija tai apstāklī, ka mēs visur

* Darbaļaužu mītiņi 1919. g. dažkārt notika arī baznīcās. *Red.*

dibinājām savas, kaut arī nelielas grupas, kuras, tehniski apguvušas situāciju, prata vienprātīgi izvirzīt un atbalstīt kandidātu, sistemātiski aģitēt utt. Un rezultātā mēs visur guvām uzvaras. Legālo palīdzības kasu un citu biedrību vecie «vadoņi», lai gan viņu rokās atradās birokrātijas aparāts, pret mūsu «sērgu», izrādījās, bija bezspēcīgi. Jau kopš pirmā brīža mūsu organizācija Vācijas izņēmuma likuma laika slavenās pieredzes ietekmē veidojās pēc pulciņu sistēmas, bet mēs šo pulciņu sistēmu ieviesām visur, kur ir strādnieku masas, dibinājām tur savas šūniņas. Vēlāk šo principu ierakstīja mūsu organizācijas statūtos, un tas bija mūsu nelegālās partijas spēks. Bet šis princips mums radās agrāk nekā oficiālā partija. Tāpēc tad mums arī izdevās dažu mūsu partijas oficiālās pastāvēšanas gadu laikā sasniegt 1905. gada spīdošos rezultātus.

Bet vēl lielāku labumu šī organizācijas sistēma mums atnesa pirmajos reakcijas gados. Mūsu pulciņi kā partijas pamatšūnas caur saviem pārstāvjiem bija tik cieši saistīti ar rajonu un rajons ar pilsētas komiteju, ka stundas laikā varējām visiem savas organizācijas biedriem izsūtīt tiklab literatūru, kā arī lozungus. Un ar savu stingro disciplīnu mēs patiesi varējām būt cieši pārliecināti, ka viskaujinieciskākais lozungs tiks godīgi izpildīts noteiktajā laikā. Tikai šī stingri konspiratīvas organizācijas izveidošana kopā ar strādnieku masu bezgalīgo uzupurēšanos dara saprotamus mūsu partijas panākumus 1904. un 1905. gadā, kas vēl nav atraduši savu vēsturnieku (šaubos pat, vai tie šādu vēsturnieku vispār atradīs).¹⁴⁷ Un, ka 1906. gadā soda ekspedīciju šausmu atmosfērā mūsu partija ne tikai neaizgāja bojā, bet gan norūdījās un drīz vien nostiprinājās, tas atkal bija šūniņu sistēmas un konspiratīvās organizācijas nopolns. Varam droši sacīt, ka mūsu partijas hegemonija ilga vēl arī 1906. un vēlākajos gados, diemžēl pat tad, kad partijas priekšgalā pēkšņi atradās meņševistiskais virziens. Jāatzīstas, ka mēs, boļševiki, dažkārt ne mazums «lādējām» šo partijas disciplīnu līdz ar visu tās lielisko organizāciju, kas mums vaīrākus gadus oficiāli nedeva iespēju piekļūt plašajām partijas biedru masām, kuras reakcijas dēļ* nejauši bija nokļuvušas oficiālā meņševiku vadībā. (Lietoju še visiem zināmo krievu terminoloģiju, kaut gan pie mums mūsu meņševiki ļoti

* T. i., reakcijas laikā carisma policejisko represiju dēļ (CK locekļi boļševiki bija arestēti). *Red.*

nelabprāt sevi dēvēja par meņševikiem.)* Literatūra, ko neizplatīja oficiālais aparāts, piemēram, palika bez lasītājiem, un šī cīņa par «varu» partijā starp mums, «pagrīdes» boļševikiem, un tās pašas nelegālās partijas oficiālo CK ilga nepārtraukti 6 gadus.¹⁴⁸

Par trešo valzivi ar pilnām tiesībām uzskata mūsu periodisko orgānu — «Cīņu». Nesen (1922. gada augustā), kad Latvijas «demokrātiskais» iekšlietu ministrs lielījās esam apcietinājis 800 komunistu jeb 80% visu mūsu partijas biedru, nelegāli 10 000 eksemplāros nāca klajā «Cīņas» kārtējais — 458. *numurs*. Kopš 1904. gada tam iespēja iznākt legāli bija divas reizes, un tas nāca klajā secīgi Rīgā, Briselē, Pēterburgā un atkal Rīgā. Partija un «Cīņa» tā saaugušas, ka, burtiski, nav šķiramas. 1905. gadā jau pirms revolūcijas šī ik mēnešus ar tik apbrīnojamu precizitāti iznākusī avīze izjokoja cenzūru. 1906. gadā mēs to bieži vien iespiedām revolucionārā ceļā naktī legālās spiestuvēs (ar iepriekš sagatavotu salikumu kaujas organizācijas apsardzībā un, protams, ar attiecīgās spiestuves strādnieku-līdzjutēju piekrišanu) un tā piespiedām cara valdību atļaut mums *legālas* avīzes. Bet «Cīņa» 6 gadus kalpoja arī nerevolucionārajam virzienam pusmeņševiku redakcijā, kas apgādāja mūsu rakstus ar savām piezīmēm.

Tā tad arī bija mūsu organizācijas vājā puse, kā mums dažkārt pārmeta krievu biedri, ka tā zināmā mērā traucēja plašu pīeeju masām. Un, jāatzīst, krievu biedriem taisnība, ka viņiem, tieši iedarbojoties uz plašajām masām, šo darbu izdevies izdarīt daudz ātrāk. Taču nevajag aizmirst mūsu īpašos apstākļus, kad jebkādā veidā piekļūt masām vispār bija iespējams vienīgi tāpēc, ka mums bija spēks, ko nodrošināja tieši mūsu «3 valzivis» kopā. Tā kā vēlāk arī krievu biedriem vajadzēja pārkārtot savu organizāciju pēc šūniņu sistēmas un ar Komunistiskās Internacionāles starpniecību šūniņas kļuva par visas pasaules proletariāta piederumu, mēs savas pirmās partijas šūniņas atceramies ar zināmu gandarījumu. Visi mūsu daudzīe panākumi — tiklab 1905. gadā, kā arī pēc tam — izprotami, vienīgi pareizi novērtējot mūsu «trīs valzivju» — šūniņu, konspirācijas un «Cīņas» pareizo savienojumu.

* Lūk, kā, piemēram, sevi raksturo persona [K. Kalniņa. *Red.*], kam tolaik, 1907. gada Latvijā, bija meņševiku idejiskā vadona loma: «Šo rīnudu autors *dažos jautājumos* vairāk simpatizē *dažiem boļševikiem*.» Pēc Ščedrina tas nozīmētu: *piemērojoties* meņševismam.

III. MANA «PARLAMENTĀRIESĀ KARJERA»

1906. gada rudenī, būdams Latvijas Sociāldemokrātijas CK priekšsēdētājs, bet dažkārt arī kasieris, dzīvoju legāli (ar «zvērināta advokāta» plāksnīti pie durvīm) mazā dzīvoklī Rīgā, Parka ielas pagalmā,* triju kvartālu attālumā no policijas pārvaldes ar tās «slaveno» moku un spīdzināšanas kambari. Man ir aizdomas, ka ar visu mūsu konspirāciju pārāk daudz cilvēku toreiz zināja vai turēja mani aizdomās par maniem sakariem ar CK, kā arī par to, ka manā dzīvoklī vairākkārt notikušas CK sēdes. Turklat vēl mana plašā pazišanās jau kopš manas pirmās trimdas laika un mana ārkārtīgi nekonspiratīvā figūra. Tas viss man vairāk solīja karjeru — tikt nošautam «bēgot» nekā legālu politisku karjeru. Un tomēr es tikko neiekļuvu Valsts domē!

Saskaņā ar Stokholmas kongresa lēmumu CK nolēma piedalīties II sasaukuma Valsts domes vēlēšanās. Ar vi-sām pagājušajām šausmām mums bija izredzes ne tikai Rīgā (tur bija ievēlēts b. Ozols), bet arī Vidzemes gu-berņā, lai gan pusi guverņas apdzīvoja igauņi. Un tomēr vēlēšanām uz laukiem vajadzēja būt drīzāk ar demonstrācijas raksturu. Tāpēc pēc mana ierosinājuma uz laukiem— Cēsu apriņķa Lubānas pagastā — par kandidātu izvirzījām zvērināto advokātu N. Sokolovu, kurš bieži mēdza atbraukt uz politisko aizstāvēšanu un tāpēc bija populārs Latvijas Sociāldemokrātijā, bet sevišķi nīstams varas orgāniem. Sai nolūkā kāds no līdzjutējiem saimniekiem pēc partijas ierosinājuma pārrakstīja savu saimniecību uz So-kolova vārda un saskaņā ar novada likumiem padarija viņu par pagasta zemnieku. Jau uzskatīju, ka paredzētā manas kandidatūras izvirzīšana nu vairs nedraud, taču vienā jaukā dienā pie manis ierodas kāds partijas līdz-jutējs — Saikavas pagasta zemnieks — un paziņo, ka viņam saskaņā ar [LSD] Malienas organizācijas lēmumu esot jāsagādā man cenzs, t. i., esot jāpārraksta savas mājas uz mana vārda. Rajons, kuram bija uzlikts pienā-kums katrā ziņā iedabūt kandidātu elektoros**, pilnībā ne-paļaudamies uz izredzēm Lubānas pagastā, bija nolēmis papildus izvirzīt arī mani. Disciplina mums ir stingra:

* Parka ielā 1, dz. 15 (tagad A. Kalniņa ielā). *Red.*

** Elektors — pakāpju vēlēšanās ievēlēta persona, kas piedalās vē-lēšanās nākamajā pakāpē. *Red.*

pakļaujos, braucu viņam līdzi uz Cēsim un saņemu dokumentu, saskaņā ar kuru atkal esmu pārvērties par zemnieku, šoreiz par Saikavas pagasta zemnieku. Vēlēšanās man bija jā piedalās personīgi. Stacijā mani sagaidīja jauns zemnieks, kuram pēc soda ekspedīcijas uzlidojuma atlikusi vienīgi dzīvība, kuru viņš izglābis, slēpdamies mežā, drupu un pelnu kaudze no saderzinātās mantas un jauns zirgēlis. Viņš pirmais man piedāvāja savus pakalpojumus — par brīvu nogādāt sociāldemokrātu kandidātu uz vēlēšanu vietu. Pie zemnieka, kurš man bija «uzdāvinājis» cenzu, mājās ieradāmies pulksten 4 no rīta. Ilgojos ātrāk atgulties, bet kas to deva! Blakus istabā dzirdama sarunāšanās, rošīšanās, trauku šķindoņa: tur gatavo vākariņas un svinīgu sagaidīšanu nākamajam izvēlētajam. Manas šaubas par panākumiem vēlēšanās galīgi izgaist.

Un te nu es esmu nomaļā pagastā, 40 verstis no dzelzceļa un 200 verstis no Rīgas, 1907. gada janvārī piedalos sanāksmē, kur neviens mani nepazist un es nevienu ne pazīstu. Tika izvirzītas 2 kandidatūras: mana un pagasta vecākā (arī s.-d.). Mani ievēl ar visām balsīm pret manis paša balsi; otrs kandidāts dabū par vienu balsi mazāk, no katra pagasta pa divi elektori. Tūdaļ sākas jaunizceptā izvēlētā parlamentārieša godināšana, sviež gaisā un sauc «urā». Un tas viss karastāvokļa laikā, pēc tam kad kā viesuļvētras traukušās pāri soda ekspedīcijas, kas pirms dažiem mēnešiem šai pašā pagastā nodedzinājušas 5—6 lauku mājas un nošāvušas desmitiem zemnieku. No Lubānas pagasta mums pa telefonu ziņo, ka tur N. Sokolovs neklātienē ievēlēts ar visām balsīm pret 4, lai gan tur vēl atradās karaspēka vienība.

Atceļā bija stiprs sals, nežēlīgi saaukstējos un, atbraucis mājās, nolikos gultā ar augstu temperatūru. Tikko paguvu aizmigt, mani atmodināja šautēnu sitienu pa grīdu; pie manas gultas divi kareivji ar šautenēm šaušanas gatavībā — tā esot kratīšana sakarā ar karastāvokli. Bet kratīšana noris bez rezultātiem, tas ir tikai pirms brīdinājums. Elektori sapulcējas Cēsīs guberņas kongresa delegātu vēlēšanām. Viņiem paziņo apriņķa komisijas lēmumu, ka Stučka un Sokolovs nevarot būt elektori, jo viņi «nav īsti* Vidzemes guberņas zemnieki». Delegātu

* Nezinu, kādu vārdu vācietis referents ar vārdu «īsts» gribēja izteikt krievu valodā, visdrīzāk «patiess». Taču būtībā viņam bija taisnība; pēc mūsu cenza mēs patiesi bijām tikai isto zemnieku «apstiprinātās kopijas».

sapulce tomēr izvirza mūsu kandidatūras, to ievēlēšana tiek izjaukta, un sapulci, tās dalībniekiem protestējot, slēdz. Tādējādi mūsu kandidatūru ievēlēšana bija izjaukta. Vēlāk, pēc tam kad guberņas vēlēšanas jau bija garām, Senāts šo lēmumu atcēla.* Iesniedzām sūdzību pašā Domē. Divainas sagadīšanās dēļ lozējot [pārbaudes] komisijā iekļuvis *mūsu Rīgas deputāts* biedrs Ozols un kāds esers, kurš balso par mums, bet jautājumu pret mums izšķir kadeta Strūves balss. Starp citu, sakarā ar Domes padzišanu jautājums netika galīgi atrisināts.

Nākamajā Valsts domes vēlēšanu nolikumā Baltijas guberņam bija ierakstīts īpašs lēmums, ka vēlēšanu tiesības ir tikai tiem lauku māju īpašniekiem, kas pagastā dzīvo pastāvīgi. Mani izsūta no Baltijas novada, un atkal nokļūstu trimdā, šoreiz Pēterburgā. Savdabīga «trimda»!** Tā beidzas mana parlamentārieša karjera. Mūsu biedram Dermanim, kuru Kurzemē no «īstajiem» zemniekiem elektoriem nepaguva izsvītrot, tas beidzās daudz sliktāk. Pamatojoties uz acīm redzamu viltus liecinieku liecībām, viņu notiesāja uz katorgu. Sakarā ar manis izsūtīšanu pret mani gatavotā prāva atkrīt.

P. Stučka

«Пролетарская революция»,
12. nr., 1922. g., 54.—61. lpp.

Tulkots no krievu valodas

BIEDRA P. STUČKAS PIEZIME¹⁴⁹

Izskatot apsūdzības aktu un b. Krodera attiecīgos paskaidrojumus, man jāsaka, ka lasītājam, kas nepazīst Latviju, tie bez tālākiem paskaidrojumiem nedod pietiekami pilnīgu priekšstatu par 1905. g. grandiozajiem notikumiem Latvijā. Tā bija revolucionāra kustība, kas gan drīz nepārtraukti ilga vienpadsmit mēnešus, kas sākās toreiz augsti attīstītajā un apzinīgajā pilsētas proletariātā

*Sis lēmums man netika iedots, jo «nebiju atrodams», kaut gan man pastiprināti sekoja un trīs mēnešu laikā notika 3 kratišanas. Adresu galā jau priekšlaicīgi bija atzīmēts, ka es esot uz kaut kurieni aizbraucis.

** P. Stučka pats izvēlējās Pēterburgu par savu dzīves vietu un aktīvi piedalījās Krievijas galvaspilsētas boļševiku organizācijas darbā. *Red.*

(vēlāk Latvijas strādnieki vairs nekad nesasniedza 1905. gada apzinīguma līmeni),¹⁵⁰ kas savā virpulī ierāva visu toreiz skaitliski lielo pilsētas proletariāta masu un ievērojamu daļu lauku proletariāta un kas bruņotas sacelšanās stadijā beidzās ar nepieredzētu sakāvi un sagrāvi.

Vēsturiskā Rīgas Federatīvā komiteja,¹⁵¹ kas apvienoja visas Rīgas sociālistiskās organizācijas (latviešu, krievu, ebreju, lietuviešu un igauņu), bija *faktiskā vara* pilsētā, bet LSDSP CK — visā Latvijā (apsūdzības aktos tās tiek jauktas, un prokurori vispār pierādījuši jautājuma pilnīgu neizpratni). To pārstāvji veda sarunas ar gubernatoriem un muižniecības pārstāvjiem tieši kā līdzīgi ar līdzīgiem. Pārējā Krievijā revolūcija tai brīdī diemžēl vēl nebija tiktāl nobriedusi, lai Rīgā varētu rīkoties radikālāk, apcietinot gubernatoru un ievērojamākos muižniecības pārstāvus. Bet vēlāk, kad sakarā ar, iespējams, provokatoriskām ziņām par sacelšanos Pēterburgā, kuras pa vienīgo vadu saņēma ģenerālstreika (gan dzelzceļnieku, gan telegrāfa darbinieku) laikā, [Latvijā] uzliesmoja bruņota sacelšanās, šie baronu pārstāvji jau bija nozuduši.

Dramatiskie momenti, kā, piemēram, mūsu biedru telegrāfā pārkertā un arī pašu biedra atšifrētā gubernatora šifrētā *telegramma*^{*}, kas bija iespiesta legālā avīzē^{**} un atmaskoja gubernatora tā paša datuma oficiālā paziņojuma^{***} melīgumu, tāpat plašie zemnieku, skolotāju utt. kongresi, kā arī demokrātisko revolucionāro izpildu komiteju^{****} nodibināšana *visos pagastos*, pamatojoties uz [pagastu delegātu] pirmā kongresa lēmumu, līdz šim krievu valodā nekur nav aprakstīti. Daļēji apraksti, vismaz kongresu rezolūcijas, publicēti legālās tā laika avīzēs, taču nevienā no šīm rezolūcijām un tāpat arī nevienā uzsaukumā nav bijusi runa par patstāvīgu Latviju. So ideju 1904. gadā, starp citu, bija izteicis «Latv. soc.-dem. savienības»¹⁵² nelielās eseriskās grupas pārstāvis nelaiķis Rolavs, bet arī tur tai neradās piekritēji. Pirma reizi to izvirzīja buržuāziskie nacionālisti 1917. gadā. Taču apsūdzības aktos, starp kuriem apsūdzības akts pret b. Kro-

* Gubernators N. Zvegincevs telegrammā Iekšlietu ministrijai lūdza izsludināt Vidzemes guberņā karastāvokli. *Red.*

** 7. decembrī avīzē «Dienas Lapa». *Red.*

*** T. i., paziņojuma, ka lūgumu izsludināt karastāvokli viņš atsaucis. *Red.*

**** Revolucionāro rīcības komiteju. *Red.*

deru u. c. ir sevišķi patiess, pārējo melīgo apsūdzību vidū vienmēr figurēja frāze par patstāvīgu republiku. Bija pat apsūdzības akts par «Zāķu Salas Republiku» (Daugavas sala Rīgā), kas it kā tiekusies atdalīties no Krievijas!

Dažuviet b. Kroderu pēc visa pārdzīvotā (nošaušanas draudi, katorga utt.) atmiņa viļ, daudz kas viņam, dzīvojot uz laukiem, nav bijis zināms. Taisnību sakot, es neticu, ka būtu eksistējusi, kaut arī baronu viltota, republikas nauda, — tas, tāpat kā daudz kas cits, acīmredzot ir tikai izdomājums. Kurzemē minēja citu prezidentu, Igaunijā arī runāja par prezidentu un par naudu. Pret tādām baumām jābūt uzmanīgiem.

Jansona-Brauna grāmatas nodaļas tulkojums dod krievu biedriem iespēju orientēties šai materiālā.

P. Stučka

«Пролетарская революция»,
12. nr., 1922. g., 287.—288. lpp.

Tulkots no krievu valodas

RECENZIJA PAR GRĀMATU «J. JANSONS (BRAUNS). KOPOTI RAKSTI. I SĒJUMS. BALTIJAS REVOLŪCIJA. I DAĻA»

Rīgā, 1921. g.

Par revolūciju Latvijā mēs krievu literatūrā neatrodam nevienu darbu. Nedaudz labāk ir latviešu valodā. Vieņīgo darbu par 1905. gada revolūciju emigrācijā laikā no 1903. līdz 1914. gadam sarakstījis biedrs Jansons (Brauns), kurš 1917. gadā ceļā no Anglijas uz Krieviju kopā ar Karpovicu gāja bojā no vācu mīnas*. Nelegāli tika iespiesta pirmā daļa, otrā daļa, kas bija gatava un spiestuvē jau salikta, gāja bojā, redzams, vāciešiem ieņemot Briseli. Pirmā daļa tagad Rīgā iespiesta no jauna, turklāt, kā tas redzams no redaktora** priekšvārda, tagadējā Latvijas «demokrātiskā» valdība nav uzskatījusi par iespējamu pārdrukāt šo izdevumu bez kupīras***.

* Kugi «Zāra», ar kuru J. Jansons (Brauns) brauca uz Krieviju, torpedēja vācu zemūdene. *Red.*

** K. Zuša. *Red.*

*** — saīsinājumiem. *Red.*

Autors pirmajā daļā sniedz ievadu par 1905. gada Oktobra revolūciju* un 1905.—1906. gada kontrrevolūciju. Viņš apzinās, ka pati 1905. gada revolūcija tikai gaida savu vēsturnieku, kura uzdevums ir, kritiski pārbaudot faktus, ne tikai visos sīkumos izklāstīt *notikumu gaitu*, bet arī izvirzīt un apgaismot sakarā ar visām Krievijas ārējām un iekšējām katastrofām mūsu revolūcijas vispārējos un vietējos cēloņus. Autors pats, norādīdams, ka emigrācijā trūcis materiālu, ierobežo savu uzdevumu ar to, ka «apskata tikai vienu daļu — pašu briesmīgāko un asinaināko — par *kontrrevolūcijas* šausmu darbiem Baltijā, par baltiešu junkuru rīkotām un vadītām *soda ekspedīcijām*». Un es baidos, vai šī vēsture mūsu apstākļos nepaliks neuzrakstīta uz visiem laikiem.**

Īkvienam rakstītājam, kas sev izvirzījis uzdevumu rakstīt Latvijas revolūcijas vēsturi, vajadzēs sākt ar atspēkojušiem un skaidrojumiem. Nekad un nekur nav lietas tādas melu strumes kā tieši par revolūciju Baltijā, un šai ziņā apvienojušies gan vācu barons un krievu ierēdnis, gan latviešu buržujs un vācu mācītājs, vienādi melojuši žandarms, prokurors, gan melnsimtnieciskais, gan liberālais žurnālists.

Visa Jansona grāmatas pirmā daļa veltīta tam, lai noskaidrotu īpašos apstākļus novadā ar tā augsti attīstīto kapitālismu ne vien pilsētās, bet arī uz laukiem (līdz karoram). Pilsētās fabriku inspekcijai pakļautajās fabrikās un rūpniecībās vien 80 000 strādnieku (1909. g.), pilsētu iedzīvotāju procents — 28. Bet Vidzemē, piemēram, laukos savdabīgas kāpnes: augšā 162 muižnieku ģimenes — 608 muižas un $\frac{3}{5}$ visas zemes, zem tām 25 456 zemnieki saimnieki, bet stāvu zemāk — 650 000 bezzemnieku (1897. g.). Vēl spilgtāka aina ir Kurzemē. Salīdzinājumam autors min Losicka skaitlus, pēc kuriem Latvijā no simta zemkopībā nodarbināto cilvēku Kurzemē 72, bet Vidzemē 66 bija kalpi, kamēr Poltavas, Čerņigovas, Je-katerinoslavas gubernā tikai 13—17%. «Šos tūkstošus un atkal tūkstošus darbarūku uzmodināt, vest pie šķiras apziņas, saukt uz cīņu par ekonomiskām un politiskām prasībām — tas bija Latvijas sociāldemokrātijas darbs. Pēc neapzinīgiem zemnieku dūmpjiem 40. gados, pēc nelieliem reformu atvieglinājumiem 60. gados, kuras galvenā kārtā

* Par 1905. g. oktobra vispārējo masu politisko streiku. *Red.*

** Sk. 147. piezīmi. *Red.*

nāca par labu saimniekiem mazgruntniekiem, pēc mazgruntnieku un sīkpilsoņu «tautiskās kustības» 70. un 80. gados tagad nu mūsu vēstures skatuvi ieņēma pati apakšējā šķira — *lauku proletariāts*. Tas nelūdza vairs, bet prasīja; tas nepalaidās vairs uz senāta spriedumiem, uz [cariskās] Krievijas valstsvīru žēlastības dāvanām, bet uz savu pašu biedrotu spēku un varu...»

Krievu lasītājam visinteresantākā ir grāmatas otrā nodaļa (89.—148. lpp.), kas krievu tulkojumā dotu* krievu valodā notikumu pirmo viengabalaino izklāstu, sākot ar 1905. gada janvāri, līdz oktobrim. Kā zināms, Pēterburgas 1905. gada 9. janvāra notikumi, kas tik zibenīgi ieteikmēja tikpat asiņainos notikumus Rīgā 1905. gada 13. janvāri, bija pirmā saikne starp Pēterburgas proletariātu un tā personā ar visu krievu proletariātu un latviešu proletariātu.

«Mūsu kritušo biedru asinis sauc pēc atriebšanas... Izkrūtīm laužas sauciens: Nāve varmākām! Kauns tagad strādāt un svīst mūsu izsūcēju labā, kad sniegs uz Pēterburgas ielām sārtojas mūsu biedru asinīm. Šīnī svarīgā brīdī pienākums sauc mūs, visus darbalaudis, mest darbu pie malas un pievienoties Pēterburgas biedriem! Mēs izsludinām ģenerālstreiku» (Rīgas komitejas aicinājums 1905. gada janvāri, 25 000 eks.). Rīgā streikā piedalījās 50 000 strādnieku, pievienojās Liepāja, Jelgava, Ventspils. 13. janvāri Rīgā policija iedzina manifestantu mierīgo gājienu pie dzelzceļa tilta strupceļā, karaspēks atklāja uguni, un 50 nogalinātu un 100 ievainotu cilvēku palika uz vietas, bet, cik noslīka Daugavā, nav zināms.** Starp nogalinātajiem cilvēkiem, kas bija gājuši pirmajās rindās, bija 31 partijas biedrs. Tikai 21. janvāri beidzās politiskais streiks un sākās nepārtraukti ekonomiskie streiki. Martā pirmoreiz dažos aprīņķos notiek kalpu streiki; maija svinības notiek tiklab pilsētā, kā arī laukos. Vēlāk nāk revolucionārie mītiņi baznīcās (vasarsvētkos vien 11 baznīcās), kustība aug augumā, jūlijā notiek 30 000 kalpu streiks, kas iegūst politisku raksturu, ir saistīts ar muižnieku atbruņošanu utt.

* Šās grāmatas daļas tulkojums pēc nelegālā izdevuma (t. i., bez cenzūras kupīrām) ievietots šai numurā.

** Pēc precizētiem datiem, nogalināja ap 70 un ievainoja ap 200 cilvēku. *Red.*

Kad augustā Kurzemē izsludināja karastāvokli un mobilizāciju, pēc [Latviešu] SDS partijas CK aicinājuma atkal izsludināja generālstreiku. Bet pašā streika sākšanās brīdī tika saņemta ziņa par pamieru ar Japānu. «Pamiers noslēgts ar Japānu,» teikts Rīgas Komitejas proklamācijā. «Ja tam sekos miers, tad tas būs revolucionārā proletariāta nopelns. Mobilizācija tiek turpināta, jo karš ar «iekšējo ienaidnieku» nav pabeigts. *Mēs, strādnieki, neslēgsim ne mieru, nedz pamieru. Mēs sagatavosimies uz cīnu, uz izšķirošu cīnu.*»

Ar šo momentu beidzas darba I daļa. Tas viss dzīvā literārā izklāstījumā sniedz spilgtu 1905. gada 17. oktobra priekšvakara situācijas ainu. Latvijā 17. oktobra manifests tikai sankcionēja to, kas jau bija sasniegts cīņā. Autors, sev priekšā turēdams vācu valodā izdotu kontrrevolucionāru Baltijas revolūcijas vēsturi*, spiests ar to polemizēt, atsaukties uz faktiem, kas bez paskaidrojumiem krievu lasītājiem būs ne visai saprotami. Vispār viss darbs augstākā mērā vērtīgs.

P. Stučka

«Пролетарская революция»,
12. nr., 1922. g., 289.—291. lpp.

Tulkots no krievu valodas

TIESĪBU REVOLŪCIJAS PIECI GADI

Revolūcijai nav nekā kopēja ar tiesībām: no tiesību viedokļa jebkura revolūcija, bez šaubām, ir nosodāma. Tā prāto buržuāziskie juristi. Tiesību nepārtrauktību viņi uzskata par nesatricināmu principu. 1917. gada Krievijas «revolucionārā» Pagaidu valdība darbojās, pamatojoties uz gāztā Nikolaja ukazu**, 1918. gada Vācijas pagaidu valdība — troni zaudējušā Vilhelma vārdā vai, pareizāk, viņa kanclera Bādenes Makša pārpilnvarojumā.

Oktobra revolūcija kā proletārisko masu revolūcija nevarēja pieņemt tādu formālu viedokli: tā novēda pie revolūcijas arī tiesībās. Tiesa, arī viņa šajā jomā sākumā bija revolucionārāka praksē nekā vārdos. Revolucionārās tiesas izveidojās, pirms vēl bija izdoti vispārēji likumi par

* Domāta grāmata «Die lettische Revolution», kas iznāca 2 daļās un 2 izdevumos Berlīnē 1906.—1908. g. *Red.*

** Ukazu par kņaza G. Lvova iecelšanu par Ministru padomes priekšsēdētāju Nikolajs II izdeva reizē ar paziņojumu par atteikšanos no trona. *Red.*

tiesu, vecie likumi tika atzīti par atceltiem, pirms vēl par to pavēstīja dekrēti. Vecās tiesas plašu masu acīs jau bija zaudējušas jebkādu autoritāti, kad partijas biedri, revolucionāri, ne baiļu dzīti, bet sirdsapziņas mudināti, vēl svārstībās apstājās pirms dekrēta parakstīšanas par to atcelšanu. Tā vēl pasaулē visdižākajā revolūcijā mēs īstenībā pārliecinājāmies, ka tiesības ir ikvienas ideoloģijas, ikvienu ideālistisko paliekus stiprākais cietoksnis un pēdējais patvērums.

Tiesības, tiesas spriešanu vispār it kā aizmirsa. Viskrievijas II Padomju kongresa lēmumā «Par Strādnieku un zemnieku valdības izveidošanu» tautas komisāru skaitā kā tautas komisārs bija minēts b. Opokovs (Lomovs), bet visiem bija zināms, ka viņš diez vai aizbrauks no Maskavas un diez vai aizies no politikas un sāks pārzināt Padomju Krievijas jurisdikciju. Šādai iespējamībai vismaz ticēja tikpat maz kā tam, ka I. Skvorcovs patiesi varētu pārcelties no Maskavas uz Finansu tautas komisariātu. Bet Tieslietu tautas komisariāts bija apsolīts kreisajiem eseriem, ja viņi iestātos valdībā, un vispārējais uzskats bija tāds, ka ar šo komisariātu vispār nav ko steigties.

Protams, boļševiki nenoliedza likumu nozīmi. Viņi varbūt pat pārāk tiem ticēja. Taču līdz revolūcijai viņi tāpat kā visi sociāldemokrāti marksisti pārāk maz domāja par tiesību jautājumiem, un pati likumdošana pirmajā laikā bija ne sevišķi regulāra. Līdzās II kongresa lēmumiem un dekrētiem (par padomju varu, par mieru, par zemi) dekrētus Krievijas Republikas Valdības vārdā parakstīja «Tautas Komisāru Padomes priekšsēdētājs». Bet tai pašā laikā «Strādnieku un Zemnieku Pagaidu Valdības Avīzē» tika iespiests «Strādnieku un zemnieku valdības lēmums par 8 stundu darba dienu», kuru bija parakstījis «Kriev. Republikas vārdā Darba komisāra vietā J. Larins», vai lēmums «Par dzīvokļu moratoriju» ar «Zemkopības tautas komisāra V. Miļutina» parakstu utt. «Likumdošanas iniciatīva» nebija ierobežota — un tā vienā jaukā dienā es kopā ar b. Kozlovski, kad vēl nestrādāju Tieslietu tautas komisariātā, apsēdāmies, uzrakstījām un iesniedzām Tautas Komisāru Padomē uz puslapas pasta papīra dekrēta projektu «Par kārtu un civilā dienesta pakāpju atcelšanu»*, bet pēc dažām dienām — 10. (23.) novembrī —

* Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 2. sēj., 501. lpp. *Red.*

dekrēts jau bija izskatīts Tautas Komisāru Padomē un VCIK un tika publicēts.

Bet tai pašā laikā visas tiesas — ar «valdošo senātu» priekšgalā — mūsu revolūciju vienkārši ignoreja. Februārī mūsu [buržuāziski demokrātiskās] revolūcijas otrajā dienā tiesas jau savus spriedumus rakstīja «pēc Pagaidu valdības ukaza», bet pēc Oktobra revolūcijas tās Strādnieku un zemnieku valdību pat pagaidām* nevēlējās atzīt.

Simtiem tiesnešu miera tiesās un dažādu citu tiesu kamерās spriedumus pasludināja, balstoties uz gāztās Pagaidu valdības ukaziem un uz gāzto valdību lēmumiem. Tas nebija ciešams, un es atkal kopā ar b. Kozlovski uzmetu projektu pirmajam «Dekrētam par tiesu».

Sai laikā es tiku iecelts par pagaidu tieslietu komisāru. Tieslietu ministrijā, tāpat kā visos resoros, kalpotāji bija pieteikuši streiku. Man tas bija visai izdevīgi, jo es ne mirkli nešaubījos, ka tieslietu ministrijā visu augstāko personālu nāksies vienkārši padzīt. No partijas avotiem uzzināju, ka tikai trīs kancelejas kalpotāji ir ar mieru turpināt darbu (viens no viņiem skaitījās bolševiks). Otrā dienā pēc manas iecelšanas es bez liekām ceremonijām kājām devos uz ministrijas ēku Katrīnas ielā.

Varbūt šveicariem un kurjeriem likās mazliet dīvaini, ka jaunās, «bargās» varas pārstāvis atnācis kājām, viens, bez pavadoņiem un sniedz viņiem roku. Taču man jāatzīstas, ka arī es biju nedaudz pārsteigts par viņu laipno sagaidīšanu ne tikai ministrijā, bet pēc tam vēlāk arī senātā un citās vietās. Tas bija vienīgais proletariātam tuvais elements visā vecajā tiesā, un acīmredzot viņu šķiriskais instinkts viņiem pateica priekšā, ka šī vara ir tieši viņu šķirīgas vara. Jāatzīst: viņi republikai sniedza milzīgu pakalpojumu, apsargājot mantu un ēkas. Un, protams, ne savas vainas dēļ republika nevarēja viņiem par to pieņācīgi atlīdzināt, pat otrādi — bija spiesta samazināt viņu skaitu, pārceļt viņus un vispār nostādīt visai nelabvēlīgos apstākļos. Bet es šeit vēlreiz uzsveru, ka tā nav jaunās varas vaina.

---

* Steigā Strādnieku un zemnieku valdība nosauca sevi par pagaidu, lai gan pat nedomāja labprātīgi atdot savu varu un pilnīgi ticēja savai stabilitātei. Tāpēc mēs Tieslietu tautas komisariātā «Strādnieku un zemnieku valdības likumu un rīkojumu krājuma» nosaukumā izdarijām mazu labojumu rezolūcijā — vienkārši izlaidām vārdīgu «pagaidu».

No pārējiem kalpotājiem es kancelejā nevienu nesastapu, bet tai pašā laikā man pastāstīja, ka visi kalpotāji loti akurāti ierodoties ēdnīcā pusdienot un uz mītiņiem. Piesardzības dēļ viņi bija norikojuši darbā divus savus pārstāvus, vecus kalpotājus, izveicīgus diplomātus, ar vienu no kuriem es turpat koridorā arī satikos. Viņš man paskaidroja, ka esot gatavs turpināt darbu, un tādējādi atņēma man ieganstu viņa atbrīvošanai no amata, ko es neapšaubāmi būtu izdarijis tai pašā dienā, nejauši zinādams viņa attieksmi pret jauno varu un ne tikai pret jauno varu vien. Es viņam paziņoju, ka par izvairīšanos no die-nesta pienākumu pildīšanas atlaižu visu augstāko ministrijas kalpotāju sastāvu, bet visu pārējo personālu aicinu nākošā dienā ierasties darbā, brīdinādams, ka pretējā gadījumā viņi tiks atbrīvoti, un vienlaicīgi izdevu rīkojumu slēgt ēdnīcu un vispār ieeju ēkā visiem tiem, kas neierodas darbā. Zemākie kalpotāji lūdza mani atsūtīt kādu bruņotu apsardzi, bet, lai gan es tiešām šajā sakarībā veicu zināmus pasākumus, tāda apsardze vismaz tai dienā neieradās un vispār izrādījās nevajadzīga. Tā mēs bez asinsizliešanas iekarojām visa tieslietu aparāta centru, tieslietu ministrijas vēsturisko ēku. Es teiktu — par laimi, bez tās ierēdņiem, jo, izņemot 3—4 cilvēkus, neviens tiešām darbā neieradās, kamēr nebija salauzta galvenā citadele, valdošais senāts.

Es jau sacīju, ka pirmo projektu dekrētam par tiesu mēs izstrādājām jau līdz manai iecelšanai par tautas komisāru. Celā uz apstiprināšanu tas pilnīgi negaidīti sastapa pretestību pašu rindās. Es nerunāju par kreisajiem eseriem, kas jau bija pārstāvēti VCIK. Nē — arī Tautas Komisāru Padomē, kur bija pārstāvēti vienīgi komunisti. Nezinu, vai sākumā pret šo domu bija noskaņots vairākums vai tikai mazākums, jo projekts netika uz balsošanu likts, bet Vladimirs Iljičs, kuram loti iepatikās drosmīgā doma, negribēja to ieviest tā «vienā rāvienā», kad pašu rindās ir «opozīcija». Viņš pareizi sprieda, ka revolūcijas gaita paveiks savu arī šajā jautājumā.

Kādi tad bija iebildumi? Dekrēta par tiesu sākotnējais projekts tika atrasts Tieslietu tautas komisariāta papīros un 1918. gadā nodrukāts «Tieslietu tautas komisariāta materiālu» 2. laidienā. Tas sastāvēja no 9 pantiem, un tā ievads pasludināja: «Dižā strādnieku un zemnieku revolūcija grauj pamatus vecajai buržuāziskajai kārtībai,

kas balstās uz kapitālistisko darba ekspluatāciju, un radīs nepieciešamību *vecās juridiskās iestādes un institūtus, vecos likumu kopojumus*, kas pielāgoti atmirušām sabiedriskām attiecībām, *lauzt pašos pamatos un radit jaunas, patiesi demokrātiskas iestādes un likumus.*» Katrs, kas lasījis K. Marksū (runa zvērinātajiem piesēdētājiem Kēlnē)*, ievēros, ka šā tiesību revolūcijas pirmā akta graujošās daļas formulējumi patapināti no turienes. Jau mūsu revolūcijas pirmsoktobra laikmetā mēs Petrogradas [padomes] Izpildkomitejā bijām izvirzījuši šo domu, bet, kad es reiz cīteju Marksā vārdus no šās viņa runas, mūsu sociāldemokrāti — meņševiki atzina, ka tie acīm redzot esot kāda anarhista vārdi. Kad Kozlovskis uz šāda uzskata par tiesībām pamatojās tiesā Kšesinskās prāvā, kurā viņa pieprasīja bolševiku partijas CK un PK izlikšanu no viņas «pils»,** Kozlovski izsmēja ne tikai meņševiki, bet, protams, arī kadeti. Tagad tā pati doma sastapa zināmu pretestību pašu bolševiku rindās. Ipaši dekrēta doma: «likvidēt vispārējās tiesu iestādes — apgabaltiesas, tiesu palātas, valdošo senātu ar visiem tā departamentiem, visu nosaukumu kara tiesas, kā arī komerctiesas un miertiesnešu institūtu, ko ievēl netiešās vēlēšanās».

Ja mēs ievadvārdos vēl runājām par «patiesi demokrātiskām iestādēm», tad šeit mēs atkārtojam to pašu domu par «netiešām vēlēšanām».

Toties mūsu 6. p. jau noteica: «Kā civillietu, tā arī krimināllietu izlemšanai tiek nodibinātas vietējās strādnieku un zemnieku revolucionārās tiesas, kuras *izveido vietējās rajonu un pagastu [padomes]*, bet, kur tādu nav, — aprīņķu un gubernu *padomes* priekšsēdētāja un ne mazāk kā divu loceķu sastāvā un kuras savos spriedumos vadās *nevis pēc gāzto valdību rakstītajiem likumiem*, bet pēc Tautas Komisāru Padomes dekrētiem, revolucionārās *sirdsapziņas un revolucionārās tiesiskās apziņas.*» Tātad mēs jau pirmajā projektā droši pasludinām justīcijas šķirisko principu.

Mūsu biedrus pirmām kārtām biedēja doma, kā tiesa varēs iztikt bez likumiem. Uzrakstīsim, sak, vispirms jaunus likumus, bet pēc tam gan jau atlaidīsim vecās tiesas un iecelsim jaunas. Bet līdz tam laikam, jautājām mēs,

* Marks K., Энгельс Ф. Соч., т. 6, с. 254—272. Red.

** Sk. 9. piezīmi. Red.

miertiesneši, tiesu palātas un senāts turpinās savu kontrrevolucionāro darbību? Ziņas par šo viņu kontrrevolucionāro darbību tika saņemtas ik dienu; īpaši kareivīgi bija noskaņots senāts. Vienlaikus mēs biedriem pierādījām, cik lēni revolūciju gaitā radīti jauni kodeksi: «Napoleona civilkodekss» iznāca tikai 1804. gadā. Daži biedri sāka atbalstīt dekrēta pieņemšanu, bet tikai prasīja nelikvidēt *visas tiesas uzreiz*. Vieni ieteica sākt no apakšas, citi no augšas, t. i., no senāta, un pakāpeniski turpināt likvidāciju. Sī doma neiztur kritiku, un tai nav *saprātīga* pamata.

Bīstams dekrēta pretinieks bija b. Lunačarskis. Bet notika brīnums. Tautas Komisāru Padomes sēdē* viņa iebildumu dēļ jautājums tika atliks līdz nākamajai sēdei. B[iedrs] Lunačarskis paņēma likumprojektu līdzī un pa nakti pārvērtās no Zaula par Pāvilu.** Nākamajā sēdē*** b. Lunačarskis teica spīdošu aizstāvības runu, iestājoties par projektu, un projekts tapa par dekrētu. Apstiprināšanai VCIK tas netika iesniegts, jo baidījās, ka mūsu sabiedrotie — kreisie eseri — var lietu atkal novilcināt. 24. novembrī dekrēts par tiesu tika publicēts un stājās spēkā.

Ja salīdzinām projektu ar pieņemto dekrētu****, tad redzam, ka vienā jautājumā dekrēts palicis pusceļā. Tas *atcēla* visas tiesas, *vietējai* (tagad tautas) *tiesai* tika nodotas tikai miertiesu piekritības lietas, bet pārējo tiesu lietas tika apturētas turpmāk līdz īpašam dekrētam. Vietējo tiesu turpmāk līdz tiešu demokrātisku vēlēšanu noteikšanai ievēl ... padomes. Tātad tikai miertiesu tā saucamās «sīkās lietas» nolēma nodot strādnieku tiesai. Kas attiecas uz demokrātiskām vēlēšanām, tad, pirmkārt, vēl nebija izskauotas Satversmes sapulces ilūzijas un, otrkārt, vajadzēja zināmā mērā rēķināties ar vēl neuzveikto kreiso eseru domām.

Dzīve bija drosmīgāka par mums. Jau ilgi pirms Oktobra Kronstātē, Viborgas rajonā un citās vietās tauta vienkārši boikotēja veco tiesu un izveidoja savu revolucionāro tiesu. Pat Kerenskis piekāpās «sabiedriskās

* 1917. g. 15. (28.) novembrī. *Red.*

** Sk. viņa rakstu «Rev. un tiesa», «Pravda», 1917. g. 1. dec. [18. nov. pēc vecā stila. *Red.*]

*** 16. novembrī. *Red.*

**** Sk. *Stučka P. Rakstu izlase*, 2. sēj., 502., 503. lpp. *Red.*

domas» priekšā un blakus miertiesnesim nosēdināja divus piesēdētājus — strādnieku un kareivi. Revolucionārā tiesa tiesāja nevis pēc likuma, bet pēc savas pārliecības. Inteligētam tas likās absurds, viņš vairāk bija sapinies tiesiskā misticisma tīklos. Viņš nevarēja uzreiz pārvarēt veco tiesību ideoloģiju, ko bija radījis cilvēces prāts gadusimtos. Un, kad b. Lunačarskis savā dedzīgajā runā atbalstīja revolucionāro dekrētu un Tautas Komisāru Padome ieteica viņam savas domas izteikt atsevišķā rakstā «Pravdā», mēs pārliecinājāmies, ka mūsu revolūcijā mums palīdzējusi kontrrevolucionārā kadetu profesora Petrazicka teorija*, nevis Marks teorija. Tas viss, protams, nav pārmetums biedriem. Nē, man tikai ir svarīgi atzīmēt, kā mēs visi bez izņēmuma tiesību jomā pamazām nostājamies uz revolucionāra viedokļa.

Tāpat nācās nedaudz mīkstināt projekta pantu par likumiem. «Vietējās tiesas... savos spriedumos vadās pēc gāzto valdību likumiem tikai tiktāl, ciktāl tos nav atcēlusi revolūcija un tie nerunā preti revolucionārajai sirdsapziņai un revolucionārajai tiesiskajai apziņai.» Panta jēga negrozīja projekta nostāju jautājumā par veco likumu atcelšanu, kaut arī mīkstināja tā burtu, bet, lai izteiktu to konkrētāk, piezīmē tika ierakstīta atsauce uz uzvarējušo revolucionāro partiju minimālprogrammām.** Mūsu «draugi» no lab[ēj]ās puses ne mazums nīrgājās par šo piezīmi, un tas tikai pierāda, cik viņiem vispār bija svešs revolucionārais viedoklis.

Visas pārējās tiesas pakļāvās dekrētam, bet senāts un zvērināto advokātu kārta pasludināja sacelšanos pret dekrētu. Petrogradas apgabala zvērināto advokātu padome atriebās man tādējādi, ka demonstratīvi izslēdza mani no zvērināto advokātu kārtas, tās kārtas, kuru mēs tikko bijām atcēluši ar šo pašu dekrētu par tiesu, pēc kura padome pārgāja «nelegālā stāvoklī».

Tai laikā senāts gatavoja kontrrevolucionāru uzsaukumu, kas palika neiespiests tikai tādēļ, ka senāta tipogrāfijas strādnieki atteicās to salikt. Ar grūtībām viņi atrada mašīnrakstītāju, kas nodrukāja šo uzsaukumu dažos eksemplāros. Diemžēl šis «vēsturiskais dokuments», šķiet, līdz pat šim laikam nav publicēts. Tomēr senāta ēku nācās slēgt ar bruņota spēka palīdzību, kaut arī nekādas

* Sk. 8. piezīmi. *Red.*

** Piezīmes autors bija V. I. Ķeņins. *Red.*

pretošanās nebija. Slēgšanas procedūra notika 1917. gada 4. decembrī. Toreiz vēl iznākošā kadetu «Reč» diezgan asprātīgi aprakstīja, kā senāta komisārs b. Dambergs esot savācīs visus ūveicarus un kurjerus un, apsēdīes tiesas sēdes priekšsēdētāja krēslā, paziņojis, ka līdz šim laikam senatori esot sēdējuši krēslos, bet kurjeri stāvējuši pie durvīm, — lai tad tagad esot otrādi (cītēju no galvas). Jāatzīst reportiera atjautība, arī mēs no visas sirds pamējāmies par šo aprakstu, bet senātu tas neglāba. Šajā aprakstā bija izteikta tā pati doma, kāda bija arī «Ruskiye Vedomosti» pēctecē («Svobodnaja Rossija»), kad tā par tautas tiesu rakstīja: «dzimtmuižnieku nomainījis proletārietis — un tikai». Taču senatora un miertiesneša nomainīšana ar proletārisko tiesu — tā taču ir tiesību revolūcija...

Kopš tā laika mēs esam nodzīvojuši piecus gadus. Pat ievērojot tautas tiesas vājās puses, mums jāatzīst, ka tā ir pilnībā sevi attaisnojusi un ka visām proletāriskajām revolūcijām būs jāiet tas pats celš. Taču visām šim nākošajām revolūcijām, par laimi, būs pieejama mūsu revolūcijas pieredze. Tiesību revolūcija tikai piektajā gadā saņiedza arī teoriju, tai laikā, lai cik dīvaini tas arī nebūtu, kad arī tiesību jomā mēs jau atradāmies «atkāpšanās» stadijā*.

Daudziem liksies nesaprota mūsu cildinošie vārdi par tiesību revolūciju tai momentā, kad viņi redz, ka mēs «atgriežamies pie sazedzinātajiem likumiem». Jo prokura-tūra, advokatūra, «sarkanais» desmitais sējums, t. i., Cīvilkodekss, — vai tas viss nav vienkāršs pārdrukājums? Es nemu likumu par KSFPR Cīvilkodeksa spēkā stāšanos un lasu: «Tiek aizliegta šā kodeksa noteikumu iztulkošana, pamatojoties uz nogāzto valdību likumiem un pirmsrevolūcijas tiesu praksi vai atsaucoties uz tiem.» Tātad ne atgriešanās, bet tikai atkāpšanās, stingri ierobežota atkāpšanās, saglabājot uzvarējušās revolūcijas varu. Tas no tiri praktiska viedokļa.

Bet mēs pārdzīvojam pašlaik veselu revolūciju arī tiesību ideologijā. Ievirzi šai ideoloģiskajai revolūcijai devusi reālā revolūcija. Tā bieži vien gadās, ka cilvēka prāts atpaliek no notikumiem, kas netraucē to veikt jaunus brīnumdarbus, kad to apgaismo šķiras apziņas zibens. Un

---

* Resp. bija sākusies jaunās ekonomiskās politikas realizēšana. *Red.*

nav jābrīnās, ka laika ziņā tieši tiesību joma šai cīņā ar savu mūžu nodzīvojušo ideoloģiju visur ieņem pēdējo vietu. Kad mēs 1917. gadā drosmīgi pasludinājām «revolucionāro tiesisko apziņu», tai nebija tā noteiktā šķirriskā satura, kādu mēs šajos vārdos ieliekam tagad. Tikai paliekot uzticīgi šiem piecgadīgās tiesību revolūcijas iekarojumiem, mēs nepieļaujam, lai «sarkanie prokurori pie mums pārvērstos par pirmsrevolūcijas prokuroriem», «sarkanie» aizstāvji (advokāti) pārvērstos agrākajos Balalaikinos* un padomju tautas tiesas kļūtu vienkārši par kroņa tiesām.

Tiesību revolūcija nav pabeigta, tā turpinās arī pēc piecu gadu cīņas, tikai ar jauniem līdzekļiem.

P. Stučka

«Еженедельник советской юстиции», 1922, 44.—45. nr., 1.—3. lpp.;

13 лет борьбы за революционно-марксистскую теорию права.
M., 1931, 1.—3. lpp.;

Революционная роль советского права.
M., 1931, 138.—144. lpp.

Tulkots no krievu valodas pēc žurnāla teksta

NO RAKSTA «ĀRĒJĀ POLITIKA 1921./22. GADĀ»

Ja mēs, komunisti, runājam par ārējo politiku, tad mēs pirmā kārtā domājam dažādo ārpus [Padomju] Krievijas atrodošos valstu *iekšējos* notikumus, proti, revolūcijas gaitu pagājušā gadā. Jo, ja gan joprojām paliek spēkā, ka saimniecība jeb, pareizāk, saimniecības sabrukums, t. i., *krīze*, noteic revolūciju, tad savukārt revolūcija pēdējos gados, tas ir, kopš tā pienēmusi vispasaules apmērus un ilgstošu raksturu, noteic visu zemju politikas virzienu. Revolūciju es te saprotu visplašākā nozīmē, proti, kā sabiedrisku savīnojuma procesu, kas apņem kā revolūciju, tā arī tās pretstrāvu — kontrrevolūciju. Ja komunisms ir šīnī gadījumā revolūcijas izteiksme, tad imperiālisms top par sinonīmu kontrrevolūcijai.

Mēs esam notikumu ļoti izlūtināti, un es baidos, ka man viens otrs zobgaligi piezīmēs: jā, kas tad pagājušā gadā

* Personāžs (advokāts) M. Saltikova-Ščedrina grāmatā «Mūsdienu idille». Red.

ir noticis? Nevienas revolūcijas, nevienas kontrrevolūcijas visā plašajā pasaulē! Varbūt tiešām vēsturnieki kādreiz rakstīs par 1921./22. gadu: šis gads bija ievērojams caur to, ka tānī nenotikās nekādi lieli notikumi nedz Eiropā, nedz pārējā pasaulē? Rodas taču ļaudis, kas runā par revolūcijas sastrēgumu, apstāju, pārtraukumu jeb tamlīdzīgi un vai nu aprēķina, kad revolūcija galīgi «izgaros», vai sāk rēķināt, kad būs nākošā krīze, iekšējā vai ārējā, tas ir, vai nu rūpniecības krīze, jeb pat jauna pasaules kara veidā un tam līdz revolūcija. Tas viss var būt, neiesim par to strīdēties. Tikai tas nav taisnība, ka pagājušais gads dotu pamatu tādiem slēdzieniem. Tikai ar revolucionāra laikmeta olekti mērojot, tas var tā izlikties; mērojot ar priekšrevolūcijas «miera laiku» mērauklu, mēs esam pārdzīvojuši *nepiedzīvoti plašu un dziļu sabiedrisku satricinājumu gadu*. Un, ja gribētu sev atlauties nodarboties ar paregošanu, varētu papildināt: *izšķirošu notikumu priekšvakārā!*

Kapitālisms ir ļoti sarežģīta un ļoti elastīga saimniecības iekārta, kas prot piemēroties neticami veikli. Kam nav vēl atmiņā, kā iepriekš 1914. gada sociālistu starpā valda pārliecība, ka pasaules karu kapitālisms nevarot panest: otrā dienā, otrā nedēļā, otrā mēnesī vai tamlīdzīgi pēc kara pasludināšanas tas sabrukšot. Un tomēr karš vilkās taisni 4 gadus un vairāk, un pa šo laiku kapitālisms sev atlāvās neparedzētus lēcienus un citus paņēmienus, ko agrāk neviens nebūtu sev i iedomāt spējis. Kaut kas līdzīgs kara komunismam (tika sauktis par valsts kapitālismu) Vācijā un dažā ziņā pat Anglijā, kur citos laikos nebija i iedomājama sabiedrības (šoreiz gan jālasa: valdošās šķiras) iejaukšanās privātpadarišanās tādos apmēros! Lēciens uz vispārēju karaklausību Anglijā, pat Amerikā un tamlīdzīgas lietas.

Un tiešām — tas pats kapitālisms, kuru turēja par nespējīgu sadzīvot ar pasaules karu, šķita uzreiz it kā priekš tā radīts. Imperiālisms un karš ir it kā kopā saauguši, un karš izrādās pat par kapitālisma visaugstāko intensitātes pakāpi; ne velti prof. Žombarts kādreiz mēgināja atpakaļ pierādīt, ka karš bijis taisni arī kapitālisma tēvs un tagad pasaules karš ir reizē viņa bērns. Ar savādu veiklību, īpaši Vācijā, kapitālistu šķira jeb valsts it kā pati no sevis aizņēmās visu, kas karam vajadzīgs, un uz šīm aizņēmuma zīmēm aizdeva līdzekļus, ko no jauna aizdot

valstij, t. i., tai pašai kapitālistu šķirai, kara vešanai. Pilnīgs burvju riņķis! Tā bija savāda sistēma — izpumpēt visas nācijas, pirmā vietā strādnieku šķiras, un vispār darba tautas materiālo labklājību, lai to izšautu pulverī gaisā, bet reizē padarot bagātu kapitālistu šķiru. Izrādījās, ka kapitālisms no visa kā var izsist peļņu, jo, kur tikai ir darbs, tur arī ir virsdarbs un tātad peļņa, it sevišķi no kara darbiem, jo, kamēr darba cilvēks mirst «tēvijas» labā, kapitālists *i tēvijas labā vāk virsvērtību*, kara peļņu, tas ir, peļņu kvadrātā. Šī sistēma vilkās Vācijā *4 gadus*, tad tā sabruka. Bet maldījās, kas domāja, ka kapitālisms nu jau galīgi sabrucis. Ar mieru jeb, pareizāk, jau pamieru iesākās jauns karš citiem līdzekļiem. No jauna negaidīta parādība: ikviens domāja, ka, tāpat kā agrākos gadījumos, karam sekos liels rūpniecības uzplaukums, īpaši uzvarējušajās zemēs; tā vietā iestājās sen jeb pat nekad nepiedzīvota krīze — un taisni pie uzvarētājiem. Bet taisni sakautā Vācija pārdzīvoja gan lielus revolucionārus satricinājumus (1919. g., 1920. g.), bet kapitālisms izrādījās no jauna dzīvs. Ikviena kursa krišana Vācijā, arī Austrijā padarīja šo zemju rūpniecības produktus par konkurences spējīgākiem, jo lētākiem, un no jauna iesākās strādnieku šķiras un vispār darba tautas labklājības izpumpēšana uz ārzemēm un milzu peļņu ienešana kapitālistu šķirai. Taisni *4 gadus driz atkal* velkas šī jaunā sistēma, un šķiet, it kā no jauna mēs būtu šīs jaunās sistēmas sabrukuma priekšvakarā. Vai rasisies vēl jauna glābiņa sistēma kapitālismam jeb šī jau beidzamā? Šīs kapitālisma *ceļa jūtis* ir pagājušā 1921./22. gada pazīme, ja mēs šo gadu skaitām, kā jau komunistam visuvāk, no Komunistiskās Internacionāles kongresa līdz kongresam. No šī viedokļa tad arī es domāju sniegt savu atskatu par šo gadu.

Ik gadus starptautisks kongress! Agrāk II Internacionālē šādus kongresus sasauga pa 4 gadiem reizi, un tad pat šķita, it kā nebūtu īsti, par ko spriest, izņemot dažus sevišķi svarīgus brīžus, kā, piemēram, 1904. gadā (īsi iepriekš Krievijas revolūcijas) Amsterdamā un 1907. gadā Stuttgartē (tūliņ pēc Krievijas revolūcijas!). Bet nepietiek, ka ik gadus Komunistiskās Internacionāles kongress ar pieaugošu dalībnieku skaitu, — šinī gadā vēl 2 plāšinātas Izpildu komitejas sēdes, kas svarīguma ziņā var līdzināties gandrīz vai kongresam! Un neviens, pat

pretinieks gan neteiks, ka te nodarbotos ar bezsaturīgu plāpāšanu kā II vai $II^{1/2}$ Internacionālē. Nē, te tiek vestas dzīvas, dažreiz ļoti karstās debates, kurās jāsasniedz vienošanās ļoti spilgti dažādu elementu starpā. Un tā tiek sasniegta, jo te skan lozungs: strādniecības vienotu fronti pret buržuāziju! [...]

Isais pārskats jau pierādā, kāds lielas revolūcijas darbs bija padarāms [Kōmunistiskās Internacionālēs] III kongresam. Pašā kongresā viens otrs varēja izdzirdēt noskaņas, ka revolūcijai jābūt ilgstošai, varbūt pat ļoti ilgstošai, "brīdinājumus no aizraušanās utt. Pats 1921./22. gads izrādījās daudzķārt revolucionārāks, nekā to varēja paredzēt 1921. gada vasarā, ja arī šī revolucionārība neno-risinājās uz ielas.

Notikās pavis negaidītas lietas. Nākotnē vēsturnieki to varbūt atstāstīs ar vārdiem: «Un notikās, kā tie *imperiālistu* pasaules īvarenie nāca mieru *līgt ar komunistiem*...» Es, protams, te zīmējos uz Dženovas un Hāgas sarunām. Un apmēram tāni pat laikā atgadījās, ka lieļajiem «partiju šķēlājiem» komunistiem bija tapt par strādniecības *apvienotājiem*, par strādnieku šķiras vienotas frontes radītājiem pret buržuāziju. Sie divi pretrunīgie fakti aizpildīja pagājušā gada politiskās «diēnas kārtības» lielo pusi. Protams, vēl lielāku iespaidu atstātu, ja tiešām sarunās starp komunistiem un imperiālistiem jau būtu aiz komunistiem stāvējusi apvienota vispasaules strādniecības fronte; tik tālu jautājums šoreiz vēl nebija attīstījies, un vēl imperiālistu-kapitālistu pusē maldījās strādniecības [oportūnistiskie] nodevīgie vadoņi, un vēl aiz viņiem, ja arī ne vairs aktīvi, stāvēja daļa strādniecības, un tātad arī komunisti vēl nereprezentēja visu pasaules proletariātu, ja arī lielā strādniecības vairuma līdzjūtība, arī vēl gan ne aktīvi, vismaz ne pietiekoši aktīvi, stāvēja aiz Padomju Krievijas.

Bet šīs ainas tālākai attīstībai, bez šaubām, jānoved pie divām vienotām frontēm — strādniecības, vienup, un imperiālistu-kapitālistu šķiras, otrup. Nav gan izredžu, ka šīs frontes sastapsies uz mierīgām sarunām ap diplomātisku galdu, jo *tās būs cīnas frontes*. Un uz to ved neālaidīga attīstības gaita. Ne vien Vācijas prese to gaiši atzīmē, pat Anglijas vadošie politiķi, kā, piemēram, Lloids Džordžs, atklāti runā par *divām* partijām: buržuāzijas un strādniecības. Tātad svarīgākā loma no abiem augšminē-

tiem faktiem pieder strādniecības vienotai frontei, no kurās arī iesāksim.

Kā es sacīju, jau Komunistiskās Internacionāles III kongress šo lozungu atzīmēja viņa pamatos. Bet kā patstāvīgs, noteikts un pie tam galvenais Komunistiskās Internacionāles lozungs tas parādījās tikai 1921. gada rudenī, priekšā likts no Krievijas Komunistiskās partijas CK. Tas bija vēl iepriekš Dženovas konferences plāniem un bez sakara ar tiem, kas jāatzīmē, jo vēlāk radās uzskats, it kā lozungs būtu radies vienīgi kā atbilde uz Dženovas apspriedes priekšlikumu un tātad vienīgi Padomju Krievijas glābšanas labā. Nē, pati attīstība pie tā noveda: sašķelšanās bija notikusi, komunistu partijas jau gandrīz visur bija noskaņojušas savu virzienu, bija noorganizējušās un guvušas ne vien tādu pašpalāvības pakāpi, bet arī svaru pie pretiniekiem, ka varēja uzstāties ar priekšlikumu nodibināt *vienotu cīņas fronti, neatsakoties no saviem uzskatiem*, no savas kritikas un uzstāšanās brīvības, bet reizē nodibinot vienotu fronti ne vien vārdos, bet arī darbos.

Viss gads ir pagājis cīnā ap šo vienoto fronti. Vienu laiku agrāk tas šķita vieglāk, kad pa kara demobilizācijas laiku plūda uz komunistu saucieniem visas lielās strādniecības masas. Bet izrādījās, ka proletāriskā revolūcija nav vienkārši politiska revolūcija, kas, kā Markss atzīmē, iet steigšus uz priekšu un ātri izbeidzas. Ja proletāriskā revolūcija nav iepriekš noorganizēta, tas ir, ja tai nav priekšgalā cieši noorganizēta avangarda — komunistu partijas, tad tai ir ilgi jāvelkas caur uzplūdiem un atplūdiem; un, jo tālāk norisinās šī strādniecības apziņas organizācija, jo ciešāk jaunorganizējas arī kapitālisms, tas ir, jo grūtāka top revolūcijas uzvara. Ja 1917. gadā Krievijas apstāklos varēja viegli rasties situācija, ka jau iepriekš Oktobra revolūcijas strādniecības lielais vairums (strādnieku padomēs) bija aiz noteikti revolucionāras komunistu partijas, kura zināja, ko viņa grib un kurp viņa iet, un tātad viegli ieguva arī visas plāšās darba tautas (ieslēdzot zemniecību) vairumu, tad 1918. gadā Vācijā un citur tikai pēc revolūcijas uzvaras iesākās cīņa starp revolucionāro un oportūnistisko virzienu, pie kam pirmais vājš un neorganizēts un otrs stiprs un noteikts. Un šīnī cīnā ap strādniecības prātiem vismaz uz laiku uzvarēja *nerevolucionārais virziens*.

Pēdējais arī bija ieaudzēts ilgos gados (25 gadi II Internacionālē!), kamēr komunistiskais, revolucionārais tikai nule attīstījās, pie tam bieži pieņemdamas tādu frāžu raksturu, kādu mēs pazīstam zem nosaukuma «neatkarīgie», kas *vārdos* atzina i šķiru cīņu («neatkarīgie» Vācijā)*, i padomju iekārtu (Deimigs), i beigās «strādnieku un bezzemnieku valdību» (Menders!), bet tikai *vārdos*, kamēr nedraudēja šos vārdus pārvērst darbos.

Te vajadzēja atrast ceļu pie tām masām, kas *organizētas*, tas ir, saistītas ar mērenajiem, buržuāzijai draudzīgajiem virzieniem. Reizē kapitālisms atžirga no panikas un reizē ar to buržuāzijas iespaids uz masām, visbiežāk caur strādnieku nodevīgajiem vadoņiem. Vajadzēja atrast ceļu pie šīm masām, un tāds ceļš bija vienotās frontes lozungs. Tāds lozungs bija *nevajadzīgs*, kamēr masas pašas plūda pretim komunismam, pilnas ilūziju par vieglu pārlēcienu uz sociālismu; tāds lozungs paliktu *bez rezultātiem*, ja nebūtu revolucionāras situācijas, tas ir, saimniecisko attiecību, kas stumtu uz šo vienoto fronti. [...]

Bet, ja še jautājums grozās ap prašanu tuvināties plāšajām masām, kādu prašanu ir vieglāk aizmirst nekā iemācīties, tad bija vēl daudz citu pārpratumu kā tālu no Maskavas, tā arī tuvu no tās. Viens tāds pārpratums bija tas, ka vienotā fronte nozīmējot jaunu tuvināšanos ar s.-d., kā labiem, tā «kreisiem». Un ne vien tālajā Francijā vai Itālijā, vai Amerikā tas tā tika saprasts, bet es tagad — mazliet vēlu — atklāju, ka pat Latvijā bijusi kāda slēpēna noruna ar s.-d. neuzbrukt vienotram pa vienotās frontes laiku! Es lasu sūdzības par to, ka s.-d. lauzuši norunu; patiesībā viņi pareizāk sapratuši lozunga nozīmi. *Jo vienotā fronte nenozīmē* pretišķību *noklusēšanu* starp komunistiem un sociāldemokrātiem. Kas to tā sapratis, tas to nav sapratis. Še taisni slēpās briesmas komunismam, kur tas nebija pietiekoši noskaidrots un noskaņots.

Komunistiskajam, revolucionārajam virzienam vajadzēja nogatavoties, nokristalizēties, noorganizēties taču ne priekš tam, lai to atkal izkausētu un izšķaidītu neno teiktā virumā. Nē, lai, ar to nākot tuvākā satiksmē vai sadursmē, tas pieliptu, iepotētos mērena virziena pārvaldītās masās. Un, kam no šīs cīņas bail, tie vienkārši vēl nav vai varbūt pat nevar būt komunisti. Gadu ilgstošā

* Sk. 66. piezīmi. Red.

pārruna, kas droši vēl vienā otrā vietā izdarīs skaldījumus uz labo pusi (kā tas *bija* Vācijā, tā vēl *var būt* Francijā). Cerams, ka IV kongress šo jautājumu galigi formulēs, tas ir, patiesībā *apstiprinās* to, kas jau noskaidrots šī gada laikā.

Otrs notikums bija sarunas *Dženovā*. Kad parādījās pirmais uzsaukums Lloida Džordža uzspiestā formulējumā, tam bija pilnīgi *pilsoniski* utopisks raksturs. Kā Vācijas imperiālisms Brestā bija ar mieru iesākt ar skaitlītām frāzēm, tā še domāja ar mazu solījumu no savas puses pievilt Padomju Krieviju. Bet Padomju Krievija 4 gados bija daudz pārdzīvojusi un citādu spēku guvusi. Viņas uzstāšanās, ja arī neizdevās pievilk sev palīgā strādniecības vienoto fronti, panāca vismaz to, ka saskalīja pašus pretiniekus (Angliju un Franciju).

Protams, tas vien vēl būtu ne viss: Francija un Anglija var arī vienoties. Bet Dženova un vēlāk Hāga varen daudz darīja, lai atsegtu acis strādniecībai. Nodevīgie, šoreiz jau tieši uzpirktie [oportūnistiskie] strādniecības vadoņi vai no ādas līda laukā, lai kompromitētu Padomju Krieviju savu strādnieku acīs. Tanī pat laikā, kā viņi agrāk bija apsūdzējuši komunistus, ka tie pārāk ātri salauzuši kapitālismu, tagad viņi tos denuncēja strādniecības priekšā, ka nākot pārāk pretim kapitālistiem. Tanī pat laikā, kā viņi sēdēja visu laiku imperiālistu kungu priekšīnās, gaidīdami to pavēles, viņi apvainoja Padomju Krieviju, ka tā ejot kā lidzīgs spēks uz sarunām ar kapitālistiem pie viena galda. Viņi brīdināja strādniecību, ka boļševiki piekāpjoties, bet reizē lamāja boļševikus, ka viņi izrādījušies pārāk nepiekāpīgi utt.

Vajag tiešām lielas, pat nesaprotamas pacietības vai pat apstulbības strādnieku šķirā, ja visas šīs mācības to mēr nekā nepanāktu. Ar nožēlošanu jāatzīst, ka tā tas tomēr būtu, ja *saimnieciskie apstākļi* nenāktu palīgā. Nav ne mazāko šaubu, ka strādnieku šķira ir pagurusi (8 gadi, kā sācies karš!), un, ja viņai kapitālisms varētu sniegt kaut priekškara dzīves apstākļus, tā *apmierinātos*, un varbūt kapitālistu šķirai izdotos uzlikt tai jaunus iemauktus. Par tādu garastāvokli apzinīgais revolucionārs var uztraukties, bet tas nekā nelīdz. Un to Markss ļoti pareizi uzsvēra, ja sacīja, ka revolūcija ir krīzes auglis.

Pagājušo gadu cauri ir daudz rakstīts un daudz rēķināts par to, vai *krize jau ir beigās* jeb *vēl ne un kur un*

kā, vai statistisko diagrammu lauztā līnija ir par milimetrū pacēlusies uz augšu vai noslīdējusi uz leju. Šini ziņā bieži bijusi jāņem palīgā pat lielināšanas un vairināšanas glāze. Bet, kas ir bijis redzams bez lielināšanas glāzes, tie ir *milzigie streiki*, kādi norisinājušies pagājušā gadā. Ja ir liecinieks par krīzi, tad tie ir šie streiki, kas tagad ikreiz tiecas kļūt par vispārējiem — vismaz zināmā arodā. [...]

Ir vajadzīgs ļoti jūtīgs aparāts, kas lai nosver strādnieku šķiras izsamības vai sajūsmas pakāpi, auksto skaitļu vien tur nepietiek, bet jāatmet reiz par visām reizēm provokatoriskie s.-d. un dažādu arodnieku nodevīgo vadoņu saucieni (līdzi buržuāzijas tintes kalpiem), ka šo kustību saceļot komunistu musināšanas. Iekams krīzes laikā strādnieks kēras pie streika, vajag šausmīga trūkuma spaida, kas kļūst nepanesams. Tas ir priekštecis stāvoklim, kad masas vairs neapdomā, kā un kas būs pēc tam, proti, vai nu spontānām pārtikas un citādu veikalu izsišanām, jeb revolūcijai. Un, ja paraugām Austrijas proletāriātu, kur 2 reizes viena gada laikā veca, organizēta strādnieku šķira nonāk pie ielaušanās parlamentā, pie lepnu dzīvokļu un arī pa daļai pārtikas veikalu izsišanas, ja lasām, ka Braunšveigā, pat Berlīnes tuvumā un pašā Berlīnē (Neiķelnē) norisinās līdzīgas sadursmes ap pārtikas tirgotavām, tad jāsaka, ka pirmajā gadījumā (Austrija) krīze jau varbūt aizgājusi par tālu, ka strādnieku šķira tur jau izsamīsumā demoralizējusies, ka otrā gadījumā drīz tuvojas [iz]šķiru stāvoklim. Bet nesaprotami kļūst nodevīgo vadoņu mierinājumi: uzturiet mierīgus nervus, tas tikpat nekā nepalīdz! [...]

Eiropas revolūcijas jautājums tādi, ja nerēķina Krieviju, grupējas ap Vācijas un Francijas vārdiem, un tādēļ visai zīmīgs ir fakts, ka starp franču un vācu komunistu partijām nodibinājies visciešākais kontakts; kopēja abu CK apspriede Ķelnē augusta mēnesī 1922. gadā, kopējs uzsaukums, kopēja pastāvīga apvienojoša komisija. Kā Francijā, tā Vācijā komunistu partiju iespaids pieaug; tās jau tagad ir partijas, kuru balsi uzklausa. Ūn šī virzienā arī jānorisinās izšķirošiem notikumiem starptautiskos apmēros, cik tie zīmējas uz revolūciju.

Otrs svarīgs fakts ir Anglijas un Francijas savstarpējās attiecības. Anglijas buržuāzijas vislielākais kavēklis viņas neaprobežotās imperiālistiskās tieksmēs ir viņu

pašu strādnieku šķira. Karš un patreizējā krīze ir *revolutionējuši* arī šīs strādnieku šķiras galvas. Vārds «revolutionējuši» te jāsprot gan pa angļiski, bet tomēr. — Ja strādnieki Anglijā tagad sāk runāt par strādnieku valdību un par uzstāšanos visur ar patstāvīgiem sarakstiem *pret buržuāziju*, tad tas ir gan vēl tikai pirmais nedrošais solis. Vēl angļu strādniecības vairums ir par kolonijām, par imperiālismu, ja arī mērenu, un viņu vadoņu līdzjūtība Padomju Krievijai neiet tālāk par *neiejaukšanos* un par Padomju Krievijas, kā arī Vācijas ieņemšanu «Nāciju līgā». Bet grūts ir tikai pirmais solis un tā atrisināšana. Revolūcijas tālākai gaitai ir savas patstāvīgas loģika. Kas 10 gadus atpakaļ Anglijā būtu pareģojis, ka angļu strādniecība gandrīz vienbalsīgi izteiksies par labu patstāvīgām strādnieku kandidatūrām *pret buržuāziju*, būtu nosaukts par meli. Bet, kad 1920. gada augustā, Padomju Krievijai ejot uz Varšavu, sastādījās Londonā strādnieku komiteja*, tad tā jo drīz nonāca pie lozunga: ar visiem, *ne vien parlamentāriem līdzekļiem uzstāties pret Anglijas iejaukšanos.*

Tas viss spiež Anglijas valdību uz piekāpību, un šī piekāpība taisni rada Francijas buržuāzijā jaunu apetīti. Viņa ar savu lielo gaisa floti (2500 lidojamo aparātu), ar savu sīko kuģu daudzumu un 800 000 lielu armiju (lielākā armija!) sāk atminēties notikumus pagājušā gadusimteņa iesākumā. Ne vien apspiest Vāciju, bet *uzvarēt arī Angliju!* No šī stāvokļa jāsprot šo abu valstu asās diplomātiskās sadursmes, kuras patlaban aizķer arī tuvāko austrumu, proti, Konstantinopoles jautājumu. Franci pabalsta Turciju, Anglijas uzdevumā pret Turciju cīnās grieķi. Patlaban uzvar turki un sāk rasties drauds Konstantinopoli, kuru faktiski tur savās rokās Anglija. *Francija kā imperiālistiska barvede* — tas ir jaunais fakts, ko ienes pēckara revolucionārie apstākļi.

Te nav mans uzdevums nodarboties ar pareģošanu par nākošiem kariem. Protams, ka šoreiz tāds karš nevar norisināties bez proletariāta iejaukšanās. Un nevis tādēļ, ka šīnī gadā amsterdamieši** savā kongresā visā klusumā nolēmuši, ja draudētu karš, pret to uzstāties ar ģenerālstreiku. Tādi lēmumi bija jau arī iepriekš 1914. gada, un

* Sk. 113. piezīmi. *Red.*

** Amsterdamas arodbiedrību internacionāles darboņi. Sk. 41. piezīmi. *Red.*

amsterdamieši lēmumu aizmirsīs tikpat drīz kā 1914. gadā. Bet tagad ir jauns faktors — tas ir Komunistiskā Internacionāle.

Ārējās politikas pārskats būtu nepilnīgs, ja mēs nerūnātu par strādnieku Internacionālu savstarpējām attiecībām. Strādniecība tiek apvienota 2 lielās apvienībās: revolucionārajā (Komunistiskā Internacionāle un Profesionalā Internacionāle, t. i., Sarkana arodnieku apvienība)* un antirevolucionārajā — izlīdzēju Internacionālē (II, II^{1/2} un Amsterdamas arodnieku apvienība). Šīs pēdējās 3 patiesībā ir viena, jo II^{1/2} [Internacionāle] ir patlaban gatava nozust un Amsterdama ir II Internacionāles faktiskais spēks. Nav šaubu, ka II Internacionāles apvienībā ir pēc skaita vairāk biedru nekā III [Internacionālē], bet jāzina, ka amsterdamiešu miljonu starpā, var sacīt, apmēram 30% ir kreiso, kas tikai uzticīgi vienotai frontei neatšķelas, iekams nav nacionālos apmēros guvuši *vairumu*. Protams, ka šīs saskaldītais stāvoklis ir buržuāzijas spēks. Tādēļ III Internacionāle arī mēgināja nodibināt *kopēju internacionālu fronti*, neatsakoties no saviem principiem.

Visiem zināms, kādu bēdīgu lomu šīnī mēginājumā spēlēja *otrie*. Viņi, no strādniekiem spiesti, nāca uz apspriedēm, bet tad vispirms sabotēja tās, atteikdamies no vispasaules strādniecības kongresa pa *Dženovas konferences laiku* (lai nebūtu jāuzstājas pret buržuāziju), tad uzstādīdami [Padomju] Krievijai dažas apvainojošas prasības, un, kad Krievija tās tomēr pieņēma, tomēr atsacījās no kongresa sasaukšanas. Tā caur II Internacionāles vainu izjuka 9 vīru komisija un strādniecība palika bez vienotas frontes vispasaules apmēros. Vēl varbūt ne vienreiz vien strādniecības vadoniem izdosies apvilt savas masas. Var pat atgadīties, ka kapitālisms pa to laiku no jauna atžirgst un ka revolūcijas moments no jauna izrādās garām palaists, ka jāgaida jaunas krīzes, jauni kari utt. Tas viss var būt nākotnē. 1921./22. gads priekš tādas baidīšanās vēl nedod iemeslu.

Man vēl jāpakavējas kā pie ārējās politikas jautājuma pie ļoti iekšēja jautājuma — par Latviju un tās kaimiņiem. Kāda loma viņiem piekritusi pagājušā gadā? Daži domā, ka «buržuāzijas vara Latvijā (un arī Igaunijā) esot nostiprinājusies», pieleik gan tūliņ klāt aprobežojošo «zināmā mērā».

* Sk. 40. piezīmi. *Red.*

Menševikiem ir vēl daudz labāks vārdiņš «zināmā mērā pēc iespējas». Bez runas, buržuāzijas vara Latvijā un Igaunijā ir «zināmā mēra stipra», jo citādi viņas taču nebūtu, bet viņas stiprums guļ *ārējā atbalstā*. Visas šīs valstiņas, no kurām daža dabūjusi, kā Latvija, 37 valstu de jure (valstisku) atzīšanu, ir buferu valstis, kas stāv tik ilgi, kamēr to atļauj starptautiskais stāvoklis. Un ir arī pareizi, ja pieliek klāt, ka par atsevišķām «katastrofām» še neesot runas. Mēs jau labi sen kā nostājušies uz to viedokli, ka *revolūcija* šīnīs valstiņās ir *revolūciju jautājums* lielākās valstis kaimiņos, kā Vācijā, Polijā, jeb arī sakarā ar jau notikušu revolūciju (Krievijā), bet ne [pilnīgil] patstāvīgas katastrofas jautājums.¹⁵³

Bija laikmets, kad daži* sapņoja par Latvijas, Igaunijas un Lietuvas «aizsardzības» apvienību. Plāns, kā jau bez kāda pamata, sabruka.** Vienīgais reālais plāns te var būt apvienība ar Padomju Krieviju jeb atkal zem kādas buržuāziskās valsts pātagas. Kamēr Latvijā «buržuāzijas vara kaut zināmā mērā ir nostiprinājusies», pirmā kombinācija ir neiespējama. Otrā kombinācija, zem Francijas [ie]spaida, ir pagājušā gadā gājusi uz priekšu: «aizsardzības», tas ir, kara ligums starp Latviju, Igauniju un Poliju (protams, zem pēdējās vadības), pievienojoties vēl Somijai, jau ir parakstīts, un Latvijas un Igaunijas «parlamenti» to arī jau apstiprinājuši, te piepeši atsakās no ratifikācijas vispirms Somija un tad Polija.¹⁵⁴ «Nostiprinājusies» buržuāzija Latvijā un Igaunijā bija pārsteigusies. Šis ligums tiks grozīts un papildināts un no jauna parakstīts taisni tā, kā to pavēlēs Francija jeb varbūt arī Anglija, kas šad tad arī savu draudzību parāda, atsūtot ciemā pāris kara kuģu. Visādā ziņā šo valstiņu loma Eiropas koncertā ir *kontrrevolucionārās buržuāzijas* rokaspušu loma. Raug, iekš kam pastāv šejienes buržuāzijas stiprums. Patstāvīga spēka viņai nav. Itin tāpat kā, patstāvīgi nēmts, ir vajš Latvijas vai Igaunijas proletariāta spēks un viņa spēks ir *revolucionārajā pārējo zemju proletariātā*. Kas salīdzinās šī gada lidzjūtības izteiksmi no Krievijas un citu zemju proletariāta puses negantās buržuāzijas upuriem — Kingisepam Igaunijā vai Puriņam Latvijā, būs novērojis, ka šī lidzjūtība ir no jauna pieaugusi.

* Domāti buržuāzijas politiķi. *Red.*

** Sk. 68. piezīmi. *Red.*

Ar to beigšu savu īso pārskatu par pagājušā gada notikumiem ārpasaulē. Es neturēju par vajadzīgu uzskaitīt sīki notikumus, kas ikvienam laikraksta lasītājam vēl dzīvi atmiņā. Es tikai gribēju aprādīt, ka pagājušais gads nebija nenozīmīgs gads bez svarīgiem notikumiem, bet ka tas bija gads, kurš ar pilnīgu tiesību nosaucams par cīņīgu 5. gadu Krievijas un tamlīdz vispasaules revolūcijā. Slēdzienus no tā taisīs nākošais gads, kuram acīmredzot būs jāpārdzīvo vairāk *izšķiroši* brīži uz vienu vai otru pusi nekā pagājušiem gadiem. Uz jaunu gadu, uz jaunām cīņām!

P. Stučka

*«Darba kalendāra» rakstu krājums, I.
LKP izdevniecība «Spartaks»,
1922, 3.—11. lpp.*

*Iespiests pēc rakstu
krājuma teksta*

UZ JAUNU GADU!

Tā nav vienkārša formalitāte, ja mēs šogad apstājamies Jaungada priekšvakarā pie šī kalendāriskā fakta, ka viens gads ir beidzies un iesākas jauns gads. Tas notiekas ik gadus reiz un atkārtojies jau tūkstošām reizēm. Pilsoniskā pasaulē tā bija saimnieciska perioda maiņa, gada peļņas noteikšanas moments. Mums šis gada beigas sakrīt ar veselas rindas svarīgu kongresu norisināšanos: no 7. nov. kā padomju varas 5 gadu pastāvēšanas svētku dienas iesākas viens pēc otra trīs starptautiski kongresi — IV Kom. Intern. kongress, Prof. Intern.* kongress, Kom. Jaunatnes Internacionāles¹⁵⁵ kongress. Viņiem sekoja X Viskrievijas Padomju un pēc tam Apvienotais Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (CCCP) kongress, kas taisni Jaungada priekšvakarā slēgts.

Šī kongresu sērija nozīmē veselu etapu Komunistiskās revolūcijas vēsturē. Bez skaļiem vārdiem, ne visai rožainos apstāklos norisinājās šie kongresi, un tomēr jāsastop tikai jel viens no šo kongresu dalībniekiem, lai jau no acīm izlasītu zīmīgu drošību, patstāvības skolu. Nav vairs tā bažu un šaubu skata, kas pagājušā gada beigās bija tik bieži sastopams. Mēs jūtam, ka kāja atduras uz kaut ko ciešu; mēs sajūtam pamatu zem kājām. Un tanī brīdī,

* Sk. 40. piezīmi. *Red.*

kad viens otrs «nepmanis» jau gatavojas sagaidīt Jaungadu pie vīna glāzes ar uzvaras smaidu, mēs jūtamies drošāk nekā jebkad.

Kas noticis? Pagājušā gadā atklāti pasludinājām atkāpšanos.* Mēs to pasludinājām varbūt pēdējā iespējamā momentā. Mūsu biedros notikās manāms sajukums: Kā? No komunisma atpakaļ uz kapitālu? Un labprātīgi, bez asinspiltes ziedojuuma? Vai tā nav nodevība pret revolūciju un pret komunismu? Sie jautājumi — gan retāk atklāti, bet jo biežāk iekšēji, aiz partijas disciplīnas apziņas slēpjošties, — tolaik bija parasti. Bet šogad 1. maijā, eseru prāvas laikā** un 7. nov. milzīgas un jūsmu pilnas demonstrācijas pierādīja gaiši, ka šaubas izzūd un, taisni otrādi, rodas pašpaļāvība un reizē uzticība uz komunistu partiju, uz padomju varu un revolūciju.

Tad IV kongresā biedrs Ļeņins pasludināja visai pasaulei, ka jaunā ekonomiskā politika nav vienīgi Krievijas revolūcijas parādība, bet ir īpatnēja vispār proletāriskajai revolūcijai.*** Un šis leitmotīvs velkas cauri visiem pārējiem internacionālajiem kongresiem šogad. Viskrievijas Padomju kongress taisa galīgi slēdzienus no vairāk kā gada jaunās ekonomiskās politikas. Vecie krājumi ir izbeigušies, visa spožā aina — uz papīra vairāk —, kas raksturoja kara komunisma laikmetu, ir nozudusi. Kā rūpniecība, tā zemkopība, kā finanses, tā skolas un tautas izglītība atrodas vājā, ļoti vājā stāvoklī. Un tomēr ir manāma labošanās pretim 1921. un 1920. gadam, un, cik maza arī šī labošanās, tā ir pašu roku darbs: *Revolūcija ir, ja var tā izsacities, pārvesta uz saimnieciskiem, uz pašatmaksāšanās pamatiem.* Viņas rēķini ir viļu attaisnojuši. Viņai ir — to redz ikviens — reāls saimniecisks pamats.

Vispirms mēs svinējām organizētu uzvaru kara arodā. Ar milzīgiem zaudējumiem un lieliem deficitiem mēs iesākām šo darbu, bet mēs to veicām. Mēs noņemāmies no kārtot dzelzceļu un vispār transportu. Mēs to veicām, ja arī vēl ar deficitu. Mēs pārgājām uz pārtikas nodokli, un tagad mēs esam jau gandrīz slēguši pagājušā gada kampaņiju**** ar necerēti labiem panākumiem. Grūti, bet at-

* T. i., pāreju uz jauno ekonomisko politiku. *Red.*

** Sk. 115. piezīmi. *Red.*

*** Ļeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 374. lpp. *Red.*

**** Acīmredzot labības sagādes kampaņu. *Red.*

jaunojas arī rūpniecība un zemkopība. Šie abi uzdevumi ir tie izšķirotie momenti, kur mūsu revolūcijas fronte norisīnāsies nākošos gados.

Jāatzīstas, ka tur stāv priekšā vislielākās grūtības. Priekškara rūpniecībai Krievijā bija savā ziņā siltumnīcas augu raksturs: to baroja ar augstām mūtām un dārgiem kroņa apstellejumiem. Kapitāls reizē te pamatojās uz lētu darbaspēku un tā pārmērīgu izmantošanu. Krievija bija zemkopības zeme, bet arī zemkopībā pamatojās vienīgi uz pārmērīgu strādnieku izmantošanu un zemnieka darbaspēku izsūkšanu muižās un uz zemnieka pārmērīgu darbu un badošanos zemnieku saimniecībās. Ja mēs runājam, ka mēs tiecamies pēc tā — atjaunot rūpniecību un zemkopību *priekškara apmēros*, tad mums jāpievieno klāt vārdiņi: *ne tikai priekškara, pareizāk priekšrevolūcijas apstākļos*. Kā to panākt? Mums jāatbild: *vienīgi saimnieciskās revolūcijas ceļā*.

Kā jau Jaungada vakarā, man pēc bērnības paražas acu priekšā stājas nākotnes mīklu minēšana. Agrāk to darīja vienkārši pēc izlietā svina figūrām: lēja laimes. Revolūcijas laikos tādi līdzekļi būtu pārāk maziski, un, otrkārt, tie pamatojas uz māptīcību, ko mēs apkarojam jebkurā veidā. Mums pēc dzīva darba faktiem jātaisa slēdzieni uz nākotni.

Divi nelielni fakti neatstāj manu atmiņu. Pirmais: es šīnīs dienās satikos un vedu sarunas ar vecu biedru — holandiešu inženieri komunistu Rutgersu, kas dalību ņēma arī mūsu Padomju Latvijas saimniecības darbā. Viņš ir viens no Sibīrijas Kuzņeckas rajona oglraktuvju vadītājiem. Še vairāk simtu strādnieku no Ziemeļamerikas iesāk uz biedriskiem pamatiem darbu ar Amerikas paņēmieniem.¹⁵⁶ Viņu darbs ir jau četrreiz ražīgāks nekā Krievijas oglraču darbs turpat blakus. Bet viņu rindās jau ietilpst arī krievu strādnieki, kas še starp Amerikas biedriem ātri piesavinās Amerikas darba paņēmienus Amerikas augstās tehnikas apstākļos. Kad pirmās šahtās būs ierindots pie tiekoši daudz Krievijas strādnieku, Amerikas strādnieki pāries tālāk uz nākošajām šahtām un tā nesīs progresu visa Kuzņeckas baseina rajona tehnikā. Kas tā ir, ja ne revolūcija Krievijas oglraktuvju tehnikā? Un tā ir ne vien logiski izdomāta shēma, tā ir revolūcija dzīvē. Nav vajadzīgs Jaungada nakts fantāzijas, lai šo ainu iztēlotu tālāk no aroda uz arodi.

Otrais fakts: šinī Jaungadā izbeidzas pirmais gads, kā izvesta sistemātiski cauri angļu—dāņu lopkopības—zemkopības sistēma Stremutkas padomju saimniecībā Pleskavas gubernā. Tā ir mūsu veca biedra — bij. emigrantā Birkmaņa propagandētā sistēma, kas, gan iesākta gadu agrāk, šogad pirmo reizi te top izvesta dzīvē Krievijā pilnā mērā un sistemātiski. Ar sakņaugiem (bietēm, turnepšiem) kā galveno lopu barību; ar seklo kūti un cementa sīvā dobēm utt., utt. Šī sistēma jau otrā gadā dod labus panākumus. Pilnīgi tos apsvērt varēs, tikai visu sējas virknī caurejot, t. i., ne agrāk par 6—8 gadiem. Bet jau pēc otrā gada jaunās sistēmas saimnieciski revolucionārā nozīme ir gaiši redzama. Ne vien mums, bet pat apkārtnes zemniekiem, kuru starpā jau rodas tieksme sekot piemēram. Tā ir jauna, augstāka saimniecības sistēma, tas ir lēciens uz priekšu. Es šo projektu, sekojot b. Birkmaņa pirmajam vārdam, jau esmu sācis propagandēt krievu presē.* Vēl mēs atduramies uz neticīgām ausīm. Piemēri padarīs tīcīgus visneticīgākos Tomus. Iedomājieties lielu Krievijas progresu, ja Krievijas padomju saimniecības un jo sevišķi zemnieku saimniecības pieņems jauno sistēmu no sākuma pa vienam, tad masām. Un šinī saimnieciskās tehnikas uzvaras gājienā *ievērojama pionieru loma piekrīt mūsu latviešu kolonistiem* — saimniekiem.

Nav še vieta iztirzāt sīkāk abus šos gadījumus. Tie atklāj mūsu acu priekšā saimnieciskās revolūcijas izredzes, kas vairs nāv fantāzija, bet reāla iespējamība. *Un reāla iespējamība padomju iekārtā klūst par nepieciešamību.* Jums klūs ikvienam skaidrs, ka, pārlecot uz jaunu, *augstāku saimniecības sistēmu kā rūpniecībā* (protams, lielrūpniecībā), tā zemkopībā (še vispirms sīkākās un vidējās saimniecībās), būs izšķirta — un vienigi tā! — *strādnieku darba apstākļu un saimnieciskās atmaksāšanās problēma.*

Es citas izredzes labi neredzu. Lēciena revolūcijas iespējamība ir pierādīta, ar to ir apzēgelēta tās *nepieciešamība, nenovēršamība*. Aklam tas jāredz, kurlam tas jādzird. Ka velti ir kapitāla trūkums,** bet, ja rietumu kapitālisti nenāks palīgā (protams, ne aiz labdarības, bet aiz peļņas nolūkiem), tad tas viss norisināsies *lēnāk*, pakāpeniski pēc arodiem, bet norisināsies. Jo arī privātkapitālam nedz liel-

* Sk. šā sēj. 379.—382. Ipp. Red.

** T. i., lidzekļu trūkuma dēļ no tās nav jāatsakās. Red.

rūpniecībā, nedz zemkopībā nav citas iespējas atmaksāties Padomju valsts darba likuma robežās kā vienīgi ar tehniskas revolūcijas palīdzību. Protams, vienīgi padomju varai pastāvot.

Raug, nākošā gada, nākošo gadu uzdevums Padomju Krievijā! Tas skan: *saimnieciska revolūcija! Padomju Krievijas saimnieciskā revolūcija nozīmēs pārējās pasaules proletārisko revolūciju. Cieši pie stūres, padomju vara!*

P. Stučka

*«Krievijas Cīna», 130. nr.,
1922. g. 31. decembri*

Iespiests pēc avīzes teksta

NO GRĀMATAS
«VALSTS TEORIJA UN PADOMJU
• KONSTITŪCIJA»¹⁵⁷

PRIEKŠVĀRDS

Ievērojot to lomu, kādu man liktenis bija lēmis, ievie-tojot mani uz ūsu laiku pirmā revolucionārā tieslietu vadī-tāja amatā Krievijā pēc 1917. g. oktobra, man bija jāsper arī otrs solis un teorētiski jāpaskaidro tas, ko jaunu ienesusī mūsu revolūcija tiesību un taisnības sapratnē. To es iesāku ar krievu valodā jau iznākušo grāmatu «Tiesību un valsts revolucionārā nozīme. I. Vispārējā tiesību teorija» un tagad patlaban nobeidzu ar šīs grāmatas II daļu par valsti. Šo otro daļu es še pasniedzu arī latviešu valodā.

Priekš tiesību jautājuma paša mans pirmais darbiņš, bez runas, svarīgāks: tas, lai viņa pārējās īpašības būtu kādas nebūdamas, ir *pirmais darbs par tiesibām revolucionārā marksisma sapratnē*. Viņš gribot negribot bija jāpadara par mazliet speciālu, kaut gan centos būt populārs, jo nebija nekādu priekšdarbu. Neraugot uz veseliem vezumiem pilsonisko juridisko zinātņu grāmatu, tanīs nav nedz vispār atzīta jēdziena par tiesībām un valsti, nedz vispār *zinātniska uzskata* šīnī jautājumā. Un es savā pirmajā darbiņā tad arī centos pierādīt — un domāju, ka es to esmu sasniedzis, — ka pilsoniskā zinātne to arī *nevarēja* panākt, ja tā nespēja nostāties uz *revolucionārās šķiru cīnas stāvokli*. Es te, protams, nedomāju, ka viņiem būtu bijis jānostājas uz proletariāta šķiras stāvokli; nē, pietiktu, ja viņi šo zinātni apraudzītu valīsirdīgi no savas šķiras stāvokļa. Bet to viņi nevar, un, reiz viņi to nevar, viņiem jāmēģina apzinīgi vai neapzinīgi slēpt šo šķiras stāvokli, jākļūst divkosīgiem, liekulīgiem, nezinātniskiem.

Man bija jāiet tālāk un jāmēģina paskaidrot jēdzienus, kurus jau varēja skaitīt par vispār pazīstamiem: kas ir sabiedrība, kas ir šķira un šķiru cīņa utt., — jo arī šo jēdzienu paskaidrojumu nebija gatavu priekšā. Un īpaši šķiras jēdziens un viņa revolucionārā, marksistiskā sapratne nebija izstrādāta.

Vissvarīgākais te bija jautājums par revolucionāri marksistisko šķiru cīnas sapratni, bez kuras pats revolucionārais tiesību jēdziens paliktu nesaprasts. Šī nodaļa bija

atsevišķi nodrukāta 1922. g. «Darba kalendārī»,* uz kuru es te norādu. Te tikai pāris vārdos [apskatu] mūsu revolucionāro tiesību jēdzienu un slēdzienu no revolucionārās šķiru cīņas sapratnes: «Tiesības ir tāda sabiedrisku attiecību sistēma (jeb iekārta), kas saskan ar valdošās šķiras interesēm un tamlīdz ļop uzturēta spēkā no šīs šķiras organizēta spēka.» — Bet slēdziens no revolucionārās šķiru cīņas ir tas, ka «izmantotāju šķira nekad nedrīkst dzīties pēc viņas izmantotās šķiras iznīcināšanas. Tanis gadījumos, kad viņa šo principu nav ievērojusi, viņa ir ikreiz bojā gājusi pati reizē ar izmantoto šķiru. Caur to izskaidrojams, kādēļ izmantotāju šķira ielaižas izlīgumos, piekāpjas pretim izmantotai šķirai, kas kādreiz šķiet pilnīgi nesaprotams. Visa attīstība ved nenovēršami uz proletariāta diktatūru, bet proletariāts kā izmantotā šķira nevar negribēt savu apspiedēju šķiras iznīcināšanu (kā šķiras). Jo tikai ar šo proletariāta uzvaru izbeidzas, kā Markss māca, cilvēces priekšvēsture» (P. Stučka. «Tiesību un valsts rev. loma», I, lpp. 36./37.).**

Es gan domāju, ka Ķeņina kapitālais darbs par «Valsti un revolūciju», kas uzrakstīts iepriekš Oktobra revolūcijas, bet iznāca drukā dienu pēc tās, jautājumu par valsti ir galīgi noskaidrojis. Bet atliek jautājumi par valsti, kas tur nav aizskarti un kas bija vēl papilnam jāpaskaidro. Un, tā kā man tanī pat laikā*** bija uzdots krievu valodā [uzrakstīt] darbu par valsti un Krievijas Padomju Konstitūciju partijas skolām,**** tad es tur mēģināju savienot divus uzdevumus: šo patstāvīgo darbu un otro daļu no savas pirmās grāmatas.

Vai to vajadzēja latviski? Es pats par to šaubījos, daži mani biedri ir citās domās. Es, izejot no tā stāvokļa, ka krieviski grāmata būs maz kam dabūjama aiz krievu grāmatu tirgus apstākļiem, biju ar mieru izdot šo otro daļu arī latviski, atstājot jautājumu par pirmo daļu šimbrīžam atklātu un noraidot tos, kas par to interesējas, pie krievu izdevuma. Ir, protams, zināmas neērtības, jo es, vispār nēmot, neatkārtoju tur jau darīto un sacīto.

Varētu vienam otram izlikties, ka šīs arods nav tik sva-

* Domāts raksts «Tiesa un taisnība». Sk. šā sēj. 19.—35. lpp. *Red.*

** P. Stučka te atsaucas uz šās grāmatas 1. izdevumu. *Red.*

*** T. i., 1921. g. tai pašā laikā, kad tapa grāmata «Tiesību un valsts revolucionārā loma». *Red.*

**** Grāmatu «Mācība par valsti un KSFPR konstitūciju». *Red.*

rīgs, ka par to būtu jāpaplašina mūsu literatūra. Tiesa gan, ka mums tanī pat laikā ir noziedzīgi maz grāmatu par dabaszinātnēm. Bet 1887. g. Engelss (kādā artikelī kopēji ar toreizējo Kautski),* griežoties pret tā sau-camo juridisko (tiesisko) sociālismu, aprāda, ka pēc tam, kad pilsoniskā revolūcija (vispirms literāriskā) izskaudusi reliģiozo (kristīgo) pasaules uzskatu, šī vietā nācis jauns, ko Engelss apzīmē par *pilsonisko jeb juridisko pasaules uzskatu***. Jūs tad arī sapratīsiet, kādēļ pie mums un visur citur pilsoniskajā sabiedrībā kā tauku laukumiņi virs ūdeņiem peld «tiesu dakteri», juristi, pirmā vietā — advokāti. Mums tam jāsastāda pretim jauns uz-skats, revolucionārais jeb komunistiskais pasaules uz-skats, arī tiesību un valsts jautājumā.

Tas izskaidro arī stipri polemisko raksturu, kāds ir manam darbījam daudz jautājumos. Mans uzdevums bija iepazīstināt ar Padomju Konstitūciju, bet to izdarīt zinātniski. Jautājumi bija jāapskata salīdzinoši ar pilsonisko zinātni un tiešamību, tā sakot, priekšmetainā kārtā. Un visur, kur bija jāpolemizē ar pilsonisko zinātni padomju jautājumā, mēs atkal un atkal atduramies pret Kautska vārdu. Ja grāmatīgas pirmajā daļā (par tiesībām) visur un atkal sociālistu mutē mums bija jādzird pilsoniskā profesora Antona Mengera vārdi, tad valsts jautājumā ač-gārni — pilsonība teorētiski atbalstās uz Kautski. Kaut-skis ir kļuvis par pilsonības valsts tiesību zinātnes pēdējo bastionu.

Mums, latviešiem, «demokrātiskā» iekārta atnēsusī arī latvisku tiesību zinātnes fakultāti ar «Cakstes tēvu» kā starptautisko zinātnu profesoru (!). Ja pilsoniskās zinātnes priekštāvji vispār mīl spīdēt ar savu zināšanu krā-jumu, kas mums, «neprofesoriem», šķiet nesasniedzams, tad Latvijas [universitātes] tiesisko zinātnu fakultāte sa-vukārt ir kļuvusi nepārspējama nezināšanu ziņā. Starp citiem arī docents Dišlers izlaidis grāmatu «Demokrātiskās valsts iekārtas pamati». Tas ir cittautiešu rakstu «lo-kalizējums» pilnā vārda nozīmē, arī ar visām lokalizācijas jocīgām pusēm. Viena otra vieta no tās varbūt būs jācītē, kaut zem rindiņām.

Maskavā 8. martā 1922. g.

P. Stučka

* Rakstā «Juridiskais sociālisms». Sk. *Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 21. М., 1961, с. 495—516. Red.

** Sk. 5. piezīmi. Red.

III. VALSTS UN REVOLŪCIJA

B[iedra] Leņina darbs «Valsts un revolūcija» ne vien izdarīja lūzumu revolucionāru galvās, bet ienesa jukas pat pilsonisku zinātnieku starpā, un grūti ir atrast jauņaku laiku grāmatu par valsti, kurā netiktu «apgāzts» vai vismaz minēts šīs darbs. Ari man jāievieto savā darbiņā īpaša nodaļa ar nosaukumu «Valsts un revolūcija», ne lai atkārtotu to, kas jau uzrakstīts Leņina darbā: viņas saturu, tā kā tā iznākusi arī latviski*, es pieņemu par vispār pazīstamu. Bet mums jāpakavējas sīkāk pie jautājumiem, kas tur nemaz nav apskatīti jeb tur apskatīti tikai garām ejot, jo pēc 1917. g. ir nepieciešami jāpārskata no jauna visi jēdzieni ne vien par valsti, bet arī par revolūciju. Nav ko slēpt, ka mēs visi līdz mūsu revolūcijai jeb vismaz līdz lielā pasaules kara sākumam šinīs jautājumos domājām citādi nekā tagad — mēs tagad sacītum — zināmā mērā oportūnistiski.

Es tikai paraugam te ķemu divus piemērus. Vecais Lībknechts, kuru neviens nevainos par revolucionārības trūkumu, sacīja vācu [sociāldemokrātu] partijas Halles kongresā (1896. g.): «Kas spēj noteikti atrobežot tagadējo valsti no nākotnes valsts? Tagadnes valsts *ieaug* nākotnes valstī, itin tāpat kā nākotnes valsts jau slēpjas tagadnes valstī. Nav iespējams tāpat kā sociālistu spaidu likuma krišanas gadījumā¹⁵⁸ vienkārši lemt: pulkst. 12 naktī izbeidzas vecā un iesākas jaunā valsts.» Citiem vārdiem, Lībknechts ticēja tai pašai «ieaugšanai» «nākotnes valstī», par kuru tik asi zobojās Engelss**.

Jeb mēs ķemam Vācijas s.-d-jas «maksimālo» un «minimālo» programmu (un jāpiezīmē, ka visu citu s.-d.

* V. I. Leņina darbu «Valsts un revolūcija» latviešu valodā publicēja izdevniecība «Spartaks» 1920. g. *Red.*

** Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 38. М., 1965, с. 105. *Red.*

partiju programmas ir vairāk vai mazāk pareizi norakstītas no šīs), bet, lai nesauktu mūs par kasekļiem, mēs izrakstām par to nejaušu citātu iz «*Neue Zeit*» (XIX gļada-gājuma) II [d.] lpp. 485. iz K. Eisnera raksta): «Tānī pat laikā, kad programmas principiālā daļa prasa noteikti visas pilsoniskās sabiedrības atmešanu un mūsu vienīgās, jaunu pasauli ceļošās domas negrozāmību, mūsu tagadnes jeb minimālā programma raksta priekšā visas vecās iestādes pildīt ar sociālistiskiem uzdevumiem. Tāds pastāv pie mums *duālisms* starp programmu un taktiku.»

Kā mēs saprotam vārdu «revolūcija»? Revolūcija ir vis-pār politiskas (valsts) varas iekarošana no jaunās šķiras: «Visu iepriekšējo revolūciju būtība bija tā, ka vienas noteiktas šķiras kundzību nomainīja citas šķiras kundzība» (Engelss ievadījumā pie K. Markska «Šķiru cīņas Francijā»).* Bet proletārisko jeb sociālistisko revolūciju Engelss (sk. *Neue Zeit*, 1903./4. g., II [d.], 582.) apzīmē ar vārdiem: «Mūsu galamērķis, sociālistiskā revolūcija, ir politiskās varas iekarošana no proletariāta kā līdzeklis sabiedrības reorganizācijai.»** Kautskis (sk. *Neue Zeit*, XI, I, 653.) šo jēdzienu paskaidro kā «politiskās varas iekarošanu no strādnieku šķirām tānī nolūkā — pārveidot ražojamās attiecības sakarā ar viņu interesēm un reizē ar to pārveidot visu sabiedrību». Sīkāk šo domu Kautskis attīsta savā grāmatā «*Sociālā revolūcija*», kurā viņš par revolucionāru apzīmē ikvienu, kas censas uz to, lai šķira, kura līdz tam laikam bija apspiesta, iegūtu valsts varu, jo priekš Kautska tolaik šķita būt neapšaubāma lieta, ka apspiestā šķira, iekarojusi varu, nevar aprobežoties ar politiskām reformām***, bet tai jāliekas pie ražojamo attiecību pilnīgas pārgrozīšanas. Zīmējoties uz strīdiem par to, vai viena vai otra revolūcija ir politiska vai sociāla, mēs varētu te aprobežoties ar Markska paskaidrojumu: «Par

* Marks K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 94. lpp. *Red.*

** Cītēta F. Engelsa vēstule F. Turati 1894. g. 26. janvāri; literātūrā tā vēlāk pazīstama ar nosaukumu «Nākošā Itālijas revolūcija un sociālistiskā partija». (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 22. М., 1962, с. 458.) *Red.*

*** Kautskis vēl [VSD] partijas Drēzdenes kongresā (1903. g.) runāja: «Izšķirošā nozīme pieder valsts varas iekarošanai. Tikai pēc valsts varas iekarošanas mums būs drošs pamats zem kājām ceļā uz sociālisma izvešanu dzīvē.» Bet mazliet vēlāk (*Neue Zeit*, 1903./4. g., I, 590.): «ja proletariāts reiz ir pie politiskās varas, tad iz šī fakta sociālisms ir slēdziens, kas pats par sevi saprotams».

cik ikviens revolūcija sašķaida veco sabiedrību, par tā ir sociāla. Par cik ikkura revolūcija gāž veco varu, par tā ir politiska.»*

Bet kā jāsaprot *valsts varas iekarošana*? Iz mūsu paskaidrojuma, ka valsts ir šķiras valdīšanas ierocis, un iz mūsu citātiem par revolūcijas jēdzienu izverd arī valsts un valsts varas nozīme revolūcijas laikmetā. Ikviensai šķirai, kas vienā vai otrā lomā piedalās zināmā revolūcijā, ikviens cilvēces attīstības laikmetā šī nozīme ir citāda sakarā ar vienas vai otras šķiras interešu pārsvaru vienā vai otrā laikmetā. Šī interese, pareizi vai nepareizi atzīta no zināmas šķiras, arī noteic viņas lomu un viņas izturēšanos zināmā revolūcijā.

Mēs, piem., vēl arvien ar apbrīnošanu noraugāmies uz to noteiktību, ar kādu buržuāzija uzstājās pret feodālaļiem kungiem buržuiskās revolūcijās Anglijā un Francijā. Pirmajā gadījumā buržuāzija, kā to atzīmē Markss,** ved izšķirošu cīņu uz dzīvību un nāvi pret zemes īpašnieku šķiru: viņas centiens ir padarīt šo šķiru lieku, t. i., izvest dzīvē zemes nacionalizāciju, un cīņa pret labības likumu bija tāda cīņa dēļ zemes nacionalizācijas. Bet šī cīņa izbeidzās ar izlīgumu tādēļ, ka uz cīņas lauka stājās jauna šķira, proletariāts. Tāda pat tieksme vēl noteiktākā formā Francijā izpauðās muižu konfiskācijās un feodālo privilēģiju bezmaksas atcelšanā. Bet arī še cīņa galu galā izbeidzās ar izlīgumu «divu buržuāzijas frakciju», proti, zemes īpašnieku un finansiāli rūpniecisko kapitālistu starpā, arī zem proletariāta pacelšanās iespāida. Piekāpšanās pastāvēja izlīgumā par zemes un varas dalīšanu, bet valsts palika pastāvam kā *mūžiga* kategorija, negrozāms jēdziens.

Citādi tas norisinās strādnieku šķiras revolūcijā, kuras uzdevums ir atcelt ne vien kapitālistu šķiras valdīšanu, bet arī pašu šķiru pastāvēšanu. Te valsts aparāts pieņem tikai *pagaidu* nozīmi kā *pārejas pakāpe* uz bezšķiru sabiedrību.

Sie vispārējie jēdzieni ir jāpārbauda ar faktiem. Jautājumu par to, kā attīstījušies cīņas veidi *ap valsts varu*,

* Citāts no K. Marksas darba «Kritiskas piezīmes pie «Prūša» raksta «Prūsijas karalis un sociālā reforma»». *Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 1, с. 448. *Red.*

** Darbā «Moralizējošā kritika un kritizējošā morāle». (*Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 4, с. 302.) *Red.*

sīkāk aplūkot piekrīt revolūciju un revolucionāru kustību vēsturei; še mēs varam tikai īsi atzīmēt dažus atsevišķus vilcienus, kas ir nepieciešami mūsu priekšmeta pilnīgai noskaidrošanai.

a. PILSONISKĀ REVOLUCIJA

Ja mēs salīdzinām noteiktos šķiru cīņas paņemienus pilsonisko revolūciju brīžos ar viņu rezultātiem, tad mums acīs lec zināms nesamērs starp līdzekļiem un mērķiem. Veselas pilsoņu šķiras kaujas Anglijā un Francijā, terora pavadītas, karaļu slaktēšanas utt. novēd galu galā pie konstitucionālas monarchijas nostiprināšanas Anglijā jeb pie monarchijai ļoti līdzīgas republikas Francijā. Paņemiet tādu garlaicīgu, bet materiāliem bagātu grāmatu kā profesora Olāra «Francijas revolūcijas vēsturi», un jūs redzēsiet, cik lēni tur attīstās un uzvar kaut pilsoniskās republikas lozungs. Un iz K. Marks «18. brīmēra» (iznāk Rīgā latviski)* mēs redzam, kas notikās pēc 1848. g. ar šo republikānisko buržuāziju. III republika (kopš 1871. gada) ir no jauna divu dinastiju savstarpējās cīņas rezultāts, kurās sadalījās franču buržuāzijas frakcijas, un to tad arī pēc visas iekārtas ir pareizāk nosaukt par keizaristi ar prezidentu keizara vietā.

Apmēram tādu pat attīstību iztaisija cauri mūsu kadeti, kuri Februāra revolūcijas sākumā aizstāvēja aprobežotu monarchiju un tikai savā VII partijas konferencē (25.—29. marta d. 1917. g.) ievietoja savā programmā prasību pēc demokrātiskas parlamentāras republikas — un arī tikai vārdos un ne bez spaida no ārpuses, lai jo drīz no jauna atsacītos no šīs programmas monarchistisko ģenerāļu apkampienos. Ir zināms, ka Markss sākumā domāja, ka pēc 1848. g. nākošā Eiropas revolūcija būs proletāriska, un sociālistu, īpaši Vācijas sociāldemokrātu starpā valdīja domas, ka Eiropas monarchijās vairs nebūsot nekādas pārejas pakāpes, kā, piem., politiskas revolūcijas ar republikas lozingu. Sie pareģojumi izrādījās ne pilnīgi pareizi: 1918. g. revolūcija visās zemēs, kur tā norisinājās, izrādījās par *politisku* revolūciju, jo izbeidzās ar satver-

* K. Marks darbu «Luija Bonaparta astoņpadsmitais brīmērs» latviski pārtulkojā P. Stučka un izdeva apgāds «Daile un Darbs» Rīgā 1922. g. *Red.*

smes sapulces sasaukšanu un pilsoniskas, proti, parlamentāras republikas dibināšanu. Zināms, tur ievērojamu lomu spēlēja tas apstāklis, ka visas šīs zemes bija uzvarētas zemes, kurās ārējā sakāve bija tas aizturētājs no nākošā posma. Bet fakts paliek fakts, ka visur revolūcijas izrit cauri kā pirmo posmu politisko revolūciju un, proti, pilsonisko republiku kā lauku, kur brīvāk var norisināties šķiru pretišķības un tikt izdzīvotas demokrātiskas ilūzijas, tas ir, ilūzijas par proletāriskās revolūcijas mierīgas, demokrātiskas gaitas iespējamību.¹⁵⁹ Bet tikai pēc 1848. g. ikvienu revolūcijā izšķirošā loma piekrīt strādnieku šķirai, un šīs apstāklis piedod visām šām revolūcijām, ja tās arī norisinās tikai pilsoniskās sabiedriskās iekārtas robežās, pavisam īpašu nokrāsu, kas tās atšķir no visām iepriekšējām — skaidri pilsoniskām revolūcijām.

Pilsonisko revolucionāru tieksmes pašos savos pamatos neiet tālāk par konstitucionālo monarhiju: par karāja varas aprobežošanu likuma kārtā, tas ir, par tiesisku valsti. Pēc tam kad mēs zinām, ka tiesības ir šķiras valdīšanas izteiksme, mums kļūs saprotams, ka šāds varas aprobežojums ir patiesībā faktiskas valdīšanas nodošana revolūcijas veicējai šķirai. Lai karalis «valda», t. i., «sēd uz troņa», bet pārvaldišanu izdarīs šīs šķiras partijas valdība. Pat karāja nosodīšanai uz nāvi ir pirmsais nolūks dot vietu jaunam, buržuāzijas priekšā vairāk pakalpīgam karalim. «Le roi est mort, vive le roi!» («Karalis ir miris, lai dzīvo karalis!») Un tiešām — ne Krievijas revolucionāri izgudroja cara slepkavošanas jēdzienu. Es neesmu visai liels Zviedrijas vēstures pazinējs, bet es dzīvi atminu norvēģa Bjernsona atklātu vēstuli pēc Norvēģijas atkrišanas no Zviedrijas par atbildi pārmetumiem, ka norvēģu tauta izturoties necienīgi pret savu bijušo karali. Šī atklātajā vēstulē Bjernsons izziedru vēstures atgādināja vairāk kā 10 piemērus par karāja slaktēšanu, pie kam šo «nosišanas» gadījumu starpā daži bija visai necildeni un rupji, kā, piem., noslīcināšana purvā utt. Līdzīgus gadījumus var atrast arī citu zemju, sākot no Anglijas, Francijas un beidzot ar Krieviju, rakstītā, bet jo sevišķi nerakstītā vēsturē. Bet tās vēl nebija revolūcijas, jeb šo revolūciju apzīmējums kā pilsrevolūciju (Palastrevolution) norāda, ka tām nav nekā jeb ir ļoti maz kopēja ar jaunlaika revolūcijām. Toreiz karāja nāve bija mērķis, tagad tikai līdzeklis jeb tikai pavadošs apstāklis.

Tātad pilsoniskās revolūcijas mērķis — iekarot valsts varu priekš pilsoņu šķiras. Šis nolūks būtu vislabāk saņiepts, ja ne vien valsts pārvaldišana, tas ir, ministrija, būtu valsts rokās, bet arī pats karalis kā «pilsoņu karalis» jeb viņa aizvietotājs prezidents būtu iz buržuāzijas vidus jeb vismaz viņas vēlēts. Francijas (un pēc viņas parauga arī Vācijas) prezidenta vara (uz 7 gadiem ar tiesību tikt no jauna pārvēlētam) maz te atšķiras no angļu karalja (izņemot terminu un iedzīmtību) jeb no norvēģu karalja varas. Tātad pat Krievijā, kur pilsoniskā revolūcija vilkās visilgāk* un kur tad arī ciņa izstrādāja visvairāk sistemātiskas formas, ne vien 80. gados, bet līdz šai baltai dienai buržuāzija patiesībā neiet tālāk par «aprobežotu monarhu» jeb par konstitūciju. Tādēļ arī varenās «Narodnaja Voļa» izpildu komitejas vēstule uz ķeizara Aleksandra III kā nogalinātā Aleksandra II pēcteča vārdu jāizskaidro ne vien ar šausmīgo partijas sakāvi, bet arī ar to, ka šī revolucionāru frakcija bija ar mieru izbeigt ar «mazu revolūciju», tas ir, ar konstitūciju. Pasludinot sevi par cara personas ienaidniekiem, viņi pēc savas būtības cīnījās ne pret cariem vispārīgi. Un pēc 1917. g. 27. februāra kadeti visiem spēkiem aizstāvēja to pat monarhiju, kas šoreiz jau bija gāzta. Pats Miļukovs savā «II Krievijas revolūcijas vēsturē» raksta: «Miļukovs attīstīja savas domas, ka stiprai varai, kāda vajadzīga jaunas iekārtas nostiprināšanai, vajag par atbalstu masām pierasta varas simbola. Pagaidu valdība bez monarha ir kā bezstūres laiviņa, kas var iet bojā tautas nemieru viļņos. Zemei tādos apstākļos draud jebkādas valstiskuma apziņas bojā iešana jeb pilnīga anarhija agrāk, nekā paspēs sanākt Satversmes sapulce.» Es citā vietā (tālāk)** aprādu, ka tikai «prikazs Nr. 1» un tikai visa Pēterpils garnizona delegātu izvēle naktī uz 2. martu¹⁶⁰ panāca to, ka Izpildu komiteja palika cieša: cars palika gāzts, bet monarhijas pašas liktenis tika atlikts līdz *Satversmes sapulcei*.

Republikas lozungs vispirms lēni un nedroši, tad arvien jo noteiktāk Krievijā top izbīdīts no tās strāvas, kas vēlāk pārveidojās par revolucionāro s.-demokrātiju, bet ar svārstīšanos savas attīstības gaitā, ar uzplūdu un atplūdu. Ja neskaita «pirmo Krievijas republikāni» A. K. Radīševu XVIII gs., dekabristu Pesteli un citas atsevišķas

* Resp. kur tā brieda visilgāk. *Red.*

** Sk. šā sējuma 519. lpp. *Red.*

personas, tad tikai kopš 1861. g. noteiktāk izpaužas *republikas* lozungs. Tā mēs lasām vēl diezgan naivi populārā Mihailova proklamācijā*: «Mums vajag ne cara, ne ķeizara, ne dieva svaidīta... mēs gribam pār galvu vienkāršu mirstamu, šīs zemes cilvēku, kas saprot dzīvi un tautu un ir viņas izredzēts... Mums nevajag ķeizara, kas ar eļļu svaidīts Uspenskas katedrālē, bet izvēlēta «staršina», valsts vecākā, kas par savu dienestu saņem algu.» Tā sākumā formulēja revolucionāro republikānismu.

Un tiešām! Ko ar to laiku uzskatiem uz valsts varu kā monarha personīgu varu varēja cita prasīt no revolūcijas cīņas. Tur bija tikai divas nokrāsas, divi virzieni tai pašai domai: lūgt caru, lai tas dāvā konstitūciju, jeb to pānākt sacelšanās ceļā, ja vajag, pat caru nogalinot.

Tur, kur monarhs kļuva konstitucionāls, mitējās uzbrukumi pret viņa dzīvību, šīs cīņas līdzeklis nozūd iz pilsoniskās revolūcijas arsenāla. Vācijā, piem., ķeizars un desmiti viņa mazāku «brāļu» ne vien netika nogalināti, bet saņēma pat *atmaksu*, izpirkšanas «taisnīgu samaksu» par savām «iegūtām tiesībām», un Ungārijā pat pēc divkārtēja kontrrevolūcijas mēģinājuma aprobežojās ar karaļa izsūtīšanu uz ne visai tālu jūras salu.¹⁶¹ Par to top biežāki uzbrukumi uz atbildīgo ministru svētītām personām: īsā laikā mēs esam lasījuši par Japānas, Portugāles un Spānijas ministru prezidentu apšaušanu un par uzbrukumiem uz Dienvidslāvijas, Rumānijas, Galicijas ministriem. Tas, protams, nav vienkāršs gadījums.

Pilsoniskās revolūcijas mērķis ir valsts varas sagrābšana iz vienas apspiedēju šķiras rokām otrās apspiedēju šķiras rokās, ne lai atceltu cilvēka izmantošanu caur cilvēku vispārim, bet lai šo izmantošanu pārorganizētu. Kāds mērķis, tāds arī līdzeklis.

b. SIKPILSONISKĀ REVOLŪCIJA

Š. Andlers savā ««Kom. manifesta» ievadījumā un komentārā» attīsta Marks uz sociālo revolūciju sekošos vārdos: «Jau tamdēļ vien sociālā revolūcija nebūs visur vienā laikā notiekoša «sagrauja». Bet, ja revolūcijai

* Proklamācijā «Jaunajai paaudzei», kas tika izplatīta Pēterburgā 1861. g. septembrī. *Red.*

pēc kārtas jāapstāigā viena zeme pēc otras, tad nekur tā nenotiks arī uz vienu cirtienu. Ikvienā zemē tā izpaudīsies ilgstošu triecienu divkārtējā rindā: 1) pirmais slānis, kas pacelsies uz augšu, būs sīkpilsonība; jaunajai sabiedrības iekārtai būs *demokrātiskas* *jeb sociālas republikas* nosaukums; 2) rinda ātri mainošos satricinājumu nometīs virsotnējos slāņus un izceļs uz pašu virsotni visdzīlāko sabiedrības slāni — proletariātu. Tad ieradīsies komunistiskā republika.» Andlers cenšas reizē pierādīt domstarpības starp Marksu un Engelsu par revolūcijas sapratni. Man šķiet, šie mēģinājumi ir nedibināti, un mēs te pie viņiem nevaram kavēties.

Andlers savu formulu pamato, starp citu, uz F. Engelsa darbu «Revolūcija un kontrrevolūcija Vācijā». ¹⁶² Engelss tur raksta (XX nodaļā)* par 1849. g. Kom. partiju Vācijā: «Šī partija nekad i nedomāja, ka viņa spētu izceļt revolūciju, kurai jāizved dzīvē viņas idejas, kad un kā viņai tas iepatiktos. Viņa izpētiņa cēloņus, kas izcēla 1848. g. revolūciju, un arī cēloņus, kas noteica viņas neveiksmi. Tā kā šī partija ikvienu politisko cīņu izskaidro ar dažādu šķiru sabiedriskām pretišķībām, tad viņa nodevās to apstāķu izpētišanai, kādos viena sabiedrības šķira var un kādos tai vajag būt aicinātai reprezentēt visas tautas kopintereses, nemot savās rokās politisko valdīšanu. Vēsture pierādīja Kom. partijai, ka pēc lielmuižniecības viduslaikos pacēlās pirmo kapitālistu naudas vara un sagrauba valsts varu; ... ka tvaika mašīnas ievešana izspieda šīs kapitālistu šķiras sabiedrisko iespāidu un politisko valdīšanu, jo pieauga *rūpniecisko* kapitālistu spēks, un kā tagadnē divas sekošas šķiras — sīkpilsoņi un strādnieki — uzstāda savas prasības pēc valsts varas. 1848./49. g. revolūcijas praktiskie piedzīvojumi apstiprināja teorijas aizrādījumus, kas noveda pie slēdziena, ka sīkpilsoniskajai demokrātijai jāņem vara agrāk, nekā strādnieku šķira var rēķināt cieši tikt pie varas un iznīcināt algas darba verdzību, kas šo šķiru dara par pilsonības apakšnieci. Tādā kārtā komunistu slepenajai organizācijai nevarēja būt tiešais nolūks gāzt *pastāvošās* Vācijas valdības. Viņa bija radusies, ne lai gāztu šīs valdības, bet tās, kas agri vai

---

* Faktiski rakstā «Nesenā prāva Ķelnē», kas tika iekļauts darba «Revolūcija un kontrrevolūcija Vācijā» 1896. g. izdevumā kā pēdējā nodaļa. *Red.*

vēlu sekos šīm valdībām,» tas ir, lai gāztu «revolucionārās («dumpinieku») valdības.»*

Vai tā doma, kas te izteikta, neatgādina gandrīz burtiski visu revolūciju gaitu kopš 1917. g. un tagadējās sociālistiskās un koalīcijas valdības dažādās zemēs? Te jāpieskaita arī vidējo slāņu vispārējā pagriešanās pa kreisi, tas ir, taisni dažādo zemju vidusšķiru «sarkšana», kuras rezultāts ir tās dažādās sīkpilsonisko sociālistu koalīcijas utt. Bet mēs zinām, ka Engelss ne augsti vērtēja sīkpilsonības revolucionāribu. Par to var pārliecināties, piem., tanī pat «Vācijas revolūcijā un kontrrevolūcijā», kur viņš raksta: «proletāriskā partija arvien pierāda revolucionāru drosmi un darbīgu spēku, kuru nekad nemēdz būt partijai, kas sastāv iz sīkpilsoņiem jeb no tiem top vadīta», jo, «tiklīdz pēdējā (t. i., buržuāzija) sagrābj varu, sīkie pilsoņi dabū stiprus demokrātiskus krampjus, bet viņi pārvēršas par zaķupastalām, tiklīdz zemāk stāvošā šķira, proletariāts, uzdrošinās iesākt patstāvīgu kustību».** Un ne labāku K. Markss to raksturo «18. brīmērā».***

Tādu pat nenoteiktību, tādu pat svārstību sīkpilsonība pierāda savos politiskos uzskatos. Kā sīko preču ražotāju šķira viņi ne vien preču apmaiņā, bet arī politiskā uzstāšanā prasa vienlīdzību. Skaidri politiskas vienlīdzības, «tīrās demokrātijas» lozungs ir sīkpilsonības politiskā programma. Lielajā franču revolūcijā viņi vēl bija individuālisti, vēl ticēja tiesību deklarācijai par privātīpašuma neaiztiekmību.**** Kapitālismam pieaugot, viņi top par «sociālistiem», bet viņi savu sociālismu saprot pa savai modei un šī sava ideāla piepildīšanos gaida no šo laiku sabiedrības. «Kapitāls aplaupa šo šķiru galvenokārt kā *kreditors*, tāpēc šī šķira prasa pēc *kreditiestādēm*; kapitāls to nospiež ar savu *konkurenci*, tāpēc tā prasa pēc valsts atbalstītām asociācijām; kapitāls uzvar to ar *kon-*

* Markss K., Энгельс Ф. Соч., т. 8. М., 1957, с. 417, 418. Red.

** Turpat, 11., 44. lpp. Red.

*** Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 241., 255., 256. lpp. Red.

**** Tā Robespjērs formulē [1793. g.] Tiesību deklarācijas nozīmi sekošiem vārdiem: «Privātīpašuma tiesības kā ikviena cita tiesība top aprobežotas caur citu tiesībām. Tās nedrīkst būt par jaunu ne personas drošībai, nedz tuvākā brivībai, dzīvībai vai ipašumam. Ikviens ipašums un ikviena tirdzniecība, kas šo principu lauž, ir pēc savas būtības nelikumīga un virzīta pret tikumību.» Nav jau šaubu, ka kapitālistiskais lielipašums būtu jāierindo šīnī kategorijā.

centrāciju, tāpēc tā prasa, lai būtu progresīvie nodokļi, lai tiktu aprobežotas mantošanas tiesības, lai lielos darbus izpildītu valsts, un prasa citus pasākumus, kas *ar varu aizkavētu kapitāla augšanu* (K. Markss, «Šķiru cīņa Francijā»).* Tā ir šķira, kas gan nīkst, bet tanī pat laikā dabū jaunu elementu pieplūdumu. Viņas sociālais ideāls ir utopija, sapņi bez īstenības jeb tieši pretēji tai. «Tā... sapņo par sava sociālisma mierīlīgu realizēšanu — izņemot varbūt kaut kādu īslaicīgu otru februāra revolūciju...» (K. Markss, turpat).**

Divus pamatvirzienus, kuros dalās sīkpilsoniskā ideo-
loģija valsts un revolūcijas jautājumā, raksturo tas, ka
vienus no tiem izmisums par skaidrās politiskās revolū-
cijas cerību bezauglību noved pie pilnīgas un tūlītējas
jebkādas valsts varas noliegšanas. Tas ir dažādu anar-
histu virziens. Otros šis garastāvoklis noved gan pie
valsts varas iekarošanas lozunga atzišanas, bet tikai kā
līdzekļa izvest dzīvē vienas vai otras sociālas *reformas*.

Tā *Luijs Blāns* un viņa domu biedri («40. gadu sociā-
listi»), kuriem tik bēdīga loma piekrita 1848. g. jūnija
dienās] un 1871. g. Versalā (pret Komūnu), vārdos skaļi
kliedza, ka «jāsagrābj vara kā nepieciešams iepriekšējais
noteikums ikvienai revolūcijai». Bet viņu revolūcija bija
izlīgums, sociāls miers, apvienošanās ar buržuāziju. *Sociālā reforma* — tāds viņu mērķis, *politiska reforma* —
tāds viņu līdzeklis. Valsts ar savu kreditu, pēc viņu
domām, būšot tas baņķieris priekš nabagiem, jo tikai
sīkrūpniecība varot glābt cilvēci. Tādā ceļā valsts at-
svabināšot apspiestos un došot patiesu brīvību. Un, kad
pēc tāda vispārēja līguma nozudīšot šķiras, jebkura val-
dība kļūšot nevajadzīga un nederīga. Pietiks atgādināt,
ka 1848. g. jūnija slaktiņa dienās*** Luijs Blāns bija val-
dības loceklis un 1871. g. atradās Versalā pret Komūnu.

Otrā virziena ievērojamākais priekšstāvis bija *Prudons*. Tanī laikā, kad priekš jakobiņa *sociālā* revolūcija
ir mērķis un *politiskā* revolūcija — *līdzeklis*, Prudons slu-
dina: *politiskā* revolūcija, varas iznīcināšana ir tas *mēr-
ķis, sociālā* revolūcija — tikai *līdzeklis*. Politiskai konsti-
tūcijai pretim stāda sociālo konstitūciju. Pēdējo raksturo
interēšu harmonija (saskaņa), kas pamatota uz brīva

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 189. lpp. Red.

** Turpat. Red.

*** Parizes strādnieku sacelšanās apspiešanas dienās. Red.

līguma. Mēs zinām, ka Prudons ticēja valsts kreditā kā visu glābējā sociālā līdzeklī. «Visa pasaule ierindojas strādniekos... aristokrāti, izbaidijušies par savu mazo skaitu, meklē glābiņu sīkpilsonības rindās. Revolūcija iet savu triumfa gājienu, iemiesojusies vidusšķirā.»* Patiesībā prudonisti bija ne sīkpilsonības revolucionāri, bet reakcionāri, jeb viņi paši aizmirsa savu skolotāja teorijas un, kā, piem., 1871. g. Komūnā, paši piedalījās proleta-riāta valsts varā.¹⁶³

Bet, ja valsts tiešām ir ļaunums, tad to ar varu vajag sagraut un, jo ātrāk, jo labāk! Un, ilgi nedomājot, *anarhisti* tad arī *Bakuņina* un daudzu citu personās pieteic karu valsts varai un ne vien valsts, bet arī jebkurai revolūcijas organizācijai. «Valsts ir absolūts aprobežojums, tā ir ikviена individuāla brīvības noliegums vispārējā labuma vārdā. Tur, kur iesākas valsts, beidzas individuālā brīvība — un otrādi.»** Tātad šī valsts ir jāsagrauj. Bet valdišana ir sarežģīta iestāžu sistēma: baznīca, tiesa, parlaments, armija, policija, visi tie varas orgāni, ar kuru palīdzību turas valsts varenība, kuras pamatakmens ir privātīpašums. Visus šos institūtus Bakuņins noslauka uz vietas un bez pēdām. «Brīvs izlīgums, brīva apvienība, līgums — tāda ir galvenā tiesība, uz kuras jāceļ cilvēku kopdzīve.» Bakuņins ir dumpnieks («buntars»), bet dumpnieks starptautiskos apmēros. Viņš saprot sociālo revolūciju kā vispārēju sacelšanos, vispārēju dumpi, kurš, kaut kur vienā vietā, vienā Eiropas kaktā radies, pārmetīsies uz kaimiņiem un uzvaras gājiņā aptvers puspasaules, ja ne visu. «Sociālajai revolūcijai būs veiksme tikai tad, ja tā pārvērtīsies par starptautisku revolūciju; revolūciju, kas tad pārņems visas tautas, izplūdīs pa visām zemēm.» Bet mēs vēl redzēsim, ka pats Bakuņins bija sev uzticīgs, jo nodibināja pat savu starptautisku *organizāciju*.

Cik utopiska ir tāda teorija par tūlītēju valsts gāšanu, to aprādījuši ir jau Markss un Engelss (sk. *Leņina grāmatu* «Valsts un revolūcija», nodaļa IV, 2.)***, pierādot,

* Atstāstītas domas no P. Prudona grāmatas «Vispārējā revolūcijas ideja 19. gadsimtā». *Red.*

** Brīvi citēta M. Bakuņina grāmata «Valstiskums un anarhija». *Red.*

*** *Leņins* V. I. Raksti, 25. sēj., 399.—403. lpp. *Red.*

ka šīs revolūcijas izvešanai vajag pārejas laika valsts, proletariāta diktatūras.

Par pārejas pakāpi no revolūcijas sīkpilsoniskās sa-
pratnes uz proletārisko var uzskatīt *Blanki*, vienup, un
*anarhosindikālistus*¹⁶⁴, otrup. *Blanki* nav sociālists, viņš
jūt līdz tautas ciešanām, bet viņš nezina un arī neatzīst
programmas, kā to glābt. Viņš tic, ka ar varu izdarīts
valsts apvērsums, centrālās varas iekarojums, visu spēj.
Šī varas iekarošana jāizdara *disciplinētam* mazākumam,
kas, stiprs caur savu organizētību, aizraus tad līdz ne-
organizētās masas. Tā ir *mazākuma* revolūcija *par labu*
milzīgajam vairākumam. Pietiek sagrābt centrālo varu,
lai ar tās palīdzību *nokārtotu visu zemes nacionālo dzīvi*.
Mēs redzam te blakus ticībai uz revolūcijas visvarenību
ticību uz jaunās centrālās varas visvarenību. Tas ir, tā
sakot, *vajsirdīgi revolucionārs izdevums** no naivā sīk-
pilsoniskā «sociālisma», kuru mēs augšāk redzējām «so-
ciālreformistu» personās un viņa nodevīgo izlīdzēju iz-
devumā.

Jāmin blakus blankistiem vēl tā saucamie anarhosin-
dikālisti. Pateicoties dažādu izlīdzēju un nodevēju poli-
tikai, pazaudējuši ikkuru ticību politikai, bet neiedzīlino-
ties komunistu šķiru teorijā, strādnieki rada sev it kā
jaunu teoriju par valsts varas gāšanu, stādot tās vietā
tieši sindikālo ražošanas organizāciju. Viņi atzīst pro-
letariāta diktatūru un masu uzstāšanos, bet viņi nepareizi
saprot revolūcijas gaitu un ļoti lēni uzņem savā pro-
grammā un savās tradīcijās vajadzīgos uzlabojumus.
Viņu maldību kodols ir meklējams sīkpilsoniskā pagātnē.

c. PROLETĀRISKĀ REVOLŪCIJA

Savā darbā par tiesībām (nodaļā III)** es, apraudzī-
damš šķiru interešu jautājumu, mēģināju noskaidrot,
kāda bija patiesībā Marks revolucionārā šķiru cīņas teo-
rija. Mēs tur redzējām, ka Markss šo cīņu saprot kā pro-
letariāta nesaudzīgu cīņu pret izmantotāju šķiru, kas ne-
novēršami noved pie proletariāta diktatūras, un ka šī

* — paveids. *Red.*

** Grāmata «Tiesību un valsts revolucionārā loma». Sk.
Стучка П. И. Избранные произведения по марксистско-ленинской
теории права. Рига, 1964, с. 82—93. *Red.*

diktatūra pati ir tikai pāreja uz visu šķiru atcelšanu*. Mēs tur arī redzējām, ka šīnī teikumā arī jāmeklē atslēga tai uzreiz nesaprota mai parādībai, ka izmantotāju šķira, neraugot uz cīņu uz dzīvību un nāvi, nevar tiekties pēc izmantojamās šķiras pilnīgas iznīcināšanas** un piekāpjas viņas priekšā, kamēr pēdējā, taisni pretēji, *nevar netiekties* pēc savu apspiedēju šķiras iznīcināšanas. (Te iznīcināšana, zināms, jāsprot ne arvien burtiski, jo runa te grozās ap *šķiras* iznīcināšanu kā *tādas*, tas ir, šīnī gadījumā ap viņas privātīpašuma atcelšanu uz ražoja-miem līdzekļiem.)

Sis uzskats mums arvien jātur acu priekšā, kad mēs runājam par proletārisko revolūciju. Sākumā šai revolūcijai ir tikai spontāns (стихийный) raksturs. Tā «Cilde-najā» (glorious) angļu*** un «Lielajā» franču**** revolūcijās proletariātam arī piekrita izķirošā loma, bet viņš to neapzinājās pats un neatzina to arī citi. Sie notikumi gan vēl nav pietiekoši vēsturiski izpētīti no Marksā [mācības] viedokļa, bet to var sacīt, ka viņš***** pacēla galvu patstāvīgi tikai uz franču revolūcijas beigām, izbī-dīdams franču revolūcijas progresējošā gaitā noteiktos lozungus: republiku un karaļa gāšanu un vēlāk notiesāšanu uz nāvi! Viņš ticēja vēl politiskās vienlīdzības dogmai. Diferenciācijas process, kurā strādnieku šķira izkū-ņojas iz visas nācijas kā patstāvīga revolucionāra šķira, norisinās pakāpeniski. 1848. g. viņa uzstājas vēl kopā ar sīkpilsonību, bet nu jau tieši ar republikas un pie tam *sociālas republikas* lozungu, bet iegūto varu viņa vēl mierīgi nodod buržuāzijai un saviem sīkpilsoniskajiem va-donjiem — nodevējiem. Bet, ja proletariāts 1793. g. gaidīja savu atsvabināšanu no pilsoniskās un 1848. g. no «sociā-lās» republikas, tad vienā, kā otrā gadījumā viņš jutās pamatīgi vīlies savās cerībās. Viņa iekarotā vara noslīci-nāja viņu viņa paša asinīs. Tikai 1871. g. pavisam īpat-

* Sk. Marksā vēstuli Veidemeijeram «Neue Zeit», XXV, 2., 164. lpp. [Markss K., Engelss F. Vēstulē izlase, 57. lpp. Red.]

** Savā runā par brīvtirdzniecību Markss gan arī aizrāda uz plašajiem apmēriem, kādos tomēr strādnieku šķira top iznīcināta: Strādnieki var mirt mierīgu sirdi, viņu šķira nezudis. «Tā vienmēr būs pietiekoši liela, lai kapitāls to varētu postīt, nebaidoties, ka tā iznīks.» [Markss K. Filozofijas nabadzība, 177. lpp. Red.]

*** Anglijas 1640.—1660. g. buržuāziskajā revolūcijā. Red.

**** Francijas 1789.—1794. g. buržuāziskajā revolūcijā. Red.

***** Proletariāts. Red.

nēji apstākļi visu nāciju sašķēla divās pretējās šķirās, kurām ikvienai bija vara savā pusē: buržuāzijas un proletariāta diktatūras, kas te pirmoreiz atklāti sastapās kā organizētas varas uz kaujas lauka. Un kā zibeņa atspīdums šis fakts apgaismoja visu iepriekšējo vēstures gaitu. Tā arvien tikai revolūcijas cits citam sekojošie posmi mums dod pareizo sapratni par pagājušiem posmiem.

Valsts sapratne ikvienā brīdī noteic arī proletāriskās revolūcijas sapratni un taktiku. Un, kā mēs jau redzējām, uzskatiem uz valsti ir visai plaši svārstīšanās apmēri: no valsts visvarenības uzskata līdz pilnīgai tās noliegšanai. Saskaņā ar to arī proletariāta cīņa pienem drīz skaidri politiskas cīņas raksturu roku rokās ar buržuāziju un viņas vadībā, drīz skaidras ekonomiskas vai sindikāli politiskas cīņas virzienu, kas noliedz jebkādu dalību vispārējā politikā, drīz beigās abu šo cīņas virzienu kombināciju.

Savas īpatnējās šķiras intereses apziņa strādnieku šķirā izplešas un iedziļinās tikai pamazitēm, iekš kam tad arī atspoguļojas viņas kā apzinīgas un patstāvīgas šķiras diferenciācijas (nošķirošanās) process. Vēl Lasalam bija tiesība sacīt uz vācu strādnieku šķiru: «Jums pāriekš vēl ir jāpierāda, ka jūs esat strādnieki.»*

Pirmajās revolūcijās proletariāts uzstājās sākumā zem buržuāzijas, tad sīkburžuāzijas ideoloģijas (gara dzīves) iespāida. Mēs redzam, ka viņš pēc rindas cīnās par tikai politisku brīvību, buržujisku revolūciju (Lielajā franču revolūcijā un franču 1830. g. revolūcijā), tad par sīkburžuāzisko, sociālo republiku 1848. g. Tad seko anarhistiska nomaldīšanās pret valsti vispār jeb blankisms, kas gan atzīst valsts varas iekarošanu sabiedrības pārbūves nolūkos, bet kas uzliek šo darbu izvest masām par labu tikai noteikti revolucionāram mazākumam. Visas tās ir, tā sakot, strādnieku kustības *«bērnības slimības»*, bet slimības, kas taisni norāda kā uz cēloni uz jaunā organizma augšanu. Lai nonāktu pie proletāriskās demokrātijas apziņas, tas ir, pie strādnieku šķiras kā nācijas organizētā milzīgā vairuma apziņas, toreiz vēl nebija objektīvo pamatu. Tikai Marks un Engels teorija ienesa šo papildinājumu, un vispirms ir stingri jāpiesavinās šis

* Citēta F. Lasala runa vācu strādnieku savienību kongresā Frankfurtē pie Mainas 1863. g. 17. maijā. Red.

viedoklis, lai saprastu pareizi Marks un Engels domas par demokrātiju, diktatūru utt.

Mēs zināmā mērā varam runāt par trim attīstības posmiem: 1) I Internacionāles laikmets, kuru raksturo pareizi lozungi, bet viņu izvešanai vajadzīgu objektīvu un subjektīvu apstākļu trūkums;

2) II Internacionāles laikmets — objektīvo un subjektīvo noteikumu pieaugšana, bet I posma lozungu nesaļšana vai noklusēšana;

3) pasaules kara un III Internacionāles laikmets — objektīvo un subjektīvo apstākļu sintēze ar I posma lozungu godā celšanu.

d. K. MARKSS UN I INTERNACIONĀLE

Mēs zinām, ka Markss un Engelss nosauc mantīgo šķiru valsti par ekspluatatoru šķiras organizāciju, «lai uzturētu tās ārējos ražošanas nosacījumus, tātad it īpaši lai ar varas līdzekļiem noturētu ekspluatējamo šķiru pastāvošā ražošanas veida noteiktos apspiešanas apstākļos...» (Engelsa «Anti-Dīrings»).* Uz proletariāta valsti viņi raudzījās kā uz pārejošu parādību un to iedomājās kā proletariātu, kas organizēts par valdošu šķiru («Kom. manifests»).** Iz sacītā jāslēdz, ka arī proletariāta revolucionārajai cīņai jābūt citādam raksturam nekā visām pārējām revolūcijām. Vispirmo reizi to Markss aizrādīja savā «18. brīmērā» (tūliņ pēc 1851. g. apvērsuma) vārdos: «Visi apvērsumi *padarija šo mašinu* (proti, valsts varas izpildu varu [P. S.]) *pilnīgāku un nevis salauza to*,» kā vajadzēja.***

Sie vārdi pagāja garām nepamanīti. Šo vārdu dziļo jēgu neizprata un acīmredzot vēl nevarēja izprast. Bija ar pērkonam līdzīgu troksni jānorisinās 1871. g. revolūcijai Parīzē ar savu priekšmetaino apmācības sistēmu, lai apstiprinātu šos Marks pareģa vārdus. Nepietika arī šī piedzīvojuma, kā arī tieša Marks un Engelsa aizrādījuma uz Parīzes Komūnas kā proletariāta diktatūras no-

---

* Engelss F. Anti-Dīrings, 277. lpp. Red.

** Markss K., Engelss F. Komunistiskās partijas manifests, 54., 55. lpp. Red.

*** Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 295. lpp. Kursīvi P. Stučkas. Red.

zīmi. Ipaši Komūna pierādīja, ka «strādnieku šķira nevar gatavu valsts mašīnu vienkārši paņemt savās rokās un laist darbā savas pašas nolūkos». (Sk. viņu priekšvārdu pie «Kom. manifesta» no 24. jūnija 1872. g. un K. Marksas «Pilsoņu karš Francijā».)* Visa tā tomēr vēl nepietika, lai atklātu pat Marks un Engelsa piekritējiem acis uz šī piedzīvojuma nozīmi, un pagāja vēl nepamanīta arī Marks vēstule Kūgelmanim, rakstīta 12. aprīlī 1871. g., tas ir, pa pašas Komūnas laiku, kad tā parādījās drukā 1901./2. g. iekš «Neue Zeit», kurā Markss rakstīja: «Ja Tu ieskatisies mana «18. brīmēra» pēdējā nodaļā, Tu redzēsi, ka par turpmāko franču revolūcijas mēģinājumu es paziņoju: birokrātiski militāro mašīnu nevis nodot no vienām rokām otrās, kā tas bijis līdz šim, bet *to salauzt*, un tieši tāds ir priekšnosacījums ikvienai īstai tautas *revolūcijai* kontinentā. Tieši tas ir mūsu varonīgo Parīzes biedru mēģinājums» (sk. N[ue]e] Z[eil], XX, I).**

Marks un Engelsa mācekļi palika akli un kurli, un marksistu*** spriešanas nēma pavisam citu virzienu. «Nākotnes valsts», kuru Markss un Engelss atmeta, jo tie noteikti palika pie valsts [at]miršanas teorijas, no jauna un no jauna izpeld uz virsotni, un visa s.-d. sapratne kā Vācijā, tā citās zemēs grozās vienīgi ap *valsts varas iekarošanu* reformistiskā, demokrātiskā nozīmē, proti, kā *balsu vairuma iekarošanu parlamentā*.

Kā zināms, Markss bija I Internacionāles tēvs un vados, bet ar to vēl nav sacīts, ka viiss I Internacionāles vairums būtu tiešām Marks mācību pārņemts. I Internacionālei bija skaista programma, bet tā apvienoja ļoti dažādējus elementus, iesākot no strādnieka tredjūnistiskā Anglijā un beidzot ar romānu tautu strādnieku ar viņa sīkpilsoniskajiem dzīves apstākļiem, nerunājot jau nu par aizraujošās buržuiskās intelīgences ieplūšanu.

Kad Markss formulēja I Internacionāles programmas manifestu (Inauguraladresi)**** un statūtus, viņam bija jāskaitās, kā viņš pats raksta vēstulē Engelsam,***** ar šo

* Markss K., Engelss F. Komunistiskās partijas manifests, 10. lpp.; Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 446. lpp. Red.

** Markss K., Engelss F. Vēstulē izlase, 234. lpp. Red.

*** Rietumeiropas sociāldemokrātu. Red.

**** Starptautiskās strādnieku asociācijas dibināšanas manifestu. Red.

***** 1864. g. 4. novembra vēstulē. Red.

raibo sastāvu un ar to laiku strādnieku un viņu vadoņu gara līmeni. Ne velti viņš jutās spiests ievest manifestā pat vārdus kā «taisnība, patiesība un tikumība», gan, kā viņš piezīmē, tādā kopsakarā, ka tie nevar atnest tieša jaunuma.* «Lai atbrīvotu darbaļaužu masas, kooperatīvais darbs jāattīsta nacionālā mērogā un tātad jāatbalsta ar visas nācijas līdzekļiem. Bet zemes magnāti un kapitāla magnāti vienmēr izmantos savas politiskās privilēģijas, lai aizstāvētu un uz mūžīgiem laikiem nostiprinātu šavus ekonomiskos monopolus. Politiskās varas iekarošana tāpēc ir kļuvusi par strādnieku šķiras pienākumu.»** Viens no strādnieku šķiras veiksmes noteikumiem, proti, *masas*, viņai ir, bet masām ir tikai tad pietiekošs svars, kad tās ir apvienotas kopējos centienos un kopējā mērķi un kad tām ir vajadzīgā apzinība. Un [I Internacionālēs] statūtos mēs lasām, ka šī nolūkā strādnieku atsvabināšana «ir tas *lielais mērķis*, kam ikviena *politiska kustība jāpakaļauj kā līdzeklis*»***. I Internacionālēs manifestēs ir tikai «Kom. manifestē» turpinājums vai tā izteikšana ciņiem vārdiem un kā mērķi sprauž plaši nostādītu šķiru cīņu. Viņš, protams, nevarēja rēķināt uz to, ka angļu tredjūnisti ar varas iekarošanu uzreiz sapratīs ko citu nekā piedališanos vēlēšanās. Pats Markss toreiz vēl atzina par iespējamu, ka Anglijā tiešām tādā kārtā būtu iekarojama vara. Uz sauszemes kapitālisms vēl bija dažā ziņā bērnautos, un tur, dabiski, vairāk bija pamata *bakuņinismam*, kas cerēja gūt uzvaru ar sistemātiskiem sīku dumpju uzliesmojumiem vispārējā lielā dumpja gaidās, kas ar vienu triecienu tad izvedīs sociālo revolūciju, jeb atkal *prudonismam*, kas ieteica saviem strādniekiem cīnīties ne ar politiskiem, bet ar sīkiem ekonomiskiem cīņas līdzekļiem.

Internacionālēs turpmākā gaitā piebrieda tā Marksā doma, ka, vienup, strādnieku šķiras politiskās kustības mērķis ir varas sagrābšana sabiedrības pārradišanas nolūkos, bet ka, otrup, caur cīņu ap daļējām reformām strādnieku šķirai jānostiprina savi spēki šai cīņai. Šis virziens samērā viegli nēma pārsvaru pār prudonismu, bet anarhisms Bakuņina personā kā protests tredjūniju

* Markss K., Engelss F. Vēstuļu izlase, 130. lpp. Red.

** Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 346. lpp. Red.

*** Turpat, 348. lpp. Kursīvi P. Stučkas. Red.

mērenām tendencēm un kā strādnieku šķiras zemā attīstības līmeņa sekas nēma pārvaru pār Marksā virzienu. Rezultāts bija tas, ka I Internacionāle sašķēlās. Parīzes Komūnas gals, kaut tā arī neatradās zem tieša I Internacionāles iespāida, bet pateicoties tuvējam sakaram ar viņu, nozīmēja arī I Internacionāles galu. Iesākās lielas vajāšanas pret strādnieku šķiru, un tās bija ja ne galvenais, tad viens no iemesliem, kādēļ beidzās I Internacionāle.

Atšķēlusies anarhistu daļa nodibināja savu — anarhistu Internacionāli, kas arī dēvējās par I Internacionāles turpinātāju. Savā iekš Sent-Ivjē (1872. g.) noturētajā kongresā anarhistu Internacionāle, starp citu, nolēma: «Ievērojot to, ka mēginājums uzspiest strādnieku šķirai vienādēju politisku taktiku un programmu, kā arī vienu vienīgu ceļu, kas to varētu vest uz galīgu sociālu atsvabināšanu, ir tikpat absurdā, kā reakcionāra prasība... Ka ikviens politiska organizācija var būt tikai valdīšanas organizācija par labu vienai šķirai un par jaunu masām un ka proletariāts, ja viņš iedomātos sagrābt varu, pats klūtu par valdošu un izmantojošu šķiru, kongress nolemj, ka 1) ikviens politiskas varas sagraušana ir proletariāta pirmsais uzdevums un 2) ka ikviens mēginājums nodibināt it kā pagaidu varu šīs varas noplēšanas nolūkos nevar būt nekas cits kā tikai lieka krāpšana un būs tikpat bīstams priekš proletariāta kā visas mūsu līdzšinējās valdības.»

Anarhistu Internacionāle tādi nostājās tieši pretēji pret Marksā politisko uzskatu, un viņai sākumā bija panākumi. Tikai ceļoties un pieaugot nacionālām strādnieku politiskām partijām, arī šīnī Internacionālē viņas strādnieku daļa atsvabinās pamazītēm no sīkpilsoniskā anarhisma. Jau Briseles kongresā 1874. g. iznāk cauri kompromisa rezolūcija: «Jautājumā par to, cik lielā mērā strādnieku šķiras politiskā darbība var būt nepieciešama vai noderīga sociālas revolūcijas tuvināšanai, šīs kongress paskaidro, ka ikviens zemes atsevišķai federācijai vai s.-d. partijai ir tiesība pašai nosacīt politisko taktiku, pie kādas tā domā turēties.» Bet, neraugot uz šādu piekāpšanos, arī šai «Internacionālei» bija jāsabruk. «Visi viņas mēginājumi pievilkta proletāriskās masas izbeidzās ar neveiksmi, un atlika pāri tikai vervēt atsevišķas personas» (Giljoma vēstule Žukovskim no 10. sept. 1875. g.).

Anarhistiskā Internacionāle sabruka, viņas pēdējais kongress bija iekš Vervjē (1877. g.). Taču tā pati skaitīja, ka viņa vēl pastāvot, līdz 1881. g. anarhistu kongresam Londonā. Tas bija gads, kad pēc 1881. g. cara nogalināšanas sagrāva Krievijas revolūciju*, kaut gan Krievijas revolucionāriem tiešu sakaru ar šo Internacionāli nebija.

Tātad I Internacionālē strādnieku kustība sāka apzinātīgi un starptautiskos apmēros raudzīties uz *valsti kā uz valdošās šķiras ieroci proletariāta apspiešanai* un uzstādīt *par savu uzdevumu šī ieroča iekarošanu, lai ar to pārgrozītu sabiedrību*. Bet tikai Komūna pirmoreiz praksē izveda strādnieku šķiras cīņu *pret pašu valsti kā kapitālistu organizēto varu*.

«Strādnieku šķiras cīņa pret kapitālistu šķiru un pret valsti, kas pārstāv šās šķiras intereses, pateicoties Parīzes Komūnai, ir iegājusi jaunā fāzē. Lai arī kā tieši šoreiz viss tas beigtos, jauns pasaulvēsturiski svarīgs sākuma punkts tomēr ir iekarots» (Markss, «Vēstules Kūgelmanim», lpp. 90.).**

e. II INTERNACIONĀLE UN K. KAUTSKIS

Kamēr I Internacionālei par bāzi bija angļu strādnieku šķira un par ideologu K. Markss, II Internacionālē vadošā loma piederēja vācu s.-d. partijai, un viņas tipiskais iztulkošotājs bija K. Kautskis. I Internacionālei bija patiesi revolucionāra programma, bet tai nebija masu, vēl nebija stipru, kārtēji noorganizētu strādnieku partiju. Jau 1877. g. Gentē mēģināja sanākt vispasaules «sociālistu kongress», tāds pats mēģinājums 1881. g. notikās Kūras (Chur) pilsetiņā, bet ne viens, ne otrs nepulcināja masas, ko pie tiku jaunai Internacionālei. Tikai 1889. g. sanāca Parīzē tas kongress, kas varēja likt pamatu jaunajai, proti, II Internacionālei.

Arī šai Internacionālei bija jāiesāk no cīņas pret anarhistiem. Norobežojoties uz *kreiso* pusī, pagāja pirmie organizācijas gadi, kas vilkās līdz 1901. g. Briseles kongressam. Par neatlaižamu prasību piederībai pie Internacionāles un dalībai kongresos bija *dalibas nēmšana politikā*.

---

* Sagrāuta tika narodņiku revolucionārā kustība. *Red.*

** Cītēta 1871. g. 17. aprīļa vēstule. *Markss K., Engelss F.* Vēstuļu izlase, 235. lpp. *Red.*

Bet jautājumā, kā saprast šo piedalīšanos politikā, radās jaunas briesmas, šoreiz no *lab[ēj]ās puses*, kas, neraugot uz šķietamu sakāvi, uzvarēja un ar kaunu noveda pie gala II Internacionāli.

Vācu s.-d. partija kā visstiprākā un vislabāk noorganizētā strādnieku partija, kā es jau teicu, bija jaunās Internacionāles kodols. Viņa arī noteica jaunās Internacionāles virzienu. Tātad «strādnieku domas» attīstība Vācijā vislabāk raksturo šīs Internacionāles attīstību viņas visumā. S.-d. partijas programma, kas bija pieņemta 1869. g. Eizenahā, mūs interesējošajā jautājumā skan, «ka partija tiecas pēc brīvas tautas valsts nodibināšanas». (Vai šie vārdi mazliet neatgādina 1848. g. «sociālās republikas» lozungu Parīzē?) Gotas programmā (1875. g.) mēs lasām: «S.-d. str. partija Vācijā cīnās visiem *legāliem* līdzekļiem pēc *brīvas valsts un sociālistiskas sabiedrības*.» 1880. g. nelegālā kongressā (Videnā pa sociālistu spaidu likuma laiku) vārdi «legāliem līdzekļiem» tika strīpoti*. Gandrīz paša šī spaidu likuma krišanas priekšvakarā notikās 1889. g. internacionālais kongress Parīzē, kad vācu s.-dem. bija stipra un revolucionāra strādnieku partija.

Bet kā saprata to pamatjautājumu, no kura atkarājās piederība pie Internacionāles, proti, *politiskas cīnas prasību*? Erfurtes programma (1891. g.) savu politisko programmu izteic vārdos par «cīņu ap šķiru valdīšanas un pašu šķiru atcelšanu».

Briseles iepriekšējā konference** saprot dalību politikā kā «tieksmi pēc iespējas izlietot vai iekarot politiskas tiesības un likumdošanas aparātu, lai veicinātu proletariāta intereses un politiskās varas iekarošanu». Londonas kongress 1896. g. ienesa nelielu izlabojumu par cīņu pēc sociālisma un par piedalīšanos likumdevējā un parlamentārā darbā kā par līdzekli šī mērķa, proti, sociālisma saņiegšanai. Briseles konference 1900. g.*** noteica, ka II Internacionālē var piedalīties visas organizācijas, kas piekrīt sociālisma pamatpunktiem un kas «sprauž sev

* Vienbalsīgi tika pieņemta rezolūcija, ka partijai noderēs ikviens līdzeklis, lai padarītu [šo] likumu par iluzorisku un tuvinātu partijas mērķu realizēšanu.

** Konference II Internacionāles Cīrihes kongresa sagatavošanai notika 1893. g. 26. martā. Tālāk citēts uzaicinājums piedalīties kongresā. *Red.*

*** Konference II Internacionāles Parīzes kongresa sagatavošanai. *Red.*

par mērķi valsts varas sociālistisku iekarošanu no proletariāta puses, kurš organizējies par šķiras partiju».

Mēs redzam, ka nedz vācu partijas, nedz Internacionāles lēmumos sevišķas skaidrības jautājumā par valsts un valsts varas iekarošanu nebija; aprobežojās ar vispārējiem teikumiem. Bet tanī pat laikā jau pacēla galvu revizionisms: Francijā radās tā saucamais ministeriālisms (sociālistu piedališanās pilsoniskā valdībā), tādas pat tieksmes pamodās Vācijā. Vācijas partijai bija bijuši lieli panākumi reihstāga vēlēšanās 1903. g., un Kautskis pēc šīm vēlēšanām rakstā «Ko tālāk?»* rakstīja: «Līdz 20. febr. 1890. g. partija cīnījās ap to, lai viņu *pieļautu*. Kopš tā laika viņa cīnās dēļ varas. 16. jūn. d. 1903. g. (vēlēšanu diena) atklāja cīņu *dēļ varas*. Tā ir visdižākā un visgrūtākā mūsu cīņas daļa, kas tagad pienākusi tik tuvu. Un viņa ne tik ātri beigsies...» Žīmējoties uz šo rakstu, jau toreiz raksta A. Bēbelis: «Kautska raksts satur spīdošas vietas, bet, *to izlasījis, es kļuvu tikai nedaudz gudrāks, nekā biju agrāk.*» Sakarā ar šīm uzvarām Drēzdenes partijas kongresā un pēc tam II Internacionāles kongresā Amsterdamā 1904. g. bija jāsaka izšķirošs vārds. Mēs tālāk redzēsim, ka Vācijā nodibinājās *divi* mēreni virzieni: viens mērens vārdos un darbos, otrs radikāls vārdos un mērens darbos, atliekot visus izšķirošos momentus. Drēzdenē uzvarēja otrs virzieni ar Kautski priekšgalā. Diplomātiskos vārdos redīgētā Drēzdenes rezolūcija** skanēja: «Partijas kongress uz visasāko atraida revizionistu tieksmes, kas nodomājuši grozīt taktiku, kura ir izrādījusies par pareizu un ir guvusi veiksmes tanī ziņā, ka grib politiskās varas iekarošanas vietā, kas jāsasniedz uzvaras ceļā pār mūsu pretiniekiem, likt politiku, kas nāktu pretim pastāvošajai varai.» Rezolūciju nav viegli saprast, kamēr projektā bija daudz skaidrāki un noteiktāki izteikumi, kā, piem.: atraidīt līdzekļu pieprasījumus, kuru mērķis ir atbalstīt valdošās šķiras varu; tieši aizliegt dalību *ņemt [buržuāziskajā] valdībā* utt. Rezolūcija tika Drēzdenē pieņemta ar 283 pret 11 balsim; viņai par labu balsoja tādi pazīstami oportūnisti kā Auers, Zīdekums u. c. Molkenbūrs varēja no jauna sludināt gandrīz ikvienā kon-

* Raksts bija ievietots žurnāla «Die Neue Zeit» 1902./1903. g. 39. nr.-ā. *Red.*

** Rezolūcija sakarā ar A. Bēbeļa referātu par partijas taktiku. *Red.*

gresā atkārtojošos runu, ka «taisni patlaban partija esot vienotāka nekā jelkad». Tie bija meli!

Pašā kongresā Kautskis runāja diezgan noteiktu valodu: «Raug, kurp noved mūs tieksme iekarot politisko varu pa gabaliņam, valsts varu pamazītēm izdobjot un nevis to uzreiz kā cietoksnī šturmējot. (Iz zāles sauciens: šturmējot?) Jā, jā — šturmējot. Protams, ir vajadzīgs aplenkums, bet aplenkšanas galasolis ir šturmēšana.» Tuvāk savu šturmēšanas plānu Kautskis nepaskaidro. Taisni pretēji, viņš runā diezgan neskaidru valodu: «Valsts varas turēšanai tie pieder izšķirošā nozīme. Tikai pēc valsts varas sasniegšanas mums būs zem kājām ciešs pamats sociālisma izvešanai.» Un, ja mēs pēc tam lasām Kautska rakstu «Neue Zeitā» (1903./4., 1. nr.) par Drēzdenes kongresu,* tad mēs nevaram to citādi iztulkot kā par savu vārdu mīkstināšanu. Jo tur viņš raksta: «Mēs nedrīkstam aizmirst, ka mēs pirmā kārtā esam tikai propagandas partija. Mūsu praktiskais uzdevums patreiz ir daudz mazākā mērā varas iekarošana nekā *tautas masu iekarošana*.» Tātad pašu mājās nav revisionisma briesmu, tās draud tikai ārzemēs!

Amsterdamas starptautiskais kongress** bija vācu partijas triumfs. Kautskis savu rakstu pēc kongresa iesāk ar aizgrābtiem vārdiem: «Brīnumjauds kongress!» ... Tani pieņēma «gandrīz bez grozījumiem» ar lielu vairumu Drēzdenes rezolūciju.

Zināms, nav jau nejaušība, ka gadu pēc Amsterdamas kongresa izcēlās revolūcija Krievijā un līdz ar to uz starptautiskā cīņas lauka parādījās jauna partija, Krievijas s.-d. str. partija (boļševiku frakcija), kurai bija lemts izdzīvot tik milzīgu lomu revolūcijas vēsturē. Es te nevaru nodarboties ar mūsu partijas vēsturi, bet es nevaru noiet garām nekā neteicis par to sakarā ar viņas attiecībām pret valsti un revolūciju.

Kā visur pasaulē, tā arī Krievijā pirmā strādnieku masu kustība jo drīz iekļuva ekonomiskā virzienā un te kā pretstats iepriekšējai tīri politiskai revolucionārai kustībai***. Sasniegt šo divu virzienu**** apvienošanu vienotā

* Domāts raksts «Atskānas par kongresu». *Red.*

** II Internacionālais Amsterdamaš kongress, kas notika 1904. g. no 14. līdz 20. augustam. *Red.*

*** Revolucionāro narodņiku kustībai. *Red.*

**** — inteliģences politiskās cīņas un strādnieku stihiskās kustības. *Red.*

revolucionārā strādnieku partijā bija tas uzdevums, ko sev sprauda «Iskra» 1901./2. Šī uzdevuma dziļā nozīme ir izteikta spilgti b. Ķeņina grāmatā «Ko darīt?». Tā ir «zemesvalas» (zemļevolju) organizācijas vislabāko tieksmu* sintēze ar strādnieku masu kustību. Mūsu jautājumā mēs tur atrodam vēl maz ko. Visiem saprotams, ka Krievijā jautājums grozās ap pilsonisko revolūciju, ja arī jaunos, līdz šim nepiedzīvotos apstākļos — zem strādnieku šķiras un strādnieku partijas hegemonijas. Toreizējie revolucionārie lozungi bija — bruņota sacelšanās un revolucionāra pagaidu valdība, kas lai izvestu dzīvē Satversmes sapulci un demokrātisko republiku un galīgu monarhistiski feodālās iekārtas iznīdēšanu.

«Proletariātam jānoved līdz galam demokrātiskais apvērsums, pievienojot sev zemniecības masu, lai ar spēku salauztu patvaldības pretošanos un paralizētu buržuāzijas svārstīšanos. Proletariātam jāveic sociālistiskais apvērsums, pievienojot sev iedzīvotāju pusproletārisko elementu masu, lai ar spēku salauztu patvaldības pretošanos un paralizētu buržuāzijas svārstīšanos.»**

1905. g. revolūcija izbeidzās ar 17. okt. manifestu, buržuāzijas nodevību, pilsētas bruņotās sacelšanās sakāvi, zemniecības novēlojušos sacelšanos un tās sakāvi. Šis vilnis aizrāva līdzi arī vācu s.-d. oficiālo teorētiķi Kautski, kurš savās [grāmatās] «Ceļš uz varu» un «Sociālā revolūcija» sasniedza savas revolucionārās karjeras kulminācijas punktu.

Stuttgarter starptautiskais kongress*** nozīmē zināmu lūzumu II Internacionāles mūžā. Kautskis savā atsauksmē par šo kongresu, daudz mazāk sajūsmīgā, nekā 4 gadus atpakaļ viņš rakstīja par Amsterdamu, to atzīmē sekošiem vārdiem: «Mēs esam uzsākuši jaunu laikmetu Internacionāles dzīvē. Ja pirmo Internacionāli vadīja iz Anglijas un otrajai līdz šim bija par patieso centru Vācija... tad Stuttgarter kongress bija pirmais pēc 1889., kurā šis Vācijas pārsvars vairs nebija manāms.»**** Bet, paskaid-

* T. i., carisma gāšanas centienu. *Red.*

** Citāts no V. I. Ķeņina darba «Sociāldemokrātijas divas taktikas demokrātiskā revolūcijā». *Ķeņins V. I. Raksti, 9. sej., 74.—77. lpp. Red.*

*** Internacionāles Stuttgarter kongress notika 1907. g. no 18. līdz 24. augustam. *Red.*

**** Citāts no raksta «Stuttgarter kongress» žurnāla «Die Neue Zeit» 1907. g. 48. nr.-ā. *Red.*

rojot šo faktu ar kustības pieaugumu citās zemēs, kā, piem., Krievijā, Kautskis neatzīmē to vadošo lomu, kāda piederēja šīnī kongresā Krievijas boļševiku partijai jeb, pareizāk, «boļševismam». Jo sevišķi taktikas rezolūcijā izšķiroša loma piekrita b. Ļeņina viedoklim, kuru aizstāvēja atklāti R. Luksemburga. Rezolūciju nobalsoja plēnumā vienbalsīgi, bet šī vienbalsība bija II Internacionāles kļūmīgā paraša un, kā mēs redzējām 1914. g., nevienam nekādus pienākumus neuzlika.* Ne vien tas, ka «vadošā loma, kuru līdz šim spēlēja vācu s.-demokrātija II Internacionālē, kļuva nemanāma», — Vācijas s.-demokrātijā sāka uzvarēt revizionistu spārns. Iesākās tā sociālā sadališanās boļševistiskā jeb revolucionārā spārnā un oportūnistos, kas tagad visu pasauli sadala divos lēgeros. Stuttgarter rezolūcija par taktiku skan: «Tāni gadījumā, ja karš tomēr izceltos, sociālistiem jāiejaucas, lai to ātrāk izbeigtu un vispusīgi izlietotu kara *izcelto ekonomisko un politisko krīzi, saceļot tautu un tādi paātrinot kapitālistiskā režima krišanu.*»

Bet no visiem II Internacionālēs kongresiem vissvinīgākais bija 1912. g. Bāzelē noturētais. Kongresam bija atļauta Bāzeles katedrāle (Münster), gan ar piezīmi: «tāni cerībā, ka vietas cienīgums tiks ievērots kā no runātāju, tā arī klausītāju puses». Un ar tādu baznīcvaldes sankciju (atļauju) tika pastiprināta visas II Internacionālēs visradikālākā, proti, Stuttgarter rezolūcija pret imperiālistisku karu un par labu proletāriskai revolūcijai! II Internacionālēs miera konference tika atklāta ar visu Bāzeles baznīcu zvanu skaņām. Tas bija II Internacionālēs bēru zvans! Toreiz runāja, ka Bāzele esot *novērsusi* pasaules *karu* ap Maroku.¹⁶⁵ Avīzes vēlāk atklāja, ka Bāzeles kongress sapulcēts zem imperiālistu diplomātu iespāida. Vēl pasaules karš nebija nogatavojies jeb nebija izbeidzies II Internacionālēs pūšanas process?

Jau iepriekš 1912. g. sākās atklāta cīņa starp revolucionāro un oportūnistisko virzienu Vācijā. Iesākās ar Kautska un veselas revizionistu rindas polemiku (Bernšteina, Maurenbrehera u. c.) 1907.—[19]09. gados, tad starp Rozu Luksemburgu un Kautski, kas šoreiz jau stājās viņpus

---

* Sociāldemokrātisko partiju oportūnistiskie vadoņi neizpildīja II Internacionālēs kongresos vienprātīgi pieņemtos lēmumus pret imperiālistiskajiem kariem. *Red.*

barikādēm (1910. g.), un beigās vēl noteiktākā veidā starp Pannekuku un to pašu Kautski (1912./13. g.).

Savā «Sociālajā revolūcijā» un «Cēlā uz varu» Kautskis aizstāvēja revolucionāro viedokli, kaut gan arī tur viņš jau zināmā mērā atstāj savas revolucionārās pozīcijas. Viņš desmitiem gadu bija bijis par vācu s.-d. oficiālās, t. i., vairuma politikas oficiālo iztulkotāju, un viņš nevarēja neizpaust visas partijas, pareizāk, tās vadoņu nogriešanos uz oportūnisma pusī. Partijā bija radušies kreisais revolucionārais un lab[ēj]ais revizionistiskais spārns, bet Kautskis spēlēja centrista lomu, kas arvien jo vairāk un vairāk labvēlīgi izturējās pret lab[ēj]o revizionistisko virzienu.

Polemika starp Kautski un revolucionistiem 1908.—1909. gados ir visai raksturīga tanī ziņā, ka revolucionisti, kā, piem., Zīdekums, vēlāk pazīstamais Vācijas imperiālisma diplomātiskais aģents, atklāti atsaucās «uz spēkiem partijā, kas stāvot aiz viņa». Bet še Kautskis vēl turas revolucionāri. Viņš vēl joprojām lieto piemēru par pilsoniskās valdības cietokšņa aplenkšanu, kad viņš pierāda neiespējamību s.-d.-iem balsot par buržuāziskās valdības budžetu un ar sajūsmu piemin Krievijas 1905. g. revolūciju. Taču partijas vadošās personas slienas uz lab[ēj]o pusī, otrup, ir manāma masu virzīšanās pa kreisi. Un, kad Roza Luksemburga un biedri 1910. g. atklāj kampāniju par labu masu uzstāšanai un ģenerālstreika sagatavošanai, Kautskis noteikti atvirzās no šī kreisā spārna. Viņš iesāk ar formālu ierunu, ka jautājumu par ģenerālstreiku taču nevarot padarīt par atklātas diskusijas priekšmetu aiz, tā sakot, konspiratīviem iemesliem. Bet uz pašu jautājumu atbild ar savu slaveno atgaiņāšanās taktikas teoriju ar nolūku pretinieku nogurdināt, reizē visas cerības liekot uz nākošajām reihstāga vēlēšanām, bet Rozas Luksemburgas domas par ģenerālstreiku vienkārši nosaucot par anarhismu. Mūsu jautājumā šīnī polemikā interesants tas fakts, ka Roza Luksemburga noteikti izceļ republikas lozungu. To, ko Engelss nevarēja ienest Erfurtes programmā kā «pāragru lozungu» aiz legalitātes iemesliem, tagad Rozai Luksemburgai izdevās legalizēt presē: republikas prasību*.

* Notikumi pēc 1918. g. pierāda, cik nepieciešami ir agrāk iziet cauri pilsoniskās jeb sīkpilsoniskās republikas stadiju, iekams pāriet uz pēdējo cēlienu: proletariāta diktatūru.

Vēl soli tālāk spēra polemika starp *Pannekuku* un Kautski. Pannekuks kādreiz skaitijās par Kautska manti-
nieku uz «*Neue Zeit*» redaktora vietu un, jādod viņam
taisnība, šīni polemikā pierādīja lielu politisku tālredzību.
Vēlēšanas uz reihstāgu 1911. g. deva gan s.-d. 35% no
visām balsīm, bet nenoveda pie tās revolucionārās situā-
cijas, kādu Kautskis bija paregojis 1901./10. g. pole-
mikā*. Savā polemikā ar Kautski Pannekuks uz pirmo
soli aizgāja daudz tālāk par Rozu Luksemburgu. Mēs
redzējām, ka R. Luksemburga uzstādīja masu kustību,
sevišķi ģenerālstreiku par politisku tiesību un republikas
lozungiem. Pannekuks sludina: ne cīņu ap varu, bet cīņu
pret valsts varu ar mērķi salauzt pilsonisko valsts varu.
Kautskis arī viņu vaino par anarhistu, un uz pirmo acu
uzmetienu viņa formulējums, ievērojot to, ka doma nav
izvesta līdz galam, it kā tiešām tuvojas anarhistiskam
utopismam. Bet patiesībā viņa vārdi nozīmē pāreju uz
1917. g. *revolucionāro* viedokli. Pannekuks apskata** jau-
tājumu par proletariāta parlamenta uzvarām un raksta:
«... tā nav nejaušība, ka nav konstitucionālu pamatu
priekš tautas varas zemē ar augsti attīstītu strādnieku
kustību, tas ir nepieciešami vajadzīgs, lai varētu valdīt
kapitāls. Tas izpauž tikai faktu, ka *faktiskā* vara atrodas
mantīgo šķiras rokās. Šo šķiru vajag sakaut, viņas varu
vajag salauzt... Tā ir patiesībā abu šķiru visu spēku,
viņu varas visstiprāko ieroču sadursme, kas cenšas viena
otru vājināt un beigās iznīcināt... Ja proletariāts grib
iekarot valdišanu, tam jāpārvar valsts vara, šis cietok-
snis, kurā ir apcietinājusies mantīgā šķira. Proletariāta
cīņa nav vienkārši cīņa ar buržuāziju *ap varu* kā objektu,
tā ir cīņa *pret valsts varu*. Sociālās revolūcijas problēma
īsumā skan: proletariāta varas pastiprināšana tik lielos
apmēros, ka tā pārsver valsts varu; bet šīs revolūcijas

* Kautskis rakstīja 1910. g. (N[eeue] Z[eit], Nr. 29): «Ja viņai, s.-d.,
izdotos 1911. g. vēlēšanās taisīt tādu pat lēcienu kā 1890. g. — un
situācija ir daudzsološa —, tas ir, dubultot balsu skaitu, tad mēs va-
rētu sasniegt nodoto balsu absolūto vairumu. Bet, kādu virzienu attīstība
arī neņemtu, 1911. g. vēlēšanām jānoved pie situācijas, kas
radīs jaunu un ciešāku bāzi mūsu cīņai...» — «Ne masu streikam
mums jāpiemēro mūsu agitācija, bet gan jau tagad jāliekas uz nākošo
reihstāga vēlēšanu sagatavošanu.» — «Man šķiet, ka nākošā kauja
norisināsies vēlēšanās uz reihstāgu.»

** Sk. «*Neue Zeit*», 1912. g., II[d.], lpp. 546. utt., 732. u. c.; 1913. g.,
lpp. 368. utt.

saturs ir valsts varas aparāta nojaukšana (Auflösung) proletariāta varas aparāta celā...»*

Tālākā polemikā Pannekuks paskaidro, ka «valdīšanas iekarošana stipru uzstāšanās formu celā arī galu galā ir tā pati pretinieka varas līdzekļu sagraušana un *savas pašas varas uzcelšana*».

Mēs redzam, ka autors te ir uz pareiza ceļa. Un ko atbild Kautskis šinī jautājumā? «Mūsu politiskās cīņas mērķis paliek agrākais: valsts varas iekarošana, *iekarojot vairākumu parlamentā*, un parlamenta iecelšana valdītāja lomā pār valdību. Bet ne *valsts varas nojaukšana*.» Un viņa taktika? «Organizācijas papildināšana, visu to varas pozīciju iekarošana, kuras iespējams ar pašu spēkiem noturēt, valsts un sabiedrības *izpētišana* (Studium) un masu apgaismošana. *Citu uzdevumu mēs šodien apzinīgi un plānveidīgi izbīdit neveraram* ne priekš sevis, nedz priekš savām organizācijām» (N[eue] Z[eil], XXX, 2., 73.).

Un ko atbild Kautskis Pannekukam uz viņa vārdiem par vecās varas noplēšanu? Ar jaunu apvainojumu anarhosindikālismā un ar atsaukšanos uz «Kom. manifestu», iz kura viņš pret Pannekuku citē vārdus: «Pirmais proletāriskās revolūcijas solis būs *proletariāta pacelšana par valdošo šķiru*, demokrātijas iekarošana cīņā. Proletariāts savu politisko valdīšanu tad izlietos, lai pakāpeniski atņemtu buržuāzijai visu kapitālu un centralizētu *valsts, tas ir, par valdošo šķiru organizētā proletariāta rokās* utt.» Tālāk Kautskis citē veselu rindu soļu, ko priekšā liek «Manifests», kā, piem., zemes īpašumu ekspropriāciju (atsavināšanu) utt., un prasa — kā Pannekuks iedomājas šīs programmas izvešanu ar nopostītās un sabrukušās valsts varas palīdzību? (N[eue] Z[eil], 1913, I, 443.)

Pannekuks, protams, varēja atsaukties uz saviem vārdiem par *proletariāta paša jaunas varas celšanu*. Bet viņš pareizu un pilnīgu atbildi būtu devis tikai tad, ja viņš pretim Kautskim būtu citējis tos «Kom. manifesta» vārdus, kurus pret viņu lieto Kautskis, proti, par *proletariātu, kas organizēts par valdošo varu, proti, valstī*. Acīmredzot arī Pannekukam šī puse jautājumā, kuru viņš bija pareizi stādījis, nebija pilnīgi skaidra.

Šo polemiku «godam» slēdza vācu s.-d. partijas kon-

* Citēts raksts «Masu cīņa un revolūcija» («Neue Zeit» 1912. g. 41. nr.-ā). Red.

gress Hemnicā (1912. g.) un Jēnā (1913. g.). Te Kautskis ap savu centru kopoja visu revizionismu, un viņa izturēšanās Jēnā — roku rokā ar Šeidemani — bija «cienīga» priekšspēle 1914. g. sabrukumam. Raksturīgi ir Kautska vārdi pēc Jēnas kongresa: «Jēnas kongress pievīla visus tos, kas no tā gaidīja... dziļāku partijas plaisāšanos (Zerklüftung) utt.» Ar «svētītās vienotības» vārdiem vienmēr II Internacionāle slēpa domstarpību bezdibeņus.

f. KRIEVIJAS REVOLŪCIJA UN III INTERNACIONĀLE

Kā jau redzējām, nepietika Marks un Engelsa lielās autoritātes, nedz arī Parīzes Komūnas mācības, lai iedauzītu marksistisko sociālistu galvās Marks sapratni par valsti un proletārisko revolūciju. Vajadzēja vēl b. Ķēnīna grāmatas «Valsts un revolūcija» un 1917. g. Oktobra revolūcijas, lai atklātu acis marksistiem. Mazliet dīvaini var izklausīties cilvēkam, kas nestāv tuvu revolūcijai, ja mēs sastādām blakus b. Ķēnīna [grāmatu] un Oktobra revolūciju. Bet šie fakti norisinājās vienā un tanī pat laikā un, ja gribat, viens no otra tik atkarīgi, ka tos var paskaidrot tikai kopēji cēloņi. Es nākošajā nodaļā taisni aprādīšu, ka b. Ķēnīna 4. aprīļa 1917. g. tēžu pasludināšanu es skaitu par Oktobra revolūcijas iesākumu, bet b. Ķēnīna grāmata bija gan uzrakstīta agrāk par šo revolūciju, tomēr drukā tā parādījās tikai pēc tās. Un es nezinu, vai rāsies jel maz kāds cilvēks, kas tik nedzirdēti lielisku masu kustību ķemtos nosaukt par parādību, kas norisinājusies pēc viena atsevišķa cilvēka norādījumiem.

Ķēnīna pamatnopelns bija tas, ka viņš visu marksistu starpā vienīgais bija pratis politiski lasīt to, kas melns uz balta rakstīts Marks un Engelsa darbos. Un Oktobra revolūcija grandiozos apmēros atkārtoja to, ko padarīja Parīze 1871. g., un tādi spēra milzu soli tālāk par pirmajā, reizē metot jaunu gaismu uz Parīzes Komūnas lielās nozīmes pareizo sapratni.

B[iedra] Ķēnīna pamata nopelns bija tas, ka viņš pašā attīstības gaitā prata atklāt tiešo sakaru starp Krievijas revolūciju un Parīzes Komūnu, kamēr pārējie šo sakaru meklēja pretim Francijas 1789. vai vislabākajā gadījumā 1793. gadiem, bet kādreiz pat Vācijas 1848. gadam. Kad 4. aprīlī Ķēnīns (protams, ne burtiski) pateica Krievijas

proletariātam: Paraugiet uz Parīzes Komūnu, tā bija padomju republika, — viņš izrādījās par vienīgo redzīgo cilvēku veselā revolucionāru kongresā*.

B[iedrs] Ļeņins, kā es jau teicu, izrādījās ne *tikai* par Marksa un Engelsa vārdu pareizo iztulkotāju, bet reizē viņš atmodināja uz jaunu dzīvi šo *aizmirsto* un, šķita, galīgi atmesto teoriju. Es te neatkārtošu viņa vārdus, kuri man jāpieņem par lasītājiem jau zināmiem. Viņa nopolns ir, ka viņš noteikti un modernos vārdos izteica: vai nu pilsonisku demokrātiju, tas ir, parlamentārismu, jeb proletariāta diktatūru, t. i., padomju republiku? Teorētiski jautājums bija uzstādīts jau iepriekš Oktobra; praktiski tas izbīdījās pašā Strādnieku-zemnieku valdības sākumā, šķirot jautājumu par *Satversmes sapulces padzišanu caur padomēm*. Kā zināms, kādu brīdi pastāvēja cerības uz šī jautājuma mierīlīgu izšķiršanu. Sākumā cerēja uz revolūcijas vairākumu *Satversmes sapulcē*, bet šo cerību izpostīja kreisie eseri, kas savā nenoteiktībā atsacījās formāli saskaldīties uzreiz ar labējiem eseriem, lai, atliekot vēlēšanas, uzstādītu savus kandidātu sarakstus. Tad lika priekšā *Satversmes sapulcei* izbeigties savā ziņā pašnāvības celā: atzīstot strādnieku-zemnieku padomju varu.

Bet tolaik *Satversmes sapulce* vēl bija zināms vēstuisks revolūcijas simbols, jo ne velti tā bija desmitiņem gadu bijusi par revolūcijas lozungu. 5. janvāri 1918. g. Viskrievijas *Satversmes sapulce* tika padzīta. Tā tomēr bija vēlēta revolucionārā situācijā un tanī ziņā izvēlēšanas dienā izpauda Krievijas revolucionārās tieksmes, bet revolūcijas ātrā gaita gandrīz 2 mēnešus vēlāk jau bija aiztraukusies tālāk uz priekšu. Tas bija pirmais gadījums vēsturē, kad *revolūcija* padzīna *Satversmes sapulci*. Viskrievijas Centrālizpildkomitejas (VCIK) dekrētā no 6. janv. 1918. g. mēs lasām sekošo: «Darba tautas šķirām bija jāpārliecinās caur piedzīvojumiem, ka vecais pilsoniskais parlamentārisms ir savu laiku pārdzīvojis, ka tas pavisam nav savienojams ar sociālisma realizācijas uzdevumiem, ka nevis nacionālās, bet tikai šķiras iestādes (padomes) spēj pārvarēt mantīgo šķiru pretestību un likt pamatakmeni sociālistiskai sabiedrībai. Jebkura padomju atsacīšanās no savas visvarenības, no tautas iekarotās

* Domāta Viskrievijas padomju darbinieku apspriede Taurijas pilī. *Red.*

padomju revolūcijas par labu buržuāziskajam parlamentārismam un Satversmes sapulcei būtu tagad solis atpakaļ un visas Oktobra revolūcijas sabrukums» («[Padomju valdības] Likumu krājumā» Nr. 15, p. 216., 1918. g.). Pēc tam Satversmes sapulces ir augušas kā sēnes un tikpat ātri nomirušas. Satversmes sapulču slava pat pilsoniskajā pasaulē ir zaudēta uz visiem laikiem.

Kā es jau sacīju, Ķeņina noplēns bija tas, ka viņš teorētiski izteica to pašu kritiku, ko praksē izveda cauri revolūcijai. Bet viņš to teica agrāk jeb vienā laikā ar revolūciju. Te mēs varam atzīmēt tikai to, ka visa — kā buržuāzijas, tā sociālnodevēju pretkritika vairāk griežas pret Ķeņinu nekā pret revolūciju. Ja es sava darba pirmajā daļā varēju aizrādīt, ka viss tā saucamais «juristu sociālisms» bija aiztapināts no buržuāzijas, īpaši nelaiķa profesora Antona Mengera personā, tad šoreiz visa buržuāzijas un sociālistu kritika pārgremo vienīgi Kautska domas*. Bet šīs domas ir šķidras un neoriginālas, lai ne-teiktu vairāk.

Kautskis, ko kopā ar Engelsu min par 1887. g. («Neue Zeit») rakstītā raksta autoriem pret Mengera juristu sociālismu,** tagad atkārto to pašu «juristu sociālismu» viņa visseklākajā formā, tikai zīmējoties uz valsti. «Es gaidu, ka proletariāta sociālā revolūcija pieņems pavisam citādas formas nekā pilsoniskā, ka proletāriskā revolūcija, pretēji pilsoniskajai, tiks izcīnīta līdz galam *mierīgā ceļā* ar ekonomiskiem, likumdošanas un morāles, bet ne fiziskas varas līdzekļiem utt.»*** Tā rakstīja Kautskis jau 1909. g., bet, ja viņš tagad, pēc pasaules kara asinsplūdiem, pēc Noskes režīma Vācijā utt., atkārto šos vārdus, tad tiešām jājautā, vai viņš ir vēl politiski pie vesela prāta. ««Demokrātiski-proletāriski cīņas līdzekļi» varbūt izliksies garlaicīgāki (!! nekā pilsoniskās revolūcijas laiki, viņi mazāk dramatiski (?) un efektīgi (!), bet tie prasa arī *mazāk upuru* (??).» Raug, kur «tas suns aprakts!» Kautskis baidās upuru, un jo sevišķi zīmīgi ir viņa vārdi («Demokrā-

* Vispirms viņa [grāmatu] «Proletariāta diktatūra», uz kuru atbildēja Ķeņins savā «Proletāriskā revolūcija un renegāts Kautskis» (arī latviski) [So V. I. Ķeņina grāmatu publicēja latviešu valodā 1921. g. izdevniecība «Spartaks». Red.], tad «Demokrātija un diktatūra» utt., kas visi atkārto vienu un to pašu.

** Domāts raksts «Juridiskais sociālisms». Sk. *Маркс К., Энгельс Ф.* Соч., т. 21, с. 495—516. Red.

*** Citeņa K. Kautska grāmata «Ceļš uz varu». Red.

tija un diktatūra», lp. 7.): «Ja mums pierādītu, ka mēs *malādāmies* un ka atsvabināt proletariātu (t. i., atceļt algas darba verdzību) un cilvēci vispār var tikai jeb lietderīgāk uz ražojamo līdzekļu privātīpašuma pamatiem... tad atlīku «tikai izmest pār bortu» sociālismu, neatsakoties no viņa galamērķa; jā — mums tas būtu jādara tieši šī galamērķa labā.» Vai tiešām tās ir «skolotāja» nopietnas šaubas jeb tā ir vienkārša murgošana?

Visa politiskā kritika, zīmējoties uz mūsu priekšmetu, aprobežojas ar pilsoniskās demokrātijas slavēšanu, kurai mēs pretim stādām padomju demokrātiju kā proletariāta diktatūru. Bet par demokrātiju un diktatūru mēs runāsim. atsevišķi.

Te tikai dažus vārdus par to, kā b. Leņins, Krievijas Kom. partija un III Internacionāle nostāda jautājumu par proletariāta ciņu pēc varas. Vai tas tiešām ir tas pats bakuninisms, kā to tagad atrod Kautskis, jeb blankisms, kā viņš sludināja agrāk? Nē, tā ir logiski līdz galam izdomāta revolucionāra ideja, kas agrākajām revolūcijām vēl nebija pa spēkam. Izejot no pilsoniskās valsts — šī kapitālistu šķiras kā niecīgā mazākuma valdīšanas ieroča, III Internacionāle stāda par savu mērķi šīs mazākuma valdīšanas iznīcināšanu ne vien par labu vairākumam, bet arī apzinīgi atbalstoties uz šo vairākumu*. Tā savu atbildi arī formulē Kom. Intern. III kongresa rezolūcija.** Tāda ir proletāriskās revolūcijas vēstures un prakses logika.

IV. VALSTS UN VALDIBAS FORMA

1. MANTIGO ŠĶIRAS ORGANIZĀCIJA

Pieturoties pie mūsu uzskata par valsti kā šķiras valdīšanas organizāciju, jautājums par valsts un valdības formu zaudē savu agrāko nozīmi. Jo, lai būtu kāda bū-

* Patlaban pasaules revolūcija masās rada instinktīvu dzīņu uz strādnieku šķiras vienotu fronti, un Komunistiskā Inter[nacionālē] pāreizi uztverusi šo lozungu. Neviļus te atgādinās «Kom. manifesta» vārdi par «proletariāta veidošanu šķirā» kā iepriekšējo pakāpi uz «proletariāta organizēšanos par valdošo varu, tas ir, par valsti». Vai tas nenozīmē neapzinātu revolūcijas darbu proletariāta rindās un galvās? Pamatīgi savu darbu dara šīs «vecais apakšzemes kurmis» — revolūcija!

** Šīs formulējums dots kongresa «Rezolūcijā par Izpildu komitejas pārskatu» un tēzēs «Par taktiku». *Red.*

dama šī forma, saturs ir un paliek *šķiras valdišana*. Tātad, uzstādot jaunu valsts definīciju, mums jāpārskata arī agrāko valsts formu klasifikācija. Jāteic, ka šīs klasifikācijas ziņā valsts zinātne nav aizrāpusies tālāk par sirmo senatni, kaut gan šo formu saturs, kā mēs jau redzējām, ir grozījies pašos pamatos. Jau Aristotelis (senajā Griekijā) dalīja valstis monarhijās vai tirānijās, aristokrātijās vai oligarhijās un «politejās» jeb demokrātijās. Sinī dalīšanā viņš vai nu uzsvēra mērķi, kas noteic varas nodarbību, jeb dažādo valdīšanas aparāta sastāvu. Aristoteļa darbu tanī pat senatnē attīstīja tālāk Polibijs, ienesot tanī zināmu likumveidīgu kustību. Pēc viņa mācības attīstības gaitā ikviena monarhija pārvēršas par tirāniju (varmākas valdīšanu). Varmāka krit, un tā vietā nāk aristokrātija, kas, pārejot oligarhijā («nedaudz cilvēku valdībā»), saceļ vispāreju nemierību un no jauna tiek gāzta, pēc tam tās vietā nāk demokrātija (tautas valdība), kas savukārt, kā ikviena demokrātija, pārvēršas ohlokrātijā (pūļa valdīšanā) un top no jauna gāzta, lai dotu vietu monarhijai utt. Tas ir, pasaciņa sākas no jauna. Tādēļ Polibijs ieteic jauktu valstu veidu, kā viņš to redzot Romā, kur konsuls (tagadējais «prezidents») reprezentējot vienvaldības principu, senāts — aristokrātiju, bet tautas sapulce — demokrātiju. Ar šo pēc satura nabadzīgo klasifikāciju zinātne aprobežojas līdz šai baltai dienai, pievienojot tai tikai no senās Romas tapināto nosaukumu «republika» kā pretstatu monarhijai, proti, nemonarhija. Romā šis vārds vispirms apzīmēja valsti vispār, bet vēlākajā pretstatījumā pret «impēriju» (ķeizaristi) tas guva «nemonarhijas» nozīmi.

Pilsoniskā zinātne pati atzīst, ka tāda dalīšana ir nejauša un ka tās saturs pēc laika grozās senatnes klasifikācijā, viduslaiku, jauno un jaunāko laiku klasifikācijā, bet tanī ir atkal un atkal runa tikai par attiecībām starp valsti un pilsoni kā indivīdu. Jau Kants sāka izšķirt valdīšanas formu un valdības formu un pareizi atzīmēja, ka republika nebūt vēl nav tas pats, kas demokrātija. Bet tikai L. fon Steina rakstos (t. i., kopš 1840. gadiem) mēs atrodam jaunu apstākli, kas dara iespaidu uz valsts definīciju un klasifikāciju. Steins pareizi aizrāda uz to, ka republikā tauta, kurai tur piedzejo virsvaru, nav vienkārša līdzīgu un brīvu laužu kopa. Republika, abstrakti aplūkojot, ir valsts ideālā forma, bet praksē arī tā novēd

pie personas apakšniecības pretim kapitālam. Jeb, tā kā tauta dalās bagātos un nabagos, kas atkaras no bagātiem, tad tautas virsvara pārvēršas par mantīgo varu pār nemantīgajiem.

L. fon Steins nāk no visa tā pie slēdziena, ka šķirām jāizlīgst*, un sevišķi aizrāda uz vidusšķiru, sīko buržuāziju, kā samierinošo elementu. Mums turpretim ir skaidri un gaiši jāatzīst, ka politiskā vienlīdzība ir un paliek tukša skaņa, kamēr nav nodrošināta ekonomiskā vienlīdzība, t. i., kamēr nav iznīcinātas šķiru pretišķības, un ka tādā kārtā valsts vispār — un republikas sevišķi — jādala pilsoniskās un strādnieku republikās jeb darba tautas, tas ir, strādnieku-zemnieku valstīs.

Tādā kārtā var sacīt, ka valstu dalīšana aristokrātijās vai oligarhijās ir pilnīgi novecojusies. Tādu dalīšanu mēs atrodam vairs tikai angļu ministra Kerzona diplomātiskās notās, kur tas Krieviju nosauc par oligarhiju, bet dabū no Čīcerina pilnīgi pelnītu un pamatotu ironisku atbildi, ka taisni Anglijā valda finansistu kliķe, tas ir, oligarhija. Jeb vēl vecā Kautska skolnieka** darbos, ko tik priecīgi uzņem mūsu «Sociāldemokrāts» un kuros tas pierāda, ka Krievijā valdot *strādnieku mazākuma aristokrātija*, tas ir, tā sakot, «strādnieciska muižniecība». Ko dod tādi «darbi»? Tiem nav ne teorētiskas, ne praktiskas nozīmes. Mēs gan arī runājam par demokrātiju, bet ar piezīmi «pilsoniskā» jeb «tīrā» demokrātija, strādniecības jeb padomju demokrātija, bet tas jau vairs nezīmējas uz valsts un valdības formu klasificēšanu.

Tātad pēc šķiru rakstura mums ir pirmatnējā valsts, viduslaiku feodālā valsts, pilsoniskā jeb jaunākā feodāli pilsoniskā valsts un, beigās, padomju jeb strādnieku valsts. Un visās šīnīs valstīs, *izņemot pēdējo*, forma var būt monarhija vai republika.

Monarhija atšķiras no republikas caur to, ka tās priekšgalā ir monarhs, parasti uz bērnu bērniem, vismaz uz visu mūžu, *juridiski* (uz likuma pamata) *neatbildīgs*. Šāda valsts «galvas» padarīšana var būt faktiska, īstena, jeb tikai iluzoriska, bet tā arvien visai iekārtai piedod

* «Kopš mūsu gadusimteņa vidus.» raksta Šteins, «izpaužas šķiru pretišķību apziņa un top skaidrs, ka ikvienas iekšējās pārvaldīšanas galavārdam jābūt jautājumā: «Kas jādara un ko var darīt, zīmējoties uz šo kustību, šķiras valsts?»» [Cītēts darbs «Vadišanas mācība». Red.]

** — skolnieciskajos. Red.

zināmu nokrāsu arī tad, kad monarhija saucas aprobezota jeb konstitucionāla. Tā bija savā laikā vienīgā forma priekš skaidrā absolūtisma, kad valsts stāvēja pāri pār šķirām, kamēr vara svārstījās divu savstarpēji cīnošos šķiru starpā. Bet pilsoniskā republika pēc savas būtības tik ļoti tuvojas monarhijai, īpaši, ja karalis, kā Norvēģijā, ir uz mūžu vēlēts, ka Kāntam bija taisnība, kad viņš, ja arī citā nozīmē, ieveda jaunu nosaukumu: republikāniska monarhija un despotiska demokrātija.

Republikā* valdības iestādēs nozūd viss iedzimtais un uz mūžu vēlētais, un tā top par pilsoniskās valdīšanas skaidrāko tipu. Visai interesanta ir parlamentārās republikas iztirzāšana Marks «18. brīmērā» kā vienīgās valsts formas, kurā buržuāzijas vajadzīgās frakcijas var apvienoties savas *šķiras valdišanas*, tā sakot, vienotās buržuāzijas frontes nolūkos. Bet Markss turpat pierāda, ka šķiru cīņā pret proletariātu buržuāzija pati tiecas atsvabināties no savas politiskās valdīšanas un viņas rūpēm *un briesmām*, ir mierā nodot šo varu jebkuram avantūristam.

Amsterdamas starptautiskajā kongresā (1904. g.) izcēlās polemika starp Bēbeli un Gedu, no vienas puses, kas bija mazliet nicinoši izsacījušies par republikas pārākumu pār monarhiju, un starp Žoresu, kas aizstāvēja franču republikas labās puses. Bēbelis pie tam uzsvēra, ka viņš, kā arī visa vācu soc.-demokrātija gan esot par republiku, bet atrodot, ka franču, kā arī Amerikas vai Šveices republiku izturēšanās pret strādniekiem esot bieži pat vēl jaunāka nekā kaut tās pašas monarhijas. Izcēlās polemika, kurā viena revisionistu daļa (Eisners) pārmeta

---

* Mēs nepamam piemēra dēļ prof. Korkunova iz dažādu zinātnieku domām salāpīto formulu par izšķirību starp monarhiju un republiku: «Monarhiju var apzīmēt par valsts iekārtu, kurā funkcija reprezentē valsti kā visumu tiek realizēta no neatbildīgas personas kā *paša ipatnēja tiesiba*; republiku raksturo tas, ka tāni šo funkciju realizē *tautas uzdevumā*.» [Cītēta grāmata «Salīdzinošs apcerējums par ārvalstu tiesibām», kas iznāca 1906. g. Pēterburgā. Red.]

Fr. Engelss bija citās domās par monarha lomu, kad viņš rakstīja: «Karaļa vara Anglijā līdzinās nullei... Bet, jo niecīgāks kļūst monarhistiskais elements, jo vairāk tas gūst nozīmes angļa acis. Nekur, kā zināms, patiesībā nevaldošā persona nav vairāk dievināta kā Anglijā... Bet šī riebīgā karaļa kā tāda pielūgšana, šī jēdziena, kas palicis bez jebkura saturu, pat ne jēdziena, bet tukša «karaļa» vārda dievināšana ir monarhijas pēdējais vārds...» (Engelss, «Anglijas stāvoklis 1844. g.», lpp. 283.). [Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 1, с. 621, 622. Red.]

Bēbelim un Kautskim, kas pēdējo aizstāvēja, ka viņu vienaldzība pret republiku varot izcelt pārpratumus, otrā revizionistu daļa atrada, ka s.-d. netaisnīgi bargi esot pret savu monarhiju. Šim gadījumam K. Kautskis uzrakstīja veselu sēriju [rakstu], kurā parasti izplestā* veidā, stāp citu, izteica domas, ka *demokrātiskā republika esot vienīgā valsts forma, kas kā nākotnes valsts jeb sociālā republika piederoties sociālismam*. Un ka monarhija varot pastāvēt tikai uz šķiru pretišķību un šķiru stāpības pamatiem, kādēļ šķiru gals esot arī monarhijas gals.**

Mēs, komunisti, pilnīgi noteikti atgriežamies pie Marksa un Engelsa uzskata, ka reizē ar šķiru pretrunu atcelšanu top *atcelta ari jebkura valsts forma*, kā monarhija, tā republika. Tātad šī republikas ieteikšana ir vāja. Bet mēs esam pārdzīvojuši veselu rindu revolūciju un darbos esam pārliecinājušies, *kādēļ tieša pāreja no monarhijas uz strādnieku republiku ir acīmredzot neiespējama un nedod ciešus rezultātus*. Kautskis rakstīja***: «*Pilsoniskā republika ir tā valsts forma, kurā izšķirošā cīņa stāp buržuāziju un proletariātu norisinās visātrāk un vislabāk, jo šīs šķiru pretišķības stāp proletariātu un buržuāziju parādās visasāk un visplašāk.*» — Tātad mēs zinām, ka pāreja no monarhijas uz republiku Vācijā, Austrijā utt. bija un Itālijā, Anglijā utt. acīmredzot būs pārejas stadijas, kas lai strādnieku šķirai un pārējai darba tautai dotu iespēju izdzīvot savas republikāniskās un demokrātiskās ilūzijas. Kur tā nebija, kā Ungarijā, Bavārijā utt., tur padomju iekārtai nebija pietiekoši ciešu pamatu pat strādnieku šķirā. Jo, ja arī Kautskis kādreiz rakstīja, ka «mēs», t. i., vācu s.-d., «*atšķiramies no pilsoniskās demokrātijas, kas republikai piedzejo noslēpumaino spēku vājināt šķiru pretišķības*», tagad viņš pats ne mazumu veicina vācu strādnieku stāpā taisni «*šīs demokrātiskā republikānisma ilūzijas*».

Pilsoniskās valsts tipi patiesībā ļoti tuvojas viens otram. Amerikas republika, kuru vēl Markss blakus angļu

---

* — izvērstā. *Red.*

** Kautska raksts «*Sociāldemokrātija un valsts forma*» ar turpinājumiem bija publicēts avizes «*Vorwärts*» 1904. g. augusta un septembra numuros. *Red.*

*** Sk. «*Neue Zeit*», XXII, 2., lpp. 676. [Raksts «*Amsterdamas kongress*». *Red.*]

kolonijām* uzrādīja kā patiesi demokrātisku valsti pre-tim birokrātiskai Eiropai,** ir pārvērtusies par visatklā-tāko kapitālistiskās un tagad imperiālistiskās varmācības ieroci. Tā ir kļuvusi ne vien par «dūres tiesību», bet pat, ja tā var izteikties, «ložbērēju tiesību» valsti, kur strād-nieku apspiešanai ne vien vervē savvaļnieku pulkus ar ložbērējiem un lielgabaliem («pinkertonī»), neskaitot jau oficiālo armiju, bet gatavo arī gāzes, gaiskuģu u. c. uz-brukumus un ceļ centros veselus «fortus» pret strādnieku kustību. Un «republikāniskā jeb demokrātiskā monarhija» Anglija ne daudz paliek pakaļ Amerikai, nerunājot jau par «visdemokrātiskāko republiku» Vāciju ar «strādnieku-pre-zidentu»*** priekšgalā, kur dažādu Nosku, Zeveringu utt. s.-demokrātisku spīdekļu šausmas iztur salīdzinājumu ar Galifejiem un Kavenjakiem franču «monarhistiskajā re-publikā».

Jaunlaiku konstitucionālajai jeb «pilsoniski demokrā-tiskajai» valstij par pamata pazīmi paliek «tautas ele-menta piedališanās» valdībā. Mums, kas mēs stāvam uz šķiru redzes stāvokļa valsts un viņas varas jautājumos, šīs pazīmes nepietiek, un mums tā pat nav pieņemama kā nepareiza. Ja mēs salīdzinām absolūtismu jeb — vēl agrāk — feodālo vasaļu iekārtu ar tagadnes demokrātiju, tad mēs sakām, ka visas valsts formas bija vienas vai otras šķiras valdišanas formas. Bet tanī pat laikā, kamēr pirmajā gadījumā šķiras dalība valdišanā bija tikai *fak-tiska jeb neorganizēta*, tā tagad ir *tiesiska, tas ir, orga-nizēta*.

Tādā kārtā pamatpazīme valstu klasifikācijai var būt tikai tā, vai šķiras *dalība valdišanā ir organizēta jeb ne-organizēta* un cik augsta ir šīs organizētības pakāpe. Absolūtismā (izņemot gadījumus, kad tā aiz divu šķiru līdz-svara jeb savstarpējas balansēšanās ir [zināmā mērā] ne-atkarīgā lomā), kā, piem., Krievijā, valsts bija tāds pat šķiras valdišanas ierocis, bet valdošā šķira valdišanā pie-dalījās tikai faktiski. Parlaments ir šķiras organizēta piedališanās [valsts pārvaldišanā], un republika — skaidra veida šķiras valdišanas organizācija bez jebkāda monar-histisku tradīciju piejaukuma.

---

* Domātas Kanāda un Austrālija. *Red.*

** Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 221., 407., 408. lpp. *Red.*

*** Oportūnistu F. Ebertu. *Red.*

Lielā Krievijas revolūcija radīja jaunu valsts tipu — *padomju valsti* kā proletariāta diktatūras formu. Tas ir jauns republikas, kā arī šķiras organizētas valdības tips kā pārejas laikmeta valsts veids. Pie tās jāpakavējas sīkāk.

2. NEMANTIGO ŠĶIRĀS ORGANIZĀCIJA JEB VALSTS VARAS PADOMJU FORMA

Patlaban nav pasaūlē vārdu, kas būtu vairāk populāri, vienup, un vairāk ienīsti, otrup, kā «padomes», «padomju iekārtas», «padomju organizācija». Priekš visas pasaules strādnieku šķiras šinīs vārdos slēpjelas vesela virkne cerību un gaidu; priekš buržuāzijas tie ir draudošais komunisma spoks. Pēc Eiropā negaidītās proletariāta uzvaras Krievijā padomju revolūcijas ideja pieņema Rietumeiropas proletariāta galvās mazliet sagrozītu formu.

Proletārisko revolūciju sāka iedomāties cik necik uto-piskā veidā. Kad, piem., Vācijā, Austrijā utt. 1918. g. izcēlās revolūcijas, tās norisinājās te padomju formā, bet nekāda sociālisma šīs revolūcijas neatnese.

Padomes nomira dabiskā nāvē, kā Vācijā, jeb ir, kā Austrijā, līdz šai dienai buržuāzijas labākais atbalsts,* jo strādnieku šķiras vadoņi šinīs padomēs pirmā kārtā rūpējas par to, kā ātrāk tikt valā no iekarotās varas, nodot sasniegto padomju iekārtu un atgriezties pie, šķita, jau pat buržuāzijā pilnīgi pārdzīvotās parlamentārās iekārtas. Radās laudis, kas nopietni sāka sapņot vai, vēl biežāk, ar nodevīgiem nolūkiem apspriesties par padomju dīvainu samierināšanu («noenkurošanu satversmē») ar parlamentārismu. Ir dzīlāk jāiedomājas padomju varas pamatos, apskatot to viņas vēsturiskajā attīstības gaitā un vēsturiski revolucionārā perspektīvā, to nolieket blakus pilsoniskās demokrātijas iekārtai.

Mēs izejam kā no vēsturiska fakta *no cilvēka, kas dzivo citu cilvēku sabiedrībā*. Vai šī sabiedrība bija ģints, klans (ģinšu apvienība), dzimta vai ciems, pilsēta utt., viena īpatnība bija visām šim laužu pirmatnējām apvienībām, proti, ka tās bija vairāk vai mazāk patstāvīgas vienības jeb šūniņas, kuru robežas to locekļi bija savstarpēji saistīti ar ekonomiskām un pirmā kārtā ražošanas attiecību

* Sk. 186. piezīmi. *Red.*

saitēm un kurās laudis ar vienādējām* šūniņām jeb apvienībām, tas ir, ar dažādējām laužu apvienībām, stājas sakaros *ne kā šo šūniņu atsevišķi locekļi*, ne kā indivīdi, bet caur savu šūniņu kā veselu vienību**. Markss sava «Kapitāla» 1. daļā sīki apraksta vecās Indijas ciema gādu tūkstošus ilgstošo iekārtu kā patstāvīgu ekonomisku vienību.*** Par Vācijas ciemu (Dorf) mēs lasām prof. Smollera rakstos: «Ciems ir ekonomiska un tirdznieciska sistēma pati par sevi.» Un par pilsētu tas pats Smollers izteicas: «Ikviena, īpaši lielāka pilsēta tiecas uz to — kļūt par vienā apvienotā saimnieciskā vienībā noslēgtu kopu, izplatot iespējami plaši savu saimniecību un sava iespāida sfēru.»****

Ja mēs atgriežamies pie sengrieķu sabiedrības organizācijas, tad mēs atrodam arī tur to pašu ciemu, kas sastāv no vairāk sētām, tikai tālāk attīstītā veidā zem «sinoikias» vārda, atsevišķu «oikos» (oikos — ēka, nams, galms, itin kā karalu, ķeizaru «nams» un «galms») apvienību pilsētā. Šī «sinoikia» gan apņēma tikai brīvos pilsoņus, bet arī vecajā ģintī vergi skaitījās par vispāreju piederumu. Šī ekonomiski politiskajā organizācijā vēsturnieki redz vienu no senās klasiskās Grieķijas kultūras pamatiem. Un to pašu iekārtu mēs vispārejos vilcienos redzam pie daudzām citām tautām viņu pirmatnējam «dabasstāvoklim» tuvos laikmetos. Roma ne vien pati bija tādu «ginšu» (gentes) apvienība, bet savukārt bija sastāvdaļa un metropole īpatnējai veselas rindas pilsētu apvienībai vienā valstiskā kopumā, un taisni uz šīs sistēmas pastāvēšanas laikmetu attiecas senās Romas varenības posms.

Protams, ne laužu patvalīga vēlēšanās, «brīva griba» izsauca šo pirmatnējo noslēgto apvienību kā cieši saistītu sabiedrību. Mēs zinām, kas izrāva cilvēku iz šīs pirmalaiku apvienības un it kā par sodu par aiziešanu no tās viņam

* — līdzīgām. *Red.*

** Sk. Henry Sumner Maine: «Pirmatnējās sabiedrības tiesībām ir starptautisku tiesību raksturs, jo tās neattiecas uz atsevišķām personām, bet tāpat kā tagadnes starptautiskās tiesības vienīgi uz veselu laužu grupu savstarpējām attiecībām.» [Brivi citēta H. S. Mena grāmata «Senās tiesības» (arī «Senās tiesības un paražas»). *Red.*]

*** Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 299.—301. lpp. *Red.*

**** Brīvi citēta grāmata «Zinātne par tautas saimniecību. Tās priekšmets un metode». *Red.*

atņēma agrāko brīvību un brīvo ražotāju piestiprināja pie zemes kā nebrīvu dzimtcelvēku.

Feodālā iekārtā padarija sev par apakšniekiem ciemus, pārvērta viņu iedzīvotājus par atkarīgiem, par dzimtlaudīm, bet pagastu — dzimtkunga valdīšanas novadu — jo projām reprezentēja it kā atsevišķu apvienību. Un ar valsts varu šīs atsevišķās pagastvalstis sazinājās tikai caur savu kungu. Tādu atsevišķu valstu vienā vien Krievijā iepriekš dzimtbūšanas atcelšanas bija 103 000. Ikvienā šīnī pagastā-valstī muižnieks bija ne vien valdnieks, bet arī vidutājs starp šo teritoriālo vienību un rodošos centrālo varu, tā sakot, pagastu-valstu federāciju. Viņa pārziņā atradās, ja arī tikai uz papīra un pirmatnēji organizētā, atsevišķā dzimta vai pusbrīvā zemnieka apgādība*. Šī iekārtā pa dzimtbūšanas laiku vēl arvien uzglabāja pirmatnējas ekonomiskās un politiskās vienības formas pēdas, tas ir, pēdas no tās, ja arī sagrozītas, ačgārinas pirmatnējās «padomju iekārtas», kādu mēs appraudzījām augstāk.

Pilsētās mēs novērojām to pašu atkarības organizāciju, tikai citā veidā, šoreiz jau pēc nodarbības, proti, cunftēs, ģildēs un tamlīdzīgās korporācijās. Tie, kas palika ārpus šīm organizācijām, kā pilsētās, tā uz laukiem, parasti kļuva par klaidoņiem (vogelfrei — brīviem kā putni) un kļuva par sastāvdaļu tai nabadzības masai, ar kuru cīnījās jaunā iekārta tai nolūkā — *piestiprināt to pie jauna darba*, pie manufaktūrām, kur pēdējās nebija organizētas, kā Krievijā**, ar dzimtlaudīm. Un iz šiem nabagiem izauga jauna šķira, proletariāts, kuru Anglijā tāpat kā Vācijā arī tieši sauca par nabagiem (Poors, Arme).

Iekš kam pastāvēja pilsoniskās revolūcijas kodols pret šo atsevišķo feodālu, cunftes, korporāciju apvienību mudžekli? Iekš tam, ka tā salauza šīs apvienības, nobīdīja pie malas visas «starpsienas» starp centrālo varu un atsevišķo pilsoni. Uz priekšu centrālā valsts vara tieši no šī pilsoņa ķems savas nodevas, un uz priekšu šīs pilsonis tieši varēs griezties pie centrālās varas. Bet tas vēl nebija

---

* Sk. Semevska «Zemnieki Katrīnas II laikos», kur viņš iztēlo pirmatnējo labības magazīnu lomu pagastos.

** Tas pats Semevskis sniedz faktus par to, kā dzimtlaudīs ar varu pārstiprināja no zemes uz manufaktūru un ar kādiem asīgainiem līdzekļiem šī reforma tika izvesta dzīvē par labu un svētību muižniekam-kapitālistam.

viss! Markss vienā no saviem pirmajiem darbiem (1843. g.)* spilgti iztēlo pamatstarpību starp pilsonisko un sociālistisko revolūciju: Pilsoniskā revolūcija saskalda vecās feodālās organizācijas formas, atsvabinot politiski patstāvīgo indivīdu, bet piedodot šim indivīdam jaunas ekonomiskās saistības un padevības formas... Viņa sadala indivīdu pilsonī un privātcilvēkā, pie kam visas pilsoņu sabiedriskās attiecības uz priekšu pieder pie viņa privātlietām, kas atrodas ārpus valsts interesēm. Cilvēks it kā ved divkārtēju dzīvi — debesīs un šīs zemes virsū, dzīvi politiskajā kopdzīvē, kur viņš sevi jūt par pilsoni, un dzīvi pilsoniskajā sabiedrībā, kur viņš uzstājas kā *privātpersona* un vai nu uz citiem laudim noraugās kā uz līdzekli, jeb pats pazeminās tādā līdzekļa lomā kā paimjīņa citu rokās. Privātinteresēm jāpadodas vispārējām interesēm, jo, vai cilvēks pilsoniskajā valstī paēdis vai ne, vai viņam līdz sirmam vecumam jānopūlas pārmērīgā darbā dēļ bēdīgas eksistences, vai viņam ir laiks apmierināt savas garīgās vajadzības jeb ne, tā ir viņa privātlieta, ikviena atsevišķa cilvēka patīgā interese, gar kuru nav daļas valstij. Valsts var pārvērsties brīvvalstī, ne-pārvēršot cilvēku brīvā cilvēkā.**

Pilsoniskajai revolūcijai pietiek nolikt pie varas vienas šķiras vietā otru (1789) jeb sagrābt to kopā ar pirmējo izlīguma ceļā (1848), izdarot kaut daļēju varas pārorganizāciju. Bet *apsiestiba pati* palikās un tikai grozīja savu formu. Virsdarbs netiek atcelts, tikai pieņem virsvērtības veidu. Izmantošana tikai grozās un top kapitālistiska, tas ir, vēl intensīvāka. Verdzība paliek, tikai grozīta algas verdzības veidā.

Jaunākā demokrātiskā vara politiskā ziņā iet tālāk. Viņa ne vien pārvērš savus pavalstniekus par pilsoņiem kā valsts putekļišiem un atceļ viņu agrākās feodāla rakstura apvienības — tas viss ir vajadzīga lieta —, viņa *reizē* aizliedz uz priekšu jebkādas kaut kura rakstura apvienības un pirmā vietā strādnieku apvienības. Bet mēs novērojam, ka gandrīz tanī pat laikā no apakšas rodas arī protests pret tādu skaldīšanas tieksmi tās *dubultvaras* veidā, kas rodas zem komūnu un to sekciju nosaukuma Parīzē un pārējās Francijas pilsētās un *kurās apvienojas* un *apbrūnojas* pilsētu vēlētāji — pirmā kārtā strādnieki.

* Darbā «*Sakarā ar ebreju jautājumu*». *Red.*

** Sk. *Маркс К.*, *Энгельс Ф.* Соч., т. 1, с. 388—405. *Red.*

Jau Lielajā franču revolūcijā šīs «komūnas» un «sekcijas» spēlēja lielu lomu, jo sevišķi Konventa laikā*. 1871. g. šīs sekcijas Parīzē kļuva par faktisko varu zem Parīzes Komūnas nosaukuma.

Uz šo Parīzes Komūnas apbrūnoto strādnieku sekciju pieprasījumu 1793. g. Konvents izdzina iz sava vidus kontrrevolūciju un tā uz visaugstāko pakāpi pacēla Lielās franču revolūcijas cīnas sparu, kura 8 mēnešos izveda dzīvē vissvarīgākos revolūcijas ieguvumus, kā bezmaksas muižnieku zemes īpašuma atcelšanu, 1793. g. konstitūciju utt. Bet darbaļaudis ne Konventā, nedz Komūnā nebija pietiekoši stipri, un revolūcija beidzās ar viņu *sakāvi un atbrūnošanu*. Un reizē ar to uz leju gāja revolūcija un uz augšu kontrrevolūcija. Tikai viena patiesība palika dzīva un neapgāzama: *Revolūcijas laikā centrālajā varā (šoreiz Konventā) nav vietas kontrrevolūcijas kaut mutesvaroņiem*.

Mēs jau redzējām II nodaļā, kā pa Komūnas laiku 1871. g. spontāni notikumi sašķēla un sadalīja divās daļās Lielās franču revolūcijas celto nāciju kā vienību.** Vara nonāca proletariāta rokās galu galā viņam pašam pilnīgi negaidīti un nejauši. Revolucionāro sekciju nacionālās gvardes Centrālkomiteja neprata izlietot momentu; pēc neilgām šaubām viņa nolika pilsētas domes vēlēšanas, kurās nepiedalījās ne vien tā buržuāzijas daļa, kas bija aizgājusi uz Versalu, bet arī pārējā, kas bija palikusi. Un, cik tālu tā bija piedalījusies, viņas vietnieki neieradās vai aizgāja no sēdēm prom. *Proletariāts palika viens* kopā ar viņam pieslienošos sīkpilsonību. Viņam *gribot negribot bija jāsaņem visa vara*, un viņš šīnī lomā izveda tos lielos pārgrozījumus, kas pazīstami zem proletariāta diktatūras nosaukuma, kas tīk spīdoši aprakstīti Marksā «Pilsoņu karā [Francijā]» un tik spilgti novērtēti b. Ļeņina darbā «Valsts un revolūcija». Bet līdz patiesām, lielām ekonomiskām pārgrozībām Komūna neaizdzīvoja, ja neskaita baznīcas un Tjēra mantu konfiskāciju un aizbēgušo rūpnieku rūpniecības iestāžu rekvizīciju. Un pretim zemniekiem viņa aprobežojās ar kaut spīdošu, bet novēlojušos uzsaukumu, kas bez tam bija parakstīts ne Komūnas, bet «Parīzes strādnieku» vārdā. Šis maz

* T. i., no 1792. g. 21. septembra līdz 1795. g. 26. oktobrim. *Red.*

** *Stučka P.* Valsts teorija un Padomju Konstitūcija. «Spartaks» [Pleskava], 1922. 18. lpp. *Red.*

minētais uzsaukums «zemniekiem» ļoti spilgti izbeidzas vārdiem: «Palīdziet mums uzvarēt un, lai notiktu kas notikdams, labi atminiet mūsu vārdus, jo revolūcijas pasaulē turpināsies, kamēr mūsu vārdi nebūs piepildījušies. Un šie vārdi skan: «Zemi zemniekiem! Darba rīkus darbiniekiem! Darbu visiem!» — Parīzes strādnieki.»

Tā strādnieku un kareivju padomju papildināšana ar zemnieku priekštāvjiem neapzinīgi radās jau 1871. g. To apzinīgi izšķīra 1917. gads priekš Krievijas un Kom. Internacionāles II kongress priekš visas pasaules...

Paiet veseli 35 gadi kopš Parīzes Komūnas bez revolūcijām Eiropā. 1905. g. izcēlās Krievijā revolūcija un savīļoja visas pasaules proletariātu, jo šīnī revolūcijā pirmā loma piederēja proletariātam. Bēt tolaik pati revolūcija vēl neapzinājās, ka viņa radījusi tā aparāta paraugu, ar kuru vēlāk uzvarēs visas pasaules proletariāts: *Pēterpils* un pēc tam *Maskavas* strādnieku deputātu padomi. 50 dienas (no 13. okt. līdz 3. dec. 1905. g.) pastāvēja I Pēterpils padome.

«Streiks izplatījās ātri,» raksta Radins* («Первый Совет Рабочих Депутатов» [СПб.], 1906 г.), «...vajadzēja radīt plašāku un piemērotāku aparātu nekā partijas organizācijas. Strādnieku deputātu padome bija šīs nepieciešamības rezultāts. Viņas iesaukšanas ierosināšana [Pēterburgā] piederēja meņševikiem, kas vienmēr izteicās par plašām organizācijām. Bet nedz viņi, nedz mēs, bolševiki, neiedomājāmies, ka jaunā organizācija pieņems tādus milzu apmērus un gūs tādu iespāidu uz vēstures gaitu. *Bolševiki* skatījās uz jauno iestādi kā uz streika komiteju, *meņševiki* kā uz «proletariāta revolucionāras pašvaldības» orgānu. Patiesībā padome *kļuva par kaut ko* dižāku nekā streika komiteja un, neaprobežojoties ar pašvaldīšanos, sāka vadīt visus Pēterpils proletariāta ciņas soļus oktobra un novembra dienās...»

Pašas padomes «satversmes sapulces» uzsaukumā viņas uzdevumi bija formulēti sekoši: «Mēs esam nolēmuši apvienot kustības vadību apvienotas strādnieku komitejas rokās un likt priekšā izvēlēt pa vienam priekštāvim uz 500 strādniekiem.»** Kā zināms, 3. dec. 1905. g. padome tika arestēta un nodota tiesai.

* B. Knunjans. *Red.*

** Tolaik reakcionāri kliedza par Pēterpils padomi kā par otro valdību, varenāku nekā Vites valdība. Tā Suvorins «Novoje Vremjā»

• Vēl tālāk nekā Pēterpilī revolūcija 1905. g. atrisinājās Latvijā, bet Rīgā nenodibinājās strādnieku deputātu padomes, jo tur bija tik *autoritatīvs varas orgāns* kā *Rīgas FK* (Federatīvkomiteja iz latv., krievu un ebreju s.-d.),* bet Latvijas apmēros *Latv. s.-d. str. partijas CK*, kas pilnīgi izpildīja *strādnieku partijas valdības* lomu un bija *strādnieku un zemnieku faktiskā* un pie tam apbrūnotā *vara*.

Maskavā strādnieku deputātu padome sanāca tikai novembra otrā pusē, un bruņotās sacelšanās priekšvakarā, 7. dec., iznāca viņas «*Ziņotāja*» pirmais numurs. Arī šī padome bija mūsu organizācija, jo uz pirmo sēdi 22. XI jau bija reprezentēti 80 tūkst. strādnieki ar 180 deputātiem; vēlāk bija reprezentētas pavisam 134 fabrikas ar vairāk kā 100 000 str. Pasludinot uz 7. dec. pulksten 12 vispārēju politisku streiku, *Maskavas strādnieku deputātu padome pievienoja savā lēmumā vārdus: «un cesties to pārvērst par bruņotu sacelšanos»*. Maskavas padomei nebija lemts kļūt par varas iestādi. Maskavas bruņotā sacelšanās tika appiesta.

Ja kāds, aizmidzis 1905. g. decembrī Nikolaja dzelzceļa** guļamā vagonā taisni dienu iepriekš sacelšanās apspiešanas, kad daļa boļševiku — revolucionāru jau bija arestēta, bet nemierīgie karapulki vēl nelauzās laukā iz kazarmām, kur tie bija ieslēgti, būtu atmodīties Pēterpilī 27. februārī 1917. g., kad Pēterpils karapulki, izlauzušies iz kazarmām, guva uzvaru brīdī, kad visi boļševiki vēl sēdēja cietumā (jeb atradās trimdā), viņam būtu šķitis, ka viņš nogulējis *tikai vienu nakti*. Ar tādu matemātisku akurātību 1917. g. revolūcija iesākās taisni tanī vietā, kur tā bija apturēta 1905. g. Patiesībā tā bija bezgala ilga lietuvēna nakts, pilna kontrrevolūcijas šausmu. Bet rīts iesākās no tām pašām padomēm, pie kurām «*vakar*» apstājās 1905. g. revolūcija, tikai šoreiz ne ar strādnieku padomēm vien, bet ar padomēm iz apbrūnotiem strādniekiem un *zemniekiem*, tas ir, kareivjiem. Tas, par ko vēl strīdējās 1905. g., proti, *padomju kā varas orgānu* loma, bija jau uzreiz fakts. Pēterpils un jo drīz arī Maskavas padomes kļuva par visas varas faktiskajiem orgāniem,

---

rakstīja: «Es skatos, kur ir dzimtie Jaudis; es viņus gaiši redzu ne likumīgajā valdībā, un tikai kā miglā tie man parādās likumīgajā valdībā.»

* Sk. 151. piezīmi. *Red.*

** Maskavas—Pēterburgas dzelzceļa. *Red.*

pie kam pirmā no tām pat par centrālās varas orgānu. Viņa bija tā vara, iz kuras rokām *Pagaidu valdība saņēma savas pilnvaras*.

Bet kā tad atgadījās, ka, neraugoties uz revolūcijas kreisā spārna uzvaru, *revolūcija tomēr gāja koalīcijas ceļu ar buržuāziju?* Pa daļai, protams, tas izskaidrojams ar to, ka buržuāzija uzreiz bija labāk *organizēta* nekā patlaban vēl *sagrautā** boļševiku partija. Kņazs Ļvovs, stāvot pa pasaules kara [laiku] radītās pilsētu un zemstū apvienības¹⁶⁶ priekšgalā, turēja savās rokās lielu un gatavu, pie tam legālu administratīvu aparātu, un viņam pietika izsūtīt telegrammas uz vietām, ka gubernatori un izpravņiki (apriņķu priekšnieki) tiek atlaisti un viņu vietas ieņem ar komisāru nosaukumu zemstū priekšsēdētāji un pilsētu galvas, bet prokuroru un tiesu priekšsēdētāju vietās ieceļ savus zvēr. advokātus. Nevienai citai organizācijai līdzīga aparāta vēl nebija.

Un tomēr vēsture varēja iet citu ceļu. Ikvienam pirmo revolūcijas dienu aculieciniekam nav noslēpums, ka pirmā Pēterpils [padomes] Izpildu komiteja būtu bijusi boļševistiska, ja būtu bijušas kaut cik normālas vēlēšanas. Jo pirmo Izpildu komiteju izvēlēja 27. febr. vakarā vairāk vai mazāk nejauši Vals ts domē sanākusi grupa.¹⁶⁷ Un, kad otrā dienā pilnsapulce prasīja pārvēlēšanu, tad atbildēja, ka neesot laika nodoties ar tādiem niekiem. Tikai kareivju organizāciju iejaukšanās novēda pie «prikaza Nr. 1» un reizē ar to pie Izpildu komitejas radikālākas uzstāšanās sarunās ar kadetiem**. Un tomēr deklarācija par Pagaidvaldības pabalstīšanu nebūtu šai padomē izgājusi cauri, ja nebūtu Čheidze izgudrojis «slaveno» formulu: atbalstīt «par tik, par cik». Un tad, kad Pēterpils padome un viņas Izpildu komiteja novirzījās pa kreisi, viņas vietā izbīdīja Viskrievijas apspriedi*** un tad kongresu ar armijas priekštāvjiem no frontes****, kurp par revolūciju sniedza vājas un nepareizas ziņas. Tad izgudroja «demo-

---

* Domāts — cara represiju novājinātā. *Red.*

** Sarunas notika par Krievijas Pagaidu valdības izveidošanu. *Red.*

*** Domāta strādnieku un kareivju deputātu padomju Viskrievijas apspriede Petrogradā 1917. g. 29. martā — 3. aprīlī. *Red.*

**** Domāts Viskrievijas I Padomju kongress, kas notika 1917. g. no 3. līdz 24. jūnijam. *Red.*

krātiskas apspriedes»*, «priekšparlamentus»** un citādus nodevības līdzekļus, ar kuriem sociālisti nodevēji tiecās glābt buržuāzijas varu.

Priekš «visiem skaidrs, ka Krievijas revolūcijas galīgās uzvaras ķīla ir revolucionāro strādnieku un revolucionāro zaldātu savienības nostiprināšana. Šīs savienības orgāni tad nu ir strādnieku un zaldātu deputātu padomes... Nostiprināt šīs padomes, gādāt, lai tās nodibinātos visās vietās, saistīt tās savā starpā, nolieket priekšgalā Strādnieku un zaldātu deputātu centrālo padomi kā *tautas revolucionārās varas orgānu*, — lūk, kādā virzienā jāstrādā revolucionārajiem sociāldemokrātiem!» Tā rakstīja b. Staļins «Pravdā» no 14. III 1917. g.***, bet 7 dienas vēlāk tur parādījās pirmā b. Ķeņina vēstule, kurā viņš strādnieku un kareivju deputātu padomi jau nosauc par «jaunu, neoficiālu, neattīstītu, vēl samērā vāju strādnieku valdību»****.

Es neņemos pateikt, kad pirmoreiz parādījās lozungs «Visu varu padomēm!» savā pirmatnējā formā. Pēterpils padomē mēs vairākkārt cēlām ierunas par Pēterpils padomes varu *****, pieprasījām pat balsošanu par šo jautājumu, bet to diplomātiski ikreiz noņēma meņševistiskais prezidijs. Bet visādā ziņā *padomju varas kā proletāriskās revolūcijas* lozunga mums nebija iepriekš b. Ķeņina atgriešanās no trimdas un iepriekš viņa slavenajām 4. aprīļa tēzēm, kas prasās tieši pēc salīdzinājuma ar Mārtiņu Luttera vēsturiskajām tēzēm no 1517. g. B[iedrs] Ķeņins mums pirmoreiz pateica tieši, tikai drusku citiem vārdiem to pašu, ko Markss rakstīja 1871. g.: «Jūs gribat zināt, kas ir padomes? Paraugieties uz Parizes Komūnu!»

Sī patiesība mūsu acīm atklājās tikai 4. aprīļa tēzēs. *Un tātad* mēs ar pilnīgu tiesību *proletāriskās revolūcijas iesākumu* Krievijā varam skaitīt no 4. aprīļa 1917. g. kā revolūcijas lūzuma dienas.

Es nezinu nevienas citas revolūcijas, kas būtu atklā-

* Eseru un meņševiku organizētā padomju, arodbiedrību, kooperatīvo u. c. organizāciju Viskrievijas apspriede (1917. g. 14.—22. sept.) guva «Demokrātiskās apspriedes» nosaukumu. *Red.*

** «Demokrātiskajā apspriedē» izveidots pārstāvniecības orgāns. *Red.*

*** Cītēts raksts «Par strādnieku un zaldātu deputātu padomēm». *Staļins J. V. Raksti*, 3. sēj. R., 1951, 4. lpp. *Red.*

**** *Ķeņins V. I. Raksti*, 23. sēj., 285. lpp. *Red.*

***** Deputāti bolševiki prasīja, lai Padome nem visu valsts varu savās rokās un nodibina Krievijas Padomju pagaidu valdību. *Red.*

jusies ar tādu spīdošu burvju ainu kā Krievijas Oktobra revolūcija. 3. (16.) apr., kad avīzes neiznāca un fabrikas nestrādāja, un pa Nevu gāja ledus, plkst. 3 dienā [KSDSP] Pēterpils partijas komiteja apziņoja rajonus, ka ap pusnakti Somijas vokzālā iebraukšot b. Ķeņins. To dabūja zināt arī kronštatieši, un vakarā, neraugoties uz ledus iešanu, Somijas stacijā jau rindās stāvēja 3000 Kronštates revolucionāro matrožu. Vokzāls bija kā piebāzts ļaužu, un tanī pat laikā iebraukušo «sociālistisko» ministru Vanderveldi dabūja nemanītu izvest iz vilciena pa kādām pakalduņām.

Dārgo, mīlēto Iljiču pacēla uz rokām un nesa uz stacijas izeju. Vokzāla priekšā nepārredzams strādnieku un kareivju pulks. No bruņota automobiļa tribīnes vietā, no sarkanā kara starmeša burvīgi apgaismots, b. Ķeņins turēja savu pirmo runu — par proletārisko revolūciju Krievijā.

Otrā dienā uz b. Goldenberga u. c. ierosinājumu bija sasaukta bolševiku un [vēlāk] lielā vairākumā meņševiku — patlaban nobeigtās I Viskrievijas strādnieku un kareivju deputātu padomju apsriebes locekļu «apvienības» sapulce. Un še uz biedru pierunājumu, pret savu gribu b. Ķeņins atkārtoja un motivēja savas tēzes par proletariāta uzdevumu šinī revolūcijā. Es neatminu aukaiņakas sapulces; saņemts ar svilpniem un blāvieniem no s.-dēm. meņševiku, ar vētrainiem aplausiem no revolucionāro s.-d. puses, Ķeņins pirmoreiz vairāk stundas ilgstošā runā sludināja: «Noskaidrot masām, ka strādnieku deputātu padomes *ir vienīgā iespējamā revolucionārās valdības forma...*» Pirmais revolūcijas posms ir nostaigāts. «Nevis parlamentāra republika — atgriešanās pie tās no strādnieku deputātu padomēm būtu solis atpakaļ —, bet strādnieku, kalpu un zemnieku deputātu Padomju republika visā zemē, no apakšas līdz augšai.» Komūnas valsti, tas ir, tādu valsti, kurai pirmparaugu ir devusi Parīzes Komūna.*

«Strādnieku deputātu padomes» ir Parīzes Komūna! Tāda ir visas Ķeņina runas kvintesence. Meņševiki ar Pļehanovu priekšgalā to nosauca par «mургожуму», stingri pārliecinātiem bolševikiem tā šķita aizgrābjoša; nedrošus elementus viņa atstūma jeb atstāja viņu sirdis šaubās.

* Ķeņins V. I. Raksti, 24. sēj., 4., 5. lpp. Kursīvi P. Stučkas. Red.

Bet visiem viņa atklāja acis uz tik vienkāršu režgu mīklu: «Padomes ir Komūna! Lai dzīvo Krievijas Komūna — tas ir, visu varu padomēm!»

Pirmoreiz Krievijas proletariāts atklāti izdzirda revolūcijas II posma lozunu.

Bet pēc tik spīdoša otrā posma atklāšanas pasludinājuma Krievijas proletāriskā revolūcija bija reizē arī visorganizētāk dzīvē izvestā revolūcija visā vēsturē. Tieša kopija no 1871. g. Komūnas, tā reizē bija arī tiešs pretstats 1871. g. viņas izvešanas organizētības un apzinības ziņā.

Kā zināms, 25. oktobrī 1917. g. uzvarēja padomes, un II Viskrievijas Padomju kongress varēja aprobežoties ar īsu telegrammu visām guberniju un apriņķu strādnieku, kareivju un zemnieku deputātu padomēm: «Visa vara no šī brīža pieder padomēm. Pagaidu valdības komisāri tiek atcelti. Padomju priekšsēdētāji sazinās tieši ar Revolucionāro valdību.» Padomēs vairums visur bija jau boļševikiem. Bet, ja Ľvova Pagaidu valdības *telegramma** nozīmēja tikai vienas apspiedēju šķiras pārmaiņu pret otru jeb, pareizāk, divu apspiedēju šķiru izlīgumu, tad šī *telegramma* nozīmēja apspiedēju šķiras atmešanu un apspiestās šķiras vietā likšanu.

Man netiktos vājināt padomju revolūcijas spilgto ainu, šo proletāriskās revolūcijas zinātnisko sistēmu, uzskaitot turpmāku padomju revolūciju** faktus. Vienalga, vai tās bija, ja arī uz īsu laiku, proletariāta uzvaras, jeb tās bija neizdevušies, drīz apspiesti uzliesmojumi — visas viņas ir gājušas padomju gaitu. Bet šī revolūcijas «zinātniskā sistēma» ir izstrādājusi arī savu noteikto formulu kā noteikumu, bez kura *nodrošināta* uzvara nav iespējama: Priekšgalā proletariāta apzinīgs, centralizēti vadīts avangards, proti, Komunistiskā partija, kas caur arodbiedrībām izplata savu iespāidu uz strādnieku masām, bet caur padomēm uz visu plašo darba tautu, ieskaitot arī zemniecību. Jo padomes nav nekas cits kā *strādnieku demokrātija* pretēji «skaidrajai jeb pilsoniskajai demokrātijai». Parlamenta vara ir *mantigo* šķiru vara; padomju iekārta ir *nemantigo* šķiras valdība. Izejot cauri pilsoniskās iekārtas vēsturi, cilvēce pāriet uz savas attīstības sintēzi: tā

* *Telegramma par varas pāreju buržuāziskās Pagaidu valdības* rokās 1917. g. 2. martā. *Red.*

** T. i., citu zemju revolūciju. *Red.*

cilvēka sadalīšana divās daļās, ko izdarīja Lielā franču revolūcija,* nozūd, un tas ir sasniedzams vienīgi, ja visa *sabiedriba būs organizēta pēc padomju sistēmas*. Citas formulas mums vēsture līdz šim nav devusi.

3. FEDERĀCIJAS JEB VALSTU SAVIENIBAS UN SAVIENOTAS VALSTIS

Jautājums par valstu apvienībām ir jautājums, kurš ir samērā jauns valsts tiesību zinātnē. Nav brīnuma, ka arī šinī jautājumā «nav vispārpiemētas apvienoto valstu teorijas un nav pat valdoša uzskata» (Žilins). Bet mums pie šī jautājuma ir jāpakavējas, jo tas ir lielā mērā starptautisks jautājums, kuram ir skaidri praktiska nozīme arī Padomju Krievijā, viņas attiecībās ar pilsoniskām valstīm.

Padomju Krievijas sastāvā ir vairāk nekā 25 neatkarīgas federālās republikas, autonomi apgabali, darba komūnas utt. (tās sīkāk apraudzīsim vēlāk), un viņu sakaru noteikumi ar Padomju Krieviju ir visai dažādi. Nav viegli tām pielāgot pilsonisko valsts tiesību zinātnes terminoloģiju un teoriju. Prof. Korfs savā darbā par Lielbritānijas autonomajām kolonijām (1914. g.) velti meklē apmierinošu formulu par viņu ne mazāk sarežģītām skaidri pilsoniskās pasaules attiecībām.

Man šķiet, ka šinī gadījumā pilsonisko zinātnieku pamatķūda pastāv iekš tam, ka viņi meklē jautājuma izšķiršanu tikai tieslietu zinātnē, daudz, ja ar mazliet *politikas* piejaukumu. Bet politika pilsoniskajā pasaule vēl neskaitās par zinātni, bet tikai par «mākslu». Turpretim tiesības starptautiskā nozīmē ir lielā mērā fikcija un, ja daudz, tad attiecas uz socioloģiju. Bet ir viedoklis, ar kura palīdzību mēs varam ienest zināmu gaismu arī šo attiecību kodolā un raksturā: tā ir politiskā ekonomija jeb ekonomiskā politika.

Es savā darbā par tiesībām** jau aizrādīju, ka pirmatnējās cilvēku savstarpejās attiecības norisinājās *ģīnšu*, pagastu, ciemu utt. *starpā* un ka šinī stadijā visām attiecībām bija «starptautisks» raksturs. Šīs attiecības saskaņēja ar toreizējo saimniecisko attīstību. Nākošais starp-

* T. i., sadalīšana valsts pilsonī un privātpersonā — individuālā.
Red.

** Grāmatā «Tiesību un valsts revolucionārā loma». Red.

valstisko attiecību jeb ilgstošu apvienību raksturīgais tips bija feodālo šūniņu — pagastu-valstu apvienība vispirms savā starpā un tad, jeb arī tieši, ar *augšējo feodāli* (sizerēnu) tā saucamajā *vasaļu valsti jeb valstu valsti*. Beigās nāk pilsoniskās pasaules dažādās valstu apvienības un savienības: alianses, antantes, valstu savienības, savienotas valstis.

Pilsoniskais zinātnieks, pat vismodernākais, ņem visas šīs dažādās apvienības iz dažādiem vēsturiskiem un priekšvēsturiskiem periodiem un meklē viņās vispārējas pazīmes, tiecas tās visas apvienot vienā abstraktā formulā* itin tāpat, kā viņš to dara socioloģijā utt. Tāds darbs ir bez augļiem, jo nesniedz nekā cita kā vairāk vai mazāk izdevušās, asprātīgas, kādreiz pat spīdošas, bet bezsaturīgas formulas.

Ja mēs valsti varējām apskatīt no šķiras un no *šķiru interešu pretišķibas viedokļa*, tad valstu savstarpējās attiecībās, kamēr šķiru cīņa vēl nav guvusi vispārstarptautisku raksturu, tādas mērauklas nepietiek. Bet mēs zinām, ka šķiras veidošanās pamatos atrodas saimniecība, loma ražošanā, ražošanas sastāvdaļu (elementu) izdalīšana. Tātad ekonomikai pašai jānorāda i pareizais ceļš valstu savstarpējo attiecību pareizai novērtēšanai un sašķirošanai (klasifikācijai). Pie šī darba mēs te kavēties nevaram. Mums te ir skaidri praktiski uzdevumi — īsumā iepazīstināt ar buržuāzijas teoriju par *valstu savienībām un savienotām valstīm*, jo ik pie viena miera jeb citāda līguma ar kādu pilsonisko valsti mums jādod praktiska un reāla atbilde par mūsu Republikas un tās sastāvdaļu raksturu, no pilsoniskā viedokļa raugoties. Vai mūsu federācija ir *valstu savienība jeb savienota valsts* — tāds ir tas skaidri praktiskais, kas mūs še interesē.

Teorētiski jaunlaiku valstu apvienībām jāatrod arvien paskaidrojums ekonomiskajos apstākļos, bet, protams, ne bez ierunām. Mēs jau redzējām, kāda loma pieder tradīcijām, vēsturei taisni nāciju un valstu dzīvē un liktenī. Atrast pilnīgi jaunlaiku valsti bez vēstures piejaukuma mēs varam tikai bijušās kolonijās, jaunās pasaules valstīs. Piekrīt loma arī blakus apstākļiem, kuru ekonomis-

---

* Sk., piem., G. Jelineka vispārējo paskaidrojumu: «*Zem valsts apvienībām šī vārda plašajā nozīmē jāsaprot ikviena uz tiesības patiem (titula) dibināta ilgstoša attiecība starp divām vai vairāk valstīm*» («Vispārējā valsts teorija», lpp. 506.).

kais raksturs nav skaidrs vai ir apstrīdams utt. Bet, ja mēs, piem., zinām, ka mesls (klaušas) visplašākajā nozīmē ir feodālās valstiņas (pagasta) pamatraksturs, tad mums tas pats jāsaka par apvienoto vasaļu valsti. «Valstu valsts» pamats viņas sākumā ir mesls jeb klaušas. Ja turpretim pilsonisko valsti raksturo kapitālistiskā peļņa un tās aizsardzība, tad nav šaubu, ka ari šī laikmeta valstu apvienībām ir tā pati nokrāsa: proti, dziņa pēc vienmēr jo plašākiem un centralizētiem apvienojumiem.

Imperiālismu kā šī kapitālisma pēdējo pakāpi raksturo dziņa ievilkst savā iespaidu sfērā visu pasauli jeb vismaz daļu no tās. Sis nolūks piepildās savienotajā koloniālajā valstī jeb atkal *fiktīvi patstāvīgu* valstu veidā, kas vārdos patstāvīgas, darbos ir pilnīgi atkarīgas. Tāda ir imperiālistiskā finansu kapitāla un viņa valsts noteikta tieksme. Gan feodālās muižniecības atliekas velk atpakaļ uz *patstāvīgu valstu savienības* veidu, un mēs redzam, ka Vācijā valsts varas attīstības gaitā, virzienā no feodālās valsts uz pilsoniski kapitālistisko un pretēji, tādi divi zinātnes spīdekļi kā nelaiķis prof. Jelineks un prof. Labands mainījuši pamatos savu zinātnisko uzskatu uz Vācijas valstu savienības būtību. Jau prof. Jērings mēdza sacīt: «*Ari loģika padodas interesei,*» — protams, šķiras interesei.

Se aprobežosimies ar tādas pilsoniskās zinātnes autoritātes kā nelaiķa profesora Jelineka domām par valsts apvienībām. Jelineks sagrupē visas valsts apvienības, kādas tikai ir pazīstamas vēsturei un jaunlaikam, un tās sadala šķirās. Viņš atmet pie malas apvienības uz īsu laiku, uz līguma pamata, kā alianses, antantes utt., un sīkāk kavējas pie dažādām tiesiska rakstura ilgstošām apvienībām. Viņš izšķir:

1. Uz starptautisku tiesību attiecībām pamatotu vienas valsts atkarību no otras (protektorātu).
2. Sizerēna jeb vasaļvalsti, atlieku no feodālās valsts iekārtas (Staatenstaat — valstu valsti).
3. Monarhistiskās valstu apvienības:
  - a) personīgo ūniju; pamats — nenodomāti jeb nejauši kopējs monarhs. Jelineks to sauc par fiktīvu apvienību;
  - b) reālu ūniju: ar nodomu, tas ir, pamatoti uz ilgstošu līgumu, divām vai vairāk valstīm ir kopējs monarhs. Pēc

Austroungārijas ūnijas sabrukuma šī forma pieder vēsturei.

4. Valstu savienību.
5. Savienotu valsti.

Patiesībā tikai ar divām pēdējām valstu apvienības formām nodarbojas kā Jelineks, tā arī gandrīz visi pārējie zinātnieki.

Valstu savienība, pēc Jelineka paskaidrojuma, ir pastāvīga, uz vienošanos pamatota divu vai vairāku *neatkarīgu* valstu apvienība tanī nolūkā — aizstāvēt pret ārieni savus savienībniekus. Tur nav kopējas suverēnas varas (virsvaras), bet suverenitāte pieder pilnā mērā ikvienam savienības loceklim. *Patiesībā* tādas valstu apvienības patlaban *nav*.

Savienotā valsts ir valsts, kurā vienota centrāla *suverēna valsts vara* izdala savas valdišanas funkcijas tādā kārtā, ka tā pati tieši izpilda tikai zināmu daļu no tām, bet pārējās, zīmējoties kā uz to noteicējām normām, tā arī uz viņu dzīvē izvešanu, nodod *nesuverēnu* valstu, proti, savas apvienības loceklu patstāvīgā — bezkontroles rīcībā, pie kam savienības loceklus noteic savienības konstitūcija un tiem ir jārīkojas, ievērojot šīnī konstitūcijā noteiktās robežas.

Pēc šī Jelineka paskaidrojuma, savienotai valstij ir trīs galvenās pazīmes: 1) suverēna centrālā vara; 2) tieša visu iedzīvotāju padotība šai varai robežās, kas noteiktas konstitūcijā; 3) valstij ir par locekliem veselas valstis. Nav no svara savienotās valsts forma, nav no svara funkciju izdalīšana loceklu un apvienības starpā, un nav no svara pat apvienības valsts-vara, t. i., vai tanī piedalās un cik tālu ikviens loceklis. Par savienotās valsts pamatu jāskaita *konstitūcija kā likums*, kamēr tam, ka tā cēlusies uz līguma pamata, nav nozīmes pie viņas tiesiskās apspriedes*. Kā pa revolūcijas laiku, kad agrākā vara iet bojā, jauno iekārtu izstrādā īpaša pagaidvaldība jeb satversmes sapulce, tā arī savienotā valstī tāda pat loma piekrīt savienības konstitūcijai un ne līgumiem, kas notikuši iepriekš tās. «Šī konstitūcija ir tautisks, nacionāls akts; tauta jūtas vienota un tiecas pēc vienotas politiskas dzīves formas.» Protams, ka te tautas vietā patiesībā jālasa — kapitālistu šķira.

---

* — novērtēšanas, izskaidrošanas. *Red.*

Sis ļoti sarežģītais Jelineka paskaidrojums, ko es te pievedu, neizturēja kritiku, un pats autors pa lielākai daļai no tā atteicās. Kā Austrijas nacionālā jautājuma teorētiķi gribēja Austrijas reālās attiecības pārvērst par zinātni, tā vācu valsts zinātnieki meklēja zinātnisko abstrakciju Vācijas konkrētajos un pie tam arī nenormālajos apstākļos. Bet Vācijas attīstība svārstījās starp kapitālistu un junkuru šķirām (ar lielajiem junkuriem uz 34 troņiem), un līdz ar to svārstījās arī zinātnes loģika, drīz uzsverot atsevišķo valstu suverenitāti jeb vismaz pussuverenitāti, drīz to pavisam noliedzot.

Bet ikvienam ir saprotams, ka vācu republikai-ķeizaristei kā centralizētai kapitālistiskai valstij ir suverēna valsts vara. Tātad tā ir unitāra, vienota valsts. Bet kā šo faktu savienot ar atsevišķo valstu karaljiem utt. jeb tagad prezidentiem? Vienup, reihstāgs, vēlēts tiešās vēlēšanās no visas valsts iedzīvotājiem, bet blakus savienības padome kā federāla vara, tikai ar nevienādu priekštāvību. Prof. Labands tad arī izteicas, ka «Vācijas savienības iekārta esot izbūvēta diviem stāviem». Un uz šīs nenormālās pārejas laika valsts formas gribēja celt vispārcilvēcisku teoriju, kas mums šķiet pilnīgi bērnišķi. Jo, ja konstitūcija, bet ne līgums noteic valstu savstarpējās attiecības; ja savienības likumdevēja vara pati noteic, kas piekrīt savienības valdībai (tā saucamā kompetences kompetence, tas ir, tiesība pašai noteikt savu kompetenci, proti, savas varas robežas), tad caur ko gan atšķiras tāda savienotā valsts? Rodas tad arī zinātnes viri, kas noliedz vispār šo izšķirību. Citi atrod, ka vienā gadījumā savienības locekļu tiesības esot pašu tiesības, kamēr pašvaldošās provincēs tās esot tikai deleģētas, uzticētas no centra. Bet pats Jelineks atzīst, ka privileģētu provinču stāvoklis līdzinoties nelielai valstij. Un itin pareizi prof. Korfs (sal. augšā) atbild: «Vai var apgalvot, ka kaut kāds Apencelles kantons (Šveicē) jeb Oklahomas teritorija (Āmerikā) ir valsts un Kanāda vai Austrālija (jeb tagad Irija) tikai vienkāršas provinces? Gradācijai starp provinci un patstāvīgu valsti mūsu laikos ir desmit pakāpju.»

Tātad atliek tikai slēgt, ka ikviens savienība ir tikai pārejas stadija uz *vienotu* valsti un ka jautājums, cik tuvu vai tālu šī valsts ir no apvienotības, ir ne kvalitātes, bet kvantitātes jautājums. Un kas tad noteic tuvošanos šim mērķim jeb attālināšanos (piem., pašnoteikšanos)?

Politiskā ekonomija! Ja mēs redzējām, ka valsts ir tā robeža, kas iežogo to sociālo attiecību sistēmu, kuru mēs saucam par tiesībām, tad šīs sociālās (pareizāk, ražošanas un izdalīšanas) attiecības, izplešot vai sašaurinot savu sistēmu, noteic ari valstu apvienošanos vai atvienošanos. Pilsoniskajā sabiedrībā šo gaitu gan aizkavē tradīcijas un dažādi blakus apstākļi, tikai ar proletariāta uzvaru ekonomiskie cēloņi varēs noteiktāk izpausties.

Ir jau pilnīgi dabiski, ka mēs, apraugot federācijas jautājumu, ari izejam no tā faktiskā materiāla, ko mums sniedz mūsu, t. i., [Padomju] Krievijas īstenība. Ka mūsu valsts ir federatīva, par to liecina jau viņas nosaukums. Bet mēs kā partijas, tā Kom. Internacionāles kongresos pastripojam, ka mēs federāciju skaitām ne par mērķi, bet *par līdzekli turvināšanai un atsevišķo pašnoteikušos federācijas daļu galīgai saplūšanai*. Bet tai jānotiekas bez spaida, labprātīgi. Mūsu iekārta pamatojas uz padomju apvienību, uz tā saucamā demokrātiskā centrālisma pamata.

Mūsu Konstitūcijas deklaratīvā daļa noteic, ka viņa atļauj ikvienas nācijas strādniekiem un zemniekiem savā īpatnējā kongresā noteikt, *vai tie vēlas un uz kādiem nosacijumiem piedalīties federatīvā valdībā un citās federatīvās padomju iestādēs*. Tātad mūsu Konstitūcija atsevišķo federācijas daļu tiesību noteikšanu atstāj *vietēju izlīgumu ziņā*. Šim līgumam tad ari jānoteic *atsevišķās daļas* (piem., Ukrainas, Turkestānas, [Tālo] Austrumu republikas utt.) *suverenitāte*, tas ir, tiesība stāties *patstāvīgi attiecibās ar ārvalstīm un ar centrālo valdību*. Tur nekāda tiesību teorija nekā noskaidrot nevar. Bet [KSFPR] Konstitūcijas 11. pants, kas atļauj nodibināt jaunas federālās apgabala apvienības, kurām ir savādas dzīves īpatnības un *īpatnējs nacionāls* sastāvs, norāda uz ekonomiku un attīstības pakāpi kā pamatnosacijumu.

Nav šaubu, ka šie pat apstākļi spēlē lomu ari ikvienā pilsonisku valstu apvienībā, jo ekonomika noteic ari apvienības raksturu.

Gan pilsoniski zinātnieki (piem., Jelineks) izteikuši domas, ka valstu savienībā, par kādu viņi skaitīja vai vēl skaita Vāciju, atsevišķie savienības locekļi varot saraut šīs saites. Priekš mums, kas atzīst pašnoteikšanos — proti, zīmējoties uz padomju valstīm padomju kongresa kārtībā —, jautājums ari juridiski ir skaidrs. Ne tā tas

ir pilsoņu pasaulē, un pilsoniskās zinātnieku šaubas apgāž Bismarks savos memuāros sekojošiem zobgalīgiem vārdiem: «Tas princips, ka neviens nevar uzņemties vairāk nest, nekā tas var celt, nav atceļams ne caur kādu līgumu, un tāpat arī nevar nekādā līgumā noteikt to no-pietnības mēru un to prašanu izvest dzīvē līgumu, tiklīdz izpildītāja *pašinterese* mitējas saskanēt ar līguma burtu un tā agrāko iztulkojumu.» Tātad ne tiesībai, bet varai pieder tā noteikšana.

Starpība starp mums un pilsonību ir tā, ka kapitālistiskajā iekārtā ikviena apvienība pamatojas uz šķiras spēku un tikai proletāriskajā apvienībā var eksistēt vienotība uz darba tautas labprātīgas pašnoteikšanās pamatiem...

V. KONSTITŪCIJAS UN DEKLARĀCIJAS

1. PILSONISKA UN PADOMJU KONSTITŪCIJAS

«Es savu priekšlasījumu iesāku ar jautājumu: kas ir konstitūcija? Ikviens cilvēks šolaik no rīta līdz vakaram runā par konstitūciju. Visās avīzēs, visos restorānos, visās viesnīcās bez pārtraukuma spriež par konstitūciju. Un taču, ja es nopietni pacelšu jautājumu «Kas tad ir konstitūcija?», es baidos, ka no šī vārda minētājiem tikai nedaudzi spēs dot apmierinošu atbildi.»*

Sie Lasala vārdi ir ļoti piederīgi mūslaikam, kad konstitūcijas vārdu min ne vien pa lielās Berlīnes ielām, bet arī pa dažādajām mazajām Berlīnītēm, ne vien lielajās galvaspilsētās, kā Berlīnē, Vīnē, Varšavā, bet arī galvaspilsētiņās jeb galvaskieliņos, kā Dancigā, Kauņā, Rīgā, Rēvelē utt., utt. Un es baidos, vai arī uz visām tām tāpat neattiecas Lasala vārdi, sacīti 1862. g., neraugoties uz to, ka visas šīs pilsētas šādi vai tādi pārdzīvojušas revolūciju un satversmes sapulces jeb sapulcītes, kurās «pilsonis» piedalījies ja ne kā deputāts, tad vismaz kā balsotājs.

«Iekš kam tad pastāv šīs revolūcijas jautājums?»

«Iekš balsošanas!» Tā varētu pārtaisīt odzes vārdus *iz Gorkija ērgļa dziesmas***, pielāgojoties šim pilsonim,

* Citēts F. Lasala darbs «Konstitūcijas jautājumi. (Runas par konstitūcijas būtību. Pirmā runa)». *Red.*

** «Dziesmas par vanagu». *Red.*

tagad varbūt vai jau «pilsoņa kungam». Bet patiesas atbildes uz Lasala jautājumu neviens nedos, neraugot uz to, ka Lasals pats šo atbildi ir vismaz pa dajai devis, un neraugot uz to, ka visās šīnīs vietās ir pārdzīvota revolūcija. Un tikai Krievijā, kura īsā laikā (1905—1917) pārdzīvoja 3 revolūcijas, kas pirmoreiz noveda pie padomju jeb proletāriskās revolūcijas, uz jautājumu ir dota atbilde, kas sniedz tālu pāri pār Krievijas robežām. Jo nu vairs neapmierinās ar jautājumu par konstitūciju vispār, bet runā par pilsonisko vai *padomju* konstitūciju.

Konstitūcija jeb satversme, saka mums, esot valsts pamatliks. Bet tā taču nav atbilde. Citi saka, ka konstitūcija jeb satversmes likums esot akts, kas pieņemts no *pašas tautas* vai no tautas ievēlētās satversmes sapulces un kurā «mēdzot būt izteikti (tikai mēdzot! [P. S.]) *valsts iekārtas pamata principi*» (K. Dišlers*). Bet, ja šie kungi mazā skaidrībā par to, kas tad pati valsts, tad kā lai viņi prot izteikt viņas iekārtas pamata principus? Krievijā cara laikos bija pamatliki, bet par konstitūcijas vārdiņu sūtīja uz Sibīriju. Un tikai klusā kabinetā liberālis murmīnāja vārdiņu: konstitūcija. —

Lasals apzīmē konstitūciju par «reālām spēka attiecībām» zināmajā sabiedrībā, un šis apzīmējums, dots 60. gados (gan ne bez Marksas iespāida**), ir nostādīts jau vairāk zinātniski. Bet viņam ir viena vispārēja kļūda, ka tanī nav uzsvērts šķiru pretišķību moments un, taisni otrādi, piemērs par fabrikantu Borzigu kā reālu spēku pretim valsts spēkam¹⁶⁸ var vest uz domām, ka te nav runa par šķiru attiecībām. Bet sabiedrisko spēku reālās attiecības patiesībā ir šķiru attiecības. Tātad konstitūcija ir zināmās sabiedrības šķiru varas attiecību izteiksme. Tad mēs sapratīsim, ka valsts, kur nedrikst runāt par šķiru cīņu, dabiski, soda arī par vārdu «konstitūcija».

---

* Cara valsts arī taču bija valsts, un viņai arī bija zināma iekārta un šai iekārtai savi pamatprincipi. Kādēļ tad nebija konstitūcijas? Jeb kādēļ nesaukt cara pamatliki, par konstitūciju? Vai tas tiešām tikai aizspriedums? Gandrīz šķiet tā, jo [burzūziskās] Latvijas «konstitūcijā» ir ievietota vesela rinda cara valsts iekārtas pamatprincipu. Un ko tad lai nozīmē «konstitucionālā valsts»? [P. Stučka te kritizē K. Dišlera grāmatu «Demokrātiskas valsts iekārtas pamati». *Red.*]

** Tani pat runā 1862. g. Lasals, piem., saka: «Ātnemt ieročus uzvarētam ir uzvarētāja pamatuzdevums, ja viņš grib, lai cīņa nesāktos ik bridi no jauna.» [Cītēta lekcija «Par konstitūcijas būtību», ko F. Lasals nolasīja Berlines pilsoņu sapulcēs 1862. g. aprīlī un maijā. *Red.*]

Tāpat kā feodālā iekārta nepieļāva likumus par labu apspiestajiem, kas pēc sava kodola pretim runāja «pamatlikumam», kurš skanēja: neaprobežota dūres tiesība jeb bezlikumiiba.

Ka konstitūcija ir cīņas rezultāts un ka taisni rakstītā forma norāda uz šo cīņu, to galu galā atzīst arī daļa pilsonisko zinātnieku. Tā prof. Jelineks raksta: «Rakstītas konstitūcijas ideja ir dibināta uz vienas puses tiesību rakstiskas apstiprināšanas no otras puses, kā tā rodas *duālistiskā* valstī; tā ir zināmā mērā *miera ligums*, iepriekš kura norisinājās *ilgstoša cīņa*. Tiesa gan, ka šie rakstīto konstitūciju vēsturiskie apstākļi šimbrīžam vairs ikviēnā gadījumā netop apzināti.» Bet Jelineks un Co tur atkal redz tikai cīņu starp «tautu» un «valdinieku», bet nepamana šķiru cīņu. Viņi atplestām mutēm paliek stāvam pretrunas priekšā, kas ir starp rakstīto un nerakstīto konstitūciju, un vai nu noliedz šo pretrunu paši, jeb pa-sludina to par nejaušību. Bet taisni šī pretruna ir visas pilsoniskās sabiedrības visraksturīgākā parādība.

Ja mēs apzīmējām valsti vispār kā sabiedrības šķiras organizāciju jeb valdošās šķiras varas organizāciju, tad *konstitucionālā valsts* ir sevišķi augsti attīstīta valdišanas organizācija. Tā, piem., arī feodālajā valstī muižnieku šķira vai kārta *faktiski, reāli valdīja*, bet viņai nebija konstitūcijas, un Anglijā pat revolūcijas laikos Kromvelam neizdevās panākt rakstītu konstitūciju. Karalis feodālajā iekārtā arī izpildīja valdošās *kārtas* vai valdošo kārtu gribu, aiz kurās toreiz slēpās mantīgās šķiras, bet vēl nebija konstitūcijas. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka šķiras piedalīšanās valstī bija vēl vāji organizēta jeb *vēl nemaz* nebija ar *apziņu organizēta*. Konstitūcija iestājas tur, kur šī vienas vai otras šķiras piedalīšanās valdīšanā ir ar *apziņu organizēta*, jeb, tā kā galu galā par organizāciju īstajā vārda nozīmē var būt runa tikai *ar apziņu izvestā organizācijā, tad konstitūcija ir izteiksme valdošās šķiras organizētai dalibai valdīšanā, tas ir, valsts varā*. Mēs tad sapratīsim, kādēļ cara režīmā Krievijā jeb absolūtismā rietumos monarha valdīšanā gan nēma daļību mantīgās šķiras, bet tur tomēr nebija konstitūcijas, jo šai dalibai vēl nebija organizētas formas. Konstitūcija kā šķiru cīņas rezultāts ir valdošās šķiras *organizācija dalibai valsts varā*. Visaugstāk attīstītais tādas organizācijas veids pilsoniskajā sabiedrībā ir *parlamentārā*

republika, tīra — buržuāzijas valdišanas organizācija, «tīrā demokrātija».

Savā dziņā pēc abstrakcijām, reizē noliedzot šķiru viedokli, pat apzinīgākie buržuāzijas zinātnieki netiek tālāk par tukšām formulām. Tā prof. Gradovskis, Krievijā 80. gados slavens zinātnieks, raksta: «Konstitucionālajā demokrātijā izšķirošā pazīme *ir tā kārtā un tā forma, kādās tauta realizē viņai piederošās suverēnās tiesības* (virsvaras tiesības),» un «konstitucionālajā monarhijā tie noteikumi, kuros nodarbojas valsts vara (tautas priekšstāvība kopā ar valdnieku), noteic konstitucionālisma būtību.»* Bet tālākā gaitā viņš jau pamatizšķirību redz valsts varas *pašaprobežošanā*, kas ļoti maz saskan ar to reālo cīņu, kuru Gradovskis pats tik spilgti iztēlo un kura izbeidzas ar *uzspiestu* līgumu, t. i., konstitūciju, kas noteic vienas vai otras šķiras lomu valsts varā.

Anglijas «konstitūcijas» komentators Blēkstons runā par parlamenta *visvarenību*, despotisko varu, bet palasiet, ko par šo pašu veco laiku parlamentu raksta F. Engelss 1844. g.: «Tiešām, apakšnams izdod likumus un valda pār zemi *caur ministriem*, kas ir gan tikai parlamenta komisija... bet vecais apakšnams bija *slēgta, no tautas neatkarīga viduslaiku korporācija*, kas pati... 1794. g. savas komitejas personā noliedza savu tautas reprezentantu saeimas lomu un arī to, ka Anglija būtu konstitucionāla valsts (sal. ziņojumu par Londonas revolucionārām sabiedrībām 1794. g.).»** Engelss turpat tad arī apraksta, kā *lordi* sūtīja uz parlamentu *lauku* priekštāvjus un kā viņi par naudu pirka mandātus no *pilsētām*.

Bet, ja jau arī še, nerakstītas konstitūcijas zemē, ir tāda pretruna starp iedomāto un reālo konstitūciju, tad rakstītā konstitūcija pārējās pilsoniskajās valstīs ir papīra gabaliņš un nekas vairāk. Un, kā arī *nemainitos reālā* konstitūcija, *rakstītā* konstitūcija paliek bez pārmaiņām. Konstitūcijas kā pamatlikuma *negrozāmība* — jo «tā ir likums, kas likts pār visiem varas faktoriem... likumdošanas, tiesas un valdišanas laukā» (Gradovskis)*** — ir pilsoniskās politiskās sabiedrības ticības apliecība. «Konstitucio-

* Cītēta A. Gradovska grāmata «Svarīgāko Eiropas valstu valsts tiesības». *Red.*

** Cītēts F. Engelsa darbs «Anglijas stāvoklis». (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 1, с. 624.) *Red.*

*** Cītēta grāmata «Svarīgāko Eiropas valstu valsts tiesības». *Red.*

nālo likumu tiesiskā pamatpazīme ir viņu likumīgā spēka kvalificētās formas» (Labands). Izteicoties modernākā valodā: Revolūcijas (protams, pilsoniskās!) iekarojumu negrozāmība! Tādēļ *aizliedz* konstitūciju «revīziju» (grozīšanu)* jeb to *ierobežo* ar dažādiem apgrūtinājumiem (īpaša satversmes saeima, $\frac{3}{4}$ vai $\frac{2}{3}$ balsu vairums, vairākāreizēja balsošana, Sveicē pat referendums). Vairākums zaudē savu tiesību pret mazākumu! Bet jau konservatīvais pilsoniskais prof. Jelineks rakstīja par šādām «politiskām garantijām»: «Pret pasaules vēstures plūdiem nav ceļami paliekami dambji; tie bez pēdām aizplūdinās tādu cilvēku roku darinājumu. Pilsoniskās garantijas pastāv iekš organizēto valsts faktoru reālās attiecības.» Bet kas tad te top apzīmēts ar «organizētajiem faktoriem»? Atkal tie paši karalis un «tauta» (proti, parlaments), bet nešķira. —

Līdz šim nekur pilsoniskajā pasaulē revolucionāribas ziņā nav sasniegta Francijas 1793. g. konstitūcija, kuras vienīgā nelaimē bija tā, ka viņa netika izvesta dzīvē, jo uzvarēja kontrrevolūcija. Un šī konstitūcija revolucionārā sajūsmā bija sastādīta 6 dienās un pieņemta Konventā 13 dienās (11.—24. jūnijā 1793.**). Tā bija dzīvs demokrātijas ložungs, ko no sirds gribēja izvest dzīvē. Viņa, protams, palika uzticīga toreiz iemīļotajai revolucionārai frazeoloģijai, bet bez liekulības. Un, kad viņā mēs 120. pantā lasām: «Viņa, tas ir, franču tauta, dod patversmi ārzemniekiem, kas izdzīti iz savas tēvijas dēļ brīvības lietas; viņa liedz šādu patvērumu varmākām,» — tad tas bija nevis vienīgi skaists žests. 1793. g. konstitūcija Konventā tika nobalsota, Francijai visapkārt esot aplenktais no ienaidniekiem, un šīnī stundā tur nebija tikai atjautība, bet nopietna tiešamība, kad Bazils uz kādu ironisku starpjautājumu: «Vai tad jūs esat noslēguši līgumu ar uzvaru?» — atsauca: «Mēs esam gan slēguši līgumu — ar nāvi!»

Un tanī laikā, kad Francijai draudēja nopietna ārējo briesmu stunda, konstitūcijas autors Ero de Sešels

* Uz III Francijas republikas konstitūcijas 14. aug. 1884. g. pildinājuma pamata «Francijā jautājums par republikāniskās valdīšanas formas atcelšanu nevar būt par revīzijas priekšlikuma priekšmetu».

** [Buržuāziskās] Latvijas satversmes ne rakstīšanas, bet lāpišanas darbs jau velkas 2 gadus!

(Herault de Sechelles) ar pilnīgu tiesību varēja izsaukties: «Gadu atpakaļ mūsu teritorija bija aplenkta no svešniekiem; mēs pasludinājām republiku un palikām uzvarētāji. Tagad, kad mēs pieņemuši Francijas republikas konstitūciju, Eiropa mums uzbrūk no visām pusēm. Zvērēsim, ka mēs aizstāvēsim konstitūciju līdz pašai nāvei. Republika ir nemirstīga.»* — Visiem zināms, ka tanī laikā, kad Padomju Krievija pieņēma savu Konstitūciju, bija daudz kas līdzīgs ar toreizējo Franciju. Bet Francijas pirmā pilsoniskā republika krita, Krievijas Padomju republika ir dzīva un dzīvos.

Visas pārējās pilsoniskās konstitūcijas izrādījās stiprākas un negrozāmākas nekā Francijas. Bet šis stiprums un šī negrozāmība top sasniegta uz viņu reālības rēķina. Un Marks vārdi, ka Prūsijas konstitūcija esot tikai gabaliņš aprakstīta papīra**, zīmējas arī uz visām pārējām.

Bieži min, ka Krievijas pilsoniskā revolūcija 1917. g. pārgājusi ļoti ātri. Tā tas nav. Es jau aizrādīju, ka tā ir vilkusies ļoti lēni, jo tā jārēķina vismaz no dekabristu sacelšanās (1825. g.). Bet buržuāzijas *uzvara* bija tiešām ne visai ilgstoša, un pie patiesas pilsoniskas konstitūcijas viņa pat nenonāca. Buligina domi «padzina» 1905. g. revolūcija, iekām tā bija iesaukta. 17. okt. 1905. g. manifests «dāvāja» tikai konstitūcijas solījumu, atzīmējot tās pamatprincipus: «Nemieri un saviļņojumi galvaspilsētās un daudzās citās Mūsu valsts vietās ar dzīlām skumjām pārpildījuši Mūsu sirdi... Mēs pavēlam valdības iestādēm spert soļus... Mēs atzīstam par nepieciešamu apvienot augstākās valdības darbību. Uzliekam valdībai par pienākumu izpildīt Mūsu *nelokāmu gribu*:

1) Dāvāt laudīm (населению) pilsoniskās brīvības negrozāmos pamatus uz patiesas personas neaiziekamības, apziņas (ticības), vārda, sapulču un biedrošanās brīvības pamatiem.

2) Neapturot noliktās Domes vēlēšanas, tūliņ tagad pievilkst Domes dalībā, cik tas nu iespējams samērā ar īso laiku, kas palicis līdz Domes sasaukšanas termiņam, visas laužu šķiras, kam līdz šim laupītas vēlēšanu tiesības, atļaujot vispārējo vēlēšanu tiesību tālāko attīstību jauniekārtojamai likumdošanas kārtībai.

---

* Citēta Ero de Sešela runa Konventā 1793. g. 10. augustā. *Red.*

** Marks K., Энгельс Ф. Соч., т. 6, с. 133. *Red.*

3) Nolikt par negrozāmu pamatu, ka neviens likums nevar nākt spēkā bez Valsts domes piekrišanas un ka tautas izredzētiem ir tiesība piedalīties Mūsu iecelto iestāžu likumīgās rīcības pārraudzībā...» Paraksts (Nikolajs II).*

Tādi bija solījumi. Bet 1906. g. pamata un organiskie likumi¹⁶⁹ neievēda konstitucionālo kārtību, un Gotas kālendārs, kurš skaitījās par galmu oficiālo almanahu, jo projām raksturoja Krievijas valsts kārtību kā «konstitucionālu iekārtu ar patvaldīgu caru priekšgalā». Šim uzskatam jo drīz piekrita arī pats cars, padzina I Domi un izveda apvērsumu atpakaļ**. 1917. g. Februāra revolūcija uzreiz faktiski padarīja Krieviju par visbrīvāko demokrātisko zemi, bet Pagaidu valdība, saņēmusi savu varu no Pēterpils padomes, iesāka ar meliem, un visa viņas eksistence bija nepārtraukti meli.

Ja mēs spriežam vienīgi pēc oficiālā [valdības] «Likumu krājuma», tad dabūjam šādu ainu: 2. martā plkst. 15 1917. g. Pleskavā Nikolajs paraksta dokumentu, kurā viņš vienkārši pasludina: «*Mēs atzinām par labu atteikties no Krievijas valsts troņa un nolikt no sevis Virsvaru. Negribot šķirties no sava mīlotā Dēla, Mēs nododam Mūsu pēcnācību Mūsu Brālim Lielkņazam Mihailam Aleksandrovičam utt. uz *varas*, labklājības un slavas gaitu.*» Bet vienu dienu vēlāk tikpat «labprātīgu» atsacīšanos paraksta Mihails, ka «Viņš pieņemis ciešo lēmumu tikai tanī gadījumā pieņemt Virsvaru, ja tāda būtu lielās mūsu tautas griba... Satversmes sapulces ceļā». «*Tādēļ... lūdzu visus pilsoņus (vairs ne vienkārši «laudis» kā 1905. g.! [P. S.])... padoties Pagaidu valdībai, kas cēlu-sies uz Valsts domes ierosinājumu un guvusi (no kā?)*

---

* Griežam vērību uz to, ka turpat tiek pavēlēts arī jau «spert soļus». Tomēr jāteic, ka pats cars un viņa padomu devēji šini brīdi «valdnieka [varas] aprobežotību» skaitīja par galīgi izšķirtu. Caur-skatot Nikolaja II dienasgrāmatu, mēs zem 17. okt. 1905. g. lasām: «Pabrokastojām ar Nikolašku... Sēdējām, runājām, gaidot atbraucam Viti. Parakstīju Manifestu pulksten 5. Pēc tādas smagas dienas *galva kļuva smaga un domas sāka jukt*. Kungs, palidzi, glāb, apmierini Krieviju!» 18. oktobri: «*Sodien dūša uzlabojās, jo lēmums pieņemts un pardzīvots. Rīts bija saulains un priecīgs; laba zīme...*»

Par to gadu vēlāk mēs lasām turpat: 17. okt. 1906. g. «*Šodien (Borkū) nelaimes un pagājušā gada mocības stundu gada svētki. Paldies dievam, ka viss tas jau pārdzīvots. Diena bija skaista, sau-laina...*»

** T. i., izdarīja kontrrevolucionāru, reakcionāru apvērsumu. *Red.*

visas varas pilnību līdz tam laikam, kamēr visātrākā laikā uz vispārējas, tiešas, vienlīdzīgas un slepenas balsošanas pamata sasaukta Satversmes sapulce ar savu lēmumu nebūs izteikusi tautas gribu par valdības kārtību.»

4. augustā Pagaidvaldība (jau trešo reizi mainījusies) izsludināja lēmumu, kas tikai *pagroza* soda likumu 100-to pantu, proti, ka «tas, kas vainīgs, ka ar varu tiecies pēc *pastāvošās* valsts iekārtas *grozišanas*... jeb pēc valsts Virsvaras orgānu *atcelšanas* utt., dabū par sodu spaidu darbus bez termiņa jeb uz noteiktu laiku». Bet kāda tad bija šī *valsts iekārta*? Vai tiešām joprojām monarhija? Tad jau arī ministri Kerenskis un Zarudnijs, kas šo likumu parakstījuši, nebija pilnīgi bez vainas, ka valdnieku *atteinājuši*. Un tikai 3. sept. 1917. g. «Izvestijās», bet nebūt ne «Likumu krājumā» mēs lasām, ka, ievērojot *Kornjilova buntus*, «Pagaidvaldība, skaitot par nepieciešamu reiz padarīt galu valsts iekārtas nenoteiktībai, ... pasludina, ka valsts kārtība, kādā Krievijas valsts top vadīta, ir *republikāniskā kārtība, un pasludina Krievijas Republiku*». Un tikai 1917. g. oktobrī (Likumu kr. p. 1846.) bija pasludināta Nikolaja patvaldības laika Valsts domes atlaīšana*. Tā rakstīja pirmo un pēdējo Krievijas pilsonisko konstitūciju *oficiāli*.

Patiessībā kopš 27. vai, pareizāk, 28. febr. rīta Pēterpilī bija divas varas: Valsts domes locekļu pagaidkomiteja — nomināli un faktiskā vara — Pēterpils strādnieku un kareivju deputātu padomes, sākumā šķirtas**. Bet pirmajās dienās šīs padomes, ja tām vara arī bija, nevaldīja, bet valdīja nejauši 27. febr. vakarā izvēlētā un ietiepīgi nepārvēlamā Izp. komiteja. 1. martā «patvalīgi» sēdes istabā Nr. 41 (Taurijas pili), kur sēdēja strādnieku padome (t. i., sēdēja un gaidīja prezidiju), «ielauzās» kareivju deputāti un pieprasīja apvienotas sēdes. Šīs diezgan aukainās sēdes rezultāts bija, ka Izpildu komiteju papildināja ar kareivju priekšstāvjiem, nolēma naktī uz 2. martu ievēlēt visa Pēterpils garnizona priekšstāvus un izdot «prikazu Nr. 1», šo zināmā mērā «apbrūnotā cilvēka», tas ir, ka-

* Nebūs neinteresanti atzīmēt, ka «republikānietis» Kerenskis vēl 5. un nāk. marta dienās parakstījās: «*Valsts domes locekļi, justīcministrs, pilsonis Kerenskis*». Tātad cara Valsts domes locekļa gods pirmā vietā!

** Petrogradas padomes strādnieku un kareivju sekcijas apvienojās 1917. g. 2. martā. *Red.*

reivja tiesību deklarāciju. Bez šiem faktiem toreizējā Izp. komitejas sastāvā bija gaidāms izlīgums uz aprobežotas monarhijas kā pilsoniskās konstitūcijas pirmās pakāpes pamatiem. Bet šie fakti izglāba revolucionāro Krieviju notamlīdzīga kauna, un galu galā iznāca «konstitūcija», kas burtiskā nozīmē rakstīta uz papīra gabaliņa ar Pēterpils Izp. komitejas locekļa Steklova roku pēc izlīguma ar buržuāzijas priekšstāvjiem 2. paņēmienos starp *plkst. 12 nakti* 1. martā un *plkst. 3 dienā* 2. martā 1917. g. Tā skan sekojoši:

«Savā darbībā Pagaidvaldība (kabinets) rīkosies pēc sekošiem principiemi:

1. Ir nepieciešama tūlītēja *amnestija* visās politiskās un reliģiozās lietās, neizņemot teroristiskus uzbrukumus, karapulku sacelšanās, agrārnemierus utt.

2. Vārda, preses, savienību, sapulču un streiku brīvība, izplatot politisko brīvību arī uz karavīriem robežās, ko pieļauj tehniskie apstākļi.

3. Visu kārtas, ticību un nacionālu aprobežojumu atcelšana.

4. Tūlītēja sagatavošanās iesaukt uz vispārējas, līdzīgas, tiešas un slepenas balsošanas pamatiem Satversmes sapulci, kas noteiks valdības formu un valsts konstitūciju.

5. Policijas vietā tautas milicija ar izvēlētu priekšniecību, kas padota vietējās pašvaldības orgāniem.

6. Vēlšanas uz vietējo pašvaldību uz vispārējas, līdzīgas un slepenas balsošanas pamatiem.

7. To karaspēka daļu neatbrūnošana un neaizcelšana no Pēterpils, kas piedalījušās revolūcijas kustībā.

8. Uzturot spēkā pa dienesta laiku un «strojā»* vecokara disciplīnu, atcelt kareivjiem visus aprobežojumus. lietot sabiedriskās tiesības, kas atļautas pārējiem pilsoniem.»

Krievija šinī brīdī, *tā kā vara atradās apbrūnotās tautas rokās*, bija visdemokrātiskākā valsts pasaulē. Bet viņas valsts kārtība? Pat kadetiskajā advokātu žurnālā «*Pravo*» raksta kāds Magaziners 30. martā 1917. g.: «*Republika vai monarhija?*» Viņš nāk pie slēdziena, ka republika, jo jau «*kopš Makiavelli laikiem, kur nav monarhijas, tur ir republika*». Bet Miļukovs bija citās. «*personīgās domās*» un cieši turējās pie idejas, ka vajagot.

* — ierindā. *Red.*

īecelt valdonību (valdnieka «erzacu»). Un viņa priekšā piekāpās mīkstčaulainie [Petrogradas padomes] Izpildkomitejas loceklī, baidoties «aizsteigties priekšā Satversmes sapulcei». Bet šīnī gadījumā vajadzēja izmest arī vārdu «konstitūcija», jo, ja Satversmes sapulce nolemtu patvaldnieku caru, tad konstitūcijas vārds no jauna būtu noziedzīgs!

Bez tam šo dokumentu pavadīja ievads no Valsts domes pag. komitejas priekšsēdētāja Rodzjanko: «Valsts domes loceklu komiteja ar galvaspilsētas karapulku un ļaužu līdzdalību (!) un līdzjūtību (!!) šīnī brīdī ir sasniegusi tādu veiksmi pār vecā režīma tumšajiem spēkiem (tā raksta štālmeistars* Rodzjanko), kas atļauj viņai kerties pie varas *ciešākas* (?) nokārtošanas. Šīnī nolūkā Valsts domes pag. komiteja iecel par pirmā *sabiedriskā* kabineta ministriem sekojošās personas, pret kurām zemes uzticība ir nodrošināta jau caur viņu agrāko sabiedrisko un politisko darbību.» Par «padomes» priekšsēdētāju bija iecelts «*kņazs* Ļovovs», kurš pat neturēja par vajadzīgu nostriņot vārdiņu «*kņazs*». Ūn, kad Mīlukovs savā ministra runā** atsaucās uz Ļovovu kā uz «Krievijas zemstes galvu»*** un no publikas atskanēja saucieni — «cenza zemstes», tad Mīlukovs mierīgi atbildēja: «Jūs sakāt — cenza (mantīgo) sabiedrība! Jā gan, bet sabiedrība, kas ir organizēta un dos turpmāk spēju organizēties arī citiem Krievijas sabiedrības slāniem.»

Un *tomēr* bez Pēterpils [padomes] Izpildkomitejas šis papīriņš palika «vienkāršs papīra gabaliņš». Lai gūtu šo parakstu, vajadzēja ne mazumu pūļu. Es atkal īsi attēlošu šo vēsturisko sēdi lietas raksturojuma labad. Istabā Nr. 41 no plkst. 8 rītā sēdēja kareivju sekcija iz 200—300 vīriem. Pēc p. 12 turpat pienāca tikpat daudz strādnieku deputātu, kaut gan šīnī istabā tikko pietika telpu vienai no šīm daļām. Pieprasīja citas telpas, kā, piem., Taurijas pils sēžu zāli, bet atbildēja, ka «saimnieks» (Rodzjanko) nelaižot turp, jo tur uz «korēm» sēdot apcietinātie ministri (saucieni: «Lai sēž!»). Es toreiz kā tagad apgalvoju, ka šī padarīšana bija vajadzīga, lai nogurdinātu sapulci šīnī pirts temperatūrā (man krekls bija slapjš kā ūdenī mēr-

* *Stālmeistars* — viens no cara galminieku amatiem un titu-liem. *Red.*

** Taurijas pilī 1917. g. 2. martā. *Red.*

*** Sk. 166. piezīmi. *Red.*

cēts!) un tā izvestu ar varu «konstitūciju». Te nav laika atstāstīt runu, ko, uzlēcis uz galdu, Kerenskis, kā viņš pasludināja — «republikānietis», kā jokufricis ar sarkanu nēzdodziņu vēdinādams, te noturēja histēriskā balsī. Un tomēr «konstitūcija» nebūtu izgājusi gludi cauri, ja nebūtu radies kā uzķērīgs diplomāts s.-d. Čheidze ar savu priekšlikumu pabalstīt valdību «par tik, par cik». Sis noteiktais «par tik, par cik» Izpildu komitejas uzsaukumā gan skanēja mērenāk. Pēc dažiem vispārējiem «jaunās izjoti mēreniem sabiedrības slāniem *radušās*» varas raksturojuma vārdiem Izpildu komiteja turpina: «un mēs domājam, ka tādā mērā, kā jaunā *radusies* vara rīkosies. Šī solījuma izpildīšanas un noteiktās cīņas ceļā pret vecovaru, *demokrātijai* ir tā jāpabalsta».

Tāds bija interesants gadījums, ka radās «konstitūcija» kā *izlīgums starp varas turētāju apbruņoto tautu un oktobristu un kadetu virzienu buržuāzijas šeptsmaniem**. Un «godīgie» šī izlīguma mākleri Čheidze, Skobelevs, vēlāk Cereteli un Co gandrīz 8 mēnešus centās galīgi pārdot varu buržuāzijai, kamēr viņus neaiztrenca Oktobra revolūcija.

28. oktobrī (vecā stila) 1917. g. bija izsludināts Viskrievijas strādnieku, zemnieku un kareivju II kongresa lēmums (Str. un zem. vald. likumu krājuma Nr. 1 p. 1.): «Zemes pārvaldīšanai iecelt līdz Satversmes sapulces iesaukšanai Pagaidu strādnieku un zemnieku valdību, kura sauksies par Tautas Komisāru Padomi. Atsevišķo resoru pārzināšanu uzdot komisijām, kuru sastāvam ir jānodrošina kongresā pasludinātās programmas izvešana dzīvē, cieši saistoties ar strādnieku, strādnieču, matrožu, kareivju, zemnieku un kalpotāju masu organizācijām. *Valdības vara pieder šo komisiju priekšsēdētāju koleģijai, proti, Tautas Komisāru Padomei.*»

«Kontrole pār Tautas Komisāru Padomi un tiesības tos atceļt pieder Viskrievijas padomju kongresam un viņa C I K» (nāk tālāk Tautas Komisāru Padomes saraksts). Tanī pat Nr. (p. 9.) nodrukāta Tautas Komisāru Padomes telegramma «Visām gub. un apr. str., kar. un zemnieku deputātu padomēm», ka vara pāriet uz padomēm: «Visa

* Šinī ziņā ir raksturīgs fakts, ka jau 10. martā 1917. g. Pagvaldība paspēja izsludināt «atvieglinājumus, ceļot Krievijā *akciju biedrības*», kamēr nekītrā vietējās pašvaldības likuma «izstrādāšana» (par to vēlāk) prasīja vairāk kā 3 mēnešus.

vara no šīs dienas pieder padomēm. Pag. valdības komisāri tiek atcelti. Padomju priekšsēdētāji sarakstās tieši ar Revolucionāro valdību.»

Tāda bija pirmā *reālā* konstitūcija pēc 27. X 1917.

Padomju III kongress 1918. g. janvārī pieņēma tikai īsu rezolūciju par federāciju*:¹⁷⁰

1. Kr. Pad. Republika top apstiprināta uz Krievijas tautu labprātīgas apvienošanās pamatiem kā šo tautu padomju republiku federācija.

2. Federācijas robežas augstākais varas orgāns ir Viskrievijas strādnieku, kareivju, zemnieku un kazaku deputātu padomju kongress, ko sasauc ne retāk kā ik 3 mēnešus.

3. Viskrievijas strādnieku, zemnieku, kareivju un kazaku deputātu padomju kongress izvēl Viskrievijas Centrālo Izpildkomiteju. Laikmetā starp kongresiem augstākais orgāns ir V C I K.

4. Federācijas valdību — Tautas Komisāru Padomi — izvēl un atceļ visumā vai pa daļai Viskrievijas padomju kongress vai V C I K.

5. Kārtību, kā Padomju Republiku federālajā valdībā piedalās atsevišķie apgabali, kas atšķiras caur vietējām īpatnējibām un nacionālo sastāvu, kā arī federālo un apgabalu iestāžu darbības sfēras norobežošanu noteic tūliņ pēc vietējo apgabalu padomju republiku nodibināšanās — V C I K un šo republiku C I K.

6. Visas vietējās lietas izšķir vienīgi vietējās padomes, augstākajām padomēm ir tiesība nokārtot attiecības starp zemākajām padomēm un izspriest viņu starpā izcēlušās domstarpības. Padomju varai ir jāseko, ka federācijas pamatnoteikumi top ievēroti, un jāreprezentē Krievijas padomju federācija viņas visumā. Centrālajai varai top uzdots izvest dzīvē uzdevumus, kas izvedami tikai visas valsts apmēros, pie kam nedrīkst aizskart atsevišķo federācijā iestājušos apgabalu tiesības.

7. So Krievijas Federatīvās Republikas Konstitūcijas pamatnosacījumu izstrādāšana top uzdota padomju C I K priekšā celšanai nākošajā padomju kongresā.

Biedrs] Staļins savā referātā** īsi paskaidroja, ka še

* Lēmumu «Par Krievijas republikas federālajām iestādēm». (Sk. Съезды Советов в документах. 1917—1936, т. 1. M., 1959, с. 30, 31.) *Red.*

** Referātā par nacionālo jautājumu. *Red.*

pievesti tikai pamatprincipi priekš konstitūcijas sastādītājas komisijas. Kongress rezolūciju pieņēma ar visām pret 24 balsīm, 3 atturoties.

Ceturtais kongress bija sasaukts vienīgi Brestas miera ratifikācijai, un tikai V kongress* varēja ķerties pie konstitūcijas galīgās apspriešanas. Komisijā, ko V C I K bija cēlusi projekta izstrādāšanai, darbs nebija vieglais, jo viņas priekšā nebija parauga.

Komisijā ienāca vesela rinda pilnīgu un daļēju projektu. Bija pat sindikālista Rengartena un viņam tuvu stāvošo maksimālistu projekti.¹⁷¹ Tuvojās kongress, kas bija nolikts uz 1919. g. jūlija pirmajām dienām. Pēc desmitām sēdēm, ko komisija kopš aprīļa bija turējusi, bija viņas priekšā divi projekti: viens pieņemts komisijā, otrs izstrādāts no prof. Reisnera un Goiharga un caurskatīts Tieslietu komisariāta kolēģijā. Bet neviens no projektiem neatrada vispārēju piekrišanu, un vēl 26. VI sēdē b. Sverdlovs ziņoja, ka Krievijas partijas CK izteikusi šaubas, vai projekts nebūtu noņemams no dienas kārtības un atliekams līdz nākošajam kongresam. Bet J. Sverdlovs kā priekšsēdētājs izteicās, ka viņš skaitot par nepieciešamu pieņemt vismaz tās daļas, kas jau galīgi izstrādātas. Sasauga vēlreiz īpašu «saskaņošanas komisiju» pie partijas CK, lai galīgi apspriestu jautājumu. Un, tā kā pa to laiku kreisie eseri bija pārgājuši opozīcijā arī pret konstitūcijas projektu, tas pasteidzināja darba gaitu. Nelielai komisijai uzdeva saskaņot abus projektus, tajos ievietojot nepieciešamos papildinājumus, un tad nodot projektu VCIK, lai iesniedz kongresam.

Kā zināms, pa kongresa laiku izcēlās eseru dumpis. Konstitūcijas komisija izjuka, jo 2 tās locekļi tika iecelti eseru izmeklēšanas komisijā. Referents bija Steklovs. Kongress pieņēma priekšā likto projektu, pievienojot tam jau [1918. g.] janvāra kongresā pieņemto Deklarāciju**, kas bija izstrādāta sakarā ar Satversmes sapulces padzišanu. Šī Deklarācija un Konstitūcija vienkopus top pasludināta par Krievijas S F P Republikas vienoto pamatlīkumu, kurš ne vien «jāizstāda visās padomju iestādēs redzamā vietā», bet bez tam «jāieved arī Krievijas

* Viskrievijas V Padomju kongress notika 1918. g. no 4. līdz 10. jūlijam. *Red.*

** Viskrievijas III Padomju kongresā apstiprināto «Strādājošās un ekspluatētās tautas tiesību deklarāciju». *Red.*

Republikas skolās kā mācības priekšmets, pievienojot Konstitūcijas pamatnosacījumiem paskaidrojumus un iztulkojumus».

Sīs Konstitūcijas izšķirošā pazīme ir viņas vienkāršība.

Viss, kas te lasāms, ir, lietojot b. Ķeņina skaisto izteicēnu, «tikai uzrakstīts tas, kas pārdzīvots»*. Bet taisni tā ir viņas stiprā puse, jo te pirmoreiz sakrīt rakstītā un nerakstītā, tas ir, reālā konstitūcija. Bez jebkāda mela un bez mazākās liekulības!

Padomju Konstitūcija nepretendē uz atsevišķo viņas daļu «negrozāmību». Tā ir tikai strādnieku jeb, pareizāk, strādnieku-zemnieku konstitūcijas pirmais izdevums, un tā var kļūt grozīta viņas daļas kā no padomju kongresa, tā no VCIK. Pārejas laika jeb pilsoņu kara laikmeta konstitūcija! Vai tā nav iekšēja pretruna? Nē! Kas iedziļinājies revolucionārās šķiru ciņas būtībā, tam šis jēdziens ir skaidrs acu priekšā. Pretējam «lēgerim» tā vai tā nelīdzēs nekādi rakstīti pierādījumi, bet tikai reāli fakti.

2. CILVĒKA-PILSONA TIESIBU DEKLARĀCIJA UN DARBA CILVĒKA TIESIBU DEKLARĀCIJA

Parīzē Karnavāla «revolūcijas muzejā» rāda «cilvēka un pilsoņa tiesību deklarāciju», iesietu — cilvēka ādā. Savādā iedomā, kas uznākusi kādam revolucionāram franču pilsonim, loti spilgti raksturo šīs deklarācijas būtību. Tā skaistos vārdos pasludina pilsoniskās, tas ir, kapitālistiskās sabiedrības privātīpašumu par cilvēka-pilsoņa svētīto dabas piederumu. Un šī deklarācija Konventa redakcijā tās pamatraksturu negroza. Konvents stingri aizstāvēja privātīpašuma svētumu un izdeva pat dekrētu, kas piedraud [ar] nāvi ikvienam, kas propagandēs «zemes izdalīšanu»**.

Kad pie mums apsprieda konstitūciju, cēlās jautājums arī par tiesību deklarāciju. Bija pat uzmests projekts, bet konstitūcijas komisija to atmeta, jo Oktobra revolūcija, kas visur izsargājās no tukšas frazeoloģijas, palika sev

* Origīnālā: «...mēs varējām pierakstīt to, kas jau pastāv praksē». Cītās no V. I. Ķeņina nolasīta Tautas Komisāru Padomes ziņojuma Viskrievijas V Padomju kongresā 1918. g. 5. jūlijā. (Ķeņins V. I. Raksti, 27. sēj., 462. lpp.) Red.

** T. i., patvarigu zemes pārdalīšanu un vienlīdzīgu sadalīšanu. Red.

uzticīga arī še. Bet mūsu priekšā jau bija janvārī pieņemtā Deklarācija, un V kongress to, kā jau redzējām, pievienoja Konstitūcijai.

Šī Deklarācija ir Padomju Konstitūcijas I daļa un ir vēsturisks dokuments, kuram bija tuvi, konkrēti un ne mūžīgi, abstrakti mērķi. Tānī ir šis tas, kas atkārtojas otrajā daļā, ir šis tas novecojies un zaudējis vērtību, bet savā visumā tas ir raksturīgs dokuments. Viņas pamatdoma ir tiešs pretstats Lielās franču revolūcijas deklarācijai*.

Pasludinājusi, ka Krievija ir strādnieku, kareivju un zemnieku padomju republika, kurā visa vara centrā un uz vietām pieder šim padomēm, un ka Krievijas Padomju republika top dibināta uz tautu brīvas apvienības pamatiem kā nacionālu padomju republiku federāciju, Deklarācija paskaidro, ka viņa stāda par savu pamatuzdevumu *iznīcināt cilvēka izmantošanu caur cilvēku*, atsvabināt sabiedrību no dalīšanās šķirās, nesaudzīgi apspiest izmantotājus, ievest sabiedrības sociālistisko organizāciju un novest pie sociālisma uzvaras visās zemēs. Vai tas nav galu galā 1789. un 1793. g. deklarāciju** atkārtojums? Franču sociālists Gabriels Devils 1902. [g.] tieši izteicās: «Mūsu principi ir vienigie patiesie cilvēku tiesību deklarācijas realizētāji... Es apņemos visu mūsu teoriju pierādīt ar slēdzieniem no tiesību deklarācijas.»

Es jau savā darbā par tiesībām*** aprādiju, ka Lielās franču revolūcijas deklarācijas kodols ir privātīpašuma nodrošināšana. Padomju iekārtas uzdevums ir privātīpašumu uz ražojamiem līdzekļiem *likvidēt*, jo citādi nav iedomājama jebkuras izmantošanas iznīcināšana. 1793. g. deklarācija tieši sludina, ka privātīpašums ir «ikvienam pilsonim piederošā tiesība *pēc sava ieskata* lietot un rīkot savu mantu, savu ienākumu un sava darba un savas rūpniecības augļus».

«Strādājošās un ekspluatētās tautas tiesību deklarācija» tādas «brīvības» neatzīst. Taisni otrādi, viņas

* Latvijas demokrātija, kā patlaban ziņo, arī palikusi bez *deklarācijas*, jo, par to balsojot, s.-d. atturējušies, tānī pat laikā atturējušies arī centra vīri un deklarācija izkritusi cauri.¹⁷² Mēs neskumtu, ja tādu pat komēdiju būtu uzveduši pretim visai *konstitūcijai*. Es esmu pārliecināts, ka Latvija pārdzīvotu arī to un nekā nezaudētu.

** Domāta Francijas 1789. g. «Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācija» un 1793. g. «Tiesību deklarācija». *Red.*

*** Grāmatā «Tiesību un valsts revolucionārā loma». *Red.*

nolūks ir iznīcināt privātīpašumu uz ražojamiem līdzekļiem. Šī mērķa vārdā viņa deklarē:

1. Zemes socializāciju, t. i., zemes privātīpašuma atcelšanu, visa zemes fonda pasludināšanu par visas tautas piederumu un tā nodošanu bez atmaksas, uz vienlīdzīgas lietošanas pamatiem darba tautai.

2. Visu mežu, zemes dzīļu un vispārnoderīgu ūdeņu un arī dzīvā un nedzīvā inventāra nacionalizāciju.

3. Kā pirmo soli uz fabriku, kalnaktuvju, dzelzceļu un citu ražošanas un transporta līdzekļu pāreju strādnieku un zemnieku padomju republikas īpašumā — atkārto likumu par darba kontroli un Tautsaimniecības Augstāko Padomi, kura nolūks nodrošināt darba tautas varu pār izmantotājiem.

4. Cara, muižnieku un buržuāzijas valdību slēgto parādu anulēšanu (atcelšanu) kā pirmo triecienu starptautiskajam finansu kapitālam.

5. Visu banku pāreju strādnieku-zemnieku valsts īpašumā kā vienu darba tautas no kapitāla jūga atsvabināšanas noteikumu.

Šīs Deklarācijas visai mērenās prasības tikai *sagatavo, notīra ceļu ražojamo līdzekļu privātīpašuma atcelšanai*. Zemes nacionalizācija ir, kā mēs zinām, skaidri pilsoniska prasība pret feodālisma atliekām, un buržuāzija pati tikai baidījās to uzstādīt. Bet pret buržuāziju Deklarācija uzstāda tikai *kontroli*, vienup, un viņas uzņēmumu atsvabināšanu no banku atkarības, otrup. Tātad arī mūsu jaunā politika nebūt nerunā pretim mūsu Padomju Konstitūcijai, kura savā Deklarācijā visai apdomīgā kārtā savu tuvāko uzdevumu redz *ceļa notīrišanā pretim komunismam*.

Pretēji kapitālistiskajai «*darba brivibai*»* un sīkpilsonības utopiskajam lozungam par «*tiesību uz darbu*»** 1917. g. Deklarācija pasludina sabiedrības parazītu (liekēžu) slāņu iznīcināšanas un saimniecības organizēšanas nolūkos *vispārēju darba klausību*.

Kamēr līdz šim visas revolūcijas izbeidzās ar mantīgo šķiru apbruņošanu un *darba tautas atbruņošanu*, Padomju Konstitūcija dekretē darba tautas apbruņošanu, nodibinot

* T. i., tiesībām brīvi pārdot savu darbaspēku. *Red.*

** T. i., par pilnīgu darba nodrošinājumu kapitālistiskajā iekārtā. *Red.*

sociālistisku strādnieku-zemnieku armiju, reizē pilnīgi atbrūnojot mantīgās šķiras.

Tānī pat laikā, kā Lielās franču revolūcijas Tiesību deklarācija pirmā vietā stāda «pilsoniskā privātīpašuma ne-aiztiecamību un nodrošinātību», mūsu Deklarācija «darba tautas apbrūnošanu» un «mantīgo atbrūnošanu» motivē ar to, ka tas esot darba tautas varas interesēs, lai nekad nerastos iespējamība no jauna uzcelt izmantotāju, proti, buržuāzijas varu.

Man šķiet, ka viss tas pietiekoši raksturo pamatstarpību starp pilsoniskās un proletāriskās revolūcijas deklarācijām. Pirmā pasludina *vārdos* vispārēju brīvību un vienlīdzību, bet turpat blakus iznīcina tautas lielā vairākuma *reālo* brīvību, jo ieved neaprobežotu privātīpašumu kā svētu dabas tiesību. Otrā turpretim pieteic karu šim īpašumam viņa privātkapitālistiskā formā un tikai iekš tam redz ceļu uz cilvēces atsvabināšanu.

Deklarācijas otrā nodaļa pāriet uz «augsto politiku» starptautiskos apmēros. Ir zināms, ka viens no lielvalstu priekšstāvjiem Brestas miera konferencē izteicās, ka šī konference atverot jaunu laikmetu diplomātiskās attiecībās un starptautiskās tiesībās vispār. Bet kas tas jaunais ir, ko ienesa Krievijas revolūcija? Uzstāšanās pret slepeno diplomātiju, valsirdīga tautu pašnoteikšanās tiesību pasludināšana un lozungs: mieru bez kontribūcijām un aneksijām.

Vācijas un Austrijas diplomātija, piespiesta no strādnieku masām iet pretim Padomju Krievijas uzaicinājumam, vispirms domājās savas tautas masas apmānit, slēpjoties aiz tiem pašiem pašnoteikšanās un bez-kontribūcijas un bez-aneksiju miera lozungiem. Bet, kad tas neizdevās un pa to laiku laužu prāti pēc janvāra streikiem* bija apmierinājušies, apbrūnotā dūre nēma pārsvaru un diktēja pilnīgi imperiālistisku mieru, gan joprojām slēpjoties aiz jaunās frazeoloģijas. Krievija tolaik bija spiesta parakstīt jebkādu mieru. Viņai arī turpmāk bija nereti jāpadodas slepenās diplomātijas prasībām, kamēr Versaļas miers neatcēla un neaptumšoja Brestu. Tas pārvērtā $\frac{2}{3}$ no visas pasaules par uzvarētājas Antantes koloniju.

Sādos apstākļos III Padomju kongress, kurš norītēja pa pašu Brestas miera konferences laiku, nevarēja

* Vācijā un Austroungārijā 1918. g. janvārī notika plaši streiki.
Red.

neienest savā Deklarācijā prasību pēc «politikas, kas saplēš slepenos līgumus, organizē visplašāko brāļošanos starp patlaban savstarpēji apkarojošām strādnieku un zemnieku armijām un ar visiem līdzekļiem panāk darba tautu demokrātisku mieru bez aneksijām un kontribūcijām, uz nāciju brīvas pašnoteikšanās pamatiem»... «Tānis pat nolūkos III Viskrievijas kongress pieprasī pilnīgu buržuāzijas civilizācijas barbariskās politikas laušanu, kura *izmantotāju labklājību nedaudz izredzētās nācijās* pamato uz simtu miljonu *darbaļaužu* verdzināšanu Āzijā, kolonijās vispār un mazajās tautās.»* Pēc Versaļas miera, kad apspiesto skaits milzīgi pieaudzis ne vien mazo, bet arī lielo tautu starpā (piem., Vācijā), šiem Deklarācijas vārdiem arvien vēl nav vienīgi vēsturiska nozīme. Lai padarītu savus lozungus konkrētākus, Deklarācija turpat apsveic «Tautas Komisāru [Padomes] politiku, kas pasludinājusi Somijas (toreiz pilsoniskās) neatkarību, iesākusi aizvest karaspēkus no Persijas un pasludinājusi Armēnijas pašnoteikšanās brīvību».

Pēdējā nodaļa pasludina *proletariāta diktatūru* un *visu nāciju patiesu federāciju*. «Kongress... atrod, ka tagad, kad norisinās izšķirošā cīņa starp proletariātu un viņa izmantotājiem, izmantotājiem nav vietas nevienā varas orgānā. Varai jāpieder visumā vienīgi darba tautas masām un viņu pilnvarotām priekštāvēm — strādnieku, karēivju un zemnieku padomēm.» — «Reizē ar to censoties radīt tiešām brīvu un labprātīgu un tātad jo pilnīgāku un ciešāku apvienību starp Krievijas visu tautu darbaļaudīm,» Deklarācija «aprobežojas ar Krievijas Padomju republiku federācijas pamatprincipu noteikšanu, atļaujot ikvienas nācijas strādniekiem un zemniekiem savā pilntiesīgā padomju kongresā pieņemt patstāvīgu lēmumu, uz kādiem nosacījumiem viņi vēlas piedalīties federālajā valdībā un pārējās federālajās un padomju iestādēs.»

Kad rakstīja šo Deklarāciju, jaunā Padomju republika spēra tikko savus pirmos soļus. Bet viņa jau te gaiši un noteikti formulēja divas lietas: *proletariāta diktatūru*, tas ir, valdību bez izmantotāju elementa dalības, un *darbaļaužu pašnoteikšanos* (un ne vairs tā saucamo demokrā-

---

* Šeit un turpmāk citēts «Strādājošās un ekspluatētās tautas tiesību deklarācijas» galīgais teksts, ko apstiprināja Viskrievijas III Padomju kongress. (Sk. Съезды Советов в документах, т. 1, с. 27, 28.) *Red.*

tisko pašnoteikšanos), citiem vārdiem, satversmes pādomi satversmes saeimas vietā.

Pēc formas *Lielās franču* un *Krievijas Oktobra revolūciju* deklarācijas nav salīdzināmas; pēc sava kodola ik-viena no tām visai spilgti raksturo savus uzdevumus. Un, ja viņu mērķi un uzdevumi ir tieši vieni otriem pretēji, tad tādēļ, ka ikvienna no tām izteic *citas šķiras programmu* ar tieši pretējām šķiru interesēm.

VI. KRIEVIJAS PADOMJU KONSTITUĀCIJAS VISPĀRĒJIE NOTEIKUMI

A. VAI PILSONISKU DEMOKRĀTIJU JEB PROLETĀRISKU DIKTATŪRU?

(*Konstitūcijas 9. pants*)

«Cik nabadzīgs logiskais sastāvs ir tādiem principiem kā varu dalīšanai, tautas suverenitātei, cilvēka un pilsoņa tiesībām. Viņu abstraktā iztirzāšana ir pilnīgi bezspēcīga izskaidrot mūms to vareno un aktīvo iespāidu, kādu tie ir izdarījuši, gan augstus pacildinājumus ticībā, gan asas šaubas un skepticismu, aizraušanos un naidību, kas ar tiem ir saistījušās ilgos un plašos (masu) pārdzīvojumos.»* Tādi prof. Kotjarevska vārdi ir tipiski priekš pilsoniskā zinātnieka (viņš tos rakstījis 1915. g.), jo tikai viņi cenšas ar šādiem, kaut nabadzīgiem, abstraktiem jēdzieniem paskaidrot «ilgstošus un plašus pārdzīvojumus». Pie tādām logiskām abstrakcijām pieder arī slavenā «demokrātija», kā viņu vārdos cildina ne vien pilsoniskā, bet arī sociāldemokrātiskā zinātnē. Ko sacīt, izlasot, piem., Kautska vārdus polemikā pret Ļeņinu,** kuros viņš demokrātiju apzīmē par politisku kopdzīvi, kas pamatota uz vienlīdzīgām tiesībām priekš visiem, bez rases, tautības, ticības un pēdējā laikā arī dzimuma izšķirības? Un kur rodama tāda abstrakta demokrātija dzīvē? Nekur! Un šai demokrātijai, kas nemaņa ārpus laika un telpām, viņš pretim stāda *proletariāta diktatūru un pie tam pilnīgi reālu diktatūru*.

Istēnībā pilsoniskā demokrātija nav nekas cits kā ap robežota monarhija un parlamentāra republika. Lai taču

* Cītāls no grāmatas «Vara un tiesības». Red.

** K. Kautska brošūrā «Demokrātija un diktatūra». Red.

uzrāda Kautskis *savu ideālo* demokrātiju kaut vienā *gadījumā* dzīvē, ja neskaitīt tos «aprakstus», kurus viņš sniedz uz tā pamata, ko «redzējis pa vagona logu ceļā uz Tiflisu»* un noklausījies no vietējiem s.-d., kuru valodu viņš nesapratis. Bet proletariāta diktatūras vienu gadījumu jau aizrādīja Markss un Engelss: Parīzes Komūnu. Otrais gadījums ir *Padomju Krievija*. Mēs izejam no pilnīgi reāla vispārēja fakta — pilsoniskās demokrātijas kā *pilsonības diktatūras* un stādām tai pretim proletariāta diktatūru jeb proletārisko demokrātiju.

Iekš kam pastāv diktatūra? Iekš tam, ka tā ir *vara*, kas *atbalstās uz spēku un nav saistīta nekādiem likumiem*. (Sk. Lēnina «Proletāriskā revolūcija un renegāts Kautskis».)** Bet pilsonības diktatūrā, kā mēs zinām, vienmēr valda duālisms (divkosība) starp vārdiem un darbiem. Vārdos — neaprobežota brīvība priekš visiem, darbos — neaprobežota patvaldība pret visu, kas nepieder pie buržuāzijas. Bet mums taču ir vienaldzīgi, vai diktatūra tiek izvesta dzīvē, vienkārši sagrozot demokrātisku konstitūciju skaistos vārdos jeb uz īpašu aprobežojošu «organisku likumu» pamata, jeb, beigās, uz pastāvīgi spēkā esoša izņēmuma stāvokļa pamata. Bet kas tad ir diktators pilsoniskajā demokrātijā? Vai vienkārši viena persona, kā, piem., Lloid-Dzordzs, Klemanso, Miljerāns, jeb Ulmanis—Meierovics? Jeb vesela šķira, kas izbīda šos savus pilnvarotos kā partiju galvas? Nezinu vis, vai kāds pat te atkārtos Kautska vārdus par personīgu diktatūru. Personīgu diktatūru var atrast Vācijā — Noskes, Zeveringa u. c. personās.

Proletariāta diktatūra ir veselas šķiras diktatūra. Mūsu Konstitūcija (p. 9.) skan: «Kr. Soc. Fed. Pad. Republikas Konstitūcijai, kura ir domāta *pārejas laikmetam*, pamatuzdevums ir uzcelt pilsētu un lauku *proletariātu* un *nabādzīgākās zemniecības* diktatūru, tas ir, varenu Viskrievijas padomju varu, kuras nolūks galīgi apspiest buržuāziju, iznīcināt cilvēka izmantošanu caur cilvēku un ievest sociālismu, kurā vairs nebūs ne dalīšanās šķirās, nedz valsts varas.»***

---

* Kad Gruzijā bija meņševiku valdība, K. Kautskis bija ieradies Tbilisi. *Red.*

** Lēnins V. I. Raksti, 28. sēj., 211. lpp. *Red.*

*** Sk. Съезды Советов в документах, т. I, с. 72. *Red.*

Sis pants, kā arī visa pārējā Konstitūcija ir tikai rakstisks uzzīmējums par to, *kas ir*, izņemot vienīgi vārdus par mērķiem un nolūkiem. Teorētiski tas ir pamatots uz Marksa kritikas vārdiem pret Gotas programmū (1875. g.): «Starp kapitālistisko un komunistisko sabiedrību ir periods, kad pirmā revolūcijas ceļā pārvēršas par otro.»* Tas, kā jau mēs redzējām, pilnīgi sakrita kopā ar agrākiem Kautska uzskatiem par sociālās revolūcijas nozīmi: kā *varas iekarošanu* nolūkā pārgrozīt sabiedrību (kam, protams, jābūt ilgstošam procesam). Bet Markss turpat raksta tālāk: «Sim periodam atbilst arī politisks pārejas periods, un šā perioda valsts nevar būt nekas cits kā tikai *proletariāta revolucionārā diktatūra*.»** Te, šķiet, viss izteikts visai skaidri un noteikti. Pašam Kautskim vecos laikos arī nebija šaubu par šo diktatūru. Tagad viena grupa s.-d. pēc otras atsakās no tās. Bet viņi neatsakās vis reizē no Marksa, bet meklē liekuligu atkāpšanās ceļu. Daudziem vēl būs atmiņā, ka vācu neatkarīgo sociālistu vadonis Krispīns Kom. Intern. II kongressā savas partijas vārdā paskaidroja, ka proletariāta diktatūra neesot Kom. Internacionāles jaunievedums, bet jau stāvot s.-d. vecajā programmā. **Biiedram!** *Leninam* nebija grūti aprādīt, ka Erfurtes programmā tāda uzskata nav: «Kad 1902. un 1903. gadā mēs izstrādājām savas partijas pirmo programmū, tad mūsu priekšā visu laiku bija Erfurtes programmas paraugs, pie kam Pļehānovs ... sevišķi uzsvēra tieši to apstākli: ja Erfurtes programmā nav runas par proletariāta diktatūru, tad tas teorētiski nav pareizi un praktiski tā ir glēvulīga piekāpšanās oportūnistu priekšā.»*** Seidemanieši savu uzskatu izteic sekošos vārdos: «Strādnieku šķira var, protams, varu iekarot tikai uz demokrātiskā vairākuma principa pamata, bet viņai jāskaņās ar iespējamību, ka pret to *saceļas ar varas līdzekļiem mazākums*, kurš tad jāapspiež ar diktatorisku varu, un šī *vara* tad būtu proletariāta diktatūra.» (Citēts iz «Vorwärts» pēc «Rote Fahne» Nr. 88 1921. g.) Citiem vārdiem, proletariāta diktatūra ir Noske, Zeverings, varbūt pat Luddendorfs utt.!

Bet ko tad Kautskis par to saka? Atsacīties no Marksa, kura iztulkotājs viņš bijis līdz šim, būtu līdzīgi pašnāvībai.

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 2. sēj., 23. lpp. Red.

** Turpat. Red.

*** *Lenins* V. I. Raksti, 31. sēj., 211., 212. lpp. Red.

Viņš tādēļ nemas «paskaidrot». Savā darbā «Ceļš uz varu» (1909. g.) viņš vēl rakstīja: «Markss un Engelss kaldināja proletariāta diktatūras jēdzienu, kuru Engelss vēl 1891. g., neilgi priekš savas nāves, aizstāvēja kā *proletariāta vienvaras jēdzienu*, kā vienīgo formu, kurā tas var realizēt valsts varu.»

Pirmajā grāmatā pret komunistiem («Demokrātija un diktatūra») Kautskis paskaidroja, ka Markss ar diktatūru neesot domājis valdišanas formu, bet zināmu faktisku stāvokli, jo diktatūra taču nozīmējot jebkādas demokrātijas (tautas valdišanas) atcelšanu un *atsevišķas personas vienvaldību*. Bet, kad Ķeņins viņam pierādīja, ka tāda polemika ir negodīga, Kautskis izgudroja jaunu diktatūras sapratni, un proti — viņam šķietot, ka Marks uzstādītā diktatūras prasība vislabāk esot saprotama kā vienvaldība («monarhija!»), ko izved dzīvē *demokrātiskā valstī vairākums* (protams, parlamentā!). Kā Kautskis te sev iedomājas parlamenta vairākuma vienvaldību? To lai dievs zin! Markss un Engelss bija savos izteikumos ļoti noteikti; tādu jucekli viņiem piedzejot ir grēks.

Un tomēr savā 1920. g. uzrakstītā priekšrunā pie bez pārgrozījumiem pārdrukātās grāmatelyes «Ceļš uz varu» Kautskis saka: «Es šodien stāvu uz tā paša viedokļa kā toreiz. Tikai *mana valoda kopš tā laika ir grozījusies ...*» Un tālāk viņš pierāda, ka viņš jau Amsterdamā Drēzdenes rezolūcijā (sk. III nodalā) ienesis pārgrozījumu ar vārdu «nedzīties» (nicht erstreben) pēc valsts varas un nevis, kā bija, aizliegt dalību pilsoniskā valdībā. Bet par diktatūru viņš saka, ka jau 1909. g. viņš bijis pret «mazākuma varu». It kā proletariāts (un ne buržuāzija) būtu šis mazākums!

Visa šī priekšruna pierāda, ar kādu virtuozu veiklību Kautskis pratis redīgēt divdomīgas rezolūcijas, bet šīnī ziņā jau viss kara laikmets ir pietiekoši demaskējis ne vien Kautski, bet arī visu Vācijas sociāldemokrātiju.

Visi citāti par proletariāta diktatūru jau pietiekoši bieži sakopoti (sk., piem., Ķeņina darbu «Valsts un revolūcija»);* ir apgāzts arī tas apgalvojums, ka Markss un Engelss tikai nejauši un aiz pārpratuma pāris reižu lie-tojuši izteikumu «proletariāta diktatūra», kurš pie viņiem atrodams sistemātiski desmitām reizēm un pilnīgi no-

* Ķeņins V. I. Raksti, 25. sēj., 377., 383.—387., 395., 396., 399., 400., 404., 408., 409. lpp. Red.

teiktā nozīmē. Te es gribētu tikai minēt vienu vietu iz Engelsa, kas pierāda gaiši, ka Engelss *pamatīgi izšķira: personīgu diktatūru, nelielas grupas revolucionāru diktatūru (Blanki) un visas šķiras diktatūru (Markss un Engelss)*. Engelss, proti, savā rakstā par «komunistu-blankistu programmu» («Volksstaat», 1874. g., Nr. 73) raksta: «Iz tā apstākļa, ka Blanki ikvienu revolūciju sev iedomājās kā apvērsumu, ko izdara nelielā revolucionāra grupa, viņš it dabiski slēdza, ka nepieciešami vajadzīga izdošanās gadījumā *ir diktatūra*, bet, protams, *ne veselas revolucionāras šķiras* — proletariāta diktatūra, bet nelielas grupas diktatūra, kas izdara apvērsumu un kas jau iepriekš apvienota zem vienas vai vairāk personu diktatoriskas varas.»* Tātad Engelss *skaidri izšķir revolucionārās šķiras diktatūru* no nelielas grupas vai vienas personas diktatūras.

Un tad līdz šim nav pietiekoši piegriezta vērība dažiem vārdiem Engelsa ievadā pie K. Marksса «Pilsētu kara [Francijā]», kur mēs lasām: «*Pēdējā laikā* sociāldemokrātiskais filistrs atkal sāk izjust dedzinošas bailes, dzirdot vārdus: proletariāta diktatūra... Palūkojieties uz Parīzes Komūnu. Tā bija proletariāta diktatūra.»** — 18. martā 1891. g.

Vārdi «pēdējā laikā» te ir zīmīgi. Tas bija 1889.—[18]91. g. apstākļos. Toreiz pirmo reizi svinēja 1. Maija dienu un sakarā ar 1889. g. pirmo II Internacionāles kongresu buržuāzija gaidīja sociālo revolūciju. Sevišķi attiecības bija sarežģītas Vācijā, kur s.-d. spaidu likuma atcelšanas priekšvakarā, 16. maijā 1889. g., ķeizars Vilhelms atklāti sludināja: «Priekš manis ikviens sociāldemokrāts ir tas pats, kās valsts un tēvijas ienaidnieks.» Un Bismarks tolaik klusām apprasījās pie konservatīvo partiju vadoņiem, kā viņi skatoties uz to, ka atceltu vispārējās vēlēšanu tiesības, lai tā novestu pie bruņotas sadursmes starp strādnieku šķiru un karapulkiem. Bet 1890. g. februāra 20. dienā reihstāga vēlēšanas devā gan [sociāldemokrātiem] spīdošus rezultātus: 1 341 587 balsis, pieaugumu — 567 400 balsis. Bet tas iztaisija tikai $\frac{1}{5}$ no visām nodotām balsīm, un tātad no parlamenta vairākuma bija vēl visai tālu. Iz ļoti asajām attiecībām presē var slēgt, ka nedz buržuāzija, nedz Engelss diktatūru

* Cītēls darbs «Emigrantu literatūra». Marks K., Энгельс Ф. Соч., т. 18, с. 511, 512. Red.

** Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 448. lpp. Red.

nesaprata [tā], kā to saprot Kautskis, proti, kā «parlamenta vairākumu», jo buržuāzija runāja drīz par «Zwangstaat» (spaiduvalsti), drīz par «anarhistisku brīvalsti». Raug, uz kādu polemiku te* atsaucās Engelss. Kur te varēja rasties domas, ka proletariāta diktatūra jāsaprot kā proletariāta vairākums reihstāgā?

Atbildot komunistiem, Kautskis vēl atsaucas uz to, ka pati Komūna taču cēlusiies no demokrātiskām vēlēšanām un ka pats Markss gaidījis demokrātisku, mierīgu apvērsumu Amerikā un Anglijā** (un Engelss pat Francijā). Bet Engelss pats atzīmē, ka Markss še vienmēr piezīmējis, ka viņš vislielākā mērā (extrement) šauboties, vai Anglijā valdošās škiras labprātīgi padotos mierīgai un legālai revolūcijai.*** Otrkārt, toreiz Amerika un Anglija vēl nepazina militārismu, kas tagad patlaban tur pilnos ziedos. Un Komūnas «buržuāzija» atradās ne Parīzē, bet Versalā.

Kautskis visu, ko atrod par labu demokrātijai, izteic vārdos:

1. demokrātijai esot liela audzinoša nozīme priekš proletariāta paša;
2. vajagot mazākuma (lasi: buržuāzijas) aizstāvības;
3. komunisti esot netaisnīgi, ja prasot no buržuāzijas priekš proletariāta visas demokrātiskās tiesības un brīvības, bet atsakoties paši dot tādas tiesības un brīvības buržuāzijai;
4. padomju vara esot tikai mazākuma vara un tātad pat «strādnieku škiras *aristokrātija*».

Mēs varam droši apgalvot, ka mūsu padomju demokrātija ūsajā laikā ir darījusi 100 reiz vairāk strādnieku škiras politiskās audzināšanas ziņā nekā jebkura pilsoniska demokrātija. Mēs pilsonības mazākumam pa pilsoņu kara laiku nedodam tiesības uz strādnieku škiras intereses pamata, un arī no buržuāzijas mēs prasām šīs tiesības proletariātam ne uz *taisnības* principa pamatiem, bet atsaucoties uz revolucionāro šķiru cīņu. Zīmējoties uz vecoteiku,**** ka padomju vara esot vienmēr mazākuma vara, jāsaka, ka to apgāž i Krievijas revolūcija, i Kom. Intern.

* K. Marksā darba «Pilsoņu karš Francijā» ievadā. *Red.*

** Marks K., Энгельс Ф. Соч., т. 13, ч.2. М., 1940, с. 669. *Red.*

*** Tas teikts F. Engelsa priekšvārdā «Kapitāla» 1. sējuma angļu izdevumam. Sk. Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 39. lpp. *Red.*

**** — izdomājumu. *Red.*

III kongresa rezolūcija*. Krievijas revolūcija pati pierādīja, ka varas iekarošanas laikā aiz proletariāta bija ne vien proletariāta, bet arī zemniecības lielais vairums. Tas vairs nav jāatkārto. Te tikai es pievedīšu visai spilgtus skaitļus no 3 vēlēšanām 1917. g. abās galvaspilsētās:

	1917. g.	25.—27. maijs	24. aug.	Uz Sa- tver[smes] sapul[ces] vēlēša- nām
(pilsētu [pašvaldības] vēlēšanās)				
<i>Pēterpili:</i>	boļševiki	21,4 %	33,3 %	45 %
	s.-r. un s.-d. (meņš.)	56,0 %	44,0 %	18,6 %
	burž. partijas	22,6 %	22,7 %	33,4 %
<i>Maskavā:</i>	boļševiki	11,7 %	48,1 %	50,0 %
	s.-r. un s.-d. (meņš.)	71,2 %	20,2 %	17,1 %
	burž. partijas	17,1 %	31,7 %	32,7 %

B[iedram] Ļeņinam ir pilnīgi taisnība, kad viņš saka, ka valsts vara vienas šķiras — proletariāta rokās var un tai vajag kļūt par ieroci pievilkт proletariāta pusē arī neproletāriskās darbaļaužu masas un tā tapt par ieroci atņemt šīs masas buržuāzijas un sīkpilsonības partijām. Vispārējās vēlēšanu tiesības var parādīt, cik nogatavojusies ir dažādās šķirās viņu uzdevumu sapratne... Šo uzdevumu izšķiršana jāgaida ne no balsošanas, bet no visām šķiru cīņas formām — līdz pašam pilsoņu karam. Jo «proletariāta spēks jebkurā kapitālistiskā zemē ir nesalīdzināmi lielāks nekā proletariāta daļa visu iedzīvotāju kopskaitā» («Satversmes sapulces vēlēšanas un proletariāta diktatūra»).**

Kad Markss raksta Engelsam («Vēstules», III, lpp. 117.): «Es paskaidroju īsi un aši: savu iecelšanu par proletāriskās partijas priekštāvjiem mēs esam saņēmuši ne no kā cita kā tikai no sevis paša; bet šo mandātu apstiprinātas nedzīrdētais vispārējais ienaids, kādu visas vecās pasaules frakcijas un partijas virza pret mums,»*** — tad viņš tikai vēl spilgtāk uzsver to pašu, ko augšām teic Ļeņins.

Bet kādas ir attiecības starp proletariāta diktatūru un strādnieku demokrātiju? Tā kā mēs proletariāta diktatūru saprotram taisni kā strādnieku demokrātiju, tad mums še

* Domātās kongresā pieņemtās tēzes «Par taktiku». *Red.*

** Ļeņins V. I. Raksti, 30. sēj., 246. lpp. *Red.*

*** Cītēta 1859. g. 18. maijā rakstītā vēstule. *Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 29. М., 1962, с. 355. Red.*

Īsumā jāpakavējas pie šī svarīgā jautājuma, atstājot sīkumus nodaļai par atsevišķu brīvību jautājumu, par vēlēšanām utt.

Mēs redzēsim turpmāk, ka mūsu Padomju Konstitūcija savu uzskatu uz pilsoņu brīvībām izteic pozitīvā formā, nodrošinot vienu vai otru tiesību *darbaļaudīm*, bet tieši nesakot, ka *tikai* darbaļaudīm. Taisni otrādi, proletariātam ejot no uzvaras uz uzvaru, darbaļaužu skaits vairojas, izņēmumu skaits vēlēšanu tiesību ziņā mazinās; diktatūra pieņem mierigāku raksturu, reforma bieži stājas revolūcijas vietā utt.

Tanī laikā, kā pilsoniskā demokrātija iziet no *neizpildāmās gaidas*, ka *visi cilvēki varētu kļūt mantigi, darba demokrātija* operē ar pilnīgi iespējamu un pat nenovēršamu nākotnes ainu, ka visi Padomju Krievijas *pilsoni būs darbaļaudīs* un baudīs visas tiesības, arī vēlēšanu tiesības, vienlīdzīgi, izņemot tikai vienu otru ārzemju kapitālistu, kas būs pāri palicis. Bet viņi jau arī pilsoniskā iekārtā vēlēšanu un citas pilsoniskās tiesības nebauda *nekur citur kā tikai «tēvijā»*.

Tā *darba demokrātija* var kļūt ārēji ļoti līdzīga *«skaidrājai»** demokrātijai, bet, paliekot darba demokrātija, viņa nekritīs atpakaļ buržuāzijas parlamentārismā un pārējā iekārtā, bet piepaturēs padomju formu. Un tanī brīdī, kad darba demokrātija pilnīgi pēc formas saplūdīs ar *«skaidro»* demokrātiju, tikai ejot ceļu no apakšas uz augšu, no pamatiem uz virsu, nozudīs arī pati valsts. Līdz tam laikam jautājums skan asi un noteikti: «Vai nu pilsonisku *«demokrātiju»* jeb proletariāta diktatūru?»

B. *«PCFCP»*

(Konstitūcijas vispārējās daļas p. 10.—12.)

«PCFCP». Šis oriģinālais piecu burtu sakopojums, par kuru ne mazums zobojušies mūsu ienaidnieki, tagad guvis vispasaules slavu. Arī viņam ir sava vēsture, un tas nav kabineta izgudrojums. Ja jūs paraudzīsieties Deklarācijā, tad jūs tur atradīsiet nosaukumu *«PCP»*, *«Российская Советская Республика»*, kaut gan arī šīnī Deklarācijā jau runā par federāciju. Pirmatnējā Konstitūcijas

* T. i., absolūtai. *Red.*

projektā nosaukums skanēja «РФСР», bet, valsts karoga dekrēta projektu apspriežot, kāds iebilda, ka jāliek otrs С (Социалистическая), jo ir iedomājama padomju republika, kas nav sociālistiska. Papildinājumu pieņēma, un tā cēlās burtu sakopojums «РСФСР», kuru var lasīt vienādi no priekšas uz pakaļu un ačgārni, kas nozīmē: «Российская Социалистическая Федеративная Советская Республика» («Криевийская Социалистическая Федеративная Советская Республика»).

I. «Р»

Vārds «Российская» (Криевийская) ir, vienup, skaidri vēsturisks, otrup, tam ir starptautiska nozīme: tas nozīmē suverēnās varas un teritorijas apvienību pēc «Кеизара Криевийjas». Ir radušies un rodas vēl joprojām projekti grozīt šo nosaukuma daļu, kurai esot nacionālistiska nokrāsa. Bet man šķiet, ka nacionālisms drīzāk ir manāms grozīšanas projektos un, kamēr revolūcijas uzvara vēl neizplešas uz Rietumeiropu, jāpaliek pie vēsturiskā nosaukuma, kurā ikviens borts ir nopietnu vēsturisku pārdzīvojumu rezultāts. Tanī Konstitūcijas projektā, ko zem Tieslietu komisariāta firmas izstrādāja prof. Reisners un Goihbargs,¹⁷³ 8. pants skanēja gan droši un noteikti: «Reizē ar to, kā arī citās zemēs uzvarēs sociālistiskā padomju vara, КСФСР стājas ar viņām vienā vienotā социал-демократической республики апъенібā.» Sis pants toreiz netika pieņemts, bet kļuva atlikts līdz tam laikam, kad rāsies vajadzība pēc tā. Un tas līdz šim vēl nav noticis.

II. «С»

«Криевийская Республика ir brīva *sociālistiska* visu Krievijas darbaļaužu sabiedrība. Visa vara... pieder visiem *šīs zemes darbaļaudim* (рабочему населению), kas apvienoti pilsētu un lauku padomēs» (p. 10.). Sis pants ir saņemts kopā iz diviem projektiem. Vārdam «Социалистическая» te jāatzīmē jaunās sabiedrības saturs. Ja 1848. g. Parīzes strādnieki spontāni pasludināja «*sociālo republiku*», paši labi nezinādami, ko viņi saprot ar šo izteikumu, tad Krievijā šis nosaukums bija apzinīgi vēlēts, jo vara bija proletariāta rokās, kurš droši soļoja uz sociālismu.

Varētu te pieminēt arī Vācijas «Sociālistisko republiku», kura, pieņemot vārdu «Sociālistiska», i nedomāja iet uz sociālisma pusi. Tā pastāvēja nedaudz mēnešus (no 9. nov. 1918. g. līdz 1919. g. pavasarim),¹⁷⁴ pēc kam tā bez kontrrevolūcijas bēdīgi nēma galu, pārvēršot «sociālistisko» republiku «demokrātiskā» buržuāzijas ķeizaristē ar «strādnieku karali»* priekšgalā, bet bez jebkādas sociālisma smaržas, ja neskaita slaveno socializācijas komisiju¹⁷⁵, kas pēc īsa mūža aizgāja uz dusu. Šī «Sociālistiskā republika» ir pazīstama caur to, ka viņas uzdevumā rīkojās Noske un citi Lībknehta, Luksemburgas un Jogihsa slepkavas.

III. «Φ»

Mēs jau redzējām, ka Krievija ir Federatīva valsts. Mēs turpat redzējām, ka komunisti uz federatīvo iekārtu skatās kā uz pārejas stadiju pilnīgai centralizācijai uz padomju iekārtas pamatiem. Šī doma ir izteikta 11. pantā Konstitūcijā, kur jaunas federatīvas daļas top saprastas stingri aprobežoti: «Tādu apgabalu padomes, kas atšķiras caur sevišķām dzīves īpatnībām un nacionālo sastāvu, var apvienoties *autonomās* apgabalu apvienībās, kuru priekšgalā, kā arī jebkuru apgabalu apvienību priekšgalā vispār stāv apgabalu padomju kongresi un izpildu komitejas. Šīs autonomās daļas ieiet uz federācijas pamatiem Kr S F P Republikas sastāvā» (p. 11.).**

Mums vēl būs sīkāk jākavējas pie tiem autonomajiem apgabaliem, kā arī citām federācijas sastāvdaļām, kas ieiet Padomju Krievijā uz līguma pamata, kā sacīts Deklarācijā (sk. IV nod.).

IV. «C»

Par «Padomju Republiku» Krievija saucas, atšķiroties no pilsoniskās demokrātijas. Mēs šo jautājumu jau apskatījām tuvāk. Te tikai dažus vārdus par pārējām padomju republikām. Kā zināms, arī Vācijas republika gāja pa padomju ceļu, un pirmā «revolucionārā valdība» tur saņēma savu varu arī no padomēm. Bet šī valdība neve-

* Domāts Veimāras republikas pirmais prezidents labējais sociāldemokrāts F. Eberts. *Red.*

** Съезды Советов в документах, т. 1, с. 73. *Red.*

dās kā padomju valdība, bet tikai kompromitēja savu nosaukumu. Viņa bija buržuāzijas pilnvarotās lomā un, atstājot uz vietas pēdējo ierēdni, aprobežojās ar to, ka tiem pielika pa 2 komisāriem ikvienam, kas lai līdz paraksta viņu grēkus. Viņa pati sasauca Satversmes sapulci un, tur nedabūjusi vairākumu, atdeva varu, aprobežojoties ar sīkām dāvanām dažādu siltu vietīnu veidā buržuāziskajā republikā.

Ungārijas un vēlāk Bavārijas republikas, kas pacēlās kā īsas epizodes, pasludinājās par sociālistiskām padomju republikām, bet pēc neilgas cīņas krita viņu izolācijas dēļ un aiz Vācijas un Austrijas s.-d. nodevības. Par Latvijas Padomju Republiku būs runa vēl turpmāk.

V. «P»

Krievija ir Republika, jo, kaut arī republikas vārds pilsoniskajā pasaulē ir pietiekoši kompromitēts, tas tomēr uzsver vienvaldības* idejas noliegšanu un bez tam pirmatnēji ir vispārējais apzīmējums valstij. 1917. g. tam bija arī tieši vēsturiska nozīme. Jo bija brīdis, kad pat Pēterpils [padomes] Izpildu komiteja savā aizklātā sēdē** sāka šaubīties, vai nelīgt uz konstitucionālu monarhiju, un, tikai pateicoties slavenajam «prikazam Nr. 1», nedrošie elementi tika izrauti iz svārstīšanās stāvokļa. Un toreiz vadošā buržuāzijas partija, kadeti, tikai pēc 2 mēnešiem savā trešajā kongresā pieņēma republikas lozungu.¹⁷⁶ Bet vēl iepriekš viņi bija ar mieru uz izlīgumu — pēc Nikolaja II atsacīšanās atlīkt valsts iekārtas jautājumu līdz Satversmes sapulcei.

Tikai pateicoties nerimstošai boļševiku aģitācijai, Pag. valdība pa Korņilova sacelšanās laiku jutās spiesta pasludināt Krieviju par republiku.

Bet, ja 1848. g. revolūcija jau neaprobežojās vienkārši ar republikas vārdu un pieprasīja sociālu republiku, tad jo mazāk ar to varēja aprobežoties boļševiki: viņi pretim parlamentārai republikai nostādīja sociālistisko padomju republiku.

«Kr S F P Republika top dibināta uz brīvo nāciju brīvas apvienības pamatiem kā nacionālu padomju republiku apvienība» (p. 2. Konst.).

* Vienas personas valdišanas. *Red.*

** 1917. g. 1. marta sēdē. *Red.*

C. «MAGNA CHARTA LIBERTATUM»
(**«LIELĀ BRIVESTIBU GRĀMATA»**)*

(*Konstitūcijas visp. daļas 13.—23. p.*)

«Neviens cilvēks necīnās pret brīvību vispār; viņš daudz, ja cīnās pret citu brīvību. Ikviena brīvība tādā kārtā ir vienmēr pastāvējusi, tikai vienreiz kā ipatnēja priekštiesība (Vorrecht) un otreiz kā vispārēja tiesība» (K. Markss, «Nachlass», 1. daļa, lap. p. 224.)*

Sos Marksā vārdus gribētos uzrakstīt ik uz vienas pilsoniskās*** konstitūcijas vākiem. «Freiheit, die ich meine» («Brīvību, kā es to saprotu») — dzied vācu pilsonis.**** Un tiešām feodālajos viduslaikos visi *cilvēki* bija brīvi, jo baronam-feodālim cilvēks iesākās tikai no barona augšup. Pilsoniskā revolūcija to gan atcēla, bet, pasludinot tiesisko vienlīdzību, tā atstāja spēkā mantīgo nevienlīdzību, un par īsto cilvēku ar visām tiesībām skaitījās tikai pilsonis ar cenu — ar mantu, buržujs.

Ja paraugāmies ilgajā cīņā ap politiskām tiesībām un brīvībām, tad šķiet, ka pirmie soļi šīnī ziņā būtu sperti ticības laukā, jo pirmā revolūcija arī te bija baznīcas revolūcija, proti, reformācija. Tā, piem., reformistu baznīca (Roberts Brauns un viņa piekritēji) pasludināja baznīcu, ko viņi sajauc ar draudzi, «par ticīgo sabiedrību, kas uz *ar dievu slēgta līguma pamata* padodas paklausībā Kristum un atzīst sev par obligatorisku ikviēnā gadījumā tikai vispārējo, tas ir, vairākuma gribu». Savā ziņā «Contract social», sabiedrības līgums *ar dievu*. Kā redzam, tikai vēlāk pilsonis uzdrošinājās prasīt tādu pat līgumu arī no *karaļa*.

Bet uz nepareiza ceļa atrodas tie pilsoniskie zinātnieki, kas, līdzīgi nel. Jelinekam, tur redz tiešu baznīcas un viņas ideoloģijas iespāidu un kas, kā Kotlarevskis, še pat redz ierunu pret vēstures materiālistisko sapratni. Tie piemēri, ko pieved Jelineks un tas pats Kotlarevskis iz angļu vēstures iepriekš revolūcijas un pa revolūcijas

* Sk. 49. piezīmi. *Red.*

** Cītāts no K. Marksā raksta «Sestā Reinas landtāga debates».
(*Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 1, с. 55.*) *Red.*

*** — buržuāziskās. *Red.*

**** Cītāts M. fon Šenkendorfa dzejolīs «Brīvība». *Red.*

laiku,* pierāda tieši pretējo: pirmā šķiru cīņas izlaušanās uz āru viduslaikos pieņēma itin tāpat kā visa sabiedriskā dzīve baznīcas cīņu formu, kas bieži pavisam nav saprotama bez viņas ekonomiski politiskajiem pamatiem. Tādi lozungi kā brīvība, personas neaizskaramība ir tiešas preču apmaiņas, algas darba u.t.l. attiecību sekas, ja ne pašu šo attiecību izteiksme likumā. Bet visas revolūcijas līdz pašai Lielajai franču revolūcijai savus formu *paraugus* meklēja senatnes religiozajā vai politiskajā dzīvē.

Ja mēs tiesību, pareizāk, ļaužu civiltiesisku attiecību visspilgtākos paraugus un piemērus atrodam Romā, tad politisko tiesību attīstība jāstudē Anglijā. Tās pašas «asins» pēdas, kas, ar prof. Jēringa vārdiem runājot, pieļip ikvienam Romas privātiesiskam institūtam no viņa celšanās laika, mēs varam novērot Anglijā arī politisko tiesību ziņā. Ja mēs paņemam jebkuru nopietnu Anglijas valsts tiesību vēsturi, mēs redzam, ka visas tās politiskās tiesības, ar kurām tik ilgi Anglija guva sev slavu, ir kaučiņu, pilsoņu karu jeb vienkārša «andeles veikala», ja ne krāpšanas rezultāti. Tā, piem., cīņa dēļ «Lielās brīvestību grāmatas» («Magna charta libertatum») vilkās 80 gadus (1199. līdz 1276.), un viņas iekarošanai nepietika pirmo piekāpīgo soļu no Jāņa Bezzemnieka puses pēc 1199. g. nemieriem, kas Londonai «dāvāja viņas brīvestības». 17 citas līdzīgas «grāmatas» 16 citām pilsētām bija tieši par naudu pirktais. ««Lielā grāniata» bija, par atšķirību no pilsētu grāmatām, *miera ligums* starp divām karu veidošām pusēm» (Gradovskis). Bet šīs brīvības bija tikai *privileģijas brīviem cilvēkiem***. Vajadzēja bezgala cīņu, kamēr sasniedza Anglijā to demokrātismu, ar kuru Anglija lepojās iepriekš kara un kura iznīcināšanai pietika šī kara. Ne tik spilgti norisinājās cīņa citās zemēs, izņemot, protams, Franciju.

* Kotjarevskis raksta: «Lielais katoļu ticības nopolns (ja jel maz te var runāt par nopolnu [P. S.]) ir tas, ka viņa aizsargāja pret valsts iejaukšanos ļaužu garīgās dzīves aploku... Ticības brīvība acīmredzot bija visu dabisko brīvību ciltsmāte — fakts, uz kuru derētu griezt vērību visiem tiem, kas piekrit vēstures vienīgi ekonomiskai iztulkošanai.»

** Prof. Stebss saka: «Vienup, (Anglijā) visi ļaudis bija brīvi, izņemot vergus, otrup, visi bija nebrīvi, izņemot tikai «freeholders», zemturus, kas ne no kā nebija atkarīgi.» [Cītēta V. Stebša grāmata «Anglijas konstitucionālā vēsture viduslaikos līdz Tjūdoriem». *Red.*]

Bet, kad stājās pie šo brīvību noskaidrošanas un pa-skaidrošanas juristi, tad iznāca nebeidzama salmu kulta-šana ap politisko brīvību un cilvēku un pilsoņu tiesību abstraktiem jēdzieniem, kas nekad nedeva nekādu re-zultātu.

Raksturīgs šo strīdu starpā tiesībnieku literatūrā ir strīds ap pilsoņu tiesību *tiesisko raksturu*. Vieni apgalvo, ka tās esot «subjektīvas tiesības», proti, kā tiesības, kas pieder pilsonim kā personai, kā subjektam, kā viņa pat-vaļas brīvības robežas. Tā ir atbalss no dabiskajām, iedzīmtajām cilvēka un pilsoņa tiesībām, pārnesta likumā. Tāda sapratne saskan ar buržuāzijas varas pirmo laik-metu un atrod izeju iz šķiras valdišanas pretrunām iek-šējā pretrunā, konstitūcijas liekulībā. Otra — it kā vairāk valīsirdīga teorija noliedz politiskajām tiesībām jebkuru patstāvīgu raksturu un paskaidro, ka šīs tiesības pilso-niskajā sabiedrībā esot tikai valsts (lasi: valdošās šķiras) intereses *reflekss* jeb atspoguļojums. Ja, piem., uz kāda nama trepēm pirmo stāvu iedzīvotāji izklājuši tepiķus, tad arī trešā un pārējo stāvu iedzīvotāji tos brīvi lieto, t. i., pa tiem staigā, bet tā nav viņu subjektīvā tiesība, bet tikai tepiku īpašnieku tiesību reflekss, jo, ja īpašnieki noņemtu tepiķus, viņi nekādu strīdu un prasību pret to celt nevarētu. Tāpat, saka viņi, ja valsts (piemetināšu — pilsoniskā šķiras valsts) atzinusi par derīgu dot zināmas «priekšrocības» jeb brīvības pilsoņiem, tad valsts to darot savās (t. i., valdošās šķiras) interesēs un pilsoņi tās bau-dot tikai kā refleksu, kā atspoguļojumu un nekādu pro-testu pret to ļaušanu celt nevarot. «*Sic volo, sic jubeo*» («*Kā es gribu, tā es pavēlu*»).

Pēdējā teorija ir pārāk valīsirdīga priekš «skaidrās» de-mokrātijas. Bet arī pirmā teorija praksē dod pietiekoši brīvas rokas valdošai šķirai. Visai asprātīgi šīs neaizskar-mās tiesības izzobo K. Markss «18. brimērā»:

«Personas, preses, vārda, biedrošanās, sapulču, mācību, ticības brīvība utt. — nenovēršamais 1848. gada brīvību ģenerālštābs — dabūja konstitucionālu ietērpu, kas šīs brīvības padarija uzbrukumam nepieejamas. Katra no šīm brīvībām tika proklamēta par franču pilsoņa *neapšau-bāmu* tiesību, bet ar pastāvīgu piezīmi, ka tā ir neierobe-žota tiktāl, ciktāl to neierobežo *«citu līdzīgas tiesības un sabiedriskā drošība»* vai *«likumi»*, ar kuru palīdzību tieši jārada šī individuālo brīvību harmonija vienai ar otru un

ar sabiedrisko drošību. Piemēram: «Pilsoņiem ir tiesības apvienoties biedrībās, sapulcēties mierīgi un bez ieročiem, iesniegt petīcijas un izteikt savas domas presē vai kaut kā citadi. Šo tiesību izlietošanai nav nekādu citu ierobežojumu kā vien citu pilsoņu līdzīgas tiesības un sabiedriskā drošība.» (Francijas konstitūcijas otrās nodaļas 8. pants.) — «Mācīšana ir brīva. Mācīšanas brīvība jāizlieto saskaņā ar likuma noteikumiem un valsts augstākā uzraudzībā.» (Turpat, 9. pants.) — «Katra pilsoņa dzīvoklis ir neaizskarams. Šo neaizskaramību var pārkāpt vienīgi, ievērojot likumā noteiktās formas.» (Otrā nodaļa, 3. pants.) Un tā tālāk. — Tāpēc konstitūcija pastāvīgi aizrāda uz nākotnē izdodamiem *organiskiem* likumiem, kam sīki jāpapildina šīs ierunas un jāregulē visu šo neierobežoto brīvību izlietošana tā, lai tās nesadurtos ne savā starpā, ne ar sabiedrisko drošību. Vēlāk kārtības draugi radīja šos organiskos likumus un visas šīs brīvības tika tā noregulētas, ka buržuāzija varēja tās izlietot, nesaduroties ar citu šķiru līdzīgām tiesībām. Kur viņa šīs tiesības «citiem» pilnīgi liedza vai atļāva tās izlietot ar noteikumiem, kas visi bija policijas izlikti slazdi, tur tas vienmēr notika tikai «*sabiedriskās drošības*», t. i., buržuāzijas drošības interesēs, kā to arī noteica konstitūcija. Tāpēc vēlāk ar pilnīgām tiesībām uz konstitūciju atsaučās abas puses: tiklab kārtības draugi, kas bija atcēluši visas šīs brīvības, kā arī demokrāti, kas prasīja visu šo brīvību atjaunošanu. Katrs konstitūcijas pants ietvēra sevī pats savu antītezi, pats savu augšnamu un apakšnamu: brīvību — vispārējā frāzē, brīvības atcelšanu — piezīmē. Tātad, kamēr tika respektēts brīvības *vārds* un aizkavēta tikai tās realizēšana īstenībā — protams, uz likuma pamata —, tāk mērā brīvības konstitucionālā pastāvēšana palika vesela, neaizskarta, lai cik pilnīgi arī bija iznīcināta tās pastāvēšana reālajā īstenībā.**

Es izrakstīju šo pagaro raksturojumu tādēļ, ka tas vienādā mērā attiecas ne vien uz veco franču, bet arī ik uz vienu jaunlaiku konstitūciju. Bet tas vēl nav viss: ikviens politiska vienlīdzība paliek par fikciju, ja tā tikai apslēpj saimniecisko nevienlīdzību. Tāpat arī visas atsevišķās brīvības palika tukšas ilūzijas bez piederīgām ekonomiskām garantijām. Bet tāds stāvoklis pilsoniskajā

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 224., 225. lpp. Red.

sabiedrībā ir normālstāvoklis, jo šī sabiedrība nedz grib, nedz arī var šīs brīvības dot apspiestajai šķirai, bet tikpat maz viņa — kā mazākums — grib un drīkst to pasacīt atklāti. Padomju Konstitūcijai nav jābaidās valsirdības. Viņa *pirmoreiz* (no visām līdzšinējām konstitūcijām) pāstripo, ka nepieciešami esot jānodrošina visādās brīvības ne vien vārdos, bet arī *darbos* — *darbaļaudīm*. No šī stāvokļa mums visas šīs brīvības tad arī jāapskata, ikvienu jautājumu paskaidrojot salīdzinošā kārtā.

Man vēl vienu apstākli gribētos atzīmēt sakarā ar mūsu «brīvību sarakstu». Tas stāv uz šķiras cīņas viedokļa un *reāli garantē* brīvības *darbaļaudīm*. Tas pats par sevi, kā jau sacīts, vēl nenozīmē šo tiesību atņemšanu *buržuāzijai*, kapitālistu šķirai. Bet mūsu Konstitūcija viņiem šīs brīvības arī *vārdos* negarantē. Istenībā, kamēr viņi nenāk sadursmē ar proletāriāta diktatūras varu, viņi bauta daudzas no šīm brīvībām tikpat brīvi: kā lekcijas, sapulces, sabiedrības utt.

Tā savos pamatos mūsu iekārta atšķiras no pilsoniskās demokrātijas, kur tā saucamās «konstitūcijas garantijas», t. i., personīgas un mantas tiesības, vārdos top solītas visiem, bet pietiek viena spalvas vilciena: *apturēt* arī vārdos šīs «konstitūcijas garantijas». Mēs vēl redzēsim tālāk, ka tieslietu zinātnē ir īpaša zinātnē: *«izņēmuma stāvokļa teorija»*.

1. Personība (indivīds) un padomes

Pilsoniskā revolūcija par savu mērķi sprauda personības (indivīda) atsvabināšanu, pasludinot to par likuma priekšā līdzīgu. Viņa šo savu lozungu pamatoja «brīvdzimušā cilvēka» dabas tiesībās, pasludinot šīs viņa tiesības par nelaupāmām. Šīs brīvības būtība pastāv patiesībā iekš tam, ka valsts neiejaucas atsevišķa cilvēka — pilsoņa privātdzīvē. «Cilvēks ir brīvs, kaut vāžas dzimis» («Der Mensch ist frei und wäre er in Ketten geboren»). Mēs īsumā jau redzējām šo cilvēka sadališanu valsts pilsonī un privātcilvēkā un apraudzījām šīs sadališanas sabiedrisko nozīmi (nod. IV).*

Proletāriskā revolūcija uz politisko revolūciju skatās ne kā uz nolūku, bet tikai *līdzekli* sociālai revolūcijai. Un Padomju Konstitūcija formulē šo nolūku vārdos — «iznī-

* Sk. šā sēj. 515. lpp. Red.

cināt cilvēka izmantošanu caur cilvēku» (p. 9.). Jau pa pašu Lielās franču revolūcijas laiku pacēlās strādnieku šķiras šaubas par politiskās «brīvības, brālibas un vienlīdzības» brīnumpanākumiem. Kopš tā laika pagājuši vairāk kā 125 gadi, kas proletariātam taustāmi un jūtami pierādījuši, ka brīvības pamats ir *saimnieciskā atsvabināšana*. Bet, tā kā proletariāta diktatūra vēl *nav* cilvēka *galīgā atsvabināšana*, bet tikai ierocis proletariāta rokās izvest cauri sabiedrības pārorganizēšanas un cilvēka izmantošanas iznīcināšanas ilgstošo procesu, tad Konstitūcijā arī nav skaļu frāžu par personas brīvību, neaizskaramību utt. Vienlīdzība (ražotāju tiesībās) pastāv iekš tam, ka to *mēra ar vienādu mērauklu*, proti, ar darbu, tātad pēc sava satura tā, kā arī ikvienna tiesība vispār ir *nevienlīdzības tiesība**. Bet Karners (bij. Austrijas sociālistiskais valsts kanclers Renners) savā darbā par tiesisku normu funkcijām** personības neaizskaramību ved tiešā sakarā ar algas-darba līguma brīvību.

Bet, ja komunisti uz padomju lomu raugās kā uz līdzekli jaunapvienot pilsoniskajā sabiedrībā saskaldīto personību, vai tas nenozīmēs personības nozīmes aprobežošanu no padomju puses? Nebūt ne! Taisni otrādi. Komunisma mērķis ir cilvēka galīgā atsvabināšana — ne vien ekonomiskā, bet arī politiskā. Jo reizē ar sociālisma galīgo ieviešanu, kad vairs nebūs šķirās dalīšanās cēloņu, nomirst arī valsts un nozūd valsts vara. Tikai tad reāli un tiešamībā iestājas tā brīvība, par kuru jau tagadnē sapņo dažādas anarhistu strāvas.

Vai nav nepārtraukta liekulība visi tie jebkuras konstitūcijas «demokrātiskie» panti par personas neaizskaramību, ja šo neaizskaramību lauž i «sevišķu organisku likumu» kārtā, i «padarot par likumīgu nelikumību», tas ir, izņēmuma stāvokļa ceļā? Turpretim padomju iekārta caur pilsoņu karu un pārejas laikmetu ved uz galīgo brīvību. Viss tas vēl ir sabiedrība, kur tiesībai pretim stāv pienākums, kur tiesība bieži ir tikai klausība, jo tikai galīgā šķiru dalīšanas atcelšana atceļs arī izšķirību starp tiesību un pienākumu, tas ir, atceļs arī tiesību kā šķiras valdišanas līdzekli. Bet mēs jau arī šīnī pārejas stāvoklī

* Sal. Маркс К. Критика Готской программы. [Markss K., *Engelss F.* Darbu izlase 2 sēj., 2. sēj., 14. lpp. *Red.*]

** I. Karnera (K. Rennera) grāmatā «Tiesību sociālās funkcijas», kas iznāca 1904. g. *Red.*

tiecamies pēc iespējas nodrošināt personību, pirmā kārtā darbaļaužu personību, ievedot tā saukto revolucionāro likumību, tikai ne tādā liekulīgā nozīmē, kā to saprata [Krievijas buržuāziskā] Pag. valdība ar saviem oportūnistu elementiem savā «revolucionārās kārtības» jēdzienā, bet gan kā pilnīgi reālu*, tikai relatīvu revolucionāru likumību.

No šī viedokļa jāraugās uz ikvienu pantu Padomju Konstitūcijā.

2. «Apziņas («ticības») brīvība»

«Tānī nolūkā nodrošināt darbaļaudīm patiesu apziņas brīvību baznīcu nodala no valsts un skolu no baznīcas, bet reliģiozas un pretreliģiozas propagandas brīvību atzīst ikvienam pilsonim» (p. 13.). Pirmā šī panta daļa tikai atkārto to, kas sacīts agrākajā Kr. s.-d. partijas Programmā,** tātad skaitijās par ievestu līdz ar [Oktobra] revolūcijas uzvaru ar šīs partijas lozungiem. Strīdīgāka bija panta otrā daļa. Tātad i baznīcas atdalīšanas dekrēta,*** i Konstitūcijas panta projekti skanēja drusku cītādi. Mēs zinām, ka *Erfurtes* programmā pat pretim partijas biedriem «reliģija bija privātlieta». Un šī «privātlieta» bija iezagusies arī dekrēta projektā par baznīcas atdalīšanu no valsts. Bet Tautas Komisāru Padomē uz b. ļeņina priekšlikumu dekrētā tika ienesti partijas Programmas vārdi: p. 1. — «baznīcu atdala no valsts» un p. 9. — «skolu atdala no baznīcas».

Bet tā pati ideja par «privātlietu» bija iekļuvusi arī mūsu Konstitūcijas projektā****. Un jo sevišķi uzkrita, ka

* Ir interesanti atzīmēt, ka jau sīkpilsoniskais «Kalns» Konventā sāka saprast abstraktās personas brīvības tukšo skaņu [1793. g. Tiešību] deklarācijas 21. un 23. p. pēdīgajos vārdos: «Valsts palīdzība ir svēts pienākums. Sabiedrībai ir jāatlīsta savī nelaimi cietušie pilsoņi, gādajot viņiem darbu vai nodrošinot ar eksistences līdzekļiem tos, kas nevar nodarboties. Izglītība ir visu vajadzība. Sabiedrībai ir jāpalīdz ar visu savu varu vispārējā prāta panākumiem un jāpādara izglītība pieejama visiem.»

** KSDSP pirmajā Programmā. *Red.*

*** Dekrētu par baznīcas atdalīšanu no valsts un skolas atdalīšanu no baznīcas Tautas Komisāru Padome pieņēma 1918. g. 20. janv. (2. febr.). *Red.*

**** Pants pirmatnējā projektā skanēja: «Tānī nolūkā nodrošināt darbaļaudīm apziņas brīvību baznīcu atdala no valsts, *reliģiju* *pasludina* par ikvienu pilsoņa apziņas lietu (lasi: «privātlietu» [P. S.]),

tur nebija *pretreligiozās* propagandas brīvības. To Markss nokritizēja jau «Gotas programmas kritikā»*, un pietika aizrādījuma uz to, lai te ievestu šo brīvību. Ir vēlāk gan kritizēta «*religiozās* propagandas brīvība», bet prakse pie-rādīja, ka tā bija pareizi ievesta.

Pašķirstot pa «*Русские Ведомости*» no 1918. g. pava-sara, es tur uzdūros uz pazīstamā liberāļa Arsenjeva — veca pazīstama ateista rakstu par «ticības dekrētu». Viņš apraud priesteru likteni pēc šī dekrēta, jo «garīdzniecība varējusi kļūt par *demokrātijas* aizstāvi (!) un līdzstrādnieci (?)». Faktiski to apgāž ložbērēji 1917. g. februārī uz baznīcu torņiem Pēterpilī, bet kas liberāļiem par to daļas? Tie tagad, kā pie mums [Latvijā] Reinhardi, Pur-gaļi un citi dakteri un advokāti, saviebušiem ģimjiem rau-gās uz debesīm un ir Krievijas dažādu krusta gājienu un citu baznīcu ceremoniju dalībnieki. Kāds kauns gan vēl varētu vairāk apgānīt vispasaules intelīgenci pēc 1914. g.!

Kā zināms, agrāk baznīca — religīja un valsts vara bija cieši saistītas. Sis sakars vai nu bija tieši organisks (saaudzis), jeb tās pastāvēja blakus kā dubultvara, jeb uzvarētā baznīca bija par valsts varas padevīgu «aptek-sni». Visos šajos gadījumos ticība, religīja bija stiprs ierocis valsts rokās, ar ko valdīt pār apspiestajām masām. Jo «*religīja ir tautas opījs*» (Markss)**. Ja jau reformā-cija nozīmēja pilsoņu daļēju atsvabināšanu no baznīcas nagiem, tad pasaulīgās zinātnes priekšstāvji kā Lielās franču revolūcijas priekšteči cīnījās uz dzīvību un nāvi pret pašu baznīcu (sal. Voltēru u. c.). Bet pati franču revolūcija negāja tālāk par «*apziņas brīvību*» un katoļu ticību priekš «*prastiem laudīm*» neaiztika. Un, pat dekre-tējot kristīgās ticības atcelšanu, ieveda jaunu ticību, vēl svētsvinīgāku, — «*Prāta kā augstākās būtnes*» pielūg-šanu. Deklarācijās un konstitūcijās palika tā pati «*apzi-ņas brīvība*» kā ticības brīvība. Par deklarācijas izture-šanos pret religīju K. Markss savos jaunības rakstos rak-stija: «*Religijas nesamierināmība ar cilvēka tiesībām ne vien nav cilvēka tiesību jēdziena sastāvdaļa, bet taisni otrādi: pie cilvēka tiesībām ir pieskaitīta viņa tiesība būt*

---

baznīcā un viņas kalpotājiem nedod nekādus līdzekļus no valsts ka-ses, un pilnīga *religiozas propagandas* brīvība pieder visiem pilso-niem.»

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 2. sēj., 26. lpp. Red.

** Sk. Markss K., Engelss F. Par religīju. R., 1956, 26. lpp. Red.

religiozam (ticigam), kā vien patīkas, izpildīt brīvi savas religijas ceremonijas. Tātad *privileģija* ticēt top uzskatīta par cilvēka vispārējo tiesību» («Nachlass», I, lpp. 392).*

Bet arī tur, kur buržuāzija vārda pēc palika uzticīga savai pretreligiozitātei, kā, piem., sastādot Prūsijas konstitūciju, kur jau iepriekš revolūcijas** «landrehtā»*** tika sludināts, ka «ikvienam iedzīvotājam valstī jāatļauj pilnīga ticības un apziņas brīvība», un kur konstitūcija atļāva atrasties ārpus ticības («konfessionslos»), prakse viegli izjauca šīs brīvības. Pēc konstitūcijas ikviens pilsonis var būt ārpus baznīcas, bet pēc vispārējā likuma viņam jāaudzē savi bērni kristīgā vai citā «likumiski atļautā» ticībā. Un, kas to neizpildīja, to nodeva krimināltiesai, bet bērnus atņēma un nodeva aizbildniecībā. Raug, kāda bija pilsoniskā ticības brīvība! Soc.-demokrātam Hofmanim Berlīnē bija savi bērni jāpārved ebreju ticībā, lai tos atsvabinātu no samaitājošās ticības mācības****. Tur reizē antireligioza propaganda bija noziegums — vai nu «dieva zaimošana», jeb vismaz sodāma «nekītrība» («Unfug»).

Te jāpakavējas pie jautājuma, kas tikai netieši aiztiekt Konstitūciju. Klausītāji bieži uzdod jautājumu, kā saprotama pretruna starp Konstitūciju un komunistu partijas programmu. Konstitūcija attiecas uz visiem pilsoniem un viņiem pretim aprobežojas ar religiozas un pretreligiozas propagandas brīvību. Bet komunistu partija neaprobežojas ar agrāko programmu par «baznīcas atdalīšanu no valsts» un par «apziņas neaprobežotu brīvību». Viņa no visiem saviem biedriem prasa ne vien noteiktu cīņu pret religiozitāti, «organizejot visplašāko zinātniski izglītojošu un antireligisku propagandu», pie tam rūpīgi izsargājoties no jebkādas ticīgo cilvēku jūtu aizskaršanas, kas tikai noved pie religiskā fanātisma nostiprināšanās.***** Tāda uzmanība zīmējas vienīgi uz ārpus partijas stāvošām personām. Zīmējoties uz partijas locekļiem, turpretim partija uzstāda noteikumu, ka «kalpošana komunismam nav savienojama ar piederību pie baznīcas».

* Cītēts K. Marks darbs «Sakarā ar ebreju jautājumu». (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 1, с. 400.) *Red.*

** T. i., pirms Vācijas 1918. g. Novembra revolūcijas. *Red.*

*** Zemes likumos. *Red.*

**** T. i., lai atbrivotu no ticības mācības stundām skolā. *Red.*

***** Cītēta KK(b)P VIII kongresā pieņemtā partijas programma. (PSKP ... rezolūcijās ..., l. d., 372. lpp.) *Red.*

Interesanti ir palūkoties reliģijas «privātlietas» jautājumā Vācijas s.-d. partijas vēsturē. Vācu s.-d. partija jau Maincas (1873. g.) kongresā nolēma, ka ikvienam partijas loceklim top ieteikts pēc tam, kā viņš, atzīstot s.-d. programmu, faktiski jau sarāvis saites ar ticību, izvest arī dzīvē formālo izstāšanos no baznīcas draudzes. Bet jau 1874. g. partija atraidīja priekšlikumu, ka partijas biedriem jābūt ārpus ticības. Gotas programma, ko pieņēma pretim Marks kritikai, reliģiju pasludināja par ikviena biedra «privātlietu». Tā bija vesela strāva partijā — pasludināt visu par «privātlietu»: vispirms ticību, tad alkohola lietošanu un beigās pat revolūciju!

Par godu partijai jāsaka, ka šī tieksme ticību atzīt par privātlietu no jauna un jauna atraða pretestību biedru rindās un priekšlikumi atceļ šo «privātlietu» kongresos bija jāapspriež diezgan bieži: 1890., 1892., 1893., 1894., 1895., 1902., 1905., beigās 1909. Bet 1902. g. tika atraidīts priekšlikums pat izlaist uzsaukumu pret reliģiozitāti. 1909. g. neizgāja cauri priekšlikums tiem biedriem, kas jau sarāvuši iekšējās saites ar reliģiju, ieteikt izstāties arī izbaznīcas (kas konstitūcijā atļauts). Pie tam šiem priekšlikumiem pretojās ne vien mērenie (Folmars 1902. g.), bet arī Libknehts (1890) un Bēbelis (1902). Iedomājās, ka revolūcijas avangards izaugs bez revolucionāras propagandas un ka pietiek, ja s.-d. iemaksā 20 feniņus mēnesi un reiz par 4 gadiem nobalso par s.-d. kandidātiem slepenā balsošanā. 1914. g. un turpmākie notikumi teica savu spriedumu par šo virzienu. Un, ja tagad neatkarīgo soc. kongresā Vācijā, kas taču dižojās stāvam uz «proletariāta diktatūras pamatiem», no jauna pacēlās reliģiozitātes jautājums, tad no jauna «privātlietas» virzienā. Komunistu partijas nevar piekrist šai tendoncei — skatīties uz reliģiju kā privātlietu. Viņas prasa no saviem biedriem, lai tie ir *paši* pretreliģiozi un lai ved pretreliģiozu propagandu.

Viens no Padomju valdības pirmajiem svarīgākiem dekrētiem bija Dekrēts par baznīcas atdalīšanu no valsts un skolas atšķiršanu no baznīcas (Lik. krāj. Nr. 18, p. 263.—1918. g.) no 20. janv. 1918. g. Pati par sevi baznīcas atdalīšana no valsts ir pilsoniska prasība un izvesta dzīvē ne vien Amerikā, bet pat Francijā. Un ko par to saka mūsu liberāji? Tā pati bijusī liberālo profesoru avīze «Русск. Вед.» ļoti sīvi zobojās par mūsu dekrētu,

ka tas esot pieņemts vienā vakarā (jāpiezīmē, ka šī dekrēta izstrādāšana, pat ar speciālistu piedalīšanos, tomēr aizņēma dažas nedēļas! [P. S.]), kamēr Francijas likums apspriests veselus 12 gadus.* Bet pats Francijas likums par baznīcas atdališanu nebija mērķēts pret reliģiju; tas bija skaidri politisks cīņas rezultāts pret pāvesta pasaulīgo varu. Saskaņā ar to arī viņa teksts bija mērens, un tagad patlaban spriež par viņa daļēju atcelšanu. Amerikā likums gan skan noteiktāk — tas nedod baznīcāi juridiskas personas tiesības, t. i., tiesības valdīt pasaulīgas mantas, bet likumu tur brīvi apiet, uzvedot šīs baznīcas mantas fiktīvi uz privātpersonu vārdu. Tātad arī dažā ziņā privātlieta.

Mūsu dekrētam ir ne vien politiskais nolūks atņemt baznīcāi varu kā pār laužu prātiem, tā pat pār valsts varu (kādēļ mēs konfiscējām klosteru un baznīcu īpašumus un aizliedzām baznīcāi valdīt īpašumu), bet arī atsvabināt masas garīgi no tās.

Tātad: *baznīcu atdala no valsts*; ikviens pilsonis var piederēt ik pie kādas reliģijas jeb nepiederēt ne pie vienas. Nevienā dokumentā nedrīkst minēt piederību pie ticības. Tieks atcelti visi aprobežojumi, kas saistīti ar ticības piederību. Valsts un vispār politiskas tiesiskas padarišanas nedrīkst tapt pavadītas ar reliģiozām ceremonijām. Reliģiozais zvērests top atcelts, un viņa vietā nāk svinīgs solijums. Civilakti top vesti vienīgi civiliestādēs. Reliģiozu ceremoniju izpildīšana ir atļauta, cik tālu tā netraucē sabiedrisko kārtību un nav saistīta ar Padomju republikas pilsoņu tiesību aizskaršanu. Neviens nevar, atsaucoties uz saviem reliģioziem uzskatiem, atrauties no savu pilsoņa pienākumu izpildīšanas, pie kam izņēmumi ir atļaujami vienīgi uz tautas tiesas sprieduma pamata, mainot zināmu pienākumu pret citu, ne vieglāku.

Skolu atšķir no baznīcas; reliģiozo ticības mācību pasniegšana aizliegta kā visās valsts skolās, tā arī privātskolās, kurās top pasniegti vispārējas izglītības priekšmeti. Pilsoņi var mācīties ticības mācības privātceļā. Nevienai baznīcas apvienībai (draudzei) nav tiesības valdīt īpašumu un būt par juridisku personu. Baznīcas un priekšmeti, kas vajadzīgi dievīgšanas nolūkiem un kas pasludināti par nācijas īpašumu, top atdoti bez maksas lietošanā reliģiozām biedrībām.

* Likumu izdeva 1905. g. decembrī. *Red.*

Tāds bija tas dekrēts, kuru ne vien baidījās izvest «rev. koalīcijas valdība»*, bet par kura izvešanas sekām paregoja padomju varas krišanu. Baidīšana izrādījās nepamatota.

Tieslietu tautas komisariātā ir nodibināta īpaša nodaļa baznīcas un valsts attiecību likvidēšanai. Viņas uzdevumi neaprobežojas ar formālo atdališanas darbu, bet ir — izdarit arī aģitācijas darbus (piem., izdarot baznīcas relikviju švindēļa** atklāšanu utt.).

Markss, kā zināms, arī neaprobežojās ar baznīcas atdališanu no valsts. «Cilvēks,» rakstīja viņš, «atsvabinās no reliģijas, ja viņš reliģiju iz valsts tiesību aploka pārnes privāttiesību laukā... Bet tāda cīlēka sadališana pilsonī un privātcilvēkā, reliģijas pārvietošaņa iz valsts piederumiem privātsabiedrībā... nedz atceļ, nedz cenšas atcelt cilvēka reliģiozitāti... Viņš neatsvabinās no ticības, bet tikai gūst ticības brīvību» («Nachlass», I, 409., 422.).*** «Par pamatu pretrelijgozai kritikai ir tas, ka cilvēks darina reliģiju un ne reliģija cilvēku» (turpat, lpp. 384.).****

«Un kā tad izšķiras ikvienna pretruna? Ar to, ka tā top neiespējama. Un kā reliģiozā pretruna top neiespējama? Caur to, ka reliģiju atceļ... tad šīs pretrunas savā starpā stājas ne kā reliģiozas (t. i., pārdabiskas [P. S.]), bet kā kritiskas, zinātniskas, tas ir, cilvēciskas attiecības. Tad zinātnē apvieno šīs pretrunas, jo zinātnē visas pretrunas izšķiras zinātniskā ceļā» (turpat, lpp. 401.).***** «Zinātnē — raug, spēks, kas uzvar ticību.»

3. Ceļš uz zināšanām

«Tai nolūkā nodrošināt *darbaļaudīm ceļu uz zināšanām*: Kr SFP Republika stāda *par savu uzdevumu* dot strādniekiem un nabadīgākajiem zemniekiem pilnīgu, vispusēju un bezmaksas izglītību» (Konst. p. 17.).

«Tikai tad, kad zinātnē un strādnieki — šie sabiedrības pretējie poli — apvienosies, viņi savos dzelžainos apkamienos salauzīs visus šķēršļus, kas nedod ceļu kultūrai» (F. Lasals, «Zinātnē un strādnieki»).

* Krievijas buržuāziskā koalīcijas Pagaidu valdība 1917. g. *Red.*
** — krāpšanas. *Red.*

*** Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 1, с. 392, 393, 405. *Red.*

**** Turpat, 414. lpp. *Red.*

***** Turpat, 384. lpp. *Red.*

Ja es pirmā vietā salieku blakus apziņas brīvību un skolu, tad tur sevišķi paskaidrojumi lieki. Visa iepriekšējā nodaļa runā gaišu valodu. Paliek pāri apraudzīt zināšanu jautājuma attīstību pilsoniskajā sabiedrībā un no šķiru cīņas stāvokļa.*

Daudz ir runāts par kultūru un zināšanām kā pilsoniskās demokrātijas rezultātu. Mazs graudiņš patiesības ir šīnīs runās, bet tikai ļoti neliels. Ja pirmatnējā izglītība, lasīt [un] rakstīt mācēšana, priekš vienas daļas strādnieku šķiras, tā saucamā kvalificētā strādnieka, arī kapitālistam šķita derīga, tad zināšanas vispārēji, priekš visas pārējās strādnieku un tad zemnieku masas, viņam ir pilnīgi vienaldzīgas. Un tad: pilsoniskajā sabiedrībā visa zināšana ir pielāgota vienam mērķim — šīs sabiedrības nostiprināšanai. Bet pašai rūpniecības attīstībai līdz ar kapitālismu ir tendence izšķirt, *saskaldit zinātni un darbu*.

Es te citēšu iz Marksas «Kapitāla» I d. (lpp. 352.) vienu vietu, kas maz ievērota, bet ir ļoti svarīga Marksas uzskatu ziņā uz inteliģenci un zinātni vispār kapitālistiskajā sabiedrībā: «Zināšanas, atjautība un griba, kuras, kaut arī mazā mērogā, attīsta patstāvīgs zemkopis vai amatnieks — līdzīgi tam, kā mežonis ar savu personīgo viltību pauž visas kara mākslas dažādos elementus, — šeit tiek prasītas tikai no visas darbnīcas visumā. Ražošanas garīgās potences paplašina savu mērogu vienā pusē tieši tāpēc, ka daudzās citās pusēs tās pilnīgi zūd. Ko zaudē daļstrādnieki, tas viņiem pretēji koncentrējas kapitālā. Manufaktūras darba dalīšana novēr pie tā, ka materiālā ražošanas procesa garīgās potences stāv pretim strādniekiem kā svešs īpašums un spēks, kas valda pār tiem. Šīs nošķiršanās process sākas vienkāršajā kooperācijā, kur kapitālists attiecībā uz atsevišķu strādnieku pārstāv sabiedriskā darba ķermeņa vienību un gribu. Tas attīstās tālāk manufaktūrā, kas kropļo strādnieku, pārvēršot viņu par daļstrādnieku. Tas beidzas lielrūpniecībā, kas zinātni kā patstāvīgu ražošanas potenci atdala no darba un liek tai kalpot kapitālam.»**

Šī zinātnes divējādā loma pilsoniskā sabiedrībā, kā verdzenes un reizē verdzinātājas, uzliek savu zīmogu tam sabiedrības slānim, kas lielākā vai mazākā mērā sevi ieskaita «zinātnes priesteros». Aiz šīs attīstības gaitas

* — viedokļa. Red.

** Marks K. Kapitāls, 1. sēj., 303. lpp. Red.

šis slānis ieņem savu lomu kapitāla pusē. Bet reizē viņš sajūt arī savu paša apspiestību, ja šis apspiestības jūtas pietiekoši neapzelta ar kapitāla atmetām. Un, kā Markss un Engelss saka savā «Komunistiskā manifestā», izšķirošā momentā daļa valdošās šķiras pāriet revolucionāro šķiru pusē.*

Bet arī pati zinātne pretim strādniekam atrodas pretējā pola pusē, izglītots strādnieks pilsoniskajā sabiedrībā ir apm. tikpat bieži sastopams kā balts krauklis. Un šinīs gadījumos viņš visbiežāk ierindojas pārējā inteliģēncē. Tikai kapitāla varas gāšana atklāj strādniekam brīvu ceļu uz zinātni un zinātnei uz strādnieku. Formula «bezmaksas, pilnīgu vispusīgu izglītību strādniecībai» ir tas lozungs, ko paceļ Padomju Konstitūcija. Simbrīžam tas ir tikai lozungs un ne daudz kas vairāk. Ir priekšā milzu cīņa, izvedot cauri šo ilgstoša darba lozungu. Bokkots, streiki, sabotāža, vislabākajā gadījumā vienaldzība no intelīgences vairuma puses, sabrukums, bāds, vispār materiālu līdzekļu trūkums — tādi ir galvenie šķēršļi cīņai šīnī frontē. No visiem brīvi sasniedzamas augstākās skolas jāatkāpjas uz vienu triecienu uzdevumu: cīņu pret rakstīt un lasīt nemācēšanu. Bet tādas iestādes kā darba fakultātes un komunistiskās strādnieku augstskolas¹⁷⁷ ir visādā ziņā pavisam kas cits kā uzraksts uz vidējām un augstākajām mācību iestādēm vecos laikos: «ķēkšu bērniem (pie mums — kalpu bērniem) ieeja aizliegta!»

Kautskis kādā vietā pazobojās par izglītības lomu, kādu pieraksta Sarkanajai Armijai. Tāds vieglprātīgs spriedums pierāda pilnīgu Krievijas apstākļu nepazišanu. Es nezinu citas zemes un citas revolūcijas, kurā izglītība un pirmā kārtā politiska izglītība būtu spēlējusi tādu lomu kā Sarkanajā Armijā. Nav jāaizmiedz acis uz ikvienas armijas jaunām pusēm, bet par Krievijas Sarkano Armiju var sacīt, ka tā ienes valsts dzīvē reizē ar demobilizāciju lielu faktoru: zināšanas un slāpes pēc zināšanām uz laukiem. Te, armijā, radās tā politiskās izglītības iestāde, kas tagad apvienota par «Главполитпросвет» (Galveno polit. izglītības pārvaldi)¹⁷⁸ un šīs jaunās metodes izplatīs uz visu darba tautu. Tikai agrāko pasaules uzskatu vietā (kristīgā — viduslaikos, tiesiskā — pils. sabiedrībā)¹⁷⁹ tā nes jaunu — *komunistisko pasaules uzskatu*.

* Markss K., Engelss F. Komunistiskās partijas manifests, 45. lpp.. Red.

4. Preses brīvība

«*Lai nodrošinātu darbaļaudim* reālu savu domu izteiksmi, Kr SFP Republika iznīcina preses atkarību no kapiņa un nodod strādnieku šķiras un nabadzīgās zemniecības rokās visus *tehniskos un materiālos līdzekļus*, izdod avizes, brošūras, grāmatas un citus drukas darbus un nodrošina tiem brīvu izplatīšanos pa visu valsti» (Konst. p. 14.).

Zīmējoties uz šo pantu, Kautskis pārmeta komunistiem, ka viņi iznīcinājuši preses brīvību. Bet kā brīvību? Tikai buržuāzijas, kontrrevolūcijas *privileģiju* uz preses brīvību! Viņi savās konstitūcijās sludina demokrātisku brīvību — priekš buržuāzijas. Kā zināms, prese ir viens no buržuāzijas šķiras diktatūras visstiprākajiem atbalsta līdzekļiem. Tā garīgā atkarība no buržuāzijas, uz kuru ievērojamā kārtā pamatojas mantīgo vara, ir pirmā kārtā baznīca, skola, prese kā *pārliecināšanas* (pierunāšanas) līdzekļi. Mēs jau redzējām, kāda cīņa bija jāved, atsvabinton no baznīcas un vedot cīņu par brīvu skolu. Tas pats bija jāizcīna preses ziņā. Pilsoniskās preses melkulība un liekulība jo sevišķi spilgti parādās, proletāriskai revolūcijai paceļoties. Un ne vien buržuāzijas, bet arī viņas piebalsotāju. Paškirstiet vecos laikrakstos no 1917. g. beigām un 1918. g. sākuma Krievijā jeb 1918. g. beigām un 1919. g. sākuma Vācijā, un jūs sacīsiet: jā, padomju varai te ir jāiejaucas. Komunistu presi vaino par vienpusību; melkulību tai neviens nav varējis pārmest. Un tomēr — kur pilsoniskajā sabiedrībā ir komunistu preses brīvība?

Bet, ja arī likuma burts saskanētu visnoteiktākā kārtā par labu preses brīvībai, tad vai tā pietiktu? Pilsoniskajā sabiedrībā prese, īpaši avīze, ir lielkapitālistisks uzņēmums. Kad Francijā ilgi priekš kara Zoress gribēja dibināt savu partijas dienas laikrakstu, viņam bija jāizpalīdz Vācijas s.-d.* ar dažām desmittūkstoš markām. Avīze pati parasti neatmaksājas, jo tā eksistē uz sludinājumu rēķina jeb no finansu kapitāla slepeniem pabalstiem. Viņai nevajag abonentu, lasītāji viņai ir tikai apmuļkošanas objekts.

Kad Krievijā norisinājās Februāra revolūcija, tik stipra partija kā bolševiki ar pūlēm vilka savu laikrakstu, jo

* T. i., Vācijas SDP viņam sniedza palīdzību. *Red.*

nebija savas tipogrāfijas un trūka papīra. Ir vēl atmiņā, ar kādu pašaizliedzību proletāriāts radīja savu tipogrāfiju Pēterpilī, bet vienā dienā* ielauzās kontrrevolucionāri junkuri, samaitāja mašīnas un papīru, un boļševiki palika bez avīzes. Vēl ļaunāk klājās Vācijā. Pēc Nov. revolūcijas Libknehta grupa un Neatkarīgo [sociāldemokrātu] partija revolucionārā ceļā ieņēma divas tipogrāfijas: «Lokal-Anzeiger» (Vilhelma drauga Serla izdevuma) un «Allgemeine Zeitung» (oficioza izdevuma). «Revolucionārā» valdība** viņus piespieda no turienes aiziet, un tā «Spartaka» grupa pēc revolūcijas uzvaras palika bez avīzes. Visvientiesīgākais prokurors saprot, ko nozīmē drukātava preses jautājumā. Tā agrāk Krievijā konfiscēja un iznīcināja nielegālas tipogrāfijas. Bet arī tagad «demokrātiskās» Vācijas republikānis prokurors (sk. Berlīnes «Rote Fahne» no 15. apr. 1921. g.) «uz likuma pamata pieprasīja padarīt nekaitīgu (laupot dažus vajadzīgus rīkus) minētās avīzes drukātavas rotācijas mašīnu» un republikāniskā tiesa apstiprināja šo rīcību, jo, «tā kā minētā mašīna ir izlietota un vēl nodomāta priekš noziegumu mēģināšanas, tad ir pieļaujama tās izjaukšana un bez tam tā noder par lietišķu pierādījumu». Tā runā par legālu drukātavu. Man šķiet, arī tas nams, iekš kura atrodas šī tipogrāfija, tad ne mazākā mērā lietojams par revolucionāru uzsaukumu izplatīšanas līdzekli un lietišķu pierādījumu. Tātad nēm tikai laukā logus un durvis un nes projām!

Tā liekulība, kas izskan iz šī tiesas lēmuma, nav vairāk jāpaskaidro: tā izverd iz pašu «demokrātisko tiesību» rakstura. Bet fakts noder par labu apgaismojumu tam, ko saprot patiesībā ar demokrātisko «preses brīvību».

Nav brīvas preses tiem ļaužu slāniem, kam nav materiālu un tehnisku drukāšanas līdzekļu. Viņiem jābarojas no «drupatām, kas atkrit no to kungu galda». Mūsu Konstitūcija iziet ne vien no tā stāvokļa, ka šo līdzekļu patlaban Padomju Krievijā visām šķirām nepietiek, bet iz tā apstākļa, ka mēs nevēlējāmies šo tiesību pa pilsonu kara laiku dot buržuāzijai.

---

* 1917. g. 5. (18.) jūlijā. *Red.*

** Labējo sociāldemokrātu vadītā valdība — Tautas pilnvaroto pādome. *Red.*

5. Sapulču brīvība

«Tai nolūkā nodrošināt darbaļaudīm patiesu sapulču brīvību Kr SFP Republika atzīst Padomju republikas pilsoņiem tiesību brīvi sarīkot sapulces, mītiņus, gājienus utt. un atdod strādnieku šķiras un nabadzīgās zemniecības rīcībā visas tautas sapulču sarīkošanai noderīgās telpas ar mēbelēm, apgaismošanu un apkurināšanu» (Konst. 15. pants).

Mēs jau redzējām, ka pilsoniskā demokrātija savās konstitūcijās sola sapulču brīvību visiem, tikai — īpašu likumu robežās. Mūsu Konstitūcija tādus aprobežojošus likumus nepazīst. Tā, piem., buržuāzija savās bailēs no strādnieku masām jeb, kā viņa saka, no «ielas» iet tik tālu, ka aizliedz sapulces zināmā attālumā no paramenta telpām utt.

Bet pati šī atļaušana vai aizliegšana nav no tik liela svara. Lai sapulcētos, vajag telpu. Buržuāzija savām sapulcēm tādas telpas vienmēr atrod. Pat cara laikos buržuāzija brīvi sarīkoja mītiņus, t. i., banketus. Un strādnieki? Pat tur, kur ir visstingrākās «garantijas», sapulču telpas nebūt nav nodrošinātas. Telpas pieder kapitālistiem, kas tās vienkārši var neizirēt. Tā Vācijā telpas bija un ir vienīgi restorānos ar piespiestu alus dzeršanu (Bierzwang). Un Berlīnē revolūcijas priekšvakarā (1918. g. sept.) Buša cirku nevarēja dabūt Neatkarīgā soc. partija, jo ciks nenoderot politiskām sapulcēm. Bet turpat Zemturu savienība* brīvi kārtīgi sapulcināja savas sēdes.

Padomju republika nodrošina visas iespējamās telpas.

6. Biedrošanās brīvība

«Lai nodrošinātu darbaļaudīm patiesu biedrošanās brīvību, Kr SFP Republika, salauzusi mantīgo šķiru ekonomisko un politisko varu un tā nobidījusi pie malas visus šķēršļus, kas līdz šim pilsoniskajā sabiedrībā strādniekus un zemniekus kavēja brīvi organizēties, sniedz strādniekiem un nabadzīgākajai zemniecībai visādu palīdzību, kā materiālu, tā arī citādu, viņu apvienošanai un organizēšanai» (Konst. p. 16.).

Pavisam otrādi Francijas Lielajā revolūcijā. 1791. g. 2. III un 14. VI likumi aizliedza jebkādas koalīcijas**.

* Buržuāziskā Vācu zemnieku savienība. *Red.*

** T. i., aizliedza strādnieku biedrības un savienības. *Red.*

Satversmes sapulcē ziņotājs Šapeljē taisni sacīja: «Tādām sabiedrībām nevar būt nekādu vispārēju interešu.» Godīgs liberālu profesors Gambarovs saka: «Viņi (šie likumi [P. S.]) bija virzīti pret strādnieku streikiem un apsargāja uzņēmēju brīvību pret strādnieku brīvību.»* Pats klasiskās pilsoniskās politiskās ekonomijas dibinātājs Adams Smits izteicās «pret biedrošanās (asociāciju) brīvību, jo tā runājot pretim individuālai brīvībai».

Mums jau pazīstamais zinātnieks L. fon Steins 1866. g. valstsīdīgi rakstīja: «Politiskās apvienības nav iespējamas bez dziļas *pretrunas starp pastāvošo iekārtu un tautas prasībām*, jeb tās izpauž iekšējās valsts tiesības dzīvu attīstību. Pirmajā gadījumā tās, protams, ir bīstamas pastāvošai iekārtai un *tamlīdz pa lielākajai daļai top vajātas*, otrā gadījumā tās izteic savu laikmetu, progresu organisko elementu.»** Vai te nav spilgti izteikta pilsoniskā demokrātija?

Mēs tad arī redzam, ka, ja arī biedrošanās brīvība pilsoniskajā valstī pamazītēm top plašāka, tā vēl tagad nekur nav pilnīga, jo sevišķi uz laukiem, nerunājot jau par faktisko strādnieku šķiras nebrīvību un kapitālistu šķiras neaprobežoto brīvību. Padomju vara kā darbaļaužu vara taisni strādnieku biedrībās redz savu galveno atbalstu. Tā tad arī ne vien sludina viņu *reālo brīvību*, tas ir, Padomju valsts pienākumu visādi pabalstīt visplašākajā nozīmē šīs strādnieku šķiras organizācijas. Tā saprotams augšminētais Konstitūcijas pants. Bet Padomju valsts iet tālāk un tieši pievelk strādnieku biedrības dalībā valsts varā. Un pie šīs parādības te ir jāpakavējas.

Mēs zinām, ka arī pilsoniskajā sabiedrībā valsts vara zināmas savas varas funkcijas nodod privātām sabiedrībām, bet vai nu faktiski (finansu kapitāls, piem., vada šo varu), jeb uz līguma pamata par atlīdzību. Viena vai otra biedrība uzņemas uz sevi par atlīdzību vienu vai otru valsts funkciju uz *civiltiesiskiem pamatiem*.

Citādi tas ir tur, kur pie varas valstī ir strādnieku šķira. Mēs jau zinām, ka strādnieku kustībā ir vesels virziens, tā sauc. sindikālisti¹⁸⁰, kurš uz arodbiedrībām (sindikātiem) grib dibināt pašu proletariāta varu.*** Šī virzienā bija

* Brīvi citēts J. Gambarova darbs «Brīvība un tās garantijas». *Red.*

** Citēts darbs «Pārvaldes mācība». *Red.*

*** Sk. 164. piezīmi. *Red.*

pat izstrādāts vesels konstitūcijas projekts (sk. augstāk).* Arī praksē revolūcija pārdzīvoja šīs tieksmes Krievijā: dzelceļnieki pasludināja sevi par dzelceļu saimniekiem, ūdenstransportnieki — tāpat pretim ūdens satiksmei, līdz pašai strādniecības politiskajai partijai, kuru arī bieži sajauca ar valsts varu, par ko mums vēl būs jārunā. Revolūcija, pieturēdamās stingri pie paškritikas, drīz pārdzīvoja šīs «bērnu slimības» un nodibināja patiesu *padomju varu* (gan partijas valdību, bet uz Padomju Konstitūcijas pamatiem). Bet viņa reizē arī ievilka arodbiedrības vienmēr jo lielākā dalībā faktiskajā valdišanas darbā.

Daudzi komunisti vēl nebūt nav pilnīgi izpratuši padomju varas *elastigo formu* un atzīst vienīgi vai nu vienas vai otras sabiedrības *pārvalstiskošanu*, jeb tās atstāšanu vienkārši privātpersonu apvienības lomā.¹⁸¹ Tas ir skaidri buržuāzisks uzskats ar visu birokrātiskās valsts mantojumu. Padomju iekārtā pat biedrību *pārvalstiskošanai* nav jāpārvēršas birokratizācijā, pārvēršot to valdes par vienkārši valsts varas ieceltām personām. Nē, arodbiedrību sabiedriskajam raksturam jāpaliek, bet viņām uzdod skaidri valstiskas funkcijas, tikai ne uz *privāttiesību pamatiem*, bet uz tā pamata, ka pie varas ir strādnieku šķira, tas ir, uz *valsts tiesību pamatiem*. Viss jautājums tur grozās ap *uzticību*, un b. Ķēniņs ne vienreiz vien savās runās ir jautājis, uz ko gan komunisti domājot atbalstīties, ja ne uz strādnieku masām, tas ir, pirmā kārtā biedrībās organizētām masām.**

Otrup, mēs zinām, ka arodbiedrības ilgi saprata savu uzdevumu pa vecam un saskaņā ar to uzstādīja prasību, ka darba komisāram jābūt ieceltam faktiski no arodbiedrībām kā visas *strādnieku šķiras ekonomiskās politikas izteicējam* (sk. [arobiedrību] IV Viskrievijas konf. un 2. kongresa lēmumus)¹⁸². Tāda sapratne ir *šaura* un nepareiza attiecībā pret pašu darbaļaužu valsts varu. Viņiem jāpiedalās visos ekonomiskos un ne vien ekonomiskos komisariātos, bet padomju organizācijas celā.

Sīs attiecības pamazītēm noskaidrojās, un viena funkcija pēc otras sāka pāriet uz arodbiedrībām, tālāk uz kooperāciju apvienībām utt. Arodbiedrību vara pieauga pretim Augstākajai Tautsaimniecības Padomei un citiem

* Sk. 171. piezīmi. *Red.*

** Sk. Ķēniņs V. I. Raksti, 31. sēj., 201., 202. lpp.; 32. sēj., 2. 3. lpp. u. c. *Red.*

ekonomiskiem komisariātiem, bet reizē pašas arodbiedrības pieņēmās spēkā kā biedrības. Ar jauno [ekonomisko] politiku daudz kas grozās. Biedrības būs joprojām varas orgāni jaunā nozīmē un reizē šķiru cīņas organizācijas agrākā sapratnē (piem., streiki un tamlīdz streiku fondi pret kapitālistiskiem uzņēmumiem*). Mainās arodbiedrību darbības viena vai otra puse, bet princips paliek joprojām.

Ja tā saprotam Konstitūcijas 16. pantu par strādnieku biedrību lomu padomju varā, tad tā dabū ļoti bagātīgu saturu. Arodbiedrības pilsoniskajā sabiedrībā cīnās par to, ka lai visi strādnieki būtu arodbiedrību locekļi, padomju varas princips ir, ka darbā pieņem tikai arodbiedrības locekļus. Bet biedru uzņemšana arodbiedrībās ir brīva, un tāpat valdes vēlēšanas ir brīvas. Apmēram tas pats sakāms par kooperatīviem.

Kad rakstīja 16. pantu, tad to nesaprata tik plaši, kā te sacīts. Vēl nebija vajadzīgo piedzīvojumu un tik plašu pienākumu apziņas. Toreiz 16. pants iznāca drusķu abstrakts; dzīve tanī ielēja bagātu un konkrētu saturu.

7. Pilsoniskā darba tiesība un proletāriskā darba klausība

«Kr S F P Republika atzīst darbu par visu republikas pilsoņu pienākumu un pasludina lozungu: «kas nestrādā, tam nebūs ari ēst».» Kā zināms, 1848. g. citos (kapitālistiskos) apstākļos strādnieki uzstādīja citu lozungu: *darba tiesību*.**

Mēs jau redzējām, ka pilsoniskās brīvības būtībā kā Lielās franču revolūcijas rezultāts bija pilsoņa politiskās brīvības nodibināšana tādā kārtā, ka viņam uzlikti ir zināmi *pienākumi* un līdz ar to viņš gūst zināmas tiesības. Viņš ekonomiski ir «brīvs»: «viņš pēc patikas var rīkoties ar savu darbu un saviem ienākumiem». Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka šis lauks ir ikviena cilvēka privātlieta: vai viņam ir darbs un maize, jeb viņš ir bez darba un bez maizes un mirst badā — tā ir *viņa privātlieta*. Tāda pat privātlieta ir, ja cits slinko un sev «tauku kuņģi krāj» uz sveša darba rēķina. Brīdi, kad Amerikā 6 milj. ir bez darba, Anglijā — 2 milj. utt., runāt *par darba brīvību* un dziedāt slavas dziesmu strādnieku

* T. i., pret kapitālistu-nepmaņu uzņēmumiem. *Red.*

** Pasludināja tiesības uz darbu. *Red.*

priekšā brīvai konkurencei ir drusku dīvaini. Un tomēr Kautskis vienā no savām pēdējām grāmatelēm* to dara un «pierāda» to visos sīkumos, iesākot no «slinka kustona» (Faultier), pārejot uz mērkaķi un beidzot ar cilvēku, pie kam viņš nāk pie slēdziena, ka algas darbs esot visražīgākais darbs un ka sociālisms jāgaida ne no kapitālisma sabrukuma un bezizejas stāvokļa, bet no viņa spēka un veiksmēm. Bet atstāsim šīs Kautska spriedelēšanas, tām nav tieša sakara ar mūsu Konstitūcijas pantu.

Kad mēs rakstījām šo pantu, mūsu priekšā bija cits uzdevums: bija jāatzīmē, ka tanī pat laikā, kā pilsoniskā sabiedrībā darba klausība priekš strādniekiem pastāv it visur, tās nav vienīgi *bagātniekiem* un *liekēžiem*. Pret pēdējiem bija mērķēts šīs pants. Kad vēlāk pilsoņu kara apstākļos un saimniecības atjaunošanai bija vajadzīgs darbaspēks un bija jākeras pie [darba] mobilizācijas, tad aplinkus arī uz to attiecās Konst. 17. pants. Darba intereses tika nodrošinātas caur to, ka darba izdalīšana bija arodbiedrību rokās.

Zīmējoties uz darba ražīgumu, Kautskis apraksta kapitālisma «idilliskos» apstākļus: «Kapitālistam ir *viegлāks līdzeklis izvēlēties* savus darbaspēkus un stiprāks dzineklis — tas ir *bada spiekis*, kas ir stiprāks par ādas pātagu... Dziņa ievest «darbu ietaupošas mašīnas» top jo stiprāka, jo vairāk pieaug proletariāta spēks.» — «Viņa pieaugošā intēlīgēncija atvieglo un dara iespējamu mašīnu ievešanu» utt. Patiesībā Markss jau pierādīja, ka kapitālistam mašīnas vajadzīgas tikai tanī gadījumā, ja tās *atnes samaksātā darbaspēka ietaupīšanu*.** Citiem vārdiem, tikai *augsta alga* veicina mašīnu ievešanu un to pārlabošanu, tanī pat laikā palielinot bezdarbnieku rezerves armiju.

Palasiet 1848. g. revolūcijas vēsturi, un jūs redzēsiet, ar kādām cerībām toreiz strādnieki kērās pie utopiskā lozunga — *tiesības uz darbu* — kā vienīgā līdzekļa glābties no bada. Protams, tikai jaunprātība Kautskim lauj sajaukt padomju iekārtas darba klausību ar verdzību. Bet pilsoniskajā sabiedrībā tādas jaunprātības top labi sa maksātās.

* Grāmatā «Lauksaimniecības socializācija», kas iznāca 1919. g.
Red.

** Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 326., 327. lpp. Red.

Ikviens padomju republikai būs jāpieņem līdzīgs pants, jo «jauna sabiedrība — un to zināja jau Makiavelli — var pastāvēt tikai tad, ja nebūs liekēžu». Saimnieciskā plāna uzdevums ir nokārtot visus darba arodus, ja vajadzīgs, pat mobilizējot elementus, kas līdz tam laikam ir ārpus arodbiedrībām. No mobilizācijas brīža viņi ir padoti arodbiedrību noteikumiem.

8. Pilsoniskā valsts aizsardzība un sociālistiskās tēvijas sargāšana

«Tānī nolūkā aizsargāt lielās strādnieku-zemnieku revolūcijas iekarojumus Kr S F P Republika atzīst par visu Republikas pilsoņu pienākumu *sargāt savu sociālistisko tēviju* un ieved vispārēju karaklausību. Goda tiesība aizstāvēt revolūciju ar ieroci rokā top nodota vienīgi darbaļaudīm; nestrādnieku elementiem top uzlikti citādi kara pienākumi» (Konst. 19. pants).

Vai šī panta pirmā puse nerunā pretim «Kom. manifesta» vārdiem: «Strādniekiem nav tēvzemes. Viņiem nevar atņemt to, kā viņiem nav»*? Bet mūsu «labvēlis» Kautskis griežas pret panta otro daļu, atsaucoties uz Marksa vārdiem par Parīzes Komūnu: «Pirmais Komūnas dekrēts bija pastāvīgās armijas iznīcināšana un tās vietā visas tautas apbruņošana (nacionālā gvardē)»...**

Pakavēsimies pie «apbruņotās tautas» (nacionālās gvardes). Visā Sarkanās Armijas būtība ir viņas šķiras organizācija, bet ne atteikšanās no jebkura bruņota spēka. Markss taisni kritizēja Komūnu, ka tā bijusi nestinagra kara jautājumā, jo tā, piem., nokavējusi uzbrukumu Versalai, kad tur kontrrevolūcija vēl nebija organizējusies.***

Un «revolūcijas ģenerālis» Engelss**** vēl skarbāk raksturo Komūnas militāro vājumu, kamēr paši Komūnas darbinieki savos aprakstos to vēl papildina. Arī Padomju Krievija iesāka ar *brīvprātīgu Sarkanu guardi*, bet viņai par pretiniekiem bija vispasaules militārisma augsti attīstīti spēki un bija jāķeras pie Strādnieku-Zemnieku Sarkanās Armijas.

* Markss K., Engelss F. Komunistiskās partijas manifests, 53. lpp. Red.

** Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 481.—482. lpp. Red.

*** Turpat, 476.—477. lpp. Red.

**** F. Engelsam bija lielas zināšanas militārājos jautājumos, un 1849. gadā viņš piedalījās Bādenes-Pfalcas revolucionārās armijas kaujās. Red.

nās Armijas nodibināšanas. Sarkanās Armijas vārda popularitāte rietumu strādnieku masās un ienīstība buržuāzijas rindās liecina, ka tā bijusi viens no vissvarīgākajiem faktoriem, ko ienesusi Krievijas revolūcija. Neviena cita padomju vara vismaz sākumā bez tās neiztiks.

Tēvijas jautājums guva lielu svaru 1914. g., kad visas pasaules sociāldemokrātija gandrīz bez izņēmuma stājās savas buržuiskās tēvijas aizsargos. «Komunistiskā manifesta» frāzi sāka nostriņēt. Bet vēl I Internacionālēs Ģenerālpadomes adresē tredjūnijām 1868. g. Markss rakstīja: «par sabiedriskās iekārtas pamatu jābūt darbaļaužu brālībai, brīvai no nacionālas naidības. Darbam nav tēvijas.»* Te, protams, es nevaru atstāstīt, kā I un II Internacionālēs izturējās pret tēvijas jautājumu. Pietiekoši aizrādīt, ka starptautiskie kongresi pēc rindas Stuttgartē (1907. g.), Kopenhāgenā (1910.) un Bāzelē (1912.) uzaicināja pārvērst karu revolūcijā un ka vispārīgi bija pieņemts balsot pret kara kreditiem. Bet aiz muguras arī šīnī jautājumā oportūnisms ķēma pārsvaru. Jau sen Vācijas s.-d. starpā sprieda, ka Marks izteiciens esot novecojies un tagad strādniekiem jau esot tēvija. Stuttgarter kongresā Bēbelis, atbildot franču toreiz antimilitāristam Ervē, izteicās: «Ervē saka, tēvija esot valdošo šķiru tēvija, gar kuru proletariātam neesot daļas. Tāda doma gan bija izteikta «Kom. manifestā», bet, pirmkārt, Marks un Engelsa skolnieki (?) izteicoties, ka viņi pie tāda uzskata vairs nepieturoties; un, otrkārt, viņi (acīmredzot Markss un Engelss [P. S.]) gadu desmitus cauri ieņēmuši noteiktu un nebūt ne negatīvu stāvokli Eiropas un it sevišķi Vācijas nacionālajos jautājumos.» Bēbelis, kurš arī jau agrāk kādreiz bija izteicies, ka ķēmēt flinti pār pleciem, ja būšot jāaizsargā tēvija, sevišķi nožēlojamā kārtā Esenes partijas kongresā** aizstāvēja toreiz vēl jaunu militāristu — sociāldemokrātisko «unteroficieri» Noski pret K. Lībknehtu. Viņa valoda jau toreiz ļoti atgādināja vēlāko 1914. g. s.-d. valodu Vācijā.

Revolūcija pacēla citu lozungu. Jau mērenais Cimmervaldes manifests*** skanēja: «Visu zemju kapitālisti ap-

* Šo adresi K. Markss nolasīja Anglijas tredjūniju pārstāvju apsprelē 1868. g. 14. oktobri. *Red.*

** Kongress notika 1907. g. septembrī. *Red.*

*** Starptautiskajā sociālistiskajā konferencē Cimmervaldē 1915. g. augustā pieņemtais manifests. *Red.*

galvo, ka karš esot *tēvijas aizsardzība...* viņi melo.» Ir zināms, ka vārds «пораженец» (tas, kas vēlas sakāvi) kļuva par revolucionāra un «aizsardznieks» (оборонец) — par kontrrevolucionāra nosaukumu. Vai tā nu nav pretruna, ja mēs piepeši runājam par tēvijas sargāšanu? Nē! Pēc Oktobra revolūcijas b. *Lenjins* atklāti pasacīja, ka nu strādniekam ir sava tēvija, Kr S F P Republika, kas viņam jāaizsargā, jo reizē ar to viņš sargā arī revolūciju.* Bet jau 1915. g. ārzemju krievu žurnāls «Komunists» (Nr. 1 un 2) rakstīja, ka «Lielās franču revolūcijas kari arī pa lielākai daļai bija taisnīgi kari, arī itāliešu kari** bija taisnīgi». Bet vai tagadējā imperiālistiskā laikmetā vairs var būt taisnīgi kari? Jā, var, bet tikai divos gadījumos. *Pirmais ir kādā zemē uzvarējušā proletariāta karš, kas aizstāv iekaroto sociālistisko iekārtu pret citām valstīm, kas aizstāv kapitālistisku režīmu.* Otrs ir Ķīnas, Indijas u. tml. zemju karš, jo šīs zemes apspiež imperiālistiskas valdības. Tādā sapratnē mums jāsaprot «Kom. manifesta» vārdi, ka līdz proletariāta uzvarai pār kapitālismu viņam nav tēvijas.

Ikviens mūsu karš ir reizē pilsoņu karš, šķiru cīņa, jo mūsu armija ir pēc savas būtības strādnieku-zemnieku revolūcijas armija. Kādreiz buržuisko elementu starpā var arī mūsu karam piedot nacionālu raksturu, kā, piem., karam pret Poliju, bet tās ir izņēmuma parādības.¹⁸³

9. Tautību vienlīdzība

«Kr S F P Republika, atzīdama *vienādas tiesības visiem pilsoņiem neatkarīgi no viņu rases un nacionālās piederības*, pasludina, ka Republikas pamatlīkumiem pretim runā jebkādas privilēģijas jeb priekšrocības ievešana vai pieļaušana šīnī zinā, kā arī ikviena tautiska mazākuma apspiešana un viņu līdztiesību aprobežošana» (Konstit. 22. pants).

Par nacionālo jautājumu ir daudz rakstīts kā pilsoņiskā, tā s.-d. literatūrā. Buržuāzija i nedomāja uz jautājuma izšķiršanu, viņa drīzāk tiecās to paasināt, jo buržuiskā nacionālismā un šovinismā viņa bija atradusi labu līdzekli, ar ko apslēpt šķiru pretišķības. Mēs jau

* *Lenjins* V. I. Raksti, 27. sēj., 132. lpp. Red.

** T. i., kari pret Austrijas jūgu, par Itālijas apvienošanu 19. gs. Red.

redzējām, ka «šķiru apvienība» nācijā (Burgfrieden, union sacrée) bija līdzeklis apturēt šķiru cīņu pa pasaules kara laiku. Agrākās Austrijas s.-d., kuru priekšā bija īpaši sarežģīts tautisks jautājums, mēgināja pat atrast s.-d. nacionālu programmu* tai nolūkā — izšķirt nacionālo jautājumu jau pilsoniskajā iekārtā. Rezultāts bija Austrijas s.-d. saskaldišanās nacionālās grupās un neredzēts sociālšovinisms. Boļševiki no paša sākuma uzsvēra, ka, «tikai šķiru pretišķibām un naidam nācijās zūdot, nozudīs arī naids starp nācijām». Citiem vārdiem, tikai proleta-riāta uzvara novedīs pie nacionālā jautājuma izšķiršanas.

Vienu daļu no šī jautājuma — par proletariātu un tēviju — mēs jau īsumā aplūkojām. Te mums jāpakavējas pie jautājuma par nacionālo vienlīdzību un tautu pašno-teikšanos. Ja mēs tagad lasām par šīgada Neatkarīgo vācu soc. [partijas] kongresu («Freiheit» 11. I [19]22. g.) Krispina skaņas vārdus: «Kapitālisms ir ļaudis sadalījis nācijās un nācijas šķirās. Tautas viena no otras atdalītas ar politiskām robežām, kas saskan ar kapitālisma nacio-nālistisko ideoloģiju... Mēs nepazīstam *vācu tēvijas*, mūsu tēvija ir visa zemeslode («Die Erde», ne vairāk un ne mazāk! [P. S.]), proletariāts (proletariāts ir tēvija? [P. S.]),» — tad tā ir tikai liekulīga parunāšanās, kas nekā neizteic. Bet taisni šādi vārdi liecina, ka nacionālais jautājums *vēl ir labi jāapspriež***. Politika, kas jautājumu vienkārši noliedz, ir strausa politika, kas var novest pie bankrota, līdzīga 4. aug. 1914. g.***

Kā daudzi citi, tā arī nacionālais jautājums maina savu raksturu līdz ar proletariāta uzvaru, bet būtu klūda do-māt, ka līdz ar proletariāta uzvaru vienā acumirklī jau izzudīs nacionālais jautājums. Nē, tāpat neizbeidzas arī vēl šķiru cīņa. Tikai jautājums nostādās pavisam citādi.

Jaunu laikmetu nacionālajā jautājumā Krievijā atklāj Kr. S.-D. St. Partijas CK 1913. g. vasaras apspriede****

* Domāta oportūnistiskā kulturāli nacionālās autonomijas pro-gramma. *Red.*

** Atminēsimies tikai, ka Austrijas «piedališanās» Bavārijas «kat-dališanas» [centienos] ir nacionāli jautājumi, kas pat tagadējā Vācijā vēl var klūt par nopietniem dienas jautājumiem.¹⁸⁴

*** Diena, kad Vācijas sociāldemokrātu frakcija reihstāgā nobal-soja par kara kreditiem. *Red.*

**** KSDSP CK apspriedi ar partijas darbiniekiem Poroqinā 1913. g. 23. septembrī — 1. oktobri (6.—14. oktobri) konspiratīvu apsvērumu dēļ nosauca par «augusta» («vasaras») apspriedi. *Red.*

kā b. Ķeņina ilggadēja darba rezultāts nacionālajā jautājumā. Te tika uzrādīti īsti sociālistiskas tautību jautājuma programmas elementi,* «cik tālu vispār ir iespējams nacionāls miers kapitālistiskajā sabiedrībā». Valodu vienlīdzīgas tiesības, skolas nodrošināšana visās vietējās valodās, obligatoriskas valsts valodas noliegšana, *panta ievešana Konstitūcijas pamatlikumā*, kas pasludina par spēkā neesošām vienas tautības privileģijas pār otru un kādu nekādu mazākuma tiesību aizskaršanu, plaša autonomija un pilnīgi demokrātiska vietējā pašvaldība, visu tautību strādnieku apvienošana vienotās proletariāta organizācijās un apspiesto tautību pašnoteikšanās tiesība, tas ir, tiesība atdalīties un nodibināt patstāvīgu valsti. Tādi ir šie principi, kas spēlēja tik svarīgu lomu vispasaules revolūcijā.

Pēc Februāra revolūcijas Krievijā pie varas kļuva patiesi šovinistiska Pag. valdība, un nacionālīberālā buržuāzija tanī neatrada nacionālajā jautājumā pretošanos nedz s.-d., nedz s.-r. ministru starpā. Pavisam nekītrītie manifesta vārdi, kas nedod politisku *amnestiju* «noziedzīgajām nācījām, kas ar mums karā», un ne mazāk šovinistiska izturēšanās Somijas, Ukrainas (kadeti, kas ap Strūvi, pat noliedza Ukrainas nāciju) utt. lietā var noderēt par kauna pieminekli uz šīs «revolucionārās» koalīcijas valdības** kapa.

Jau iepriekš kara b. Ķeņinam polemikā ar meņševikiem, bundiešiem un Rozu Luksemburgu (un poļu s.-d.) bija jānoskaidro jautājums par nāciju pašnoteikšanās tiesībām. Roza Luksemburga bija pret pašnoteikšanos kā atdalīšanos, bet atzina tikai autonomijas prasību. Ķeņins noteikti izsacījās par labu atdalīšanās tiesībai, un viņš varēja atsaukties tieši uz Marks u. Engelsu. Engelsa vēstulē Kautskim (12. sept. 1882. g.) mēs lasām: «Pēc manām domām, īstās kolonijas, t. i., zemes, kuras apdzīvo Eiropas iedzīvotāji, — Kanāda, Kapzeme, Austrālija — visas kļūs patstāvīgas... Indija varbūt izdarīs revolūciju, tas pat ticams, un, tā kā proletariāts, ka's atbrīvojas, nevar vest koloniālus karus, tad ar to nāksies samierināties, pie kam, protams, neiztiks arī bez dažādiem

* Apsriedē pieņēma rezolūciju «Par nacionālo jautājumu», kurai bija programmatiska nozīme. *Red.*

** Domāta pirmā buržuāziskā koalīcijas Pagaidu valdība, kas nodibinājās 1917. g. 5. maijā. *Red.*

postījumiem. Bet tamlīdzīgas lietas piemīt visām revolūcijām... Tikai viens ir neapšaubāms: uzvarošais proletariāts nevar nevienai svešai tautai uztiept nekādu aplaimošanu, nesatricinot ar to savu paša uzvaru.»* Par Iriju raksta Markss Engelsam (2. XI 1867. g.): «Es agrāk domāju, ka Irijas atdališanās ir neiespējama. Tagad es to turu par nenovēršamu, kaut arī pielaižu, ka pēc tās var nodibināties *federācija*»**; vēstulē no 30. XI 1867.: «Jājautā: kāds padoms *mums* jādod angļu strādniekiem? Pēc manām domām, viņiem jāizvirza par savas programmas punktu *savienibas repeal* [saraušana]... Pieredzei vēlāk jārāda, vai ilgu laiku varēs pastāvēt vienkārša personālūnija starp abām zemēm. Es pa pusei ticu, ka tas ir iespējams, ja tas notiks savlaicīgi. Iriem ir nepieciešams sekjošais: 1. Pašvaldība un neatkarība no Anglijas. 2. Agrāra revolūcija... 3. *Aizsargmuitas pret Angliju*.»*** Beigās vēstulē no 10. dec. 1869. g.: «*Anglijas strādnieku šķiras tiešās absolūtās intereses* prasa *saraut tās tagadējos sakarus ar Iriju*... Anglijas strādnieku šķira *nekā neizdarīs*, pirms tā nebūs tikusi *vaļā* no Irijas.»**** Viss tas, kas še sacīts, tagad ir gandrīz burtiski noticis: gandrīz pilnīga neatkarība (kā personīga ūnija) un agrārrevolūcija — tikai muižu izpirkšanas ceļā. Bet taisni dienu pēc Irijas neatkarības pasludināšanas***** Irija norisinās dzelzceļu un citu strādnieku ģenerālstreiksl Vai vēl jāatgādina, kā Markss skatījās uz Polijas jautājumu, kas tagad arī izbeidzies ar Polijas neatkarību? Sie jautājumi ir labākais pierādījums, cik grūti ir izskaužami daži veci soc.-demokrātiski aizspriedumi, kaut tie arī rūnātu pretim tiešiem Marks un Engelsa vārdiem.

Pēc proletariāta uzvaras jautājums paceļas tūliņ arī praksē. Mēs jau redzējām nodaļā par darbaļaužu Deklarāciju,***** kā padomju vara nekavējās atzīt patstāvību arī buržuāziskajai Somijai, [Padomju] Ukrainai utt., pie tam atzīmējot, ka principā viņa ir par labu proletāriskai pašnoteikšanai, t. i., padomju ceļā. Jaunā padomju vara organizēja jaunu iestādi: Nacionālo lietu tautas komisariātu

* Markss K., Engelss F. Vēstuļu izlase, 314. lpp. Red.

** Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 31. М., 1963, с. 318. Red.

*** Markss K., Engelss F. Vēstuļu izlase, 173. lpp. Red.

**** Turpat, 204. lpp. Red.

***** 1919. g. 21. janvārī. Red.

***** Sk. šā sēj. 546. lpp. Red.

ar kompetentu personu — b. Staļinu priekšgalā. Tautas Komisāru Padomes deklarācija «Par Krievijas tautu tiesībām»* no 2. dec. 1917. g. pasludināja, ka, «izpildot [Viskrievijas II Padomju] kongresa gribu» un izejot no tā viedokļa, ka nepieciešama ir atklāta un godīga politika kā vienīgais ceļš uz «Krievijas tautu godīgu un ciešu apvienību» uz savstarpējas uzticības pamatiem, Tautas Komisāru Padome nolemusi par pamatu savai darbībai tau-tību jautājumā likt sekošus principus:

1. Krievijas tautu vienlīdzību un suverenitāti;
2. Krievijas tautu tiesību uz pašnoteikšanos, neizņemot atdalīšanos un patstāvīgu valstu nodibināšanu;
3. Visu nacionālo un nacionāli reliģiozo privilēģiju un aprobežojumu atcelšanu;
4. Brīvu attīstību nacionāliem mazākumiem un etnogrāfiskām grupām, kas apdzīvo Krievijas teritoriju.

Uz šīs deklarācijas pamata iznāca 31. X 1918. g. (Lik. krājumā Nr. 80, p. 835.) dekrēts par nacionālo mazākumu skolām.

Vislielākais solis uz priekšu bija Krievijas Komunistiskās partijas VIII kongresā (1919. g.) pieņemtā Programma, kurā [pasludināta] «dažādo tautību proletāriešu un pusproletāriešu tuvināšanās politika kopīgai revolucionārai cīņai par muižnieku un buržuāzijas gāšanu. Lai pārvarētu apspiesto zemju darbalaužu masu neuzticēšanos tās valsts proletariātam, kura apspieda šīs zemes, nepieciešams iznīcināt jebkuras nacionālās grupas visas un visādas privilēģijas, nepieciešama pilnīga nāciju vienlīdzība tiesībās, nepieciešams atzīt, ka kolonijām un tiesībās nevienlīdzīgām nācijām ir tiesības atdalīties no valsts», pastrīpojot, [lai] «to nāciju proletariāts, kuras bija apspiedējas nācijas, būtu sevišķi piesardzīgs un sevišķi vērīgs pret apspiesto vai nepilntiesīgo nāciju darbalaužu nacionālo jūtu paliekām»**.

Reizē ar to kā pārejoša forma uz pilnīgu apvienību top nostādīta pēc padomju tipa organizēto valstu federatīvā apvienība. Jautājumā, kas ir nācijas atdalīšanās gribas izteicējs, Programma ievēro «to, kādā savas vēstures attīstības pakāpē atrodas attiecīgā nācija: vai ceļā no viduslaikiem uz buržuāzisko demokrātiju, vai arī no

* «Krievijas tautu tiesību deklarācija». *Red.*

** PSKP... rezolūcijās..., I. d., 368. lpp. *Red.*

buržuāziskās demokrātijas uz padomju jeb proletārisko demokrātiju u. tml.»*.

Pie nacionālā jautājuma bija jāatgriežas arī X partijas kongresam (1921. g.), sīkāk noteicot Komunistiskās partijas uzdevumus Krievijā, kur no 140 miljoniem iedzīvotāju 65 milj. *nav* lielkrievi un kur starpība starp dažādo tautību attīstību ir visai liela. Rezolūcija, pieprasot sirsniņgas rūpes par ikvienas tautības valodas attīstību un kultūras pacelšanu, reizē brīdina kā no virziena, kas šīs nacionālās īpātnības pārāk zemu novērtē, tā arī no buržuiski demokrātiskiem pseidokomunistiskiem elementiem.

Jāatzīst, ka nacionālās ilūzijas ir savā ziņā tāds **pat** opījs priekš ļaužu prātiem, pret kuru jācīnās noteikti, bet ar sajēgu. Tātad Komunistiskā partija priekš savas organizācijas visur prasa *vienotību*, citiem vārdiem, arī še no-raida nacionālā jautājuma pasludināšanu par privātlietu.

Uz šo principu pamatiem Krievijā nodibinājās 26 atsevišķas vai nu federatīvas jeb autonomas daļas jeb nacionālās komūnas, par kuru iekārtu mums vēl būs jārunā (nod. X).** Bet, ja mēs pagriežam acis uz austrumiem un jautājam: kām jāpateicas par tām lielajām simpātijām pret Padomju Krieviju, kādas valda austrumu tautu starpā, caur ko sasniegta tā revolucionārība, par kādu tur sūdzas imperiālistiskās valdības? — tad jāsaka, ka ievērojamā mērā pateicoties Padomju Krievijas nacionālajai politikai *pret savām tautām*. Un tie paši Krispini un Dītmaņi (Vācijas neatkarīgo s.-d. vadoņi), kas savos kongresos dekretē *nacionālā jautājuma* noliegšanu, bet tanī pat laikā pazobojas par aziātu tautu revolucionārību, atgādina franču revolūcijas bezdievus, kas dieva ticības vietā pasludināja ticību «Prātam kā augstākai būtnei» un ceļus locīja viņas altāra priekšā.

Atlika pāri šo praksi nacionālajā un ar viņu tuvu saistītajā koloniju jautājumā izšķirt vispasaules apjomā. Ar to nodarbojās Kom. Intern. II kongress un principiem, ko bija pieņēmusi Krievijas Komunistiskā partija, te vēl pievienoja kā sevišķu pienākumu proletariātam tanīs zemēs, kurām ir kolonijas, izteikt savu sirsniņgo gatavību zaudēt šīs kolonijas un tā vispār neatteikties no vislielākajiem upuriem, lai gāztu starptautisko kapitālu. Atzīstot, ka

* PSKP... rezolūcijās..., 1. d., 368. lpp. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Valsts teorija un Padomju Konstitūcija, 161.—162. lpp. *Red.*

pirmajā laikā šī koloniju revolūcija nevar būt komunistska, komunistu partijai tomēr nav jāsaplūst ar pilsonisko demokrātiju, bet jāuztur proletāriskās kustības patstāvība un pat ja arī vispirmaņējākā veidā un, pabalstot pilsonisko revolūciju, jāvēr savu komunistisko ideju patstāvīgā propaganda. Viņas nolūks ir stāties revolūcijas priekšgalā no paša sākuma avangarda lomā, lai izvestu revolucionārās masas uz pareizo ceļu.*

Tikai tā, dialektiski nostādot nacionālo jautājumu, var pārvarēt šo visstiprāko no pilsoniskās pasaules aizsprendumiem, bet nekad ne daždažādām oportūnistiskām frāzēm.

10. Ārzemnieku stāvoklis

Es jau pievedu Vācijas neatkarīgo soc. vadoņu skaļo frāzi, kas priekš savas partijas noliedz valstu robežas kā kapitālistisku izgudrojumu. Dzīvē šis robežas pastāv — un ļoti cieši pastāv — un reizē ar to arī ārzemnieku jautājums. Tādēļ interesanti būs iesākt ar mazu faktīnu.

Bija gadījums, kad divas padomju republikas sēdās pie «miera» līguma: tās bija Padomju Krievija un toreiz Padomju Somija.¹⁸⁵ Un, kad viņas nonāca līdz tam punktam, kur bija jārunā par līdzīgu valstu pilsoņu tiesībām pretējās puses robežās, tad radās domstarpības un pirmā kārtā no kapitālistiski, šķita, vairāk attīstītās Somijas pusēs. Nekavēsimies pie robežu jautājuma, tas atkarājās no Padomju Krievijas, un viņa pārāk piekāpīgi un pretim savām ekonomiskām interesēm izteicās uz mieru robežas te noteikt, nobalsojot to dažu simtu izklaidēto iedzīvotāju pašnoteikšanās kārtībā. Bet grūtāks bija jautājums par savstarpējām pilsoņu tiesībām, jo tur spēlēja lomu arī gan pagātne, bet reizē arī bailes, ko sacīs pilsoniskie nacionālisti, — Somija nebija ar mieru sevišķi plaši izvērst krievu pilsoņu tiesības**. Tad es Tautas Komisāru Padomē liku priekšā: ienest līgumā par Somijas pilsoņiem Krievijā to formulu, kādu mēs priekšā liekam, atļaujot somiem

* Atstāstīta Komunistiskās Internacionāles II kongresa rezolūcija «Nacionālais un koloniālais jautājums» ar «Papildu tēzēm». Sk. Коммунистический Интернационал в документах 1919—1932. M., 1933, с. 126—132. Red.

** T. i., plaši noteikt Somijā dzīvojošo Padomju Krievijas pilsoņu tiesības. Red.

pašiem formulēt Krievijas pilsoņu tiesības. Tam tūliņ piekrita b. Ļeņins un formulu pieņēma. Somi savu priekšlikumu formulēja diezgan nenoteikti.

Kad komisijā lasīja [KSFPR] Konstitūcijas projektu, es liku priekšā ievietot Konstitūcijā mūsu formulējumu iz minētā līguma. Tā radās p. 20.: «Izejot no visu nāciju darbalaužu solidaritātes, K S F P Republika dod visas Krievijas pilsoņu politiskās tiesības arī ārzemniekiem, kas dzīvo uz Krievijas Republikas teritorijas darba nolūkos, ja tie pieder pie strādnieku šķiras jeb pie zemniecības, kas nenodarbina svešu darbaspēku, un atzīst vietējām padomēm tiesību bez kādām apgrūtinošām formalitātēm dot viņiem Krievijas pilsoņu tiesības.»

Arī pēdējie vārdi ir tikai sevišķa dekrēta noteikuma atkārtojums (Dekrēts par pilsoņu tiesību iegūšanu Lik. krājumā Nr. 31, p. 405. no 5. apr. 1918. g.). Šinī nolūkā ārzemniekam jāiesniedz vietējai, pēc dzīves vietas, padomei raksts, pieliekot no Krievijas pilntiesīgiem pilsoņiem parakstītu apliecību par personību, un padomei ir tiesība uz tā pamata izdot apliecību, ka viņš ir Krievijas pilsonis. Iekšlietu tautas komisariāts tikai reģistrē jau pieņemtos pilsoņus. Izņēmuma gadījumos par Krievijas pilsoni var pieņemt arī ārzemnieku, kas dzīvo ārpus Krievijas robežām, pie kam šādā gadījumā raksts jāiesniedz caur Kr S F P Republikas ārzemju priekštāvi un to skata cauri VCIK. Visu Krievijas pilsonībā uzņemto vārdi top publicēti, un to sarakstus paziņo tām valstīm, pie kurām tie piederējuši.

Vēl viens Konstitūcijas pants (17.) zīmējas uz ārzemniekiem: «Kr S F P Republika dod patvēruma tiesības visiem ārzemniekiem, kas saukti pie atbildības par politiskiem un reliģioziem noziegumiem.» Arī šis pants ir ņemts no jau esošā dekrēta no 23. marta 1918. g. par patvēruma tiesībām (Lik. kr. Nr. 41, p. 419.), uz kura pamata patvēruma tiesība top dota visplašākos mēros ārzemniekiem, ko dzimtenē sauc pie atbildības par «polit. un reliģioziem noziegumiem», pie kam tānī gadījumā, ja kāda valdība pieprasīja viņu izdošanu, pieprasījumu nodod tautas tiesai, kas noteic, vai noziegumam ir politisks un reliģiozs jeb vispārkrimināls raksturs. Pret šo pantu iebilda, ka to izlietošot kontrrevolucionāri, kad viņu zemē būšot revolūcija, lai glābtos Padomju Krievijā. Tā ir maz ticama lieta, bet dekrētam nozīme bija īpaši tad, kad pēc Brestas miera

līguma varēja baidīties pieprasījuma, lai izdod te glābjošos ārzemju revolucionārus.

Neviena no līdzšinējām konstitūcijām nevarēja iet tik tālu pretim ārzemniekiem vispār, nerunājot jau par padomju valstīm, kas vienmēr ir bijušas un būs Padomju Krievijas dabiskās savienībnieces. Tikai Francijas 1793. g. konstitūcija varēja ar pilnīgu tiesību sludināt: «Francijas tauta ir visu svabado tautu draugs un dabiskais sabiedrotāis. Viņa neiejaucas citu nāciju valdīšanā, viņa nepieļaus iejaukšanos no citu nāciju puses savā valdīšanā.» Bet arī šī konstitūcija ar brīvību saprata privātīpašuma tiesības brīvību. Un šo ideju mantinieki (Nulansi, Pukan karē, Bartū) prasa *iejaukšanos* (intervenciju) Padomju Krievijas valdišanā «*darba brivibas un privātīpašuma tiesību atjaunošanas labā*», turpat šos vārdus paskaidrojot: «*kamēr Krievijā uzņēmējiem nebūs nodrošināta tiesība faktiski rīkot savus strādniekus un kalpotājus un nebūs ievestas neatkarīgas tiesas garantijas*». No kā neatkarīgas? Neatkarīgas no Krievijas strādniekiem un zemniekiem, bet gan atkarīgas no *franču republikas un viņas konsuliem*. Tā ir tā saucamā *kapitulācija*, proti, ka ārzemniekus Krievijā tiesās ne krievu tiesas, bet ārzemnieku konsuli. («*Pravda*», Nr. 35, 1922. g.)

11. Izņēmumi

Man jāatzīstas, ka es savādām jūtām izrakstīju sev bibliotēkā ieskatīšanai grāmatu ar nosaukumu: «V. Hesens. Izņēmuma stāvoklis. 1908. g. 410 lpp.» (!) — krieviski. «*Izņēmuma stāvokļa teorija*», «*viņa dogmatiskā konstrukcija*». Vai velns, kas tā par zinātni! Es nebrīnītos par tādu biezū grāmatu Vācijā, tur par visu ko raksta biezās grāmatas. Bet Krievijā? Taisnība gan, Ščedrīns kādam franču pilsonim ieliek mutē atstāstu par Krieviju, ka tur esot tikai viena zinātnē «*гром победы раздавайся*» («*lai atskan uzvaras pērkons*»),* bet tā tomēr bija satīra. Bet tiešām buržuiskajā zinātnē ir vesela *zinātniska teorija* (un pie tam liberālu, konstitucionālistu profesoru teorija) par izņēmuma stāvokli. Mēs tur lasām, ka «*teorija izšķirot divus izņēmuma stāvokļus: kara (aplenkuma) stāvokli un fiktīvu karastāvokli*». Un, raug, šis fiktīvais

* Stāstā «*Pompadūri un pompadūras*». Red.

(iedomātais) jeb mazais aplenkuma stāvoklis ir tas, ko *reāli* ieved pilsoniskā demokrātija.

K. Markss savā «18. brīmērā» raksta: ««Godīgo republikānu» priekšteči bija ar savu simbolu, trīskrāsaino karogu, apstaigājuši visu Eiropu. Paši «godīgie republikāni» savukārt izdarīja izgudrojumu, kas pats sev izlauza ceļu uz visām kontinenta zemēm, bet ar neatdziestošu mīlestību arvien no jauna atgriezās Francijā, līdz tas tagad beidzot ieguva pilsoņa tiesības pusē no Francijas departamentiem. Sis izgudrojums ir *aplenkuma stāvoklis*. Lielisks izgudrojums, kas periodiski tika izmantots katrā viena otrai sekojošā krizē franču revolūcijas gaitā.»* Tātad šis *fiktīvais* stāvoklis ir visai *reāls* stāvoklis. Ne velti K. Markss izsacījās par Prūsiju: «Visa mūsu konstitūcija patiesībā ir *aplenkuma stāvoklis*.»**

Zinātniskā izņēmuma stāvokļa būtība ir tā, ka, tam pastāvot, «top apturēts likumu spēks», pat jeb — pareizāk — taisni *pamatlikumu* spēks. Cēlonis — buržuāzijas pašaizsargāšanās taisni tā to motivē. Bet no tiesiskā stāvokļa? «Raison d'être»*** — tas ir pietiekošs iemesls viņa**** pastāvēšanai. Nedomājiet, ka es te jokoju. Es izrakstu tikai no «zinātniskas» grāmatas. Bet neviena vārda par šķiru interesēm, kas šo «izdomāto stāvokli» izlieto. Ikreiz, kad strādnieku nemieru, juku utt. laikā jūs lasāt avīzēs ziņas par to, ka šur vai tur «apturētas konstitūcijas garantijas», tad, protams, jums nav darišana ar pilsoņu karu, bet vienīgi ar fiktīvu, t. i., iedomātu aplenkuma stāvokli, uz kura pamata pilnīgi *reāli* šauj, dur un kauj, un arestē. Un, lai neapbēdinātu tik «demokrātisku» republiku kā Vācija (ar «strādnieku prezidentu» Ebertu priekšgalā), tad uzšķiram viņas konstitūciju un lasām: Prezidents tur *nozvēr* reihstāga priekšā, ka viņš «sargās konstitūciju un valsts likumus». Bet turpat tālāk 52. pants skan: «Ja Vācijas republikā nopietni aizskarta sabiedriskā drošība un kārtība... viņš var atcelt pilnīgi vai pa daļai *atcelt* pamatlikumus, kas uzskaitīti šīs konstitūcijas pantos ([tālāk] uzskaitīti panti).» Zvērināts āzis par dārzniekul!

Tāda ir pilsoniskās konstitūcijas fikcija un īstenība. Mums pilsoņu kara konstitūcijā nebija jāceļ īpaša izņē-

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 1. sēj., 228. lpp. *Red.*

** Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 6, с. 133. *Red.*

*** Pastāvēšanas pamatojums. *Red.*

**** T. i., aplenkuma stāvokļa. *Red.*

muma stāvokļa teorija, jo pats pilsoņu karš ir sabiedrības visnopietnākais izņēmuma stāvoklis, kur *valda vienīgi revolūcijas interese*. Un tomēr mēs mēģinājām uzrakstīt to, ko mēs saucam par «revolucionāru likumību». Viens izņēmums bija jātaisa arī še. Proti, 23. pants, kurš skan: «Izejot no strādnieku šķiras interesēm visumā, Kr SFP Republika atņem atsevišķām personām un atsevišķām grupām tiesības, kuras viņas lieto par jaunu sociālistiskās revolūcijas interesēm.»

Stučka P. Valsts teorija un Padomju Konstitūcija.
LKP izdevniecība «Spartaks»
[Pleskava], 1922, 3.—5.,
26.—107. lpp.

SOCIĀLDEMOKRĀTU INTERNACIONĀLU APVIENOSANĀS

Ilgi gaidītā II un II^{1/2}, un Amsterdamas (arodnieku) Internacionālu apvienošanās ir noticis fakts. Visa sociāldemokrātija apvienojas ceļā atpakaļ uz 1914. gada augustu*. Atpakaļ no revolūcijas nāk tie, kas mazliet bija aizrāvušies. Pateicoties Vācijas sociāldemokrātijai, Vācijā jau valda buržuāzija, skaidri buržuāziska valdība. Vai atpakaļ griezīsies ķeizars jeb paliks ķeizara surogāts — prezidents, tas puslīdz ir vienaldzīgi. Austrijā, pateicoties kreiso sociāldemokrātu politikai, tiek iecelta diktatūra.¹⁸⁶ Vai nav pietiekošs iemesls apvienoties abām politiskajām (II un II^{1/2}) Internacionālēm? Visur kapitālistu šķira uzbrūk 8 stundu darba dienai, un strādniecības Amsterdamas arodapvienības vadoņi *nodevīgi* visur piekāpjas. Vai nav pietiekoši iemesla šīnī vienībā ņemt dalību arī Amsterdamai? Nav taču ko slēpt, ka Amsterdamas vadoņi ir II un II^{1/2} Internacionālu vadoņi!

Tie atgriežas atpakaļ uz agrāko — nerevolucionāro, vēlāk pretrevolucionāro apvienību un kā par izsmieklu to izdara *miera kongresa komēdijā* Hāgā** kopā ar *pilsoniskajiem* miera miljotājiem, šiem pilsoniskās pasaules eñukiem, kas barojas no kapitālisma izžņaugtiem sviedriem un asinīm, bet kas ar asarām acīs tā mīlā miera vārdā saliek mierīgi rokas uz vēdera, kad izceļas karš. Šos visbezraksturīgākos un varbūt kaitīgākos no visiem pilsonības elementiem trīs Internacionāles uzlūdz uz miera mielastu, kura priekšgalā stāv 1914. gada strādniecības bendes Vandervelde un kompānija. Komunistu Internacionāli šurp neaicina. Ko lai viņa, kas vienīgā darbos grib cīnīties par pasaules mieru, tas ir, par vispasaules revolū-

* T. i., uz pilnīgu strādnieku šķiras interešu nodevību. *Red.*

** Sk. 122. piezīmi. *Red.*

ciju, lai še darītu? Un [kad] Padomju Krievijas arodbiedrību priekštāvis kā viesis te uzstājas un aicina nodalīties no buržuāzijas un vest kopēji patiesu cīņu pret jauno pasaules karu, piemēram, pasludinot «cīņas nedēļu» un vienas dienas protesta streiku visā pasaulē, tad to, protams, te neklausa. Te apmierinās ar tādām pat izrāmītām rezolūcijām kā iepriekš 1914. gada — arī bez garantijām.

Arī Latvijas sociāldemokrātu tur netrūkst. Morics raksta garas slejas «Sociāldemokrātā»: «Amsterdamas arodotinternacionāle ir uzņēmus vēsturisko misiju sagatavot (?) tautu masas uz to, lai... *lai tiktu darīts.*» Kas darīts? To autors neteic. Un tad nāk «klasiskā» Marksā kapitālisma jēdziena izpratne — kā «privātīpašuma (=) nedzīvas lietas (=) kapitālisma valdīšana, kuru atcels *cilvēces garu atsvabinošais sociālisms*». Tā vairs nav Marksā, tā [ir] īsta «Marksa un Morica» sapratne. Kamēr mēs, komunisti, kapitālismu un privātīpašumu pēc Marksā *saprotam par dzīvu cilvēku kundzības un verdzības attiecībām*, kuras ir *jārevolucionē*, sociāldemokrātiem pietiek «ierosināt» «Hāgā cilvēces garu», proti, «visplašākos ne-sociālistiskos slāņus», kā turpat paskaidroja Morics, citiem vārdiem, vecos pilsoniskos onkulišus no pacifiskās preferāncēs.

Labi tā! Tas noskaidros strādniecības prātus. Laikmetā, kad Itālijā fašistu vadonis Musolini rāpjās uz troņa un jau valda troņa vārdā, kad fašisms visā pasaulē pacēl galvu, kad konservatīvi, atpakaļrāpulīgi elementi saņem pēdējos spēkus, lai, apvienojot ap sevi visu kapitalistu šķiru, *galigi atspiestu* atpakaļ verdzībā strādnieku šķiru, kad *vienigais pareizais lozungs* skan: visas strādniecības *vienota fronte pret buržuāziju*, — uzpirktie vai aiz gļevulības nodevīgi strādniecības vadoņi lakstojas ap buržuāziju un vicina dūres pret nemieriņiem — komunistiem.

Nav jābrauc uz Amsterdamu. Mums mājās ir pašiem savi «internacionālisti». Vieni, kas «pieslējušies II Internacionālei», — valdības sociālisti** — ar kājām un rokām aizstāv koalīciju ar Zemnieku savienību. Otrie***, kas ir II^{1/2} internacionālistu labās rokas «krēmlaizis», ir pret

* Cītēts raksts «Starptautiskais miera kongress», kas bija publicēts «Sociāldemokrātā» 1922. g. 283. nr.ā. *Red.*

** Sociāldemokrāti mazinieki. *Red.*

*** Latvijas SDSP darboņi. *Red.*

Zemnieku savienību, bet stāv un mirst par Demokrātisko centru. Viņi abi ir arīdzan apvienošanās priekšvakarā. Kas arī nešķira savā laikā II un Vīnes (II^{1/2}) Internacionāles, šīs domu starpības ir pārdzīvotas. Tādēļ starptautiskā strādniecība ir par notikušo «daudz pateicības pārādā» utt. Ja arī vēl palamājas abi brāļi, viņi *apvienosies*, viņus tiešām vairs nekas nešķir (un patiesībā arī nešķira). «Kreisie» nosauc Zemnieku savienību par reakciju, «labie» pastāsta, ka Demokrātiskais centrs baidoties spert soli bez Zemnieku savienības. Abi labi — bāz maisā! Abi sociāldemokrāti apvienosies arī pie mums, un tā nodibināsies jaunā koalīcija, ja viņai tikai neaizsteigīsies priekšā Berga vai Reinharda fašistu bandas.

Kā jau teikts, kā vispasaules, tā Latvijas apmēros mēs stāvam nopietnu notikumu priekšvakarā. No rītdienas un nākošām dienām jau varbūt atkarāsies, vai pār pasauli nāks tumša, ilga nakts jeb strādniecība tomēr vēl laikā apķersies, lai apvienotos pret šīm briesmām. Un šīnī atbildīgā brīdī sabrauc Amsterdamā, šīnī, kā s.-d. Morics atzīst, «miera idejas bankrotu» pilsētā, 530 nodevēju vadoņi, 530 jūdasu vienā kongresā, lai noliktu ieročus šai uzbrūkošai buržuāzijai pie kājām. Un ierodas arī tie «nemierīgie», tie «neatkarīgie» sociālisti, kas vienu acumirkli vārdos aizrāvās līdz revolūcijai, uz apvienību ar pasaules kara koalīcijas sociālistiem, kurus uz mūžīgiem laikiem nolādēja viņi paši un Kintāles un Cimervaldes apspriežu dalībnieki.¹⁸⁷ Reizē ar šo šīs organizācijas nozūd no *proletāriskās* skatuves. Jau sen Vācijas sociāldemokrātija pasludināja, ka viņa neesot vienīgi strādnieku, bet dažādu šķiru partija. Vēl iepriekš saskaldīšanās Latvijas sociāldemokrātija par sevi sludināja to pašu. Bet arī kā šādām viņām nav nākamības. Viņām pamazām jāsabrūk: strādniecībai aizejot uz kreiso pusī, pie komunistiem, vai atvelkoties klusā izsamisībā no politikas, sīkpilsoniskiem elementiem aizejot uz lab[ē]jo pusī līdz pašām kristīgajām (religija bija privāta lieta!) vai nacionālajām (kā tas ir Itālijā!) apvienībām.

Tas nenozīmē revolūcijas beigas. Sociāldemokrātijas bankrots nav revolūcijas bankrots. Taisni otrādi! Sociāldemokrātija un Amsterdama ir vienīgais pilsonības atbalsts. Viņu noziegums tanī ziņā ir neizmērojams: Austrijas strādniecība ir demoralizēta, Vācijas strādniecībai, ja viņa nesaņem pēdējos spēkus, draud tas pats, *Itālijas re-*

formistu vadītās arodu biedrības apvienojas ar fašistiem! Tur nav par ko priecāties. Un šīnī brīdī, kad mūsu sociāldemokrātijai jau pa naktīm bikses dreb, viņa vēl nekuras lamāt un nogānīt Krievijas padomju iekārtu. Tāpat kā abas apvienojušās Internacionāles vēl savos nāves krampjos jeb, ja gribat, kāzu gultā iesper ar kāju komunismam. Šīnī ziņā viņas ir solidāras ar buržuāziju.

Pēc abu nodevīgo Internacionāļu apvienošanās strādniecības acu priekšā lietas atkal noskaidrojas. Uz brīdi varbūt būs apvienības kāzu reibonis, tad *nāks paģiras*. Vācijā jau iestājas pēdējās. Londonā jaunās valdības solis pret bezdarbniekiem, Francijā tiešais valdības pabalsts kapitālistu šķirai cīņā pret 8 stundu darba dienu utt. ir zīmīgi fakti, [kas] revolucionē masas. No Zviedrijas un Norvēģijas ziņo par negaidītām komunistu uzvarām komunālajās vēlēšanās. Pat Holandē, šīnī kara laimes zemē,* iesākas bezdarbs. Nav vairs *vidusslāņa*.¹⁸⁸ Ir vienīgi jautājums: revolūcija vai kontrrevolūcija? Un revolucionāra ir vienīgi Komunistiskā Internacionāle. Vairs neviens cita — *pat ne vārdos!*

§

«*Cīņas*, 41. (461.) nr.,
1923. g. janvāri. (Bez paraksta);
LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
474. l. 2.—5. lp.

*Iespiests pēc oriģināla
noraksta*

SOCIAŁREAKCIONĀRĀ KOALICIJA II

No Rīgas telegrāfs vēsta, ka nodibinājusies beigās jauna Latvijas valdība iz sociāldemokrātu labējām frakcijām un Zemnieku savienības, pat 1 bezpartijas cilvēkam (bergistam) piedaloties. Tātad noteikta *reakcionāru* valdība ar *sociāldemokrātu* laipnu piedališanos. «Latvijas Kareivis» jauno valdību nosauc par «nacionālu» valdību, [citas] buržuāzijas lapas — par «lielo koalīciju», tas ir, par pilnīgu izlīgumu (Burgfrieden) valdību starp buržuāziju un sociāldemokrātiju. Tas, kam bija jānotiek, ir noticis Latvijā agrāk nekā, piemēram, Vācijā: sociāldemokrātu līderu *pilnīga ieplūšana buržuāzijā*. «No dieva zēlastības» valdošā partija.

* T. i., zemē, kura prata izvairīties no ieraušanas pasaules karā un kuras buržuāzija guva lielu peļņu no karojošo valstu pasūtījumiem. *Red.*

Bet pat savas nāves krampjos sociāldemokrāti nemitējas būt *nodevēji*. Tie vēl uzdrošinās rotaļāties ar strādniecības vārdu. Telegrāfs vēsta, ka «Sociāldemokrāts» rakstot: sociāldemokrāti darīšot *visu iespējamo* strādnieku labā. Cik žēligi! Viņi rakstītu pareizāk, ja rakstītu: darīs visu iespējamo un *neiespējamo* pretim strādniekiem.

«Uz elli kā pa laipu.» Sī klasiskā izteiksme iz vecās [Vidzemes] dziesmu grāmatas ir viszīmīgākais vārds [oportūnistiskās] sociāldemokrātijas gaitai. Tas viss norisinājies tik lōgiski, tik nenovēršami. Bija grūts vienīgi pirmais solis *uz šo laipu* — tā bija rokas sniegšana «demokrātiskai» valdībai pa Tautas padomes* laiku. Vēlākais viss pats no sevis saprotams.

Vēl 1920. gadā sociāldemokrāti atraidīja — protams, *tikai vārdos* — ikvienu koalīciju ar buržuāziju. 1921. gada vasarā pie mūsu biedru Jaunzema, Bērces un citu biedru svaigā kapa, kad mazākums tieši iešķēlās valdības rindās, vairākums jau pielaida iestāšanos valdībā, bet ar zināmiem noteikumiem. 1921. gada beigās jau sociāldemokrāti izteicās noteiktāk par iestāšanos valdībā, bet reizē zem strādniecības spaida apsolīja visdažādākos noteikumus līdz pat «amnestijai, karastāvokļa atcelšanai un komunistu legalizēšanai». Mēs toreiz tūliņ pareizi raksturojām šos lēmumus kā mānu solījumus. Un viņi paši uz to arī iebilda, ka viņi taču neesot valdoša partija. (Es toreiz uzrakstīju rakstiņu ar uzrakstu «Jā, viņš jau kož.**) **

Sociāldemokrātu bankrots turpinājās. Valdības sociālisti pazaudēja jebkuru kauna sajūtu un visā kailumā skraidija apkārt dienas laikā. Bet, raugi, jau līdz Satversmes sapulces sesijas beigām viņiem pievienojās no sociāldemokrātiem vēl 3 parlamentārieši. Sociāldemokrāti pieņēma sev nosaukumu «kreisi» un ar šī nosaukuma un valdības laipnu piepalīdzību (atstumjot kreisos arodniekus no vēlēšanu podium jeb urnām) guva pēdējo uzvaru [Saēimas] vēlēšanās.***

Vēlēšanas deva pilnīgi noteiktu ainu. Vispārīga vēlētāju nemierība ar nošķirošanos pa kreisi vai labi (kristīgi nacionāli) un vidus grupu saskaldišanās radīja tikai

* Sk. 29. piezīmi. *Red.*

** Raksts ««Viņš kož» (Atskats uz «kreiso» mazinieku (s.-d.) kongresu) bija publicēts 1922. g. 4. februāri «Cīnas Atbalss» 5. (101.) nr.-ā un 21. februāri «Krievijas Cīnas» 16. nr.-ā. *Red.*

*** Par Latvijas SDSP nobalsoja apmēram 30% vēlētāju. *Red.*

vienu izeju: sociāldemokrātijai, ja tā negribēja kļūt «revolucionāra» (un kas par to būtu šaubījies kaut acūmirkli), bija *jāiestājas valdībā ik par kuru cenu*. Un nevis kaut kādu cēlu uzdevumu, kaut kādu «nacionālu» mērķu labad, bet vienkārši «aiz savas ādas» interesēm. Izvēlēties starp divām iespējamībām: iet pa kreisi, tas ir, vai nu opozīcijā un kļūt vajātiem no labējās pusēs valdības (Reinards un Bergis jau vicināja dūrēm un žagariem), jeb dabināt kreiso valdību, atbalstoties uz strādniecību un pieprasot tūlītējas parlamenta pārvēlēšanas, kas ļoti līdzinātos pašnāvības mēģinājumam. Otra iespējamība bija — iet *noteikti pa labi*: iestāties valdībā ar Zemnieku savienību kopā, *atsacīties no visiem principiem*, bet par to gūt pilsonisku labklājību, tauku vēderu un mikstu ministra sēdekli. Kā jau bija paredzams, *viņi izvēlējās pēdējo*. Bet uz vizītkartēm viņi atstāj veco uzrakstu: sociāldemokrāts. Un tiešām skan labi: A. Buševics, finansu ministrs, sociālists. Un pie tam ne uz vizītkartes vien, bet uz «ektām»* Latvijas kreditbiletem. Jo, kad paies gadi desmit un jau būs aizmirsts [buržuāziskās] Latvijas «patstāvības» periods, tad lietotu pastmarku un vecu kreditbilešu paraugu krājumos vēl glabāsies nākotnes piemiņai šī «slavenā», zīmīgā firma.

Bet atskatīsimies īsumā uz šo sociāldemokrātu «laipas» politikas gaitu kopš pēdējām vēlēšanām. Tiklīdz bija notikušas vēlēšanas, tika sasaukta (5. novembrī) sociāldemokrātu konference, lai izspriestu jautājumu par iestāšanos valdībā. «Sociāldemokrāts» par konferences lēmumu cieta klusu («kā ūdeni mutē ieņēmis»). Tikai «Strādnieku Avīze» Liepājā no 8. novembra rakstīja, ka lēmums bijis «uzņemties pat valdības sastādišanu kopā ar pilsoniskā centra grupām, ja tādas valdības platforma garantē (tas ir, nodrošina) sociāldemokrātu minimālo prasību izvešanu, partijas konferenču un (otrā vietā!) kongresu lēmumu izvešanu». Vēl 8. novembrī «Sociāldemokrāts» rakstīja, ka sociāldemokrātu prasības esot: apņemties (tikai!) legalizēt strādnieku kustību, atcelt izņēmuma stāvokli, ievest tiesisku stāvokli līdzšinējo administratīvo patvarību vietā, *politiski* sodīto lietu revīzijas (amnestijas vietā!) utt. Bet jau tanī pat 8. novembrī valdības sociālists**

* — īstām. *Red.*

** T. i., sociāldemokrātu-mazinieku avize «Darba Balss». *Red.*

pateica: «visvēlamākā (īsti sociālistiska sirdsvēlēšanās! [P. S.]) majoritātē būtu *koalīcija no kreisiem sociāldemokrātiem* līdz *Zemnieku savienībai*».

Divpadsmit dienas (!) pēc konferences, 17. novembrī, «Sociāldemokrāts» beigās pasludināja savām «masām», ko tie lēmuši. Neraugoties uz visu mērenību, tur tomēr bija lasāms: «Izņēmuma stāvoklis *nekavējoši* atceļams ar *dažiem izņēumiem, ja apstākli to prasa.*» Amnestija presei (tas ir, sociāldemokrātiskajai) un tad agrākās *amnestijas* (!) pagarināšana. Agrāko soda likumu (cara laiku) politisko pantu *pārstrādāšana*. «Nav liekami šķēršļi strādnieku saimniecisko un politisko organizāciju nodibināšanai un darbibai» utt. «Jaunākās Ziņas» toreiz rakstīja (5. decembrī) un pierādīja, ka šīs prasības neesot nekas cits kā bijušās Meierovica valdības deklarācija. Apmēram to pašu sacīja «Darba Balss» (valdības sociālistu orgāns). Un tiešām Meierovics bija solījis starp citu: «Nelieciet šķēršļus strādnieku, tāpat kā citu pilsoņu politisku un saimniecisko organizāciju darbibai.»* Tikai labējā puse, to starpā arī Zemnieku savienība, bija nesamierināma.

Sociāldemokrāti, kā no gaisa balona, tā no savas plat formas sāka izmest vienu smilšu maisu pēc otra. Jau 5. decembrī «Sociāldemokrāts» ziņoja, ka sociāldemokrāti lēmuši *neatteikties* arī no sarunām ar *Zemnieku savienību* par viņas piedališanos valdībā. Un 14. decembrī jau tas varēja paziņot, ka arī Zemnieku savienība *ar mieru iet valdībā kopā ar sociāldemokrātiem*. Tikai, piezīmēja «Sociāldemokrāts», Zemnieku savienība grib sev $\frac{2}{3}$ no visām vietām valdībā. *Tātad no šī briža* iesākās govandele *vairs tikai ap vietām*. Visas prasības, kā principiālās, tā praktiskās, ir atmestas; pēdējā no tām ir viņu «amnestija» (sk. augšā). Vispirms sociāldemokrāti gribēja sev vairumu valdībā, kamēr Zemnieku savienība pat 4 vietas no 11 sociāldemokrātiem skaitīja par daudz. Tagad no 13 balsīm sociāldemokrātiem ir 4 un valdības sociālistiem — 1. Šī andele tagad izbeigta. Būtu interesants psiholoģisks materiāls, sakrājot visus šīs ministrijas sastādīšanas jandāliņa sīkumus. «Se tev portfelis, turi to ciet; nesaki «jā» un

* Viens no centra līderiem — P. Bergis 9. decembrī tieši rakstīja, ka sociāldemokrāti savās prasībās negāja tālāk par to, ko jau pusotra gada atpakaļ bija formulējis Meierovics savā «17. jūnija deklarācijā»¹⁸⁹ (uz komunistu kapa!).

«nē!» Tā ilgi vēl spēlēs pilsonisko aprindu bērnu starpā. Un spēle būtu vēl turpinājusies ilgi, ja to nebūtu pilnīgi provokatoriskā veidā pārtraukuši valdības sociālisti. Kad patlaban jau bija pilnīgi sastādījusies «kraisā valdība» iz centra, kreisiem sociāldemokrātiem un valdības sociālistiem, pēdējie no tās atteicās, paziņojot, ka šīnī gadījumā draudot katastrofa. Un te nu viņi izklāstīja, to, kas jau sen tika platīts slepeni, proti, ka, kreasajai valdībai sastādoties, nodibināšoties diktatūra iz Kūķa (sociāldemokrātisko peļu Liepājas briesmonis — kaķis), Baloža un nez vēl kā. Šī provokatoriskā, kaut arī fantastiskā ziņa bija nonesta līdz pat latviešu komunistu ausīm Krievijā, kur tā bija iečukstēta kā slepens labējo elementu cirkulārs. Šī ziņa vilka; pēc grūtas lietuvēna sapņu nakts, kur Lorencs un Cielēns jau sevi ieraudzījuši pie kāķa un Ansis Buševics sevi pie māla krūzes ar ūdeni un riecienu maizes Centralkā, notika «lūzums» un govandele bija noslēgta.

Tagad Latvijai ir sava valdība, sava sociālreakcionāra jeb reakcionāri sociālistiska koalīcija IL. Vairs nedraud kāki un ūdenskrūzes, bet uzsmaida ministru krēsli un glāze alus ar desīnām. Un valdības priekšgalā — Pauļuks. Kas ir Pauļuks? Apmēram tas pats, kas Kviesis. Tāda pat nulle, tikai rakstās ne ar «ia» kā «Kviasis», bet ar — *au!* Kā visi pasaules Musolīni, arī viņš ir bijis kādreiz «kreiss». «Sen, sen tas bij.» Arī viņš piederēja pie Maskavas studentu «jaunstrāvnieku» marksistu grupas. Drīz viņš no tiem šķīras, un oriģināla bija vienīgi šī šķiršanās. Es to atstāstu nelaiķa Jansona-Brauna vārdiem. Kādreiz Pauļuks ar Jansonu un citiem no alus kausa aizgājuši uz Nr. 00. Un tad, atsvabinoties no liekā ūdens, Pauļuks paziņojis oficiāli, ka viņš aizejot arī no jaunstrāvniekiem. Ir daudz mums renegātu, bet vai vēl kāds to izvedis tik oriģināli? Uzreiz atsvabinoties no visa, kas viņam lieks kā materiālā, tā garīgā ziņā. Tagadējiem Latvijas valdības «marksistiem» tādā veidā priekšgalā ir zīmīgs paraugs. Viens pakaļ otram «uz elli kā pa laipu».

Bet Latvija un viņas darba tauta? Viņai tagad acis ir redzēt.

Es jau pievedu «Sociāldemokrāta» vārdus, ka «sociāl-demokrāti darīšot visu iespējamo strādnieku labā». Es arī jau piezīmēju, ka šos vārdus vajadzētu papildināt: visu iespējamo un *neiespējamo* utt. Man pēdējā laikā nav bijis

pietiekoši valas sekot sīkumos Latvijas lietām, bet es šo vārdu «neiespējamo» ne velti lietoju. Mums vēl nav skaidri visi aizkulises notikumi, kas noveda pie «nacionālās» valdības, pie «lielās koalīcijas», un mēs nezinām, vai nav vēl citi, tieši pārdevīgi* — nodevīgi motīvi spēlējuši zināmu lomu. «Lielās koalīcijas» pilsonība mēdz dibināt tad, kad visa «tēvija» pārdzīvo kara vai tamlīdzīgas briesmas. Patlaban Eiropa ir stāvokli, kad ikviens diena var novest pie ieročiem kā rietumos, tā austrumos. Francija grib galīgi sadragāt Vāciju, tai taisās pievienoties Polijas sociālisti ar savu Pilsudski priekšgalā. Vai nav Latvijas sociāldemokrātiem šīnī ziņā *kādi nekādi sevišķi uzdevumi?* Ne velti darba [ministra] portfelis pāriet uz «kreisiem» sociāldemokrātiem, kuriem rokās ir pilsētas strādnieku centrāle, izņemot Dukuru, bet atstājot joprojām karātavu ministra** vietā Holcmani.

Lai kā! Es jau kādreiz esmu izteicies, ka pēc koalīcijas II var būt vienīgi *lab[ēj]ās puses diktatūra* jeb *atkāl strādnieku valdība*.*** Es patiešām toreiz nedomāju koalīciju II kā kreiso sociāldemokrātu apvienību ar Zemnieku savienības bandām. Es atvainojos, jo biju viņus par zemu izvērtējis. Es pat, kad daži no mūsu mierīlīgākiem biedriem ieminējās, ka vajagot apvainot sociāldemokrātus *vienigi* uz jauniem materiāliem, ievedot zināmu *noilgumu* par viņu vecajiem noziegumiem, solījos pievākt jaunāko materiālu krājumu. Es nezinu, vai pēc šī notikuma, kad sociāldemokrāti un Zemnieku savienība *brālīgi «demokrātiski»* valdīs pār Latviju, vēl vajadzēs rūpēties par tādiem krājumiem. Ja strādnieku šķiras vismērenākos slāņus neapgaismotu šis notikums, tad jāgaida, kamēr tie noķers sociāldemokrātu nagus tieši savā kabatā. Komunistu cīņa paliek joprojām grūta, nepieredzēti grūta, bet tā ir atklāta. Mums vairs nav darīšanas ar slepeniem aģentiem, ar pagrīdes provokatoriem utt., bet ar atklātiem sociāldemokrātu valdības vīriem ar kokardēm pie pieres un portfeljiem padusē. Lai piesargās!

P. Stučka

«Krievijas Cīna», 12. nr.,
1923. g. 1. februāri

Iespiepts pēc avizes teksta

* — pērkami. *Red.*

** — iekšlietu ministra. *Red.*

*** Sk. šā sēj. 169. lpp. *Red.*

REFERĀTI UN RUNAS LKP VII KONGRESĀ

[LKP] CK DARBIBA LEGĀLAJOS APSTĀKĻOS

PĀRSKATA REFERĀTS

(1. sēdē 1923. g. 16. februāri)

Laikmets, par kuru man jāziņo, ir šķirts no mums ar veseliem 4 gadiem. Tas revolūcijas gados līdzinās gadu desmitiem. Un daudz kas mums izrādās jau vecs un aizmirsts. Es varētu, ja gribētu, vienkārši paņemt [LKP] VI kongresa rezolūcijas un apskatīties, vai tas, kas tur teikts, patiešām izpildīts. Bet formāli es nekad neesmu gribējis izturēties. Es uzņemu pilnīgu atbildību par visu, kas bijis. Valda divējādas domas. Vieni saka, ka visa mūsu Padomju Latvijas laikmeta darbība esot pastāvējusi tikai no kļūdām. Otri saka, ka viss, kas toreiz izdarīts, izdarīts uz vislabāko, ka padomju vara Latvijā izdarījusi visu, kas vien bijis iespējams. Protams, ka ne vieniem, ne otriem nav taisnība. Nav jābaidās atzīt atsevišķas kļūdas, ja viss darbs visumā un pamatā nav bijis kļūda. Biedrs Ķēniņs pēdējā [IV] Komunistiskās Internacionāles kongresā, runādams par to, ka Krievijas komunismam ir bijis jāatkāpjas uz jauno [ekonomisko] politiku, uzsvēra, ka tas pats būs jāpārdzīvo arī visām citām revolūcijām. Arī citām tāpat būs jānonāk pie kara — jeb kāto nu sauktu — komunisma un būs savā laikā jāprot atkāpties jeb tieši jāsāk no tās vietas, kurp atkāpās Padomju Krievija.*

Runājot par mūsu darbību Padomju Latvijas laikā, mēs izejam no tā VI kongresa lēmuma, ka mēs grozām partijas vārdu un uzņemam komunisma karogu**. Vai mēs esam ar godu nesuši šo karogu jeb esam tam uzlikuši

* Sk. *Ķēniņs V. I. Raksti*, 33. sēj., 375. lpp. *Red.*

** Latvijas Sociāldemokrātija pieņema Latvijas Komunistiskās partijas nosaukumu. *Red.*

kādu traipu? Man jāsaka, ka mūsu partija ir savu jauno karogu nesusi godam, kaut tā arī strādājusi tik grūtos apstākļos kā neviena cita partija. Vai mūsu kļūda ne-pamatojas mūsu Padomju valdības organizācijas shēmā? Par to, ja runātu formāli, grūti būtu prasīt atbildību no Centrālās Komitejas, jo šī shēma tika pieņemta no Padomju kongresa.* Bet jāsaka, ka toreizējos apstākļos šī shēma, bez šaubām, bija pareiza. Es pats esmu vēlākos laikos pirmais izteicies, ka shēma nākošo reizi būs grozāma, cenšoties ievilkst padomju darbā arī bezpartejiskos neproletāriskos elementus,** jo Latvijas proletāriskām masām — piemēram, uz laukiem — ir proletāriskāka pagātne nekā krievu masām.

Tālāk paceļas jautājums, vai mums bijusi pamatos ne-pareiza mūsu politika arodkustības laikā. Arodbiedrības toreiz tika «pārvalstiskotas». Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka tās pārgāja uz valsts budžetu, bet atstājot viņām patstāvīgas sabiedriskas organizācijas raksturu. Toreiz*** šāda politika bija pareiza; to mēs redzējām arī Krievijā, kur pie tās nonāca vēlāk nekā pie mums. Bet jāatzīst, ka daži pie mums saprata šo «pārvalstiskošanu» mazliet birokrātiski. Dažos jautājumos mēs tiešām mēģinājām atkāpties no Krievijas prakses. Ieejot Latvijā, mēs spriedām, vai vajadzētu arī Latvijā atkārtot tādu pat tirdzniecības nacionalizāciju kā Maskavā, jo tai būtu tādas pat sekas. Mēs novilcinājām dažas nedēļas, bet mums tomēr pēc 2—3 nedēļām bija jāatkārto tas pats, kas Maskavā, jo preces nozuda no tirgus, sevišķi caur Krievijas cenu iespaidu**** un spekulāciju. Bet jau pēc 3 mēnešiem mums bija no tā mazliet jāatkāpjas un jāizved tas, ko Krievija izdarīja tikai 2—3 gadus vēlāk, un pat šis mazais solis (3. aprīļa dekrēts)***** radīja lielas nesaskaņas; pa daļai no mūsu radikāliem biedriem, pa daļai no lauku proletāriešiem. Šī mazā piekāpšanās brīvtirdzniecības labā radīja nesaskaņas it sevišķi laukstrādniekos, tādēļ ka tā aizķēra viņu intereses, jo viņi saprata to kā piekāpšanos

* T. i., Apvienotās Latvijas Strādnieku, bezzemnieku un strēlnieku I padomju kongresa (1919. g. 13.—15. janvārī). *Red.*

** Sk. P. Stučkas darbu «Dzīve vai shemats?». *Stučka P. Rakstu izlase, 2. sēj., 473.—476. lpp. Red.*

*** T. i., kara laikā. *Red.*

**** Padomju Krievijā cenas bija augstākas nekā Padomju Latvijā. *Red.*

***** Sk. 60. piezīmi. *Red.*

pelēko baronu priekšā. Bet mēs nevarējām atstāt pilsētas strādniekus pilnīgā badā. Un, lai arī mums pārmeta, ka mēs caur to it kā atbalstot pelēkos baronus, mēs nevarējām citādi rikoties, un pats pārmetums bija pārpratums. Tātad visā visumā mēs nevarējām citādi darīt, nekā mēs darījām.

Otrs jautājums — Rīgas krišana. Par to negribētos un nebūtu vajadzīgs plaši runāt, bet fakts pastāv, ka vēl vienā otrā biedrā ir nepareizas domas. Rīga esot pārdota, saka vieni. Bija pat kaut kur lasāms, ka pat man piekrītot zināma vaina Rīgas pārdošanā. Es neturu par vajadzīgu uz to atbildēt. Otras domas ir — un tās izplata jo sevišķi sociāldemokrāti Latvijā un tiem līdz daži biedri —, ka Rīgas krišana bijusi ne kara sabrukums, bet pašas strādnieku varas un partijas sabrukums. Pie tam tiek aizrādīts, it kā partija esot izkritusi cauri beidzamās Strādnieku padomes vēlēšanās Rīgā (kas vēl nebija notikušas, kad krita Rīga). Istenībā šis jautājums bija bruņota spēka jautājums, un tas bija tehniski izšķirts jau 2 mēnešus agrāk ne no mums, bet no Rietumu frontes kara padomes, kur tika pieņemts, ka Rīga tūliņ jāatstāj līdz Latgales robežām. Toreiz iejaucās [Latvijas] Padomju valdība un tika nolemts aizstāvēties līdz pēdējam. Ar to mēs novilcinājām Rīgas krišanu tomēr 2 mēnešus. No Krievijas mēs nevarējām pieprasīt vairāk aizstāvēšanās līdzekļu. Kaut arī Padomju Latvijas pastāvēšana bija svarīgs revolūcijas fakts, bet vēl daudz svarīgāka bija Padomju Krievijas pastāvēšana. Padomju Latvijas krišanai bija acīmredzot jānotiek agrāk vai vēlāk. Klūdu, bez vārda runas, bija daudz, bet tādas klūdas, par kurām var sodīt tikai vēsture. CK no savas puses ir darījusi, ko spējusi. Ar to varētu izbeigt pirmo laikmetu.

Otrs laikmets, kad Latvijas padomju vara pastāvēja tikai Latgales robežās. Ziņojumam par to varētu būt tikai informācijas raksturs. Mūsu gaidas par drīzu atgriešanos Latvijā nepiepildījās. Mazās robežu zemites ļoti veikli prata izmantot Krievijas tautību politiku*. Šis pašnoteikšanās lozungs nozīmēja, ka vai nu Latgale jāpievieno Latvijai, jeb Latvija — Latgalei. CK bija sadalīta divās daļās: vairākums Latgales pusē, mazākums, kurš strādāja visšausmīgākajos terora apstākļos, — Rīgas pusē.

---

* — nacionālo politiku. *Red.*

Neskatoties uz to, domu starpību mums pa visu šo laikmetu nebija, kaut gan abas daļas sprieda pilnīgi patstāvīgi. Atceros vēl, ka nelaikis b. Jaunzems, rakstīdams man par piedališanos [Satversmes sapulces] vēlēšanās (1920. g.), piezīmēja, ka šī ir pirmā reize, kad mums ir domu starpības un arī tad ne principiāla, bet praktiska rakstura, jo arī Rīgas biedri atzina par vajadzīgu piedalīties vēlēšanās, bet atrada tikai, ka tas toreizējos apstākļos praktiski nebija iespējams. Un šīnī ziņā mēs arī vieinojāmies.

Domu starpības miera jautājumā* bija tikai uz pirmo skatu domstarpības. Jautājumu dialektiski apraugot, tās nebija domu starpības. Rīgas biedri gribēja tuvināt revolūciju, sludinot lozungus par mieru pār valdību galvām. Mēs otrā pusē izteicāmies pret patreizējo mieru, jo domājām, ka miera neslēgšana izsauktu revolūciju sabrukkošā Latvijā, starp citu, armijā. Bet b. Ķeņins bija tais domās, ka vispārējās revolūcijas labā vajadzīgs miers. Krievijas partijas CK to nolēma, un mēs lojāli piekāpāmies un agitāciju pret mieru nevedām.

Kad Krievijas Komunistiskās partijas Centrālajā Komitejā tika pārrunāts jautājums par mūsu atkāpšanos Latvijas frontē un Trockis man aizrādīja, ka agrāk mēs tak esot teikuši, ka baltās Latvijas armija esot sabrukusi, bet tagad, lūk, Latvijas armijas kareivji bez ierunas iet pret mums uzbrukumā, es toreiz iebildu, ka, mūsu armijai labprātīgi atkāpjoties, nevar taču būt runas par sacelšanos pretējā pusē. Tagad mums ir objektīvi fakti par toreizējo stāvokli Latvijas pierobežas punktos, kas pierāda mūsu domu pareizību.

Kad vēlāk pacēlās jautājums par miera noslēgšanu starp Padomju Krieviju un balto Latviju, mūsu priekšā nostājās jautājums par to, ka miera sarunas tiks vestas aizklāti. [Buržuāziskās] Latvijas priekšstāvis sociāldemokrāts Menders Ārlietu komisariātā toreiz pieprasīja, lai sarunas tiktu vestas aizklāti. Mēs bijām tam pretim tāpat kā Rīgas biedri. Mēs šo faktu izmantojām kā masu agitācijas līdzekli, un mēs rādījām masām, kā s.-d., kuri sakās aizstāvam strādniecības intereses, to dara praksē. Sai jautājumā, kā teikts, mūsu Latgalē esošās CK daļas domas

* Jautājumā par miera noslēgšanu starp Padomju Krieviju un buržuāzisko Latvijas valdību. *Red.*

pilnīgi sakrita ar nelegālās [Rīgā esošās] Centrālās Komitejas domām.

Pēc miera noslēgšanas mēs paši uz savu iniciatīvu likvidējām mūsu Padomju valdību un īpašā manifestā paziņojam, ka no šī laika visa partijas vadība ir pārcelta uz Rīgu un Krievijā ir palicis tikai CK Arzemju birojs.* Nekādus patstāvīgus lēmumus attiecībā uz partijas darbību vai taktiku mēs šinī birojā nekad neesam pieņēmuši. Un domu starpības ar Rīgas Centrālo Komiteju mums nav bijis, ka nododam savu varu atpakaļ tai Centrālajai Komitejai, no kurās rokām mēs to saņēmuši.

Vēl man gribētos mazliet pakavēties pie agrārā jautājuma. Es esmu dzirdējis arī no dažiem biedriem atkārtotām mītu par mūsu komūnām. Nav pareizi, it kā mēs, komunisti, būtu gribējuši piespiestā kārtā radīt zemkopības komūnas. Biedrs Azis** — Padomju Latvijas zemkopības komisārs — bija principiāli pret komūnu dibināšanu. Arī es, jau pirms Padomju Latvijas nodibināšanās Krievijā un par Krieviju runājot, izteicu tādas pat domas, jo arī te pirmie mēģinājumi bija labprātīgi un bija sajūsmotu biedru rokās. Bet raksturīgi ir tas, ka Latvijā uz laukiem aģitēja pret komūnām jau pirms komunistu varas Latvijā. Neesmu atradis mūsu Latvijas literatūrā nevienu rakstu, kurā kāds no mums būtu uzstājies par tām. Ja patiesībā Padomju Latvijas laikā vienā otrā vietā uz laukiem komūnas tika izvestas dzīvē, tad to ir darījuši vai nu aiznesapsrašanas jauni komunisti, tikko iestājušies partijā, jeb tādi, kas, iebraukuši no Krievijas***, neprata novērtēt mūsu vietējos apstākļus. Faktiski es zinu tikai vienu gadījumu, kad Padomju Latvijas laikā bija mēģināts spaidu kārtā dibināt komūnu. Pie manis ieradās kāds sīksaimnieks, ja nemaldoš, no Viskaļu pagasta, kurš stāstīja, ka viņš tiekot likts ar varu komūnā. Es tūliņ uzrakstīju «Cīnā» Joti asu artikeli pret šādu parādību**** un vietējo rīkojumu liku tūliņ atceļt.

Vainot šos atsevišķos revolucionārus par šādu kļūdu izdarīšanu tomēr ir grūti. Katrā revolūcijā tiek pielaists

* Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 2. sēj., 514.—515. lpp. Red.

** F. Rozīņš. Red.

*** Domāti atsevišķi latviešu komunisti, kas 1919. g. atgriezās dzimtajā pusē no Iekškrievijas, kurp bija evakuējušies pasaules kara laikā. Red.

**** Domāts raksts «Laucinieku sociālisms». Sk. Stučka P. Par Padomju varu Latvijā. Rakstu izlase, 264.—269. lpp. Red.

bezgala daudz mazu kļūdu no atsevišķām personām, jo tā ir plašas masu iniciatīvas, aktivitātes parādība. Katrs grib būt revolūcijas aktīvs dalibnieks, viņš pieliek visus spēkus, lai ar saviem spēkiem panāktu vislabākos revolucionāros panākumus. Šo plašo privāto* iniciatīvu jātiecas organizēt. Bet tas uzreiz nav panākams. Kaut gan jāatzīst, ka komunistiskā revolūcija ir visorganizētākā no visām līdzšinējām revolūcijām, tomēr arī viņa nevar uzreiz ievilkst organizācijas krastos šīs revolucionārās iniciatīvas ūdeņus. Šo domu jau ir pastiprinājis arī Engelss, teikdams, ka katras proletāriskas revolūcijas īpatnība esot tā, ka viņā tiekot tērēts ik no viena revolucionāra pārāk daudz energijas. Bet tikai tā revolūcija var revolucionēties. Tāpat bija arī pie mums [Padomju] Latvijā. Mēs pamazām būtu arī uzlabojuši mūsu aparāta organizāciju. Un jo sevišķi, ja mēs būtu varējuši vēl kaut mēnesi noturēties Rīgā, jo mēs būtu varējuši pirmo reizi nodrošināt strādniekiem kārtīgu maizes dabūšanu. Mums patlaban pienāca maize divām nedēļām. Uz priekšu ezeloni ar maizi turpmākām 4 nedēļām bija jau Veikīje Lukos. Šis patlaban Rīgā ienākušais ezelons krita ienaidnieka rokās, un tā bija baltmaize, ko baltie [demonstratīvi] dalīja strādniekiem.

Man gribētos vēl uzsvērt, ka mums kongresā jau toreiz bija lēmums, kuru Krievijas partija izteica tik noteikti tikai pēdējā kongresā**. Tas ir, ka ikviens partijas biedrs par sevi nav varas persona, bet ka viņam ir tikai tās funkcijas, ko viņam nodod padomju kārtā.***

Gribētos vēl pakavēties pie viena vispārēja jautājuma, t. i., nacionālā jautājuma. Ja atskatāmies uz šo laikmetu, tad jāsaka, ka nacionālais virziens spēlējis pie mums lielu lomu. Kāds krievu biedrs man kādreiz teica, ka Latvijas komunisti esot visnacionālistiskākie no visiem. Es, protams, tam pretojos, bet tomēr jāatzīst, ka šur tur tomēr šādas parādības ir bijušas. Savā ziņā bija varbūt galvenie vainīgie dažādi sīkpilsoniskie ierēdņi. Bet fakts ir, ka valdībai bija jāizlaiž īpašs dekrēts,**** kas uzsvēra dažādo valodu līdztiesību un noteica, ka jāpieņem lūgumi un pa-

---

* Te domāts — personīgo. *Red.*

** KK(b)P XI kongresā. *Red.*

*** PSKP... rezolūcijās..., 1. d., 350., 351. lpp. *Red.*

**** Latvijas Padomju valdības 1919. g. 8. marta dekrēts par oficiālajā sarakstē lietojamo valodu. *Red.*

zīnojumi visās vietējās valodās, arī latgaliešu izloksnē, kura Latgalē skaitās par pilnīgi oficiālu. Savā ziņā ziņāma loma tur piekrita arī tam apstāklim, ka pie mums padomju vara nodibinājās agrāk par buržuāzisko demokrātiju, kuru mēs te nebijām pārdzīvojuši. Pēc Engelsa (sk. viņa «Revolūcija un kontrrevolūcija Vācijā») normālas attīstības gaitai ir jāiet caur šo stadiju,* bet pie mums padomju iekārtā nāca tieši pēc patvaldības. Tagad ir izdzīvota arī šī buržuāziskā demokrātisma stadija, un mēs varam cerēt, ka, nākuši pie varas, mēs gūsim daudz spīdošākus rezultātus. Latvija priekš Krievijas ir logs uz rietumiem un priekš rietumiem durvis uz Krieviju, un, ja šis logs būtu vaļā, tad vispasaules revolūcija būtu daudz labāk nodrošināta. Tāpat tas ir ar mieru. Mēs to runājam tikai no revolūcijas viedokļa. Latvijas darba tauta cienīgi nesusi savu komunistiskās cīņas karogu, un cerēsim, ka uz priekšu viņa to darīs tikpat varonīgi.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VII kongress.*

*Iespiests pēc kongresa
protokolu oriģinālā*

Protokoli un rezolūcijas.

*LKP izdevniecība «Spartaks»,
1924, 9.—11. lpp.;*

*LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
133. l., 42.—52. lp.*

[LKP CK] ĀRZEMJU BIROJA DARBIBA

PĀRSKATA REFERĀTS

(2. sēdē 1923. g. 16. februāri)

Ārzemju birojs radās tad, kad Latgales daļā izbeidzās padomju vara un LKP CK [Padomju] Krievijā palika vispirms kā legāla iestāde. Viņš bija Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas priekštāvība ārzemēs līdz miera līgumam. Kad miera līgumā tika ievests noteikums, ka Krievijā nevar pastāvēt tādas organizācijas, kuras tiecas uz Latvijas pastāvošās varas gāšanu, Ārzemju birojs agrākā veidā Krievijā vairs oficiāli nevarēja darboties. Tāpēc tūliņ pēc miera noslēgšanas mēs pārgājām uz citu legalitātes veidu. Mēs izstājāmies no Krievijas

*Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 8, с. 417. Red.

Komunistiskās partijas un iestājāmies Komunistiskajā Internacionālē kā patstāvīga sekcija.

Pēc Padomju Latvijas galīgas krišanas vairs nevarējām cerēt uz tik drīzu revolūciju Latvijā. Tāpēc galvenā vērība bija piegriežama propagandai un jāgādā literatūra.

Iesākām ar biezām grāmatām. Bija jārāda, ka [Latvijas] komunisti nopietni sludina savas mācības, neskatoties uz to, ka tie sakauti. Tā pirmā gadā izdotas galvenām kārtām biezas teorētiskas grāmatas. Tika arī pārtulkots K. Marksas «Kapitāls», kas vēl nav spējis iznākt drukā*. Savu enerģiju te tiešām esam pierādijuši; gan Latvijā neizdevās grāmatas iegādāt** tādā daudzumā, kā to vēlējāmies. Ja arī nāca ļaužu rokās šīs biezas grāmatas, tad maz varēja viņas plaši izlietot. Izdotas 3 gados pavisam 128 grāmatas 425 000 eksemplāros, 2 853 000 drukas loksnes. Mums intelīgentu darbinieku ārkārtīgi maz, tomēr, salīdzinot ar sociāldemokrātu lielo intelīgentu skaitu, mēs esam pastrādājuši daudz.

Tika izdots arī «Cīņas Biedrs», kurā pirmā kārtā tika ievietoti Komunistiskās Internacionāles lēmumi un cirkulāri, ievietojām te arī dažādas Komunistiskās Internacionāles direktīvas un informācijas. Tika diskusijas veidā iztirzāti daži taktikas un programmas jautājumi.

Kad pārliecinājāmies, ka grāmatas nav iespējams pie nelegāliem apstākļiem pietiekoši plaši izplatīt, sākām izdot viņas mazākā apmērā. 1920. gadā izdotas 50 grāmatas $6\frac{1}{2}$ loksnes caurmērā, 1921. gadā — 43 grāmatas $5\frac{1}{2}$ loksnes caurmērā, 1922. gadā — 35 grāmatas 5 loksnes caurmērā. Izplatīt tās Latvijas iekšienē bija grūti, kādēļ liela daļa no šīs literatūras izplatīta gandrīz vienīgi Krievijā. Kādreiz domājām, ka vismaz daļu no šīm pilnīgi zinātniskajām, legālajām grāmatām spēsim ievest legāli, bet tas nepiepildījās. Tādēļ var mums pārmest, ka līdzekļi izlietoti priekš Krievijā dzīvojošiem latviešiem. Sakarā ar to nodomāts no šīs izdevniecības daļas atteikties, atlaujot privātai iniciatīvai gādāt vajadzīgo literatūru.¹⁹⁰

Apstāsimies pie «Cīņas Biedra». «Cīņas Biedrs» tika kritizēts, ka viņš esot pildīts vienīgi ar Kominternes ofi-

* K. Marksas «Kapiitla» 1. sējumu latviešu valodā pārtulkoja P. Stučka, un šis tulkojums nāca klajā 1924. gadā. *Red.*

** — iesūtīt. *Red.*

ciāliem cirkulāriem, un tādēļ apsveica maiņu, kas izdarīta satura ziņā pēdējā laikā.

Caur to dažā ziņā gan tiek pārkāpti Kominternes noteikumi, kamēr šos KI uzsaukumus nevar Latvijā drukāt kā visur citur legālā presē. Arī šīs ierunas nav nejaušība. Kominternes cirkulāri ir priekš daža biedra kļuvuši vienaldzīgi, bet tas tā nedrīkst būt. Ja visur skatītos, ka Kominternes cirkulāri vienīgi ievietojami partijas arhīvā, tad tie būtu lieki. Kaut arī pie mums nav iespējams tos legāli drukāt un izplatīt un tie caur to nosebojas, tad tomēr šādai vienaldzībai nedrīkst būt vietas. Kad Kominternes uzsaukumus arī pie mums būs iespējams drukāt legāli, kā tas tagad notiek jau Somijā, pa daļai Igaunijā, tad mums būs «Cīnas Biedrā» plašākas telpas citiem rakstiem.

Partijas vēstures darbs* maz pavirzījies uz priekšu, jo nav bijis iespējams atrast un atsvabināt cilvēkus priekš šī darba. Iesākta arī kritušo biedru *piemiņas grāmata*,** savākts milzīgs daudzums materiāla, bet, dzenoties pēc pilnības, daudz kā vēl trūkst un daudzi biedri vēl līdz šim nav nodevuši vajadzīgos materiālus. Trešais darbs — *strēlnieku vēsture*.*** Arī to nav bijis iespējams veikt, jo nav bijis cilvēku, kas savāktu un apstrādātu materiālus. Bija jāķeras pagaidām ar pārlabojušiem un piezīmēm pie tāda darba drukāšanas kā Vācieša grāmata****. Mūsu strēlnieki ir pelnījuši, lai arī šo darbu neatstātu novārtā.

Mūsu otrs uzdevums ir bijis arvien paskaidrot un popularizēt Komunistiskās Internacionāles direktīvas Latvijas masu starpā. Kādreiz mums šeit ir bijis jāuzstājas ne pilnīgi vienās domās ar dažiem biedriem Latvijā. Dažreiz mums pārmet, ka mēs skatoties kā emigranti un ne-pazīstot Latvijas apstākļus. Tas ir nepareizi. Kominternes Lātsekcijā ir vispilnīgākās ziņas par Latvijas apstākļiem. Mums ir daudz pierādījumu, ka bieži mēs šeit pareizāk esam novērtējuši Latvijas apstākļus. Viens jautājums, kur mums bija jāuzstājas ar polemiku, bija vēlēšanas uz Sātversmes sapulci un parlamentu. Kā jau teicu, mēs ar nelaiķi b. Jaunzemu izbeidzām šo jautājumu ar to, ka mums

* Domāta LKP vēstures komisijas darbība. *Red.*

** «Revolucionārās cīņas kritušo piemiņas grāmatas» 1. sējums iznāca Maskavā 1933. g., 2. sējums — 1936. g. *Red.*

*** «Latvju strēlnieku vēstures» 1. sējums iznāca Maskavā 1928. g., 2. sējuma 2. daļa — 1934. g. *Red.*

**** J. Vācieša grāmata «Latviešu strēlnieku vēsturiskā nozīme» iznāca Pleskavā 1922. g. *Red.*

principiālu domu starpību nav. Bet diskusijā tomēr izrādījās, ka revolucionāram biedram grūti atkāpties un attacīties no vecās taktikas. Ar to mums jārēkinās. Tādēļ arī 1919. gadā mēs stingri uzstājāmies ar priekšlikumu piedalīties vēlēšanās. Es toreiz sacīju, ka es nekā neteiku, ja Latvijas biedri atbildētu, ka mums nav iespējams piedalīties vēlēšanās. Bet tur tika sludināts boikots, kad īstenībā šīm boikotam nebija revolucionāras nozīmes.

Es polemikā teicu skaidri: nekā nebūtu ko iebilst, ja biedri teiktu, ka terors mums neatļauj piedalīties vēlēšanās; bet nepareizi ir sludināt boikotu, kad tas nav izvedams. Parlamenta vēlēšanās bija cita nelaimē. Dažos biedros bija tomēr ilūzija, ka pa vēlēšanu laiku legālās iespējamības būs jo lielas. Katram redzīgam cilvēkam bija saprotams, ka tas tā nebūs. Pēc listu atraidīšanas parlamenta vēlēšanās palika trīs iespējamības, viena par otru sliktāka, proti: 1) palikt mājās; 2) boikotēt vai rakstīt [vēlēšanu biļetenos] kritušos biedrus; 3) balsot par sociāldemokrātiem. Toreiz mēs* nācām pie slēdziena, ka balsot par sociāldemokrātiem nevar. Tā ir [LKP] Centrālās Komitejas kļūda, ka viņa nākusi pie lēmuma, ka jābalso par sociāldemokrātiem. So lozungu izlaida klajā, nenogaidot tik svarīgā jautājumā Komunistiskās Internacionāles domas. Tā kļūda nav tik briesmīga, bet uz priekšu tas jāiegaumē. Bailes, ka šāda griešanās pie Komunistiskās Internacionāles varētu tikt izmantota no mūsu pretiniekiem kā agitācijas līdzeklis pret «Maskavas» lozungiem, te zināmu lomu dažos biedros tomēr spēlējušas.

Vēl bija sīkas domu starpības citos jautājumos, piemēram, vienotās frontes jautājumā. Latvijā no daudz biedriem viņš nebūt nebija izprasts labāk nekā tālajā Itālijā vai Francijā. Kāds biedrs man teica, ka mēs esot par daudz rakstījuši par šo jautājumu. Man liekas otrādi.

Jautājumā par sakariem ar [Padomju] Krieviju daži biedri bija tais domās, ka no Krievijas vajadzētu norobežoties; masās esot ļoti nepopulārs lozungs par piesliešanos Krievijai. Man liekas, ka masās taisni pārāk liela tieksme uz Krieviju. Bija kādreiz (aiz politiskiem iemesliem) dots aizrādījums, lai nesludina neapdomīgi ciešāko apvienošanos ar Krieviju.** Citi to saprata tā, it kā Krievijas biedri

* Kominternes Latsekcijas vadošie darbinieki. *Red.*

** Tas tika darīts, lai neradītu nepareizu priekšstatu, it kā Padomju Krievija vēlētos pievienot sev Latviju. *Red.*

ar to atsakoties no jebkādas revolūcijas atbalstīšanas Latvijā.

Organizācijas jautājumā arī radās viens jautājums — tas bija ebreju sekcijas lieta*. Dažas Komunistiskās Internacionāles nodaļas (piemēram, Lietuvas) mums pārmetē, ka mēs te esot aizgājuši pārāk tālu un atjaunojot vecas, pārdzīvotas attiecības. Mēs te tad arī cēlām ierunu, kurai tūliņ piekrita CK. Jautājumu pārnesa uz kongresu.

Mums pārmet, ka mēs neesot pietiekoši informējuši nelegālo CK. Kamēr Kominternes aparāts vēl nebija pie tiekoši noorganizēts, tas varbūt dažreiz tiešām tā bijis.

Vēl kā diezgan svarīgs jautājums pacēlās ciešāku sakaru uzturēšana ar kaimiņu zemju partijām. Mēs sasaučām kopējas apspriedes ar Lietuvas un Igaunijas biedriem, izstrādājām arī kādu kopēju uzsaukumu;** tomēr jau tad bija skaidrs, ka šāda tuvināšanās reāli varētu notikt vienīgi uz vietām. Ja partijas un arodsavienības uz vietām praktiskā darbā faktiski nevar tuvināties, lai noskaņotu darbību, tad šo partiju ārzemju priekšstāvju tuvināšanās var līdzēt ļoti maz. Tomēr informācijas sakarus mēs uzturējām, tāpat sniedzām «Ciñas Biedrā» informāciju, it sevišķi par Igauniju, kur revolucionārā kustība atjaunojusies un dažā ziņā pārspēj Latvijas revolucionāro kustību.

Lielis uzdevums bija kīlnieku apmaiņa un saņemšana. Atsevišķu līdzekļu mums priekš tam nav bijis, vajadzēja visu padarīt ar viesmīlīgās Krievijas Padomju valdības palīgu un līdzekļiem. Līdzekļu vākšanas ziņā ārpus Latvijas priekš mūsu partijas mēs esam bijuši tikai vidutāja iestāde, kas katru savākto rubli nosūta CK rīcībā. Milzīgs darbs šeit jāpaveic atbraukušo biedru legalizēšanā. No LKP biedriem viņi jāpārvērš par vietējās partijas*** biedriem. Jāvāc informācijas materiāli, anketas utt.

Sakārā ar to jāaizķer jautājums par pašu kīlnieku apmaiņu. Tas kongresam ir jāizšķir. Apmaiņa ir kļuvusi it kā par likumu. Saprotami ir apstākļi, kādi bija Ungārijā un zināmā laikā Latvijā, kad vai katram arestētam draudēja nošaušana. Bet biedros nedrīkstētu valdīt tāds

* Jautājums par LKP vietējo organizāciju ebreju sekcijām. *Red.*

** Lietuvas, Latvijas un Igaunijas KP CK kopējais uzsaukums «Vienotu proletariāta fronti pret apvienotām slepavu bandam» izdots 1921. g. jūlijā. *Red.*

*** KK(b)P. *Red.*

uzskats, ka, sak, ja jau mani arestēs, tad es izbraukšu uz Krieviju. Polijā un Igaunijā pastāv partijas lēmums, ka komunists nedrīkst prom optēties*. Arī Latvijā ir bijis CK lēmums, bet tas nav izpildīts. Tā nav revolucionāra cīņa, ja ikvienu jācenšas izņemt no turienes cietumiem. Tā ir cīņas bremzēšana. Ja tā turpināsies, tad kustība nekad plašumā izaugt nevar. Par to kongresam jāizsakās, un es liktu priekšā apmaiņu atcelt un biedru aizbraukšanu aizliegt. Kad baltie grib kādu sevišķi vērtīgu biedru nonāvēt, tad viņi to izdara, neskatoties uz [Padomju] Krievijas pieprasījumu.¹⁹¹

Pabalstu lieta. Neminēšu šeit nekādas summas, lai netiktu pārkāpta konspirācija. Ja vajadzīgi šai jautājumā kādi paskaidrojumi, tad tos varam sniegt atsevišķai komisijai. Mēs nekaunamies saņemt pabalstu no Kominternes vai arī no Krievijas biedriem, jo tā būtu liekulība. Untādi pabalsti ir bijuši. Bet tagad tāda pabalsta vairs nav. Līdzekļi, kas bijuši, varbūt kādreiz ir bijuši pārāk plaši. Varbūt viņi no šīs puses kaitējuši partijai. Neesmu atradis par iespējamu spert sevišķus soļus, lai dabūtu kādu pabalstu, kad nevienai partijai pabalsts netiek izsniegt. Taisni otrādi — saņēmām uzaicinājumu līdz ar citām partijām nomaksāt Komunistiskajai Internacionālei biedru maksas. Visi līdzekļi, kas ienākuši, nodoti Centrālajai Komitejai, un nekādas rīcības par ienākušām summām mums nav bijis. [Ārzemju] Birojs pastāvējis no saviem līdzekļiem.

Tagad mūsu līdzekļi galvenām kārtām var nākt no labprātīgiem ziedojuumiem, kuri šai laikmetā arī nevar būt pārāk lieli. Arī Amerikā, piemēram, ir jo liels bezdarbs.

Mēs esam privātā celā griezušies arī pie Krievijā dzīvojošiem latviešu strādniekiem, kas arī nākuši mums jo dzīvi pretim. Tikai nelaime te ir valūtas jautājums.

Mēs esam pilnīgi norobežojušies no Krievijas latviešu komunistu darīšanām, kas pieder pilnīgi Krievijas Komunistiskās partijas CK Latsekcijas ziņā. Tas ir vienmēr jāiegaumē. Katrs biedrs, kas iebraucis uz dzīvi Krievijā, ieplūst tūliņ vietējā darbā un organizācijā.

Vēl pakavēšos pie balsstiesību jautājuma Kominternē.** 1921. gadā Latsekcija bija vienīgā no visām mūsu kaimiņu valstīm, kurai tika dotas balsstiesības, jo Latvijas

* T. i., pieņemt citas valsts pavalstniecību. *Red.*

** Kominternes Izpildu Komitejā. *Red.*

loma tika novērtēta diezgan augstu. Tagad mums sava priekšstāvja Izpildu Komitejā vairs nav, jo tagad Kominternes Izpildu Komiteja organizēta citādi: tā pārvērsta par vienigu ciešu organizāciju, kuras izpildu orgānā nav vairs partiju priekšstāvju kā agrāk. Tās locekļu skaits tika samazināts, lai gan vēlēšanās šoreiz kā pārejas laikā tika ievērots it kā federatīvais princips —. pēc valstīm. Mūsu loma tomēr novērtēta augstu arī tagad, ievērojot Latvijas nozīmi un Latvijas Komunistiskās partijas upurus. Ār to varētu beigt.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VII kongress, 18.—20. lpp.;
LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
133. l., 69.—74. lp.*

*Iespiests pēc kongresa
protokolu oriģināla*

GALAVĀRDS JAUTĀJUMĀ PAR [LKP] CK DARBIBU

(4. sēdē 1923. g. 17. februāri)

Domāju, ka partijas kongress ļoti nopietna lieta. Ja mēs par 4 gadiem sanākam uz kongresu, tad vajag būt atklātīem un vājsirdīgiem, bet nedrīkstam būt vieglprātīgi. Šeit tika minēts par draudiem nodot tribunālam.¹⁹² Ko tas nozīmē? Tas nozīmē to pašu, ko baltā prese raksta, ka komunisti tiesājot tribunālos tos, kas domā citādi. Man nebūs jāpaskaidro, ka tā ir pilnīgi samelota insinuācija. Tādu nedrīkst atkārtot komunisti. Šeit runāja par lūzumu darbībā 1921. gadā. Kādēļ šis lūzums? Kas bija 1921. gads? Pirmkārt, šis gads apzīmē jaunās ekonomiskās politikas ievešanu Krievijā. Biedrs Budzis* uzstājās te kā stingrs ekonomisks materiālists. Man gribētos gan brīdināt no pavirša ekonomiska materiālisma, kā tas ir atrodams s.-d. un buržuāzisko ekonomistu paņēmienos, kas visur atrod revolūciju par saimnieciski nenogatavotu. Tiešām, 1921. gada pārpratumi bija lielā mērā līdzekļu aptrūkšanas auglis. Nolasīšu dažas vēstules, kuras rakstītas b. Viktoram** no tā paša jaunieša. Es gribētu ar tām parādīt attiecības, kādas toreiz pastāvēja starp CK un jauniešiem. (Lasa.)***

* Delegāts Kārlis Melnais. *Red.*

** LKP CK Ārzemju biroja sekretāram K. Krastiņam. *Red.*

*** Vēstuļu teksts nav publicēts. *Red.*

Šīs vēstules nav laba liecība. Cerams, ka tās ir apakšzemes nervozitātes auglis un tiks pārdzīvots un ka pārējās jaunās galvas tā nedomā.

Pārejot pie vispārēja apskata, negribu kavēties pie sīkumiem, bet negribu arī, ka paliktu sagrozīti mani vārdi. Nekad nedomāju aizbildināties ar to, ka esam pildījuši tikai kongresa rezolūcijas. Pēc b. Budža teorijas iznāk, ka visa Padomju Latvijas pastāvēšana ir bijusi viena liela kļūda. Bet vai tas tā bija? Kad iegājām Latvijā, mums bija ne tikai $\frac{2}{3}$, bet $\frac{3}{4}$ iedzīvotāju balsis. Nevajag aizmirst, ka Latvijas revolūcija* nebija domājama bez notikušās revolūcijas Vācijā. Ľaudis pēc Rīgas krišanas [esot] bijuši pret padomju varu. Palasieties Parīzes Komūnas vēsturi, un jūs redzēsit, ka tur pagāja 8—9 gadi [pēc Komūnas sagrāves], kamēr atjaunojās strādnieku kustība. Ko brīnīties pēc tam par Latviju, kura zaudēja 12 000 upuru! Teikt, ka kalpi Latvijā bijuši pret padomju varu, ir acu aizmiegšana vai nezināšana. Kas bija tie, kas nāca mums simtiem kājām līdzi uz Krieviju? Tie bija kalpi. Viņi strādā šeit vēl tagad un strādā ļoti labi. Ko nozīmēja burti «k. g.» Latvijas politiskās apsardzes sarakstos? Tie apzīmēja *komunistu gaidišanu*. Ko nozīmēja pulki**, kuri bija gatavi sacelties Latvijā? Tie taču visi ir fakti. Cik vieglprātīga arī nebūtu šī kritika, pie viņas tomēr jāpakavējas. Ja tik daudz ir runāts par negatīvo pusi, tad jāapstājas arī pie pozitīvās puses. Ja esam CK locekļi, mēs nesam atbildību par to, kas noticis. *Pirmais jautājums* par militāro pusi Padomju Latvijas sabrukumā. Vai šis sabrukums bija tikai militārs? Neesmu to teicis. Biedrs Pakalns*** jau aizrādīja, ka tas bija vispārīgs kontrrevolucionāro spēku uzbrukums. Vispirmā kārtā tas bija starptautisks un militārs. Šeit nebija darbinieku vaina. Darbinieku, cik maz to arī nebija, mums bija par daudz ekonomiskā darbā — tos vēl vairāk vajadzēja mest armijā. Nevajag arī aizmirst, ka tā bija ar Krieviju kopēja un ne Latvijas vien vadīta fronte. Latvijas CK nevarēja dot frontes centram direktīvas, ko likt komandieru sastāvā. Nekavēšos vairāk pie šī jautājuma. Tieki aizrādīts, ka bijušas fundamentālas kļūdas, sevišķi agrārjautājumā. Kas saņēma uz laukiem vēl iepriekš mūsu ierašanās

* Latvijas proletāriāta sacelšanās 1918.—1919. g. *Red.*

** Buržuāziskās Latvijas armijas pulki. *Red.*

*** J. Daniševskis. *Red.*

muižas savās rokās? Tie bija laukstrādnieki. Nav tiesa, ka viņi nebūtu skaidri proletārieši. Viņi saņēma savā pārziņā vienu muižu pēc otras, ne lai tās dalītu, bet lai apstrādātu kopēji. Bet trešā kontrrevolūcija¹⁹³, kas nāca pār Latviju, bija pārāk stipra. Līdz ar to masās radās lūzums, kad ieveda zemes reformu un tieksmi pēc zemes. Bez tam Komunistiskā Internacionāle sprauda savu jauno agrārprogrammu gadu vēlāk, pēc Krievijas piedzīvojumiem. Un šie piedzīvojumi nezīmējās vienīgi uz Krieviju. Vajadzētu vēlreiz pārlasīt manu grāmatu agrārjautājumā*. 1905. gadā mēs taisījām kļūdu, un es neesmu baidījies to atzīt. Es rakstīju, ka tā bija kļūda, ka mēs toreiz nestāvējām par zemes nacionalizāciju. Nelaiķa b. Roziņa redīgētajā zemes dekrētā** bija pāris sīku kļūdu, kuras gan bija pareizas teorētiski, bet nebija pareizas politiski. Viena bija — rentes ievešana (rubli no desetīnas), otra — par [padomju saimniecību] strādnieku govīm. Bet to sāka izvest tikai Valkas apriņķī, kur tas arī sacēla nemieru. Un to vietu par lopiem grozījām. Kad atļāvām brīvo tirdzniecību, tas sacēla, kā jau teicu, vislielāko pretestību tieši laukstrādniekos.

Mūsu Latvijas armija būtu bijusi stiprāka, ja mēs nebūtu bijuši spiesti mobilizēt visus, arī pelēkos baronus, kuri pirmie muka mājās. Laukstrādnieki armijā bija labākais spēks, jo arī pilsētas strādnieki bija vāji. Mēs pāļāvāmies, ka arodbiedrības labprātīgi dos labākos spēkus armijā, bet viņas deva pa daļai invalīdus, kas pirmie izjuka. Ja biedrs no jaunatnes saka, ka mēs neesam izpildījuši Krievijas līniju, tad tas pareizi tik daudz, ka mēs pielaidām pārāk daudz demokrātisma armijā. Pavirši uz viena otra sīka novērojuma pamata nevar izteikt vispārējus teorētiskus slēdzienus. Terora jautājumā mums savā laikā, taisni pretēji, uzbruka pēterpilieši***, ka mums neesot bijušas ārkārtējās komisijas. Šeit teica, ka mēs atkārtojuši to, ko Krievija jau bijusi pārdzīvojusi. Tiesa, no Krievijas iebrauca arī nederīgi elementi. Mums nebija čekas, bet arī pēterpilieši apmierinājās, ka mums esot politiskās nodaļas¹⁹⁴. Bez šaubām, te ir grēkots, jo sevišķi

* Grāmatu «Darbs un zeme». *Red.*

** Latvijas Padomju valdības 1919. g. 1. marta dekrētā par zemes nacionalizāciju, lietošanu un pārvaldišanu. *Red.*

*** KK(b)P Petrogradas organizācijas latviešu sekcijas darbinieki. *Red.*

uz vietām, bet nevar izteikt vispārēju pārmetumu, ka politiskās nodaļas vajājušas strādniekus. Terors bija pilnīgi saprotams pēc 1905. un 1917. g. [sekojošās] kontrrevolūcijas.

Vēl divus vārdus par Padomju Latviju. Neesmu nekad bijis nacionālists, bet vienmēr antinacionālists. Atsevišķu biedru starpā nacionālisms gan bija manāms, bet, protams, ne antisemitisms, kas varbūt izpaudies atsevišķos gadījumos nekomunistu starpā. Kad gājām toreiz uz Latviju, mēs gan pārvērtējām, ka tur būs vairāk strādniecības un ka rūpniecību būs ātrāk iespējams atjaunot, to reevalkuējot. Cерējām tur nostādīt arī visu labāk kā Krievijā. Redzot Krievijā saimniecisko sabrukumu, mēs pārāk iesēdāmies saimnieciskā aparātā... Tomēr domāju un varu pierādīt, ka pie mums organizatoriskā ziņā viss bija labāk nostādīts kā Krievijā. To nenoliedz arī krievu biedri. Un, ja ļaudis bija pret komūnām, tad tie domāja komunismu*. Tas ir pilnīgi dabiski, kā to jau paredzēja Augusts Bēbelis. Komūnas nosaukums bieži tiek saprasts zemes komūnas nozīmē, kad mēs to lietojam idejiskā ziņā, kā, piemēram, Pēterpils komūna, Parīzes komūna utt.

Pats par sevi saprotams, mēs nevarējām iesākt no jauņās ekonomiskās politikas. Pēc b. Ķeņina aizrādījuma tā sauc. kara komunisms laikam atkārtosies visās zemēs.¹⁹⁵

Pāriesim pie sīkajiem jautājumiem. Kīlnieku apmaiņa. Neapmainām mēs, bet apmaina [Padomju] Krievijas valdība. Par to vajadzētu beigt runāt, ar apmaiņu nevajadzētu lepoties. Bieži vien saraksti pārāk jāsteidz, lai pagūtu laikā iesniegt Ārlietu komisariātam. Nekādas divvaldības mums nav. Mēs vienmēr esam uzsvēruši, ka CK atrodas Latvijā.

Biedru skaits — par to vienmēr atbildēja Komunistiskajai Internacionālei, ka tas nav publicējams. Kad pagājušajā gadā uzstāja, tad devu skaitlus, kādi man bija pēc agrāk iesniegtiem datiem. Ja par to atkal un atkal jārunā, tad tā ir matu skaldišana. Vecos laikos** Krievijas partija skaitīja biedru skaitu pēc «*Pravdas*» lasītāju skaita.

Tālāk par to *taktikas vēstuli* «*Cīņā****. Tā nav uzrak-

* Pilnīgi visu ražošanas līdzekļu nacionālizāciju un vienlīdzīgu sadali. *Red.*

** Nelegalitātes apstākļos cariskajā Krievijā. *Red.*

*** Sk. šā sēj. 429.—433. lpp. *Red.*

stīta aiz gara laika, bet ir rūpīgi apspriesta. Es viņu sa-
stādīju uz [Ārzemju] biroja lēmuma. Bet te stāsta, ka es
esot teicis nepatiesibu, pārmezdams CK, ka viņa nav tik
svārīgā jautājumā pirmā kārtā griezusies pie KI. Kad es
dabūju pieprasījumu no Rīgas, tur jau bija gatavs lē-
mums. [...] Bet pa to laiku pirmais lozungs jau bija nā-
cis klajā, un tas sacēla sajukumu. Šādā gadījumā CK
pirmā kārtā vajadzēja griezties pie «Maskavas». Es to
ipaši uzsvēru tādēļ, ka ir dzirdētas domas par direktīvām
no «Maskavas». Mēs nedrīkstam aizmirst, ka esam Kom-
internes biedri — tās pašas Kominternes, kuras sēdeklis
atrodas Maskavā. Tagad KI kongresā pieņemts, ka visi
CK lēmumi jāpaziņo Komunistiskai Internacionālei, kura
skatīs tos cauri. Tā šī vispasaules partija tagad centra-
lizēta. Katrā zinā vēstules nolūks nebija kādu apvainot.

Vienotās frontes lozungs Latvijā nav visur saprasts.
Daudzi fakti liecina, ka tie pārpratumi, kas bija Itālijā un
Francijā, bijuši arī Latvijā. Patiesībā tas ļoti grūts lo-
zungs, ipaši apakšzemes apstākļos. Sevišķi grūti spriest
no tālienes, kā tas jums uz vietas izvedams.

Literatūras jautājumā nevaram atbildēt par transporta
nekārtībām. Nav ko brīnīties, ja daļa literatūras iet zu-
šanā.

Pārmetumu pret «*Krievijas Čiņu*» mēs nevaram ķemt
uz sevi — tas nav mūsu izdevums. Bet vainot viņus par
to, kas tur tiek rakstīts, nevar no Latvijas viedokļa, jo viņi
raksta, izejot no [Padomju] Krievijas politiskā stāvokļa.

Izturēšanās pret *Dermani*, man šķiet, ir bijusi pārāk
vieglprātīga. Uzbrūk pat jaunatne,* kuras locekļi, kā to
pierāda izmeklēšanas materiāli, nebūt nav tik varonīgi
izturējušies politiskā apsardzē. Jāņem vērā, ka Dermanis
tagad ir Krievijas [Komunistiskās] partijas biedrs un pie
tam ne no sliktākajiem. Dermanis tomēr bija pirmais, kas
Rīgā atklāti uzstājās par s.-d. iestāšanos Komunistiskajā
Internacionālē. Priekš tam bija vajadzīga zināma varo-
nība. Viņš ir godīgi savu laiku nosēdējis, un padarīt viņu
par kaut [kādu] grēkāzi nevar. [...]

*Latvijas Komunistiskās partijas
VII kongress, 29.—31. lpp.;
LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
133. l., 106.—119. lp.*

*Iespiests pēc kongresa
protokolu oriģināla*

* V. Dermani kritizēja par to, ka viņš bija iestājies un darbojies
oportūnistiskajā Latvijas SDSP. *Red.*

RUNA LKP PROGRAMMAS JAUTĀJUMĀ

(6. sēdē 1923. g. 19. februāri)

Gribēju tikai piebilst dažus aizrādījumus par to, kas bija izteikts programmas debatēs. Tur bieži dzird atsaucamies uz vecās s.-d. programmas* prasībām kā visai labām, tikai tagad neievērotām. Ja mēs viņas novērtējam no tagadējā revolūcijas laikmeta viedokļa, tad jāsaka, ka šīs prasības nebija labas. Mēs tagad redzam, ko saka Kautskis. Savā pēdējā grāmatā** viņš spilgti paskaidro šos lozungus. Viņš tagad saka, ka s.-d. revolūcija varot norisināties tikai mierigā, demokrātiskā ceļā. Un sociāl-demokrātisms ir tas sociālisms, kuru grib izvest caur demokrātiju. Savas grāmatas «Ceļš uz varu» jaunākā izdevuma priekšvārdā Kautskis saka, ka, runājot par to, ko viņš agrāk rakstījis par revolūciju, viņa domas neesot grozījušās. Grozījušies esot tikai viņa vārdi. Un Kautskis tagad tieši lielās, ka viņš Amsterdamas kongresa*** rezolūcijā ievedis mazu vārdiņu, proti, to, ka nevajagot tiekties pēc koalīcijas [ar buržuāziju], bet nevis tieši aizliegt koalīciju. Tagad esot laiks, kad jāiet šai koalīcijā. Jau Markss savā laikā teica, ka laiks būtu atmest s.-d. vārdu un saukties par komunistiem.**** Mēs atmetām vārdu un līdz ar to nevarām atzīt par labām arī vecās programmas prasības. Engelss savā «Anti-Diringā» saka, ka šķira nāk ļoti lēni pie apziņas un pilnīgi to sasniedz parasti tikai tad, kad viņa jau tuvu savam galam.***** Piemēram, buržuāzija vēl tagad nav galīgi nākusi pie apziņas par savas šķiras likteni. Tā buržuāzijas daļa, kura ir nākusi pie šīs apziņas, vai nu pāriet pesimismā, jeb kaujas uz dzīvību un nāvi, lai atlīktu sava gala momentu. Arī proletāriāts lēni nāk pie apziņas. Proletāriāts pirmajā laikmetā grāva mašīnas — tā viņš apzinājās savas šķiras lomu, tā bija viņa pirmā apziņa. Otrā stadijā viņš cīnījās par produktu dalīšanu. Tas bija ekonomisms. Tagad ir pieņācis trešais laikmets, kad viņš cīnās par kapitālistu šķi-

* Acīmredzot domāta Vācijas SDP Erfurtes programma. *Red.*

** Acīmredzot domāta grāmata «Proletāriskā revolūcija un tās programma», kas iznāca Štutgartē 1922. g. *Red.*

*** II Internacionālēs Amsterdamas kongress notika 1904. g. augustā. *Red.*

**** Tas teikts K. Marksas darbā «Gotas programmas kritika». *Red.*

***** Engelss F. Anti-Dirings, 94. lpp. *Red.*

ras iznīcināšanu un ar Komunistiskās partijas programmu iet revolucionārā cīņā. «Vecā labā programma», kurai neuzticīgi palikuši s.-d., arī pati nebūt nebija laba programma. Viņa nebija revolucionāra. Tas viņas galvenais trūkums. Erfurtes programmā nav ne vārda par proleta-riāta diktatūru. Krievijas partijas programmā šo punktu ieveda Plehanovs, kurš paskaidroja, ka Vācijā tas izlaists tādēļ, ka Vācijas s.-d. partija negribējusi būt revolucionāra.¹⁹⁶

*Latvijas Komunistiskās partijas
VII kongress, 44.—45. lpp.;
LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
133. l., 199.—201. lp.*

*Iespēsta pēc kongresa
protokolu oriģināla*

LATVIJAS SAIMNIECISKAIS UN POLITISKAIS STĀVOKLIS UN PARTIJAS TAKTIKA

REFERĀTS

(7. un 8. sēdē 1923. g. 20. februāri)

Pēc debatēm programmas jautājumā varu saīsināt savu referātu. Ja bez programmas mēs varam vienu otru gadu iztikt, tad bez taktikas mēs nevaram dzīvot nevienu dienu. Ka arī bez programmas mēs varam loti labi dzīvot un strādāt, to pierāda mūsu pašu partijas vēsture, kad mums gadiem ilgi* nebija noteiktības, vai mums ir Krievijas [sociāldemokrātiskās strādnieku] partijas jeb Latviešu s.-d. strādnieku partijas programma. Turpretim taktikas laukā mums ik dienas jāvērtē ne tikai vietējie, bet arī starptautiskie apstākļi.

Pēc kā mēs novērtējam zināmās zemes saimnieciskos apstākļus? — Pēc ražošanas spēkiem un pamatvielām. Kas zīmējas uz Latviju, tad attīstītais darbaspēks bija tas pamats, kas radīja rūpniecību Latvijā, jo Latvijā nav citu dabisku ražošanas spēku, nav arī pamatvielu. Pēc tā mēs redzam, ka Latvija pati par sevi ir nabadzīga zeme. Viņu nevar salīdzināt ar Beļģiju, Norvēģiju utt., kurām ir patstāvīga saimniecība. Latvija kapitālistiskā iekārtā

* Domāts laiks pēc 1905.—1907. gada revolūcijas līdz LSD IV kongresam (1914. g. janv.), kad LSD CK sastāvā bija samierinātāji un meņševiki. Sk. arī 148. piezīmi. *Red.*

pati par sevi ir nulle, pie kuras jāpieliek kas klāt, lai viņa kaut kas būtu. Agrāk Latvija priekš Krievijas bija logs uz rietumiem un tamlīdz rūpniecības centrs. Tā bija durvis uz Krieviju un tamlīdz tirdzniecības centrs. Tā Latvijas vienīgā orientācija var būt uz Krieviju. Latvijas legālā presē tomēr mēs neredzam nevienu virzienu, izņemot varbūt Ringoldu Kalniņu, kas atklāti izteiktos par Krieviju. Kāda valdība būtu Latvijā stipra? Tāda, kas balstās uz ciešiem sakariem ar Krieviju. Ja būtu iespējama tāda s.-d. vai buržuāzijas valdība, tad tā varētu zināmā mērā nostiprināties. Tagad turpretim Latvijas valdības ziņojumi par saimnieciskā stāvokļa uzlabošanos atgādina ārstu, kurš ik dienas raksta biļetenā par slimnieka veselības stāvokli: «Лучше, лучше, лучше»* ... un tad uzreiz: «умер»**. Nemsim stāvokli prozaiski. Ja revolūcija ir ilgstoša***, kāds stāvoklis priekš Latvijas būtu vislabākais? Vai pūt, nikuļot vai arī izdzīvot krīzi roku rokā ar Krieviju? Protams, pēdējais. Atkarībā no vispārējās situācijas mēs nevaram iepriekš pateikt, kā norisināsies šī attīstības gaita. Bet ar ko mums aģitēt, ja gribam aģitēt par šādu mērķi?

Saka, ka mums maz esot propagandistu. Vecos laikos mums viņu bija vēl mazāk. 1—2 algoti propagandisti pa visu organizāciju jau bija liela lieta. Aģitatora uzdevums ir ļoti grūts — aģitatoram jābūt māksliniekam****. Ja aģitators ir slikts, tad labāk lai viņa nemaz nav. Spriežot pēc šeit notikušām debatēm, iznāk, ka mēs vislabāk aģitējam par Padomju Latviju, izejot no viņas negatīvām pusēm. Mēs, bez šaubām, nevaram aģitēt tā, kā to darīja kāda man pazīstama sieviņa. Viņa gribēja izīrēt kādu savu istabiņu, bet, kad ienāca kāds istabiņas pieprasītājs, tad viņa tam par šo istabiņu sastāstīja tik daudz sliktigāpāšību (tumša, caurstaigājama utt.), ka visus pieprasītājus atbaidija. Ja pastaigāsīt pa Krievijas fabrikām, tad atradīsīt daudz žēlošanos par Padomju valdību. Bet, ja pie šiem pašiem strādniekiem sapulcē ieradīsies kāds s.-d. un gribēs, lai balso par viņu, tad strādnieki būs rokām un kājām pret to. Tas nozīmē, ka nevar spriest par Latvijas padomju laiku pēc ļaužu tenkām, bet ar to papriekš pamatīgi jāiepazīstas. Nevajag noliegt mūsu kļūdas, bet

* Labāk, labāk, labāk. *Red.*

** Miris. *Red.*

*** T. i., ja revolūcijas sākšanās ieilgs. *Red.*

**** Viņam jābūt virtuozam, meistarīgam. *Red.*

nepareizi iziet vienīgi no šīm kļūdām mūsu aģitācijā. Biedrs Grāfs* man atstāstīja, ka viņš reiz izgājis kādā aģitācijas sapulcē. Krievu zemnieki nebūt nav visi padomju varas piekritēji. Bet, kad b. Grāfs uzstādījis jautājumu: «Nu, ko tad jūs gribat — vai lai Deņikins atkal nāk atpakaļ?» — tad visi jutušies apvainoti un balsojuši par komunistu kandidātiem. Ja daži biedri saka, ka Krievijā kārtība laba, bet Padomju Latvijā bijusi slikta, tad varu aizrādīt uz veselu rindu Latvijas dekrētu (piemēram, par kooperāciju), kuri pēc 1919. gada tika atkārtoti Krievijā. Protams, nenorakstīti, bet uz tiem noveda attīstība. Ja mēs ķemamies aģitēt, tad mums jāprot to izdarīt un jāpārzina tas, ko gribam teikt. Uzstādu kā savu personīgu domu, ka strādniecībai to varu Latvijā par katru cenu vajadzētu gūt — kaut vai [tādas] strādnieku valdības veidā vai arī pat tādā veidā, kā tas bija Tālajos Austrumos¹⁹⁷. Tas vajadzīgs, lai Latvijas strādniecība nenonīktu tāpat, kā tas notiek Vakareiropā, bet lai viņa izdzīvotu savu grūto stāvokli līdzi Padomju Krievijas strādniecībai, kas tomēr iet solīti pa solītīm uz priekšu.

Kā jau teikts, nevaram programmas jautājumā pieturēties pie vairāksolīšanas taktikas; nedomājam sacensties šīnī ziņā ar s.-d. Kamēr mums nav darbības programmas, viņas vietu izpildīs mūsu taktikas rezolūcijas. Latvijai nav patstāvīga pamata — viņu tagad rausta uz visām pusēm. Ja pirms kara vēl viņas uzplaukšana bija iespējama, tad tagad ir otrādi. Mums jāiesāk ar vispārējā stāvokļa novērtējumu. To uzsveru arī rezolūcijā... Es uzsveru to krīzes pusi, jo mēs piekrītam Marksam, ka krīzes ir tās, kas izsauc revolūcijas**. Un krīze ir tā, kas kapitālistu šķirai neļauj izmantot 8 stundu darba dienu, ievedot ar jaunu tehniku intensīvāku ekspluatāciju. Tādēļ tā uzbrūk 8 stundu darba dienai. Otrs ir fašisms. Šis vārds tiek lietots pārāk bieži. Tas nozīmē parādību, kurā var ieraut arī izmisušas strādnieku masas kā, piemēram, Itālijā. Revolūcija no kreisās puses tur neizdevās... Tāda ir apmēram vispasaules situācija. Latvijā nekāda rūpniecības uzplaukuma nav. Zemkopībā turpretim 3—4 gados var šo to atjaunot. Bet cits jautājums, vai Latvijā no zemkopības vien zeme var pastāvēt, sevišķi, ja viņa atrodas blakus Krievijai. Latvijai nevar būt citas orientācijas kā

* R. Endrups. *Red.*

** Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 7. М., 1956, с. 467. *Red.*

vienīgi uz Krieviju. Nāca Anglija, ar kuras oficieri latviešu [buržuāzijas] dāmas ļoti labi satika, tad — Francija. Bet tās visas ir mākslīgas orientācijas, jo nav saimnieciski pamatotas. Latvijā nav rūpniecības, kas stabilizētu viņas stāvokli; agrāk viņas zemkopība attīstījās uz pilsētas rūpniecības rēķina. Un arī tad viņa nevar lepoties ar izvedumiem. Rūpniecība Latvijā neatjaunojas — Zemnieku savienība strādā tam pretim. Tas nav tā tikai Latvijā, bet arī, piemēram, Čehoslovakijā, kaut arī tur pēdējās dienās mazliet atjaunojusies akmeņogļu rūpniecība sakarā ar Rūras okupāciju¹⁹⁸. Zemkopība sevišķi cer uz lētu darbaspēku, bet ne uz jaunu tehniku. Zemkopība pie mums tiek visādi privileģēta* un tādi domā sisties uz priekšu. Tāds stāvoklis rada sašutumu bezdarba strādniekos un lauku bezzemniekos. Viss tas spilgti izpaužas vēlēšanās. Daži biedri domā, ka vēlēšanās nekādas pārmaiņas neesot novērojamas. Boikots neesot izdevies. Bet kāpēc par Saeimas vēlēšanām nav tādu sīku statistisku skaitļu kā par Rīgas domes vēlēšanām? Nemsim vērā kaut centrālās vēlēšanu komisijas paskaidrojumus, ka, piemēram, Rīgā nodotas ap 2000 neskaidras vēlēšanu zīmes. Nemsim vērā Veinberga oficiālo sūdzību, ka tas esot nelikumīgi, ja pārstrīpotās listes esot skaitītas par nestrīpotām. Bez vārda runas, 10—20 000 strādnieku vai nu atturējušies, vai arī vēlējuši ar pārstrīpotām listēm. Sīkpilsoņu lozungs vēlēšanu laikā bija — balsot par s.-d. Tāpēc viņu balsu skaits audzis. Strādnieku liela daļa, bez runas, nav vēlējusi, daļa balsojusi par s.-d.

Otrkārt — viena daļa no vidus elementiem aizgājusi uz lab[ē]jo pusi pie kristīgiem nacionālistiem**, pie Reinharda. Seit mēs redzam tādu pašu ainu kā Austrijā. Nemierību ar valdību tātad nozīmē arī lab[ē]jā puse. Visādi dakteri*** vieno ap sevi antisemītiskos kristīgos nacionālistus.

Tālāk — par sociāldemokrātiem. Kamdēļ balsoja par viņiem? Tamdēļ, ka viņi tomēr ir viskreisākā legālā partija. Pilnīgi nepareizas ir domas, it kā maskavieši**** esot pārāk brīvi rīkojušies ar faktiem, kas vērsti pret s.-d. Ir

* Buržuāziskajā Latvijā tika atbalstītas budžu saimniecības. *Red.*

** Sk. 107. piezīmi. *Red.*

*** Reinhards bija ārsts. *Red.*

**** LKP CK Ārzemju biroja darbinieki. *Red.*

tiesa, ka viņus* vajag apkarot, izejot tikai no konkrētiem faktiem. Un šīnī ziņā mēs izturamies pret viņiem pārāk godīgi, kamēr viņu presē nevar atrast nevienu citātu no komunistu laikrakstiem, kas nebūtu sagrozīts. Par s.-d. daži vēl domā, ka viņi tomēr esot godīgi politiķi. Piemēram, Menderu, kurš Šveicē kādreiz dzīvojis kopā ar Radeku, pēdējais kādreiz uzskatīja par visai godigu politiķi. Man toreiz nācās viņam pateikt, ka pulksteņus Menders tiešām nezog, bet kā politiķis viņš ir sevišķi negodīgs. Mēs esam drusku vainīgi tanī ziņā, ka par maz vēl esam atmaskojuši s.-d. politisko negodīgumu.

Atceros, ka tolaik, kad s.-d. mūs nosauca par naudas viltotājiem, «Sociāldemokrātā» parādījās kāds raksts, kuru bija parakstījis Eliass. Tur viņš tiecās pierādīt, ka «ekspropriācija» esot godīgs revolucionārs darbs, no viltotas naudas turpretim ciešot strādniecība. Apraudzīsim to lietu tuvāk. Mēs, protams, neesam viltojuši naudu, bet, ja tas tā arī būtu, — vai tas būtu kaut kas sevišķi nemorāliski? Tur nav nekā nemorāliska no šķiras viedokļa. Ja pilsoniskā valdība ar savu drukas presi laupa no strādniecības, tad kamēl strādniecība nevarētu to pašu lietot pret buržuāziju? Bet kamēl s.-d. censās pierādīt, ka revolūcijas gaitā «naudas viltošana» esot noziegums, bet ekspropriācija ne? Tas tādēl, ka viņu pašu vidū ir ekspropriatori. Kad «Darba Balss» izteicās tādā pašā garā, tad arī viņiem mēs varam atgādināt to pašu. Tas ir vēsturisks fakts, par kuru tagad var runāt. Tagadējais finansu ministrs Ansis Buševics bija tas, kas s.-d. partijas uzdevumā savā laikā organizēja Helsingforsas bankas ekspropriāciju. Viņš te rīkojās godīgi revolucionārā kārtā, un tas bija revolucionārs darbs. Jeb Liepājā reiz kaujinieki bija nošāvuši kādu pastnieku, nabaga vīru, kuram bija atņēmuši 20 000 rub. Un, kad šie kaujinieki, anarhistiski noskaņoti elementi, prasīja sev trešo daļu un kad CK uzstājās pret to, tad Eliass bija tas, kas viņus aizstāvēja. Arī «Darba Balss» mazinieku starpā ir sava biedrs, kas nēma dalību Helsingforsas lietā. Kā teikts, šī ekspropriācija partijas uzdevumā nebija negodīgs darbs, un mēs s.-d. to neatgādinātu, ja viņi paši nespīstu mūs viņiem to atgādināt. Un uz viņu tumšiem pārmetumiem mums būtu derīgi atbildēt taisni ar šādiem konkrētiem faktiem.

---

* T. i., sociāldemokrātus. *Red.*

Mēs pārejam tagad tanī stāvoklī, kad visi s.-d. ieiet valdībā. Tas viņus, bez šaubām, kompromitē, bet ar to vien vēl nepietiek, jo viņi arī te prot maskēties. Ar «Darba Balsi» un buržuāziju viņi lamājas tā, ka izliekas, it kā viņi būtu nezin kādi ienaidnieki, bet pie ministru galda viņi spiež viens otram roku un saprotas.

Es šorit centos visu garo rezolūciju* saīsināti apgaismot, bet tikai par vēlu pārliecinājos, ka tas tik īsā laikā nav iespējams, un man bija jāpārtrauc. Tāpēc mums jāatgriežas drusku atpakaļ. — Mēs jau redzējām Latvijas saimniecisko stāvokli. Politiski tas prasa orientāciju uz Krieviju. Kā jau visās jaunajās «demokrātijās», arī Latvijā ir pārāk daudz dažādu partiju. Agrāk tas tā nebūtu. Bet tagad tāpat kā lielrūpniecības vietā tur ir darbnīcas no 5—6 cilvēkiem, tā arī partijas ir sadalījušās sīkās grupās, kurām jāvieno ap sevi ko neko apkārt. Ikviena šķira rada valsti pēc sava ģimja un līdzības. Ja ņemam lielās zemes, kā, piemēram, Angliju, tad tur ir tikai 2—3 lielas politiskas partijas, kuras savas šanses uz valdību izspēlē ar lielu māku, tāpat kā šahu. Latvijā turpretim arī politiskā spēle atgādina veco kāršu spēli «66». Soreiz šī spēle ilgst divus mēnešus un ir tad kā nevar, tā nevar sadabūt 66 kopā. Latvija balstās uz ārējiem iespāidiem, viņas atsevišķie politiķi atkarīgi no Antantes. [Padomju] Krievijas iespāids ir tikai strādniecībā. Taču Krievijas prese tagad tiek lasīta zagšus arī Latvijā. Tādēļ es rakstīju «Pravdā» rakstu**, kurā aprādīju, kādas var būt Latvijā valdības sastādīšanas problēmas. To es darīju pa daļai priekš Krievijas, pa daļai priekš Latvijas. Mans nolūks bija dzīt turieniešus uz tuvināšanos ar Krieviju. Antantes iespāids uz Latviju bija atslābis. Tagad mums par to ir zināmi fakti. Isi pirms mēģinājuma nodibināt kreiso koalīciju bija saņemtas ziņas, ka Latvijai un Igaunijai nav vairs ko gaidīt uz Francijas īpašu pabalstu. Līdz ar to auga izredzes uz «kreisās» valdības nodibināšanu. Bet, kamēr dibināja kreiso koalīciju, tikmēr spēji mainījās situācija. Francija ieņēma Rūras apgabalu. Francija mainīja savu fronti: tā tuvojās no jauna Polijai un, kā redzams, arī

* LKP VII kongresa rezolūciju «Tēzes par Latvijas saimniecisko un politisko stāvokli un partijas taktiku». Sk. Latvijas Komunistiskās partijas kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi, 1. d., 275.—278. lpp. *Red.*

** Sk. 144. piezīmi. *Red.*

Latvijai. Lab[ēj]ie s.-d. pārtrauca savus sakarus ar koalīcijas dibinātājiem un rīkojās tieši provokatoriski. Atminieties, ka tolaik mazinieks Salnais bija ārlietu ministra biedrs. Tādā kārtā izskaidrojas tas divainais fakts, ka tik pēkšni pēc tam, kad kreisie s.-d. bija pārtraukuši sarunas ar Zemnieku savienību, nodibinājās apvienība no Zemnieku savienības līdz s.-d. Priekš komunistiem agitācijas ziņā šāds stāvoklis nav ļaunāks nekā pie «kreisās» koalīcijas, jo arī no tās neko gaidīt nevarējām. Mūsu uzdevums tad būtu bijis dzīt šo koalīciju uz kreiso pusī un viņu atmaskot. Tagad jādara tas pats. Ja valdošās partijas savā starpā plēšas, tad tas tiek darīts priekš masu muļķošanas. Mūsu uzdevums ir un paliek joprojām turpināt apakšzemes cīņu, uzstādot kā lozungu arī uz priekšu piedalīšanos vēlēšanās. Pie šī jautājuma gribēju teikt dažus vārdus, kāda būtu bijusi mūsu parlamenta taktika. Es nezinu, vai mēs cestos uzreiz radīt tik asu situāciju, kāda bija Igaunijā¹⁹⁹. Nākošajās vēlēšanās mēs varbūt būsim veiklāki un pieķūsim masām ar savām kandidātu listēm.

Bet, ja nu tas nav iespējams, kādai tad jābūt mūsu taktikai? Tai jābūt dialektiskai un elastīgai. Kādreiz 8 stundu darba diena bija revolucionārs lozungs, un revolūcijas laikā viņš spēlēja lielu lomu. Tagad revolucionārs lozungs ir 8 stundu darba dienas aizstāvēšana. Nelegālā darbība arvien bijusi mūsu stiprā puse. Un, ja mums jāpāriet arī uz legālu darbību, tad šī legālā darbība būs tik stipra, cik stipra būs mūsu nelegālā organizācija. Un šeit nevar būt nekādas jaunas taktikas.

Rezolūcijas beidzamā jeb praktiskajā daļā taisni vietējiem darbiniekiem vajadzētu ienest konkrētus jautājumus. Pie vispārējā novērtējuma pateikt kādu vārdu vairāk vai mazāk — tam mazāka nozīme. Mums jānolemj par tuvāko darbību vismaz līdz nākošajam kongresam. Šai ziņā mana rezolūcija varbūt par daudz vispārēja, kabinetiska rakstura.

Aģitatoram jābūt «kaltam uz visām 4 kājām», lai nekur nepaliktu atbildi parādā. Mēs mēģinājām izdot grāmatīgu par taktikas jautājumiem, kura varētu vienā otrā gadījumā izpalīdzēt. Piemēram, par mūsu taktiku Bermonta uzbrukuma laikā — tagad varam par to runāt kā par vēsturisku notikumu. Pēc manām domām, bija klūda, ka toreiz partija izlaida lozungu — demobilizēties! Vajadzēja dod revolucionārāku lozungu — piemēram,

organizēt kareivju padomes. Itālieši savā laikā atlika revolūciju, baidīdamies, ka nedabūs maizi. Tā viņi nokavēja savu revolūciju. Šo jautājumu vajadzētu apskatīt sīki — varbūt atsevišķā komisijā, jo no visām domām arvien bijušas visvieglāk apstrīdamas domas par taktiku.

Otrs jautājums, kas visiem jāuzsver, ir visu legālo iespējamību izmantošana, bet par to runāsim nākošā dienas kārtības punktā.

Nākošā Padomju Latvijā mums vairs nebūs jāiesāk ar tiem soļiem, ar kuriem iesākām pirmo reizi. Nākošā revolūcija iesāk arvien no iepriekšējās revolūcijas beidzamās dienas. Katra agrākā revolūcija pārnes visu savu piedzīvojumu daudzumu uz nākošo revolūciju. [19]17. gads sākās ar padomēm, ar kurām beidzās [19]05. gada revolūcija. Mēs atrodamies blakus Padomju Krievijai un no tā vien jau daudz ko mācāmies. Un, ja mēs varētu Latvijā legāli nodrukāt kaut vai Krievijas praktisko Darba kodeksu, tad tam būtu lielāka nozīme kā 2—3 uzsaukumiem. Daudz ko nezina par šiem jautājumiem pat mūsu vadošie biedri Latvijā.

Pie vienotās frontes lozunga nebūs daudz jāpakavējas... No tā laika, kamēr mēs sludinām «tuvināšanos», s.-d. censās būt no mums tālāk, viņi zina, ka tas ir bīstamākais punkts. Dermaņa lietā daudzi spriež, ka, ja nebūtu parādījies apvainojums par viltoto naudu, tad Dermanis un citi dzīvotu Latvijā, mums būtu liela kreisā frakcija utt. Tas ir nepareizi, — kad apvainojums vajadzīgs, tad ikviens pilsoniska valdība arvien atrod vajadzīgos dokumentus (sal. 1917. g. jūlija dienas).

Kas ir strādnieku valdība? — Zinovjevs izteicās paplašinātā [Kominternes] IK sēdē, ka tā esot aizmaskota Padomju valdība. Lab[ēj]ā spārna franču komunists Rapoports toreiz iesaucās: ja tā ir maskota Padomju valdība, tad mēs visi esam par to! Zinovjevs savu izteikumu kā nejaušu ir grozījis. Mēs patreiz nevarām iedomāties, kāda viņa patiesībā būs, ja būs, tāpat kā to nevarējām priekšlaik iedomāties par padomēm. Konkrēti šo lozungu grūti noskaidrot — viņas konkrēto seju rādīs un izveidos tikai revolūcija. Saka, ka pie mums neesot pietiekoši strādniecības, lai runātu par strādnieku valdību. Strādniecības iespāids katrā revolūcijā ir stiprāks, nekā viņa pati ir skaita ziņā. Tā var rasties dzīvs lozungs: strādnieku valdība. Domāju pie šī jautājuma sīkāk neuzskavēties.

Sakarā ar vienotu strādnieku šķiras fronti jāstāda arī jautājums par vienotu arodniecisko kustību. Kreiso arodnieku aiziešana bija klūda*. Revolucionārs nedrīkst aiziet no vietām un amatiem, kur tas atrodas, pirms darbs nav pabeigts, — tāds ir tagad Kominternes lēmums. Ko darīt tālāk? Jāizvirza lozungs par *arodnieciskās kustības vienību*. Pēc Profinternes lēnuma visiem, kas atrodas ārpus lielās kustības, savstarpēji jāapvienojas un apvienoti jāstājas iekšā. Un arī tiem, kas tiek slēgti laukā, jāvienojas savukārt. Tātad šeit — vienības lozungs, caur kuru mums jāsaista pie sevis masas. Pats par sevi saprotams, ka arī šeit sava darbība mums jāsaskaņo ar Kominternes lēnumiem un vispasaules revolūcijas attīstības gaitu.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VII kongress, 50.—53. lpp.;
LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
133.^a l., 236.—253. lp.*

*Iespiests pēc kongresa
protokolu oriģināla*

AGRĀRJAUTĀJUMS

REFERĀTS

(9. sēdē 1923. g. 21. februāri)

Biedri, iznāk, ka gandrīz visos jautājumos, kurus mēs līdz šim esam pārrunājuši, mums jārunā pa daļai par vienu un to pašu, jo visi šie jautājumi savstarpēji cieši saistās.

Agrārjautājums visā šai revolūcijā spēlē tik joti lielu lomu, kā mēs neviens nebijām gaidījuši. Agrāk domājām, ka revolūcijā galveno lomu spēlēs pilsētas un lauku proletariāts. Kad 1917. gadā iesākās revolūcija, tad bija redzams, ka šoreiz viņa ies dzīlāk kā līdz šim. Bet par zemniecību šīs revolūcijas sākumā mēs vēl noteiktās domās nebijām. Domājot par agrārjautājumu un attiecībām pret zemnieku, mums izvirzījās divi uzskati: lielsaimniecība vai mazsaimniecība? Pēc Marksas teorijas šķita skaidrs, ka lielsaimniecībai pārsvars. Kad turpretim viena daļa no marksistiem pārgāja revizionistos, viņi sludināja arī agrārjautājumā, ka šeit pārsvars sīksaimniecībai. Šai

* Sk. 74. piezīmi. Red.

tendencei toreiz bija noteikti reakcionārs raksturs. Citādi*, šķita, domāja buržuāzija. Jau 1890. gados un no jauna pēc 1917. gada revolūcijas visas Eiropas valstis sāka runāt par zemes iedalīšanu zemniekiem, t. i., dot zemniekam iespēju izpirkīt muižas ar valsts kredīta palīdzību. Izskaņās, it kā būtu notikušas sarunas šai jautājumā starp buržuāziskām valdībām.

Sakarā ar šiem diviem uzskatiem bija vēl viens uzskats, proti, ka zemnieks ir vislielākais īpašuma fanātiķis. Kad man 1920. g. bija jāraksta grāmata par agrārjautājumu**, tad mēgināju iztirzāt, kā šī dziņa attīstījusies. Mēgināju izmantot vispasaules lielākos rakstniekus, kuri spilgtāk prot uztvert dzīves parādības un iespaidus. Es tur aprādīju, ka mīlestība uz zemi pastāv iz diviem elementiem: pirmkārt, mīlestības uz zemi kā dabiskas tieksmes uz zemi un, otrkārt, mīlestības uz zemē ieguldītiem naudu, sviedriem un uzlabojumiem. Irijā revolūcija lielā mērā grozījās ap likumu, kas lai nodrošinātu zemnieku uzlabojumus. Privātīpašums uz zemi pēc kapitālistu sapratnes turpretim nozīmē, ka caur zemē ieguldītiem uzlabojumiem mēģina palielināt zemes renti, kas pirmā kārtā ir daļa virsvērtības. Pēc 10—12 nodzīvotiem gadiem, piemēram, vecais rentnieks tiek izdzīts un, pateicoties viņa izdarītiem uzlabojumiem, zeme tiek izrentēta par jaunu dārgāk. Ja mēs pēc zemes privātīpašuma atcelšanas šo jautājumu protam izšķirt tādi, lai šāda veida izmantošana atkristu, tad mēs būsim spēruši labu soli uz priekšu izdzīvot arī šo zemes īpašuma fanātismu. Agrārjautājums ir grūts jautājums.

Tiem jaudīm, kas paliek zemniekos, marksisms ir grūti pieietams, un, otrādi, pilsētnieks nesaprot zemnieku. Atceros, kad mēs, studenti, kas bijām nākuši no zemniecības, 80. gados lasījām Marksu, mēs toreiz viņu nesapratām. Ne par velti kāds rakstnieks saka, ka par zemkopī būt, lauku darbus iemācīties varot vispār tikai tas, kas uz laukiem dzimis. Par agrārjautājumu sociālistu un pat komunistu literatūrā valda klusums*** un liela vienaldzība. Tikai pamazām pati revolūcija virza uz jauniem ceļiem un salauž vecos uzskatus. Šī ziņā priekš revolūcijas bija laba lieta, ka viņa vispirms cēlās Krievijā. Kad Komunis-

* T. i., citādi nekā marksisti. *Red.*

** Grāmata «Darbs un zeme». *Red.*

*** Par to iznāca maz literatūras. *Red.*

tiskās Internacionāles II kongresā gāja runa par agrārjautājumu, tad bija noteiktas domu starpības starp b. Ļeņinu un dažiem citiem biedriem. Biedrs Marhļevskis, vecs ortodokss, kā agrārjautājuma referents gribēja pamātot visu taktiku uz laukiem uz lielsaimniecībām. Tās Krievijas [Oktobra sociālistiskās] revolūcijas sākumā vēl apzīmēja ar vārdiem «labības fabrikas». Biedrs Ļeņins izteicās kategoriski pret šo uzskatu. Pēc viņa formulējuma, vēl neesot ne objektīva, ne subjektīva pamata ar sekmēm vest sociālistiskas padomju saimniecības, kuras patiesībā izrādās «nabagu mājas», kam jādod valsts pabalsts.* Pašā kongresā b. Ļeņins no sava pārāk kategoriskā teikuma, zīmējoties uz rietumiem, atteicās un formulēja «padomju saimniecības blakus zemniecības sīkām saimniecībām»**. Bez runas, ir starpība starp zemēm, kur uz laukiem stiprs kapitālisms, un starp Krieviju. Mums Latvijā, piemēram, aiz muguras ir trīs agrārrevolūcijas, kas noveda līdz muižu pāriešanai revolūcijas rokās. Nevienā no šīm revolūcijām nav izpaudušās zemes sadalīšanas tieksmes, inventāra izlaupīšana utt. Dedzīnāja gan muižu pilis, bet tas bija politisks akts. Krievijas zemnieks turpretim paņēma no muižas visu, ko varēja paņemt; pašas muižas palika neapstrādātas. Tikai tur, kur bija veci laukstrādnieki-proletārieši, muižas palika veselas.

1917. gadā es no Pēterpils ar lielu interesī raudzījos, kā izpaudīsies agrārrevolūcija Latvijā, kura toreiz bija kara lēgeris un tukša no proletariāta. Bet, kad sanāca pirmais Latvijas bezzemnieku kongress***, tad tas tomēr nolēma *zemi nedalīt*, lai gan mūsu cilvēku šai kongresā bija pavisam maz un padomē iegāja tādi vīri kā Mīkelis Valters. Tas visiem bija saprotams, ko nozīmēja dalīt zemi bez inventāra. Bet revolūcija pati pavisam grozīja situāciju.

Kad es rakstīju savu grāmatu par agrārjautājumu — tas bija iepriekš Komunistiskās Internacionāles II kongresa —, tad pie pirmām loksnēm man pašam vēl dažu jautājumu jaunais apgaismojums nebija tik skaidrs, kā

* P. Stučka te acīmredzot stāsta par diskusiju Kominternes II kongresa agrārajā komisijā. *Red.*

** *Leņins V. I.* Raksti, 31. sēj., 132. lpp. *Red.*

*** Domāts Vidzemes bezzemnieku kongress Valmierā 1917. g. 16.—18. aprīlī. *Red.*

tas bija pie beidzamām loksnēm. Kad mēs runājām par lielsaimniecību uz laukiem, tad mēs vispār sajaucām jēdzienus, jo nevienā zemē vēl šādas agrāras lielrūpniecības nav, izņemot nedaudz gadījumu Amerikā, kur plaši tiek izmantotas lauksaimniecības mašīnas intensīvā saimniecībā. Visur citur lauksaimniecība ir, ja daudz, manufaktūras stāvoklī, jo mašīnas tiek izmantotas tikai pa daļai un nav centralā motora. Ja salīdzinām manufaktūru ar sīko mājrūpniecību, tad redzam, ka pēdējā zināmos apstākļos izkonkurē pirmo. Tulkojot vēlāk I daļu «Kapitāla», es uzdūros uz šīm pašām domām, kur Markss saka, ka tagadējā zemkopībā lielsaimniecība nav nekas cits kā manufaktūra, kur vienā lielā darbīcā apvienoti daudz rokas strādnieku.* Tehniskais pārsvars labības ražošanā gan jau pieder lielrūpniecībai, bet lopkopībā uzvar sīksaimniecība. Zemkopība izdzīvojusi vispār vairākus posmrus. Sākumā lielsaimnieki izkonkurēja sīkbs, bet, kad pieņemās pilsētas rūpniecība, kas masās pieprasīja lopkopības ražojumus, tad uz laukiem vairāk attīstījās lopkopība un sīksaimnieki sāka izkonkurēt lielsaimniekus. Kad Markss savā «Kapitalā» (III daļā) attēloja agrārjautājuma attīstību, tad viņš attēloja to, kā tas toreiz bija attīstījies Anglijā.** Kad tur attīstījās fabriku rūpniecība un kapitālisms izspieda agrāko patstāvīgo zemkopī no zemes, tad šis «zemnieks» palika par kalpu vai kapitālistisku rentnieku; toreiz lielsaimniecība izkonkurēja sīksaimnieku. Ja kapitāls būtu joprojām pietiekoši ieplūdis laukos, tas būtu revolucionarizējis arī zemkopību. Bet tas nebija kapitāla interesēs. Viņš savu labību ieveda no kolonijām un vispār pārjūras un izgudroja t. s. «bada renti», ar kuru izsūca no sīkzemnieka vairāk nekā virs-vērtību. Tā zemniecība turējās joprojām.

No 1917. gada sākuma bija gaiši redzams, ka bez zemniecības ieraušanas revolūcija nav iespējama. Biedrs Ķēniņš jau 1905. gadā norādīja, ka mums kopā ar [nabadzīgo] zemniecību jāizved cīņa pret buržuāziju***. Bet šo zemniecības lomu norāta arī buržuāzija. Tādēļ visās zemēs buržuāzija kopā ar muižniecību cenšas apmierināt zemnieku tieksmes pēc zemes, protams, par maksu. Viņas reizē cer padarīt sīkzemniekus par īpašniekiem un piesiet

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 604. lpp. *Red.*

** Markss K. Kapitāls, 3. sēj., 540.—555. u. c. lpp. *Red.*

*** Ķēniņš V. I. Raksti, 9. sēj., 36., 37., 40., 73.—77. lpp. *Red.*

tos pie sevis. Par zemes izpirķšanas naudām muižnieki guva namus pilsētās. No namiem iepriekš revolūcijas galvaspilsētās ap 70—80 proc. piederēja muižniekiem. Pie mums latviešu buržuāzija ar muižnieku aizdotu naudu cēla namus. Tāda tendence pārdot zemi zemniekiem labprātīgi ar valsts kredītu norisinājās vispirms Bulgārijā, Slāvijā*, tad Rumānijā, Latvijā, Igaunijā, Somijā, Lietuvā. Tur visur buržuāzijas valdība kopā ar muižniekiem međināja apmierināt zemniekus un glābt savu renti, jo redzēja, ka revolūcija kēras pie zemes. Cerēja apkarot komunismu, padarot bezzemniekus par zemes īpašniekiem. Sevišķi spilgti un atklāti pie mums to izteicis Lindiņš: «Vajadzēja ātri izdalīt zemi, lai ar to izravētu komunismu.» Tagad rodas jauna tieksme. Pēdējie «Sociāldemokrāti» numuri pildīti ar rakstiem, ka Latvijā vairs neesot zemes. Sevišķi spilgti tas tiek uzsvērts par Latgali. Rodas līdz ar to jauni lozungi. Piemēram, Igaunijā komunisti jau izteicas pret zemes dalīšanu, jo muižu dalīšana tur padarītu par bezdarbniekiem lielu skaitu revolucionāru laukstrādnieku. Mums jāprot ikvienu momentu dialektiski novērtēt.

Tā revolūcija mūs mācīja mainīt uzskatus par zemniecības lomu revolūcijā. Esam vispār [agrāk] paraduši domāt, ka zemnieki vienmēr pretim pilsētām ir tikai kontrrevolucionāri. Ieskatoties vēsturē, redzam, ka zemnieki bijuši ļoti revolucionārs elements. Savā «*Darbs un zeme*» es sevišķi pakavējos pie zemnieku revolucionāribas: Itālijas vergu kari, zemnieku kari Eiropā utt.; neskaitāmi dumpji.** Tā zemnieki vēsturē bijuši ļoti lieli nemiernieki un nesuši lielus upurus. Bet viņiem trūkst apstākļu, kas tos vieno un organizē. Tikai nevajag domāt, ka zemnieki jau pēc savas īpatnējas dabas būtu kontrrevolucionāri. Kas agrāk vēsturē bijis revolucionārs, var tāds būt arī tagad. Un to sajūt tās valdības, kas tik steigšus sāk dalīt zemes, kad briesmas draud. Nav viegli patlaban formulēt revolucionāru programmu agrārjautājumā. Tur jāaprāda, kas atmetams, kas paturams no vecā. 18. konferencē pieņemtā programmas projektā viss tas jau izteikts. Tikai 2 punkti tur ir, kas vairs ar tagadnes vajadzībām nesakrit. Viens no tiem — *zemes dalīšanas jautājums*. Bet arī te mums jāievēro, ka pie mums ir arī tādi laukstrādnieki,

* Dienvidslāvijā. *Red.*

** Sk. *Stučka P.* Rakstu izlase, 3. sēj., 37.—48. lpp. *Red.*

kas nevēlas zemi dalīt, kas nevēlas palikt par zemniekiem, kas jau izdzīvojuši šo ilūziju. Nevar viņus spiest atpakaļ. Tie jāatstāj apstrādājamās muižās, lai viņi tās apstrādā lielsaimnieciski.

Otrkārt, pēc jaunās ekonomiskās politikas ievešanas īsti nevarētu palikt spēkā punkts, kas nepielaiž privātās lauksaimniecībās *algotu* darbu. Bet kā toreiz, tā tagad mēs citādi nevaram pie mums rakstīt, jo citādi mums būtu vislielākā opozīcija lauksrādniecībā. Un ar to jā-skaitās. Izbīda vēl trešo punktu: zemes privātīpašuma tiesības. Domā, ka privātīpašums uz zemi nebūtu atceļams sīkiem īpašniekiem. Tā ir nepareiza demagoģija, kas var būt visai kaitīga, jo sīkais īpašnieks radītu zemes spekulāciju. Tas nav pielaižams, un tas nav arī vajadzīgs, jo zemnieks to saprātīs, ka ne vārds no svara, bet darbs. Tikai atceļot privātīpašumu, zemnieks būs atsvabināts no visiem parādiem un rentēm. Šo punktu grozīt nebūtu vajadzīgs, jo sīkais un pat vidējais zemnieks pēc padomju uzvaras gūs tikai ko klāt. Viens jāuzsver: visa privātīpašuma atcelšana uz zemi — viens punkts un zemes nacionālizācija zemes fondam (*tikai* lieliem īpašniekiem) — otrs, jo muižniecība ir tāda kontrrevolucionāra šķira, kura visādā ziņā jāiznīcina. Pat [Padomju] Krievija vēl to nav izvedusi pilnīgi līdz galam, jo muižnieki vēl šādā tādā veidā (gan kā agronomi, gan citādi) uz laukiem tinas zemniekiem pa kājām.

Bet tad jau var prasīt galu galā — kādēļ tad mēs to saucam par proletārisku revolūciju, ja viss tas tā?

Ka pilsētas ar laukiem jāapvieno, ka jāatrod cieša satiksme starp strādnieku un zemnieku, to uzsvērusi Krievijas revolūcija. Daži biedri domā, vai tikai tas neesot joti bīstami, ka mēs audzējam uz laukiem jaunus kapitālistus. Krievu biedrs Teodorovičs uzsvēra kādā referātā, ka zemniecībai Krievijā jāattīstās šimbrīžam uz to pašu kapitālisma pusi. Tas veco marksistu starpā izcēla lielu nesaprašanu. Bet šeit jāievēro, ka valsts vara, ja tā ir komunistu rokās, arī šīs privātās saimnieciskās šūniņas sakārto un apvieno vienā valsts saimniecības plānā. Tas tika izteikts jau 1919. gada rudenī partijas konferencē, kas notika Latgalē.* Ja tā uzskatām šo jautājumu, tad

* LKP I Latgales konferencē Rēzeknē 1919. g. 20.—22. augustā.
Red.

tur nekā bīstama nav. Markss taču saka, ka kapitālisms zemkopībā nozīmē to, ka visa lauksaimniecība top ierautā kapitāla atkarībā.* Un kā tad mēs saprotam jauno ekonomisko politiku? Tādi, ka visu saimniecību kopība tiek ievesta vienā valsts saimniecības plānā. Kapitāls ir nacionālizēts. Tātad arī zemnieks top atkarīgs no nacionālizētā kapitāla. Atkarībai tādi vajag būt pēc iespējas maz izmantošanas atkarībai. Te mūsu rokās ir bezgala daudz līdzekļu virzīt arī zemniecību pa jauniem ceļiem. Tādā veidā jautājums par privātīpašumu šeit zaudē savu agrāko raksturu. Šeit bija pat attaisnojama nevainīga (nejauna) demagoģija, lai ierautu zemniekus revolūcijā, pie mēram, ja Krievijā izveda likumā solījumu par zemes socializāciju**, ko mēs patiesībā neizpildījām un nevarējām dzīvē izvest. Bet tas salauza veco varu. Jo tikai proletāriskā revolūcija var izvest uz laukiem pilsonisko revolūciju līdz galam. Ja mēs tagad nāktu Latvijā pie varas, mēs, bez runas, noturētos un ar zemniekiem izlīgtu. Toreiz, 1919. gadā, bija kara apstākļi, kas to nepieļāva. Bet arī jau toreiz zemnieki bija ar mieru izlīgt un nodot labību Pārtikas komisariātam par pieņemamām cēnām. Tikai vēlāk milzīgā spekulācija, sevišķi no Krievijas robežu puses, to izjaucā. Ko mums darīt šīnī momentā? Laukstrādnieki ir un paliek partijas pirmais pamats. Mēs uzsveram, ka atbalstāmies uz lauku strādnieku un reizē izturamies saudzīgi pret dažādām saimniecības grupām, izņemot lielsaimnieku, kurš ir apmēram tas pats, kas agrāk muižnieks. Agrārjautājumā vērojamas divas tendences: pirmkārt, «*kreisā*» sociāldemokrātija, nerevolucionāra marksisma tendence, kura joprojām izturas noraidoši pret zemniecību un kas apbrīnojamā kārtā sakrīt kopā ar komunistu tā saucamo «*kreiso*» virzienu, kā, pie mēram, Vācijas Komunistiskā strādnieku partija (KAP)***, kuras «revolucionārā» darbība pastāv no lamāšanās ar Padomju Krieviju, kas bieži ož pēc provokācijas. Kā viņa domā izturēties pret zemniecību? Viņa saka, ka lielās zemnieku zemes, mājas un mazās muižas jāapvieno ciema komūnās. Vidējiem un mazajiem zemniekiem var pagaidām atstāt viņu patstāvību, bet viņi uzskatāmi tikai kā valsts īpašuma *pārvaldītāji*, un, ja viņi labi nestrādā vai sabotē,

* Markss K. Kapitāls, 1. sēj., 605.—606. lpp. Red.

** Sk. 78. piezīmi. Red.

*** Sk. 65. piezīmi. Red.

taid viņi vienkārši padzenami. Šeidemanieši turpretim pie-
turas pie Dāvida revizionistiskā uzskata²⁰⁰.

Agrārjautājumā vēl arvien valda liela neskaidrība pašu komunistu vidū. No Kominternes II līdz IV kongresam pagājuši 2 $\frac{1}{2}$ gadi, bet praktiski darīts šai laukā ļoti maz. Rezolūcijas, sastādītas no kabinetu zinātniekiem, ļoti maz izpauž dzīves prasības. *Polijā*, piemēram, agrārprogrammas dzīvē izvešanā gandrīz nekas nav darīts, kaut gan tur apstākļi ļoti tuvi Krievijas apstākļiem. *Francijā* līdz šim zemnieki aģitēti vienīgi ar politiskiem lozungiem un nekāda vērība nav piegriezta ne zemes jautājumam, vienup, nedz arī lauku strādnieku atsevišķai organizēšanai, otrup. *Itālijā* agrārapstākļi savādāki, tur sīkzemniecība spēlē milzīgu lomu, jo *Itālijā* lauku proletariāts saistīts ar sīkiem zemniekiem. Bet komunisti tur aģitē kopēji i strādnieku, i rentnieku vienā organizācijā un saka: mēs viņiem palīdzam izlīgt. Netiek izcelta starpība starp rentnieku kā darba devēju un strādnieku. Tas var revolūcijas laikā novest pie tām pašām sekām kā *Latvijā* 1905./06. gadā²⁰¹. *Bulgārijā*, kur zeme jau sadalīta, iznāk, ka arī tur līdz šim vesta aģitācija gandrīz vienīgi ar politiskiem lozungiem. Tātad darīts tas pats, kas agrāk, jo arī s.-d. zemnieku starpā vienmēr aģitēja tikai ar politiskiem lozungiem. *Vācija* ir pilsētas proletariāta zeme. Tur partija piegājusi arī zemniecībai kā pilsētas partija. Tieki organizēti laukstrādnieki, bet pret zemniecību tiek izvesti tikai tie paši lozungi, kas bija [VSDP] Breslavas (1895. g.) kongresa projektā²⁰².

Mums uz laukiem arī vispirmā kārtā jābalstās uz laukstrādnieku. Ienest šķiru cīņu uz laukiem nozīmē ienest tur revolūciju. Divus gadus atpakaļ mēs *Latvijā* uzstādījām lozungu, lai kalpi neatstāj muižas, kuras viņi apstrādā. Tas bija pareizs un revolucionārs lozungs, jo *Lindiņam* no kalpiem tika iesniegti protesti un pieprasījumi atstāt muižu zemi viņu kooperatīvā apstrādāšanā. S.-d. logika arvien bija — aizstāvēt buržuāzisko valsti, jo nedrīkstot taču kavēt kapitālisma attīstīšanos. Tas ir tagad kontrrevolucionārs uzskats. Lozungi, kas uzstājas pret strādnieku tiesību nodrošināšanu, viņu stāvokļa uzlabošanu uz pilsonības valsts rēķina, vienmēr ir reakcionāri lozungi, kāds arī nebūtu kapitālistiskās valsts stāvoklis. Šeidemanieši, piemēram, uzstājas pret lauku streikiem, jo tie apdraudot pārtikas stāvokli. Skaidrs, ka mēs nevaram aiz-

stāvēt Latvijas pilsoniskās valdības, tas ir, organizētās buržuāzijas intereses. Mēs sakām, ka mēs varam iet kopā ar pašdarbīgo zemniecību* nevis tādēļ, ka mūsu intereses būtu tieši kopējas, bet tādēļ, ka tās nav pretējas. Tātad tas nenozīmē, ka zemniecība ievilkama tieši partijā. Laukstrādnieki mums jāorganizē atsevišķās arodbiedrībās — tas ir viens no mūsu galveniem uzdevumiem. Nevar būt laukstrādniekiem kopējas arodorganizācijas ar sīksaimniekiem un rentniekiem — tas mums stingri jāuzsver. Mums vajadzīga organizācija, kura dibinās uz šķiras principu pamatiem. Patlaban s.-d. mēģina iekļūt laukstrādnieku organizācijās. Ja viņi ieietu ar nolūku atskalot un norobežot laukstrādnieku no sīkīpašnieka, tad mums tāda līnija būtu jāpabalsta.

Uzstājoties pret kalpu izlikšanu no vietām, mums reizē jāuzstājas pret to lielsaimniecību dalīšanu, kuras ir apgādātas ar inventāru un laukstrādnieku apstrādātas. Mēs cīnāmies pret kapitālistisko valsti, un, ja demokrātismu saprot tādā veidā, ka nedrīkst aizskart kapitālistiskās valsts intereses, tad tas nav nedz revolucionāri, nedz komunistiski. Darba laika un darba apstākļu uzlabošanas prasība izvedama ļoti stingri — tā ir sāpīga prasība, kas var saistīt laukstrādnieku pie Komunistiskās partijas.

Lielsaimniecības mēs atņemsim bez maksas, atstājot neaizskartas visas mazo un vidējo zemnieku zemes un aizsargājot tos pret buržuāzijas izsūkšanas tieksmēm.

Caur zemes reformu Latvijā tagad cēlusies jauna privileģēta šķira — vecie zemnieki, kuriem tiesība savu zemi pārdot un iekīlāt, kamēr jaunie nedrīkst to darīt. Mēs šādas izšķirības nedrīkstam pielaist. Mums jāsaka, ka visas zemes vienādas. Tikai mazajiem zemniekiem atceļami visi maksājumi, nodokļi un jāuzliek progresīvs zemes nodoklis lielsaimniekiem. Mūsu programmas 6. punkts** par padomju saimniecībām jāpaskaidro tādi, ka padomju un sociālistiskām saimniecībām atstājamas tikai tās pilnīgi ar inventāru apgādātās muižas, kuru strādnieki, kas izdzīvojuši pilnīgi sadalīšanas tieksmes, paši to prasa. Visas pārējās muižas izdalāmas starp sīkzemniekiem un bezzemniekiem. Tagad skaidrs, ka mums jāpieņem doma,

---

* — darba zemniecību. *Red.*

** LKP XVIII konferēcē pieņemtā LKP agrārās programmas projekta 6. punkts. Sk. Latvijas Komunistiskās partijas kongresu, konferēcu un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi, 1. d., 239. lpp. *Red.*

ka zemkopība un fabrikas pēc revolūcijas yarēs labi attīstīties tikai tad, ja tās pāries uz augstāku saimniecības formu zemkopībā, piemēram, uz dāņu sistēmu, kas radītu racionālāku saimniecību. Iekš kam tad pastāv vecā saimniecība? — Kalpu izmantošana, darba laiks bezgala garš, pārtika un dzīvokļi bezgala slīkti, tehniski jaunievedumi nevis uzlabo, bet pasliktina kalpu stāvokli (piemēram, no-krejošanas mašīnas). Nevaram un nedrīkstam domāt, ka pēc revolūcijas kalpi strādās tāpat 12—14 stundas dienā un būs apmierināti ar līdzšinējiem apstākļiem, jo tās taču ir mūsu masas, un, kur šādas laukstrādnieku masas ir, viņu intereses mums jāievēro bez vārda runas.

Kas zīmējas uz Latgali, tad mums šeit skaidri jāsaka: dalīt zemi bez ūjelastības, atstājot vienīgi nedaudz paraugsaimniecību. Bet arī šeit jāatstāj darbaļaudīm, lai paši to izšķir. Zīmējoties uz Latgali, šis punkts būtu formulējams šādi (nezinu, cik izdevīgi to esmu izteicis): (*citē 5. punktu*)* — varbūt varētu to citādi formulēt, man nav nekas pretim.

«Darba Balss» ziņo, ka s.-d. apsolot 30 tūkstošu latgaliešu pārcelt uz Kurzemi un Zemgali, kur dot tiem zemi un radīt sīkzemniekus. Lai latgalieši neiedomājas, ka viņus turp ved kā jaunus, līdztiesīgus pilsoņus: tie vajadzīgi kā lēts darbaspēks. Sis apstāklis jāuzsver.

Tik daudz par manu rezolūciju. Agrārjautājumā mēs esam vispār maz informēti, tādēļ bija ilgāk jāpakavējas.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VII kongress, 57.—60. lpp.;
LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
133.^a l., 282.—307. lp.*

*Iespiests pēc kongresa
protokolu oriģināla*

GALAVĀRDS AGRĀRJAUTĀJUMĀ

(9. sēdē 1923. g. 21. februāri)

Iesākšu ar mazu piezīmi pie rezolūcijas [agrārajā jautājumā], kuru pieņemsim. Viņa ir jāizved dzīvē, un biedri, kas šo rezolūciju pieņems, nedrīkst vairs, pa laukiem braucot, sludināt veco. Doma jāpiesavinās un jāizved visā

* T. i., LKP VII kongresa rezolūcijas agrārjautājumā projekta 5. punktu. (Sk. LKP... rezolūcijas un lēmumi, 1. d., 280.—281. lpp.) Red.

noteiktībā. Agrārjautājumā visu to ļoti grūti izdarīt, jo agrārprogramma visgrūtāk dzīvē izvedama. To rāda jau tas vien, ka no [Kominternes] II līdz IV kongresam nekas nav darīts pat Polijā, kura bija revolūcijas priekšvakarā. Biedros vēl stipri daudz atcicies no vecā sociāldemokrātisma un vecā veida marksisma. Ja nemam cauri debates, tad varam saskatīt šīnī ziņā dažādus novirzienus. Lieli jautājumi nav izvirzīti, bet šīs tas ir. Sākšu no beigām, atbildot b. Gruzinam* par zemes dališanu un mazo īpašumu. Biedrs Gruzins pretojas zemes dališanai — tas ir ļoti konservatīvi un iet pret Kominternes lēmumiem. Daļit ne, bet sīkzemniekiem pierakstīt zemi par privātīpašumu, saka b. Gruzins un atsaucas uz b. Buharinu. Neviens cilvēks un arī Buharins nav negrēcīgs, un arī tas, ko liek priekšā Buharins, ir tikai projekts.²⁰³ Ja viņu pieņems, tad arī mēs to pieņemsim, bet līdz tam laikam mēs vēl debatēsim. Ko nozīmē demagogīja? Izvirzīt lozungu, kuru mēs apzinīgi neturēsim, ir demagogīja. Zemes dališana ir izvirzījusi lozungus, kuri kļuvuši slaveni revolūciju vēsturē (Krievijā un Francijā). Mēs teicām 1905. gada revolūcijā, ka arī mēs esam ar mieru atbalstīt zemnieku prasības pēc zemes dališanas, ja viņi tādas izvirzītu. Turpmākie lozungi, kur komunisti paši izvirza dališanas lozungu, radās vēlākā laikā. Ja mēs sakām, ka mēs visu zemi dalām, tad priekš Latgales tas pareizi. Citur Latvijā tas tik plašā mērā varbūt nebūtu pareizi.

Zemnieks, protams, joprojām uzskata sevi par zemes īpašnieku. Vai mēs aprobežojam viņa privātīpašuma iedomu? Zemes nodokli taču nevarēs uzskatīt par privātlietošanas aprobežošanu. Unī tas ir viss, kas zemniekiem vajadzīgs.

Par algas darbu šeit teica, ka to vajagot atstāt arī privātā lauksaimniecībā. Šis lozungs saceltu pret mums laukstrādniekus. Pie tam, praktiski ņemot, ja jautājam, cik muižas, piemēram, Krievijā ir izrentētas lieliem privātīpašniekiem, kur šīs algas darbs būtu pielietojams, tad jāatbild, ka ļoti maz. Krievijā apstākļi tādi, ka rentnieki neieiet uz zemes rentēšanu, jo ar tagadējiem darba apstākļiem viņi to nevar pa vecam apstrādāt. Beidzu savu atbildi b. Gruzinam ar to, ka nav tiesa, ka es dievinu sīkzemniekus. Bet viņi mums jāievēro. Engelss bija gudrs

---

* Zemgales organizācijas delegātam Ernestam Frēliham. *Red.*

politikis, un arī viņš kādā vietā runā, ka tas, ko mēs dosim labprātīgi sīkzemniekiem, tos piesaistot pie sevis, atmaksāsies desmitkārt.* Mums jārēķinās ar to, ka tehniski lielsaimniecībai nav vēl tik daudz spēku, lai izkonkurētu sīksaimniecību. Bet attīstība ies savu gaitu. Sīkīpašniekiem, bez šaubām, nav lielas nākotnes, bet priekš tuvākiem gadiem viņiem ir nākotne. Pie zināmiem apstākļiem, kā to rāda Krievijas piemērs, apvienot labprātīgi šos sīkīpašniekus nemaz nav tik grūti.** Ģimenes saplok un jūk; pieaugot pilsētām, šim sīkīpašumam nebūs vairs tik liela nozīme kā tagad. Tagad turpretim atrisināt pareizi šo jautājumu ir revolūcijas iespējamības jautājums.

Pie Latgales nav daudz ko pakavēties — viņai mēs esam devuši vairāk, kā viņi paši prasījuši. Par viensētām runājot, mēs nevarām būt ne pret, ne par, jo kapitālisms tomēr iet uz viensētām.

Tika aizrādīts — ja es būtu 1919. gadā teicis to, ko teicu tagad, tad mani izslēgtu no partijas. Viena otra lieta tomēr ir teikta jau tad. Savā laikā mēs strīdējāmies ar b. Roziņu par zemes renti, ko ievēda zemes dekrētā. Es piekāpos aiz teorētiskiem iemesliem. Pats par sevi nebija liels grēks arī jautājums par labprātīgiem kooperatīviem, kurus aizstāv b. Īeika, — tur ir daži interesanti paņēmieni. Tomēr pirmajā Padomju Latvijas periodā*** mēs, bez vārda runas, bijām pārāk ortodoksi. Latgales periodā mēs jau esam labojušies. Ungārijas un mūsu piedzīvojumi bija tie, kas, pēc b. Īeņina paša vārdiem, likuši viņam galīgi grozīt savas domas mazliet par labu padomju saimniecībām****. Biedrs Krēslīņš***** kritizēja vārdu «lielmājas». Jā, kā tad to saukt? Vai tad mums muižas vēl ir? Muižas, kuras bieži bija greznuma priekšmets, Latvijā caurmērā agrāk devušas zemāku ražu kā zemnieku lielmājas. Bet kapitālistiskā iekārtā rietumos 300 pūrvietas zemes jau ir joti liels uzņēmums, kuram vadzīgs liels darba un mašīnu spēks, ja gribam nostādīt

* Markss K., Engelss F. Darbu izlase 2 sēj., 2. sēj., 412.—413. lpp. Red.

** Padomju Krievijā veidojās pirmie ražošanas kooperatīvi. Red.

*** Līdz Rīgas krišanai 1919. g. 22. maijā. Red.

**** P. Stučka te acīmredzot norāda uz V. I. Īeņina izteikumiem pēc Kominternes II kongresa agrārās komisijas sēdes 1920. g. 28. jūlijā. Red.

***** J. Bērziņš-Andersons. Red.

to pēc Dānijas parauga. Tas pietiku, pēc manām domām. Vēl mums jāatzīmē interesants fakts: piepeši Latvijā zemes trūkums, par ko pilnas visas avīzes. Tas liek domāt, ka ir kāds slepens izlīgums starp s.-d. un muižniekiem. Citādi tas nesaprotams: uzreiz visur redz zemes trūkumu, ko vēl vakar neredzēja. Tas visādā ziņā būs jāatmasko. Tad par zemes reformu. Buševics, vecos laikos polemizēdams ar savu revizionistisko brāli*, tagad ieguvis agrārteorētiķa grādu. Viņš tagad izteicas pret zemes reformu. Ja tas tā, tad mums jāgaida jauna s.-d. nodevība un jāstāv par zemes reformu, cik viņa savienojama ar mūsu revolucionārismu.

*Latvijas Komunistiskās partijas
VII kongress, 62.—63. lpp.;
LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
133.^a l., 321.—326. lp.*

*Iespiests pēc kongresa
protokolu oriģinālā*

---

* Zani (Jāni) Buševicu. *Red.*

Visu zemju proletārieši, savienojeties!

**MANIFESTS
LATVIJAS DARBA TAUTA!**

Patlaban beidzis savu darbu Latvijas Komunistiskās partijas (Komunistiskās Internacionāles Latvijas sekcijas) VII kongress. No jauna viņam bija jānorisinās slepenībā. Četri gadi pagājuši kopš Padomju Latvijā noturētā VI partijas kongresa, četri gadi grūtu cīņu un bezgala upuru. Pārdzīvotas ir revolūcija, kontrrevolūcija, organizēšanās uz jaunu revolūciju un tad lielais lūzums* vispasaules revolūcijā kopš 1921. gada. No mūsu VI kongresā vēlētās CK 4 biedri krituši no «demokrātijas» bēnes rokas. Vēl daudz vairāk cietumos, trimdā. Nav brīnums, ka radās zināmas šaubas, neskaidrības, svārstīšanās un ka CK vairs ne vienmēr un ne visur baudīja to nesatricināmo paļāvību, kāda vajadzīga jo sevišķi Latvijas «demokrātiskā» terora apstākļos. VII kongresam Latvijas revolūcijā bija jāienes no jauna skaidrība un noteiktība. Bija jāatjauno vadītāja**, bija jaunjāapvieno cīnītāju rindas. Un bija jānosprauž nākošā gada, nākošo gadu taktika un cīņas lozungi. Ar jaunu sparu nu Latvijas komunistu partija dodas grūtajā cīnā.

Nav taisnība, ka vispasaules revolūcija izbeigusies. Tā turpinās. Kapitālisma krīze turpinās, neraugot uz šur tur šķietamo saimnieciskā stāvokļa uzlabošanos. Jo sevišķi tas sakāms par Latviju. Bet joprojām droši pār Krievijas neskaitāmām tautām plivinās padomju sarkanais karogs. Kamēr visās citās zemēs kapitālistu šķira dodas uzbrukumā pret strādnieku šķiru viņas stāvokļa nospiešanas nolūkos (salaužot 8 stundu darba dienu, pazeminot

---

* Domāta revolucionāro cīņu pastiprināšanās. *Red.*

** T. i., jāievēlē jauna LKP CK. *Red.*

algu, darba un pārtikas apstākļus utt.), Padomju Krievijā lēniem, bet drošiem soļiem darbaļaužu stāvoklis uzlabojas. Visdzīvāk šī gaitas starpība sajūtama Latvijai. Vēl nesen šurp plūda «aiz dzimtenes sērām» bēgli, darbaļaudis, no Krievijas, un tagad daudzi no tiem ar vēl lieлākām sērām un ilgām noraugās atpakaļ uz šo «svešatni». Būt kopā ar Krievijas darba tautu un kopēji ar viņu izkarot viņas cīņas zem padomju karoga jau pa to ilgstošo laiku, kamēr vēl nav situsi vispasaules revolūcijas uzvaras stunda. Tādas ir ne vien Latvijas darba tautas apzinīgas ilgas. Tās pārņem ne vien Latvijas, bet arī daudzu citu zemju strādnieku šķiru un ne vien apzinīgo strādnieku Latvijā, bet arī daudz plašākus slāņus. Kad pienāks laiks, kad šīs ilgas ar varu izlauzīsies uz āru un pārvērtīsies īstenībā? Padomju Krievijas sarkanais karogs aus-trumos to ik stundas atgādina vispasaules darba tautām.

Kāds celš uz to? Vienigi revolūcijas celš! Ne ar vienu triecienu, ilgstošā cīņā! Sai cīņai jānorisinās caur strādniecības vienotu fronti. Caur visas strādniecības apvienošanos pret savu buržuāziju, piespiežot arī savus «vadoņus»* atstāt pilsoniskos draugus jeb, ja ne, atmest tiem ar roku un atstāt tos vienus sēdam [buržuāziskās] valdības krēslos. Caur strādniecības vienošanos ap lozungu: Nost pilsonu valdības, nost jebkuru koalīciju ar pilsonību, lai dzīvo strādnieku valdība!

Bet strādniecības vienoto fronti mēs sludinām ne vienīgi un pat ne tik daudz galīgai cīņai kā cīņai ikdienišķu strādnieku prasību labā. Ne mazāko prasību strādnieka cilvēks nevar izkarot ar saviem vien spēkiem, jo visur tas atduras pret apvienotu pilsonību. Kaut dalīta desmitās grupās, skaidrā pilsonības vai Zemnieku [savienības] un s.-d. koalīcijas valdībā, *tā ir vienota*. Un tikai vienotiem spēkiem, apzinoties savu vienīgo un vienoto ienaidnieku, pilsonību, strādniecība var veikt kaut niecīgāko ikdienas cīņu. Bet reizē ar to šī vienotā fronte ir vienīgais celš arī uz galīgu uzvaru. Bet vai jel maz ir cerības *kaut vienotai strādniecībai Latvijā uz uzvaru?* Vai viņas rindas nav pārāk sagrautas un viņas skaits nav pārāk sašaurināts? Nē! Strādniecībai visur pasaulē revolūcijā piedertikai avangarda loma. Jo, kad nopietni pacelsies vienotās strādniecības karogs uz cīņu par pilsoniskās valdības

---

* Sociāldemokrātus. *Red.*

gāšanu — un, ka tā nav vienīgi parlamenta balsu kombinācija, to pierāda kaut Latvijas neizdevusies kreisās koalicijas komēdija²⁰⁴ —, ap viņu pulcēsies visas zemes apspiestie un vārgstošie kā viens vīrs. Tā var kļūt iespējama arī pie mums pagaidām valdība, kas apvieno visu darba tautu pret visu pilsonību un ko mēs slūdinām kā strādnieku valdību.

Mūsu pirmais un bīstamākais kopējais ienaidnieks ir un paliek joprojām muižnieks. Neklausiet uz tiem, kas slūdina, ka tas jau galīgi sakauts. Viņš ir mazliet papurināts, bet vēl ne satriekts. Vēl muižu centri un veselas muižas un to inventārs ir viņa valdīšanā. Un ko nozīmē uzreiz radušās vispārējas bažas par zemes trūkumu reti apdzīvotā Latvijā, ja ne to, ka muižnieks sēd cieši ne vien Latgalē, bet arī [pārējā] Latvijā un ka sociāldemokrāti paši ar mieru līgt un atstāt daļu zemes muižniekiem. Un, ja neizdosies drīz aiztrenkt no valdīšanas buržuāziju, tad *viņiem atlīdzība* par muižām ir droša. Lai kliedz ko kliegdamī pret to sociāldemokrāti, — aiz muguras viņiem ir nolīgums, ka atlīdzība tiks nobalsota, kaut arī pret sociāldemokrātu balsīm, bet ar viņu klusu piekrišanu. Viņi patrokšņos, varbūt pat no jauna uz pusstundu aizies,* bet atgriezīsies un apmierināsies. Un no jauna rēgos pretim uzraksti: še jaunsaimnieki renti maksā muižniecībai! Bet ar šo bijušo bezzemnieku, tagad pašsaimnieku sviedriem un asinīm muižnieks turpinās savu jau sen iesākto *jauno lomu kā pilsētas kapitālists*, kamēr nepienāks laiks no lab[ēj]ās puses gāzt valdību un no jauna sagrābt rokās arī muižas un to zemniekus. Sai ziņā zilais barons ir vēl joprojām bīstamāks nekā jaunceptaīs pelēkais. Nost privileģēto muižniecību, kā zilo, tā pelēko! *Nevienas pēdas zemes, nevienas kapeikas atmaksas vai rentes par atņemto zemi! Zemi bezzemniekiem, darba tau-tai bez jebkādas atlīdzības!*

Otrā vietā mums pretim stāv pilsētu un lauku kapitālistu šķira. Tur pirmā rindā pie mums stāv pilsētas namu īpašnieks un lauku privileģētais lielsaimnieks. Tikai otrā rindā lielrūpnieks. Lai nodrošinātu pilsētas strādniekiem un lauku bezzemniekiem piemītni, *jānacionalizē* visi šie lielnamī kā pilsētās, tā uz laukiem, atstājot, protams, sīkos un vidējos nameļus viņu īpašniekiem. Tad tikai,

* Sociāldemokrāti aizgāja no Satversmes sapulces sēdes 1920. g. septembrī, kad tur nobalsoja par buržuāzisko agrāro reformu. *Red.*

privātīpašumu uz zemi* kā pilsētā, tā uz laukiem atceļot, būs izvesta līdz galam tā sauktā *pilsoniskā revolūcija*. Bet rūpniecība? Lielā, smagā rūpniecība ir evakuēta un Padomju Krievijā nacionalizēta. Tikai kā nacionalizēta rūpniecība tā ir atgriežama un atjaunojama Latvijā. Mums būs jāpiekonfiscē klāt viena otra liela fabrika, bet nelielas darbnīcas mēs varēsim mierīgi atstāt viņu līdzšinējo saimnieku rokās, ja tikai viņi izpildīs jaunā Darba kodeksa pantus: 8 stundu darba dienu un arodbiedrību algas un darba noteikumus, kā arī pilnīgu sociālu apgādību utt. Mēs te iesim, pat pēc *revolūcijas uzvaras*, Padomju Krievijas *jaunās saimniecības*** ceļus. Darbu, maizi un dzīvokli bezdarbniekiem, 8 stundu darba dienu, pārtikas un dzīvokļa minimumu un pilnīgu sociālu apgādību strādniekiem — tāds ir še mūsu pamatlozungs.

Vairāk mums, komunistiem, kā strādniecības un vispār plašās darba tautas revolucionārajam avangardam ienaidnieku nav Latvijā. Pārējie, ja viņi paši arī vēl to neapzinās, ir mūsu dabiskie biedri cīņā pret kopējo ienaidnieku — muižniecību un pilsonību, vienalga, vai viņi ir bezpartejiski strādnieki jeb bezzemnieki un sīki vai vidēji vec- un jaunsaimnieki. Un, ja daudzums un pat vairums no tiem vēl balso par labu muižniecībai, pilsonībai un pēdējās algādžiem sociāldemokrātiem, tad vainīga ir viņu neapzinība. Kongress savos lēmumos mums uzdevis noskaidrot, ka viņu vieta ir ar mums, bet ne pret mums. Šo uzdevumu izpildot, mums viņi jāatšķel no mūsu pretiniekim.

Surp, ap mūsu karogu, Latvijas pilsētu un lauku strādniecība! Uz jums mūsu partija pirmā kārtā balstās. Komunistu partija ir pilsētu un lauku strādnieku partija. Strādnieku partijas šķiras intereses viņu visumā aizstāv komunistu partija pret visu citu šķiru interesēm. Uzbrukums 8 stundu darba dienai vai minimālai algai tādā pat mērā kā uzbrukums bezinventāra laukstrādniekiem, kad tos dzen prom no zemes, kuru tie apstrādājuši gadiem, atrod nopietnu atsparu tikai komunistu kā pilsonības dabisko pretinieku rindās. Ikvienu, kaut sīkāko strādniecības dzīves interesi mēs pabalstīsim nopietnā cīņā. Raug, kādēļ mēs arī saucam uz vienotu strādniecības fronti. Raug,

* Manifesta publicējumā bija ieviesusies iespiedķūda — vārdi «uz zemi» izlaisti. *Red.*

** Jaunās ekonomiskās politikas. *Red.*

kādēļ mēs visiem skaldītājiem pretim saucam *uz vienotu arodbiedrības kustību*. Stipra komunistu partija roku rokā ar cieši vienotu arodbiedrību centru, brīvu no pilsonības un tās līdzteču sociāldemokrātu iespāida, — tas būs strādniecības nesalaužams spēks. Tādēļ vienojieties skaidrās strādnieku arodotorganizācijās kā pilsētās, tā uz laukiem un rindojieties ap komunistu pulciņiem šīnīs biedrībās!

Surp, ap mūsu karogu, arī Latvijas *pusproletāriskie* elementi, jūs, būdnieki, pusgraudnieki, sīkie rentnieki, kas savu uzturu gūst *darba algā* un tikai lieku laiku un ģimenes spēkus nodod zemes vai dārziņa apkopšanai! Jūs esat tie paši strādnieki, kas no mūsu uzvaras gūs vienīgi labumu, nekā nezaudējot. Kongress ir nolēmis jūsu mantību un īpašumu neaiztikt, bet jūs visādā ziņā vēl pabalstīt.

Un arī jūs, sīkie un arī vidējie saimnieki un jo sevišķi jaunsaimnieki, kas arī savus sviedrus lejat to kungu labā, rindojieties ap mums! Ja jums ar strādniecību nav tieši kopējas intereses, tad šīs intereses nav arī pretējas. Šīs pretējās intereses jums gan tiecas iestāstīt dažādi pelēkie baroni un to aizstāvji, kaut saukdamies par sociāldemokrātiem, bet viņi melo. Ja jums kādā vietā ierāda dalāmas zemes, kur jau strādā bezinventāra kalpi, tad vienīgi tādēļ, ka viņi negrib aizskart zemes, kas nodotas dažādu baronu un citādu kundziņu vasarnīcām. Kongress ir nolēmis, grozot partijas agrākās domas, dalīt visas lielzemes, kas netop patlaban apstrādātas racionālā kārtā no kalpiem, kuri neprasa zemes dališanu, neaiztieket neviena jau iedalīta jaunsaimnieka zemi, itin tāpat kā neaizskarot arī pārējo sīk- un vidējo saimnieku pašapstrādātās zemes, bet izvedot gan ar jūsu pašu līdzdalību jau izdarīto zemes dališanu* revīziju. Un, ja pēdējā laikā sāk runāt, ka nepietiekot zemes, ko dalit, tad mēs jums sakām, ka tas, īpaši zīmējoties uz Latgali, nav tiesa, to runā vienīgi tādēļ, ka grib saudzēt muižnieku tiesības. Bet mēs prasām zemes dališanu bez maksas, tas ir, uz mūžu mūžiem bez kādas rentes. Un, lai nerastos uz laukiem jauna privileģēta vecsaimnieku šķira, tad mēs sludinām visu zemju *vienlidzīgas tiesības*: atceļot visas zemju rentes un parādus, ievedot vienīgu *progresīvu* zemes nodokli uz visām zemēm, atsvabinot no tā sīk- un jaunsaimnieku un.

---

* T. i., buržuāziskās agrārās reformas. *Red.*

uz laiku arī izpostītās saimniecības. Kas jums to vēl var solīt, bez kā nāktu pretrunā ar savas no viņa aizstāvamās šķiras interesēm? Neviens, vienīgi komunisti.

Bet jo sevišķi jūs, apspiestā *Latgales darba tauta!* Latvijas pilsonība jūs tiecas pārvērst par izmāntoto koloniju zemi.

Jūs kā vergus solās vest uz Kurzemi un Vidzemi sīk-saimnieku-puskalpu lomā. Neticiet viņai! Viņa to dara, lai saudzētu poļu panus. Viņa to dara, lai iznīcinātu jūsu valodu*, lai jūs saskaldītu pārvērstu par lielsaimnieku paklausīgiem vergiem. Jūsu izeja ir vienīgi visu Latgales zemju izdalīšana, ko kongress nolemj izdarīt bez žēlastības.

Tālāk rūpniecības un saimniecības pacelšana un Krievijas robežu atvēršana brīvam darbam. Bet, lai atsvabinātos no kolonijas lomas, vienīgā izeja — vietējā autonomija. To nopietni sola jums *vienīgi komunisti pēc Krievijas parauga*.

Un arī jūs, pārējie *nekapitālisti*, kas jūs neizmantojat svešu darbaspēku, bet paši strādājat ar saviem darba rīkiem. Nekādas jūsu apvienošanas lielrūpniecībās, kā 1919. gadā, vairs netiks izdarītas. Jūs strādāsit brīvi, ja paši nevēlēsities apvienoties kooperatīvos.

Un visi kopā, kas esat apspiesti vienā vai otrā ziņā, — vienīgi komunisti nopietni aizstāv brīvības, vienādas vienīgiem darba cilvēkiem, kā politiskās, tā saimnieciskās. Vienīgi mēs, kam nav tiesību, prasām biedrošanās, sapulču, runas, preses utt. brīvības visiem, kam to nav, proti, darba tautai. Bez ticību, tautību un dzimuma izšķirības! Bez tam skolas atsvabināšanu no baznīcas, baznīcas atdalīšanu no valsts un preses atbrīvošanu no kapitāla un pilsonības naudas maisiem. Visas tiesības darbaļaudīm, *visus sloganus uz bagātniekiem!*

Komunisti nesola un nekad nav solijuši brīnumus vai paradīzi, kā to melš pilsonība un tās siekallaiži pie uz-pirkto redakciju tintes un alus pudelēm. Viņi tikai norāda ceļu un iet pirmie šo ceļu. Protams, ne vieni. Kā 1919. gadā Padomju Latvija gāja vieniem soļiem ar Krievijas darba tautu, varbūt pārāk ātriem soļiem, *tā jaunā revolūcija iesāksies no tā kurga, kāds tagad valda Padomju Krievijā, no tā sauktās jaunās saimnieciskās*

---

* Latgaliešu dialektu. *Red.*

politikas. Citiem vārdiem, paturot un nodibinot valsts lieluzņēmumus un valsts monopolu uz dzelzceļiem un ārējo tirdzniecību, mēs atstāsim brīvību privātai iniciatīvai kā pilsētā, tā uz laukiem, ja vajadzēs darba un maizes nodrošināšanai, pat pasludinot Rīgā un Liepājā brīvo ostu tiesības.

Tāds ir tas ceļš, kas nosprausts mūsu VII kongresa lēmumos. Lasiet tos paši un ziniet, ka komunisti to, ko lemj, arī tiecas izpildīt. Bet mēs jums paši sakām, ka tikai ar jums kopā, ar jūsu vairumu ap mums mēs spējam gūt šo uzvaru. Mēs zinām, ka *jūsu uzvara būs mūsu uzvara, un ziniet jūs, ka mūsu uzvara būs jūsu uzvara!* Mēs zinām labi, ka cīņa būs ilgstoša un tikai sakarā ar vispasaules revolūcijas gaitu gaidāma mūsu uzvara. Mēs kopā ar jums cīnīsimies, kāda arī nebūs ikreizējā valsts iekārta, vai tagadējā pilsonības un sociāldemokrātijas patvaldība, vai vienotas darba tautas demokrātija, jeb beigās strādnieku šķiras diktatūra.

Mēs nenododamies veltām cerībām, ka jūs uzreiz visi pārnāksit mūsu pusē. Jums vēl vajadzēs daudzkārt piešķirt, cik nodevīgu lomu ir spēlējuši un vēl šobrīd spēlē sociāldemokrāti, par kuriem liela daļa no jums balso. Nepietiek ar to, ka jūs redzat viņus sēdam pie viena ministra galda ar jūsu niknākajiem šķiras ienaidniekiem. Nepietiek ar to, ka viņi paši sludina: viņi turpināšot *veicās valdības** programmu, kuru viņi apkaroja vārdos tik vareni. Vajadzēs solīti pa solītim jums pierādīt, ka vienīgi sociāldemokrāti ir tie, pateicoties kam Latvijā un visā pārējā pasaule, izņemot Padomju Krieviju, valda pilsonība, un ka viņi tādā kārtā ir *ne vien mūsu, bet arī jūsu nāvigākie ienaidnieki*, kamēr viņi nav — ja jel maz vairs var — galīgi pārrāvuši savas saites ar pilsonību. Nost sociāldemokrātus — nodevējus!

Lai dzīvo strādnieku un bezdarbnieku *arodkustības vienotība!*

Lai dzīvo strādniecības un sīkzemniecības politiskais un saimnieciskais kopdarbs!

Lai dzīvo vienota darba tautas fronte pret pilsonību! Nost pilsonisko koalīciju!

---

* T. i., Zemnieku savienības lideru vadītās Latvijas buržuāziskās valdības, kas darbojās līdz 1923. g. 26. janvārim. (Sk. arī 144. piezīmi.) *Red.*

Lai dzīvo strādnieku valdība Latvijā!
Lai dzīvo Padomju Latvija Sociālistisko Padomju Re-
publiku Apvienībā!
Lai dzīvo vispasaules revolūcija!

LKP VII kongresa uzdevumā: *LKP Centrālā Komiteja*

LKP izdevniecība «Spartaks»,
1923, 2. lpp.;

Iespiests pēc rokraksta

«Krievijas Ciņa», 36. nr.,
1923. g. 5. aprīlī;

LKP CK PVI PA,
55. f., 6. apr., 8. l.

VĒSTULES

LKP CENTRĀLĀS KOMITEJAS LOCEKĻIEM LATVIJĀ

M. b.!

Uz Jūsu vēstuli (Nr. 13) par domstarpībām «minimālprogrammas» jautājumā²⁰⁵ mēs še varam dot pilnīgi vienprātīgu atbildi, jo mums* šinī lietā domu starpību nebija. Pats jautājums ir drusku neskaidrs, un ir grūti noprast, par kādu «minimālprogrammu» te ir runa, bet atbilde parliek noteikta kā vienā, tā otrā gadījumā.

1. Ja ir domāta minimālprogramma, kā tā bija mūsu sociāldemokrātiskajā laikā** un kā tā ir tagadējo s.-d. [partiju] programmās, kad uzstādīja divējādas programmas: ikdienišķo un svētku jeb revolūcijas dienu programmu, — tad mēs vienbalsīgi esam pret to. Tas bija s.-d., tā sakot, prasību preiskurants: uz tūliņ samaksu — minimālprogrammu, uz ilgāku termiņu — maksimālprogrammu. Tāda mums tagad ir nepieņemama. Par kādām minimālprogrammām var iet runa komunistiskās revolūcijas laikmetā, kad skaidri izbīdās atbilde, ka glābiņš vienīgi ir revolūcija un viss ārpus tās ir ilūzija. Algas pacelšana par 10% prasa pāris nedēļu streiku, un 7 dienās vai īsākā laikā kurss nokrīt par 33% un sajauc visu. Čīnās Latvijā par 8 stundu darba dienu, kamēr pat Vācijas tehniski attīstītā rūpniecība noliedz tās iespējamību utt., utt. Protams, mums jāpabalsta streiki, bet revolūcijas labā un vienmēr jāpiebilst: līdzēs vienīgi revolūcija. Ja komunistisko revolūciju salauzīs, tad ieies kapā vai ierakties dziļi jo dziļi [pagrīdē] pulciņš komunistu kā sekta līdz labākiem laikiem. Jo komunistu partija ir revolūcijas partija. — Ja tā ir domātas domu starpības, tad jābaidās, ka tas būtu meņševisma ieplūduma simptoms, kā tas

* LKP CK Ārzemju biroja locekļiem. *Red.*

** Latviešu Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas programma un Krievijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas programma, kas pēc LSDSP apvienošanās ar KSDSP bija arī latviešu sociāldemokrātu programma. *Red.*

novērojams i Vācijā, i citur, un pret to jāuzstājas stingri un pie laika, kā to itin pareizi darīja CK savā vēstulē Nr. 10 pretim Pleskavai.²⁰⁶ (Mēs jau agrāk bijām lēmuši to pašu, tikai St[učkas] vēstule «Cīnas Atbalsī»* nosebojās.) Kā piemērs tādai parādībai jāatzīmē Persijas Komunistiskās partijas priekšlikums Internacionālei pārsaukties atpakaļ par sociāldemokrātu partiju, — to atraidija; atraidīja arī priekšlikumu ievest minimālprogrammu, kā agrāk bijusi.

2. Bet var būt, ka domātas ir ne šādas prasības, bet revolucionāri lozungi; tad tas ir *programmas* jautājums. Diemžēl mēs tiešām esam palikuši *bez programmas*. Mums ir *programmas ievads* un ir agrārprogramma, bet nav ne politiskās, ne ekonomiskās utt. platformas, jo to mēs no Krievijas *programmas* nepārņemām, bet jaunas neielikām. Lozungs — pieslieties Padomju Krievijai — ir padomju iekārtas lozunga popularizējums. Lozungs — 6 stundu darba diena, pilnīgi sociāla apgādība, ja arī apdrošināšanas ceļā utt. — viss tas ir Krievijas [K(b)P] *programmā* un ir, protams, izvedams tikai sociālisma, tas ir, revolūcijas ceļā. Pagaidām paliek pāri pieturēties pie Krievijas partijas un III Internacionāles platformu satura, atmetot pirmajā gadījumā pārāko konkretizējumu. Bet, ja jautājums *ir tā domāts*, tad nav iemeslu domu starpībām Jūsu starpā. Tās tad vienīgi varētu izskaidroties iz pārpratuma, ka viens domā vienu, otrs otru. Jeb tās ir pārnestas iz Vācijas piemēra, bet tur tās acīmredzot nozīmē briesmīgu iekšēju pagurumu, kas mākslīgi, bet ne pareizā ceļā domā pacelt revolūcijas sajūsmu. Tas nav izdevies: atklātā vēstule²⁰⁷ ir pilnīgi izkritusi cauri, ir kaitējusi, bet ne labu darījusi.

Ja te ir tomēr vēl kas neskaidrs, tad lūdzam atsūtīt konkrētāku atbildi: kādi, piemēram, lozungi ir domāti?

Par arodnieku jautājumu būs maza brošūriņa uz konferences laiku.

Ar biedrisku sveicienu

§

Nosūtīta 1921. g. 24. martā

Pirmpublicējums
LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
449. l., 35. lp.

Iespējta pēc oriģināla
noraksta

* Domāts raksts «Taktikas maiņa?», kas bija publicēts «Cīnas Atbalss» 21. nr-ā 1921. g. 1. martā. Red.

M. b.!

Lūdzu nodot Rainim, ja viņš vēl nav aizbraucis, no manis sekošu lūgumu: uzrakstīt priekš Piemiņas grāmatas kritušiem (un mirušiem) Latvijas revolūcijas cīnītājiem, ko izdod partija, ja atrod par iespējamu, kādu dzejisku vārdu ar vai bez paraksta.

Es tikai šinīs dienās varēju nodot Lunačarskim drāmu «Jāzeps un viņa brāļi» vācu tulkojumā. Viņš ļoti ieinteresējies, apsola to apgādāt ārzemju (Gržebina) apgādībā un, tiklīdz būs viss nokārtots, likt izmaksāt honorāru, apsolās nokārtot arī tulkojuma redakciju un, kā ceru, arī izrādi. Par pēdējo viņš man dos atbildei pēc divām nedēļām. Viņš bija domājis, ka tai revolucionāra tēma. Ar šādām lietām ir grūtāk tai ziņā, ka teātri strādā slikti un priekš tās ir jāieinteresē paši izrādītāji, ja grib, lai iznāktu kas nešablonisks. Ja R[ainis] mierā ar tādu apgādības plānu, tad lai to paziņo. Lun[ācarskis] apsolījās uzdot savākt, kas ir par Steņku Razinu, un to nosūtīt. Es viņam rakstīšu caur Romas sūtniecības sekretāru Straujānu.

§

Nosūtīta 1921. g. 9. maijā

Pirmpublicējums

*LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
449. l., 87. lp.*

*Iespiesta pēc oriģināla
noraksta*

NO VĒSTULES V. I. ĶEŅINAM
1921. G. 6. JŪNIJĀ²⁰⁹

DĀRGO VLADIMIR ILĀJIĀ!

Ļoti lūdzu mani atvainot, ka Jūsu atpūtas laikā iedrošinos traucēt Jūs ar dažiem vārdiem. Bet lieta ir tāda, ka mūsu biedrus ārkārtīgi satraukuši Rīgas notikumi. Tur lauka kara tiesai nodoti divi mūsu labākie Rīgas biedri*, strādnieku deputāti. Jau pirms nedēļas es runāju ar b. Čičerinu un saskaņā ar viņa norādījumu ar Litvinovu par to, kā zināmā mērā ietekmēt baltlatviešu valdību un ka

* J. Silfs-Jaunzems un A. Bērce-Arājs. *Red.*

vajadzētu ierosināt vismaz kāda apcietinātā latvieša apmaiņu. Sakarā ar b. Litvinova slimību es vakar arī nodevu b. Karahanam 5 šeit apcietināto apmaināmo latviešu [kontrrevolucionāru] sarakstu. [...]

Ļoti lūdzu Jūs, tīklīdz būs iespējams, pieņemt mani, lai es varētu sniegt nelielu ziņojumu. Lai gan notiek arresti, mūsu ietekme Latvijā palielinās: visa proletāriskā arod-kustība ir mūsu pusē; palielinās ietekme studentu vidū un vispār skolu jaunatnē; mūsu pusē sāk pārnākt skolotāju organizācija*; sīkzemnieki sāk gaidīt boļševikus. Bet režīms ir šausmīgs, un visvairāk cieš legālā dzīve, kur arresti notiek sistemātiski pēc meņševiku norādījumiem.

Spiežu roku!

1921. g. 6. VI

P. Stučka

Pirmpublicējums

Tulkota no krievu valodas

LKP CENTRĀLĀS KOMITEJAS LOCEKĻIEM LATVIJĀ

D. b.!

Vakardienas Komunistiskās Internacionāles [Izpildu komitejas] sēdē pieņemtas tēzes par vienotu fronti, šim-brījam principiāli, viņu galīgai apspriešanai no praktiskās puses sasaucot Maskavā vai varbūt Stokholmā par-plašinātu Izpildu komitejas sēdi dubultotā sastāvā. Tēzes ir nodrukātas vakardienas «Pravdā» un nāks apspriešanā rīt atklājamajā Krievijas Komunistiskās partijas [XI] konferencē. Bet politiskā līnija ir jau apstiprināta arī no Krievijas Komunistiskās partijas CK un jāskaita par spēkā esošu, un, tā kā viņa ienes jaunu taktiku, kuru var uzreiz *nesaprast* vai *pārprast*, tad es pie tās jaunās politikas drusku pakavēšos tuvāk.

Šī politikas grozīšana izverd no pašiem apstākļiem un no [Kominternes] III kongresa gaišā un skaidrā lēmuma, ka revolūcija iespējama tikai tad, kad aiz tās stāvēs darba tautas lielais vairums. Sākumā strādniecība plūda uz kreiso pusī un varēja domāt, ka komunisms, tāpat kā Krievijā, drīz ievilks lielo vairumu. Bet tad šī kustība ap-

* Sk. 69. piezīmi. *Red.*

stājās, kļuva vismaz lēnāka. Tagad no jauna manāma strādniecības pagriešanās uz kreiso, bet zem cita lozunga: *uz vienotu strādniecības fronti*.

Sis apstāklis komunistiem jāizlieto uz visdzīvāko, bet *ne tāni nolūkā*, lai atkāptos no komunisma un šīnī ziņā ietu uz piekāpšanos, bet lai, paliekot uzticīgiem komunismam, atrastu pamatu *kopdarbibai* ar pārējo strādniecību, jo lielākajā daļā zemju (ja ne visur) daļa strādniecības vēl pieslejas citādām sociālistu partijām.

Tas nenozīmē cīņas izbeigšanu pret centristiem un šeidemaņiem utt. Atšķelšanās bija vajadzīga, bija nepieciešama un, kur tā vēl nav notikusi, ir nepieciešama. Komunistu partijas biedriem jātop un jāpaliek par komunistiem, jo tikai komunisti ir revolucionārie strādniecības šķiru cīņas nesēji. Bet viņiem nav jāatraujas no pārējām masām. Un, tā kā šāds kontakts, šāda satiksme ir iespējama tur, kur ir organizācijas, tikai satiekoties ar šām organizācijām un nevis no tām atraujoties, tad jāpasludina atklāti taktikas maiņa. Pieprasot sev pilnīgu brīvību darīt *garigo* iespaidu komunisma virzienā uz strādnieku masām, komunistiskajai partijai reizē jātiecas uz iespējami plašāku un pilnīgāku *praktiskās* šo masu uzstāšanās vienību. Amsterdamieši, šeidemaņi, meņševiki (II^{1/2}) arī kādreiz runā *par vienību*, bet viņi runā *pret šķelšanos*, tas ir, viņi, liekulīgi sludinādami vienotību, ved patiesībā uz *šķelšanu praktiskā darbā*, tur, kur zūd viņu *garigais* iespaids.

Bet masu iekšējās attīstības process sakarā ar strādnieku šķiras saimniecisko stāvokli spiež arī šos vadoņus uz piekāpību vienības ziņā. Ir vesela rinda mēģinājumu šīnī ziņā: Anglijā (jautājumā par Komunistiskās partijas pielaišanu strādnieku partijā*, ko gadu atpakaļ atraidīja), Vācijā (tieksme uz kopā iešanu ar komunistiem amnestijas jautājumā no šeidemaņu un neatkarīgo [sociāldemokrātu] strādniecības pret pēdējo vadoņu gribu), Amerikā utt. Tad Francijā un Čehijā, arī Itālijā komunistu cīnīšanās pēc strādnieku arodniecības vienotības, pret labējo vadoņu gribu. (Tas pats Latvijas arodnieku kongresa lietā.) II un II^{1/2} [Internacionāles] vadoņi, protams, negribot, bet jau vietām ir spiesti iet uz to, bet reizē *cīnās pret to* visiem līdzekļiem. Lai, piemēram, izputinātu

* Leiboristu partijā. *Red.*

strādniekos radušās tieksmes iet kopā ar komunistiem amnestijas lietā, cīņā pret Stinnesa un pārējo kapitālistu uzbrukumu utt., tie Vācijā publicēja provokatoriskus dokumentus pret komunistiem (kā jūlijā 1917. gadā Krievijā) utt.

Bet, ja šādi gadījumi ir jau minami atsevišķās zemēs, tad nedrīkst no tiem atteikties arī internacionālos apmēros. Ir jāgriežas tieši, nēmot iniciatīvu savās rokās, pie II^{1/2} un Amsterdamas Internacionāles ar priekšlikumiem uz kopēju *praktisku* darbu, tikai uz stingri noteiktiem pamatiem. Tādi piemēram jau bija: bāda jautājumā, pret teroru Dienvidslāvijā un Spānijā, zīmējoties uz Washingtonas konferenci²¹⁰ utt. Bez žēlastības ir jāpublicē visi tie sabotējumi no nodevīgo vadoņu puses, lai strādniecība redz, kas ir pret un kas kavē šo vienību. Bet šādi mēģinājumi ir jāatkārto atkal un atkal ik pie viena gadījuma, kamēr nav panākta tiešām *vienota strādniecības fronte* pret buržuāziju.

Noteikumi, uz kādiem varētu sastādīt šādu vienotu fronti, vēl tikai jāizstrādā praktiskā dzīvē. Piemēri ir dažādi: Vācijā var rasties valsts apmēros jautājums par *strādniecības* vien koalīciju* pie valdības stūres. Ja tāds jautājums rastos un būtu izšķirams uz cik necik apmierinošiem pamatiem, komunistiem būtu tam jāpiekrit. Itin kā viņi pabalsta Brantinga sociālistu ministriju, kurai bez komunistu pabalsta būtu jākrit.

Protams, ka šim solim ir savas bīstamās puses, īpaši kur komunistu nošķirošanās un noskaidrošanās vēl nav pilnīga un noteikta. Tur var rasties centristiskas tendences, kuras jāapkaro ar visiem līdzekļiem.

Piemērā par Franciju [Kominternes Izpildu komitejas] tēzēs tiek taisni aizrādīts, ka tas *nenozīmē* vēlēšanu «bloku» ar kreisiem sīkpilsoniskiem elementiem. Tāpat jāpiezīmē, ka tas *nenozīmē* arī noslēgšanos pret strādniecības kreiso spārnu; arī sindikālistiska un anarhistiska strādniecība jāievelk kopējā frontē.

Pašas debates tur daudz nekā jauna neienesa. Izteicās skeptiski franči, arī amerikāņi. Bet pēdējie atkārtoja tikai to, no kā iziet arī referents — Zinovjevs. Proti: neviens negaida organiskas apvienošanās ar II^{1/2}, II vai Amsterdamu utt. Nekā tamlīdzīga. Bet, ja to vadoņi ieiet uz kop-

---

* T. i., sociāldemokrātisko un komunistisko partiju koalīciju. *Red.*

darbību, tad mūsu uzdevumi ir tos sagiftēt ar komunistiskām tendencēm, jo tad rodas uz to iespēja. Un, ja viņi uz to neieiet (kas visvairāk ticams), tad strādniekiem tiešām atvērsies acis pret saviem vadoņiem.

Kāds iebilda, ka tas esot bīstami, jo varot iznākt, ka lab[ēj]ie un centristi uzvar, sagiftē komunistus. Tas var būt tur, kur komunistiem nav skaidrības. Uz to pusi var būdit, ja tā rodas, arī pati attīstības gaita. Uz to atbildeja, ka, peldēt mācoties, arī varot noslīkt, ja iemet ūdenī, bet, ja kas grib iemācīties peldēt, tad bez tā nevar pietikt.

Visādā ziņā tā nav *oportūnisma* zīme. Un tā nav diktēta arī no [Padomju] Krievijas politikas, jo Krievijā tā spēlē vismazāko lomu. To izbīda tas apstāklis, ka revolūcija citur nenorisinājās ātrā tempā 1919./20. gadā un tagad jāpārdzīvo lēni. Kādreiz, 1917. g. septembrī, Ķērīns proponēja arī mūsu sociālnodevējiem lojālu pabalstu, ja tie dibina sociālistisku valdību un *atļauj kritikas brīvību* komunistiem.* Tā pati situācija tagad. Ja oportūnisti un revizionisti ir pārliecināti par savu spēku, lai cīnās, bet, ja viņi grib iet vienīgi pilsonības astē un tai kalpot, tad, protams, komunisti atsacīsies. Abos gadījumos mūsu stāvoklim jābūt *patsāvīgam*, mūsu *kritikai vēl nesaudzīgākai*. Var jau grozīties kādreiz *tonis*, bet arī tonim nav jāgrozās visādā ziņā. Tā ir ārēja forma.

Tāda ir jaunā politika. Tā nav tik jauna. Jau vairāk kā pusgadu mēs sludinām *vienotu fronti*, bez meņševikiem un pret buržuāziju un tās atbalstu (meņševiku vadoņiem). Pie mums arī *to daži* pārprata. Pret tādiem būs jākaro arī šoreiz. Ja mēs stāvam droši uz *strādnieku* šķiras cīņas pamatiem, tad mūsu pozīcija ir droša. Mēs *ne-runājam par sociālistu*, bet par *strādniecības* *vienotu fronti*.

19./XII [19]21. Ar komunistisku sveicienu

§

Pirmpublicējums

LKP CK PVI PA, 240. f., 1. apr.,
449. l., 298., 299. lp.

Iespiesta pēc oriģināla
noraksta

* *Ķērīns V. I. Raksti*, 25. sēj., 282.—283. lpp. Red.

KOMUNISTISKĀS INTERNACIONĀLES IGAUNIJAS SEKCIJAI*

Dārgie biedri!

Sobrīd esmu sasirdzis, tāpēc mūsu atbilde ir mazliet nosebojusies un būs ļoti īsa. Tikai nule dabūju zināt, ka Jūsu pārstāvis šeit saslimis un acīmredzot nav paguvis darīt Jums zināmas mūsu domas.

Ar lielu interesi un uzmanību mēs vērojām Jūsu cīņu par vienotu fronti — skaidri redzu no telegrammām, ko saka strādnieku frontes avīze**. Jūsu lozungs par strādnieku valdību ar 12 noteikumu punktiem²¹¹ mūsu un Jūsu apstākļos ir ārkārtīgi interesants, jo tā ir zināma izkustēšanās no sastinguma un iespēja ar mazākām ciešanām pārlaist pasaules revolūcijas atelpas laiku. Es neslēpju briesmas, kas draud no Darba grupas*** un s.-d. puses: runa ir par kontroli, kā viņi pilda programmu (tas ir takta jautājums), un par viņu stāvokļa *nostiprināšanos* pēc zināma principa.

Diemžēl šobrīd mēs Jums nevaram sniegt nekādu citu atbalstu kā vien morālisku līdzjušanu. Tiesa gan, es ieteicu jau pirms Jūsu ziņojuma saņemšanas strādnieku valdības lozungu kā mūsu vēlēšanu platformas lozungu [Saeimas vēlēšanās]. Par to jau esmu publiski rakstījis**** un ietvēris šo lozungu platformas projektā un ceru, ka tas tiks pieņemts. Bet pagaidām vēlēšanas būs tikai rudenī (vai varbūt vēl vēlāk), un cerību uz tādu kombināciju ir visai maz, jo mūsu trudoviki***** ir viskontrrevolucionārākā partija. Vienotās frontes jautājumā ir lielas grūtības pat ar s.-d., kas uz to skatās kā uz līdzekli savu akciju pacelšanai.

Kad saņemsit mūsu vienotās frontes platformu, Jūs paši pārliecināsities, kāds ir stāvoklis pie mums. Jāteic, ka mūsu legālais stāvoklis ir vēl jaunāks nekā Jūsu. Sobrīd mēs pārdzīvojam jaunu apcietināšanu ēru, acīmredzot pagaidām tas ir tikai sākums.

* Vēstule acīmredzot rakstīta 1922. g. augustā. *Red.*

** Avīze «Meie Hääl» («Mūsu Balss»). *Red.*

*** Sk. 116. piezīmi. *Red.*

**** Sk. šā sēj. 299. lpp. *Red.*

***** Te domāta Latvijas Darba partija. Sk. 37. piezīmi. *Red.*

Novēlam Jums vislabākās sekmes jaunajā cīņā; cik varēsim, būsim uzticami sabiedrotie.

Ar kom. sveicienu
Komunistiskās Internacionāles
Latvijas sekcijas priekšsēdētājs

P. Stučka

Pirmpublicējums

Tulkota no krievu valodas

*LKP CK PVI PA, 240. f., 2. apr.,
109. l., 2. lp.*

PIELIKUMI

PIEZIMES

¹ P. Stučka šeit norāda uz Francijas Satversmes sapulcē 1789. g. 26. augustā pieņemto «Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarāciju», kas bija Francijas buržuāziskās revolūcijas programmas dokuments un pasludināja tās pamatprincipus — «tautas suverenitāti» un «dabiskas neatņemamas cilvēka tiesības». Deklarācijai bija progresīva, revolucionizējoša nozīme, taču tās lozungi tika izskaidroti un īstenoti buržuāzijas interešu garā, lai aizsargātu privātipašumu un ierobežotu darbaļaužu piedališanos sabiedriskajā dzīvē. Buržuāzijas valdošo stāvokli galīgi nostiprināja Francijas Likumdošanas korpusa 1804. g. 21. martā pieņemtais Civilkodekss, kura izstrādāšanā piedalījās Napoleons I un kurš vēsturē pazīstams ar Napoleona kodeksa nosaukumu. Tas gan atcēla feodālās attiecības un feodālo tiesību normas, bet lielburžuāzijas interesēs stipri ierobežoja buržuāziskās brīvības, un tādēļ salidzinājumā ar Deklarāciju bija solis atpakaļ. — 19.

² «Prūšu zemes tiesības» — «Prūsijas vispārējās zemes tiesības» — no 1794. g. līdz 1900. g. Prūsijas karalistē spēkā esošs likumu kopojums, kas noteica tās pavalstnieku «individuālās» un «sociālās» tiesības, nostiprināja prūšu monarhiju un feodālo iekārtu, taču centas ari savienot valdošās muižniecības un augošās buržuāzijas intereses. — 19.

³ Domāts Tautas Komisāru Padomes dekrēts par tiesu — pirmais šāds padomju varas likumdošanas akts, ko pieņēma TKP sēdē 1917. g. 22. novembrī. Padomju likumdošanas aktu krājumos tas pazīstams kā dekrēts par tiesu Nr. 1. Ar šo dekrētu tika likvidētas pirmsrevolūcijas tiesu iestādes un izveidotas jaunas, revolucionāras tiesas.

Dekrēta projektu sagatavoja P. Stučka un M. Kozlovskis. To redīgēja un papildināja V. I. Ļeņins, izveidojot dekrēta galīgo tekstu. Dekrēta teksta tulkojumu latviešu valodā sk. Stučka P. Rakstu izlase, 2. sēj., 502.—503. lpp. — 20.

⁴ Vērtējot šo P. Stučkas uzskatu, jānem vērā, ka tas izteikts pārejas periodā no kapitālisma uz sociālismu, kad notika asa šķiru cīņa. Pēc sociālisma pilnīgas un galīgas uzvaras mūsu zemē, apstākjos, kad izveidojusies vienota padomju tauta un proletariāta diktatūras valsts pāraugusi visas tautas valstī, ari padomju tiesības ieguvušas visas tautas tiesību raksturu. PSRS pilsoņu plašās demokrātiskās tiesības formulētas PSRS Konstitūcijā, kas pieņemta PSRS Augstākās Padomes sesijā 1977. g. 7. oktobrī. — 20.

⁵ Domāts t. s. «juridiskais sociālisms» — sīkburžuāziska oportūnistiska teorija, kas uzskatīja, ka sociālistisku sabiedrību var izveidot ar tiesiskiem (juridiskiem) līdzekļiem vien, reformu ceļā pārejot no

buržuāziskām uz sociālistiskām tiesībām un pieņemot jaunus likumus. Šo teoriju sludināja labējie sociālisti oportūnisti A. Mengers, K. Renners (Austrijā), H. Rādbruhs (Vācijā) u. c. — 21.

⁶ Pret šādu tiesību definīciju iebilda daudzi padomju juristi. 1920.—1930. g. par šo jautājumu notika plaša diskusija. Lielās Padomju enciklopēdijas trešajā izdevumā tiesības raksturotas kā valsts noteiktu vai sankcionētu vispāroblīgātu rīcības (uzvedības) noteikumu (normu) kopums, kuru ievērošanu nodrošina valsts. (Sk. БСЭ, т. 20. М., 1975, с. 475.) Taču daļa padomju tiesību zinātnieku uzskata, ka arī šis raksturojums nav pilnīgi precīzs, un atzīst, ka P. Stučkas mēģinājums sniegt tiesību funkcionalo definījumu, atsedzot to šķirisko būtību, nav zaudējis savu nozīmi arī mūsdienās. (Sk. *Плотников А. А. Становление и развитие марксистско-ленинской общей теории права в СССР*. Рига, 1978, с. 109.) — 22.

⁷ P. Stučka pareizi parāda, ka buržuāziskās filozofiskās, socioloģiskās, politiskās un tiesiskās domas pārstāvji dabiskās izlases mācību, darvinismu centās attiecināt uz cilvēku sabiedrības dzīvi. 19. gs. beigās un 20. gs. plaši izplatījās t. s. «sociālais darvinisms», kas sabiedriskās parādības centās izskaidrot ar dzīvniecisku cīņu par eksistenci, ar bioloģijas likumsakarībām. Šā virziena piekritēji dažkārt izmantoja dabisko tiesību koncepciju, kas plašāk tika pamatota 17. un 18. gs. filozofijā un pretstāvā «civilajam stāvoklim», «civilajiem likumiem» izvirzīja mācību par ideālām dabiskām tiesībām, kuras izrietot no cilvēka dabas un atbilstot cilvēka prāta principiem. Viens no «dabisko tiesību» pamatotajiem bija B. Spinoza, kas darbā «Politiskais traktāts» ar «dabiskajām tiesībām» saprata «likumus vai noteikumus, saskaņā ar kuriem viss pilnveidojas...» (Спиноза Б. Избранные произведения, т. 2. М., 1957, с. 291) un uzskatīja, ka valstij jābalstās uz saprātu un jānodrošina cilvēku brīvība. Spinoza uzskatīja, ka cilvēkiem ir dabiskas tiesības atteikties no nedabiskajām despotiskajām pārvaldes formām, tātad tiem ir dabiskas tiesības uz revolūciju. So B. Spinozas atziņu buržuāziskie filozofi, protams, norādīja.

P. Stučka pareizi raksturo B. Spinozas uzskatus, parādot, ka holandiešu filozofs nebūt «nebijā dūres tiesību aizstāvīs».

(*Piezīmes autors — filozofijas zinātnu kandidāts docents P. Laižāns.*) — 23.

⁸ Buržuāziskais jurists un sociologs L. Petražickis uzskatīja, ka tiesības esot cilvēka īpaša veida pārdzīvojumi, ko izraisa «imperatīvi atributīvi pārdzīvojumi». Pēc šā uzskata piekritēju domām, valsts vara, tiesību normas un tiesību attiecības jāizprot tikai kā šo emociju sekas. L. Petražickis faktiski noliedza valsts un tiesību šķirisko raksturu, viņa uzskati bija subjektīvi ideālistiski. — 24.

⁹ P. Stučka te domājis K. Marksa runu; K. Markss, aizstāvot savus uzskatus, tiesas procesā Ķelne 1849. g. februārī pierādīja, ka pēc revolūcijas uzvaras nevar tiesāt politiskos pretiniekus uz gāztās varas likumu pamata. (Маркс К., Энгельс Ф. Соч., т. 6. М., 1957, с. 256—257.) P. Stučka minēja šo runu vienā no Petrogradas padomes Izpildu komitejas sēdēm 1917. g. maijā, aizstāvot boļševiku partiju sakarā ar tiesas procesu Kšesinskas pils lietā. (Bijusī īpašniece pieprasīja, lai KSDS(b)P CK astājē ēku, ko viņai bija uzdāvinājis Nikolajs II un ko Februāra revolūcijas dienās bija ieņēmuši revolucionārie kareivji.) — 25.

¹⁰ Pirmajos gados pēc Oktobra revolūcijas zināma loma sociālistiskajās tiesībās bija tiesiskajai paražai — uzvedības noteikumiem, kas bija iesakņojušies sabiedrībā un kam tika dots valsts nodrošinājums. Vēlāk paražas saglabāja savu nozīmi vienīgi tiesību normu realizācijā. Jaunās tiesību normas izstrādāja kompetenti valsts orgāni, kuriem palīdzēja sabiedriskās organizācijas. Visa proletariāta diktatūras sistēma istenoja strādnieku šķiras gribu, izsakot to likumos un citos valstiskos aktos, kas ir padomju socialistisko tiesību avots. (Sk. *Plotnieks A. Padomju socialistiskās tiesības*. R., 1975, 187—207. lpp.) — 27.

¹¹ P. Stučka te norāda, ka buržuāziskā Pagaidu valdība neatcēla cariskās varas likumus un tiesiskos institūtus, bet balstījās uz tiem, izdarot tajos tikai nebūtiskus grozījumus buržuāzijas interesēs. Tā, izstrādājot 1917. g. 9. jūlijā izdoto likumu par pilsētu pašvaldību, Pagaidu valdība ierobežoja pašvaldību iespējas izdarīt demokrātiskus pārveidojumus. Šāds likums bija cariskās Krievijas 1860. gadu reformu atdarinājums, tas tikai daļēji atcēla tos reformas ierobežojumus, kurus bija noteikuši citi vēlāk izdotie patvaldības likumi. — 29.

¹² P. Stučka te atkārto padomju sabiedrisko zinātņu attīstības sākumā radušos uzskatu, ka sabiedrības dalījums šķirās pilnīgi izzudis jau sociālisma stadijā. Vēlāk sociālistiskās celtniecības prakse pie-rādīja, ka sociālismā saglabājas divas draudzīgas, cieši vienotas sociālistiskas šķiras — strādnieku šķira un kooperatīvā zemniecība. — 29.

¹³ Domāts 1900. g. pieņemtais Visvācijas civillikums, kas, saglabājot zināmas feodalo tiesību atliekas un notiprinot junkurisko monarhiju, būtībā apstiprināja buržuāziskās tiesības Vācijā. — 32.

¹⁴ Krievijas impērijas likumu kopojums stājās spēkā ar 1835. g. 1. janvāri. Sākumā tajā bija 15 likumu sējumi. 1892. g. tos papildināja ar 16. sējumu, kurā bija 1864. g. «Tiesu nolikumi» (ustavi). Šis likumu krajums bija spēkā līdz Lielajai Oktobra sociālistiskajai revolūcijai. — 32.

¹⁵ Te domāts Tautas Komisāru Padomes 1920. g. 11. oktobra dekrets par naudas norēķinu daļēju atcelšanu. Tas bija izstrādāts, pamatojoties uz kara komunisma politikas praksi, sakarā ar naudas nozīmes krasu samazināšanos. Toreiz pārsvaru guva darba apmaksa natūrā. Jau 1921. g. septembrī TKP ar speciālu lēmumu ietilpināja darba algā strādājošā ģimenei izsniedzamo pārtiku un citus ražojumus, komunālos pakalpojumus un transporta izdevumus. Taču turpmak jaunas ekonomiskas politikas realizācijas gaitā naudas nozīme atjaunojās. Pēc 1924. g. naudas reformas nauda atkal kļuva par vispāratzītu maksāšanas un norēķinu līdzekli. — 34.

¹⁶ No šī viedokļa, kas bija radies kara komunisma politikas apstākļos, P. Stučka driz vien atteicās un savos darbos pierādīja jauno — sociālistisko tiesību attīstību, to lomas palielināšanos padomju sabiedrības dzīvē. — 34.

¹⁷ Anglijas strādnieku pretkara konference Līdsā 1917. g. 3. jūnijā apsveica Krievijas darbaļaužu revolucionāro ciņu un īpašā rezolūcijā aicināja angļu proletariātu organizēt pilsētās un laukos strādnieku un kareivju deputātu padomes. Taču Anglijas strādnieku partiju un organizāciju oportūnistiskie vadītāji izjaucā šās ierosmes išteinošanu. — 36.

¹⁸ *Zemnieku savienība* — Latvijas lauku buržuāzijas partija, kas nodibinājās 1917. g. aprīlī. *Zemnieku savienība* aktīvi piedalījās kontrrevolucionāro spēku organizēšanā Latvijā, un tai bija noteicošā loma buržuāziskās *Pagaidu valdības* nodibināšanā 1918. g. 18. novembrī. *Buržuāziskajā Latvijā* *Zemnieku savienība* bija pati ietekmīgākā no buržuāzijas politiskajām partijām; no 16 valdību sastāvem deviņus vadīja tās lideri. Partija ieturēja reakcionāru politiku un pakāpeniski pārvērtās par fašistiska tipa politisku apvienību, kuras vadītāji ar K. Ulmani priekšgalā sagatavoja un istenoja 1934. g. 15. maija fašistisko apvērsumu. — 37.

¹⁹ Avizes «*Izvestija*» 1920. g. 12. nr. 18. janvārī bija ievietots J. K. Daniševska raksts «*Sakārā ar iespējamajām sarunām ar balto Latviju*», kurā tika aizstāvēts viedoklis, ka miera noslēgšana starp KSFPR un buržuāzisko Latvijas valdību nebūtu lietderīga, jo kara turpināšana veicinātu revolucionārās kustības pieaugumu Latvijā un padomju varas drīzu atjaunošanu. Taču autors turpat norādīja, ka arī miera noslēgšanas gadījumā «*cīņa par padomju demokrātiju*» un Latvijas atkalapvienošanos ar Padomju Krieviju turpināsies.

Tajā pašā avizes numurā bija ievietots «*Izvestijas*» redaktora J. Steklova raksts «*Sakārā ar Padomju Krievijas starptautisko politiku*», kurā tika uzsvērta Padomju Krievijas solidaritāte ar Latvijas proletariātu, augsti novērtēta latviešu strādnieku loma revolucionārajās cīņās visā Krievijā, bet noraidīti Daniševska izteiktie iebildumi pret miera noslēgšanu un paskaidrota nepieciešamība ar elastīgu ārējo politiku izjaukt Antantes plānoto jauno karagājienu pret Padomju Krieviju. J. Steklovs izteica pārliecību, ka pasaules revolucionārā procesa tālākās attīstības gaitā noteikti nobriedis priekšnoteikumi revolūcijas uzvarai daudzās zemēs. J. Steklova un J. K. Daniševska polemikai bija biedrisks raksturs.

Jāpiezīmē, ka tieši tanī laikā V. I. Ķeņins pārliecīnāja LKP vadītājus, ka miera noslēgšana ir vītāli nepieciešama kā KSFPR, tā arī visas pasaules revolucionārās kustības interesēs. P. Stučka šajā sakarībā LKP VII kongresa (1923. g.) atzīmēja: «*Mēs lojāli piekāpāmies un agitāciju pret mieru nevedām.*» — 41.

²⁰ L. Martova vadītā meņševiku grupa, kas dēvēja sevi par KSDS partiju, atklāti nepiedalījās pilsonu karā kontrrevolūcijas pusē un vārdos nosodīja ārvalstu intervenciju Krievijā. Tās atsevišķi pārstāvji 1919. g. tika ievēlēti padomju orgānos. Taču šī grupa visu laiku veica ideoloģisku cīņu pret padomju varu un Komunistisko partiju un prasīja atgriezties pie buržuāziskās demokrātijas. 1920. g. L. Martovs emigrēja uz ārzemēm un tur piedalījās dažādās pretpadomju akcijās. Viņa grupa izjuka. — 42.

²¹ Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas (sk. 66. piez.) kongresā Halle 1920. g. oktobrī notika asa cīņa starp šās partijas kreiso un labējo spārnu. Ar 237 balsīm pret 156 tika pieņemts lēmums iestāties Komunistiskajā Internacionālē un apvienoties ar Vācijas Komunistisko partiju. Apvienošanās kongress notika 1920. g. decembrī. Partijas labējais mazākums atšķēlās un konstituējās par atsevišķu partiju, saglabājot iepriekšējo nosaukumu. — 43.

²² F. Menders jau 1917. g. septembrī bija to meņševiku darboņu skaitā, kas uzstājās par Latvijas atdalīšanos no revolucionārās Krievijas un pakļaušanos Rietumu imperiālistiem. 1917. g. decembrī meņševiku un latviešu buržuāzijas pārstāvji parakstīja vācu armijas virs-

pavēlniekam Austrumu frontē Bavārijas princim Leopoldam adresētu vēstuli, kurā lūdza atļauju sasaukt Rīgā okupēto apriņķu pārstāvju sapulci. 1918. g. decembra vidū oportūnistiskā Latvijas SDSP delegēja F. Menderu uz Berlīni, lai lūgtu F. Eberta valdību sūtīt uz Latviju jaunu vācu armiju proletāriskās revolūcijas apspiešanai, padomju varas likvidēšanai. Sajā nolūkā F. Menders uzturēja arī ciešu kontaktu ar Vācijas generālkomisāru Baltijā A. Vinnigu. 1920. g. janvāri F. Menders buržuāziskās Latvijas Sarkanā Krusta delegācijas sastāvā ieradās Maskavā, lai oficiāli vestu sarunas par gūstekņu apmaiņu, bet faktiski — sarunas par pamiera noslēgšanu starp KSFPR un buržuāzisko Latviju. — 44.

²³ Latviešu meņševiku-internacionālistu grupa, kuras līderi bija P. Kalniņš un F. Menders, 1917. g. krasī nostājās pret Lielo Oktobra sociālistisko revolūciju. Iekļuvuši LSD Rīgas organizācijas I rajona VI apakšrajonā, viņi pārvērtā to par savas frakcionārās, oportūnistiskās darbības atbalstu. 1918. g. pavasarī šis apakšrajons pieņēma F. Mendera uzrakstīto rezolūciju pret Oktobra revolūciju un padomju varu.

LSD XVI konference 1918. g. maijā meņševikus internacionālistus, arī F. Menderu izslēdza no partijas. — 44.

²⁴ F. Menders piedalījās arī sarunās par miera noslēgšanu starp KSFPR un buržuāzisko Latviju. Pēc miera noslēgšanas (1920. g. augustā) F. Menders centās nodibināt ciešu kontaktu ar KSFPR pilnvaroto pārstāvi Latvijā J. Gaņecki un pārliecināt viņu, ka Latvijas meņševiki nebūt neesot naidīgi pret Padomju Krieviju un Krievijas komunistiem. Sā manevara nolūks bija dezinformēt Padomju Krievijas pārstāvniecību un mākslīgi radīt domstarpības starp KK(b)P un LKP. Sis meņševiku mēģinājums cieta pilnīgu neveiksmi. — 44.

²⁵ Jādomā, ka P. Stučka te domājis oportūnistiskās Latvijas SDSP t. s. «kreiso spārnu», kurā bija arī F. Menders, A. Buševics u. c., kas vārdos it kā atzina sociālistiskas revolūcijas nepieciešamību, bet noliedza tās iespējamību Latvijā «tuvākā laikā». Sās grupas domstarpībām ar atklāti labējo vairākumu nebija principiālas nozīmes, jo kā vieni, tā otri noliedza proletārāta diktatūru un uzstājās pret Oktobra socialistisko revolūciju un komunistisko kustību. LSDSP biedru domstarpības bija iztirzātas žurnāla «Sociālā Politika» 1920. g. 4. nr.ā rakstā «Pēc Latvijas sociāldemokrātijas 6. kongresa». — 45.

²⁶ Izteiciens «Buridāna ēzelis» radies 15. gs. Sholastiskais filozofs Johans Buridāns rakstīja par ēzelī, kas, atrazdamies starp divām vienāda labuma sienā kaudzēm, nevar izvēlēties, no kurās ēst, un tādēļ mirst bāda nāvē. Buridāns vispārināja dažu viduslaiku filozofu ideālistisko tēzi, ka cilvēki divu līdzvērtīgu motivu ietekmē nevarot izvēlēties pieņemt noteiktu lēmumu un tādēļ viņiem bieži trūkstot gribas-spēka. — 46.

²⁷ Domāta oportūnistisko centristisko sociāldemokrātisko partiju starptautiskā priekškonference Bernē 1920. g. 6. decembrī; tā sagatavoja priekšnoteikumus šo partiju konferencei Viņē 1921. g. februārī, kur tika nodibināta centristiskā Sociālistisko partiju starptautiskā apvienība, ko devēja par «Divarpus internacionāli». — 48.

²⁸ Polijas, Lietuvas, Latvijas, Igaunijas un Somijas konference notika Bulduros 1920. g. no 6. līdz 31. augustam. Tās iniciatori bija

Francijas un Anglijas imperiālisti, kas plānoja jaunu karagājienu pret padomju republikām. Konferences galvenais mērķis bija izveidot tās dalībnieču valstu militāru savienību. Sādas savienības ideju īpaši aktīvi atbalstīja panu Polija, kas centās Baltijas valstis ievilkta karā pret Padomju zemi un pakļaut savai virskundzībai. Polijas un Lietuvas konflikts Viļņas jautājumā izjauca šādas savienības iespēju. Konference izstrādāja tikai savstarpējas politiskas konvencijas tekstu, neizlemjot militāros jautājumus. Āri politiskā konvencija nestājās spēkā, jo pēc tam, kad 1920. g. oktobri Polijas karaspēks bija ieņemis Viļņu, Lietuva atteicās to ratificēt. — 49.

²⁹ *Tautas padome* — Latvijas buržuāzisko partiju izveidots kontrrevolucionārs orgāns, nodibināts 1918. g. 17. novembrī. Tās darbā piedalījās arī menševiki. Buržuāzija Tautas padomi pasludināja par augstāko varu Latvijā, taču tautas masas to neatzina un tā faktiski sāka darboties tikai 1919. g., pēc tam kad ārzemju interventi bija likvidējuši padomju varu Kurzemē un Vidzemē. Darbību tā beidza 1920. g. pavasari pēc buržuāziskās Satversmes sapulces ievēlēšanas. — 50.

³⁰ 1920. g. septembrī no kādas grāfam Pālenam atņemtas vēstules kļuva zināms, ka Polijā esošais labējo eseru kontrrevolucionārais centrs, ko vadīja B. Savinkovs, uztur sakarus ar Ulmaņa valdību, vērē Latvijā algotņus savām bruņotajām bandām un noslēdzis ar buržuāziskās Latvijas armijas šābu (gen. Radziņu) slepenu vienošanos par kopīgām militārām akcijām pret Padomju Krieviju. Vienlaikus kļuva arī zināms, ka Latvijā brīvi darbojas Vrangeļa aģenti, kas vērē karavīrus šai baltgvardu armijai. Sāda buržuāziskās Latvijas valdības rīcībā liecināja, ka tiek rupji pārkāpti Padomju Krievijas un buržuāziskās Latvijas miera līguma noteikumi. Tas izraisīja Latvijas iedzīvotājus tik lielu sašutumu, ka sociāldemokrātu frakcija bija spiesta iesniegt Satversmes sapulcē valdībai interpelāciju, kas tika izskatīta 1920. g. novembrī. Lai gan sēžu laikā tika minēti daudzi neapstridami fakti, Satversmes sapulces vairākums interpelāciju noraidīja. Jautājuma apspriešana vēlreiz atklāja buržuāziskās valdības ārpolitikas avantūristisko un preltautisko raksturu. Sociāldemokrāti faktiski samierinājās ar Satversmes sapulces lēmumu. — 51.

³¹ Sajā jautājumā P. Stučkas viedoklis vēstures gaitā neattaisnojās. Imperiālisma stadijā apspiesto zemju, koloniju tautu cīņai par neatkarīgas nacionālās valsts izveidošanu ir liela revolucionāra, progresīva nozīme. Kā pierādījusi turpmākā vēstures pieredze, daudzas zemes, nometušas koloniālo jūgu, tiešām kļūst neatkarīgas. Tas iespējams tādēļ, ka izveidojusies pasaules sociālisma sistēma, kura var atbalstīt šo zemju cīņu par neatkarību.

Āri sociālistiskajā iekārtā valstu neatkarības jautājums nav zaudējis savu aktualitāti. Brālīgās internacionālistiskās attiecības starp sociālistiskajām valstīm nodrošina katras valsts neatkarību un suverenitāti, garantē pret ārvalstu iejaukšanos tās iekšējās lietās. — 52.

³² *Nāciju liga* — *Tautu savienība* — starptautiska organizācija, kas pastāvēja no 1919. līdz 1939. g. (formāli likvidēta tikai 1946. g.). Tās statūtos bija deklarēta censīanās nodrošināt mieru un tautu sadarbību, taču faktiski Tautu savienība kalpoja imperiālistisko lielvalstu, pirmām kārtām Anglijas un Francijas interesēm. Mēģinājumi mazināt kapitālistisko valstu pretrunas cieta neveiksni. Tikai PSRS, kas 5 ga-

dus (1934—1939) bija Tautu savienības locekle, patiesi cīnījās par tās izmantošanu agresoru atmaskošanai un miera saglabāšanai. — 52.

³³ Domāta buržuāziskā *Latviešu konstitucionāli demokrātiskā partija*, kas izveidojās pēc 1905. g. 17. oktobra manifesta izdošanas. Tās programma paredzēja izlīgumu ar carismu un buržuāziskas reformas. Pēc satura tā bija vēl labējāka nekā krievu kadetu programma. 1906. g. beigās, latviešu buržuāzijai atklāti pārejot kontrrevolūcijas pusē, latviešu kadetu partija izjuka. — 52.

³⁴ Domāta Valmieras komunistu un komjauniešu negēlīgā noslepkavošana 1919. g. decembrī un kareivju sistemātiska piekaušana, kā arī antisanitārie apstākļi, kuru dēļ izcēlās tīsa epidēmija Daugavgrīvas mācību bataljonā (faktiski soda bataljonā, uz kuru nosūtīja buržuāzijai politiski neuzticamus kareivjus). — 55.

³⁵ Domāta Amerikas (ASV) *Komunistiskās partijas Latviešu koporganizācija*, kas tika nodibināta 1905. g. ar nosaukumu «Amerikas Latviešu sociāldemokrātu koporganizācija». Tajā darbojās latviešu revolucionārie emigranti. 1909. g. koporganizācija iestājās Amerikas Sociālistiskajā partijā, tās biedri aktīvi piedalījās ASV strādnieku kustībā un 1919. g. bija ASV Komunistiskās partijas dibinātāju skaitā. Koporganizācija aizstāvēja Oktobra revolūciju, uzstājās pret ASV intervenciju Krievijā, izplatīja marksisma-leņinisma idejas ASV darba laudis un sniedza palīdzību Latvijas Komunistiskajai partijai cīnā pret nacionālistiskās buržuāzijas diktatūru. Ievērojamākie tās vadītāji — J. Jurģis, R. Hanzens (J. Liepiņš), K. Dirba, K. Jansons. Koporganizācija izdeva avizes «Strādnieks», «Rīts», «Strādnieku Rīts». 1935. g. tā beidza pastāvēt. Bijušie tās biedri izveidoja organizāciju «Amerikas latviešu strādnieku vienība». — 55.

³⁶ Domāta t. s. *Demokrātu savienība*, kas apvienoja latviešu buržuāziskos politikus, kuri centās ienemt centra lomu buržuāzisko partiju un politisko grupu vidū. Tā galīgi noformējās buržuāziskās Satversmes sapulces vēlēšanu kampaņas laikā 1920. gadā. Vēlēšanās tā neguva nozīmīgus panākumus, ieguva tikai 6 deputātu vietas no 150. Vadītāji — V. Zamuels, M. Bruzis un citi. Satversmes sapulces darbībai beidzoties (1922. g.), šī Demokrātu savienība izformējās: tās darboņi iestājās jaundibināmajā Demokrātiskā centra partijā. — 59.

³⁷ *Darba grupa* — te domāta *Darba partija* — sīkburžuāziska partija, kas nodibinājās 1920. g. pirms Satversmes sapulces vēlēšanām, apvienojoties Radikāldemokrātu partijai un Darba savienībai. Aizstāvēja buržuāzisko valsts iekārtu. Darba partijas centrālajā komitejā darbojās G. Zemgals, P. Juraševskis, J. Trasuns un citi. 1922. g. šī partija iekļāvās Demokrātiskā centra apvienībā. — 59.

³⁸ O. Strandmana vadītā sociāldemokrātu-oportūnistu valdība Igauņijā bija pie varas no 1919. g. 9. maija līdz 1919. g. 18. novembrim. — 60.

³⁹ *Vācijas Apvienotā Komunistiskā partija* — tā saucās VKP pēc tās 1920. g. decembra Berlīnes kongresa, kur notika Komunistiskās partijas apvienošanās ar Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas (sk. 66. piezīmi) kreiso spārnu. Pēc šīs apvienošanās VKP kļuva par masu partiju. Partijas Jēnas kongress 1921. g. augustā atkal pieņēma iepriekšējo nosaukumu — Vācijas Komunistiskā partija. — 64.

⁴⁰ *Komunistiskais Arodienu Centrs — Arodbiedrību Sarkanās Internacionāles Centrālā padome* — Kreiso revolucionāro arodbiedrību starptautiskās apvienības vadošais orgāns šās Internacionāles kongresu starplaikā. Arodbiedrību Sarkanā Internacionāle nodibinājās kongresā, kas notika Maskavā no 1921. g. 3. līdz 19. jūlijam, un pastāvēja līdz 1937. g.

Centrālā padome ievēlēja Internacionāles Izpildu biroju un ģenerālskretāru. — 65.

⁴¹ *Amsterdamiešu kongress* — oportūnistisko («dzelteno») arodbiedrību savienību Amsterdamas internacionāles kongress. Šī «internacionāle» tika nodibināta 1919. g. augustā Amsterdāmā, un tajā vadošā loma bija Anglijas un Francijas oportūnistisko arodbiedrību lideriem. Amsterdamas internacionāle sašķēla kapitālistisko valstu strādnieku kustību un sadarbojās ar buržuāziju. Otrā pasaules kara laikā tā beidza pastāvēt. — 65.

⁴² Te domātas Nacionāli demokrātiskā partija — buržuāziska šovinistiska partija, budžu partija «Pjast» un Poļu Sociālistiskā partija — labēja oportūnistiska partija (sk. 76. piezīmi). — 71.

⁴³ Igaunijas Valsts sapulces vēlēšanās, kas notika 1920. g. novembrī, Komunistiskas partijas kandidāti oficiāli tika izvirzīti Tallinas Centrālās arodbiedrību padomes sarakstā un figurēja kā legālo arodbiedrību pārstāvji, tādēļ ievēlētos komunistus sākumā pieskaitīja pie sociāldemokrātiskajiem deputātiem. Pēc Sapulces darbības sākuma viņi atklāti noformējās savā «komunistiskajā strādnieku frakcijā». — 73.

⁴⁴ *Igaunijas Neatkarīgā sociālistiskā strādnieku partija* nodibinājās 1920. g. pavasarī. Tājā iestājās izirušās Igaunijas sociālistu-revolucionāru (eseru) partijas biedri un kreisā grupa, kas bija atšķēlūsies no Igaunijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas. Partijas vadībā bija galvenokārt sīkburžuāziskās intelīgences pārstāvji. Lai gan vārdos šī partija atbalstīja proletariāta diktatūras ideju, faktiski tā bija reformistiska un maskējās ar revolucionārām frāzēm. Taču šķiru ciņas gaitā tajā nostiprinājās revolucionārais grupējums, kas guva vadošo lomu. 1923. g. jūnijā partija tika pārdēvēta par Igaunijas Darbaļaužu partiju un kļuva par IKP legālās darbības centru. 1925. g. maijā buržuāziskā valdība šo partiju aizliedza. — 73.

⁴⁵ Vācu Austrumu frontes virspavēlniekam princim Leopoldam 1917. g. 18. decembrī tika iesniegta peticija ar lūgumu atļaut noturēt Rīgā vācu okupēto Latvijas rajonu pārstāvju apspriedi jautājumā par Latvijas nākotni. Peticiju bija parakstījušas 18 personas, to viidū vēlākais LSPR veselības aizsardzības komisārs K. Adamsons un K. Kurševics, kas 1919. g. beigas izstājās no oportūnistiskās Latvijas SDSP un aizbrauca uz Padomju Krieviju, kur iestājās KK(b) partijā. — 76.

⁴⁶ «*Samaras valdība*» — tā sauca kontrrevolucionārās «*Satversmes sapulces locekļu komitejas*» izpildu orgānu. (Komiteja bija nodibinājusies baltčehu ieņemtajā Samarā 1918. g. 8. jūnijā, un to vadīja labējie eseri.) «*Samaras valdībā*» darbojās eseri un menševiki, un tā centās izveidot Pievolgā plašu kontrrevolucionāru spēku bāzi, taču cieta neveiksmi, jo strādnieki un darba zemnieki sacēlās pret to. Sarkanās Armijas sekmīgā uzbrukuma rezultātā 1918. g. septembrī eseru un menševiku pārvaldītā teritorija ievērojami samazinājās. 23. septembrī «*Samaras valdība*» atdeva savu varu t. s. «*Ufas direktorijs*», ko 1918. g. 3. decembrī likvidēja Kolčaks. — 77.

⁴⁷ 1918. g. 7. augustā, baltčehiem ieņemot Kazānu, tika ielenkti un nonāca gūstā 5. latviešu strēlnieku pulka saimnieciskās daļas 137 strēlnieki, kurus ieslodzīja Kazānas cietumā. Tur pie viņiem ieradās latviešu meņševiku darbonis F. Cielēns, kas viņus centās pierunāt iestāties kontrrevolucionārās «Samaras valdības» armijā. Kad tas neizdevās, F. Cielēns pieprasīja, lai gūstekņi paraksta vietējās latviešu buržuāziskas bēgļu komitejas izstrādātu rezolūciju, ka viņi novēršas no padomju varas un turpmāk to neaizstāvēs. Atteikšanās gadījumā visiem draudēja nāve. Draudu spiesta, gūstekņu grupa rezolūciju formāli parakstīja. 1918. g. septembrī pēc Kazānas atbrīvošanas šie strēlnieki atkal izteica vēlēšanos cīnīties Sarkānas Armijas rindās. Viņu lietu izskaitīja īpaša Republikas Revolucionārās kara padomes komisija, kas, rūpīgi izpētījusi apstākļus, atzina, ka faktiski viņi palikuši uzticīgi padomju varai un var arī turpmāk būt Sarkānas Armijas cīnītāji. — 77.

⁴⁸ *Latvijas pašnolemšanās savienība* — 1918. g. latviešu meņševiku nodibināta organizācija, kas centās atšķelt Krievijā esošos latviešu darbāraudis no boļševiku partijas un citu tautu darbāraudīm, apvienojot tos savā vadībā zem nacionālistiskiem lozungiem. Savienība sludināja Latvijas atdalīšanos no Padomju Krievijas. Pēc neveiksmes Petrogradā un citos rūpnieciskajos centros tā izvērsa darbību kontrrevolucionāro spēku ieņemtajās teritorijās Urālos, Sibīrijā un Tālajos Austrumos, taču arī tur neguva panākumus. Šās organizācijas vadībā bija F. Cielēns, P. Saldavs, K. Dzīļleja, H. Asars, A. Svābe u. c. — 77.

⁴⁹ P. Stučka šeit ironiski salīdzina Latvijas meņševiku tiesības darboties legāli ar tiesībām, kuras Anglijas baroniem un pilsētām piešķīra karala Džona (Jāņa) Bezzemja 1215. g. jūnijā izdotais dokuments «Lielā brīvību harta», kas ierobežoja karala varu, iezīmēja sākumu pārejai uz parlamentāru sistēmu. — 77.

⁵⁰ Šajā darbā P. Stučka pirmo reizi plašāk analizē Latvijas buržuāziskās zemes reformas nozīmi. Savos vēlākajos darbos viņš papildina un precīzē šās reformas motīvu un rezultātu vērtējumu — uzsver, no vienas puses, tās kontrrevolucionāro lomu (zemes nacionālizācijas atcelšana, daudzu muižnieku atgriešanās un muižu centru atdošana viņiem), no otras puses, parāda, ka buržuāziskā valsts vara nevarēja gluži ignorēt Padomju Latvijā notikušo agrārrevolūciju un bija spiesta akceptēt muižu saimniecību likvidēšanu, taču izdalīja muižu zemi privatīpašumā, cerēdama tā nostiprināt kapitālistiskās attīstības ievirzi laukos un vājināt revolucionāro kustību Latvijā. — 77.

⁵¹ Latvijas meņševiku partija — Latvijas SDSP — savā agrārreformas projektā paredzēja visu muižnieku zemju atsavināšanu bez maksas un izdalīšanu zemes pieprasītājiem dzimtnomā. Zemnieku savienības projekts paredzēja, ka muižniekiem atstāj līdz 300 Latvijas pūrvietām (100 ha) zemes ar ēkām (muižas centru), samaksājot muižniekiem atlīdzību 600—800 Latvijas rubļu par katru atsavināto pūrvietu; zemi paredzēja nodot pieprasītājiem privatīpašumā.

Satversmes sapulce 1920. g. 16. septembrī, pieņemot agrārreformas 1. daļu, ar balsu vairākumu nolēma atstāt muižniekiem daļu zemes, kas vienlīdzīga zemnieku «vidējo saimniecību platībai», jautājumu par iespējamo atlīdzību izšķirt ar īpašu likumu un zemi sadalit privatīpašumā. Sādu atrisinājumu P. Stučka nosaucis par «caurmēra projektu», t. i., kompromisu. — 79.

⁵² 18. gs. 40. gados Anglijā čartisti atbalstīja buržuāzisko labības brīvtirdzniecības (frītrēderisma) kustību pret lielajiem zemes īpašniekiem un panāca, ka 1846. g. jūnijā parlaments ar īpašu likumu atcēla labības muiitu. Maize Anglijā kļuva lētāka. 1847. g. toriju partija, kas pārstāvēja zemes lielīpašnieku intereses, atriebās buržuāzijai, atbalstot čartistu prasību saīsināt strādniekiem darba dienu. 1847. g. 8. jūnijā tika pieņemts likums par 10 stundu darba dienu jauniesiem un strādniecēm. Tomēr daudzi fabrikanti šo likumu ne-pildīja. — 79.

⁵³ *Vācu tautas partija* — labēja reakcionāra vācu muižnieku partija buržuāziskajā Latvijā, nodibinājās 1920. g. Satversmes sapulces vēlēšanu priekšvakarā, centās aizkavēt buržuāziskās agrārās reformas īstenošanu un saglabāt vācu muižnieku īpašumus. Lideri — barons V. Firkss un M. fon Vegezaks. — 83.

⁵⁴ Anglijas parlaments 1903. g. pieņēma likumu, kas paredzēja izmaksāt pārmijas tiem angļu lendlordiem, kuri pārdos zemnieku nomāto zemi tās lietotājiem. — 83.

⁵⁵ *Graudnieks* — zemes lietotājs, kas apstrādāja noteiktu zemes īpašnieka ierādītu zemes gabalu, parasti ar savu zirgu un darbārikiem. Atalgojumu viņš saņēma graudā, visbiežāk pusi no ražas, tādēļ šo zemes lietotāju kategoriju dēvēja arī par pusgraudniekiem. — 92.

⁵⁶ *lebūvietis* — laukstrādnieks, kas apmetās uz dzīvi pie kāda saimnieka un par to nostrādāja viņa saimniecībā zināmu darba dienu skaitu. — 97.

⁵⁷ Liepājas pilsētas domes vēlēšanās, kas notika 1921. g. 16. janvārī, sociāldemokrāti cieta neveiksmi, zaudējot noteicošo vairākumu domē. 1919. g. domes vēlēšanās par viņiem balsoja 54% vēlētāju, bet 1921. g. tikai 28,7%. Kreisie arodniedi izgāja vēlēšanās ar savu sarakstu, kas guva 12% no nodoto balsu skaita. — 98.

⁵⁸ 1919. g. ASV nodibinājās divas komunistiskās partijas — Amerikas Komunistiskā partija, kuras kodolu sastādīja revolucionārie imigranti, un Amerikas Komunistiskā strādnieku partija, kas apvienoja galvenokārt vietējas izcelsmes marksistus. Abas partijas atzina Komunistiskās Internacionālēs platformu, un to starpā nebija domstarpību programmas jautājumos. Taču AKP noraidīja AKSP priekšlikumu tieši apvienoties un pieprasīja, lai AKSP biedri iestājas tajā individuālā kārtībā, kam AKSP nepiekrita. 1921. g. maijā ar Kominternes Izpildu komitejas starpniecību tika panākta apvienotas Amerikas Komunistiskās partijas izveidošana. — 110.

⁵⁹ Pēc 1848. g. februāra revolūcijas uzvaras Francijas buržuāzija, lai ietekmētu strādniekus, uzaicināja Lamartina vadītās pagaidu valdības sastāvā masas populāro žurnālistu sikburžuāzisko sociālistu Luiju Blānu un Parizes proletāriešu slepeno biedrību darbinieku Aleksandru Albēru, un tie kļuva par ministriem bez portfeļa. Faktiski šie sociālisti, iestājoties valdībā, izdarīja lielu politisku kļūdu — objektīvi viņi nodeva proletāriāta intereses. — 123.

^{59a} P. Stučka vēlāk atzina, ka šis viņa salīdzinājums bijis neizdevies un neprecīzs, jo V. I. Ķenina tēžu vēsturiskā nozīme ir daudz-kart lielāka par M. Lutera «tēžu» nozīmi. — 130.

⁶⁰ Kad kļuva redzams, ka LSPR pārtikas apgādes orgāni centralizēti nespēs pilnīgi apgādāt pilsētas, Padomju Latvijas valdība 1919. g. 3. aprīlī izdeva dekrētu, kas atļāva brīvu tirdzniecību pēc tirgus cenām ar nenormētajām pārtikas precēm (gaļu, sviestu, dārzeniem u. c.). — 140.

⁶¹ Šo rakstu P. Stučka uzrakstījis sakarā ar notikumiem 1921. g. 1. Maija svinību laikā, kad, LKP aicināti, Rīgas strādnieki demonstrēja savu gribu cīnīties pret buržuāzisko valsts varu. LKP biedri plaši izplatīja nelegālos uzsaukumus un vairākās vietās uzvilkā sarkanās karogus. Koncertmītiņā «Ulejā» (tag. Krievu drāmas teātra telpās), kurā piedalījās arī Rainis, tika skandēti revolucionāri lozungi. 1. Maija noskoņojums liecināja, ka oportūnistu — sociāldemokrātu ietekme strādnieku masās strauji samazinājās. — 143.

⁶² J. Jansons-Brauns kādu laiku bija samierinātājs un aizstāvēja nepareizo uzskatu, ka, neskatoties uz nopietnajām domstarpībām starp latviešu boļševikiem un meņševikiem, par katru cenu jāsaglabā LSD organizatoriskā vienība. Taču pirmā pasaules kara gados viņš jau bija par pilnīgu norobežošanos no meņševikiem sociālšovinistiem un pats iestājās Londonas boļševiku-emigrantu grupā, atbalstīja ļēgiņiešu cīņu pret imperiālistisko karu.

Oportūnistiskās Latvijas SDSR darboņi rupji falsificēja J. Jansona-Brauna uzskatus un darbību, centās pierādīt, ka viņš bijis centrists un viņu partijas teorētiskās platformas pamatlīcējs. — 145.

⁶³ 1921. g. martā un aprīlī kontrrevolucionāri ar sociāldemokrātu tiešu līdzdalību izprovocēja Mansfeldas rūpniecības rajonā (Vidusvācijā) vācu strādnieku sacelšanos, kas tika apspiesta. Taču kontrrevolucionāri neizdevās išteidot savu galveno nodomu — izmantot šos notikumus, lai sagrautu Vācijas Komunistisko partiju. — 147.

⁶⁴ Anglijā 1921. g. pavasarī notika vispārējs kalnraču streiks. Leiboristu un tredjūnīstu oportūnistisko vadoņu nodevīgās rīcības dēļ tas neguva citu nozaru proletāriešu atbalstu un cieta neveiksmi. Streika laikā transportstrādnieku un dzelzceļnieku arodbiedrības atīcējais atbalstīt kalnraču arodbiedrību, lai gan bija noslēgts noligums par kopīgu rīcību. Tā izjuka šo arodbiedrību cīņas apvienība. — 147.

⁶⁵ *Vācijas Komunistiskā strādnieku partija* — no Vācijas KP izslēgto «kreiso» komunistu nodibināta partija, kas pastāvēja no 1920. g. aprīļa. Kominterne vairākkārt aicināja to atmest sektantismu, apvienoties ar Vācijas KP un ieturēt tās līniju, taču VKSP vadība šos priekšlikumus ignorēja, un tādēļ 1922. g. Kominterne pārtrauca ar to sakarus. Vēlak VKSP saruka par nelielu sektantisku grupu, kas bija naidīga pret visu Vācijas strādnieku kustību. — 148.

⁶⁶ *Vācijas Neatkarīgā sociāldemokrātiskā partija* — centristiska partija, kas nodibinājās 1917. g. aprīlī. Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas ietekmē tās kreisais spārns nostājās revolucionārās pozīcijās un 1920. g. decembri apvienojās ar Vācijas Komunistisko partiju. Labējais spārns saglabājās kā atsevišķa partija līdz 1922. g., kad tas apvienojās ar oportūnistisko Vācijas Sociāldemokrātisko partiju. — 149.

⁶⁷ Baltijas valstu komunistisko partiju apsprendē Maskavā 1921. g. 19. jūnijā piedalījās Latvijas KP, Igaunijas KP un Lietuvas KP

pārstāvji. Apspriedi vadīja P. Stučka. Ziņojumus sniedza V. Mickēvičs-Kapsuks, P. Stučka un J. Anvelts. Apspriede atzina, ka Baltijas valstu komunistiskajām partijām, kurām visumā bija vienādi uzdevumi un joti līdzīgi darbības apstākļi, turpmāk ciešāk jāsadarbojas un jāsaskaņo sava darbība. — 157.

⁶⁸ *Mazā Antante* — Baltijas mazo buržuāzisko valstu — Igaunijas, Latvijas un Lietuvas savienība, kuras izveidošanas plānu Ulmaņa valdība propagandēja kā pirmo soli uz plašāku militāri politisku savienību, kurā piedalītos arī Somija un Polija. (Sk. arī 28. piezīmi.) Latvijas KP atmaskoja visu šo «savienību» mērķus, atklājot to agresīvo pretpadomju raksturu.

Mazā Antante netika nodibināta, jo Igaunijas un Latvijas valdība atteicās atbalstīt Lietuvas nostāju Viļņas jautājumā. — 157.

⁶⁹ *Latvijas Skolotāju savienība* — 1917. g. jūnijā nodibināta skolotāju profesionālo biedrību apvienība, ko vadīja sīkburžuāziski darbinieki. Pārtrauca darboties pēc vācu imperiālistu iebrukuma Vidzemē 1918. g. februāri, atjaunoja darbību Ulmaņa valdības pārvalditajā Latvijas daļā 1919. g. augustā. Turpmāk tajā vadošo lomu ieņēma oportūnisti — sociāldemokrāti. Taču savienībā bija arī progresīvi noskaņoti skolotāji, kas cīnījās pret buržuāzisko nacionālistu un baznīcas uzkundzēšanos skolai. Viņu darbības aktivizāciju 1921. gadā veicināja V. Dermanis, kura ietekmē veidojās savienības kreisais spārns, kas simpatizēja komunistiskajai kusībai. Pēc V. Dermana aresta un izsūtīšanas spārna darbība apsīka. — 159.

⁷⁰ 1921. g. 15. jūnijā izveidojās Z. Meierovica vadītā buržuāziskā koalīcijas valdība, kurā vadošā loma bija Zemnieku savienībai. Valdībā iestājās arī četri labējie sociāldemokrāti, kas tai pašā mēnesī atšķēlās no oportūnistiskās Latvijas SDSP, nodibinot savu Sociāldemokrātu-mazinieku partiju. Sās partijas darbonis V. Holcmanis kļuva par tieslietu ministru. Dažkārt šo valdību dēvēja arī par Meierovica—Holcmaņa valdību. Sociāldemokrātu mazinieki, īpaši V. Holcmanis, aktīvi piedalījās buržuāziskās valdības represijas pret Latvijas strādnieku revolucionāro kustību. — 161.

⁷¹ Kad P. Stučka sagatavoja šo rakstu, viņa rīcībā acīmredzot vēl nebija informācijas par Latvijas sociāldemokrātu organizatorisko sašķelšanos. 1921. g. 15. jūnijā 17 Satversmes sapulces locekļi ar M. Skujenieku, V. Holcmani un R. Lindiņu priekšgalā paziņoja, ka izstājas no Latvijas SDSP frakcijas un dibina jaunu — Sociāldemokrātu-mazinieku partiju. 23. jūnija «Sociāldemokrāts» publicēja paziņojumu par viņu izslēgšanu no LSDSP. — 166.

⁷² Sīkburžuāziskās Latgales Zemnieku partijas frakcija Satversmes sapulcē, kuru vadīja Ulmaņa valdības loceklis J. Kindzulis un kurā bija 14 deputāti, 1921. g. maijā uzstājās pret valdības agrāro politiku Latgalē, pret izlīgumu ar poļu muižniekiem un prasīja plašāku muižnieku zemes dalīšanu. Faktiski izcēlās konflikts starp Zemnieku savienību un topošo Latgales lauku buržuāziju agrārās reformas īstenošanas jautājumā. Latgales Zemnieku partija iesniedza Satversmes sapulcē interpelāciju par nelikumībām buržuāziskās agrārās reformas gaitā Latgalē. 1. jūnijā Satversmes sapulce ar 73 balsīm pret 48, 9 atturoties, atzina valdības atbildi par neapmierinošu. Tā Ulmaņa valdībai tika izteikta neuzticība, un 3. jūnijā K. Ulmanis paziņoja par savas valdības atkāpšanos. — 167.

⁷³ Z. Meierovica vaditajā buržuāziskajā koalicijas valdībā darba ministrs bija sociāldemokrāts maznieks R. Dukurs, kas liekulīgi solīja aizstāvēt strādnieku intereses, gādāt par bezdarba mazināšanos, darba un dzives apstākļu uzlabošanu. Taču faktiski viņš centās tikai atturēt proletāriešus no dalības revolucionārajā kustībā un noreguleit sociālos konfliktus, izlīgstot ar kapitālistiem uz buržuāzijai izdevīgiem noteikumiem. — 168.

⁷⁴ Latvijas Arodbiedrību centrālbiroja statūtos bija paredzēts, ka arodbiedrību kongresos vadošie orgāni jāvēlē aizklāti, ja to prasa vismaz 10 proc. delegātu. Taču Latvijas arodbiedrību 1. kongresā, kas notika Rīgā 1921. g. 21. un 22. maijā, kongresa oportūnistiskā vadība atteicās to darīt. Protestējot pret vēlēšanu falsificēšanu, kā arī pret revolucionāro arodbiedrību pārstāvju denuncēšanu, kongresu atstāja 86 delegāti no 174. Latvijas arodkustība sašķēlās. — 169.

⁷⁵ Igaunijas Neatkarīgās sociālistiskās strādnieku partijas delegācija ierādās Maskavā 1921. g. maijā uz sarunām ar Kominternes Izpildi komiteju. Šī partija savā 2. kongresā 1921. g. aprīlī izteicās par iestāšanos Komunistiskajā Internacionālē saskaņā ar 21 uzņemšanas noteikumu un apvienošanos ar Igaunijas Komunistisko partiju. Taču INSSP labējais spārns nostājās pret proletārisko revolūciju Igaunijā. Tādēļ apvienošanās nebija iespējama. (Sk. arī 44. piezīmi.) — 169.

⁷⁶ P. P. S. — *Poju Sociālistiskā partija* — reformistiska nacionālistiska partija. 1906. g. sašķēlās labējā un kreisā virziena grupējumos, faktiski divās partijās, no kurām kreisā 1918. g. apvienojojās ar Polijas un Lietuvas Sociāldemokrātiju (sk. 100. piezīmi). Labējā P. P. S. bija viena no vadošajām partijām buržuāziskajā Polijā, pēc Pilsudska 1926. g. apvērsuma atradās opozīcijā, bet aktīvi pret fašistisko režīmu necinījās. — 173.

⁷⁷ P. Stučka te norāda, ka organizatoriski viņš atradies sociāldemokrātijas rindās kopš tā laika, kad, atgriezies no trimdas, iekļāvās Baltijas Latviešu sociāldemokrātiskajā strādnieku organizācijā. 1922. g., nosakot to KK(b)P biedru partijas stāžu, kas bija aktīvi piedalījušies revolucionārajā kustībā jau pirms partijas nodibināšanas, P. Stučkam šo stāžu atzina no 1895. g., kad 28. janvārī jaunstrāvnieku konspiratīvā apspriedē tika nodibināts sociāldemokrātiskas propagandas centrs, par kura priekšsēdētāju ievēlēja P. Stučku. Tā tika augsti novērtēta P. Stučkas loma sociāldemokrātiskās kustības veidošanā Latvijā. — 184.

⁷⁸ *Zemes socializācija* bija eseru agrārās programmas galvenā prasība. Tā paredzēja zemes privātpašuma atcelšanu, zemes vienlīdzīgu sadali, nododot to beztermiņa individuālā vai kolektīvā lietošanā tiem, kas paši apstrādā zemi. 1917. g. eseri turpināja propagandēt šo programmu, taču, noslēguši politisku koaliciju ar buržuāziskajām partijām, nekā nedarīja, lai to iestenotu. Zemnieku vairākums atbalstīja šās programmas prasības. Tādēļ boļševiku partija, lai gan tai bija cita agrārā programma, strādnieku un nabadzīgās zemniecības savienības nostiprināšanas labā nolēma atbalstīt eseru agrāro programmu. Tās prasības tika iekļautas Viskrievijas II Padomju kongresa pieņemtajā dekrētā «Par zemi» un VCIK apstiprinātajā dekrētā «Par zemes socializāciju» (1918. g. 27. janv.). — 192.

⁷⁹ 1921. g. 16. augustā VCIK un Tautas Komisāru Padome pieņēma dekrētu «Par lauksaimniecības kooperāciju», kas ierosināja plašu kooperācijas attīstību laukos un noteica tās organizatorisko uzņēmību. Tai pašā mēnesi notika Viskrievijas lauksaimniecības kooperatīvu savienības dibināšanas kongress. — 192.

⁸⁰ Pilsoņu kara gados, kad Padomju valsts bija spiesta īstenot kara komunisma politiku, meņševiki, kuri bija iespiedušies kooperācijas sistēmā, centās kooperatīvo sadales un apgādes sistēmu pretēitīt stingri centralizētā valsts sistēmai, prasīja nodot plaša patēriņa ražojumu un pārtikas sadali un apmaiņu kooperācijas pārziņā. Tai laikā tas vājinātu proletariātu valsti.

Miera apstākjos, kad Komunistiskās partijas vadībā Padomju valsts pārgāja uz jauno ekonomisko politiku, kooperācijas loma ievērojami palielinājās. 1921. g. 7. aprīlī pēc V. I. Lenīna ierosmes Tautas Komisāru Padome izdeva dekrētu «Par patēriņu kooperāciju» un 24. maijā dekrētu «Par apmaiņu», pēc kuriem kooperācija kļuva par galveno starpnieku ražojumu apmaiņā starp sociālistisko rūpniecību un zemnieku saimniecībām.

1921. g. 9. maijā KK(b)P CK ipašā vēstulē «Par kooperāciju» uzdeva partijas organizācijām iekarot kooperāciju, izstumjot no tās vadības sīkburžuāzisko partiju darboņus un pārvēršot to par Komunistiskās partijas atbalstu saimnieciskās politikas realizēšanā. — 193.

⁸¹ «Konzums» — Rīgas Lauksaimniecības centrālbiedrības 1907.—1911. g. izveidota un vadīta lauku patēriņu biedrību savienība, kas nodarbojās ar dažādu preču apgādāšanu kooperatīviem un privātpersonām, kā arī iepirkšanu iekšējam tirgum un eksportam. Buržuāziskajā Latvijā «Konzums» politiski pieslējās Zemnieku savienībai, darbojās galvenokārt budžu interesēs. 1937. g. tā funkcijas pārņema jaundibinātā patēriņu biedrību centrālā savienība «Turība». — 197.

⁸² 1921. g. maijā notika Čehoslovakijas proletariāta revolucionāro partiju un grupu kongress, kurā Čehu kreisā sociāldemokrātiskā partija, Slovakijas kreisā marksistiskā partija, Aizkarpatu Ukrainas komunistiskās grupas u. c. organizācijas apvienojās Čehoslovakijas Komunistiskajā partijā. 1921. g. oktobrī tai pievienojās arī Čehoslovakijas Vācu komunistiskā partija un polu komunistu grupa. Tā izveidojās apvienota Čehoslovakijas KP. — 199.

⁸³ Oportūnistiskā Latvijas SDSP vairākkārt savos kongresos, konferencēs un preses slejās liekulīgi izteicās par LKP legalizāciju, prasot atcelt tās darbības aizliegumu. Tai pašā laikā LSDSP darboņi neģēlīgi apmeloja LKP un tās vadītājus, piedēvējot viņiem «terorismu», «sazvērniecismu» utt. Sie meli palīdzēja buržuāziskajai valdībai uzturēt spēkā LKP aizliegumu. Reakcionārais politiķis, nacionālists iekšlietu ministrs A. Bergs ar jēdzienu «legalizācija» saprata tādu visu komunistu atklātu darbību, kas lautu valdībai viņus tūlit reģistrēt un izdevīgā momentā arestēt. — 209.

⁸⁴ Latvijas buržuāziskā valdība, cenšoties uzturēt labas attiecības ar panu Poliju, slepeni apsolīja polu muižniekiem izmaksāt kompensāciju par atsavināto zemi un ēkām, kā arī atstāja viņiem právus muižu centrus. Vēlāk, 1929. g., šajā jautājumā tika noslēgta slepena vienošanās, pēc kuras Latvijas valdība izmaksāja Polijas pavalstniekiem līdz 1937. g. 5 milj. 397,5 tūkst. latu lielu kompensāciju. — 215.

⁸⁵ Miera līgumā starp Padomju Krieviju un buržuāzisko Latviju 16. pantā bija teikts, ka Padomju Krievija, tā kā Latvija izpostīta pasaules karā, atsvabina Latviju no jebkādas atbildības par bijušājiem Krievijas parādiem un dažām citām saistībām, kuras attiecas uz Latvijas teritoriju. Ar to Padomju valsts vēlreiz parādija savu augstīsbību un iejutību pret Latviju, atbrīvojot to no dažādiem nomaksājumiem Antantei, kuru smagums pirmām kārtām gultos uz darba tautu. — 216.

⁸⁶ P. Stučka te acīmredzot norāda uz to, ka 1919. gadā kā bezzemnieki lauku padomēs dažkārt iekļuva neproletāriski elementi, kas necentās ievērot darbaļaužu intereses un nebūt nedomāja par padomju varas prestiža nostiprināšanu, bet, gluži otrādi, ar savu rīcību tai kaitēja. (Sk. *Stučka P. Par Padomju varu Latvijā. Rakstu izlase. R.*, 1958, 386. lpp.) — 218.

⁸⁷ Te domāti kooperatīvi — preču ražotāji tirgum. Tājtos apvienotos tādas saimniecības, kas daļu savas produkcijas pārdod. P. Stučka to rakstījis pēckara apstākļos, kad sīksaimniecību stāvoklis bija ipaši smags un to lielakā daļa paterēja savus ražoījumus pašas. Šeit arī nav domāta visu lauksaimniecību aptveroša kooperatīvu sistēma, bet tikai izlases veidā organizējami kooperatīvi. — 218.

⁸⁸ Sakarā ar Latvijas rubļa zemo kursu valsts kalpotāji un skolotāji saņēma papildus algai zināmu naturālu pabalstu (malku, produktus u. c.). 1921. g. 8. novembrī buržuāziskā valdība, neievērojot dzelzceļnieku un valsts darbinieku arodbiedrību protestu, nolēma šīs naturālās piemaksas atcelt. — 219.

⁸⁹ Jau LKP XVIII konference 1920. g. jūnijā nolēma, ka partijai jāpiedalas vietējo pašvaldības orgānu vēlēšanās. 1921. g. LKP, izvirzot kreiso arodbiedrību sarakstus, aktīvi piedalījās Liepājas un Jelgavas, bet 1922. g. Rīgas pilsētas domes vēlēšanās; ievēlēto arodnieceku vidū bija arī LKP biedri. 1921. g. LKP nolēma piedalīties arī Saeimas vēlēšanās, kuras bija paredzētas 1922. g. Taču buržuāziskās varas orgāni uzsāka tādu teroru un tā ierobežoja vēlēšanu tiesības darbaļaudīm, ka LKP dalība Saeimas vēlēšanās nebija iespējama. — 219.

⁹⁰ *Bezzemnieku agrārā savienība un Bezpartejisko bezzemnieku un mazsaimnieku grupa* — divi sīkburžuāziski politiski grupējumi, kas noorganizējās 1920. g. sākumā. Pirmajai no tām bija četras, otrajai piecas vietas Satversmes sapulcē. Šīs grupas centās ietekmē buržuāziskās agrārās reformas ietenošanu savu dalībnieku interesēs, taču iekšējo pretrunu rezultātā izjuka jau Satversmes sapulces pastāvēšanas laikā. — 220.

⁹¹ *Bezpartejiskais nacionālais centrs* jeb *Nacionālā apvienība* — ultrareakcionāra latviešu buržuāzijas partija, kas pastāvēja no 1921. līdz 1934. gadam. Pauda banku direktori, fabrikantu, tirgotāju un lielo nampāšnieku intereses. Tās līderis bija A. Bergs, tādēļ to dēvēja arī par «bergistu» partiju. — 220.

⁹² Te P. Stučka domājis Latvijas Sociāldemokrātisko strādnieku partiju, Socialdemokrātu-mazinieku partiju un V. Dermana grupu, kuras atbalsts bija Rīgas kreisās arodbiedrības (1921. g. augustā V. Dermanis izstājas no Latvijas SDSP). — 221.

⁹³ Kreiso arodbiedrību (arodnieku) izvirzīto kandidātu sarakstika sastādīti sazinā ar LKP, un šo kandidātu vidū bija arī Komunistiskās partijas biedri. — 221.

⁹⁴ «*Kultūras Balss*» — izglītības koopératīvs, kas pastāvēja 1918.—1932. g. Tajā darbojās galvenokārt demokrātiskās inteliģences pārstāvji. Kooperatīvam bija sava grāmatu apgāds un dažādos Latvijas novados apmēram 20 nodaļas, kurām bija grāmatu un rakstāmpiedurumu veikali. — 241.

⁹⁵ Dr. Stokmans — literārs tēls H. Ibsena drāmā «Tautas ienaidnieks» («Doktors Stokmans») — norvēgu provinces pilsētiņas kūrvietas ārsts, kas cīnās pret dziedniecības avotu piesārņošanu ar vietējo ādas miecētavu atkritumiem. Viņa uzstāšanās gūst sociālas cīņas raksturu, vēršas pret kapitālistisko saimniekošanu. Taču Ibsena varonis šajā cīņā ir vienpatnis, jo nav saistīts ar proletariāta revolucionāro kustību. Viņš cieš neveiksni, vietējā buržuāzija izsludina viņu par «tautas ienaidnieku» un panāk, ka viņu atlaiž no darba. — 243.

⁹⁶ 1921. g. oktobrī Padomju Karēlijā (Karēlijas Darba Komūnā) no Somijas iebruka baltsomu bandas, kas sadarbībā ar vietējiem budžēmi uzsāka cīņu pret padomju varu, par Karēlijas pievienošanu Somijai. Somu kontrrevolucionāri zvērigi izrēķinājās ar padomju varas aizstāvjiem un laupija. Karēlijas darbavīzīs un robežsargi varonīgi cīnījās pret iebrucejiem. Viņiem palīgā no Petrogradas ieradās Saraknās Ārmijas regulārās daļas. 1922. g. janvārī un februārī baltsomu spēki tika galīgi sakauti. — 258.

⁹⁷ P. Stučka te norāda, kā sadalījās pēc Latvijas SDSP saraksta ievēlēto Satversmes sapulces deputātu skaits, kad 1921. g. šī partija sašķēlās (sk. 71. piezīmi). 40 deputāti joprojām pārstāvēja LSDSP, 17 — Sociāldemokrātu-mazinieku partiju un viens — V. Dermanis — kreiso grupu, kas sadarbojās ar Komunistisko partiju. — 259.

⁹⁸ «Unitāristu» — maksimālistu frakcija Itālijas Sociālistiskajā partijā izveidojās 1919. g., un to vadīja Dž. Serati. Tā izteicās par proletariāta diktatūras nodibināšanu un ISP iestāšanos Komunistiskajā Internacionālē, nosūtīja savu delegāciju uz Kominternes II kongresu, taču nevēlējās saraut visus sakarus ar ISP labējo spārnu un faktiski ieņēma centristisku pozīciju. 1920. g. revolucionāro cīņu uzplūdu laikā «unitāristi» izvairījās uzņemties proletariāta vadību, un tādēļ viņu ietekme masās strauji mazinājās. 1924. g. Dž. Serati vadītais grupējums tomēr sarāva saites ar ISP un iestājās Itālijas Komunistiskajā partijā. — 264.

⁹⁹ P. Stučka te norāda, ka 1919. g. Padomju Latvijā atsevišķi partijas un padomju darbinieki nenovertēja zemniecības revolucionāro lomu un dažkārt pieļāva administrēšanu pret darba zemniekiem. Jau toreiz P. Stučka vairākkārt asī kritizeja šādu nostāju un stingri prasīja, lai visi Padomju Latvijas darbinieki izpildītu KK(b)P VIII kongresa vēsturiskos lēmumus par ciešu strādnieku šķiras savienību netikai ar trūcīgo, bet arī ar vidējo zemniecību. (Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 2. sēj., 355.—360. lpp. u. c.) — 264.

¹⁰⁰ *Polijas un Lietuvas Sociāldemokrātiskā partija* — *Polijas Kāralistes un Lietuvas Sociāldemokrātija* — revolucionāra poļu strādnieku šķiras partija. 1906. g. to uzņēma KSDSP kā teritoriālu organizāciju. 1917. g. tā apsveica Lielo Oktobra sociālistisko revolūciju

un cīnījās par sociālistiskās revolūcijas uzvaru Polijā. 1918. g. decembrī apvienojas ar Poļu Sociālistisko partiju — «kreisajiem» un Apvienošanas kongresā izveidoja Polijas Komunistisko strādnieku partiju. — 267.

¹⁰¹ Pirmā pasaules kara laikā poļu buržuāzija sašķēlās savā attieksmē pret karjošām valstīm. Viena daļa atbalstīja Vāciju un Austroungāriju, otra — carisko Krieviju un Antantli. Šī otra daļa sadarbojās ar cariskās armijas pavēlniečību, personīgi augstāko virspavēlnieku lielknazu Nikolaju Nikolajeviču, kas kara sākumā izdeva uzsaukumu, kurā solīja apvienot visu Poliju un dot tai plašas pašpārvaldes tiesības cariskās impērijas sastāvā. Varšavā tika izveidota buržuāziskā Poļu nacionālā komiteja, kas aģitēja par šā plāna īstenošanu. — 269.

¹⁰² 1918. g. septembrī un oktobrī R. Luksemburga cietumā uzrakstīja piezīmes par Oktobra revolūciju. Tām bija uzmetuma raksturs. Tajās viņa kvēli atbalstīja bolševiku partijas pieredzi proletariāta diktatūras izcīņšanā. Taču pietiekamas informācijas trūkuma dēļ piezīmēs bija izteikti ari daži kļūdaini vērtējumi. Pēc R. Luksemburgas nogalinašanas šo piezīmju kopija nonāca oportūnista P. Levi rokās, kurš tās publicēja, pievienojot savu pretpadomju garā uzrakstīto priekšvārdu. Arī turpmāk komunistiskās kustības ienaidnieki mēģināja izmantot šā darba kļūdainās vietas, lai R. Luksemburgas uzskatus prestatītu bolševiku partijas uzskatiem.

V. I. Ļeņins šos mēģinājumus atspēkoja. Viņš augsti vērtēja R. Luksemburgas devumu pasaules revolucionārajā kustībā, norādīja, ka atsevišķās kļūdas neizsaka viņas uzskatu kopuma būtību un pati viņa šo maldu lielāko daļu izlabojusi 1918. g. beigās un 1919. g. sākumā. (Ļeņins V. I. Raksti, 33. sēj., 177. lpp.) — 270.

¹⁰³ R. Luksemburga darbā «Kapitāla uzkrāšanās (Jautājumā par imperiālisma ekonomisko izskaidrojumu)» pareizi rakstīja par imperiālismu kā kapitālisma pēdējo stadiju, kad nobriest priekšnoteikumi sociālistiskajai revolūcijai. Taču viņa nespēja dot tik dziļu, izsmēlošu un precīzu imperiālisma analīzi, kādu deva V. I. Ļeņins.

Viņas darbā netika parādīta kapitālisma attīstības padzījināšanās kapitālistiskajās valstīs un iekšējo faktoru noteicošā loma kapitālisma pretrunu padzījināšanās procesā, bet galvenokārt bija akcentētas kapitālistiskās sistēmas ārējās pretrunas, cīņa par ārējiem tirgiem un kolonijām. Tas izrietēja no viņas uzskata, ka bez ārējās «nekapitālistiskās vides» kapitalisms nevarēsot nodrošināt virsvērtības realizāciju un kapitāla tālāku uzkrāšanos, jo tās neesot vairs iespējamas «tīrā kapitalistiskajā sabiedrībā», kas sastāv tikai no kapitālistiem un strādniekiem. Tāds secinājums bija pretrunā ar K. Marksā mācību par kapitālistisko ražošanu un neatbildā kapitālisma attīstības patiesajai gaitai. — 270.

¹⁰⁴ «*Spartakas* vēstules» — ari «*Politiskās vēstules*» — vācu revolucionāro socialdemokrātu grupas «Spartaks» (sākumā «Internacionāle») izdotas nelegālās miniatūrbrošūras. Tājās 1917.—1918. g. tika publicēti R. Luksemburgas cietumā uzrakstītie raksti. Tie kāsmīgi aicināja Vācijas proletariātu sekot Krievijas darbaļaužu piemēram un sacelties pret monarhiju, lai izcīnītu mieru un sociālistisku iekārtu. — 273.

¹⁰⁵ «*Jūniusa*» brošūra — ar pseidonīmu Jūniuss parakstīta R. Luksemburgas brošūra «Sociāldemokrātijas krize», kas iznāca nelegāli

1916. g. sākumā Vācijā. Tajā bija atmaskots pasaules kara imperiālistiskais raksturs un asi kritizēta Vācijas Sociāldemokrātiskā partija. Taču brošūra neatsedza sociālšovinisma tiešo sakaru ar oportūnisma izplatību, neprecīzi interpretēja arī atsevišķus nacionālā jautājuma aspektus. V. I. Ķeņins biedriski kritizēja brošūras vājās puses savā rakstā «Par Jūniusa brošūru» (Ķeņins V. I. Raksti, 22. sēj., 281.—294. lpp.). — 274.

¹⁰⁶ 1922. g. janvārī, gatavojoties Rīgas pilsētas domes vēlēšanām, sīkburžuāziskā Darba partija (sk. 37. piezīmi) noslēdza vēlēšanu bloku ar 1920. g. nodibināto Tautas partiju, kas pārstāvēja Rīgas sīkburžuāzisko inteliģenci un ko vadīja Rīgas pilsētas galva A. Friedbergs. Šis grupējums laipoja starp citām buržuāziskajām partijām un sociāldemokrātiem, censoties gūt noteicēju lomu un nodrošināt saviem darboņiem vietas valsts varas aparātā. — 277.

¹⁰⁷ *Kristīgā nacionālā savienība* — 1920. g. nodibināta reakcionāra latviešu buržuāzijas partija, kas pauða arī luterānu baznīcas intereses. Satversmes sapulcē tai bija trīs, 1. Saeimā — četras deputātu vietas. Lideris — G. Reinards. — 280.

¹⁰⁸ *Latvijas laukstrādnieku savienība* — oportūnista R. Lindiņa vadībā 1919. gadā nodibināta arodbiedrību apvienība. Ar policijas palīdzību tā tika «iztīrīta» no revolucionāri noskaņotiem laukstrādniekiem; tās biedru vairums bija nevis algoti strādnieki, bet gan zemes īpašnieki vai zemes tīkotāji, kas bija gatavi sekot R. Lindiņa un M. Skujenieka labēji oportūnistiskajai grupai. Latvijas SDSP 1921. g. sašķeloties, Laukstrādnieku savienība nostājās Sociāldemokrātā-mazinieku partijas pusē. — 283.

¹⁰⁹ *Zurnāla lēmums* — buržuāziskās Krievijas Pagaidu valdības sēžu protokolu žurnālā ierakstīts valdības lēmums, kas presē netika publicēts, bet kas labu laiku vēlāk tika publicēts valdības likumu un rīkojumu krājumā. — 286.

¹¹⁰ 1905. g. novembrī un decembri revolūcijas kāpinājuma laikā Rīgas sociāldemokrātu organizāciju Federatīvā komiteja un rīcības komitejas pagastos faktiski sāka pildīt vietējas revolucionāras varas funkcijas. Vadošā loma šajos organos bija Latvijas proletariāta partijai — Latviešu SDSP. Taču tie bija nevis proletariāta diktatūras, bet gan strādnieku un zemnieku revolucionāri demokrātiskas diktatūras iedīgji. — 288.

¹¹¹ Tā kā toreiz Latgale bija zināmā mērā nošķirta no pārējās Latvijas un latviešu buržuāzija ieturēja pret tās iedzīvotājiem diskriminejošu politiku, Latvijas Komunistiskā partija pieprasīja Latgales autonomiju. Šī prasība atbilda Latgales darbalaužu ta laika interesēm un noskaņojumam, kura pamatā bija viņu nevienlīdzīgais stāvoklis buržuāziskajā Latvijā. — 299.

¹¹² 1922. g. 2.—5. aprīlī Berlīnē notika Komunistiskās Internacionāles, II Internacionāles un II^{1/2} Internacionāles pārstāvju konference, kas apsprieda jautājumu par vispasaules strādnieku kongresa sasaukšanu. Kominternes delegācija izmantoja šo konferenci, lai agitētu par strādnieku vienotas frontes lozungu. Konference pieņēma deklarāciju par strādnieku organizāciju kopīgas uzstāšanās iespējamību un nolēma Dženovas starptautiskas ekonomiskās konferences laikā (1922. g.

aprili un maijā) organizēt kopējas demonstrācijas. Tika izveidota triju Internacionālu pārstāvju Organizācijas komiteja kopīgu pasaākumu istenošanai. Taču II un II^{1/2} Internacionāle nolēma rikot vispasaules strādnieku kongresu bez komunistu dalības. Tādēļ Kominternes pārstāvis no Organizācijas komitejas izstājās. — 304.

¹¹³ 1920. g. augustā tredjūniju parlamenta komitejas un Leiboristu partijas parlamenta grupas konference nodibināja Anglijas strādnieku Rīcības padomi, kas sekmīgi vadīja proletariāta cīņu pret Anglijas iesaistīšanu jaunā intervencijā pret Padomju Krieviju. Izveidojās arī apmēram 400 vietējas rīcības padomes. To nodibināšanā liela loma bija Anglijas Komunistiskajai partijai. — 304.

¹¹⁴ 1921. g. februārī Gruzijas darbaudis Komunistiskās partijas vadībā sacēlas pret meņševiku valdību un gāza to, nodibinot Gruzijas Padomju Republiku. Pēc Gruzijas Revolucionārās komitejas lūguma darba tautai palīgā devās Sarkanās Armijas dājas, aizsargājot jauno republiku no ārvalstu imperiālistu iejaukšanās un palīdzot galīgi satriekt kontrrevolucionāros spēkus. II un II^{1/2} Internacionāles vadītāji meligi apsūdzēja Padomju Krieviju «agresijā» un prasīja meņševistiskās varas atjaunošanu Gruzijā. — 313.

¹¹⁵ 1922. g. no 8. jūnija līdz 7. augustam Maskavā notika tiesas prāva pret 34 labējo eseru partijas CK un citu orgānu locekļiem, kuri tika apsūdzēti graujošā pretpadomju darbībā. Apsūdzības materiāli, liecinieku liecības un pašu apsūdzēto atzīšanās atklāja eseru partijas vadītāju pilnīgo pāreju kontrrevolūcijas nometnē, viņu sakarus ar starptautisko imperiālismu un noziegumus pret darbaudīm. Prāva pilnīgi atmaskoja eseru partijas prettautisko darbību. Augstākais revolucionārais tribunāls 15 apsūdzētajiem piesprieda nāves sodu, 17 — ieslodzījumu cietumā. Vienlaikus tribunāls lūdza VCIK 10 notiesātos apžēlot un atbrīvot no soda izciešanas (arī 3 uz nāvi notiesātos), jo atzina, ka viņi nav apzināti kalpojuši kontrrevolūcijai, bet «godīgi kļūdijušies», atrazdamies sīkburžuāziskā revolucionārisma ideju ietekmē. VCIK ievēroja šo lūgumu un nolēma atturēties no nāves soda izpildīšanas arī citiem 12 notiesātajiem, norādot, ka spriedums tiks izpildīts, ja eseru partija nepārtrauks brunotu cīņu pret padomju varu.

Prāva un sakarā ar to KK(b)P veiktais plašais izskaidrošanas darbs veicināja eseru partijas galīgu idejisku sagrāvi un likvidāciju. — 313.

¹¹⁶ *Igaunijas Darba partija* — sīkburžuāziska partija, kas, cenšoties ietekmēt pilsētu un lauku darbaudīs, savā agitācijā lietoja «radikālas» vai pat «sociālistiskas» frāzes un kritizēja buržuāzisko valdību, taču praktiski necinījās pret to. — 314.

¹¹⁷ Strādnieku vienotās frontes platformas autors bija pats P. Stučka; 1922. g. februārī to pieņēma LKP CK, izplatot kā savu dokumentu. Platformā bija ietvertas 17 demokrātiskas prasības, kurus atbilda visu darbaudaužu slāņu interesēm. Šī platforma guva LKP vietējo organizāciju nedalītu atbalstu. Tai piekrita arī kreisā arod-kustība. Taču Latvijas meņševiku vadītāji neatsaucās uz to un turpināja šķelt strādnieku kustību. — 315.

¹¹⁸ Sakarā ar neražu Padomju Krievijas Pievolgas rajonos kreasais Rīgas Arodbiedrību centrālbirojs 1922. g. izveidoja komiteju, kas vāca naudu palidzības sniegšanai bāda cietējiem. Šo līdzekļu vākšanā

piedalījās strādnieki no dažādu virzienu organizācijām. Tā šī kampanja veicināja viņu rīcības vienotību. Ievērojama loma tajā bija V. Dermanim, kas toreiz vēl darbojās kā kreisais sociāldemokrāts. — 315.

¹¹⁹ Liepājas pilsētas valdē, kas izveidojās pēc 1921. g. 16. janvāri notikušajām pilsētas domes vēlēšanām, vairākums bija buržuāzisko partiju pārstāvjiem. Taču valdes sastāvā bija arī kreiso arodnieku pārstāvji J. Kunzmanis un H. Rezevskis, kuri turpmāk kopā ar sociāldemokrātiem reformistiem ielaidās kompromisos ar šo vairākumu un tādēļ zaudēja savu vēlētāju uzticību. — 316.

¹²⁰ Šo rakstu P. Stučka uzrakstījis sakarā ar Latvijas buržuāzijas negēlīgo provokāciju pret Rīgas Arodbiedrību centrālbiroja priekšsēdētāja vietnieku V. Dermani, kas pārzināja tā kasi palidzības sniegšanai bada cietējiem Pievolgā. 1922. g. maijā, izdarot kratišanu kases telpās, politpārvaldes agenti «atrada» viltotu naudu, ko tur bija ielicis viņu spiegs. V. Dermani apsūdzēja «Maskavā izgatavotas» viltotas naudas izplatišanā. Buržuāzija izvēra pret viņu negantu apmelošanas kampaņu, kurai pievienojās arī labējie sociāldemokrāti. V. Dermanim atņēma Satversmes sapulces loceklā neaizskaramības tiesības un viņu, kā arī 32 citus arodbiedrību darbiniekus arestēja. Izmeklēšanas gaitā provokācija tika atmaskota, un buržuāzijas varas orgāni bija spiesti pārtraukt safabricēto «viltotās naudas lietu». Taču V. Dermani valdība nolēma izraidīt no Latvijas par «komunistisku darbibu». Līdz ar to tā pati atklāja provokācijas iestādes — savas bailes no legālas revolucionārās darbibas iespējas Latvijā, nespēju aizstāvēt savu varu ar buržuāziskās demokrātijas līdzekļiem. — 318.

¹²¹ Jādomā, ka P. Stučka tā rakstījis tādēļ, lai nedotu buržuāziskajiem izmeklēšanas orgāniem argumentus pret V. Dermani. Viņš neapšaubāmi zināja, ka Dermanis uztur sakarus ar LKP. Savas darbibas iepriekšējā laikā V. Dermanis bija gan paudis meņševistikus un centristiskus uzskatus, taču pēc Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas, vēl atrazdamies ASV, pārvarēja oportūnistiskās svārstības un 1919. g. iestājās Amerikas Komunistiskajā partijā. — 320.

¹²² II un II^{1/2} Internacionālēs nodoms sasaukt Hāgā plašu vispasaules strādnieku organizāciju kongresu vai konferenci, kurai būtu pretkomunistiska ievirze, netika ištenots, jo daudzas kapitālistisko valstu strādnieku organizācijas atteicās piedalīties tādā netīrā pasākumā. — 329.

¹²³ P. Stučka te raksturo Latviešu Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas nostāju tās darbibas sākuma posmā līdz 1905. g. revolūcijai, kad, noraidot oportūnistisku agrārprogrammas projektu (sk. Stučka P. Rakstu izlase, 1. sēj., 451. lpp. 50. piezīme), LSDSP vispār atteicās no šādas programmas pieņemšanas. Taču tas nebija par šķērslī LSDSP revolucionāras agrārpolitikas izstrādāšanai un plašai darbibai zemniecības vidū 1905.—1907. g. revolūcijas laikā; šo darbibu augsti novērtēja V. I. Ļeņins (sk. V. I. Ļeņins par revolucionāro kustību Latvijā. R., 1969, 118. lpp.). — 333.

¹²⁴ Maskavā 1922. g. no 1. līdz 6. novembrim notika komunistu kooperatoru konference, kurā piedalījās 22 zemju komunistisko partiju pārstāvji (arī LKP pārstāvīs). Centrālo vietu tajā ieņēma jautājums par komunistu attieksmi pret kooperatīvo kustību. Rezolūcijā

konference izvirzīja uzdevumu iesaistīt darbaļaužu kooperatīvās apvienības šķiru cīņā pret kapitālu.

Agrārjautajumu apsprieda Kominternes IV kongresā (1922. g. 5. nov. — 5. dec.), kur pieņēma «Agrārās programmas uzmetumus», kas papildināja Kominternes II kongresa tēzes par agrāro jautājumu un norādīja to istenošanas ceļus. — 336.

¹²⁵ Dženovas konferencē imperiālistiskās valstis izvirzīja prasību, lai padomju republikas samaksā visus cariskās Krievijas un buržuāziskās Pagaidu valdības centrālo un vietējo orgānu parādus, kā arī atdod ārzemju kapitālistiem nacionalizētos īpašumus. Padomju Krievijas delegācija kategoriski norādīja kara laika parādu maksāšanu un denacionalizāciju, taču izteica gatavību vest sarunas par pirmskara parādiem, reizē prasot to maksājumu atlikšanu uz trīsdesmit gadiem un arēju aizņēmumu piešķiršanu tautas saimniecības atjaunošanai. — 345.

¹²⁶ Pēc P. Stučkas ierosinājuma ar V. I. Leņina piekrišanu un KSDSP CK daļēju materiālu atbalstu 1907. g. beigās Pēterburgā tika noorganizēta izdevniecība «Dzirkstele», kas laida klajā sociāldemokrātiskos rakstu krājumus «Atvases» un izdeva J. Jansona-Brauna darbu «Fauni vai klauni?». Izdevniecības aktīvs līdzstrādnieks bija F. Roiniņš. Taču LSD CK un Rīgas komiteja neizprata šā pasākuma svarīgumus un nesniedza izdevniecībai pietiekamu atbalstu tās izdevumu izplatīšanā Latvijā. — 350.

¹²⁷ P. Stučka te vispirms domājis LKP CK un LKP XX konferences (1922. g. martā) lēmumu, ka komunistiem un to atbalstītajiem deputātiem (kraisaļiem arodnikiem) pašvaldības orgānos jābūt noteiktai opozīcijai pret buržuāzisko varu un nav jābūt pašvaldības izpildu organu sastāvā. Kraisiai arodniki, kas darbojās Liepājas pilsetas valde (sk. 119. piezīmi), tomēr šo norādījumu neizpildīja.

LKP CK kritizēja kreiso arodbiedrību delegātu aiziešanu no Latvijas arodbiedrību 1. kongresa (sk. 74. piezīmi) un prasīja, lai komunisti, kas darbojas kraisaļas arodbiedrībās, cīnās par arodkustības vienības atjaunošanu. To uzsverā arī LKP XX konference. Pildot šos norādījumus, kraisais Rīgas Arodbiedrību centrālbirojs vairākkārt griezās pie sociāldemokrātu vadītā Latvijas Arodbiedrību centrālbiroja ar attiecīgiem priekšlikumiem, taču vienoties nebija iespējams. — 354.

¹²⁸ Ārlietu ministra buržuāziskā demokrāta V. Ratenava nogalināšana (1922. g. 24. jūnijā) izsauca visā Vācijā demokrātisko spēku akcijas pret reakcionāriem, arī faistiem nacionālsociālistiem, kas apdraudēja Veimaras republiku. Vācijas rūpniecības centros notika plašas strādnieku protesta demonstrācijas un 27. un 28. jūnijā — visparējs streiks. Šo notikumu laikā tika panākta zināma Komunistiskās, Sociāldemokrātiskās un Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas rīcības vienotība. — 357.

¹²⁹ Šo uzsaukuma projektu P. Stučka nosūtīja uz Latviju 1922. g. vasarā kā agitācijas materiālu sakarā ar gaidāmajām 1. Saeimas vēlšanām, lai aicinātu strādniekus izveidot vienotu fronti cīņai pret buržuāziju. Uzsaukums netika izdots. — 362.

¹³⁰ «Produkts» — apvienotā Rīgas strādnieku patērētāju biedrība, kurā 1921. g. bija apmēram 20 tūkstošu biedru. No 1920. g. vasaras

tajā vadošā ietekme bija kreisajiem arodniekiem. Biedrības pārvaldes aparātā darbojās arī nelegāla komunistu frakcija. — 375.

¹³¹ *Dāņu sistēma* — arī angļu-dāņu sistēma — 19. gadsimtā pakāpeniski izveidojusies intensivas lauksaimniecības sistēma, kura tika aizsākta Anglijā un Dānijā. To raksturoja pāreja uz daudzlauku augu sekū, plaši audzējot kultivētos zālājus un lopbarības saknes, racionāla lopbarības devu izbarošana, lauksaimniecības mašīnu izmantošana u. c. pasākumi. Pēc 1907. g. šī sistēma strauji tika ieviesta arī Latvijā. Padomju Krievijā šādu sistēmu aktīvi propagandēja agro-noms Dāvids Birkmanis, un viņa vadībā tā tika sekmīgi ieviesta vairākās Smoļenskas un Pleskavas guberņas padomju saimniecībās. P. Stučka ieteica izmantot to pieredzi, pārejot uz intensīvāku saimniekošanas veidu padomju un kooperatīvās saimniecībās, kā arī zemnieku individuālajās saimniecībās. Viņš uzskatīja, ka tas veicinās arī sociālistiskā sektora nostiprināšanos laukos. — 381.

¹³² LKP CK, kas darbojās Rīgā, nemot vērā to, ka kreisie arodnieki sakarā ar viņu darbinieku arestiem nespēja izvirzīt savu kandidātu sarakstu 1. Saeimas vēlēšanām, 1922. g. augusta beigās (vai septembra sākumā) nolēma ieteikt darbaļaudīm balsot par Latvijas SDSP kandidātiem kā mazāko jaunuumu. Taču LKP CK Ārzemju birojs un tā uzdevumā P. Stučka ieteica atteikties no šā viedokļa, norādot, ka Latvijas SDSP politika būtībā neatšķiras no sociāldemokrātu-mazinieku politikas, t. i., no atklātas buržuāziskās valdības atbalstišanas politikas, un tādēļ tās kandidātu atbalstišana varētu izplatīt ilūzijas par sociāldemokrātu kreisumu. Pēc P. Stučkas norādījumu saņemšanas 1922. g. septembrī LKP CK mainīja savu iepriekšējo lēmumu un izvēlējās LKP CK Ārzemju biroja ieteikto taktilu — aicināt darbaļaudīs vēlēšanu biljetenos svītrot reģistrētos kandidātus un ierakstīt buržuāziskās reakcijas upuru uzvārdus. Tas bija savdabīgs vēlēšanu boikots, jo par neregistrētiem kandidātiem nodotās balsis netika atzītas par derīgām. — 385.

¹³³ Tā saucamā «*strādnieku opozīcija*», kas izveidojās KK(b) partijā 1920. g., pauða anarhosindikālistiskus uzskatus, prasot nodot ražošanas vadību arodbiedrībām. Lai gan X kongress bija pieņēmis lēmumu par frakciju aizliegšanu, tā tomēr turpināja savu šķeltniecisko darbību un faktiski uzstājās pret jauno ekonomisko politiku, aģitējot, lai galvenā uzmanība tūlit tiktu veltīta smagās rūpniecības attīstībai, lai netiktu pieļauta privāta tirdzniecība utt.

Labēji oportūnistiskus uzskatus par jauno ekonomisko politiku pauða L. Kamejevs, N. Buharins, G. Pjatakovs, G. Sokolņikovs u. c., ieteikdam ieteikt arī tās tirdzniecības monopolu, plašāk iesaistīt tautas saimniecības atjaunošanā ārzemju kapitālu utt. Komunistiskā partija noraidīja viņu kļūdainos priekšlikumus. — 387.

¹³⁴ 1920. g. Somijas Komunistiskā partija sašķēlās. Partijas vairākums un vadība ar O. Kūsinenu un J. Sirolu priekšgalā cīnījās par sektantisma un avantūrisma pārvarešanu, par nelegālās un legālās darbības savienošanu. «*Kreisais*» virzieni neatzīna legalitāti un bija par bruņotu cīņu. Domstarpības bija asas arī somu revolucionāro emigrantu vidū Petrogradā. Tās izmantoja antipartejiska teroristiska grupa, t. s. «*slepakivbas opozīcija*», kas 1921. g. 31. augustā izdarīja teroristisku aktu somu komunistu klubā Petrogradā, nogalinot vairakus Somijas KP darbiniekus. Kā vēlāk kļuva zināms, šo grupu iedvesmoja un vadīja somu baltgvardi. — 387.

¹³⁵ Ultrakreisus uzskatus pauda daži Latvijas Komunistiskās Jau-natnes Savienības CK locekļi. 1922. g. februārī LKJS CK izteicās pret strādnieku vienotas frontes platformu Latvijā, uzskatot to par oportūnistisku. P. Stučka un citi LKP vadošie darbinieki pārliecīnāja viņus atteikties no sektantiskās pozīcijas strādnieku šķiras vienības jautājumā. — 387.

¹³⁶ P. Stučka te norāda, ka buržuāziskās varas represijas un pro-vokācijas pret kreisajiem arodniekiem, t. s. Dermaņa lieta (sk. 120. pie-zīmi) un kreiso arodnieku pārstāvju aresti pirms 1. Saeimas vēlē-šanām 1922. g. augustā liecināja par legalās revolucionāras dar-bibas šaurajām iespejām Latvijā. P. Stučka uzskatīja, ka daļa LKP darbinieku pārāk aizrāvušies ar legalitātes izmantošanas meklēju-miem un izdarījuši kļūdu, aicinot atbalstīt sociāldemokrātu kandi-dātus Saeimas vēlēšanas (sk. 132. piezīmi). — 387.

¹³⁷ 1921. g. jūlijā ultrakreisā Vācijas Komunistiskā strādnieku par-tija (sk. 65. piezīmi) griezās pie ultrakreisajām komunistiskajām grupām dažādās zemēs ar priekšlikumu norobežoties no Komunistiskās Internacionālēs un izveidot savu starptautisko apvienību. 1922. g. 5. martā oficiāli tika nodibināta tā saucamā «Komunistiskā strādnieku Internacionāle», kurā piedalījās vairāku Rietumeiropas un Amerikas zemju ultrakreisās un sektantiskās grupas. Tās ietekme starptautis-kajā strādnieku kustībā bija ļoti maza. — 389.

¹³⁸ 1922. g. sakarā ar eseru prāvu (sk. 115. piezīmi) Maskavā tika izdots dokumentu krājums «Работа эсеров за границей. По мате-риалам Парижского архива эсеров» («Eseru darbība ārzemēs. Pēc eseru Parīzes arhiva materiāliem»), no kura kļuva zināms, ka opor-tūnistiskā Latvijas SDSP un arī atsevišķi tās darboņi saņēmuši nau-das pārvēdimus no Prāgā esošā eseru kontrrevolucionārā centra, ko savukārt finansēja Antante. Tā, piem., par pretpadomju infor-mācijas pieņemšanu publicēšanai Latvijas telegrāfa aģentūras dar-biniece Milda Salnais saņēma no šā centra 200 Francijas franku mēnesī. — 399.

¹³⁹ Francijas Komunistiskajā partijā tās pirmajos pastāvēšanas gados nebija uzskatu vienotības. Kreisais spārns, kura rindās bija arī sektantiskais B. Suvarina u. c. grupējumi, uzstājās pret vienotas frontes taktiku, labejais spārns un centrs izskaidroja šo taktiku kā samierināšanos ar labējiem sociālistiem. Kominternes III un IV kon-gress, kā arī KI Izpildu komiteja pieņēma vairākus lēmumus par stāvokli FKP; šie lēmumi palīdzēja franču komunistiem pārvērt opor-tūnistiskos novirzienus, panākt savu rindu vienotību un vēlāk, 30. ga-dos, sekmīgi ieturēt vienotas frontes taktiku. — 400.

¹⁴⁰ 1922. g. jūlijā un augustā buržuāziskās Latvijas politiskā pār-valde arestēja apmēram 800 strādnieku kustības aktīvistu, to vidū progresīvos rakstniekus L. Paegli un L. Laicenu, arod biedrību dar-biniekus, deputātu kandidātu sarakstu iesniedzējus un iespējamos de-putātu kandidātus I. Saeimas vēlēšanās. Tā buržuāzija policejiski atņēma strādnieku šķirai iespēju ievēlēt savus pārstāvjuus Sa-eimā. — 401.

¹⁴¹ No 1920. g. maija līdz 1923. g. oktobrim Saksijā pastāvēja so-ciāldemokrātu valdība, kurā bija Vācijas SDP un Neatkarīgās SDP pārstāvji. Ministru prezidents līdz 1923. g. martam bija sociāldemo-krāts V. Buks. — 402.

¹⁴² Buržuāziskā Ungārijas valdība, kas nāca pie varas pēc Habsburgu monarhijas gāšanas, nespēja valdit. Kad 1919. g. 20. martā Antante pieprasīja ievērojamas Ungārijas **daļas** atdošanu kaimiņvalstim, tā sakārā ar tautas krasī negatīvo attieksmi pret šo prasību atkāpās un ierosināja, lai varu pārņem sociāldemokrāti. Kritiskajā situācijā sociāldemokrātu partīja baidījās viena nostāties valsts priekšgalā un sāka ar Komunistiskās partījas **vadītājiem**, kuri bija ieslodzīti cietumā, sarunas par abu partīju apvienošanos un proletariāta valdības nodibināšanu. Vienošanās tika panākta 21. martā pēc KP izvirzītajiem noteikumiem. Tai pašā dienā pasludināja Ungārijas Padomju Republiku. — 402.

¹⁴³ Pēc Polijas valdības ierosinājuma 1922. g. no 13. līdz 17. martam Varšavā notika Polijas, Latvijas, Igaunijas un Somijas ārlietu ministru un militāro pārstāvju konference, kas parakstīja t. s. «politisko līgumu» par sadarbību un «labvēlību» kara gadījumā. Tā tika nodibināts Polijas un Baltijas valstu bloks, kas galvenokārt bija vērists pret Padomju Krieviju. Taču Vācija, kas negribēja pieļaut Polijas ietekmes nostiprināšanos Baltijas jūras zonā, panāca, ka Somija nolēma atturēties no ligma ratificēšanas. Tā kā Poliju atbalstīja Francija, šajā gadījumā izpauðas arī Vācijas un Francijas preturunas. — 421.

¹⁴⁴ Šo rakstu P. Stučka 1922. g. oktobrī bija nosūtījis ievietošanai avīzē «Pravda». Taču, acīmredzot sakārā ar to, ka pēc 1. Saeimas vēlēšanām jaunas Latvijas buržuāziskas valdības izveidošanas process sarežģījās, jo tika izvirzīti vairāki varianti (Zemnieku savienības, Demokrātiskā centra, Latvijas SDSP u. c.), rakstu taktisku apsvērumu dēļ nepublicēja. Otrā buržuāziskā koalīcijas valdība Latvijā izveidojās tikai 1923. g. janvārī. To vadīja «bezparteiskais» buržuāziskais politikis J. Pauļuks, un tās sastāvā bija Zemnieku savienības, Latvijas SDSP, Sociāldemokrātu-mazinieku, Demokrātiskā centra un Latgales Zemnieku partījas pārstāvji. P. Stučkas prognoze par nākamas valdības sastāvu visumā bija pareiza. — 422.

¹⁴⁵ *Demokrātiskais centrs* — buržuāziska partīja, kas izveidojās 1922. g., apvienojoties Darba partijai, Tautas partijai, **Mazgruntnieku** partijai u. c. buržuāziskām apvienībām. Pirmajā Saeimā tai bija 5 deputāti. 1. Saeimā tie laipoja starp buržuāziskajām labējām partijām un sociāldemokrātiem, ielaižoties dažādās politiskās kombinācijās. Šās partījas darboni — G. Zemgals, P. Juraševskis, P. Bergis, A. Kalniņš, V. Žamuels, J. Breikšs, J. Vesmanis. — 424.

¹⁴⁶ Domāts buržuāziskais «smenovechisma» virziens, kas savu nosaukumu guva no rakstā krājuma «Smena vēh» («Cela zīmju maiņa»), ko 1921. g. Prāga izdeva baltemigrantī, un no viņu Parīzes žurnāla «Smena vēh», «Smenovechiesi» izteicās par sadarbību ar padomju varu, cerēdamī, ka jaunās ekonomiskās politikas apstākļos Krievija atkal ies kapitālisma attīstības ceļu un viņi to varēs veicināt ar savu ideoloģisko ietekmi. — 428.

¹⁴⁷ Latvijas KP vēstures komisija un arī pats P. Stučka veica ļoti lielu darbu, lai savāktu un apkopotu materiālus par 1905.—1907. gada revolūciju Latvijā un sagatavotu pirmās publikācijas. 1926. gadā iznāca P. Stučkas darbs «1905. gads Latvijā» (publicēts arī krievu valodā), 1933. gadā iznāca «Revolucionārās cīņas kritušo piemiņas

grāmatas» 1. sējums «1905. gada revolūcijā», kas bija sagatavots P. Stučkas redakcijā.

1905.—1907. gada revolūcijas norise Latvijā plaši atspoguļota Padomju Latvijas vēsturnieku pētījumos. — 437.

¹⁴⁸ P. Stučka te norāda uz LSD boļševiku cīņu pret samierniecia izpausmēm LSD CK, «Cīnas» redkolēģijas un Ārzemju komitejas darbā 1908.—1910. g. un viņu nesaudzīgo cīņu pret meņševikiem, kas 1910. g. beigās, izmantojot boļševiku arestēšanu, kooptacijas ceļā sagrāba vairākumu LSD CK un citos vadošos orgānos. Šī cīņa beidzas 1914. g. janvārī LSD IV kongresā ar boļševiku uzvaru. — 438.

¹⁴⁹ Zurnāla «Projekta skaja Revolūcija» 1922. g. 12. nrā bija publicēti cariskās valdības arhiva materiāli — apsūdzības lieta pret 1905. gada revolūcijas aktīvo dalībnieku Komunistiskās partijas biedru no 1904. g. Jāni Kroderu (1860—1938), kas 1905. g. bija viens no Vidzemes un Kurzemes pagastu delegātu kongresa organizētājiem. Materiāliem bija pievienotas paša J. Krodera piezīmes. P. Stučka pēc žurnāla redakcijas lūguma uzrakstīja ari savu piezīmi, kura palīdzēja lasītājiem labāk orientēties minētajos materiālos. — 441.

¹⁵⁰ Ar vārdu «apzinīgums» P. Stučka šeit acimredzot domājis saļiedētību, cīņas masveidību. Kā zināms, Latvijas proletariāta politiskā apzinīguma augstais līmenis uzskatāmī izpaujas Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas un pilsoņu kara laikā. Bet, tā kā Latvijas ievērojamu daļu toreiz bija okupējuši vācu imperiālisti un rūpniecības proletariāta lielākā daļa bija evakuēta uz Iekškrieviju, pašā Latvijā pilsētu proletariāts revolūcijā vairs nepiedalījās tīk masveidīgi kā 1905. gadā. Toties plašāka bija lauku proletariāta un pusproletariāta loma. — 442.

¹⁵¹ *Rīgas Federatīvā komiteja* — Rīgas sociāldemokrātisko organizāciju darbības saskaņošanas orgāns (1904. IX—1906. VII), kurā galvenā loma bija LSDSP. Tājā ietilpa ari Bunda Rīgas organizācijas un lietuviešu un igauņu sociāldemokrātu vietējo grupu pārstāvji. 1905. g., apspriežot svarīgus kopējās cīņas jautājumus, atsevišķas FK sēdēs piedalījās KSDSP Rīgas organizācijas pārstāvji, bet FK sastāvā viņi neietilpa. FK bija zināma pozitīva loma Rīgas proletariāta spēku apvienošanā, taču, būdama federatīva tipa apvienība, tā nespēja nodrošināt pilnīgu rīcības vienotību un neveicinājā vienotas internacionālas sociāldemokrātu organizācijas izveidošanos Rīgā. Pēc LSDSP apvienošanās ar KSDSP FK savu darbību izbeidza. — 442.

¹⁵² *Latviešu sociāldemokrātu savienība* — 1900. g. izveidota sīkburžuāziska oportūnistiska organizācija, kas lietoja strādnieku kustībai kaitīgo individuālā terora taktiku, izplatīja nacionālisma idejas un propagandēja uzskatu, ka agrārais jautājums jāatrisina, sadalot muižu zemi un izveidojot privātās zemnieku siksaimniecības. 1904. g. tā pievienojās Krievijas eseru platformai, 1913. g. sāka saukties par Latvijas revolucionāro sociālistu partiju. — 442.

¹⁵³ P. Stučka norāda: ciktāl Latvijas buržuāzijas vara turējās uz Rietumu imperiālistu atbalsta un revolucionārās krizes gadījumā tāpat kā 1919. g. bija sagaidāma kapitālistisko ārvalstu intervencija, nepieciešams priekšnoteikums proletāriskās revolūcijas uzvarai Latvijā

bija tādas starptautiskas situācijas izveidošanās, kurā šāda intervencija vairs nebūtu iespējama. — 464.

¹⁵⁴ Tā kā Vāršavas līgums (sk. 143. piezīmi) bija noslēgts kā četru valstu (Polijas, Latvijas, Igaunijas un Somijas) savienības līgums, tas varēja stāties spēkā tikai pēc ratifikācijas visu šo valstu parlamentos. Polijas seims līgumu ratificēja, bet Somijas — atteicās, motivējot savu nostāju ar nevēlēšanos atbalstīt Polijas ārpolitiku Austrumeiropā. Tad Anglija ieteica dibināt Baltijas valstu aliansi bez Polijas. Ari šis projekts Baltijas valstu pretrunu dēļ cieta neveiksmi. — 464.

¹⁵⁵ *Komunistiskā Jaunatnes Internacionāle* — revolucionāra proletāriska starptautiska jaunatnes organizācija, kuras dibināšanas kongress notika 1919. g. novembrī Berlinē. Darbojās Komunistiskās Internacionālēs vadībā. 1920.—1936. g. Latvijas komjaunatnes organizācija un vēlāk Latvijas Darba Jaunatnes Savienība (līdz 1940. g.) bija KJI atsevišķa sekcija. 1922. g. 4.—16. decembri Maskavā notika KJI 4. kongress.

KJI beidza darbību 1943. g. maijā sakarā ar Komunistiskās Internacionālēs likvidēšanos. — 465.

¹⁵⁶ 1921. g. pēc pasaules strādnieku kustības darbinieka inženiera S. Rutgersa (1879—1961) iniciatīvas un ar V. I. Ļepina tiešu atbalstu tika noslēgta Padomju valdības vienošanās ar ASV arodorganizāciju «Pasaules rūpniecības strādnieki» par amerikānu strādnieku un inženiertehnisko darbinieku kooperatīva organizēšanu darbam Rietumsibīrijā, Kemerovas rajonā. Oficiāli tas saucās ārzemju akciju sabiedriba «Kuzbass» (pastāvēja līdz 1926. g. 31. XII). Tās biedri bija apmēram 500 ASV pilsoņu, kas kopā ar padomju strādniekiem un inženieriem aktīvi piedalījās ogļu ieguves palielināšanā un dažādu rūpniecisku objektu celtniecībā, kā arī izveidoja parauga padomju saimniecību. Tas bija spilgts starptautiskās strādnieku šķiras solidaritātes un biedrības sašīvības piemērs. — 467.

¹⁵⁷ P. Stučkas grāmata «Valsts teorija un Padomju Konstitūcija», ko izdevniecība «Spartaks» laida klajā 1922. g., sastāvēja no 13 nodajām. Darbam bija zinātniski populārs raksturs, un tas iepazīstīnāja latviešu darbaaudīs ne tikai ar marksisma-ļepinisma mācību par valsti, bet arī ar valsts pārvaldes mācības pamatiem un Padomju valsts tā laika struktūru. P. Stučkas Rakstu izlasē publicētas ar nelieliem saīsinājumiem tās šī darba nodaļas, kurām ir īpaši paliekoša nozīme un kurās apskatiti jautājumi, kas ir politiski un zinātniski aktuāli arī mūsu dienās. — 471.

¹⁵⁸ Domāts ārkārtējais (izņēmuma) likums pret sociālistiem, ko Vācijas reihstāgs pieņēma 1878. g. 21. oktobrī un kas bija spēkā līdz 1890. g. 1. oktobrim, kad pieaugošā strādnieku kustība un sociāldemokrātu panākumi reihstāga velēšanās piespieda Vācijas valdību atteikties no šā likuma pagarināšanas. — 476.

¹⁵⁹ Te jāievēro, ka P. Stučka to rakstījis laikā, kad mierīga sociālistiska revolūcija tiešām nebija iespējama. Cītādi tas bija vēlāk, kad PSRS kļuva par varenu socialistisku lielvalsti, un it īpaši pēc fašistisko režīmu sagrāves un pasaules sociālisma sistēmas izveidošanās, kad spēku samērs vairs nelāva imperiālistiem ar ārējas intervencijas palidzību apspiest revolūciju daudzās zemēs. Mierīga sociālistiska

revolūcija notika 1940. g. jūnijā un jūlijā arī Lietuvā, Latvijā un Igaunijā, kad revolucionāriem spēkiem bija tik liels pārsvars pār buržuāziju, ka tā bija spiesta atdot varu bez bruņotas pretestības. — 480.

¹⁶⁰ «*Prikazs Nr. 1*» — *Petrogradas padomes pavēle Nr. 1* — pirmā revolucionārā pavēle, kas pieņemta Petrogradas padomes strādnieku un kareivju delegātu kopīgajā sēdē 1917. g. 1. martā. Tā apstiprināja Februāra revolūcijas gaitā radušās kareivju komitejas par likumīgām organizācijām un noteica, ka karaspēka daļas politiskajā ziņā pakļautas Padomei. Lai gan pavēle bija izdota tikai Petrogradas kara apgabalam, to pēc kareivju iniciatīvas īstenoja arī citos kara apgabaloš un frontē.

1. martā tika nolemts izveidot Petrogradas padomes kareivju sekciiju, ievēlējot no katras rotas vienu delegātu, kas arī tika darīts naktī uz 2. martu. Tā Petrogradas padome pārvērtās par strādnieku un kareivju deputātu padomi. — 481.

¹⁶¹ 1921. g. martā un 1921. g. oktobrī Rūdolfs Habsburgs nelegāli ieradās Ungārijā un mēģināja sagrabt varu, lai atjaunotu Habsburgu dinastijas valdišanu. Viņu atbalstīja muižnieki, katoļu garīdzniecība un bānkieri. Taču, apkārtējo valstu (Mazās Antantes) ietekmēta, Ungārijas valdība 1921. g. oktobrī apspieda habsburgistu (legitīmistu) puču un nodeva sagūstīto R. Habsburgu Antantei, kas viņu internēja Madeiras salās. — 482.

¹⁶² Darbs «*Revolūcija un kontrrevolūcija Vācijā*» tika publicēts 1851.—1852. g. rakstu sērijas veidā avīzē «*New-York Daily Tribune*» ar K. Marksā parakstu. Šo apcerējumu Markss bija iecerējis uzrakstīt, taču, būdams aizņemts ar ekonomisko jautājumu pētišanu, viņš nodeva tēmu F. Engelsam, kas, to izstrādājot, bieži konsultējās ar viņu. Tikai 1913. g., kad tika publicēta Marksā un Engelsa sarakste, kļuva zināms, ka darba autors ir F. Engelss. P. Stučkas rakstu oriģinālos šis darbs minēts kā Marksā sacerējums. Sai izdevumā tekstā minēts īstais autors. — 483.

¹⁶³ No Parīzes Komūnas 64 locekļiem 20 bija prudonisti vai viņu piekritēji. Prudonisti L. Varlēns, B. Malons, L. Frankels, A. Asī u. c. bija Komūnas vadošo darbinieku skaitā. Darbojoties Komūnā, prudonisti bija spiesti atteikties no savu sīkburžuāzisko uzskatu īstenošanas un praksē atzīt strādnieku šķiras vadošo lomu, rikoties proletariāta interesēs. — 486.

¹⁶⁴ *Anarhosindikālisti* — sīkburžuāziska oportūnistiska strādnieku kustības strāvā, kas atradās anarhisma ietekmē, noliedza revolucionārās strādnieku partijas vadošo lomu un par strādnieku kustības organizācijas augstāko formu uzskatīja arodbiedrības. Anarhosindikālisti uzstājās arī pret proletariāta diktatūras valsts nepieciešamību un uzskatīja, ka pēc kapitālisma gāšanas tūlit jāizveido sabiedrība, ko vadītu arodbiedrības. Boļševiku partija atmaskoja šo virzienu un cīnījās par tā parvarēšanu. — 487.

¹⁶⁵ 1911. g. starp Vāciju un Franciju izcēlās konflikti Marokas dēļ (otrā Marokas krize) un radās reāli kara draudi. Anglija nostājās Francijas pusē, tādēļ Vācija bija spiesta piekāpties, piekritot, ka Francija anektē Maroku, piešķirot Vācijai kā kompensāciju daļu no franču

Kongo. Tas bija Afrikas imperiālistiskās dališanas un pārdališanas turpinājums.

II Internacionālēs Bāzeles kongress (1912. g. nov.) šajā jautājumā nedeva neko jaunu. — 499.

¹⁶⁶ *Viskrievijas pilsētu savienība* — 1914. g. augustā nodibināta buržuāzijas organizācija, kas palidzēja carismam imperiālistiskajā karā, kātojot sanitārā dienesta un armijas apgādes lietas.

Viskrievijas zemstsu savienība — 1914. g. 30. jūlijā nodibināta buržuāzijas un muižnieku organizācija, kurai bija tādas pašas funkcijas lauku apvidos.

Pēc cariskās Krievijas armijas neveiksmēm 1915. g. abas organizācijas izveidoja kopēju zemstsu un pilsētu savienības komiteju — «Zemgoru», kas centās ietekmēt turpmāko kara gaitu, pārņemot savās rokas plašākus aizmugures darba pasākumus. Politiski šī apvienība atbalstīja buržuāzisko «Progresīvo bloku» un nostājās zināmā opozīcijā pret valdību. «Zemgoru» vadīja kņazs G. Ļovvs, A. Singarevs u. c. buržuāzijas politiķi. 1917. g. šī savienība bija viens no kontrrevolucionāro spēku centriem. Pēc Oktobra revolūcijas — 1918. g. 4. (17.) janvāri — ar Tautas Komisāru Padomes lēmumu tās galvenās komitejas tika likvidētas. — 519.

¹⁶⁷ 1917. g. 27. februārī, kad Taurijas pilī notika pirmā Petrogradas padomes sēde, kas ievēlēja Izpildu komiteju, sēdē varēja ierasties tikai daļa no strādnieku ievēletajiem deputātiem (visur nebija notikušas pat vēlēšanas). Bez tam uz sēdi bija ieraudušās arī personas bez attiecīgām pilnvarām, to vidū eseri un menševiki. Viņi, izmantojot situāciju, kad bolševiku partijas darbinieki vēl cīnījās ielu kaujās ar patvaldības spēkiem, sagrāba Padomes organizēšanas darbu savās rokās un panāca, ka Izpildu komitejas sastāvā ievēlēja galvenokārt sīkburžuāzisko partiju pārstāvus. — 519.

¹⁶⁸ F. Lasals runā «Par konstitūcijas būtību», kas teikta Berlīnē 1862. g., norādīja, ka, gadījumā ja karalis un muižniecība vēlētos atjaunot viduslaiku cunftu sistēmu, Borzigs un citi fabrikanti slēgtu savus uzņēmumus un paralizētu visu saimniecisko dzīvi, tā parādot, ka viņi ir reālā vara valsti. — 530.

¹⁶⁹ 1906. g. 23. aprīli — trīs dienas pirms I Valsts domes atklāšanas Nikolajs II apstiprināja «Krievijas impērijas valsts pamatlīkumus», kas faktiski bija papildināts un pārstrādāts iepriekšējo galveno likumu (par augstāko varu un valsts iekārtu) krājums, piemērots apstākliem, kādi bija izveidojušies 1905. gada revolūcijas laikā. Pamatlīkumi saglabāja patvaldību, tikai nosakot, ka cars īsteno likumdošanu kopā ar Valsts padomi un Valsts domi. Domei tika dotas stipri ierobežotas tiesības piedalīties valsts lietu izlešanā (budžeta kontrole u. c.). Deklaratīvi bija noteiktas preses, vārda un biedrošanās brīvības, taču caram bija neierobežotas tiesības izsludināt kara un ārkārtējo stāvokli, kura laikā šīs brīvības varēja atceļt. 1906. g. pamatlīkumi neizdarīja būtiskas pārmaiņas Krievijas valsts iekārtā.

Tā kā likumu krājumā bija arī konstitucionāla rakstura papildu likumi par valsts orgāniem, P. Stučka to nosauc par «Pamata un organiziskiem likumiem». — 535.

¹⁷⁰ Viskrievijas III Padomju kongress 1918. g. 12. (25.) janvāri apstiprināja arī V. I. Ļeņina izstrādāto un VCIK 1918. g. 3. (16.) janvāri pieņemto «Strādājošās un ekspluatētās tautas tiesību deklarāciju», kas bija Padomju valsts programmas dokuments ar konstitu-

cionālu nozīmi. Kopā ar kongresa lēmumu «Par Krievijas Republikas federālajām iestādēm» tas kalpoja par pamatu nākamajai Padomju Konstitūcijai, ko pieņēma Viskrievijas V Padomju kongress 1918. g. jūlijā. — 540.

¹⁷¹ Tieslietu tautas komisariāta darbinieka privātdocenta P. Rengartena anarhosindikālistiskais projekts bija sastādīts 1918. g. janvārī, kad komisariātu vadīja kreisie eseri. Rengartena projekts paredzēja pārveidot Padomju valsti par ražošanas nozaru apvienību federāciju, kuras kopīgos jautājumus izlemtu un kārtotu buržuāziska tipa parlamentāras iestādes. Tātad šis projekts ieteica likvidēt padomju varu.

Eseru-maksimālistu ultraradikālais un anarhistiskais projekts paredzēja veidot nevis Padomju republiku, bet t. s. «Darba republiku», kura sastāvētu no autonomām «darba komūnām» un kurā centrālajai varai būtu vadošā koordinatora loma. Projekts prasīja visu ražošanas līdzekļu, kā arī sadzīves un patēriņa priekšmetu tūlītēju sabiedriskošanu, jebkāda (arī personiskā) ipašuma atcelšanu, tirdzniecības un naudas iznīcināšanu, vienlīdzīgu materiālo labumu sadali, obligātu darba klausību utt.

Abi projekti neatzina proletariāta diktatūru un pauda sīkburžuāzisku uzskatu par sociālistisko valsti. VCIK konstitūcijas izstrādāšanas komisija Rengartena projektu apsriešanai nepieņēma, bet eseru-maksimālistu projektu pēc apsriešanas 1919. g. aprīlī norādīja. — 541.

¹⁷² 1922. g. 5. aprīlī buržuāziskās Latvijas Satversmes sapulces sēdē trešajā lasijumā Satversmes projekta 2. daļa — «Pamatnoteikumi par pilsoņu tiesībām un pienākumiem» — nesaņēma nepieciešamo balsu vairākumu. Par to balsoja tikai 62 no 150 sapulces locekļiem, 6 bija pretī, bet 62 (galvenokārt sociāldemokrāti) atturējās. Projekts ievērojami ierobežoja buržuāziski demokrātiskās tiesības un atļāva valdībai pēc sava ieskata izsludināt ārkārtēju stāvokli, apturot visas pilsoņu brīvības (117. pants). Sociāldemokrāti baidījās, ka to valdība var izmantot arī pret viņiem, un tādēļ ierosināja dot valdībai ārkārtēja stāvokļa izsludināšanas tiesības tikai kara laikā. Šis labojums tika norādīts, un tad sociāldemokrāti nolēma visa projekta balsošanā atturēties. Sakarā ar to daļa par pilsoņu tiesībām un pienākumiem buržuāziskās Latvijas Satversmē netika iekļauta. — 543.

¹⁷³ M. Reisnera un A. Goihbarga izstrādātais KSFPR Konstitūcijas projekts paredzēja pārvērst Padomju valsti par federāciju, kas sastāvētu no apgabaliem-republikām un autonomām komūnām, kuru robežas būtu noteiktas tikai pēc saimnieciskās specializācijas principa. Projekts pilnīgi ignorēja nacionālo principu valsts uzbūvē; nebija arī formulēta proletariāta diktatūras loma pārejas periodā no kapitālisma uz sociālismu, un bija citi trūkumi.

VCIK konstitūcijas izstrādāšanas komisija 1919. g. aprīlī atzina šo projektu par kļūdainu un norādīju. — 555.

¹⁷⁴ *Vācijas Sociālistiskā Republika* — tā nosauca Vācijas valsti 1918. g. 10. novembrī Berlīnes strādnieku un kareivju padomju apspriedē pieņemtajā manifestā, ko bija izstrādājuši labējo sociāldemokrātu līderi. Taču tā bija tikai frāze, ar kuras palidzību oportūnistu centās dezinformēt darbaaudis. Formāli tika izveidota arī padomju valdība — Tautas pilnvaroto padome, kurā bija 3 labējie sociāldemo-

krāti un 3 centristi un kura arī dēvējās par «tīri sociālistisku valdību», tomēr faktiski ieturēja kontrrevolucionāru buržuāzisku politiku, apspieda strādnieku cīņu par proletāriskās revolūcijas uzvaru, organizēja pretpadomju intervenciju Baltijas zemēs utt. 1919. g. februārī, kad Veimārā sanāca Nacionālā sapulce, Vācijas Centrālā strādnieku un kareivju padome atdeva tai augstākās valsts varas funkcijas. Sapulce pasludināja Vāciju par buržuāzisku republiku. — 556.

¹⁷⁵ F. Eberta valdība 1918. g. novembra beigās nodibināja «socializācijas komisiju», kuru vadīja K. Kautskis un kurā darbojās oportūnistu un buržuāzijas pārstāvji. Tai it kā uzdeva izpētīt Vācijas rūpniecības nacionalizācijas iespēju un iesniegt attiecīgus priekšlikumus. Taču faktiski tā bija domāta darbāaužu apmānišanai un kalpoja par valdības kontrevolucionārās darbības aizsegai.

1919. g. martā Vācijas Nacionālā sapulce uz šās komisijas rekomendāciju pamata pieņēma t. s. «socializācijas likumu», kas faktiski tikai nostiprināja valsts monopolistisko kapitālismu. 1919. g. aprīlī «socializācijas komisija» tika atlaista. — 556.

¹⁷⁶ Lēmumu, ka Krievijai pēc carisma gāšanas jābūt republikai, kadetu partija pieņēma savā VII kongresā, kas notika 1917. g. martā. Šī nostādne tika apstiprināta 1917. g. maijā kadetu VIII kongresā, kas izdarīja grozījumus viņu partijas programmā. Taču abos kongresos tika uzsvērts, ka jautājumu par Krievijas valsts iekārtu galīgi var izšķirt tikai Satversmes sapulce un kadeti pakļausies tās lēmumam. — 557.

¹⁷⁷ *Darba fakultātes — strādnieku fakultātes — Padomju zemes vispārizglītojošas mācību iestādes, kas 20. un 30. gados sagatavoja darbāaužu jaunatni augstskolai. 30. gadu otrajā pusē, kad Padomju Savienībā jau bija plaši attīstījusies vidējā izglītība, šāda tipa mācību iestādes vairs nebija vajadzīgas.*

Komunistiskās augstskolas — Komunistiskās partijas dibinātas, vadītas un uzturētas augstākās mācību iestādes, kas gatavoja partijas un padomju darbinieku kadrus, sabiedrisko zinātnu speciālistus u. c. Pirmā šāda veida mācību iestāde bija Sverdlova Komunistiskā universitāte (dib. 1918.—1919. g.). 1921. g. nodibināja J. Marhlevska Rietumtautu komunistisko universitāti, kurā mācījās arī daudzi latviešu komunisti. — 571.

¹⁷⁸ *Galvenā politiskās izglītības komiteja* (Главполитпросвет) — 1920. g. 12. novembrī nodibināts Izglītības tautas komisariāta orgāns, kas vadīja politiskās un vispārējās izglītības darbu pieaugušo iedzīvotāju vidū. Komitejas priekšsēdētāja visā tās pastāvēšanas laikā (līdz 1930. g. jūnijam) bija N. Krupskaja. — 571.

¹⁷⁹ F. Engelss darbā «Juridiskais sociālisms» (1887. g.) norādija, ka feodālajai iekārtai bija raksturīgs reliģiskais pasaules uzskats, bet kapitālistiskajai — juridiskais, «kuram bija jākļūst par buržuāzijas klasisko pasaules uzskatu» (Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения, т. 21, М., 1961, с. 496). Tas pasludināja tiesības un tiesiskās attiecības par visu sabiedrisko attiecību pamatu un visu politisko cīņu galveno jēgu saskatīja cīņā par tiesībām, cilvēku brīvības jēdzienu reducēja uz vienlidzību tiesībās. F. Engelss rakstīja, ka tas ir tas pats «teologiskais pasaules uzskats, kam dots laicīgs raksturs. Dogmas, dievišķo tiesību vietā liktas cilvēka tiesības, baznīcas vietā likta

valsts» (turpat). Sā pasaules uzskata paveids bija t. s. «juridiskais sociālisms» (sk. 5. piezīmi). — 571.

¹⁸⁰ Anarhosindikālistiskais novirziens — «strādnieku opozīcija», kas izveidojās 1920. g., vērsās ne tikai pret Padomju valsts, bet arī pret Komunistiskās partijas vadošo lomu, turklāt eklektiski sajaucot partijas un valsts varas funkcijas. — 575.

¹⁸¹ P. Stučka te norāda uz L. Trocka un viņa piekritēju antipartejisko nostādi — tendenci arodbiedrības pārvalstiskot, kā arī uz M. Tomska u. c. oportūnistisko viedokli par arodbiedrību bezpartejiskumu un to uzdevumu reducēšanu uz šauru profesionālu interešu aizstāvēšanu. — 576.

¹⁸² Viskrievijas arodbiedrību 4. konferencē (1918. g. 12.—17. martā) un 2. kongresā (1919. g. 16.—25. janvāri) visumā tika pieņemti parreizi lēmumi par padomju arodbiedrību lomu un uzdevumiem. Kongress noraidīja anarhosindikālistiskos uzskatus. Tikai jautājumā par Padomju valdības locekļa — darba komisāra iecelšanu tika pieņemts priekšlikums, lai to ieceļ pēc VACP rekomendācijas. — 576.

¹⁸³ Kad panu Polijas armija 1920. g. pavasarī iebruka Baltkrievijā un Ukrainā, daudzi bijušās cara armijas generāļi un virsnieki paziņoja savu gatavību cīnīties Sarkanās Armijas rindās pret iebrūcējiem. Generālis A. Brusilovs pat publicēja īpašu vēstuli — uzsaukumu, kurā aicināja aizmirst šķiru naidu un kopīgi «aizstāvēt Krieviju». Daļa buržuāzisko un sīkburžuāzisko darbinieku centās izplatīt uzskatu, ka karam pret Poliju esot tikai nacionālas aizstāvēšanās kara raksturs.

KK(b)P atbalstīja A. Brusilova u. c. patriotisko ierosmi, kas liecināja arī par zināmu viņu uzskatu maiņu attieksmē pret Padomju valsti, taču vienlaikus kategoriski noraidīja kara nacionālistisko interpretējumu. Partijas Centrālā Komiteja, personiski V. I. Lenins stingri prasīja, lai padomju presē un visā agitācijas darbā netiktu pieļautas šovinisma izpausmes un naidīga nostāja pret Polijas darbaaudīm, lai tiktū uzsvērtas Padomju zemes aizstāvēšanās kara sociālais, šķiriskais raksturs. Šīs prasības tika pilnīgi ievērotas. — 581.

¹⁸⁴ 20. gadu sākumā zināma Bavārijas muižnieku un buržuāzijas daļa, kura ietekmēja arī barona fon Kara valdību, tiecās atdalīt katoļisko Bavāriju no Vācijas republikas un apvienoties ar Austriju, izveidojot Dienvidvācijas monarhiju un ceļot tās tronī gāzto Bavārijas Vitelsbahu dinastiju. Šos centienus atbalstīja arī Austrijas reakcionārā buržuāzija. Separātisti sadarbojās ar Franciju, kas bija ieinteresēta Vācijas sašķelšanā. Tautas masas ne Bavārijā, ne Austrijā separātistu plānus neatbalstīja, un tie cieta neveiksmi. — 582.

¹⁸⁵ KSFPR un Somijas Sociālistiskās Strādnieku Republikas deleģāciju sarunas Petrogradā beidzās ar draudzības un sadarbības līguma noslēgšanu 1918. g. 1. martā. (Sk. Stučka P. Rakstu izlase, 2. sēj., 548. lpp.) — 587.

¹⁸⁶ Austrija pēc Habsburgu monarhijas gāšanas nodibinājās strādnieku un kareivju padomes, taču sociāldemokrātu partija, kuras priekšgalā bija K. Renners, O. Bauers u. c. «austromarksisti», panāca, ka tās samierinājās ar buržuāzisko valsts iekārtu. Pēc 1920. g. oktobra notikušajām parlamenta vēlēšanām sociāldemokrāti, kuri palika

mazākumā, atdeva valdības vadību buržuāziskajai Kristīgajai sociālajai partijai, kas atteicās no iepriekš paredzēto sociālo reformu īstenošanas. 1922. g. maijā par premjerministru kļuva prelāts I. Zeipels, kura valdība sāka varmācīgi apspiest strādnieku kustību. — 592.

¹⁸⁷ Starptautiskajās sociālistiskajās konferencēs Cimmervalde (1915. VIII) un Kintālē (1916. IV), kur piedalījās arī boļševiku partijas pārstāvji, pārsvarā bija sociāldemokrāti centristi. Lai gan viņi cīņā pret imperiālistisko karu bija nekonsekventi un nesarāva sakarus ar oportūnistiem, boļševiki tornē panāca, ka konferences nosodīja karu un oportūnistus sociālšovinistus, kvalificējot viņu iestāšanos buržuāziskajās valdībās par strādnieku šķiras interešu nodevību. — 594.

¹⁸⁸ Ar šo secinājumu P. Stučka norāda, ka pēc II un II^{1/2} Internacionālēs apvienošanās atsevišķa centristiska sociāldemokrātisko partiju apvienība vairs nepastāvēja — centristi bija atklāti pievienojušies reformistiskajai oportūnistiskajai Internacionālei. — 595.

¹⁸⁹ 1921. g. 17. jūnijā tikko nodibinātās buržuāziskās Latvijas koalīcijas valdības ministru prezidents Z. Meierovics Satversmes sapulces sēdē nolasīja valdības deklarāciju, kurā demagoģiski solīja amnestēt daļu politisko ieslodzīto, atcelt ārkārtējo stāvokli («tiklidz būs pastiprināta iekšējā apsardzība»), dot lielāku rīcības brīvību strādnieku organizācijām, istenot visu strādnieku sociālo apdrošināšanu utt. Valdības solījumu lielākā daļa netika izpildīta. — 598.

¹⁹⁰ Pēc LKP VII kongresa Maskavā tika nodibināta kooperatīva latviešu kultūrizglītības biedrība «Prometejs», kura izveidoja savu izdevniecību «Prometejs» (1923—1937), kas izdeva sabiedriski politisko un lauksaimniecības literatūru un mācību grāmatas, kā arī dailliteratūru. Izdevniecība «Spartaks» tad varēja koncentrēties tieši uz LKP izdevumu publicēšanu. — 610.

¹⁹¹ Latvijas buržuāziskā valdība 1921. g. jūnijā noraidīja Padomju Krievijas valdības priekšlikumu apmainīt Rīgā arestētos J. Šilfju, Jaunzemju un A. Bērci-Arāju pret KSFPR ieslodzītajiem kontrrevolucionāriem darboņiem. — 614.

¹⁹² LKP VII kongresā debatēs par P. Stučkas sagatavoto un nolasīto LKP CK darbības pārskatu Latvijas komjaunatnes organizācijas pārstāvis Melnais (Budzis) nepamatoti kritizēja LKP CK un Latvijas Padomju valdības darbību 1919. g., pārspilējot atsevišķu 1919. g. pieļauto kļūdu nozīmi. Tas izraisīja citu delegātu sašutumu; K. Krastiņš (Viktors) sēžu starplaikā bija izteicies, ka Melnais par tādu uzstāšanos būtu jānodos tribunālam. — 615.

¹⁹³ Par trešo kontrrevolūciju Latvijā P. Stučka dēvē ārvalstu imperiālistu un Latvijas buržuāzijas uzbrukumu Padomju Latvijai 1919.—1920. g.; tā rezultātā tika gāzta padomju vara un izveidota buržuāziska Latvijas valsts. Acīmredzot par pirmo kontrrevolūciju viņš uzskatīja 1905.—1907. g. revolūcijas apspiešanu un reakciju pēc tās, par otro — vācu imperiālistu uzbrukumu 1918. g. februārī, kad tika likvidēta padomju vara līdz tam neokupētajā Latvijas daļā. — 617.

¹⁹⁴ *Politiskās nodājas* — KK(b)P politiskie orgāni Sarkanajā Armijā; tie vadīja visu politisko un kultūras un izglītības darbu karreibju un komandieru vidū. Ar LKP VI kongresa lēmumu Padomju

Latvijas armijas politiskās nodalas funkcijas pildīja armijas komunistisko frakciju Organizācijas komiteja, kas darbojās LKP CK vadībā. Par armijas politiskās nodalas vadītāju LKP CK apstiprināja R. Bauzi. Armijas politiskā nodala iecēla pulku, daļu un vienību komisārus. Pólitiskajai nodalai un komisāriem bija arī politiskās kontroles tiesības. — 617.

¹⁹⁵ V. I. Ļeņins nebūt neuzskatīja kara komunisma politiku par vispārēju likumsakarību zemēs, kas nostājušās uz sociālistiskas attīstības ceļa. Gluži otrādi, viņš jau 1918. gadā darbā «Padomju varas kārtējie uzdevumi» par normālu proletariāta diktatūras valsts ekonomisko politiku uzskatīja tādu politiku, kas paredzēja pēc banku un lielrūpniecības nacionalizācijas pārējo kapitālistisko uzņēmumu pakāpenisku izstumšanu no ekonomikas, pakāpenisku pāreju uz sabiedriskām ražošanas attiecībām visās ekonomikas jomās. Tāda arī bija jaunā ekonomiskā politika. — 618.

¹⁹⁶ Te P. Stučka nav gluži precīzs. KSDSP Programmā punkts par proletariāta diktatūru tika iekļauts pēc V. I. Ļeņina iniciatīvas. G. Pļehanovs to atbalstīja, taču saskatīja proletariāta diktatūrā tikai vardarbības funkcijas un nesaprata tās radošo lomu sociālisma celtniecībā. Sāds neprecīzs priekšstats figurēja arī G. Pļehanova sastāditajā pirmajā KSDSP Programmās projekta variantā. — 621.

¹⁹⁷ 1920. g. starptautisku apsvērumu dēļ cīnai pret imperiālistu, pirmām kārtām Japānas agresiju Tālajos Austrumos KK(b)P vadībā tika izveidota buservalsīs — Tālo Austrumu Republika, kas pēc formas bija buržuāziski demokrātiska, bet pēc būtības iestenoja padomju varas politiku. Tika ievēlēta tās Satversmes sapulce, kurā $\frac{3}{4}$ vietu piedereja komunistiem un viņu piekritējiem — bezpartejisko zemnieku pārstāvjiem, pieņemta konstitūcija, kas zināmos ietvaros pieļāva privātpašniecisku darbību un daudzpartiju sistēmu, noteica parlamentāru valsts pārvaldi ar Tautas sapulcei atbildīgu valdību. Valdības izpildorgānu — Ministru padomi — vadīja KP pārstāvji, taču tajā iegāja arī opozīcīonāro partiju politiķi — eseri un meņševiki, kuri, būdami mazākumā, darbojās arī vietējos varas orgānos.

Pēc japānu okupantu padzišanas TAR Tautas sapulce 1922. g. 14. novembrī oficiāli atjaunoja republikas teritorijā padomju varu un lūdza VCIK uzņemt TAR KSFPR sastāvā. 15. novembrī VCIK pieņēma attiecīgu lēmumu. — 623.

¹⁹⁸ Sakarā ar Vācijas kara reparāciju maksājumu aizkavēšanu 1923. g. 11. janvāri Francijas un Beļģijas karaspēks okupēja Reinas-Rūras apgabalu. Vācijas valdība izsludināja «pasīvo pretestību» okupantiem; tas gaitā uz laiku tika pārtraukta arī oglu ieguve un piegāde patērtājiem, arī citām zemēm. — 624.

¹⁹⁹ P. Stučka te acīmredzot domā situāciju Igaunijas 1. Valsts sapulces un Tallinas pilsētas domes vēlēšanu laikā (1920. XI un 1921. I), kad parlamentā tika ievēlēti 16 Komunistiskās Internacionāles piekritēji (pavisam bija 100 deputātu) un domē — 28 strādnieku delegāti, kuru frakcija tur bija pati specīgākā (pavisam bija 101 domnieks). — 627.

²⁰⁰ Vācu sociāldemokrāts revīzjonists E. Dāvids savā grāmatā «Sociālisms un lauksaimniecība» (1903) mēģināja noraidīt marksisma macību par kapitalisma attīstību lauksaimniecība un pierādīt, ka tajā

nenotiekot ražošanas koncentrācija, bet saglabājoties sīkražošana, ko viņš uzskatīja par vispiemērotāko lauksaimniecībai. Tā E. Dāvids noliedza sociālistiskās revolūcijas nepieciešamību laukos. V. I. Ķeņins pilnīgi pierādīja šā revisionistiskā uzskata aplamību. E. Dāvida uzskatus asi kritizēja arī P. Stučka. — 636.

²⁰¹ Acīmredzot P. Stučka ar to gribējis teikt, ka 1905. gada revolūcijas kāpinājuma apstākļos laukstrādnieki — kalpi un rentnieki — saimnieki gāja kopā cīņā pret muižniecību un kopīgi veidoja revolucionārās rīcības komitejas, bet, uzbrūkot reakcijai, saimnieki sāka novērsties no revolūcijas un centās pielabināties cariskajai varai. — 636.

²⁰² Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas Breslavas kongresā (1895) revolucionisti G. Folmārs un E. Dāvids iesniedza partijas agrārās programmas projektu, kas paredzēja atbalstīt ne tikai darba zemnieku, bet arī lielsaimnieku prasības un «aizstāvēt zemniecību pret proletarizāciju» kapitālisma apstākļos. Kongress šo projektu noraidīja. — 636.

²⁰³ N. Buharins izvirzīja oportūnistisku nostādni par izlīgumu ar zemnieku-saimnieku, arī kulaku, garantējot viņa privātpašuma saglabāšanu. Tā bija atteikšanās no marksmaļepinisma mācības par lauksaimniecības sociālistisku pārveidošanu, no sociālisma celtniecības laukos. Kā redzams, P. Stučka no paša sākuma noraidīja šo anti-sociālistisko izlīgšanas priekšlikumu. — 639.

²⁰⁴ Pēc 1. Saeimas ievēlēšanas Latvijas SDSP neizdevās kopā ar Demokrātiskā centra partiju izveidot savu koalīcijas valdību, bet galu galā vajadzēja vienoties ar citām buržuāziskām partijām un sociāldemokrātiem maziniekiem par plašākas buržuāziskas koalīcijas valdības nodibināšanu (sk. 144. piezīmi). — 644.

²⁰⁵ Nelegālās LKP CK locekļu vairākums Rīgā uzskatīja, ka partijai jaizstrādā ipaša minimālprogramma, kurā jāietver prasības, par kuru išteinošanu varētu cīnīties buržuāziskās Latvijas likumu atļaujatos ietvaros. 1921. g. 28. martā LKP CK Ārzemju birojam tika nosūtīts minimālprogrammas projekts. Ārzemju birojs atzina, ka minimālprogramma nav vajadzīga un šāda veida prasības var izteikt kārtējos partijas agitācijas dokumentos. — 653.

²⁰⁶ LKP CK savā vēstulē Nr. 10, kas tika nosūtīta LKP CK Ārzemju birojam 1921. g. 14. februārī, nostājās pret to, ka Pleskavā iznākošajā avīzē «Cīnas Atbalss», ko izdeva Ārzemju biroja Pleskavas nodaļa, kā arī citās avīzēs Padomju Krievijā pārāk liela uzmanība tika veltīta oportūnistiskās Latvijas SDSP darbībai buržuāziskajā Latvijā un pārāk maz tika atspoguļota kreiso arodnieku darbība un Komunistiskās partijas cīņa. — 654.

²⁰⁷ 1921. g. 7. janvārī Vācijas KP vadība nosūtīja atklātu vēstuli Sociāldemokrātiskās partijas, Neatkarīgas sociāldemokrātiskās partijas un Vācijas Vispārējās arodbiedrību savienības vadībai, aicinot uz vienotu rīcību. Par pirmajiem kopējās cīņas uzdevumiem vēstule izvirzīja strādnieku kontroles nodibināšanu pār ražošanu un sadali; kontrrevolucionāru albrūnošanu; proletāriskās pašaizsardzības vienību izveidošanu; cenu pazemināšanu; attiecību normalizēšanu ar Padomju Krieviju utt. Vācijas strādnieku kustības oportūnistiskie vadītāji noraidīja šo priekšlikumu. — 654.

²⁰⁸ Ar izdevniecības «Daile un Darbs» starpniecību Latvijas KP uzturēja sakarus ar Raini un gādāja par viņa darbu izdošanu.

P. Stučka un K. Krastiņš (Viktors) sarakstē ar A. Bērci-Arāju vairākkārt apsprieda šo jautājumu. A. Bērce arī pats tikās ar Raini. Dzejnieks nosūtīja uz Maskavu savas lugas «Jāzeps un viņa brāļi» tulkojumu vācu valodā, ko bija veikusi Aspazija, un sarunā ar A. Bērci lūdza palīdzēt viņam vākt materiālus iecerētajai lugai par Stepanu Razinu.

Par to A. Bērce rakstija LKP CK Ārzemju birojam. Te P. Stučka dod atbildi. Savukārt uz šo P. Stučkas vēstuli atbildēja LKP CK loceklis E. Zandreiters (1921. g. 4. VI), jo A. Bērci 1921. g. maijā arestēja. Viņš paziņoja, ka Rainis piekrītot visiem P. Stučkas vēstulē izteiktajiem priekšlikumiem. — 655.

²⁰⁹ So vēstuli P. Stučka rakstījis sakarā ar J. Silfa-Jaunzemā, A. Bērces-Arāja (abi viņi 1919. g. bija Latvijas Padomju CIK loceklji) u. c. Latvijas komunistu arestu un nodošanu lauka kara tiesai. Buržuāziskie izmeklēšanas orgāni melīgi apsūdzēja viņus teroristiskā darbībā, par ko draudēja nāves sods.

V. I. Ķeņins, saņēmis vēstuli, tūlit (7. VI) uzrakstīja P. Stučkam atbildi, paziņoja, ka Padomju valdība darīs visu iespējamo, lai glābtu arestēto dzīvību. (Sk. V. I. Ķeņins par revolucionāro kustību Latvijā. R., 1969, 348. lpp.) Padomju Krievijas Ārlietu tautas komisāriāts piedāvāja Latvijas buržuāziskajai valdībai apmainīt arestētos pret Krievijā ieslodzītiem kontrrevolucionāriem. Taču Ulmaņa valdība to atteicas darīt un naktī no 10. uz 11. jūniju pēc lauka kara tiesas sprieduma J. Silfu-Jaunzemū, A. Bērci-Arāju un vēl 7 LKP biedrus nošāva. — 655.

²¹⁰ *Vašingtonas konference*, kas notika no 1921. g. 12. IX līdz 1922. g. 6. II, noslēdza vienošanos par kapitālistisko lielvalstu jūras kara flotes maksimālo lielumu (bija spēkā līdz 1936. g.) un parakstīja vienošanos par ietekmes sfērām Klusā okeāna rajonā, kā arī par «vaiļo durvju» principu tirdzniecībā ar Ķīnu. Konference parbeidza pēc Versajas līguma iesākto pasaules ietekmes sfēru pārdalīšanu imperiālistisko valstu starpā. — 658.

²¹¹ 1922. g. 12. janvārī Tallinas Centrālā arodbiedrību padome izsūtīja visām Igaunijas strādnieku organizācijām Igaunijas KP CK sagatavotu dokumentu «12 likumīgas prasības demokrātiskās republikas valditājiem», ierosinot apspriest to un izteikt savu attieksmi.

Sais prasībās, kas savā kopumā faktiski bija partijas minimālā programma, bija ietverta strādnieku minimālās darba algas noteikšana, strādnieku sociālā apdrošināšana no valsts līdzekļiem, darba dienas saisināšana, zemes nomas maksas atcelšana, bezmaksas izglītība, valsts pārvaldes demokratizēšana, karastāvokļa atcelšana, politiskās policijas un armijas likvidēšana, politisko ieslodzīto amnestija, garantēta vārda, preses un biedrošanās brīvība darbaaudīm, miera politikas išstenošana, draudzība ar Padomju Krieviju.

Šāda demokrātiskās cīņas platforma veicināja Igaunijas darbaļaužu revolucionāras vienotības veidošanos. — 660.

PERSONU RĀDITĀJS

Abramovičs R. (1880—1963) — viens no Bunda lideriem. Pirmā pasaules kara laikā — centrists. 1917. g. pieslējās meņševiku-internacionālistu labējam spārnam. Pēc Oktobra revolūcijas cīnījās pret padomju varu. 1920. g. emigrēja uz Vāciju, kopā ar Martovu izdeva Berlinē kontrrevolucionāro meņševistisko žurnālu «Sociālistišķajā Vestnīkā» («Socialistiskais Vēstnesis»). — 42.

Ādlers Fridrihs (1879—1960) — viens no Austrijas sociāldemokrātijas un II Internacionālēs lideriem. Pēc 1918. g. Novembra revolūcijas Austrijā atbalstīja kontrrevolucionāru. No 1923. g. bija II Internacionālēs generālsekreitārs. 1939. g. emigrēja uz ASV. — 50, 432.

Albats Hermanis (1879—1943) — latviešu buržuāzisks politisks darbinieks, jurists. 1920.—1923. g. bija buržuāziskās Latvijas ārlietu ministra biedrs. — 360.

Alberings Arturs (1876—1934) — latviešu buržuāzisks politisks darbinieks, agronomis, viens no Zemnieku savienības lideriem. Aktīvi piedalījies buržuāziskās agrārreformas likuma izstrādāšanā. — 81, 101.

Aleksandrs II (Romanovs) (1818—1881) — Krievijas cars (1855—1881). Ar policijas režīma pastiprināšanu vērsās pret 70. gadu revolucionāro kustību. Narodovolieši 1881. g. 1. martā viņu nogalināja. — 481.

Aleksandrs III (Romanovs) (1845—1894) — Krievijas cars (1881—1894). Viņa valdišanas laikā pastiprinājās reakcija. — 481.

Alps Voldemārs — politiskās apsardzības priekšnieks buržuāziskajā Latvijā, plaši praktizēja strādnieku revolucionārās kustības daļinieku spīdzināšanu. — 169, 173.

Andersens-Nekse Martins (1869—1954) — ievērojams dāņu rakstnieks, komunists. — 90.

Andersons Eduards (1892—1938) — revolucionārās kustības darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1908. gada. Darbojās Rīgas organizācijas IV rajonā. 1917.—1919. g. — partijas darbā Nižņij-novgorodā un Maskavā. 1921. g. nelegāli atgriezās buržuāziskajā Latvijā. Bija Rīgas Arodbiedrību centrālbiroja loceklis, viens no patērētāju biedrības «Produkts» organizētājiem. No 1922. g. — partijas darbā Maskavā. — 172, 173.

Andlers Sāls (1866—?) — buržuāzisks franču vēsturnieks, profesors. 1920. g. Padomju Krievijā iznāca viņa grāmata «Ievads un komentāri «Komunistiskajam manifestam»». — 482, 483.

Arājs — sk. *Bērce-Arājs*.

Aristotelis (384.—322. g. p. m. ē.) — izcils senatnes domātājs; filozofijā svārstījās starp materialismu un ideālismu; vegturu šķiras ideologs. — 507.

Arnū Arturs (1833—1895) — franču politisks darbinieks, žurnālists un rakstnieks, prudonists, Parīzes Komūnas loceklis. Pēc Komūnas apspiešanas emigrēja uz Šveici, strādāja anarhistu avīzēs. — 128.

Arsenjevs Konstantins (1837—1919) — buržuāzisks liberāls publicists un sabiedriskais darbinieks, advokāts un zemstū darbinieks, viens no Demokrātisko reformu partijas dibinātājiem. Sarakstījis darbus juridiskos un literatūras vēstures jautājumos, žurnāla «Vestnik Jevropi» («Eiropas Vēstnesis») redaktors. — 565.

Asars Hermanis (1882—1942) — žurnālists, 1905.—1907. g. revolūcijas līdzskrējējs, renegāts, sīkburžuāzisks politiķis. Vēlāk nonāca galējās buržuāziskās reakcijas nometnē un kļuva par reakcijārnu avižu «Latvijas Sargs», «Latvis» u. c. līdzstrādnieku. — 51, 77, 154, 220.

Ats (Atis) — sk. *Ozoliņš Eduards*.

Auers Ignācs (1846—1907) — vācu sociāldemokrātijas darbinieks, oportūnists. 1877.—1897. g. bija Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas sekretārs, vairākkārt ievēlēts par reihstāga deputātu. Vēlāk nonāca reformisma pozicijās, bija sociāldemokrātijas labējā spārna līderis. — 496.

Āzis — sk. *Roziņš Fricis*.

Bādenes Maksis — sk. *Maksis, Bādenes*.

Bakuņins Mihails (1814—1876) — viens no anarhisma ideologiem; uzsāka frakcionāru cīņu pret I Internacionālās Generālpadomi, kuras priekšgalā bija K. Markss. Hāgas kongresā (1872) viņu no Internacionālās izslēdza. — 152, 486, 492.

Balodis Kārlis (1864—1931) — buržuāzisks latviešu ekonomists. Līdz 1919. g. strādāja Vācijā. Buržuāziskajā Latvijā — Latvijas universitātes profesors, ekonomisko zinātņu doktors. Kādu laiku bija oportūnistiskās Latvijas SDSP biedrs. — 44, 60, 74, 75, 599.

Barbiss Anri (1873—1935) — progresīvs franču rakstnieks un sabiedriskais darbinieks. Cīnītājs pret militārismu un imperiālistisko karu. No 1923. g. — Francijas Komunistiskās partijas biedrs. — 244.

Barts Emils — vācu sociāldemokrāts, strādnieks metālists. Viens no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas kreisā spārna darbiniekiem. Piedalījās 1918. g. Novembra revolūcijā un līdz decembra beigām bija Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas pārstāvis pirmajā F. Eberta valdībā, kur bija vienīgais valdības loceklis, kas uzstājās pret tās kontrrevolucionāru un pretpadomju politiku. Taču nespēja ieturēt konsekventi revolucionāru līniju. Pēc 1918. g. politisko darbību izbeidza. — 39.

Bartū Zans Luijs (1862—1934) — franču valsts darbinieks, advokāts. No 1894. g. vairākkārt bija ministrs Francijas valdībā, 1913. g. — premjerministrs. Centās izveidot Francijas un Austrumeiropas valstu savienību, noslēgt aizsardzības līgumu ar PSRS pret draudošo hitleiskās Vācijas agresiju. Fašisti viņu nogalināja. — 313, 589.

Bauers Oto (1882—1938) — viens no austriešu sociāldemokrātijas un II Internacionālās oportūnistiskajiem līderiem, t. s. «austromarksma» ideologs, viens no buržuāziski nacionālistiskās «kulturāli nacionālās autonomijas» teorijas autoriem. 1918. un 1919. gadā bija Austrijas buržuāziskās republikas ārlietu ministrs. — 91.

Bāze — Kristīgās nacionālās savienības kandidāts Rīgas pilsētas domes vēlēšanās. — 283.

Bazirs Klaudijs (1764—1794) — franču politisks darbinieks, advokāts. Lielās franču revolūcijas laikā — Konventa loceklis. 1794. g. 5. aprīlī sodīts ar nāvi kopā ar Dantonu. — 533.

Bēbelis Augsts (1840—1913) — izcils Vācijas sociāldemokrātijas un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks. — 127, 146, 156, 247, 256, 267, 272, 496, 509, 510, 567, 580, 618.

Beika Dāvids (1885—1946) — revolucionārās kustības dalībnieks, padomju un partijas darbinieks, žurnālists. 1905.—1907. g. revolūcijā — viens no mežabrāju vadītājiem, 1907.—1917. g. — emigrācijā. Aktīvi piedalījās ASV strādnieku revolucionārājā kustībā. Pēc Februāra revolūcijas atgriezās Latvijā. 1919. g. — Padomju Latvijas rūpniecības komisārs, pēc tam Padomju Latvijas armijas Revolucionārās kara padomes loceklis. No 1920. g. strādāja vadošā partijas un saimnieciskā darbā Padomju Krievijā; piedalījās cīņās pret fašismu Spānijā. — 195, 640.

Bērce-Arājs Augsts (1890—1921) — partijas darbinieks, rakstnieks. Komunistiskas partijas biedrs no 1905. gada. Aktīvi piedalījās 1905.—1907. g. revolūcijā. 1908.—1911. g. — emigrācijā Anglijā. No 1911. g. — partijas darbā Rīgā, pēc tam Baku. 1913. g. arestēts un izsūtīts trimdā uz Sibīriju, no kurienes izbēga 1916. g. Pēc Februāra revolūcijas atgriezās Rīgā. Vācu okupācijas laikā (1917—1918) strādāja pagrīdē, bija kooptēts LSD CK. 1919. g. — LSPR sociālās apgādēs komisārs. No 1920. g. marta — vadošā partijas pagrīdes darbā buržuāziskajā Latvijā. 1921. g. maijā buržuāziskās Latvijas varas iestādes viņu apcietināja un nošāva. — 161—165, 183, 195, 320, 366, 596, 653.

Bērce Lavize (1880—1920) — revolucionārās kustības dalībniece. No 1917. g. — Komunistiskās partijas biedre. 1918. g. vācu okupācijas laikā strādāja Rīgā nelegālā tipogrāfijā, vēlāk cinijās pagrīdē buržuāziskajā Latvijā. 1920. g. martā policija viņu arestēja un pēc necilvēcīgas spīdzināšanas 1920. g. 17. martā nošāva. — 163.

Bergs Arveds (1875—1942) — reakcionārs latviešu buržuāzisks politiķis. Buržuāziskās Latvijas iekšlietu ministrs (1919—1921). 1921. g. nodibināja galēji labējo Nacionālo centru un avizi «Latvis», bija šā centra līderis, vēlāk fašistiskās Nacionālās apvienības līderis. — 56, 85, 143, 146, 158, 197, 209, 220, 294, 295, 324, 343, 372, 383, 423, 424, 594.

Bergis Pēteris (1882—?) — buržuāzisks politisks darbinieks, advokāts. Ievēlēts pirmajā Saeimā (1922) kā Demokrātiskā centra pārstāvis. 1923. g. — iekšlietu ministrs. — 116, 166, 167, 173, 597, 598.

Bermonts Pāvels (knazs *Avalous*) (1881—1974) — cara armijas virsnieks, kontrrevolucionārs, politisks avantūrists. 1919. g. oktobrī bija baltgvardu korpusa komandieris Baltijā, kalpoja vācu militāristiem. — 38, 49, 160, 170, 368, 627.

Bernšteins Eduards (1850—1932) — vācu sociāldemokrāts, galējs oportūnists, pēc F. Engelsa nāves revidēja marksismu. — 45, 272, 273, 499.

Bērziņš-Andersons Jānis (1875—1934) — ievērojams partijas darbinieks, žurnālists. Komunistiskās partijas biedrs no 1904. gada. Aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalībnieks. 1906.—1912. g. — emigrācijā Vācijā. 1912.—1915. g. darbojās LSD Rīgas organizācijā. Pēc LSD IV kongresa kooptēts LSD CK, redīgēja LSD CK laikrakstus

«Biedrs» un «Ziņotājs». 1919. g. — LSPR zemkopības komisāra vietnieks. 1923.—1927. g. — nelegālā partijas darbā buržuāziskajā Latvijā, bija LKP CK sekretārs, «Cīnas» redaktors. 1927. g. arestēts un notiesāts. Cietumā smagi saslima. Pēc soda izciešanas 1934. g. aizbrauca uz PSRS un drīz pēc tam nomira. — 640.

Bezzemes Jānis — sk. *Joans (Džons) Bezzemnieks*.

Bilenšteins Augsts (1826—1907) — reakcionārs baltvācu politisks darbinieks, mācītājs. Valodnieks, rakstījis par latviešu gramatiku. — 281.

Birkmans Dāvids (1862—?) — skolotājs, latviešu lauksaimniecības praktiķis. Sarakstījis vairākas grāmatas par agrāro jautājumu. 20. gados kopā ar P. Stučku aktīvi piedalījās Pleskavas guberņas divu padomju saimniecību — «Berjozkas» un «Stremutkas» pārkārtošanā uz angļu-dāņu lauksaimniecības sistēmas pamatiem. — 140, 381, 382, 468.

Bismarks Oto (1815—1898) — Prūsijas un Vācijas valsts darbinieks un diplomāts. Izvirzīja mērķi apvienot atsevišķas sīkās vācu valstis un radīt vienotu Vācijas impēriju junkuriskās Prūsijas vadībā. No 1871. g. — Vācijas valsts kanclers, vadīja Vācijas ārējo un iekšējo politiku. 1890. g. bija spiests atkāpties no amata. — 529, 551.

Bjernsons Bjernstjerne Martiniuss (1832—1910) — norvēgu rakstnieks un sabiedrisks darbinieks. Cīnījās par Norvēģijas nacionālo neatkarību, pret militārismu. — 480.

Blanki Luijs Ogists (1805—1881) — franču revolucionārs, utopiskais komunists. — 487, 551.

Blāns Luijs (1811—1882) — sīkburžuāzisks franču sociālists, vēsturnieks; bija par izlīgšanu ar buržuāziju, proletāriskās revolūcijas pretinieks. — 485.

Blekstons Viljams (1723—1780) — angļu jurists, Anglijas buržuāzisko konstitucionālo tiesību propagandētājs. — 532.

Bļodnieks Ādolfs (1889—1962) — buržuāziskās Latvijas reakcionārs politisks darbinieks. 1924. g. nodibinātās jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partijas centrālās valdes priekšsēdētājs. 1933.—1934. g., būdams ministru prezidents, sagatavoja ceļu atklātai fašistiskai diktatūrai Latvijā. — 277, 279.

Borzigs Augusts (1829—1878) — Berlīnes lokomotivju un mašīnu rūpniecības «Borzig» ipašnieks. — 530.

Brake Vilhelms (1842—1880) — vācu sociāldemokrāts, viens no eizenahiešu vadoniem. 1875. g. izteicās pret Gotas apvienošanās programmu. K. Markss un F. Engelss iesaistīja Braki cīnā pret labējo oportūnismu Vācijas sociāldemokrātijā. — 261.

Brantings Kārlis (1860—1925) — zviedru politisks un valsts darbinieks, viens no Zviedrijas Sociāldemokrātiskās partijas dibinātājiem un vadītājiem, oportūnists. 1917.—1918. g. — finansu ministrs, 1920.—1925. g. — premjerministrs. Aktīvi piedalījās Bernes Internacionālēs dibināšanā. — 311, 421, 658.

Brauns Roberts (apm. 1550. — apm. 1633. g.) — angļu teologs protestants, angļu buržuāzijas pārstāvis. Līcis pamatus puritānisma radikālajam virzienam, kura piekritējus vēlāk sauca par independentiem. — 558.

Br. K. — sk. *Kalniņš Bruno*.

Brunitis — sk. *Kalniņš Bruno*.

Brušvīts A. — eseru partijas darbonis, 1917. g. eseru organizācijas vadītājs Kronštatē, kontrrevolucionārs, emigrācijā piedalījās pretpadomju pasākumos. — 421, 422.

Budzis — sk. *Melnais Kārlis*.

Buharins Nikolajs (1888—1938) — KSDSP biedrs no 1906. g., strādāja par propagandistu Maskavā. 1911. g. emigrēja. Pēc Oktobra revolūcijas «Pravdas» redaktors, CK Politbiroja loceklis, Kominternes Izpildkomitejas loceklis. Vairākkārt ieņēma pretļeņinisku pozīciju. 1918. g. — «kraisa komunisti», 1920.—1921. g. vadīja frakcionāro «bufera» grupu, 1928.—1929. g. vadīja labējo opozīciju partijā. 1929. g. izslēgts no CK Politbiroja, 1937. g. par antiparteisku darbību izslēgts no partijas. — 136, 639.

Buligins Aleksandrs (1851—1919) — no 1905. g. 20. janvāra cara valdības iekšlietu ministrs. Cara uzdevumā 1905. g. augustā viņa vadībā tika sagatavots likumprojekts par padomdevējas Valsts domes sasaukšanu, lai apslāpētu pieaugošos revolucionāros uzplūdus. Taču Buligina dome netika sasaukta — to aizslaucīja revolūcija. — 534.

Buševica Jūle — Anša Buševica māte. — 225.

Buševica Marija — Anša Buševica māsa. — 225.

Buševici — sk. *Buševica Jūle*, *Buševica Marija*, *Buševics Ansis*, *Buševics Jānis (Zanis)*.

Buševics Ansis (Zvejnieks) (1878—1943) — publicists, jurists, politiskās darbības sākumā revolucionārs sociāldemokrāts, 1904.—1906. g. — LSDSP CK loceklis, vēlāk meņševiks, no 1918. g. — opor-tūnistiskās Latvijas SDSP darbonis. 1919. g. — Liepājas pilsētas galva, viens no buržuāziskās agrārreformas projekta autoriem. 1923. g. — finansu ministrs. Pēc fašistiskā apvērsuma Latvijā 1934. g. — viens no nelegālās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku un zemnieku partijas dibinātājiem un vadītājiem. No 1940. g. — LKP biedrs. Sākoties karam, evakuējās uz aizmuguri. Miris Omskā. — 85, 169, 201, 223, 225, 226, 336, 412, 597, 599, 625, 641.

Buševics Jānis (Zanis) (1875—1941) — sociāldemokrāts. Piedalījās 1905. g. revolūcija. Darbojoties Pēterburgā un emigrācijā Šveicē, pauda meņševistiskus uzskatus. Buržuāziskajā Latvijā nodarbojās ar lauksaimniecību. 1940. g. piedalījās Ulmaņa fašistiskās diktatūras gašanā; pēc padomju varas atjaunošanās 1940.—1941. g. bija Ventspils apriņķa padomes izpildu komitejas priekšsēdētājs. — 225, 641.

Celmiņš Hugo (1877—?) — buržuāziskās Latvijas reakcionārs politiskās darbinieks, viens no Zemnieku savienības līderiem. 1920.—1924. g. — zemkopības ministrs, izglītības ministrs, āriņu ministrs, 1924.—1925. g. un 1928.—1931. g. — ministru prezidents. — 99.

Celms Jūlijs (1879—1935) — latviešu sociāldemokrāts, publicists, vēlāk meņševiks. Buržuāziskajā Latvijā ilgāku laiku bija Rīgas pilsētas Diskonta bankas direktors un no 1926. g. Latvijas bankas padomes priekšsēdētājs. — 37, 43.

Cereteli Iraklijs (1882—1959) — viens no meņševisma līderiem. II Valsts domes deputats, Domes sociāldemokrātu frakcijas vadītājs. No 1917. g. maija bija buržuāziskās Pagaidu valdības loceklis. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas vadīja pretpadomju bloku Satversmes sapulcē. Viens no Gruzijas kontrrevolucionārās meņševistiskās valdības vadītājiem. Vēlāk baltemigrants. — 36, 131, 539.

Cetkina Klāra (1857—1933) — izcila Vācijas un starptautiskās strādnieku un komunistiskās kustības darbiniece. Viena no Vācijas

Komunistiskās partijas dibinātājām, Kominternes III kongresā ievēlēta Kominternes Izpildu komitejā un vadīja tās Starptautisko sieviešu sekretariātu. No 1924. g. vadīja starptautiskās organizācijas palidzības sniegšanai revolūcijas cīnītājiem (MOPR) Izpildu komiteju. — 268, 272, 273.

Cielēns Fēlikss (1888—1964) — sociāldemokrāts meņševiks, buržuāziskais nacionālists. Buržuāziskajā Latvijā — ārlietu ministra vietnieks un ministrs (1926—1928). Pēc padomju varas atjaunošanās Latvijā 1940. g. — reakcionārs emigrants. — 37, 44, 50, 76, 77, 101, 599.

Cimmermanis Vilhelms (1807—1878) — sīkburžuāzisks vācu vēsturnieks, sarakstījis «Zemnieku kara vēsturi Vācijā» 3 sējumos (1841—1843). — 19, 282.

Cirulis — Kristīgās nacionālās savienības kandidāts Rīgas pilsētas domes vēlēšanās. — 283.

Čaikovskis Pēteris (1840—1893) — izcils krievu komponists. — 274.

Cakste Jānis (1859—1927) — reakcionārs politisks darbinieks, advokāts, avizes «Tēvija» redaktors Jelgavā, Krievijas I Valsts domes deputāts, vēlāk buržuāziskās Tautas padomes un Satversmes sapulces priekšsēdētājs, buržuāziskās Latvijas valsts prezidents (1922—1927). — 80, 115, 424, 475.

Cakste Mintauts (1893—1962) — buržuāzisks darbinieks, jurists, Jāņa Cakstes dēls. Cara armijas virsnieks. Buržuāziskajā Latvijā 1920. g. — kara prokurora palīgs, 1921. g. — kara tiesas prokurors. Piedalījās pretpadomju pasākumos. — 320.

Cehovs Antons (1860—1904) — izcils krievu rakstnieks. — 73, 83, 105, 166.

Cheidze Nikolajs (1864—1926) — viens no meņševiku līderiem, III un IV Valsts domes deputāts, vadīja IV Domes meņševiku frakciju. Pasaules kara laikā — aizsardzībnieks. 1917. g. aktīvi atbalstīja buržuāzisko Pagaidu valdību. Pēc Oktobra revolūcijas — Gruzijas kontrrevolucionārās Satversmes sapulces priekšsēdētājs. Pēc padomju varas uzvaras Gruzijā (1921) emigrēja uz Franciju. — 36, 131, 519, 539.

Cīcerins Georgijs (1872—1936) — ievērojams Padomju valsts darbinieks. Padomju miera delegācijas loceklis Brestlītovskā miera sarunu otrajā posmā, 1918.—1930. g. — ārlietu tautas komisārs, vadīja padomju delegācijas starptautiskajās konferencēs Dženovā un Lozannā. VCIK un PSRS CIK loceklis. Partijas XIV un XV kongresa ievēlēts par CK loceklī. — 44, 508, 653.

Cučē Mārtiņš (1896—1922) — revolucionārās kustības dalībnieks, Komunistiskās partijas biedrs no 1912. gada. Revolucionāra gaitas sāka LSD Rīgas organizācijas IV rajonā. Aktīvs Oktobra revolūcijas dalībnieks — sarkangvardu rindās cīnījās Gatčinā, vēlāk Pievolgā. No 1918. g. beigām bija politdarbinieks Latvijas frontē, pēc tam piedalījās cīņas pret Denīkinu. 1920. g. darbojas nelegālajā LKP CK un LKP Rīgas komitejā. 1921. g. buržuāziskās Latvijas varas iestādes viņu arestēja. Viņam izdevās izbēgt, taču drīz viņu apcietināja atkal (ar Arnolda Puriņa vārdu) un pēc buržuāziskās Latvijas kara tiesas sprieduma pakara. — 359—361, 399, 400, 416, 420, 464.

Dāmbekalns Jānis (1883—?) — advokāts, meņševiks, kontrrevolucionārs. 1919. g. pēc Rīgas krišanas — Rīgas policijas priekšnieks. — 144.

Dambergs G. — Petrogradas kara revolucionārās komitejas izmeklēšanas komisijas pilnvarotais, kas 1917. g. 27. novembrī Padomju valdības uzdevumā slēdza reakcionāro Valsts senātu. — 453.

Daniševskis Kārlis Jūlijs (1884—1938) — ievērojams revolucionārās kustības dalībnieks Latvijā, Padomju valsts un partijas darbinieks, publicists. 1919. g. — Padomju Latvijas valdības priekšsēdētāja vietnieks. No 1921. g. — atbildīgā padomju darbā. — 41, 44, 162, 357, 616.

D'Aragona Ludoviko (1876—1961) — Itālijas politisks darbinieks, labējais sociālists. No 1892. g. — Itālijas Sociālistiskās partijas biedrs. 1918.—1925. g. bija Itālijas Vispārējās darba konfederācijas generālskretārs, 1919.—1924. g. — parlamenta deputāts. 1947. g. — viens no labējo sociālistu partijas dibinātājiem. 1946.—1951. g. — reakcionārās De Gasperi valdības loceklis. — 65.

Dauge Pauls (1869—1946) — jaunstrāvnieks, vēlāk komunistiskās kustības dalībnieks, vēsturnieks, publicists, Padomju valsts veselības aizsardzības darbinieks, medicīnas zinātņu doktors. LPSR Nopelnīem bagātais kultūras darbinieks. — 435.

Dāvids Eduards (1863—1930) — viens no Vācijas sociāldemokrātijas oportūnistiskā spārna pārstāvjiem, ekonomists, uzstājās ar marķisma revīziju agrārajā jautājumā. — 341, 636.

Dāvus Jānis — Rīgas slepenpolicijas nodalas uzraugs, aktīvi piedalījās arestēlo revolucionāru spīdzināšanā 1905.—1907. gadā. 1919. g. — vācu nodibinātās Rīgas žandarmērijas āgens, 1920. g. — buržuāziskās Latvijas valsts drošības departamenta ierēdnis. — 107.

Debss Jūdžins (1855—1926) — ASV strādnieku kustības darbinieks. Vadīja Amerikas Sociālistiskās partijas kreiso spārnu. 1905. gadā piedalījās arodorganizācijas «Pasaules rūpniecības strādnieki» dibināšanā. Par uzstāšanos pret imperiālistisko karu 1918. gadā notiesās uz 10 gadiem cietumā. 1921. g. amnestēts. Kvēli apsveica Lielo Oktobra socialistisko revolūciju. — 47.

Deimings Ernsts (1866—1922) — vācu politisks darbinieks, sociāldemokrāts, žurnālists. Viens no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas dibinātājiem, sākot ar 1919. g. augustu, tās priekšsēdētājs. No 1920. g. decembra — Vācijas Komunistiskās partijas biedrs, 1922. g. — atkal sociāldemokrāts. — 63.

Denīkins Antons (1872—1947) — cara armijas generālis. 1919. gadā ar ārziņju imperiālistu palidzību organizēja baltgvārdu karagājienu uz Maskavu no dienvidiem, pēc sakāves emigreja. — 623.

Dermanis Vilis (1875—1938) — skolotājs, žurnālists, literatūras kritiķis, revolucionārās kustības dalībnieks no 1900. gada. 1905.—1907. g. revolūcijas laikā pieslējās meņševikiem, vēlāk samierinātājs. 1907. g. notiesāts katorgā, no 1914. g. — emigrācijā ASV. Pēc Oktobra revolūcijas pārskatīja savus uzskatus un kļuva par Amerikas Komunistiskās partijas biedru. 1920. g. atgriezās buržuāziskajā Latvijā, sadarbojās ar LKP, aktīvi darbojās arodbiedribās un strādnieku kultūras organizācijās, bija Satversmes sapulces loceklis. 1922. g. maijā par revolucionāru darbību tika arestēts un decembrī izraidiņš uz Padomju Krieviju, kur tika uzņemts Komunistiskajā partijā un mācīja vēsturi augstskolas. — 48, 169, 211, 316, 318—320, 328, 371, 375, 416, 441, 619, 628.

Devīls Gabriejs (1854—?) — franču sociālists, K. Marksas «Kapitāla» I sējuma populārā izklāsta autors. Vēlāk aizgāja no socialistiskās kustības. — 543.

Dibreils Luijs (1862—1924) — franču sociālists, Francijas Sociālistiskās partijas un II Internacionāles franču sekcijas generālsekretārs. Vairāku socialistisku avīžu līdzstrādnieks un redaktors. Grāmatas «*La commune* (1871)» autors. — 125, 128.

Diparkē Emanuels (1869—1933) — apakšpulkvedis, pretpadomju intervencijas dalibnieks, Francijas militārās misijas vadītājs Latvijā 1919.—1920. g. — 61.

Dirikis Arturs (1855—1926) — buržuāzisks politisks darbinieks, no 1889. g. — «*Baltijas Vēstneša*» redakcijas loceklis. Rīgas Latviešu biedrības darbonis. — 75.

Dišlers Kārlis (1878—1954) — buržuāzisks publicists, jurists. No 1920. g. — Tiesibu zinātņu fakultātes dekāns Latvijas universitātē. — 475, 530.

Ditmanis Vilhelms (1874—1954) — viens no vācu sociāldemokrātu līderiem. No 1912. g. — reihstāga deputāts, kara laikā — centrists. 1917.—1922. g. — viens no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas labējā spārna līderiem. Piedalījās II Kominternes kongresa darbā, taču, atgriezies Vācijā, uzstājās pret Kominternes principiem un pret Padomju Krieviju. — 41, 63, 69, 76, 586.

Dns — sk. *Daniševskis Kārlis Jūlijs*.

D. P. — sk. *Stučka Dora, Stučka Pēteris*.

Dr. R. — sk. *Reinards Gustavs*.

Dukurs Roberts (1886—1946) — sociāldemokrāts meņševiks. Buržuāziskajā Latvijā bija darba ministrs (1921—1923). — 600.

E. — sk. *Stučka Pēteris*.

Eberts Fridrihs (1871—1925) — viens no vācu sociāldemokrātijas labējā spārna līderiem. 1918. g. Novembra revolūcijas laikā Vācijas valdības — t. s. Tautas pilnvaroto padomes galva, ieturēja revolucionārās kustības apspiešanas politiku. 1919.—1925. g. — Vācijas buržuāziskās republikas prezidents. — 39, 263, 511, 556, 590.

Eisners Kurts (1867—1919) — vācu sociāldemokrāts, publicists. 1899.—1905. g. — Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas centrālorgāna «*Vorwärts*» («*Uz priekšu*») redaktors, sadarbojās ar revolucionāriem. No 1917. g. — viens no Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas vadītājiem, pēc 1918. g. Novembra revolūcijas — Bavārijas ministru prezidents. Viņu nogalināja reakcionāri. — 477, 509.

Eliass Kristaps (Cipus) (1886—1963) — sociāldemokrāts, 1905.—1907. g. revolūcijas dalibnieks, vēlāk likvidators, viens no meņševiku līderiem buržuāziskajā Latvijā, meņševiku partijas orgāna «*Sociāldemokrāts*» redaktors. 30. gados politisko darbību izbeidza, mākslas zinātnieks. — 61, 76, 370, 625.

Endrups Rūdolfs (1878—1942) — profesionāls revolucionārs, partijas darbinieks, žurnālists. Komunistiskās partijas biedrs no 1902. gada. 1904. g. ievēlēts LSDSP CK. Aktīvi piedalījās 1905.—1907. g. revolūcijā, vadīja kaujinieku pulciņus. No 1907. g. darbojās Vilnā, Harkovā un Pēterburgā. Vairākkārt represēts. 1919. g. Padomju Latvijas valdībā bija finansu komisārs. 1920. g. vadīja LKP izdevniecību «*Spartaks*», vēlāk izdevniecību «*Prometejs*», pēc tam strādāja Kominternes Latsekciā un citā vadošā partijas darbā. — 623.

Engelss Fridrihs (1820—1895) — viens no zinātniskā komunisma pamatlīcējiem, starptautiskā proletariāta vadonis un skolotājs. — 27, 119, 129—131, 146, 156, 187, 247, 248, 251, 253, 256, 264, 267,

301, 318, 332, 333, 340, 402, 429, 475—477, 483, 484, 486, 489—491, 500, 503—505, 509, 510, 532, 548, 550—553, 571, 579, 580, 583, 584, 608, 620, 639.

Ervē Gistavs (1871—1944) — franču sociālists, publicists, advokāts, propagandēja sīkburžuāzisku pusanarhistisku prečkara ciņas programmu. Pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists. Pēc Oktobra revolūcijas uzstājās pret Padomju valsti. 1918. g. izslēgts no Francijas Sociālistiskās partijas. 30. gados — Francijas un fašistiskās Vācijas tuvināšanās atbalstītājs. — 580.

Ešerihs Georgs (1870—?) — vācu kontrrevolucionārs. Pirmā pasaules kara laikā — Vācijas armijā majors. 1919. g. jūlijā organizēja vienu no lielākajām baltgvardu nodaļam. — 191.

Felsbergs Ernests (1866—1928) — mākslas vēsturnieks, profesors. Buržuāziskajā Latvijā — universitātes rektors (1920—1923). — 424.

Fimmens Edo (1875—?) — Holandes un starptautiskās arodkustības reformistiskā spārna darbinieks, sociāldemokrāts. No 1919. g. — viens no Starptautiskās arodbiedrību federācijas (Amsterdamas Internacionālēs) sekretāriem. — 432.

Finns-Jenotajeuskis Aleksandrs (1872—1943) — krievu sociāldemokrāts meņševiks. 1906. g. izstrādāja vienu no KSDSP IV kongressam iesniegto četru agrārprogrammu projektiem. Viņa projekts prasīja zemes dalīšanu bez nacionālizācijas. V. I. Ļepins to asi kritizēja. Saņākstījus vairākus darbus par ekonomiskiem jautājumiem. — 250, 251.

Fluerašs I. — sociāldemokrāts oportūnists, Rumānu sociāldemokrātiskās partijas labējā spārna līderis, pasaules kara laikā — sociālšovinists. Bija rumānu sociālistu delegācijā, kura ieradās Maskavā uz sarunām ar Kominternes Izpildu komiteju par iestāšanos Komunistiskajā Internacionālē. — 41.

Fluranss Gistavs (1838—1871) — franču revolucionārs, blankists, publicists, dabas pētnieks. 1870. g. 7.—8. februārī mēģināja organizēt sacelšanos Parīzē. Bija spiests emigrēt uz Angliju, kur sadraudzējās ar K. Marksū un iestājās I Internacionālē. Pēc Otrās impērijas sabrukuma kopā ar L. Blanki vadīja 1870. g. 31. oktobra sacelšanos. Piedalījās 1871. g. 22. janvāra sacelšanās organizēšanā. Bija Parīzes Komūnas loceklis. 1871. g. aprīli, kad notika komunāru gājiens uz Versalu, krita gūstā un tika nogalināts. — 124.

Folmārs Georgs Heinrihs (1850—1922) — viens no Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas oportūnistiskā spārna līderiem, žurnālists. No 90. gadu sākuma kopā ar E. Bernšteinu bija reformisma un revizionisma ideologs. Pēdējos dzīves gados novērsās no aktīvas politiskas darbības. — 567.

Frankels Leo (1844—1896) — ievērojams ungāru un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, Parīzes Komūnas un I Internacionālēs Generālpadomes (1871—1872) loceklis. Viens no Ungārijas Vispārējās strādnieku partijas dibinātājiem, K. Marksā un F. Engelsa līdzgaitnieks. — 128.

Frans Anatols (1884—1924) — izciļš franču rakstnieks reālists. Dedzīgi apsveica Oktobra socialistisko revolūciju un Padomju valsts nodibināšanu, aktīvi cīnījās pret imperiālistu militāro intervenciju Padomju Krievijā. — 244.

Frēlihs Ernests (1890—1937) — revolucionārās kustības dalibnieks. 1909.—1915. g. darbojās LSD Madlienas-Gaismas organizācijā. Bur-

žuāziskajā Latvijā — LKP Zemgales apgabala organizācijas aktīvs darbinieks, vadīja organizācijas propagandistu kolēģiju. LKP VII kongresa deleģāts. — 639.

Frosārs Ludoviks Oskars (1889—?) — franču sociālists, renegāts. Piedalījās Francijas Komunistiskās partijas dibināšanā un sākumā bija viens no tās vadītājiem. No 1923. g. — reformists. 1939.—1940. g. — Francijas informācijas ministrs. Uzstājās pret komunistisko kustību un pret Padomju valsti. — 65, 70.

Galīē Gastons (1830—1909) — franču generālis, Parīzes Komūnas bende, vēlāk Francijas kara ministrs. — 511.

Gambarovs Jurijs (1850—1926) — buržuāzisks krievu zinātnieks, jurists un sociologs, vācu profesora R. Jēringa mācības piekrietejs. — 575.

Gapons Georgijs (1870—1906) — garīdznieks, provokators, cara ohrankas aģents. Izprovocēja Pēterburgas strādnieku gājienu ar petīciju pie cara 1905. g. 9. janvārī. Aizbēga uz ārziņēm, kur sadarbojās ar eseriem. Pēc atgriešanās Krievijā atmaskots. Eseri viņu nogalināja. — 178.

Geds Žils (1845—1922) — viens no franču sociālistiskās kustības un II Internacionāles organizētājiem un vadītājiem, daudz darīja, lai izplatītu marksimisma idejas un attīstītu sociālistisko kustību Francijā, taču izdarīja arī sektantiskas kļūdas. Pirmā pasaules kara laikā nostājās sociālšovinisma pozīcijās, piedalījās buržuāziskajā valdībā. Nesaprata Oktobra sociālistiskās revolūcijas nozīmi un nepieslējās Francijas Sociālistiskās partijas Tūras kongresa (1920) vairākumam, kas nolēma pievienoties Kominternei. — 47, 268, 509.

Gēte Johans Volīgangs (1749—1832) — izcils vācu dzejnieks. — 229, 237.

Giljoms Džemss (1844—1916) — Šveices skolotājs, anarhists, I Internacionales loceklis. Par frakcionāru cīņu Hāgas kongresā (1872) no Internacionāles izslēgts. Pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists. — 493.

Gogolīs Nikolajs (1809—1852) — izcils krievu rakstnieks. — 76.

Goihbargs Aleksandrs (1883—1962) — ievērojams padomju jurists. 1904.—1917. g. — meņševiks. No 1919. g. — KK(b)P biedrs. Pēc Oktobra revolūcijas bija Tieslietu tautas komisariāta kolēģijas loceklis (1920—1921) un Mazās Tautas Komisāru Padomes priekšsēdētājs (1921—1923). Vēlāk — Arlietu tautas komisariāta juriskonsults. Goihbarga tieslietu teorijas pamatā bija sīkburžuāziskā šķiru samierināšanas ideja. — 541, 555.

Goldenberggs Josīfs (1873—1922) — sociāldemokrāts, pēc KSDSP II kongresa — boļševiks. 1907. g. KSDSP V (Londonas) kongresā ievēlēts par CK loceklī. 1910. g. bija CK Krievijas biroja loceklis. Pirmā pasaules kara laikā pieslējās aizsardzībniekiem. 1920. g. atkal uzņemts boļševiku partijā. — 521.

Goldmanis Jānis (1875—1955) — latviešu buržuāziskais nacionālists, IV Valsts domes deputāts, 1915. g. latviešu strēlnieku bataljonu dibināšanas organizācijas komitejas priekšsēdētājs. Latvijas buržuāziskās valdības ministrs. Miris emigrācijā. — 115.

Goldsteins Josījs (1868—?) — krievu buržuāzisks ekonomists, profesors. Viens no kadetu partijas līderiem. Pēc Oktobra revolūcijas emigrēja uz Franciju. — 61.

Gopers Kārlis (1876—1941) — reakcionārs buržuāzisks darbinieks, ģeneralis. 1917. g. darbojās kontrrevolucionārajā latviešu Nacionālajā padomē, vēlāk dienēja Kolčaka armijā. No 1920. g. — buržuāziskas Latvijas Kara ministrijas padomes priekšsēdētājs, vēlāk Rīgas garnizona priekšnieks. — 77.

Gorkijs Maksims (Peškovs Aleksejs) (1868—1936) — izcils krievu rakstnieks, padomju literatūras pamatlīcējs. — 230, 231, 529.

Gorters Hermanis (1864—1927) — holandiešu kreisais sociāldemokrāts, publicists. Pirma pasaules kara laikā — internacionālists. 1918.—1921. g. bija Holandes Komunistiskās partijas biedrs un piedalījās Kominternes darbā. 1921. g. izstājās no partijas un izbeidza aktīvu politisko darbību. — 48.

Gradovskis Aleksandrs (1841—1889) — buržuāzisks krievu vēsturnieks un tiesību zinātnieks. No 1867. g. — Pēterburgas universitātes profesors. Sarakstījis vairākus darbus par tiesību vēsturi. — 532, 559.

Grāfs — sk. *Endrups Rūdolfs*.

Gruzins — sk. *Frēlihs Ernests*.

Gržebins Zinovijs (1869—1929) — vadīja 1919. g. Petrogradā noorganizēto grāmatu izdevniecību (ar filialēm Maskavā un vēlāk Berlinē). — 653.

Gustavs I. — sk. *Zemgals Gustavs*.

Härdings Vorens Hamaliels (1865—1923) — reakcionārs amerikāņu valsts darbinieks, republikānu partijas biedrs, ASV prezidents (1921—1923). — 42.

Häze Hugo (1863—1919) — viens no vācu sociāldemokrātijas līderiem, oportūnists. No 1911. g. — Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas valdes priekšsēdētājs. Reihstāga deputāts. Pirmā pasaules kara laikā — centrists, viens no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas dibinātājiem. 1918. g. Novembra revolūcijas laikā — F. Eberta valdības loceklis. — 38.

Heincens Kārlis (1809—1880) — sīkburžuāzisks vācu publicists. Piedalījās 1848. g. revolūcijā, vēlāk emigrēja uz Ameriku. Nikns zinātniskā sociālisma pretinieks. — 251.

Heine Heinrihs (1797—1856) — revolucionārs vācu dzejnieks un publicists. — 63, 68, 86, 230, 285.

Hendersons Arturs (1863—1935) — viens no leiboristu partijas un angļu arodkustības līderiem. Pirmā pasaules kara laikā — sociāl-šovinists. Pēc Februāra revolūcijas ieradās Krievijā, lai agitētu par imperiālistiskā kara turpināšanu. Viens no Bernes (II) Internacionāles organizētājiem, oportūnistiskas «Socialistiskās strādnieku internacionāles» Izpildkomitejas priekšsēdētājs. Vairākkārt bija Anglijas buržuāzisko valdību loceklis. — 311.

Hermanovskis Teodors (1883—?) — latviešu buržuāzisks politisks darbinieks, inženieris. 1918.—1920. g. — satiksmes un darba ministrs Ulmaņa valdībā, avizes «Latvijas Sargs» redaktors. No 1925. g. darbojās celtniecībā. — 279.

Herzings Fridrihs Oto (1874—1937) — vācu politisks darbinieks, labējais sociāldemokrāts. Novembra revolūcijas laikā vadīja sociāldemokrātu organizāciju un Strādnieku un kareivju deputātu padomi Augšsilezijā. 1920.—1927. g. — valdības komisārs Saksijā, reihstāga deputāts. Nikns revolucionārās strādnieku kustības un Komunistiskās partijas ienaidnieks. Vēlāk politisko darbību izbeidza. — 148, 152.

Hesens Vladimirs (1868—1920) — krievu buržuāzisks politisks darbinieks, publicists, profesors. Viens no kadetu partijas līderiem, II Valsts domes loceklis. Sarakstījis vairākus darbus par juridiskiem jautājumiem. — 589.

Hilferdings Rūdolfs (1877—1941) — ekonomists, viens no Vācijas sociāldemokrātijas un II Internacionālēs oportūnistiskā spārna līderiem. Pirmā pasaules kara laikā — centrists, pēc kara — monopolistiskā kapitālisma apoloģēts. No 1917. g. — viens no Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas līderiem, nikns padomju varas ienaidnieks. Daudzkārt bija Vācijas buržuāziskās valdības loceklis. — 302.

Hilkvits Moriss (1869—1933) — amerikānu sociālists, advokāts. Sākumā pieslējās marksismam, vēlāk reformists un oportūnists. Viens no reformistiskās Amerikas Sociālistiskās partijas (1901) dibinātājiem. — 47.

Hindenbergs Pauls (1847—1934) — vācu militārs darbinieks un valstsvirs. Pirmā pasaules kara laikā — Vācijas armijas pavēlnieks Austrumu frontē, vēlāk ģenerālštāba priekšnieks. Pēc Ķītobra sociālistiskās revolūcijas uzvaras — viens no aktīvākajiem militārās intervencijas organizētājiem pret Padomju Krieviju. Piedalījās 1918. g. Novembra revolūcijas apspiešanā Vācijā. 1925.—1934. g. — Vācijas prezidents. — 394.

Hofmanis Ādolfs (1858—1930) — vācu sociāldemokrāts. No 1917. g. — Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas biedrs. 1920. g. iestājās Vācijas Komunistiskajā partijā un tika ievēlēts tās CK, taču driz atkal atgriezās Sociāldemokrātiskajā partijā. Vēlāk politisko darbību izbeidza. — 566.

Hofmanis Maksis (1869—1927) — vācu ģenerālis. No 1916. g. — Vācijas armijas štaba priekšnieks Austrumu frontē. Piedalījies Brestas miera sarunās. — 39.

Holzmanis Vilis (1889—1941) — jurists, buržuāziskās Latvijas politisks darbinieks, sociāldemokrāts menševiks. 1921.—1924. g. tieslietu ministrs. — 161, 320, 327, 328, 330, 338, 359, 360, 366, 371, 375, 400, 600.

Isnars Maksimens (1758—1825) — franču politisks darbinieks, zirondists, Konventa loceklis. — 121.

J. — sk. Jākobsons Jānis.

Jākobsons Jānis (1882—?) — strādnieku kustības darbinieks. LKP biedrs no 1919. gada. Buržuāziskajā Latvijā bija Rīgas Arodbiedrību centrālbiroja loceklis, patērētāju biedrības «Produkts» padomes loceklis. 1922. g. apcielināts un notiesāts uz 1 gadu spaidu darbos, 1925. g. atkal notiesāts uz 4 gadiem spaidu darbos. 1927. g. izsūtīts uz PSRS. — 193.

Jansons-Brauns Janis (1872—1917) — ievērojams Jaunās strāvās, LSDSP, vēlāk LSD darbinieks, literatūras kritiķis un publicists. No 1906. g. dzīvoja emigrācijā un veica partijas darbu ārzemēs. Pauda samiernieciskus uzskatus. Pirmā pasaules kara laikā dzīvoja Anglijā, pieslējās bolševikiem, Londonā darbojās bolševiku partijas grupā, kurā bija uzņemts 1915. g. sākumā. 1917. g. 13. aprīlī gāja bojā, kad vācu zemūdene pie Norvēģijas krastiem torpedēja kuģi, ar kuru viņš brauca no Anglijas uz Krieviju. — 145, 443, 444, 599.

Jaunzems — sk. *Silfs-Jaunzems Jānis*.

Jelineks Georgs (1851—1911) — buržuāzisks vācu zinātnieks, profesors. Rakstīja par tiesībām un valsti. Pauda vācu buržuāzijas intereses — centās panakt maksimālās garantijas kapitālistiskā iepriekšējā tiesībām. — 524—528, 531, 532, 558.

Jērings Rūdolfs fon (1818—1892) — vācu jurists, profesors, tā saucamās jaunās vēsturiskās tiesību skolas nodibinātājs. — 24, 25, 253, 254, 525, 559.

Joans (Džons) Bezzemnieks (1167—1216) — no 1199. g. — Anglijas karalis. 1215. g. parakstīja «Lielo brīvību hartu». — 559.
Jogihess — sk. *Tiška Jans*.

Kalnings (Kalniņš) Ringolds (1873—1940) — 1921.—1922. un 1924.—1925. g. finansu ministrs buržuāziskajā Latvijā. — 197, 345, 386, 622.

Kalniņa Klāra (1877—1964) — sociāldemokrāte, meņševiku publīciste, buržuāziskajā Latvijā oportūnistiskās Latvijas SDSP darbiniece, vēlāk reakcionāra emigrante. — 46, 287, 382, 383, 391, 438.

Kalniņi — sk. *Kalniņa Klāra*, *Kalniņš Bruno*, *Kalniņš Pauls*.

Kalniņš Bruno (dz. 1899) — meņševiks, buržuāziskajā Latvijā oportūnistiskās Latvijas SDSP CK sekretārs. 1919. g. kalpoja Ulmaņa armijas pretzīlūkošanas nodaļā. Organizēja un vadīja oportūnistisko Strādnieku sporta savienību (SSS). Vēlāk viens no latviešu reakcionāro emigrantu barvežiem. — 44, 71—73, 170—173, 183, 184, 186, 287, 399.

Kalniņš Oskars (1895—1920) — revolucionārās kustības dalībnieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1911. gada. 1912.—1917. g. darbojās LSD organizācijās Rīgā, Daugavpilī, Baku, Maskavā. 1918.—1919. g. bija Austrumu frontes 1. armijas komisārs. 1919. g. atradās Padomju Latvijas valdības rīcībā, strādāja Revolucionārajā kara padomē un bija 11. Petrogradas divīzijas komisārs. 1920. g. darbojās Rīgā pagrīdē; buržuāziskās varas orgāni viņu apcietināja un politieslodzīto apmaiņas kārtībā izsūtīja uz KSFPR. Pēc tam Kalniņš bija Rietumu frontes 14. armijas 143. brigādes komandieris. Kritis, cīnoties pret baltgvardu bandām. — 164.

Kalniņš Pauls (1872—1945) — viens no latviešu meņševiku ideologiem un lideriem, buržuāziskās Latvijas Sacīmas priekšsēdētājs (1925—1934). Miris emigrācijā. — 46, 287.

Kalvers Rikards — sīkburžuāzisks vācu zinātnieks, labējais sociāldemokrāts, revīzionists, imperiālistiskās ideoloģijas propagandētājs. Apgalvoja, ka bez aktīvas kolonīlās politikas palēnināšoties Vācijas attīstība un tas kavēšot sociālisma uzvaru. — 90.

Kants Imanuels (1724—1804) — izcils vācu filozofs ideālists, klasiskās vācu filozofijas pamatlīcējs, no 1770. g. — Kēnigsbergas universitātes profesors. — 332, 507, 509.

Kaps Wolfgang (1858—1922) — Vācijas junkuru un imperiālistisko militāristu pārstavīs. 1917. g. bija viens no reakcionārās «Tēvijas partijas» dibinātājiem. 1920. g. martā vadīja militāri monarhistisko apvērsumu, pēc tā neveiksmēs aizbēga uz Zviedriju. 1922. g. atgriezās Vācijā. — 150, 153, 393.

Karahans Levs (1889—1937) — Padomju valsts darbinieks, diplomāts. KSDSP biedrs no 1904. g., no 1917. g. — boļševiks. 1918.—

1920. g. — KSFPR Ārietu tautas komisariāta kolēģijas loceklis, ārietu tautas komisara vietnieks. 1921. g. — KSFPR pilnvarotais pārstāvis Polija un Ķīnā (no 1923. g.). — 656.

Kārkliņš Oto (1884—1942) — profesionāls revolucionārs, partijas un padomju darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1902. gada. Aktīvi piedalījās 1905.—1907. g. revolūcijā. 1919. g. — Latvijas Padomju valdības loceklis, pēc tam Sarkanās Armijas rindās cīnījās pret interventiem un baltgvardiem. No 1920. g. strādāja vadošā saimnieciskā darbā Harkovā un Rostovā pie Donas, vēlāk KSFPR Nacionalo lietu tautas komisariātā Maskavā. No 1923. g. — vadošā partijas un padomju darbā Turkestānā, Tbilisi, Omskā un Krimā. — 195.

Karners — sk. *Renners Kārlis*.

Karpovics Pēteris (1874—1917) — esers, students. Mācījās Maskavas un Terbatas universitātē. 1901. g., protestējot pret carisma represijām, nonāvēja izglītības ministru Bogoļepovu. Bija notiesāts uz 20 gadiem katorgā. 1907. g. aizbēga uz ārzemēm. 1917. g. aprīlī, atgriežoties no emigrācijas, gāja bojā kopā ar J. Jansonu-Braunu, kad kuģi, ar kuru viņi brauca, torpedēja vācu zemūdene. — 443.

Karskis — sk. *Marhļevskis Julians*.

Kasparsons Kārlis (1865—1962) — jaunstrāvnieku publicists, ārsts, vēlāk buržuāziskais nacionālists, Ulmaņa valdības izglītības ministrs (1918—1920). Miris emigrācijā. — 197.

Kašēns Mārsels (1869—1958) — ievērojams franču un starptautiskās strādnieku revolucionārās kustības darbinieks, viens no Francijas Komunistiskās partijas dibinātājiem un vadītājiem, tās centrālorgāna — avizes «L'Humanité» («Cīlvēce») ilggadējs redaktors. — 65, 332.

Katilina — *Lūcījs Sergijs Katilina* (apm. 108.—62. g. p. m. ē.) — senās Romas politisks darbinieks. — 254.

Katrina II (1729—1796) — Krievijas keizariene (1762—1796). — 514.

Kaudzīte Reinis (1839—1920) — latviešu rakstnieks, viens no romāna «Mērnieku laiki» autoriem, pirmais aforismu autors latviešu literatūrā. — 99.

Kautskis Kārlis (1854—1938) — viens no Vācijas sociāldemokrātijas un II Internacionālēs līderiem, sākumā marksists, vēlāk oportūnists, oportūnisma visbīstamākā paveida — centrisma ideologs. — 42, 47, 63, 91, 242, 249, 250, 272, 273, 301, 302, 310, 347, 475, 477, 494, 496—503, 505, 506, 508, 510, 547—550, 552, 571, 578, 579, 583, 620.

Kavenjaks Luijs Ežēns (1802—1857) — franču generālis. Būdams kara ministrs, noslicināja asinīs Francijas proletariāta 1848. g. jūnija sacelšanos. — 511.

Kerenskis Aleksandrs (1881—1970) — advokāts, esers, 1917. gadā buržuāziskās Pagaidu valdības tieslietu, vēlāk kara ministrs, pēc jūlija politiskās krīzes — Ministru padomes priekšsēdētājs, kontrrevolucionārs. Pēc Oktobra revolūcijas emigrēja. — 25, 36, 131, 170, 286, 293, 451, 536, 539.

Kerijs Henrijs Čārlzs (1793—1879) — amerikānu vulgārais ekonomists, kapitalisma apoloģēts, izvirzīja šķiru interešu harmonijas reakcionāro teoriju. — 248.

Kerzons Džordžs Nataniels (1859—1925) — Anglijas valsts darbinieks, viens no konservatīvo partijas līderiem. 1919.—1923. g. —

Lielbritānijas ārlietu ministrs, viens no galvenajiem bruņotās intervencijas organizētājiem pret Padomju Krieviju. Asi nostājās pret Padomju valsti arī Dženovas un Lozannas konferencē. — 508.

Kindzulis Jezups (1883—1941) — buržuāzisks politisks darbinieks, rakstnieks. Viens no Latgales zemnieku partijas lideriem. 1920.—1921. g. iekšlietu ministra biedrs buržuāziskās Latvijas valdībā. — 99, 167.

Kingiseps Viktors (1888—1922) — viens no Igaunijas KP organizētājiem. Komunistiskās partijas biedrs no 1906. gada. Pēc Februāra revolūcijas vadīja Igaunijas novada padomju Izpildu komiteju, Oktobra revolūcijas laikā — Tallinas Kara revolucionāro komiteju. 1918. g. strādāja Maskavā VAK un Augstākajā tiesā. 1919. g. nelegāli atgriezas Igaunijā, atjaunoja un vadīja Igaunijas KP darbību. Provokatora nodots, 1922. g. naktī uz 3. maiju tika arestēts un naktī uz 4. maiju pēc lauka kara tiesas sprieduma nošauts. — 320, 420, 464.

K. L. — sk. *Stučka Pēteris.*

Klemanso Zoržs Benžamēns (1841—1929) — franču buržuāzisks politisks darbinieks un valstsvīrs. 1906.—1909. g. vadīja Francijas valdību. No 1917. g. novembra atkal vadīja Francijas valdību, ieviesa Francijā militāras diktatūras režīmu. Viens no intervencijas organizētājiem un iedvesmotājiem pret Padomju Krieviju. 1920. g. prezidenta vēlēšanās cieta neveiksmi un izbeidza politisko darbību. — 548.

Klive Adolfs (1888—1974) — reakcionārs buržuāziskās Latvijas politisks darbinieks. Viens no Zemnieku savienības lideriem. Vēlāk reakcionārs emigrants. — 93.

Knoriņš Vilhelms Vilis (1890—1938) — starptautiskās strādnieku kustības un Komunistiskās partijas darbinieks, vēsturnieks, žurnālists, vēstures zinātnu doktors (no 1935. g.). Komunistiskās partijas biedrs no 1910. gada. 1914.—1917. g. piedalījās boļševiku partijas organizācijas izveidošanā Minskā un Rietumu frontē. Pēc Oktobra revolūcijas — vadošā partijas darbā Baltkrievijā, Lietuvā, Maskavā, Kominternē, veica arī lielu zinātnisku darbu partijas vēstures izpētē, viens no VK(b)P vēstures išā kursa (1938) autoriem. — 394.

Knunjancs Bogdans (1878—1911) — sociāldemokrāts, boļševiks. 1905. g. septembrī kooptēts KSDSP Pēterburgas komitejā, pirmās Petrogradas strādnieku deputātu padomes Izpildu komitejas loceklis. 1905. g. izsūtīts mūža trimdā uz Sibīriju. 1907. g. izbēga no trimdas un strādāja Baku. 1910. g. septembrī arestēts un nomira Baku cietumā. — 517.

Kokss Džeimss — reakcionārs amerikāņu politisks darbinieks, 1920. g. vēlēšanās ASV prezidenta amata kandidāts no demokrātu partijas, Ohaio štata gubernators, kongresa loceklis. — 42.

Kolčaks Aleksandrs (1873—1920) — cariskās flotes admirālis, monarhists, viens no galvenajiem Krievijas kontrrevolūcijas vadītājiem 1918. un 1919. g., Antantes ieliktenis. — 44, 45, 50, 77.

Konfucijs (apm. 551.—479. g. p. m. ē.) — senās Ķīnas domātājs, konfuciānisma pamatlīcējs, pedagoģs, valsts darbinieks. — 81.

Korfs — buržuāzisks zinātnieks Krievijā. — 523, 527.

Korkunovs Nikolajs (1853—1904) — buržuāzisks krievu zinātnieks, Pēterburgas universitātes profesors. Turpinot A. Gradowska darbu, pētīja valsts tiesību vēsturi. — 509.

Korņilos Lavrs (1870—1918) — cara armijas generālis, monarhists. 1917. gadā pēc jūlija dienām, būdams armijas augstākais viers-

pavēlnieks, mēģināja nodibināt militāru diktatūru, nodevīgi atdeva Rigu vācu karaspēkam, lai atbrīvotu tam ceļu uz revolucionāro Petrogradu. Vēlāk bija viens no kontrrevolucionāro spēku organizētājiem Krievijas dienvidos. Kritis kaujā pie Jekaterinodaras. — 536, 557.

Koroļenko Vladimirs (1853—1921) — progresīvs krievu rakstnieks un publicists. Viņa dairādi caurstrāvo sociāli politiski motīvi, humānisms, līdzjūtība aspiestajiem, kaut arī viņš nesaskatīja revolucionārās ciņas ceļu. — 318.

Kotlarevskis S. (1873—1940) — profesors, buržuāzisks publicists, viens no kadetu partijas dibinātājiem, tās CK loceklis, I Valsts domes deputats. 1917. g. — Pagaidu valdības komisārs tīcības lietās. Pēc Oktobra revolūcijas — dažādu kontrrevolucionāru organizāciju dalībnieks. 1920. g. tika nosacīti notiesāts uz 5 gadiem cietumā. Vēlāk strādāja Maskavas universitātē. — 547, 558, 559.

Kozlovsks Mečislavs (1876—1927) — revolucionārās kustības un Padomju valsts darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1900. gada. 1905.—1907. g. revolūcijas aktīvs dalībnieks. 1906.—1908. g. — emigrācijā. Pēc Oktobra revolūcijas — Tieslietu tautas komisariāta kolēģijas loceklis, Mazās Tautas Komisāru Padomes priekšsēdētājs. 1919. g. no janvāra līdz aprīlim — Lietuvas-Baltkrievijas Padomju Republikas tieslietu tautas komisārs. 1922.—1923. g. — generālkonsuls Vinē. No 1923. g. — Satiksmes ceļu tautas komisariāta galvenais juriskonsults. — 447, 448, 450.

Krastīš Kārlis (Viktors) (1892—1932) — partijas biedrs no 1910. gada. No 1917. g. maija — avīzes «Cīņa» redakcijas loceklis. LSD V kongresā ievēlēts par CK loceklī. 1918. g. nelegāli atgriezās Latvijā un bija loceklis Kara revolucionārajā komitejā, kas vadīja sacelšanos pret vācu okupantiem. 1919. g. — Padomju Latvijas valdības loceklis un avīzes «Cīņa» redaktors. 1920.—1931. g. — Kominternes Latvijas sekcijas sekretārs, Latvijas KP CK loceklis. — 615.

Krēslīņš — sk. Bērziņš-Andersons Jānis.

Krispīns Arturs (1875—1946) — viens no vācu sociāldemokrātijas lideriem, oportūnists, publicists. 1917.—1922. g. vadīja Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas labējo spārnu. 1922. g. atgriezās Vācijas Sociāldemokrātiskajā partijā, bija tās CK loceklis. — 63, 69, 76, 200, 549, 586.

Kroders Jānis (1860—1938) — revolucionārās kustības dalībnieks, skolotājs. PSKP biedrs no 1904. gada. Aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalībnieks, viens no Vidzemes un Kurzemes pagastu delegātu kongresa organizētājiem. Cara varas iestādes 1907. g. viņam piešprieda nāves sodu, bet to nomainīja ar mūža katorgu. Pēc Februāra revolūcijas bija Rīgas aprīķa komisārs. 1918.—1921. g. dzīvoja Omskā, vēlāk Novgorodā un tās gubernā. Aktīvi piedalījās partijas, pedagoģiskajā un kultūras darbā. — 441—443.

Kromvels Olivers (1599—1658) — Anglijas 17. gs. buržuāziskās revolūcijas darbinieks, buržuāzijas un «jaunās muižniecības» vadonis, Anglijas republikas galva (1649—1653); Anglijas lords protektors (1653—1658), nezēlīgi apspieda īru sacelšanos (1641—1651). — 531.

Kropotkins Pjotrs (1842—1921) — krievu geogrāfs, ceļotājs, viens no anārhisma teorētiķiem. Pirmā pasaules kara laikā — aizsardzīnieks. 1917. g. sludināja šķiru samierināšanos. 1920. g. uzrakstīja aicinājumu starptautiskajam proletariātam apvienoties ciņai pret ārvalstu militāro intervenciju Padomju Krievijā. — 126.

Krūmiņš Haralds (1894—1943) — padomju darbinieks un žurnālists. Komunistiskās partijas biedrs no 1909. gada. Darbojās LSD Rīgas organizācijā, vēlāk Petrogradas organizācijas latviešu rajonā «Prometejs» un Maskavas organizācijā. Pēc Oktobra revolūcijas strādāja laikrakstos «Pravda», «Izvestija», «Ekonomičeskaja Zizņa» u. c., bija Lielās Padomju enciklopēdijas galvenā redaktora vietnieks. Sarakstījis vairākus darbus par ekonomikas jautājumiem. — 357, 394.

Krups — vācu lielkapitālistu ģimenes uzvārds; šī ģimene vada kara metalurgisko koncernu — vienu no galvenajiem vācu imperiālisma arsenāliem. Koncerna vadītāji aktīvi piedalījās pirmā un otrā pasaules kara sagatavošanā; karos ieguva milzīgu peļņu. — 152.

Kügelmanis Ludvigs (1830—1902) — vācu sociāldemokrāts, ārsts, K. Marksas draugs, Vācijas 1848.—1849. g. revolūcijas dalībnieks, I Internacionāles loceklis. — 491, 494.

Kunovs Heinrihs (1862—1936) — vācu labējais sociāldemokrāts, vēsturnieks, sociologs un etnogrāfs, profesors. 1917.—1923. g. — Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas žurnāla «Die Neue Zeit» redaktors. Sākumā pieslējās marksistiem, pēc tam — revizionists un marксisma falsifikators, sociālšovinists. — 247.

Kšesinska Matilde — balerīna. Līdz Februāra revolūcijai viņai Petrogradā piederēja Nikolaja II dāvāta savrupnāja, kas pazīstama ar Kšesinskas pils nosaukumu. — 450.

Kviasis — sk. *Kviesis Alberts*.

Kviesis Alberts (1881—1944) — reakcionārs latviešu buržuāzisks politisks darbinieks, advokāts, viens no Zemnieku savienības līderiem. 1921.—1923. g. — iekšlietu ministrs, no 1926. g. — Saeimas priekšsēdētāja biedrs. 1930.—1936. g. — buržuāziskās Latvijas valsts prezidents. — 308, 309, 315, 372, 599.

Kirsis — Kristīgās nacionālās savienības kandidāts Rīgas pilsētas domes vēlēšanās. — 283.

Kūķis Krišs (1874—?) — buržuāziskās Latvijas militārs un politisks darbinieks, galējs reakcionārs. 1920. g. — Kurzemes divīzijas komandieris, fašistiskā Nacionālā kluba darbonis. — 599.

Labands Pauls (1838—1918) — vācu zinātnieks, profesors, politisks darbinieks. Sarakstījis vairākus darbus par juridiskiem jautājumiem. — 525, 527, 533.

Lafargs Pols (1842—1911) — izcils franču un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, talantīgs publicists, viens no pirmajiem zinātniskā komunisma piekritējiem Francijā, tuvs K. Marksas un F. Engelsa draugs un cīņu biedrs, Marksas meitas Lauras vīrs. — 267.

Laidoners Johans (1884—1942) — reakcionārs igauņu buržuāzijas militārs un politisks darbinieks, ģenerālis. 1918.—1920. g. — viens no kontrrevolūcijas vadoņiem Baltijā, buržuāziskās Igaunijas armijas virspavēlnieks. — 60, 73.

Landsbergs Otto (1869—?) — vācu labējais sociāldemokrāts, advokāts. 1912. g. — reihstāga deputāts. Pēc Novembra revolūcijas Vācijā bija tieslietu ministrs Šeidemaņa valdībā. — 39.

Larins J. (Lurjē Mihails) (1882—1932) — sociāldemokrāts, bija meņševiks. 1917. g. augustā tika uzņemts bolševiku partijā. Pēc Oktobra sociālistiskas revolūcijas strādāja padomju un saimnieciskas organizacijas. — 447.

Lasals Ferdinands (1825—1864) — vācu sīkburžuāzisks sociālists, nodibināja Vispārējo vācu strādnieku savienību (1863), oportūnisma paveida (lasalisms) dibinātājs Vācijas strādnieku kustībā un Vācijas sociāldemokrātijā. Sarakstījis vairākus sabiedriski politiskus darbus (īpaši par konstitūcijas jautājumiem), kuriem bija paliekoša nozīme. — 77, 156, 489, 529, 530, 569.

Lasse — Kristīgās nacionālās savienības kandidāts Rīgas pilsētas domes vēlēšanās. — 283.

Lavrovs Pēteris (1823—1900) — krievu publicists, narodnicisma teorētiķis, žurnāla «Vperjod» redaktors. — 128.

Le — sk. *Stučka Pēteris*.

Lednieks P. — sk. *Stučka Pēteris*.

Leduskukainis P. — sk. *Stučka Pēteris*.

Lektons Klods Martēns (1817—1871) — franču ģenerālis. 1871. g. 18. marta piedalījās nakts ekspedīcijā pret Monmartru. Viņu nonāvēja viņam pašam pakļautās karaspēka daļas, pārejot tautas pusē. — 127.

Lencmanis Jānis (1881—1939) — partijas biedrs no 1899. g., aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalībnieks. Pēc Februāra revolūcijas bija LSD CK un Rīgas komitejas loceklis, VCIK loceklis. 1919. g. — Padomju Latvijas valdības priekšsēdētāja vietnieks un iekšlietu komisārs, pēc tam 15. armijas Revolucionārās kara padomes loceklis. Vēlāk strādāja atbildīgā saimnieciskā un partijas darbā Padomju Savienībā. — 162, 195.

Leopolds (1846—1930) — Bavārijas princis. Pirmā pasaules kara laikā bija 9. vācu armijas pavēlnieks, no 1916. g. septembra — vācu Austrumu frontes virspavēlnieks. — 44, 49, 76.

Lesings Gotholds Efraims (1729—1781) — vācu apgaismotājs, dzejnieks, kritiķis, dramaturgs un filozofs. — 229.

Levi Pauls (1883—1930) — vācu sociāldemokrāts, advokāts, savienības «Spartaks» biedrs. Vācijas Komunistiskās partijas dibināšanas kongresā ievēlēts par CK loceklī. Kominternes II kongresa deleģāts. 1921. g. ieņēma labēji oportūnistisku nostāju. 1924. g. tika izslēgts no partijas par disciplīnas rupju pārkāpšanu, atgriezās oportūnistiskajā sociāldemokrātu partijā. — 147, 148, 150—156, 393, 403.

Libeks — Rozas Luksemburgas fiktīvais vīrs. — 272.

Libknehta Soņa — Kārja Libknehta dzīvesbiedre. — 274, 275, 276.

Libknehts Karlis (1871—1919) — izcils vācu un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks. Viens no savienības «Spartaks» organizētājiem un vadītājiem, cīnījās pret oportūnismu un militārismu. 1918. g. Novembra revolūcijas laikā kopā ar R. Luksemburgu vadīja vācu strādnieku revolucionāro avangardu, viens no Vācijas Komunistiskās partijas dibinātājiem un Berlīnes strādnieku sacelšanās vadonis. Pēc sacelšanās apspiešanas kontrrevolucionāri viņu zvēriski nogalināja 1919. g. 15. janvārī. — 36, 67, 127, 155, 156, 242, 273, 276, 556, 573, 580.

Libknehts Vilhelms (1826—1900) — vācu strādnieku kustības un sociāldemokrātijas darbinieks, reihstāga deputāts no 1874. gada. No 1890. g. — avizes «Vorwärts» («Uz priekšu») redaktors. — 267, 476, 567.

Lindīņš Rūdolfs (Pagāns, Mitulis) (1887—1941) — sociāldemokrāts meņševiks, publicists. 1914. g. decembrī izslēgts no LSD kā

sociālšovinists. Buržuāziskajā Latvijā — Centrālās zemes ierīcības komitejas loceklis un 1921. g. zemkopības ministra biedrs, viens no Sociāldemokrātu-mazinieku partijas darboņiem, redīģēja laikrakstu «Laukstrādnieks». — 57, 68, 72, 88, 90, 92, 94—96, 100—102, 108, 193—195, 201, 204, 222, 224, 226, 227, 263, 285, 287, 310, 315, 316, 322, 324, 326, 335—338, 374, 410, 633, 636.

Lloids Džordžs Deivids (1863—1945) — buržuāzisks angļu valsts darbinieks un diplomāts, liberāļu partijas līderis. 1916.—1922. g. — premjerministrs. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas — viens no bruņotās intervencijas un blokādes organizētājiem pret Padomju valsti. — 71, 301, 368, 426, 457, 460, 548.

Lms (Lemess) — sk. *Salna Rūdolfs*.

Lomovs (Opokovs) Georgijs (1888—1938) — Komunistiskās partijas biedrs no 1903. gada. Veica partijas darbu Saratovā, Pēterburgā, Ivanovovoznesenskā, Maskavā. Pēc Oktobra revolūcijas tika iecelts par tieslietu tautas komisāru, taču šī amata pienākumu pildīšanu neuzsaka. Vēlāk strādāja atbildīga saimnieciska un padomju darbā. — 447.

Longē Sarls (1833—1903) — franču sociālists, I Internacionāles Generalpadomes loceklis. K. Marksas znots. — 267.

Longē Zans (1876—1938) — viens no Francijas Sociālistiskās partijas un II Internacionāles līderiem, publicists. Pirmā pasaules kara laikā — centrists. Bija pret FSP pievienošanos Kominternei un Francijas Komunistiskās partijas dibināšanu. No 1921. g. — Vines (2 $\frac{1}{2}$) Internacionāles Izpildkomitejas loceklis. — 43, 47, 65, 69, 72.

Lorencs Klāvs (1885—1975) — sociāldemokrāts meņševiks. Buržuāziskajā Latvijā 1923. g. — darba ministrs. — 375, 599.

Losickis A. (1869—?) — ekonomists un statistiks. Sarakstījis vairākus darbus par zemnieku saimniecībām. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas strādāja PSRS Centrālajā statistikas pārvaldē. — 444.

Ludendorfs Erihs (1865—1937) — vācu ģenerālis, galējs reakcionārs. Pirmā pasaules kara laikā — Austrumu frontes štāba priekšnieks; 1916.—1918. g. — augstākās virspavēlniecības ģenerālkvarṭīrmeistars, faktiski vadītājs. 1920. g. aktīvi piedalījās Kapa pučā, kas bija vērts pret republiku. Vēlāk pieslejās fašistiem un piedalījās arī viņu neveiksmīgajā pučā Minhenē 1923. g. — 394, 549.

Luijs (Ludviķis) Filips (1773—1850) — Francijas karalis (1830—1848). Pēc 1830. g. buržuāziskās jūlijā revolūcijas ieguva troni. Viņa reakcionārā politika kalpoja finansu aristokrātijas interesēm. Nogāzts no troņa 1848. g. februāra revolūcijā, aizbēga uz Angliju. — 123.

Luksemburga Roza (1871—1919) — izcila starptautiskās strādnieku kustības darbiniece, II Internacionāles kreisā spārna līdere, viena no Vācijas Komunistiskās partijas dibinātājām. Reakcionāri viņu zvēriski noslepkavoja Berlinē 1919. g. 15. janvāri. — 66, 266—273, 276, 439—501, 556, 583.

Lunačarskis Anatolijs (1875—1933) — profesionāls revolucionārs, Padomju valsts darbinieks un sabiedriski darbinieks. Pēc Oktobra revolūcijas līdz 1929. g. — KPF SR izglītības tautas komisārs, vēlāk PSRS CIK Zinātņu komitejas priekšsēdētājs. No 1930. g. — akadēmiķis. Publicists, dramaturgs, sarakstījs vairākus ievērojamus darbus par mākslas un literatūras jautājumiem. — 451, 452, 653.

Luters Mārtiņš (1483—1546) — vācu teologs, luterānisma nodinātājs, topošās vācu buržuāzijas ideologs. — 130, 520.

Leņins Vladimirs Iļjičs (1870—1924) — Padomju Savienības Komunistiskās partijas nodibinātājs un vadonis, Padomju sociālistiskās valsts nodibinātājs, starptautiskā proletariāta vadonis un skolotājs. — 29, 36, 40, 42, 48, 66, 69, 70, 119, 130—134, 136—140, 142, 187, 195, 270, 301, 304, 314, 357, 389, 427, 434, 449, 452, 466, 474, 476, 486, 498, 499, 503—506, 516, 520, 521, 542, 547, 549, 550, 553, 564, 576, 581, 583, 588, 603, 606, 618, 631, 632, 640, 653.

Litvinovs Maksims (1876—1951) — partijas un padomju darbinieks, boļševiku partijas biedrs no 1898. gada. Bija laikraksta «Iskra» aģents, vadīja tā transportēšanu caur Latviju uz Krievijas iekšieni. 1905. g. — KSDSP Rīgas organizācijas loceklis. 1918. g. — KSFPR Ārlietu tautas komisāriāta kolēģijas loceklis, no 1921. g. — ārlietu tautas komisāra vietnieks. 1930.—1939. g. — PSRS ārlietu tautas komisārs. 1941.—1946. g. — PSRS ārlietu tautas komisāra vietnieks, vienlaikus (1941—1943) PSRS vēstnieks ASV. — 653.

Luovs Georgijs (1861—1925) — kņazs, lielmuižnieks, zemstu darbinieks. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas no marta līdz jūlijam bija kontrrevolucionārās Pagaidu valdības priekšsēdētājs un iekšlietu ministrs. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas emigrēja uz Franciju. — 446, 519, 522, 538.

Magaziners J. — krievu jurists, kadets. 1919. g. Petrogradā iznāca viņa grāmata «Lekcijas par valsts tiesībām». — 537.

Makdonalds Džeimss Ramsejs (1866—1937) — angļu politisks darbinieks, viens no Neatkarīgās strādnieku partijas un leiboristu partijas dibinātājiem un lideriem. Galējs oportūnists. 1918.—1920. g. centās kavēt angļu strādnieku cīņu pret pretpadomju intervenciju. 1924. g. un 1929.—1931. g. — Anglijas premjerministrs. — 313.

Makiajavelli Nikolo (1469—1527) — itāliešu politiķis, rakstnieks, vēsturnieks, militārs teorētiķis. Cīnījās par Itālijas politisku apvienošanu un stipras valsts izveidošanu. Uzskatīja, ka valsts nostiprināšanas interesēs pieļaujami jebkuri līdzekļi — vardarbība, nodevība, slepkavība utt. un valdniekam nav jāpakļaujas nekādiem morāles likumiem. Sāda politika nosaukta par makiavellismu. — 537, 579.

Maksis, Bādenes (1867—1929) — keizariskās Vācijas pēdējais valsts kanclers. 1918. g. no 3. oktobra līdz 9. novembrim vadīja t. s. «demokrātisko» valdību, kuru bija izveidojusi reakcionārā valdības kliķe kopā ar labējiem sociāldemokrātu lideriem, lai novērstu revolūciju un glābtu monarhiju. 1918. g. Novembra revolūcija Vācijā šo valdību gaza. — 446.

Markhevsks (Karskis) Julians (1866—1925) — ievērojams starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, publicists, viens no Polijas un Lietuvas Sociāldemokrātiskās partijas organizētājiem (1893), tās galvenas valdes loceklis. Dzīvodams Vācijā, atbalstīja V. I. Ķēniņu «Iskra» organizēšanas un izdošanas laikā. No 1919. g. dzīvoja Maskavā, strādāja Padomju valsts diplomātiskajā darbā un Kominternes orgānos. — 267, 631.

Marksa-Evelinga Eleonora (1855—1898) — K. Marksas jaunākā meita, E. Evelinga dzīvesbiedre, 1880.—1890. gadu angļu un starptautiskās strādnieku kustības aktīva dalībniece. — 267, 268.

Marksa-Lafarga Laura (1848—1911) — strādnieku kustības darbiniece, K. Marksas meita. No 1868. g. — Pola Lafarga dzīvesbiedre. Daudz darīja marksisma izplātišanā, kopā ar vīru pārtulkoja franču

valodā «Komunistiskās partijas manifestu» (1885), tulkojusi arī citus K. Marksas un F. Engelsa darbus. — 267.

Marksa-Longē Zenija (1844—1883) — K. Marksas vecākā meita, Šarla Longē dzivesbiedre. — 267.

Markss Kārlis (1818—1883) — zinātniskā komunisma pamatlīcējs, geniāls domātājs, starptautiskā proletariāta vadonis un skolotājs. — 22, 24, 25, 27, 30, 31, 36, 82, 119, 126, 129, 156, 187, 189, 193, 242—244, 247—256, 259, 264, 270, 271, 289, 290, 301, 310, 318, 325, 332, 333, 340, 342, 353, 357, 380, 402, 450, 452, 458, 460, 474, 477—479, 482—494, 503, 504, 509, 510, 513, 515, 516, 520, 530, 534, 548, 553, 558, 560, 563, 565—567, 569, 570, 571, 578—580, 583, 584, 590, 593, 610, 620, 623, 629, 630, 632.

Martovs L. (Cederbaums Jūlijs) (1873—1923) — viens no meņševiku lideriem. 1900. g. piedalījās avizes «Iskra» izdošanā, bija tās redakcijas loceklis. KSDSP II kongresā vadīja oportūnistisko mazākumu un no tā laika bija meņševiku centrālo iestāžu vadītājs un meņševiku izdevumu redaktors. Pasaules kara laikā — centrists. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas vadīja meņševiku-internacionālistu grupu. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas — padomju varas pretinieks un 1920. g. emigrēja uz Vāciju. — 36, 38, 42, 43, 47, 48, 61, 76.

Maurenbrehers Marks (1874—1930) — vācu publicists, Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas biedrs no 1903. gada, 1916. g. izstājās no sociāldemokrātu partijas, nodibināja un vadīja buržuāzisko Vācu nacionālo tautas partiju. — 499.

Meierovics Zigfrids (1887—1925) — reakcionārs buržuāziskās Latvijas politikis, viens no Zemnieku savienības vadītājiem, āriņu ministrs un ministru prezidents (no 1921. g. jūnija līdz 1923. g. janvārim un no 1923. g. jūnija līdz 1924. g. janvārim). — 61, 157, 198, 258, 293, 316, 360, 366, 548, 598.

Melnais Kārlis (Budzis) — LKP VII kongresa delegāts. — 615.

Melngailis Emīlis (1874—1954) — komponists, Latvijas PSR Tautas mākslinieks. — 78.

Menders Fricis (1885—1971) — jurists, meņševiku publicists, oportūnistisks LSDSP CK priekšsēdētājs buržuāziskajā Latvijā. — 35—41, 43—46, 48—51, 54—61, 63, 68, 75, 76, 81, 83, 87, 100, 168, 169, 309, 310, 315, 316, 343, 347, 368, 459, 604, 625.

Mengers Antons (1841—1906) — sīkburžuāzisks austriešu jurists, «juridiskā sociālisma» pārstāvis, no 1877. g. — Vines universitātes profesors. — 475, 505.

Mens Henrijs Sumners (1822—1888) — buržuāzisks angļu politisks darbinieks, zinātnieks jurists, profesors. — 513.

Mērings Francis (1846—1919) — izcils Vācijas strādnieku kustības darbinieks, viens no Vācijas sociāldemokrātijas kreisā spārna lideriem un teorētiķiem, publicists un vēsturnieks. Bija viens no grupas «Internacionāle», vēlāk «Spartaks» vadītājiem. F. Mēringam bija ievērojama loma Vācijas Komunistiskās partijas nodibināšanā. — 273.

Merkelis Garlibs (1769—1850) — vācu publicists un rakstnieks, apgaismotājs, cīnījās pret dzimtbūšanu Baltijā. — 86.

Meters — buržuāzisks vācu vēsturnieks, profesors. — 101.

Mihailovs Mihails (1829—1865) — krievu revolucionārais demokrāts, rakstnieks, publicists. *Revolucionārās situācijas gados (1859—1861) rakstīja un izplatīja pret patvaldību vērstas proklamācijas. 1861. g. arestēts un sodīts ar 6 gadiem katorgā, kur gāja bojā. — 482.

Mihailovskis Nikolajs (1842—1904) — publicists un literatūras kritikis, liberalo narodniku teorētiķis. — 21.

Mihails Aleksandrovičs — Romanovs Mihails (1878—1918) — pēdēja Krievijas cara Nikolaja II (Romanova) brālis. — 535.

Miljerāns Aleksandrs Etjēns (1859—1943) — franču politisks darbinieks. 80. gados — sikburžuāzisks radikālis, 90. gados pieslējās sociālistiem, bija oportūnistiskā virziena pārstāvis franču sociālistiskajā kustībā, 1899. g. iestājās reakcionārajā valdībā. Vēlāk darbojās dažādos ministru posteņos, bija Francijas prezidents (1920—1924). — 38, 548.

Mills Džons Stjuarts (1806—1873) — angļu filozofs un ekonomists. Mēģināja eklektiski savienot liberālisma un sociālisma principus. — 81.

Mīķukovs Pāvels (1859—1943) — kadetu partijas līderis, krievu imperiālistiskās buržuāzijas ideologs, vēsturnieks un publicists. III un IV Valsts domes deputāts. 1917. g. — Pagaidu valdības ministrs. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas emigrēja uz ārzemēm. — 25, 51, 481, 537, 538.

Mīļutins Vladimirs (1884—1938) — Padomju valsts un partijas darbinieks. Revolucionārajā kustībā piedalījās no 1903. gada. Bolševiks no 1910. gada. 1917. g. aprili ievēlēts par KSDS(b)P CK locekli. Pēc Oktobra revolūcijas — pirmais zemkopības tautas komisārs, vēlāk strādāja atbildīgā saimnieciskā un padomju darbā. — 447.

Mitulis A. — sk. *Lindīņš Rūdolfs*.

Molkenbūrs Hermanis (1851—1927) — vācu sociāldemokrāts, laislietis. No 1904. g. — Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas ģenerālskretārs. II Internacionālē Starptautiskā sociālistiskā biroja loceklis. Pasaules kara laikā — sociālšovinists. 1918. g. pēc Novembra revolūcijas Vācijā sadarbojās ar kontrrevolucionāro buržuāzisko valdību. — 496.

Morics Ernests (1889—1955) — sociāldemokrāts meņševiks. Oportūnistiskās Latvijas SDSP CK loceklis, meņševiku ietekmē esošā Latvijas Arodbiedrību centrālbiroja sekretārs. — 382, 383, 593, 594.

Muhameds (Mahomets) (apm. 570. (vai 580.)—632. g.) — arābu reliģisks un politisks darbinieks. Musulmaņi un korāns viņu uzskata par allaha sūtni un pravieti; islamā nodibinātājs. — 23.

Musolini Benito (1883—1945) — Itālijas fašistu partijas vadonis (no 1919. g.). 1922. g. izdarija valsts apvērsumu un kļuva par fašistisku diktatoru. Tauta viņu 1945. g. nogalināja. — 593, 599.

Napoleons I (Bonaparts) (1769—1821) — franču karavadonis un valstsvīrs, imperators (1804—1814 un 1815). — 30, 32, 123.

Nikolajs — sk. *Nikolajs II (Romanovs)*.

Nikolajs Nikolajevičs (Romanovs) (1856—1929) — lielkņazs. 1914.—1915. g. — cara armijas augstākais virspavēlnieks, no 1915. g. augusta — Kaukāza armijas pavēlnieks. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas aizbēga uz Franciju. — 269, 535.

Nikolajs II (Romanovs) (1868—1918) — pēdējais Krievijas cars, valdīja no 1894. g. līdz 1917. g. Februāra revolūcijai, kad tautas masas viņu gāza, likvidējot Romanovu monarhiju. — 184, 446, 535, 536, 557.

Nobs Ernsts (1886—1957) — viens no Šveices Sociāldemokrātiskās partijas līderiem. No 1917. g. — centrists-pacifists. 20. gados —

labējais sociāldemokrāts, cīnījās pret komunistisko kustību. 1949. g. — Sveices prezidents. — 69.

Noske Gustavs (1868—1946) — viens no vācu sociāldemokrātijas oportūnistiskajiem līderiem. Līdz pirmajam pasaules karam aizstāvēja militārismu, kara laikā bija sociālšovinists. 1919. g. — Vācijas kara ministrs, organizēja izrēķināšanos ar strādniekiem Berlīnē un K. Libknehta un R. Luksemburgas noslepkoavošanu. Piedalījās militārās intervencijas organizēšanā Baltijā. — 44, 60, 263, 505, 511, 548, 549, 556, 580.

Nulanss Zozejs (1864—1939) — reakcionārs franču politisks darbinieks, diplomāts. 1913.—1915. g. — kara ministrs un finansu ministrs. 1917. un 1918. g. — vēstnieks Krievijā. Viens no galvenajiem pret padomju varu vērsto kontrrevolucionāro sazvērestību un dumpju organizētājiem. Pēc aizbraukšanas no Padomju Krievijas aktīvi darbojas dažādās pretpadomju organizācijās ārzemēs. — 589.

O. A. — sk. *Stučka Pēteris*.

Olārs Aljonss (1849—1928) — ievērojams buržuāzisks franču vēsturnieks. Pētīja Francijas 18. gs. buržuāziskās revolūcijas vēsturi. 1919. g. protestēja presē pret Padomju Krievijas blokādi un komunistu apmelošanu, taču nostājas pret proletariāta diktātūru. — 479.

Opokovs — sk. *Lomovs Georgijs*.

Ozoliņš Eduards (Atis) (1891—1967) — revolucionārās kustības dalībnieks, partijas un padomju darbinieks. Partijas biedrs no 1914. g., darbojās LSD Vidienas organizācijā, 1919. g. — Padomju Latvijas CIK loceklis, Valmieras aprīķa Strādnieku, zaldātu un bezzemnieku deputātu padomes, LKP Valmieras aprīķa komitejas priekšsēdētājs. No 1923. g. — nelegalajā partijas darbā Latvijā: strādāja partijas pagrīdes tipogrāfijā «Spartaks» Rīgā, 1925.—1928. g. bija Sarkanās Palidzības CK priekšsēdētājs. No 1931. g. — vadošā partijas un padomju darbā Maskavā. — 347, 349, 350, 352.

Ozols Jānis (Zars, Hartmanis) (1878—1968) — viens no LSDSP organizētājiem un avizes «Cīņa» dibinātājiem, viens no tās pirmajiem redaktoriem. 1900. g. aprīļa sākumā piedalījās V. I. Ļeņina un latviešu socialdemokrātu apspriedē Rīgā. Aktīvs 1905. g. revolūcijas dalībnieks Latvijā, Rīgas strādnieku deputāts II Valsts domē, tās socialdemokrātu frakcijas loceklis. 1907. g. emigrēja uz ASV, bija avizes «Strādnieks» redaktors (1909—1913). — 439, 441.

Paegle Leons (1890—1926) — revolucionārs rakstnieks. Komunistiskas partijas biedrs no 1917. gada. Buržuāziskajā Latvijā strādāja gan nelegalajā partijas darbā, gan Rīgas Arodbiedrību centrālbirojā, publicējās kreiso arodniku žurnālā «Vienība» u. c., rosīgi nodevās rakstniecībai. Vairākkārt apcietināts. — 308.

Pagāns — sk. *Lindiņš Rūdolfs*.

Pakalns — sk. *Daniševskis Jūlijs*.

Pannekuks Antons (1873—1960) — holandiešu sociāldemokrāts, profesors. No 1907. g. darbojās Holandes sociāldemokrātijas kri-sajā spārnā, bet no 1910. g. sadarbojās ar Vācijas kri-sajiem sociāldemokrātiem. 1918.—1921. g. bija Holandes Komunistiskās partijas biedrs un piedalījās Kominternes darba, centās pamatot vācu «kreiso» oportūnistu platformu. 1921. g. izstājās no partijas un novēršās no politiskās darbības. — 500—502.

Patiels — franču ģenerālis, karoja pret Parīzes Komūnu. — 127.
Pauļuks Jānis (1865—1937) — latviešu buržuāzisks politisks darbinieks, inženieris. 1921.—1925. g. bija satiksmes ministrs, 1923. g. — ministru prezidents. 1925. g. ievēlēts par Latviešu lauksaimnieku centrālbankas valdes priekšsēdētāju. — 599.

Pečaks Kārlis (1892—1938) — Komunistiskās partijas biedrs no 1909. g., ekonomists. 1914. g. ievēlēts par LSD CK locekli. Pēc Oktobra revolūcijas strādāja Maskavā. 1919. g. Padomju Latvijas valdībā bija rūpniecības komisāra vietnieks. No 1920. g. darbojās LKP CK Arzemju birojā, redīgēja partijas laikrakstus. No 1922. g. — pedagoģiskajā darbā Maskavas augstskolās, profesors (no 1934. g.). — 394.

Pendi Luijs Zans (1850—1917) — franču strādnieks — galdnieks, prudonists, I Internacionāles un Parīzes Komūnas loceklis. Pēc Komūnas apspiešanas emigrēja uz Sveici, kur pieslējās anarhistiem. — 128.

Pestanja Anhels (1888—1937) — spānu anarhosindikālists, vēlāk izveidoja sindikālistu partiju; Spānijas Nacionālās darba konfederācijas loceklis. 1920. g. piedalījās Kominternes II kongresa darbā. — 41.

Pestelis Pāvels (1793—1826) — dekabrist, pulkvedis. 1821. g. nodibināja dekabristu Dienvidu biedrību un bija tās vadītājs. Dekabristu sacelšanās laikā arestēts un pakārts kopā ar četriem cītiem dekabristiem Pētera-Pāvila cietoksnī. — 481.

Pētersons Kārlis (1877—1926) — latviešu revolucionārs, Komunistiskās partijas biedrs no 1898. gada. 1917. g. Oktobra dienās — 12. armijas rajona Kara revolucionārās komitejas loceklis, vēlāk VCIK Prezidijs loceklis, Latviešu strēlnieku divīzijas komisārs, 1919. g. Padomju Latvijas kara komisārs. — 162.

Petražickis Lēvs (1867—1936) — viens no kadetu partijas lideriem, jurists un sociologs. No 1899. g. — Pēterburgas universitātes profesors. I Valsts domes deputāts. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas emigrēja uz Poliju. Sarakstījis vairākus darbus par juridiskiem un cītiem jautājumiem. — 24, 452.

Petrevics Andrejs (Dadzis, Sinus) (1883—1939) — viens no latviešu sociāldemokrātu-meņševiku lideriem, Satversmes sapulces priekšsēdētāja biedrs, vēlāk buržuāziskās Latvijas senāta (augstākās tiesas) loceklis. — 145, 168, 169.

Pētss Konstantīns (1874—1956) — igauņu reakcionārs buržuāzisks politisks darbinieks, advokāts. Igaunijas buržuāziskās pagaidu valdības ministru prezidents (1918—1919). Vēlāk Igaunijas valsts vecākais, parlamenta prezidents. — 315.

Pilāts Poncijs (miris apm. 37. g.) — Romas prokurators (vietvaldis) Jūdejā (26—36). — 153.

Pilsudskis Jūzejs (1867—1935) — reakcionārs poļu valstsvīrs. Viens no galvenajiem buržuāziski muižnieciskās Polijas valsts organizētājiem 1918. gadā. Nikns PSRS un komunisma ienaidnieks. 1926. g. izdarija valsts apvērsumu un nodibināja Polijā fašistisku režīmu. — 51, 600.

Pļeħanovs Georgijs (1856—1918) — ievērojams krievu un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, pirmais marksisma propagandētājs Krievijā, vēlāk meņševiks. — 45, 268, 521, 549, 621.

Polibijs (apm. 200.—apm. 120. g. p. m. ē.) — senās Grieķijas vēsturnieks. — 507.

Prudons Pjērs Zozefs (1809—1865) — franču publicists, ekonomists un sociologs, sīkburžuāzijas ideologs, viens no anarhisma pamatlicējiem. — 59, 85, 486.

P. S. — sk. *Stučka Pēteris*.

Puankarē Reimons (1860—1934) — reakcionārs franču politisks darbinieks, premjerministrs 1912.—1913., 1922.—1924., 1926.—1929. g., Francijas prezidents 1913.—1920. gadā. Franču imperiālisma visagresīvāko aprindu interešu paudējs, nikns PSRS ienaidnieks, viens no galvenajiem bruņotās intervencijas organizētājiem pret Padomju Krieviju 1918.—1920. gadā. — 589.

Purgalis Jānis (1869—1934) — buržuāzisks politisks darbinieks, Latvijas namīpašnieku biedrību savienības valdes priekšnieks. Buržuāziskajā Latvijā — Satversmes sapulces un Saeimas deputāts, pārstāvēja Kristīgo nacionālo savienību. — 280, 282, 565.

Puriņš Arnolds — sk. *Cuče Mārtiņš*.

R. — sk. *Rainis (Pliekšāns) Jānis*.

Radeks Kārlis (1885—1939) — 20. gs. sākumā piedalījās sociāldemokrātiskajā kustībā Galicijā, Polijā un Vācijā. Pasaules kara laika sāvstījas uz centrisma pusī. 1917. g. iestājās bolševiku partijā. Pēc Oktobra revolūcijas strādāja Ārlietu tautas komisariātā. Kominternes Izpildkomitejas sekretārs, KK(b)P CK loceklis (no VIII līdz XII kongresam). 1918. g. — «kreisais komunists», 1923. g. — aktīvs trockistu opozīcijas darbinieks. 1927. g. par antipartejisku darbību izslēgts no partijas, 1930. g. uzņemts atpakaļ, 1936. g. otrreiz izslēgts. — 136, 625.

Radins — sk. *Knunjancs Bogdans*.

Radiščevs Aleksandrs (1749—1802) — krievu revolucionārais domātājs, rakstnieks. — 481.

Rainis (Pliekšāns) Jānis (1865—1929) — izcils latviešu dzejnieks, viens no jaunstrāvnieku kustības vadītājiem, «Dienas Lapas» redaktors (1891—1895), 1905. gada revolūcijas dalībnieks. 1905. g. decembrī devās emigrācijā uz Sveici. 1920. g. aprili atgriezās buržuāziskajā Latvijā. Latvijas PSR Tautas dzejnieks. — 64, 74—76, 78, 86, 90, 145, 230, 231, 233—236, 238—241, 280, 305, 319, 653.

Rapoports Sarls (1865—1941) — franču sociālisti, dzimis Krievijā. Vēlāk — Francijas Komunistiskās partijas darbinieks. Sarakstījis vairākus darbus par filozofiju un socioloģiju. — 628.

Ratenavus Valters (1867—1922) — buržuāzisks vācu politisks darbinieks. 1922. g. — Vācijas ārlietu ministrs, parakstīja Rapallo līgumu ar KSFPR. Viņu nonāvēja nacionālistiskās organizācijas «Konsuls» teroristi. — 357, 392, 400.

Razins Steipans (apm. 1630.—1671. g.) — Donas kazaks, zemnieku kara vadonis Krievijā (1670—1671). — 653.

Reinhardss Gustavs (1868—1937) — reakcionārs buržuāzisks politisks darbinieks, ārsts. Buržuāziskajā Latvijā — veselības departamenta direktors, Latvijas universitātes docents. Satversmes sapulces un saeimu deputāts, pārstāvēja Kristīgo nacionālo savienību. — 280, 282, 283, 565, 594, 597, 624.

Reisners Mihails (1868—1928) — jurists, profesors. No 1903. g. — emigrācijā Vācijā. Rakstīja vācu socialdemokrātu presē, atbalstīja bolševikus. Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas — KK(b)P biedrs. 1918. g. — Sociālistiskās sabiedrisko zinātņu akadēmijas prezidija loceklis. Strādāja Tieslietu, vēlāk Izglītības tautas komisariātā, bija

pasniedzējs Sarkanās Armijas Kara akadēmijā. Mēģināja tieslietu zinātnē eklektiski savienot marksisma un psihologiskās tiesību doktrīnas elementus. — 541, 555.

Rengartens P. — zinātnieks jurists. Tieslietu tautas komisariāta likumdošanas priekšlikumu nodaļas darbinieks laikā, kad komisariātu vadīja kreisie eseri. — 541.

Renners Kārlis (Springers Rūdolfs) (1870—1950) — austriešu labējo socialdemokrātu līderis un teorētikis, viens no buržuāziski nacionālistiskās «kultūrālās nacionālās autonomijas» teorijas autooriem. 1919.—1920. g. — Austrijas kanclers, 1945.—1950. g. — Austrijas prezidents. — 25, 32, 563.

Reno Zans (1887—?) — franču komunists. No 1907. g. — Francijas Sociālistiskās partijas biedrs. No 1920. g. — Francijas Komunistiskas partijas CK loceklis. 1920.—1928. g. un no 1932. g. — Francijas parlamenta loceklis, parlamenta agrārās komisijas priekšsēdētājs. — 334, 397.

Renū Daniels (1880—1958) — ievērojams Francijas strādnieku un komunistiskās kustības darbinieks, žurnālists. 1906.—1920. g. — Francijas Sociālistiskās partijas biedrs, no 1908. g. avizes «L'Humanité» redaktors. Viens no Francijas Komunistiskās partijas dibinātājiem. 1945.—1958. g. — FKP CK loceklis. — 311.

Rikārdo Dāvids (1772—1823) — angļu ekonomists, izcils klasiskās buržuāziskās politiskās ekonomijas pārstāvis. — 247, 248, 252.

Robespjērs Maksimiliāns (1758—1794) — 18. gs. franču buržuāziskās revolūcijas izcils darbinieks, jakobiņu vadonis, revolucionārās valdības vadītājs (1793—1794). — 484.

Rodēns Ogists (1840—1917) — izcils franču tēlnieks reālists, viens no impresionisma pamatlīcējiem tēlniecībā. — 246.

Rodzjanko Mihails (1859—1924) — muižnieks, reakcionārs politikis, viens no oktobristu partijas līderiem, monarchists. No 1911. g. marta — III Valsts domes, vēlāk IV Domes priekšsēdētājs. 1917. g. Februāra revolūcijas laikā organizēja kontrrevolucionāro Valsts domes Pagaidu komiteju, kas izveidoja buržuāzisko Pagaidu valdību. Pēc Oktobra revolūcijas emigrēja uz ārziemēm. — 538.

Rolāns Romēns (1866—1944) — izcils franču rakstnieks, sabiedriskais darbinieks un mūzikas zinātnieks. — 242.

Rolaus Ernests (1874—1907) — revolucionārās kustības dalībnieks. Viens no krievu eseriem tuvu stāvošās Latviešu s.-d. savienības vadītājiem. Piedalījās nelegālās literatūras, arī «Iskras» transportēšanā uz Krieviju. 1901. g. apcietināts Rucavā un izsūtīts uz Turuhanskā Jeņisejas gubernā. 1903. g. no trimdas aizbēga uz ārziemēm, nodarbojās ar publicistiku. 1905. g. piedalījās revolucionārā kustībā Latvijā. 1907. g. Odesā apcietināts, atvests uz Latviju un pie Grobiņas nošauts. — 442.

Rosmērs Alfreds — Francijas arodbiedrību pārstāvis Sarkanajā Arodbiedrību Internacionālē. FKP biedrs, vēlāk izslēgts no partijas, renegāts, atbalstīja trockistus. — 311.

Rozīņš Fricis (Āzis) (1870—1919) — jaunstrāvnieks, viens no pirmajiem latviešu marksistiem, publicists. Aktīvs 1905. g. un Oktobra sociālistiskās revolūcijas dalībnieks, Iskolata priekšsēdētājs, LSD CK loceklis. 1918. g. — KSFPR nacionālo lietu tautas komisāra vietnieks un VCIK Prezidija loceklis. 1919. g. — Padomju Latvijas zemkopības komisārs. — 176, 178, 335, 349, 607, 617, 640.

Rudzutaks Jānis (1887—1938) — ievērojams Komunistiskās partijas un Padomju valsts darbinieks, partijas biedrs no 1905. g., aktīvs 1905.—1907. g. revolūcijas dalībnieks. Pēc Oktobra revolūcijas strādāja atbildīgos amatos. No 1920. g. — KK(b)P CK loceklis, VACP Prezidijs loceklis un ģenerālsekretārs, satiksmes ceļu tautas komisārs, no 1926. g. — Tautas Komisāru Padomes priekšsēdētāja vietnieks, 1927.—1932. g. — VK(b)P CP Politbiroja loceklis, no 1934. g. — Politbiroja loceklā kandidāts. — 137.

Ruge Arnolds (1802—1880) — vācu publicists, jaunhēgelietis, buržuāzisks radikālis. Pēc 1866. g. nacionālīberālis. — 259.

Ruso Žans Žaks (1712—1778) — franču apgaismotājs, filozofs ideālists, revolucionārās buržuāziskās demokrātijas ideologs. — 24.

Rutgerss Sēbalds Justinījs (1879—1961) — ievērojams holandiešu inženieris, viens no Holandes Komunistiskās partijas dibinātājiem. 1918. g., atbraucis uz Padomju Krieviju, iestājās KK(b)P. Kominternes 1 kongresa delegāts. 1919. g. — Padomju Latvijas valdības tehniskais konsultants celtniecības jautājumos. Vēlāk aktīvi piedalījās Padomju valsts rūpniecības organizēšanā. Sarakstījis vairākus zinātniskus darbus. No 1938. g. dzīvoja Holandē. — 467.

-s — sk. *Stučka Pēteris*.

Salna Rūdolfs (Lemess) (1892—1942) — revolucionārās kustības dalībnieks, partijas darbinieks. PSKP biedrs no 1911. g., darbojās LSD Rīgas organizācijas 4. rajonā. Par revolucionāro darbību bija vairākkārt arestēts un 1916. g. notiesāts katorgā. Pēc Februāra revolūcijas darbojās KSDS(b)P Petrogradas organizācijas latviešu rajonā «Prometejs», redīgēja laikrakstus «Cīņa» un «Proletariāta Cīna». Piedalījās pilsonu karā. 1922.—1924. g. darbojās pagrīdē buržuāziskajā Latvijā, bija LKP CK loceklis. No 1924. g. — vadošā partijas un saimnieciskā darbā Maskavā. — 347, 351—354, 357, 387, 388, 402, 403.

Salnais Milda (1886—1970) — sociāldemokrāte, meņševiku darbone, žurnāliste. Buržuāziskajā Latvijā — valsts telegrāfa agentūras («Leta») vicedirektore, buržuāziskās Latviešu sieviešu nacionālās līgas ģenerālsekretāre. Mirusi emigrācijā. — 338, 421.

Salnais Voldemārs (1886—1948) — sociāldemokrāts meņševiks. 1917. g. Harbinā un Vladivostokā darbojās latviešu buržuāziskās nacionālistiskās organizācijās un vervēja latviešus baltgvardu Imanats un Troickas pulkos. 1920. g. atgriezās Latvijā, bija ārlietu vice-ministrs, tautas labklājības ministrs, ārlietu ministrs. Vēlāk reakcionārs emigrants. — 68, 72, 331, 627.

Saltikovs-Sčedrīns Mihails (1826—1889) — izcils krievu rakstnieks satīriķis, revolucionārais demokrāts. — 153, 170, 173, 260, 438, 454, 589.

Sanders Jānis (1858—1951) — mācītājs un reakcionārs politiķis, viens no buržuāziskā nacionālisma paveida — «liellatvisma» sludinātājiem. Miris emigrācijā. — 78, 79,

Savinkovs Boriss (1879—1925) — viens no eseru partijas vadītājiem, aktīvs padomju varas ienaidnieks. 1903.—1907. g. — eseru kaujas organizācijas loceklis. Imperiālistiskā pasaules kara laikā — aizsardzībnieks. Pēc Februāra revolūcijas — Pagaidu valdības komisārs, kara ministra vietnieks. 1918. g. piedalījās ārzemju izlūk-dienesta finansētajā plašajā kontrrevolucionārajā pretpadomju sa-zvērestībā, arī eseru dumpju organizēšanā; pēc to sagrāves emigrēja.

1924. g. apcietināts, pārejot PSRS robežu, un notiesāts uz 10 gadiem ieslodzījumā. — 51, 59.

Semeuskis Vasilijs (1848—1916) — krievu vēsturnieks, profesors. Sarakstījis kapitālo darbu «Zemnieki ķeizarienes Katrīnas II valdišanas laikā» u. c. — 514.

Serati Džačinto Menoti (1872—1926) — ievērojams itāliešu strādnieku kustības darbinieks, viens no Itālijas Sociālistiskas partijas vadītājiem, 1924. g. iestājās Itālijas Komunistiskajā partijā. — 65, 69, 153, 200, 264, 304.

Sešels Ero de — 18. gs. franču buržuāziskās revolūcijas darbinieks. Konventa loceklis, 1793. g. konstitūcijas autors. — 533, 534.

Skobejevs Matvejs (1885—1939) — meņševiks. Pēc Februāra revolūcijas 1917. g. — Petrogradas padomes prieķsēdētāja vietnieks, Pagaidu valdības darba ministrs (no maija līdz augustam). Pēc Oktobra sociālistiskās revolūcijas novēršas no meņševkiem. No 1922. g. — KK(b)P biedrs, strādāja atbildīgā saimnieciskā darbā. — 131, 539.

Skujenieks Marģers (1886—1941) — sociāldemokrāts meņševiks, buržuāziskais nacionālists, oportūnistiskās Latvijas SDSP biedrs, 1921. g. nodibināja galējo Sociāldemokrātu-mazinieku partiju. Buržuāziskās Latvijas Statistikas pārvaldes priekšnieks, vairākas reizes ministrs, ministru prezidents (1926—1928 un 1931—1933). Atbalstīja fašistisko 1934. g. 15. maija apvērsumu un fašistiskās diktatūras laikā bija ministru prezidenta biedrs (1934—1938). — 68, 141, 263, 310, 329, 418—420.

Skvōrcovs — *Skvōrcovs-Stepanovs Ivens* (1870—1928) — Padomju valsts un partijas darbinieks, publicists. Komunistiskās partijas biedrs no 1896. gada. Uzrakstījis daudzus darbus par ekonomiku un vēsturi, «Kapitāla» un citu K. Marksā un F. Engelsa darbu tulkojums un redaktors. Pēc Oktobra revolūcijas bija pirmais finansu tautas komisārs, pēc tam ieņēma vairākus citus atbildīgus amatus. Bija VK(b)P CK Ļeņina institūta direktors, Komunistiskās akadēmijas prezidijs loceklis utt. — 447.

Smits Adams (1723—1790) — angļu ekonomists, viens no angļu klasiskās buržuāziskās politiskās ekonomijas pamatlicējiem. — 575.

Sokolovs Nikolajs (1870—1928) — sociāldemokrāts, publicists, advokāts, vairākās prāvās aizstāvēja revolucionārus. 1906. g. LSD CK uzdevumā LSD Malienas organizācija panāca, ka viņš tika pie rakstīts kā zemnieks Lubānas pagastā un izvirzīts par elektoru (balsošanai) II Valsts domes vēlēšanām, lai varētu tikt ievēlēts Domē. Cēsu aprīņķa elektoru sapulcē cara ierēdņi patvarīgi viņu izsvītroja no saraksta, ko Senāts vēlāk, kad vēlēšanas jau bija notikušas, atzina par nelikumīgu. Pēc Oktobra revolūcijas strādāja par juriskonsultu padomju iestādēs. — 439, 440.

Solons (6. gs. p. m. ē.) — Atēnu likumdevējs ģints iekārtas sairšanas laikmetā senajā Grieķijā. — 254.

Spartaks (nonāvēts 71. g. p. m. ē.) — senās Romas gladiators, vergu sacelšanās vadonis Itālijā (73. (vai 74.) — 71. g. p. m. ē.). — 244.

Spensers Herberts (1820—1903) — angļu buržuāzisks filozofs un sociologs, pozitīvists, kapitālisma aizstāvis. — 81.

Spinoza Baruhs (Benedikts) (1632—1677) — izcils holandiešu filozofs materialists, ateists. — 23.

Staļins (Džugašvili) Josifs (1879—1953) — viens no Komunistiskās partijas, Padomju valsts, starptautiskās komunistiskās un strādnieku kustības vadītājiem, ievērojams marksisma-ļeņinisma teorētiķis un propagandists. Viņa darbibas novērtējums dots PSKP ČK 1956. g. 30. jūnija lēmumā «Par personības kulta un tā sekū pārvarešanu». — 520, 540, 585.

Stebss Viljams (1825—1901) — angļu vēsturnieks, profesors, bīskaps. Pētīja viduslaiku Anglijas politisko vēsturi. — 559.

Steklovs Jurijs (1873—1941) — Padomju valsts un partijas darbinieks, vēsturnieks, publicists. Revolucionārās kustības dalībnieks. 1917.—1925. g. — avizes «Izvestija» redaktors. Vēlāk ieņēma dažādus citus atbildīgus amatus. Uzrakstījis vairākus darbus par marksismu un Krievijas strādnieku kustības vēsturi. — 41, 537, 541.

Stērste Andrejs (1853—1921) — jurists, zvērināts advokāts Jelgava, buržuāzisks publicists, sabiedriskais darbinieks — 68.

Stinness Hugo (1870—1924) — vācu monopolistiskā kapitāla magnāts. Iedzīvojās bagātībā no kara piegādēm pirmā pasaules kara laikā. Pēc kara, izmantojot inflaciju, ar valūtas mahināciju palidzību nodibināja milzīgu koncernu. Aktīvi piedalījās Vācijas kara rūpniecības potenciāla atjaunošanā. 1920. g. — reihstāga deputāts, viens no reakcionārās Vācu tautas partijas līderiem. — 658.

Stolipins Pjotrs (1862—1911) — cariskās Krievijas valsts darbinieks. No 1906. g. — Ministru padomes priekšsēdētājs un iekšlietu ministrs. Ar viņa vārdu saistīts politiskās reakcijas laiks (1907—1910). Cenšoties radīt patvaldībai atbalstu laukos, izdeva agrāro likumu bagāto zemnieku interesēs. Esers Bogrovs Kijevā Stolipinu nogalināja. — 95, 166, 423, 427.

Straujāns Jānis (1884—1938) — revolucionārs rakstnieks un publicists, VK(b)P biedrs no 1906. gada. Reakcijas gados dzīvoja emigrācijā ārzemēs, vēlāk bija PSRS diplomātiskā dienesta darbinieks Itālijā un citur. TASS pārstāvis Latvijā (1931—1935). — 653.

Strīuve Pjotrs (1870—1944) — buržuāzisks ekonomists un publicists. 90. gados — ievērojams «legālā marksisma» pārstāvis, vēlāk viens no kadetu partijas līderiem, Krievijas imperiālisma ideologs. Pēc Oktobra revolūcijas — padomju varas pretinieks, baltemigants. — 441, 583.

Stučka Dora (1870—1950) — revolucionārās kustības dalībniece, Raiņa māsa un Pētera Stučkas dzīvesbiedre. — 273.

Stučka Pēteris (1865—1932) — 74, 164, 167, 171, 184, 292, 337, 347, 353, 374, 387, 388, 391, 404, 419, 440, 441, 474, 479, 530, 604, 610, 640, 654.

Summers Maine Henrijs — sk. *Mens Henrijs Sumners*.

Suvorins Aleksejs (1834—1912) — reakcionārs krievu publicists, izdevējs. 1876.—1912. g. izdeva reakcionāro buržuāzisko avīzi «Novoje Vremja» («Jaunais Laiks»). — 517.

Sverdlovs Jakovs (1885—1919) — izcils Komunistiskās partijas un Padomju valsts darbinieks. Partijas biedrs no 1901. gada. Par revolucionāro darbību pavadījis 12 gadus cietumā un trimdā. Pēc Oktobra revolūcijas — VCIK priekšsēdētājs. — 541.

Šābersts — mācītājs, mēlnsimtnieks. — 435.

Sapeljē Izaks (1754—1794) — franču politisks darbinieks, advokāts. 1789.—1792. g. — Satversmes sapulces prezidents. — 575.

Ščedrins — sk. *Saltikovs-Ščedrins Mihails*.

Seidemanis Filips (1865—1939) — viens no Vācijas sociāldemokrātijas oportūnistiskā sparna lideriem. 1918. g. Novembra revolūcijas laika — Vācijas Tautas pilnvaroto padomes loceklis, 1919. g. no februāra līdz jūnijam vadīja Veimāras republikas koalīcijas valdību, vācu proletāriāta revolucionārās ciņas apspiedējs. — 38, 41, 53, 150, 153, 155, 156, 263, 503.

Sekspirs Viljams (1564—1616) — izcils angļu dramaturgs un dzejnieks. — 36, 154.

Senkendorfs Maksis (1783—1817) — vācu dzejnieks; savā dzejā sludinaja buržuaziskas reformas, aicināja uz nacionālu atmodu un ciņu pret Napoleona jūgu. — 558.

Šenlanks Bruno (miris 1902. g.) — vācu sociāldemokrāts, žurnālists. 1894.—1902. g. nodibināja un redīģēja avīzi «Leipziger Volkszeitung» («Leipcigas Tautas Avīze»). 1893.—1902. g. — reihstāga deputāts. — 272.

Šerls Augusts (1849—1921) — milzīga avīžu koncerna dibinātājs Berlīnē. Šerla koncerns izdeva galēji reakcionārās avīzes. — 573.

Silfs-Jaunzems Jānis (1891—1921) — partijas darbinieks, revolucionāras kustības dalībnieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1908. gada. 1911. g. darbojās LSD Rīgas organizācijā, 1912.—1913. g. — LSD Madlienas-Gaismas organizācijā. LSD IV kongresā ievēlēts LSD CK. 1919. g. bija vienlaikus LKP CK un Padomju Latvijas valdības sekretārs. Buržuāziskajā Latvijā no 1919. g. maija vadīja partijas nelegalo darbu, bija LKP CK sekretārs un «Cīņas» redaktors, organizēja un pārzināja LKP pagrīdes tipogrāfijas. 1921. g. maijā buržuāziskas varas iestādes viņu apcietināja un pēc lauka kara tiesas sprieduma nošāva Rīgas Centrālcietumā. — 53, 161—165, 172, 183, 184, 195, 320, 366, 372, 596, 606, 611, 653.

Sillers Fridrihs (1759—1805) — izcils vācu dzejnieks. — 275.

Simanis Pauls (1876—1944) — buržuāzisks baltvācu publicists un politisks darbinieks, jurists. No 1919. g. bija vācu Baltijas demokrātiskas partijas priekšsēdētājs. 1919.—1933. g. — avīzes «Rīgasche Rundschau» šefredaktors, vācu frakcijas līderis Satversmes sapulcē un saeimā. — 82, 83, 85, 99.

Smerals Bogumirs (1880—1941) — ievērojams čehoslovaku un starptautiskās strādnieku kustības darbinieks, viens no Čehoslovākijas Komunistiskās partijas dibinātājiem. No 1921. g. — CKP CK loceklis. 1921.—1929. g. un no 1935. g. — Kominternes Izpildkomitejas loceklis. No 1938. g. dzīvoja PSRS. — 64.

Smollers Gustavs (1838—1917) — vācu buržuāzisks ekonomists, vēsturnieks un sabiedrisks darbinieks, profesors. — 513.

Sopēns Frederiks (1810—1849) — izcils poļu komponists un pianists. — 274.

Sous Džordžs Bernards (1856—1950) — ievērojams angļu dramaturgs un publicists. — 244.

Steins Lorencs (1815—1890) — vācu jurists, buržuāzisks vēsturnieks un ekonomists, profesors. — 249, 507, 508, 575.

Stekers Valters (1891—1939) — vācu politisks darbinieks, komunists. 1919.—1920. g. — Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas vadošās komitejas sekretārs. 1920.—1921. g. — Vācijas Komunistiskās partijas CK sekretārs. No 1920. g. — reihstāga deputāts. — 63.

Strāsers Jozefs (1871—?) — Austrijas politisks darbinieks. Mēģināja apvienot kreisos spēkus Austrijas sociāldemokrātijā ciņai pret

labējiem un centristiem. 1918. g. iestājās Komunistiskajā partijā, vēlāk tiecās sadarboties ar oportūnistiskiem elementiem un 1931. g. no Komunistiskās partijas izstājās. — 154.

Tallents Stefans Georgs (1884—?) — angļu diplomāts, apakšpulkvedis, viens no imperiālistiskās intervencijas vadītājiem Latvijā. 1919.—1920. g. — Lielbritānijas militāri politiskās misijas vadītājs Baltijā. — 61.

Teitors Frederiks Vinstlovs (1856—1915) — amerikānu inženieris. Izveidoja darba organizācijas sistēmu (Teitora sistēma), kas balstās uz maksimāli noslogotu darba dienu. Kapitālisma apstākļos šī sistēma tiek izmantota darbalaužu ekspluatācijas *pastiprināšanai*. — 177.

Teodorovičs Ians (1875—1940) — Padomju valsts un partijas darbinieks. Komunistiskās partijas biedrs no 1895. gada. Pēc Oktobra revolūcijas — pārtikas tautas komisārs. No 1920. g. strādāja Zemkopības tautas komisariātā, 1922.—1928. g. zemkopības tautas komisāra vietnieks. 1928.—1930. g. — Zemnieku internacionāles generālskretārs. Vēlāk bija žurnāla «*Katorga i Ssilka*» atbildīgais redaktors. Uzrakstījis vairākus darbus par agrārjautājumu un revolucionārās kustības vēsturi. — 634.

Tišķa Jans (Jogihess Leo) (1867—1919) — izcils poļu un vācu strādnieku kustības darbinieks, viens no savienības «*Spartaks*» organizētājiem, Vācijas Komunistiskās partijas CK sekretārs, pēc tam, kad bija nogalināts K. Libknehts un R. Luksemburga, vadīja cīņu pret reakciju. Kontrrevolucionāri viņu arestēja un 1919. g. martā nogalināja. — 267, 556.

Tjērs Adolf (1797—1877) — franču buržuāzisks vēsturnieks un valsts darbinieks, premjerministrs (1836. un 1840. g.), republikas prezidents (1871—1873). Parizes Komūnas bende. — 127, 129, 516.

Tomā Albērs (1872—1932) — franču labējais sociālists. No 1910. g. — parlamenta sociālistiskās frakcijas līderis. Pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists. Pēc 1917. g. Februāra revolūcijas atbrauca uz Krieviju aģitēt par kara turpinašanu. 1919. g. — viens no Bernes (II) Internacionālēs organizētājiem. — 417.

Trockis (Bronšteins) Ļevs (1879—1940) — KSDSP biedrs no 1897. g., meņševiks. 1917. g. KSDS(b)P VI kongresā tika uzņemts bolševiku partijā. Pēc Oktobra revolūcijas — ārlietu tautas komisārs, kara un jūras lietu tautas komisārs, Republikas Revolucionārās kara padomes priekšsēdētājs. Vairākkārt uzstājās pret partijas ģenerāllīniju, sociālisma celtniecības pretinieks. 1927. g. par antipartejisku darbību izslēgts no partijas, 1929. g. par pretpadomju darbību izsūtīts no PSRS; 1932. g. viņam tika atņemta PSRS pavalstniecība. — 136—138, 391, 604.

Turati Filipo (1857—1932) — viens no Itālijas Sociālistiskās partijas organizētājiem (1892), tās labējā — reformistiskā spārna līderis. 1896. g. ievēlēts parlamentā, kur bija sociālistu-reformistu grupas vadītājs. Pirmā pasaules kara laikā — centrists. Pēc ISP sašķelšanās (1922) bija reformistiskās Unitārās sociālistiskās partijas vadītājs. 1926. g. emigrēja no fašistiskās Itālijas uz Franciju. — 47, 65, 477.

Turkopuls Ādams (1890—?) — latviešu buržuāzisks politisks darbinieks, agronomis. 1920.—1921. g. — zemkopības ministra biedrs. — 99.

Tvens Marks (1835—1910) — amerikānu rakstnieks. — 277.

—u — sk. Kalniņš Oskars.

Ulmanis Kārlis (1877—1942) — reakcionārs latviešu politisks darbinieks, agronomi, viens no Zemnieku savienības līderiem. Buržuāziskās Pagaidu valdības galva 1918.—1920. g., vairākkārt (1920—1921, 1925—1926, 1931, no 1933) ministru prezidents, no 1934. g. 15. maija līdz 1940. g. 19. jūnijam — fašistiskais diktators. — 38, 42, 44—46, 49, 54—56, 59, 61, 65, 68, 83, 107, 113—116, 167, 170, 172, 183, 197, 198, 293, 294, 372, 568.

Vācietis Jukums (1873—1938) — ievērojams padomju militārs darbinieks. Oktobra revolūcijas dienās stingri nostājās padomju varas pusē. 1918. g. — Latviešu strēlnieku padomju divīzijas priekšnieks, Austrumu frontes pavēlnieks. No 1918. g. septembra līdz 1919. g. jūlijam — KSFPR Brūgato Spēku Virspavēlnieks. 1919. g. bija arī Padomju Latvijas armijas komandieris. No 1919. g. rudens — pa-snedzējs Sarkanās Armijas generālštāba akadēmijā Maskavā, Kara vēstures katedras vadītājs. — 611.

Vāgners Ādolfs (1835—1917) — vācu buržuāzisks ekonomists, reakcionārās Kristīgās sociālās partijas dibinātājs. — 81.

Vaijāns (Valjāns) Eduards Mari (1840—1915) — franču sociālists, viens no II Internacionālēs vadītājiem. Agrāk bija I Internacionālēs Ģenerālpadomes loceklis, Parīzes Komūnas Izpildu komitejas loceklis, viens no Francijas Sociālistiskās partijas izveidošanas iniciatoriem un darbiniekiem. Pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists. — 268.

Valters Mikelis (1874—1968) — reakcionārs buržuāzisks publicists un politiķis. Sākumā viens no sīkburžuāziskās Latviešu sociāldemokrātu savienības darboni, vēlāk buržuāzisks nacionālists. 1918. g. — Ulmaņa valdības iekšlietu ministrs, vēlāk diplomāts, aktīvi atbalstīja Ulmaņa fašistisko režīmu. — 631.

Vandervelde Emils (1866—1938) — Belģijas Strādnieku partijas līderis, II Internacionālēs Starptautiskā sociālistiskā biroja priekšsēdētājs, ieņēma galēji oportūnistisku nostāju. Pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists; darbojās buržuāziskajā Belģijas valdībā. Pret Oktobra revolūciju izturējās naidīgi. — 131, 187, 188, 267, 313, 327, 328, 330, 331, 360, 367, 427, 521.

Varlēns Luijs Ežēns (1839—1871) — strādnieks grāmatsējējs, viens no izcilākajiem franču strādnieku kustības darbiniekiem 19. gs. 60. gados. I Internacionālēs Parīzes sekciju Federālās padomes loceklis, aktīvs Parīzes Komūnas darbinieks. Krita kaujā ar versaliešiem. — 128.

Varskis (Varšavskis) Ādolfs (1868—1937) — viens no vecākajiem poļu revolucionārās kustības darbiniekiem. Pēc KSDSP IV (Apvienošanās) kongresa bija KSDSP CK loceklis. Pirmā pasaules kara laikā — internacionālists. Viens no Polijas Komunistiskās partijas dibinātājiem un tās CK loceklis. 1929. g. emigrēja uz PSRS; strādāja Marks—Engelsa—Lēpina institūtā. — 267, 268.

Varšavskis — sk. *Varskis Ādolfs*.

Vēbers Aleksandrs (1848—1910) — buržuāzisks politisks darbinieks, publicists, advokāts. Rīgas Latviešu biedrības darbonis, laikraksta «Baltijas Vēstnesis» atbildīgais redaktors (1892—1900). — 75.

Veckalns Andrejs (1879—?) — sociāldemokrāts meņševiks. Buržuāziskajā Latvijā viens no oportūnistiskās Latvijas SDSP līderiem,

menševiku ietekmē esošā Latvijas arodbiedrību centrālbiroja priekšsēdētājs. — 376—378.

Vecbezzemnieks — sk. *Stučka Pēteris*.

Veckrauklis B. — sk. *Stučka Pēteris*.

Veidemējers Jozefs (1818—1866) — ievērojams vācu un amerikāņu strādnieku kustības darbinieks. K. Marks un F. Engelsa ietekmē kļuva par zinātniskā komunisma piekritēju, Komunistu savienības biedrs, piedalījās 1848.—1849. g. revolūcijā Vācijā un ASV pilsoņu karā, sāka markisma propagandu ASV. — 247, 251, 488.

Veinbergs Fridrihs (1844—1924) — jurists, reakcionārs politikis un publicists, «Rīgas Avīzes» izdevējs un redaktors (1902—1915). Cariskas patvaldības aizstāvis. 1918. g. sadarbojās ar vācu okupācijas varas iestādēm, nikni apkaroja progresīvus un revolucionārus centienus. — 48, 280, 281, 283, 624.

Velss Otto (1873—1939) — vācu labējais sociāldemokrāts, sociālšovinists. No 1913. g. — Vācijas Socialdemokrātiskās partijas CK loceklis. Pēc Novembra revolūcijas bija Berlīnes kara komandants, apspieda Berlīnes strādnieku sacēšanos. Vēlāk viens no II Internacionālās līderiem, no 1931. g. — Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas vadītājs. — 314.

Vesmanis Fridrihs (1875—1942) — jaunstrāvnieks, 1899. g. kopā ar F. Rozīnu emigrēja uz Londonu. 1904. g. atgriezās Latvijā, piedalījās LSDSP preses izdošanā. Vēlāk menševiks. Buržuāziskajā Latvija — Jelgavas pilsētas galva, 1922.—1925. g. Saeimas priekšsēdētājs. — 74.

Viktors — sk. *Krastiņš Kārlis*.

Vilhelms — *Vilhelms II (Hohencollerns)* (1859—1941) — pēdējais Vācijas keizars un Prūsijas karalis (1888—1918). Viņu gāza 1918. g. Novembra revolūcija. — 44, 75, 551, 573.

Viljams Roberts (1881—?) — angļu sociālists, arodbiedrību darbinieks. Piedalījās Kominternes darba. Vēlāk no strādnieku kustības novērsās. — 36, 154.

Vilsons Vudro (1856—1924) — buržuāzisks amerikāņu valsts darbinieks, demokrātu partijas darbonis, ASV prezidents (1913—1921), viens no bruņotās intervencijas organizētājiem pret Padomju Krieviju. — 65, 301.

Vinnigs Augusts (1878—1958) — vācu labējais sociāldemokrāts, 1918. g. — Vācijas valdības valsts komisārs Baltijā. Centās realizēt vācu imperialistu aneksionistiskos plānus — panākt Latvijas pievienošanu Vācijai; sadarbojās ar latviešu buržuāziskajām partijām, kuras gribēja izveidot «neatkarīgo» Latviju Vācijas aizbildniecībā. 1920. g. izslēgts no Vācijas Socialdemokrātiskās partijas par dalību «Kapa puča». Vēlāk aktīvs hitlerietis. — 38, 39, 44, 49.

Vite Sergejs (1849—1915) — cariskās Krievijas valsts darbinieks, pārliecināts patvaldības piekritējs, viens no 1905.—1907. g. revolūcijas apspiešanas organizētājiem, Ministru padomes priekšsēdētājs (no 1905. g. oktobra līdz 1906. g. aprīlim), veicināja kapitālisma attīstību Krievijā un pastiprināja tās atkarību no Rietumu imperiālistiskajām lielvalstīm. — 517, 535.

Voitinskis Vladimirs (1885—?) — 1905. g. sākumā pieslējās bolševikiem. Pēc Februāra revolūcijas — menševiks. 1917. g. oktobrī piedalījās Kerensa un Krasnova kontrrevolucionārajā karagājienā uz Petrogradu, tika apcietināts, pēc atbrīvošanas emigrēja. — 132.

Voltērs Fransuā Mari (īstais uzvārds *Aruē*) (1694—1778) — franču rakstnieks, publicists, vēsturnieks un filozofs. Viens no izcilākajiem buržuāziskās apgaismošanas darbiniekiem 18. gs. Francijā. — 565.

Vrangelis Pjotrs (1878—1928) — barons, cara armijas generālis, monarhists. Arzemju intervencijas un pilsoņu kara laikā — viens no kontrevolucionāro armiju vadītājiem. 1920. g. no aprīļa līdz novembrim bija baltgvardu brūnoto spēku virspavēlnieks dienvidos. Pēc baltgvardu karaspēka sakaušanas aizbēga uz ārzemēm. — 42, 51, 59.

Zālamans — Izraēlas-Jūdejas valsts valdnieks (apm. 960.—935. g. p. m. ē.), minēts biblē. — 275.

Zamuels Voldemārs (1872—1948) — advokāts, buržuāziskās Latvijas politisks darbonis, zemkopības ministrs (1920—1924), ministru prezidents un tieslietu ministrs (1924). — 45, 60, 61, 63, 68, 167, 316, 424.

Zariņš Rihards (1869—1939) — grafikis. 1899.—1919. g. bija Krievijas Valstspapīru spiestuves tehniskais direktors, no 1919. g. — Valstspapīru spiestuves pārvaldnieks buržuāziskajā Latvijā. — 318, 319.

Zarudnijs Aleksandrs (1863—?) — advokāts. Pēc Februāra revolūcijas pieslējās sīkburžuāziskajai Tautas sociālistu partijai. Buržuāziskajā Pagaidu valdībā — tieslietu ministra vietnieks, no 1917. g. 24. jūlija — tieslietu ministrs. — 536.

Zemgals Gustavs (1871—1939) — jurists, viens no latviešu buržuāzijas lideriem. 1917. g. — bankas direktors, Rīgas pilsētas galva. Buržuāziskās Tautas padomes priekšsēdētāja vietnieks (1918), buržuāziskās Latvijas prezidents (1927—1930). — 217, 424.

Zeverings Kārlis (1875—1952) — vācu politisks darbinieks, sociāldemokrātu lideris, žurnālists, reihstāga deputāts. Pirmā pasaules kara laikā — sociālšovinists. Nikns Padomju valsts ienaidnieks. 1920.—1926. g. un 1928.—1932. g. — Vācijas iekšlietu ministrs. — 511, 548, 549.

Zidekums Alberts (1871—1944) — viens no vācu sociāldemokrātijas oportūnistiskajiem lideriem, revisionists. 1900.—1918. g. — reihstāga deputāts. Pirmā pasaules kara laikā — nikns sociālšovinists. 1918.—1920. g. — Prūsijas finansu ministrs. — 496, 500.

Zinovjevs (Radomislskis) Grigorijs (1883—1936) — KSDSP biedrs no 1901. gada. No 1908. g. līdz 1917. g. aprīlim atradās emigrācijā, darbojās partijas centrālorgāna «Social-Demokrāt» redakcijā, bija KSDSP CK loceklis, samiernieciski izturējās pret oportūnistiskiem virzieniem. Pēc Oktobra revolūcijas strādāja vairākos atbildīgos amatos. 1925. g. — viens no «jaunās opozīcijas» organizētājiem, 1926. g. — viens no antipartejiskā trockistu-zinovjeviešu bloka lideriem. Par frakcionāru darbību izslēgts no partijas. — 138, 628, 659.

Zisbjels — franču generālis, karaja pret Parīzes Komūnu. — 127.

Zombarts Verners (1863—1941) — buržuāzisks vācu ekonomists un sociologs, vācu imperiālisma ideologs. Politiskās darbības sākumā bija sociālāberālis ar noslieci uz marksismu, vēlāk kļuva par atklātu marksisma prelinieku. — 455.

Zutis Kārlis (1876—1943) — viens no pirmajiem latviešu sociāldemokrātiem un Rīgas sociāldemokrātiskās organizācijas vadītājiem. 1900. g. aprīļa sākumā piedalījās V. I. Ļeņina un latviešu sociāl-

demokrātu apspriedē Rīgā. Aktīvs 1905. g. revolūcijas dalībnieks Latvijā. 1906. g. emigrēja. 1906.—1911. g. bija LSD Ārzemju komitejas loceklis, bolševiks. LSD kongresā Helsingforsā 1911. g. ievēlēts par LSD CK loceklī, drīz pēc tam apcietināts un izsūtiņš trimdā. 1920. g. atgriezās buržuāziskajā Latvija, darbojās izdevniecībā «Daire un Darbs», pēc tam politisko darbību izbeidza. — 443.

Zuegincevs Nikolajs — Voroņežas muižnieks, cara Iekšlietu ministrijas slepenpadomnieks, Vidzemes gubernators no 1905. g. marta. Tā paša gada novembrī lūdza Iekšlietu ministriju izdot rīkojumu par karastāvokļa izsludināšanu Vidzemē, ko arī panāca. Sistemātiski lūdza palīgā no Pēterburgas karaspēku revolūcijas apspiešanai. — 442.

Zans — sk. Reno Zans.

Zīlīns — zinātnieks jurists. — 523.

Zoreess Zans (1859—1914) — ievērojams franču un starptautiskās sociālistiskās kustības darbinieks, vēsturnieks. Francijas paramenta loceklis un tā sociālistiskās frakcijas līderis, avizes «L'Humanité» dibinātājs (1904) un redaktors. Aktīvi cīnījās pret imperialistiskā kara draudiem. Sovinisti viņu nogalināja. — 125, 509, 572.

Zukovskis Jūlijs (1822—1907) — buržuāzisks krievu žurnālists, rakstā «Kārlis Markss un viņa grāmata par kapitālu» («Vestnik Jevropi», 9. nr., 1877. g.) mēģināja kritizēt Marksā ekonomisko mācību. — 493.

§ — sk. Stučka Pēteris.

PERIODISKO IZDEVUMU RĀDITĀJS

«Allgemeine Zeitung» («Vispārīgā Avīze») — vācu buržuāziska liberāla dienas avīze. Iznāca no 1798. g. Ulmā, no 1810. g. Augsburgā. No 1908. g. — nedēļas avīze, 1912.—1914. g. — mēnešraksts. — 573.

«Arājs» — buržuāziska avīze. Izdeva buržuāziskā Zemnieku savienība Rīgā 1920. g. no marta līdz augustam. — 81.

«Berliner Lokal-Anzeiger» («Berlīnes Vietējais Vēstnesis») — labēja virziena Berlīnes dienas avīze. Iznāca no 1883. g. — 573.

«Boļševik» — LKP Latgales centra, vēlāk LKP CK un Latgales apgabala komitejas avīze. Iznāca pavisam 47 numuri no 1921. līdz 1931. g. — 160.

«Brīvā Zeme» — Zemnieku savienības orgāns. Latvijas lielsaimnieku reakcionāra, nacionālistiska dienas avīze, iznāca Rīgā 1919.—1940. g. Pēc 1934. g. fašistiskā apvērsuma ieguva noteicēju lomu presē, vēl plašā izvērsa nacionālšovinisma un fašisma propagandu. — 93, 94, 95, 98, 204, 224—226, 239, 244, 294, 318, 329, 383, 419.

«Ciņa» — viena no vecākajām komunistiskajām avīzēm mūsu zemē un visā pasaule, iznāk kopš 1904. g. marta. Iznāca nelegāli Rīgā līdz 1909. g., no 1910. g. — ārziņēs. 1917. g. marta «Ciņa» iznāca legāli Petrogradā, no 1917. g. 13. maija līdz 1918. g. februārim Latvijā (Rīgā, vēlāk Valmierā, pēc tam Valkā), 1918. g. no maija līdz novembrim — Maskavā, 1919. g. no 8. janvāra līdz 22. maijam legāli, pēc tam nelegāli Rīgā. «Ciņas» redakcijā strādāja P. Stučka, J. Daniševskis, J. Bērziņš-Andersons, R. Bauze u. c. LKP darbinieki. Pēc fašistiskā režima krišanas Latvijā 1940. g. jūnijā «Ciņa» atsāka iznākt legāli. — 54, 74, 160, 163, 164, 292, 307, 309, 310, 331, 344, 366, 391, 397, 436, 438, 607, 618.

«Ciņas Atbalss» — KK(b)P Pleskavas guberņas komitejas Latviešu sekcijas agitācijas un propagandas nodaļas orgāns. Iznāca Pleskavā 1920.—1922. g. Publicēja P. Stučkas, J. Bērziņa-Andersona u. c. LKP darbinieku teorētiskos rakstus, materiālus par sociālisma celtniecības panākumiem KSFPR un politisko un ekonomisko stāvokli buržuāziskajā Latvijā. Tika nelegāli izplatīta arī buržuāziskajā Latvijā. — 165, 170, 295, 327, 596, 654.

«Ciņas Biedrs» — teorētisks LKP žurnāls, iznāca Maskavā (1920—1935), pavisam 130 numuri. 1920. g. no marta līdz decembrim bija LKP CK Ārziņju biroja, no 1921. g. janvāra līdz 1934. g. martam — Kominternes Latvijas sekcijas, no 1934. g. jūlija līdz 1935. g. decembrim — LKP (Kominternes sekcijas) izdevums. Redkolēģijā darbojās R. Endrups, J. Krūmiņš (Pilāts), K. Krastiņš, K. Pečaks, P. Stučka u. c. Vispusīgi apgaismoja LKP teorētiskos, organizatoris-

kos, stratēģijas un taktikas jautājumus. Tika nelegāli ievests un izplatīts buržuāziskajā Latvijā. — 44, 62, 68, 74, 76, 128, 129, 133, 167, 170, 347, 349, 357, 384, 387, 394, 610, 611, 613.

«*Darba Balsss*» — latviešu sociāldemokrātu-mazinieku avīze, iznāca Rīgā no 1921. g. 1. jūnija līdz 1925. g. 13. oktobrim. — 193, 310, 329, 330, 369, 419, 597, 598, 625, 626, 638.

«*Darbs*» — Sociāldemokrātu-mazinieku partijas mēnešraksts. Iznāca Rīgā 1921. g. — 145.

«*Darbs un Maize*» — Latviešu strādnieku kooperatīvu savienības izdots legāls revolucionārs žurnāls. Iznāca Rīgā 1922.—1925. g. neregulāri, pavisam 6 numuri. Zurnāla redkolēģija cieši sadarbojās ar Rīgas Ārodbiedrību centrālbiroju; žurnāla darbu vadīja LKP. «*Darbs un Maize*» sekmēja revolucionāro kustību Latvijā. — 245.

Dekrētu krājums 1919. g. — «*Latvijas Sociālistiskās Padomju Republikas Dekrētu un Rīkojumu Krājums*» — iznāca Rīgā 1919. g. no 14. februāra līdz 30. aprīlim. Pavisam iznāca 7 numuri. — 22.

«*Dienas Lapa*» — pirmā demokrātiskā latviešu dienas avīze, iznāca Rīgā no 1886. līdz 1905. gadam. 1888.—1891. g. un 1895.—1897. g. «*Dienas Lapas*» redaktors bija P. Stučka, 1891.—1895. g. — J. Pliekšāns-Rainis. 1893.—1897. g. «*Dienas Lapas*» bija Jaunās strāvās organizatoriskais centrs un sekmīgi propagandēja sociālisma idejas. «*Dienas Lapas*» līdzstrādnieki bija F. Roziņš-Āzis, J. Jansons-Brauns, D. Bundža un citi. 1897. g. cara valdība represēja jaunstrāvniekus un avīzes izdošanu pārtrauca uz 8 mēnešiem. Pēc tam no 1898. g. avīze pauda sīkburžuāziskus eklektiskus uzskatus. Pēc 1905. g. 17. oktobra «*Dienas Lapa*» kļuva par sociāldemokrātisku izdevumu (redaktors — J. Jansons-Brauns). 1905. g. 20. decembrī generālgubernators avīzi aizliezda izdot. — 75, 442.

«*Ekonomists*» — buržuāziskās Latvijas Finansu ministrijas izdevums. Iznāca Rīgā 1920.—1940. g. divreiz mēnesī. Zurnāls popularizēja buržuāzisko politisko ekonomiju, sniedza buržuāziskās aprindas interesejošu informāciju par saimniecisko dzīvi Latvijā un ārzemēs. No 1934. g. sevišķi aktīvi propagandēja fašistiskā režīma saimniekošanas metodes. — 88, 89.

«*Freiheit*» — «*Die Freiheit*» («*Brīvība*») — dienas avīze, Vācijas Neatkarīgās sociāldemokrātiskās partijas orgāns; iznāca Berlinē no 1918. g. 15. novembra līdz 1922. g. 30. septembrim. — 153, 400, 582.

«*Gazeta Rabočego i Krestjanskogo Vremennogo Praviteļstva*» («*Strādnieku un Zemnieku Pagaidu Valdības Avīze*») — dienas avīze, Tautas Komisāru Padomes orgāns. Iznāca Petrogradā no 1917. g. 10. novembra līdz 1918. g. 10. martam. — 447.

«*Golos Rossii*» («*Krievijas Balsss*») — labējo eseru avīze, iznāca Berlinē no 1919. līdz 1922. g. — 310.

«*L'Humanité*» («*Cilvēce*») — dienas avīze, ko nodibināja Z. Žoress 1904. g. kā Francijas Sociālistiskās partijas orgānu. 1914.—1918. g. imperiālistiskā pasaules kara gados avīze atradās Francijas Sociālistiskās partijas galējā labējā spārna rokās un ienēma sociālšovinistisku pozīciju. Drīz pēc Sociālistiskās partijas sašķelšanās Tūras kongresā 1920. g. decembrī un Francijas Komunistiskās partijas nodibināšanās avīze kļuva par tās orgānu. Iznāk Parīzē tagad kā Francijas Komunistiskās partijas centrālorgāns. — 72, 311.

«*Internationale Presse-Korrespondenz*» («*Internacionālā Preses Korespondence*») — komunistisks žurnāls franču, angļu un vācu val-

Iodā, iznāca no 1921. līdz 1937. g. Parizē, Londonā, Berlinē un Vīnē. Apgaismoja starptautisko attiecību problēmas un pasaules revolucionāras kustības jautājumus. Publicēja arī K. Baumaņa, V. Knoriņa, J. Rudzutaka un P. Stučkas rakstus, korespondences no Latvijas un materiālus par revolucionāro kustību Latvijā. — 313.

«Internationale» — sk. «Komunističeskij Internacional».

«Iskra» («Dzirkstele») — pirmā Viskrievijas nelegālā marksistiskā avīze ārzemēs. Tās organizators un iedvesmotājs bija V. I. Lenīns. Avīze iznāca Leipcigā, Minhenē, Londonā, Zenēvā (1900—1905). 1903. gada rudenī avīzi ar 52. numuru savās rokās sagrāba meņševiki.

Lenīniskās «Iskras» redakcijai bija cieši sakari ar Latviju, caur Latviju gāja arī viens no ceļiem «Iskras» iesūtīšanai Krievijā. «Iskra» sekmēja vietējo sociāldemokrātisko organizāciju, arī LSDSP, izveidošanos un nostiprināšanos. — 498.

«Izvestija» — «Izvestija Petrogradskogo Soveta Rabočih i Soldatskikh Deputatov» («Petrogradas Strādnieku un Zaldātu Deputātu Padomes Vēstnesis») — sabiedriski politiska dienas avīze. Iznāca Petrogradā no 1917. g. 28. februāra (13. marta), līdz oktobrim atrādās eseru un meņševiku rokās. Avīzes nosaukums vairākkārt mainījies. Avīzē tika publicēti vēsturiskie dekrēti par mieru un par zemi un citi Padomju valdības dokumenti. Pēc Padomju valdības pārcešanās uz Maskavu avīze iznāca Maskavā. No 1938. g. iznāk kā PSRS Augstākās Padomes Prezidijs orgāns, kopš 1977. g. iznāk ar nosaukumu «Izvestija Sovetov Narodnih Deputatov SSSR» («PSRS Tautas Deputātu Padomju Vēstnesis»). — 41, 76, 536.

«Izvestija Moskovskogo Soveta Rabočih Deputatov» («Maskavas Strādnieku Deputātu Padomes Vēstnesis») — dienas avīze, Maskavas Strādnieku deputātu padomes orgāns, iznāca 1905. g. no 7. līdz 12. decembrim, pavisam 6 numuri. — 519.

«Jaunā Latvija» — buržuāziska avīze, iznāca Rīgā 2 reizes nedēļā no 1921. g. 20. augusta. No 1922. g. 8. februāra apvienojās ar avīzi «Jaunais Vārds» un iznāca ar nosaukumu «Latvija». — 277.

«Jaunais Vārds» — sīkburžuāziska politiska, sabiedriska un literāra dienas avīze. Iznāca Rīgā no 1914. līdz 1918. g. 6 reizes nedēļā un 1921.—1922. g. — sākumā reizi, vēlāk 2 reizes nedēļā. — 277.

«Jaunākās Ziņas» — veikalnieciska buržuāziska dienas avīze. Iznāca Rīgā no 1911. līdz 1940. g. Avīzi nodibināja un vadīja A. Benjamiņš, izdevēja E. Benjamina. «Jaunākās Ziņas» ieturēja reakcionāru politiku, taču centās maskēties ar demokrātismu un objektivismu. Lai iegūtu popularitāti, izdevēji centās avīzē iesaistīt ievērojamākos rakstniekus, zinātniekus un sabiedriskos darbiniekus. — 186, 598.

«Ježenečnik Sovetskoi Justicij» («Padomju Tieslietu Nedēļas Izdevums») — juridisks žurnāls. Tieslietu tautas komisariāta un KPFSR Augstākās tiesas orgāns. Iznāca Maskavā 1922.—1929. g. — 454.

«Kolektīvs» — oportūnistiskās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas mēnešraksts. Iznāca Rīgā viens numurs 1920. g. septembrī. — 240.

«Komunističeskij Internacional» («Komunistiskā Internacionāle») — Komunistiskās Internacionāles Izpildkomitejas žurnāls. Iznāca no 1919. g. maija līdz 1943. g. jūnijam krievu, angļu, franču, kīniešu, spāņu un vācu valodā, apskatīja komunistiskās, strādnieku un nacionālās atbrīvošanās cīņas teorijas, taktikas un organizatoriskos jautājumus. Rakstus par revolucionāro kustību Latvijā žurnālā

publicēja J. Krūmiņš (Pilāts), P. Stučka un citi LKP darbinieki. — 69, 70.

«Komunists» — LKP avīze Liepājā, sāka iznākt nelegāli no 1919. g. «Komunists» bija LKP Lejaskurzemes apgabala komitejas orgāns. Buržuāziskās diktatūras gados «Komunists» pēc LKP centrālorgāna «Cīņa» bija viens no vispopulārākajiem Latvijas strādnieku šķiras nelegālajiem laikrakstiem, kas veica plašu propagandas un organizatorisko darbu, saistot LKP ar darbaļaužu masām. Kopš padomju varas atjaunošanas Latvijā 1940. g. «Komunists» iznāk legāli, no 1948. g. — arī krievu valodā. — 160.

«Kommunist» — žurnāls, ko organizēja V. I. Ļeņins Ženēvā 1915. g. Iznāca dubultnumurs (1—2), kur bija publicēti trīs V. I. Ļeņina raksti. — 581.

«Krievijas Cīņa» — KK(b)P, no 1925. g. — VK(b)P latviešu sekciju avīze, iznāca Maskava vairākas reizes nedēļā no 1918. līdz 1930. g. Redakcijā darbojās K. Krastiņš, R. Bauze, K. Pečaks, V. Miške u. c. Avīzei bija liela loma marksisma-ļeņinisma ideju propagandēšanā latviešu darbaļaužu vidū padomju republikās. — 44, 160, 170, 596, 619.

«Latgališu Cīņa» — LKP Latgales centra, no 1927. g. — LKP CK un Latgales apgabala komitejas orgāns. Iznāca nelegāli no 1920. līdz 1933. g. ar pārtraukumiem (1922.—1927. un 1929.—1931. g.). 1920.—1922. g. iznāca 2 reizes mēnesī, no 1927. g. — neregulāri, 1920.—1922. g. un 1931.—1932. g. iznāca kā avīze, 1927.—1928. un 1933. g. kā žurnāls. — 165.

«Latvijas Kāreivis» — avīze, buržuāziskās Latvijas Kara ministrijas izdevums. Iznāca Rīgā 1920.—1940. g. — 87, 99, 194, 383, 595.

«Latvijas Sargs» — reakcionāra, šovinistiska dienas, vēlāk nedēļas avīze buržuāziskajā Latvijā. Iznāca Liepājā no 1919. g. 21. janvāra, no 1919. g. 2. jūlija līdz 1934. g. 1. oktobrim — Rīgā. — 60, 84, 96, 318.

«Latvijas Vēstnesis» — buržuāziska politiska un literāra avīze. Iznāca Rīgā no 1920. g. 19. jūlija līdz 1925. g. 15. decembrim. — 59.

«Latvis» — fašistiskās Nacionālās apvienības centrālorgāns. Atbilstoši šās partijas programmai pauda pilsētu buržuāzijas visšovinistiskako un visreakcionārāko aprindu uzskatus, naidu pret revolucionāro strādnieku kustību un Padomju Savienību. Iznāca no 1921. g. septembra līdz 1934. g. oktobrim Rīgā. — 244, 294, 318, 319, 383, 423.

«Laukstrādnieks» — sociāldemokrātu avīze laukiem, iznāca Rīgā no 1920. g. februāra līdz 1929. g. 31. janvārim — sākumā kā oportūnistiskās LSDSP, vēlāk kā Sociāldemokrātu-mazinieku partijas izdevums. — 51, 56, 58, 71, 72, 84, 86, 91, 92, 94—97, 100—105, 168, 194, 195, 201, 222, 224—226, 229, 328, 330, 338, 369.

«Laukstrādnieku Cīņa» — nelegāls LKP Lejaskurzemes organizācijas komitejas izdevums. Iznāca neregulāri 1920. g. Liepājā. Atmaskoja buržuāzisko zemes reformu, iepazīstīnāja ar LKP izstrādāto agrāro programmu, aicināja lauku darbaļaudis uz revolucionāro ciņu. — 160.

«Leipziger Volkszeitung» («Leipcigas Tautas Avīze») — vācu sociāldemokrātu dienas avīze, iznāca no 1894. līdz 1933. g. Vairākus gadus, kad to redīgēja F. Mērings un R. Luksemburga, tā bija kriēs sociāldemokrātu izdevums. 1917.—1922. g. avīze bija Vācijas neatkarīgo sociāldemokrātu orgāns, pēc 1922. g. — labējo sociāldemokrātu izdevums. — 48, 272.

«*Liepājas Avize*» — buržuāziska politiska, literāra un zinātniska dienas avīze. Iznāca Liepājā no 1921. g. 21. aprīļa līdz 1924. g. 4. maijam. — 280, 283.

«*Lokal-Anzeiger*» — sk. «*Berliner Lokal-Anzeiger*».

«*Lotgolas Vords*» — reakcionāra avīze, Latgales Kristīgās zemnieku partijas izdevums. Iznāca reizi nedēļā 1919.—1940. g. Rīgā, 1921.—1935. g. Rēzeknē. Pauda baznīckungu ideoloģiju. — 99.

«*Mājas Viesis*» — nedēļas avīze (1856—1906), vēlāk iznāca divas reizes nedēļā (1907—1908), pēc tam — ilustrēts nedēļas žurnāls (1908—1910). Līdz 1861. g. «*Mājas Viesis*» darbojās jaunlatvieši K. Valdemārs, K. Barons, J. Alunāns u. c. un tas pauða, kaut ierobežoti, jaunlatviešu idejas. 1893. g. tas kļuva buržuāziski liberāls un cīnījās pret jaunstrāvniekiem. — 178.

«*Meie Hääl*» («*Mūsu Balss*») — igauņu revolucionāro strādnieku legāla avīze, vienotās frontes orgāns. Iznāca Tallinā 1922. g. no 11. jūlija līdz 15. augustam, kad to slēdza pēc Igaunijas buržuāziskās valdības pavēles. No 29. augusta iznāca ar jaunu nosaukumu — «*Uus Meie Hääl*» («*Jaunā Mūsu Balss*»). 1922. g. 21. novembrī slēgta. — 660.

«*Neue Zeit*» — «*Die Neue Zeit*» («*Jaunais Laiks*») — teorētisks Vācijas Sociāldemokrātiskās partijas žurnāls, iznāca Štutgartē 1883.—1923. g. Redaktori — K. Kautskis un G. Kunovs. Zurnāla darbā piedalījās A. Bēbelis, V. Libknehts, R. Luksemburga, F. Mērings, K. Cetkina, G. Pļehanovs, P. Lafargs u. c. No 90. gadu otrās pusēs žurnāls sāka publicēt arī revizionistu rakstus; pirmā pasaules kara laikā nostājās centristu pozīcijā, faktiski atbalstīdams sociālšovinistus. — 247, 249, 302, 477, 488, 491, 496—498, 501, 502, 505, 510.

«*Novoje Vremja*» («*Jaunais Laiks*») — dienas avīze, iznāca Pēterburgā 1868.—1917. g. No 1905. g. — melnsimtnieku orgāns. Pēc 1917. g. Februāra buržuāziski demokrātiskās revolūcijas atbalstīja buržuāziskās Pagaidu valdības kontrrevolucionāro politiku un neganti rīdīja pret boļševikiem. Petrogradas padomes Kara revolucionārā komiteja avīzi slēdza 1917. g. 26. oktobrī (8. novembrī). — 517.

«*Obrazovanije*» («*Izglītība*») — literārs, populārzinātnisks un sa biedriski politisks mēnešraksts. Iznāca Pēterburgā 1892.—1909. g. No 1902. līdz 1908. g. publicēja arī sociāldemokrātu rakstus. — 251.

«*Populaire*» — «*Le Populaire*» («*Tautas Avīze*») — franču centristu nodibināta avīze. Sāka iznākt 1916. g. Limožā, no 1917. g. jūlija — Parīzē. No 1921. g. — Francijas Sociālistiskās partijas orgāns. — 72.

«*Poslednije Novosti*» («*Pēdējās Ziņas*») — baltemigrantu dienas avīze, kontrrevolucionārās kadetu partijas orgāns. Iznāca Parīzē no 1920. g. aprīļa līdz 1940. g. jūlijam. Avīzes redaktors bija P. Mīlukovs. — 61.

«*Pravda*» («*Taisnība*») — V. I. Ķēdžina nodibinātā boļševiku legāla dienas avīze. Pirmais numurs iznāca Pēterburgā 1912. g. 22. aprīlī (5. maijā). Tika slēgta astoņas reizes, taču iznāca joprojām, tikai ar citu nosaukumu. 1914. g. 8. (21.) jūlijā cara varas iestādes «*Pravdas*» izdošanu aizliedza. No 1917. g. marta «*Pravdas*» izdošana tika atjaunota. 1917. g. no jūlija līdz oktobrim avīze, buržuāziskās Pagaidu valdības vajāta, vairākkārt mainīja savu nosaukumu; kopš 1917. g. 27. oktobra (9. novembra) atkal iznāk ar nosaukumu «*Pravda*». Tagad — PSKP CK orgāns. — 183, 314, 327, 330, 331, 451, 452, 520, 589, 618, 626, 656.

«*Pravo*» («*Tiesiba*») — buržuāziski liberāla virziena juridiska nedēļas avize, iznāca Pēterburgā no 1898. g. beigām līdz 1917. g. Iztezāja galvenokārt tiesiskus jautājumus, taču veltija savas slejas arī politiskai publicistikai, pauda kadetu partijas uzskatus. — 537.

«*Produkts*» — LKP vadīts legāls sabiedrisks, literārs un kooperatīvs žurnāls. Iznāca Rīgā 1921. g. no jūnija līdz decembrim, ar 3. numuru divreiz mēnesi, pavisam 10 numuri. To izdeva kreisās strādniecības patēriņā biedrība «*Produkts*», ar kuras nelegālo komunistisko grupu bija saistīts žurnāla redaktors J. Sūna. «*Produkts*» bija pirmais nozīmīgākais legālās revolucionārās preses izdevums buržuāziskajā Latvijā. «*Produkta*» līdzstrādnieki bija J. Rainis, A. Upīts, L. Laicens, V. Dermanis, L. Paegle u. c. Svarīgus teorētiskus rakstus ar pseidonīmiem ievietoja Komunistiskās partijas darbinieki (P. Stučka u. c.). — 193, 223.

«*Reč*» («*Valoda*») — dienas avize, kadetu partijas centrālais orgāns; iznāca Pēterburgā no 1906. g. 23. februāra (8. marta) līdz 1917. g. 26. oktobrim (8. novembrim). Faktiskie redaktori — P. Mīļukovs un I. Hesens. — 453.

«*Rigasche Rundschau*» («*Rīgas Apskats*») — reakcionāra baltvācu dienas avize, iznāca Rīgā (1894.—1914. un 1919.—1939. g.). — 82.

«*Rote Fahne*» — «*Die Rote Fahne*» («*Sarkanais Karogs*») — avize, ko nodibināja R. Luksemburga un K. Libknehts; savienības «*Spartaks*» centrālorgāns, vēlāk Vācijas Komunistiskās partijas centrālorgāns. Iznāca no 1918. g. 9. novembra līdz 1934. g. Berlinē (Vācijas valdība to vairākkārt aizliedza), pēc fašistiskās diktatūras nodibinašanas nelegāli no 1935. g. Pragā, pēc tam līdz 1939. g. rūdenim — Briselē. — 148, 151—153, 165, 549, 573.

«*Rote Fahne*» — «*Die Rote Fahne*» («*Sarkanais Karogs*») — avize, Austrijas Komunistiskās partijas centrālorgāns. Iznāca Vīnē no 1918. g. novembra. No 1933. g. nelegāla. No 1945. g. augusta iznāca legali ar nosaukumu «*Österreichische Volksstimme*» («*Austrijas Tautas Balss*»), no 1957. g. 21. februara — ar nosaukumu «*Volksstimme*». — 154.

«*Russkije Vedomosti*» («*Krievijas Ziņotājs*») — avize, iznāca Maskavā no 1863. līdz 1918. g., pauda liberālo muižnieku un buržuāzijas intereses, no 1915. g. — labējo kadetu organs. — 453, 565, 567.

«*Sarkanā Zvaigzne*» — KSFPR Politiskās izglītības galvenās komitejas Latvijas sekcijas ilustrēts literārs sabiedrisks žurnāls. Iznāca Maskavā 1921. un 1922. g. Publicēja Padomju Krievijā dzīvojošo latviešu rakstnieku, kultūras un sabiedrisko darbinieku rakstus, apgaismoja socialistiskās sabiedrības un kultūras veidošanās procesus. — 183.

«*Sarkanais Strēlnieks*» — LKP Liepājas Kara organizācijas izdevums. Iznāca nelegāli no 1919. g. decembra līdz 1920. g. aprīlim reizi mēnesi. Aicināja karavīrus cīnīties pret buržuāziju, par padomju varu Latvijā un informēja par Liepājas garnizona dzīvi. — 160.

«*Sobraňije Uzakoneñij i Rasporjaženij Rabočego i Krestjanskogo Praviteļstva*» («*Strādnieku un Zemnieku Valdības Likumu un Rīkojumu Krājums*») — regulāri iznāca no 1917. līdz 1939. g. Publicēja Strādnieku, kareivju un zemnieku deputātu padomju Viskrievijas kongresu, Viskrievijas Centrālās Izpildu Komitejas, Tautas Komisāru Padomes, tautas komisariātu dekrētus un lēmumus, kā arī likumu kodesus un citus aktus. — 539, 567, 588.

«Sociāldemokrātu bibliotēka» — brošūru sērija, ko izdeva ārzemēs — Anglijā (1900—1902) un Šveicē (1903—1906), nelegāli ieveda un izplatīja Latvijā. Pavisam iznāca 28 brošūras. «Sociāldemokrātu bibliotēkas» dibinātājs — F. Roziņš. No 1902. g. tas bija Baltijas latviešu sociāldemokrātiskās strādnieku organizācijas, bet no 1904. g. — LSDSP izdevums. Šīm brošūrām bija svarīga loma sociālisma ideju propagandā, strādnieku šķiras apziņas izkopšanā un sociāldemokrātisko organizāciju izveidošanā Latvijā. «Sociāldemokrātu bibliotēkā» izdoti arī P. Stučkas darbi. — 185.

«Sociāldemokrāts» — meņševiku avīze, oportūnistiskās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas centrālorgāns. Iznāca no 1918. g. novembra līdz 1919. g. janvārim un no 1919. g. jūlija līdz 1934. g. maijam, sakumā neregulāri, no 1919. g. jūlija — katu darbdienu. Propagandējot Latvijas sociāldemokrātu līderu oportūnistiskos uzskatus, centās atraut strādniecību no revolucionārās cīņas un izlīgt ar buržuāziju; apsveica un atbalstīja buržuāziskās diktatūras nodibināšanos Latvijā. — 35, 40—42, 45—48, 50—52, 54—55, 59, 61, 69, 72—77, 81, 84, 88, 91, 92, 95, 96, 98, 101, 105, 144, 146, 154, 166, 170, 172, 173, 183, 184, 186, 199, 227, 239, 241, 259, 260, 261, 292, 369, 370, 382, 400, 508, 593, 596—599, 625, 633.

«Sociālističeskij Vestnik» («Sociālistiskais Vēstnesis») — meņševiku-emigrantu žurnāls, ko nodibināja L. Martovs. Iznāca no 1921. g. Berlīnē, vēlak Parīzē. Mūsdienās iznāk ASV. — 399.

«Sociālists» — oportūnistiskās Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas mēnešraksts. Iznāca Rīgā 1920.—1922. g. — 35, 40, 41, 54, 57, 87, 100, 225, 240.

«Sociālā Politika» — žurnāls, ko izdeva oportūnistiskā Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija buržuāziskajā Latvijā 1920. gadā. — 45, 56, 57.

«Sotsiaaldemokraat» («Sociāldemokrāts») — igauņu meņševiku Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas avīze. Iznāca no 1917. g. 3. augusta līdz 1921. g. 30. oktobrim. — 71, 416.

«Strādnieku Avize» — oportūnistiskās Latvijas SDSP Centrālās Komitejas un Liepājas organizācijas dienas avīze. Iznāca Liepājā no 1919. g. 6. februāra. Sākot ar 1920. g. 2. jūliju, to izdeva Latvijas SDSP Liepājas organizācija. Iznāca līdz 1934. g. 16. maijam. — 226, 227, 597.

«Strādnieku un Zemnieku Pagaidu Valdibas Avize» — sk. «Gazeta Rabočego i Krestjanskogo Vremennogo Praviteļstva».

«Strādnieku un Zemnieku Valdibas Likumu un Rikojumu Krājums» — sk. «Sobraniye Uzakoneñij i Rasporjaženij Rabočego i Krestjanskogo Praviteļstva».

«Svobodnaja Rossija» («Brīvā Krievija») — kadetu avīze, iznāca neilgu laiku pēc Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas slēgtās kadetu avizes «Russkije Vedomosti» («Krievijas Ziņotājs») vietā. Slēgta par kontrrevolucionāru agitāciju. — 453.

«Tägliche Rundschau» («Dienas Apskats») — reakcionāra buržuāziska vācu dienas avīze. Iznāca Berlīnē no 1880. līdz 1921. g. — 393.

«Tallinna Tööline» («Tallinas Strādnieks») — Igaunijas strādnieku vienotās frontes legalā avīze. Iznāca Tallinā no 1922. g. janvāra, slēgta 1922. g. 28. aprīlī. — 315.

«Tautas Balss» — buržuāziska dienas avīze, Kristīgās nacionālās savienības orgāns. Iznāca Rīgā no 1921. līdz 1923. g. — 280—283.

«*Tēvija*» — buržuāziska politiska un literāra nedēļas avīze. Iznāca no 1884. līdz 1914. g. — sākumā Rīgā, no 1886. g. Jelgavā. 1888.—1907. g. tās redaktors un izdevējs bija J. Čakste. — 80.

«*Valdības Vēstnesis*» — buržuāziskās Latvijas valdības oficjozs. Iznāca no 1918. g. 14. decembra, sākumā 2 reizes nedēļā, no 1919. g. 1. augusta — 6 reizes. Publicēja likumus, lēmumus, rikojumus, pāvēles, ziņojumus par ministru kabineta sēdēm un dažādu komisiju darbību, ievietoja isas informācijas par svarīgākajiem notikumiem ārziemēs. Saglabājot nosaukumu «*Valdības Vēstnesis*», sākot ar 1940. g. 21. jūniju, atspoguļoja revolucionāros pārkātojumus Latvijā un 1940. g. no 6. līdz 30. augustam bija Padomju Latvijas valdības oficiālā avīze. — 96.

«*Vārds*» — legāla politiska, sabiedriska un literāra dienas avīze. Iznāca Rīgā 1922. g. no 1. februāra līdz 3. martam. Avīzes redaktors bija E. Birznieks-Upītis, līdzstrādnieki — P. Stučka, A. Upīts, A. Kurcijs u. c. — 279.

«*Volksstaat*» — «*Der Volksstaat*» («Tautas Valsts») — avīze, vācu sociāldemokrātu (eizenahiešu partijas) centrālorgāns. Iznāca Leipcīgā 1869.—1876. g. V. Libknehta redakcijā. Avīzes līdzstrādnieki bija K. Markss un F. Engelss. — 551.

«*Vorwärts*» («Uz priekšu») — dienas avīze, Vācijas sociāldemokrātijas centrālorgāns; iznāca Berlinē (1891—1933). Tās slejās F. Engelss cīnījās pret visvisādām oportūnisma izpausmēm. Sākot ar 90. gadu otro pusi, pēc Engelsa nāves, avīze nokļuva partijas labējā spārna rokās, sistematiski iespieda oportūnistu rakstus un tendenciozi apgaismoja cīņu pret oportūnismu un revisionismu KSDS partijā. Pirmā pasaules kara laikā avīze nostājās sociālšovinisma pozīcijās, pēc Oktobra revolūcijas nodarbojās ar pretpadomju propagandu. — 302, 310, 510, 549.

«*Vossische Zeitung*» («Fosa Avīze») — buržuāziska mēreni liberāla vācu avīze. Iznāca Berlinē no 1704. līdz 1934. g. — 192.

«*Ziņotājs*» — sk. «*Izvestija Moskovskogo Soveta Rabočih Deputatov*».

PĒTERA STUĀKAS DZIVES UN DARBIBAS DATI

1920. g. decembris — 1923. g. februāris

1920

Decembris, 1. Komunistiskās Internacionālēs Latvijas sekcijas sekretariāta sēdē P. Stučka iepazīstina sēdes dalībniekus ar savu rakstu pret Latvijas sociāldemokrātiem. Sēdē nolemj rakstu ievietot nākamajā «Cīņas Biedra» numurā. (Iespējots decembrī žurnāla 10. nrā ar nosaukumu «Latvijas «vislielākās partijas» politiskais bankrots.») Ertākas un ātrākas izplatīšanas nolūkā bez tam sagatavot atsevišķu novilkumu (1000 eks.). (Izdots atsevišķā brošūrā sērijā «Strādnieku ceļa soma» Nr. 1.) Raksta izdošanai krievu valodā nolemj griezties pie Kominternes ar lūgumu atļaut iespiest to tās tipogrāfijā. (Krievu valodā raksts iznāk atsevišķā brošūrā ar nosaukumu «К характеристику латышских с.-д. меньшевиков. Доклад Секретариата Латвийской секции Коммунистического Интернационала» («Сакарā ar latviešu s.-d. meņševiku raksturojumu. Komunistiskās Internacionālēs Latvijas sekcijas sekretariāta ziņojums»). Москва, 1920, типография Ком. Интернационала, с. 32.)

Bez datuma. P. Stučka uzraksta tézes «Nacionalisms un tautu pašnoteikšanās». (Tolaik paliek rokrakstā. Publicētas P. Stučkas rakstu krājumā «Nacionālais jautājums un latviešu proletariāts». R., 1972.)

Bez datuma. Iznāk Darba kalendārs 1921. gadam (izd. «Spartaks», 1920), kurā iespiests P. Stučkas raksts «Tiesa un taisnība».

Bez datuma. Itālijā iznāk P. Stučkas grāmata «La costituzione della Republica socialista federale dei Soviet di Russia, in domande e risposte». Milano, «Avanti», 1920 («Krievijas Sociālistiskās Federatīvās Padomju Republikas Konstitūcija jautājumos un atbildēs»).*

1921

Janvāris, 10. «Cīņas» 23. (446.) nrā iespiests P. Stučkas raksts «Pabīti vai pa kreisi?» (Paraksts: §.)**
Janvāris, 27. Uz Latviju LKP CK loceklim tiek nosūtīta P. Stučkas vēstule, kurā sakarā ar projektejamo legālo žurnālu teikts: «Zurnālam rakstīšu, vārdi man ir labi, un proti: agrārjautājumā

* Darbi, kas nav tulkoti latviešu valodā, minēti tajā valodā, kādā tie publicēti. *Red.*

** Rakstiem, kas nav ievietoti šajā izlasē, norādīts paraksts (izņemot parakstu — P. Stučka). *Red.*

B. Veckrauklis un politiskos jautājumos — P. Ivansons. Tie ir īsti vārdi, un nebūtu jauni, ja tos publicētu kopā ar citu līdzstrādnieku sarakstu, ja tāds ir nodomāts. Pirmo rakstu par agrārjautājumu beidz, pirmajam numuram.

P. Stučka uzrakstījis rakstu «Zemes reformas motīvi» (paraksts: B. Veckrauklis). Raksts tolaik netika publicēts, jo iecerētais žurnāls neiznāca; ievietots šajā sējumā.

Janvāris, 31. KK(b)P CK Orgbirojs nolemj uzdot P. Stučkam 2—3 mēnešu laikā uzrakstīt mācību grāmatu par padomju tiesību teoriju un praksi.

Janvāris. «Cīņas Biedra» 11. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Lai pot vāi tiešu ceļu iet? Piemētnājums pie Latvijas «vislielākās partijas» politiskā bankrota». Raksts izdots arī atsevišķā brošūrā sērijā «Strādnieku ceļa soma» Nr. 2. Izd. «Spartaks», 1921, 21 lpp.

Februāris, 15. Maskavā notiek latviešu darbāju sapulce — mītiņš bij. Nezlobina teātri, Teātra laukumā; referātus nolasī P. Stučka, J. Lencmanis un P. Viķsne. Pēc referātiem teātris sniedz A. Lu-načarska lugas «Tauta» izrādi.

Februāris, 19. «Krievijas Cīņas» 18. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Dzejnieka Raiņa lietā», kurā noraidītas nepamatotās baumas par Raiņa labajiem materiālajiem apstākļiem buržuāziskajā Latvijā.

Februāris, 27. Komunistiskās Internacionālēs Latvijas sekcijas sekretariāta uzdevumā P. Stučka uzraksta vēstuli «Atklāts uzsaukums latviešu biedriem strādniekiem Amerikā», kurā aicina strādniekus, kuriem tas iespējams, atgriezties Latvijā un piedalīties strādnieku organizāciju darbā. Uzsaukuma teksts tiek iespiests atsevišķā lapiņā nosūtišanai uz ASV.

Marts, 1. P. Stučka uzraksta un nosūta vēstuli «Uzsaukums biedriem strādniekiem Amerikā» (paraksts: Kom. Int. Latvijas sekcijas sekretārs P. Stučka). Uzaicinājums iespiests Nujorkā 1922. g. februārī atsevišķā lapiņā ar nosaukumu «Amerikas Komunistu partijas Latviesu Federācijas Birojam, nozarēm un grupu priekšstāvjiem».

Marts, 4. P. Stučka uzraksta uzsaukumu «Apvienību ar Padomju Krieviju» (paraksts: Latvijas Komunistiskā partija). Uzsaukuma teksts tiek nosūtiņs uz Latviju LKP Centrālajai Komitejai. P. Stučkas uzrakstīto «Arodbiedrību platformu» KI Latvijas sekcijas sekretārāts apspriež un vienbalsīgi pieņem. Platformu nosūta uz Latviju. (LKP CK sēdē, piedaloties vietējo organizāciju pārstāvjiem, to pieņem 1. maijā un uzdod Rīgas komitejai ištenot.)

Marts, 8.—16. P. Stučka kā deleģāts ar lēmēja balsstiesībām no Maskavas organizācijas piedalās KK(b)P X kongresā. Kongress notiek V. I. Ļeņina vadībā. P. Stučka ir to delegātu skaitā, kuri balso par kongresa pirmo rezolūciju («Par partijas vienību») un par otru rezolūciju («Par sindikalistisko un anarhistisko novirzienu mūsu partijā»). Par šīm rezolūcijām balso V. I. Ļeņins.

Marts, 22. «Krievijas Cīņas» 30. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ar kaķiem vai ar traktoriem».

Marts, 24. P. Stučka nosūta vēstuli LKP CK par programmas jautājumiem (paraksts: §).

Marts, 31. P. Stučkas raksts «Latvijas laukstrādnieku jautājumā» tiek nosūtiņs uz Latviju LKP CK. (Iespriests «Cīņas» 28. (451.) nr-ā 1921. g. 20. aprīlī (bez paraksta).)

Marts. «Cīņas Biedra» 12. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Parīzes Komūnas 50 gadu jubilejas dienā».

Aprilis, 14. P. Stučkas raksts «Uz 1. Maiju» tiek nosūtīts uz Latviju LKP CK. (iespiests «Cīņas» 29. (452.) nr-ā 10. maijā ar nosaukumu «1. Maijs» (bez paraksta) ar redakcijas piezīmi, ka nokavēts no redakcijas neatkarīgu apstākļu dēļ.)

Aprilis, 21. P. Stučkas raksts «Tā kā Dānijs» («Mūsu laukstrādnieku jautājumā») (paraksts: P. Zikers) tiek nosūtīts uz Latviju žurnālam «Arodnieks». Raksts netiek publicēts.

Aprilis, 25. P. Stučkas uzrakstītais uzsaukums «Nost agrārreformu, lai dzivo agrārrevolūciju!» tiek nosūtīts uz Latviju LKP Centrālajai Komitejai. (iespiests atsevišķā lapiņā «Spartaka» tipogrāfijā 1921. gada maijā 35 000 eksemplāros. Paraksts: Centrālā Komiteja.)

Aprilis, 29. P. Stučka piedalās Kominternes Izpildu komitejas sēdē, kurā apspriež Komunistiskās Internacionālēs III kongresa sagatavošanas darbus un paraksta aicinājumu uz kongresu.

Maijs, 6. «Pravdas» 96. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Трагедия рабочего класса в Латвии» («Strādnieku šķiras tragedija Latvijā»).

Maijs, 9. P. Stučka nosūta vēstuli LKP CK loceklim A. Bērcem-Arājam par jautājumu, kas skar Raini.

Maijs, 12. P. Stučkas raksts «Ap strādniecības karogu» tiek nosūtīts uz Latviju LKP Centrālajai Komitejai. (iespiests «Cīņas» 30. (453.) nr-ā 30. jūlijā (bez paraksta).)

Maijs. «Cīnas Biedra» 13. nr-ā iespiesti P. Stučkas raksti «Pēc Krievijas Komunistiskās partijas X kongresa» un «Asiņainas kaujas Vācijā».

Jūnijs, 6. P. Stučka uzraksta un nosūta V. I. Ļeņinam vēstuli, kurā lūdz palidzēt glābt buržuāziskajā Latvijā arestētos LKP darbiniekus, kam draud nāves sods.

Jūnijs, 7. V. I. Ļeņins raksta vēstuli P. Stučkam, atbildē uz viņa lūgumu palidzēt glābt Latvijā arestētos LKP CK loceklus un citus komunistus. Vēstulē Ļeņins raksta: «Jūsu lūgumu izpildīju un šodien pat aizrakstīju Čīcerinam, lai viņš izdara stiprāku spiedienu uz Latvijas valdību un lai nosūta telegrammu Gaņeckim, ka es viņu lūdzu visādā ziņā izdarīt spiedienu un glābt strādniekus.

Vislabakie novēlējumi un apsveikumi sakarā ar komunistiskās kustības sekmēm Latvijā.» (V. I. Ļeņins par revolucionāro kustību Latvijā. R., 1969, 348. lpp.)

Jūnijs, 17. «Pravdas» 131. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Biedri Silfs un Bērce». (Tas iespiests arī «Cīņas Atbalsī» 22. jūnijs, «Krievijas Cīnā» 28. jūnijs un «Latgalīšu Ceījā» 17. jūlijs. Raksts vēlāk publicēts brošūrā «J. Silfa-Jāniša, A. Bērces-Makša u. c. 10. jūnija 1921. g. upuru piemiņai», izd. «Spartaks», 1926, 5.—6. lpp.)

P. Stučka teic runu Maskavas latviešu darbaļaužu mītiņā, kas notiek, pieminot J. Silfu-Jaunzemū, A. Arāju-Bērci u. c. 10. jūnija upurus.

Jūnijs, 19. P. Stučka teic runu Baltijas valstu komunistisko partiju apspriedē Maskavā.

Jūnijs, 22.— P. Stučka piedalās Komunistiskās Internacionālēs jūlijs, 12. III kongresā kā LKP delegāts ar lēmēja balsstiesībām. P. Stučku ievēl kongresa sekretariātā.

Jūnijs, 24. P. Stučka uzrakstījis KK(b)P CK Orgbiroja uzdevumā grāmatu «Революционная роль права и государства. Общее учение о праве» («Tiesību un valsts revolucionārā loma. Vispārēja mācība par tiesībām»). Manuskrītu nodod iespiešanai.

KK(b)P CK Orgbirojs uzdod P. Stučkam uzrakstīt mācību grāmatu «Учение о государстве и Конституции РСФСР» («Mācība par valsti un KSFPR Konstitūciju») 10 iespiedloķu apjomā. *Jūnijs, 25.* «Krievijas Cīņas» 64. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Koalīcijas valdība Nr. 1».

Jūlijs, 9. «Cīņas Atbalss» 58. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Sociāldemokrātu pirmā koalīcijas valdība».

Jūlijs, 11. P. Stučkas raksts «Naudas kursa krišanās sociālās sekas» tiek nosūtīts uz Latviju. (Iespriests žurnāla «Produkts» 3. nr-ā 1. septembrī (paraksts: O. Akmens).)

Jūlijs, 13. Kominternes Izpildu Komitejas sēdē konstituējas IK delegētie komunistisko partiju darbinieki, viņu vidū ar lēmēja balss-tiesībām ir arī P. Stučka. Turpmāk viņš piedalās visās IK sēdēs jautājumu apspriešanā un paraksta uzsaukumus brāligajām partijām. Savās vēstulēs LKP Centrālajai Komitejai P. Stučka regulāri informē to par IK sēdēm.

Jūlijs, 16. «Krievijas Cīņas» 71. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ne draudi, bet fakts».

«Cīņas Atbalss» 64. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Idejiskais karš pret komunistiem». (Tas iespiests arī «Krievijas Cīņas» 73. nr-ā 28. jūlijā.)

Jūlijs. P. Stučkas raksts «Komunistiskās Internacionālēs III kongress» tiek nosūtīts uz Latviju «Cīnai». (Iespriests «Cīņas» 31. (454.) nr-ā 30. septembrī (bez paraksta).) Vienlaikus ar šo rakstu tiek nosūtīta arī P. Stučkas «Atklātā vēstule apzinīgai Latvijas strādniecībai» (paraksts: Arodnieks, bijis soc.-dem.). Vēstule netiek publicēta.

Augusts, 25. P. Stučka uzraksta rakstu «Pirmā koalīcijas ministrija Latvijā» (paraksts: §), kas tiek nosūtīts uz Latviju LKP Centrālajai Komitejai. (Iespriests «Cīņas» 31. (454.) nr-ā 30. septembrī.)

Septembris, 5. P. Stučka uzraksta atklātu vēstuli «Personīgā lietā», ko nosūta uz Latviju LKP Centrālajai Komitejai. (Iespriesta «Cī-
nās» 31. (454.) nr-ā 30. septembrī.)

Septembris, 15. P. Stučka teic runu Latviešu Augstākās partijas skolas atklāšanas vakarā Maskavā Sarkanarmiešu klubā. (Latviešu, lietuviešu un ebreju partijas skolām apvienojoties, izveidojās Rie-tumtautu apvienotā partijas skola, uz kuras pamata izauga Rie-tumtautu komunistiskā universitāte, kurā darbojās vairāki nacio-nālie sektori (poļu, vācu, rumāņu, latviešu u. c.); pirmajos universitātes gados latviešu sektors bija pats lielākais.)

Septembris. «Cīņas Biedra» 14. nr-ā iespiesti P. Stučkas raksti «Lat-vijas krīze» (izdots arī atsevišķā brošūrā sērijā «Strādnieku ceļa soma» Nr. 6), «Franču arodnieku kongress Lillē» (paraksts: §) un vēstule «Personīgā lietā».

Oktobris, 8.—14. Maskavā notiek KK(b)P Viskrievijas latviešu sek-ciju VII konference. P. Stučka nolasa konferencē referātu «Latvijas saimnieciskais un politiskais stāvoklis». (Referāts publicēts «Krievijas Cīņas» 92. nr-ā 25. oktobri. P. Stučka vēstulē «Krievijas Cīņas» redakcijai (94. nr-ā 1. novembrī) norāda, ka referāts sa-grozīts, publicētajam maz kopēja ar konferencē teikto. Redakcija

paskaidro, ka stenogramma bijusi slikta, un atvainojas P. Stučkam.)

Oktobris. P. Stučkas raksts «Visu varu strādnieku padomēm!» tiek nosūtīts «Cīnai». (Iespriests «Cīnas» 32. (455.) nr.-ā novembrī (bez paraksta).)

Novembris, 16. P. Stučkas «Vēstule biedriem strādniekiem Amerikā» (paraksts: Latvijas Komunistiskās partijas CK uzdevumā §) tiek nosūtīta uz ASV. (Iespriesta atsevišķā uzsaukumā «Amerikas Komunistu partijas Latviešu Federācijas Birojam, nozarēm un grupu priekšstāvjiem» Nujorkā, 1922. gada februārī. Iespriesta arī AKP Latviešu federācijas orgāna «Bījetens» 14. nr.-ā 1922. gada 15. martā (paraksts: Latv. Kom. Partijas CK uzdevumā P. Stučka).).

Tiek nosūtīta P. Stučkas «Vēstule biedriem Amerikā» Amerikas Komunistiskās partijas Latviešu koporganizācijas sekretariātam — pavisam četriem adresātiem.

Novembris, 17. P. Stučkas raksts «Uz «jaunzemnieku» kongresu» (paraksts: Vecbezzemnieks) tiek nosūtīts uz Latviju.

Novembra beigas. «Cīnas Biedra» 15. nr.-ā iespriests P. Stučkas raksts «Pilsētas un lauki».

Novembris. Zurnāla «Poļitrobotnik» (Maskavā) 14. nr.-ā iespriests P. Stučkas raksts «Прибалтийская Антента» («Baltijas Antante»).

Decembris, 5. Tiek nosūtīti uz Latviju P. Stučkas raksti:

1) «Lielajam dzejniekam Rainim». (Iespriests žurnāla «Produkts» 10. nr.-ā 15. decembrī.)

2) «Intelīgences šķiras stāvoklis» (paraksts: Ledusukainis), kas domāts studentu žurnālam «Nākošie», kurš tika slēgts. (Iespriests žurnāla «Darbs un Maize» 1. nr.-ā 1922. g. 1. janvārī.)

3) «Komunisti. un parlamenta, arī pašvaldības vēlēšanas». (Iespriests «Cīnas» 33. (456.) nr.-ā 1922. g. janvārī (paraksts: §).)

4) «Mūsu Domas» (paraksts: -s), kas rakstīts Jelgavas avizei «Mūsu Domas», bet paliek neiespriests, jo avīze tiek slēgta.

Decembris, 12. Uz Latviju tiek nosūtīts P. Stučkas raksts «Vislatvijas patērētāju biedrību kongresam» (paraksts: O. A.). Raksts netika iespriests.

Decembris, 15. Uz Latviju žurnālam «Produkts» tiek nosūtīts P. Stučkas raksts «Starp divām siena kaudzēm» («Divu mazinieku partiju vēlēšanu platforma») (paraksts: -s). Raksts netiek iespriests, jo «Produkta» izdošana tiek pārtraukta.

Decembris, 19. P. Stučka nosūta LKP Centrālajai Komitejai vēstuli, kurā informē par tikkto notikušo Kominternes Izpildu Komitejas sēdi un tajā pieņemtajā tēzēm «Par vienotu fronti».

Novembris—decembris. Saskaņā ar Komunistiskās Internacionālēs Latvijas sekcijas sekretariāta 1921. g. 16. septembra lēmumu P. Stučka uzraksta šādus rakstus, kas tiek izdoti atsevišķas brošūrās «Spartaka» izdevumā:

1) «Latvijas Komunistiskā partijas un vēlēšanas» sērijā «Komunistiskā vēlētāja ceļa soma», Nr. 1, 23 lpp. Tas pats krievu valodā «Коммунистическая партия Латвии к выборам», 1922, 31 c.

2) «Vietējās pašvaldības un komunisti» sērijā «Komunistiskā vēlētāja ceļa soma», Nr. 2, 25 lpp.

3) «Pret tautu naidu un tautisko ienaidu» («Komunista piezīmes») sērijā «Komunistiskā vēlētāja ceļa soma», Nr. 3, 26 lpp.

Bez datuma. Iznāk 1922. gadam «Darba kalendārs», kurā iespiests P. Stučkas raksts «Šķiru intereses un tiesības» (43.—48. lpp.).

Bez datuma. Iznāk P. Stučkas sastādītā grāmata «Пять месяцев Социалистической Советской Латвии, ч. II. Сборник документов и важнейших декретов» («Sociālistiskās Padomju Latvijas pieci mēneši, 2. d. Dokumentu un svarīgāko dekrētu krājums»), ko izdod LKP izdevniecība Pleskavā (70 lpp.).

Bez datuma. Maskavā iznāk P. Stučkas grāmata «Революционная роль права и государства. Общее учение о праве» («Tiesību un valsts revolucionāra loma. Vispāreja mācība par tiesībām») (125 lpp.). Tās 2. izdevums iznāk 1923. g., 3. — 1924. g.

Bez datuma. Maskavā iznāk P. Stučkas darbs «Пиезīmes par Padomju Konstitūciju» (53 lpp.).

Pēc J. Hermāna (Āusekļa) norādījumiem 1921. g. avīzē «Cīņas Atbalss» (Pleskavā) vēl publicēti šādi P. Stučkas raksti:

1. «Taktikas maiņa? (Sakarā ar vienotās frontes jautājumu)», 21. nr-ā, 1. martā;
2. «Pie Fr. Roziņa tukšā kapa», 63. nr-ā, 27. jūlijā;
3. «Latvijas Komunistiskā partija par momenta uzdevumiem», 73. nr-ā, 31. augustā;
4. ««Brīvās» Latvijas pārdališanas priekšvakarā», 82. nr-ā, 1. oktobrī;
5. «Ko tu tādiem padarīsi jeb «komunistu bankrots» (Baltās preses uzbrukumi komunistiem)», 92. nr-ā, 3. decembrī.

(Sie numuri tagad nekur nav atrodami. Pleskavas bibliotēkas vācu fašistu uzbrukuma laikā gājušas bojā. Maskavas un Ļeņingradas bibliotēkās, kā arī Latvijas PSR bibliotēkās šo numuru nav.)

1922

Janvāris, 2. P. Stučkas raksti «9.—13. janvāris 1905. g.» un «Vienotu strādniecības fronti!» tiek nosūtīti uz Latviju «Cīnai». Raksts «9.—13. janvāris 1905. g.» iespiests «Cīņas» 33. (456.) nr-ā janvārī. Raksts «Vienotu strādniecības fronti!» iespiests «Cīņas» 34. (457.) nr-ā februārī.

Janvāris, 14. «Cīņas Atbalss» 2. (98.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Partija Nr. 3».

Janvāris, 14. P. Stučka nosūta uz Latviju LKP CK locekļiem plat-formu «Vienotu strādniecības fronti!» un vēstulē norāda: «Šī plat-forma jānodrūķā legālajā laikrakstā... Tas nebūtu kavējams, tādēļ mēs to aizsūtām bez lielām apspriedēm.»

Janvāris, 24. P. Stučka piedalās KIIK sēdē, kurā noklausās prezidijs ziņojumu, apspriež Itālijas jautājumu, jautājumu par Tālo Austrumu kongresu u. c. un pieņem rezolūciju ASV Komunistiskās partijas Izpildu Komitejai.

Februāris, 2. Uz Latviju studentu žurnālam «Nākošie» tiek nosūtīts raksts «Rozas Luksemburgas piemiņai», ko uzrakstījuši P. Stučka un Dora Stučka (raksta daļas saglabājušas abu rokrakstā, paraksts: D. P.). Rakstam pielikumā — «Iz Rozas Luksemburgas atstātēm papiriem» un pēdējais viņas raksts «Berlīnē viss mierīgi» no avīzes «Rote Fahne» 1919. g. 14. janvāra numura. Raksts un pielikumi Latvijā netika publicēti, jo žurnālu pēc 2. nr-a iznākšanas slēdza.

Februāris, 4. «Cīnas Atbalss» 5. (101.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Viņš kož» («Atskats uz «kreiso» mazinieku (s.-d.) kongresu»). Tas pats iespiests arī «Krievijas Cīnas» 16. nr-ā 21. februāri.

Februāris, 16. P. Stučkas raksts «Vienotu strādniecības fronti!» tiek nosūtīts uz Latviju «Cīnai». Tajā iztirzāti iebildumi, ko pret vienoto fronti cel atsevišķi komjaunatnes darbinieki. Raksts netika publicēts, jo «Cīnas» kartējais numurs iznāca tikai jūlijā.

Februāris, 16. Latvijas legalajā avīzē «Vārds» 14. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts ««Darba» un «tautas» partiju apvienība L-td». Tai pašai avizei piesūtīts P. Stučkas raksts «Kristīgā nacionālā savienība», kā arī raksts «Kalpu vai saimnieku arodbiedrības?» (iespiests «Vārda» 19. nr-ā 22. februārī ar parakstu: K. L.). Pārpratuma dēļ raksts iespiests arī «Cīnas» 34. (457.) nr-ā februārī (bez paraksta). (Šis fakti sekmēja vajātā «Vārda» slēgšanu.) Tai pašā «Cīnas» nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Komunistu partijas pamats», kas bija nosūtīts «Cīnai» jau 1921. g. oktobrī.

Februāris, 18. «Cīnas Atbalss» 7. (163.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Komunisma spoks dienas laikā».

Marta sākums. P. Stučka nosūta uz Latviju LKP CK locekļiem savu rakstu «Grozāmās listes (Zinātniskas piezīmes)» (paraksts: Gr. Negriņauskis), kurā ieteic balsošanas procedūras taktiku gaidāmajās pašvaldību vēlēšanās buržuāziskajā Latvijā. Raksts netika publicēts.

Marts, 3. Uz Latviju «Cīnai» tiek nosūtīts P. Stučkas raksts «Atklāta atbilde Fr. Menderam». Iespiests «Cīnas» 36. (459.) nr-ā augustā.

Marts, 11. Avīzē «Cīnas Atbalss» ievietots P. Stučkas raksts «Uz Latvijas satversmes sapulces gaidāmiem 2 gadu svētkiem» (paraksts: P. St.); iespiests arī «Krievijas Cīnas» 24. nr-ā 21. martā.

Marts, 20. Uz Latviju žurnālam «Darbs un Maize» tiek nosūtīts P. Stučkas raksts «Ap strādniecības vienotās frontes jautājumu (Vācijas preses atbalsis)» (bez paraksta). Iespiests žurnāla «Darbs un Maize» 6. nr-ā 25. maijā saisināti (bez paraksta).

Marts, 22. Tieki nosūtīta P. Stučkas uzrakstīta cirkulārvēstule latviešu biedriem Amerikā (paraksts: §).

Marts, 25. Avizes «Izvestija» 33. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Революционная законность» («Revolucionārā likumība»).

Marts, 27.— Maskavā notiek KK(b)P XI kongress, kurā P. Stučka aprīlis, 2. piedalas kā LKP pārstāvis.

Aprīlis, 7. «Krievijas Cīnas» 29. nr-ā iespiesti P. Stučkas raksti «Latvijas revolucionāribas cēloņi» un «Strādniecības panākumi Rīgas vēlēšanas». (Raksts pirms tam publicēts avīzē «Cīnas Atbalss», taču attiecīgais numurs nav atrasts.)

Aprīlis, 13. P. Stučkas izstrādātā platforma «Uz Latvijas parlamenta vēlēšanām», kas apstiprināta KI Latsekcijas sekretariāta paplašināta sēdē 6. aprīlī, tiek nosūtīta uz Latviju lielā eksemplāru skaitā, lai to varētu tūlit izdalīt atbildīgajiem darbiniekiem un iestādēm.

Maijs, 10. P. Stučkas «Vēstule biedriem strādniekiem Amerikā» (paraksts: Kom. Intern. Latsekcijas sekretārs P. Stučka) tiek nosūtīta uz ASV.

Maijs, 20. P. Stučka nolasa referātu «Strādnieku vienotā fronte Latvijā» Latvijas padomju varas piemiņas vakars, ko rīkojis Maskavas

- Latviešu centrālais komunistiskais klubs un studija «Skatuve» Rietumtautu komunistiskās universitātes zāle.
- Maijs, 24.* «Krievijas Cīnas» 45. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Pēdējā Rīgas provokācija» (par Latvijas valdības provokācijām sakarā ar viltoto 500 rubļu naudasizmju parādišanos); iespiests arī «Cīnas Atbalss» 22. (118.) nr-ā 3. jūnijā.
- Maijs, 25.* P. Stučkas raksts «Ap strādniecības vienotās frontes jautājumu» iespiests žurnāla «Darbs un Maize» 6. nr-ā (bez raksta).
- Maijs, 29.* P. Stučkas «Vēstule par taktiku» tiek nosūtīta uz Latviju LKP CK locekļiem.
- Maijs.* P. Stučka uzraksta rakstu «Strādniecības vienotās frontes lozungs», kas tiek ievietots «Cīnas Biedra» 16. nr-ā.
- Jūnijs, 1.* P. Stučka sagatavo rakstu «Koalicijas spēle Latvijā», kas iespiests «Cīnas Atbalss» 23. (119.) nr-ā 10. jūnijā un «Krievijas Cīnas» 52. nr-ā 17. jūnijā.
- Jūnijs, 4.* «Pravdas» 123. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Daži jautājumi II Internacionālēs priekšstāvīm pils. Vanderveldem»; iespiests arī «Cīnas Atbalss» 24. (120.) nr-ā 17. jūnijā.
- Jūnijs, 10.* P. Stučkas raksts «Mana atbilde pils. Vanderveldem» iespiests «Pravdas» 127. nr-ā un «Cīnas Atbalss» 25. (121.) nr-ā 24. jūnijā.
- Jūnijs, 10.* Berlīnē iznākošajā žurnālā «Internationale Presse-Korrespondenz» ievietots P. Stučkas raksts «Ein Brief aus Lettland» («Vēstule no Latvijas»).
- Jūnijs, 17.* P. Stučkas raksts «Viltoti valdības sociālisti» iespiests «Krievijas Cīnas» 52. nr-ā; iespiests arī «Cīnas Atbalss» 26. (122.) nr-ā 1. jūlijā.
- Jūnijs, 20.* P. Stučka izbrauc no Maskavas caur Varšavu uz Vāciju, lai pusotra mēneša ārstētos.
- Jūnijs, 22.* «Krievijas Cīnas» 54. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Risksanta spēle»; iespiests arī «Cīnas Atbalss» 27. (123.) nr-ā 8. jūlijā.
- Jūnijs, 23.* Avizes «Izvestija» 137. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Революция и право» («Revolūcija un tiesības»).
- Jūlijs, 8.* P. Stučka sagatavo rakstu «Rīt vai parīt?» (iespiests «Cīnas Biedra» 18. nr-ā).
- Jūlijs, 19.* Berlīnē «Internationale Presse-Korrespondenz» 140. nr-ā publicēts P. Stučkas raksts «Proletarische Klassenjustiz» («Proletariāta šķiras justīcija»).
- Jūlijs, 27.* «Krievijas Cīnas» 57. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Valdības sociālisti un II Internacionālē»; iespiests arī «Cīnas Atbalss» 31. (127.) nr-ā 5. augustā.
- Jūlijs.* «Cīnas Biedra» 17. nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Piezīmes par agrārjautājumu».
- Augusts, 15.* «Pravdas» 182. nr-ā ievietots P. Stučkas raksts «Преступление, которое нельзя простить» («Noziegums, kuru nedrīkst piedot») (paraksts: П. С.) par A. Purīņa noslepkavošanu Latvijā 7. augustā; ar nosaukumu «Nepiedodama noziedzība» tas iespiests arī «Cīnas Atbalss» 33. (129.) nr-ā 19. augustā un Berlīnē — «Internationale Presse-Korrespondenz» 167. nr-ā 22. augustā ar nosaukumu «Ein neues Verbrechen der lettischen Justiz» («Jauns Latvijas justīcijas noziegums») (paraksts: P. S.).
- Augusts, 15.* «Krievijas Cīnas» 75. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas Jūdasi» par krievu eseru ārzemju centra naudas pabal-

- stiem Latvijas meņševikiem; iespiests arī «Pravdas» 188. nr-ā 23. augustā (saisināti) (paraksts: P. C.) un «Cīnas Atbalss» 34. (130.) nr-ā 26. augustā.
- Augusts.* P. Stučka uzraksta un nosūta uz Latviju LKP CK uzsaukuma projektu «Kas mēs esam, un ko mēs darām?».
- Septembris, 1.* «Krievijas Cīnas» 82. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Mūsu socialistu garie nagi» (atstāstījums «Cīnas Atbalss» 37. (133.) nr-ā).
- Septembris, 9.* «Cīnas Atbalss» 36. (132.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Vai vispasaules revolūcija sagaidāma tuvākā nākotnē?» — nodoļa no raksta «Kom. Internacionāles virziens un vietēji novirzieni»; iespiests arī «Krievijas Cīnas» 89. nr-ā 17. septembrī.
- Septembris, 15.* «Pravdas» 206. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Ko gaida no mums zemnieks? (Par dānu sistēmu)».
- Septembris, 21.* «Krievijas Cīnas» 91. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvijas vēlēšanu terors un tā sekas»; iespiests arī «Cīnas Atbalss» 38. (134.) nr-ā 23. septembrī.
- Septembris.* P. Stučkas raksts «Kom. Internacionāles virziens un vietēji novirzieni» iespiests «Cīnas Biedra» 19. nr-ā, 1.—16. lpp.
- Oktobris, 1.* Zurnāla «Kommuņističeskaja Revoļucija» 11./12. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Экономическое и политическое положение Прибалтийских государств» («Baltijas valstu ekonomiskais un politiskais stāvoklis»).
- Oktobris, 10.* Padomju tiesību institūta vispārējās tiesību teorijas sekcijas sēdē P. Stučka nosala referātu, kas ar nosaukumu «Заметки о классовой теории права» («Piezīmes par tiesību šķirisko teoriju») iespiests žurnāla «Sovetskoje Pravo» 3. nr-ā.
- Oktobris, 27.* P. Stučka teic runu VCIK sēdē debatēs pēc A. Goiburga referata «Par KSFPR civiltiesību kodeksu». Runa iespiesta grāmatā «Четвертая сессия Всероссийского ЦИК девятого созыва». M., 1922.
- Oktobris, 27.* «Krievijas Cīnas» 106. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Latvija II koalīcijas valdības priekšvakara».
- Oktobris, pirms 28.* «Cīnas Biedra» 20. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Jauna situācija? (Parlamenta vēlēšanas Latvijā)»; raksts saisināti iespiests arī «Cīnas Atbalss» 43. (139.) nr-ā 28. oktobrī.
- Oktobra beigas.* P. Stučka sagatavo rakstu «Vēlēšanas Latvijā». Raksts paliek nepublicēts.
- Oktobris.* Zurnāla «Pod Znameñem Marksizma» 9.—10. nr-ā iespiesta P. Stučkas recenzija par J. Magazinera grāmatu «Общее учение о государстве» («Vispārēja macība par valsti»).
- Novembris, 5.* — Notiek Komunistiskās Internacionāles IV kongress, *decembris, 5.* kurā P. Stučka piedalās ar lēmēja balsstiesībām kā delegāts no LKP. Kongresā P. Stučku atkal ievēl par KIIK locekli.
- Novembris, 6.* «Krievijas Cīnas» 109. nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz piecgadu jubileju».
- Novembris.* Zurnāla «Kommuņističeskaja Revoļucija» 13./14. (37./38.) nr-ā iespiests P. Stučkas raksts «Марксистское понимание права (Заметки не только для юристов)» («Tiesību marксistiskā izprātnē (Piezīmes ne tikai juristiem)»).
- Novembris.* P. Stučkas sastādītā bibliogrāfija par tiesību un valsts teoriju iespiesta žurnāla «Vestnik Socialističeskoi Akademii» 1. numurā.

- Decembris, 4.* P. Stučka uzraksta rakstu «Vēstule par taktiku», kas tiek nosūtīts uz Latviju «Cīņai» un iespiests «Cīņas» 40. (400.) nr.-ā 7. decembrī.
- Decembris, 7.* Zurnāla «Ježenedeļnik Sovetskoi Justicii» 44./45. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Tiesību revolūcijas pieci gadi».
- Decembris, 9.* «Pravdas» 279. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Смычка на деле (Все еще в порядке дискуссии)» («Saikne īstenībā (Ārviens vēl diskusijas kārtībā)»).
- Decembris, 31.* «Krievijas Cīnas» 130. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Uz jaunu gadu».
- Decembris.* Zurnāla «Proletarskaja Revolucija» 12. nr.-ā iespiesti P. Stučkas raksti: «Из прошлого Коммунистической партии Латвии (Отрывки личных воспоминаний)» («No Latvijas Komunistiskās partijas pagātnes (Personisko atmiņu fragmenti)»); recenzija par J. Jansona (Brauna) Kopoto rakstu I sējumu («Baltijas revolūcija»); piezīme pie turpat publicētā J. Krodera un citu apsūdzības raksta.
- Bez datuma.* Izdevniecība «Daire un Darbs» izdod P. Stučkas tulkoto K. Marks darbu «Luija Bonaparta astoņpadsmitais brīmērs».
- Bez datuma.* Iznāk P. Stučkas grāmata «Valsts teorija un Padomju Konstitūcija», izd. «Spartaks», 179 lpp.
- Bez datuma.* Iznāk «Darba kalendārs 1923. gadā», kurā iespiests P. Stučkas raksts «Ārējā politika 1921.—1922. gadā» («Spartaks», 1922).
- Bez datuma.* Iznāk P. Stučkas grāmata «Учение о государстве и Конституции РСФСР» («Mācība par valsti un KSFPR Konstitūciju»). M., «Красная Новь», 1922, 292 c., kas pēc tam pārstrādātā veidā iznāk vēl 6 reizes (1923., 1924., 1926., 1929., 1931. g.).

1923

- Janvāris, 18.* Ar KSFPR CIK dekrētu P. Stučku ieceļ par KSFPR Augstākās Tiesas priekšsēdētāju.
- Janvāris.* Zurnāla «Pod Znamenem Marksizma» 1. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Материалистическое или идеалистическое понимание права» («Materiālistiska vai ideālistiska tiesību izpratne»).
- Janvāris.* «Ježenedeļnik Sovetskoi Justicii» 2. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Революционно-материалистическое понимание права» («Revolucionāri materiālistiskā tiesību izpratne»).
- Janvāris.* LKP Latgales apgabala komitejas žurnāla «Boļševik» 1. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Латвия без правительства?» («Latvija bez valdības?»).
- Janvāris.* «Cīnas» 41. (461.) nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Sociāldemokrātu Internacionālu apvienošanās».
- Februāris, 1.* «Krievijas Cīnas» 12. nr.-ā iespiests P. Stučkas raksts «Sociālreakcionārā koalīcija II».
- Februāris, 16.* Maskavā sāk darbu LKP VII kongress, kurā P. Stučka piedalās ar lēmēja balsstiesībām.
1. sēdē P. Stučka sniedz pārskata referātu par CK darbību legalajos apstākļos.
  2. sēdē (vakarā) P. Stučka sniedz pārskata referātu par Ārzemju biroja darbību.

- Februāris, 17.* LKP VII kongresa 4. sēdē P. Stučka teic galavārdu par CK darbību legālajos apstākļos.
- Februāris, 18.* LKP VII kongresa 5. sēdē P. Stučka sniedz ziņojumu par Komunistiskās Internacionālēs darbību. 6. sēdē P. Stučka teic runu LKP programmas jautājumā.
- Februāris, 18. (vakarā).* P. Stučka teic apsveikuma runu KI Latvijas sekcijas sarikotajā politisko atbraucēju (ķilnieku) II grupas apsveikšanas vakarā, kas notiek Rietumtautu komunistiskās universitātes zālē.
- Februāris, 19.* P. Stučka teic runu debatēs programmas jautājumā.
- Februāris, 20.* Kongresa 7. un 8. sēdē P. Stučka nolasa referātu par Latvijas saimniecisko un politisko stāvokli un partijas taktiku un pēc debatēm teic galavārdu šai jautājumā.
- Februāris, 21.* Kongresa 9. sēdē P. Stučka nolasa referātu par agrārjautajumu un pēc debatēm teic galavārdu šai jautājumā.
- Februāris, 22.* Kongresa 12. sēdē P. Stučka teic runu par jaunatnes kustību un tekošiem jautājumiem.
- Februāris, 23.* P. Stučka iesniedzis rezolūciju projektus vairākos jautājumos un piedalās to apspriešanā un pieņemšanā. P. Stučku kongresā ievēlē par LKP CK locekli. 13. sēdē P. Stučka teic runu, kongresu slēdzot.

О ЧЕТВЕРТОМ ТОМЕ ИЗБРАННЫХ СОЧИНЕНИЙ П. И. СТУЧКИ

В четвертом томе Избранных сочинений П. Стучки помещены 73 произведения, написанные или опубликованные в период с декабря 1920 г. до февраля 1923 г. Среди них — 53 статьи (2 из них изданы в виде брошюр), часть книги «Теория государства и Советская Конституция», 6 возвзаний или проектов возвзаний и платформ КПЛ, 8 докладов и речей, 5 писем. 8 работ и все письма (в том числе письмо П. Стучки В. И. Ленину от 6 июня 1921 г.) публикуются впервые. 8 статей и письмо В. И. Ленину впервые переведены с русского языка на латышский.

В этот период 20-х годов П. Стучка жил и работал в Москве, выполняя как член РКП(б) ответственные партийные задания. Он являлся заместителем наркома юстиции РСФСР, с января 1923 г. — председателем Верховного суда РСФСР, активно участвовал в разработке теории советского права и законодательства, в подготовке советских юридических кадров. Одновременно он руководил Загранничным бюро ЦК КП Латвии — секретариатом Латсекции Коммунистического Интернационала, был председателем КПЛ в Исполкоме Коминтерна, членом Исполкома.

Главное место в обширном публицистическом наследии П. Стучки в начале 20-х годов занимает пропаганда идей марксизма-ленинизма, популяризация опыта партии большевиков, передача этого опыта Коммунистической партии Латвии, которая, находясь в подполье, вела героническую борьбу против буржуазной диктатуры, за восстановление Советской власти в Латвии и воссоединение Латвии с советскими республиками.

Вошедшие в этот том работы «После X съезда Российской Коммунистической партии», «К пятилетнему юбилею», «К Новому году!» и другие отражают борьбу Коммунистической партии за восстановление народного хозяйства Советской страны, переход к новой экономической политике, создание предпосылок для строительства социализма. П. Стучка горячо отстаивает и пропагандирует точку зрения В. И. Ленина, критикует ошибочные взгляды антипартийных групп Л. Троцкого, Н. Бухарина и других, разъясняет объективную необходимость и всемирно-историческое значение нэпа. Очень высоко он оценивает резолюцию X съезда РКП(б) «Об очередных задачах партии в национальном вопросе», показывает в своих статьях успехи в ее выполнении и страстно приветствует образование СССР. Работы П. Стучки пронизаны оптимизмом и твердой убежденностью в непрерывном укреплении СССР и успешном осуществлении «экономической революции», создания материально-технической базы нового строя, торжества социализма.

П. Стучка подчеркивает огромное революционизирующее значение успехов Советского государства во всемирном масштабе. Эти успехи вдохновили пролетариат Латвии на борьбу против диктатуры буржуазных националистов, за восстановление Советской власти в своем kraе. Несколько работ этого тома посвящены раскрытию уловий борьбы Компартии Латвии. Статьи «Коалиционное правительство № 1», «Экономическое и политическое положение Прибалтийских государств», «Выборы в Латвии», а также доклады П. Стучки на VII съезде КПЛ (16—23. II. 1923 г.) содержат глубокий анализ экономического, внешнеполитического и внутриполитического положения буржуазной Латвии. П. Стучка убедительно показывает здесь непрочность и бесперспективность созданного с помощью штыков иностранных империалистов Латвийского буржуазного государства, неспособность и нежелание правящей буржуазии развивать экономику Латвии в соответствии с интересами и требованиями народа и страны. Он беспощадно бичует авантюризм внешней политики и реакционность внутренней политики буржуазного правительства, разжигание национальной вражды. П. Стучка доказывает, что латвийская буржуазия, даже прикрываясь вывеской «демократии», тем не менее отдает предпочтение не методам буржуазной демократии, а контрреволюционному террору, грубому насилию, свидетельствующим о ее политической и идеологической слабости.

В таких статьях, как «Мотивы земельной реформы», «Город и деревня» и других вскрыта контрреволюционная сущность буржуазной аграрной реформы и доказано, что эта реформа не создает стабильного сельскохозяйственного уклада, а лишь на другой основе еще более обострит классовые отношения в деревне.

В работе «Политическое банкротство «самой крупной партии» Латвии» (которая вышла на русском языке под названием «К характеристике латышских с.-д. меньшевиков») и других разоблачаются оппортунистические взгляды и политика латышских меньшевиков, показывается, насколько резко расходятся их слова и дела. П. Стучка вскрыл мелкобуржуазный характер как основанной в 1918 г. реформистской Социал-демократической рабочей партии Латвии, так и отковавшейся от нее в 1921 г. крайне оппортунистической Партии социал-демократов меньшевиков. В статьях «Коалиционное правительство № 1» и «Социал-реакционная коалиция № 2» осуждается вхождение социал-демократов в буржуазные коалиционные правительства Латвии, что являлось откровенным предательством интересов трудящихся. Одновременно (в статье «Лавировать или идти напрямик?» и др.) П. Стучка обращается к рядовым членам реформистской СДРПЛ, призывая их или порвать со своими оппортунистическими лидерами, или же заставить последних отказаться от сотрудничества с буржуазией и встать на единственно правильные позиции классовой борьбы.

Большая часть помещенных в четвертом томе статей посвящена вопросам политической стратегии и тактики КПЛ в борьбе против буржуазной диктатуры, идеологической и организационной работе партии. В статье «Объединиться с Советской Россией!» П. Стучка подчеркивает необходимость пропагандировать лозунги, призывающие возобновить тесные интернационалистические отношения Латвии с Советской страной, доказывая, что только так трудовому народу Латвии могут быть обеспечены подлинная независимость, экономическое процветание, мир и безопасность. В нескольких сочинениях

разъясняются решения II, III и IV конгрессов Коммунистического Интернационала о соединении нелегальной и легальной революционной деятельности, широкой работе в профсоюзах, рабочих культурных и кооперативных организациях, везде, где это только возможно. В статьях «Коммунистическая партия Латвии и выборы», «На выборы парламента Латвии!» и других П. Стучка сформулировал платформу требований КПЛ на выборах в местные органы самоуправления и сейм, указал тактику партии в предвыборной борьбе, задачи рабочих депутатов. П. Стучка разоблачил избирательный террор буржуазного государства, из-за которого КПЛ не могла выдвинуть своих кандидатов в сейм. Проект воззвания ЦК КП Латвии «Кто мы такие и что мы делаем?», разработанный П. Стучкой, разъяснял взгляды КПЛ на тенденции развития и перспективы будущего Латвии, опровергал клевету буржуазии и оппортунистов о «заговорщичестве и терроризме» Коммунистической партии, доказав, что это единственная партия в Латвии, которая на деле заботилась о благосостоянии и свободе трудового народа и представляла интересы народа. Кроме того, П. Стучка подтвердил готовность КП Латвии бороться в рамках буржуазной демократии, разумеется, по-прежнему имея своей целью восстановление Советской Латвии.

В своих статьях П. Стучка широко пропагандировал выдвинутые Коммунистическим Интернационалом тактику единого фронта рабочего класса, лозунг о рабочем правительстве как шаг на пути к завоеванию диктатуры пролетариата. Помещенные в данном томе публикации «Лозунг единого рабочего фронта», «Письмо о тактике» и другие разъясняли трудящимся Латвии классовое содержание и задачи единого фронта. В них подчеркивалась необходимость восстановить единство профсоюзов Латвии, разрушенное по вине оппортунистов, добиться единства действий всех рабочих во время демонстраций, забастовок и других массовых выступлений, совместной деятельности рабочих депутатов в самоуправлении. Самой важной ближайшей задачей этой тактики П. Стучка выдвинул задачу смены коалиционного правительства буржуазных партий и социал-демократов Латвии коалиционным правительством единого рабочего фронта, в которое вошли бы представители различных партий и организаций, поддерживаемых рабочим классом, и в котором принимали бы участие также и коммунисты или их сторонники. Причем П. Стучка пояснил, что цель этой тактики — вовсе не примириться с оппортунистическим руководством социал-демократов, а способствовать революционизированию еще идущей за социал-демократической массы, политическая изоляция оппортунистических сил и постепенное объединение всех трудящихся Латвии под руководством Коммунистической партии.

Заботой П. Стучки о складывании боевого союза рабочего класса и трудового крестьянства Латвии проникнуты его статья «Заметки по аграрному вопросу», доклад по аграрному вопросу на VII съезде КПЛ и другие. На основе достижений аграрной политики РКП(б) и анализе опыта Советской Латвии в 1919 г., а также принимая во внимание перемены, вызванные в Латвии буржуазной аграрной реформой, он выдвинул здесь новые задачи аграрной политики КПЛ.

В статьях «Кровавые бои в Германии», «Направление Коммунистического Интернационала и местные уклоны» и других П. Стучка познакомил читателей с революционным движением в Западной Европе, с деятельностью коммунистических партий капиталистиче-

ских стран, преодолением правого и «левого» уклонов в рядах коммунистического движения. Он поддержал вывод Коммунистического Интернационала о том, что несмотря на разгром пролетариата в некоторых странах (в Германии, в Италии и др.) мировой революционный процесс продолжает развиваться вширь и вглубь. После победы Великого Октября империалисты больше не в состоянии сдержать его. П. Стучка выразил непреклонную убежденность в неизбежности победы рабочего класса и возникновении новых социалистических государств. В соответствии с этой закономерной перспективой следовало строить и всю деятельность КПЛ. Этую мысль П. Стучка подчеркивает в статье «Завтра или послезавтра?», а также в других статьях, написанных им во время подготовки к VII съезду КПЛ, в докладах и речах на самом съезде и подготовленном им тексте манифеста «К трудовому народу Латвии!».

В этих материалах П. Стучка уделяет большое внимание вопросам революционного движения в Латвии, истории КПЛ. Особенно важными являются данные им оценки всего проделанного Социалистической Советской Республикой Латвии как имеющего непреходящее историческое значение.

П. Стучка выступает как талантливый историк, внесший значительный вклад также в изучение истории Латвии новых и новейших времен, сумевший ярко рассказать о многих важных событиях истории мирового революционного движения. С большим интересом читаются его статьи «В день 50-летнего юбилея Парижской Коммуны» и «Памяти Розы Люксембург» (соавтором второй статьи являлась Дора Стучка). Напечатанные в 1922 г. в журнале «Пролетарская революция» воспоминания «Из прошлого Коммунистической партии Латвии» повествуют об объединении Латышской Социал-демократической рабочей партии с Российской Социал-демократической рабочей партией в 1906 г., о встрече П. Стучки с В. И. Лениным накануне объединения, имевшей огромное значение для всего дальнейшего развития революционной социал-демократии Латвии. Статья «Причины революционности Латвии» дает научную оценку истокам рабочего движения в Латвии, показывает решающее значение российской революционной мысли в распространении марксизма в Латвии. Статья «9—13 января 1905 г.» посвящена истории возникновения революционного союза русского и латышского пролетариата. Революционные и вместе с тем кровавые события января 1905 г. в Петербурге и Риге, подчеркивает П. Стучка, «открыли глаза обоим страждущим братьям и установили между ними то тесное боевое братство, объединившись в которое, они не раз... проливали свою кровь в совместных революционных боях. С этого времени радости и горести пролетариата России стали радостями и горестями пролетариата Латвии и наоборот». П. Стучка выразил уверенность, что так это будет и впредь, всегда.

Значительная часть помещенных в четвертом томе работ посвящена возникновению социалистической науки о праве и пропаганде ее положений. Статьи «Суд и правда», «Классовые интересы и права» рассказывают о классовой сущности права, критикуют идеалистические и субъективистские взгляды буржуазных правоведов, подчеркивают большую роль работ К. Маркса и Ф. Энгельса в разработке материалистической теории права. Четвертый том содержит также предисловие и четыре раздела вышедшей на латышском языке в 1922 г. книги «Теория государства и Советская Конституция»,

которая явилась переработанным вариантом изданной в 1921 г. на русском языке работы «Учение о государстве и Конституции РСФСР». В ней автор пропагандирует учение В. И. Ленина о государстве, о диктатуре пролетариата, социалистической демократии, ее превосходстве над буржуазной демократией. Особо говорится об огромном значении книги В. И. Ленина «Государство и революция» в создании научной теории о социалистическом государстве и тенденциях его развития. П. Стучка резко критикует оппортунистическую концепцию К. Каутского о государстве и праве, разоблачает ее контрреволюционную сущность.

В книге «Теория государства и Советская Конституция» ярко отражена руководящая роль Коммунистической партии в разработке первой Конституции Советского государства, подчеркивается коренное отличие Конституции РСФСР от конституции любого буржуазного государства. С глубоко партийных позиций и одновременно строго научно П. Стучка разъясняет исторически конкретное значение понятий прав, свободы и равенства граждан, утверждая, что только социалистический строй обеспечивает распространение этих прав на человека труда и реальное претворение их в жизнь в соответствии с интересами всего общества. Высказанные здесь мысли звучат актуально и в наши дни, когда вопросы о правах человека занимают особенно важное место в идеологической борьбе между социализмом и капитализмом.

Работы П. Стучки призывают нас к глубокому изучению великих богатств учения марксизма-ленинизма и творческому использованию их при оценке явлений общественной жизни, постановке социально-экономических и политических задач.

Л. Дрибин,
кандидат исторических наук

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие к четвертому тому	5
«Суд и правда»	19
1. Права человека или класса?	19
2. Понятие права и основы его происхождения	21
3. Суд и государство	27
4. Широта и характер прав	29
5. Смена прав и их смерть	32
Политическое банкротство «самой крупной партии» Латвии	35
1. Социализм	37
2. Коммунисты Латвии и прочих стран	40
3. Меньшевики между собою	42
4. Революция и Интернационал	46
5. Ориентация меньшевиков	49
6. Высокая политика	52
7. Правительство и ответственность	54
8. Первая волна — аграрный вопрос	56
9. Вторая и третья волна — интерpellации	58
10. На распутье	60
Лавировать или идти напрямик?	62
Мотивы земельной реформы	77
1. Помещичьи земли	80
2. Раздел земель	86
3. Земельный фонд и «безземельные»	92
4. Земельный фонд и сельскохозяйственные рабочие	101
Открытое обращение «К латышским товарищам рабочим в Америке»	106
Обращение к товарищам рабочим в Америке	111
Объединиться с Советской Россией!	114
В день 50-летнего юбилея Парижской Коммуны (<i>Обзоры и параллели</i>)	117
После X съезда Российской Коммунистической партии	133
Под знаменем рабочего класса!	143
Кровавые бои в Германии	147
I	147
II	151
III	154
Из «Сообщения на совещании коммунистических партий Прибалтийских государств 19 июня 1921 г.»	157
Памяти товарищей Шилфа-Яунзема и Берце-Арайса	161
«Коалиционное» правительство № 1	166
Идейная борьба против коммунистов	170

К 100-летнему юбилею «освобождения» трудового народа Латвии	174
«По личному делу»	183
Всю власть Советам рабочих!	187
Город и деревня	189
I	191
II	196
III	199
IV	202
Коммунистическая партия Латвии и выборы	205
На съезд «новоземельных»!	222
Великому поэту Райнису	229
Положение класса интеллигенции (<i>В порядке дискуссии</i>)	241
«Наши думы»	246
Классовые интересы и права	246
9—13 января 1905 г.	257
Партия № 3	259
Основа партии коммунистов	262
Памяти Розы Люксембург (1870—1919)	266
Первое выступление на трибуне Интернационала	266
Наука и политика	269
Политическая экономия и революция	270
«Красная Роза»	272
Роза как человек	273
Последние аккорды	276
Избирательные программы партий. Объединение «трудовой» и «народной» партий	277
Избирательные платформы латвийских партий. Христианский национальный союз	280
Профсоюзы батраков или хозяев?	283
Причины революционности Латвии	288
Успехи рабочего класса на рижских выборах	292
На выборы парламента Латвии!	295
Лозунг единого рабочего фронта	300
Последняя рижская провокация	318
Письма о тактике. II	321
Несколько вопросов представителю II Интернационала гр. Вандервельде	327
Фальшивые правительственные социалисты	330
Заметки по аграрному вопросу	332
I	332
II	337
III	340
IV	343
Завтра или послезавтра? (<i>К вопросу о программе и тактике</i>)	347
Непростительное преступление	359
Кто мы такие и что мы делаем? (<i>Проект воззвания ЦК КПЛ</i>)	362
Чего ждет от нас крестьянин?	379
Избирательный террор в Латвии и его последствия	382
Направление Коммунистического Интернационала и местные уклоны	387
Экономическое и политическое положение Прибалтийских государств	406
I	407

II	408
III	410
IV	412
V	414
VI	416
VII	417
VIII	420
Выборы в Латвии	422
К пятилетнему юбилею	425
Письмо о тактике	429
Из прошлого Коммунистической партии Латвии (<i>Отрывки личных воспоминаний</i>)	434
I. Третий или объединительный съезд (1906 г.)	434
II. З кита: ячейка, конспирация, «Циня»	436
III. Моя «парламентская карьера»	439
Примечание тов. П. Стучки	441
Рецензия на книгу «Я. Янсон (Браун). Собрание сочинений. I том. Революция в Прибалтике. Часть I»	443
Пять лет революции права	446
Из статьи «Внешняя политика в 1921/22 году»	454
К новому году!	465
Из книги «Теория государства и Советская Конституция»	
Предисловие	473
III. Государство и революция	476
а. Буржуазная революция	479
б. Мелкобуржуазная революция	482
в. Пролетарская революция	487
г. К. Маркс и I Интернационал	490
д. II Интернационал и К. Каутский	494
е. Российская революция и III Интернационал	503
IV. Государство и форма правительства	506
1. Классовая организация имущих	506
2. Классовая организация неимущих или советская форма государственной власти	512
3. Федерации или союзы государств и соединенные государства	523
V. Конституции и декларации	529
1. Буржуазная и Советская конституции	529
2. Декларация прав человека-гражданина и декларация прав человека-трудящегося	542
VI. Общие положения Российской Советской Конституции	547
А. Буржуазная демократия или пролетарская диктатура? (ст. 9 Конституции)	547
Б. «РСФСР» (ст. 10—12 общ. части Конституции)	554
В. « <i>Magna charta libertatum</i> » («Великая хартия вольностей») (13—23 ст. общ. части Конституции)	558
1. Личность (индивиду) и Советы	562
2. «Свобода совести» («вероисповедания»)	564
3. Путь к знаниям	569
4. Свобода печати	572
5. Свобода собраний	574
6. Свобода обществ и союзов	574

7. Буржуазное трудовое право и пролетарская трудовая повинность	577
8. Буржуазная оборона государства и защита социалистического отечества	579
9. Национальное равноправие	581
10. Положение иностранцев	587
11. Исключения	589
Объединение социал-демократических Интернационалов	592
Социал-реакционная коалиция № 2	595
Доклады и речи на VII съезде КПЛ	
Деятельность ЦК [КПЛ] в легальных условиях (Отчетный доклад)	603
Деятельность Заграничного бюро [ЦК КПЛ] (Отчетный доклад)	609
Заключительное слово по вопросу о деятельности ЦК [КПЛ]	615
Речь по вопросу о Программе КПЛ	620
Хозяйственное и политическое положение Латвии и тактика партии (Доклад)	621
Аграрный вопрос (Доклад)	629
Заключительное слово по аграрному вопросу	638
Манифест «К трудовому народу Латвии!»	642
Письма	
Членам Центрального Комитета КПЛ в Латвии (24 марта 1921 г.)	653
Члену ЦК КПЛ [А. Берце-Арайсу] (9 мая 1921 г.)	655
Из письма В. И. Ленину 6 июня 1921 г.	655
Членам Центрального Комитета КПЛ в Латвии (19 декабря 1921 г.)	656
Эстонской секции Коммунистического Интернационала	660
Приложения	
Примечания	665
Именной указатель	700
Указатель периодических изданий	735
Даты жизни и деятельности П. И. Стучки	743
О четвертом томе Избранных сочинений П. И. Стучки	754
Содержание	759

SATURS

Priekšvārds 4. sējumam	5
«Tiesa un taisnība»	19
1. Cilvēka vai šķiras tiesības?	19
2. Tiesību jēdziens un tā [iz]celšanās pamati	21
3. Tiesa un valsts	27
4. Tiesību plašums un raksturs	29
5. Tiesību maiņas un [to] nāve	32
Latvijas «vislielākās partijas» politiskais bankrots	35
1. Sociālisms	37
2. Latvijas un citurienes komunisti	40
3. Meņševiki savā starpā	42
4. Revolūcija un Internacionāle	46
5. Meņševiku orientācija	49
6. Augstā politika	52
7. Valdība un atbildība	54
8. Pirmais vilnis — agrārjautājums	56
9. Otrais un trešais vilnis — interpelācijas	58
10. Ceļa jūtis	60
Laipot vai tiešu ceļu iet?	62
Zemes reformas motivi	77
1. Muižnieku zemes	80
2. Zemju izdališana	86
3. Zemes fonds un «bezzemnieki»	92
4. Zemes fonds un laukstrādnieki	101
Atklāts uzsaukums «Latviešu biedriem strādniekiem Amerikā»	106
Uzsaukums biedriem strādniekiem Amerikā	111
Apvienību ar Padomju Krieviju!	114
Parīzes Komūnas 50 gadu jubilejas dienā (<i>Atskati un paralēles</i>)	117
Pēc Krievijas Komunistiskās partijas X kongresa	133
Ap strādniecības karogul!	143
Asiņainas kaujas Vācijā	147
I	147
II	151
III	154
No «Zīņojuma Baltijas valstu komunistisko partiju apsprendē 1921. g. 19. jūnijā»	157
Biedru Silfa-Jaunzema un Bērces-Arāja piemiņai	161
«Koalicijas» valdība Nr. 1	166
Idejisks karš pret komunistiem	170
Uz Latvijas darba tautas «brīvlaišanas» 100 gadu jubileju	174
«Personīgā lietā»	183
Visu varu strādnieku padomēm!	187

Pilsētas un lauki	189
I	191
II	196
III	199
IV	202
Latvijas Komunistiskā partija un vēlēšanas	205
Uz «jaunzemnieku» kongresu!	222
Lielajam dzejniekam Rainim	229
Intelīgences šķiras stāvoklis (<i>Diskusijas kārtibā</i>)	241
«Mūsu Domas»	246
Šķiru intereses un tiesības	246
9.—13. janvāris 1905. g.	257
Partija Nr. 3	259
Komunistu partijas pamats	262
Rozas Luksemburgas piemiņai (1870—1919)	266
Pirmā uzstāšanās uz Internacionāles skatuves	266
Zinātne un politika	269
Politiskā ekonomija un revolūcija	270
«Sarkanā Roza»	272
Roza kā cilvēks	273
Pēdējie akordi	276
Partiju vēlēšanu programmas. «Darba» un «tautas» partiju apvienība L-td	277
Latvijas partiju vēlēšanu platformas. Kristīgā nacionālā savienība	280
Kalpu vai saimnieku arodbiedrības?	283
Latvijas revolucionārības cēloņi	288
Strādniecības panākumi Rīgas vēlēšanās	292
Uz Latvijas parlamenta vēlēšanām!	295
Strādniecības vienotās frontes lozungs	300
Pēdējā Rīgas provokācija	318
Vēstules par taktiku. II	321
Daži jautājumi II Internacionāles priekšstāvīm pils. Vander veldem	327
Viltoti valdības sociālisti	330
Piezīmes par agrārjautājumu	332
I	332
II	337
III	340
IV	343
Rīt vai parit? (<i>Pie programmas un taktikas jautājuma</i>)	347
Nepiedodama noziedzība	359
Kas mēs esam, un ko mēs darām? (<i>LKP CK uzsaukuma projekts</i>)	362
Ko no mums gaida zemnieks?	379
Latvijas vēlēšanu terors un tā sekas	382
Komunistiskās Internacionāles virziens un vietēji novirzieni	387
Baltijas valstu ekonomiskais un politiskais stāvoklis	406
I	407
II	408
III	410
IV	412
V	414
VI	416

VII	417
VIII	420
Vēlēšanas Latvijā	422
Uz piecgadu jubileju	425
Vēstule par taktiku	429
No Latvijas Komunistiskas partijas pagātnes (<i>Personisko at-</i>	
<i>minu fragmenti</i>)	434
I. Trešais jeb apvienošanās kongress (1906. g.)	434
II. 3 valzivis: šūniņa, konspirācija, «Ciņa»	436
III. Mana «parlamentārieša karjera»	439
Biedra P. Stučkas piezīme	441
Recenzija par gramatu «J. Jansons (Brauns). Kopoti raksti.	
I sējums. Baltijas revolūcija. I daļa»	443
Tiesību revolūcijas pieci gadi	446
No raksta «Ārejā politika 1921./22. gadā»	454
Uz jaunu gadu!	465
No grāmatas «Valsts teorija un Padomju Konstitūcija»	
Priekšvārds	473
III. Valsts un revolūcija	476
a. Pilsoniskā revolūcija	479
b. Sikpilsoniskā revolūcija	482
c. Proletāriskā revolūcija	487
d. K. Markss un I Internacionāle	490
e. II Internacionāle un K. Kautskis	494
f. Krievijas revolūcija un III Internacionāle	503
IV. Valsts un valdības forma	506
1. Māntīgo šķiras organizācija	506
2. Nemāntīgo šķiras organizācija jeb valsts varas padomju forma	512
3. Federācijas jeb valstu savienības un savienotas valstis	523
V. Konstitūcijas un deklarācijas	529
1. Pilsoniskā un Padomju konstitūcijas	529
2. Cilvēka-pilsoņa tiesību deklarācija un darba cilvēka tiesību deklarācija	542
VI. Krievijas Padomju Konstitūcijas vispārējie noteikumi	547
A. Vai pilsonisku demokrātiju jeb proletārisku diktatūru?	547
(Konstitūcijas 9. pants)	554
B. «P C F C P» (Konstitūcijas vispārējās daļas p. 10.—12.)	554
C. «Magna charta libertatum» («Lielā brivībību grāmata»)	558
(Konstitūcijas visp. daļas 13.—23. p.)	558
1. Personība (individus) un padomes	562
2. «Apziņas («ticības») brīvība»	564
3. Ceļš uz zināšanām	569
4. Preses brīvība	572
5. Sapulču brīvība	574
6. Biedrošanās brīvība	574
7. Pilsoniskā darba tiesība un proletāriskā darba klausība	577
8. Pilsoniskā valsts aizsardzība un sociālistiskās tēvijas sargāšana	579
9. Tautību vienlīdzība	581
10. Ārzemnieku stāvoklis	587
11. Izņēmumi	589
	765

Sociāldemokrātu Internacionāļu apvienošanās	592
Sociālreakcionārā koalīcija II	595
Referāti un runas LKP VII kongresā	
[LKP] CK darbība legālajos apstākļos (Pārskata referāts)	603
[LKP CK] Ārzemju biroja darbība (Pārskata referāts)	609
Galavārds jautājumā par [LKP] CK darbību	615
Runa LKP programmas jautājumā	620
Latvijas saimnieciskais un politiskais stāvoklis un partijas tak-tika (Referāts)	621
Agrārjautājums (Referāts)	629
Galavārds agrārjautājumā	638
Manifests «Latvijas darba tauta!»	642
Vēstules	
LKP Centrālās Komitejas locekļiem Latvijā (1921. g. 24. martā)	653
LKP CK loceklīm [A. Bērcem-Arājam] (1921. g. 9. maijā)	655
No vēstules V. I. Ļeņinam 1921. g. 6. jūnijā	655
LKP Centrālās Komitejas locekļiem Latvijā (1921. g. 19. decembrī)	656
Komunistiskās Internacionāles Igaunijas sekcijai	660
Pielikumi	
Piezīmes	665
Personu rāditājs	700
Periodisko izdevumu rāditājs	735
P. Stučkas dzīves un darbības dati	743
О четвертом томе Избранных сочинений П. И. Стучки	754
Содержание	759

Институт истории партии при ЦК КП Латвии —
филиал Института марксизма-ленинизма

при ЦК КПСС

П. С Т У Ч К А

ИЗБРАННЫЕ СОЧИНЕНИЯ

в семи томах

IV том. Декабрь 1920 — февраль 1923

Издательство «Авотс»

Рига 1981

На латышском языке

Ответственный редактор *Л. Дрибин*

Художник *Г. Клява*

ИБ № 232

Latvijas KP CK Partijas vēstures institūts —
PSKP CK Marksma-ļeņinisma institūta filiāle

P E T E R I S S T U Č K A

RAKSTU IZLASE

septiņos sējumos

4. sējums

Redaktore R. Vilipa

Mākslinieciskais redaktors E. Garkevičs

Tehniskā redaktore L. Vasiļevska

Korektore I. Ancāne

Nodota salikšanai 22.05.80. Parakstīta iespiešanai
05.02.81. JT 25044. Formāts 84×108/32. Tipogrāfijas
papīrs № 1. Literatūras garnitura. Augstspiedums.
40,74 uzsk. iespiedl., 42,74 uzsk. kr. nov., 48,79 iz-
devn. l. Metiens 1500 eks. Pasūt. № 1094-D. Cena
1 rbl. 40 kap. Izdevniecība «Avots», 226047 Rīgā,
Padomju bulv. 24. Izdevn. № 227/SP-344. Iespēsta
Latvijas PSR Valsrs izdevniecību, poligrāfijas un
grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā
«Ciņa», 226011 Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40.

Stučka P.

St 888 Rakstu izlase: 7 sēj.

4. sēj. 1920. g. dec. — 1923. g. febr. 1981. 766. lpp.,
4 lpp. il. — Personu rād.: 700—734 lpp. Periodisko
izd. rād.: 735—742 lpp.

Sējumā ievietoti no 1920. g. decembra līdz 1923. g. februārim uz-
rakstītie vai publicētie P. Stučkas darbi — raksti, referāti, runas,
vēstules un daļa no grāmatas «Valsts teorija un Padomju Konsti-
tūcija».

S 10203—227
M803(11)—81 9.80.0902060000

3K5
66.61(2L)8

89012953030

b 89012953030 a

89012953030

b89012953030a